ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତ

ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ

(ପଞ୍ଚମ, ଷଷ୍ଠ, ସପ୍ତମ, ଅଷ୍ଟମ ଓ ନବମ ସ୍କନ୍ଧ)

ନବାକ୍ଷରୀ ପଦ୍ୟାନୁବାଦ

ଶ୍ରୀଦୀନବନ୍ଧୁ ମିଶ୍ର ଖାଡ଼ଙ୍ଗା

ଗୋସ୍ୱାମୀ ପ୍ରେସ

ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତ

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତ

ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ

(ପଞ୍ଚମ, ଷଷ୍ଠ, ସପ୍ତମ, ଅଷ୍ଟମ ଓ ନବମ ସ୍କନ୍ଧ)

ଶ୍ରୀଧରସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଟୀକାନୁସରଣରେ
ନବାକ୍ଷରୀ ଓଡ଼ିଆ ପଦ୍ୟାନୁବାଦ

ଶ୍ରୀଦୀନବନ୍ଧୁ ମିଶ୍ର ଖାଡ଼ଙ୍ଗା

ସଂପାଦନା ଓ ପ୍ରକାଶନ

ଗୋସ୍ୱାମୀ ପ୍ରେସ

ଆଲାମଚାନ୍ଦବଜାର, କଟକ ୭୫୩୦୦୨

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ
ଜାନୁଆରୀ ୧୯୯୩

ପରିବେଷକ
ବିଦ୍ୟାପୁରୀ
ବାଲୁବଜାର, କଟକ ୭୫୩୦୦୨

ମୁଦ୍ରଣ
ଗୋସ୍ୱାମୀ ପ୍ରେସ
ଆଲାମଚାନ୍ଦବଜାର
କଟକ ୭୫୩୦୦୨

ଆନୁକୂଲ୍ୟ
ପଇଁତିରିଶ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର

ସୂଚୀପତ୍ର

ପଞ୍ଚମ ସ୍କନ୍ଧ

ଅଷ୍ଟମ ସ୍କନ୍ଧ

ନବମ ସ୍କନ୍ଧ

ଅଧ୍ୟାୟ	ପ୍ରକରଣ	ପୃଷ୍ଠାଙ୍କ
୧୫ ।	ପୁରୂରବାର ପୁତ୍ରବଂଶରେ ଜାତ ଗାଧିଙ୍କ ଦୌହିତ୍ରତନୟ ପରଶୁରାମଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯାର୍ଜୁନର ବଧ	୫୧୩
୧୬ ।	କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯର ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଜମଦଗ୍ନି ନିହତ ହୁଅନ୍ତେ ପରଶୁରାମକର୍ତ୍ତୃକ ଏକବିଂଶତିବାର କ୍ଷତ୍ରିୟନିଧନ; ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରବଂଶବର୍ଣ୍ଣନ	୫୧୮
୧୭ ।	ପୁରୂରବାପୁତ୍ର ଆୟୁର ପଞ୍ଚପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରେ 'କ୍ଷତ୍ରବୃଦ୍ଧ' ଆଦି ଚାରିଜଣଙ୍କର ବଂଶନିରୂପଣ	୫୨୩
୧୮ ।	ଯଯାତି (ନାହୁଷ)ଙ୍କ ଉପାଖ୍ୟାନ; ତାଙ୍କ ପଞ୍ଚପୁତ୍ରମଧ୍ୟରୁ କନିଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ପୁରୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପିତାଙ୍କ ଜରାଗ୍ରହଣ	୫୨୫
୧୯ ।	ନିଜର ଅଜତୁଲ୍ୟ ଚରିତକୁ ନିଜ ପତ୍ନୀ ଦେବଯାନୀକୁ ଶୁଣାଇ ଯଯାତିଙ୍କ ବନଗମନ; ସେଠାରେ ତାଙ୍କର ଭାଗବତୀ ଗତି; ଦେବଯାନୀର ମଧ୍ୟ ତାଦୃଶୀ ଗତି	୫୩୨
୨୦ ।	ଯଯାତିଙ୍କ ପ୍ରସାଦପ୍ରାପ୍ତ ପୁରୁଙ୍କ ବଂଶରେ ଦୁଷ୍ମନ୍ତନନ୍ଦନ ଭରତଙ୍କ କଥାନ୍ୱିତ ଶାକୁନ୍ତଳ ଉପାଖ୍ୟାନ	୫୩୫
୨୧ ।	ଦୁଷ୍ମନ୍ତପୁତ୍ର ଭରତଙ୍କ ବଂଶବିବରଣ; ତହିଁରେ ରନ୍ତିଦେବ ଓ ଅଜମୀଢ଼ ଆଦିଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତିବର୍ଣ୍ଣନ	୫୪୧
୨୨ ।	ଦିବୋଦାସବଂଶକଥନ; ଋକ୍ଷବଂଶରେ ଜରାସନ୍ଧ-ପାର୍ଥ-ଦୁର୍ଯୋଧନ ଆଦିଙ୍କ ଉତ୍ପତ୍ତି	୫୪୫
୨୩ ।	ଅନୁ-ଦ୍ରୁହ୍ୟୁ-ତୁର୍ବସୁ-ଯଦୁମାନଙ୍କର ଜ୍ୟାମଘ ପର୍ଯନ୍ତ ବଂଶ-ବୃତ୍ତାନ୍ତ	୫୫୧
୨୪ ।	ବିଦର୍ଭପୁତ୍ର-ତିନିଙ୍କ ବଂଶଜାତ ରାଜାମାନଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନ; ଶ୍ରୀରାମ ଓ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବ	୫୫୫

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତ

ପଞ୍ଚମ ସ୍କନ୍ଧ

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଅଥାତଃ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧବ୍ୟାଖ୍ୟାନୈକବିଶେଷବାନ୍ ।
ପ୍ରିୟବ୍ରତାନ୍ୱୟୋ ଯତ୍ର ସପ୍ରପଞ୍ଚଃ ପ୍ରପଞ୍ଚ୍ୟତେ ।। ୧
ଷଡ୍ବିଂଶତ୍ୟଧୁନାଧ୍ୟାୟୈଃ ପଞ୍ଚମେ ସ୍ଥାନମୀର୍ଯ୍ୟତେ
ଲୋକଦ୍ୱୀପାଦିମର୍ଯ୍ୟାଦାପାଳନାଖ୍ୟମନେକଧା ।। ୨
ପୃଥିବ୍ୟୂପର୍ଯ୍ୟଧୋ ଲୋକୈର୍ମର୍ଯ୍ୟାଦା ତ୍ରିବିଧା ମତା ।
ପୁନଷ୍ଟୈକୈକଶସ୍ତେଷୁ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବହୁଧା ମତା ।। ୩
ଭୁବି ଦ୍ୱୀପାଦିମର୍ଯ୍ୟାଦାଃ ପାଲ୍ୟନ୍ତେ ରାଜଭିଃ ପୃଥକ୍ ।
ଭୂମେରୁପରି ଦେବାଦ୍ୟୈସ୍ତତଶ୍ଚାଧୋଽସୁରାଦିଭିଃ ।। ୪
ତତ୍ରାଧ୍ୟାୟୈସ୍ତୁ ବିଂଶତ୍ୟା ପ୍ରିୟବ୍ରତପୁରଃସରୈଃ ।
ଭୁବି ଦ୍ୱୀପାଦିମର୍ଯ୍ୟାଦାଃ ପାଳିତା ଇତି ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟତେ ।। ୫
ତ୍ରିଭିଃ ସୂର୍ଯ୍ୟାଦିଭିର୍ଜ୍ୟୋତିଶ୍ଚକ୍ରାଦିଷ୍ୱିତି କୀର୍ତ୍ତ୍ୟତେ ।
ଅତଳାଦିଷୁ ଦୈତ୍ୟାଦ୍ୟୈଃ ପାଳନଂ ଚ ତତସ୍ତ୍ରିଭିଃ ।। ୬
ତତ୍ର ତୁ ପ୍ରଥମେଽଧ୍ୟାୟେ ଜ୍ଞାନିନୋ ରାଜ୍ୟନିର୍ବୃତିଃ ।
ପୁନଶ୍ଚ ଜ୍ଞାନନିଷ୍ଠେତି ପ୍ରିୟବ୍ରତକଥାଦ୍ଭୁତା ।। ୭

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୧ ପରମପୁରୁଷ ଗୋବିନ୍ଦ । ତାଙ୍କର ପାଦ-ଅରବିନ୍ଦ ।। ୧
ତହୁଁ ଗଳିତ ମକରନ୍ଦ । ଯେ ପ୍ରାଣି ପିବନ୍ତି ଆନନ୍ଦ ।। ୨
ତାହାଙ୍କ ପାଦ ମୁଁ ବନ୍ଦଇ । ପଞ୍ଚମ ସ୍କନ୍ଧ ଗୀତ ଗାଇ ।। ୩
ଭୋ ମୁନି ! ରାଜା ପ୍ରିୟବ୍ରତ । ସେ ଆତ୍ମାରାମ ଭାଗବତ ।। ୪
ଗୃହରେ ରମିଲା କିଂପାଇଁ । କର୍ମରେ ଯେଉଁ ବନ୍ଧ ହୋଇ ।। ୫
ସେଟି ଜୀବର ପରାଭବ । ଗୃହେ ସେ ହୁଅଇ ସଂଭବ ।। ୬
୨ ହେ ଦ୍ୱିଜଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ସେ ରୂପରେ । ମୁକ୍ତସଙ୍ଗ ଯେ ସଂସାରେ ।। ୭
ତାଙ୍କର ଗୃହେ ପ୍ରୀତିଭାବ । କେବେହେଁ ନୁହଇ ସଂଭବ ।। ୮
୩ ହେ ବିପ୍ରଋଷି ! ଏ ଭୁବନେ । ମହତ ଅଟନ୍ତି ଯେ ଜନେ ।। ୯
ଉତ୍ତମଶ୍ଳୋକ ପାଦ ଦୁଇ । ଛାୟାସ୍ଖଳିତଚିତ୍ତ ହୋଇ ।। ୧୦
କୁଟୁମ୍ବଠାରେ ସ୍ନେହମତି । ସେ ଲୋକମାନେ ନ କରନ୍ତି ।। ୧୧

୪ ହେ ବିପ୍ର ! ହୋଇ ଅତିଶୟ	। ମୋହର ହେଉଛି ସଂଶୟ	॥ ୧୨
ଦାର, ଆଗାର, ସୁତାଦିରେ	। ସକ୍ତ ଲୋକଙ୍କ କୃଷ୍ଣଠାରେ	॥ ୧୩
ଜାତ୍ ହୋଇଲା ଯେଣୁ ବୁଦ୍ଧି	। ସେ ଘେନି ସଂଭବିଲା ସିଦ୍ଧି	॥ ୧୪

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୫ ହେ ମହାରାଜ ! ପରୀକ୍ଷିତ	। ଯାହା ପଗ୍ଚରିଲ ଏ ସତ	॥ ୧୫
ଉତ୍ତମଶ୍ଲୋକ ଯେ ଗୋବିନ୍ଦ	। ତାହାଙ୍କ ଚରଣାରବିନ୍ଦ	॥ ୧୬
ଗଳିତ ମକରନ୍ଦରସ	। ତହିଁ ଯେ ଦିଅନ୍ତି ମାନସ	॥ ୧୭
ସେମାନେ ବିଘ୍ନ ଲଭିଲେ ହେଁ	। ଆପଣା ମାର୍ଗକୁ କେବେହେଁ	॥ ୧୮
କ୍ଷଣେ ହିଁ ଛାଡ଼ି ନ ପାରନ୍ତି	। ଯେ ଭାଗବତମାନେ ଛନ୍ତି	॥ ୧୯
ପରମହଂସ ସେ ବୋଲାନ୍ତି	। ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ରମାପତି	॥ ୨୦
ତାହାର କଥାରୂପ ହୋଇ	। ସେ ମାର୍ଗ ବିଦିତ ଅଟଇ	॥ ୨୧
୬ ସେ ରାଜପୁତ୍ର ପ୍ରିୟବ୍ରତ	। ଅଟେ ପରମ ଭାଗବତ	॥ ୨୨
୭ ନାରଦ ପାଦଯୁଗ ସେବି	। ଆତ୍ମା-ଯଥାର୍ଥଜ୍ଞାନ ଲଭି	॥ ୨୩
ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ଜାଣିମା ଅର୍ଥେ	। ଦୀକ୍ଷା ଘେନିମା ବିଗ୍ରରନ୍ତେ	॥ ୨୪
ସକଳଗୁଣମାନଙ୍କର	। ଭାଜନ ଅଟେ ସେ କୁମର	॥ ୨୫
ପୃଥିବୀପାଳନ-ଆଶୟେ	। ପିତାର ଆଜ୍ଞା ହୋଇଲେ ହେଁ	॥ ୨୬
ସେ କଥା ନ କଲା ସ୍ୱୀକାର	। ପୂର୍ବହୁଁ ବାସୁଦେବଠାର	॥ ୨୭
ସର୍ବଇନ୍ଦ୍ରିୟକର୍ମମାନ	। ସମାଧିଯୋଗେ କଲା ମଗ୍ନ	॥ ୨୮
ଯଦ୍ୟପି ବଚନ ପିତାର	। ନ କରିବାର ଅବେଭାର	॥ ୨୯
ତଥାପି ରାଜ୍ୟଅଧିକାରେ	। ମିଥ୍ୟାପ୍ରପଞ୍ଚ ଆତ୍ମାଠାରେ	॥ ୩୦
ପରାଭବକୁ କରି ଚିନ୍ତା	। ସେ କଥା ନ କଲା ସର୍ବଥା	॥ ୩୧
ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ଆଦିଦେବ	। ଯେ ଭଗବାନ ବେଦଗର୍ଭ	॥ ୩୨
ଗୁଣରୁ ଜାତ ଏ ଜଗତ	। ଏହା'ସମ୍ଭୃଦ୍ଧି ଚିନ୍ତି ଚିତ୍ତ	॥ ୩୩
ସକଳଜନ-ଅଭିପ୍ରାୟ	। ଜାଣି କରନ୍ତି ବ୍ୟବସାୟ	॥ ୩୪
ସକଳ ଦେବଗଣମାନେ	। ମରୀଚି ଆଦି ଯେ ନନ୍ଦନେ	॥ ୩୫
ସେମାନେ ଅଛନ୍ତି ସଙ୍ଗର	। ସ୍ୱପୁରୁଁ ହୋଇଲେ ବାହାର	॥ ୩୬
୮ ଯାନ୍ତେ ଗଗନେ ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରାଏ	। ସେ ପିତାମହ ଶୋଭା ପାଏ	॥ ୩୭
୧୦ ଆରୋହି ବିମାନନିକର	। ବାଟେ ତାହାଙ୍କୁ ସୁରବର	॥ ୩୮
ଘେନିଣ ଉପଗ୍ଚରମାନ	। ସାଦରେ କରନ୍ତି ପୂଜନ	॥ ୩୯
ସିଦ୍ଧ, ଗନ୍ଧର୍ବ, ମୁନିଗଣ	। ଆବର ଯେ ସାଧ୍ୟ ଗ୍ଚରଣ	॥ ୪୦
ସକଳେ ଏକ ଝୁଣ୍ଡ ହୋଇ	। ଗାୟନ କରୁଛନ୍ତି ତହିଁ	॥ ୪୧
ଗନ୍ଧମାଦନ ପର୍ବତର	। କନ୍ଦରାଗତ ଅନ୍ଧକାର	॥ ୪୨
ବିନାଶ କରି ତେଜଭରେ	। ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ସେଠାରେ	॥ ୪୩

ସେଠାରେ ନାରଦ ଯେ ଥିଲେ । ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ॥ ୪୪
ହଂସଯାନରେ ବସିଛନ୍ତି । ଆପଣା ପିତା ସେ ଅଟନ୍ତି ॥ ୪୫
ଏମନ୍ତ ଦେଖି ତତକ୍ଷଣ । କରେ ଘେନିଲେ ଅରହଣ ॥ ୪୬
ମନୁ ହିଁ ଛନ୍ତି ପୁତ୍ରତୁଲେ । କର ଯୋଡ଼ିଣ ସ୍ତୁତି କଲେ ॥ ୪୭
ନାରଦ କଲେକ ପୂଜନ । ପଢ଼ିଣ ସୂକ୍ତବାକ୍ୟମାନ ॥ ୪୮
ଗୁଣସମୂହ, ଅବତାର । ଜୟକୁ ବର୍ଣ୍ଣିଲେ ତାଙ୍କର ॥ ୪୯
ଆଦିପୁରୁଷ ଭଗବାନ । କରି ସଦୟାବଲୋକନ ॥ ୫୦
ପ୍ରିୟବ୍ରତକୁ ଏ ବଚନ । କହିଲେ କମଳଆସନ ॥ ୫୧

ଶ୍ରୀବ୍ରହ୍ମୋବାଚ

୧୧ ହେ ବତ୍ସ ! ମୋ' ବଚନ ଶୁଣ । ଏ ବାକ୍ୟ ଅଟଇ ପ୍ରମାଣ ॥ ୫୨
ଯେ ଦେବ ଅଟେ ଅପ୍ରମେୟ । ତା' ଠାରେ ଅସୂୟା ନ ବହ ॥ ୫୩
[1]ଆମ୍ଭେ, ତୁ, ତାତ ଏ ତୋହର । ଏ ଯେ ନାରଦ ଋଷିବର ॥ ୫୪
ସମସ୍ତେ ପରାଧୀନ ହୋଇ । ଯାହାର ଆଜ୍ଞା ବହି ଥାଇ ॥ ୫୫
୧୨ ତପସ୍ୟା, ବିଦ୍ୟା, ଯୋଗ ବୁଦ୍ଧି । ଯେ ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ ବେନି ସିଦ୍ଧି ॥ ୫୬
ପରକୁ ଆଶ୍ରୟ କରିଣ । ଅଥବା ଆପଣା ବଳେଣ ॥ ୫୭
କରି ନ ପାରେ ଜୀବ ଆନ । ତାହାର କଲା କର୍ମମାନ ॥ ୫୮
୧୩ ଜନ୍ମ, ମରଣ ବେନି ଅର୍ଥେ । କର୍ମ ଆଚରିବା ନିମିତ୍ତେ ॥ ୫୯
ଯେ ବା ସର୍ବଦା ମୋହ ଶୋକ । ବନ୍ଧ-ବିମୋକ୍ଷ ସୁଖ-ଦୁଃଖ ॥ ୬୦
ଏମାନ କରିବାକୁ ଭୋଗ । ଈଶ୍ୱରଦତ୍ତ ଦେହଯୋଗ ॥ ୬୧
ଏ [2]ଜନସମୂହ ବହଇ । ଅନ୍ୟଥା କରି ନ ପାରଇ ॥ ୬୨
୧୪ ଯାହାର ବେଦମୟ ବାଣୀ । ହେ ବତ୍ସ ! ଅଟେ ରଜ୍ଜୁ ଜାଣି ॥ ୬୩
ଯେ ସତ୍ତ୍ୱ ଆଦି ଗୁଣ କର୍ମ । ବିପ୍ର କ୍ଷତ୍ରିୟ ଆଦି ନାମ ॥ ୬୪
ତେଣେ ସମସ୍ତେ ଆମ୍ଭେ ତହିଁ । ସୁଦୃଢ଼େ ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଇଁ ॥ ୬୫
ସେ ଅଟେ ଜଗତ-ଈଶ୍ୱର । ବହି ତାହାକୁ ଉପହାର ॥ ୬୬
ନାସାବିବରେ ରଜ୍ଜୁବନ୍ଧେ । ଥାନ୍ତି ଯେସନେ ବଳୀବର୍ଦ୍ଦେ ॥ ୬୭
ସେ ଯେହ୍ନେ ଶ୍ରମ ପାଉଥାନ୍ତି । ପ୍ରାଣିଙ୍କି ଉପକାର ଚିନ୍ତି ॥ ୬୮
୧୫ ଈଶ୍ୱର ଅଛି ଯାହା ଦେଇ । ସେ ସୁଖଦୁଃଖ ଅବା ହୋଇ ॥ ୬୯
ଆମ୍ଭେ ସ୍ୱୀକାର ତାହା କରୁ । ହାନିଲାଭକୁ ନ ବିଗ୍ଭରୁ ॥ ୭୦
ଯେସନେ ସ୍ୱାମୀ ଦେଲେ ଶସ୍ୟ । କରଇ ବଳୀବର୍ଦ୍ଦ ଗ୍ରାସ ॥ ୭୧
ସେ ଶସ୍ୟ ଆପଣା ଇଚ୍ଛାଏ । ଖାଇବାକୁ ସେ ଶକ୍ୟ ନୋହେ ॥ ୭୨
ସଙ୍ଗରୁ ଗୁଣ କର୍ମଙ୍କର । ସୁର କୀଟାଦି ଯେ ଶରୀର ॥ ୭୩

---

୧ । ମୁଁ, ଶିବ, ତାତ ଏ ତୋହର, (ବୟଂ ଭବସ୍ତେ ତତ..) ଇତି ପାଠାନ୍ତରମ୍ ।
୨ । ଜୀବ ।

	ନାଥ କରିଛି ନିଯୋଜନ	। ସ୍ୱୀକାର କରିଛୁ ସେମାନ	॥ ୭୪
	ଚକ୍ଷୁଯୁଗଳ ଥିଲା ଜନ	। ଛାୟା, ଆତପକୁ ଯେସନ	॥ ୭୫
	ଅନ୍ଧମାନଙ୍କୁ ଘେନି ଯାଇ	। ସେ ଅନ୍ଧଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ	॥ ୭୬
୧୬	ଯେ ଅବା ବନ୍ଧମୁକ୍ତ ହୋଇ	। ସେହି ଯାବତ ଦେହ ଥାଇ	॥ ୭୭
	ପ୍ରାରବ୍ଧ କର୍ମକୁ ଭୁଞ୍ଜିବ	। ଅଭିମାନଶୂନ୍ୟ ହୋଇବ	॥ ୭୮
	ସ୍ୱପ୍ନ-ଅନୁଭବ ଯେସନେ	। ନିଦ୍ରାର ଅନ୍ତେ ନିଜମନେ	॥ ୭୯
	କେବଳ ସ୍ମରଣ କରଇ	। ଅଭିମାନକୁ ନ ଧରଇ	॥ ୮୦
	ଭୋଗବାସନାଦ୍ୱାରେ ତାର	। ଜନ୍ମ ଏମନ୍ତ ନ ବିଗ୍ରହ	॥ ୮୧
	କେବଳ ମାତ୍ର ଆନ ଦେହ-	। ଦାୟକ ଯେ କର୍ମସମୂହ	॥ ୮୨
	ବାସନାମାନ ହିଁ ତେଜିବ	। ଏତେ ସଂଯତ ମାତ୍ର ଥିବ	॥ ୮୩
୧୭	ଯେ ପୁଣ ପ୍ରମତ୍ତ ଅଟଇ	। ତାର ବନେ ହିଁ [1]ଭୟ ହୋଇ	॥ ୮୪
	ଯେଣୁ ସଙ୍ଗତେ ଷଡ଼[2] ଅରି	। ଘେନି ସେ ହୋଏ ବନଚାରୀ	॥ ୮୫
	ଯେ ପୁଣ ହୁଅଇ ପଣ୍ଡିତ	। ବିଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ଆତ୍ମାରତ	॥ ୮୬
	ତାହାର ଗୃହସ୍ଥ ଆଶ୍ରମ	। କି ବାଧା କରିବାକୁ କ୍ଷମ	॥ ୮୭
୧୮	ଷଡ଼ ଅରିଙ୍କି ଯେଉଁ ନର	। ଜିଣିତେ କରଇ ବିଚାର	॥ ୮୮
	ସେ ଗୃହମଧ୍ୟେ ପୂର୍ବେ ବସି	। ପ୍ରଯତ୍ନ କରିବ ବିଶେଷି	॥ ୮୯
	ସେ ଅରିଗଣ ହେଲେ କ୍ଷୀଣ	। ଗୃହରେ କରିବ ଭ୍ରମଣ	॥ ୯୦
	ଅଥବା ବିପିନକୁ ଯିବ	। ଯହିଁରେ ମନ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିବ	॥ ୯୧
	ଦୁର୍ଗ ଆଶ୍ରୟ କଲା ଜନ	। ଅରିଙ୍କି ଜିଣଇଁ ଯେସନ	॥ ୯୨
	ତଦନନ୍ତରେ ଯହିଁ ତହିଁ	। ମନଇଚ୍ଛାରେ ସେ ଭ୍ରମଇଁ	॥ ୯୩
୧୯	ତୁ ବିଷ୍ଣୁ ପାଦପଦ୍ମକୋଷ	। ଦୁର୍ଗରେ ହୋଇଣ ପ୍ରବେଶ	॥ ୯୪
	ଜିଣି କାମାଦି ରିପୁମାନ	। ଯାହା ଦେଇଛି ଭଗବାନ	॥ ୯୫
	ସେ ଭୋଗମାନ ଭୋଗ କର	। ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଅନ୍ତେ ଏ ଶରୀର	॥ ୯୬
	ଛାଡ଼ି ସକଳ ସଙ୍ଗମାନ	। ନିବେଶ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନେ ମନ	॥ ୯୭

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୦	ସେ ସ୍ୱାୟମ୍ଭୁବ ମନୁସୁତ	। ଅଟଇ ମହାଭାଗବତ	॥ ୯୮
	ତ୍ରିଲୋକଗୁରୁ ଭଗବାନ	। ଏ ରୂପେ କହନ୍ତେ ବଚନ	॥ ୯୯
	ତାହାଙ୍କ ଠାରୁ ଲଘୁ କରି	। ନିଜ ଆତ୍ମାକୁ ଅନୁସରି	॥୧୦୦
	ନମ୍ର କରିଣ ସେ କନ୍ଧର	। ସାଦରେ କଲେ ତା' ସ୍ୱୀକାର	॥୧୦୧
୨୧	ଯଥାବିଧିରେ ମନୁ ରାଜା	। ପିତାମହଙ୍କୁ କଲେ ପୂଜା	॥୧୦୨
	ନାରଦ, ପ୍ରିୟବ୍ରତ ଦୁଇ	। ଗ୍ରହାନ୍ତି ଅବିଷମ ହୋଇ	॥୧୦୩
	ମନ-ବଚନ ଅଗୋଚର	। ଅଟେ ଯେ ଆପଣା ମନ୍ଦିର	॥୧୦୪

୧ । ଭୟ=ସଂସାର । ୨ । ଷଡ଼ଅରି=ମନ ଓ ପଞ୍ଚ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ

ତହିଁକି କଲେ ସେ ଗମନ । ଯେ ଅଟେ ବ୍ୟବହାରଶୂନ୍ୟ ॥ ୧୦୫
ନିବୃତ୍ତ ବ୍ରହ୍ମ ସେ ବୋଲାଇ । ତାକୁ ଅଛନ୍ତି ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ ॥ ୧୦୬
୨୨ ଏ ରୂପେ ନିଜ ମନୋରଥ । ବିଧାତା କରନ୍ତେ ବିଦିତ ॥ ୧୦୭
ନାରଦଋଷିଙ୍କ ସ୍ୱୀକାରେ । ପୁତ୍ରକୁ ଧରାମଣ୍ଡଳରେ ॥ ୧୦୮
ପାଳନ ଅର୍ଥେ ସ୍ଥାପି କରି । ସେ ସ୍ୱାୟମ୍ଭୁବ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ॥ ୧୦୯
ବିଷମ ବିଷୟବିଷର । ତଡ଼ାଗ ଅଟେ ଯେ ମନ୍ଦିର[୧] ॥ ୧୧୦
ତା' ଭୋଗଇଚ୍ଛା ଯେ ବା ଥିଲା । ତହିଁରୁ ନିବୃତ୍ତ ହୋଇଲା ॥ ୧୧୧
୨୩ ଏ ରୂପେ ଈଶ୍ୱରଇଚ୍ଛାରେ । ଥାଇଣ କର୍ମଅଧିକାରେ ॥ ୧୧୨
ସର୍ବଜଗତବନ୍ଧଧ୍ୱଂସ । ଯା' ଅନୁଭାବପରକାଶ ॥ ୧୧୩
ସେ ଆଦିପୁରୁଷଚରଣ । ଯୁଗଳ ସତତ ସ୍ମରଣ ॥ ୧୧୪
ଚିତ୍ତେ ରାଗାଦି ମଳମାନ । ଯେ ଥିଲା କଲା ତା' ଦହନ ॥ ୧୧୫
ସେ ଅତି ଶୁଦ୍ଧ ନୃପବର । ମହତ ଲୋକମାନଙ୍କର ॥ ୧୧୬
ପୂଜାକୁ କରନ୍ତି ବର୍ଦ୍ଧନ । ପୃଥିବୀ କଲେକ ପାଳନ ॥ ୧୧୭
୨୪ ଯେ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ପ୍ରଜାପତି । ତାର ଦୁହିତା ବର୍ହିଷ୍ମତୀ ॥ ୧୧୮
୨୮ ତାକୁ ବିଧିରେ ବିଭା ହୋଇ । ଦଶ ତନୁଜ ତାର ତହିଁ ॥ ୧୧୯
ଜନମ କଲେ ପ୍ରିୟବ୍ରତ । ସମାନ ଶୀଳରୂପବନ୍ତ ॥ ୧୨୦
ଆତ୍ମସମାନ ବୀର୍ଯ୍ୟଗୁଣ । ସେ ପୁତ୍ର ସକଳେ ନିପୁଣ ॥ ୧୨୧
ପଛେ କନ୍ୟାଏ କଲା ଜାତ । ସେ ଊର୍ଜ୍ଜସ୍ୱତୀ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୧୨୨
ଆଗ୍ନୀଧ୍ର, ଇଧ୍ମଜିହ୍ୱ ଦୁଇ । ତୃତୀୟ ଯଜ୍ଞବାହୁ ହୋଇ ॥ ୧୨୩
ଚତୁର୍ଥ ମହାବୀର ନାମ । ହିରଣ୍ୟରେତ ସେ ପଞ୍ଚମ ॥ ୧୨୪
ଘୃତପୃଷ୍ଠ, ସବନ ପୁତ୍ର । ଯେ ମେଧାତିଥି, ବୀତିହୋତ୍ର ॥ ୧୨୫
ଦଶମ ନାମ କବି ଖ୍ୟାତ । ଅଗ୍ନିନାମା ସକଳ ସୁତ ॥ ୧୨୬
ତହିଁରେ କବି, ମହାବୀର । ସବନ ଏ ତିନି କୁମର ॥ ୧୨୭
ବାଳକ କାଳରୁ ଅବଧି । ଆତ୍ମବିଦ୍ୟାରେ ଶ୍ରମ ସାଧି ॥ ୧୨୮
ସେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେତା ବୋଲାଇଲେ । ପରମହଂସଦୀକ୍ଷା କଲେ ॥ ୧୨୯
ସେମାନେ ଉପଶମଯୁତ । ପରମ ଋଷିରୂପେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୧୩୦
ସକଳ ଜୀବସମୂହର । ନିବାସରୂପୀ ଯେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୩୧
ଭୟ-ଆରତ ପ୍ରାଣିଙ୍କର । ଶରଣ ଅଟେ ଯେ ଶ୍ରୀଧର ॥ ୧୩୨
ତାଙ୍କ ଚରଣପଦ୍ମଦୁଇ । ଅନବରତେ ମନେ ଧ୍ୟାୟି ॥ ୧୩୩
ତେଣେ ଯେ ହୋଇଅଛି ଜାତ । ଭଗତିଯୋଗ ଅଖଣ୍ଡିତ ॥ ୧୩୪
ସେ ଅନୁଭାବରେ ଶୋଧିତ । ହୋଇଣ ଅଛି ଯେଉଁ ଚିତ୍ତ ॥ ୧୩୫
ସେ ଚିତ୍ତେ ଅଛି ଯେ ପ୍ରସରି । ସକଳ-ଜୀବ-ଆତ୍ମା ହରି ॥ ୧୩୬

---
୧ । ମନ୍ଦିର=ଗୃହ ।

ତଦାତ୍ମ ଭାବ ତାଙ୍କଠାରେ । ଲଭିଲେ ସେ ଅବିଶେଷରେ ॥
ଦ୍ୱିତୀୟ ପତ୍ନୀଗର୍ଭେ ତାର । ହୋଇଲେ ତିନି ସହୋଦର ॥
ଉତ୍ତମ, ତାମସ, ରୈବତ । ସେ ମନ୍ୱନ୍ତରପତି ଖ୍ୟାତ ॥
୨୯ ଶାନ୍ତିମାର୍ଗିଙ୍କୁ ଏ ପ୍ରକାରେ । ଭଜନ୍ତେ ଆପଣା କ୍ରମରେ ॥
ଏଗାର ଅର୍ବୁଦ ବରଷ । ସେ ମନୁ ପାଳିଲେ ଅଶେଷ ॥
ସର୍ବ ପୁରୁଷକୃତ୍ୟ ଯହିଁ । କେବେହେଁ ବିନାଶ ନୁହଇ ॥
ତେମନ୍ତ ବଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ । ଅଛି ଯେ ଭୁଜଦଣ୍ଡ ଦୁଇ ॥
ତେଣେ ଓଟାରି ଶରାସନ । ଜାତ ସେ କଲା ଯେଉଁ ସ୍ୱନ ॥
ଧର୍ମବିପକ୍ଷ ରାଜଗଣେ । ନିବୃତ୍ତ ହେଲେ ତା' ଶ୍ରବଣେ ॥
ବର୍ହିଷ୍ମତୀ ତାହାଙ୍କୁ ଗୃହିଁ । ହରଷେ ପାଛୋଟି ଆସଇ ॥
ତାହାର ଯେ ରସଲାବଣ୍ୟ । ସ୍ତିରୀସ୍ୱଭାବ-ଚେଷ୍ଟାମାନ ॥
ଲଜ୍ଜା, ହରଷେ ହସି ଗୃହେଁ । ବିବିଧ ନର୍ମବାଣୀ କହେ ॥
ସେ କଥାମାନଙ୍କରେ ତହିଁ । ଅବିବେକୀର ପ୍ରାୟେ ହୋଇ ॥
ସେ ପ୍ରିୟବ୍ରତ ମହାମତି । ଭୋଗକଲେ ଏ ବସୁମତୀ ॥
୩୦ ମେରୁକୁ କରି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ । ତପନ କରନ୍ତେ ଭ୍ରମଣ ॥
୩୨ ଭୂତଳୁଁ ଅର୍ଦ୍ଧେ ଆଚ୍ଛାଦଇ । ଅର୍ଦ୍ଧକେ ତେଜ ପ୍ରକାଶଇ ॥
ଏମନ୍ତ ଦେଖିଣ ସେ କାଳେ । ବିଷ୍ଣୁଭଜନଯୋଗବଳେ ॥
ଲଭିଣ ଅମାନୁଷ ଶକ୍ତି । ସେ ପ୍ରିୟବ୍ରତ ନରପତି ॥
ତହିଁରେ ନ ଲଭିଣ ତୋଷ । ରଜନୀ କରିବ ଦିବସ ॥
ଏମନ୍ତ ମନରେ ବିଚାରି । ସୂର୍ଯ୍ୟରଥକୁ ସମ କରି ॥
ଚଢିଲେ ବେଗବନ୍ତ ରଥ । ସେ ରଥ ଅଟେ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମନ୍ତ ॥
ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଅନୁଗତ ଥାଇ । ଦ୍ୱିତୀୟ ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରାୟେ ହୋଇ ॥
ଭ୍ରମଣ କଲେ, ତାଙ୍କ ଗତି । ଦେଖିଣ ସ୍ୱୟଁ ପ୍ରଜାପତି ॥
ଏ ତୋର ଅଧିକାର ନୋହି । ବୋଲିଣ ଗଲେ ନିବର୍ତ୍ତାଇ ॥
ତା' ରଥଚକ୍ରନେମି ଯାନ୍ତେ । ଯେ ଜାତ ହେଲେ ସାତ ଖାତେ ॥
ସେ ହେଲେ ସପତ ସାଗର । ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଯେ ବିସ୍ତାର ॥
ତାହାକୁ ସାତ ଦ୍ୱୀପ ବୋଲି । ଯେ ଜମ୍ବୁ, ପ୍ଲକ୍ଷ, ଶାଳ୍ମଳି ॥
ଯେ କୁଶ, କ୍ରୌଞ୍ଚ, ଶାକ ନାମ । ପୁଷ୍କର ଦ୍ୱୀପ ଯେ ସପ୍ତମ ॥
ସେ ଦ୍ୱୀପଙ୍କର ପରିମାଣ । ପୂର୍ବରୁ ପୂର୍ବରୁ କ୍ରମେଣ ॥
ଉତ୍ତର ଉତ୍ତରକୁ ପୁଣ । ଯଥାସଂଖ୍ୟାରେ ବେନି ଗୁଣ ॥
ସମୁଦ୍ରଙ୍କର ବାହ୍ୟ ସ୍ଥାନେ । କୃତ ଅଟନ୍ତି ଦ୍ୱୀପମାନେ ॥
୩୩ ଲବଣ, ଇକ୍ଷୁ, ସୁରା, ଘୃତ । କ୍ଷୀର, ଦଧି, ସଲିଳ ସାତ ॥
୩୪ ସାଗରେ ସପତ ଦ୍ୱୀପରେ । ପରିଖା ପ୍ରାୟେ ଅଭ୍ୟନ୍ତରେ ॥

ଦ୍ୱୀପର ବାହ୍ୟେ ସେ ନିର୍ମାଣ । ଦ୍ୱୀପମାନଙ୍କ ପରିମାଣ ॥ ୧୭୦
ସେ ପ୍ରିୟବ୍ରତ ନୃପତିର । ଥିଲେ ଯେ ସପତ କୁମର ॥ ୧୭୧
ଆଗ୍ନୀଧ୍ର, ଇଧ୍ମଜିହ୍ୱ ବେନି । ଯଜ୍ଞବାହୁକୁ ମିଶି ତିନି ॥ ୧୭୨
ହିରଣ୍ୟରେତା, ଘୃତପୃଷ୍ଠ । ଯେ ମେଧାତିଥି, ବୀତିହୋତ୍ର ॥ ୧୭୩
ତାହାଙ୍କୁ ଜମ୍ବୁଆଦି ଦ୍ୱୀପ- । ସାତରେ କଲେ ସେ ଅଧିପ ॥ ୧୭୪
ଯେ ଉର୍ଜସ୍ୱତୀ ନାମେ ତାର । ଦୁହିତା ଥିଲା ନୃପତିର ॥ ୧୭୫
ତାହାକୁ ଶୁକ୍ରଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ । କଲେ ସେ ମନୁଙ୍କ ନନ୍ଦନ ॥ ୧୭୬
ତାଠାରେ ଦେବଯାନୀ ନାମ । ଶୁକ୍ରର ସୁତା ହେଲା ଜନ୍ମ ॥ ୧୭୭
୩୫ ବିଷ୍ଣୁର ପାଦରଜ ଚିନ୍ତି । ଯେ ଷଡ଼ ଉର୍ମି[1] ଜିଣିଛନ୍ତି ॥ ୧୭୮
ଯେ ପ୍ରାଣୀ ବିଷ୍ଣୁର ଭଗତ । ତାହାକୁ ଏ ପୁରୁଷକୃତ୍ୟ ॥ ୧୭୯
ଚିତ୍ର ନୁହଇ ନାମ ଯାର । ତୁଣ୍ଡେ ଉଚ୍ଚାରି ଏକ ବାର ॥ ୧୮୦
ଅନ୍ତ୍ୟଜ ଲୋକ ହିଁ ଯେ ହୋଇ । ସଂସାରବନ୍ଧକୁ ଛାଡ଼ଇ ॥ ୧୮୧
୩୬ ଏ ରୂପେ ଅପ୍ରମିତ ବଳ । ଅଟନ୍ତି ସେହୁ ମହୀପାଳ ॥ ୧୮୨
୩୮ ପୂର୍ବେ ନାରଦପାଦଦ୍ୱଇ । ସେବନ୍ତେ ଅକସ୍ମାତ ହୋଇ ॥ ୧୮୩
ଛାଡ଼ିଲା ରାଜ୍ୟ ବ୍ୟବହାର । ସଂସର୍ଗ ହୁଅନ୍ତେ ତହିଁର ॥ ୧୮୪
ଆତ୍ମାକୁ ମଣିଣ ଦୁଃଖିତ । ନିର୍ବେଦେ ବୋଇଲା ଏମନ୍ତ ॥ ୧୮୫
କଲି ଅସାଧୁ ଆଚରଣ । ଯେଉଁ ଅଭିନିବେଶେଁ ପୁଣ ॥ ୧୮୬
ଇନ୍ଦ୍ରିୟେ ଅବିଦ୍ୟା-ରଚିତ । ବିଷୟ ଅନ୍ଧକୂପେ ସ୍ଥିତ ॥ ୧୮୭
ବିଅର୍ଥ ବିଅର୍ଥ ସେ କଥା । ଅଛି ଯେ ଏ ମୋର ବନିତା ॥ ୧୮୮
"ମୁଁ, ଏହା' କ୍ରୀଡ଼ାମୃଗ ଯହୁଁ । ଏ ଘେନି ମୋତେ ଧିକ ହେଉ ॥ ୧୮୯
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ନୃପବର । ଆତ୍ମାକୁ କଲା ତିରସ୍କାର ॥ ୧୯୦
ପରମ ଦେବ ଭଗବାନ । ତାର ପ୍ରସାଦୁଁ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ॥ ୧୯୧
ଲଭିଣ ରାଜା ପ୍ରିୟବ୍ରତ । ଯେ ଥିଲେ ଆପଣାର ସୁତ ॥ ୧୯୨
ତାଙ୍କୁ ପୃଥିବୀ ବାଣ୍ଟି ଦେଲା । ନିଜ ମହିଷୀ ଯେବା ଥିଲା ॥ ୧୯୩
ଭୋଗ କରିଛି ତାକୁ ପୂର୍ବେ । ସଂପତ୍ତିତୁଲେ ଛାଡ଼ି ଏବେ ॥ ୧୯୪
ହରିବିହାର-ଅନୁଭାବ । ହୃଦରେ ଘେନି ନରଦେବ ॥ ୧୯୫
ସ୍ୱଏଁ ନିର୍ବେଦଚିତ୍ତ ହେଲା । ନାରଦମାର୍ଗକୁ ଗମିଲା ॥ ୧୯୬
ସେ ରାଜା ଗୁଣାନୁବନ୍ଧନ । ଅଟନ୍ତି ଏହୁ ଶ୍ଲୋକମାନ ॥ ୧୯୭
୩୯ ପ୍ରିୟବ୍ରତର କର୍ମମାନ । ଈଶ୍ୱରବିନୁ କେବା **ଆନ** ॥ ୧୯୮
କରି ପାରିବ ଦେହ ବହି । ଯେ ନିବାରନ୍ତେ ମେରୁଛାଇ ॥ ୧୯୯
କରନ୍ତେ ରଥ ନେମିଘାତ । ନିର୍ମାଣ କଲା ସିନ୍ଧୁ ସାତ ॥ ୨୦୦
୪୦ ଯେ କଲା ଭୂମିର ସଂସ୍ଥାନ । ସରିତ, ଅଚଳ, କାନନ ॥ ୨୦୧

୧ । ଊର୍ମି=କାମକ୍ରୋଧାଦି ଷଡ଼ରିପୁ ।

ଏ ଆଦିଦ୍ୱାରେ ପ୍ରାଣିଙ୍କର । ସୁଖ ନିମିତ୍ତେ ନୃପବର ॥ ୨୦୨
ଦ୍ୱୀପେ ଦ୍ୱୀପେକେ ସୀମାମାନ । ରଚିଲା ହୋଇ ସାବଧାନ ॥ ୨୦୩
୪୧ ସ୍ୱର୍ଗରେ, ପାତାଳେ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ । ଯେ ମୁଖ୍ୟ କର୍ମଯୋଗଦ୍ୱାରେ ॥ ୨୦୪
ସେ ସର୍ବ ନରକ ସମାନ । ମଣିଲା ସେ ମନୁନନ୍ଦନ ॥ ୨୦୫
ବିଷ୍ଣୁଭଗତ ଯେଉଁ ନର । ପ୍ରିୟ ଅଟନ୍ତି ସେ ତାହାର ॥ ୨୦୬
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବଂଧୁ ଭଣେ । ସୁଜନେ ତୋଷ ହୁଅ ଏଣେ ॥ ୨୦୭

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀପ୍ରିୟବ୍ରତବିଜୟୋ
ନାମ ପ୍ରଥମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ଦ୍ୱିତୀୟେ ପ୍ରୋକ୍ତମାଗ୍ନୀଧ୍ରଚରିତ୍ରଂ[୧] ସ୍ୱୈଣସମ୍ମତମ୍
ପତ୍ନ୍ୟାଂ ହି ପୂର୍ବଚିତ୍ତ୍ୟାଂ ଯୋ ନାଭିମୁଖ୍ୟାନଜୀଜନତ୍ । ୧
ଅସ୍ମିନ୍ ବଂଶେ ପ୍ରସିଦ୍ଧୋଽୟମାଗ୍ନୀଧ୍ରଃ ସ୍ୱୈଣପୁଙ୍ଗବଃ ।
ବିହସନ୍ନିବ ତସ୍ୟେଦଂ ଚରିତଂ ମୁନିରବ୍ରବୀତ୍ ॥ ୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଏମନ୍ତେ ପିତାର ଆଜ୍ଞାରେ । ଥାଇଣ ତାହାର ଅନ୍ତରେ ॥ ୧
୩ ଆଗ୍ନୀଧ୍ର ଧର୍ମକୁ ଗ୍ରହିଣ । ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପରେ ପ୍ରଜାଗଣ ॥ ୨
ଆପଣା ପୁତ୍ରପ୍ରାୟେ କରି । ପାଳନା କଲେ ଅନୁସରି ॥ ୩
ସେ ପୁଣି କହୁଣିସି ଦିନେ । ପୁତ୍ରଉତ୍ପତ୍ତି ବାଞ୍ଛି ମନେ ॥ ୪
ସୁରବନିତାମାନଙ୍କର । କ୍ରୀଡ଼ାଅଚଳ ଯେ ମନ୍ଦର ॥ ୫
ତାର କନ୍ଦରେ କରି ସ୍ଥିତି । ଯେ ବ୍ରହ୍ମା ବିଶ୍ୱସୃଜପତି ॥ ୬
ତାହାଙ୍କୁ କଲେ ଆରାଧନ । ସଂପାଦି ଉପସ୍କରମାନ ॥ ୭
ଏକାଗ୍ର କରି ନିଜ ଚିତ୍ତ । ତପସ୍ୱୀ ପ୍ରିୟବ୍ରତସୁତ ॥ ୮
ଆଦିପୁରୁଷ ଭଗବାନ । ବିଧାତା ଜାଣି ତାର ମନ ॥ ୯
ନିଜ ସଭାରେ କରି ସ୍ଥିତି । ଅପ୍ସରା ନାମ ପୂର୍ବଚିତ୍ତି ॥ ୧୦
ଗାୟନ କରୁଥିଲା, ତାକୁ । ପେଷିଲେ ଆଗ୍ନୀଧ୍ରପାଶକୁ ॥ ୧୧
୪ ସେ ମହୀପତିର ଆଶ୍ରମ । ଅଟଇ ଅତି ମନୋରମ ॥ ୧୨
୫ ନିବିଡ଼ ନାନା ତରୁଗଣ- । ଶାଖାରେ କରି ଆରୋହଣ ॥ ୧୩

୧ । ଚରିତଂ (ପାଠାନ୍ତର) ।

ସୁବର୍ଣ୍ଣମୟ ଲତାମାନ । ବିଶେଷେ ଦିଶନ୍ତି ଶୋଭନ ॥ ୧୪
ତହିଁରେ କରିଛନ୍ତି ସ୍ଥାନ । ମୟୂର ଆଦିଙ୍କ ମିଥୁନ ॥ ୧୫
ତାହାଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରିବା ସ୍ୱର । ଶୁଣି ଲଭନ୍ତି ବୋଧଭର ॥ ୧୬
ଜଳକୁକ୍‌କୁଟ, କାରଣ୍ଡବ । କଳହଂସାଦି ଯେତେ ଜୀବ ॥ ୧୭
ବିଚିତ୍ର କରିଣ ସେମାନେ । ଧ୍ୱନି କରନ୍ତି ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ॥ ୧୮
ଏରୂପେ ଦିଶନ୍ତି ଶୋଭନ । ନିର୍ମଳ ଜଳାଶୟମାନ ॥ ୧୯
ତହିଁରେ ଅଛି ପଦ୍ମମାନ । ତାଙ୍କ ଆକର ଯେଉଁ ବନ ॥ ୨୦
ସେ ବନେ ପୂର୍ବଚିତ୍ତି ଯାଇ । ଭ୍ରମଣ କଲା ତୋଷ ହୋଇ ॥ ୨୧
ଲଳିତ ଗମନ ତାହାର । ଚରଣବିନ୍ୟାସ ସୁନ୍ଦର ॥ ୨୨
ପଦେ ପଦେକେ ରୁଣଝୁଣ । ଶୁଭେ ନୂପୁର-ଆଭରଣ ॥ ୨୩
ସେ କଥା ଶୁଣି ରାଜସୁତ । ସମାଧିଯୋଗେ ନିମୀଳିତ ॥ ୨୪
ନୟନସରସିଜକୋଷ । ଅଳପ କରିଣ ବିକାଶ ॥ ୨୫
ଅବଲୋକନ କରିଦେଲା । ତାହାକୁ ନିକଟେ ଦେଖିଲା ॥ ୨୬
୬ ସେ ମଧୁକରୀପ୍ରାୟେ ହୋଇ । କୁସୁମ ଆଘ୍ରାଣ କରଇ ॥ ୨୭
ଦେବତା-ମନୁଷ୍ୟନୟନ- । ମନ ଯେ କରେ ଆହ୍ଲାଦନ ॥ ୨୮
ଏମନ୍ତ ଗମନବିହାର । ବିନୟବୀକ୍ଷଣ ସୁସ୍ୱର ॥ ୨୯
ଅକ୍ଷର ଅବୟବମାନେ । ତେଣେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ମନେ ॥ ୩୦
କୁସୁମାୟୁଧକୁ ବିବର । ଦେଉଣ ଅଛି ନିରନ୍ତର ॥ ୩୧
ସୁସ୍ୱାଦୁ ଅମୃତପ୍ରାଏକ । ମଦିରାପ୍ରାଏକ ମାଦକ ॥ ୩୨
ଏମନ୍ତ ହାସ, ଭାଷା ଦୁଇ । ନିଜ ବଦନରୁ ଗଳଇ ॥ ୩୩
ତାର ଆମୋଦେ ମଦ-ଅନ୍ଧ । ହୋଇ ଧାମନ୍ତି ଭୃଙ୍ଗବୃନ୍ଦ ॥ ୩୪
ସେମାନେ ବେଢ଼ନ୍ତେ ତକ୍ଷଣ । ବେଗରେ ଘୂଳଇ ଚରଣ ॥ ୩୫
ତେଣେ ସୁନ୍ଦର ମନ୍ଦ ହୋଇ । ଉରଜଯୁଗଳ ଚଳଇ ॥ ୩୬
କବର[୧] ଭାରର ରଚନ । କିଂଚିତ ହୁଅଇ କମ୍ପନ ॥ ୩୭
ଏ ରୂପେ ସେ ଦେବୀକି ଚ୍ୱହିଁ । ଯେ କାମ ଅବସର ପାଇ ॥ ୩୮
ସେ କାମବଶ ସେ ହୋଇଲା । ଜଡ଼ର ପ୍ରାୟେକ ବୋଇଲା ॥ ୩୯
୭ ହେ ମୁନିବର[୨] ! କେବା ତୁହି । କି କରୁ ଏ ଗିରିରେ ଥାଇ ॥ ୪୦
ପରମ ଦେବତା ମୁରାରି । ତା' ମାୟାରୂପ ଅଛୁ ଧରି ॥ ୪୧
ହେ ମିତ୍ର ! ଏହୁ ଗୁଣହୀନ । ଧରିଛୁ ବେନି ଶରାସନ ॥ ୪୨
ଆପଣା ଅର୍ଥେ ଅଛୁ ଧରି । କି ଅବା ବନରେ ବିହରି ॥ ୪୩
ମୃଗରେ ପ୍ରାଏକ ପ୍ରମତ୍ତ । ଯେ ଆମ୍ଭ ଆଦି ତପୋବନ୍ତ ॥ ୪୪

---
୧ । କବର=ଖୋଷା, ଜୁଡ଼ା ।
୨ । 'ମୁନିବର' ଏହି ପୁଂଲିଙ୍ଗ ସମ୍ବୋଧନରୁ ତାହାର ଜଡ଼ତା ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଅଛି ।

	ବଶ କରିବା ଅର୍ଥେ ତାଙ୍କୁ	କି ଅବା ଧରିଛୁ ଏହାଙ୍କୁ	॥ ୪୫
୮	ତୋହର ଏ ବେନି ଈକ୍ଷଣ	ଦିଶୁଅଛନ୍ତି ଯେହ୍ନେ ବାଣ	॥ ୪୬
	ଯହିଁରେ ପିଞ୍ଛପ୍ରାୟେ ହୋଇ	କମଳ ଦୁଇ ଅଛି ରହି	॥ ୪୭
	ସେ ବେନି ହୋଇଅଛି ଶାନ୍ତ	ପୁଂଖ[୧] ବିହୀନେ ଶୋଭାବନ୍ତ	॥ ୪୮
	ତହିଁରେ ଅତି ତୀକ୍ଷ୍ଣ ହୋଇ	ଅଗ୍ରଭାଗ ହିଁ ଶୋଭା ପାଇ	॥ ୪୯
	ଯାହାକୁ ବିନ୍ଧି ଲୋଡୁ ଏହା	ଆମ୍ଭେ ନ ଜାଣିଅଛୁଁ ତାହା	॥ ୫୦
	ଅରଣ୍ୟେ କରିଅଛୁଁ ସ୍ଥିତି,	ଆମ୍ଭେ ତପସ୍ୱୀ ଜଡ଼ମତି	॥ ୫୧
	ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଯେ କ୍ଷେମ	ତଦର୍ଥେ ହେଉ ତୋ' ବିକ୍ରମ	॥ ୫୨
୯	[୨]ତା' ଅଙ୍ଗସୁବାସଲୋଭେଣ	କରନ୍ତେ ତା' ଅନୁଗମନ	॥ ୫୩
	ଭୃଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ପୁଣ ଗୃହି	ଆଗ୍ନୀଧ୍ର ବଚନ କହଇ	॥ ୫୪
	ସକଳଦିଗେ ବେଢ଼ି ତୋତେ	ଏ ଶିଷ୍ୟମାନେ ଅବିରତେ	॥ ୫୫
	ପଢ଼ନ୍ତି ସରହସ୍ୟ[୩] ସାମ	କରନ୍ତି ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଗାନ	॥ ୫୬
	ତୋହରି ଶିଖାରୁ ଗଳିଣ	ହୋଇ ଯେ ପୁଷ୍ପବରିଷଣ	॥ ୫୭
	ତାହାକୁ ଭଜନ୍ତି ସେମାନେ	ବେଦଶାଖାକୁ ଋଷି ଯେହ୍ନେ	॥ ୫୮
୧୦	ତାର ନୂପୁରଧ୍ୱନି ଶୁଣି	ବଚନ କହୁଛନ୍ତି ପୁଣି	॥ ୫୯
	ହେ ବିପ୍ର ! ତୋହର ଚରଣ-	ପଞ୍ଜରେ[୪] ଯେ ତିତ୍ତିରି[୫] ଗଣ	॥ ୬୦
	ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଣ ମୁଖର	ବଚନ ଶୁଣୁଛୁଁ ତାଙ୍କର	॥ ୬୧
	ନିତମ୍ବକାନ୍ତିପ୍ରାଏ ମଣି	ପୀତ ବସ୍ତ୍ରକୁ ବୋଲି ଜାଣି	॥ ୬୨
	କାନ୍ତି କଦମ୍ବ କୁସୁମର	ନିତମ୍ବେ ଲିଖିତ ତୋହର	॥ ୬୩
	[୬]ଅଲାତଅଗ୍ନି ଅଛି ଯହିଁ	ମଣ୍ଡଳାକାର ହୋଇ ରହି	॥ ୬୪
	ଏ ଘେନି ତୋର ପରିଧାନ	ବଲ୍‌କଲ ଅଛି କେଉଁ ସ୍ଥାନ	॥ ୬୫
୧୧	ସ୍ତନଯୁଗକୁ ପୁଣ ଗୃହି	ବାକ୍ୟ କହନ୍ତି ମୋହ ହୋଇ	॥ ୬୬
	ତୋହର ଗୁରୁ ଶୃଙ୍ଗ ଦୁଇ	କି ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଅଛୁ ତହିଁ	॥ ୬୭
	ବହିଛୁ ମଧ୍ୟେ କୃଶ ହୋଇ	ମୋ' ନେତ୍ର ରହିଅଛି ଯହିଁ	॥ ୬୮
	ଏ ତୋର ଶୃଙ୍ଗରେ ଅରୁଣ	ପଙ୍କ ପ୍ରକାଶି ଅଛି ପୁଣ	॥ ୬୯
	ହେ ଗୁରୁଗାତ୍ର ! ମୋ ନିବାସ	ଯେଣେ ତୁ କରୁଛୁ ସୁବାସ	॥ ୭୦
୧୨	ହେ ମିତ୍ର ! ତୋହର ଯେ ସ୍ଥାନ	ମୋତେ କରାଅ ତା' ଦର୍ଶନ	॥ ୭୧

---

୧ । ପୁଂଖ=ବାଣର ମୂଳସ୍ଥାନ ।

୨ । ପୟାର ସଂଖ୍ୟା ୫୨ ପରେ ପୋଥିରେ ୫୪ ଥିବାହେତୁ ସ୍ୱାମିଟୀକା ଅନୁସାରେ ୫୩ ସଂଖ୍ୟକ ପୟାର ରଚିତ ହେଲା ।

୩ । ସରହସ୍ୟ=ରହସ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଉପନିଷଦ ସହିତ ।

୪ । ଚରଣପଞ୍ଜର=ନୂପୁର । ୫ । ତିତ୍ତିରି=ପକ୍ଷୀବିଶେଷ; ରତ୍ନ (ସ୍ୱାମୀ) ।

୬ । ଅଲାତ=ଅଙ୍ଗାର ।

ଯହିଁରେ ଜାତ ହେଲା ଲୋକ । ମୋ' ମନଆନନ୍ଦଦାୟକ ।। ୭୨
ଅପୂର୍ବ ଅବୟବ ବେନି । ଏରୂପେ ବକ୍ଷେ ଥାଇ ଘେନି ।। ୭୩
ଅଦ୍ଭୁତ ସରସ ବିଳାସ । କ୍ଷୁଧାଆଦିରେ ମୁଖଦେଶ ।। ୭୪
୧୩ କିସ ତୁ କରୁଛୁ ଆହାର । ଯାହାର ଚର୍ବଣୁ ଏ ମୋର ।। ୭୫
ବହୁଛି ହବିର୍ଗନ୍ଧ[୧] ବାତ । ବିଷ୍ଣୁର କଳା ତୁ ବିଦିତ ।। ୭୬
ନିମେଷରହିତ ମକର । ଯୁଗଳ[୨] ଅଛି ତୋ' କର୍ଣ୍ଣର ।। ୭୭
ତୋ' ମୁଖ ସରସ[୩] ଅଟଇ । ଚଞ୍ଚଳ ମୀନଯୁଗ[୪] ଯହିଁ ।। ୭୮
ଯହିଁରେ ଶୋହେ ଦ୍ୱିଜପନ୍ତି[୫] । ନିକଟେ ଭୃଙ୍ଗଗଣେ[୬] ଛନ୍ତି ।। ୭୯
୧୪ କନ୍ଦୁକ ଦେଖିଣ ତା' କରେ । ପୁଣି ବୋଲନ୍ତି ମୋହଭରେ ।। ୮୦
ତୋ' କରପଦ୍ମେ ଘାତ ପାଇ । ଯେ ସର୍ବଦିଗରେ ଭ୍ରମଇ ।। ୮୧
ମୋହର ନୟନଯୁଗଳ । କରେ ସେ ପତଙ୍ଗ[୭] ଚଞ୍ଚଳ ।। ୮୨
ଫିଟୁଛି ବକ୍ର ଜଟାଗଣ । ଏହା କି ନ କରୁ ସ୍ମରଣ ।। ୮୩
ଲମ୍ପଟ ଅଟେ ଏ ସମୀର । ନୀବୀକି ହରୁଛି ତୋହର ।। ୮୪
୧୫ ହେ ତପୋଧନ ! ରୂପ ତୋର । ତପକୁ ନାଶେ ତପିଙ୍କର ।। ୮୫
ତୁ ଏହା କେଉଁ ତପସ୍ୟାରେ । ଲଭିଲୁ କହ ମୋ' ଆଗରେ ।। ୮୬
ମୋ' ସଙ୍ଗେ ତପ କରିବାରେ । ସମର୍ଥ ହୁଅ ତୁ ଏଠାରେ ।। ୮୭
କି ଅବା ସେ ଭବଭାବନ । ବ୍ରହ୍ମା ମୋଠାରେ ସୁପ୍ରସନ୍ନ ।। ୮୮
୧୬ ହେ ଦ୍ୱିଜ ! ଦେବଦତ୍ତ ତୁହି । ତୋତେ ମୁଁ ଛାଡ଼ିବଇଁ ନାହିଁ ।। ୮୯
ତୁ ମୋର ପ୍ରିୟ, ତୋର ଠାରେ । ମୋ ମନ ନୟନ ନିର୍ଭରେ ।। ୯୦
ରହିଣ ଅଛି ଲଗ୍ନ ହୋଇ । ଆନ ଦିଗକୁ ଯାଉ ନାହିଁ ।। ୯୧
ହେ ଶୃଙ୍ଗଶୃଙ୍ଗି ! ଚିତ୍ତ ତୋର । ଯହିଁକି ଯିବାକୁ ବିଗ୍ର ।। ୯୨
ସେଠାକୁ ଘେନିଯାଅ ମୋତେ । ତୋ ସଖୀମାନେ ଅବିରତେ ।। ୯୩
ମୋଠାରେ ଅନୁକୂଳ ହୋଇ । ସେବା କରନ୍ତୁ ଭାବ ବହି ।। ୯୪

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୭ ଏ ଘେନି କାମିନୀଜନର । ଅନୁନୟରେ ସେ ଚତୁର ।। ୯୫
୧୮ ପଣ୍ଡିତମତି ସେ ଅଟଇ । ଗ୍ରାମ୍ୟ ବିଦଗ୍ଧ ଭାଷା କହି ।। ୯୬
ସୁରବଧୂକୁ ସମ୍ମାନନ । କଲା ସେ ଆଗ୍ନୀଧ୍ର ରାଜନ ।। ୯୭
ସେ ପୂର୍ବଚିତ୍ତି ତଦନ୍ତରେ । ସେ ବୀରଯୂଥପତିଠାରେ ।। ୯୮
ଶୁଦ୍ଧ ଚରିତ, ରୂପ, ବୁଦ୍ଧି । ବିଦ୍ୟା, ବୟସ, ଭୂତି ଆଦି ।। ୯୯
ଦେଖିଣ ହୋଇ ବଶମନ । ଅଯୁତ ଅଯୁତ ଲକ୍ଷଣ- ।।୧୦୦

---

୧ । ହବିର୍ଗନ୍ଧ=ତାମ୍ବୂଳବାସ । ୨ । ମକରଯୁଗଳ=ମକରକୁଣ୍ଡଳଦ୍ୱୟ । ୩ । ସରସୀ ।
୪ । ମୀନଯୁଗ=ନେତ୍ରଦ୍ୱୟ । ୫ । ଦ୍ୱିଜ=ଦାନ୍ତ, ଦ୍ୱିଜ=ରାଜହଂସ ପକ୍ଷୀ ।
୬ । ଭୃଙ୍ଗଗଣ=କେଶସ୍ତୋମ । ୭ । ପତଙ୍ଗ=କନ୍ଦୁକ ।

କାଳ ରହିଲା ଭୂମିଭାଗେ । ସେ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପପତିସଂଗେ ॥ ୧୦୧
ଭୂମି, ସ୍ୱର୍ଗରେ ଭୋଗ ଯେତେ । ଭୁଞ୍ଜିଲା ତାହା ତୋଷଚିତ୍ତେ ॥ ୧୦୨
୧୯ ତା'ଠାରେ କଲାକ ସଂଭବ । ସେହୁ ଆଗ୍ନୀଧ୍ର ସୁତ ନବ ॥ ୧୦୩
୨୦ ନାଭି, କିଂପୁରୁଷ ଏ ବେନି । ହରିବର୍ଷକୁ ମିଶି ତିନି ॥ ୧୦୪
ଚତୁର୍ଥ ଇଳାବୃତ ନାମ । ରମ୍ୟକ ଅଟଇ ପଞ୍ଚମ ॥ ୧୦୫
ହିରଣ୍ମୟ, କୁରୁ ବେନି । ଭଦ୍ରାଶ୍ୱ, କେତୁମାଳ ଘେନି ॥ ୧୦୬
ନବ କୁମାର ଏ ପ୍ରକାରେ । ପ୍ରସବି ବସ୍ତରେ ବସ୍ତରେ ॥ ୧୦୭
ସେ ପୂର୍ବଚିତ୍ତି ଯାଇ ପୁଣ । ସେବିଲା ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଚରଣ ॥ ୧୦୮
୨୧ ଆଗ୍ନୀଧ୍ରତନୁଜସମୂହ । ଲଭିଣ ମାତା-ଅନୁଗ୍ରହ ॥ ୧୦୯
ଦୃଢ଼ଶରୀର, ବଳଯୁତ । ସ୍ୱଭାବେ ହୋଇଲେ ସମସ୍ତ ॥ ୧୧୦
ପିତାବିଭାଗ ଅନୁମତେ । ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପର ଖଣ୍ଡ ଯେତେ ॥ ୧୧୧
ତା' ନିଜ ନାମେ ପ୍ରଚରାଇ । ଭୁଞ୍ଜିଲେ ତୋଷଚିତ୍ତ ହୋଇ ॥ ୧୧୨
୨୨ କାମଭୋଗରେ ଅତୃପ୍ତି । ହୋଇ ଆଗ୍ନୀଧ୍ର ନରପତି ॥ ୧୧୩
ଅପସରାକୁ ନିରନ୍ତରେ । ଅଧିକ ମଣିଣ ମନରେ ॥ ୧୧୪
ବେଦୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର-ଆହୁତିରେ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ତୋଷିଣ ଯଜ୍ଞରେ ॥ ୧୧୫
ଅପ୍‌ସରାସଙ୍ଗେ ଏକ ଲୋକେ । ରହିଲା ପ୍ରାନ୍ତେ ମନସୁଖେ ॥ ୧୧୬
ଯେଉଁ ଲୋକରେ ପିତୃମାନେ । ରହିଅଛନ୍ତି ତୋଷମନେ ॥ ୧୧୭
୨୩ ମାତାମରଣ ଅନନ୍ତରେ । ସେ ସର୍ବ ନବ ସହୋଦରେ ॥ ୧୧୮
ପ୍ରଥମେ ମେରୁଦେବୀ ବାମା । ଦ୍ୱିତୀୟେ ପ୍ରତିରୂପା ରାମା ॥ ୧୧୯
ତୃତୀୟେ ଉଗ୍ରଦଂଷ୍ଟ୍ରା ତହିଁ । ଚତୁର୍ଥ ଲତା ନାମ କହି ॥ ୧୨୦
ଯେ ରମ୍ୟା, ଶ୍ୟାମା, ନାରୀ ତିନି । ଭଦ୍ରା, ଦେବଦୀଧିତି,[୧] ଘେନି ॥ ୧୨୧
ଏ ରୂପେ ଥିଲେ ଯେ ମେରୁର । ନବ କନ୍ୟକା ମନୋହର ॥ ୧୨୨
ତାହାଙ୍କୁ ବିବାହ ହୋଇଲେ । ଧର୍ମରେ ପୃଥିବୀ ପାଳିଲେ ॥ ୧୨୩
କହଇ ଦ୍ୱିଜ ଦୀନବନ୍ଧୁ । ମୋତେ ଉଦ୍ଧର କୃପାସିନ୍ଧୁ ॥ ୧୨୪

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ଆଗ୍ନୀଧ୍ରବର୍ଣ୍ଣନଂ
ନାମ ଦ୍ୱିତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

୧। ଦେବବୀତି (ପାଠାନ୍ତର)।

ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ତୃତୀୟେ ଚରିତଂ ନାଭେଃ ପରଂ ମଙ୍ଗଳମୀର୍ଯ୍ୟତେ ।
ଯସ୍ୟ ଯଜ୍ଞେ ପ୍ରତୀତଃ ସନ୍ ପୁତ୍ରୋଽଭୂଦୃଷଭୋ ହରିଃ ॥ ୧

୧ ଅପତ୍ୟକାମ ହୋଇ ନାଭି । ଯେ ଅପୁତ୍ରିକ ମେରୁଦେବୀ ॥
ତା' ସଙ୍ଗେ ସମାହିତ ହେଲା । ଯଜ୍ଞପୁରୁଷଙ୍କୁ ପୂଜିଲା ॥
୨ ସେ ନାଭି ବିଶୁଦ୍ଧ ଭାବରେ । ଯଜ୍ଞ ବିସ୍ତାରନ୍ତେ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ॥
ପ୍ରବର୍ଗ୍ୟସଙ୍ଖ କର୍ମଗଣ । ହୁଅନ୍ତେ ତହିଁ ପ୍ରଚରଣ ॥
ଯେ ଦେଶ, କାଳ, ମନ୍ତ୍ରମାନ । ଋତ୍ୱିକ୍, ଦକ୍ଷିଣାବିଧାନ ॥
ଯେ ଦ୍ରବ୍ୟ, ଯୋଗଉପପତ୍ତି । ତେଣେ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଯେ ଶ୍ରୀପତି ॥
ଭକ୍ତ-ଅଭିପ୍ରାୟବିଧାନ- । ଅର୍ଥେ ଯେ ଘେନିଥାନ୍ତି ମନ ॥
ସେବକବତ୍ସଳ ଭାବରେ । ଆତ୍ମା ପ୍ରକାଶିଲେ ସେଠାରେ ॥
ଅଟେ ସକଳ ଲୋକଙ୍କର । ହୃଦୟଙ୍ଗମ[1] ଯେ ଶରୀର ॥
ମନନୟନ-ସୁଖକର । ଅବୟବରେ ମନୋହର ॥
୩ ପ୍ରକାଶିଛନ୍ତି ଚାରି ଭୁଜ । ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦିବ୍ୟତେଜ ॥
ପୀତ କୌଶେୟ-ବସ୍ତ୍ରଧର । ଶ୍ରୀବତ୍ସଲାଞ୍ଛନ ସୁନ୍ଦର ॥
କୌସ୍ତୁଭମଣି ବନମାଳ । ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ॥
ଗଦା, କମଳ, ଚକ୍ର, ଦର[2] । ଇତ୍ୟାଦି ଆୟୁଧେ ସୁନ୍ଦର ॥
ଯହିଁ କିରଣମାନ ସ୍ଫୁଟ । ସେ ମଣିସଂଯୁତ ମୁକୁଟ ॥
କୁଣ୍ଡଳ, କଟିସୂତ୍ରହାର । କେୟୂର, କନକ ନୂପୁର ॥
ଭୂଷିତ ଇତ୍ୟାଦି ଭୂଷଣେ । ଦେଖି ତାହାଙ୍କୁ ତତକ୍ଷଣେ ॥
ଋତ୍ୱିକ୍, ସଭ୍ୟ, ଯଜମାନ । ସମସ୍ତେ କଲେ ବହୁମାନ୍ୟ ॥
ଯେସନ୍ତେ ଦରିଦ୍ର ଲଭି ଧନ । ହୁଅଇ ହରଷିତମନ ॥
ପୂଜାସାମଗ୍ରୀ ଘେନି କରେ । ସ୍ତୁତି ଭଣିଲେ ନମ୍ରଶିରେ ॥

ଶ୍ରୀଋତ୍ୱିକ ଊଚୁଃ

୪ ହେ ପୂଜ୍ୟତମ ! ଆମ୍ଭେମାନେ । ତୋର ସେବକ ଏ ଭୁବନେ ॥
ଆମ୍ଭର ଯେ ଅବା ଅର୍ହଣ[3] । ତୁ ତାହା ଘେନ ପୁଣ ପୁଣ ॥

---

୧ । ହୃଦୟଙ୍ଗମ=ସୁଖକର ।
୨ । ଦର=ଶଙ୍ଖ, ଅଚ୍ଛୁରି=ଚକ୍ର (ମୂଳପାଠେ 'ଚକ୍ର' ଅର୍ଥବାଚକ 'ଅଚ୍ଛୁରି' ଶବ୍ଦ ଅଛି ।)
୩ । ଅର୍ହଣ=ପୂଜନ ।

ତୋର ସ୍ତୁତିରେ ନୋହୁ କ୍ଷମ	। କେବଳମାତ୍ର ନମୋ ନମ	॥୨୩
ଶିଖିଣ ଅଛୁଁ ଏ ବଚନ	। ଯା' କହିଛନ୍ତି ସାଧୁଜନ	॥ ୨୪
ପ୍ରକୃତି-ଗୁଣମାନଙ୍କର	। ପ୍ରପଞ୍ଚ ଅଟେ ଏ ସଂସାର	॥ ୨୫
ଏଥି ଯାହାର ମନ ଥାଇ	। ଆପଣା ଦେହେ ପ୍ରଭୁ ନୋହି	॥ ୨୬
ଏମନ୍ତ ହୋଇ କେଉଁ ନର	। ସ୍ୱରୂପ ଜାଣିମାକୁ ତୋର	॥ ୨୭
ପ୍ରପଞ୍ଚଗତ ରୂପ, ନାମ-	। ଆକୃତିରେ ହୋଇବ କ୍ଷମ	॥ ୨୮
ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷ ଯେ ଦୁଇ	। ତାଙ୍କ ଈଶ୍ୱର ଅଟୁ ତୁହି	॥ ୨୯
୫ ସକଳ ଜନମାନଙ୍କର	। ବୃଜିନ କରେ ଯେ ସଂହାର	॥ ୩୦
ଅତିମଙ୍ଗଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗୁଣ-	। ସମୂହ ଅଛି ଯେ ତୋ' ପୁଣ	॥ ୩୧
ତହିଁରୁ କିଛିମାତ୍ର କହି-	। ପାରିଲେ ତୋ' ରୂପ ଜାଣଇଁ	॥ ୩୨
୬ ତୋହର ପରିଜନମାନେ	। ସରାଗେ ଗଦ୍‌ଗଦ[1] ବଚନେ	॥୩୩
ସଲିଳ, ପଲ୍ଲବ[2], ତୁଳସୀ	। ଦୂର୍ବା ଅଙ୍କୁରରେ ବିଶେଷି	॥ ୩୪
ପୂଜା କରନ୍ତି ତୋ' ଚରଣେ	। ସଂତୋଷ ହେଉ ନାଥ ! ତେଣେ	॥ ୩୫
୭ ନାନାପ୍ରକାର ବିତ୍ତଭର	। ତେଣେ ସମୃଦ୍ଧ ଏ ଅଧ୍ୱର[3]	॥୩୬
୮ ଏଣେ ଅପେକ୍ଷା ତୋର ନାହିଁ	। ଏମନ୍ତ ଆମ୍ଭେ ଜାଣୁଁଥାଇ	॥ ୩୭
ଆତ୍ମାସକାଶୁଁ ସର୍ବଦିନେ	। ସାକ୍ଷାତେ ବ୍ୟତିରେକହୀନେ	॥ ୩୮
ଯା' ଅନୁଭବ କରୁଁ ଥାଇ	। ସେ ପୁରୁଷାର୍ଥରୂପ ତୁହି	॥ ୩୯
ଭୋ ନାଥ ! କାମ ବାଞ୍ଛି ମନେ	। ଯାଗ କରୁଛୁଁ ଆମ୍ଭେମାନେ	॥ ୪୦
ତୋହର ଆରାଧନମାତ୍ର	। ବିଦିତ ହେଉ ଏହୁ ସତ୍ର	॥ ୪୧
୯ ହେ ପ୍ରଭୁ ପରମପୁରୁଷ !	। ଯେ ପ୍ରାଣି ଅଟନ୍ତି ବାଳିଶ[4]	॥ ୪୨
ନିଜ ମଙ୍ଗଳ ନ ଜାଣନ୍ତି	। ତାଙ୍କୁ ଅଧିକ କୃପା ଚିନ୍ତି	॥୪୩
ମୁକତି ନାମେ ଆପଣାର	। ମହିମା କରନ୍ତେ ପ୍ରଚ୍ଛର	॥୪୪
ଯଥାବିଧାନରେ ପୂଜିତ	। ହୋଇ ନ ଥିଲେହେଁ ତୁରିତ	॥୪୫
ଇତର ଲୋକପ୍ରାୟ ହୋଇ	। ଲକ୍ଷିତ ହୋଇଲ ଏଠାଇ	॥୪୬
୧୦ ଯଦ୍ୟପି କାମବରମାନ	। ଦେବାକୁ ହୋଇଛ ପ୍ରସନ୍ନ	॥ ୪୭
ହେ ପୂଜ୍ୟତମ ! ତଥାପି ହି	। ଆମ୍ଭର ବର ଏ ଅଟଇ	॥ ୪୮
ଯାହାଟି ଏ ରାଜରଷିର	। ଯଜ୍ଞରେ ଭକ୍ତଜନଙ୍କର	॥ ୪୯
ହୋଇଲ ନୟନଗୋଚର	। ତୁମ୍ଭେ ବରଦଙ୍କ ଈଶ୍ୱର	॥ ୫୦
୧୧ ଅସଙ୍ଗେ[5] ନିଶିତ ଯେ ଜ୍ଞାନ	। ସେ ହାଦେ ଅଟଇ ଦହନ	॥ ୫୧
ତେଣେ ଅଶେଷ ମଳ ଦହି	। ତୁମ୍ଭର ସ୍ୱଭାବକୁ ବହି	॥ ୫୨

୧ । ଜୟ ଜୟ ଇତି ଗଦ୍‌ଗଦବଚନ ।
୨ । ସିତ ପଲ୍ଲବ । ଶିଳ ଇତି ପାଠେ, ଶିଳ=କୁଶାଦି ମଞ୍ଜରୀ
୩ । ଅଧ୍ୱର=ଯଜ୍ଞ । ୪ । ବାଳିଶ=ମୂର୍ଖ । ୫ । ଅସଙ୍ଗ=ବୈରାଗ୍ୟ ।

ଯେ ଆତ୍ମାରାମ ମୁନିଜନ । ସେ ପର-ମଙ୍ଗଳଅୟନ- ॥ ୫୩
ଗୁଣସମୂହକୁ ତୁମ୍ଭର । କହନ୍ତି ନକରି ଗୋଚର ॥ ୫୪
୧୨ ସ୍ଖଳନ, କ୍ଷୁତ[1], ନିପତନ । ଜୃମ୍ଭା, ଦୁଃସ୍ଥିତି ଆଦିମାନ ॥ ୫୫
ଜ୍ୱର, ମରଣ ସମୟରେ । ଆମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭର ସ୍ମରଣରେ ॥ ୫୬
ଅବଶ ହୁଅନ୍ତେ ଈଶ୍ୱର । ସଗୁଣ ନାମମାନେ ତୋର ॥ ୫୭
ହୁଅନ୍ତୁ ବଚନଗୋଚର । ଯେ ସର୍ବପାପଜାଳ[2]ହର ॥ ୫୮
୧୩ ଏ ରାଜରଷି ପୁତ୍ରକାମ । ପୁତ୍ର ବାଞ୍ଛଇ ତୁମ୍ଭ ସମ ॥ ୫୯
ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଐହିକ ସୁଖର । ସ୍ୱର୍ଗ-ଅପବର୍ଗ-ଈଶ୍ୱର ॥ ୬୦
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କରୁଛି ଭଜନ । ପୁତ୍ରରେ କରି ଅର୍ଥଜ୍ଞାନ ॥ ୬୧
ଯେହ୍ନେ ଧନୀକି ଦୁଃଖିଜନ । ମାଗେ ତୁଷକଣାଦିମାନ ॥ ୬୨
୧୪ ଅଜେୟ ଅଟେ ମାୟା ତୋର । ଅଲକ୍ଷ୍ୟମାର୍ଗ ଅଗୋଚର ॥ ୬୩
ତେଣେ ଅପରାଜିତ ହୋଇ । ଆବୃତମତି ଅବା ନୋହି ॥ ୬୪
ବିଷୟବିଷର ବେଗେଣ । ଆଚ୍ଛନ୍ନପ୍ରକୃତି ନୋହିଣ ॥ ୬୫
କେ ଅବା ସଂସାରେ ଅଛଇ । ଯେ ସାଧୁପାଦ ସେବି ନାହିଁ ॥ ୬୬
୧୫ ସକଳ ଜୀବ[3]ମାନଙ୍କର । ଯେ ତୁମ୍ଭେ କର୍ତ୍ତା ହେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୬୭
ଆମ୍ଭେ ସମସ୍ତ ମନ୍ଦଜନ । ପୁତ୍ରରେ କରି ଅର୍ଥଜ୍ଞାନ ॥ ୬୮
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଏଠାକୁ ଆହ୍ୱାନ । କଲୁ ଯା' ସେ ଦେବହେଳନ[4] ॥ ୬୯
ତୁମ୍ଭେ ସର୍ବାତ୍ମା ଅଟ ଯେଣୁ । ସେ କଥା କ୍ଷମାକର ତେଣୁ ॥ ୭୦

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୬ ଏ ରୂପେ ପଢି ସ୍ତୁତିମାନ । ସ୍ତୁତି କରନ୍ତେ ବିପ୍ରଜନ ॥ ୭୧
ସେ ନାଭି ବର୍ଷଅଧିପତି । କଲେ ଯା' ଚରଣକୁ ନତି ॥ ୭୨
ସେ ଦେବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭଗବାନ । ସଦୟେ କହିଲେ ବଚନ ॥ ୭୩

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

୧୭ ହେ ଋଷିମାନେ ! ଏ ଭୁବନେ । ସତ୍ୟବଚନ ତୁମ୍ଭେମାନେ ॥ ୭୪
ମୋର ସମାନ ଏ ନୃପର । ଜନମ ହୋଇବ କୁମର ॥ ୭୫
ଦୁର୍ଲଭ ବର ଏ ପ୍ରକାରେ । ମୋତେ ମାଗିଲ ଏ ସଂସାରେ ॥ ୭୬
ମୋହର ଅନୁରୂପ ମୁହିଁ । ଯେଣୁ ମୋ'ଠାରୁ ଭିନ୍ନ ନାହିଁ ॥ ୭୭
ତଥାପି ନୁହଇ ଅନ୍ୟଥା । ବ୍ରାହ୍ମଣବଚନ ସର୍ବଥା ॥ ୭୮
ଯେଣୁ ଅଟନ୍ତି ମୁଖ ମୋର । ବରିଷ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମଣନିକର ॥ ୭୯
୧୮ ଏ ନାଭିପୁତ୍ରରୂପେ ମୁହିଁ । ଅଂଶରେ ଅବତରିବଇଁ ॥ ୮୦
ଯେଣୁ ମୁଁ ଆପଣା ସମାନ । କରିଣ ଦେଖୁନାହିଁ ଆନ ॥ ୮୧

---

୧ । କ୍ଷୁତ (ସଂ କ୍ଷୁତ୍)=କ୍ଷୁଧା । ୨ । ଜାଳ=ସମୂହ । ୩ । କାର୍ଯ୍ୟ (ପାଠାନ୍ତର)। ୪ । ଦେବହେଳନ=ଦେବତା-ଅବଜ୍ଞାନ।

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୯ ଶୁଣନ୍ତେ ମେରୁଦେବୀ ପୁଣି	। ଏ ରୂପେ ତା' ପତିକି ଭଣି	॥ ୮୨
ସେ ଅଗ୍ନିମଧ୍ୟେ ଭଗବାନ	। ତକ୍ଷଣେ ହେଲେ ଅନ୍ତର୍ଧାନ	॥ ୮୩
୨୦ ହେ ପରୀକ୍ଷିତ ! ଏ ପ୍ରକାରେ	। ପରମ ଋଷିଙ୍କର ଠାରେ	॥ ୮୪
ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ଦେବହରି	। ନାଭିର ପ୍ରିୟ ବାଞ୍ଛା କରି	॥ ୮୫
ନାଭି-ରାଜାର ଅନ୍ତଃପୁରେ	। ସେ ମେରୁଦେବୀର ଗର୍ଭରେ	॥ ୮୬
ତପସ୍ୱି, ଜ୍ଞାନି, ଦିଗମ୍ବର	। ନୈଷ୍ଠିକ ବ୍ରହ୍ମଚାରିଙ୍କର	॥ ୮୭
ଧର୍ମକୁ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ	। ଜନ୍ମିଲେ ସତ୍ତ୍ୱମୂର୍ତ୍ତି ହୋଇ	॥ ୮୮
ସେ ହରିଚରଣପଙ୍କଜେ	। ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଜେ	॥ ୮୯

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଋଷଭଦେବାବିର୍ଭାବୋ ନାମ ତୃତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ

ଚତୁର୍ଥାଦି-ତ୍ରିଭିଃ ପ୍ରୋକ୍ତମୃଷଭସ୍ୟେହିତଂ ମହତ୍ ।
ଲୋକାର୍ଥଂ ଯେନ ସତ୍‌କର୍ମ ନୈଷ୍କର୍ମ୍ୟଂ ଚ ନିଦର୍ଶିତମ୍ ॥ ୧
ଚତୁର୍ଥେ ଶତପୁତ୍ରସ୍ୟ ରାଜ୍ୟଂ ତସ୍ୟୋପବର୍ଣ୍ଣ୍ୟତେ ।
ଯସ୍ୟ ରାଜ୍ୟେ ଜନଃ ସର୍ବଃ ସନ୍ତୋଷାମୃତନିର୍ବୃତଃ ॥ ୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ଶୁଣ ରାଏ	। ନାଭିର ହୋଇଲା ତନୟେ	॥ ୧
ଜନ୍ମକାଳରୁ ତାହାଠାର	। ଈଶ୍ୱରଲକ୍ଷଣ ଅପାର	॥ ୨
ସମତା, ବଇରାଗ୍ୟ, ଶାନ୍ତି	। ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଯେ ମହାବିଭୂତି	॥ ୩
ତେଣେ ତାହାର ଦିନୁଁଦିନ	। ବଢ଼ୁଛି ଅନୁଭାବମାନ	॥ ୪
ଏ ରୂପେ ଦେଖି ତାକୁ ତେବେ	। ଅମାତ୍ୟ, ପ୍ରଜା, ବିପ୍ର, ଦେବେ	॥ ୫
ଅବନିପାଳନନିମିତ୍ତେ	। ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପୃହା କଲେ ଚିତ୍ତେ	॥ ୬
୨ ବରିଷ୍ଠ ଅଟେ ତାଙ୍କ କାୟ	। କବିଙ୍କ କବିତ୍ୱବିଷୟ	॥ ୭
ତେଜ, ସମ୍ପତ୍ତି, ବଳ, ଯଶ	। ବୀର୍ଯ୍ୟ, ଶଉର୍ଯ୍ୟ ଯେ ପ୍ରକାଶ	॥ ୮
ତାଠାରେ ଏତେକ ଦେଖିଲେ	। ଋଷଭ ନାମ ପିତା ଦେଲେ	॥ ୯
୩ ବିବାଦ କରି ସଙ୍ଗେ ତାର	। ତା' ଭୂମିଖଣ୍ଡେ ପୁରନ୍ଦର	॥ ୧୦
ନ କଲା ଜଳବୃଷ୍ଟି ଯେବେ	। ଋଷଭ ଯୋଗେଶ୍ୱର ତେବେ	॥ ୧୧
ହସିଣ ସ୍ୱଯୋଗମାୟାରେ	। ବର୍ଷିଲେ ଆପଣା ଖଣ୍ଡରେ	॥ ୧୨
ଜଗତେ ଅଜନାଭ ହୋଇ	। ଯେ ଖଣ୍ଡ ବିଦିତ ଅଟଇ	॥ ୧୩

୪ ନାଭି ଯେମନ୍ତ ବାଞ୍ଛା କଲା । ସେ ରୂପେ ସୁପୁତ୍ର ପାଇଲା ॥ ୧୪
୫ ପ୍ରମୋଦେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇଣ । ଗଦ୍‌ଗଦ ବଚନ କହିଣ ॥ ୧୫
ପୁରାଣପୁରୁଷ ଯେ ହରି । ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ ନରଦେହ ଧରି ॥ ୧୬
ତାହାଙ୍କୁ ସାନୁରାଗ ହୋଇ । ଭୋ ବତ୍ସ ! ତାତ ! ବୋଲି ରାଇ ॥ ୧୭
ଲାଳନା କରି ନରପତି । ମାୟାରେ ହୋଇ ମୂଢ଼ମତି ॥ ୧୮
ପରମ ଆନନ୍ଦ ମନରେ । ଲଭିଲା ଅନବରତରେ ॥ ୧୯
ପୌର[1], ପ୍ରକୃତି[2] ଆଦିଙ୍କର । ସ୍ନେହକୁ ଜାଣି ପୁତ୍ରଠାର ॥ ୨୦
ସମୟେ ଧର୍ମରକ୍ଷାଅର୍ଥେ । ରାଜା କରିଣ ଯଥୋଚିତେ ॥ ୨୧
ସମର୍ପି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଠାରେ । ସେ ନାଭି ଭାର୍ଯ୍ୟାସଂଗତରେ ॥ ୨୨
ବଦରୀ ଆଶ୍ରମେ ମିଳିଣ । ଯେ ଅଟେ ପ୍ରସନ୍ନ, ନିପୁଣ ॥ ୨୩
ସେ ତପସମାଧିରେ ପୁଣ । ସେବିଣ ନରନାରାୟଣ ॥ ୨୪
ସମୟେ ତାହାଙ୍କ ପ୍ରସାଦେ । ମୁକ୍ତି ଲଭିଲା ଅପ୍ରମାଦେ ॥ ୨୫
୬ ହେ ପରୀକ୍ଷିତ ! ଶ୍ଳୋକ ଦୁଇ । ନାଭିବିଷୟେ ଛନ୍ତି କହି ॥ ୨୬
ଯେ ନାଭି ରାଜରଷି ତାର । କର୍ମକୁ କେ କରିବ ନର ॥ ୨୭
ଯାହାର ଶୁଦ୍ଧ କର୍ମେ କରି । ପୁତ୍ର ହୋଇଲେ ଦେବ ହରି ॥ ୨୮
୭ ନାଭି ନୃପତି ଠାରୁ ଆନ । କେ ଅଛି ହୋଇଣ ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ ॥ ୨୯
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଯାହାର ଯଜ୍ଞରେ । ପୂଜିତ ହୋଇ ଦକ୍ଷିଣାରେ ॥ ୩୦
ଆପଣା ମନ୍ତ୍ରଙ୍କର ବଳେ । ଯଜ୍ଞେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲେ ॥ ୩୧
୮ ହେ ନୃପ ! ଏଥୁ ଅନନ୍ତର । ଋଷଭ ରୂପୀ ସେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୩୨
ଯେଉଁ ବର୍ଷରେ ରହିଛନ୍ତି । ତାହାକୁ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଚିନ୍ତି ॥ ୩୩
ଗୁରୁକୁଳରେ ବାସ କଲେ । ଗୁରୁଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣାକୁ ଦେଲେ ॥ ୩୪
ଗୁରୁଆଜ୍ଞାରେ ଗୃହମେଧି- । ଧର୍ମଶିକ୍ଷାରେ ଦେଇ ବୁଦ୍ଧି ॥ ୩୫
ଶ୍ରୁତି-ସ୍ମୃତିରେ ଯେ ଉକତ । ସେ କର୍ମ ଆଚରନ୍ତେ ନିତ୍ୟ ॥ ୩୬
ଇନ୍ଦ୍ର ଅଛନ୍ତି ଯାକୁ ଦେଇ । ଜୟନ୍ତୀ ନାମ ଯେ ଅଟଇ ॥ ୩୭
ସେ କନ୍ୟାଠାରେ ପୁତ୍ର ଶତ । ଆତ୍ମାସମାନେ କଲେ ଜାତ ॥ ୩୮
୯ ତାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ପୁଣ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଭରତ ମହାଯୋଗୀ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ॥ ୩୯
୧୦ ଏ ଭୂମି ଯାହାର ନାମରେ । ଭାରତ ବୋଲାଇ ସଂସାରେ ॥ ୪୦
ତାହାକୁ ଅନୁଗତ ହୋଇ । ପ୍ରଧାନ ଏହୁ ନବ ଭାଇ ॥ ୪୧
ଯେ କୁଶାବର୍ତ୍ତ, ଇଳାବର୍ତ୍ତ । ତୃତୀୟ ନାମ ବ୍ରହ୍ମାବର୍ତ୍ତ ॥ ୪୨
ମଳୟ, କେତୁ, ଭଦ୍ରସେନ । ଆବର ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ପୃକ ନାମ ॥ ୪୩
ବିଦର୍ଭ, କୀକଟ ନାମରେ । ତଦନ୍ତେ ବେନି ସହୋଦରେ ॥ ୪୪
୧୧ ତଦନ୍ତେ କବି, ହବି ଦୁଇ । ତୃତୀୟ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ହୋଇ ॥ ୪୫

୧ । ପୌର=ପୁରସ୍ଥ ଲୋକେ । ୨ । ପ୍ରକୃତି=ଅମାତ୍ୟ ।

	ପ୍ରବୁଦ୍ଧ[୧], ପିପ୍‌ପଲ-ଅୟନ	ଷଷ୍ଠ ତା' ଆବିର୍ହୋତ୍ର ନାମ	॥ ୪୬
	ଦ୍ରୁବିଡ଼[୨], ଚମସ ଯା' ନାମ	କରଭାଜନ ଯେ ନବମ	॥ ୪୭
୧୨	ଏ ରୂପେ ଜାତ ନବ ଭାଇ	ଭାଗବତଧର୍ମ ଦେଖାଇ	॥ ୪୮
୧୩	ସେମାନେ ମହାଭାଗବତ	ଯେ ବା ତାହାଙ୍କ ସୁଚରିତ	॥ ୪୯
	ବିଷ୍ଣୁମହିମାଯୁତ ହୋଇ	ଶାନ୍ତିର ସ୍ଥାନ ସେ ଅଟଇ	॥ ୫୦
	ନାରଦ-ବସୁଦେବଙ୍କର	ସଂବାଦ, ସେ କଥା ଉପର[୩]	॥ ୫୧
	ତୋ' ଆଗେ କରିବା ବର୍ଣ୍ଣନ	ଥିଲେ ଯେ ଏକାଶୀ ନନ୍ଦନ	॥ ୫୨
	ପିତାଆଜ୍ଞାରେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ	ଶ୍ରୋତ୍ରିୟ ବିନୟସଂଯୁତ	॥ ୫୩
	କର୍ମବିଶୁଦ୍ଧ, ଯଜ୍ଞଶୀଳ	ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୋଇଲେ ସକଳ	॥ ୫୪
୧୪	ଋଷଭ ନାମ ଭଗବାନ	ଅଟନ୍ତି ଆତ୍ମାର ଅଧୀନ	॥ ୫୫
	ଅନର୍ଥପରମ୍ପରା ଯେହି	ତା' ନିତ୍ୟେ ଛନ୍ତି ନିବର୍ତ୍ତାଇ	॥ ୫୬
	ବିଶୁଦ୍ଧାନନ୍ଦ-ଅନୁଭବେ	ଈଶ୍ୱର ଅଟନ୍ତି ସ୍ୱଭାବେ	॥ ୫୭
	ଆନର ପ୍ରାଏ କରି କର୍ମ	ସ୍ୱୟେଂ ଘେନିଲେ ସେ ନିୟମ	॥ ୫୮
	କାଳରେ ଯେ ଧର୍ମ ଉତ୍‌ପନ୍ନ	ତାହା କରନ୍ତେ ଆଚରଣ	॥ ୫୯
	ସେ ଧର୍ମ ଯେହୁ ନ ଜାଣନ୍ତି	ତାହାଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ସେ ଦିଅନ୍ତି	॥ ୬୦
	ସକଳ ଭୂତେ ସମ, ଶାନ୍ତ	ମିତ୍ରସ୍ୱଭାବ, କୃପାବନ୍ତ	॥ ୬୧
	ଯେ ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, ପ୍ରଜା, ଯଶ	ସଂସାରେ ଭୋଗ, ମୋକ୍ଷରସ	॥ ୬୨
	ଏମାନ ସଂଗ୍ରହ କରିଣ	ଗୃହସ୍ଥ ଆଶ୍ରମେ ଥାଇଣ	॥ ୬୩
	ଯେତେକ ପରଲୋକମାନ	ତା'ସବୁ ଜିଣିଲେ ରାଜନ	॥ ୬୪
୧୫	ଯାହା ଆଚରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜନ	ତହିଁକି ଅନୁବର୍ତ୍ତେ ଆନ	॥ ୬୫
୧୬	ଆପଣେ ଜାଣିଣ ଆଚରି-	ଅଛନ୍ତି ଯାହା ମୂଳ କରି	॥ ୬୬
	ସେ ବେଦରହସ୍ୟ ଜାଣନ୍ତି	ସକଳ ଧର୍ମ ଯହିଁ ଛନ୍ତି	॥ ୬୭
	ତଥାପି ବିପ୍ରଙ୍କୁ ପଚ୍ଛରି	ତାହାଙ୍କ ଶିକ୍ଷାମାର୍ଗେ କରି	॥ ୬୮
	ସାମାଦି[୪] ଯେ ଉପାୟମାନ	ତେଣେ ପାଳିଲେ ସର୍ବଜନ	॥ ୬୯
୧୭	ଦ୍ରବ୍ୟ, ବୟସ, କାଳ, ଦେଶ	ବିବିଧ ଦେବତା-ଉଦ୍ଦେଶ	॥ ୭୦
	ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଋତ୍ୱିଜ ଏଣେ ପୂର୍ଣ୍ଣ	ଯେତେ ଅଛନ୍ତି କ୍ରତୁମାନ	॥ ୭୧
	ଯଥାବିଧିରେ ଶତେ ବାର	କଲେ ତା' ଋଷଭ ଈଶ୍ୱର	॥ ୭୨
୧୮	ଋଷଭ କରନ୍ତେ ପାଳନ	ଏ ଖଣ୍ଡେ କହୁଣିସି ଜନ	॥ ୭୩
	ପ୍ରଭୁର ଠାରେ ଅତିଶୟ	ଦିନକୁ ଦିନ ଯେଉଁ ସ୍ନେହ	॥ ୭୪
	ତହିଁରୁ ଆନ ନ ବାଞ୍ଛଇ	ଆନ ଅପେକ୍ଷା ନ କରଇ	॥ ୭୫
	ଯେହେ୍ନ ଆପଣା ବୃଦ୍ଧଭାବ	କେବେହେଁ ନ ବାଞ୍ଛେ ମାନବ	॥ ୭୬

୧ । ପ୍ରବୁଦ୍ଧ । ୨ । ଦ୍ରୁମିଳ । ୩ । ଉପରେ=ଏକାଦଶସ୍କନ୍ଧରେ ।
୪ । ସାମାଦି=ସାମ, ଦାମ, ଦଣ୍ଡ , ଭେଦ ।

୧୯ ସେ ପୁଣି କହୁଣିସି ଦିନ । ଋଷଭ ଦେବ ଭଗବାନ ।। ୭୭
ଭ୍ରମନ୍ତେ ଥାଇ ବ୍ରହ୍ମାବର୍ତ୍ତେ । ବ୍ରହ୍ମଋଷିଙ୍କ ସଭାଗତେ ।। ୭୮
ସଭାରେ ନିଜ ପ୍ରଜାଗଣ । ସମସ୍ତେ କରନ୍ତେ ଶ୍ରବଣ ।। ୭୯
ବିନୟଭରେ ବଶୀକୃତ । ଯେ ପୁତ୍ରେ ସାବଧାନଚିତ୍ତ ।। ୮୦
ତାଙ୍କୁ ଶିଖାନ୍ତେ ଏ ବିଧାନ । କହିଲେ ଏମନ୍ତ ବଚନ । ।। ୮୧
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବଂଧୁ ଭଣେ । ସୁଜନେ ତୋଷ ହୁଅ ଏଣେ ।। ୮୨

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଋଷଭଦେବାନୁଚରିତଂ
ନାମ ଚତୁର୍ଥୋଽଧ୍ୟାୟଃ

ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ

ପଞ୍ଚମେ ମୋକ୍ଷଧର୍ମୋପଦେଶୈଃ ପୁତ୍ରାନୁଶାସନମ୍ ।
ଭକ୍ତଂ ପାରମହଂସ୍ୟଂ ଚ ତସ୍ୟ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱତିତିକ୍ଷୟା ।। ୧

ଶ୍ରୀଋଷଭ ଉବାଚ

୧ ଭୋ ପୁତ୍ରମାନେ ! ସାବଧାନ । ହୋଇଣ ଶୁଣ ମୋ ବଚନ ।। ୧
ଯେ ନିତ୍ୟେ ବିଷ୍ଠାକୁ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି । ତାହାଙ୍କ ଠାରେ ଯେ ଅଛନ୍ତି ।। ୨
ସେ ବିଷୟଙ୍କ ଭୋଗପାଇଁ । ଏ ନରତନୁ ଯୋଗ୍ୟ ନୋହି ।। ୩
ଯେବଣ ତନୁରେ ପରମ । ତପସ୍ୟା ହୁଅଇ ଜନମ ।। ୪
ସତ୍ତ୍ୱ ଯେବଣ ତପସ୍ୟାରୁ । ଶୁଦ୍ଧ ହୁଅଇ ତଦୁତ୍ତାରୁ ।। ୫
ଅନନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମସୁଖ ଜାତ । କରଇ ଯେଉଁ ଶୁଦ୍ଧ ସତ୍ତ୍ୱ ।। ୬
୨ ମହତଙ୍କର ସେବା ଯେହି । ବିମୁକ୍ତିଦ୍ୱାର ସେ ବୋଲାଇ ।। ୭
କାମିନୀସଙ୍ଗିଜନଙ୍କର । ସଙ୍ଗମ ନରକକୁ ଦ୍ୱାର ।। ୮
ସେମାନେ ବୋଲାନ୍ତି ମହତ । ଯେହୁ ପ୍ରଶାନ୍ତ ସମଚିତ୍ତ ।। ୯
ଅକ୍ରୋଧ, ମିତ୍ର ସର୍ବଭୂତେ । ଯେ ସଦାଗ୍ଭର ଏ ଜଗତେ ।। ୧୦
୩ ମୁଁ ଯେ ଈଶ୍ୱର ମୋହଠାଇଁ । ଯେ ମିତ୍ରଭାବ ଛନ୍ତି ବହି ।। ୧୧
ବିଷୟବାର୍ତ୍ତା ମୂଳ ହୋଇ । ଯେଉଁ ଜନରେ ଛନ୍ତି ରହି ।। ୧୨
କଳତ୍ର, ସୁତ, ମିତ୍ର[୧] ଯୁତ । ଯେ ଗୃହ, ତହିଁ ଅନାସକ୍ତ ।। ୧୩
ଯେତେକେ ରକ୍ଷା ପାଏ ଗାତ୍ର । ବାଞ୍ଛନ୍ତି ତେତେ ଅର୍ଥ ମାତ୍ର ।। ୧୪
୪ ଯେ ଜନ ପ୍ରମତ୍ତ ଅଟଇ । ସେ ଲୋକ ବିକର୍ମ କରଇ ।। ୧୫
ଇନ୍ଦ୍ରିୟପ୍ରୀତିର ନିମିତ୍ତ । ଯେଉଁ ବିକର୍ମେ ହୋଏ ସକ୍ତ ।। ୧୬

---

୧ । ଧନ (ପାଠାନ୍ତର) । ମୂଳ 'ରାତି' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ମିତ୍ର ବା ଧନ ।

ତାହା ମୁଁ ସାଧୁ ନ ମଣଇଁ । ଯହୁଁ ଏ ନିଜ ଦେହ ହୋଇ ॥ ୧୭
ଯେ ଦେହ ହେଲେହେଁ ଅନିତ୍ୟ । କ୍ଳେଶମାନଙ୍କୁ କରେ ଜାତ ॥ ୧୮
୫ ଯାବତ କାଳ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ- । ଅଭ୍ୟାସେ ନ କରଇ ମନ ॥ ୧୯
ଅଜ୍ଞାନୁଁ ଜାତ ପରାଭବ । ତାବତ ଲଭଇ ମାନବ ॥ ୨୦
ଯେତେ ହୁଅନ୍ତି କର୍ମ ଜାତ । ମନ ସେ କର୍ମର ଆୟତ୍ତ ॥ ୨୧
ଯେବଣ କର୍ମଯୁତ ମନେ । ଶରୀରବନ୍ଧ ଏ ଭୁବନେ ॥ ୨୨
୬ ଏରୂପେ ପୂର୍ବ କର୍ମ ଯେହି । ମନକୁ ବଶ ସେ କରଇ ॥ ୨୩
ଅବିଦ୍ୟା ଆତ୍ମାକୁ ସେକାଳେ । ନିଜଆୟତ୍ତ କରେ ବଳେ ॥ ୨୪
ମୁଁ ବାସୁଦେବ, ମୋହଠାଇଁ । ଯାବତ ପ୍ରୀତି ନ କରଇ ॥ ୨୫
ଦେହସଂଯୋଗରୁ ତାବତ । ମନୁଷ୍ୟ ନୁହଇ ମୁକତ ॥ ୨୬
୭ ଯେବେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର । ଚେଷ୍ଟାକୁ ମିଥ୍ୟା କରି ନର ॥ ୨୭
ବିବେକୀ ହୋଇ ନ ଦେଖଇ । ସ୍ୱକାର୍ଯ୍ୟେ ପ୍ରମତ୍ତ ଅଟଇ ॥ ୨୮
ତେବେ ସେ ଅଜ୍ଞାନ ହୁଅଇ । ମୈଥୁନ ସୁଖ ଗୃହେ ପାଇ ॥ ୨୯
ଲଭଇ ନାନା ତାପମାନ । ବିମୂଢ଼ ଅଟଇ ସେ ଜନ ॥ ୩୦
୮ ନାରୀସଙ୍ଗତେ ପୁରୁଷର । ମିଥୁନଭାବ ଯେ ପ୍ରକାର ॥ ୩୧
ସେ ବେନି ଜନଙ୍କର ସେହି । ହୃଦୟଗ୍ରନ୍ଥି ବୋଲି କହି ॥ ୩୨
ତେଣୁ ସଦନ, କ୍ଷେତ୍ର, ସୁତ । ଯେ ବା ଆପତ[୧] ଜନ, ବିତ୍ତ ॥ ୩୩
ତେଣେ ପ୍ରାଣିର ମୋହ ହୋଇ । ଅହଂତା, ମମତା ଯେ ଦୁଇ ॥ ୩୪
୯ ଲୋକର ମନୋରୂପ[୨] ହୋଇ । ହୃଦୟଗ୍ରନ୍ଥି ଯେ ଅଛଇ ॥ ୩୫
କର୍ମାନୁବନ୍ଧେ ଦୃଢ଼ ଅଟେ । ସେ ପୁଣି ଯେଉଁ କାଳେ ତୁଟେ ॥ ୩୬
ତେବେ ମିଥୁନଭାବୁଁ ନର । ଫିଟଇ ଛାଡ଼ି ଅହଂକାର ॥ ୩୭
ବିଷ୍ଣୁ-ପରମପଦ ଯେହି । ତହିଁକି ଗମନ କରଇ ॥ ୩୮
୧୦ ମୁଁ ହଂସ ଗୁରୁ, ମୋ ପାଦରେ । ଭଜିବ ଅନୁବୃତ୍ତି[୩] ଦ୍ୱାରେ ॥ ୩୯
ତୃଷ୍ଣାକୁ କରିବ ବିନାଶ । ସହି ଶୀତ-ଉଷ୍ଣାଦି କ୍ଳେଶ ॥ ୪୦
ସକଳ ଲୋକେ ମନୁଷ୍ୟର । ବ୍ୟସନ କରିବ ଗୋଚର ॥ ୪୧
ଜ୍ଞାନ, ତପସ୍ୟା ଆଚରିବ । ସକଳ କାମନା ଛାଡ଼ିବ ॥ ୪୨
୧୧ କରିବ ମୋର କର୍ମମାନ । ମୋ’ କଥା କରିବ ଗାୟନ ॥ ୪୩
ବୈଷ୍ଣବଜନେ ସଙ୍ଗ ହେବ । ସର୍ବଦା ମୋ’ ଗୁଣ ଗାଇବ ॥ ୪୪
ଜନ୍ତୁରେ ବୈର ନ କରିବ । ସମତା, ଶାନ୍ତି ଆଚରିବ ॥ ୪୫
ହେ ପୁତ୍ରମାନେ ! ଦେହେ ଘରେ । ମମତା ଛାଡ଼ିବ ନିର୍ଭରେ ॥ ୪୬
୧୨ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଯୋଗ ଆଚରିବ । ଏକାନ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ରହିବ ॥ ୪୭

୧ । ଆପତ=ଆପ୍ତ (ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ) । ୨ । ମନୋରୂପ=ମନରୂପକ ।
୩ । ଅନୁବୃତ୍ତି=ତତ୍ପରତା ।

ପ୍ରାଣ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ଆତ୍ମାଙ୍କର । ଜୟକୁ କରିବ ଆଚର ।। ୪୮
ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିବ ମୋହଠାରେ । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟକୁ ନିରନ୍ତରେ ।। ୪୯
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଟେ ଯେହି ଯେହି । କେବେହେଁ ନ ଛାଡ଼ିବ ତାହି ।। ୫୦
ବଚନମାନଙ୍କୁ ସଂଯତ । କରିବ ଛାଡ଼ିଣ ଅସତ୍ୟ ।। ୫୧
୧୩ ଯେତେ ଅଛନ୍ତି ଜୀବମାନେ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବ ମୋ' ସମାନେ ।। ୫୨
ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ଅନୁଭବ । ଜ୍ଞାନସମାଧି ଆଚରିବ ।। ୫୩
ଧୃତି, ଉଦ୍ୟମ, ଯୋଗ, ସତ୍ତ୍ୱ । ଏତେ କଥାରେ ହେବ ଯୁକ୍ତ[୧] ।। ୫୪
ଯେ ଲୋକ ହୁଅଇ ନିପୁଣ । କରି ଏତେକ ଆଚରଣ ।। ୫୫
ଲିଙ୍ଗଶରୀରକୁ ନାଶଇ । ଯେ ଅହଂକାର ନାମ ବହି ।। ୫୬
୧୪ ହୃଦଗ୍ରନ୍ଥିରେ ବଦ୍ଧ ହୋଇ । ଯେ ଲିଙ୍ଗଶରୀର ଅଛଇ ।। ୫୭
କର୍ମମାନଙ୍କ ସ୍ଥାନ ସେହି । ଅବିଦ୍ୟା ଅଛି ତାହା ଦେଇ ।। ୫୮
ଯେ ତାହା ଏହି ଉପାୟରେ । ଗୁରୁ-ଉପଦେଶକ୍ରମରେ ।। ୫୯
ନାଶିବ ହୋଇ ସାବଧାନ । ପଛେ ଛାଡ଼ିବ ସେହୁ ଧ୍ୟାନ ।। ୬୦
୧୫ ଯେହୁ ବାଞ୍ଛଇ ଲୋକ ମୋର । ମୋ' ଅନୁଗ୍ରହେ ବାଞ୍ଛା ଯାର ।। ୬୧
ସେ ଯେବେ ପିତା ହୋଇଥିବ । ଏ ଜ୍ଞାନ ପୁତ୍ରକୁ କହିବ ।। ୬୨
ଗୁରୁ କହିବ ଶିଷ୍ୟଠାରେ । ନୃପତି କହିବ ପ୍ରଜାରେ ।। ୬୩
ଅଜ୍ଞାନି ଜନଙ୍କୁ ଶିଖାଇ । କ୍ରୋଧବଶକୁ ଯିବ ନାହିଁ ।। ୬୪
ସ୍ୱଭାବେ ମୂଢ଼ମତି ହୋଇ । ଲୋକ କର୍ମରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତଇ ।। ୬୫
ତାହାଙ୍କୁ କର୍ମେ ନିଯୋଜନ । କରିବ ନାହିଁ ସାଧୁ ଜନ ।। ୬୬
[୨] { ନିଯୋଜି ଅବା ତାଙ୍କୁ କିସ- । ଅର୍ଥକୁ ଲଭିବ ମନୁଷ୍ୟ ।। ୧ }
{ କି ଲାଭ ନଷ୍ଟ ଚକ୍ଷୁ[୩] ଯାର । ତାହାକୁ ପକାଇ ଗର୍ତ୍ତର[୪] ।। ୨ }
୧୬ ନ ଜାଣି ଶ୍ରେୟ ଆପଣାର । ବିନଷ୍ଟ ଦୃଷ୍ଟି ହୋଇ ନର ।। ୬୭
ଯେ ଅର୍ଥମାନଙ୍କୁ ବାଞ୍ଛଇ । ଅତିଶୟରେ ତୃଷ୍ଣା ବହି ।। ୬୮
ପାଇବା ପାଇଁ ସୁଖ ଲବ । ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟେ କରେ ବୈରଭାବ ।। ୬୯
ଅଶେଷ ଦୁଃଖ ଯେହୁ ଅଛି । ମୂଢ଼ ତା' ନ ଜାଣଇଁ କିଛି ।। ୭୦
୧୭ ଏମନ୍ତ କୁବୁଦ୍ଧି ଯେ ହୋଇ । ଅବିଦ୍ୟାମଧ୍ୟେ ବର୍ତ୍ତିଥାଇ ।। ୭୧
ଦୁଷ୍ଟଭାବକୁ ତାର ଜାଣି । କେବଣ କୃପାବନ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ।। ୭୨
ତାହାକୁ ସେହି ଅମାର୍ଗରେ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବ ଏ ସଂସାରେ ।। ୭୩
ଯେମନ୍ତେ ଅମାର୍ଗେ ଅନ୍ଧ ଗଲେ । କେ ତାକୁ 'ସେ ବାଟେ ଯା' ବୋଲେ ।। ୭୪

---

୧ । ଶକ୍ତ (ପାଠାନ୍ତର) ।

୨ । "କଂ ଯୋଜୟନ୍ ମନୁଜୋଽର୍ଥଂ ଲଭେତ ନିପାତୟନ୍ ନଷ୍ଟଦୃଶଂ ହି ଗର୍ତ୍ତେ ।" ଏହି ଶ୍ଳୋକାଂଶ ଏବଂ ତାହାର ଅନୁବାଦ ପୋଥିରେ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ମୌଳିକ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାର ଅନୁବାଦ ରଚିତ ହେଲା ।

୩ । ଚକ୍ଷୁ=ପ୍ରଜ୍ଞାଚକ୍ଷୁ । ୪ । ଗର୍ତ୍ତ=ସଂସାରଗର୍ତ୍ତ ।

୧୮ ସଂସାରେ ବନ୍ଧ ଯେଉଁ ଜନ । ତାହାକୁ କହି ଦିବ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ॥ ୭୫
ଯେ ମୁକ୍ତ କରି ନ ପାରଇ । ସେ ଲୋକ ଗୁରୁ ନ ବୋଲାଇ ॥ ୭୬
ସେ ଲୋକ ସ୍ୱଜନ ନୁହଇ । ସେ ପିତାମାତା ନ ବୋଲାଇ ॥ ୭୭
ତାହାକୁ ଦେବତା ନ କହି । ସେ ଲୋକ ନୃପତି ହିଁ ନୋହି ॥ ୭୮
୧୯ ହେ ପୁତ୍ରମାନେ ! ଏ ମୋହର । ମନୁଷ୍ୟାକାର କଳେବର ॥ ୭୯
ତର୍କଗୋଚର ଏ ନୁହଇ । ମୋ' ଇଚ୍ଛାବଶୁଁ ଅଛି ହୋଇ ॥ ୮୦
ମୋର ହୃଦୟ ଅଟେ ତତ୍ତ୍ୱ । ତହିଁରେ ଅଛି ଶୁଦ୍ଧ ସତ୍ତ୍ୱ ॥ ୮୧
ଅଧର୍ମ ମାର୍ଗକୁ ମୁଁ ଯେଣୁ । ଦୂରୁହୁଁ ପିଠି କଲି ତେଣୁ ॥ ୮୨
ଋଷଭ ବୋଲନ୍ତି ଜଗତେ । ପଣ୍ଡିତଜନମାନେ ମୋତେ ॥ ୮୩
୨୦ ସେ ଘେନି ତୁମ୍ଭେମାନେ ମୋର । ହୃଦୟୁଁ ହୋଇଛ ବାହାର ॥ ୮୪
ସମସ୍ତଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତ । ଭରତ ଅଟେ ଏ ବିଦିତ ॥ ୮୫
ଏହାକୁ ଅକ୍ଳେଶବୁଦ୍ଧିରେ । ଭଜିବ ସର୍ବ ସହୋଦରେ ॥ ୮୬
ତେତେବେଳେ ମୋର ସେବା ହେବ । ପ୍ରଜାଙ୍କ ପାଳନ ହୋଇବ ॥ ୮୭
୨୧ ହୋଇ ଚେତନ-ଅଚେତନ । ଅଛନ୍ତି ଯେତେ ଭୂତମାନ ॥ ୮୮
ସେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟେ ସାର । ଅଟନ୍ତି ବୃକ୍ଷାଦି ସ୍ଥାବର ॥ ୮୯
ତାହାଙ୍କ ଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠପଣେ । ଅଟନ୍ତି ସରୀସୃପଗଣେ ॥ ୯୦
ତାହାଙ୍କ ଠାରୁ ବୋଧବନ୍ତ । ବ୍ୟାଘ୍ରାଦି ଅଟନ୍ତି ମହତ ॥ ୯୧
ମନୁଷ୍ୟମାନେ ତହିଁ ସାର । ପ୍ରମଥମାନେ ତହୁଁ ବର ॥ ୯୨
ତହିଁରୁ ବରିଷ୍ଠ ଗନ୍ଧର୍ବେ । ଗନ୍ଧର୍ବୁଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସିଦ୍ଧ ସର୍ବେ ॥ ୯୩
ବିବୁଧଙ୍କର ପରିଗୁର । କିନ୍ନର ଆଦି ତହୁଁ ସାର ॥ ୯୪
୨୨ ଅସୁରମାନେ ତହୁଁ ସାର । ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ସୁରେ ତହୁଁ ବର ॥ ୯୫
ଦକ୍ଷାଦି ବ୍ରହ୍ମାସୁତ ଯେହି । ଇନ୍ଦ୍ର ଆଦିରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସେହି ॥ ୯୬
ଶିବ ଅଧିକ ତାଙ୍କଠାରୁ । ବିରଞ୍ଚି ଅଧିକ ଶିବରୁ ॥ ୯୭
ବ୍ରହ୍ମାର ଠାରୁ ମୁଁ ଯେ ସାର । ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଦେବତା ମୋହର ॥ ୯୮
୨୩ ବ୍ରାହ୍ମଣତୁଲେ ଆନଜନ । କରଇ ନାହିଁ ମୁଁ ସମାନ ॥ ୯୯
ବ୍ରାହ୍ମଣଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇ । ଆନ ଦେଖିବା ଅବା କାହିଁ ॥ ୧୦୦
ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣଠାରେ ନର । ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଦେଲେ ଉପହାର ॥ ୧୦୧
ତାହା ମୁଁ ସରାଗ ହୋଇଣ । ଯେ ରୂପେ କରଇ ଭକ୍ଷଣ ॥ ୧୦୨
ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରରେ ହବିମାନ । ସେ ରୂପେ ନ କରେ ଭୋଜନ ॥ ୧୦୩
୨୪ ମୋହର ପୁରାତନ ମୂର୍ତ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅଟଇ ଯେ ଶ୍ରୁତି ॥ ୧୦୪
ତାହାକୁ ଯେଉଁ ବିପ୍ରବରେ । ଧରି ଅଛନ୍ତି ଏ ସଂସାରେ ॥ ୧୦୫
ପରମ ଶୁଦ୍ଧସତ୍ତ୍ୱ, ଶମ । ଯେ ଅନୁଗ୍ରହ, ସତ୍ୟ, ଦମ ॥ ୧୦୬
ତପ, ତିତିକ୍ଷା, ଅନୁଭବ । ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁ ବିପ୍ରଠାବ ॥ ୧୦୭

୨୫ ମୁଁ ଯେ ଅନନ୍ତଠାରୁ ପର । ସ୍ୱର୍ଗ-ଅପବର୍ଗ-ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୦୮
ମୋହର ଠାରୁ ଆନ ହୋଇ । ଯେ ବିପ୍ରଙ୍କର କେହି ନାହିଁ ॥ ୧୦୯
ମୋ' ଭକ୍ତିଯୁତ ଅକିଂଚନ । ଅଟନ୍ତି ଯେଉଁ ବିପ୍ରଜନ ॥ ୧୧୦
ସେମାନଙ୍କର ଆନଠାରେ । କି କାର୍ଯ୍ୟ ଅଛି ଏ ସଂସାରେ ॥ ୧୧୧
୨୬ ହେ ପୁତ୍ରମାନେ ! ଅମ୍ବର- । ଦୃଷ୍ଟି ହୋଇଣ ନିରନ୍ତର ॥ ୧୧୨
ସ୍ଥାବର, ଜଙ୍ଗମ ହୋଇଣ । ଯେ ବା ଅଛନ୍ତି ଭୂତଗଣ ॥ ୧୧୩
ସେ ସମସ୍ତେ ହିଁ ମୋର ସ୍ଥାନ । ଏ ରୂପେ କରିବ ମାନନ ॥ ୧୧୪
କଲେ ହିଁ ଏମନ୍ତ, ମୋ'ଠାର । ଅର୍ହଣ ହୋଇବ ତୁମ୍ଭର ॥ ୧୧୫
୨୭ ମନ, ବଚନ, ଦୃଷ୍ଟି, ଆନ । ଅଛନ୍ତି ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନ ॥ ୧୧୬
ସେମାନଙ୍କର ଯେ ବ୍ୟାପାର । ତା' ଫଳ ଅର୍ଚ୍ଚନ ମୋହର ॥ ୧୧୭
ନ କଲେ ଯେବଣ ଅର୍ଚ୍ଚନ । କୃତାନ୍ତପାଶୁଁ ମୂଢ଼ଜନ ॥ ୧୧୮
ମୁକ୍ତ ହୋଇବାକୁ ଅକ୍ଷମ । ସେ ପାଶ ମହାମୋହ ନାମ ॥ ୧୧୯

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୮ ଋଷଭ ବ୍ୟାଜନାମ ଯାର । ମହାନୁଭାବ ସେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୨୦
ଶିକ୍ଷିତ ଅଟନ୍ତି ଯେ ସୁତେ । ଏ ରୂପେ ଲୋକଶିକ୍ଷା ଅର୍ଥେ ॥ ୧୨୧
ତାହାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତଗୁଣଯୁତ । କର୍ମମାର୍ଗରୁ ବିନିବୃତ୍ତ ॥ ୧୨୨
ଏ ରୂପେ ଯେଉଁ ମୁନିଜନ । ତାହାଙ୍କ ଆଚରିଲା ଜ୍ଞାନ- ॥ ୧୨୩
ଭକ୍ତି-ବୈରାଗ୍ୟରେ ଲକ୍ଷିତ । ପାରମହଂସ ଧର୍ମତତ୍ତ୍ୱ ॥ ୧୨୪
ଶିକ୍ଷା ଦେଇଣ ଏ ପ୍ରକାର । ଶତପୁତ୍ରରେ ଯେହୁ ସାର ॥ ୧୨୫
ବୈଷ୍ଣବପରାୟଣ ହୋଇ । ଭରତ ନାମ ଅଛି ବହି ॥ ୧୨୬
ଧରଣୀପାଳନ ବିଗ୍ରହି । ତାହାଙ୍କୁ ଅଭିଷେକ କରି ॥ ୧୨୭
ସକଳ ଦ୍ରବ୍ୟ ପରିହରି । ନିଜ ଶରୀରମାତ୍ର ଧରି ॥ ୧୨୮
ଦିଶନ୍ତି ଉନ୍ମତ୍ତ ଯେସନ । ଗଗନ କରି ପରିଧାନ ॥ ୧୨୯
ପ୍ରକୀର୍ଣ୍ଣ କରି କେଶମାନ । ଆହବନୀୟ ଯେ ଦହନ ॥ ୧୩୦
ଆତ୍ମାରେ ତାହା ଆରୋପିଲେ । ବ୍ରହ୍ମାବର୍ତ୍ତରୁ ବାହାରିଲେ ॥ ୧୩୧
୨୯ ଜଡ, ବଧିର, ଅନ୍ଧ, ମୂକ । ଯେସନ୍ତେ ପିଶାଚ, ଉନ୍ମାଦକ ॥ ୧୩୨
ଅବଧୂତର ବେଶ ହୋଇ । ପଗ୍ଭରିଲେ ହେଁ ଲୋକେ ତହିଁ ॥ ୧୩୩
ମଉନ ବ୍ରତକୁ ଧଇଲେ । ଜନଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ତୁନି ହେଲେ ॥ ୧୩୪
୩୦ ଆକର[୧], ଖେଟ[୨], ଗ୍ରାମ, ପୁର । ଯେ ବାଟୀ, ଖର୍ବଟ[୩], ଶିବିର ॥ ୧୩୫
ଯେ ଘୋଷ[୪], ବ୍ରଜ[୫],ଗିରି, ବନ । ନାନାବିଧ ଆଶ୍ରମମାନ ॥ ୧୩୬
ତହିଁରେ ଯେ ଦୁଷ୍ଟ ମାନବ । କରନ୍ତି ନାନା ପରାଭବ ॥ ୧୩୭

---

୧ । ଆକର=ଖଣି । ୨ । ଖେଟ=ଚଷାସାଇ । ୩ । ଖର୍ବଟ=ପର୍ବତତଳିଆ ଗାଁ ।
୪ । ଘୋଷ=ଗଉଡ଼ସାଇ । ୫ । ବ୍ରଜ=ଗାଈଗୋଠ ।

ତର୍ଜନା କରନ୍ତି, ମାରନ୍ତି । ମୂତ୍ର, ଶ୍ଳେଷ୍ମାକୁ[1] ନିକ୍ଷେପନ୍ତି ॥୧୩୮
ପାଷାଣ, ବିଷ୍ଠା, ଧୂଳିମାନ । ଫିଙ୍ଗି ବୋଲନ୍ତି ଦୁର୍ବଚନ ॥ ୧୩୯
କରନ୍ତି ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ପବନ । ତହିଁକି ନ କରେ ଗଣନ ॥ ୧୪୦
ଯେସନେ ବନଗଜ ଥାଇ । ମାଛି ଖାଇଲେ ଚିନ୍ତା ନାହିଁ ॥ ୧୪୧
ସ୍ୱଭାବେ ଅଟଇ ଅସନ୍ତ । ଦେହରୂପରେ ଯେ ଲକ୍ଷିତ ॥ ୧୪୨
ତହିଁରେ ଅହଂ ମମ ହୋଇ । ଅଭିମାନିତା ଯେଣୁ ନାହିଁ ॥୧୪୩
ସନ୍ତ, ଅସନ୍ତ ବେନିଙ୍କର । ଅନୁଭବରେ ଆତ୍ମାଠାର ॥୧୪୪
ନିଜ ମହିମା ଅବସ୍ଥାନ । ଏ ଘେନି ଅଖଣ୍ଡିତମନ ॥୧୪୫
ଏ ରୂପେ ଏକାକୀ ହୋଇଣ । ପୃଥିବୀ କଲେ ସେ ଭ୍ରମଣ ॥୧୪୬
୩୧ ଅଟଇ ଅତି ସୁକୁମାର । ଚରଣ-କରଯୁଗ, ଉର ॥୧୪୭
ବିପୁଳ ବାହୁଯୁଗ, ଅଂସ । ମୁଖାଦି ଅଙ୍ଗର ବିନ୍ୟାସ ॥୧୪୮
ଅଟଇ ପ୍ରକୃତିସୁନ୍ଦର । ସ୍ୱଭାବେ ହାସ ମୁଖେ ଯାର ॥ ୧୪୯
ନଳିନଦଳ ପ୍ରାଏ ଶୋଭା । ଶିଶିର[2] ତାରା ଯହିଁ ଆଭା ॥୧୫୦
ଅରୁଣନୟନ ରୁଚିର । ସମ ସୁନ୍ଦର ଅଟେ ଯାର ॥୧୫୧
କପୋଳଯୁଗ, କର୍ଣ୍ଣଦୁଇ । କଣ୍ଠ, ନାସିକା ଶୋଭା ପାଇ ॥ ୧୫୨
ଯହିଁ ନିଗୂଢ଼ ଅଟେ ସ୍ମିତ । ସେ ମୁଖଶୋଭାରେ ସତତ ॥୧୫୩
ମନରେ ପୁରସ୍ତିରୀଙ୍କର । କରନ୍ତି କନ୍ଦର୍ପବିକାର ॥୧୫୪
ପିଙ୍ଗଳ, ଜଟିଳ, କୁଟିଳ । ଅଟନ୍ତି ଯେଉଁ କେଶକୁଳ ॥ ୧୫୫
ବଦନ-ଅଗ୍ରଭାଗେ ସେହି । ପଡ଼ିଅଛନ୍ତି ଲମ୍ବି ହୋଇ ॥ ୧୫୬
ମଳିନ ନିଜ କଳେବର । ତହିଁରେ ନ କରି ଆଦର ॥ ୧୫୭
ବାତୁଳଲୋକ ଅଟେ ଯେହ୍ନେ । ଲୋକଙ୍କୁ ପ୍ରିୟ ହେଲେ ତେହ୍ନେ ॥୧୫୮
୩୨ ସଂସାରେ ଛନ୍ତି ଯେତେ ପ୍ରାଣି । ତାହାଙ୍କୁ ଯୋଗବିଘ୍ନ ଜାଣି ॥ ୧୫୯
ତହିଁକି ଅଟେ ପ୍ରତିକାର । ବୀଭତ୍ସ ଚରିତ ଆଚର ॥ ୧୬୦
ଏମନ୍ତ ମନେ ବିଚାରିଲେ । ସେ ଅଜଗରଦୀକ୍ଷା କଲେ ॥ ୧୬୧
ଭୂମିରେ କରିଣ ଶୟନ । କରନ୍ତି ଅନ୍ନ, ଜଳପାନ ॥ ୧୬୨
ସେ ରୂପେ ମଳମୂତ୍ର ଦୁଇ । ତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି ଶୋଇ ଥାଇ ॥ ୧୬୩
ଲୁଠନ୍ତେ ତହିଁ ନିଜ ଦେହେ । ଲାଗନ୍ତି ମଳ ମୂତ୍ର ଦୁହେଁ ॥୧୬୪
୩୩ ପୁରୀଷଗନ୍ଧେ ତାହାଙ୍କର । ସୁଗନ୍ଧ ଅଟେ ଯେ ସମୀର ॥୧୬୫
ଦଶଯୋଜନ ଚରିପାଶ । ସୁରଭି କଲାକ ସେ ଦେଶ ॥୧୬୬
୩୪ ଏମନ୍ତେ କାକ, ଗୋ, ମୃଗର । ଚେଷ୍ଟାକୁ କରନ୍ତେ ଆଚର ॥ ୧୬୭
୩୫ କାକ, ଗୋ, ମୃଗ ପ୍ରାଏ ହୋଇ । ବସିବା ଶୋଇବାର ଠାଇଁ ॥ ୧୬୮
ମଳ ମୂତ୍ରକୁ ତ୍ୟାଗ କରି । ଅଶନ, ପାନକୁ ଆଚରି ॥ ୧୬୯

୧ । ଶ୍ଳେଷ୍ମା=ଛେପଖଙ୍କାର । ୨ । ଶିଶିର ତାରା=ତାପହାରୀ କନୀନିକା ।

କରନ୍ତି ନାନା ଯୋଗମାନ	। ଋଷଭଦେବ ଭଗବାନ	॥ ୧୭୦
ଅଟନ୍ତି କୈବଲ୍ୟଈଶ୍ୱର	। ଯେ ଆତ୍ମା ସର୍ବଭୂତଙ୍କର	॥ ୧୭୧
ପରମାନନ୍ଦ ଅନୁଭବ	। ଅଟନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ବାସୁଦେବ	॥ ୧୭୨
ତାହାଙ୍କ ଠାରୁ ଭିନ୍ନ କରି	। ନିଜ ଆତ୍ମାକୁ ନ ବିଗ୍ରରି	॥୧୭୩
ଯେତେ ସକଳ ଅର୍ଥମାନ	। ହେଲା ତାଙ୍କର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ	॥ ୧୭୪
ଖେଚର ଭାବ, ମନପ୍ରାଏ	। ବେଗ ହୋଇଣ ଯାହା ଯାଏ	॥ ୧୭୫
ଚିନ୍ତିଲେ ହୋଏ ଅନ୍ତର୍ଧାନ	। ପରଶରୀରେ ପ୍ରବେଶନ	॥ ୧୭୬
ଦୂରସ୍ଥ ବିଷୟ ଦେଖଇ	। ଇତ୍ୟାଦି ଯୋଗସିଦ୍ଧି ଯେହି	॥ ୧୭୭
ଝଟିତି ହୁଅନ୍ତେ ପ୍ରବେଶ	। ତହିଁ ଯେ ନ ଦେଲେ ମାନସ	॥ ୧୭୮
ସେ ହରି ଚରଣପଙ୍କଜେ	। ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଜେ	॥ ୧୭୯

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ
ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଋଷଭଦେବାନୁଚରିତଂ
ନାମ ପଞ୍ଚମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ

[1]ଷଷ୍ଠେ ଲୀନାଭିମାନସ୍ୟ ଦେହତ୍ୟାଗକ୍ରମାଭିଧା
ପ୍ରଦହନ୍ତଂ ଦବାଗ୍ନିଂ ଯଃ ପଶ୍ୟନ୍ନପି ନ ପଶ୍ୟତି ॥ ୧

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୧.	ଯୋଗପ୍ରଦୀପ୍ତ ଜ୍ଞାନେ ଯେହି	। କର୍ମବୀଜକୁ ଛନ୍ତି ଦହି	॥ ୧
	ଯେ ଆତ୍ମାରାମ ମୁନିବର	। କ୍ଳେଶ କରିବାକୁ ତାଙ୍କର	॥ ୨
	ଯୋଗ-ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଅଶକତ	। ଯେ ନିଜେଚ୍ଛାରେ ଉପଗତ	॥ ୩
	କିଂପା ତା’ ଛାଡ଼ିଲେ ଋଷଭ	। ଭୋ ମୁନି ! କହ ଏଥି ଭାବ	॥ ୪

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨	ଭୋ ନୃପ ! ପଚ୍ଚରିଲୁ ସତ୍ୟ	। ସଂସାରେ କେହି ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ	॥ ୫
୩	ଚଞ୍ଚଳ ଅଟେ ଯେ ମାନସ	। ତାହାକୁ ନ ଯାନ୍ତି ବିଶ୍ୱାସ	॥ ୬
	ଶଠ କିରାତ ଯେହ୍ନେ ଥାଇ	। ମୃଗକୁ ବିଶ୍ୱାସ ନ ଯାଇ	॥ ୭
	ମନ ଚଞ୍ଚଳ ଯେବେ ହୋଇ	। କାହାରି ସଙ୍ଗେ ପ୍ରୀତି ନୋହି	॥ ୮
	ଚିରକାଳୁଁ ସଂଚିତ ହୋଇ	। ଶିବର ତପ ଥିଲା ଯେହି	॥ ୯
	ଯେଉଁ ମାନସକୁ ବିଶ୍ୱାସ	। [2]ଯାଆନ୍ତେ ହୋଇଲା ସେ ନାଶ	॥ ୧୦

୧ । ଷଷ୍ଠେ ଲୀଳାଭିଧାନସ୍ୟ ଦେହତ୍ୟାଗକ୍ରିୟାଭିଧା । (ପାଠାନ୍ତର)
୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ମୋହିନୀରୂପ ଦର୍ଶନକରି ଶିବଙ୍କ ତପ ସ୍ଖଳିତ ହୋଇଥିଲା; ସୌଭରି ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ତପ ମଧ୍ୟ ସ୍ଖଳିତ ହେବାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ।

୪ ବିଶ୍ୱାସ ଯାନ୍ତେ ଯୋଗିଜନ । ନିତ୍ୟେ ତାଙ୍କର ନିଜମନ ॥ ୧୧
କାମାଦି ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କର । ଛିଦ୍ରକୁ ଦିଏ ଆତ୍ମାଠାର ॥ ୧୨
ବିଶ୍ୱାସ ଯାନ୍ତେ ନିଜ ପତି । ଯେସନେ ପୁଂଶ୍ଚଳୀ ଯୁବତି ॥ ୧୩
ଜାରକୁ ଦେଇ ଅବକାଶ । ପତିକି କରଇ ବିନାଶ ॥ ୧୪
୫ ଯେଉଁ ମନରୁ କାମ, କ୍ରୋଧ । ଯେ ଭୟ, ଶୋକ, ମୋହ, ମଦ ॥ ୧୫
କର୍ମଜ ବନ୍ଧ, ଲୋଭ ହୋଇ । କେ ବା ପଣ୍ଡିତ ଜନ ଥାଇ ॥ ୧୬
ଏ ମୋର ଆୟତ୍ତ ଅଟଇ । ଏ ରୂପେ ମନକୁ ମଣଇଁ ॥ ୧୭
୬ ଅଖିଳ ଲୋକପାଳଙ୍କର । ମଣ୍ଡନଭୂତ ଯେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୮
ଏ ରୂପେ ଅନେକ ପ୍ରକାର । ଜଡ଼, ଅବଧୂତ ଯେ ନର ॥ ୧୯
ତାଙ୍କ ବେଷ, ଭାଷା, ଚରିତ । ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତେ ସତତ ॥ ୨୦
ଆପଣା ଈଶ୍ୱରପ୍ରଭାବ । ଲକ୍ଷି ନୋହିଲା ତାଙ୍କ ଠାବ ॥ ୨୧
ଯେଉଁ ରୂପରେ ଦେହତ୍ୟାଗ । ଯୋଗିଏ କରନ୍ତି ସେ ମାର୍ଗ ॥ ୨୨
ଶିକ୍ଷା ଦିଅନ୍ତେ ସ୍ୱଶରୀର । ତ୍ୟାଗକୁ ବିସ୍ତରି ମନର ॥ ୨୩
ଆତ୍ମା ଅଟେ ଅବ୍ୟବଧାନ । ତାକୁ ଦେଖନ୍ତେ ଭେଦଶୂନ୍ୟ ॥ ୨୪
ଅନୁବୃତ୍ତିରୁ ନିବର୍ତ୍ତିଲେ । ଦେହାଦିମାନକୁ ଛାଡ଼ିଲେ ॥ ୨୫
୭ ଏମନ୍ତ ରୂପେ ଆପଣାର । ଛାଡ଼ିଲେ ସେ ଲିଙ୍ଗଶରୀର ॥ ୨୬
ଯୋଗମାୟାରେ ବାସନାରେ । ଅଭିମାନର ଆଭାସରେ ॥ ୨୭
ପାର୍ଥିବ ଦେହ ତାହାଙ୍କର । ଭ୍ରମନ୍ତେ ଧରଣୀମଧ୍ୟର ॥ ୨୮
ଯେ ଦେଶ କୋଙ୍କଣ, ବେଙ୍କଟ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦକ୍ଷିଣ କର୍ଣ୍ଣାଟ ॥ ୨୯
ତହିଁରେ ମିଳି ଇଚ୍ଛାବଶେ । କୁଟକାଚଳ ବନଦେଶେ ॥ ୩୦
ଭ୍ରମେ ଉନ୍ମାଦ ବେଷ ଧରି । ଶିଳାକବଳ ମୁଖେ ଭରି ॥ ୩୧
ଫିଟିଣି ପଡ଼ିଛନ୍ତି କେଶ । କଟିତଟରେ ନାହିଁ ବାସ ॥ ୩୨
୮ ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ସମୀରଣ- । ବେଗେ କଂପନ୍ତେ ବେଣୁଗଣ ॥ ୩୩
ଏକ ଆରକେ ଘଷି ହୋଇ । ଜନ୍ମିଲା ଘୋର ଅଗ୍ନି ତହିଁ ॥ ୩୪
ଆକ୍ରମି ସକଳ ଦିଗରେ । ଋଷଭଦେହସହିତରେ ॥ ୩୫
କ୍ଷଣକମାତ୍ରକେ ସେ ବନ । ଦହନ କଲା ହୁତାଶନ ॥ ୩୬
୯ ବେଙ୍କଟ, କୋଙ୍କଣ ଯେ ଦେଶ । ଅର୍ହନ ନାମେ ତହିଁ ଈଶ ॥ ୩୭
ଋଷଭଙ୍କର ଆଚରଣ । ଶ୍ରବଣ କରିଣ, ଶିଖିଣ ॥ ୩୮
କଳିଯୁଗରେ ବେଳୁଁ ବେଳ । ଅଧର୍ମ ହୁଅନ୍ତେ ପ୍ରବଳ ॥ ୩୯
ଆପଣା ଧର୍ମପଥ ଯେହି । ଯହିଁ କାହିଁରୁ ଭୟ ନାହିଁ ॥ ୪୦
ସେ ମାର୍ଗ କରି ପରିତ୍ୟାଗ । କୁପଥ, ପାଷଣ୍ଡ ଯେ ମାର୍ଗ ॥ ୪୧
ଅସମଂଜସ ଯେ ଅଟଇ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବ ତାହା ସେହି ॥ ୪୨
୧୦ ଯେବଣ ମାର୍ଗେ ଅନୁରାଗେ । ଦୁଷ୍ଟ ମନୁଷ୍ୟେ କଳିଯୁଗେ ॥ ୪୩

	ମାୟାରେ ହେବେ ମୂଢ଼ଚିତ୍ତ	ବେଦବିଧିରେ ଯେ ଉକତ	।। ୪୪
	ଶଉଚ, ସୁଚରିତ ଆଦି	ତାହା ନ ପାରିବେ ସଂପାଦି	।। ୪୫
	ସ୍ନାନ, ସଉଚ, ଆଚମନ	କେଶଖଣ୍ଡନରୁ ଯେ ଆନ	।। ୪୬
	ଦେବ-ଅବଜ୍ଞାରୂପ ହୋଇ	କୁତ୍ସିତ ବ୍ରତେ ଛନ୍ତି ମହୀ	।। ୪୭
	ଆପଣା ଇଛାରେ ସେମାନ	ଆଚରୁଥିବେ ଦିନୁଁ ଦିନ	।। ୪୮
	ଯେ କଳି ଅଧର୍ମବହୁଳ	ତେଣେ ହୋଇଣ ମତିଭୋଳ	।। ୪୯
	ନିନ୍ଦିବେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ	ବେଦକୁ, ଯଜ୍ଞପୁରୁଷକୁ	।। ୫୦
	ଯେ ଅବା ଲୋକମାନେ ଥିବେ	ତାଙ୍କୁ ହିଁ ଦୂଷଣ କରିବେ	।। ୫୧
୧୧	ଏ ରୂପେ ଅବେଦପ୍ରମାଣ	ନିଜ ଇଛାରେ ଆଚରିଣ	।। ୫୨
	ସେହି ମାର୍ଗରେ ମନ ଦେଇ	ଅନ୍ଧସମୂହ ପ୍ରାଏ ହୋଇ	।। ୫୩
	ଘୋର ନରକେ ଦେହଅନ୍ତେ	ପଡ଼ିବେ ଯାଇ ସେ ସମସ୍ତେ	।। ୫୪
୧୨	ରଜୋଗୁଣରେ ହୋଇ ଯୁତ	ଯେ ପ୍ରାଣି ଅଛନ୍ତି ଜଗତ	।। ୫୫
	ତାହାଙ୍କ ମୋକ୍ଷଶିକ୍ଷାଅର୍ଥ	ଏ ରୂପ ଧଇଲେ ଅଚ୍ୟୁତ	।। ୫୬
	ତାହାଙ୍କ ଗୁଣ ଯୁତ ଶ୍ଳୋକ	ଗାୟନ କରୁଛନ୍ତି ଲୋକ	।। ୫୭
୧୩	ଏ ଭୂମି ସପ୍ତସିନ୍ଧୁବତୀ	ଏଥିରେ ଯେତେ ଦ୍ୱୀପ ଛନ୍ତି	।। ୫୮
	ଯେତେ ଅଛନ୍ତି ବର୍ଷମାନ	ତାଙ୍କ ଭିତରେ ମହାପୁଣ୍ୟ	।। ୫୯
	ଭାରତବର୍ଷ ଏ ଅଟଇ	ଯେଉଁ ବର୍ଷରେ ଜାତ ହୋଇ	।। ୬୦
	ମନୁଷ୍ୟେ କରନ୍ତି ଗାୟନ	ମୁର-ରିପୁର କର୍ମମାନ	।। ୬୧
	ଋଷଭ ଆଦି ଅବତାରେ	ଅଛନ୍ତି ଯେବଣ କର୍ମରେ	।। ୬୨
୧୪	ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରିୟବ୍ରତକୁଳ	ଯଶରେ ଅଟଇ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ	।। ୬୩
	ଯେ ଆଦ୍ୟ ପୁରାଣପୁରୁଷ	ସେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ଯେଉଁ ବଂଶ	।। ୬୪
	ଯେ ଧର୍ମ ମୋକ୍ଷକୁ କାରଣ	ତାହାକୁ କଲେ ଆଚରଣ	।। ୬୫
୧୫	ଆନ କେ ଯୋଗବନ୍ତ ହୋଇ	ଋଷଭ ଛନ୍ତି ଯହିଁ ଯାଇ	।। ୬୬
	ମନୋରଥରେ ସେ ମାର୍ଗରେ	ଗମନ କରିବ ସଂସାରେ	।। ୬୭
	ଯେବଣ ଯୋଗସିଦ୍ଧିଗଣ	ଋଷଭ ନ କଲେ ଗ୍ରହଣ	।। ୬୮
	ସେମାନ ଲଭିବାର ପାଇଁ	ଥାଆନ୍ତି ଯତ୍ନବନ୍ତ ହୋଇ	।। ୬୯
୧୬	ସକଳ ବେଦ, ଦେବଗଣ	ଯେ ଅନ୍ୟ ଲୋକ, ଗୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ	।। ୭୦
	ପରମ ଗୁରୁ ତାହାଙ୍କର	ଅଟନ୍ତି ଋଷଭ ଈଶ୍ୱର	।। ୭୧
	ତାହାଙ୍କ ଚରିତ ଗାୟନ	ପରମ ମଙ୍ଗଳ ଅୟନ	।। ୭୨
	ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କର ଅଶେଷ	ଦୁରିତ କରଇ ବିନାଶ	।। ୭୩
	ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ସାବଧାନ ହୋଇ	ଯେ ଏହା ଶୁଣେ ଯେ ଶୁଣାଇଁ	।। ୭୪
	ଏଣେ ଶ୍ରୀବାସୁଦେବଠାଇଁ	ସେ ଦୁହିଁଙ୍କର ଭକ୍ତି ହୋଇ	।। ୭୫
୧୭	ଯେଉଁ ଭକ୍ତିରେ ସାଧୁଜନ	ବିବିଧ ପ୍ରକାର ବୃଜିନ-	।। ୭୬

ସଂସାର ତାପରେ ତାପିତ । ଆତ୍ମାକୁ ମଜାଇ ସଂତତ ॥ ୭୭
ସେହି ସୁଖରେ ସୁଖୀ ହୋଇ । ପରମ ପୁରୁଷାର୍ଥ ଯେହି ॥ ୭୮
ଈଶ୍ୱର ଯାହା ଥାନ୍ତି ଦେଇ । ତାହା ଇଚ୍ଛାଏ ଯେ ମିଳଇ ॥ ୭୯
ଯେ ମୋକ୍ଷ ଆତ୍ୟନ୍ତିକ ସାର । ତହିଁ ନ କରନ୍ତି ଆଦର ॥ ୮୦
ଆମ୍ଭେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର କିଂକର । ଏ ଭାବ କରି ନିରନ୍ତର ॥ ୮୧
ସକଳ ପୁରୁଷାର୍ଥ ମାନ । ଲଭିଣ ଥାନ୍ତି ଯେତେ ଜନ ॥ ୮୨
୧୮ ହେ ନୃପ ! ଭଗବାନ ହରି । ତୁମ୍ଭରି ଯଦୁମାନଙ୍କରି ॥ ୮୩
ଅଟନ୍ତି ପତି, ଗୁରୁମୂର୍ତ୍ତି । ଦେବତା, ପ୍ରିୟ, କୁଳପତି ॥ ୮୪
କେହୁଣି ସ୍ଥାନରେ ତୁମ୍ଭର । ସେ ପୁଣି ହୁଅନ୍ତି କିଂକର[୧] ॥ ୮୫
ଏ ରୂପେ ହୋଇଲେ ହେଁ ପୁଣ । ଯେ ଭଜେ ତାହାଙ୍କ ଚରଣ ॥ ୮୬
ତାହାଙ୍କୁ ଦିଅନ୍ତି ମୁକତି । କେବେହେଁ ନ ଦିଅନ୍ତି ଭକ୍ତି ॥ ୮୭
୧୯ ନିତ୍ୟରେ ଅନୁଭୂତି ପାଇ । ତେଣେ ତୃଷ୍ଣାକୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇ ॥ ୮୮
ଦେହାଦି ଅର୍ଥ-ମନୋରଥେ । ଯେଉଁ ଲୋକର ଶ୍ରେୟ ଅର୍ଥେ ॥ ୮୯
ବୁଦ୍ଧିପ୍ରସର ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ଲୋକଠାରେ ଦୟା ବହି ॥ ୯୦
ନିର୍ଭୟ ଆପଣା ଆକାର । କହିଲେ ଯେ ସର୍ବ-ଈଶ୍ୱର ॥ ୯୧
ସେ ଦେବ ଋଷଭଙ୍କୁ ମୋର । ଅନବରତେ ନମସ୍କାର ॥ ୯୨
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବଂଧୁ ଭଣେ । ସୁଜନେ ତୋଷ ହୁଅ ଏଣେ ॥ ୯୩

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଋଷଭଦେବାନୁଚରିତଂ
ନାମ ଷଷ୍ଠୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଅଧ୍ୟାୟାନାଂ ତ୍ରୟେଣୈବମୃଷଭାଖ୍ୟାନମୀରିତମ୍ ।
ଅଷ୍ଟଭିର୍ଭରତାଖ୍ୟାନମତଃ ପ୍ରସ୍ତୂୟତେଽଦ୍‌ଭୁତମ୍ ॥ ୧
ସପ୍ତମେ ଭରତୋ ରାଜ୍ୟେ ଚିରଂ ଯଜ୍ଞୈର୍ହରିଂ ଯଜନ୍ ।
ଆରବ୍‌ଧକର୍ମନିର୍ବାଣେ ହରିକ୍ଷେତ୍ରେଽଭଜଦ୍ଧରିମ୍ ॥ ୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କର ସୁତ । ଶୁଣ ରାଜନ ପରୀକ୍ଷିତ ॥ ୧
୩ ଭରତ ମହାଭାଗବତ । ତାହାଙ୍କୁ କ୍ଷିତି ରକ୍ଷାଅର୍ଥେ ॥ ୨

---
୧ । କିଂକର=ଦୂତରୂପେ ଆଜ୍ଞାନୁବର୍ତ୍ତୀ ।

ଯେବେ ଋଷଭ ଭଗବାନ । ଆପଣେ କଲେ ନିୟୋଜନ ॥ ୩
ତାଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ବସୁମତୀ । ପାଳନ କଲେ ସେ ନୃପତି ॥ ୪
ଯେ ବିଶ୍ୱରୂପର ନନ୍ଦିନୀ । ନାମ ଅଟଇ ପଞ୍ଚଜନୀ ॥ ୫
ତାହାକୁ ବିବାହ ସେ ହୋଇ । ଆତ୍ମାନୁରୂପେ ତାହାଠାଇ ॥ ୬
ପଞ୍ଚ କୁମର କଲେ ଜନ୍ମ । ଭୂତାଦି[୧] ଯେହ୍ନେ ଭୂତସୂକ୍ଷ୍ମ[୨] ॥ ୭
ସୁମତି, ରାଷ୍ଟ୍ରଭୃତ ବେନି । ସୁଦରଶନ ମିଶି ତିନି ॥ ୮
ଚତୁର୍ଥ ନାମ ଆବରଣ । ପଞ୍ଚମ ଧୂମ୍ରକେତୁ ଜାଣ ॥ ୯
ପୂର୍ବରୁ ଅଜନାଭ ହୋଇ । ବିଖ୍ୟାତ ଅଟଇ ଏ ଭୂଇଁ ॥ ୧୦
ଭରତ ଯେବଣ ଦିନରେ । ନୃପତି ହୋଇଲେ ଏଥିରେ ॥ ୧୧
ସେହିଦିନରୁ ମୂଳ ହୋଇ । ଭାରତବର୍ଷ ଏ ବୋଲାଇ ॥ ୧୨
୪ ସକଳ ଜାଣନ୍ତି ସେ ରାଏ । ସ୍ୱପିତା, ପିତାମହ ପ୍ରାଏ ॥ ୧୩
ଅତି ବତ୍ସଳ ଭାବ ବହି । ସ୍ୱକର୍ମରତ ପ୍ରଜା ଯେହି ॥ ୧୪
ପରିପାଳନ ତାଙ୍କୁ କଲେ । ଆପଣା ଧର୍ମରେ ରହିଲେ ॥ ୧୫
୫ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ସାମାନ୍ୟ, ବିଶେଷ । କର୍ମକୁ କରିଣ ପ୍ରକାଶ ॥ ୧୬
ଆଚରି ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର, ଦର୍ଶ । ଯେ ପୌର୍ଣ୍ଣମାସ, ଚାତୁର୍ମାସ ॥ ୧୭
ଯେ ପଶୁ, ସୋମ ଏହାଙ୍କର । ପ୍ରକୃତି[୩] ବିକୃତି ବେଭାର ॥ ୧୮
ତେଣେ ଚାତୁରହୋତ୍ର ବିଧି । ବିଭବ ଅନୁସାରେ ସାଧି ॥ ୧୯
ଯେ କ୍ରତୁ[୪]ରୂପୀ ଭଗବାନ । ତାହାଙ୍କୁ କଲେ ସେ ଯଜନ ॥ ୨୦
୬ ତହିଁରେ ଅଙ୍ଗକ୍ରିୟାମାନ । ସକଳ ହୋଇଛି ରଚନ ॥ ୨୧
ପ୍ରଚରନ୍ତେ ସେ ଯାଗକୁଳ । ତହିଁ ଅପୂର୍ବ[୫] କ୍ରିୟାଫଳ ॥ ୨୨
ଧର୍ମରୂପରେ ଯେ ଅଛଇ । ତାଙ୍କୁ ଭାବଇ ହରିଠାଇଁ ॥ ୨୩
ପରମ ବ୍ରହ୍ମ ଯେଉଁ ହରି । ଯଜ୍ଞପୁରୁଷରୂପଧାରୀ ॥ ୨୪
ସାକ୍ଷାତ କର୍ତ୍ତା ଯେ ଈଶ୍ୱର । ପ୍ରଭୁ ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦେବଙ୍କର ॥ ୨୫
ଏମନ୍ତ ରୂପେ ଆପଣାର । ନିପୁଣଭାବେ ନୃପବର ॥ ୨୬
ରାଗାଦି ଯେତେ ମଳମାନ । ସକଳ କଲେ ସେ ଦହନ ॥ ୨୭

---

୧ । ଭୂତାଦି=ଅହଂକାର । ୨ । ଭୂତସୂକ୍ଷ୍ମ=ପଞ୍ଚ ତନ୍ମାତ୍ର ।
୩ । ପ୍ରକୃତି=ସକଳାଙ୍ଗଯୁକ୍ତା, ବିକୃତି=ବିକଳାଙ୍ଗା । । ୪ । କ୍ରତୁ=ସଯୂପ ଯଜ୍ଞ ।
୫ । ଯାଗାଦେବ ଫଳଂ ତଦ୍ଧି ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରେଣ ସିଧ୍ୟତି ।
ସୂକ୍ଷ୍ମଂ ଶକ୍ତ୍ୟାତ୍ମକଂ ବାପି ଫଳମେବୋପଜାୟତେ ॥ ୧ ।
କର୍ମଭ୍ୟଃ ପ୍ରାଗଯୋଗ୍ୟସ୍ୟ କର୍ମଣଃ ପୁରୁଷସ୍ୟ ବା ।
ଯୋଗ୍ୟତା ଶାସ୍ତ୍ରଗମ୍ୟା ଯା ପରା ସାପୂର୍ବମିଷ୍ୟତେ ॥ ୨ ।
(କର୍ମ କ୍ରିୟମାଣ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭାବରେ ଯେଉଁ ଫଳ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ତାହାକୁ 'ଅପୂର୍ବ' କହନ୍ତି ଅଥବା କାଳାନ୍ତରେ ଫଳଉତ୍ପାଦନ କରୁଥିବା କର୍ମଶକ୍ତିକୁ 'ଅପୂର୍ବ' କହନ୍ତି) ।

ଅଧ୍ୱର୍ଯ୍ୟୁମାନେ ହବିମାନ । ଘେନନ୍ତେ ସ୍ୱୟେଂ ଯଜମାନ ।। ୨୮
ଯଜ୍ଞେ ପୂଜିତ ଯେତେ ଦେବେ । ତାହାଙ୍କୁ ବିଷ୍ଣୁଅବୟବେ ।। ୨୯
ନେତ୍ର, ଶ୍ରବଣ ଆଦି କରି । ଭାବନା କଲେ ଅନୁସରି ।। ୩୦
୭ ଏରୂପେ କର୍ମମାନଙ୍କର । ବିଶୁଦ୍ଧି ସକାଶୁଁ ତାହାର ।। ୩୧
ପ୍ରକାଶ ହୋଇଣ କ୍ରମରେ । ବିଶୁଦ୍ଧସତ୍ତ୍ୱ ହୃଦୟରେ ।। ୩୨
ପ୍ରାଣିଙ୍କ ହୃଦୟ-ଆକାଶ । ଯାହାର ଅଟଇ ନିବାସ ।।୩୩
ଯେ ମହାପୁରୁଷଲକ୍ଷଣ । ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱରୂପୀ ନାରାୟଣ ।।୩୪
ଅମଳ ଶିରୀବତ୍ସ ଚିହ୍ନ । କୌସ୍ତୁଭ, ବନମାଳାମାନ ।।୩୫
ସୁଦରଶନ, ଶଙ୍ଖ, ଗଦା । ଏଣେ ଲକ୍ଷିତ ଯେ ସର୍ବଦା ।।୩୬
ନିଜ ଭକ୍ତଙ୍କ ହୃଦେ ଯେହି । ଲେଖିଲାପ୍ରାଏ ଛନ୍ତି ରହି ।।୩୭
ଧରିଣ ସେ ପୁରୁଷତନୁ । ଅନ୍ତର ନୁହନ୍ତି ଯେ ମନୁଁ ।।୩୮
ସେ ହରିଠାରେ ସେ ନୃପର । ଭକ୍ତି ବଳିଲା ବାରମ୍ବାର ।। ୩୯
୮ ଏହି ପ୍ରକାରେ ସେ ନରେଶ । ଅୟୁତସହସ୍ରବରଷ ।। ୪୦
ଭୋଗ ଭୁଞ୍ଜିଣ ତଦନ୍ତରେ । କର୍ମକୁ ନାଶି ସେ ପ୍ରକାରେ ।। ୪୧
ଯା' ପିତୃପିତାମହକ୍ରମେ । ଲଭିଣଥିଲେ ଅଫଭ୍ରମେ ।। ୪୨
ଯେ ଧନ ଭୋଗ କରୁଥିଲେ । ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ତାହା ବାଣ୍ଟି ଦେଲେ ।।୪୩
ସକଳ ସଂପଦର ସ୍ଥାନ । ଅଟଇ ଯେଉଁ ନିକେତନ ।। ୪୪
ତହିଁରୁ ସନ୍ନ୍ୟାସଦୀକ୍ଷାରେ । ମିଳିଲେ ପୁଲହାଶ୍ରମରେ ।। ୪୫
୯ ଯେବଣ କ୍ଷେତ୍ର[୧] ସ୍ଥିତ ଜନେ । ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ଯାହା ମନେ ।। ୪୬
ବତ୍ସଳଭାବୁଁ ସେ ରୂପରେ । ବିଷ୍ଣୁ ମିଳନ୍ତି ସେ ସ୍ଥାନରେ ।। ୪୭
୧୦ ଗଣ୍ଡକୀ ନାମ ନଦୀ ଯହିଁ । ଶିଳାଚକ୍ରଙ୍କୁ ଘେନି ତହିଁ ।। ୪୮
ତଳେ ଉପରେ ନାଭିମାନ । ସେ ଶିଳାମାନଙ୍କେ ସନ୍ଧାନ ।। ୪୯
ଯେଣେ ଆଶ୍ରମସ୍ଥାନମାନ । ସେ ନଦୀ କରଇ ପାବନ ।। ୫୦
୧୧ ପୁଲହାଶ୍ରମ ଉପବନେ । ଏକା ହୋଇଣ ତୋଷମନେ ।। ୫୧
ନାନାପ୍ରକାରେ ପୁଷ୍ପଜଳ । ପଲ୍ଲବ, ତୁଳସୀସଲିଳ ।। ୫୨
ସୁକନ୍ଦମୂଳ, ନାନାଫଳ । ଏ ଉପହାର କରି ଠୂଳ ।। ୫୩
ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ କରନ୍ତେ ପୂଜନ । ବିଶୁଦ୍ଧ ହୋଇ ସେ ରାଜନ ।। ୫୪
ବିଷୟ-ଅଭିଳାଷ ତାର । ସକଳ ହୋଇଲାକ ଦୂର ।। ୫୫
ଶାନ୍ତି ଅଧିକେ ସମ୍ଭବିଲା । ପରମ ସୁଖକୁ ଲଭିଲା ।। ୫୬
୧୨ ଏହି ପ୍ରକାରେ ଅନୁଦିନ । କରନ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁର ପୂଜନ ।। ୫୭
କ୍ରମରେ ଭଗବାନଠାର । ବଢିଲା ଅନୁରାଗଭର ।। ୫୮
ଦ୍ରବ ହୁଅନ୍ତେ ମନ ତେଣେ । ଉଦ୍ୟମ ଊଣା ହେଲା ଏଣେ ।। ୫୯

୧ । କ୍ଷେତ୍ର=ବିଦ୍ୟାଧର କୁଣ୍ଡ ।

ହରଷବେଗୁଁ ଦେହେ ଜାତ । ପୁଲକକୁଳ ଅବିରତ ॥ ୬୦
ଉତ୍‌କଣ୍ଠାଭାବରୁ ବାହାର । ଆନନ୍ଦଲୋତକ-ନିକର ॥ ୬୧
ତେଣୁ ନୟନକୁ ନ ଦିଶି । ଏମନ୍ତରୂପେ ରାଜରଷି ॥ ୬୨
ଅଟେ ଯେ ଆପଣା ଈଶ୍ୱର । ଅରୁଣପାଦପଦ୍ମ ତାର ॥୬୩
ଧ୍ୟାନ କରନ୍ତେ ଅବିରତ । ହୋଇଲା ଭକ୍ତିଯୋଗ ଜାତ ॥ ୬୪
ତେଣୁ ପରମାନନ୍ଦ ଯହିଁ । ଗମ୍ଭୀର ଚିତ୍ତହ୍ରଦେ ରହି ॥ ୬୫
ତହିଁ ନିମଗ୍ନ ହେଲା ମତି । ଏମନ୍ତ କ୍ରମେ ସେ ନୃପତି ॥ ୬୬
ଯେବଣ ପୂଜା କରୁଥିଲା । ତହିଁ କ୍ରମରେ ପାସୋରିଲା ॥ ୬୭
୧୩ ଏ ରୂପେ ବିଷ୍ଣୁବ୍ରତ ଧରି । ହରିଣଚର୍ମେ ବସ୍ତ୍ର କରି ॥ ୬୮
ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟାସ୍ନାନୁଁ ଜଟାକୁଳ । ଆର୍ଦ୍ର, କପିଶ, ସୁକୁଟିଳ ॥ ୬୯
ତେଣେ ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ ଦିଶି । ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରକାଶ-ମନ୍ତ୍ର[୧] ଘୋଷି ॥ ୭୦
ଗଗନେ ଆଦିତ୍ୟମଣ୍ଡଳ । ପ୍ରକାଶ ହୁଅନ୍ତେ ତତ୍‌କାଳ ॥ ୭୧
ତହିଁ ଯେ ଛନ୍ତି ଭଗବାନ । ପୁରୁଷ ହିରଣ୍ୟବରନ ॥ ୭୨
ତାହାଙ୍କୁ କରି ଉପସ୍ଥାନ । ବୋଇଲେ ଏମନ୍ତ ବଚନ ॥ ୭୩
୧୪ ରଜୋଗୁଣରୁ ଅଟେ ପର । ଯେ ତେଜ ଦେବ ସବିତାର ॥ ୭୪
ଯା'ଠାରୁ ଜାତ ହୋଏ ଧନ । ମନରୁ ବିଶ୍ୱ ଉତପନ ॥ ୭୫
ସେ ଅନ୍ତର୍ଯାମିସ୍ୱରୂପେଣ । ସ୍ୱକୃତ ସୃଷ୍ଟିରେ ପଶିଣ ॥ ୭୬
ଯେ ଜୀବ ବିଷୟାଭିଳାଷୀ । ତାକୁ ଚିତ୍‌ଶକ୍ତିକି ପ୍ରକାଶି ॥ ୭୭
ସନ୍ତତେ ପାଳନା କରଇ । ବୁଦ୍ଧିବିଶେଷକୁ ଦିଅଇ ॥ ୭୮
ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟତେଜକୁ ଶରଣ । ପଶୁଛୁଁ ଆମ୍ଭେ ଅନୁକ୍ଷଣ ॥ ୭୯
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବଂଧୁ କହେ । ସୁଜନେ ଏଣେ କର ଲଏ ॥ ୮୦

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଭରତଚରିତେ ଶ୍ରୀଭଗବତ୍‌ପରିଚର୍ଯ୍ୟା ନାମ ସପ୍ତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

---

୧ । ଧ୍ୟେୟଃ ସଦା ସବିତୃମଣ୍ଡଳମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ
ନାରାୟଣଃ ସରସିଜାସନସଂନିବିଷ୍ଟଃ ।
କେୟୂରବାନ୍ ମକରକୁଣ୍ଡଳବାନ୍ କିରୀଟୀ
ହାରୀ ହିରଣ୍ମୟବପୁର୍ଧୃତଶଙ୍ଖଚକ୍ରଃ ॥

ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଅଷ୍ଟମେ ଭଜତୋ ବିଷ୍ଣୁଂ ତସ୍ୟ କର୍ମାନ୍ତରାୟତଃ ।
ଏଣରକ୍ଷାପ୍ରସକ୍ତସ୍ୟ ଜାତମେଣତ୍ୱମୀର୍ଯ୍ୟତେ ॥ ୧
କୃପୟାପି କୃତଃ ସଙ୍ଗଃ ପତନାୟୈବ ଯୋଗିନଃ ।
ଇତି ପ୍ରଦର୍ଶୟନ୍ନାହ ଭରତସ୍ୟୈଣପୋଷଣମ୍ ॥ ୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ସେ ମହୀପତି ଏକଦିନ । ମହାନଦୀରେ କରି ସ୍ନାନ ॥ ୧
ଯେ କର୍ମ ନିତ୍ୟ-ନୈମିତ୍ତିକ । ଯେ ଅବା ଥିଲା ଆବଶ୍ୟକ ॥ ୨
ସେ କର୍ମମାନ ସବୁ ସାରି । ପ୍ରଣବ ବର୍ଣ୍ଣକୁ ଉଚ୍ଚାରି ॥ ୩
ତିନି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ନଦୀତୀରେ । ବସିଲା ନିଶ୍ଚଳ ମନରେ ॥ ୪
୨ ହେ ନୃପ ! ଏହି ସମୟରେ । ସେ ଚକ୍ରନଦୀ ସମୀପରେ ॥ ୫
ତୃଷାରେ ପିଇବାକୁ ପାଣି । ମିଳିଲା ଏକଇ ହରିଣୀ ॥ ୬
୩ ସଲିଳ କରନ୍ତେ ସେ ପାନ । ନିକଟେ ଏକ ପଞ୍ଚାନନ[୧] ॥ ୭
ଗର୍ଜନ୍ତେ ଅତି ଉଚ୍ଚତର । ନାଦ ଶୁଭିଲା ଭୟଙ୍କର ॥ ୮
୪ ସେ ମୃଗବଧୂ ଶୁଣି ତାହା । ଯିବାକୁ ଧରିଣ ଉତ୍ସାହା ॥ ୯
ଗୃହାନ୍ତେ ଚଞ୍ଚଳନୟନ । ସ୍ୱଭାବେ ବିକଳ ତା' ମନ ॥ ୧୦
ବିଶେଷେ ସିଂହଠାରୁ ଭୟ । ସେ ଘେନି କମ୍ପୁଛି ହୃଦୟ ॥ ୧୧
ନିଜ ତୃଷାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି । ପିଇଣ ପାରି ନାହିଁ ବାରି ॥ ୧୨
ଅତିଭୟରେ ତତକ୍ଷଣ । ଗଲା ସେ ନଦୀକି ଲଙ୍ଘିଣ ॥ ୧୩
୫ ଗର୍ଭିଣୀ ଅଟେ ସେ ହରିଣୀ । ଡେଇଁ ଯାଆନ୍ତେ ଲଙ୍ଘି ପାଣି ॥ ୧୪
ସେ ଭୟୁଁ ଗଳି ଯୋନିଦ୍ୱାରେ । ସେ ଗର୍ଭ ପଡ଼ିଲା ସ୍ରୋତରେ ॥ ୧୫
୬ ଗର୍ଭପତନ, ତ୍ୱରାଗତି । ମନେ ଜନମି ଅଛି ଭୀତି ॥ ୧୬
ସାଥି ହିଁ ଗଲେ ଏଣେ ତେଣେ । ଖେଦ ଲଭିଲା ଏ କାରଣେ ॥ ୧୭
କେହୁଣି ପର୍ବତଗୁହାରେ । ପଡ଼ିଲା, ମଲା ସେ ତହିଁରେ ॥ ୧୮
୭ ଛାଡ଼ିଣଗଲେ ବନ୍ଧୁଜନ । ମାତା ହିଁ ହୋଇଲା ନିଧନ ॥ ୧୯
ସେ ମୃଗଶିଶୁ ଅଟେ ଦୁଃଖୀ । ସ୍ରୋତେ ଭାସୁଛି, ଏହା ଦେଖି ॥ ୨୦
ଦୟାରେ ଭରତ ତାହାକୁ । ଆଣିଲେ ନିଜ ଆଶ୍ରମକୁ ॥ ୨୧
୮ ମୃଗଶିଶୁରେ ସେ ରାଜନ । କରିଣ ନିଜ ଅଭିମାନ ॥ ୨୨
ତୃଣାଦି ଦେଇଣ ପୋଷନ୍ତି । ବ୍ୟାଘ୍ରାଦି-ସକାଶୁଁ ରଖନ୍ତି ॥ ୨୩
ଚୁମ୍ବନ ଆଦି ଦେଇ ମୁଖେ । ଲାଳନ କରେ ମହାସୁଖେ ॥ ୨୪

୧ । ପଞ୍ଚାନନ=ସିଂହ ।

	ଅଙ୍ଗ କରିଣ କଣ୍ଡୁୟନ	।	ତୋଷ କରନ୍ତି ତାର ମନ	।। ୨୫
	ଦିନକୁ ଦିନ ଏ ରୂପରେ	।	ସ୍ନେହ କରନ୍ତେ ତାହାଠାରେ	।। ୨୬
	ଯେ ଯମ, ନିୟମ ତାଙ୍କର	।	ବିଷ୍ଣୁପୂଜନ ଥିଲା ଆର	।। ୨୭
	ଏକେ ଏକେ ଏ କ୍ରିୟାମାନେ	।	ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହେଲେ କେତେ ଦିନେ	।। ୨୮
୯	ଏ ମୃଗଶିଶୁ ଅତିଦୀନ	।	କାଳବଶରୁ ବନ୍ଧୁହୀନ	।। ୨୯
	ଶରଣ କରି ମୋତେ ପାଇ	।	ତାତ, ଜନନୀ, ଜ୍ଞାତି, ଭାଇ	।।୩୦
	ନିଜସମୂହ କରି ମଣେ	।	ଆନ କାହାକୁ ହିଁ ନ ଜାଣେ	।। ୩୧
	ବିଶ୍ୱାସୀ ଏ ମୋ ଠାରେ ପୁଣ	।	ମୁଁ ସେ ଏହାର ପରାୟଣ	।। ୩୨
	ଏ ଘେନି ଅସୂୟା ଛାଡ଼ିଣ	।	ଏହାର ପୋଷଣ, ରକ୍ଷଣ	।।୩୩
	ଏ ଆଦି ଯେତେ କର୍ମମାନ	।	ସବୁ ମୁଁ କରିବି ବିଧାନ	।। ୩୪
	ଶରଣାଗତକୁ ଛାଡ଼ିଲେ	।	ଯେ ଦୋଷ ଜାଣଇଁ ତା' ଭଲେ	।। ୩୫
୧୦	ଯେ ଆର୍ଯ୍ୟ, ଉପଶମଶୀଳ	।	ସଜ୍ଜନ, କୃପଣବତ୍ସଳ	।।୩୬
	ଏ କାର୍ଯ୍ୟେ ଅତିଗୁରୁତର	।	ସ୍ୱାର୍ଥ ହିଁ କରନ୍ତି ସେ ଦୂର	।।୩୭
୧୧	ଏ ରୂପେ ବିଗ୍ରହ କରିଣ	।	ଶୟନ, ଆସନ, ଭ୍ରମଣ	।। ୩୮
	ସ୍ଥିତି, ଭୋଜନ ଆଦି କାଳେ	।	ଅନବରତ ମୃଗ-ବାଳେ	।। ୩୯
	ସ୍ନେହବନ୍ଧରେ ନିଜ ମନ	।	ଅର୍ପିତ କଲେ ସେ ରାଜନ	।। ୪୦
୧୨	କୁଶ, କୁସୁମ, ପତ୍ର, ଫଳ	।	ଯେ ବା ସମିଧ, ଜଳ, ମୂଳ	।। ୪୧
	ଏ ଆଦି ନାନା ଦ୍ରବ୍ୟମାନ	।	ଆଣି ଯାଆନ୍ତେ ସେ ରାଜନ	।। ୪୨
	ବ୍ୟାଘ୍ର, ଶୃଗାଳ ଆଦି ଯେତେ	।	ହିଂସ୍ରକ ଜନ୍ତୁ ବନଗତେ	।।୪୩
	ତାଙ୍କ ସକାଶୁଁ ଭୟ ଚିନ୍ତି	।	ସଙ୍ଗେ ଘେନିଣ ତାକୁ ଯାନ୍ତି	।। ୪୪
୧୩	ମାର୍ଗେ ଗମନ୍ତେ ଏଣେ ତେଣେ	।	ବାଳକଭାବୁଁ ବୃକ୍ଷେ, ତୃଣେ	।। ୪୫
	ଚିତ୍ତ ନିବେଶି ସେ ରହଇ	।	ତାହାକୁ ସ୍ନେହବଦ୍ଧ ହୋଇ	।। ୪୬
	ବରଷପତି ସେ ଭରତ	।	କରନ୍ତି ନିଜ ସ୍କନ୍ଧଗତ	।। ୪୭
୧୪	ଲାଳନା କରି ଏ ପ୍ରକାରେ	।	ନିବେଶି ନିଜ ଅଙ୍ଗଭରେ	।। ୪୮
	ଅତି ହରଷ ନିଜ ଚିତ୍ତେ	।	ନୃପ ଲଭିଲେ ଅବିରତେ	।। ୪୯
	ସନ୍ଧ୍ୟାଦି ନିତ୍ୟକର୍ମ ଯେତେ	।	କରୁଥାଆନ୍ତେ ମଧ୍ୟଗତେ	।। ୫୦
	ଦେଖନ୍ତି ଉଠି ପୁଣପୁଣି	।	ସେ ମହୀପତିଚୂଡ଼ାମଣି	।। ୫୧
	ହୋଇଣ ନିଷ୍କଳମାନସ	।	ତାହାକୁ ଦିଅନ୍ତି ଆଶିଷ	।। ୫୨
	ହେ ବତ୍ସ ! ସବୁଠାରେ ତୋର	।	କୁଶଳ ହେଉ ନିରନ୍ତର	।।୫୩
୧୫	ତାହାକୁ ନ ଦେଖନ୍ତି ଯେବେ	।	ଉଦ୍‌ବେଗ ମନ ହୋଏ ତେବେ	।। ୫୪
	ଯେସନେ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ହଜାଇ	।	କୃପଣ ଲୋକ ଆର୍ତ୍ତ ହୋଇ	।। ୫୫
	ହୋଇଣ ସକରୁଣ ଅତି	।	ଉତ୍ସୁକ ଭାବେ ଦେଇ ମତି	।। ୫୬
	ବିରହୁଁ ହରିଣଶିଶୁର	।	ବିହ୍ୱଳ ହୃଦେ ତାପଭର	।। ୫୭

ତାହାକୁ ଚିନ୍ତି ମୋହ ଯାନ୍ତି । ଏମନ୍ତ ବଚନ ବୋଲନ୍ତି ॥ ୫୮
୧୬ ଶଠ କିରାତପ୍ରାଏ ମୋର । ବୁଦ୍ଧି ଅଟଇ ଅତି କ୍ରୁର ॥ ୫୯
ଏଣୁ ମୁଁ ଅସାଧୁ ଅଟଇ । ସୁକୃତମାର୍ଗ ନ ଜାଣଇଁ ॥ ୬୦
ମୋ'ଠାରେ କରିଣ ବିଶ୍ୱାସ । ମନେ ନ ଘେନି ମୋର ଦୋଷ ॥ ୬୧
ସେ ମୃଗଶିଶୁ ଅତିଦୀନ । ମୃତକ ହରିଣୀନନ୍ଦନ ॥ ୬୨
ସୁଜନ ଲୋକପ୍ରାୟ ହୋଇ । ଆସି ମିଳିବ କି ଏଠାଇ ॥ ୬୩
୧୭ ଏ ଯେ ଆଶ୍ରମ-ଉପବନ । ଏଥି କୋମଳ ତୃଣମାନ ॥ ୬୪
ଚରୁଣ ଥିବ, ତାକୁ ଦେବେ । ସମସ୍ତେ ରକ୍ଷା କରିଥିବେ ॥ ୬୫
ତାହାକୁ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ସତେ ମୁଁ ଦେଖିବି କ୍ଷେମରେ ॥ ୬୬
୧୮ ବ୍ୟାଘ୍ର, ଶୃଗାଳ ଆଦି ଆନ । ଯେ ଅବା ବନଜନ୍ତୁମାନ ॥ ୬୭
୧୯ ଏକେ ଚରନ୍ତି ଅବା ଯୂଥେ । ଖାଇଲେ ଅବା ତାକୁ ପଥେ ॥ ୬୮
ସକଳ ଜଗତ ଲୋକର । କ୍ଷେମକୁ ଉଦୟ ଯାହାର ॥ ୬୯
ବେଦସ୍ୱରୂପୀ ଭଗବାନ । ଅସ୍ତ ହେଉଛି ସେ ତପନ ॥ ୭୦
ହରିଣବଧୂ ଯାହା ମୋତେ । ଦେଇ ଯାଇଛି ତୋଷଚିତ୍ତେ ॥ ୭୧
ସେ ପୁଣି ଏତେବେଳ ଯାଏ । ପ୍ରବେଶ ନୋହିଲା ମୋ'ଠାଏ ॥ ୭୨
୨୦ ନାନାପ୍ରକାରେ ମନୋହର । ଦର୍ଶନଯୋଗ ଯେ ବା ତାର ॥ ୭୩
ମୃଗବାଳକଲୀଳାମାନ । ତେଣେ ତୋଷନ୍ତେ ନିଜ ମନ ॥ ୭୪
ହରିଣ-ନୃପତିକୁମାର । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଣ ଏଠାର ॥ ୭୫
ସୁଖିତ କରିବ କି ମୋତେ । ମୁଁ ପୁଣ୍ୟ କରିନାହିଁ ତେତେ ॥ ୭୬
୨୧ ମିଥ୍ୟା ସମାଧିରେ ମୁଁ ଯେବେ । ଚକ୍ଷୁ ବୁଜଇ କ୍ରୀଡ଼ାଭାବେ ॥ ୭୭
ଚକିତ ଚକିତ ହୋଇଣ । ପ୍ରଣୟକୋପରେ ମିଳିଣ ॥ ୭୮
ଜଳବିନ୍ଦୁର ପ୍ରାୟେ ହୋଇ । କୋମଳ ଅଟେ ଶିଙ୍ଘ ଦୁଇ ॥ ୭୯
ସେ ଶିଙ୍ଘଅଗ୍ର ମୋ ଦେହରେ । ଘଟନା କରଇ ସ୍ନେହରେ ॥ ୮୦
୨୨ ଯହିଁରେ ହବିଭାଗ ପାଇ । ସେ କୁଶ ଆସି ଯେବେ ଖାଇ ॥ ୮୧
ତେବେ ମୁଁ କରଇ ଭର୍ତ୍ସନ । ଅତି ହିଁ ଭୟ ଲଭି ମନ ॥ ୮୨
କ୍ରୀଡ଼ାରସକୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇ । ଋଷିକୁମାର ପ୍ରାଏ ହୋଇ ॥ ୮୩
ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚଳ । କରିଣ ରହେ ତତକାଳ ॥ ୮୪
୨୩ ଏ ଭାଗ୍ୟବତୀ ବସୁନ୍ଧରୀ । ପୂର୍ବେ କି ତପ ଅଛି କରି ॥ ୮୫
ଯେ ଅତିବିନୟସଂଯୁତ । ଅଟଇ କୃଷ୍ଣସାରସୁତ ॥ ୮୬
ସୂକ୍ଷ୍ମ, ସୁନ୍ଦର, ଶୁଭକର । ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଅଟଇ ତାର ଖୁର ॥ ୮୭
ସେ ଖୁରଚିହ୍ନପନ୍ତି ମୋତେ । ଦେଖାଇ ଦେଇଛି ଅଗ୍ରତେ ॥ ୮୮
ମୁଁ ହୋଇଅଛି ଅତିଦୀନ । ହଜାଇ ମୃଗରୂପ ଧନ ॥ ୮୯
ଯେଣୁ ଏ ସେ ମୃଗମାର୍ଗକୁ । ସୂଚାଇ ଦେଉଛି ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ॥ ୯୦

ସ୍ୱର୍ଗ, ମୋକ୍ଷକୁ ବାଞ୍ଛି ଯେତେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଛନ୍ତି ଜଗତେ ॥ ୯୧
ଆତ୍ମାକୁ ତାଙ୍କ ଯଜ୍ଞସ୍ଥାନ । କରିଣ ହୋଇଛି ମଣ୍ଡନ ॥ ୯୨
୨୪ ମରିଣ ଅଛି ମାତା ଯାର । ସେ ମୃଗବାଳକ ମୋହର ॥ ୯୩
ସିଂହସକାଶୁ ଭୟ ପାଇ । ଅଛି ଆଶ୍ରମୁଁ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ ॥ ୯୪
ତାହାକୁ ଏହୁ ନିଶାକର । କୃପଣବତ୍ସଳ ଈଶ୍ୱର ॥ ୯୫
କୃପା କରିଣ ନିଜ ମନେ । ରଖିଥିବେ କି ସ୍ୱଭୁବନେ ॥ ୯୬
୨୫ ପୁତ୍ରବିଚ୍ଛେଦୁଁ ଜାତ ଜ୍ୱର- । ଅନଳଶିଖାରେ ମୋହର ॥ ୯୭
ପୋଡ଼ୁଛି ହୃଦୟ ନଳିନ । ଖୋଜୁଛି ମୃଗୀର ନନ୍ଦନ ॥ ୯୮
ଶୀତଳ, ଶାନ୍ତ ଅବିରତ । ଅନୁରାଗରେ ଯେ ବର୍ଦ୍ଧିତ ॥ ୯୯
ବଦନୁଁ ଗଳିତ ସଲିଳ- । ଅମୃତକାନ୍ତି ସେ କେବଳ ॥ ୧୦୦
ତେଣେ କରିବ ଶାନ୍ତି ମୋର । କିଏ ଉଦିତ ସୁଧାକର ॥ ୧୦୧
୨୬ ଏହି ପ୍ରକାରେ ଅଘଟିତ । ମନୋରଥରେ ଅବିରତ ॥ ୧୦୨
ଆକୁଳ ହୃଦୟ ଭାବରେ । ଭରତ ରହିଲେ ବନରେ ॥ ୧୦୩
ପ୍ରାରବ୍ଧ କର୍ମ ଥିଲା ଯେହି । ସେ ମୃଗଶିଶୁରୂପ ବହି ॥ ୧୦୪
ଯୋଗମାର୍ଗରୁ ଭ୍ରଷ୍ଟ କଲା । ବିଷ୍ଣୁପୂଜା ହିଁ ଛଡ଼ାଇଲା ॥ ୧୦୫
ଏ କଥା ଯେବେ ନୋହେ ମୂଳ । ଜାତି-ଅନ୍ତର ମୃଗବାଳ ॥ ୧୦୬
ତାହାର ଠାରେ ସ୍ନେହମତି । କିଂପାଇଁ କଲେ ସେ ନୃପତି ॥ ୧୦୭
ମୋକ୍ଷମାର୍ଗକୁ ଏ ବିରୋଧୀ । ପୂର୍ବେ ଯେ କରିଣ ଏ ବୁଦ୍ଧି ॥ ୧୦୮
ଦୁସ୍ତ୍ୟଜ ସ୍ୱଦେହସମ୍ଭବ । ପୁତ୍ରଙ୍କୁ କଲେ ଦୂରଭାବ ॥ ୧୦୯
ଏ ରୂପେ ବିଘ୍ନହେତୁ ତାର । ଯୋଗ-ଆରମ୍ଭ ଯାନ୍ତେ ଦୂର ॥ ୧୧୦
ମୃଗବାଳକର ପୋଷଣ । ପାଳନ ଆଦି ଅନୁଦିନ ॥ ୧୧୧
ଚିନ୍ତା କରନ୍ତେ ନୃପବର । ଆତ୍ମଚିନ୍ତାକୁ କଲେ ଦୂର ॥ ୧୧୨
ଯେ ଅତିବେଗ ଅଲଙ୍ଘିତ । ସେ କାଳ ହେଲା ଉପଗତ ॥ ୧୧୩
ଯେସନେ ମୂଷିକବିବର । ପ୍ରବେଶ ହୋଏ ବିଷଧର ॥ ୧୧୪
୨୭ ସେ କାଳେ ପୁତ୍ରପ୍ରାଏ ହୋଇ । ଶୋକ କରନ୍ତେ ପାଶେ ଥାଇ ॥ ୧୧୫
ମୃଗକୁ ଗୃହିଣ ରାଜନ । ମୃଗଠାବରେ ଦେଇ ମନ ॥ ୧୧୬
ଦେହକୁ ମୃଗ ସହିତରେ । ଛାଡ଼ିଣ ସେହି ଆଶ୍ରମରେ ॥ ୧୧୭
ଲଭିଲେ ମୃଗକଳେବର । ଯେହ୍ନେ ଇତର ଅଜ୍ଞ ନର ॥ ୧୧୮
ସେ ମୃଗଦେହେ ନୃପବର । କେବଳ ହେଲେ ଜାତିସ୍ମର ॥ ୧୧୯
୨୮ ବର୍ତ୍ତିଣ ଥାଇ ମୃଗଭାବେ । ବିଷ୍ଣୁର ପୂଜା ଅନୁରାଗେ ॥ ୧୨୦
ମୃଗଦେହକୁ ଯେ କାରଣ । ସେ କର୍ମ ମନରେ ଚିନ୍ତିଣ ॥ ୧୨୧
ହୋଇଣ ଅତି ଖେଦମନ । ବୋଇଲେ ଏମନ୍ତ ବଚନ ॥ ୧୨୨
୨୯ ବିଚିତ୍ର ଅଟେ ମୋର କଷ୍ଟ । ଜ୍ଞାନମାର୍ଗରୁ ହେଲି ଭ୍ରଷ୍ଟ ॥ ୧୨୩

ଯେଣୁ ମୁଁ ଛାଡ଼ି ସର୍ବଜନ । ଆଶ୍ରୟ କରି ପୁଣ୍ୟବନ ।। ୧୨୪
ଯେ ସର୍ବ-ଆତ୍ମା ଭଗବାନ । ତାହାଙ୍କ ଶ୍ରବଣ, ମନନ ।। ୧୨୫
କୀର୍ତ୍ତନ, ଆରାଧନ, ସ୍ତୁତି । ଏଯୋଗୁଁ ମୋର ଦିବାରାତି ।। ୧୨୬
କ୍ଷଣେହେଁ ନୋହିଥିଲା ଆନ । ନିବେଶି କୃଷ୍ଣଠାରେ ମନ ।। ୧୨୭
ସମଗ୍ର ହୋଇ ମନ ତହିଁ । ନିଷ୍କଳେ ଥିଲା ମୋର ରହି ।। ୧୨୮
ମୁଁ ପୁଣି ଅଜ୍ଞପଣ କଲି । ମୃଗବାଳକକୁ ପୋଷିଲି ।। ୧୨୯
ତାହାର ସକାଶୁଁ ମୋହର । ସେ ସର୍ବ ହୋଇଲା ଅନ୍ତର ।।୧୩୦
୩୦ ଏ କଥା ମନରେ ବିଚାରି । ବାହାରେ ପ୍ରକାଶ ନ କରି ।। ୧୩୧
ନିଜ ମାତାକୁ କରି ଦୂର । ଯେ କ୍ଷେତ୍ର ଅଟଇ ବିସ୍ତର ।। ୧୩୨
ଶାନ୍ତିସଂଯୁତ ମୁନିଗଣେ । ଛାଡ଼ି ଯା’ ନ ପାରନ୍ତି କ୍ଷଣେ ।।୧୩୩
ପୁଲସ୍ତ୍ୟ-ପୁଲହ ଆଶ୍ରମ । ଯହିଁ ଉପୁଜେ ଶାଳଗ୍ରାମ ।।୧୩୪
ପୁଣି ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଅଇଲା । ଯହିଁରେ ମୃଗ ଜନ୍ମ ହେଲା ।।୧୩୫
ସେ କାଳଞ୍ଜର ନାମେ ଗିରି । ତାକୁ ଅଇଲା ଦୂର କରି ।।୧୩୬
୩୧ ସେ ପୂଣ୍ୟ ଆଶ୍ରମେ ଥାଇଣ । କାଳକୁ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରିଣ ।।୧୩୭
ଯେ କର୍ମୁଁ ହେଲା ମୃଗତନୁ । ତା’ ନାଶ ଚିନ୍ତି ଦିନୁଁଦିନୁ ।। ୧୩୮
ସଙ୍ଗରୁ ଅତି ଭୟ ପାଇ । ଭ୍ରମଣ କରେ ଏକା ହୋଇ ।। ୧୩୯
ଚରଇ ଶୁଷ୍କ ପତ୍ରମାନ । ଯେ ତୃଣ, ଲତା ମିଳେ ଆନ ।। ୧୪୦
ମୃଗଶରୀର ତୀର୍ଥଜଳେ । ଛାଡ଼ିଲା ପୁଣ ପ୍ରାନ୍ତକାଳେ ।। ୧୪୧
କୃଷ୍ଣ ପଦାରବିନ୍ଦେ ନିତି । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମତି ।। ୧୪୨

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମ ସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଭରତମୃଗତନୁତ୍ୟାଗୋ
ନାମ ଅଷ୍ଟମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।।

ନବମ ଅଧ୍ୟାୟ

ନବମେ ଜଡ଼ବିପ୍ରତ୍ୱେ ତସ୍ୟ ରାଗାଦ୍ୟଭାବତଃ ।
ଭଦ୍ରକାଳୀପଶୁତ୍ୱେଽପି ନିର୍ବିକାରତ୍ୱମୀର୍ଯ୍ୟତେ ।। ୧
ପିତୁଃ ପ୍ରାପ୍ତାତ୍ମବିଜ୍ଞାନୋ ଭରତୋ ମୃଗତାଂ ଗତଃ ।
ପ୍ରାରବ୍ଧକର୍ମବେଗେଣ ତଦନ୍ତେ ଜଡ଼ବିପ୍ରତାମ୍ ।। ୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଥିଲା ଯେ କେହି ବିପ୍ରବର । ଆଙ୍ଗିର ଗୋତ୍ରମଧ୍ୟେ ସାର ।। ୧
ତପସ୍ୟା, ଶମ, ଦମ, ଦାନ । ତିତିକ୍ଷା, ତୋଷ, ଅଧ୍ୟୟନ ।। ୨

ବିଦ୍ୟା, ବିନୟ, ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ । ପ୍ରୀତି, ଅନସୂୟା ଏମାନ ॥ ୩
ତାଠାରେ ଅଛନ୍ତି ନିୟତ । ତାହାର ନବ ସୁତ ଜାତ ॥ ୪
ଶାସ୍ତ୍ର, ସୁଚରିତ, ଆଗ୍ରର । ରୂପ, ଉଦାରଗୁଣେ ସାର ॥ ୫
ଅଟନ୍ତି ସକଳ କ୍ରମରେ । ପୁଣ କନିଷ୍ଠ ଭାର୍ଯ୍ୟାଠାରେ ॥ ୬
ଯାମଳ ହୋଇ ହେଲେ ଜାତ । ଏକ ତନୁଜା, ଏକ ସୁତ ॥ ୭
୨ ସେ ବେନିମଧ୍ୟରେ ଯେ ସୁତ । ସେ ଅଟେ ମହା ଭାଗବତ ॥ ୮
ଭରତ ରାଜରଷିବର । ଛାଡ଼ିଲେ ମୃଗକଳେବର ॥ ୯
ପ୍ରାନ୍ତରେ ହୋଇଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଏହା କହନ୍ତି ଋଷିଗଣ ॥ ୧୦
୩ ସ୍ୱଜନସଙ୍ଗରୁ ଆତ୍ମାର । ବନ୍ଧନ ଚିନ୍ତିଣ ମନର ॥ ୧୧
ଯାର ଶ୍ରବଣ, ରୂପଧ୍ୟାନ । ଗୁଣଗଣର ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ॥ ୧୨
କର୍ମବନ୍ଧକୁ ବିନାଶଇ । ସେ ବିଷ୍ଣୁ-ପାଦପଦ୍ମ ଦୁଇ ॥ ୧୩
ମନରୁ ନ ଛାଡ଼େ କ୍ଷଣେହେଁ । ସେହି ବିଷ୍ଣୁର ଅନୁଗ୍ରହେ ॥ ୧୪
ଯେ ନିଜ ପୂର୍ବ ଜନ୍ମମାନେ । ଜାଣଇଁ ତାହା ଦିବ୍ୟ ଜ୍ଞାନେ ॥ ୧୫
ଥିଲେ ହେଁ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ସେ ଚେଷ୍ଟା ଲୁଚାଇ ଅନ୍ତରେ ॥ ୧୬
ଜଡ଼, ବଧିର, ମତ୍ତ ହୋଇ । ଆତ୍ମାକୁ ଲୋକେ ପ୍ରକାଶଇ ॥ ୧୭
୪ ଯେ ସ୍ନେହ ଜାତ ପୁତ୍ରଠାରେ । ମନକୁ ନିବେଶି ତହିଁରେ ॥ ୧୮
ତାହାର ପିତା ବିପ୍ରବର । ଶାସ୍ତ୍ର ଉଦିତ[୧] ଯେ ସଂସ୍କାର ॥ ୧୯
ସମାବର୍ତ୍ତନ ଯାଏ ସାରି । ଏ ରୂପେ ତାକୁ ବ୍ରତ କରି ॥ ୨୦
ଯେ ବା ଶଉଚ, ଆଚମନ । ଏ ଆଦି ନିତ୍ୟ କର୍ମମାନ ॥ ୨୧
ସେମାନ ଶିଖାଇଲା ତାକୁ । ସେ ନ ଯୋଗାଇ ତା' ମନକୁ ॥ ୨୨
ଯେ ନିଜ ଜନକ ହୋଇବ । ପୁତ୍ରକୁ ଶିକ୍ଷା କରାଇବ ॥ ୨୩
ଏମନ୍ତ କଥା ଅଛି ଯେଣୁ । ଜଡ଼କୁ ଶିଖାଇଲେ ତେଣୁ ॥ ୨୪
୫ ଜାଣି ମୋହର ଜଡ଼ଭାବ । ପିତା ଏ ଶିକ୍ଷାକୁ ନ ଦେବ ॥ ୨୫
ଏହି ବିଚାର ଧରି ମନେ । ନିଜ ପିତାର ସନ୍ନିଧାନେ ॥ ୨୬
ଶିକ୍ଷାରୁ ଅନ୍ୟଥା ପ୍ରକାରେ । ସେ କର୍ମମାନଙ୍କୁ ଆଚରେ ॥ ୨୭
ତାହାଙ୍କୁ ଶ୍ରାବଣାଦି ମାସେ । ବେଦ ପଢ଼ାଇବାର ଆଶେ ॥ ୨୮
ପ୍ରଣବ, ବ୍ୟାହୃତି ସହିତ । ଶିରରେ କରିଣ ସଂଯୁତ ॥ ୨୯
ଗାୟତ୍ରୀ ପଢ଼ାନ୍ତେ ନିଷ୍ଫଳେ । ଗ୍ରୀଷ୍ମ, ବସନ୍ତ ବେନି କାଳେ ॥ ୩୦
ଶିକ୍ଷା ଦିଅନ୍ତେ ତାକୁ ତାତ । ତହିଁରେ ନ ରସେ ତା' ଚିତ୍ତ ॥ ୩୧
ସ୍ୱରାଦି କ୍ରମରେ ମିଶାଇ । ତାଙ୍କୁ ନ ପାରିଲା ବୋଲାଇ ॥ ୩୨
୬ ଏ ରୂପେ ଅନୁରାଗଭରେ । ମନ ନିବେଶି ପୁତ୍ରଠାରେ ॥ ୩୩
ଶଉଚ, ବ୍ରତ, ଅଧ୍ୟୟନ । ନିୟମ, ଗୁରୁନିଷେବନ ॥ ୩୪

୧ । ଉଦିତ=କଥିତ ।

	ଅଗ୍ନିସେବନ ଆଦି ହୋଇ	। ଯେ କର୍ମ ସଂସାରେ ଅଛଇ	॥୩୫
	ସକଳ ଶିକ୍ଷା ଦେଲା ତାତ	। ସେ ନୋହେ ପୁତ୍ରର ସଂମତ	॥୩୬
	କେବଳ ତାତ ଯେ ହୁଅଇ	। ପୁତ୍ରକୁ ଶିକ୍ଷା ସେ ଦିଅଇ	॥୩୭
	ସେ ବାଞ୍ଛା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ନୋହିଲା	। ଏ ଘେନି ଆଗ୍ରହ ସେ କଲା	॥୩୮
	ଗୃହେ ପ୍ରମତ୍ତ ହୋଇ ଥାନ୍ତେ	। ମରଣ ଲଭିଲା ତଦନ୍ତେ	॥ ୩୯
୭	ନିଜ ଗର୍ଭରୁ ଜାତ ହୋଇ	। ଯେ ଥିଲେ ସୁତ ସୁତା ଦୁଇ	॥୪୦
	ତାଙ୍କୁ ସପତ୍ନୀଠାରେ ଦେଇ	। ପତିକି ଅନୁଗତ ହୋଇ	॥ ୪୧
	କନିଷ୍ଠ ଭାର୍ଯ୍ୟା ତଦନ୍ତରେ	। ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା ଅଗ୍ନିରେ	॥ ୪୨
୮	ପିତାର ମରଣଅନ୍ତରେ	। ଥିଲେ ଯେତେକ ସହୋଦରେ	॥୪୩
	ବେଦରେ ନିବେଶିଣ ମନ	। ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ	॥୪୪
	ଭାଇର ପ୍ରଭାବ ନ ଜାଣି	। ଏ ଜଡ଼ମତି ବୋଲି ଭଣି	॥ ୪୫
	ଭାଇକି ଶିକ୍ଷା ନ ଦେଇଣ	। ରହିଲେ ନିବୃତ୍ତ ହୋଇଣ	॥ ୪୬
୯	ପଶୁର ପ୍ରାୟେକ ଅଜ୍ଞାନ	। ଥିଲେ ଯେ ନୀଚ ଜନମାନ	॥ ୪୭
	ମତ୍ତ, ବଧିର, ଜଡ଼ଭାବେ	। ମଣିଣ ତାଙ୍କୁ ଠାବେ ଠାବେ	॥ ୪୮
	ଯେ ଯେଉଁ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା ଦେଇ	। ସେ ଭାଷାମାନ ସେ ବୋଲଇ	॥ ୪୯
	ଯେ ଯେଉଁ କର୍ମକୁ କରାଇ	। ପରଇଚ୍ଛାରେ ତା' କରଇ	॥ ୫୦
	ବେଠି[୧] କରିଣ ମୂଲ ଲାଗି	। ଯେ ଇଚ୍ଛାରୂପେ ଅବା ମାଗି	॥ ୫୧
	ଅଳ୍ପ ବହୁତ ଅବା ଆଣି	। ସ୍ୱାଦୁ ବା ଅସ୍ୱାଦୁ ନ ମଣି	॥ ୫୨
	କେବଳ କରଇ ଭୋଜନ	। ନାହିଁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପ୍ରୀତିମାନ	॥୫୩
	କାରଣରହିତ ସ୍ୱସିଦ୍ଧ	। ଅନୁଭବରୂପ ବିଶୁଦ୍ଧ	॥ ୫୪
	ଆନନ୍ଦରୂପ ଯେ ଅଟଇ	। ସେ ନିଜ ଆତ୍ମଲାଭ ପାଇ	॥ ୫୫
	ମାନ-ଅବମାନରୁ ଜାତ	। ଯେ ସୁଖଦୁଃଖ ଅବିରତ	॥ ୫୬
	ତହିଁରେ ଦେହ-ଅଭିମାନ	। କରଇ ନାହିଁ ଉତପନ	॥ ୫୭
୧୦	ବୃଷଭପ୍ରାୟେ ଅଟେ ପୀନ	। ନିବିଡ଼ ଅଙ୍ଗ ଦସ୍ତହୀନ	॥ ୫୮
	ଶୀତ, ଗ୍ରୀଷମ, ବୃଷ୍ଟି, ବାତେ	। ଶୟନ କରେ ମହୀଗତେ	॥ ୫୯
	ସ୍ନାନ, ମର୍ଦ୍ଦନ ବିନୁ ତାର	। ରଜପୂରିତ କଳେବର	॥ ୬୦
	ସେ ଘେନି ନୁହଇ ଲକ୍ଷିତ	। ବ୍ରାହ୍ମଣତେଜ ଅପ୍ରମିତ	॥ ୬୧
	ଧୂଳିମଧ୍ୟରେ ମହାମଣି	। ପଡ଼ିଲେ ନୋହେ ଯେସନ୍ତେ ଜାଣି	॥ ୬୨
	କୁତ୍ସିତ, ମଳିନ ବସନ	। ଆବୃତ କରେ କଟି ସ୍ଥାନ	॥୬୩
	ଯଜ୍ଞୋପବୀତ କଣ୍ଠଦେଶେ	। କଜ୍ଜ୍ୱଳପ୍ରାୟେକ ପ୍ରକାଶେ	॥୬୪
	କେ ବୋଲେ ବିପ୍ର ଏ ଅଟଇ	। ଗଲା ଆଗ୍ରରଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ	॥୬୫
	ଏ ଅଟେ ଅଧମ ବ୍ରାହ୍ମଣ	। ଏମନ୍ତ ବଚନ ବୋଲିଣ	॥୬୬

୧। ମୂଳ ଶବ୍ଦ "ବିଷ୍ଟି"; ମୂଲ୍ୟଂ ବିନା ବଳାତ୍ ଯତ୍ କର୍ମ କାର୍ଯ୍ୟତେ ସା ବିଷ୍ଟିଃ ।

ତାହାର ପ୍ରଭାବ ନ ଜାଣି । ନିନ୍ଦା କରନ୍ତି ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରାଣୀ ॥ ୬୭
ସେ ଅବମାନକୁ ନ ଘେନି । ଭ୍ରମଣ କରଇ ମେଦିନୀ ॥ ୬୮
୧୧ ପରର ଠାରୁ ସେ ମୂଲ୍ୟରେ । ଆହାରବାଞ୍ଛା ଯେବେ କରେ ॥ ୬୯
ତେବେ ତା' ଭାଇମାନେ ନେଇ । ବିଲେ ଲଗାନ୍ତି ମୂଲ ଦେଇ ॥ ୭୦
ଆହାର ଅର୍ଥେ ମନ ଦେଇ । ବିଲରେ କିଆରି ତୁଲାଇ ॥ ୭୧
ସମ, ବିଷମ ନ୍ୟୂନାଧିକ । ନ ଥାଇ ଏମନ୍ତ ବିବେକ ॥ ୭୨
[୧]ଖୁଦ, ପିଡ଼ିଆ, ପୋଡ଼ା ଅନ୍ନ । କୀଟଦୂଷିତ ବ୍ରୀହିମାନ ॥ ୭୩
ତୁଷ ସହିତ ଯାହା ପାଇ । ଅମୃତ ପ୍ରାୟେ ତାହା ଖାଇ ॥ ୭୪
୧୨ ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ଏକ ଦିନ । 'କେବଣ ବୃଷଳରାଜନ[୨]' ॥ ୭୫
ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ ପୁତ୍ରକାମ ହୋଇ । ବାଞ୍ଛା ତା' ନରପଶୁ ଦେଇ ॥ ୭୬
୧୩ ସେ ନୃପତିର ଦୈବବଶୁଁ । ପଳାଇ ଯାନ୍ତେ ନରପଶୁ ॥ ୭୭
ଅନୁସରିଣ ମାର୍ଗ ତାର । ଧାମନ୍ତେ ରାଜ-ଅନୁଚର ॥ ୭୮
ରଜନୀଅର୍ଦ୍ଧେ ଅନ୍ଧକାରେ । ପଶୁକୁ ନ ପାଇ କାହିଁରେ ॥ ୭୯
ଦେଖିଲେ ଆକସ୍ମିକେ ଯାଇଁ । ବୀର-ଆସନେ ବସିଥାଇ ॥ ୮୦
ଜଗି ଅଛନ୍ତି ବିଲେ ଧାନ । ଅଙ୍ଗିରା ବ୍ରାହ୍ମଣ ନନ୍ଦନ ॥ ୮୧
ମୃଗ, ବରାହ ଆଦିମାନେ । ଯେ'ମନ୍ତେ ନ ପଶିବେ ଧାନେ ॥ ୮୨
୧୪ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ସକଳ ଲକ୍ଷଣ । ତାହାଙ୍କ ଠାରେ ଦେଖି ପୁଣ ॥ ୮୩
ସ୍ୱାମୀର କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ଜାଣି । ତାଙ୍କୁ ରଜ୍ଜୁରେ ବାନ୍ଧି ଟାଣି ॥ ୮୪
ହରଷେ ବିକସେ ବଦନ । ନେଲେ ସେ ଚଣ୍ଡିକାସଦନ ॥ ୮୫
୧୫ ଏଥୁ ଉତ୍ତାରେ ଚୌରମାନେ । ତାହାଙ୍କୁ ହିଂସାର ବିଧାନେ ॥ ୮୬
କରାଇ ଯଥାବିଧି ସ୍ନାନ । ପିନ୍ଧାଇ ନବୀନ ବସନ ॥ ୮୭
ଗନ୍ଧ, ତିଳକ, ମାଳ ଆଦି । ଭୂଷଣ ଶରୀରେ ସଂପାଦି ॥ ୮୮
ନାନା ପ୍ରକାରେ ଅନ୍ନମାନ । ତାହାଙ୍କୁ କରାଇ ଭୋଜନ ॥ ୮୯
ଧୂପ, ପ୍ରଦୀପ ଲାଜ, ମାଳ । ଅଙ୍କୁର, କିଶଳୟ, ଫଳ ॥ ୯୦
ଇତ୍ୟାଦି ଉପଚ୍ଚାରେ ଯୁତ । ହିଂସାବିଧାନ ଯେଉଁମନ୍ତ ॥ ୯୧
ମହତ ଗୀତ-ସ୍ତୁତିନାଦେ । ମୃଦଙ୍ଗ-ପଣବ-ଶବଦେ ॥ ୯୨
ନରପଶୁକୁ ଘେନିଗଲେ । ଦେବୀଅଗ୍ରତେ ବସାଇଲେ ॥ ୯୩
୧୬ ଏବେ ସେ ବୃଷଳରାଜାର । ଅଟେ ଯେ ପୁରୋହିତ ଚୌର ॥ ୯୪
ପୁରୁଷପଶୁ ଶୋଣିତରେ । ଭଦ୍ରକାଳୀକି ପୂଜା କରେ ॥ ୯୫
ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ, ଭୟଙ୍କର । ଖଡ଼ଗ ଘେନିଲା ହସ୍ତର ॥ ୯୬

---

୧ । ତସ୍ୟ ରାଗାଦିରାହିତ୍ୟମଲୌଲ୍ୟଂ ଚୈବମୀରିତମ୍ ।
ଅଥାନ୍ୟଚ୍ଚରିତଂ ପ୍ରାହ ଚିତ୍ରଂ ମୃତ୍ୟାବସଂଭ୍ରମମ୍ ॥ (ସ୍ୱାମୀ)
୨ । ବୃଷଳ=ଶୂଦ୍ର ।

୧୭ ରାଜସ, ତାମସ ପ୍ରକୃତି । ଧନରଜରେ ଗର୍ବ ମତି ॥ ୯୭
ଏ ରୂପେ ସେ ବୃଷଳଜନେ । ଅଜ୍ଞାନ ଅଟନ୍ତି ଭୁବନେ ॥ ୯୮
ଯେ ବିଷ୍ଣୁକଳା ଧୀର ଜନ । ତାହାଙ୍କୁ କରି କଦର୍ଥନ ॥ ୯୯
ନିଜ ଇଚ୍ଛାକୁ ଅନୁସରି । ଉତ୍‌ପଥେ ବିହାର ଆଚରି ॥ ୧୦୦
ହିଂସାରେ କରନ୍ତି ବିହାର । ଦାରୁଣ କର୍ମ ତାହାଙ୍କର ॥ ୧୦୧
ଯେଣୁ ସେ ଅଟେ ବ୍ରହ୍ମଭୂତ । ସାକ୍ଷାତ ବ୍ରହ୍ମରଷିସୁତ ॥ ୧୦୨
କାହାରି ସଙ୍ଗେ ବୈର ନୋହି । ସକଳେ ମିତ୍ରଭାବ ବହି ॥ ୧୦୩
ଲୌକିକ ହିଂସାରେ ତାହାର । ବଧ ଅସମ୍ମତ ଶାସ୍ତ୍ରର ॥ ୧୦୪
ଏମନ୍ତ ଜାଣିଣ ମନରେ । ଦୁଃସହ ବ୍ରହ୍ମ ତେଜଭରେ ॥ ୧୦୫
ଦଗଧ ହୁଅନ୍ତେ ଶରୀର । ପ୍ରତିମାମଧ୍ୟରୁ ବାହାର ॥ ୧୦୬
ହୋଇଣ ଦେବୀ ଭଦ୍ରକାଳୀ । ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ମଧ୍ୟେ ମିଳି ॥ ୧୦୭
୧୮ ଭ୍ରୁକୁଟି ଶାଖା ମୁଖ-ଦେଶେ । ବିକଟେ ଅତିଶୟ ରୋଷେ ॥ ୧୦୮
ଅତିକୁଟିଳ ଦନ୍ତଗଣ । ଲୋଚନନିଚୟ ଅରୁଣ ॥ ୧୦୯
ସେ ଘେନି ଅତି ଭୟଙ୍କର । ବଦନ ଦିଶଇ ତାହାର ॥ ୧୧୦
କରିବ ଅବା ସର୍ବନାଶ । କ୍ରୋଧରେ ମୁଞ୍ଚେ ଅଟ୍ଟହାସ ॥ ୧୧୧
ସେ ସ୍ଥାନୁଁ ଆସି ଖରତର । ସେ ଦୁଷ୍ଟ ମାନଙ୍କର ଶିର ॥ ୧୧୨
କାଟିଣ ସେହି ଖଡ଼୍‌ଗରେ । ତାହାଙ୍କ କଣ୍ଠରୁ ଯେ ଝରେ ॥ ୧୧୩
ସେ ଅତି ଉଷ୍ଣ ରକ୍ତମାନ । ଗଣସହିତେ କରି ପାନ ॥ ୧୧୪
ରକତ ଅତିଶୟେ ପିଇ । ମଦରେ ବିହ୍ୱଳିତ ହୋଇ ॥ ୧୧୫
ସଙ୍ଗତେ ଘେନି ଗଣମାନ । ଉଚ୍ଚରେ କଲା ସେ ଗାୟନ ॥ ୧୧୬
ଆରମ୍ଭ କଲା ନୃତ୍ୟ ପୁଣି । ଘେନି ତାହାଙ୍କ ଶିରଶ୍ରେଣୀ ॥ ୧୧୭
ଗେଣ୍ଡୁ[୧] ପ୍ରାଏକ ତାହା ଗୁଳି । ବିହାର କଲା ଭଦ୍ରକାଳୀ ॥ ୧୧୮
୧୯ ଏରୂପେ ବଡ଼ଲୋକଠାରେ । ଯେ ଜନ ଅତିକ୍ରମ କରେ ॥ ୧୧୯
ସେମାନ ସବୁ ଠୁଳ ହୋଇ । ସେ ଲୋକ-ଆତ୍ମାରେ ଫଳଇ ॥ ୧୨୦
୨୦ ଭୋ ବିଷ୍ଣୁରାତ ! ଯେ ଜଗତେ । ପରମହଂସ ଭାଗବତେ ॥ ୧୨୧
ଯେ ଆତ୍ମଭାବ ଦେହାଦିରେ । ହୃଦୟଗ୍ରନ୍ଥିରୂପ ଧରେ ॥ ୧୨୨
ତାହାକୁ କରିଥାନ୍ତି ଦୂର । ଯେ ମିତ୍ର ଆତ୍ମା ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ॥ ୧୨୩
କାହାରି ଜଗତରେ ଯେହି । ନ ଥାନ୍ତି ରିପୁଭାବ ବହି ॥ ୧୨୪
ସାଧୁଙ୍କୁ ହୋଇ ସାବଧାନ । ସେ ସେହିରୂପେ ଅନୁଦିନ ॥ ୧୨୫
ରଖିଣ ଥାଆନ୍ତି ଶ୍ରୀହରି । କାଳଚକ୍ର ଆୟୁଧ କରି ॥ ୧୨୬
ତାହାର ନିର୍ଭୟ ଚରଣ । ତହିଁ ଯେ ପଶନ୍ତି ଶରଣ ॥ ୧୨୭
ଶିରଚ୍ଛେଦନେ ହିଁ ତାଙ୍କର । ସମ୍ଭ୍ରମ ନୋହିଲା ମନର ॥ ୧୨୮

୧ । ପେଣ୍ଡୁ ।

ଏ କଥା ଅଦଭୁତ କରି । ମନେ ନ ଧର ଦଣ୍ଡଧାରି ! ॥ ୧୨୯
କହଇ ବିପ୍ର ଦୀନବଂଧୁ । ମୋତେ ଉଦ୍ଧର କୃପାସିନ୍ଧୁ ॥ ୧୩୦

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଜଡ଼ଭରତଚରିତେ
ନବମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଦଶମେ କ୍ଷିପତା ରାଜ୍ଞା ଶିବିକାଂ ସ୍ୱାଂ ବହନ୍ ମୁନିଃ ।
ସ୍ୱଦୁର୍ବାଦାନୁବାଦେନ ବିଜ୍ଞାୟାଶୁ ପ୍ରସାଦିତଃ ॥ ୧
ଏବଂଭୂତାବିକାରିତ୍ୱମଜ୍ଞସର୍ବଜ୍ଞୟୋଃ ସମମ୍ ।
ଇତି ସର୍ବଜ୍ଞତାସିଦ୍ଧ୍ୟୈ ରହୂଗଣକଥେରଣମ୍ ॥ ୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ହେ ନୃପ ! ଏଥୁ ଅନନ୍ତର । ସିନ୍ଧୁ-ସୌବୀରରାଜ୍ୟେଶ୍ୱର ॥ ୧
ନାମ ତାହାର ରହୂଗଣ । ସେ ରାଜା କରନ୍ତେ ଭ୍ରମଣ ॥ ୨
ଏମନ୍ତେ ଇକ୍ଷୁମତୀତୀରେ । ତାର ଶିବିକାବୁହାନ[1]ରେ ॥ ୩
ଶ୍ରମରେ ନ ପାରନ୍ତେ ଯାଇଁ । ଯେ ତହିଁ ଥିଲା କାର୍ଜି[2] ହୋଇ ॥ ୪
ଯାନବୁହାକୁ ଯୋଗ୍ୟ କରି । ନର ଖୋଜନ୍ତେ ଅନୁସରି ॥ ୫
ସେ ଦ୍ୱିଜବରକୁ ଦୈବରେ । ଭେଟ ପାଇଲେ ସେହିଠାରେ ॥ ୬
ଏ ଯୁବା ଅଟେ ବଳିଆର । କଠିନ ଶରୀର ଏହାର ॥ ୭
ଗଧ-ବଳଦ ପ୍ରାଏ ହୋଇ । ଭାରକୁ ବହି ଏ ପାରଇ ॥ ୮
ଏମନ୍ତ ମନରେ ବିଗ୍ଭରି । ଯାହାଙ୍କୁ ପୂର୍ବେ ଥିଲା ଧରି ॥ ୯
ସେହି ବେଠିଆଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ । ତାକୁ ଧରାଇଲା ବଳରେ ॥ ୧୦
ମହାନୁଭାବ ଅଟେ ସେହି । ଯାନବୁହାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ନୋହି ॥ ୧୧
ଶିବିକା ବୁହାନ୍ତେ ବଳରେ । ବହିଲେ ଆପଣା ଇଚ୍ଛାରେ ॥ ୧୨
୨ ଶର ଅଟଇ ଲମ୍ବ ଯେତେ । ଅଗ୍ରପଥକୁ ଗ୍ଭହିଁ ତେତେ ॥ ୧୩
ସେ ଦ୍ୱିଜ ଗମନ କରଇ । ଜୀବବଧରୁ ଭୟ ପାଇ ॥ ୧୪
ଗମନବିଳମ୍ବୁଁ ଏହାର । ଗ୍ଭନ୍ଧି ହୋଇଲେ ଆନ ନର ॥ ୧୫

---

୧ । ବୁହାନ=ବୋହିବା । ୨ । କାର୍ଜି, କାଜି ଓ କାଜୀ ଏକାର୍ଥବାଚକ ।

	ଗତି ହୁଅନ୍ତେ ଅସମାନ	ବିଷମ ହୋଇଲା ସେ ଯାନ	॥ ୧୬
	ଏମନ୍ତ ଜାଣି ସେ ରାଜନ	ତାହାଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ବଚନ	॥ ୧୭
	ଆହେ ବୁହାଳିମାନେ ! ରହି	ଚାଲ ସମସ୍ତେ ଭଲ ହୋଇ	॥ ୧୮
	କି ରୂପେ ବହୁଅଛ ଯାନ	ଏ ତ ହେଉଛି କଂପମାନ	॥ ୧୯
୩	ଆକ୍ଷେପ ବଚନ ପ୍ରଭୁର	ଶୁଣିଣ ସେ ସକଳ ନର	॥ ୨୦
	ଦଣ୍ଡକୁ ମନେ ଭୟ କଲେ	ତାଙ୍କୁ ଏମନ୍ତ ଜଣାଇଲେ	॥ ୨୧
୪	ହେ ନରଦେବ ! ଆମ୍ଭେ କେହି	ପ୍ରମତ୍ତ ଭାବ ନାହୁଁ ବହି	॥ ୨୨
	ତୁମ୍ଭ ଆଜ୍ଞାକୁ ଅନୁସରି	ଯାନ ବହିଛୁଁ ଭଲ କରି	॥ ୨୩
	ଏବେ ଯେ ବହିଅଛି ଯାନ	ବେଗେ ନ କରଇ ଗମନ	॥ ୨୪
	ଏହାର ସଙ୍ଗେ ଆମ୍ଭେ କେହି	ଶିବିକା ନ ପାରିବୁ ବହି	॥ ୨୫
୫	ଏମନ୍ତେ ଦୁଃଖୀଙ୍କର ବାଣୀ	ସେ ରହୂଗଣ ରାଜା ଶୁଣି	॥ ୨୬
	ଏକ ସଂସର୍ଗୁଁ ଦୋଷ ଜାତ	ସେ ଦୋଷେ ନ ଦଣ୍ଡି ବହୁତ	॥ ୨୭
	ଏମନ୍ତ ମନରେ ବିଚାରି	ସେ ରହୂଗଣ ଦଣ୍ଡଧାରୀ	॥ ୨୮
	ବୃଦ୍ଧଜନଙ୍କୁ ଉପାସନ	କରିଣ ଜାଣିଲେ ହେଁ ଜ୍ଞାନ	॥ ୨୯
	ହୋଇଣ ସ୍ୱଭାବ-ଆୟତ୍ତ	ଅଳପ କ୍ରୋଧ କରି ଜାତ	॥୩୦
	ଭସ୍ମରେ ଅଗ୍ନିପ୍ରାୟ ହୋଇ	ଯା' ବ୍ରହ୍ମତେଜ ଅଛି ରହି	॥ ୩୧
	ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆକ୍ଷେପରେ	ବାକ୍ୟ କହିଲେ ଏ ପ୍ରକାରେ	॥ ୩୨
୬	ନିଶ୍ଚୟେ କଷ୍ଟେ ତୁମ୍ଭେ ଭାଇ	ଅଛ ବହୁତ ଶ୍ରମ ପାଇ	॥ ୩୩
	ବହୁତ ବେଳ ଏକା ହୋଇ	ବହୁତ ବାଟୁଁ ଅଛ ବହି	॥୩୪
	ଅତି ପୀନ ତ ତୁମ୍ଭେ ନୁହ	କର୍କଶ ନୋହେ ତୁମ୍ଭ ଦେହ	॥୩୫
	ତୁମ୍ଭେ ତ ବୃଦ୍ଧ ଅଟ ସୁଖୀ	ଏ ତୁମ୍ଭ ସାଙ୍ଗଲୋକେ ଦୁଃଖୀ	॥ ୩୬
	ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ନରେଶ	କଲେହେଁ ନାନା ଉପହାସ	॥ ୩୭
	ପୂର୍ବପ୍ରାୟକ ହୋଇ ତୂନୀ	ଶିବିକା ବହିଲା ସେ ମୁନି	॥ ୩୮
	ଅବିଦ୍ୟାନିର୍ମିତ ହୋଇଣ	ଦ୍ରବ୍ୟ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, କର୍ମ, ଗୁଣ	॥ ୩୯
	ଆଶୟ ଏମାନ ଯହିଁରେ	ସେ ନିଜ ପ୍ରାନ୍ତ କଳେବରେ	॥ ୪୦
	ଯେଣୁ ସେ ଅହଂ ମମ ବେନି	ମିଥ୍ୟାପ୍ରତ୍ୟୟ ନାହିଁ ମାନି	॥ ୪୧
	ଏଣୁ ଅଟଇ ବ୍ରହ୍ମ ସ୍ୱୟଂ	ମନୁଷ୍ୟଦେହ ଧଇଲେ ହେଁ	॥ ୪୨
୭	ଏଥି ଉତ୍ତାରୁ ପୁଣି ଯାନ	ବକ୍ରେ ଚଳନ୍ତେ ସେ ରାଜନ	॥୪୩
	ବୋଇଲେ ହୋଇ ପ୍ରକୋପିତ	ଆରେ ତୁ ଜୀଉଁ ହେଲୁ ମୃତ	॥ ୪୪
	ମୋତେ ତୁ କଦର୍ଥନା କଲୁ	ମୋହର ଆଜ୍ଞାକୁ ଲଙ୍ଘିଲୁ	॥ ୪୫
	ତୁ ଯେ ପ୍ରମତ୍ତ ଅଛୁ ହୋଇ	ତହିଁ ଚିକିତ୍ସା କରିବଇଁ	॥ ୪୬
	ପାପୀଜନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡପାଣି	ଦଣ୍ଡ ଦିଅଇ ଯେହ୍ନେ ଜାଣି	॥ ୪୭
	ନିଜ ସ୍ୱଭାବକୁ ଯେମନ୍ତେ	ଭଜିଣ ରହିବୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ	॥ ୪୮

୮ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ନିନ୍ଦିତ । ବଚନ କହନ୍ତେ ବହୁତ ॥ ୪୯
ଲୋକଙ୍କ ପରେ ରାଜା ମୁହିଁ । ଏ ରୂପେ ଗର୍ବ ଅଛି ବହି ॥ ୫୦
ରଜ, ତମରେ ହୋଇ ଯୁତ । ଯେ ମଦ ଅଛି ନିଜ ଚିତ୍ତ ॥ ୫୧
ତେଣେ ବିଷ୍ଣୁର ପ୍ରିୟସ୍ଥାନ । ଲୋକଙ୍କୁ କରଇ ନିନ୍ଦନ ॥ ୫୨
ପଣ୍ଡିତଭାବେ ଅଭିମାନୀ । ନୋହେ ବାସ୍ତବ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନୀ ॥ ୫୩
ଯେ ପ୍ରାଣୀମାନେ ଯୋଗେଶ୍ୱର । ତାହାଙ୍କ ଚେଷ୍ଟା କି ପ୍ରକାର ॥ ୫୪
ସେ କଥା ଭଲେ ନାହିଁ ଜାଣି । ସେ ରହୂଗଣ ନୃପମଣି ॥ ୫୫
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ବ୍ରହ୍ମ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଯେତେ ଅଛନ୍ତି ଭୂତଗଣ ॥ ୫୬
ସକଳଠାରେ ମିତ୍ରଭାବେ । ବର୍ତ୍ତନ୍ତି ଆତ୍ମାରେ ସ୍ୱଭାବେ ॥ ୫୭
ଗର୍ବ ଛାଡ଼ିଣ ମନ୍ଦ ହସି । ରାଜାଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ପ୍ରକାଶି ॥ ୫୮

ଶ୍ରୀବ୍ରାହ୍ମଣ ଉବାଚ

୯ ହେ ନୃପ ! ବକ୍ରଭାବେ ତୁହି । ଯେଉଁ ବଚନ ଅଛୁ କହି ॥ ୫୯
ସେ ବାକ୍ୟ ପରିହାସ ନୋହି । ତା' ସତ୍ୟ ମଣୁଅଛି ମୁହିଁ ॥ ୬୦
ଯେ କେହି ଅଛି ଭାର ହୋଇ । ଦେହର ଧର୍ମ ସେ ଅଟଇ ॥ ୬୧
ସେ ଦେହ ଯେବେ ହେବ ମୋର । ତେବେ ହୋଇବ ମୋତେ ଭାର ॥ ୬୨
ଯେ ଲୋକ କରଇ ଗମନ । ମାର୍ଗ ଅଟଇ ତା' ଅଧୀନ ॥ ୬୩
ସେ ଲୋକ ହୋଇଥାନ୍ତା ମୋର । ମାର୍ଗ ହୁଅନ୍ତା ଅବା ଦୂର ॥ ୬୪
ପୀନ ବୋଲିଣ ଯେଉଁ ବାଣୀ । ଆତ୍ମାକୁ ଉଦ୍ଦେଶିଣ ଭଣି ॥ ୬୫
ପଣ୍ଡିତବଚନ ସେ ନୋହି । ଭୌତିକ ଦେହରେ ତା' କହି ॥ ୬୬
୧୦ ଯେ ସ୍ଥୂଳ-କୃଶ-ଭାବ, ବ୍ୟାଧି । କ୍ଷୁଧା, ତୃଷା, ଯେ ଭୟ, ଆଧି ॥ ୬୭
ନିଦ୍ରା, ବୃଦ୍ଧତା, ଇଚ୍ଛା, କଳି । ମନ୍ୟୁ, ଅହଂତା, ମଦ ମିଳି ॥ ୬୮
ଯେ ରତି, ଶୋକ ଏ ଷୋଡ଼ଶ । ହୋଇଣ ଅଛନ୍ତି ପ୍ରକାଶ ॥ ୬୯
ଦେହାଭିମାନୀଠାରେ ଥାନ୍ତି । ଏମାନେ ମୋଠାରେ[୧] ନାହାନ୍ତି ॥ ୭୦
୧୧ ଜୀବନମୃତ ଭାବ ଯେହି । ଏକା ହୋଇ ସେ ମୋର ନୋହି ॥ ୭୧
ଯେତେକ ପରିଣାମବନ୍ତ । ତାଙ୍କର ଅଛି ଆଦ୍ୟ ଅନ୍ତ ॥ ୭୨
ସ୍ୱାମୀ-ସେବକ ଭାବ ଦୁଇ । ଯେବେ ଥାଆନ୍ତା ଧ୍ରୁବ ହୋଇ ॥ ୭୩
କର୍ମରେ ନିଯୋଜନ, କୃତ୍ୟ । ଏ ବେନି ହୋଇଥାନ୍ତା ନିତ୍ୟ ॥ ୭୪
ଏଣୁ ରାଜତ୍ୱନାଶେ ତୋର । ରାଜତ୍ୱ ହୁଅନ୍ତେ ମୋହର ॥ ୭୫
ଏ ସର୍ବ ବିପରୀତ ହେବ । ଶୁଣ ହେ ରହୂଗଣ ଦେବ ॥ ୭୬
୧୨ ଏ ରାଜା, ରାଜଭୃତ୍ୟ ଏହି । ଏ ରୂପେ ଯେ ବୁଦ୍ଧି ଅଛଇ ॥ ୭୭
ସେ ମାତ୍ର ଲୋକବ୍ୟବହାର । ବାସ୍ତବ ଭେଦ ନାହିଁ ଆର ॥ ୭୮
କେ ତହିଁ ଅଟଇ ଈଶ୍ୱର । କେ ଅବା ଅଟେ ପରିଗ୍ରହ ॥ ୭୯

---
୧ । ମୋହର ।

ତଥାପି ତୋର ରାଜା ହୋଇ । ଯେବେ ଅଭିମାନ ଅଛଇ ।।୮୦
କି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବି ତୋହର । ପ୍ରକାଶି କହ ନୃପବର ! ।।୮୧
୧୩ ମୁଁ ଜଡ଼ ମତ୍ତପ୍ରାୟ ହୋଇ । ବ୍ରହ୍ମଭାବକୁ ଅଛି ଯାଇ ।।୮୨
ଦଣ୍ଡଶିକ୍ଷାରୁ ତେବେ ତୋର । କି କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇବ ମୋହର ।।୮୩
ଯେବେ ମୁଁ ଅଟଇ ପ୍ରମତ୍ତ । ସ୍ତବଧସ୍ୱଭାବ ସଂତତ ।।୮୪
ତେବେ ଏ ତୋର ଶିକ୍ଷାମାନ । ପିଷ୍ଟପେଷଣ ହେ ରାଜନ ! ।।୮୫

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୪ ଏତେ ମାତ୍ରକ ଅନୁବଦିଂ[1] । ପ୍ରତି-ଉତ୍ତରକୁ ସଂପାଦି ।।୮୬
ବହିଲେ ଯାନକୁ ରାଜାର । ସେ ଶାନ୍ତିଶୀଳ ମୁନିବର ।।୮୭
ଦେହକୁ ଆତ୍ମା ବୋଲି ମଣି । ଯେଉଁ କର୍ମବଶରୁ ପ୍ରାଣୀ ।।୮୮
ସେ କର୍ମ ନାହିଁ ତାହାଙ୍କର । କେବଳ ଅଛି ଯେ ପୂର୍ବର ।।୮୯
ନିଜ ପ୍ରାରବ୍ଧ କର୍ମମାନ । ତା' ନାଶେ କରନ୍ତି ଯତନ ।।୯୦
୧୫ ଶୁଣ ହେ ପାଣ୍ଡବନନ୍ଦନ ! । ସେ ସିନ୍ଧୁସୌବୀର-ରାଜନ ।।୯୧
ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନରେ ମନ ଦେଇ । ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ।।୯୨
ଅଛନ୍ତି ଯୋଗବିଷୟରେ । ବହୁତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଯେ ସଂସାରେ ।।୯୩
ତହିଁ ଯେ ସଂମତ ଅଟଇ । ହୃଦୟଗ୍ରନ୍ଥିକି ଫିଟାଇ ।।୯୪
ଏ ରୂପେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଚନ । ଶୁଣି ତ୍ୱରାରେ ଛାଡ଼ି ଯାନ ।।୯୫
ବିପ୍ରର ପାଦତଳେ ପଡ଼ି । ରାଜାଭାବରୁ ଗର୍ବ ଛାଡ଼ି ।।୯୬
କ୍ଷମା କରାନ୍ତେ ଦୋଷମାନ । କହିଲେ ଏମନ୍ତ ବଚନ ।।୯୭
୧୬ ବିପ୍ରଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ତୁମ୍ଭେ କେହି । ସୂତ୍ରକୁ କନ୍ଧେ ଅଛ ବହି ।।୯୮
ନିଗୂଢ଼େ ଭ୍ରମୁଛ ଜଗତ । ତୁମ୍ଭେ କେବଣ ଅବଧୂତ ।।୯୯
କେଉଁ ଦେଶରେ ତୁମ୍ଭେ ଜାତ । କାହାର ଅଟ ତୁମ୍ଭେ ସୁତ ।।୧୦୦
କି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଣ ଉଦ୍ଦେଶ । ଏଠାରେ ହୋଇଲ ପ୍ରବେଶ ।।୧୦୧
ଏମନ୍ତ ତର୍କୁଅଛି ମୁହିଁ । ଆମ୍ଭର ମଙ୍ଗଳର ପାଇଁ ।।୧୦୨
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଅଛ ଯେବେ । ତୁମ୍ଭେ କପିଳ[2] ମୁନି ତେବେ ।।୧୦୩
୧୭ ଇନ୍ଦ୍ରକୁଳିଶ ଶିବଶୂଳ । ଯମର ଦଣ୍ଡ ଯେ ପ୍ରବଳ ।।୧୦୪
ଅନଳ, ରବି, ନିଶାକର । ଯେ ବା ପବନ, ଧନେଶ୍ୱର ।।୧୦୫
ତାହାଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ରଠାରୁ ମୁହିଁ । ମନେ ଆଶଙ୍କା ନ ବହଇ ।।୧୦୬
ବିପ୍ରେ କରାଇ ଅପମାନ । ଅତିହିଁ ଶଙ୍କା ପାଇ ମନ ।।୧୦୭
୧୮ ବିଜ୍ଞାନରୂପେ ଆପଣାର । ପ୍ରଭାବ ଅଛି ଯେ ଆନ୍ତର[3] ।।୧୦୮
ସେମାନ ବାହ୍ୟରେ ଲୁଗ୍ଣଇ । ଜଡ଼ ଲୋକର ପ୍ରାୟ ହୋଇ ।।୧୦୯
ଭ୍ରମୁଛ ସଙ୍ଗ କରି ଦୂର । ଅନନ୍ତ ମହିମା ତୁମ୍ଭର ।।୧୧୦

୧ । ଅନୁବଦି=କହି । ୨ । କପିଳ—ମୂଳପାଠସ୍ଥିତ 'ଶୁକ୍ଳ' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ । ୩ । ଅନ୍ତର ।

ତୁମ୍ଭର ଯେତେକ ବଚନ । ଯୋଗରେ ଅଟଇ ଗ୍ରଥନ[୧] ॥ ୧୧୧
ସେ ବାକ୍ୟମାନ ଅତି ଗୁରୁ । ମନେହେଁ ଭେଦି ତା' ନ ପାରୁ ॥ ୧୧୨
ସେ ଘେନି କେ ତୁମ୍ଭେ ଏ ବାଣୀ । ପ୍ରକାଶି କହ ମୋତେ ପୁଣି ॥ ୧୧୩
୧୯ ଯେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନୀ ମୁନିଙ୍କର । ମଧ୍ୟେ ଅଟଇ ଗୁରୁ ସାର ॥ ୧୧୪
ଜ୍ଞାନକଳାରେ ଅବତାର । ସକଳ ଯୋଗଙ୍କ ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୧୫
ସାକ୍ଷାତ ଅଟନ୍ତି ଯେ ହରି । କପିଳ ନାମ ଛନ୍ତି ଧରି ॥ ୧୧୬
ଏ ଯେ ସଂସାର ଅତିଘୋର । ଏଥିରେ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ॥ ୧୧୭
କେ ଅବା ଶରଣ ଅଟଇ । ଏ କଥା ପଚାରିବାପାଇଁ ॥ ୧୧୮
ତାହାଙ୍କ ପାଶକୁ ମୋହର । ଗମନ ଶୁଣ ବିପ୍ରବର ! ॥ ୧୧୯
୨୦ ସେହି କପିଳ ଅବା ତୁମ୍ଭେ । ଏମନ୍ତ ତର୍କୁଅଛୁଁ ଆମ୍ଭେ ॥ ୧୨୦
ଲୋକଙ୍କ ନ ଜାଣିମାପାଇଁ । ଛଦ୍ମ ଚିହ୍ନକୁ ଲୁଚାଇ ॥ ୧୨୧
ଯେ ଜନ ଅଟେ ଅନ୍ଧମତି । ଗୃହରେ କରିଥାଇ ସ୍ଥିତି ॥ ୧୨୨
ଯୋଗେଶ୍ୱରଙ୍କ ଗତିମାନ । କେମନ୍ତେ ଜାଣିମ ସେ ଜନ ॥ ୧୨୩
୨୧ ତୁମ୍ଭେ ବହିଛ କାନ୍ଧେ ଭାର । ଶ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଛି କଳେବର ॥ ୧୨୪
ଏଣୁ ଆପଣାପ୍ରାୟ କରି । ଶ୍ରମକୁ ଦେଖୁଛି ତୁମ୍ଭରି ॥ ୧୨୫
ଯୁଦ୍ଧାଦି କାଳେ ଯେହ୍ନେ ମୁହିଁ । ଶରୀରେ ଶ୍ରମକୁ ଲଭଇ ॥ ୧୨୬
ଯେସନେ ଘଟାଦି ନ ଥିଲେ । ଜଳାଦି ଆଣି ନୋହେ ଭଲେ ॥ ୧୨୭
ପ୍ରମାଣ କରିଣ ଏ ଘେନି । ବ୍ୟବହାରମାର୍ଗକୁ ଘେନି ॥ ୧୨୮
୨୨ ଲଭିଲେ ଅନଳ ସଂଯୋଗ । ସ୍ଥାଳୀ ତପତ ହୋଏ ଆଗ ॥ ୧୨୯
ସଂଯୋଗ ଲଭି ସେ ସ୍ଥାଳୀର । ତପତ ହୋଏ ତହିଁ କ୍ଷୀର ॥ ୧୩୦
କ୍ଷୀରସଂଯୋଗୁଁ ତାପ ପାଇ । ତଣ୍ଡୁଳଗର୍ଭ ପାକ ହୋଇ ॥ ୧୩୧
ଦେହ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ପ୍ରାଣ, ମନ- । ଉପାଧିବଶରୁ ତେସନ ॥ ୧୩୨
ସଂସୃତି ହୋଏ ପୁରୁଷର । କେ ମିଥ୍ୟା ମଣୁ ଏ ପ୍ରକାର ॥ ୧୩୩
ଗ୍ରୀଷ୍ମରେ ଶରୀର ତାତଇ[୨] । ତେଣୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ବାଧଇ ॥ ୧୩୪
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ତାପରେ ପ୍ରାଣର । ମନର ତାପ ଦୁର୍ନିବାର ॥ ୧୩୫
୨୩ ଯେବଣ କାଳେ ନୃପ ଯେହି । ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ପାଳେ ଶାସ୍ତା ସେହି ॥ ୧୩୬
ଯେ ଅଟେ ହରିର କିଂକର । ନିଷ୍ଫଳ ନୋହେ କ୍ରିୟା ତାର ॥ ୧୩୭
ଆପଣା ଧର୍ମଆଚରଣ । ହରିର ଆଜ୍ଞା ବୋଲି ଜାଣ ॥ ୧୩୮
ସେ କଥା ଆଚରଣ କଲେ । ପାପସମୂହ ନାଶେ ଭଲେ ॥ ୧୩୯
୨୪ ସେ ଘେନି ରାଜଅଭିମାନ । ମଦକୁ ଧରି ନିଜ ମନ ॥ ୧୪୦
ସାଧୁ ଜନଙ୍କୁ ତୁଚ୍ଛ କରି । ମୁଁ ଯେ ଅଛଇ ଦେହ ଧରି ॥ ୧୪୧
ମୋ ଠାରେ ସ୍ନେହଦୃଷ୍ଟି କର । ତୁମ୍ଭେ ଯେ ଦୁଃଖୀଙ୍କ ସୋଦର ॥ ୧୪୨

୧ । ପ୍ରଥନ । ୨ । ତାପଇ ।

ସାଧୁ ଅବଜ୍ଞାରୁ ସମ୍ଭୂତ । ପାପ କରିବି ତେଣେ ହତ ॥୧୪୩
୨୫ ତୁମ୍ଭେ ମିତ୍ର ଏ ଜଗତର । ସମତା ସବୁଠାରେ କର ॥୧୪୪
ଏ ଘେନି ଅହଂଭାବ ଚିତ୍ତେ । ନାହିଁ ତୁମ୍ଭର କଦାଚିତେ ॥୧୪୫
ତଥାପି ମୋହପରା ହୋଇ । ଯେ ସାଧୁ-ଅବଜ୍ଞା କରଇ ॥୧୪୬
ହୁଅଇ କି ନା ଶୂଳପାଣି । ବିନାଶ ହୁଅଇ ସେ ପ୍ରାଣୀ ॥୧୪୭
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଣେ । ସୁଜନେ ! ତୋଷ ହୁଅ ଏଣେ ॥୧୪୮

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଜଡ଼ଭରତରହୂଗଣସଂବାଦୋ
ନାମ ଦଶମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଏକାଦଶେଽଥ ସଂପୃଷ୍ଟୋ ରହୂଗଣମହୀଭୃତା ।
ଉପାଦିଶତ୍ ପରଂ ଜ୍ଞାନଂ ସ ଯୋଗୀତି ନିଗଦ୍ୟତେ ॥୧

ଶ୍ରୀବ୍ରାହ୍ମଣ ଉବାଚ

୧ ପଣ୍ଡିତ ନୋହିଲେ ହେଁ ତୁହି । ପଣ୍ଡିତେ ଯାହା ଛନ୍ତି କହି ॥ ୧
ତହିଁକି ସମ ଯେ ବଚନ । କହୁଣ ଅଛୁ ତା' ରାଜନ ! ॥ ୨
ଏ ଘେନି ଅତି ଜ୍ଞାନୀଙ୍କର । ମଧ୍ୟରେ ନୋହୁ ତୁ ପ୍ରବର ॥ ୩
ଏ ସ୍ୱାମୀ ଏ ଅଟେ କିଂକର । ଏରୂପେ ଯେଉଁ ବ୍ୟବହାର ॥ ୪
ଏହା ପଣ୍ଡିତଜନମାନେ । କହନ୍ତି ନାହିଁ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନେ ॥ ୫
୨ ହେ ନୃପ ! ସେହି ପରକାରେ । ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମସମ୍ବନ୍ଧରେ ॥ ୬
ଯଜ୍ଞ-ବିତାନ-ବିଦ୍ୟାମାନ । ତେଣେ ଅଧିକେ ଶୋଭମାନ ॥ ୭
ସେ ବେଦବାଦେ ନିଷ୍ଠେ ହୋଇ । ତତ୍ତ୍ୱ ବଚନ ନ ଶୋଭଇ ॥ ୮
୩ ସ୍ୱପ୍ନଦ୍ରଷ୍ଟାନ୍ତେ ଯେଉଁ ଜନ । ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମ ସୁଖମାନ ॥ ୯
ଅନିତ୍ୟପ୍ରାୟେ ନ ମଣଇଁ । ତାହାର ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନପାଇଁ ॥ ୧୦
ସମର୍ଥ ନୁହନ୍ତି ଭୁବନେ । ବେଦାନ୍ତସାର ବାକ୍ୟମାନେ ॥ ୧୧
୪ ଯାବତ କାଳ ଲୋକଚିତ୍ତ । ତ୍ରିଗୁଣେ ହୋଏ ବଶୀକୃତ ॥ ୧୨
ତାବତ ନିରଙ୍କୁଶ ହୋଏ । ଜ୍ଞାନ-ଇନ୍ଦ୍ରିୟକର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟେ ॥ ୧୩
ସୁକୃତ କର୍ମ ଆଚରଇ । ଅଥବା ଦୁରିତ କରଇ ॥ ୧୪
୫ ସେ ମନ ବାସନାସଂଯୁତ । ବିଷୟେ ହୋଇ ଆସକତ ॥ ୧୫
ଗୁଣରେ ଗ୍ରଥିତ ହୁଅଇ । ଏ ଘେନି ବିକୃତ ଅଟଇ ॥ ୧୬
ଭୂତ-ଇନ୍ଦ୍ରିୟରୂପ ହୋଇ । ଷୋଡ଼ଶ କଳା ଯେ ଅଟଇ ॥ ୧୭
ଏହାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ସେ ଉତ୍ତମ । ନାନା ପ୍ରକାରେ ବହି ନାମ ॥ ୧୮

ଧରନ୍ତେ ରୂପଭେଦମାନ । ତେଣେ ହୁଅଇ ଉଚ୍ଚ, ସାନ ॥ ୧୯
୬ ଯେ ସୁଖ, ଦୁଃଖ ଅବା ଆନ । କାଳେ ହୁଅଇ ଉତପନ ॥ ୨୦
ସେ ଫଳ ବ୍ୟକତ କରଇ । ମାୟାରେ ଜୀବନ୍ତୁ ଭିଆଇ ॥ ୨୧
ଦେହୀକି କରି ଆଲିଙ୍ଗନ । ସଂସାରେ କରେ କୂଟମାନ ॥ ୨୨
୭ ପ୍ରକାଶ ସକଳ କାଳରେ । ସେ ରୂପେ ଲୋକବ୍ୟବହାରେ ॥ ୨୩
କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞସାକ୍ଷ୍ୟ ସେ ଅଟଇ । ଜାଗ୍ରତ-ସ୍ୱପ୍ନରୂପ ହୋଇ ॥ ୨୪
ସେ ଘେନି ପରାବର ହୋଇ । ସଗୁଣ, ନିର୍ଗୁଣ ଯେ ଦୁଇ ॥ ୨୫
ତହିଁକି ହେତୁ ଅଟେ ମନ । ଏହା ବୋଲନ୍ତି ବିଜ୍ଞ ଜନ ॥ ୨୬
୮ ଗୁଣରେ ହେଲେ ଅନୁରତ । ପ୍ରାଣୀ ବିପତ୍ତି କରେ ଜାତ ॥ ୨୭
ଯେବେ ସେ ନିର୍ଗୁଣ ଅଟଇ । ଲୋକର ମୋକ୍ଷକୁ କରଇ ॥ ୨୮
ଘୃତ-ବଳିତାକୁ ଭୋଜନ । କରନ୍ତେ ପ୍ରଦୀପ ଯେସନ ॥ ୨୯
ସଧୂମ ଶିଖା କରେ ଜାତ । ସେ ଘୃତ ହୋଏ ଯେବେ ହତ ॥ ୩୦
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରୂପ ସେହୁ ଧରେ । ମନହିଁ ସେହି ପରକାରେ ॥ ୩୧
ଗୁଣକର୍ମରେ ଯୁତ ହୋଇ । ଅଶେଷ-ବୃତ୍ତିକି ଧରଇ ॥ ୩୨
ତହିଁରୁ ଇତର କାଳରେ । ତତ୍ତ୍ୱକୁ ଅବଲମ୍ବ କରେ ॥ ୩୩
୯ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଟେ ଯେ ମାନସ । ତାହାର ବୃତ୍ତି ଏକାଦଶ ॥ ୩୪
ସେ ବୃତ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟର । ପଞ୍ଚ ଅଟଇ କର୍ମାକାର ॥ ୩୫
ଜ୍ଞାନ-ଆକାର ପଞ୍ଚ ଆନ । ଏକ ଅଟଇ ଅଭିମାନ ॥ ୩୬
ରୂପ-ରସାଦି ଯେ ବିଷୟ । ଯେ ଗତି ଆଦି କର୍ମ, କାୟ ॥ ୩୭
ଏ ଏକାଦଶ ତାହାଙ୍କର । ଭୂମି କହନ୍ତି ଏହା ଧୀର ॥ ୩୮
୧୦ ସ୍ପରଶ, ରୂପ, ଗନ୍ଧ, ରସ । ଶବ୍ଦ ମିଶିଣ ଯେ ପ୍ରକାଶ ॥ ୩୯
ଏ ପଞ୍ଚ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରେ । ବୃତ୍ତିଙ୍କ ବିଷୟ ସଂସାରେ ॥ ୪୦
ମଳାଦିତ୍ୟାଗ, ରତି, ଗତି । ଅନେକ ଶିଳ୍ପ, ଯେ ଭଣିତି ॥ ୪୧
କର୍ମ-ଆକାର ବୃତ୍ତିଙ୍କର । ଏ ପଞ୍ଚ ବିଷୟ ପ୍ରଚର ॥ ୪୨
ମମତାରୂପେ ଶରୀରର[1] । ସ୍ୱୀକାର ଅଟଇ ଏଗାର ॥ ୪୩
ଅହଂକାରକୁ କେହି ପୁଣି । ଦ୍ୱାଦଶ ବୋଲି ଛନ୍ତି ଭଣି ॥ ୪୪
ବିଷୟ ସେ ଅହଂକାରର । ଶଯ୍ୟାସଙ୍କକ ଅଟେ ପୁର ॥ ୪୫
୧୧ ବିଷୟ, ସ୍ୱଭାବ ଏ ବେନି । ସଂସାର, କର୍ମ, କାଳ ତିନି ॥ ୪୬
ଏହାଙ୍କ ହେତୁରୁ ମନର । ଅନେକ ହୁଅନ୍ତି ବିକାର ॥ ୪୭
ଶତେ ସହସ୍ର କୋଟି ଶତ । ଏହି ସଂଖ୍ୟାରେ ହୋନ୍ତି ଜାତ ॥ ୪୮
ନୁହନ୍ତି ଅନ୍ୟୋଅନ୍ୟବଶେଁ । ହୁଅନ୍ତି କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ[2] ସକାଶେଁ ॥ ୪୯
୧୨ ଜୀବ-ଉପାଧି ଅଟେ ମନ । ମାୟାରେ ହୋଇଛି ଉତ୍ପନ୍ନ ॥ ୫୦

୧ । ଶରୀରର । ୨ । କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ=ପରମେଶ୍ୱର ।

ପ୍ରବାହ ରୂପରେ ତାହାର । ଯେ ନିତ୍ୟବିଭୂତି ଅପାର ।। ୫୧
ଜାଗ୍ରତ-ସ୍ୱପ୍ନ ସମୟରେ । ଅଛନ୍ତି ପ୍ରକାଶରୂପରେ ।। ୫୨
ସୁଷୁପ୍ତିସମୟେ ସେମାନ । କାଳରେ ହୁଅନ୍ତି ବିଲୀନ ।।୫୩
ତାହା ସେ ତିନି ଅବସ୍ଥାରେ । ଦେଖଇ ଯେ ସାକ୍ଷୀରୂପରେ ।। ୫୪
କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞରୂପୀ ସେ ଅଟଇ । ଆତ୍ମା ବୋଲିଣ ସେ ବୋଲାଇ ।। ୫୫
୧୩ ଯେ ସେ ଆତ୍ମାକୁ ବ୍ୟାପିଥାଇ । ପୁରାଣ ପୁରୁଷ ଅଟଇ ।।୫୬
ସାକ୍ଷାତ ଅଟେ ସ୍ୱୟଂଜ୍ୟୋତି । ଅଜ ବ୍ରହ୍ମାଦିଙ୍କର ପତି ।। ୫୭
ସକଳ ଜୀବଙ୍କ ଅୟନ । ସେ ବାସୁଦେବ ଭଗବାନ ।। ୫୮
ନିଜ ମାୟାରେ ଜୀବଠାରେ । ବର୍ତ୍ତଇ ପ୍ରଭୁ ସ୍ୱରୂପରେ ।। ୫୯
ସେ ହାଦେ କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ ବୋଲାଇ । ଏଣୁ କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ ଅଟେ ଦୁଇ ।। ୬୦
ଜୀବସ୍ୱରୂପେ ଖ୍ୟାତ ଏକ । ସକଳଈଶ୍ୱର ଆରେକ ।। ୬୧
୧୪ ପବନ ଯେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମଙ୍କ ଠାରେ ।। ୬୨
ପ୍ରାଣରୂପରେ ଦେହେ ଥାଇ । ସକଳ ଚେଷ୍ଟାକୁ କରଇ ।।୬୩
ଭଗବାନ ହିଁ ସେ ପ୍ରକାରେ । କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ ଆତ୍ମା ସ୍ୱରୂପରେ ।। ୬୪
ସକଳ ଜନ୍ତୁଠାରେ ମିଳି । କରଇ ନାନାରୂପେ କେଳି ।। ୬୫
୧୫ ହେ ନୃପ ! ଯେତେ କାଳ ଯାଏ । ମାୟାକୁ ନାଶି ଜ୍ଞାନୋଦୟେ ।।୬୬
ସକଳ ସଙ୍ଗ ଦୂର କରି । ଜିଣି କାମାଦି ଷଡ଼ ଅରି ।। ୬୭
ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ୱକୁ ନ ଜାଣଇଁ । ତାବତ କାଳ ମୋହ ହୋଇ ।। ୬୮
ଜନ୍ମ-ମରଣ ଆଦି ଦ୍ୱାରେ । ପ୍ରାଣୀ ଭ୍ରମଇଁ ଏ ସଂସାରେ ।। ୬୯
୧୬ ଆତ୍ମ-ଉପାଧି ପ୍ରାଣୀ ମନ । ଜାଣି ନ ଥାଇ ଯେତେ ଦିନ ।। ୭୦
ସଂସାର ତାପମାନଙ୍କର । ମନ୍ଦିର ଅଟେ ଏ ଶରୀର ।। ୭୧
ଏ ରୂପେ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ମନ । ଜାଣି ନ ଥାଇ ଯେତେ ଦିନ ।। ୭୨
ତାବତ କାଳ ଏ ଜଗତେ । ଭ୍ରମୁଣ ଥାଇ ଅବିରତେ ।।୭୩
ଯେ ମନ ଶୋକ, ମୋହ, ରୋଗ । ଲୋଭ, ବଇର, ଅନୁରାଗ ।।୭୪
ଏମାନଙ୍କରେ ବଦ୍ଧ ହୋଇ । ମମତାବନ୍ଧକୁ ଧରଇ ।।୭୫
୧୭ ଗୁରୁସ୍ୱରୂପୀ ଭଗବାନ । ତାଙ୍କ ଚରଣ-ଉପାସନ ।। ୭୬
ତାହାକୁ ଅସ୍ତ୍ର କରି ଧରି । ବିନାଶ କର ତୁ ଏ ଅରି ।। ୭୭
ଏ ଶତ୍ରୁ ଅଟେ ଅତି ଗୁରୁ । ବଢିଛି ଉପେକ୍ଷା କଲାରୁ ।। ୭୮
ବାସ୍ତବ ସତ୍ୟ ସେ ନୁହଇ । ଆତ୍ମାକୁ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରଇ ।। ୭୯
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଣେ । ସୁଜନେ ! ତୋଷ ହୁଅ ଏଣେ ।। ୮୦

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀବ୍ରାହ୍ମଣରହୂଗଣ-
ସଂବାଦେ ଏକାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।।

ଦ୍ୱାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଦ୍ୱାଦଶେ ପୁନରାପୃଷ୍ଟଃ ସଂଦେହେନ ମହୀଭୃତା
ସ ଯୋଗୀ ସର୍ବସଂଦେହାନପାନୁଦଦିତୀର୍ଯ୍ୟତେ ॥ ୧

ଶ୍ରୀରହୂଗଣ ଉବାଚ

୧ ସର୍ବକାରଣ ଯେ ଈଶ୍ୱର । ତାହାର ପ୍ରାଏକ ତୁମ୍ଭର ॥ ୧
ଲୋକଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବାରେ । ଶରୀର ପ୍ରକାଶେ ସଂସାରେ ॥ ୨
ପ୍ରକାଶି ପରମ ଆନନ୍ଦ । ତୁଚ୍ଛ କରିଛ ତୁମ୍ଭେ ଦ୍ୱନ୍ଦ ॥ ୩
ହେ ଅବଧୂତ ! ଦ୍ୱିଜବେଷ । ସଂସାରେ କରିଣ ପ୍ରକାଶ ॥ ୪
ଗୁପ୍ତ କରିଛ ଆପଣାର । ନିତ୍ୟ ଅନୁଭବ ବିଗ୍ରହ ॥ ୫
ଏଣୁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବାରଂବାର । କରୁଅଛି ମୁଁ ନମସ୍କାର ॥ ୬
୨ ଜ୍ୱର ରୋଗରେ ଯେ ପୀଡ଼ିତ । ତାହାକୁ ଔଷଧ ଯେମନ୍ତ ॥ ୭
ନିଦାଘତପତ ଯେ ନର । ତାହାକୁ ଯେହ୍ନେ ହିମନୀର ॥ ୮
ତୁମ୍ଭ ବଚନ ସେ ପ୍ରକାରେ । ଅମୃତ ଔଷଧ ମୋଠାରେ ॥ ୯
କୁତ୍ସିତ ଦେହେ ଯେଉଁ ମାନ । ସେ ଅଟେ ଉରଗ ଯେସନ ॥ ୧୦
ତାର ଦଂଶିବାରୁ ମୋହର । ବିବେକ ହୋଇଅଛି ଦୂର ॥ ୧୧
୩ ତେଣୁ ବିଷମ ଅର୍ଥମାନ । ପଛେ ମୁଁ କରିବି ପ୍ରଶନ ॥ ୧୨
ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଯୋଗରେ ଗ୍ରଥିତ । ଅଟଇ ତୁମର ଉକତ ॥ ୧୩
ଯେମନ୍ତେ ସୁବୋଧ ହୋଇବ । ଏବେ ତା' ସେରୂପେ କହିବ ॥ ୧୪
[1]ସେ କୌତୂହଳରେ ସଂଯୁତ । ତାହା ଶୁଣିମାକୁ ମୋ' ଚିତ୍ତ ॥ ୧୫
୪ ହେ ଯୋଗେଶ୍ୱର ! ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ । ଦୃଶ୍ୟ ଅଟଇ ଯେ ସଂସାରେ ॥ ୧୬
ଭାର ବହିବା ଆଦି ହୋଇ । ଯେ କ୍ରିୟା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଟଇ ॥ ୧୭
ତାହାର ଶ୍ରମ ଆଦି[2] ଫଳ । ଅଟଇ ବ୍ୟବହାରମୂଳ ॥ ୧୮
ତତ୍ତ୍ୱବିଗ୍ରହକୁ ଏମାନ[3] । କେବେହେଁ ନୁହଇ ଭାଜନ ॥ ୧୯
ଏରୂପେ କହିଅଛ ଯାହି । ମୋ ମନ ଭ୍ରମୁଅଛି ତହିଁ ॥ ୨୦

ଶ୍ରୀବ୍ରାହ୍ମଣ ଉବାଚ

୫ ହେ ନୃପ ! ପାର୍ଥିବ ବିକାରେ । କେହୁଣି ହେତୁରୁ ପୃଥିରେ ॥ ୨୧
ଚଳନ୍ତେ ମନୁଷ୍ୟ ବୋଲାଇ । ତାହାର ଥାଇ ପାଦଦୁଇ ॥ ୨୨
ପାଦରେ ଗୁଲ୍ଫ ଜଙ୍ଘା ତହିଁ । ତାପରେ ଜାନୁ ଅଛି ରହି ॥ ୨୩
ଜାନୁରେ ଉରୁ ଉରୁପର । ମଧ୍ୟ[4] ତା'ଉପରରେ ଉର ॥ ୨୪

---

୧ । କଉତୂହଳରେ ସଂଯୁତ (ପାଠାନ୍ତର) । ୨ ।ଆଦ୍ୟ । ୩ । ସେମାନ ।
୪ । ମଧ୍ୟ=କଟି ।

ଉର-ଉପରେ ବେକ ଖ୍ୟାତ	। ତାଠାରେ ସ୍କନ୍ଧ ଯେ ବିଦିତ	॥ ୨୫
୬ ଶିବିକା ଅଛି ସ୍କନ୍ଧପରେ	। ସୌବୀରରାଜା-ଶବଦରେ	॥ ୨୬
ଯହିଁରେ ଅଭିମାନ ବହି	। ବସିଣ ଅଛୁ ନୃପ ! ତୁହି	॥ ୨୭
ସିନ୍ଧୁଦେଶରେ ମୁଁ ନୃପତି	। ଏ ଗର୍ବେ ଅଟୁ ଅନ୍ଧ ଅତି	॥ ୨୮
୭ [୧]ଏ ପ୍ରାଣୀମାନେ ଯେ ଅଛନ୍ତି	। ଶୋଚନାଯୋଗ୍ୟ ଏ ଅଟନ୍ତି	॥ ୨୯
ଏହାଙ୍କୁ ବେଠିରେ ଲଗାଇ	। ତୁ ଅନୁଗ୍ରହଶୂନ୍ୟ ହୋଇ	॥ ୩୦
ମୁଁ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ପାଳକ	। ଏରୂପେ କହନ୍ତେ ଅଧିକ	॥ ୩୧
ତୁ ଧୂର୍ତ୍ତ ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ସଭାରେ	। ଶୋଭା ନ ପାଉଛୁ ସଂସାରେ	॥ ୩୨
୮ କ୍ଷିତିର ମଧ୍ୟେ ଚରାଚର	। ଲଭଇ ଜନମସଂହାର	॥ ୩୩
ଏକଥା ନିତ୍ୟକରି ଜାଣି	। ପାର୍ଥିବ ନାମୁଁ ଆନ ପୁଣି	॥ ୩୪
ବ୍ୟବହାରକୁ ମୂଳ ହୋଇ	। ନିତ୍ୟ ଭାବରେ ଅବା ତାହି	॥ ୩୫
କରି ପାରି କି ଅନୁମାନ	। ତୁ ନିରୂପଣ କର ମନ	॥ ୩୬
୯ ଯାହାକୁ କ୍ଷିତି ବୋଲି କହି	। ସେହି ବାସ୍ତବ ସତ୍ୟ ନୋହି	॥ ୩୭
ଯେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ପରମାଣୁମାନ	। ତହିଁ ହୁଅଇ ଯେଣୁ ଲୀନ	॥ ୩୮
ମନ, ଅବିଦ୍ୟାରେ କଳ୍ପନ	। ଅଟନ୍ତି ପରମାଣୁମାନ	॥ ୩୯
ତାହାଙ୍କ ସମୂହ ନିର୍ମିତ	। ପୃଥିବୀରୂପରେ ବିଖ୍ୟାତ	॥ ୪୦
୧୦ ଏ ରୂପେ କୃଶ ସ୍ଥୂଳ ଦୁଇ	। ଅଣୁ, ବୃହତ ଯେବା ହୋଇ	॥ ୪୧
କାର୍ଯ୍ୟକାରଣ ଜୀବମାନ	। ଯେ ଅବା ଅଚେତନ ଆନ	॥ ୪୨
ଦ୍ରବ୍ୟ, ସ୍ୱଭାବ, କର୍ମ, କାଳ	। ଆଶ୍ରୟ ନାମେ ସେ ସକଳ	॥ ୪୩
ଅଟଇ ମାୟାରେ ନିର୍ମିତ	। ଏରୂପେ ହୋଇଅଛି ଦ୍ୱୈତ	॥ ୪୪
୧୧ କେବଳ ସତ୍ୟ ଅଟେ ଜ୍ଞାନ	। ଯେ ପରମାର୍ଥ ପ୍ରକାଶନ	॥ ୪୫
ସେ ଏକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଟଇ	। ବାହ୍ୟାଭ୍ୟନ୍ତରଶୂନ୍ୟ ହୋଇ	॥ ୪୬
ସେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ, ନିର୍ବିଷୟ	। ଅଟେ ସର୍ବଦା ଶାନ୍ତିମୟ	॥ ୪୭
ଯେ ଭଗବାନ ଶବଦରେ	। ବିଦିତ ହୋଇଛି ସଂସାରେ	॥ ୪୮
ଯାହାକୁ ବାସୁଦେବରୂପେ	। ଜ୍ଞାନୀ କହନ୍ତି କଳ୍ପେ କଳ୍ପେ	॥ ୪୯
୧୨ ଯାଗ, ତପସ୍ୟା, ଅନ୍ନଦାନ	। ଯେ ଗୃହ, ବେଦ-ଅଧ୍ୟୟନ	॥ ୫୦
ଜଳ-ଅନଳ-ସୂର୍ଯ୍ୟାର୍ଚ୍ଚନ	। ଏଣେ ନ ଲଭଇ ସେ ଜ୍ଞାନ	॥ ୫୧
ମହତ ଜନଙ୍କ ଚରଣ-	। ସେବା ବିନୁ ହେ ରହୂଗଣ	॥ ୫୨
୧୩ ଗ୍ରାମ୍ୟ କଥାର ବିନାଶନ	। ବିଷ୍ଣୁର ଗୁଣାନୁବାଦନ	॥ ୫୩
ଯେଉଁ ମହତଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ	। ପଡୁଣ ଥାଇ ନିରନ୍ତରେ	॥ ୫୪
ସଂସାରୁ ମୁକତି ବାଞ୍ଛିଣ	। ଯେ ତାହା କରଇ ଶ୍ରବଣ	॥ ୫୫
ନିର୍ମଳ ମତି କୃଷ୍ଣଠାରେ	। ଅର୍ପିତ କରଇ ସେ ତାରେ	॥ ୫୬

୧ । ଏ ପ୍ରାଣୀ ଯେ ଏଥେ ଅଛନ୍ତି ।

୧୪ ମୁଁ ପୂର୍ବ ଜନ୍ମରେ ଭରତ । ନାମରେ ନୃପତି ବିଖ୍ୟାତ ॥ ୫୭
ଯେ ଦୃଷ୍ଟ ଶ୍ରୁତ ସଙ୍ଗମାନ । ସକଳ କରି ବିମୋଚନ ॥ ୫୮
କରନ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁଆରାଧନ । ମୃଗସଙ୍ଗରୁ ହେ ରାଜନ ! ॥ ୫୯
ଲଭିଲି ମୃଗ କଳେବର । ହତ ହୋଇଲା ଅର୍ଥ ମୋର ॥ ୬୦
୧୫ କୃଷ୍ଣପୂଜାରୁ ଉତପନ । ଯେ ହାଦେ ଥିଲା ପୂର୍ବ ଜ୍ଞାନ ॥ ୬୧
ମୃଗଦେହରେ ହିଁ ମୋହର । ସେ ଜ୍ଞାନ ନ ଗଲା ହେ ବୀର ! ॥ ୬୨
ଜନସଙ୍ଗରୁ ଭୟ ପାଇ । ଏଣୁ ଅସଙ୍ଗ ହୋଇ ମୁହିଁ ॥ ୬୩
ଲୋକରେ ହୋଇ ଅବିଦିତ । ଭ୍ରମଣ କରୁଛି ଜଗତ ॥ ୬୪
୧୬ ତେଣୁ ବିବେକୀ ଯେଉଁ ନର । ଯେ ମୋହ ଥିବ ଆପଣାର ॥ ୬୫
ମହତସଙ୍ଗମରୁ ଜାତ । ଜ୍ଞାନଖଡ୍ଗରେ କରି ହତ ॥ ୬୬
ହରିଚରିତମାନ ଶୁଣି । ସେମାନ ନିଜ ତୁଣ୍ଡେ ଭଣି ॥ ୬୭
ହରିଙ୍କି ଲଭେ ଜ୍ଞାନ ପାଇ । ସଂସାରମାର୍ଗ ବଳି ଯାଇ ॥ ୬୮
ସେ ହରିଚରଣପଙ୍କଜେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଜେ ॥ ୬୯

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀବ୍ରାହ୍ମଣରହୂଗଣସଂବାଦେ ଦ୍ୱାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ତ୍ରୟୋଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ତ୍ରୟୋଦଶେଽବିରକ୍ତାୟ ବୃଥା ତତ୍ତ୍ୱନିରୂପଣମ୍ ।
ଇତି ବୈରାଗ୍ୟଦାର୍ଢ୍ୟାୟ ଭବାଟବ୍ୟୁପବର୍ଣ୍ଣ୍ୟତେ ॥ ୧

ଶ୍ରୀବ୍ରାହ୍ମଣ ଉବାଚ

୧ ଦୁସ୍ତର ସଂସାରମାର୍ଗରେ । ପ୍ରବେଶ ଲଭିଣ ମାୟାରେ ॥ ୧
ରାଜସ ଆଦି କର୍ମ ତିନି । କାର୍ଯ୍ୟରୂପରେ ଥାଇ ଘେନି ॥ ୨
ସୁଖରେ ହୋଇ ଆସକତ । ଜୀବସମୂହ ଅବିରତ ॥ ୩
ଭ୍ରମନ୍ତେ ସୁଖକୁ ନ ପାଇ । ଭବ-ଅଟବୀରେ ମିଳଇ ॥ ୪
ଯେସନେ ବଣିଜାର[୧] ଜନ । ଦ୍ରବ୍ୟହେତୁରେ ମିଳେ ବନ ॥ ୫
୨ ହେ ନୃପ ! ଖଣ୍ଡ ଭାବ ବହି । ଛ'ଜଣ ରହିଛନ୍ତି ଯହିଁ ॥ ୬
କୁତ୍ସିତ ନାୟକ ଯହିଁରେ । ଲୁଟି କରନ୍ତି ସେ ସାର୍ଥରେ[୨] ॥ ୭

୧ । ବଣିଜାର=ବେପାର କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି । ଯଥା :—
''ଗୋବିନ୍ଦଶୋଭା-ଗୁଣ-ନାମରତନେ ।
ବଣିଜାର କିଶୋରୀମଣି ଯତନେ ॥'' (ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି)
୨ । ସାର୍ଥ—ବଣିକସମୂହ ।

	ସେ ସାର୍ଥେ ଥାଇ ଯେଉଁ ଜନ	। କରି ନ ଥାଇ ଅବଧାନ	॥ ୮
	ତାକୁ ଶୃଗାଳମାନେ ଧରି	। ବଳରେ ନିଅନ୍ତି ଓଟାରି	॥ ୯
	ମେଷକୁ ଯେହ୍ନେ ବୃକମାନେ	। ଓଟାରି ନିଅନ୍ତି କାନନେ	॥ ୧୦
୩	ବହୁତ ଲତା, ତୃଣମାନ	। ଗୁଳ୍ମଗହ୍ୱର ସେ କାନନ	॥ ୧୧
	କଠୋର ଡାଁଶ ମଶାକୁଳ	। ତେଣେ ସେ ହୁଅଇ ଆକୁଳ	॥ ୧୨
	କେବଣ ସ୍ଥାନେ ପୁଣ ଯାଇ	। ଗନ୍ଧର୍ବପୁରକୁ ଦେଖଇ	॥ ୧୩
	ଜ୍ୱଳିତ ଅଗ୍ନିପ୍ରାଏ ହୋଇ	। ପିଶାଚ ଆସୁଥାଇ ଧାଇଁ	॥ ୧୪
	ତାହାକୁ କେଉଣିସିଠାରେ	। ଦେଖଇ ସେ ବନ ମଧ୍ୟରେ	॥ ୧୫
୪	ନିବାସ, ଜଳ, ଦ୍ରବ୍ୟମାନ	। ତହିଁରେ ଦେଇ ନିଜ ମନ	॥ ୧୬
	ବିପିନମଧ୍ୟରେ ଧାମଇଁ	। ଏଣି ତେଣିକି ଏକା ହୋଇ	॥ ୧୭
	କେହୁଣି ସ୍ଥାନେ ଚକ୍ରବାତ	। ଉଡ଼ନ୍ତେ ତହିଁରୁ ଯେ ଜାତ	॥ ୧୮
	ସେ ଧୂଳିଧୂମ୍ର ଦିଗମାନ	। କରି ନ ପାରି ବିଲୋକନ	॥ ୧୯
	ଯେଣୁ ତାହାର ନେତ୍ରଦୁଇ	। ଧୂଳିପଟଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ	॥ ୨୦
୫	ଅଦୃଶ୍ୟ ଝିଙ୍କାରୀରବରେ	। ବ୍ୟଥା ଜନମଇଁ କର୍ଣ୍ଣରେ	॥ ୨୧
	ଉଲୂକମାନଙ୍କ ବଚନେ	। ବ୍ୟଥା ଜନମ ହୋଇ ମନେ	॥ ୨୨
	କ୍ଷୁଧାରେ ପୀଡ଼ା ପାଇ ପୁଣ	। ସେବେ ଅପୁଣ୍ୟ ବୃକ୍ଷଗଣ	॥ ୨୩
	କେହୁଣି ସ୍ଥାନେ ପୁଣ ଯାଇଁ	। ମୃଗତୃଷ୍ଣାକୁ ଦେଖି ଧାଇଁ	॥ ୨୪
୬	ନିର୍ଜଳ ନଦୀରେ ପଶଇ	। ଜଳ ନ ପାଇ ଦୁଃଖ ପାଇ	॥ ୨୫
	ଅନ୍ନ ବିହୁନେ ସେ ବନରେ	। ଅନ୍ନ ମାଗନ୍ତି ପରସ୍ପରେ	॥ ୨୬
	ବନାଗ୍ନି ଲଭି ଏକସ୍ଥାନେ	। ତା' ତାପେ ଖେଦ ଲଭେ ମନେ	॥ ୨୭
	କେହୁଣି ସ୍ଥାନେ ଯକ୍ଷଗଣ	। ବନେ ହରନ୍ତି ତାର ପ୍ରାଣ	॥ ୨୮
୭	କେହୁଣିସ୍ଥାନେ ଆନମାନେ	। ଧନ ହରନ୍ତି ତାର ବନେ	॥ ୨୯
	ଶୋଚନା କରି ତାପ ପାଇ	। ବିଷଣ୍ଣ ହୋଇ ମୋହ ଯାଇ	॥ ୩୦
	କେହୁଣି ସ୍ଥାନେ ପୁଣ ଯାଇ	। ଗନ୍ଧର୍ବପୁରରେ ମିଳଇ	॥ ୩୧
	ତହିଁରେ ସୁଖୀପ୍ରାୟ ହୋଇ	। ମୁହୂର୍ତ୍ତେମାତ୍ର ସୁଖପାଇ	॥ ୩୨
୮	ଚଳନ୍ତେ କେହୁଣିସି ସ୍ଥାନେ	। ବହେ ଝିଙ୍କର[୧] କଣ୍ଟାମାନେ	॥ ୩୩
	ପର୍ବତେ ଚଢି ନ ପାରଇ	। ନ ପାରି ବିମନ ହୁଅଇ	॥ ୩୪
	ଜଠରାନଳେ ବ୍ୟଥା ପାଇ	। କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେକେ ତାପି ହୋଇ	॥ ୩୫
	କ୍ରୋଧ କରଇ ଲୋକଠାରେ	। କୁଟୁମ୍ବବନ୍ତ ସ୍ୱଭାବରେ	॥ ୩୬
୯	କେହୁଣି ସ୍ଥାନେ ପୁଣି ତହିଁ	। ଗିଳଇ[୨] ଅଜଗର ଅହି	॥ ୩୭
	ସେ ବନେ ଶବପ୍ରାଏ ହୋଇ	। କିଛି ହିଁ କଥା ନ ଜାଣଇଁ	॥ ୩୮
	ତାହାକୁ ପୁଣ ଏକସ୍ଥାନେ	। ଦଂଶନ୍ତି ଆନ ସର୍ପମାନେ	॥ ୩୯

୧ । ଝିଙ୍କର=ଖପରା । ୨ । ମିଳଇ ।

ଅନ୍ଧକୂପରେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ । ଅନ୍ଧକାରରେ ସେ ପଡ଼ଇ ॥ ୪୦
୧୦ ଲୋଡ଼ନ୍ତେ ମହୁମାନ କାହିଁ । ମାଛିଏ ମାରନ୍ତି ଗୋଡ଼ାଇ ॥ ୪୧
ସେ ଘେନି ହୁଅଇ ବ୍ୟଥିତ । ଗର୍ବହିଁ ହୋଏ ତାର ହତ ॥ ୪୨
ଯେବେ ତା' କଷ୍ଟକଷ୍ଟେ ପାଇ । ବଳେ ତା' ଆନ ଘେନି ଯାଇ ॥ ୪୩
୧୧ କେହୁଣି ସ୍ଥାନେ ଶୀତ, ବାତ । ବରଷା କରନ୍ତେ ବହୁତ ॥ ୪୪
ତାର ନାଶକୁ ପ୍ରତୀକାର । କରିବାକୁ ନୋହେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୪୫
କେବଣ ସ୍ଥାନେ ପରସ୍ପର । କରନ୍ତେ କିଛି ବ୍ୟବହାର ॥ ୪୬
ବିତ୍ତରେ ବଞ୍ଚନାକୁ ପାଇ । ଲୋକଙ୍କୁ ବିଦ୍ୱେଷ କରଇ[୧] ॥ ୪୭
୧୨ ଭ୍ରମଣ କରନ୍ତେ ସେ ବନେ । କେହୁଣି କେହୁଣିସି ସ୍ଥାନେ ॥ ୪୮
ଯେବଣ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅର୍ଜିଥାଇ । ସେମାନ କ୍ରମେ କ୍ଷୀଣ ହୋଇ ॥ ୪୯
ଶଯ୍ୟା, ଆସନ, ଗୃହ, ଯାନ । ଏମାନଙ୍କରେ ହୋଇ ହୀନ ॥ ୫୦
ପରକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରଇ । ଯେବେହେଁ ତହିଁରୁ ନ ପାଇ ॥ ୫୧
ପରଦ୍ରବ୍ୟରେ ଦେଇ ମନ । ଲଭଇ ନାନା ଅବମାନ ॥ ୫୨
୧୩ ସେ ବନମାର୍ଗେ ପରସ୍ପର । କରନ୍ତେ ବିତ୍ତେ ବ୍ୟବହାର ॥ ୫୩
ଅସମଞ୍ଜସ କିଛି ହେଲେ । ବଇର ଭାବ ବଢ଼େ ଭଲେ ॥ ୫୪
ବିବାହ ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧରେ । ଲୀଳା କରନ୍ତେ ପରସ୍ପରେ ॥ ୫୫
ଲଭଇ ନାନା ଶ୍ରମମାନ । ବହୁତ ବ୍ୟୟ ହୋଏ ଧନ ॥ ୫୬
ଅନେକ ବାଧା ହୋଏ ଜାତ । ସେ ଘେନି ହୋଏ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ॥ ୫୭
୧୪ ମରନ୍ତି ଯେଉଁ ଯେଉଁ ମାନେ । ତାହାଙ୍କୁ ପକାଇ ସେ ବନେ ॥ ୫୮
ଜାତ ହୁଅଇ ଯେବା ତହିଁ । ତାହାକୁ ସଙ୍ଗେ ଘେନିଥାଇ ॥ ୫୯
ଆସିଣ ଅଛି ଯେଉଁ ସ୍ଥାନୁଁ । ଆଜହିଁ ଲେଉଟିଣ ବନୁଁ ॥ ୬୦
ସେ ସ୍ଥାନେ ନୁହଇ ପ୍ରବେଶ । ଯେଣେ ସେ ମାର୍ଗ ହୋଏ ଶେଷ ॥ ୬୧
ତହିଁକି ଯେଉଁ ଯୋଗ ଅଛି । ତାହା ସେ ନ ଜାଣଇ କିଛି ॥ ୬୨
୧୫ ବଳରେ ଦିଗଦନ୍ତୀମାନ । ଜିଣନ୍ତି ଯେଉଁ ଶୂରଜନ ॥ ୬୩
ଏକ ଆରକେ ଭୂମିପାଇଁ । ସମସ୍ତେ ବୈରଭାବ ହୋଇ ॥ ୬୪
ସମରଭୂମିରେ ଶୁଅନ୍ତି । ସେମାନେ ଯହିଁକି ନ ଯାନ୍ତି ॥ ୬୫
ସକଳଦଣ୍ଡପରିତ୍ୟାଗୀ । ନିର୍ବୈର ହୋଇ ବଇରାଗୀ ॥ ୬୬
ଯେବଣ ସ୍ଥାନକୁ ଲଭଇ । ସେ ସ୍ଥାନ ଇତର ନ ପାଇ ॥ ୬୭
୧୬ ସେ ବନେ କେହୁଣିସି ସ୍ଥାନେ । ଥାନ୍ତି ଯେ ନାନା ଲତାମାନେ ॥ ୬୮
ସେ ଲତାଙ୍କର ଶାଖାମାନ । ଆଶ୍ରୟ କରି ହରେ ଦିନ ॥ ୬୯
ସେ ଲତା ଅବଲମ୍ବ କରି । ଅବ୍ୟକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣକୁ ଉଚ୍ଚାରି ॥ ୭୦
ଥାନ୍ତି ଯେ ନାନା ପକ୍ଷୀମାନ । ତାହାଙ୍କଠାରେ ଦିଏ ମନ ॥ ୭୧

---
୧ । କରାଇ ।

ସେ ବନେ କେହୁଣିସି ଠାଏ । ସିଂହସମୂହ ଦେଖି ଭୟେ ।। ୭୨
ଶାଗୁଣା, ବକ, କଙ୍କସଙ୍ଗେ । ପ୍ରୀତି କରଇ ନାନାରଙ୍ଗେ ।।୭୩
୧୭ ତେଣେ ବଞ୍ଚନା ପାଇ ପୁଣ । ଆଶ୍ରେ କରଇ ହଂସଗଣ ।।୭୪
ସେ ହଂସଗଣମାନଙ୍କର । ଯେ ଅବା ଉଚିତ ଆଗ୍ରର ।। ୭୫
ସେମାନ ନ ଯୋଗାଇ ଯେଣୁ । ବାନର ଠାକୁ ଯାଇ ତେଣୁ ।। ୭୬
ବାନରଜାତିକ୍ରୀଡ଼ାରସେ । ବଶ ହୋଇଣ ନାରୀପାଶେ ।। ୭୭
ମୁଖକୁ ଗ୍ରହିଁ ପରସ୍ପରେ । ମରଣକାଳ ନ ସ୍ମରେ ।। ୭୮
୧୮ ଖେଳନ୍ତେ ଦ୍ରୁମମାନଙ୍କରେ । ବତ୍ସଳ ହୋଇ ପୁତ୍ରଦାରେ ।। ୭୯
ସୁରତଅର୍ଥେ ହୋଇ ଦୀନ । ବନ୍ଧରେ ହୋଇଣ ଅଧୀନ ।। ୮୦
କେହୁଣି ସ୍ଥାନେ ପ୍ରମାଦରେ । ପଡ଼ନ୍ତେ ଗିରିକନ୍ଦରରେ ।। ୮୧
ଗଜସକାଶୁଁ ଭୟ ପାଇ । ଲତାକୁ ଧରିଣ ରହଇ ।। ୮୨
୧୯ ସେ ବିପତ୍ତିରୁ ପୁଣ ତହିଁ । କଷ୍ଟ କଷ୍ଟରେ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ।।୮୩
ସେ ସାର୍ଥେ ହୁଅଇ ପ୍ରବେଶ । ଏମନ୍ତ ରୂପେ ହେ ନରେଶ ! ।।୮୪
ଏ ବନମାର୍ଗେ ମାୟା ନେଇ । ଲୋକକୁ ପ୍ରବେଶ କରାଇ[1] ।। ୮୫
ଭ୍ରମଣ କରନ୍ତେ ଆଜହିଁ । ଜାଣି ନ ପାରେ ତତ୍ତ୍ୱ କେହି ।। ୮୬
୨୦ ହେ ରହୂଗଣ ନୃପ ! ତୁହି । ଏହି ମାର୍ଗରେ ଅଛୁ ରହି ।। ୮୭
ସକଳ ଦଣ୍ଡ ତ୍ୟାଗ କରି । ପ୍ରାଣୀରେ ମିତ୍ରଭାବ ଧରି ।। ୮୮
ବିଷୟେ ନ ନିବେଶି ମନ । ହରିଙ୍କି କରିଣ ସେବନ ।। ୮୯
ନିଶିତ ଜ୍ଞାନଖଡ୍‌ଗ ଧରି । ଏ ମାର୍ଗ ଯାଅ ବେଗେ ତରି ।। ୯୦

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୨୧ ଅଖିଳ ଜନ୍ମମାନଙ୍କର । ମଧ୍ୟେ ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମ ସାର ।। ୯୧
ଏ ଘେନି କରି ଏ ସଂସାରେ । କି କାର୍ଯ୍ୟ ଇତର ଜନ୍ମରେ ।। ୯୨
ବିଷ୍ଣୁର ଯଶେ ଦେଇ ମନ । ତୁମ୍ଭେ ମହାତ୍ମା ସାଧୁଜନ ।। ୯୩
ତୁମ୍ଭର ସଙ୍ଗେ ବଡ଼ ହୋଇ । ସଂଗମ ଯେଉଁ ଜନ୍ମେ ନାହିଁ ।। ୯୪
୨୨ ତୁମ୍ଭର ଚରଣଧୂଳିରେ । ନିଷ୍ପାପ ଅଟେ ଯେ ସଂସାରେ ।। ୯୫
ବିଷ୍ଣୁରଠାରେ ସେ ଲୋକର । ନିର୍ମଳ ଭଗତି ହେବାର ।। ୯୬
ଅଦ୍ଭୁତ କରି ନିଜ ଚିତ୍ତେ । ମୁଁ ମଣୁନାହିଁ କଦାଚିତେ ।। ୯୭
ମୁହୂର୍ତ୍ତମାତ୍ରସଙ୍ଗୁଁ ତୋର । ଭାଜିଲା ଅବିବେକ ମୋର ।। ୯୮
ଯେଉଁ ଅବିବେକର ମୂଳ । ଅଟଇ ଦୁଷ୍ଟ ତର୍କ ବଳ ।। ୯୯
୨୩ ଯେ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ । ଚରନ୍ତି ଅଜ୍ଞାତ ବେଷରେ ।।୧୦୦
ବୟ ଅଧିକ ସେ ଅଟନ୍ତି । ତାହାଙ୍କୁ କରୁଛି ପ୍ରଣତି ।।୧୦୧
ଶିଶୁସ୍ୱରୂପୀ ଅବା କେହି । କେ ଅବା ଯୁବା ଛନ୍ତି ରହି[2] ।।୧୦୨

୧ । କରଇ । ୨ । ତହିଁ ।

ଯେ ବଟୁରୂପୀ କ୍ରୀଡ଼ାପର । ତାଙ୍କୁ ମୋହର ନମସ୍କାର ॥ ୧୦୩
ତାଙ୍କୁ ମୋହର ପ୍ରାଏ ହୋଇ । ଅବଜ୍ଞା କରନ୍ତି ବା କେହି ॥ ୧୦୪
ତାହାଙ୍କ ଠାରୁ ରାଜାଙ୍କର । ମଙ୍ଗଳ ହେଉ ନିରନ୍ତର ॥ ୧୦୫

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୪ ଶୁଣ ହେ ଉତ୍ତରା କୁମର ! । ଏରୂପେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ବର ॥ ୧୦୬
ପରମ କୃପାଳୁ ଭାବରେ । ସେ ସିନ୍ଧୁରାଜାର ଆଗରେ ॥ ୧୦୭
ପ୍ରକାଶକଲେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ । ସେ ରାଜା କରିଣ ସମ୍ମାନ ॥ ୧୦୮
ଚରଣପଦ୍ମକୁ ତାହାର । ବିନୟେ କଲେ ନମସ୍କାର ॥ ୧୦୯
ସମୁଦ୍ର ପ୍ରାଏକ ନିଶ୍ଚଳ । ପ୍ରଶାନ୍ତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସକଳ ॥ ୧୧୦
ନିଶ୍ଚଳ ଅଟେ ତାଙ୍କ ମନ । ଧରଣି କଲେ ପର୍ଯ୍ୟଟନ ॥ ୧୧୧
୨୫ ତାହାଙ୍କ ଠାରୁ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ । ଲଭି ସେ ସୌବୀର ରାଜନ ॥ ୧୧୨
ଅବିଦ୍ୟାହେତୁ ନିଜ ମନେ । ଯେ ଜନ୍ମିଥିଲା ପୂର୍ବଦିନେ ॥ ୧୧୩
ନିଜ ଦେହରେ ଆତ୍ମମତି । ସେ କଥା ଛାଡ଼ିଲା ନୃପତି ॥ ୧୧୪
ହରିଙ୍କି ଭଜେ ଯେଉଁ ଜନ । ତାକୁ ଯେ କରଇ ସେବନ ॥ ୧୧୫
ତାର ମହିମା ଏ ପ୍ରକାର । ଦେହେ ନ ଥାଇ ଅହଂକାର ॥ ୧୧୬

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୨୬ ହେ ମହାଭାଗ ! ତୁମ୍ଭେ ପୁଣି । ବହୁତ କଥା ଅଛ ଜାଣି ॥ ୧୧୭
ଭବମାର୍ଗକୁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର । ଠାରି କହିଲ ମୋ' ଆଗର ॥ ୧୧୮
ସେ କଥା ବଡ଼ଲୋକମାନେ । ଜାଣିମେ କଳ୍ପି ନିଜ ମନେ ॥ ୧୧୯
ଯେ ବୁଦ୍ଧିହୀନ ଅଟେ ନର । ତାହାର ନୋହେ ସେ ଗୋଚର ॥ ୧୨୦
ଏ ଘେନି ଯଥାର୍ଥ ରୂପରେ । ସେ କଥା କହ ମୋ' ଆଗରେ ॥ ୧୨୧
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଣେ । ସୁଜନେ ତୋଷ ହୁଅ ଏଣେ ॥ ୧୨୨

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀବ୍ରାହ୍ମଣରହୂଗଣସଂବାଦେ
ଭବାଟବ୍ୟୁପବର୍ଣ୍ଣନଂ ନାମ ତ୍ରୟୋଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶେ ଭବାରଣ୍ୟରୂପକବ୍ୟାକୃତିଃ କୃତା ।
ପ୍ରସ୍ତୁତେ ଦସ୍ୟୁ-ଗୋମାୟୁମଶକାଦ୍ୟର୍ଥକଳ୍ପନୈଃ ॥

ସ ହୋବାଚ

୧ ଯେ ଆତ୍ମବୁଦ୍ଧି ନିଜ ଦେହେ । କରିଣ ଥାନ୍ତି ପ୍ରାଣୀ ମୋହେ ॥ ୧
ତାଙ୍କର ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜତମେ । କଳ୍ପିତ ହୋଇ ଥାଇ କ୍ରମେ ॥ ୨
ଶୁଭ-ଅଶୁଭ ବିମିଶ୍ରିତ । କର୍ମସଂଚୟ ଅଦଭୁତ ॥ ୩
ସେ କର୍ମେ ହୋଏ ଉତପନ୍ନ । ନାନା ପ୍ରକାରେ ଦେହମାନ ॥ ୪
ସଂଯୋଗ ବିୟୋଗ ଏ ଦୁଇ । ସେ ଦେହେ ଅବଶ୍ୟ ହୁଅଇ ॥ ୫
ସଂସାର-ଅନୁଭବ କଥା । ସେ ଘେନି ଅନାଦି ସର୍ବଥା ॥ ୬
ସେ ସଂସାରକୁ ଅଟେ ଦ୍ୱାର । ଯେ ଷଡ଼ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ-ନିକର ॥ ୭
ତେଣେ ଅବଶ ଚିତ୍ତ ହୋଇ । ସଂସାର ମାର୍ଗରେ ପଡ଼ଇ ॥ ୮
ଦୁର୍ଗମପଥପ୍ରାଏ ହୋଇ । ସେ ମାର୍ଗ ଦୁସ୍ତର ଅଟଇ ॥ ୯
ବିଷ୍ଣୁମାୟାରେ ବିମୋହିତ । ଏ ଜୀବ ଲୋକ ଅବିରତ ॥ ୧୦
ବଣିକସମୂହ ଯେସନ । ଅର୍ଥେ ନିବେଶି ନିଜ ମନ ॥ ୧୧
ଦୁର୍ଗମ ମାର୍ଗକୁ ଭ୍ରମଇଁ । ସେ ଲୋକ ତେମନ୍ତ ଅଟଇ ॥ ୧୨
ଯେବଣ ପାପପୁଣ୍ୟ ଦୁଇ । ନିଜ ଦେହରେ ଅର୍ଜି ଥାଇ ॥ ୧୩
ତା' ଅନୁଭବ ଫଳଦ୍ୱାରେ । କରଇ ଆପଣା ଇଚ୍ଛାରେ ॥ ୧୪
ସୁଖନିମିତ୍ତେ ଚେଷ୍ଟା ଯେତେ । କରୁଣ ଥାଇ ଅବିରତେ ॥ ୧୫
ଉପୁଜି ନାନା ବିଘ୍ନମାନ । ସେ ସବୁ ହୁଅଇ ନିଧନ ॥ ୧୬
ହରିସ୍ୱରୂପୀ ଗୁରୁଙ୍କର । ଚରଣପଦ୍ମେ ଯେ ଭ୍ରମର ॥ ୧୭
ସେମାନେ କରନ୍ତି ଆଦର । ଯେବଣ ଭକ୍ତିମାର୍ଗ ସାର ॥ ୧୮
ସେ ଅଟେ ତାପ ବିନାଶନ । ତା' ଲଭି ନ ପାରେ ଏ ଜନ ॥ ୧୯
ଅଭଦ୍ର ଶ୍ମଶାନଆକାର । ସଂସାରବନେ ଭ୍ରମେ ନର ॥ ୨୦
୨ ଯେବଣ ସଂସାରବନରେ । ଏ ଛହେଁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ନାମରେ ॥ ୨୧
ଜଗତେ ବିଖ୍ୟାତ ହୁଅନ୍ତି । ଚେଷ୍ଟାରେ ଖଣ୍ଡ ଏ ଅଟନ୍ତି ॥ ୨୨
ଧର୍ମକୁ ଉପୈକ[୧] ଅଟଇ । ବହୁତ କଷ୍ଟରେ ମିଳଇ ॥ ୨୩
ପରଲୋକସୁଖକାରଣ । ବିଷ୍ଣୁଆରାଧନଲକ୍ଷଣ ॥ ୨୪
ଏମନ୍ତ ଯେଉଁ ଧର୍ମଧନ । ଅର୍ଜିଣ ଥାଇ ଦୁଃଖେ ଜନ ॥ ୨୫
ସେ ଧନ ହରନ୍ତି ଏମାନେ । କହିବା ଶୁଣ ସାବଧାନେ ॥ ୨୬
ଦର୍ଶନ, ସ୍ପର୍ଶନ, ଶ୍ରବଣ । ଯେ ଆସ୍ୱାଦନ, ଅବଘ୍ରାଣ ॥ ୨୭

୧ । ଉପୈକ—ମୂଳ ଶବ୍ଦ 'ଔପୟିକ'ର ଅପଭ୍ରଂଶ ।
ଔପୟିକ (ଉପାୟ+ଇକ)=କାରଣ

	ନୟନ ଆଦି ପାଞ୍ଚଙ୍କର	। ଏ ପାଞ୍ଚ ଅଟଇ ପ୍ରକାର	॥ ୨୮
	ନାନା ମନୋରଥ କରଇ	। ଅନେକ ବିଷୟ ଧରଇ	॥ ୨୯
	ଏ ଦୁଇ କଥା ମାନସର	। ବୃତ୍ତି ଅଟଇ ନୃପବର !	॥ ୩୦
	ଏ ହେତୁ ଗୃହରେ ପ୍ରାଣୀର	। ଯେ ଜାତ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଭୋଗଭାର	॥ ୩୧
	ତେଣେ ହରନ୍ତି ଧର୍ମଧନ	। ଯେଣୁ କୁବୁଦ୍ଧି ସେହୁ ଜନ	॥ ୩୨
	ଯେଣୁ ଅଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ଅଟେ	। ସେ ଘେନି ପଡ଼ଇ ସଙ୍କଟେ	॥ ୩୩
	ପଛେ ଚଳନ୍ତେ ସାର୍ଥମାନ[୧]	। ଅନବଧାନୀ ଯେଉଁ ଜନ	॥ ୩୪
	ତାହାର ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ଗ୍ରେରେ	। ନିଅନ୍ତି ଯେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ	॥ ୩୫
୩	ଦାରା ତନୁଜ ଆଦି ଯେତେ	। କୁଟୁମ୍ବରୂପେ ଏ ଜଗତେ	॥ ୩୬
	ଚେଷ୍ଟାରେ ବୃକ ସେ ସକଳ	। ନିଶ୍ଚୟେ ଅଟନ୍ତି ଶୃଗାଳ	॥ ୩୭
	[୨]କଦର୍ଯ୍ୟ କୁଟୁମ୍ବୀ ଯେ ଜନ	। ଦୁଃଖରେ ସଚିଥାଇ ଧନ	॥ ୩୮
	ଦେବାକୁ ନ ଥାଇ ତା' ମନ	। ଗୃହୁଁଣଥାଇ ସେହୁ ଜନ	॥ ୩୯
	ତା' ବିତ୍ତ ମେଷପ୍ରାୟ କରି	। ବଳେ ନିଅନ୍ତି ଅପହରି	॥ ୪୦
୪	ଯେବଣ କ୍ଷେତ୍ରେ ବୀଜମାନ	। ହୋଇଣ ନ ଥାନ୍ତି ଦହନ	॥ ୪୧
	ସେ ଭୂମି ଅତି ଯତ୍ନ କରି	। ଚଷିଥିଲେହେଁ ଅନୁସରି	॥ ୪୨
	ବୁଣିମାକାଳେ ତହିଁ ପୁଣ	। ହୁଅଇ ଗୁଳ୍ମ, ଲତା, ତୃଣ	॥ ୪୩
	ସେ ଘେନି ଗହ୍ୱର ହୁଅଇ	। ସେ ରୂପେ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମ ହିଁ	॥ ୪୪
	ଏ ନାନା କର୍ମଙ୍କର ସ୍ଥାନ	। ଯହିଁ ଉପୁଜେ କର୍ମମାନ	॥ ୪୫
	ଅପକ୍ୱ କାମ୍ୟ କର୍ମଙ୍କର	। ପେଟିକା ଯେଣୁ ଏ ମନ୍ଦିର	॥ ୪୬
	ଯେସନେ ସରିଲେ କର୍ପୂର	। କର୍ପୂର-ସରୁଆ-ମଧ୍ୟର	॥ ୪୭
	ଆମୋଦ କେବେହେଁ ନ ସରେ	। ଏ ଗୃହାଶ୍ରମେ ସେ ପ୍ରକାରେ	॥ ୪୮
	ଅର୍ଥବାସନା କ୍ଷୀଣ ନୋହେ	। କର୍ମସଚୟ ତେଣୁ ରହେ	॥ ୪୯
୫	ଡାଆଁଶ, ମଶାର ସମାନ	। ଯେ ବା ନିନ୍ଦିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜନ	॥ ୫୦
	ଶଲଭ, ଶକୁନ୍ତ, ତସ୍କର	। ମୂଷିକ ଆଦି ଯେ ଆବର	॥ ୫୧
	ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ହରନ୍ତି ସେମାନେ	। ବୁଲନ୍ତେ ମହା ଘୋରବନେ	॥ ୫୨
	ଅବିଦ୍ୟା-କାମ୍ୟ କର୍ମେ ଚିତ୍ତ	। ହୋଇଣ ଥାଇ ଯେ ରଂଜିତ	॥ ୫୩
	ତେଣୁ ଜଗତ ମଣେ ସତ୍ୟ	। ବାସ୍ତବ ଅଟେ ଏ ଅନିତ୍ୟ	॥ ୫୪
	ଗନ୍ଧର୍ବପୁରପ୍ରାଏ ହୋଇ	। ଅନୁପପନ୍ନ ଏ ଅଟଇ	॥ ୫୫
	ଏହାକୁ ଥାଇ ସତ୍ୟ ମଣି	। ଯେଣୁ ସେ ମିଥ୍ୟାଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରାଣୀ	॥ ୫୬
୬	ଭୋଜନ-ପାନ-ନାରୀରସ	। ଏ ସୁଖେ ହୋଇଣ ଲାଳସ	॥ ୫୭
	ଯେ ମୃଗତୃଷ୍ଣାପ୍ରାଏ ଧନ	। ତାକୁ ଖୋଜଇ ଅନୁଦିନ	॥ ୫୮
୭	ସେ ପୁଣି କହୁଣିସି ସ୍ଥାନେ	। ରଜୋଗୁଣକୁ ଘେନି ମନେ	॥ ୫୯

୧ । ସ୍ଥାନମାନ । ୨ । କଦର୍ଯ୍ୟ=ଲୋଭୀ ।

ଯେ ସର୍ବଦୋଷଙ୍କ ମନ୍ଦିର । ବିଷ୍ଠା ଅଟଇ ଯେ ଅଗ୍ନିର ॥ ୬୦
ଏମନ୍ତ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଜନ- । ବାଞ୍ଛା କରଇ ନିଜ ମନ ॥ ୬୧
ଅନଳପ୍ରାଏ ଦୀପ୍ତ ହୋଇ । ପିଶାଚ[୧] ବନେ ଯାଉ ଥାଇ ॥ ୬୨
ତାହାଙ୍କୁ ଶୀତାତୁର ପ୍ରାଣୀ । ଯେସନେ ଅଗ୍ନିପ୍ରାଏ ମଣି ॥୬୩
ତାକୁ ଗୋଡ଼ାଏ ଅନୁସରି । କାର୍ଯ୍ୟ ନ ପାଇ ଯାଏ ମରି ॥ ୬୪
୮ କେହୁଣି ସମୟେ ସେ ପୁଣ । ଗୃହ, ଅନ୍ନ, ଜଳ, ଦ୍ରବିଣ ॥ ୬୫
ଇତ୍ୟାଦି ନାନା ଦ୍ରବ୍ୟମାନ । ଅର୍ଜନ ଅର୍ଥେ ଦେଇ ମନ ॥ ୬୬
ଏ ଭବାରଣ୍ୟେ ଏଣେ ତେଣେ । ଧାଉଁ ଥାଆନ୍ତି ଅନୁକ୍ଷଣେ ॥ ୬୭
୯ ବାତମଣ୍ଡଳୀର ସମାନ । ଅଟଇ ଯେ ପ୍ରମଦା-ଜନ ॥ ୬୮
ସେ ପୁଣି କେହୁଣିସି ସ୍ଥାନେ । କୋଡ଼େ ବସାନ୍ତେ ତୋଷମନେ ॥ ୬୯
ସେ କାଳେ ଆପଣାର ଚିତ୍ତ । ଯେ ଅନୁରାଗ ହୋଏ ଜାତ ॥ ୭୦
ତେଣେ ପୂରିତ ହୋଏ ମନ । ମୁଦ୍ରିତ ହୁଅଇ ନୟନ ॥ ୭୧
ରଜନୀସମୟରେ ଭୂତ । ପ୍ରାୟେକ ଦିଶଇ ସାକ୍ଷାତ ॥ ୭୨
ପ୍ରମତ୍ତ ହୋଇ ଯେଉଁ ଜନ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା କରଇ ଲଙ୍ଘନ ॥ ୭୩
ଯେ ତା' ଦେଖନ୍ତି ସାକ୍ଷୀ ହୋଇ । ଦିଗମାନଙ୍କେ ରହିଥାଇ ॥ ୭୪
ସେ ଦେବତାଙ୍କୁ ନ ଗଣଇଁ । ଯେଣୁ ସେ ଅଜ୍ଞାନ ଅଟଇ ॥ ୭୫
୧୦ ବିଷୟଙ୍କର ମିଥ୍ୟାଗତି । ଜାଣିଣଥାଇ ନିଜ ମତି ॥ ୭୬
ଅଭିନିବେଶ କରେ ଦେହେ । ଜ୍ଞାନ ହାରଇ ତେଣେ ମୋହେ ॥ ୭୭
ମୃଗତୃଷ୍ଣିକାଜଳପ୍ରାଏ । ଅଟନ୍ତି ଯେବଣ ବିଷୟେ ॥ ୭୮
ସେହିମାନଙ୍କୁ ପୁଣ ଧାଏଁ । ସେ ବନେ କେହୁଣିସିଠାଏଁ ॥ ୭୯
୧୧ ଭ୍ରମନ୍ତେ କେହୁଣିସିଠାରେ । ପୁଣି ସେ ଭବଅରଣ୍ୟରେ ॥ ୮୦
ଯେସନ୍ତେ ଉଲୂକଝିଙ୍କାରୀର । ଶବଦ ଅଟଇ ନିଷ୍ଠୁର ॥ ୮୧
ସେହି ପ୍ରକାରେ ରିପୁଜନେ । ଅଥବା ରାଜଭୃତ୍ୟମାନେ ॥ ୮୨
ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଷ୍ଠୁର ଆଟୋପେ । ପରୋକ୍ଷେ ଅଥବା ସମୀପେ ॥୮୩
ଭର୍ତ୍ସନା କରି ଯେଉଁ ବାଣୀ । ବୋଲନ୍ତି ସେ ବାକ୍ୟକୁ ଶୁଣି ॥ ୮୪
କର୍ଣ୍ଣ, ହୃଦୟ ବେନି ତାର । ବ୍ୟଥିତ ହୋଏ ନିରନ୍ତର ॥ ୮୫
୧୨ ତାହାର ପୂର୍ବ ପୁଣ୍ୟମାନେ । ଦୁଗ୍ଧ[୨] ହୁଅନ୍ତି ଯେଉଁ ଦିନେ ॥ ୮୬
ଯେ ବିଷକେନ୍ଦୁର ସମାନ । ଅପୁଣ୍ୟ ଦ୍ରୁମଲତାମାନ ॥ ୮୭
ଯେ ବିଷକୂପର ସମାନ । ଅଟନ୍ତି ପାପବନ୍ତ ଜନ ॥ ୮୮
ଉଭୟ ଲୋକେ ତାଙ୍କ ଧନ । ନୁହଇ କିଛି ପ୍ରୟୋଜନ ॥ ୮୯
ଜୀଇ ଥାଆନ୍ତେ ଯେଉଁମାନେ । ମଲାର ପ୍ରାଏ ଏ ଭୁବନେ ॥ ୯୦

୧ । ପିଶାଚ=ଉଲ୍ଲୁକ ପିଶାଚ ।
୨ । ଦୁଗ୍‌ଧ=ଉପଭୁକ୍ତ(ସ୍ୱାମୀ); ଦଗ୍‌ଧ (ପାଠାନ୍ତର) ।

ତାହାଙ୍କୁ ଭଜଇ ଯେ ସ୍ୱୟେଂ । ଅଟେ ଜୀଅନ୍ତା ଶବ ପ୍ରାଏ ॥ ୯୧
୧୩ ଅସାଧୁସଙ୍ଗୁଁ ତାର ମତି । ବଞ୍ଚିତ ହୋଏ ଯେବେ ଅତି ॥ ୯୨
ପାଷଣ୍ଡ ଲୋକଠାକୁ ଯାଇ । ମାଗଇ ସବିନୟ ହୋଇ ॥ ୯୩
ସଲିଳ-ନଥିଲା ନଦୀରେ । ଗୋଡ଼ ଖସିଲେ ସଂଭ୍ରମରେ ॥ ୯୪
ଯେସନେ ମୁଣ୍ଡ ଫାଟି ଯାଏ । ବେଦନା ନିରନ୍ତର ପାଏ ॥ ୯୫
ସେ ରୂପେ ଇହ-ପର ଲୋକେ । ଦୁଃଖଦ ଯେ ପାଷଣ୍ଡ ଲୋକେ ॥ ୯୬
୧୪ ବାଧନ୍ତେ କ୍ଷୁଧା, ତୃଷା ଦୁଇ । ଯେବେ ଅନ୍ନ ହିଁ ନ ମିଳଇ ॥ ୯୭
ପିତାର ପୁତ୍ରର ବା ଯହିଁ । ତୃଣମାତ୍ର ହିଁ ଅଛି ରହି ॥ ୯୮
ଭକ୍ଷଣ କରଇ ସେମାନ । ଯେଣୁ ଅଟଇ ଅକିଂଚନ ॥ ୯୯
୧୫ ସେ ପୁଣି କହୁଣିସି ଠାଇ । ଭାର୍ଯ୍ୟାସହିତ[୧] ଗୃହ ପାଇ ॥ ୧୦୦
ଶୋକଅନଳେ ଦହି ହୋଏ । ଅତିହିଁ ଅନୁତାପ ପାଏ ॥ ୧୦୧
ଯେଣୁ ନ ଥାନ୍ତି ସେ ସଦନେ । ସୁଖଦାୟକ ଅର୍ଥମାନେ ॥ ୧୦୨
ପ୍ରାନ୍ତ ସମୟ ସେ ଗୃହର । ଯେଣୁ ନୁହଇ ସୁଖକର ॥ ୧୦୩
୧୬ କାଳବଶରୁ କେଉଁ ସ୍ଥାନେ । କ୍ରୋଧ କରନ୍ତି ରାଜାମାନେ ॥ ୧୦୪
ରାକ୍ଷସ ପ୍ରାୟ ସେ ଅଟନ୍ତି । ପ୍ରିୟ ବିତ୍ତକୁ ଘେନି ଯାନ୍ତି ॥ ୧୦୫
ସେ ଘେନି ଅହରଷ ହୋଇ । ଶବପ୍ରାଏ ସେ ହୋଇ ଥାଇ ॥ ୧୦୬
୧୭ କେବଣ ସ୍ଥାନେ ସେ ବନରେ । ମିଳନ୍ତି ମନୋରଥଦ୍ୱାରେ ॥ ୧୦୭
ପିତା, ପିତାମହାଦି ଜନେ । ଅନିତ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ସେମାନେ ॥ ୧୦୮
ତାହାଙ୍କୁ ମଣେ ସତ୍ୟପ୍ରାଏ । ସ୍ୱପ୍ନସୁଖକୁ କ୍ଷଣେ ପାଏ ॥ ୧୦୯
୧୮ ଗୃହ ଆଶ୍ରମ-ବିଷୟରେ । ଯେ କର୍ମ ଲେଖିଛି ବେଦରେ ॥ ୧୧୦
ସେ କର୍ମମାନଙ୍କର ଭାର । ଅଟଇ ପର୍ବତ ଆକାର ॥ ୧୧୧
ତାର ଅନ୍ତକୁ ଯିବାପାଇଁ । ମନ କରନ୍ତେ କେଉଁଠାଇଁ ॥ ୧୧୨
ଲୋକମାର୍ଗରୁ ଯେ ନିର୍ଗତ । ଲଭିଣ ସେ ବିପତ୍ତି ଚିତ୍ତ ॥ ୧୧୩
ଯହିଁ ଝିଙ୍କର[୨] କଣ୍ଟାମାନେ । ପଡ଼ିଣ ଥାନ୍ତି ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ॥ ୧୧୪
ସେ ସ୍ଥାନେ ମିଳିଲା ପରାଏ । ଅତି ବେଦନାକୁ ସେ ପାଏ ॥ ୧୧୫
୧୯ ଦୁଃସହ ହୋଇ ଗର୍ଭଗତେ । ଯେ ଅଗ୍ନି ଜଳେ ଅବିରତେ ॥ ୧୧୬
ସକଳ ବଳ ସେ ହରଇ । ସେ ଘେନି ପୁଣ କେଉଁଠାଇଁ ॥ ୧୧୭
କ୍ରୋଧ କରଇ କୁଟୁମ୍ବକୁ । ପୋଷି ନ ପାରେ ଯେଣୁ ତାକୁ ॥ ୧୧୮
୨୦ ନିଦ୍ରା ଅଜଗର ଆସିଣ । ବଳେ ଧରନ୍ତେ ତାକୁ ପୁଣ ॥ ୧୧୯
ବୁଡ଼ଇ ମହା ଅନ୍ଧକାରେ । ଶୋଇଲାପ୍ରାଏ ବନଘୋରେ ॥ ୧୨୦
କିଛିହିଁ ଆଉ ନ ଜାଣଇଁ । ଶବପ୍ରାଏକ ପଡ଼ିଥାଇ ॥ ୧୨୧

୧ । ଦାବସମାନ (ପାଠାନ୍ତର) । ମୂଳ ପାଠ=ଦାରବତ୍ । ଦାବବତ୍ ଇତି ବା ପାଠଃ ।
୨ । ଝିଙ୍କର=ଖପରା; ଭଙ୍ଗାହାଣ୍ଡିଖଣ୍ଡ ।

୨୧ ଦୁର୍ଜନସର୍ପେ ବଳିୟାର । ଭାଙ୍ଗନ୍ତେ ଗର୍ବଦନ୍ତ ତାର ॥ ୧୨୨
ନ ଲଭେ ନିଦ୍ରା-ଅବକାଶ । ବ୍ୟଥିତ ହୋଏ ହୃଦଦେଶ ॥ ୧୨୩
ଯେ ଅବା ଥାଇ ତାର ଜ୍ଞାନ । ସେ ସର୍ବ ହୁଅଇ ନିଧନ ॥ ୧୨୪
ଅନ୍ଧ କୂପରେ ଅନ୍ଧପ୍ରାଏ । ପଡ଼ଇ ପୁଣ କେଉଁଠାଏ ॥ ୧୨୫
୨୨ ସେ କାମମଧୁଲେଶମାନ । ଖୋଜନ୍ତେ ପୁଣ କେଉଁସ୍ଥାନ ॥ ୧୨୬
ପର ବନିତା, ପର ବିତ୍ତ । ଏଥେ ନିବେଶେ ଯେବେ ଚିତ୍ତ ॥ ୧୨୭
ଏମନ୍ତ ଦୋଷ ତାର ଜାଣି । ନୃପ ପକାଇ ତାକୁ ହାଣି ॥ ୧୨୮
ଯାହାର ସେ ବନିତା, ଧନ । ସେ ଅବା କରଇ ନିଧନ ॥ ୧୨୯
ଦୁସ୍ତର ନରକମଧ୍ୟରେ । ପଡ଼ଇ ଯାଇଁ ସେ ପାପରେ ॥ ୧୩୦
୨୩ ସେ ଘେନି ପ୍ରବୃତ୍ତିମାର୍ଗରେ । କର୍ମକୁ ଉଭୟ ପ୍ରକାରେ ॥ ୧୩୧
ସଂସାର ଜନ୍ମଭୂମିଭାବେ । ସାଧୁ କହନ୍ତି ଅନୁଭବେ ॥ ୧୩୨
୨୪ ଏ ରୂପେ ପର ଦାର, ଧନ । ହରନ୍ତେ ଲଭଇ ବନ୍ଧନ ॥ ୧୩୩
ଯେବେ ତହିଁରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ । ତାଠାରୁ ଦେବଦତ୍ତ ନେଇ ॥ ୧୩୪
ସେ ଦେବଦତ୍ତଠାରୁ ଧନ । ହରଇ ବିଷ୍ଣୁମିତ୍ର ଆନ ॥ ୧୩୫
ଏ ରୂପେ ନିୟତ ହୋଇଣ । ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ ଏଥି ପୁଣ ॥ ୧୩୬
୨୫ ଶୀତ ବାତାଦି ଯେ ଅନେକ । ଦୈବ, ଭୌତିକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ॥ ୧୩୭
ସେ ଦଶାମାନ ନିବର୍ତ୍ତାଇ । ନ ପାରି ପୁଣ କେଉଁ ଠାଇ ॥ ୧୩୮
ଦୁରନ୍ତ ଚିନ୍ତାକୁ ଲଭଇ । ବିଷାଦ ପାଇଣ ରହଇ ॥ ୧୩୯
୨୬ କେହୁଣି ସ୍ଥାନେ ପରସ୍ପର । କରନ୍ତେ ଧନବ୍ୟବହାର ॥ ୧୪୦
ବୋଡ଼ିଏ[୧] ଅବା ଯେତେ କେତେ । ହରଇ ପର-ଅସମ୍ମତେ ॥ ୧୪୧
ତେତେବେଳେ ପ୍ରୀତିଭଙ୍ଗ ହୋଇ । ପରର ଠାରେ ଦ୍ୱେଷ ପାଇ ॥ ୧୪୨
୨୭ ଏ ଭବମାର୍ଗେ ଏ ପ୍ରକାରେ । ଶଠଭାବରୁ ବିତ୍ତଠାରେ ॥ ୧୪୩
ଏତେକ ଉପସର୍ଗମାନ । ହୁଅନ୍ତି ଏ ବାହାରେ ଆନ ॥ ୧୪୪
ସୁଖ ଦୁଃଖ ରାଗ ବିଦ୍ୱେଷ । ଭୟ ଅଭିମାନ ହରଷ ॥ ୧୪୫
ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟ, ଈର୍ଷ୍ୟା ଅବମାନ । କ୍ଷୁଧା ପିପାସା ବ୍ୟାଧିମାନ ॥ ୧୪୬
ଉନ୍ମାଦ ଶୋକ ଲୋଭ ପୁଣ । ମୋହ ଜନ୍ମ ଜରା ମରଣ ॥ ୧୪୭
[୨]ଏ ଆଦି ନାନା ଦୁଃଖଗଣେ । ଜାତ ହୁଅନ୍ତି କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ॥ ୧୪୮
୨୮ ବିଷ୍ଣୁର ମାୟା ଏ ସଂସାରେ । ବିଦିତ ବନିତାରୂପରେ ॥ ୧୪୯
ସେ ଯେବେ କରେ ଆଲିଙ୍ଗନ । ହଜାଇ ବିବେକବିଜ୍ଞାନ ॥ ୧୫୦
ତା' ସଙ୍ଗେ ବିହରିବାପାଇଁ । ଗୃହାରମ୍ଭକୁ ବିସ୍ତରଇ ॥ ୧୫୧

---

୧ । ବୋଡ଼ି—ମୂଳ ଶବ୍ଦ "କାକିଣିକା" ।
୨ । ବ୍ୟୁତ୍କ୍ରମୈଃ ପୁନରୁକ୍ତୈଶ୍ଚ ନାନାପାଠୈରତଃ ପରମ୍ ।
ଦୁର୍ଗମୋଽପି ଭବାଧ୍ୱାୟଂ ସପ୍ରଦାୟେନ ତୀର୍ଯ୍ୟତେ ॥ (ସ୍ୱାମୀ)

	ତେଣୁ ଆକୁଳଚିତ୍ତ ହୋଏ	। ତା' ପୁତ୍ର, ଦୁହିତା ଯେ ଥାଏ	॥ ୧୫୨
	ତାଙ୍କର କୋମଳ ବଚନ	। ଗ୍ରହିଁଣି ନାନା ଚେଷ୍ଟାମାନ	॥ ୧୫୩
	ତେଣେ ସେ ବଶଚିତ୍ତ ହୋଇ	। ଅଜିତ-ଆତ୍ମା ହିଁ ଅଟଇ	॥ ୧୫୪
	ଆତ୍ମାକୁ ଦୁସ୍ତର ନରକେ	। ପକାଏ ତେଣୁ ଅବିବେକେ	॥ ୧୫୫
୨୯	ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୂକ୍ଷ୍ମ କାଳ ଯେହି	। ତାହାକୁ ପରମାଣୁ କହି	॥ ୧୫୬
	ପରମାଣୁକୁ ଆଦି ହୋଇ	। ପରାର୍ଦ୍ଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେ ଥାଇ	॥ ୧୫୭
	ସେ କାଳଚକ୍ରଟି ବିଷ୍ଣୁର	। ବେଗେ ବୁଲନ୍ତେ ନିରନ୍ତର	॥ ୧୫୮
	ବ୍ରହ୍ମାଦି ତୃଣପରିଯନ୍ତେ	। ଯେତେକ ଜୀବ ଏ ଜଗତେ	॥ ୧୫୯
	ତାହାକୁ ପ୍ରତିକାର କରି	। ନ ପାରନ୍ତି ଏ ଦେହ ଧରି	॥ ୧୬୦
	ସେ କାଳ ସକଳ ହରଇ	। ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ	॥ ୧୬୧
	ସେ କାଳଚକ୍ର ବଳିଆର	। ଅଟଇ ଆୟୁଧ ଯାହାର	॥ ୧୬୨
	ସେ ଯଜ୍ଞପୁରୁଷ ଈଶ୍ୱର	। ତାହାଙ୍କୁ କରି ଅନାଦର	॥ ୧୬୩
	ଯେ କଙ୍କ, ବକ, ଗୃଧ୍ରପ୍ରାୟ	। ଅଟନ୍ତି ପାଷଣ୍ଡ ନିଚୟ	॥ ୧୬୪
	ତାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟବଟପ୍ରାୟ	। ପାଷଣ୍ଡଦେବତାନିଚୟ	॥ ୧୬୫
	ମହତଜନଙ୍କ ଆଗ୍ରେ	। ଛାଡ଼ି ଅଛନ୍ତି ଯାଙ୍କୁ ଦୂରେ	॥ ୧୬୬
	ତାଙ୍କୁ ପାଷଣ୍ଡ ଆଗମରେ	। ଭଜିଣ ଇଷ୍ଟବୁଦ୍ଧି କରେ	॥ ୧୬୭
୩୦	ଆତ୍ମବଞ୍ଚିତ ଏ ସଂସାରେ	। ଅଟନ୍ତି ଯେ ପାଷଣ୍ଡୀ ନରେ	॥ ୧୬୮
	ଯେବେ ସେ ପାଷଣ୍ଡୀଙ୍କ ଠାଏ	। ବଞ୍ଚନା ପାଇ ଅତିଶୟେ	॥ ୧୬୯
	ବ୍ରହ୍ମକୁଳକୁ ଅନୁଗତ	। ହୋଇ ରହନ୍ତେ ଅବିରତ	॥ ୧୭୦
	ସେ ବିପ୍ରମାନଙ୍କର ଧର୍ମ	। ବ୍ରତାଦି ଶ୍ରୌତ ସ୍ମାର୍ତ୍ତ କର୍ମ	॥ ୧୭୧
	ସେ କର୍ମମାନଙ୍କ ବିଧାନ	। ଯଜ୍ଞପୁରୁଷ-ଆରାଧନ	॥ ୧୭୨
	ସେ କଥା ନ ରୋଚଇ ଯେଣୁ	। ଶୂଦ୍ରର ପ୍ରାଏ ହୋଏ ତେଣୁ	॥ ୧୭୩
	ବେଦ-ଆଗ୍ରେ ଅଧିକାର	। ନ ଥିଲା ନ୍ୟାୟେ ସେ ଶୂଦ୍ରର	॥ ୧୭୪
	ବାନରଜାତିପ୍ରାଏ ହୋଇ	। ଭାର୍ଯ୍ୟାସଙ୍ଗତେ ଗୃହେ ଥାଇ	॥ ୧୭୫
	କେବଳ କୁଟୁମ୍ବପୋଷଣ	। ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରାଦି ନାହିଁ ପୁଣ	॥ ୧୭୬
୩୧	ତହିଁ ଅପ୍ରତିବନ୍ଧ ହୋଇ	। ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ବିହରଇ	॥ ୧୭୭
	ଅତିକୃପଣମତି ନର	। ମୁଖ ଗ୍ରହିଁନ୍ତେ ପରସ୍ପର	॥ ୧୭୮
	ସୁରତ କର୍ମେ ବଶ ହୋଇ	। ମରିବା କଥା ପାଶୋରଇ	॥ ୧୭୯
୩୨	ଦେହଅର୍ଥରେ ପ୍ରୟୋଜନ	। ଦ୍ରୁମର ପ୍ରାଏ ଗୃହମାନ	॥ ୧୮୦
	ବାନରପ୍ରାଏକ ତହିଁରେ	। ବିହାର କରନ୍ତେ ନିର୍ଭରେ	॥ ୧୮୧
	ସୁତ-ଦାରରେ ବଶ ହୋଇ	। ସୁରତସୁଖେ କାଳ ନେଇ	॥ ୧୮୨
୩୩	ଏ ରୂପେ ସଂସାରମାର୍ଗରେ	। ସୁଖ ଦୁଃଖାଦିଙ୍କ ସ୍ୱୀକାରେ	॥ ୧୮୩
	ଗିରିକନ୍ଦରର ସମାନ	। ଅଛନ୍ତି ରୋଗଆଦି-ମାନ	॥ ୧୮୪

	ତହିଁ ପଡ଼ଇ ପୁଣ ଯାଇ	ମୃତ୍ୟୁସକାଶୁଁ ଭୟ ପାଇ	॥ ୧୮୫
୩୪	ଶୀତ ବାତକୁ ଆଦି ଯେତେ	ଦୈବିକ ଆଦି ଏ ଜଗତେ	॥ ୧୮୬
	ସେ ତାପତ୍ରୟ ନିବର୍ତ୍ତାଇ	ନ ପାରି ଅତିଚିନ୍ତା ପାଇ	॥ ୧୮୭
	ବିଷାଦଚିତ୍ତ ହୋଇଥାଏ	ସେବନେ କେହୁଣିସିଠାଏ	॥ ୧୮୮
୩୫	ଏକ ଆରକେ ବ୍ୟବହାର	କରନ୍ତେ କେହୁଣିସିଠାର	॥ ୧୮୯
	ବିତ୍ତଶାଠ୍ୟରେ କିଛି ଧନ	ଅର୍ଜଇ ପୁଣ ଯେବେ ଜନ	॥ ୧୯୦
	ପରସଙ୍ଗତେ ଦ୍ୱେଷ ପାଇ	ସେ କଥା ଦୁଃଖଦ ଅଟଇ	॥ ୧୯୧
୩୬	ସେ ପୁଣି କେହୁଣିସି ସ୍ଥାନେ	ନାଶ ହୁଅନ୍ତେ ଧନମାନେ	॥ ୧୯୨
	ଶୟନ, ଆସନ, ଭୋଜନ	ଏ ଆଦି ଭୋଗେ ହୋଇ ହୀନ	॥ ୧୯୩
	ଯେବଣ ମନୋରଥ କରେ	ସେ କଥା ସଂପାଦି ନ ପାରେ	॥ ୧୯୪
	ଲଭିବା ନିମିତ୍ତେ ସେ ବିତ୍ତ	ଦୃଢ଼ କରିଣ ନିଜ ଚିତ୍ତ	॥ ୧୯୫
	ଅବମାନନା ଆଦିମାନ	ଦୁର୍ଜନଠାରୁ ଲଭେ ଜନ	॥ ୧୯୬
୩୭	ଏ ରୂପେ ବିତ୍ତେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ	ପରର ସଙ୍ଗେ ଅବିରତ	॥ ୧୯୭
	ବଇର-ଭାବକୁ ବଢ଼ାଇ	ପୂର୍ବବାସନାରେ ଯା' ପାଇ	॥ ୧୯୮
	ସେ ବିତ୍ତ ଲଭି କରି ପୁଣି	ଦଇବବଶେ ଛାଡ଼େ ପ୍ରାଣୀ	॥ ୧୯୯
୩୮	ଏ ଭବମାର୍ଗେ ନାନା କ୍ଳେଶ	ଉପଦ୍ରବେ ହୋଇ ଅବଶ	॥ ୨୦୦
୩୯	ଯେ ଲୋକ ବିପତ୍ତି ଲଭଇ	ଯେ ଅବା ପ୍ରାଣକୁ ଛାଡ଼ଇ	॥ ୨୦୧
	ସେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦୂରରେ	ଛାଡ଼ି କରିଣ ତଦନ୍ତରେ	॥ ୨୦୨
	ଜନମୁଁଥାନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ	ତାହାଙ୍କୁ ଘେନି ସଂନିଧାନେ	॥ ୨୦୩
	ଶୋକ କରଇ, ମୋହ ଯାଇ	ଉଚ୍ଚରେ ଶବଦ କରଇ	॥ ୨୦୪
	ରୋଦନ କରେ, ହରଷିତ-	ହୋଇଣ ଗାଉଥାଇ ଗୀତ	॥ ୨୦୫
	ସାଧୁରୁ ଯେବେ ହୋଏ ଆନ	ସଂସାରେ ଲଭଇ ବନ୍ଧନ	॥ ୨୦୬
	ଏ ନରଲୋକସାର୍ଥ ପୁଣ	ଯହିଁରୁ ହୋଇଛି ନିର୍ମାଣ	॥ ୨୦୭
	ଯାକୁ ସଂସାରମାର୍ଗପାର	ବୋଲି କହନ୍ତି ଜ୍ଞାନୀ ନର	॥ ୨୦୮
	ତାକୁ ନ କରେ ଅନୁବୃତ୍ତି	ସେ ଲୋକ ଅତି ମୂଢ଼ମତି	॥ ୨୦୯
	ଯେ ଅଟେ ଯୋଗାନୁଶାସନ	ସକଳ ଛାଡ଼ି ମୁନିଜନ	॥ ୨୧୦
	[୧]ଶାନ୍ତ ସଂଯତମନା ହୋଇ	ଯାହାକୁ ଶୁଭେ ଛନ୍ତି ପାଇ	॥ ୨୧୧
୪୦	ଯେବଣ ରାଜରଷିମାନେ	ଯାଙ୍କ ଅଟନ୍ତି ଭୁବନେ	॥ ୨୧୨
	ଦିଗଦନ୍ତୀଙ୍କି ଭୁଜବଳେ	ଜିଣିପାରନ୍ତି ମହୀତଳେ	॥ ୨୧୩
	ଏମନ୍ତ ହେଲେହେଁ କେବଳ	ଶୁଅନ୍ତି ରଣେ ଭୂମିତଳ	॥ ୨୧୪
	ମୋହର ବୋଲି ଏ ଭୂମିରେ	ବଇରଭାବେ ପରସ୍ପରେ	॥ ୨୧୫
	ଯେବଣ ଭୂମିକି ଛାଡ଼ିଣ	କାଳରେ ଲଭିଲେ ମରଣ	॥ ୨୧୬

୧ । ଶାନ୍ତି ସଂଯୁତମନା ହୋଇ (ପାଠାନ୍ତର) ।

୪୧ ଯେ କର୍ମ ଲତାପ୍ରାଏ ହୋଇ । ତହିଁରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଇ ॥ ୨୧୭
କଷ୍ଟକଷ୍ଟେ ସେ ବିପତ୍ତିରୁ । ମୁକତ ହୋଇ ନରକରୁ ॥ ୨୧୮
ପୁଣି ହିଁ ଏହି ପରକାରେ । ମିଳିଣ ସଂସାରମାର୍ଗରେ ॥ ୨୧୯
ମିଳଇ ନରଲୋକସାର୍ଥେ । ଏହି ପ୍ରକାରେ ସ୍ୱର୍ଗପଥେ ॥ ୨୨୦
ଯେବେ ସେ କରଇ ଗମନ । ତହିଁ ଲଭଇ ସ୍ଥାନମାନ ॥ ୨୨୧
ସେ ଭରତର କର୍ମ ଜନ । ଏ ରୂପେ କରନ୍ତି ଗାୟନ ॥ ୨୨୨
୪୨ ମହାତ୍ମା ରାଜରଷି ଖ୍ୟାତ । ଋଷଭସୁତ ଯେ ଭରତ ॥ ୨୨୩
ତାଙ୍କ ମାର୍ଗକୁ ନୃପ ଆନ । ମନେହେଁ ନ କରେ ଗମନ ॥ ୨୨୪
ଗରୁଡ଼ମାର୍ଗକୁ ଯେସନ । ମକ୍ଷିକା ନୁହଇ ଭାଜନ ॥ ୨୨୫
୪୩ ମଞ୍ଜୁଳ ଗୃହିଣୀ, ନନ୍ଦନ । ରାଜ୍ୟସହିତେ ମିତ୍ରଜନ ॥ ୨୨୬
ଏମାନ ପରିତ୍ୟାଗ କରି- । ନ ପାରେ କେହୁ ଦେହ ଧରି ॥ ୨୨୭
ଯୁବାବୟସେ ଯେ ଭରତ । ଉତ୍ତମଶ୍ଳୋକେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ ॥ ୨୨୮
ଏମାନ କଲା ଅତି ଦୂର । ମଳକୁ ତେଜେ ଯେହ୍ନେ ନର ॥ ୨୨୯
୪୪ ଅବନି, ସୁତ, ନିଜଜନ । ଭାର୍ଯ୍ୟାସହିତେ ବିତ୍ତମାନ ॥ ୨୩୦
ସଦୟ ଅବଲୋକ ଯାର । ବାଞ୍ଛନ୍ତି ଯାହା ସୁରବର ॥ ୨୩୧
ଏମନ୍ତ ସଂପତ୍ତିସହିତେ । ଯେ ନୃପ ନ ବାଞ୍ଛିଲା ଚିତ୍ତେ ॥ ୨୩୨
ସେ କଥା ଅଟଇ ଉଚିତ । କୃଷ୍ଣସେବାରେ ଯାର ଚିତ୍ତ ॥ ୨୩୩
ଅନୁରାଗକୁ ଲଭିଥାଇ । ମୋକ୍ଷହିଁ ତୁଚ୍ଛ ସେ କରଇ ॥ ୨୩୪
୪୫ ଯେ ଯଜ୍ଞରୂପୀ, ଧର୍ମପତି । ନିପୁଣ କର୍ମମାର୍ଗେ ଅତି ॥ ୨୩୫
ସାଂଖ୍ୟସ୍ୱରୂପ ଜ୍ଞାନସାର । ପ୍ରଧାନ ଫଳ ଅଟେ ଯାର ॥ ୨୩୬
ଯେ ନାରାୟଣ, ପ୍ରକୃତିର- । ଈଶ୍ୱର ତାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର ॥ ୨୩୭
ଏମନ୍ତ ବଚନ ଉଚ୍ଚରେ । ଯେ ପୂର୍ବ ମୃଗକଳେବରେ ॥ ୨୩୮
ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିବା ସମୟରେ । ବୋଇଲା ସୁବ୍ୟକ୍ତ ଅକ୍ଷରେ ॥ ୨୩୯
୪୬ ଯା' ଶୁଦ୍ଧ ଗୁଣକର୍ମମାନ । ବୈଷ୍ଣବେ କରନ୍ତି ପୂଜନ ॥ ୨୪୦
ସେ ରାଜରଷି ଭରତର । ଚରିତ ଅଟେ ଭଦ୍ରକର ॥ ୨୪୧
ଆୟୁଷପ୍ରଦ ଧନ୍ୟ[୧] ଆଉ । ଯଶଦ[୨] ସ୍ୱର୍ଗ-ମୋକ୍ଷକର ॥ ୨୪୨
ଯେ ଶୁଣେ ଯେ ଏହା କହଇ । ଶୁଣି ଯେ ହରଷ ହୁଅଇ ॥ ୨୪୩
ଆପଣା ସକାଶୁଁ ସେ ଜନ । ଲଭେ ସକଳ ସୁଖମାନ ॥ ୨୪୪
ପରସକାଶୁଁ କିଛି ଆନ । ସୁଖକୁ ନ ବାଞ୍ଛଇ ମନ ॥ ୨୪୫
କହଇ ବିପ୍ର ଦୀନବନ୍ଧୁ । ମୋତେ ଉଦ୍ଧର କୃପାସିନ୍ଧୁ ॥ ୨୪୬

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଭରତୋପାଖ୍ୟାନଂ
ନାମ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

୧ । ଧନ୍ୟ=ଧନଦ । ୨ । ଯଶୋଦ (ଶୁଦ୍ଧପାଠ) ।

ପଞ୍ଚଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଏବମଷ୍ଟଭିରଧ୍ୟାୟୈର୍ଭରତସ୍ୟୋକ୍ତମୀହିତମ୍ ।
ତତଃ ପଞ୍ଚଦଶେ ତସ୍ୟ କୀର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତେ ବଂଶଜା ନୃପାଃ ।।

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ସୁମତି ନାମେ ଭରତର । ଜନମ ହୋଇଲା କୁମର ।। ୧
ଯେଉଁ ସୁମତି ଋଷଭର । ମାର୍ଗକୁ କରନ୍ତେ ଆଗ୍ରହ ।। ୨
ତାଙ୍କୁ ଅପୂଜ୍ୟ ପାଷଣ୍ଡୀଏ । ପାପିଷ୍ଠ ବୁଦ୍ଧିରେ ଥୋକାଏ ।। ୩
କଳିଯୁଗର ପ୍ରବେଶରେ । କଳ୍ପିବେ ଦେବତା ରୂପରେ ।। ୪
୨ ତାହାର ବୃଦ୍ଧସେନା ନାମ । ଭାର୍ଯ୍ୟା ଅଟଇ ଅନୁପମ ।। ୫
ତାଠାରେ ପୁତ୍ର ହେଲା ଜାତ । ନାମ ତାହାର ଦେବାଜିତ ।। ୬
୩ ଦେବାଜିତ୍ତୁଁ ଆସୁରୀ ଠାରେ । ଜନମ ହୋଇଲା କୁମରେ ।। ୭
ସେ ଦେବଦ୍ୟୁମ୍ନ ନାମେ ଖ୍ୟାତ । ଦେବଦ୍ୟୁମ୍ନର ଏକ ସୁତ ।। ୮
ଜନ୍ମିଲା ଧେନୁମତୀଠାର । ପରମେଷ୍ଠୀ ନାମ ତାହାର ।। ୯
ପରମେଷ୍ଠୀର ସୁବର୍ଚ୍ଚଳା । ନାମରେ ଅଟଇ ଅବଳା ।। ୧୦
ତାଠାରେ ସମ୍ଭବିଲା ସୁତ । ପ୍ରତୀହ ନାମେ ସେ ବିଦିତ ।। ୧୧
୪ ବହୁତ ଲୋକଙ୍କୁ ସେ ପୁଣି । ପ୍ରତୀହ ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା ଭଣି ।। ୧୨
ମହାପୁରୁଷଙ୍କୁ ଆତ୍ମାରେ । ଦେଖିଲା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ରୂପରେ ।। ୧୩
୫ ପ୍ରତୀହଭାର୍ଯ୍ୟା ସୁବର୍ଚ୍ଚଳା । ସେ ତିନି ସୁତ ଜାତ କଲା ।। ୧୪
ପ୍ରଥମ ସୁତ ପ୍ରତିହର୍ତ୍ତା । ଆବର ପ୍ରସ୍ତୋତା ଉଦ୍‌ଗାତା ।। ୧୫
ଯଜ୍ଞବିଷୟରେ ନିପୁଣ । ହେଲେ ଏ ତିନି ସୁତ ପୁଣ ।। ୧୬
ପ୍ରତିହର୍ତ୍ତାର ଯେ ଯୁବତି । ତାହାର ନାମ ଅଟେ ସ୍ତୁତି ।। ୧୭
ତାଠାରେ ଅଜ, ଭୂମା ହୋଇ । ସେ ଜାତ କଲା ସୁତ ଦୁଇ ।। ୧୮
୬ ଭୂମାର ଋଷିକୁଲ୍ୟା ନାରୀ । ଉଦ୍‌ଗୀଥ ତନୟ ତାହାରି ।। ୧୯
ଉଦ୍‌ଗୀଥ ଦେବକୁଲ୍ୟାଠାର । ଜନମ କଲାକ କୁମର ।। ୨୦
ପ୍ରସ୍ତାବ ନାମେ ସେ ବିଦିତ । ତା' ଭାର୍ଯ୍ୟା ବିଭୁତ୍‌ସତୀ[୧] ଖ୍ୟାତ ।। ୨୧
ବିଭୁ ନାମରେ ସୁତ ତାର । ଜନ୍ମିଲା ବିଭୁତ୍‌ସତୀ ଠାର ।। ୨୨
ବିଭୁର ଭାର୍ଯ୍ୟା ଅଟେ ରତି । ତା' ସୁତ ପୃଥୁଷେଣ ଖ୍ୟାତି ।। ୨୩
ସେ ପୃଥୁଷେଣର ଯୁବତି । ତା' ନାମ ଅଟଇ ଆକୂତି ।। ୨୪
ଆକୂତିଠାରେ ହେଲା ତାର । ନକ୍ତ ନାମରେ କୁମର ।। ୨୫
ନକ୍ତର ରତିଠାରେ ସୁତ । ଜନ୍ମିଲା ଗୟ ସେ ବିଦିତ ।। ୨୬

୧ । ବିଭୁତ୍‌ସା,ନିୟୁତ୍‌ସା (ପାଠାନ୍ତରଦ୍ୱୟ) ।

ସେ ରାଜରଷିମଧ୍ୟେ ବର	ଉଦାର ଅଟେ କୀର୍ତ୍ତି ତାର	॥ ୨୭
ଜଗତ ରଖିବା ଇଚ୍ଛାରେ	ଯେ ବିଷ୍ଣୁ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ଧରେ	॥ ୨୮
ତାଙ୍କର କଳା ସେ ସାକ୍ଷାତ	ଜଗତେ ହୋଇଲା ବିଦିତ	॥ ୨୯
ଆତ୍ମଜ୍ଞାନକୁ ଆଦି କରି	ଅନେକ ଗୁଣ ଥିଲା ଧରି	॥ ୩୦
ଏ ଘେନି ଯେତେ ଦିନ ଥିଲା	ମହାପୁରୁଷ ବୋଲାଇଲା	॥ ୩୧
୭ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ପାଳନ	ପୋଷଣ, ସନ୍ତୋଷ ବିଧାନ	॥ ୩୨
୮ ସୁପଥଶିକ୍ଷା, ଆଶ୍ୱାସନ	ଏମନ୍ତ ଧର୍ମେ ସେ ରାଜନ	॥ ୩୩
ଯଜ୍ଞାଦି ଧର୍ମେ ଯେବା ଆନ	ସକଳ ଭାବରେ ସେମାନ	॥ ୩୪
ଅର୍ପିତ କଲା ବିଷ୍ଣୁ ଠାର	ଯେ ବିଷ୍ଣୁ ବ୍ରହ୍ମ ପରାବର	॥ ୩୫
ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞ ଲୋକଙ୍କ ଚରଣ-	ଅନୁସେବାରେ ଅନୁକ୍ଷଣ	॥ ୩୬
ଭକ୍ତିଯୋଗକୁ ବିଷ୍ଣୁଠାରେ	ଲଭିଣ ସେ ଭକ୍ତିଯୋଗରେ	॥ ୩୭
ସଂସ୍କାରବନ୍ତ ଶୁଦ୍ଧମତି	ହୋଇଣ ସେ ଗୟ ନୃପତି	॥ ୩୮
ଯହିଁରେ ଦେହେ ଆତ୍ମମତି	ନିବୃତ୍ତ ହୋଇଲା ଝଟିତି	॥ ୩୯
ସେ ଚିତ୍ତେ ଆପଣା ଇଚ୍ଛାଏ	ଯେ ବ୍ରହ୍ମ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଏ	॥ ୪୦
ସେ ବ୍ରହ୍ମଠାରେ ଆତ୍ମା କରି	ଅନୁଭବକୁ ସେ ଆଚରି	॥ ୪୧
ହୋଇଣ ଅଭିମାନ ହୀନ	ଅବନି କଲାକ ପାଳନ	॥ ୪୨
ହେ ପରୀକ୍ଷିତ ! ସେ ଗୟର	ଗାଥାମାନଙ୍କୁ ଏ ପ୍ରକାର	॥ ୪୩
ଗାୟନ କରନ୍ତି ସଂସାରେ	ପୁରାଣବେତ୍ତା ଯେଉଁ ନରେ	॥ ୪୪
୯ ବିଷ୍ଣୁର କଳା ଅଟେ ଗୟ	ତା' ବିନୁ ଆନ ଅତିଶୟ	॥ ୪୫
କର୍ମରେ ଗୟକୁ ସମାନ	ହୋଇବ କେବଣ ରାଜନ	॥ ୪୬
ଲଭେ ଯେ ସବୁଠାରେ ମାନ୍ୟ	ଜାଣେ ବହୁତ କଥାମାନ	॥ ୪୭
ଯେ ଧର୍ମ ପାଳନ କରଇ	ଲକ୍ଷ୍ମୀକି ଲଭିଣ ଅଛଇ	॥ ୪୮
ଯେ ପତି ସାଧୁଙ୍କ ସଭାର	ଅଟଇ ସାଧୁଙ୍କ କିଙ୍କର	॥ ୪୯
୧୦ ଶ୍ରଦ୍ଧା, ମଇତ୍ରୀ ଆଦି ଯେତେ	ଦକ୍ଷର କନ୍ୟା ଏ ଜଗତେ	॥ ୫୦
ସେ ଯେଉଁ ଆଶିଷ କରନ୍ତି	ସେ ଆନ ନୋହେ ସେହୁ ସତୀ	॥ ୫୧
ସେମାନେ ଅତି ହରଷରେ	ଯେବଣ ଗୟକୁ ପୂର୍ବରେ	॥ ୫୨
ଘେନିଣ ନଦୀଙ୍କର ବାରି	ଅଛନ୍ତି ଅଭିଷେକ କରି	॥ ୫୩
କାମନା ହୋଇ କଥା ଯେତେ	ତାହା ଯେ ନ ବାଞ୍ଛଇ ଚିତ୍ତେ	॥ ୫୪
ଯେଉଁ ଗୟର ପ୍ରଜାମାନେ	ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତି ଯାହା ମନେ	॥ ୫୫
ସେ ବାଞ୍ଛାମାନ ବସୁମତୀ	ତାଙ୍କର ସଂପାଦଇ ଅତି	॥ ୫୬
ଗୟର ଯେତେ ଗୁଣମାନ	ବାଛୁରିପ୍ରାୟେ ସେ ଶୋଭନ	॥ ୫୭
ତେଣେ ଯେବଣ ପୃଥିବୀର	ଶ୍ରବୁଣ ଥାଇ ପକ୍ଷାଭାର	॥ ୫୮
୧୧ ବାଞ୍ଛା ନ ଥାଇ ସେ ରାଜାର	ତଥାପି ବେଦମାନେ ତାର	॥ ୫୯

କାମନାମାନଙ୍କ ଦୋହନ । କଲେ, ଯେ ନୃପମାନେ ଆନ ॥ ୬୦
ଯୁଦ୍ଧରେ ପାଇଣ ପୂଜନ । ଅର୍ପଣ କଲେ କରମାନ ॥ ୬୧
ଧର୍ମପାଳନେ ଦକ୍ଷିଣାରେ । ବିପ୍ରଙ୍କୁ ପୂଜନ୍ତେ ନିତ୍ୟରେ ॥ ୬୨
ପରଲୋକରେ ହୋଇ ତୋଷ । ଦେଲେ ସେ [1] ପୁଣ୍ୟ—ଷଡ଼ ଅଂଶ ॥ ୬୩
୧୨ ବହୁତ ସୋମପାନେ ଯାର । ଯାଗେ ମାତନ୍ତେ ପୁରନ୍ଦର ॥ ୬୪
ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଶୁଦ୍ଧ ଅଟେ ସ୍ଥିର । ଯେ ଭକ୍ତିଯୋଗ ସେ ନୃପର ॥ ୬୫
ତେଣେ ସେ ଯୋଗଫଳମାନ । ଅର୍ପିତ କରନ୍ତେ ବହନ ॥ ୬୬
ଯଜ୍ଞ ପୁରୁଷ ଭଗବାନ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ କଲେ ଉପାଦାନ ॥ ୬୭
୧୩ ଯାହାର ହୁଅନ୍ତେ ସନ୍ତୋଷ । ଦେବତା, ତିର୍ଯ୍ୟକ, ମନୁଷ୍ୟ ॥ ୬୮
ଲତାତୃଣରୁ ବ୍ରହ୍ମାଯାଏ । ସକଳ ଲୋକ ପ୍ରୀତ ହୋଏ ॥ ୬୯
ସେ ସର୍ବ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ହରି । ଯାହାର ଯଜ୍ଞେ ଆସି କରି ॥ ୭୦
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୋଇ ବର ଦେଲେ । ସନ୍ତୋଷ ହେଲି ମୁଁ ବୋଇଲେ ॥ ୭୧
୧୪ ଗାୟନ୍ତୀ[2] ଠାରେ ତିନି ସୁତ । ସେ ଗୟ ନୃପ କଲା ଜାତ ॥ ୭୨
ଚିତ୍ରରଥ, ଅବିରୋଧନ[3] । ସୁଗତି ମଧ୍ୟମ ନନ୍ଦନ ॥ ୭୩
ଚିତ୍ରରଥର ଉର୍ଣ୍ଣାଠାର । ସମ୍ରାଜ ହୋଇଲା କୁମର ॥ ୭୪
୧୫ ଉତ୍କଳାଠାରେ ହେଲା ଜାତ । ମରୀଚିନାମେ ତାର ସୁତ ॥ ୭୫
ମରୀଚିଭାର୍ଯ୍ୟା ବିନ୍ଦୁମତୀ । ତା' ପୁତ୍ର ବିନ୍ଦୁମତ[4] ଖ୍ୟାତି ॥ ୭୬
ସରଘାଠାରେ ମଧୁ ନାମ । ତାହାର ସୁତ ଅନୁପମ ॥ ୭୭
ମଧୁତନୁଜ ବୀରବ୍ରତ । ସୁମନାଠାରେ ହେଲା ଜାତ ॥ ୭୮
ବୀରବ୍ରତର ସୁତ ଦୁଇ । ମନ୍ଥୁ ପ୍ରମନ୍ଥୁ ନାମ ହୋଇ ॥ ୭୯
ଜାତ ହୋଇଲେ ଭୋଜାଠାରେ । ମନ୍ଥୁର ସତ୍ୟାଯୁବତିରେ ॥ ୮୦
ସମ୍ଭବ ହୋଇଲା ନନ୍ଦନ । ଯା' ନାମ ଅଟଇ[5] ଭୌମନ[6] ॥ ୮୧
ଦୂଷଣା[7] ଠାରେ ଭୌମନର । ଯେ ପୁତ୍ର ତ୍ୱଷ୍ଟା ନାମ ତାର ॥ ୮୨
ତ୍ୱଷ୍ଟାର ବିରୋଚନାଠାର । ବିରଜ ନାମରେ କୁମର ॥ ୮୩
ବିଷୁଚୀଠାରେ ବିରଜର । ଜନ୍ମିଲା ଶତେକ କୁମର ॥ ୮୪
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ତହିଁରେ ଶତଜିତ । କନ୍ୟା ଗୋଟିଏ ପୁଣ ଜାତ ॥ ୮୫
ଏ ଶ୍ଲୋକ ସେ ବଂଶ ବର୍ଣ୍ଣନେ । କହି ଅଛନ୍ତି ପୂର୍ବ ଜନେ ॥ ୮୬
୧୬ ସକଳ ପଛରେ ବିରଜ । ନାମରେ ହେଲା ଯେ ତନୁଜ ॥ ୮୭
କୀର୍ତ୍ତିରେ ପ୍ରିୟବ୍ରତକୁଳ । ଭୂଷଣ କଲା ସେ ଭୂପାଳ ॥ ୮୮
ଦେବତାଗଣଙ୍କୁ ଯେସନ । ଭୂଷଣ କଲେ ଭଗବାନ ॥ ୮୯

---

୧ । 'ପୁଣ୍ୟଷଡ୍‌ଭାଗମାଦତ୍ତେ ନ୍ୟାୟେନ ପରିପାଳୟନ୍ ।' (ସ୍ମୃତିଃ)
୨ । ଗୟନ୍ତୀ । ୩ । ଅବରୋଧନ । ୪ । ବିନ୍ଦୁମାନ୍ (ମୂଳପାଠ) । ୫ । ହୋଇଲା ।
୬ । ଭୌବନ । ୭ । ଭୂଷଣା ।

କହଇ ବିପ୍ର ଦୀନବନ୍ଧୁ । ହରିଚରିତ ସୁଧାସିନ୍ଧୁ ॥ ୯୦
ସୁଜନେ ଏଣେ ହୁଅ ତୋଷ । ମୋହର ନ ଧରିବ ଦୋଷ ॥ ୯୧

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀପ୍ରିୟବ୍ରତବଂଶାନୁକୀର୍ତ୍ତନଂ
ନାମ ପଞ୍ଚଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଷୋଡ଼ଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ପୂର୍ବୋକ୍ତଦ୍ୱୀପସିନ୍ଧ୍ୱାଦି-ମାନଚିହ୍ନସ୍ୱରୂପତଃ ।
ସ୍ପଷ୍ଟଂ ପ୍ରବକ୍ତୁମାରବ୍‌ଧା ପରାଧ୍ୟାୟୀ[1] ତତଃ ପରମ୍ ॥ ୧
ଷୋଡ଼ଶେଽଧସ୍ତଥା ଚୋର୍ଦ୍ଧ୍ୱଂ ପରିତଃ ସନ୍ନିବେଶତଃ ।
ମେରୋଃ ସ୍ଥିତିର୍ମହୀକଞ୍ଜକର୍ଣ୍ଣିକେବୋପବର୍ଣ୍ଣ୍ୟତେ ॥ ୨
ପ୍ରିୟବ୍ରତଚରିତ୍ରୋକ୍ତାବୁକ୍ତା ଦ୍ୱୀପାଦିକଳ୍ପନା ।
ତଦ୍‌ବିଶେଷବିଜିଜ୍ଞାସୁଃ କଥାନ୍ତେ ପରିପୃଚ୍ଛତି ॥ ୩

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୧ ଭୂମିମଣ୍ଡଳ ଦୀର୍ଘ ଯେତେ । ତୁମ୍ଭେ କହିଛ ମୁନି ! ମୋତେ ॥ ୧
ଉଦୟ ହୋଇ ଦିବାକର । ତପତି କରେ ଯେତେ ଦୂର ॥ ୨
ନକ୍ଷତ୍ରଗଣ ସହିତରେ । ଚନ୍ଦ୍ରମା ଦିଶଇ ଯହିଁରେ ॥ ୩
୨ ମହୀମଣ୍ଡଳେ ପ୍ରିୟବ୍ରତ । ରଥଚକ୍ରର ଘାତେ ଜାତ ॥ ୪
ହୋଇଛି ସପତ ସାଗର । ଯହିଁ ସକାଶୁ ଏ ଭୂମିର ॥ ୫
ସପତ ଦ୍ୱୀପ ହେଲା ଜାତ । ଏ ପକ୍ଷ କଲ ନିରୂପିତ ॥ ୬
ସେ ସର୍ବେ ଯେତେକ ପ୍ରମାଣ । ଯେ ଅବା ତହିଁର ଲକ୍ଷଣ ॥ ୭
ସେ କଥା ଜାଣିମାର ପାଇଁ । ମନ କରିଣ ଅଛି ମୁହିଁ ॥ ୮
୩ ଯେଉଁ ଜଗତ ଗୁଣମୟ । ଅଟେ ବିଷ୍ଣୁର ସ୍ଥୂଳକାୟ ॥ ୯
ତହିଁରେ ଯେବେ ନିଜ ମନ । ଆବେଶ କରେ ନେଇ ଜନ ॥ ୧୦
ତେବେ ନିର୍ଗୁଣ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅତି । ଯେ ପରଂବ୍ରହ୍ମ ଆତ୍ମଜ୍ୟୋତି ॥ ୧୧
ନିବେଶିବାକୁ ତାହାଠାରେ । ସେ ମନ କ୍ଷମ ଏ ସଂସାରେ ॥ ୧୨
ହେ ଗୁରୁ ! ଏଣୁ ତା' ବର୍ଣ୍ଣନ । କରିବାକୁ ହୁଅ ଭାଜନ ॥ ୧୩

ଶ୍ରୀଶୁକ[2] ଉବାଚ

୪ ହେ ମହାରାଜ ! ଯେ ଜଗତ । ବିଷ୍ଣୁର ମାୟାଗୁଣୁଁ ଜାତ ॥ ୧୪
ସ୍ଥାନବିଶେଷ ତହିଁ ଯେତେ । ବିଖ୍ୟାତ ଅଟନ୍ତି ଜଗତେ ॥ ୧୫

---
୧ । ପଞ୍ଚାଧ୍ୟାୟୀ । ୨ । ଶ୍ରୀଋଷିରୁବାଚ ।

ନାମ ରୂପରେ ତାହାଙ୍କର । ଅନ୍ତ ନ ଜାଣିପାରେ ନର ॥ ୧୬
ଦେବତା ଆୟୁଷକୁ ପାଇ । ମନବଚନେ ନ ଜାଣଇଁ ॥ ୧୭
ଯେ ନାମ ଯେବା ପରିମାଣ । ଯେ ରୂପ ଯେ ଅବା ଲକ୍ଷଣ ॥ ୧୮
ଭୂଗୋଳରୀତି ସେ ପ୍ରକାରେ । କହିବା ପ୍ରଧାନ ରୂପରେ ॥ ୧୯
୫ ଭୂମିମଣ୍ଡଳ ପଦ୍ମରୂପ । ତାହାର କୋଷ ସାତ ଦ୍ୱୀପ ॥ ୨୦
ତହିଁରେ ମଧ୍ୟକୋଷପ୍ରାଏ । ଯେ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପ ଶୋଭା ପାଏ ॥ ୨୧
ଲକ୍ଷେ ଯୋଜନ ଏ ବିସ୍ତାର । ବର୍ତ୍ତୁଳ ପଦ୍ମଦଳାକାର ॥ ୨୨
୬ ଯହିଁରେ ନବଖଣ୍ଡ ହୋଇ । ଧରଣି ଅଛି ଶୋଭା ପାଇ ॥ ୨୩
ସେ ନବ ସହସ୍ର ଯୋଜନ । ବିସ୍ତାର ଅଟେ ଖଣ୍ଡମାନ ॥ ୨୪
ସୀମାବାରଣରୂପେ ଯହିଁ । ଆଠ ଅଚଳ ଛନ୍ତି ରହି ॥ ୨୫
ସେ ଆଠ ଅଚଳରେ ଭୂଇଁ । ପୂର୍ବହୁଁ ଅଛି ବଣ୍ଟା ହୋଇ ॥ ୨୬
୭ ଏମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟେ ସ୍ଥିତ । ଯେବଣ ଖଣ୍ଡ ଇଳାବୃତ[୧] ॥ ୨୭
ସୁବର୍ଣ୍ଣମୟ ଗିରିବର । ଶୋହଇ ମଧ୍ୟଦେଶେ ତାର ॥ ୨୮
ଏ ଜଗତରେ ମେରୁ ହୋଇ । ସେ ଗିରି ବିଖ୍ୟାତ ଅଟଇ ॥ ୨୯
ଭୂମିବଳୟକମଳର । କର୍ଣ୍ଣିକା ଅଟେ ସେ ଭୂଧର ॥ ୩୦
[୨]ଲକ୍ଷେ ଯୋଜନ ପରିମାଣ । ସେ ଗିରିବର ଉଚ୍ଚେ ଜାଣ ॥ ୩୧
ବତିଶ ସହସ୍ର ବିସ୍ତାର । ଅଟଇ ମୂର୍ଦ୍ଧ ଦେଶ ତାର ॥ ୩୨
ଷୋଡ଼ଶ ସହସ୍ର ଯୋଜନ । ତା' ମୂଳ ବିସ୍ତାର ରାଜନ ! ॥ ୩୩
ମୂଳବିସ୍ତାରସଂଖ୍ୟା ଯେତେ । ଭୂମିକି ପଶିଅଛି ତେତେ ॥ ୩୪
୮ ଇଳାବୃତକୁ ଉତ୍ତରରେ । ଅଛନ୍ତି ତିନି ମହୀଧରେ ॥ ୩୫
ସେ ନୀଳ, ଶ୍ୱେତ, ଶୃଙ୍ଗବନ୍ତ । ଏରୂପେ ଅଟନ୍ତି ବିଖ୍ୟାତ ॥ ୩୬
ରମ୍ୟକ, ହିରଣ୍ମୟ, କୁରୁ । ଏ ତିନିଖଣ୍ଡଙ୍କ ପାଖରୁ ॥ ୩୭
ମର୍ଯ୍ୟାଦାଗିରିରୂପେ ଖ୍ୟାତ । ପୂର୍ବକୁ ଅଟନ୍ତି ଆୟତ ॥ ୩୮
ବେନି ପାର୍ଶ୍ୱେ ସେ ପର୍ବତେ । ଲବଣଜଳପରିଯନ୍ତେ ॥ ୩୯
ବ୍ୟାପିଣ ଦିଶନ୍ତି ଶୋଭନ । ଓସାର ଦ୍ୱିସସ୍ର ଯୋଜନ ॥ ୪୦
ସେ ଦଶସହସ୍ର ଯୋଜନ । ଉଚ୍ଚରେ ଅଟେ ବିଦ୍ୟମାନ ॥ ୪୧
ଉତ୍ତର ଦିଗକୁ କ୍ରମରେ । ଏକୁ ଆରକ ସେ ଭୂଧରେ ॥ ୪୨
[୩]ଲମ୍ବରେ ଅୟୁତେ ଯୋଜନ । ଅଧିକ ଅଂଶେ କ୍ରମେ ହୀନ ॥ ୪୩

---

୧ । ଧନୁର୍ବତ୍ ସଂସ୍ଥିତେଜ୍ଞେୟେ ଦ୍ୱେ ବର୍ଷେ ଦକ୍ଷିଣୋତ୍ତରେ ।
ଦୀର୍ଘାଣି ତତ୍ର ଚତ୍ୱାରି ଚତୁରସ୍ରମିଳାବୃତମ୍ ॥ (ବାୟୁପୁରାଣ)
୨ । ଚତୁରଶୀତିସାହସ୍ରୈର୍ଯୋଜନୈରସ୍ୟ ଚୋଚ୍ଛ୍ରୟଃ ।
ପ୍ରବିଷ୍ଟଃ ଷୋଡ଼ଶାଧସ୍ତାଦ୍ ଦ୍ୱାତ୍ରିଂଶନ୍ମୂର୍ଦ୍ଧ୍ନି ବିସ୍ତୃତଃ ।
ମୂଳେ ଷୋଡ଼ଶସାହସ୍ରୋ ବିସ୍ତାରସ୍ତସ୍ୟ ଭୂଭୃତଃ ॥ (ବିଷ୍ଣୁ ପୁରାଣ)
୩ । ଲକ୍ଷପ୍ରମାଣୌ ଦ୍ୱୌ ମଧ୍ୟେ ଦଶହୀନାସ୍ତଥାପରେ । (ବିଷ୍ଣୁ ପୁରାଣ)

୯ ଏ ରୂପେ ସେ ଇଳାବୃତର । ଦକ୍ଷିଣେ ତିନି ମହୀଧର ।। ୪୪
ନିଷଧ ହେମକୂଟ ଦ୍ୱୟ । ଆଉ ଅଚଳ ହିମାଳୟ ।। ୪୫
ନୀଳ ଆଦିଙ୍କ ପ୍ରାୟେ ସେହି । ପୂର୍ବକୁ ଦୀର୍ଘେ ଛନ୍ତି ରହି ।। ୪୬
ଅୟୁତ ଯୋଜନ ଉଚ୍ଚରେ । ଦ୍ୱିସହସ୍ର ଯୋଜନ ଓସାରେ ।। ୪୭
ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ କ୍ରମରେ । ଏକକୁ ଆରେକ ଲମ୍ବରେ ।। ୪୮
ହରିବରଷ କିଂପୁରୁଷ । ଭାରତ ନାମେ ଯେ ବରଷ ।। ୪୯
ଏ ତିନିଙ୍କର ସୀମା ଖ୍ୟାତ । କରନ୍ତି ସେ ତିନି ପର୍ବତ ।। ୫୦
୧୦ ଇଳାବୃତକୁ ସେ ପ୍ରକାରେ । ପଶ୍ଚିମ ପୂର୍ବ ପ୍ରଦେଶରେ ।। ୫୧
ମାଲ୍ୟବନ୍ତ ଗନ୍ଧମାଦନ । ବେନି ଅଚଳ ବିଦ୍ୟମାନ ।। ୫୨
ଦୁଇ ସହସ୍ର ତାହାଙ୍କର । ଯୋଜନ ଅଟଇ ବିସ୍ତାର ।। ୫୩
କେତୁମାଳ ଭଦ୍ରାଶ୍ୱ ନାମ । ଯେ ବେନି ଖଣ୍ଡ ଅନୁପମ ।। ୫୪
ତାହାଙ୍କ ସୀମାକୁ ଦେଖାଇ । ରହି ଅଛନ୍ତି ଯେଝା ଠାଇଁ ।। ୫୫
ନୀଳ ନିଷଧ ବେନିଙ୍କର । ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ତାହାଙ୍କ ଓସାର ।। ୫୬
୧୧ ମେରୁର ଧାରଣାପର୍ବତ । ଚାରି ଦିଗରେ ଚାରି ସ୍ଥିତ ।। ୫୭
ମନ୍ଦର ନାମେ ଗିରି ଏକ । ମେରୁ-ମନ୍ଦର ସେ ଆରେକ ।। ୫୮
ସୁପାର୍ଶ୍ୱ କୁମୁଦ ହୋଇଣ । ବିଖ୍ୟାତ ବେନି ଗିରି ପୁଣ ।। ୫୯
ଅୟୁତ ଯୋଜନ ବିସ୍ତାର । ଉଚ୍ଚ ହିଁ ତେତିକି ତାଙ୍କର ।। ୬୦
୧୨ ଏ ଚାରି ପର୍ବତ ଉପର । ଅଛନ୍ତି ଚାରି ତରୁବର ।। ୬୧
ରସାଳ, ଜମ୍ବୁ, ନୀପ, ବଟ । ଧ୍ୱଜପ୍ରାଏକ ସେ ପ୍ରକଟ ।। ୬୨
ଉଚ୍ଚରେ ଏକାଦଶଶତ । ଯୋଜନ ଅଟନ୍ତି ନିର୍ମିତ ।। ୬୩
ତେତିକି ପ୍ରମାଣେ ତାଙ୍କର । ଶାଖାସମୂହର ବିସ୍ତାର ।। ୬୪
ବିସ୍ତାର ଶତେକ ଯୋଜନ । ଏ ରୂପେ ଦିଶନ୍ତି ଶୋଭନ ।। ୬୫
୧୩ ଯହିଁ ଅଛନ୍ତି ହ୍ରଦ ଚାରି । ଯେବଣ ହ୍ରଦଙ୍କର ବାରି ।। ୬୬
ଦୁଧସମାନେ ମଧୁପ୍ରାଏ । ଗୁଡ଼ସମାନେ ମୃଷ୍ଟ ହୋଏ ।। ୬୭
ତହିଁରେ ଉପଦେବମାନେ । ହେ ନୃପ ! ସ୍ନାନ, ଆଚମନେ ।। ୬୮
ସ୍ୱଭାବେ ସିଦ୍ଧପ୍ରାଏ ନିତି । ଯୋଗ-ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟକୁ ଧରନ୍ତି ।। ୬୯
୧୪ ଦେବତାମାନଙ୍କର ତହିଁ । ଚାରି ଉଦ୍ୟାନ ଛନ୍ତି ରହି ।। ୭୦
ନନ୍ଦନ, ଚୈତ୍ରରଥ ବେନି । ବଇଭ୍ରାଜକ ମିଶି ତିନି ।। ୭୧
ସର୍ବତୋଭଦ୍ର ନାମ ହୋଇ । ଚତୁର୍ଥ ଉଦ୍ୟାନ ଶୋଭଇ ।। ୭୨
୧୫ ଯେଉଁ ଉଦ୍ୟାନେ ଅନୁଦିନେ । ଅମରଗଣପ୍ରଭୁମାନେ ।। ୭୩
ଯେ ବରସୁରନାରୀଯୂଥ । ଅଟନ୍ତି ତାହାଙ୍କର ନାଥ ।। ୭୪
ଘେନି ଏମାନଙ୍କୁ ସଂଗରେ । ବିହାର କରନ୍ତି ନିର୍ଭରେ ।। ୭୫
ସେମାନଙ୍କର ଯଶମାନ । ଗନ୍ଧର୍ବେ କରନ୍ତି ଗାୟନ ।। ୭୬

୧୬ ମନ୍ଦରପର୍ବତେ ସୁସଞ୍ଚ । ଏଗାରଶତଯୁଣ[1] ଉଚ୍ଚ ॥ ୭୭
ଯେବଣ ଦେବ-ଆମ୍ରତରୁ । ସେ ମହୀରୁହର ଶିଖରୁ ॥ ୭୮
[2]ପର୍ବତଶୃଙ୍ଗପ୍ରାଏ ସ୍ଥୂଳ । ଫଳେ ପଡ଼ନ୍ତି ଆସି ତଳ ॥ ୭୯
ଅମୃତପ୍ରାୟକ ସେମାନେ । ମଧୁର ଅଟନ୍ତି ଭୁବନେ ॥ ୮୦
୧୭ ପଡ଼ିଣ ଧରଣୀର ତଳେ । ଫାଟିଣ ଯାଆନ୍ତେ ସେ ଫଳେ ॥ ୮୧
ବହଳ ସୁରଭି ମଧୁର । ଅରୁଣରସ ତାହାଙ୍କର ॥ ୮୨
ସେ ରସ ଜଳପ୍ରାୟେ ହୋଇ । ବହନ୍ତେ ଜାତ ଏକ ନଈ ॥ ୮୩
ତାହାର ନାମ ଅରୁଣୋଦା । ମନ୍ଦରଶିଖରୁ ସର୍ବଦା ॥ ୮୪
ବହନ୍ତେ ପୂର୍ବେ ଇଳାବୃତ- । ଖଣ୍ଡକୁ କରେ ଆପ୍ଳାବିତ ॥ ୮୫
୧୮ ଭବାନୀଙ୍କର ଅନୁଚରୀ । ଯେତେକ ପୁଣ୍ୟଜନ-ନାରୀ ॥ ୮୬
ସେ ରସପାନେଁ ତାହାଙ୍କର । ସୁବାସକରେ କଳେବର ॥ ୮୭
ତାହାର ସ୍ପରଶେ ମାରୁତ । ସୁଗନ୍ଧ ହୋଇଣ ତୁରିତ ॥ ୮୮
ବାସ କରଇ ଚରିପାଶ । ଶତେ[3] ଯୋଜନ ଯାଏ ଦେଶ ॥ ୮୯
୧୯ ଏମନ୍ତେ ଅତି ଉଚ୍ଚୁଁ ଝଡ଼ି । ଭୂମିରେ ଜମ୍ବୁଫଳେ ପଡ଼ି ॥ ୯୦
ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଅନ୍ତି ସେହିଠାଏଁ । ଦିଶନ୍ତି ହସ୍ତୀକାୟପ୍ରାଏ ॥ ୯୧
ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୂକ୍ଷ୍ମରୂପେ ତହିଁ । ଥାଆନ୍ତି ବୀଜମାନେ ରହି ॥ ୯୨
ତାହାଙ୍କର ସେ ଜମ୍ବୁନଦୀ । ମେରୁମନ୍ଦରଶିଖୁଁ ଭେଦି ॥ ୯୩
ଅୟୁତ ଯୋଜନୁଁ ଉଚ୍ଚରେ । ପଡ଼ିଛି ଅବନିତଳରେ ॥ ୯୪
ଯେବଣଠାରେ ଅଛି ରହି । ସେଠାରୁ ଦକ୍ଷିଣକୁ ବହି ॥ ୯୫
ଯେତେକ ଦୂର ଇଳାବୃତ । ତା'ସବୁ କରୁଛି ପ୍ଳାବିତ ॥ ୯୬
୨୦ ସେ ନଦୀ-ବେନିତଟେ ତହିଁ । ଯେଉଁ ମୃତ୍ତିକା ଅଛି ରହି ॥ ୯୭
ମିଶିଣ ସେ ଜମ୍ବୁରସରେ । ପବନ-ଅର୍କସଂପର୍କରେ ॥ ୯୮
ବିପାକ ହୋଇ ତତକ୍ଷଣ । ଅମରଲୋକଆଭରଣ ॥ ୯୯
ତାହାର ଜାମ୍ବୁନଦ ନାମ । ଜାତ ହୁଅଇ ସେହୁ ହେମ ॥ ୧୦୦
୨୧ କୁବେର ଆଦି ଦିଗପାଳେ । ଯୁବତିମାନଙ୍କର ମେଳେ ॥ ୧୦୧
ମୁକୁଟ, ରଶନା, କଙ୍କଣ । କୁଣ୍ଡଳ ଆଦି ଆଭରଣ ॥ ୧୦୨
ଏମନ୍ତ ରୂପେ ହେ ରାଜନ ! । ଧରନ୍ତି ସେ ସୁବର୍ଣ୍ଣମାନ ॥ ୧୦୩
୨୨ ସୁପାର୍ଶ୍ୱ-ପର୍ବତପାରୁଶେ । ଯେ ମହାକଦମ୍ବ ପ୍ରକାଶେ ॥ ୧୦୪
କୋଟରମାନଙ୍କୁଁ ତାହାର । ବାହାର ପଞ୍ଚ ମଧୁଧାର ॥ ୧୦୫

---

୧ । ଯୁଣ=ଯୋଜନ ।
୨ । ଅରତ୍ନୀନାଂ ଶତାନ୍ୟଷ୍ଟାବେକଷଷ୍ଟ୍ୟଧିକାନି ଚ ।
ଫଳପ୍ରମାଣମାଖ୍ୟାତମୃଷିଭିସ୍ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶିଭିଃ ॥ (ବାୟୁପୁରାଣ)
୩ । ଦଶ ।

କର ସହିତେ ଭୁଜଦୁଇ । ମଣ୍ଡଳୀକଲେ ଯେତେ ହୋଇ ॥୧୦୬
ସେହି ରୂପରେ ପଞ୍ଚଗୁଣ । ସେ ଧାରାଙ୍କର ପରିମାଣ ॥ ୧୦୭
ସୁପାର୍ଶ୍ୱଶିଖରୁଁ ପଡ଼ନ୍ତି । ପଶ୍ଚିମଦିଗକୁ ସେ ଯାନ୍ତି ॥ ୧୦୮
ଇଳାବୃତର ଯେତେ ଦେଶ । ସେ ଦିଗେ କରନ୍ତି ତା' ବାସ ॥ ୧୦୯
୨୩ ଯେବଣ ମଧୁଧାରାମାନ । ପାନ କରନ୍ତି ଯେଉଁ ଜନ ॥ ୧୧୦
ତାହାଙ୍କ ଦେହରୁ ଗଳିତ । ହୋଇ ବହଇ ଯେଉଁ ବାତ ॥ ୧୧୧
ଶତେ ଯୋଜନ ଗ୍ରିପାଶେ । ଆମୋଦ କରଇ ବିଶେଷେ ॥ ୧୧୨
୨୪ କୁମୁଦଗିରିର ଉପର । ଯେ ଜାତ ବଟ ତରୁବର ॥ ୧୧୩
ସେ ଶତବଲିଶ[୧] ନାମରେ । ବିଖ୍ୟାତ ଅଟଇ ଲୋକରେ ॥ ୧୧୪
ଏ ରୂପେ ବହୁଛନ୍ତି ଧାର । ସ୍କନ୍ଧମାନଙ୍କରୁ ତାଙ୍କର ॥ ୧୧୫
ଦଧି, ଦୁଗ୍ଧ, ମଧୁ, ଘୃତ । ଗୁଡ଼ ଅନ୍ନାଦି ନାନାମତ ॥ ୧୧୬
ବସନ, ଶୟନ, ଆସନ । ଯେ ଆଭରଣଆଦିମାନ ॥ ୧୧୭
ଏ ରୂପେ ବହୁଛନ୍ତି ନଇ । ସମସ୍ତେ କାମଦୁଘା ହୋଇ ॥ ୧୧୮
କୁମୁଦଅଚଳଶିଖର- । ଭାଗରୁ ପଡ଼ିଣ ଭୂମିର ॥ ୧୧୯
ଉତ୍ତର ଇଳାବୃତ ଭାଗ । କରୁଅଛନ୍ତି ଉପଯୋଗ ॥ ୧୨୦
୨୫ ଯେବଣ ଦ୍ରବ୍ୟମାନେ ଜାତ । ହୁଅନ୍ତି ତହିଁ[୨] ଅବିରତ ॥ ୧୨୧
ତା' ଭୋଗକଲା ପ୍ରଜାଙ୍କର । ଯେ ବଳୀଧବଳି ଚିକୁର ॥ ୧୨୨
ସ୍ୱେଦ, ଦୁର୍ଗନ୍ଧ, କ୍ଲମ, ଜରା । ଅକାଳମୃତ୍ୟୁ, ଶୀତ, ଖରା ॥୧୨୩
ବିବର୍ଣ୍ଣ ଭାବ ଉପସର୍ଗ । ଏ ଆଦି ଯେତେ ତାପବର୍ଗ ॥ ୧୨୪
ଜାତ ନୁହନ୍ତି କଦାଚିତ । ଜୀଇଣ ଥାନ୍ତି ସେ ଯାବତ ॥ ୧୨୫
ତାବତ କାଳ ତାହାଙ୍କର । ସୁଖ ଜନମଇଁ ଅପାର ॥ ୧୨୬
୨୬ କୁରଙ୍ଗ, କୁସୁମ୍ଭ, ବୈକଙ୍କ । ନାଗ, ଜାରୁଧି, କୁରୁବକ ॥ ୧୨୭
ଋଷଭ, କାଳଞ୍ଜର, ହଂସ । ରୁଚକ, ଶଙ୍ଖ, ଶିତିବାସ ॥ ୧୨୮
ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ, ନିଷଧ, କପିଳ[୩] । ନାରଦ,[୪] ତ୍ରିକୂଟ ଅଚଳ ॥ ୧୨୯
କୁରର, ପତଙ୍ଗ, ଶିଶିର । ଏ ରୂପେ ବିଂଶ ଗିରିବର ॥ ୧୩୦
କର୍ଣ୍ଣିକାପ୍ରାଏ ମେରୁ ଦିଶେ । ଏମାନେ ତାର ଗ୍ରି ପାଶେ ॥ ୧୩୧
କେସରପ୍ରାଏକ ଶୋଭିତ । ହୋଇଣ ଅଛନ୍ତି କଳ୍ପିତ ॥ ୧୩୨
୨୭ ଜଠର, ଦେବକୂଟ ଦୁଇ । ମେରୁର ପୂର୍ବେ ଶୋଭା ପାଇ ॥୧୩୩
[୫] ଅଠର ସହସ୍ର ଯୋଜନ । ଅଟଇ ବିସ୍ତାରର ମାନ ॥୧୩୪
ଦ୍ୱିସସ୍ର ଯୋଜନ ବହଳ । ଉତ୍ତୁଙ୍ଗ ସେ ବେନି ଅଚଳ ॥୧୩୫

୧ । ଶତବଲ୍‌ଶଃ (ମୂଳପାଠ) । ୨ । ତହୁଁ । ୩ । କାପିଳ । ୪ । ନୀରଦ ।

୫ । ବୈଷ୍ଣବାଦିପୁରାଣେଷୁ ପରିମାଣାର୍ଦ୍ଧି ଯତ୍ ପୁନଃ ।
ଅନ୍ୟଥା ବର୍ଣ୍ଣିତଂ ତତ୍ତୁ କଳ୍ପଭେଦାଦ୍ୟପେକ୍ଷୟା ॥ (ସ୍ୱାମୀ)

ଉତ୍ତର ଦିଗକୁ ବିସ୍ତାରେ । ବ୍ୟାପି ଅଛନ୍ତି ଗିରିବରେ ॥୧୩୬
ପବନ, ପାରିଯାତ୍ର[୧] ଦୁଇ । ଏ ରୂପେ ପଶ୍ଚିମେ ଅଛଇ ॥୧୩୭
କୈଳାଶ, କରବୀର ବେନି । ଦକ୍ଷିଣେ ପୂର୍ବଦିଗ ଘେନି ॥୧୩୮
ବିସ୍ତାରେ ଅଟନ୍ତି ସୁନ୍ଦର । ଉତ୍ତରେ ତ୍ରିଶୃଙ୍ଗ, ମକର ॥୧୩୯
ଅଷ୍ଟ ଅଚଳେ ପରିବୃତ । ଶୋହଇ କାଞ୍ଚନ ପର୍ବତ ॥୧୪୦
ପରିଧିମାନଙ୍କେ ଯେସନ । ଶୋଭା ଦିଶଇ ହୁତାଶନ ॥୧୪୧
୨୮ ମେରୁର ମସ୍ତକେ ବ୍ରହ୍ମାର । ଶୋଭା ଦିଶଇ ପୁରବର ॥୧୪୨
ଅଯୁତେ ଯୋଜନ ସହସ୍ର । ଅଟଇ ସମଚତୁରସ୍ର ॥୧୪୩
ସୁବର୍ଣ୍ଣଘଟିତ ସେ ମହୀ । ଅଛନ୍ତି ମୁନିମାନେ କହି ॥୧୪୪
୨୯ [୨] ଚାରିପାଶେ ସେ ପୁରର । ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଲୋକପାଳଙ୍କର ॥୧୪୫
ଯଥାବର୍ଣ୍ଣରେ ଯଥାଦିଶେ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୁରଚାରିପାଶେ ॥୧୪୬
କଳ୍ପିତ ଅଟେ ଆଠପୁର । ଶୁଣ ତୁମେନେ ନୃପବର ! ॥୧୪୭
କହଇ ବିପ୍ର ଦୀନବନ୍ଧୁ । ମୋତେ ଉଦ୍ଧର କୃପାସିନ୍ଧୁ ॥୧୪୮

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ଭୁବନକୋଶବର୍ଣ୍ଣନଂ
ନାମ ଷୋଡ଼ଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ

ସପ୍ତଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ତତଃ ସପ୍ତଦଶେ ଗଙ୍ଗାଗମନଂ ତଚ୍ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଶମ୍ ।
ଇଳାବୃତେ ଚ ରୁଦ୍ରେଣ ସଙ୍କର୍ଷଣନିଷେବଣମ୍ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ବଳିର ଯଜ୍ଞରେ ଯାହାର । ହେଲା ତ୍ରିବିକ୍ରମ ଆକାର ॥ ୧
ସେ ବିଷ୍ଣୁ ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଣ । କରନ୍ତେ ନିଜ ବିକ୍ରମଣ ॥ ୨

୧ । ପାରିପାତ୍ର ।

୨ । ମେରୌ ନବ ପୁରାଣି ସ୍ୟୁର୍ମନୋବତ୍ୟମରାବତୀ ।
ତେଜୋବତୀ ସଂଯମନୀ ତଥା କୃଷ୍ଣାଙ୍ଗନା ପରା ॥
ଶ୍ରଦ୍ଧାବତୀ ଗନ୍ଧବତୀ ତଥା ଚାନ୍ୟା ମହୋଦୟା ।
ଯଶୋବତୀ ଚ ବ୍ରହ୍ମେନ୍ଦ୍ରବହ୍ନ୍ୟାଦୀନାଂ ଯଥାକ୍ରମମ୍ ॥
(ପୁରାଣାନ୍ତରାତ୍ ସ୍ୱାମିଧୃତଶ୍ଳୋକୌ)

ତାହାଙ୍କ ବାମ ଚରଣର । ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠେ ଯେବଣ ନଖର[୧] ॥
ତେଣେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡକଟାହର । ଫାଟିଣ ଯାଆନ୍ତେ ଉପର ॥
ସେ ରନ୍ଧ୍ରେ ମିଳିଲା ଭିତରେ । ବାହ୍ୟରୁ[୨] ଏକ ଜଳଧାରେ ॥
ବିଷ୍ଣୁର ଚରଣନଳିନ । ସନ୍ତତେ କରନ୍ତେ କ୍ଷାଳନ ॥
କୁଙ୍କୁମ, କେସରେ ଶୋଭିତ । ଯେ ସ୍ନାନମାତ୍ରକେ ଜଗତ ॥
କଲୁଷମାନ ଅପହରେ । ନ ଲାଗେ ଲୋକପାପ ତାରେ ॥
ସାକ୍ଷାତ ବିଷ୍ଣୁପଦୀ ହୋଇ । ଜଗତେ ପ୍ରକାଶ ଅଟଇ ॥
ଜାହ୍ନବୀ ଭାଗୀରଥି ଆଦି । ନାମକୁ ଯାହାର ସଂପାଦି ॥
ସ୍ୱର୍ଗର ଶିରରେ ସେ ଧାର । ଭୂମିରେ ହେଲା ଅବତାର ॥
ଯେଉଁ ସ୍ୱର୍ଗଶିରକୁ ପ୍ରାଣୀ । ବିଷ୍ଣୁପଦ ବୋଲିଣ ଭଣି ॥
୨ ଯେବଣ ବିଷ୍ଣୁପାଦେ ସ୍ଥିତ । ଉତ୍ତାନପାଦରାଜାସୁତ ॥
ଦୃଢ଼ସଙ୍କଳ୍ପ ଅଟେ ତାର । ଅଟଇ ଭାଗବତବର ॥
ମୋ' କୁଳଦେବତାଚରଣ- । କମଳ-ଉଦକ ବୋଲିଣ ॥
ଆଜହିଁ ପରମ ଆଦରେ । ଯାହାକୁ ବହିଅଛି ଶିରେ ॥
ଭଗତିଯୋଗ ମୁକୁନ୍ଦର । ବଢନ୍ତେ ବେଳୁଁ ବେଳ ତାର ॥
ହୃଦୟ ଅଟେ ଦ୍ରବୀଭୂତ । ଉତ୍କଣ୍ଠାଭାବରେ ମୁଦ୍ରିତ ॥
ଲୋଚନଯୁଗ କଢିପ୍ରାୟ । ତହୁଁ ଗଳିତ ସ୍ୱଚ୍ଛତୋୟ ॥
ରୋମପୁଲକକୁଳ ତାର । ତେଣୁ ପ୍ରକାଶେ କଳେବର ॥
୩ ତଦନନ୍ତରେ ଋଷିଗଣ । ସେ ଗଙ୍ଗାପ୍ରଭାବ ଜାଣିଣ ॥
ଅତ୍ୟନ୍ତ ସିଦ୍ଧି ତପସ୍ୟାର । ଅଟଇ ଏତେକ ମାତର ॥
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ବିଷ୍ଣୁଠାରେ । ସନ୍ତତ ଭଗତିଯୋଗରେ ॥
ଉପେକ୍ଷା କରି ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ । ସକଳ ପୁରୁଷାର୍ଥମାନ ॥
ମୋକ୍ଷକୁ ବାଞ୍ଛା କଲା ନର । ମୁକ୍ତିକି ଧରେ ଯେ ପ୍ରକାର ॥
ସେହି ରୂପରେ ସମ୍ମାନନ । କରିଣ ସେହୁ ଋଷିଜନ ॥
ଜଟା ସମୂହରେ ଆଜହିଁ । ଅଛନ୍ତି ସେ ଗଙ୍ଗାକୁ ବହି ॥
୪ ତହିଁ ଉତ୍ତାରେ ଯେ ଅପାର । ସହସ୍ର କୋଟି ସଂଖ୍ୟାଧର ॥
ବିମାନସମୂହ ପ୍ରକାଶ । ତେଣେ ପୂରିତ ଯେ ଆକାଶ ॥
ସେହି ମାର୍ଗରେ ଅବତରି । ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳକୁ ଆବୋରି ॥
ଯେ ବ୍ରହ୍ମାଗୃହ ମେରୁପରେ । ପଡ଼ିଛି ତହିଁର ଉପରେ ॥
୫ ବ୍ରହ୍ମାସଦନେ ପଡ଼ିଥାଇ । ସେଠାରେ ଚାରିଭାଗ ହୋଇ ॥
ଚାରି ନାମରେ ଚାରି ଦିଗେ । ଗମନ କରନ୍ତେ ସେ ବେଗେ ॥
ପଡ଼ିଛି ସମୁଦ୍ରରେ ଯାଇଁ । ସୀତା ଅଳକନନ୍ଦା[୩] ହୋଇ ॥

୧ । ନଖର=ନଖ । ୨ । ବାହ୍ୟରୁ । ୩ । ଅଳକାନନ୍ଦା ।

ବଂକ୍ଷୁ[୧] ନାମେ ତୃତୀୟ ଧାର । ଭଦ୍ରା ନାମରେ ଅଟେ ଆର ।।୩୫
୬ ବ୍ରହ୍ମାସଦନରୁ ବାହାର । ହୋଇଣ ସୀତାନାମେ ଧାର ।।୩୬
କେଶରାଚଳ ଆଦି ଗିରି । ଶିଖରୁଁ ତଳେ ତଳେ ଝରି ।।୩୭
ଗନ୍ଧମାଦନ ଶିରେ ପଡ଼ି । ଭଦ୍ରାଶ୍ୱଖଣ୍ଡମଧ୍ୟେ ମାଡ଼ି ।।୩୮
ପୂର୍ବଦିଗରେ ବହି ଯାଇ । ଲବଣ ସାଗରେ ପଡ଼ଇ ।।୩୯
୭ ଏ ରୂପେ ମାଲ୍ୟବନ୍ତ ଗିରି- । ଶିଖର ଦେଶୁଁ ପଡ଼ିକରି ।।୪୦
ନିବର୍ତ୍ତି ନାହିଁ ବେଗ ଯାର । ବଂକ୍ଷୁ ନାମରେ ଯେଉଁ ଧାର ।।୪୧
ଯାଇଣ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ । ପଡ଼ିଛି ସମୁଦ୍ରଭିତରେ ।।୪୨
୮ ମେରୁଶିଖରୁଁ ଉତ୍ତରରେ । ପଡ଼ିଣ ଭଦ୍ରା ତଦନ୍ତରେ ।।୪୩
କୁମୁଦଗିରିଶିଖୁଁ ଯାଇ । ନୀଳ ଶିଖରେ ପଡ଼ିଥାଇ ।।୪୪
ତହୁଁ ଚଳିଣ ଶ୍ୱେତ ଗିରି- । ଶିଖରେ ପୁଣି ପଡ଼ିକରି ।।୪୫
ତାହା ଛାଡ଼ିଣ ଶୃଙ୍ଗବନ୍ତ । ଅଚଳେ ପଡ଼ିଣ ତୁରିତ ।।୪୬
ତା' ଶୃଙ୍ଗଉପରୁ ଭୂମିରେ । ପଡ଼ିଣ ଉତ୍ତର କୁରୁରେ ।।୪୭
ଉତ୍ତର ଦିଗକୁ ସେ ଯାଇ । ଲବଣ ସମୁଦ୍ରେ ପଡ଼ଇ ।।୪୮
୯ ବ୍ରହ୍ମାସଦନୁଁ ଦକ୍ଷିଣରେ । ଅଳକନନ୍ଦା ନାମ ଧାରେ ।।୪୯
ବହୁତ ଗିରିଶୃଙ୍ଗମାନ । ଆକ୍ରମ କରିଣ ବହନ ।।୫୦
ବେଗେ ଧାମନ୍ତେ ଅତିସୁଖେ । ଭାରତଖଣ୍ଡ ଅଭିମୁଖେ ।।୫୧
ଯାଇଣ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ । ପଡ଼ଇ ଲବଣସିନ୍ଧୁରେ ।।୫୨
[୨] { ସ୍ନାନ ନିମିତ୍ତେ ଆଗମନ । କରନ୍ତେ ଯହିଁ ପୁଂସ ଜନ ।।୧
ତୁରଗ-ମେଧ ରାଜସୂୟ । ଏ ଆଦି ଯେତେ ଯଜ୍ଞଚୟ ।।୨
ଫଳ ଯେ ଯଜ୍ଞମାନଙ୍କର । ଦୁର୍ଲଭ ନୁହଇ ତାହାର ।।୩ }
୧୦ ପ୍ରତି ଖଣ୍ଡରେ ଭିନେ ଭିନେ । ଅଛନ୍ତି ନଦ[୩]-ନଦୀମାନେ ।।୫୩
ମେରୁକୁ ଆଦି ହୋଇ ଯେତେ । ରହିଣ ଅଛନ୍ତି ପର୍ବତେ ।।୫୪
ତାହାଙ୍କ ଠାରୁ ହୋଇ ଜାତ । ନଦୀ ଅଛନ୍ତି ଶତ ଶତ ।।୫୫
୧୧ ତହିଁରେ କର୍ମଭୂମି ହୋଇ । ଭାରତ ଖଣ୍ଡ ହିଁ ବୋଲାଇ ।।୫୬
ସ୍ୱର୍ଗରେ ଥାନ୍ତି ଯେ ପୁରୁଷ । ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ପୁଣ୍ୟଶେଷ ।।୫୭
ତହିଁର ଉପଭୋଗ ସ୍ଥାନ । ଅଟନ୍ତି ଆଠଖଣ୍ଡ ଆନ ।।୫୮
ତାହାଙ୍କୁ ଭୂମିସ୍ୱର୍ଗ[୪] ସ୍ଥାନ । ବୋଲି କହନ୍ତି ଋଷିମାନ ।।୫୯
୧୨ ଯେଉଁ ପୁରୁଷମାନେ ତହିଁ । ଜନ୍ମ ଲଭିଣ ଛନ୍ତି ରହି ।।୬୦

୧। ବକ୍ଷୁ, ଚକ୍ଷୁ ।
୨। ବନ୍ଧନୀସ୍ଥିତ ପଦମାନ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଖାଡ଼ଙ୍ଗାଙ୍କ ରଚିତ ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ବିଶୁଦ୍ଧ ସଂସ୍କରଣାନୁସାରେ ରଚିତ ।
୩। ଆନ । ୪। ସ୍ୱର୍ଗ ତିନି ପ୍ରକାର ଯଥା :— ଦିବ୍ୟ, ଭୌମ ଓ ବିଳ ।

ପୁରୁଷପ୍ରମାଣେ ଆୟୁଷ । ତାଙ୍କର ଅୟୁତେ ବରଷ ॥ ୬୧
ଦେବତାସମ ସେ ସକଳ । ଅୟୁତେ ହସ୍ତୀସମ ବଳ ॥ ୬୨
ବଜ୍ରସମାନେ ତାହାଙ୍କର । କଠିନ ଅଟଇ ଶରୀର ॥ ୬୩
ବଳ-ବୟସ ହରଷରେ । ମୁଦିତ ଅଟନ୍ତି ନିର୍ଭରେ ॥ ୬୪
ମହାସୁରତେ ଆସକତ । ସ୍ତିରୀ ପୁରୁଷ ବେନି ମତ୍ତ ॥ ୬୫
ସଂଭୋଗ ଶେଷରେ ଆୟୁଷ । ଏକ ବରଷ ଥାଇ ଶେଷ ॥ ୬୬
ଏମନ୍ତ ସମୟରେ ତାଙ୍କ । ଭାର୍ଯ୍ୟା ଧରନ୍ତି ଗର୍ଭ ଏକ ॥ ୬୭
ତ୍ରେତାଯୁଗରେ ଯେଷ୍ଟେ ହୋଏ । ବିଷୟସୁଖ ଅତିଶୟେ ॥ ୬୮
ସକଳ ଦିନେ ତାହାଙ୍କର । କାଳ ବର୍ତ୍ତିଛି ସେ ପ୍ରକାର ॥ ୬୯
୧୩ ଯେବଣ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କର । ଦେବତାମାନଙ୍କ ଈଶ୍ୱର ॥ ୭୦
ଥାନ୍ତି ଆପଣା ଆପଣାର । ଯେ ଗଣନାୟକନିକର ॥ ୭୧
ତେଣେ ବିବିଧ ଉପଗ୍ରରେ । ପୂଜାକୁ ଲଭି ସନ୍ତତରେ ॥ ୭୨
ସକଳ ଋତୁମାନଙ୍କରେ । ଥାନ୍ତି ଯେ ପ୍ରକାଶଭାବରେ ॥ ୭୩
କୁସୁମସ୍ତବକ ନିକର । ଫଳ, କିଶଳୟ ଆବର ॥ ୭୪
ଏମାନଙ୍କରେ ନମ୍ର ହୋଇ । ଲତା, ବିଟପେ ଛନ୍ତି ଯହିଁ ॥ ୭୫
ସେ ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କେ ଶୋଭନ । ଯହିଁ ରୁଚିର ବନମାନ ॥ ୭୬
ସେ ସର୍ବ ଆଶ୍ରମସ୍ଥାନରେ । ଗିରି କନ୍ଦରମାନଙ୍କରେ ॥ ୭୭
ବିହାର କରନ୍ତି ନିଃଶଙ୍କେ । ନିର୍ମଳ ସରସୀମାନଙ୍କେ ॥ ୭୮
ବିବିଧ ନବବିକଶିତ । ପଙ୍କଜଗନ୍ଧରେ ମୁଦିତ ॥ ୭୯
ଜଳକୁକ୍କୁଟ, ରାଜହଂସ । ଚକ୍ର[୧] କାରଣ୍ଡବ, ସାରସ ॥ ୮୦
ଏ ଆଦି ନାନାଜାତି ଭୃଙ୍ଗ । ଶବଦ ହୋଏ ଯହିଁ ସଙ୍ଗ ॥ ୮୧
ତହିଁ ବିଚିତ୍ର ବିନୋଦରେ । ରମନ୍ତି ସଲିଳ କ୍ରୀଡ଼ାରେ ॥ ୮୨
ଯେ ସୁରସୁନ୍ଦରୀନିଚୟ । ରମ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ଅତିଶୟ ॥ ୮୩
କାମରେ କ୍ଷୋଭିତ ହୋଇଣ । ତାଙ୍କର ଯେ ବିଳାସ ପୁଣ ॥ ୮୪
ହସିତ, ଲୀଳାବିଲୋକନ । ତେଣେ ଲୋଚନଯୁଗ, ମନ ॥ ୮୫
ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଏ ନିରନ୍ତର । ସେ ଦେବଶ୍ରେଷ୍ଠମାନଙ୍କର ॥ ୮୬
୧୪ ଏ ନବ ଖଣ୍ଡେ ଯେତେ ନର । ରହିଅଛନ୍ତି ତାହାଙ୍କର ॥ ୮୭
ଅନୁଗ୍ରହକୁ ମନ କରି । ମହାପୁରୁଷ ଦେବ ହରି ॥ ୮୮
ଘେନି ଆପଣା ତତ୍ତ୍ୱମାନ । ଅଦ୍ୟାପି କରିଛନ୍ତି ସ୍ଥାନ ॥ ୮୯
୧୫ ଇଳାବୃତରେ ଭଗବାନ । ମହେଶ କରିଛନ୍ତି ସ୍ଥାନ ॥ ୯୦
ପୁରୁଷଦେହ ଧରି ତହିଁ । ପ୍ରବେଶ ନୋହେ ଆନ କେହି ॥ ୯୧
ପାର୍ବତୀଶାପକୁ କାରଣ । ଜାଣି ଅଛନ୍ତି ଯେହୁ ପୁଣ ॥ ୯୨

୧ । ଚକ୍ର=ଚକ୍ରବାକ ।

ଯହିଁ ପ୍ରବେଶ ହେଲା ନର । ଧଇଲା ଯୁବତିଶରୀର ॥ ୯୩
ସେ କଥା ପୁଣି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ । ବିଖ୍ୟାତ କରିବା ପଛରେ ॥ ୯୪
୧୬ ଯେବଣ ସ୍ତିରୀମାନଙ୍କର । ଭବାନୀ ଅଟଇ ଈଶ୍ୱର ॥ ୯୫
ସେବନ୍ତି ସେହୁ ନିରନ୍ତରେ । ଅର୍ବୁଦସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟାରେ ॥ ୯୬
ଯେ ମହାପୁରୁଷ ଈଶ୍ୱର । ଅଟନ୍ତି ଚାରିମୂର୍ତ୍ତି ଧର ॥ ୯୭
ତାହାଙ୍କ ଚତୁର୍ଥ ମୂରତି । ତମୋଗୁଣରୁ ଉତପତି ॥ ୯୮
ସଙ୍କରଷଣ ତାଙ୍କ ନାମ । ତାଠାରୁ ଲଭିଣ ଜନମ ॥ ୯୯
ତାହାଙ୍କୁ ଆପଣା ଆତ୍ମାରେ । ଚିନ୍ତା କରିଣ ସେ ରୂପରେ ॥ ୧୦୦
ହୃଦରେ[୧] କରି ସନ୍ନିଧାନ । ଏରୂପେ କରନ୍ତେ ଗାୟନ ॥ ୧୦୧
ସେ ମହାଦେବ ଉମାପତି । ଏ ରୂପେ କରୁଛନ୍ତି ସ୍ତୁତି ॥ ୧୦୨

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

୧୭ ମହାପୁରୁଷ ଭଗବାନ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କରୁଛି ବନ୍ଦନ ॥ ୧୦୩
ଯା'ଠାରୁ ସର୍ବଗୁଣମାନେ । ପ୍ରସରି ଅଛନ୍ତି ଭୁବନେ ॥ ୧୦୪
ଅନନ୍ତ ଅବ୍ୟକ୍ତ ଶରୀର । ତାହାଙ୍କୁ ମୋର ନମସ୍କାର ॥ ୧୦୫
୧୮ ଭଜନଯୋଗ୍ୟ ସକଳର । ତୁ ନାଥ ! ପରମ ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୦୬
ଚରଣ ପଙ୍କଜ ତୋହର । ଶରଣ ଅଟେ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ॥ ୧୦୭
ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଆଦି ଗୁଣଙ୍କର । ତୁ ଅଟୁ ଆଶ୍ରୟ ମନ୍ଦିର ॥ ୧୦୮
ଭଗତଠାରେ ଅତିଶୟ । ପ୍ରକାଶ କରୁ ନିଜ କାୟ ॥ ୧୦୯
ସଂସାର ହରୁ ଭକ୍ତଙ୍କର । ଅଭକ୍ତେ କରୁ ତା' ବିସ୍ତାର ॥ ୧୧୦
ଏମନ୍ତ ପ୍ରଭୁ ଅଟୁ ତୁହି । ସେବା କରୁଛି ତୋତେ ମୁହିଁ ॥ ୧୧୧
୧୯ ଈଶ୍ୱର ଭାବକୁ ପ୍ରକାଶ । କରି ଗ୍ରହାନ୍ତେ ଦିବାନିଶ ॥ ୧୧୨
ବିଷୟ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ତା' ଦୃଷ୍ଟି । ନୁହଇ ଅଳପ ହିଁ ନଷ୍ଟି ॥ ୧୧୩
କ୍ରୋଧବେଗକୁ ଆମ୍ଭେମାନେ । ଜିଣିଲା ନଥାଇ ଯେସନେ ॥ ୧୧୪
ଆମ୍ଭର ଦୃଷ୍ଟି ଲୋପ ହୋଇ । ସେ ରୂପେ ଯାହାର ନୁହଇ ॥ ୧୧୫
ନିଜ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର । ଜୟକୁ ବାଞ୍ଛି କେଉଁ ନର ॥ ୧୧୬
ତାହାଙ୍କୁ ନିଜ ପ୍ରଭୁ କରି । ଚିତ୍ତରେ ନଥିବ ଆଦରି ॥ ୧୧୭
୨୦ 'ମଧୁ ମଦିରାରେ ଯେସନ । ଅରୁଣ ଦିଶେ ଯା' ଲୋଚନ ॥ ୧୧୮
ଅଜ୍ଞଲୋକକୁ ମତ୍ତପ୍ରାଏ । ମାୟାରେ ଯେହୁ ପ୍ରତ୍ୟେ ହୋଏ ॥ ୧୧୯
ଚରଣସ୍ପରଶେ ଯାହାର । ଲଭିଣ ମାନସ ବିକାର ॥ ୧୨୦
ଲଜ୍ଜାଏ ନାଗବଧୂମାନେ । ସମର୍ଥ ନୋହିଲେ ପୂଜନେ ॥ ୧୨୧
୨୧ ଏ ବିଶ୍ୱ-ସର୍ଜନ-ପାଳନ । ନାଶକୁ ଅଟେ ଯେ ନିଧାନ ॥ ୧୨୨
ଯାହାର ଜନ୍ମ ସ୍ଥିତି ଅନ୍ତ । ଏ ନାହିଁ, ଅଟେ ଯେ ଅନନ୍ତ ॥ ୧୨୩

୧ । ହୃଦୟେ ।

ଯାହାକୁ ଏମନ୍ତ ବିଧାନେ । କହିଅଛନ୍ତି ମନ୍ତ୍ରମାନେ ॥ ୧୨୪
ସହସ୍ରେ ସ୍ଥାନ ଯାହା ଶିରେ । ତହିଁରେ କେହୁଣି ସ୍ଥାନରେ ॥ ୧୨୫
ସୋରିଷପ୍ରାଏ ହୋଇ ମହୀ । ରହିଛି ନ ଜାଣେ ଯେ ତାହି ॥ ୧୨୬
୨୨ ଗୁଣନିମିତ୍ତେ ହେଲା ଯାର । ମହତ ନାମେ କଳେବର ॥ ୧୨୭
ଆଶ୍ରୟ ଯାର ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ । ଏମନ୍ତ ସେ ଶରୀର ପୁଣ ॥ ୧୨୮
ଯା’ଠାରୁ ବିଧାତା ସଂଭୂତ । ମୁଁ ଯେଉଁ ଧାତାଠାରୁ ଜାତ ॥ ୧୨୯
ତ୍ରିଗୁଣ ଯେଉଁ ଅହଂକାର । ସେ ଅଟେ ବିଭୂତି ମୋହର ॥ ୧୩୦
ତେଣେ ଦେବତା ଭୂତଗଣ । ସର୍ଜଇ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଙ୍କୁ ପୁଣ ॥ ୧୩୧
୨୩ ଯେବଣ ମହାତ୍ମାର ବଶେ । ଅଛୁଁ ଏମାନେ ଦିବାନିଶେ ॥ ୧୩୨
କ୍ରିୟାଶକ୍ତିରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ । ସୂତ୍ରରେ ଯେସନେ ଚଢ଼େଇ ॥ ୧୩୩
ମହତ ତତ୍ତ୍ୱ ଅହଂକାର । ବୈକୃତ ଭୂତସର୍ଗ ଆର ॥ ୧୩୪
ଇନ୍ଦ୍ରିୟବର୍ଗ ସହିତରେ । ସମସ୍ତେ ଯା’ ଅନୁଗ୍ରହରେ ॥ ୧୩୫
ମିଳିଣ ହୋଇ ଏକସ୍ଥାନ । କରୁଁ ଏ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରଚନ ॥ ୧୩୬
୨୪ କର୍ମରୂପ ଗ୍ରନ୍ଥିକି ନେଇ । ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଯେହୁ ଦେଇ ॥ ୧୩୭
ସେ ମାୟା ଯାହାର ରଚନ । ଜାଣି ପାରଇ ତାକୁ ଜନ ॥ ୧୩୮
ଗୁଣସର୍ଗରେ ମୋହ ହୋଇ । ତହୁଁ ତରିବା ନ ଜାଣଇଁ ॥ ୧୩୯
ଲୟ, ଉଦୟ ରୂପ ଯାର । ତାହାଙ୍କୁ ମୋର ନମସ୍କାର ॥ ୧୪୦
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଣେ । ସୁଜନେ ତୋଷ ହୁଅ ଏଣେ ॥ ୧୪୧

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ଭୁବନକୋଶେ ଶ୍ରୀସଂକର୍ଷଣସ୍ତୋତ୍ରଂ ନାମ ସପ୍ତଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଅଷ୍ଟାଦଶେ ତତୋ ମେରୋଃ ପୂର୍ବାଦିକ୍ରମତସ୍ତ୍ରିଷୁ ।
ତ୍ରିଷୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠରବର୍ଷେଷୁ ସେବ୍ୟସେବକବର୍ଣ୍ଣନମ୍ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଭଦ୍ରାଶ୍ୱ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ହୋଇ । ଯେବଣ ବରଷ ଅଟଇ ॥ ୧
ସେ ବରଷର ଅଧୀଶ୍ୱର । ଭଦ୍ରଶ୍ରବା ନାମ ତାହାର ॥ ୨
ତାହାର କୁଳପତିମାନେ । ସେବକଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯେଉଁ ଜନେ ॥ ୩
ଭଦ୍ରଶ୍ରବସ ନାମେ ଖ୍ୟାତ । ଅଟନ୍ତି ସେହୁ ଧର୍ମସୁତ ॥ ୪
ବିଷ୍ଣୁର ପ୍ରିୟ ଯେ ଶରୀର । ହୟଶୀରଷ ନାମ ତାର ॥ ୫

ତାଙ୍କୁ ପରମ ସମାଧିରେ । ସେମାନେ ସ୍ଥାପି ହୃଦୟରେ ॥ ୬
ଏରୂପେ କରନ୍ତେ ଗାୟନ । ସନ୍ତତେ କରୁଛନ୍ତି ଧ୍ୟାନ ॥ ୭

ଶ୍ରୀଭଦ୍ରଶ୍ରବସ ଉଚୁଃ

୨ ଭଗବାନଙ୍କୁ ନମସ୍କାର । ଧର୍ମାର୍ଥ ଯଶଧନ ଯାର ॥ ୮
[1]ନମସ୍ତେ ଧର୍ମ ଭଗବାନ । ଜୀବ-ଅବିଦ୍ୟାବିଶୋଧନ ॥
୩ ବିଷ୍ଣୁର ଯେବଣ ଚରିତ୍ର । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଅଟଇ ବିଚିତ୍ର ॥ ୯
ସେ ବିଷ୍ଣୁ କାଳରୂପୀ ହୋଇ । ପ୍ରାଣୀଙ୍କି ହିଂସା ଆଚରଇ ॥ ୧୦
ତାହାଙ୍କୁ ଗ୍ରହିଁଲେହେଁ ଜନ । ନୁହଇ ଦେଖିତ ଭାଜନ ॥ ୧୧
ବାଳକ ଅଟଇ ଯେ ସୁତ । ବୃଦ୍ଧ ଅଟଇ ଯେହୁ ତାତ ॥ ୧୨
ତାହାଙ୍କୁ କରିଣ ଦହନ । ସେ ବେନିଙ୍କର ଯେଉଁ ଧନ ॥ ୧୩
ସେ ଧନେ ଆପଣା ଜୀବନ । ପୋଷିବି ବୋଲି କରେ ମନ ॥ ୧୪
ତୁଚ୍ଛ ବିଷୟ ସୁଖମାନ । ଭଜିବାଅର୍ଥେ ଅନୁଦିନ ॥ ୧୫
ଯେଣୁ ସେ ଲୋକ ପାପକଥା । ସ୍ମରଣା କରଇ ସର୍ବଥା ॥ ୧୬
୪ ଅନିତ୍ୟ ଅଟେ ଏ ସଂସାର । କହନ୍ତି ଏହା ଯୋଗ୍ୟ ନର ॥ ୧୭
ଜ୍ଞାନୀମାନେ ହିଁ ସମାଧିରେ । ଦେଖନ୍ତି ସେହି ପରକାରେ ॥ ୧୮
ହେ ଅଜ ! ତଥାପି ସେମାନେ । ତୋର ମାୟାରେ ଅନୁଦିନେ ॥ ୧୯
ମୋହକୁ ଲଭନ୍ତି, ବିଚିତ୍ର- । ଏ ଘେନି ତୋହର ଚରିତ ॥ ୨୦
ଏଣୁ ଛାଡ଼ିଣ ନାନାଶ୍ରମ । ତୋତେ ମୁଁ କରୁଛି ପ୍ରଣାମ ॥ ୨୧
୫ ଭୋ ନାଥ ! କର୍ତ୍ତା ନୋହୁ ତୁହି । ଆବରଣ ହିଁ ତୋର ନାହିଁ ॥ ୨୨
ଏମନ୍ତ ହେଲେହେଁ ତୋହର । ବେଦ କରିଛି ଅଙ୍ଗୀକାର ॥ ୨୩
ଜଗତ-ସର୍ଜନ ପାଳନ- । ନିରୋଧରୂପ କର୍ମମାନ ॥ ୨୪
ସେ କଥା ଯୁକ୍ତ ତୋହଠାରେ । ଚିତ୍ର ନୁହଇ ସେ ମାୟାରେ ॥ ୨୫
ଯେଣୁ ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର । କାରଣରୂପୀ ତୁ ଈଶ୍ୱର ॥ ୨୬
ସକଳ-ଆତ୍ମା ଅଟୁ ଯେଣୁ । କର୍ମ ତୋଠାରେ ଯୁକ୍ତ ତେଣୁ ॥ ୨୭
ସକଳଠାରୁ ଅଟୁ ଆନ । ଯେଣୁ ତୁ ଉପାଧିରେ ହୀନ ॥ ୨୮
ଅକର୍ତ୍ତାଭାବ, ଅନାବୃତ୍ତି । ଅଟଇ ତେଣୁ ଯୁକ୍ତ ରୀତି ॥ ୨୯
୬ ଯୁଗାନ୍ତ ସମୟେ ତାମସ- । ରୂପୀ ଅଟଇ ଯେ ରାକ୍ଷସ ॥ ୩୦
ସେ ନେଇଥିଲା ବେଦ ହରି । ଯେ ନର-ଅଶ୍ୱରୂପ ଧରି ॥ ୩୧
ରସାତଳରୁ ତା' ଆଣିଲେ । ବ୍ରହ୍ମା ମାଗନ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଦେଲେ ॥ ୩୨
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୋର ନମସ୍କାର । ସଂକଳ୍ପ ସତ୍ୟ ଅଟେ ଯାର ॥ ୩୩

୧। "ଓଁ ନମୋ ଭଗବତେ ଧର୍ମାୟାତ୍ମବିଶୋଧନାୟ ନମଃ" ଏହି ପାଠାନ୍ତର ଅନୁସାରେ ପଦ ରଚିତ ହେଲା । ଗ୍ରନ୍ଥକାରଙ୍କ ଅନୁସୃତ ପାଠ ହେଉଛି "ଓଁ ନମୋ ଭଗବତେ ଧର୍ମାର୍ଥଯଶୋଧନାୟ ।"

୭ ହରିବରଷେ ଛନ୍ତି ହରି । ନୃସିଂହମୂରତିକି ଧରି ।। ୩୪
ତା’ରୂପଗ୍ରହଣକାରଣ । ଆଗରେ କରିବା ବଖାଣ ।। ୩୫
ମହାପୁରୁଷଗୁଣଙ୍କର । ଭାଜନ, ବଇଷ୍ଣବ ବର ।। ୩୬
ଦୈତ୍ୟଦାନବକୁଳ ପୂତ । କରଇ ଯାର ସୁଚରିତ ।। ୩୭
ସେ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ପ୍ରତିକାଳେ । ସେ ବର୍ଷପୁରୁଷଙ୍କ ମେଳେ ।। ୩୮
ଫଳକାମନାରେ ବିହୀନ । ଅଟେ ଯେ ବ୍ୟଭିଗ୍ରରଶୂନ୍ୟ ।। ୩୯
ଏମନ୍ତ ଭଗତିଯୋଗକୁ । କରିଣ ସେ ପ୍ରିୟ ରୂପକୁ ।। ୪୦
କରୁଣ ଅଛି ଉପାସନ । ବୋଲଇ ଏମନ୍ତ ବଚନ ।। ୪୧
୮ ଭଗବାନଙ୍କୁ ନମସ୍କାର । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଟେ ତେଜ ଯାର ।। ୪୨
ନୃସିଂହ ଆକୃତି ଯାହାର । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୋର ନମସ୍କାର ।।୪୩
ହେ ବଜ୍ରନଖ ! ବଜ୍ରଦନ୍ତ । ପ୍ରକାଶ ହୁଅ ଅବିରତ ।।୪୪
କର୍ମବାସନାମାନ ମୋର । ପୁଣ ପୁଣ ଦଗଧ କର ।। ୪୫
ତମୋଗୁଣକୁ କର ନାଶ । ଆତ୍ମା-ଅଭୟକୁ ପ୍ରକାଶ ।। ୪୬
୯ ମଙ୍ଗଳ ହେଉ ଜଗତର । ପ୍ରସନ୍ନ ହେଉ ଖଳନର ।। ୪୭
ମଙ୍ଗଳ ଏକ ଆରକରେ । ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତୁ ମନେ ନରେ ।। ୪୮
ସେ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ମନ । ଶାନ୍ତିକି ଭଜୁ ଅନୁଦିନ ।। ୪୯
ତାଙ୍କ ଆତ୍ମ ନିଷ୍କାମମତି । କୃଷ୍ଣେ ପ୍ରବେଶ ହେଉ ନିତି ।।୫୦
୧୦ ଆମ୍ଭର କାହାରି ସଙ୍ଗତେ । ସଙ୍ଗମ ନୋହୁ କଦାଚିତେ ।। ୫୧
ଦଇବେ ହେଲେ ଗୃହ, ଧନ । ସୁତ, ତରୁଣୀ, ବନ୍ଧୁଜନ ।। ୫୨
ଏମାନଙ୍କର ତୁଲେ ନୋହୁ । ବୈଷ୍ଣବଙ୍କର ସଙ୍ଗେ ହେଉ ।।୫୩
ପ୍ରାଣପୋଷଣେ ତୋଷମନ । ଲଭଇ ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନୀଜନ ।।୫୪
ସିଦ୍ଧିକି ଯେବଣ ପ୍ରକାରେ । ଲଭଇ ସେ ଅବିଳମ୍ବରେ ।। ୫୫
ଗୃହାଦି-ଆସକ୍ତ ଯେ ହୋଇ । ସେ ରୂପେ ସିଦ୍ଧ ସେ ନୁହଇ ।। ୫୬
୧୧ ପ୍ରଭାବ ଅତିଶୟ ଯାର । ସେ ବିକ୍ରମକୁ ମୁକୁନ୍ଦର ।। ୫୭
ଯେଉଁ ବୈଷ୍ଣବଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ । ଶ୍ରବଣେ ଶୁଣନ୍ତି ଯେ ନରେ ।। ୫୮
ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରେ ହରି ପଶେ । ମାନସ ମଳକୁ ବିନାଶେ ।। ୫୯
ଗଙ୍ଗାଦିତୀର୍ଥ ପ୍ରତିଦିନ । ସେବା କରନ୍ତି ଯେଉଁ ଜନ ।। ୬୦
ତାହାଙ୍କ ଶରୀରରୁ ଜାତ । ଦୁରିତ କରଇ ନିହତ ।। ୬୧
ସେ ସାଧୁଜନଙ୍କୁ କେ ଅବା । ଏ ଘେନି ନ କରିବ ସେବା ।। ୬୨
୧୨ ନିଷ୍କାମ ଭକ୍ତି ବିଷ୍ଣୁଠାର । ଅଛି ଯେବଣ ମନୁଷ୍ୟର ।।୬୩
ଧର୍ମଜ୍ଞାନାଦି ସର୍ବଗୁଣେ । ସହିତ ହୋଇ ସୁରଗଣେ ।।୬୪
ସେ ଲୋକଠାରେ ଥାନ୍ତି ନିତି । କୃଷ୍ଣେ ନ କରେ ଯେ ଭଗତି ।।୬୫
ବାହ୍ୟରେ ବିଷୟସୁଖରେ । ଧାମଇଁ ଯେ ମନୋରଥରେ ।।୬୬

	ତାହାର କାହୁଁ ହେବ ପୁଣ	ମହତ ଲୋକଙ୍କର ଗୁଣ	॥ ୬୭
୧୩	ବାଞ୍ଛିତ ମୀନମାନଙ୍କର	ଆତ୍ମା ଅଟଇ ଯେହ୍ନେ ନୀର	॥ ୬୮
	ସେହିରୂପରେ ପ୍ରାଣୀଙ୍କରି	ସାକ୍ଷାତ ଆତ୍ମା ଅଟେ ହରି	॥ ୬୯
	ମହତ ଜନ ତାଙ୍କୁ ତେଜି	ଯେବେ ସଦନେ ସୁଖେ ମଜ୍ଜି	॥ ୭୦
	ତେବେ ଗୃହସ୍ଥଭାର୍ଯ୍ୟାଙ୍କର	ବୟସେ ମହତ୍ତ୍ୱ ବେଭାର	॥ ୭୧
	ଜ୍ଞାନେ ମହତ ଭାବ ନୋହି	ସେ ରୂପେ ଅଟେ ଏ କଥା ହି	॥ ୭୨
୧୪	ସେ ଘେନି ତୃଷ୍ଣା, କ୍ରୋଧ, ମାନ	ଅଭିନିବେଶ, ସ୍ପୃହା, ଦୈନ୍ୟ	॥୭୩
	[1]ବିଷାଦ, ଭୟ ଆଦିଙ୍କର	ମୂଳ ଅଟଇ ଯେ ମନ୍ଦିର	॥ ୭୪
	ଯହୁଁ ସଂସାର ପୁଣ ପୁଣ	ଏମନ୍ତ ଗୃହକୁ ଛାଡ଼ିଣ	॥ ୭୫
	ଅଭୟ ଅର୍ଥେ ନୃସିଂହର	ପାଦ ଆଶ୍ରୟ କର ନର	॥ ୭୬
୧୫	କାମଦେବରୂପକୁ ଧରି	କେତୁମାଳରେ ଛନ୍ତି ହରି	॥ ୭୭
	ଲକ୍ଷ୍ମୀର ପ୍ରିୟକଥାମାନ	କରିବା ଅର୍ଥେ ଦେଇ ମନ	॥ ୭୮
	ଯେ ପ୍ରଜାପତି ସମ୍ବତ୍ସର	ରାତ୍ରଦିବସରୂପେ ତାର	॥ ୭୯
	ପୁତ୍ରଦୁହିତାମାନେ ଛନ୍ତି	ଅଟନ୍ତି ସେ ବରଷପତି	॥ ୮୦
	ଶତେ ବରଷେ ଦିନ ଯେତେ	ସଂଖ୍ୟାରେ ଅଟନ୍ତି ସେ ତେତେ	॥ ୮୧
	ଯେଉଁ ଦୁହିତାମାନେ ତହିଁ	ପ୍ରଜାପତିର ଛନ୍ତି ରହି	॥ ୮୨
	ବିଷ୍ଣୁଚକ୍ରତେଜେ ତାଙ୍କର	ମାନସ ଅଟଇ ଅସ୍ଥିର	॥ ୮୩
	ତାଙ୍କର ଗର୍ଭ ଯେତେ ହୋଇ	ଚକ୍ରତେଜେ ସେ ଧ୍ୱସ୍ତ ଯାଇ	॥ ୮୪
	ମରିଣ ପୁଣି ଭୂମିଦେଶେ	ପଡ଼ନ୍ତି ସଂବତ୍ସର ଶେଷେ	॥ ୮୫
୧୬	ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ଗମନ-	ବିଳାସେ ଅଟେ ଯେ ଶୋଭନ	॥ ୮୬
	ସମନ୍ଦହାସ ଅବଲୋକ	ତାର ଲୀଳାରେ କିଛି ଟେକ	॥ ୮୭
	ସୁନ୍ଦର ଭ୍ରୂଲତାମଣ୍ଡଳ	ତେଣେ ଯେ ବଦନ କମଳ	॥ ୮୮
	ସୁନ୍ଦର ଅଟେ ତା' ଶୋଭାରେ	ଲକ୍ଷ୍ମୀକି ରମନ୍ତେ ତହିଁରେ	॥ ୮୯
	ନିଜ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଙ୍କୁ ହରଷ	କରୁଅଛନ୍ତି ଦିବାନିଶ	॥ ୯୦
୧୭	ବିଷ୍ଣୁର ମାୟାମୟ ହୋଇ	ସେ ଯେଉଁ ରୂପ ପ୍ରକାଶଇ	॥ ୯୧
	ତାହାକୁ କମଳା ତହିଁରେ	ପରମ ସମାଧିଯୋଗରେ	॥ ୯୨
	ସମ୍ବତ୍ସର ପ୍ରଜାପତିର	ସୁତାଙ୍କୁ ଘେନି ସଙ୍ଗତର	॥ ୯୩
	ରାତ୍ରରେ କରେ ଉପାସନ	ଯେ ତାହାଙ୍କର ଭାଇମାନ	॥ ୯୪
	ତାହାଙ୍କ ସଙ୍ଗତେ ଦିବସେ	ସେବା କରଇ ମନତୋଷେ	॥ ୯୫
	ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାର ବଚନ	କରେ ସେ କମଳା ଗାୟନ	॥ ୯୬
୧୮	ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଈଶ୍ୱର	ଭଗବାନଙ୍କୁ ନମସ୍କାର	॥ ୯୭
	ସର୍ବଗୁଣବିଶେଷେ ଯାର	ଲକ୍ଷିତ ଆତ୍ମା ଅଟେ ସାର	॥ ୯୮

୧ । ବିଷାଦ-ଆଧି-ଭୟଙ୍କର ।

କ୍ରିୟାମାନଙ୍କର ଚିତ୍ତର । ସଂକଳ୍ପମାନଙ୍କ ଈଶ୍ୱର ॥ ୯୯
ପଞ୍ଚ ବିଷୟ ଏକାଦଶ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅଟନ୍ତି ଯା' ଅଂଶ ॥ ୧୦୦
ବେଦେ ଭକତ ଯେ ଅଟଇ । ସେ କର୍ମମାର୍ଗେ ଯାକୁ ପାଇ ॥ ୧୦୧
ଅନ୍ନମୟ, ଅମୃତମୟ । ଅଟନ୍ତି ଯେହୁ ସର୍ବମୟ ॥ ୧୦୨
ଯେ ସହ, ଓଜ, ବଳ ସାର । ତାଙ୍କୁ ମୋହର ନମସ୍କାର ॥ ୧୦୩
୧୯ ତୁମ୍ଭେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର । ସ୍ୱଭାବେ ଅଟ ଅଧୀଶ୍ୱର ॥ ୧୦୪
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଆରାଧି ସନ୍ତତେ । ଯେବଣ ସ୍ତିରୀ ଏ ଜଗତେ ॥ ୧୦୫
ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତି ପତି ଆନ । ତାଙ୍କ ଆୟୁଷ, ପୁତ୍ର, ଧନ ॥ ୧୦୬
ସେ ପତିମାନେ ପାଳିବାରେ । ସମର୍ଥ ନୁହନ୍ତି ସଂସାରେ ॥ ୧୦୭
ଯେଣୁ ସେ ଆପଣା ଶରୀର- । ରକ୍ଷାରେ ନୁହନ୍ତି ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୦୮
୨୦ ଭୟଆତୁର ଯେଉଁ ଜନ । ତାକୁ ଯେ କରଇ ପାଳନ ॥ ୧୦୯
ଆତ୍ମଲାଭରୁ ଯେ ଈଶ୍ୱର । ଅଧିକ ନ ମଣେ ଇତର ॥ ୧୧୦
ଯାର କାହିଁରୁ ନାହିଁ ଭୀତି । ସେ ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ଏକ ପତି ॥ ୧୧୧
ଯେବେ ଏଥିରୁ ହୋଏ ଆନ । ଯେହ୍ନେ ମଣ୍ଡଳେଶ୍ୱରମାନ ॥ ୧୧୨
ପରସ୍ପରରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରାୟ । ଜାତ ହୁଅଇ ତେବେ ଭୟ ॥ ୧୧୩
୨୧ ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଏମନ୍ତ ଈଶ୍ୱର । ପାଦପଙ୍କଜକୁ ତୁମ୍ଭର ॥ ୧୧୪
ସକଳ କାମ ଦୂର କରି । ପୂଜା କରଇ ଯେଉଁ ନାରୀ ॥ ୧୧୫
ସକଳ କାମ ସେ ଲଭଇ । ଯେ କିଛି ବାଞ୍ଛିଣ ପୂଜଇ ॥ ୧୧୬
ଭୋ ନାଥ ! ତାହାକୁ କେବଳ । ପ୍ରଦାନ କର ସେହି ଫଳ ॥ ୧୧୭
ଯେଣୁ ସେ ଫଳଭୋଗ ଶେଷ । ହେଲେ ସେ ଅର୍ଥ ଯାଇ ନାଶ ॥ ୧୧୮
ତେଣୁ ସେ ପରିତାପ ପାଇ । ସେ ଅର୍ଥ ଅନିତ୍ୟ ଅଟଇ ॥ ୧୧୯
୨୨ ବ୍ରହ୍ମାଦି ଦେବଗଣମାନେ । ମୋର ପ୍ରାପ୍ତିକି ବାଞ୍ଛି ମନେ ॥ ୧୨୦
ଇନ୍ଦ୍ରିୟସୁଖେ ଦେଇ ମନ । କରନ୍ତି ଉଗ୍ର ତପମାନ ॥ ୧୨୧
ତୁମ୍ଭର ପାଦପରାୟଣ । ବିନୁ ସେମାନେ ମୋତେ ପୁଣ ॥ ୧୨୨
ଲଭନ୍ତି ନାହିଁ ହେ ଈଶ୍ୱର ! । ତୋଠାରେ ଯେଣୁ ମନ ମୋର ॥ ୧୨୩
୨୩ ଯେ କରପଙ୍କଜ ତୁମ୍ଭର । ଭଗତମାନଙ୍କର ଶିର ॥ ୧୨୪
କରିଣ ଅଛ ନିବେଶିତ । ମୋ'ଶିରେ ଦିଅ ତା' ଅଚ୍ୟୁତ ॥ ୧୨୫
ହେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ଚିହ୍ନ କରି ମୋତେ । ବକ୍ଷରେ ଧରିଛ ସନ୍ତତେ ॥ ୧୨୬
ମୋଠାରେ କେବଳ ଆଦର । ଭକ୍ତଙ୍କଠାରେ କୃପା ତୋର ॥ ୧୨୭
ଏ ଘେନି ଈଶ୍ୱର ଚେଷ୍ଟାକୁ । କେବା ସମର୍ଥ ତର୍କିବାକୁ ॥ ୧୨୮
୨୪ ରମ୍ୟକ ବରଷେ ବିଷ୍ଣୁର । ଯେ ପ୍ରିୟ ମତ୍ସ୍ୟ ଅବତାର ॥ ୧୨୯
ମନୁ ଯେ ଥିଲେ ସେ ଖଣ୍ଡରେ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲେ ପୂର୍ବରେ ॥ ୧୩୦
ମହତ ଭକ୍ତିଯୋଗେ ସେହି । ଏବେ ହିଁ ତାଙ୍କୁ ଆରାଧଇ ॥ ୧୩୧

ସେ ମନୁ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ବଚନ ପଢ଼ି ସ୍ତୁତି କରେ ।।୧୩୨
୨୫ ଯେ ମୁଖ୍ୟତମ, ସତ୍ତ୍ୱ, ପ୍ରାଣ । ଯେ ଓଜ, ସହ, ବଳ ପୁଣ ।।୧୩୩
ଯେ ଭଗବାନ ମହାମୀନ । ତାହାଙ୍କୁ କରୁଛୁଁ ବନ୍ଦନ ।।୧୩୪
୨୬ ସକଳ ଲୋକପାଳେ ଯାର । ରୂପକୁ ଅନ୍ତର ବାହାର ।।୧୩୫
କରି ନାହାନ୍ତି ବିଲୋକନ । ବେଦ ଅଟଇ ଯାର ସ୍ୱନ ।।୧୩୬
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆଦିଙ୍କ ନାମରେ । ବିଧିନିଷେଧ-ଅର୍ଥଦ୍ୱାରେ ।।୧୩୭
ବଶ କରିଛ ଏ ଜଗତ । ସେ ତୁମ୍ଭେ ଈଶ୍ୱର ଏମନ୍ତ ।।୧୩୮
କାଷ୍ଠପିତୁଳିକି ଯେସନ । ବଶ କରିଣ ଥାଇ ଜନ ।।୧୩୯
୨୭ ଯେବଣ ଲୋକପାଳଙ୍କର । ମତ୍ସରରୂପେ ଥାଇ ଜ୍ୱର ।।୧୪୦
ସେମାନେ ଯାହାକୁ ଛାଡ଼ିଣ । ଏକ ଆରକରେ ମିଳିଣ ।।୧୪୧
ଦ୍ୱିପଦ ଚତୁଷ୍ପଦ ଆର । ଜଙ୍ଗମ ଯେ ଅବା ସ୍ଥାବର ।।୧୪୨
ଯେ କେହି ଆନ ଏ ଜଗତେ । ଦ୍ୱିଗୁଣ ଅଛନ୍ତି ସଂତତେ ।।୧୪୩
ତାଙ୍କୁ କରିବାକୁ ପାଳନ । କେବେହେଁ ନୋହିଲେ ଭାଜନ ।।୧୪୪
୨୮ ଯହିଁରେ ଊର୍ମିମାଳମାନେ । ଦିଶୁ ଥାଆନ୍ତି ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ।।୧୪୫
ତୁମ୍ଭେ ସେ ପ୍ରଳୟ ସିନ୍ଧୁରେ । ହେ ଅଜ ! ମୋହ ସଙ୍ଗତରେ ।।୧୪୬
ପୃଥ୍ୱୀକି[୧] ଧରି ନିଜ ବଳେ । ଭ୍ରମଣ କର[୨] ପୂର୍ବକାଳେ ।।୧୪୭
ଯେତେ ଓଷଧି ଲତାମାନ । ତାଙ୍କର ଯେ ପୃଥିବୀ ସ୍ଥାନ ।।୧୪୮
ଜଗତପ୍ରାଣଗଣଙ୍କର । ତୁ ଆତ୍ମା ତୋତେ ନମସ୍କାର ।।୧୪୯
୨୯ ହିରଣ୍ମୟ ଖଣ୍ଡେ ହରି । ଅଛନ୍ତି କୂର୍ମତନୁ ଧରି ।।୧୫୦
ପିତୃଗଣଙ୍କ ଅଧିପତି । ଅର୍ଯ୍ୟମା ନାମ ଯାର ଖ୍ୟାତି ।।୧୫୧
ସେ ବରଷରେ ଯେଉଁ ନରେ । ସେମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗତରେ ।।୧୫୨
ସେ ପ୍ରିୟ ତନୁକୁ ବିଷ୍ଣୁର । ସ୍ତୁତି କରୁଛି ନିରନ୍ତର ।।୧୫୩
ପୁଣି ସେ ଅର୍ଯ୍ୟମା ତହିଁରେ । ଏମନ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ଜପକରେ ।।୧୫୪
୩୦ ଯେ କୂର୍ମରୂପୀ ଭଗବାନ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ସ୍ଥାନ ।।୧୫୫
ଯାହାର ବିଶେଷଣ ନାହିଁ । ଯାର ସ୍ଥାନକୁ ଲକ୍ଷି ନୋହି ।।୧୫୬
ଯେ ନୋହେ କାଳରେ କଳିତ । ଯେ ପୁଣ ଅଟେ ସର୍ବଗତ ।।୧୫୭
ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଜଗତ ଆଧାର । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୋର ନମସ୍କାର ।।୧୫୮
୩୧ ବହୁତ ରୂପରେ ଲକ୍ଷିତ । ହୋଇ ଯେ ଦିଶଇ ଶୋଭିତ ।।୧୫୯
ସେ ପୃଥ୍ୱୀ ଆଦି ଏ ଯାହାର । ମାୟାନିର୍ମିତ କଳେବର ।।୧୬୦
ଯାହାର ସଂଖ୍ୟା କିଛି ନାହିଁ । ଉପଲବ୍ଧିତ[୩] ଯେଣୁ ନୋହି ।।୧୬୧
ବଚନେ ନିରୁକ୍ତ ନୋହିଣ । ଅଛି ଏ ପ୍ରପଞ୍ଚ ଯେବଣ ।।୧୬୨
ସେ ଅଟେ ଯାହାର ଆକାର । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୋର ନମସ୍କାର ।।୧୬୩

୧ । ପୃଥିବୀ । ୨ । ଜଳ । ୩ । ଉପଲବ୍ଧିତ=ଅନୁଭୂତ ।

୩୨ ମନୁଷ୍ୟ ଆଦି କୃମି ବଂଶ । ଅଣ୍ଡଜ, ତରୁ ଗୁଳ୍ମ-ବଂଶ ॥ ୧୬୪
ଏ ରୂପେ ଯେଉଁ ଚରାଚର । ପିତୃ, ଭୂତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଆର ॥ ୧୬୫
ସ୍ୱର୍ଗ, ଆକାଶ, କ୍ଷିତି, ଗିରି । ଦ୍ୱୀପ, ସମୁଦ୍ର ନଦୀବାରି ॥ ୧୬୬
ଗ୍ରହ, ନକ୍ଷତ୍ର ଏ ରୂପରେ । ଯେ ଏକ ବିଖ୍ୟାତ ସଂସାରେ ॥ ୧୬୭
୩୩ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ବିଶେଷ । ଅସଂଖ୍ୟ ହୋଇଣ ପ୍ରକାଶ ॥ ୧୬୮
ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାର ତୁମ୍ଭର । ଅଟେ ନାମ, ରୂପ, ଆକାର ॥ ୧୬୯
ଜ୍ଞାନୀଏ ତୁମ୍ଭର ଠାବରେ । ଚତୁର୍ବିଂଶ ଆଦି ରୂପରେ ॥ ୧୭୦
ସଂଖ୍ୟାକୁ କଲେକ କଳ୍ପନ । ଯେବଣ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନେ ଜନ ॥ ୧୭୧
ସେ ସଂଖ୍ୟା କରଇ ବିନାଶ । ତୁମ୍ଭେ ସେ ସାଂଖ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶ ॥ ୧୭୨
ସିଦ୍ଧାନ୍ତରୂପ କଳେବର । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୋର ନମସ୍କାର ॥ ୧୭୩
୩୪ ଯଜ୍ଞପୁରୁଷ ନାରାୟଣ । ବରାହରୂପକୁ ଧରିଣ ॥ ୧୭୪
ଉତ୍ତରକୁରୁରେ ଅଛନ୍ତି । ତହିଁ ଏ ଦେବୀ ବସୁମତୀ ॥ ୧୭୫
କୁରୁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗତରେ । ସୁଦୃଢ଼ ଭଗତିଯୋଗରେ ॥ ୧୭୬
ସ୍ତୁତି କରଇ ଏହୁଁ[1] ସାର । ଉପନିଷଦ ପଢ଼େ ଆର ॥ ୧୭୭
୩୫ ଭଗବାନଙ୍କୁ ନମସ୍କାର । ମନ୍ତ୍ରତତ୍ତ୍ୱରେ ଚିହ୍ନ ଯାର ॥ ୧୭୮
ଯାହାର ଯଜ୍ଞ-କ୍ରତୁ[2] ବେନି । ସ୍ୱରୂପ ବୋଲି କରି ମାନି ॥ ୧୭୯
ମହାଅଧ୍ୱରମାନେ ଯାର । ଅଟେ ଅବୟବ ଆକାର ॥ ୧୮୦
ଯେ ମହାପୁରୁଷ ଈଶ୍ୱର । କର୍ମରେ ଶୁଚିଭାବ ଯାର ॥ ୧୮୧
ଯେ ତିନିଯୁଗେ[3] ପ୍ରକାଶିତ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ସନ୍ତତ ॥ ୧୮୨
୩୬ କର୍ମରେ କର୍ମଫଳେ ଯାର । ଅଦୃଶ୍ୟ ଅଟଇ ଶରୀର ॥ ୧୮୩
ସେ ରୂପ ଦେଖିବାକୁ ମନେ । ବାଞ୍ଛନ୍ତି ପୁଣ ବୁଧଜନେ ॥ ୧୮୪
ଦେହ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଆଦିଠାରେ । ଖୋଜନ୍ତି ବିବେକି[4]ମନରେ ॥ ୧୮୫
ଯେସନେ ଦାରୁରେ ଦହନ । ମନ୍ଥି ଦେଖନ୍ତି ପ୍ରାଜ୍ଞଜନ ॥ ୧୮୬
ତେଣେ ପ୍ରକାଶେ ଆତ୍ମା ଯାର । ତାହାଙ୍କୁ ମୋର ନମସ୍କାର ॥ ୧୮୭
୩୭ ବିଷୟ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟବ୍ୟାପାର । ଦେବତା, ଦେହ, ଅହଂକାର ॥ ୧୮୮
କାଳ, ଏ ସର୍ବ ମାୟାଗୁଣ । ଏଣେ ବସ୍ତୁରୂପରେ ପୁଣ ॥ ୧୮୯
ଆତ୍ମରୂପରେ ବିଲୋକନ । କରୁଅଛନ୍ତି ଯାକୁ ଜନ ॥ ୧୯୦
ଯେଉଁମାନଙ୍କର ବିଗ୍ରହରେ । ଯମନିୟମଆଦିଦ୍ୱାରେ ॥ ୧୯୧
ଆତ୍ମାରେ ଅତିଶୟ ହୋଇ । ବୁଦ୍ଧି ନିଷ୍ଠୟକୁ ଲଭଇ ॥ ୧୯୨
ସେ ଯାହାହେତୁ କଲେ ଦୂର । ମାୟାନିର୍ମିତ କଳେବର ॥ ୧୯୩
ଏମନ୍ତ ଅଟେ ଯେ ଈଶ୍ୱର । ତାହାଙ୍କୁ ମୋର ନମସ୍କାର ॥ ୧୯୪
୩୮ ଜଗତ-ସର୍ଜନପାଳନ । ବିନାଶ ଏ ତିନି ବିଧାନ ॥ ୧୯୫

୧ । ଯେହୁ । ୨ । ଯଜ୍ଞ=ଅଯୂପ; କ୍ରତୁ=ସଯୂପ । ୩ । ତିନିଗୁଣେ । ୪ । ବିବେକ ।

ଜୀବନିମିତ୍ତେ ଯେ ବାଞ୍ଛଇ । ଯାର ବାଞ୍ଛିତ ଏ ନୁହଇ ॥ ୧୯୬
କେବଳ ସାକ୍ଷୀପ୍ରାଏ ହୋଇ । ସକଳ କଥାକୁ ଦେଖଇ ॥ ୧୯୭
ଯାହାର ମାୟା ଗୁଣଦ୍ୱାରେ । ବିଶ୍ୱସର୍ଜନ ଆଦି କରେ ॥ ୧୯୮
ସେ ମାୟା ହେଲେ ଅଚେତନ । ଯାର ନିକଟୁଁ ଲଭେ ଜ୍ଞାନ ॥ ୧୯୯
ଯେହ୍ନେ ଚୁମ୍ବକଶିଳ ତୁଲେ । ସମ୍ମୁଖ ହୋଇ ଲୌହ ବୁଲେ ॥ ୨୦୦
ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଗୁଣକର୍ମଙ୍କର । ସାକ୍ଷୀ, ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ନମସ୍କାର ॥ ୨୦୧
୩୯ ଜଗତ-ଆଦି ଯେ ଶୂକର । ଧରିଣ ମୋତେ ଦଶନର ॥ ୨୦୨
ପାତାଳୁଁ ପ୍ରଳୟସାଗର- । ମଧ୍ୟରୁ ହୋଇଲେ ବାହାର ॥ ୨୦୩
ଯେ ଗଜପ୍ରାୟ ପ୍ରତିଗଜ- । ସମାନ ଅଟଇ ଦିତିଜ[୧] ॥ ୨୦୪
ଯୁଦ୍ଧେ ତାହାକୁ ସଂହାରିଣ । ଖେଳିବା ପ୍ରାଏକ ହୋଇଣ ॥ ୨୦୫
ହୋଇଲେ ଯେଉଁ ପ୍ରଭୁ ସ୍ଥିତ । ତାହାଙ୍କୁ କରୁଛି ବନ୍ଦିତ ॥ ୨୦୬
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଣେ । ସୁଜନେ ତୋଷ ହୁଅ ଏଣେ ॥ ୨୦୭

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ
ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ଭୁବନକୋଶେ
ଈଶ୍ୱରବର୍ଷଦେବସ୍ତୁତିର୍ନାମ ଅଷ୍ଟାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଊନବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଊନବିଂଶେ କିଂପୁରୁଷେ ଭାରତେ ଚୈପବର୍ଣ୍ଣ୍ୟତେ ।
ସେବ୍ୟସେବକଭାବଶ୍ଚ ଭାରତଶ୍ରୈଷ୍ଠ୍ୟମେବ ଚ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ନାମରେ ଯେବଣ ବରଷ । ବିଖ୍ୟାତ ଅଟେ କିଂପୁରୁଷ ॥ ୧
ତହିଁ ପରମ ଭାଗବତ । ଅଟନ୍ତି ଯେଉଁ ହନୁମନ୍ତ ॥ ୨
ଶୁଦ୍ଧ ଅଟଇ ଭକ୍ତି ତାର । କିଂପୁରୁଷଙ୍କ ସଙ୍ଗତର ॥ ୩
ଯେ ରାମ ଅଟେ ଭଗବାନ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଯାର ଭାଇ ସାନ ॥ ୪
ଯେ ଆଦିପୁରୁଷ ଉତ୍ତମ । ଅଟନ୍ତି ସୀତା-ଅଭିରାମ ॥ ୫
ତାଙ୍କୁ ସେ କରଇ ସେବନ । ତା' ପାଦେ ଦେଇ ନିଜ ମନ ॥ ୬
୨ ଆର୍ଷ୍ଟିଷେଣର ସଙ୍ଗେ ଥାଇ । ଗନ୍ଧର୍ବେ ଯାହା ଛନ୍ତି ଗାଇ ॥ ୭
ନିଜ ସ୍ୱାମୀର କଥା ପୁଣ । ଅଟଇ ପରମ କଲ୍ୟାଣ ॥ ୮
ସେ କଥା ଶ୍ରବଣ କରନ୍ତି । ଆପଣେ ଏମନ୍ତ ଗାଆନ୍ତି ॥ ୯

୧ । ଦିତିଜ—ଦିତିର ପୁତ୍ର ହିରଣ୍ୟାକ୍ଷ ।

୩ ଭଗବାନଙ୍କୁ ନମସ୍କାର	। ଉତ୍ତମ ଅଟେ ଯଶ ଯାର	॥ ୧୦
ମହତ ଜନଙ୍କ ଲକ୍ଷଣ	। ଶୁଦ୍ଧ ଚରିତ ବ୍ରତ ପୁଣ	॥ ୧୧
ଏମାନେ ଛନ୍ତି ଯାହାଠାର	। ସଂଯତ ଅଟେ ଚିତ୍ତ ଯାର	॥ ୧୨
ଲୋକମାର୍ଗକୁ ଅବିରତ	। ହୋଇଛନ୍ତି ଯେ ଅନୁଗତ	॥ ୧୩
ଯେ ସାଧୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧିର ସ୍ଥାନ	। କଷଟି ପାଷାଣ ଯେସନ	॥ ୧୪
ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟଦେବ ଯେ ବୋଲାନ୍ତି	। ଯେ ମହାପୁରୁଷ ଅଟନ୍ତି	॥ ୧୫
ଯେ ମହାରାଜ ଅଧୀଶ୍ୱର	। ତାହାଙ୍କୁ ମୋର ନମସ୍କାର	॥ ୧୬
୪ ବିଶୁଦ୍ଧ ଅନୁଭବ ମାତ୍ର	। କେବଳ ଅଟେ ଯାର ଗାତ୍ର	॥ ୧୭
ଜାଗ୍ରତ ଆଦି ହୋଇ ଯେତେ	। ଗୁଣଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଜଗତେ	॥ ୧୮
ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରକାଶେ ସେ ଦୂର	। ହୋଇଣ ଗଲେ ଯାହାଠାର	॥ ୧୯
ଦୃଶ୍ୟରୁ ଅଟେ ଯେ ଇତର	। ନାମରୂପ ହିଁ ନାହିଁ ତାର	॥ ୨୦
ଯେ ଶାନ୍ତ, ଅହଂକାର ହୀନ	। ଯାହାକୁ ଶୁଦ୍ଧଚିତ୍ତ ଜନ	॥ ୨୧
ବ୍ରହ୍ମରୂପରେ ଚିନ୍ତା କରେ	। ଶରଣ ପଶୁଛି ତାଠାରେ	॥ ୨୨
୫ ମନୁଷ୍ୟବିନୁ ରାବଣର	। ଆନରେ ନୁହଇ ସଂହାର	॥ ୨୩
ଏ ଘେନି କେବଳ ପ୍ରଭୁର	। ନୁହଇ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ-ଅବତାର	॥ ୨୪
ଯୁବତିସଙ୍ଗ ଆଦିକୃତ	। ଦୁଃଖ ନୁହଇ ନିବାରିତ	॥ ୨୫
ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଏ ପ୍ରକାର	। ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଅବତାର	॥ ୨୬
ଯେବେ ଏ କଥା ଅଟେ ଆନ	। ସୀତାସକାଶୁଁ ଯେ ବ୍ୟସନ	॥ ୨୭
ସେ ହେବ କାହୁଁ ଈଶ୍ୱରର	। ନିଜ ଆତ୍ମାରେ ଯା' ବିହାର	॥ ୨୮
୬ ଯେ ବାସୁଦେବ ଭଗବାନ	। ନୋହେ ତ୍ରିଲୋକେ ସକ୍ତମନ	॥ ୨୯
ଯେ ଆତ୍ମା ଅଟେ ଜ୍ଞାନୀଙ୍କର	। ପ୍ରଧାନ ମିତ୍ର ହିଁ ତାଙ୍କର	॥୩୦
ଏ ଘେନି ସ୍ତିରୀସକାଶରେ	। ମୋହ ନ ଲଭନ୍ତେ ସଂସାରେ	॥୩୧
[1]ଲକ୍ଷ୍ମଣପରିତ୍ୟାଗ କଥା	। ଯୁକ୍ତ ନୁହଇ ସେ ସର୍ବଥା	॥ ୩୨
୭ ମହତଠାରୁ ଉତପତି	। ରୂପ, ବଚନ, ବୁଦ୍ଧି, ଜାତି	॥୩୩
ତାହାଙ୍କ ତୋଷକୁ କାରଣ	। ନୁହନ୍ତି ଏମାନେହିଁ ପୁଣ	॥୩୪
ଏତେ କଥାରେ ଆମ୍ଭେ ହୀନ	। କାନନେ ବୁଲୁଁ ଅନୁଦିନ	॥୩୫
ଆମ୍ଭର ସଙ୍ଗେ ମିତ୍ରଭାବ	। ଯେଣୁ ଆଚରିଲେ ରାଘବ	॥୩୬
୮ ସୁର ଅସୁର ଅବା ହୋଇ	। ନର ଅନର[2] ଯେହି କେହି	॥୩୭
ଭଜିବ ରାମଙ୍କୁ ସଂତତ	। ଯେ ରାମ ଜାଣଇଁ ସୁକୃତ	॥୩୮

୧ । ଦେବଦୂତ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ—ଏଠାକୁ ଯେ ଆସିବ, ଆପଣ ତାକୁ ମାରିବେ । ସେତେବେଳେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଦ୍ୱାରରେ ଥିଲେ । ଦୁର୍ବାସା ଆସିଛନ୍ତି ବୋଲି ଜଣାଇବାକୁ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ମାରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ କଥାରେ ଛାଡ଼ିଦେଲେ । ୨ । ବାନର ।

	ମନୁଜ-ଆକୃତି ଈଶ୍ୱର	। ଯେ ନେଲେ ବଇକୁଣ୍ଠ ପୁର	॥ ୩୯
	ଉତ୍ତରକୋଶଳନଗରୀ	। ଯେତେକ ଥିଲେ ଦେହଧାରୀ	॥ ୪୦
୯	ନରନାରାୟଣ ନାମରେ	। ବିଖ୍ୟାତ ହୋଇ ଜଗତରେ	॥ ୪୧
	ଭାରତ ବରଷରେ ହରି	। କଳ୍ପପ୍ରାନ୍ତକୁ ଅନୁସରି	॥ ୪୨
	ଯହିଁ ବୈରାଗ୍ୟ, ଧର୍ମ ଜ୍ଞାନେ	। ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟଶମନେ	॥୪୩
	ନିରହଂକାର ଭାବ ପୁଣି	। ଆତ୍ମଜ୍ଞାନକୁ ଲଭେ ପ୍ରାଣୀ	॥ ୪୪
	ଏମନ୍ତେ ତପ କରୁଛନ୍ତି	। ଜ୍ଞାନୀଙ୍କି ଅନୁଗ୍ରହ ଚିନ୍ତି	॥୪୫
	ଅବ୍ୟକ୍ତଗତି ଯେ ଈଶ୍ୱର	। କୃପାକରନ୍ତି ପ୍ରାଣୀଠାର	॥ ୪୬
୧୦	ବିଷ୍ଣୁକଥିତ ସାଂଖ୍ୟଯୋଗ	। ସହିତେ ସାବର୍ଣ୍ଣିର ଆଗ	॥ ୪୭
	ଯେ ପଞ୍ଚରାତ୍ର ଉପଦେଶ	। ନାରଦ କରିବେ ପ୍ରକାଶ	॥ ୪୮
	ବର୍ଣ୍ଣ-ଆଶ୍ରମ-ଧର୍ମଯୁତ	। ହୋଇ ଯେ ଅଛନ୍ତି ବହୁତ	॥ ୪୯
	ସେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ	। ପରମ ଭଗତିଭାବରେ	॥ ୫୦
	ସେ ନରନାରାୟଣଙ୍କର	। ପାଶକୁ ଯାଇ ମୁନିବର	॥ ୫୧
	ସନ୍ତୋଷେ କରନ୍ତି ସେବନ	। କହନ୍ତି ଏମନ୍ତ ବଚନ	॥ ୫୨
୧୧	ଭଗବାନଙ୍କୁ ନମସ୍କାର	। ଶାନ୍ତ ସୁଚରିତ ଯାହାର	॥୫୩
	ଯେ ଅଟେ ଅହଂକାରହୀନ	। ଅଟେ ଯେ ଅକିଂଚନଧନ	॥ ୫୪
	ଋଷିମାନଙ୍କେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁଣ	। ଅଟନ୍ତି ଯେହୁ ନାରାୟଣ	॥୫୫
	ପରମହଂସମାନଙ୍କର	। ପରମ ଗୁରୁ ଯେ ଈଶ୍ୱର	॥ ୫୬
	ଯେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନୀମାନଙ୍କର	। ଈଶ୍ୱର ତାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର	॥ ୫୭
	ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ସେ ତହିଁ	। ଗାୟନ କରୁଛନ୍ତି ରହି	॥ ୫୮
୧୨	ଏ ବିଶ୍ୱ-ସର୍ଗଆଦିଙ୍କରେ	। କର୍ତ୍ତା ଅଟନ୍ତି ଯେ ଈଶ୍ୱର	॥ ୫୯
	ଏମନ୍ତ ହୋଇଲେହେଁ ତହିଁ	। ଅହଂକାରରେ ବଦ୍ଧ ନୋହି	॥ ୬୦
	ଯେ ସର୍ବପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର	। ଥିଲେହେଁ ଶରୀରଭିତର	॥ ୬୧
	ଦେହଜ କ୍ଷୁଧାତୃଷାଦିରେ	। ପୀଡ଼ାକୁ ନ ଲଭେ ସଂସାରେ	॥ ୬୨
	ସକଳ କରେ ବିଲୋକନ	। ଗୁଣରେ ଯାହାର ନୟନ	॥୬୩
	କେବେହେଁ ବନ୍ଧନ ନୁହଇ	। ଏମନ୍ତ ଈଶ୍ୱର ଅଟଇ	॥ ୬୪
	କାହିଁରେ ନୋହେ ଆସକତ	। ଏକାନ୍ତେ ଥାଇ ଅବିରତ	॥୬୫
	ଯେ ସାକ୍ଷୀ ଅଟେ ସକଳର	। ତାହାକୁ ମୋର ନମସ୍କାର	॥୬୬
୧୩	ଯୋଗନିପୁଣଭାବ ଏହି	। ବ୍ରହ୍ମା ଅଛନ୍ତି ଯାହା କହି	॥ ୬୭
	ତୁମ୍ଭେ ନିର୍ଗୁଣ ତୁମ୍ଭଠାରେ	। ଜନ୍ତୁ ଅବଧି ଭକ୍ତି କରେ	॥ ୬୮
	ଦୁଷ୍ଟ ଦେହରେ ଅଭିମାନ	। ଛାଡ଼ି କରିଣ ଯାହା ଜନ	॥ ୬୯
	ହେ ଯୋଗେଶ୍ୱର ! ଅନ୍ତେ ନେଇ	। ତୋଠାରେ ମନକୁ ଦିଅଇ	॥ ୭୦
୧୪	ଯେ ଇହ ପରଲୋକେ ଜାତ	। ସେ କାମସୁଖେ ଅବିରତ	॥ ୭୧

ଲମ୍ପଟ ହୋଇ ଯେଉଁ ଜନ	ଚିନ୍ତଇ ସୁତ, ଦାରା, ଧନ	॥ ୭୨
ଯେ ଦେହ କୁତ୍ସିତ ଅଟଇ	ତାର ନାଶରୁ ଭୟ ପାଇ	॥ ୭୩
ପଣ୍ଡିତ ଲୋକ ହୋଇ ଯେବେ	ଏରୂପେ ଆଚରଇ ତେବେ	॥ ୭୪
ବିଦ୍ୟାରେ ଯେତେ ଯତ୍ନ ତାର	କେବଳ ଶ୍ରମ ସେ ପ୍ରକାର	॥ ୭୫
୧୫ ଯେଣୁ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର	ଦଶା ଅଟଇ ଏ ପ୍ରକାର	॥ ୭୬
ହେ ପ୍ରଭୁ ! ତେଣୁ ତୁ ଆମ୍ଭର	ଯୋଗମାର୍ଗ ବିଧାନକର	॥ ୭୭
ଯେ ଯୋଗ ପ୍ରବର୍ତ୍ତେ ତୋଠାରେ	ସହଜ ବାସନାରୂପରେ	॥ ୭୮
ଆମ୍ଭ କୁତ୍ସିତ କଳେବରେ	ଯେ ହୋଇଅଛି ତୋ’ ମାୟାରେ	॥ ୭୯
ଅହଂତା ମମତା ଏ ଦୁଇ	ସ୍ୱଭାବେ ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ଅଟଇ	॥ ୮୦
ଯେବଣ ଯୋଗେ ତାହା ଆଜ	ନାଶ କରିବୁଁ ଅଧୋକ୍ଷଜ !	॥ ୮୧
୧୬ ମଳୟ, ତ୍ରିକୂଟ, ମୈନାକ	ମଙ୍ଗଳପ୍ରସ୍ଥ, ଋଷ୍ୟମୂକ	॥ ୮୨
ମହେନ୍ଦ୍ର, କୂଟକ, ଋଷଭ	ଯେ ଦ୍ରୋଣ, ରୈବତ, କକୁଭ	॥ ୮୩
ବିନ୍ଧ୍ୟ, ବାରିଧାର, ବେଙ୍କଟ	ଯେ କୋଣ୍ୱ[୧], ସହ୍ୟ, ଚିତ୍ରକୂଟ	॥ ୮୪
ଯେ ଦେବଗିରି, ଇନ୍ଦ୍ରକୀଳ	ଶ୍ରୀଶୈଳ, କାମଗିରି, ନୀଳ	॥ ୮୫
ଯେ ଗୋକାମୁଖ, ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ	ଯେ ଋକ୍ଷଗିରି, ଶୁକ୍ତିମାନ	॥ ୮୬
ପାରିପାତ୍ର ଏ ଆଦି ଆନ	ଶତସହସ୍ର ଗିରିମାନ	॥ ୮୭
ତାହାଙ୍କ ନିତମ୍ବରୁ ଜାତ	ନଦ-ନଦୀଏ ଅସଂଖ୍ୟାତ	॥ ୮୮
୧୭ ନାମମାତ୍ରକେ ଏ ଜଗତ	ପବିତ୍ର କରନ୍ତି ନିୟତ	॥ ୮୯
ସେ ନଦୀମାନଙ୍କର ନୀର	ପ୍ରଜାଏ ଭରତଖଣ୍ଡର	॥ ୯୦
କରନ୍ତି ସ୍ନାନ, ଆଚମନ	ତେଣେ ହରନ୍ତି ପାପମାନ	॥ ୯୧
ଯେ ଚନ୍ଦ୍ରବଶା, ପୟସ୍ୱତୀ	ଶର୍କରାବର୍ତ୍ତା, ବେଦସ୍ମୃତି	॥ ୯୨
ନିର୍ବିନ୍ଧ୍ୟା, ପୟୋଷ୍ଣୀ, କାବେରୀ	ସ୍ରକ୍ଷୋମା, ରେବା, ଗୋଦାବରୀ	॥ ୯୩
ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା, ସରସ୍ୱତୀ	ସରୟୂ, ବେଣ୍ୱା, ଦୃଷଦ୍ୱତୀ	॥ ୯୪
ଯେ ବେନି ନଦ ଅନ୍ଧ, ଶୋଣ	ତାପୀ, କୌଶିକୀ, ବିଶ୍ୱା ପୁଣ	॥ ୯୫
ଯେ ତାମ୍ରପର୍ଣ୍ଣୀ, ଅବଟୋଦା	ଅସିକ୍ନୀ, ବିତସ୍ତା[୨], ନର୍ମଦା	॥ ୯୬
ଯେ ମହାନଦୀ, ଓଘବତୀ[୩]	ଶତଦ୍ରୁ, ବୃଧା ଯେ ଗୋମତୀ	॥ ୯୭
ଯେ ଭୀମରଥୀ, କୃଷ୍ଣବେଣୀ[୪]	ତ୍ରିସାମା, ଋଷିକୁଲ୍ୟା ପୁଣି	॥ ୯୮
ଯେ କୃତମାଳା, ବୈହାୟସୀ	ମରୁ, ତୁଙ୍ଗଭଦ୍ରାକୁ ମିଶି	॥ ୯୯
ଚର୍ମଣବତୀ ନାମେ ଏକ	ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ନାମେ ଆଉକ	॥୧୦୦
ଏ ରୂପେ ମହାନଦୀମାନେ	ଅଛନ୍ତି ଏଥି ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ	॥୧୦୧
୧୮ ଏହି ଭାରତ ବରଷରେ	ଜନମ ଲଭି କରି ନରେ	॥୧୦୨

୧ । କୋଳ, କୋଲ୍ଲକ, କୋନ୍ୱ । ୨ । ବିତ୍ରସ୍ତା । ୩ । ରୋଧସ୍ୱତୀ ।
୪ । କୃଷ୍ଣବେଣ୍ୱା, କୃଷ୍ଣବେଣ୍ୟା (କୃଷ୍ଣା ବେଣ୍ୱା) ।

	ସାତ୍ତ୍ୱିକ, ରାଜସ, ତାମସ	କର୍ମରେ ଦେବତା, ମାନୁଷ	।।୧୦୩
	ଲଭନ୍ତି ନାରକି ଶରୀର	କର୍ମ ଅନୁସାରେ ତାଙ୍କର	।। ୧୦୪
	ସମସ୍ତଙ୍କରି ସର୍ବଗତି	କାହ୍ନେ ହୁଅଇ ଉତପତି	।। ୧୦୫
	ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଯେ ବିଧାନ	ମୋକ୍ଷକୁ ଅଟଇ ସାଧନ	।। ୧୦୬
	ସେ ରୂପେ କଲେ ଆଚରଣ	ମୋକ୍ଷାଦି ହୋଏ ଏଥି ପୁଣ	।। ୧୦୭
୧୯	ଯେ ଆତ୍ମା ସର୍ବ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର	ରାଗାଦି ଦୋଷ ନାହିଁ ଯାର	।। ୧୦୮
	ବଚନେ ଗୋଚର ଯେ ନୋହି	ଯାହାର ସ୍ଥାନ କିଛି ନାହିଁ	।। ୧୦୯
	ଯେହୁ ପରମଆତ୍ମାଭାବ	ଧରି ଅଛନ୍ତି ବାସୁଦେବ	।। ୧୧୦
	ଯେବେ ହୁଅଇ ତାଙ୍କ ଠାର	ନିଷ୍କାମ ଭକ୍ତିଯୋଗ ସାର	।। ୧୧୧
	ସେ ଅପବର୍ଗର ଲକ୍ଷଣ	ଏମନ୍ତରୂପେ ତୁମ୍ଭେ ଜାଣ	।। ୧୧୨
	ଯେ ନାନା ଗତିକି କାରଣ	ଅବିଦ୍ୟାଗ୍ରନ୍ଥି ଅଟେ ପୁଣ	।। ୧୧୩
	ତାର ଛେଦନଦ୍ୱାରେ ଯେବେ	ବୈଷ୍ଣବସଙ୍ଗ ହୋଏ ଭାବେ	।। ୧୧୪
	ସକଳ ପୁରୁଷାର୍ଥଙ୍କର	ସାଧନ ମନୁଷ୍ୟଶରୀର	।। ୧୧୫
	ଦେବତାମାନେ ଏହୁ ରୀତି	ଆଜହିଁ ଗାୟନ କରନ୍ତି	।। ୧୧୬
୨୦	ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଅଟଇ ଏମାନେ	କିପୁଣ୍ୟ କଲେ ପୂର୍ବ ଦିନେ	।। ୧୧୭
	ନିଜ ଇଚ୍ଛାଏ ଭଗବାନ	ଏହାଙ୍କୁ ହେଲେ କି ପ୍ରସନ୍ନ	।। ୧୧୮
	ଯେ ଜନ୍ମ ମନୁଷ୍ୟମଧ୍ୟରେ	ଲଭିଲେ ଭରତଖଣ୍ଡରେ	।। ୧୧୯
	କୃଷ୍ଣସେବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ	ଯେବଣ ଜନମ ଅଟଇ	।। ୧୨୦
	ଆମ୍ଭମାନଙ୍କରି ହିଁ ଯହିଁ	କେବଳ ସ୍ପୃହା ଅଛି ରହି	।। ୧୨୧
୨୧	ଯଜ୍ଞ, ତପସ୍ୟା, ବ୍ରତ, ଦାନ	ଏ ଆଦି ଯେତେ କର୍ମମାନ	।। ୧୨୨
	ଏମାନେ ଅଟନ୍ତି ଦୁଷ୍କର	ଏହି ସାଧନରେ ଆମ୍ଭର	।। ୧୨୩
	ଯେ ସ୍ୱର୍ଗପ୍ରାପ୍ତି ହେଲା ପୁଣ	ସେ ତୁଚ୍ଛ, ତେଣେ କି କାରଣ	।। ୧୨୪
	ଯେବଣ ସ୍ୱର୍ଗରେ ବିଷ୍ଣୁର	ପାଦପଙ୍କଜସ୍ମୃତି ଦୂର	।। ୧୨୫
	ଅତ୍ୟନ୍ତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଭୋଗରେ	ବିନାଶ ହେଲା ସେ କ୍ରମରେ	।। ୧୨୬
୨୨	କଳ୍ପ ଆୟୁଷ ଯାହାଙ୍କର	ସେ ଧ୍ରୁବ ଆଦି ମୁନିବର	।। ୧୨୭
	ସ୍ଥାନ ବିଜୟ ଅନନ୍ତରେ	ଜନମ ଲଭନ୍ତି ସଂସାରେ	।। ୧୨୮
	କ୍ଷଣ ଆୟୁଷ ନରଙ୍କର	ଭାରତଭୂମିମଧ୍ୟେ ବର	।। ୧୨୯
	ମନସ୍ୱୀ ଅଟନ୍ତି ସେମାନେ	ମନୁଷ୍ୟଦେହେ ଅଳ୍ପଦିନେ	।। ୧୩୦
	ଯେଉଁ କର୍ମକୁ କରିଥାନ୍ତି	ତାହାଙ୍କୁ ସେ ନାଶ କରନ୍ତି	।। ୧୩୧
	ଯହିଁରେ ନାହିଁ କିଛି ଭୀତି	ସେ ହରିପଦକୁ ଗମନ୍ତି	।। ୧୩୨
୨୩	ଯହିଁ ନାହାନ୍ତି ଭଗବାନ-	କଥାଅମୃତନଦୀମାନ	।।୧୩୩
	ସେ କଥାଅମୃତ ଅଧୀନ	ସୁସାଧୁ ଭାଗବତ ଜନ	।।୧୩୪
	ହରିପୂଜନ ସହିତରେ	ନାହାନ୍ତି ଯେବଣ ଲୋକରେ	।।୧୩୫

ସେ ଯେବେ ବ୍ରହ୍ମଲୋକ ହୋଇ । ତେବେହେଁ ସେବାଯୋଗ୍ୟ ନୋହି ॥ ୧୩୬
୨୪ ଯହିଁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଛି ଜ୍ଞାନ । କ୍ରିୟା ଆବର ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ॥ ୧୩୭
ସେ ନରଜନ୍ମ ଏ ଭୁବନେ । ଲଭି ଯେବଣ ଜନମାନେ ॥ ୧୩୮
ମୋକ୍ଷକୁ ଯତ୍ନ ନ କରନ୍ତି । ପୁଣି ସେ ବନ୍ଧନ ଲଭନ୍ତି ॥ ୧୩୯
ବନ୍ଧନେ ପକ୍ଷୀ ଯେହ୍ନେ ଥାଇ । ଲୁବ୍ଧକଠାରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ॥ ୧୪୦
ସେ ବୃକ୍ଷେ ପ୍ରମତ୍ତ ହୋଇଣ । ଭ୍ରମନ୍ତେ ବନ୍ଧା ଯାଏ ପୁଣ ॥ ୧୪୧
୨୫ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଯଜ୍ଞେ ଯେଉଁ ନରେ । ଯଥୋକ୍ତ ବିଧିରେ ମନ୍ତ୍ରରେ ॥ ୧୪୨
ସଂପାଦି ଚରୁ ପୁରୋଡ଼ାଶ । ହବିକି କରନ୍ତି ପ୍ରକାଶ ॥ ୧୪୩
ଏକ ଅଟନ୍ତି ଯେଉଁ ହରି । ତାଙ୍କୁ ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ନାମ ଧରି ॥ ୧୪୪
ଡାକନ୍ତେ ଆସିଣ ସେ ପାଶେ । [1]ଭାଗକୁ ଘେନନ୍ତି ସନ୍ତୋଷେ ॥ ୧୪୫
ସକଳ ସୁଖମାନଙ୍କର । ପ୍ରଭୁ ଅଟନ୍ତି ସେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୪୬
୨୬ ବାଞ୍ଛା କରଇ ଯାହା ଜନ । ସେ ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତି ପ୍ରଦାନ ॥ ୧୪୭
ଏ ସତ୍ୟ ଅଟେ ତଥାପି ହି । ଅର୍ଥଦାୟକ ସେହୁ ନୋହି ॥ ୧୪୮
ଯେଣୁ ପ୍ରଦାନ-ଅନନ୍ତର । ଅର୍ଥୀଭାବକୁ ଭଜେ ନର ॥ ୧୪୯
ଯେ ପୁଣ ଇଛା ନ କରଇ । କେବଳମାତ୍ରକ ଭଜଇ ॥ ୧୫୦
ନିଜ ଚରଣପଲ୍ଲବକୁ । ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ତାହାକୁ ॥ ୧୫୧
ଯେ ପାଦପଲ୍ଲବ ସଂସାରେ । ସକଳ କାମ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରେ ॥ ୧୫୨
୨୭ ଉତ୍ତମ ଯଜ୍ଞ, ଅଧ୍ୟୟନ । ଯେ ବା ଆମ୍ଭର କର୍ମମାନ ॥ ୧୫୩
ତହିଁରୁ ସ୍ୱର୍ଗଭୋଗୁଁ ଶେଷ । ଯେ ଅବା ଅଛି ପୁଣ୍ୟଲେଶ ॥ ୧୫୪
ଆମ୍ଭର ଭରତଖଣ୍ଡରେ । ଜନମ ହେଉ ସେ ପୁଣ୍ୟରେ ॥ ୧୫୫
ଯେଣେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଭଜେ ଜନ । କେବଳ ଥିବ ଏତେ ଜ୍ଞାନ ॥ ୧୫୬
ଯେଣୁ ଭଜିଲା ଲୋକଙ୍କର । ସୁଖକୁ କରେ ସେ ବିସ୍ତାର ॥ ୧୫୭

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୮ ଜମ୍ବୂଦ୍ୱୀପର ହେ ରାଜନ ! । ଅଛନ୍ତି ଉପଦ୍ୱୀପମାନ ॥ ୧୫୮
ଆଠ ପ୍ରକାର ସେ ଅଟନ୍ତି । ଋଷିଏ ଏରୂପେ କହନ୍ତି ॥ ୧୫୯
ସଗର ରାଜାର କୁମରେ । ଅଶ୍ୱ ଖୋଜିବା ସମୟରେ ॥ ୧୬୦
ଏ ଭୂମି ସକଳ ଦିଗରେ । ଖୋଳନ୍ତେ କଲେ ତା' ପୂର୍ବରେ ॥ ୧୬୧
୨୯ ସୁବର୍ଣ୍ଣପ୍ରସ୍ଥ ନାମେ ଏକ । ଚନ୍ଦ୍ରଶୁକ୍ଳ ନାମେ ଆରକ ॥ ୧୬୨
ତୃତୀୟ ନାମ ଆବର୍ତ୍ତକ । ଚତୁର୍ଥ ଅଟେ ରମଣକ ॥ ୧୬୩
ମନ୍ଦହାରକ[2] ଯେ ପଞ୍ଚମ । ଷଷ୍ଠର ପାଞ୍ଚଜନ୍ୟନାମ ॥ ୧୬୪
ସିଂହଳ ଲଙ୍କା ନାମ ହୋଇ । ଆବର ଉପଦ୍ୱୀପ ଦୁଇ ॥ ୧୬୫

---
୧ । ଅଗ୍ନୟେ ତ୍ୱା ଜୁଷ୍ଟଂ ନିର୍ବପାମି, ଇନ୍ଦ୍ରାୟ ତ୍ୱା ଜୁଷ୍ଟଂ ନିର୍ବପାମି । (ଶ୍ରୁତିଃ)
୨ । ମନ୍ଦରହରିଣ ।

୩୦ ଏ ରୂପେ ହେ ଭାରତବର ! । ବିଭାଗ ଏ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପର ॥ ୧୬୬
ଆମ୍ଭର ଯଥା ଉପଦେଶ । କଲୁଁ ସେ ପ୍ରକାରେ ପ୍ରକାଶ ॥ ୧୬୭
କହଇ ବିପ୍ର ଦୀନବନ୍ଧୁ । ମୋତେ ଉଦ୍ଧର କୃପାସିନ୍ଧୁ ॥ ୧୬୮

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପବର୍ଣ୍ଣନଂ
ନାମ ଊନବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ବିଂଶେ ପ୍ଲକ୍ଷାଦିଷଡ୍‌ଦ୍ୱୀପସ୍ଥିତିମାହ ସହାର୍ଣ୍ଣବୈଃ
ଲୋକାଲୋକସ୍ଥିତିଶ୍ଚାନ୍ତର୍ବହିର୍ଭାଗାଦିମାନତଃ ॥ ୧

[1] ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ହେ ନୃପ ! ଏଥୁ ଅନନ୍ତର । ପ୍ଲକ୍ଷାଦି ଦ୍ୱୀପମାନଙ୍କର ॥ ୧
ଯେତେକ ଅଟଇ ପ୍ରମାଣ । ଯେ ଅବା ତାଙ୍କର ଲକ୍ଷଣ ॥ ୨
ସେହି କ୍ରମରେ ତୋର ଆଗ । କହିବା ବରଷ ବିଭାଗ ॥ ୩
୨ ଏ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପର ଆକାର । ଯେତେକ ଅଟଇ ବିସ୍ତାର ॥ ୪
ଏହାକୁ ଲବଣ ସାଗର । ବେଢ଼ିଛି ତେତିକି ଆକାର ॥ ୫
ଯେସନେ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପମହୀ । ମେରୁକୁ ବେଢ଼ି ଅଛି ରହି ॥ ୬
ଲବଣସିନ୍ଧୁକୁ ଦ୍ୱିଗୁଣ । ବିସ୍ତାର ପ୍ଲକ୍ଷ ଦ୍ୱୀପ ପୁଣ ॥ ୭
ବେଢ଼ିଛି ଯେହ୍ନେ ଉପବନ । ଜଳିକି[2] ବେଢ଼ିଣ ଶୋଭନ ॥ ୮
ସୁବର୍ଣ୍ଣପ୍ଲକ୍ଷ ତରୁବର । ଅଟଇ ଦ୍ୱୀପଖ୍ୟାତିକର ॥ ୯
ଜମ୍ବୁସମାନ ଉଚ୍ଚ ସେହି । ଯହିଁରେ ଅଗ୍ନି ଅଛି ରହି ॥ ୧୦
ଯେ ଇଧ୍ମଜିହ୍ୱ ନାମେ ଖ୍ୟାତ । ଅଟଇ ପ୍ରିୟବ୍ରତ ସୁତ ॥ ୧୧
ନିଜ ଦ୍ୱୀପକୁ ସେ ପୂର୍ବରେ । ବାଣ୍ଟିଣ ସପତ ପ୍ରକାରେ ॥ ୧୨
ସାତଖଣ୍ଡରାଜାଙ୍କ ନାମ । ଅଟନ୍ତି ତନୁଜ ଉତ୍ତମ ॥ ୧୩
ତାଙ୍କୁ ଦେଇଣ ଯୋଗମାର୍ଗେ । ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ଅପବର୍ଗେ ॥ ୧୪
୩ ଶିବ, ଯବସ ନାମେ ବେନି । ସୁଭଦ୍ର, ଶାନ୍ତ, କ୍ଷେମ ତିନି ॥ ୧୫
ଅମୃତ, ଅଭୟ ଆବର । ସାତ ବରଷ ଏ ପ୍ରକାର ॥ ୧୬
ତହିଁରେ ଛନ୍ତି ଗିରି ସାତ । ନଦୀ ହିଁ ସାତ ତହିଁ ଖ୍ୟାତ ॥ ୧୭
୪ ଯେ ମଣିକୂଟ, ବଜ୍ରକୂଟ । ଇନ୍ଦ୍ରସେନ ଆର ପ୍ରକଟ ॥ ୧୮
ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମନ୍ତ, ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଶୈଳ । ହିରଣ୍ୟଷ୍ଠୀବ, ମେଘମାଳ ॥ ୧୯

୧ । ଶ୍ରୀଋଷିରୁବାଚ । ୨ । ଜଳି= ପରିଖା ।

ଅରୁଣା, ନୃମଣା ଏ ବେନି । ଆଙ୍ଗିରସୀକି ମିଶି ତିନି ॥ ୨୦
ସାବିତ୍ରୀ, ସୁପ୍ରଭାତା ଆର । [1]ଯେ ଋତମ୍ଭର, ସତ୍ୟମ୍ଭର ॥ ୨୧
ଏ ରୂପେ ମହାନଦୀ ସାତ । ସେ ସାତ ବରଷେ ବିଦିତ ॥ ୨୨
ଯେଉଁ ନଦୀଙ୍କ ଜଳମାନ । କରନ୍ତେ ସ୍ନାନ ଆଚମନ ॥ ୨୩
ରଜ ତମକୁ ଧ୍ୱସ୍ତ କରି । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆଦି ବର୍ଣ୍ଣ ଚାରି ॥ ୨୪
ହଂସ, ପତଙ୍ଗ, ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱାୟନ । ସତ୍ୟାଙ୍ଗ ନାମରେ ଶୋଭନ ॥ ୨୫
ସହସ୍ରସଂଖ୍ୟକ ବରଷ । ଅଟଇ ତାଙ୍କର ଆୟୁଷ ॥ ୨୬
ଦେବତାଙ୍କର ପ୍ରାଏ ହୋଇ । ତାହାଙ୍କ ଶରୀର ଦିଶଇ ॥ ୨୭
ବେଦସ୍ୱରୂପ, ସ୍ୱର୍ଗଦ୍ୱାର । ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆତ୍ମା ଜଗତର ॥ ୨୮
ବେଦବିଦ୍ୟାରେ ତାଙ୍କୁ ନରେ । ପୂଜା କରନ୍ତି ସେ ଦ୍ୱୀପରେ ॥ ୨୯
୫ ପୁରାଣ ପୁରୁଷରୂପରେ । ଯେ ବିଷ୍ଣୁ ଖ୍ୟାତ ଜଗତରେ ॥ ୩୦
ଯେ ଅଟେ ରୂପ ତାହାଙ୍କର । ଯେ ଆତ୍ମା [2]ସତ୍ୟର, [3]ଋତର ॥ ୩୧
ଅମୃତ[4], ମୃତ୍ୟୁ[5] ବେନିଙ୍କର । ଆତ୍ମାସ୍ୱରୂପୀ ଯେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୩୨
ଆମ୍ଭେମାନେ ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟଠାରେ । ଶରଣ ଯାଉଛୁଁ ସତ୍ୱରେ ॥ ୩୩
୬ ପ୍ଲକ୍ଷାଦି ପଞ୍ଚଦ୍ୱୀପେ ଘର । କରିଣ ଅଛନ୍ତି ଯେ ନର ॥ ୩୪
ତାଙ୍କର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ଆୟୁଷ । ବୁଦ୍ଧି, ବିକ୍ରମ ଯେ ପ୍ରକାଶ ॥ ୩୫
ଓଜ, ସହ, ବଳ ଆବର । ଜନ୍ମହୁଁ ଏ ସମସ୍ତଙ୍କର ॥ ୩୬
ବିଶେଷ ରୂପରେ ପ୍ରକାଶ । ହୋଇଛି ସିଦ୍ଧି ଦିବାନିଶ ॥ ୩୭
୭ ପ୍ଲକ୍ଷଦ୍ୱୀପର ପରିମାଣ । ଯେତେକ ଅଟଇ ପ୍ରମାଣ ॥ ୩୮
ତାକୁ ଇକ୍ଷୁରସସାଗର । ବେଢ଼ିଛି ତେତିକି ବିସ୍ତାର ॥ ୩୯
ଶାଲ୍ମଳି ଦ୍ୱୀପ ସେ ପ୍ରକାର । ପ୍ଲକ୍ଷକୁ ଦ୍ୱିଗୁଣ ବିସ୍ତାର ॥ ୪୦
ସୁରାସାଗର ତା' ସମାନେ । ବେଢ଼ିଛି ତାକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନେ ॥ ୪୧
୮ ପ୍ଲକ୍ଷସମାନ ହୋଇ ଯହିଁ । ଶାଲ୍ମଳୀ ତରୁ ଅଛି ରହି ॥ ୪୨
ଯେଉଁ ଶାଲ୍ମଳୀରେ ମନ୍ଦିର । ବୋଲନ୍ତି ବାଲଖିଲ୍ୟ[6]ଙ୍କର ॥ ୪୩
ନିଜ ଅବୟବ ହୋଇଣ । ଅଛନ୍ତି ଯେତେ ଶ୍ରୁତିଗଣ ॥ ୪୪
ତେଣେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ କରେ ସ୍ତୁତି । ଯେ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ପତି ॥ ୪୫
ସେ ଶାଲ୍ମଳୀ ତାହାଙ୍କର । ଚିହ୍ନନିମିତ୍ତେ ସେ ଦ୍ୱୀପର ॥ ୪୬
୯ ପ୍ରିୟବ୍ରତ ରାଜାର ସୁତ । ଯଜ୍ଞବାହୁ ନାମେ ବିଦିତ ॥ ୪୭

---

୧ । ଏହି ପାଦସ୍ଥ ନଦୀଦୁଇଟିର ପ୍ରକୃତ ନାମ ଋତମ୍ଭରା ଓ ସତ୍ୟମ୍ଭରା । କିନ୍ତୁ ଛନ୍ଦୋଽନୁରୋଧରେ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ଏପରି ଆକାରହୀନ ନାମକରଣ କରିଅଛନ୍ତି ।
୨ । ସତ୍ୟ=ଅନୁଷ୍ଠୀୟମାନ ଧର୍ମ । ୩ । ଋତ=ପ୍ରତୀୟମାନ ଧର୍ମ ।
୪ । ଅମୃତ=ଶୁଭଫଳ । ୫ । ମୃତ୍ୟୁ=ଅଶୁଭଫଳ ।
୬ । ବାଲଖିଲ୍ୟ=ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଷ୍ଠପରିମାଣ ଋଷିବିଶେଷ ।

ସେ ଦ୍ୱୀପେ ଅଟେ ଅଧୀଶ୍ୱର । ସାତ ତନୁଜ ଥିଲେ ତାର ॥ ୪୮
ତାହାଙ୍କ ନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ । କଲେ ସେ ଦ୍ୱୀପଖଣ୍ଡ ସାତ ॥ ୪୯
ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ ସୁରୋଚନ । ସଉମନସ ନାମେ ଆନ ॥ ୫୦
ରମଣ, [1]ଦେବବର୍ହ ଦୁଇ । ପଞ୍ଚମ ପାରିଭଦ୍ର ହୋଇ ॥ ୫୧
ଷଷ୍ଠ ବରଷ ଆପ୍ୟାୟନ । ସପ୍ତମ ନାମ [2]ଅଭିଜ୍ଞାନ ॥ ୫୨
୧୦ ବରଷଗିରି ତହିଁ ସାତ । ନଦୀହିଁ ସାତ ସେ ବିଖ୍ୟାତ ॥ ୫୩
ସୁରସ, ଶତଶୃଙ୍ଗ ବେନି । ବାମଦେବକୁ ମିଶି ତିନି ॥ ୫୪
ଚତୁର୍ଥ କୁନ୍ଦନାମେ ଖ୍ୟାତ । ପଞ୍ଚମ କୁମୁଦ ବିଦିତ ॥ ୫୫
ପୁଷ୍ପବରଷ, [3]ସସ୍ରଶ୍ରୁତି । ଷଷ୍ଠ ସପ୍ତମେ ବେନି ଖ୍ୟାତି ॥ ୫୬
ନଦୀ ଅନୁମତୀ ପ୍ରଥମ । ଦ୍ୱିତୀୟ ସିନୀବାଲୀ ନାମ ॥ ୫୭
ତୃତୀୟ ସରସ୍ୱତୀ ହୋଇ । କୁହୂ, ରଜନୀ ପୁଣ ଦୁଇ ॥ ୫୮
ଆବର ନନ୍ଦା, ରାକା ବେନି । ସାତ ଏ ପ୍ରକାରେ ତଟିନୀ ॥ ୫୯
୧୧ ସେ ବରଷରେ ବିପ୍ରଙ୍କର । ନାମ ଅଟଇ ଶ୍ରୁତିଧର ॥ ୬୦
କ୍ଷତ୍ରିୟ ବୀର୍ଯ୍ୟଧର ଖ୍ୟାତ । ବୈଶ୍ୟ ବସୁଧର ବିଦିତ ॥ ୬୧
ଶୂଦ୍ରେ ବୋଲାନ୍ତି ଇଷୁଧର[4] । ଏ ରୂପେ ସଂଜ୍ଞା ତାହାଙ୍କର ॥ ୬୨
ଯେ ବେଦମୟ ନିଶାକର । ଆତ୍ମା ଅଟନ୍ତି ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ॥ ୬୩
ତାହାଙ୍କୁ ବେଦୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରରେ । ପୂଜା କରନ୍ତି ସେ ଦ୍ୱୀପରେ ॥ ୬୪
୧୨ ଯେ କୃଷ୍ଣ, ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷରେ । ନିଜ କିରଣମାନଙ୍କରେ ॥ ୬୫
ପିତୃଙ୍କୁ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ । ବିଭାଗ କରଇ ଅନ୍ନକୁ ॥ ୬୬
ଆମ୍ଭ ସମସ୍ତ ପ୍ରଜାଙ୍କର । ରାଜା ହେଉ ସେ ନିଶାକର ॥ ୬୭
ସୁମୁଖ ହେଉ ଆମ୍ଭଠାରେ । ଏମନ୍ତ ଜପନ୍ତି ତହିଁରେ ॥ ୬୮
୧୩ ଏରୂପେ ସୁରାସାଗରର । ବାହ୍ୟରେ ଦ୍ୱିଗୁଣ ବିସ୍ତାର ॥ ୬୯
ପୂର୍ବ ଦ୍ୱୀପର ପ୍ରାଏ ତହିଁ । ଅଛଇ କୁଶଦ୍ୱୀପ ରହି ॥ ୭୦
ଯାହାକୁ ସମାନ ବିସ୍ତାର । ବେଢ଼ିଛି ଘୃତପାରାବାର ॥ ୭୧
ଯହିଁରେ ଦେବତାନିର୍ମିତ । ହୋଇଛି କୁଶସ୍ତମ୍ଭ ସ୍ଥିତ ॥ ୭୨
ସେ ଦ୍ୱୀପଖ୍ୟାତି ସେ କରଇ । ଜ୍ୱଳନପ୍ରାଏକ ଦିଶଇ ॥ ୭୩
କୋମଳ ଶିଖାଙ୍କ କାନ୍ତିରେ । ଦିଗମାନଙ୍କୁ ଦୀପ୍ତ କରେ ॥ ୭୪
୧୪ ହିରଣ୍ୟରେତା ନାମେ ଖ୍ୟାତ । ଯେ ପ୍ରିୟବ୍ରତରାଜାସୁତ ॥ ୭୫
ସେ ଦ୍ୱୀପେ ଅଟେ ଅଧୀଶ୍ୱର । ତାହାର ସପତ କୁମର ॥ ୭୬
ଯଥାଭାଗରେ ସେମାନଙ୍କୁ । ବାଣ୍ଟିଣ ଆପଣା ଦ୍ୱୀପକୁ ॥ ୭୭
ସକଳ ସଂପଦ ଛାଡ଼ିଲା । [5]ଆପଣେ ତପ ଆସ୍ଥା କଲା ॥ ୭୮

୧ । ଦେବବର୍ଷ, ଦେବବର୍ହି । ୨ । ଅବିଜ୍ଞାନ । ୩ । ସସ୍ର=ସହସ୍ର ।
୪। ଇଧ୍ମଧର । ୫ । ...ତପ ସ୍ଥାନେ ଗଲା ।

ପ୍ରଥମ ବସୁ, ବସୁଦାନ । ଦୃଢ଼ରୁଚି ନାମରେ ଆନ ॥ ୭୯
ଚତୁର୍ଥ ସୁତ ନାଭିଗୁପ୍ତ । ପଞ୍ଚମ ନାମ ସତ୍ୟବ୍ରତ ॥ ୮୦
ବିପ୍ର, ବାମଦେବ ନାମରେ । ଆବର ବେନି ସହୋଦରେ ॥ ୮୧
୧୫ ବରଷମାନଙ୍କେ ତାଙ୍କର । ସୀମାବାରଣ ମହୀଧର ॥ ୮୨
ନଦୀ ହିଁ ଅଛନ୍ତି ବିଖ୍ୟାତ । ସଂଖ୍ୟାରେ ସେହୁ ସାତ ସାତ ॥ ୮୩
ବଭ୍ରୁ, ଚତୁଃଶୃଙ୍ଗ, କପିଳ । ଚିତ୍ରକୂଟ ଆଉ ଅଚଳ ॥ ୮୪
ଯେ ଦେବାନୀକ, ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରୋମ । ଦ୍ରବିଣ ଅଟେ ଆଉ ନାମ ॥ ୮୫
ରସକୁଲ୍ୟା ନାମେ ପ୍ରଥମ । ଆବର ମଧୁକୁଲ୍ୟା ନାମ ॥ ୮୬
ତୃତୀୟ ଅଟେ ଶ୍ରୁତବିନ୍ଦା । ଚତୁର୍ଥ ନାମ ମିତ୍ରବିନ୍ଦା ॥ ୮୭
ପଞ୍ଚମେ ବେଦଗର୍ଭା ଖ୍ୟାତା । ଷଷ୍ଠ ଅଟଇ ଘୃତଚ୍ୟୁତା ॥ ୮୮
ମନ୍ତ୍ରମାଳା ନାମେ ଆବର । ଏରୂପେ ନଦୀ ସେ ଦ୍ୱୀପର ॥ ୮୯
୧୬ କୁଶଳ, କୋବିଦ ଏ କ୍ରମେ । ଅଭିଯୁକ୍ତ, କୁଳକ ନାମେ ॥ ୯୦
ସେ କୁଶଦ୍ୱୀପବାସୀ ନରେ । ଯେବଣ ନଦୀଙ୍କ ଜଳରେ ॥ ୯୧
ଯେ ଅଗ୍ନିରୂପୀ ଭଗବାନ । ତାହାଙ୍କୁ କରନ୍ତି ପୂଜନ ॥ ୯୨
୧୭ ହବିର୍ଭାଗକୁ ତୁ ବିଷ୍ଣୁର । ସାକ୍ଷାତ ବହ୍ନୁ ବୈଶ୍ୱାନର ! ॥ ୯୩
ବିଷ୍ଣୁର ଅଙ୍ଗରୂପେ ଖ୍ୟାତ । ଦେବତାମାନେ ଏ ଜଗତ ॥ ୯୪
ଯେ ଦତ୍ତ ତାହାଙ୍କ ନାମରେ । ସେ ହବିର୍ଭାଗ ବିଷ୍ଣୁଠାରେ ॥ ୯୫
ତୁ ନେଇ ସମର୍ପଣ କର । ଏମନ୍ତ ପଢ଼ନ୍ତି ସେ ନର ॥ ୯୬
୧୮ କ୍ରୌଞ୍ଚଦ୍ୱୀପ ତାର ବାହ୍ୟରେ । ଅଛଇ ଦ୍ୱିଗୁଣ ବିସ୍ତାରେ ॥ ୯୭
ତାହାକୁ ସମାନ ହୋଇଣ । ବେଢ଼ିଛି କ୍ଷୀରସିନ୍ଧୁ ପୁଣ ॥ ୯୮
କୁଶଦ୍ୱୀପକୁ ଯେହ୍ନେ ଘୃତ- । ସାଗର ହୋଇଛି ବେଷ୍ଟିତ ॥ ୯୯
ଯହିଁରେ କ୍ରୌଞ୍ଚନାମ ହୋଇ । ପର୍ବତରାଜ ଶୋଭା ପାଇ ॥ ୧୦୦
ସେ ଦ୍ୱୀପନାମକୁ ବିଖ୍ୟାତ । କରି ରହିଛି ସେ ପର୍ବତ ॥ ୧୦୧
୧୯ ପୂର୍ବେ ଯେବଣ ପର୍ବତର । ବାଜିଣ କାର୍ତ୍ତିକେୟଶର ॥ ୧୦୨
ନିତମ୍ବଦେଶ, କୁଞ୍ଜମାନ । ହୋଇଲେ ସକଳ ମଥନ ॥ ୧୦୩
ଏମନ୍ତ ହେଲେହେଁ ବ୍ୟଥିତ । କ୍ଷୀରସିନ୍ଧୁରେ ଅବିରତ ॥ ୧୦୪
ଅଭିଷେକକୁ ସେ ଲଭିଲା । ବରୁଣ ତାକୁ ରକ୍ଷାକଲା ॥ ୧୦୫
ସେ ଘେନି ଭୟ କରି ଦୂର । ରହିଅଛି ସେ ମହୀଧର ॥ ୧୦୬
୨୦ ଯହିଁରେ ପ୍ରିୟବ୍ରତସୁତ । ଘୃତପୃଷ୍ଠ ନାମେ ବିଦିତ ॥ ୧୦୭
ଅଟଇ ଦ୍ୱୀପ-ଅଧୀଶ୍ୱର । ସେ ଦ୍ୱୀପ ସପତ ଭାଗର ॥ ୧୦୮
ବାଣ୍ଟିଣ ନିଜ ପୁତ୍ରଙ୍କର । ନାମରେ କରି ତା' ପ୍ରଗ୍ର ॥ ୧୦୯
ସାତ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ସେ ସାତରେ । ନିବେଶି ପାଳକ ରୂପରେ ॥ ୧୧୦
ସେ ପ୍ରିୟବ୍ରତରାଜାସୁତ । ଅଟଇ ସ୍ୱୟେଂ ଜ୍ଞାନବନ୍ତ ॥ ୧୧୧

ପରମ-କଲ୍ୟାଣ ଯା' ଯଶ । ଯେ ଆତ୍ମାରୂପରେ ପ୍ରକାଶ ॥ ୧୧୨
ଯେ ହରିଚରଣକମଳେ । ପ୍ରବେଶ ହେଲା ଭକ୍ତିବଳେ ॥ ୧୧୩
୨୧ ଆମୋଦ[୧], ମଧୁରୁହ[୨] ବେନି । ମେଘପୃଷ୍ଠକୁ ମିଶି ତିନି ॥ ୧୧୪
ସୁଧାମା, ଭ୍ରାଜିଷ୍ଣୁ[୩] ନାମରେ । ଚତୁର୍ଥ ପଞ୍ଚମ କ୍ରମରେ ॥ ୧୧୫
ଯେ ଷଷ୍ଠ ଲୋହିତାର୍ଣ୍ଣ ଖ୍ୟାତି । ସପ୍ତମ ଅଟେ ବନସ୍ପତି ॥ ୧୧୬
ସେମାନଙ୍କର ସାତ ସାତ । ବରଷ-ନଦୀ, ଗିରି ଖ୍ୟାତ ॥ ୧୧୭
ଯେ ଶୁକ୍ଳ, ବର୍ଦ୍ଧନ, ଭୋଜନ । ଉପବର୍ହଣ ନାମେ ଆନ ॥ ୧୧୮
ନନ୍ଦନ, ନନ୍ଦ ବେନି ଖ୍ୟାତ । ସର୍ବତୋଭଦ୍ର ମିଶି ସାତ ॥ ୧୧୯
ଅଭୟା ଆଦ୍ୟ ନଦୀ ଖ୍ୟାତି । ଅମୃତ-ଓଘା, ତୀର୍ଥବତୀ ॥ ୧୨୦
ଆର୍ଯ୍ୟିକା, ରୂପବତୀ ଘେନି । ପବିତ୍ରବତୀ, ଶୁକ୍ଳା ବେନି ॥ ୧୨୧
୨୨ ଏ ନଦୀମାନଙ୍କ ସଲିଳ । ଅଟଇ ପବିତ୍ର, ଅମଳ ॥ ୧୨୨
ସେ ଜଳ କରି ନିତ୍ୟେ ପାନ । ସେ କ୍ରୌଞ୍ଚଦ୍ୱୀପେ ଯେତେ ଜନ ॥ ୧୨୩
ପୁରୁଷ, ଋଷଭ, ଦ୍ରବିଣ । ଦେବକ ନାମରେ ସେ ପୁଣ ॥ ୧୨୪
ବିଖ୍ୟାତ ଅଟନ୍ତି କ୍ରମରେ । ସେ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଞ୍ଜଳିରେ ॥ ୧୨୫
ପୂଜନ୍ତି ବରୁଣକୁ ଯାର । ସଲିଳମୟ କଳେବର ॥ ୧୨୬
୨୩ ହେ ଜଳମାନେ ! ଈଶ୍ୱରର । ସକାଶୁଁ ସାମର୍ଥ୍ୟ ତୁମ୍ଭର ॥ ୧୨୭
ଭୂଲୋକ, ଭୁବଲୋକ ବେନି । ସ୍ୱର୍ଗଲୋକକୁ ମିଶି ତିନି ॥ ୧୨୮
ଏହା ପବିତ୍ର ତୁମ୍ଭେ କର । ସ୍ୱରୂପେ ପ୍ରାଣୀ-ପାପହର ॥ ୧୨୯
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଛୁଁଅନ୍ତେ ଆମ୍ଭର । ଦେହମାନ ପବିତ୍ର କର ॥ ୧୩୦
ଏମନ୍ତ କରି ଅଧ୍ୟୟନ । ପୂଜା କରନ୍ତି ଅନୁଦିନ ॥ ୧୩୧
୨୪ କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ର ଅନନ୍ତରେ । ଶାକଦ୍ୱୀପ ହିଁ ଏ ପ୍ରକାରେ ॥ ୧୩୨
ବତିଶ ଲକ୍ଷ ଯୋଜନରେ । ବିସ୍ତାର ସକଳ ଦିଗରେ ॥ ୧୩୩
ତାକୁ ଦଧିମଣ୍ଡସାଗର । ବେଢ଼ିଛି ସମାନ ବିସ୍ତାର ॥ ୧୩୪
ଯହିଁରେ ଏକ [୪]ଶାକଦ୍ରୁମ । ବିଖ୍ୟାତ କରେ ଦ୍ୱୀପନାମ ॥ ୧୩୫
ସେ ମହାସୁରଭି ଅଟଇ । ସେ ଦ୍ୱୀପ ସୁଗନ୍ଧ କରଇ ॥ ୧୩୬
୨୫ ତହିଁରେ ପ୍ରିୟବ୍ରତସୁତ । ଅଧିପ ମେଧାତିଥି ଖ୍ୟାତ ॥ ୧୩୭
ଦ୍ୱୀପକୁ ପୁତ୍ରଙ୍କ ନାମରେ । ବାଣ୍ଟିଣ ସପତ ପ୍ରକାରେ ॥ ୧୩୮
ପ୍ରଥମ ପୁରୋଜବ ଖ୍ୟାତ । ମନୋଜବ ଦ୍ୱିତୀୟ ସୁତ ॥ ୧୩୯
ତୃତୀୟ ଅଟେ ବେପମାନ । ଧୂମ୍ରାନୀକ ନାମରେ ଆନ ॥ ୧୪୦
ପଞ୍ଚମ ନାମ ଚିତ୍ରରେଫ । ଷଷ୍ଠ ଅଟଇ ବହୁରୂପ ॥ ୧୪୧
ସପ୍ତମ ସୁତ ବିଶ୍ୱଧାର । ଏହାଙ୍କୁ କରି ଅଧୀଶ୍ୱର ॥ ୧୪୨

---

୧ । ଆତ୍ମା, ଆମ । ୨ । ମଧୁରୁହ । ୩ । ଭ୍ରାଜିଷ୍ଟ, ଯାଜିଷ୍ଠ ।
୪ । ଶାକ=ଯାହାର ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ବାହାରେ କୋମଳ ଏବଂ ଭିତରେ କର୍କଶ ।

	କୃଷ୍ଣେ ନିବେଶି ନିଜ ମନ	ପ୍ରବେଶ ହେଲା ତପୋବନ	॥୧୪୩
୨୬	ସେ ଦ୍ୱୀପମର୍ଯ୍ୟାଦା-ପର୍ବତ	ନଦୀ ଅଟନ୍ତି ସାତ ସାତ	॥ ୧୪୪
	ଈଶାନ, ଉରୁଶୃଙ୍ଗ ଦୁଇ	ତୃତୀୟ ବଳଭଦ୍ର ହୋଇ	॥ ୧୪୫
	ଶତକେଶର ନାମେ ଆର	ସହସ୍ରସ୍ରୋତା ତଦନ୍ତର	॥ ୧୪୬
	ଯେ ଦେବପାଳ, ମହାନସ	ସାତ ପର୍ବତ ଏ ପ୍ରକାଶ	॥ ୧୪୭
	ଅନଘା ଆୟୁର୍ଦା ଏ ବେନି	୧ଉଭୟସ୍ପୃଷ୍ଟି ମିଶି ତିନି	॥ ୧୪୮
	ଅପରାଜିତା, ପଞ୍ଚପଦୀ	ସହସ୍ରସ୍ତୁତି ନାମେ ନଦୀ	॥ ୧୪୯
	ଆବର ନାମ ନିଜଧୃତି	ଏରୂପେ ସାତନଦୀ ଖ୍ୟାତି	॥ ୧୫୦
୨୭	ସେ ଦ୍ୱୀପେ ଯେତେକ ବରଷ	ତହିଁରେ ଛନ୍ତି ଯେ ପୁରୁଷ	॥ ୧୫୧
	ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜାତି ଋତବ୍ରତ	କ୍ଷତ୍ରିୟମାନେ ସତ୍ୟବ୍ରତ	॥ ୧୫୨
	ବଇଶ୍ୟମାନେ ଦାନବ୍ରତ	ଶୂଦ୍ରେ ବୋଲାନ୍ତି ଅନୁବ୍ରତ	॥ ୧୫୩
	ସେମାନେ କରି ପ୍ରାଣାୟାମ	ନାଶ କରନ୍ତି ରଜ, ତମ	॥ ୧୫୪
	ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ପବନରୂପରେ	ପୂଜା କରନ୍ତି ସମାଧିରେ	॥ ୧୫୫
୨୮	ପ୍ରବେଶ ହୋଇଣ ଅନ୍ତରେ	ପ୍ରାଣାଦି ବୃତ୍ତିମାନଙ୍କରେ	॥ ୧୫୬
	ଯେହୁ ପାଳଇ ସର୍ବଭୂତ	ଯାହାର ବଶେ ଏ ଜଗତ	॥ ୧୫୭
	ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ପାଳୁ ସେ ଈଶ୍ୱର	ଜାଣେ ଯେ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଅନ୍ତର	॥ ୧୫୮
	ଏମନ୍ତ କରି ଅଧ୍ୟୟନ	ସେମାନେ ଭଜନ୍ତି ପବନ	॥ ୧୫୯
୨୯	ଦଧିମଣ୍ଡ-ସିନ୍ଧୁରୁ ପର	ପୁଷ୍କରଦ୍ୱୀପ ଏ ପ୍ରକାର	॥ ୧୬୦
	ତହିଁ ଦ୍ୱିଗୁଣ ବିସ୍ତାରରେ	କଳ୍ପିତ ସକଳ ଦିଗରେ	॥ ୧୬୧
	ସୁସ୍ୱାଦୁ ଅଟେ ଜଳ ଯାର	ଏମନ୍ତ ରୂପେ ପାରାବାର	॥ ୧୬୨
	ଦ୍ୱୀପକୁ ସମାନ ବିସ୍ତାରେ	ବେଢିଣ ରହିଛି ବାହାରେ	॥୧୬୩
	ଅନଳଶିଖାପ୍ରାଏ ଯାର	ନିର୍ମଳ ଦିଶଇ ଆକାର	॥୧୬୪
	ଏରୂପେ ଅୟୁତ ଅୟୁତ	କନକପତ୍ର ଯହିଁ ସ୍ଥିତ	॥ ୧୬୫
	ଯେବଣ ଦ୍ୱୀପେ ସେ ପୁଷ୍କର	ବିସ୍ତାରି ଦିଶଇ ସୁନ୍ଦର	॥ ୧୬୬
	ବ୍ରହ୍ମାର ଆସନ ହୋଇଣ	ସେ ପଦ୍ମ ହୋଇଛି ନିର୍ମାଣ	॥ ୧୬୭
୩୦	ଦ୍ୱୀପମଧ୍ୟରେ ମହୀଧର	ମାନସୋତ୍ତର ନାମ ତାର	॥ ୧୬୮
	ବେନି ବରଷଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ	ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅଚଳ ରୂପରେ	॥ ୧୬୯
	ସ୍ଥିତ ସେ ଅୟୁତ ଯୋଜନ	ବିସ୍ତାରେ, ଉଚ୍ଚରେ ଶୋଭନ	॥ ୧୭୦
	ଯହିଁ ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦେବଙ୍କର	ଚାରି ଦିଗରେ ଚାରି ପୁର	॥ ୧୭୧
	ମେରୁଗିରିକି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ	କରନ୍ତେ ସୂର୍ଯ୍ୟରଥ ପୁଣ	॥ ୧୭୨
	ସମ୍ୱତ୍ସର ନାମରେ ତାର	ଚକ୍ର ବୁଲଇ ଯା' ଉପର	॥୧୭୩
	ଅହୋରାତ୍ରରେ ଦେବଙ୍କର	ଭ୍ରମଇଁ ଚକ୍ର ସେ ରଥର	॥ ୧୭୪

୧ । ଉଭୟସ୍ପୃଷ୍ଟି ।

୩୧ ସେ ଦ୍ୱୀପେ ପ୍ରିୟବ୍ରତଙ୍କର । ତନୁଜ ଅଟଇ ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୭୫
୩୨ ସେ ଅଟେ ନାମେ ବୀତିହୋତ୍ର । ତାର ଥିଲେ ଯେ ବେନି ପୁତ୍ର ॥ ୧୭୬
ରମଣ, ଧାତୁକ[୧] ନାମରେ । ସେ ବେନି ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ତହିଁରେ ॥ ୧୭୭
ବରଷପତି କରି ଥୋଇ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଇଙ୍କ ପ୍ରାଏ ହୋଇ ॥ ୧୭୮
ବିଷ୍ଣୁ ବିଷୟ କର୍ମମାନ । କରି ରହିଲେ ସେ ରାଜନ ॥ ୧୭୯
ସେ ବରଷରେ ଯେତେ ନର । ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱରୂପୀ ଯେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୮୦
ତାହାଙ୍କୁ ନିଷ୍କାମ ଭକ୍ତିରେ । ପୂଜା କରନ୍ତି ସଂତତରେ ॥ ୧୮୧
ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ସେମାନେ । ମନ୍ତ୍ର ଜପନ୍ତି ଅନୁଦିନେ ॥ ୧୮୨
୩୩ ଯେ ଅଟେ କର୍ମଫଳରୂପୀ । ବ୍ରହ୍ମକୁ ଯାଠାରୁ ନିରୋପି ॥ ୧୮୩
ଏକ ଈଶ୍ୱରଠାରେ ଯାର । ନିଷ୍ଠିତ ଅଦ୍ୱୈତ ଆକାର ॥ ୧୮୪
ପୂଜା କରଇ ଜନ ଯାକୁ । ଆମ୍ଭର ପ୍ରଣାମ ତାହାକୁ ॥ ୧୮୫
୩୪ ଶୁଦ୍ଧ ଜଳଧିର ଉତ୍ତାରେ । ପର୍ବତେ ବଳୟ ଆକାରେ ॥ ୧୮୬
ସେ ଲୋକାଲୋକ ନାମେ ଖ୍ୟାତ । ଲୋକ-ଅଲୋକ ମଧ୍ୟଗତ ॥ ୧୮୭
୩୫ ମାନସୋତ୍ତର ଗିରିବର । ମେରୁର ଯେତେକ ଅନ୍ତର ॥ ୧୮୮
ଶୁଦ୍ଧ ଜଳଧି ଅନନ୍ତରେ । ଭୂମିଏ ତେତିକି ବିସ୍ତାରେ ॥ ୧୮୯
[୨]ସୁବର୍ଣ୍ଣମୟ ସେ ଅଟଇ । ଦର୍ପଣପ୍ରାୟେକ ଦିଶଇ ॥ ୧୯୦
ପଦାର୍ଥ ପଡ଼ିଲେ ଯହିଁରେ । ଦୃଶ୍ୟ ନୁହଇ ତା' ତେଜରେ ॥ ୧୯୧
ସେ ଘେନି ସର୍ବ ଜନ୍ତୁମାନେ । ପ୍ରବେଶ ନୁହନ୍ତି ସେ ସ୍ଥାନେ ॥ ୧୯୨
୩୬ ଲୋକାଲୋକ ନାମ ଗିରିର । ଏ ଘେନି ହୋଇଛି ପ୍ରଚାର ॥ ୧୯୩
ଯେଣୁ ଏ ଅଚଳମଧ୍ୟରେ । ଥାଆନ୍ତେ ଏହା ସକାଶରେ ॥ ୧୯୪
ଲୋକ ଅଲୋକ ବେନି କଥା । ପୂର୍ବରୁ ହୋଇଛି ବ୍ୟବସ୍ଥା ॥ ୧୯୫
୩୭ ତ୍ରିଲୋକ-ଅନ୍ତରେ ସେ ଗିରି । ମର୍ଯ୍ୟାଦାଗିରିରୂପ କରି ॥ ୧୯୬
କରିଣ ଅଛନ୍ତି ନିର୍ମାଣ । ତ୍ରିଲୋକକର୍ତ୍ତା ନାରାୟଣ ॥ ୧୯୭
ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ଧ୍ରୁବଯାଏ ପୁଣ । ଯେତେ ଅଛନ୍ତି ଜ୍ୟୋତିଗଣ ॥ ୧୯୮
ସେମାନଙ୍କର ତେଜମାନେ । ସକଳଦିଗେ ତ୍ରିଭୁବନେ ॥ ୧୯୯
ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତେ ସନ୍ତତ । ଯେଉଁ ଗିରିରୁ କଦାଚିତ ॥ ୨୦୦
ବଳିଣ ନ ପାରନ୍ତି ଯାଇ । ଉଚ୍ଚ ବିସ୍ତାର ତେଡ଼େ ହୋଇ ॥ ୨୦୧
୩୮ ଲୋକମାନଙ୍କର ବିନ୍ୟାସ । ପ୍ରମାଣଲକ୍ଷଣେ ପ୍ରକାଶ ॥ ୨୦୨

---

୧ । ଧାତକ, ଧାତକି ।

୨ । କୋଟିଦ୍ୱୟଂ ତ୍ରିପଞ୍ଚାଶଲ୍ଲକ୍ଷାଣି ଚ ତତଃ ପରମ୍ ।
ପଞ୍ଚାଶଚ୍ଚ ସହସ୍ରାଣି ସପ୍ତଦ୍ୱୀପାଃ ସସାଗରାଃ । ୧ ।
ତତୋ ହେମମୟୀ ଭୂମିର୍ଦ୍ଦଶକୋଟ୍ୟୋ ବରାନନେ ।
ଦେବାନାଂ କ୍ରୀଡ଼ନାର୍ଥାୟ ଲୋକାଲୋକସ୍ତତଃପରମ୍ । ୨ । (ଶୈବତନ୍ତ୍ରେ)

କରି ଅଛନ୍ତି ଏ ପ୍ରକାରେ । ପଣ୍ଡିତମାନେ ଶାସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରେ ॥ ୨୦୩
ପଞ୍ଚାଶ କୋଟି ଯେ ଯୋଜନ । ଭୂଗୋଳ ହୋଇଛି ରଚନ ॥ ୨୦୪
ମେରୁକୁ ଅବଧି ତାହାର । ଚତୁର୍ଥ ଭାଗ ଏ ଭୂଧର ॥ ୨୦୫
୩୯ ସେ ଗିରିପରେ ଚାରିଦିଗେ । ବ୍ରହ୍ମା ଯାହାକୁ ଯଥାଭାଗେ ॥ ୨୦୬
କରିଣ ଅଛି ନିବେଶନ । ତେଣୁ ସେ ଦିଗଦନ୍ତୀମାନ ॥ ୨୦୭
ସକଳ ଲୋକମାନଙ୍କର । ସ୍ଥିତିକି ହେତୁ ସେ ଆବର ॥ ୨୦୮
ଋଷଭ ଅଟଇ ପ୍ରଥମ । ପୁଷ୍କରଚୂଡ଼ ଆର ନାମ ॥ ୨୦୯
ତୃତୀୟ ଅଟଇ ବାମନ । ଅପରାଜିତ ନାମେ ଆନ ॥ ୨୧୦
୪୦ ଅଟନ୍ତି ଯେ ଆପଣା ଅଂଶ । ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦିଗପାଳ ଦଶ ॥ ୨୧୧
ସେ ଦିଗଦନ୍ତୀଙ୍କ ସହିତେ । ସେମାନଙ୍କର ଅବିରତେ ॥ ୨୧୨
ନାନା ପ୍ରକାରେ ବୀର୍ଯ୍ୟମାନ । ବଢ଼ାଇବାକୁ ଭଗବାନ ॥ ୨୧୩
ସେ ମହା ପରମ ପୁରୁଷ । ମହାବିଭୂତିର ସେ ଈଶ ॥ ୨୧୪
ଧର୍ମ, ଜ୍ଞାନ, ବୈରାଗ୍ୟବିଧି । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଆଦି ଅଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧି ॥ ୨୧୫
ଉପଲକ୍ଷଣ ଏ ଯାହାର । ସେ ଶୁଦ୍ଧ ସତ୍ତ୍ୱ ଆପଣାର ॥ ୨୧୬
ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ସତତ । ଜାଣନ୍ତି ପ୍ରାଣୀ-ଅନ୍ତର୍ଗତ ॥ ୨୧୭
ବିଷ୍ୱକସେନ ଆଦି ସାର । ସେବକେ ଅଛନ୍ତି ସଙ୍ଗର ॥ ୨୧୮
ନିଜ ଆୟୁଧଶ୍ରେଷ୍ଠମାନ । ଯହିଁରେ ଦିଶନ୍ତି ଶୋଭନ ॥ ୨୧୯
ସେ ଭୁଜଦଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ । ଯୁତ ହୋଇ ସେ ଗିରିବରେ ॥ ୨୨୦
ଅଛନ୍ତି ସକଳ ସ୍ଥାନରେ । ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ଅର୍ଥରେ ॥ ୨୨୧
୪୧ ଆପଣା ଯୋଗମାୟା ଦ୍ୱାରେ । କଳ୍ପି ଅଛନ୍ତି ଯା' ପୂର୍ବରେ ॥ ୨୨୨
ସେ ନାନା ଲୋକମାନଙ୍କର । ପାଳନ ଅର୍ଥେ ଚକ୍ରଧର ॥ ୨୨୩
ରହିଅଛନ୍ତି କଳ୍ପଯାଏ । ଲୀଳାବଶରେ ସବୁଠାଏ ॥ ୨୨୪
୪୨ ମଧ୍ୟ ବିସ୍ତାର ଯେତେ ପୁଣ । ତେତେ[୧] ଏ ଲୋକପରିମାଣ ॥ ୨୨୫
ପ୍ରକାଶ କରି ତୋ' ଆଗରେ । କହିଲୁଁ ଯଥା ସ୍ୱରୂପରେ ॥ ୨୨୬
ସେ ଲୋକାଲୋକ ପର୍ବତର । ଉତ୍ତାରେ ଯୋଗେଶ୍ୱରଙ୍କର ॥ ୨୨୭
[୨]ବିଶୁଦ୍ଧ ଗତି ହୋଏ ଜାତ । ସାଧୁଏ କହନ୍ତି ଏମନ୍ତ ॥ ୨୨୮
୪୩ ଅଣ୍ଡର ମଧ୍ୟଗତ ହୋଇ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଜଗତ ପ୍ରକାଶଇ ॥ ୨୨୯
ସୂର୍ଯ୍ୟ[୩]-ଭୂମିର ଯେ ଅନ୍ତର । ସେ ମଧ୍ୟ ଅଟେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ॥ ୨୩୦
ସୂର୍ଯ୍ୟ-ଅଣ୍ଡ ଗୋଲ ମଧ୍ୟର । ପଞ୍ଚିଶ କୋଟିଏ ବିସ୍ତାର ॥ ୨୩୧
୪୪ ମୃତ ହୁଅନ୍ତେ ଅଣ୍ଡକୋଷ । ଏଥିରେ ହୁଅଇ ପ୍ରକାଶ ॥ ୨୩୨
ହିରଣ୍ୟ ଅଣ୍ଡେ ଜାତ ଯେଣୁ । ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ ନାମ ତେଣୁ ॥ ୨୩୩

୧ । ତେଣେ । ୨ । ଦ୍ୱିଜପୁତ୍ରକୁ ଆଣିବାବେଳେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଯାହା ଦେଖାଇଥିଲେ । ୩ । ସ୍ୱର୍ଗ ।

୪୫ ଦିଗ, ଆକାଶ, ସ୍ୱର୍ଗ, ମହୀ । ଆନ ବିଭାଗ ଅବା ଯେହି ॥୨୩୪
ଉଦୟ ମାତ୍ରକେ ତପନ । ବିଭାଗ କରଇ ଏମାନ ॥୨୩୫
ସ୍ୱର୍ଗ ଅପବର୍ଗ ନରକ । ପ୍ରକାଶେ ରସାତଳ ଲୋକ ॥୨୩୬
୪୬ ଦେବ, ତିର୍ଯ୍ୟକ ଜନ୍ତୁ, ନର । ଉରଗ, ଖଗ, ଲତାଙ୍କର ॥୨୩୭
ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏ ସକଳ ଜୀବର । ଆତ୍ମା ଲୋଚନ ଅଧୀଶ୍ୱର ॥୨୩୮
କହଇ ଦ୍ୱିଜ ଦୀନବଂଧୁ । ମୋତେ ଉଦ୍ଧର କୃପାସିନ୍ଧୁ ॥ ୨୩୯

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ସମୁଦ୍ରଦ୍ୱୀପବର୍ଣ୍ଣନଂ
ନାମ ବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଏକବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଏବମଧ୍ୟାୟବିଂଶତ୍ୟା ଭୂମର୍ଯ୍ୟାଦା ନିରୂପିତା
ଅତଃପରଂ ଦ୍ୟୁମର୍ଯ୍ୟାଦାପାଳନଂ ତ୍ରିଭିରୁଚ୍ୟତେ ॥ ୧
ଏକବିଂଶେ ରବେଃ କାଳଚକ୍ରେଣ ଭ୍ରମତୋଽନ୍ୱହଂ ।
ସ୍ୱଗତ୍ୟା ରାଶିସଂସ୍ଥୈର୍ଲୋକଯାତ୍ରା ନିରୂପ୍ୟତେ ॥ ୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଭୂମିବଳୟ ସନ୍ନିବେଶ । ଏତେକ ଅଟଇ ପ୍ରକାଶ ॥ ୧
ପ୍ରମାଣ ଲକ୍ଷଣରେ ଯେତେ । କହିଲୁଁ ତୋହର ଅଗ୍ରତେ ॥ ୨
୨ ଆକାଶମଣ୍ଡଳର ମାନ । ଏଣେ କହନ୍ତି ବିଜ୍ଞ ଜନ ॥ ୩
ଯେହ୍ନେ ମସୁର[୧] ଆଦି ଫଳ । ହୋଇ ଥାଆନ୍ତେ ବେନିଦଳ ॥ ୪
ଲାଗିଣ ଉଭୟ ଦଳରେ । ଆକାଶ ଥାଇ ତା' ମଧ୍ୟରେ ॥ ୫
୩ ତପତି କଳା ଲୋକଙ୍କର । ତପନ ଅଟଇ ଈଶ୍ୱର ॥ ୬
ସେ ଯେଉଁ ଆକାଶମଧ୍ୟରେ । ଥାଇଣ ନିଜ ଆତପରେ ॥ ୭
ତପତି କରେ ତିନି ଲୋକ । କିରଣେ କରଇ ଆଲୋକ ॥ ୮
ଉତ୍ତର ଦକ୍ଷିଣ ହୋଇଣ । ଅୟନଯୁଗଳ ଏ ପୁଣ ॥ ୯
ବିଷୁବ ନାମେ ଯେ ଆବର । ଗତି ଅଟନ୍ତି ସେ ତାହାର ॥ ୧୦
ଏ ମନ୍ଦ, କ୍ଷିପ୍ର, ସମ ଗତି । ଏଣେ ସେ ରବି ଗ୍ରହପତି ॥ ୧୧
ଆରୋହଣ ଅବରୋହଣ । ସମସ୍ଥାନରେ ସେହୁ ପୁଣ ॥ ୧୨
ମିଳିଣ ଯଥାସମୟରେ । ମକର ଆଦି ରାଶିଠାରେ ॥ ୧୩
କରଇ ଅହୋରାତ୍ରମାନ । କ୍ରମେ ଦୀର୍ଘ, ହ୍ରସ୍ୱ, ସମାନ ॥ ୧୪

୧ । ମୂଳଶବ୍ଦ 'ନିଷ୍ପାବ'=ଗହମ ଓ ଧାନ ଆଦି ଦ୍ୱିଦଳ ଶସ୍ୟ ଚୂନା କରିବାପାଇଁ ଶିଳ୍ପୀମାନେ ଯେଉଁ ଦ୍ୱିଦଳ ପାଷାଣ ନିର୍ମାଣ କରନ୍ତି, ତାହାକୁ ମଧ୍ୟ 'ନିଷ୍ପାବ' କହନ୍ତି ।

୪ ଯେବେ ସେ ମେଷେ ତୁଳେ ଥାଇ । ଦିନ ରଜନୀ ସମ ହୋଇ ॥ ୧୫
ବୃଷ ଆଦି ପଞ୍ଚ ରାଶିରେ । ଯେବେ ସେ ଚରଇ କ୍ରମରେ ॥ ୧୬
ଦିବସମାନେ ସେ କାଳରେ । ବୃଦ୍ଧିକି ଭଜନ୍ତି କ୍ରମରେ ॥ ୧୭
ରାତ୍ରରେ ଏକ ଏକ ଘଡ଼ି । ମାସ ମାସକେ ତୁଟି ପଡ଼ି ॥ ୧୮
୫ ବୃଷ୍ଚିକ ଆଦି ପଞ୍ଚ ମାସେ । ଯେବେ ସେ ଥାନ୍ତି କାଳବଶେ ॥ ୧୯
ଊଣା ହୁଅଇ ତେବେ ଦିନ । ବୃଦ୍ଧି ହୁଅଇ ରାତ୍ରମାନ ॥ ୨୦
୬ ଯାବତ ଦକ୍ଷିଣ-ଅୟନ । ବୃଦ୍ଧି ହୁଅନ୍ତି ଦିନମାନ ॥ ୨୧
ଉତ୍ତରାୟଣ ଯାଏ ପୁଣ । ବୃଦ୍ଧି ହୁଅନ୍ତି ରାତ୍ରିଗଣ ॥ ୨୨
୭ ବେନି ପାର୍ଶ୍ୱଶଙ୍କୁ ମେରୁର । ମାନସ-ଉତ୍ତର ଗିରିର ॥ ୨୩
ନବ କୋଟି ଏକାନ ଲକ୍ଷ । ଯୋଜନମଣ୍ଡଳ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥ ୨୪
ମେରୁର ପୂର୍ବ ପ୍ରଦେଶରେ । ମାନସ-ଉତ୍ତର ଗିରିରେ ॥ ୨୫
ଇନ୍ଦ୍ରର ପୁର ଅନୁପମ । ତାହାର ଦେବଧାନୀ ନାମ ॥ ୨୬
ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ ଯମର । ବିଖ୍ୟାତ ସଂଯମନୀ ପୁର ॥ ୨୭
ବରୁଣନଗର ପଶ୍ଚିମେ । ବିଖ୍ୟାତ ନିମ୍ଲୋଚନୀ[୧] ନାମେ ॥ ୨୮

---

୧ । ନିମ୍ଲୋଚତୀ ।

ଏହି ଶ୍ଳୋକର ଟୀକାରେ ସ୍ୱାମିପାଦଙ୍କ ଉଦ୍ଧୃତ ଶ୍ଳୋକମାନ :
"ସର୍ବଗ୍ରହାଣାଂ ତ୍ରୀଣ୍ୟେବ ସ୍ଥାନାନି ଦ୍ୱିଜସତ୍ତମାଃ ।
ସ୍ଥାନଂ ଜାରଦ୍‌ଗବଂ ମଧ୍ୟଂ ତଥୈରାବତମୁତ୍ତରମ୍ ॥ ୧
ବୈଶ୍ୱାନରଂ ଦକ୍ଷିଣତୋ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟମିହ ତତ୍ତ୍ୱତଃ" ଇତି । (ବାୟୁପୁରାଣ)
ପୁନସ୍ତତ୍ରୈବ :
ଅଶ୍ୱିନୀ କୃତ୍ତିକା ଯାମ୍ୟା ନାଗବୀଥୀତି ଶବ୍ଦିତା ।
ରୋହିଣ୍ୟାର୍ଦ୍ରା ମୃଗଶିରୋ ଗଜବୀଥ୍ୟଭିଧୀୟତେ ॥ ୧
ପୁଷ୍ୟାଶ୍ଳେଷା ତଥାଦିତ୍ୟା ବୀଥୀ ଚୈରାବତୀ ସ୍ମୃତା ।
ଏତାସ୍ତୁ ବୀଥୟସ୍ତିସ୍ର ଉତ୍ତରୋ ମାର୍ଗ ଉଚ୍ୟତେ ॥ ୨
ତଥା ଦ୍ୱେ ଚାପି ଫାଲ୍‌ଗୁନ୍ୟୌ ମଘା ଚୈବାର୍ଷଭୀ ମତା ।
ହସ୍ତଶ୍ଚିତ୍ରା ତଥା ସ୍ୱାତୀ ଗୋବୀଥୀତି ତୁ ଶବ୍ଦିତା ॥ ୩
ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ବିଶାଖାନୁରାଧା ବୀଥୀ ଜାରଦ୍‌ଗବୀ ମତା ।
ଏତାସ୍ତୁ ବୀଥୟସ୍ତିସ୍ରୋ ମଧ୍ୟମୋ ମାର୍ଗ ଉଚ୍ୟତେ ॥ ୪
ମୂଳାଷାଢ଼ୋତ୍ତରାଷାଢ଼ା ଅଜବୀଥ୍ୟଭିଶବ୍ଦିତା ।
ଶ୍ରବଣଂ ଚ ଧନିଷ୍ଠା ଚ ମାର୍ଗୀ ଶତଭିଷସ୍ତଥା ॥ ୫
ବୈଶ୍ୱାନରୀ ଭାଦ୍ରପଦେ ରେବତୀ ଚୈବ କୀର୍ତ୍ତିତା ।
ଏତାସ୍ତୁ ବୀଥୟସ୍ତିସ୍ରୋ ଦକ୍ଷିଣୋ ମାର୍ଗ ଉଚ୍ୟତେ ॥ ୬
ପୁରାଣାନ୍ତରେ :
ଆକୃଷ୍ୟେତେ ଯଦା ତୌ ତୁ ଧ୍ରୁବେଣ ସମଧିଷ୍ଠିତୌ ।
ତଦାଭ୍ୟନ୍ତରତଃ ସୂର୍ଯ୍ୟୋ ଭ୍ରମତେ ମଣ୍ଡଳାନି ତୁ ॥ ୧

ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ସୋମର । ବିଖ୍ୟାତ ବିଭାବରୀ ପୁର ॥ ୨୯
ସେ ପୁରମାନଙ୍କେ ଉଦୟ । ମଧ୍ୟାହ୍ନ କାଳ, ଅସ୍ତମୟ ॥ ୩୦
ରଜନୀଅର୍ଦ୍ଧ ଏ ରୂପରେ । ହୋଏ ସମୟବିଶେଷରେ ॥ ୩୧
ବିଷୟେ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର । ପ୍ରବୃତ୍ତି ନିବୃତ୍ତି ହେବାର ॥ ୩୨
ବେନି କଥାକୁ ସେ ନିଦାନ । ଉଦୟ ଆଦି କାଳମାନ ॥ ୩୩
ଏରୂପେ ମେରୁଗିରିଦିଗ । ହୁଅଇ କାଳର ବିଭାଗ ॥ ୩୪
ମେରୁ-ଦକ୍ଷିଣ ଦେଶଙ୍କର । ପୂର୍ବାଦି ଦିଗ-ବ୍ୟବହାର ॥ ୩୫
ଇନ୍ଦ୍ରର ପୁରରୁ ହୁଅଇ । ପଶ୍ଚିମ ଦେଶ ଯେ ଅଛଇ ॥ ୩୬
ରବି ମିଳନ୍ତେ ଯମପୁର । ପୂର୍ବ ହୁଅଇ ତାହାଙ୍କର ॥ ୩୭
ବରୁଣପୁରୁଁ ଆଦି ହୋଇ । ପୂର୍ବାଦି ଉତ୍ତରେ ହୁଅଇ ॥ ୩୮
ପୂର୍ବଦେଶଙ୍କର ପୂର୍ବାଦି । ସୋମନଗରୀରୁ ସମ୍ପାଦି ॥ ୩୯
୮ ମେରୁନିବାସୀ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର । ସକଳ କାଳେ ଦିବାକର ॥ ୪୦
ଦିବସମଧ୍ୟଗତ ହୋଇ । ନିଜ କିରଣ ପ୍ରକାଶଇ ॥ ୪୧
ନକ୍ଷତ୍ର-ଅଭିମୁଖ ହୋଇ । ଯେବଣ ଗତି ପ୍ରକାଶଇ ॥ ୪୨
ତେଣେ ମେରୁକୁ ବାମ କରେ । [୧]ସେ ଜ୍ୟୋତିଷ୍କଚକ୍ରର ଗତିରେ ॥ ୪୩
ପ୍ରତିଦିନରେ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ । ମେରୁକୁ କରଇ ସେ ପୁଣ ॥ ୪୪

ଧ୍ରୁବେଣ ମୁଚ୍ୟମାନେନ ପୁନା ରଶ୍ମିଯୁଗେନ ତୁ ।
ତଥୈବ ବାହ୍ୟତଃ ସୂର୍ଯ୍ୟୋ ଭ୍ରମତେ ମଣ୍ଡଳାନି ଚ ॥ ୨
ଶକ୍ରାଦୀନାଂ ପୁରେ ତିଷ୍ଠନ୍ ସ୍ପୃଶତ୍ୟେଷ ପୁରତ୍ରୟମ୍ ।
ବିକୋଣୌ ଦ୍ୱୌ ବିକୋଣସ୍ଥସ୍ତ୍ରୀନ୍ କୋଣାନ୍ ଦ୍ୱେ ପୁରେ ତଥା ॥ ୩
× × ×
ତସ୍ମାଦ୍ ଦିଶ୍ୟୁତ୍ତରସ୍ୟାଂ ବୈ ଦିବା ରାତ୍ରିଃ ସଦୈବ ହି ।
ସର୍ବେଷାଂ ଦ୍ୱୀପବର୍ଷାଣାଂ ମେରୋରୁତ୍ତରତଃ ସ୍ଥିତିଃ ॥ ୪

୧। ଜ୍ୟୋତିଷ୍କଚକ୍ରର ଗତିବଶରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଭୂମିସଂଲଗ୍ନ ପରି ଦୃଷ୍ଟ ହେଲେ ଉଦୟ, ଆକାଶାରୂଢ଼ ପରି ଦୃଷ୍ଟ ହେଲେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ, ଭୂମିରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ଭଳି ଦୃଷ୍ଟ ହେଲେ ଅସ୍ତମୟ ଏବଂ ଅତିଦୂରକୁ ଗଲିଗଲେ ନିଶୀଥ ହୁଏ । ସମୁଦ୍ର ତୀରରେ ଥାଇ ଦେଖିଲେ— ସୂର୍ଯ୍ୟ, ସକାଳେ ପାଣିରୁ ବାହାରେ ଏବଂ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିଯାଏ (ଅଦ୍‌ଭ୍ୟୋ ବା ଏଷ ପ୍ରାତରୁଦେତ୍ୟପଃ ସାୟଂ ପ୍ରବିଶତି ଇତି ଶ୍ରୁତିଃ) । ଏହା ବ୍ୟାବହାରିକ ସତ୍ୟ କିନ୍ତୁ ପାରମାର୍ଥିକ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣ କହେ :—
"ଉଦୟାସ୍ତମୟେ ଚୈବ ସର୍ବକାଳଂ ତୁ ସମ୍ମୁଖେ ।
ଦିଶାସ୍ୱଶେଷାସୁ ତଥା ମୈତ୍ରେୟ ବିଦିଶାସୁ ଚ ॥ ୧
ଯୈର୍ଯତ୍ର ଦୃଶ୍ୟତେ ଭାସ୍ୱାନ୍ ସ ତେଷାମୁଦୟଃ ସ୍ମୃତଃ ।
ତିରୋଭାବଶ୍ଚ ଯତ୍ରୈତି ତତ୍ରୈବାସ୍ତମନଂ ରବେଃ ॥ ୨
ନୈବାସ୍ତମନମର୍କସ୍ୟ ନୋଦୟଃ ସର୍ବଦା ସତଃ ।
ଉଦୟାସ୍ତମନାଖ୍ୟଂ ହି ଦର୍ଶନାଦର୍ଶନଂ ରବେଃ ॥ ୩

୯ ଉଦୟ ହୁଅଇ ଯହିଁରେ । ସେ ସ୍ଥାନୁଁ ଅବଧିକ୍ରମରେ ।। ୪୫
ସମାନ ସୂତ୍ରର ନିପାତ । ସ୍ଥାନେ ହୁଅଇ ଅସ୍ତଗତ ।।୪୬
ଦିବସମଧ୍ୟେ ଯହିଁ ସ୍ଥିତ । ତାର ସମାନେ ସୂତ୍ରପାତ ।।୪୭
ସ୍ଥାନରେ ମିଳିଲେ ଝଟିତି । ବେନି ପହର ହୋଏ ରାତି ।।୪୮
ଅସ୍ତ ଦେଖନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ । ଦେଖି ନ ପାରନ୍ତି ସେ ସ୍ଥାନେ ।।୪୯
୧୦ ଇନ୍ଦ୍ରର ପୁରୁଁ ଚଳେ ଯେବେ । ପନ୍ଦର ଦଣ୍ଡରେ ସେ ତେବେ ।।୫୦
ଦ୍ୱିକୋଟି ଲକ୍ଷ ଶତ ତ୍ରିଂଶି । ପଞ୍ଚସ୍ତରି ସହସ୍ର ମିଶି ।।୫୧
ଏତେକ ସଂଖ୍ୟାରେ ଗମଇଁ । ଯମର ପୁରେ ସେ ମିଳଇ ।।୫୨
ଯମପୁରରୁ ଏ ପ୍ରକାରେ । ମିଳଇ ବରୁଣପୁରରେ ।।୫୩
ତହିଁରୁ ସୋମପୁରେ ମିଳେ । ଇନ୍ଦ୍ରପୁରକୁ ତହୁଁ ଚଳେ ।।୫୪
୧୧ ଏ ରୂପେ ସୋମ[1] ଆଦି ଆନ । ଅଛନ୍ତି ଯେତେ ଗ୍ରହମାନ ।।୫୫
ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କର ମୂଳେ । ଜ୍ୟୋତିଷ୍କଚକ୍ରରେ ସେ ସକଳେ ।।୫୬
କ୍ରମରେ ଉଦୟ ହୁଅନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସହିତେ ଅସ୍ତ ହୋନ୍ତି ।।୫୭
୧୨ ବେଦସ୍ୱରୂପୀ ରବିରଥ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକରେ ଚଳେ ପଥ ।।୫୮
ଚୌତ୍ରିଂଶ ଲକ୍ଷ ଆଠଶତ । ଯୋଜନରୂପେ ଯେ ବିଦିତ ।।୫୯
ଏହି ପ୍ରକାରେ ଚାରି ପୁରେ । ପ୍ରବେଶ ହୁଅଇ କ୍ରମରେ ।।୬୦
୧୩ ଯାହାର ରଥେ ଏକ ଚକ । ଅଟଇ ସମ୍ବତ୍ସରାତ୍ମକ ।।୬୧
ଦ୍ୱାଦଶ ମାସ ଯହିଁ ଅର । ଛ' ଋତୁ ନେମି ସେ ଚକର ।।୬୨
ଯହିଁରେ ତିନି ଚତୁର୍ମାସ । ନାଭିରୂପରେ ପରକାଶ ।।୬୩
- ସେ ରଥ-ଅକ୍ଷ ମେରୁପର । ଅଛଇ ଆର ଭାଗ ତାର ।।୬୪
ମାନସ-ଉତ୍ତର ପର୍ବତ । ଉପରେ ହୋଇଛି ଯୋଜିତ ।।୬୫
ରବିର ରଥଚକ୍ର ଯହିଁ । ମଧ୍ୟରେ ଅଛି ଖଞ୍ଜା ହୋଇ ।।୬୬
ତଇଲଯନ୍ତ୍ରପ୍ରାୟେ ହୋଇ । ଭ୍ରମଣ କରନ୍ତେ ସେ ତହିଁ ।।୬୭
ମାନସ-ଉତ୍ତର ଗିରିରେ । ଭ୍ରମଣ କରଇ ସତ୍ୱରେ ।।୬୮
୧୪ ମେରୁକୁ ମାନସ-ଉତ୍ତର । ପର୍ବତ ଅଟଇ ବିସ୍ତାର ।।୬୯
କୋଟିଏ ଲକ୍ଷ ସତାବନ । ପଞ୍ଚାଶ ସହସ୍ର ଯୋଜନ ।।୭୦
ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷପରିମାଣ । ସୂର୍ଯ୍ୟର ରଥ ତେତେ ଜାଣ ।।୭୧
ଦ୍ୱିତୀୟ ଅକ୍ଷପରିମାଣ । ଏହା ଚତୁର୍ଥ ଭାଗେ ପୁଣ ।।୭୨
ଅଣଚାଳିଶି ଲକ୍ଷ, ସାତ- । ତିରିଶି ସହସ୍ର ବିଦିତ ।।୭୩
ଅଧିକ ପାଞ୍ଚଶ' ଯୋଜନ । ଏରୂପେ ଅଟେ ତାର ମାନ ।।୭୪
ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷେ ଖଞ୍ଜା ହୋଇ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଅକ୍ଷମୂଳ ରହି ।।୭୫
ତଇଳ ଯନ୍ତ୍ର-ଅକ୍ଷ ପ୍ରାଏ । ଉପର ଭାଗ ଧ୍ରୁବଠାଏ ।।୭୬

୧ । ଇନ୍ଦୁ ।

୧୫ ରଥରେ ରହିବାର ସ୍ଥାନ	। ଛତିଶ ଲକ୍ଷ ସେ ଯୋଜନ	॥ ୭୭
ଚତୁର୍ଥ ଭାଗ ଯେତେ ତାର	। ତେତିକି ଅଟଇ ବିସ୍ତାର	॥ ୭୮
ତପନ-ରଥରେ ଯୁଆଳି	। ତେତିକି ବିସ୍ତାରେ ଆକଳି	॥ ୭୯
ଗାୟତ୍ରୀ ଆଦି ଛନ୍ଦଙ୍କର	। ନାମରେ ସାତ ଅଶ୍ୱବର	॥ ୮୦
ଯହିଁରେ ଯୋଚଇ ଅରୁଣ	। [1] ବହନ୍ତି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ସେ ପୁଣ	॥ ୮୧
୧୬ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଆଗରେ ଅରୁଣ	। ପଶ୍ଚିମବଦନ ହୋଇଣ	॥ ୮୨
ସାରଥିକର୍ମେ ନିଯୋଜିତ	। ହୋଇ ରହିଛି ଅବିରତ	॥ ୮୩
୧୭ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ପର୍ବର ସମାନ	। ଯେ ବାଲଖିଲ୍ୟ ଋଷିଜନ	॥ ୮୪
ଷାଠିଏ ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟାରେ	। ସେମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଆଗରେ	॥ ୮୫
ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସ୍ତୁତିବାକ୍ୟ-ଅର୍ଥେ	। ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଣ ସେ ରଥେ	॥ ୮୬
ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ କରୁଛନ୍ତି ସ୍ତୁତି	। ଭକ୍ତି ଭାବରେ ହେ ନୃପତି	॥ ୮୭
୧୮ ଋଷି, ଗନ୍ଧର୍ବମାନେ ଆନ	। ଅପ୍‌ସରା, ନାଗ, ଯାତୁଧାନ	॥ ୮୮
ଗ୍ରାମଣୀ, ଦେବ ଏକେ ଏକେ	। ଏ ସାତଗଣେ ଅତିରେକେ	॥ ୮୯
ଯୁଗଳ ଯୁଗଳ ହୋଇଣ	। ସଂଖ୍ୟାରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶଗଣ	॥ ୯୦
ଏହାଙ୍କ ନାମ ଭିନ୍ନେ ଭିନ୍ନେ	। ବିଭିନ୍ନ କର୍ମରେ ଏମାନେ	॥ ୯୧
ଯେ ଆତ୍ମା ରବି ଭଗବାନ	। ତାଙ୍କୁ କରନ୍ତି ଉପାସନ	॥ ୯୨
୧୯ ନବକୋଟି ଏକାନ ଲକ୍ଷ	। ଯୋଜନ ଅଟେ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ	॥ ୯୩
ମଣ୍ଡଳ ଭୂମିବଳୟର	। ତତକ୍ଷଣେକେ ଦିବାକର	॥ ୯୪
ଦ୍ୱିସହସ୍ର ଯୋଜନ ଦ୍ୱିକୋଷ	। ଭୋଗ କରଇ ହେ ନରେଶ	॥ ୯୫
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଣେ	। ସୁଜନେ ତୋଷ ହୁଅ ଏଣେ	॥ ୯୬

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ଜ୍ୟୋତିଷ୍କକ୍ରେ ଶ୍ରୀସୂର୍ଯ୍ୟରଥବର୍ଣ୍ଣନଂ ନାମ ଏକବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

---

୧ । ସପ୍ତାଶ୍ୱରୂପଛନ୍ଦାଂସି ବହନ୍ତେ ବାମତୋ ରବିମ୍ ।
ଚକ୍ରପକ୍ଷନିବଦ୍ଧାନି ଚକ୍ରେ ଘ୍ରକ୍ଷଃ ସମାହିତଃ ॥ ୧
(ବାୟୁପୁରାଣ)

ଦ୍ୱାବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଦ୍ୱାବିଂଶେ ସୋମଶୁକ୍ରାଦେଃ ସ୍ଥାନମାହୋତ୍ତରୋତ୍ତରମ୍ ।
ତତ୍ତଦ୍‌ଗତ୍ୟନୁସାରେଣ [1]ରିଷ୍ଟାରିଷ୍ଟେ ତଥା ନୃଣାମ୍ ॥ ୧

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୧	ଏ ଯେ ଆଦିତ୍ୟ ଭଗବାନ	। ଆକାଶମାର୍ଗେ ପ୍ରତିଦିନ	॥ ୧
	ମେରୁକୁ, ଧ୍ରୁବକୁ ସତ୍ୱରେ	। ଭ୍ରମନ୍ତି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣାକାରେ	॥ ୨
	ରାଶିଙ୍କ ଅଭିମୁଖ ହୋଇ	। ଭ୍ରମନ୍ତେ ବାମ ସେ କରଇ	॥ ୩
	ବର୍ଣ୍ଣିଲ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ	। ଆମ୍ଭେ ଜାଣିମୁ କି ରୂପରେ	॥ ୪

ସ ହୋବାଚ

୨	କୁଲାଳଚକ୍ର ଭ୍ରମନ୍ତେଣ	। ତାହାକୁ ଆଶ୍ରୟ କରିଣ	॥ ୫
	ଭ୍ରମଣ କରନ୍ତି ଯେସନ	। ପିପୀଲିକାଦି ଜନ୍ତୁମାନ	॥ ୬
	ତାହାଙ୍କ ଗତି ହୋଏ ଆନ	। ଯେଣୁ ତା' ଦେଖି ଆନ ସ୍ଥାନ	॥ ୭
	ନକ୍ଷତ୍ର-ରାଶିରେ ନିୟତ	। ଅଟଇ ଯେ ଉପଲକ୍ଷିତ	॥ ୮
	ସେ କାଳଚକ୍ର ମେରୁ, ଧ୍ରୁବ	। ବେନିଙ୍କି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣଭାବ	॥ ୯
	କରିଣ ଧାମନ୍ତେ ସତ୍ୱରେ	। ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ଗ୍ରହ ତା' ସଙ୍ଗରେ	॥ ୧୦
	ତାହାକୁ ଆଶ୍ରୟ କରିଣ	। ଧାମନ୍ତେ, ତାହାଙ୍କର ପୁଣ	॥ ୧୧
	ଆନ ପ୍ରକାରେ ହୋଏ ଗତି	। ନକ୍ଷତ୍ର-ରାଶିରେ ସେ ନିତି	॥ ୧୨
	ପ୍ରକାଶ ହୁଅଇ ଜଗତେ	। ହେ ନୃପ ! କହିଲୁଁ ତା' ତୋତେ	॥ ୧୩
୩	ଆଦିପୁରୁଷ ଯେହୁ ପୁଣ	। ଅଟେ ସାକ୍ଷାତ ନାରାୟଣ	॥ ୧୪
	ଯାହାକୁ ବେଦେ କବିମାନେ	। ବାଞ୍ଛନ୍ତି ଜାଣିବାକୁ ମନେ	॥ ୧୫
	ସେ ଭଗବାନ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର	। ମଙ୍ଗଳଅର୍ଥେ ନୃପବର !	॥ ୧୬
	କର୍ମବିଶୁଦ୍ଧିକି କାରଣ	। ଅଟଇ ବେଦମୟ ପୁଣ	॥ ୧୭
	ଏମନ୍ତ ଆପଣା ଶରୀର	। କରିଣ ଦ୍ୱାଦଶ ପ୍ରକାର	॥ ୧୮
	ବସନ୍ତ ଆଦି ଛ' ଋତୁରେ	। କର୍ମଭୋଗର ଅନୁସାରେ	॥ ୧୯
	ଶୀତ ଉଷ୍ଣାଦି ଋତୁଙ୍କର	। ଗୁଣକୁ କରଇ ବିସ୍ତାର	॥ ୨୦
୪	ଯେ ବର୍ଣ୍ଣ-ଆଶ୍ରମଆଚାର	। ଅନୁବର୍ତ୍ତିଣ ଥାନ୍ତି ନର	॥ ୨୧
	ସେ ଲୋକମାନେ ଏ ସଂସାରେ	। ଯେବଣ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ	॥ ୨୨
	ବେଦକଥିତ ଉଚ୍ଚସାନ	। ଯେ କର୍ମ ଯେ ଯୋଗବିତାନ	॥ ୨୩
	ତେଣେ ପୂଜନ୍ତି ତତକାଳ	। ଲଭନ୍ତି ପରମ ମଙ୍ଗଳ	॥ ୨୪

---
[1] । ଇଷ୍ଟାନିଷ୍ଟେ ।

୫.	ଆତ୍ମାସ୍ୱରୂପୀ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର	ଅଟେ ସେ ଯେହୁ ଦିବାକର	॥ ୨୫
	ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀ[୧] ମଧ୍ୟଦେଶ	ଅଛଇ ଯେବଣ ଆକାଶ	॥ ୨୬
	ତା' ମଧ୍ୟେ କାଳଚକ୍ରେ ଥାଇ	ଦ୍ୱାଦଶ ରାଶିକି ଭୁଂଜଇ	॥ ୨୭
	ସେ ମାସମାନେ ବରଷର	ଅଟନ୍ତି ଅବୟବାକାର	॥ ୨୮
	ମେଷାଦି ରାଶିମାନଙ୍କର	ନାମରେ ସଂଜ୍ଞା ତାହାଙ୍କର	॥ ୨୯
	ତାଙ୍କୁ ବୋଲନ୍ତି ପକ୍ଷଦୁଇ	ଦୁଇନକ୍ଷତ୍ର ପାଦେ ହୋଇ	॥ ୩୦
	ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଅନୁସାରେ	ସେ ଅହୋରାତ୍ର ଏ ସଂସାରେ	॥ ୩୧
	ଯେତେକେ ଭୁଞ୍ଜେ ରାଶିଦୁଇ	ଋତୁ ବୋଲିଣ ତାକୁ କହି	॥ ୩୨
୬	ସେ ଯେତେ ଦିନେ ଆକାଶର	ଅର୍ଦ୍ଧରେ ହୁଅଇ ପ୍ରଗ୍ୱର	॥ ୩୩
	ସେ କାଳ ଅୟନରୂପରେ	କହନ୍ତି ପ୍ରାଣୀ ଜଗତରେ	॥ ୩୪
୭	ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀ-ବେନିଙ୍କର	ମଣ୍ଡଳ ସହିତେ ଭାସ୍ୱର	॥ ୩୫
	ନଭୋମଣ୍ଡଳ ସମଗ୍ରରେ	ଭୁଞ୍ଜଇ ଯେତେକ କାଳରେ	॥ ୩୬
	ସଂବତ୍ସର, ପରିବତ୍ସର	ଇଦାବତ୍ସର, ଇଦ୍‌ବତ୍ସର	॥ ୩୭
	ଅନୁବତ୍ସର ଆର ନାମ	ଭାନୁର ଶୀଘ୍ର, ମନ୍ଦ, ସମ	॥ ୩୮
	ଏ ରୂପେ ଅଟେ ଯେଉଁ ଗତି	ତେଣେ ସେ ବିଖ୍ୟାତ ହୁଅନ୍ତି	॥ ୩୯
	ଏତେ ପ୍ରକାରେ ତେଣେ ହୋଇ	ବରଷଙ୍କର ନାମ ଏହି	॥ ୪୦
୮	ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣୁଁ ଏ ପ୍ରକାରେ	ଲକ୍ଷେ ଯୋଜନର ଉପରେ	॥ ୪୧
	ଚନ୍ଦ୍ର ହୋଇଛି ବିଦ୍ୟମାନ	ବେଗେ କରଇ ସେ ଗମନ	॥ ୪୨
	ତା' ରଥଚରଣର ଗତି	ସବୁହୁଁ ବେଗ ଅଟେ ଅତି	॥ ୪୩
	ରବି ଯା' ଭୁଞ୍ଜେ ବରଷରେ	ଏ ତା' ମାସକେ ଭୋଗକରେ	॥ ୪୪
	ତପନ ଜ୍ୟୋତିଷ୍କଗତେ	ମାସକେ ଭୋଗ କରେ ଯେତେ	॥ ୪୫
	ସପାଦ ବେନି ନକ୍ଷତ୍ରରେ	ଏ ପୁଣି ତାହା ଭୋଗ କରେ	॥ ୪୬
	ପକ୍ଷକେ ଭୁଞ୍ଜେ ରବି ଯାହା	ଦିନକେ ଭୁଞ୍ଜଇ ଏ ତାହା	॥ ୪୭
୯	ଯେବଣ କଳାମାନେ ତାର	ବଢ଼ନ୍ତି ଛିଡ଼ନ୍ତି ଆବର	॥ ୪୮
	ତେଣେ ପୂର୍ବ ଅପର ପକ୍ଷେ	ପିତୃମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ	॥ ୪୯
	ଅହୋରାତ୍ରକୁ ବିସ୍ତାରଇ	ଜୀବନ ହେତୁ ସେ ଅଟଇ	॥ ୫୦
	ସକଳ ଜୀବମାନଙ୍କର	ପ୍ରାଣସ୍ୱରୂପୀ ସୁଧାକର	॥ ୫୧
	ତିରିଶି ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଭୁଞ୍ଜଇ	ନକ୍ଷତ୍ର ଏକ ଏକ ସେହି	॥ ୫୨
୧୦	ଷୋଡ଼ଶକଳା ଯେ ପୁରୁଷ	ମାନସମୟ ଏ ପ୍ରକାଶ	॥ ୫୩
	ଯେ ପୁଣ ଅନ୍ନମୟ ହୋଇ	ଅମୃତମୟ ଯେ ଅଟଇ	॥ ୫୪
	ଦେବତା, ପିତୃ, ଭୂତ, ନର	ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ, ଉରଗଙ୍କର	॥ ୫୫
	ଲତାଙ୍କ ପ୍ରାଣ-ଆପ୍ୟାୟନ	କରଇ ଯେଣୁ ଅନୁଦିନ	॥ ୫୬

୧ । ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀ=ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ପୃଥିବୀ ।

ସକଳମୟ ବୋଲି ଜନ । ଏ ଘେନି କରନ୍ତି ବର୍ଣ୍ଣନ ॥ ୫୭
୧୧ ¹ଲକ୍ଷେ ଯୋଜନେ ତା' ଉପରେ । ମେରୁକୁ ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗରେ ॥ ୫୮
କାଳଚକ୍ରରେ ଭଗବାନ । କରିଛନ୍ତି ଯା'ଂ ନିଯୋଜନ ॥ ୫୯
ଅଭିଜିତ² ସହିତେ ପୁଣ । ଅଷ୍ଟାବିଂଶତି ତାରାଗଣ ॥ ୬୦
୧୨ ଶୁକ୍ର ଅଛନ୍ତି ତା' ଉପରେ । ଦ୍ୱିଲକ୍ଷ ଯୋଜନ ଅନ୍ତରେ ॥ ୬୧
ସୂର୍ଯ୍ୟର ଆଗରେ ପଛରେ । ଅଥବା ସୂର୍ଯ୍ୟସହିତରେ ॥ ୬୨
ଯେ ଶୀଘ୍ର, ମନ୍ଦ, ସମ ହୋଇ । ସୂର୍ଯ୍ୟର ଗତି ପ୍ରକାଶଇ ॥ ୬୩
ତେଣେ ସେ କରଇ ଗମନ । ସବିତା ଚରଇ ଯେସନ ॥ ୬୪
ସର୍ବଦା ଶୁଭ କରି ଜନ । କରନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ଅନୁମାନ ॥ ୬୫
ଯେ ଗ୍ରହ ବୃଷ୍ଟିକି ସ୍ତମ୍ଭଇ । ତାହାକୁ ଶାନ୍ତି ସେ କରଇ ॥ ୬୬
୧୩ ତାର ଉପରେ ବୁଧ ଚରେ । ଦ୍ୱିଲକ୍ଷ ଯୋଜନ ଅନ୍ତରେ ॥ ୬୭
ସୋମର ସୁତ ସେ ଅଟଇ । ପ୍ରାୟ ମଙ୍ଗଳ ଆଚରଇ ॥ ୬୮
ସୂର୍ଯ୍ୟସଙ୍ଗୁ ଚଳେ ଯେବେ । ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଶୁଭ ହରେ ତେବେ ॥ ୬୯
ତହିଁରେ ବାତ, ମେଘପ୍ରାୟ । କହନ୍ତି ଅନାବୃଷ୍ଟିଭୟ ॥ ୭୦
ଶୁକ୍ର ଯେସନେ ରବିସଙ୍ଗେ । ଚରଇ ପୃଷ୍ଠ ଦେଶେ, ଆଗେ ॥ ୭୧
ସେହି ପ୍ରକାରେ ବୁଧଠାରେ । ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରନ୍ତି ଏ ସଂସାରେ ॥ ୭୨
୧୪ ତହିଁରୁ ଦ୍ୱିଲକ୍ଷ ଯୋଜନ । ଉଚ୍ଚେ ମଙ୍ଗଳ ବିଦ୍ୟମାନ ॥ ୭୩
ଏକ ରାଶିକି ତ୍ରିପକ୍ଷରେ । ଭୋଗ କରଇ ଏ ପ୍ରକାରେ ॥ ୭୪
ଦ୍ୱାଦଶ ରାଶିକି ଭୁଞ୍ଜଇ । ଯେବେ ସେ ବକ୍ର ନୋହିଥାଇ ॥ ୭୫
ସେ ଗ୍ରହ ଅଶୁଭ ଅଟଇ । ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଦୁଃଖକୁ ଦିଅଇ ॥ ୭୬
୧୫ ତାର ଉପରେ ବୃହସ୍ପତି । ଦ୍ୱିଲକ୍ଷ ଯୋଜନରେ ସ୍ଥିତି ॥ ୭୭
ଯଦି ସେ ବକ୍ର ନୋହିଥାଇ । ରାଶିକେ ବରଷେ ରହଇ ॥ ୭୮
ବିଶେଷେ ବ୍ରାହ୍ମଣ କୁଳର । ମଙ୍ଗଳ କରଇ ଅପାର ॥ ୭୯
୧୬ ଦ୍ୱିଲକ୍ଷ ଯୋଜନ ତହିଁର । ଉପରେ ଅଛି ଶନୈଶ୍ଚର ॥ ୮୦
ଏକ ଏକ ରାଶିରେ ଥାଇ । ସେ ଗ୍ରହ ବିଳମ୍ବ କରଇ ॥ ୮୧
ଅଢ଼ାଇ ଅଢ଼ାଇ ବରଷ । ଚରେ ଏ ରୂପେ ରାଶିଶେଷ ॥ ୮୨
ବିଶେଷେ ପୁଣ ସର୍ବଜନ- । ଅଶାନ୍ତି କରଇ ବିଧାନ ॥ ୮୩
୧୭ ଋଷିଏ ଛନ୍ତି ତହିଁ ପରେ । ଏଗାର ଲକ୍ଷ ଯୋଜନରେ ॥ ୮୪
ଯେଉଁ ଋଷିଏ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର । କୁଶଳ ବାଞ୍ଛନ୍ତି ମନର ॥ ୮୫
ପରମ ପଦ ରୂପେ ଖ୍ୟାତ । ଯେ ବିଷ୍ଣୁସ୍ଥାନ ଏ ଜଗତ ॥ ୮୬

---

୧ । ଦ୍ୱିଲକ୍ଷ, ତ୍ରିଲକ୍ଷ । ୨ । "ଅଭିଜିନ୍ନାମ ନକ୍ଷତ୍ରମୁପରିଷ୍ଟାଦୁତ୍ତରାଷାଢ଼ା ନାମାଧସ୍ତାତ୍ ଶ୍ରୋଣାୟାଃ" (ଶ୍ରୁତିଃ) ।

ତାହାଙ୍କୁ ନିତ୍ୟେ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ । କରୁଛନ୍ତି ସେ ଋଷିଗଣ ।। ୮୭
ବୋଲଇ ବିପ୍ର ଦୀନବଂଧୁ । ମୋତେ ଉଦ୍ଧର କୃପାସିନ୍ଧୁ ।। ୮୮

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ଜ୍ୟୋତିଶ୍ଚକ୍ରବର୍ଣ୍ଣନେ
ନାମ ଦ୍ୱାବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।।

ତ୍ରୟୋବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ତ୍ରୟୋବିଂଶେ ଧ୍ରୁବସ୍ଥାନଂ ଜ୍ୟୋତିଶ୍ଚକ୍ରାଶ୍ରୟଂ ତତଃ ।
ଶିଶୁମାରସ୍ୱରୂପେଣ ହରେଷ୍ଟ ସ୍ଥିତିରୁଚ୍ୟତେ ।। ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଏଥି ଉତ୍ତାରେ ତହିଁ ପରେ । ତେର ଲକ୍ଷ ଯୋଜନାନ୍ତରେ ।। ୧
ବିଷ୍ଣୁର ଯେ ପରମ ସ୍ଥାନ । ତାହା କହନ୍ତି ମୁନିଜନ ।। ୨
ଅଗ୍ନି, ବାସବ, ପ୍ରଜାପତି । କଶ୍ୟପ, ଧର୍ମ ଏହୁ ନିତି ।। ୩
ଏମାନେ ସମାନ କାଳରେ । ଅଛନ୍ତି ନକ୍ଷତ୍ର ରୂପରେ ।। ୪
ଏହାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଅନୁଦିନ । କରି ଅତିଶୟ ସମ୍ମାନ ।। ୫
ଯହିଁରେ ମହାଭାଗବତ । ଉତ୍ତାନପାଦ ରାଜାସୁତ ।। ୬
ଦକ୍ଷିଣ କରିଣ ସେ ସ୍ଥାନ । ଆଜହିଁ କରେ ଉପାସନ ।। ୭
ସେ କଳ୍ପଜୀବୀଙ୍କ ଜୀବନ- । ବୃତ୍ତିକି ଅଟଇ ନିଦାନ ।। ୮
ତାହାର ମହାଅନୁଭାବ । ଆମ୍ଭେ ବର୍ଣ୍ଣିଲା ଥାଇଁ ପୂର୍ବ ।। ୯
୨ ଅବ୍ୟକ୍ତ ଅଟେ ବେଗ ଯାର । ଯେ କାଳସ୍ୱରୂପୀ ଈଶ୍ୱର ।। ୧୦
ସେ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଭ୍ରମଣ । କରାଉଅଛି ପୁଣ ପୁଣ ।। ୧୧
ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ର ଆଦି ହୋଇ । ସେ ଜ୍ୟୋତିର୍ଗଣ ପ୍ରକାଶଇ ।। ୧୨
ଯେ ଧ୍ରୁବ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର । ସ୍ଥାଣୁର ପ୍ରାୟେକ ଆଧାର ।। ୧୩
ଈଶ୍ୱର କରିଛି ନିର୍ମିତ । ଦୀପ୍ତ[୧] କରୁଛି ଏ ଜଗତ ।। ୧୪
୩ ବଳଦମାନଙ୍କୁ ଯେସନ । ମେଢିଖମ୍ବରେ ଯୋଚେ ଜନ ।। ୧୫
ଯେସନେ ବଳୀବର୍ଦ୍ଦମାନ । ଭ୍ରମିଣ କରନ୍ତି ଗମନ ।। ୧୬
ସେମାନେ ଯଥାସ୍ଥାନେ ନିତି । ମଣ୍ଡଳାକାରରେ ଭ୍ରମନ୍ତି ।। ୧୭
ଏରୂପେ ଗ୍ରହଆଦି ଯେତେ । ନକ୍ଷତ୍ରଗଣ ଏ ଜଗତେ ।। ୧୮
ସେମାନେ ଏ କାଳଚକ୍ରରେ । ଅନ୍ତର ବାହିର[୨] ଯୋଗରେ ।। ୧୯

୧ । ଦୀପ୍ତି । ୨ । ବାହ୍ୟର ।

ଯୋଜିତ ହୋଇଣ ଧ୍ରୁବକୁ	। ଅବଲମ୍ବନ କରି ତାକୁ	॥ ୨୦
ଭ୍ରମନ୍ତି କଳ୍ପପ୍ରାନ୍ତ ଯାଏ	। ପବନ ତାହାଙ୍କୁ ବୁଲାଏ	॥ ୨୧
ଆକାଶେ ଜଳଦ ଯେସନେ	। ସଞ୍ଚାଣ ଆଦି ପକ୍ଷୀମାନେ	॥ ୨୨
ଭ୍ରମନ୍ତି ପବନବଶରେ	। କର୍ମ ସହାୟ ତାଙ୍କଠାରେ	॥ ୨୩
ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷ ଯେ ଦୁହେଁ	। ତାଙ୍କ ସଂଯୋଗ ଅନୁଗ୍ରହେ	॥ ୨୪
ଏ ରୂପେ ଜ୍ୟୋତିର୍ଗଣମାନ	। ଭୂମିରେ ନୁହନ୍ତି ପତନ	॥ ୨୫
କର୍ମରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଣ	। ଗତି ତାଙ୍କର ଯେଣୁ ପୁଣ	॥ ୨୬
୪ ଶିଶୁମାରସ୍ୱରୂପ ହୋଇ	। ଯେବଣ ସଂସ୍ଥାନ ଅଛଇ	॥ ୨୭
ଏ ଜ୍ୟୋତିଶ୍ଚକ୍ର ହିଁ ତହିଁରେ	। ବିଷ୍ଣୁର ଯୋଗଧାରଣାରେ	॥ ୨୮
ସ୍ଥିତ ହୋଇଛି କେହି ପୁଣ	। ଏ ରୂପେ କରନ୍ତି ବଖାଣ	॥ ୨୯
୫ ଯେଉଁ ଶିଶୁମାରଚକ୍ରର	। ତଳକୁ ହୋଇଅଛି ଶିର	॥ ୩୦
କୁଣ୍ଡଳୀ-ଆକାରେ ତାହାର	। ପ୍ରକାଶ ହୋଇଛି ଶରୀର	॥ ୩୧
ତାର ଲାଙ୍ଗୁଳେ କରି ସ୍ଥିତି	। ଅଛନ୍ତି ଧ୍ରୁବ ପ୍ରଜାପତି	॥ ୩୨
ଅଛନ୍ତି ଅଗ୍ନି ଇନ୍ଦ୍ର ବେନି	। ଧର୍ମକୁ ସଙ୍ଗତରେ ଘେନି	॥ ୩୩
ଧାତା, ବିଧାତା ପୁଚ୍ଛମୂଳେ	। ସପତ ଋଷି କଟିସ୍ଥଳେ	॥ ୩୪
ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତ ହୋଇ ତାର	। କୁଣ୍ଡଳୀ ଆକାରେ ଶରୀର	॥ ୩୫
ଅଭିଜିତକୁ ଆଦି ହୋଇ	। ପୁନର୍ବସୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେହି	॥ ୩୬
ଚଉଦ ନକ୍ଷତ୍ର ଏ ତାର	। ଅଛନ୍ତି ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ୱର	॥ ୩୭
ପୁଷ୍ୟାକୁ ଆଦି କରି ଯେହି	। ଉତ୍ତରାଷାଢ଼ା ଯାଏ ହୋଇ	॥ ୩୮
ବାମପାର୍ଶ୍ୱେ ଏ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ	। ନକ୍ଷତ୍ର ଅଟନ୍ତି ପ୍ରକାଶ	॥ ୩୯
କୁଣ୍ଡଳାଭୋଗ ଦେହ ଯାର	। ଯେସନେ ସେ ଶିଶୁମାରର	॥ ୪୦
ବେନି ପାର୍ଶ୍ୱଶେ ଅବୟବେ	। ଥାଆନ୍ତି ସମସଂଖ୍ୟ ଭାବେ	॥ ୪୧
ପୃଷ୍ଠରେ ଅଜବୀଥୀ ତାର	। ଆକାଶଗଙ୍ଗା ଉଦରର	॥ ୪୨
୬ ବାମ ଦକ୍ଷିଣ ଶ୍ରୋଣୀଦେଶେ	। ଅଛନ୍ତି ପୁନର୍ବସୁପୁଷ୍ୟେ	॥ ୪୩
ଦକ୍ଷିଣ ବାମ ଚରଣରେ	। ଆର୍ଦ୍ରା, ଅଶ୍ଳେଷା ବେନି ତାରେ	॥ ୪୪
ଅଭିଜିତନାମରେ ତାର	। ଉତ୍ତରାଷାଢ଼ା ନାମେ ଆର	॥ ୪୫
ଦକ୍ଷିଣ ବାମ ନାସିକାରେ	। ଅଛନ୍ତି ଏ ଯଥାସଂଖ୍ୟାରେ	॥ ୪୬
ଶ୍ରବଣା, ପୂର୍ବାଷାଢ଼ା ଦୁଇ	। ଦକ୍ଷିଣ ବାମ ନେତ୍ରେ ଥାଇ	॥ ୪୭
ଧନିଷ୍ଠା, ମୂଳା ଏ ଦକ୍ଷିଣ-	। ବାମ କର୍ଣ୍ଣରେ ସ୍ଥିତ ପୁଣ	॥ ୪୮
ମଘାଦି ଆଠ ଯେ ବିଦିତ	। ଦକ୍ଷିଣାୟନରୂପେ ସ୍ଥିତ	॥ ୪୯
ଏମାନେ ବାମ ପାର୍ଶ୍ୱଶରେ	। ଯୋଜିତ ଅଟନ୍ତି ଅସ୍ଥିରେ	॥ ୫୦
ମୃଗଶୀର୍ଷକୁ ଆଦି ହୋଇ	। ଉତ୍ତରାୟଣ ଯେ ଅଟଇ	॥ ୫୧
ସେହୁ ଦକ୍ଷିଣପାର୍ଶ୍ୱଗତ	। ପ୍ରତିଲୋମରେ ନିଯୋଜିତ	॥ ୫୨

ଶତଭିଷା, ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଏ ଦୁଇ । ଦକ୍ଷିଣ ବାମ ସ୍କନ୍ଧେ ଦେଇ ॥ ୫୩

୭ ଉତ୍ତର ଅଧର ହନୁର । ଅଗସ୍ତ୍ୟ, ଯମ ବେନି ତାର ॥ ୫୪

ମଙ୍ଗଳ ଅଛନ୍ତି ମୁଖରେ । ରବିତନୁଜ[୧] ଉପସ୍ଥରେ ॥ ୫୫

ବୃହସ୍ପତି କକୁଦେ ସ୍ଥିତ । ବକ୍ଷରେ ଅଛନ୍ତି ଆଦିତ୍ୟ ॥ ୫୬

ହୃଦୟେ ଛନ୍ତି ନାରାୟଣ । ମନରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଛନ୍ତି ପୁଣ ॥ ୫୭

ଉଶନା ଅଛନ୍ତି ନାଭିରେ । ସ୍ତନରେ ଅଶ୍ୱିନି କୁମାରେ ॥ ୫୮

ପ୍ରାଣ-ଅପାନେ ବୁଧ ସ୍ଥିତ । ରାହୁ ଗଳେ କେତୁଏ ଯୁତ ॥ ୫୯

ସର୍ବାଙ୍ଗେ, ରୋମରେ ସକଳ । ଅଛନ୍ତି ତାର ତାରାକୁଳ ॥ ୬୦

୮ ସର୍ବଦେବତାମୟ ହୋଇ । ଏ ବିଷ୍ଣୁରୂପ ପ୍ରକାଶଇ ॥ ୬୧

ସଂଯତ ହୋଇଣ ମଉନ । ପ୍ରତିଦିନରେ ଏହା ଜନ ॥ ୬୨

ଗୃହିଁଣ କରିବେ ସ୍ତବନ । କହିବା ତା' ମନ୍ତ୍ରବିଧାନ ॥ ୬୩

ଆଶ୍ରୟ ଜ୍ୟୋତିମାନଙ୍କର । ଯେହୁ ତାହାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର ॥ ୬୪

ଯେ କାଳଚକ୍ରକଳେବର । ଦେବତାମାନଙ୍କ ଈଶ୍ୱର ॥ ୬୫

ମହାପୁରୁଷଙ୍କୁ ଆମ୍ଭର । ପ୍ରଣାମ ଧ୍ୟାନ ବାରମ୍ବାର ॥ ୬୬

୯ ଗ୍ରହ-ନକ୍ଷତ୍ର-ତାରାମୟ । ଯେହୁ କରଇ ପାପକ୍ଷୟ ॥ ୬୭

ଅଧିଦେବତା ଯେ ଅଟନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ତ୍ରିକାଳେ ଯେ ନମନ୍ତି ॥ ୬୮

ଏ ମନ୍ତ୍ର ପଢି ତ୍ରିସଂଧ୍ୟାରେ । ସ୍ମରଣ କରନ୍ତି ଯେ ନରେ ॥ ୬୯

ତାଙ୍କର ତତକାଳେ ଜାତ । ବିନାଶ ହୁଅଇ ଦୁରିତ ॥ ୭୦

ବୋଲଇ ବିପ୍ର ଦୀନବଂଧୁ । ମୋତେ ଉଦ୍ଧର କୃପାସିନ୍ଧୁ ॥ ୭୧

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ଶିଶୁମାରସଂସ୍ଥାନଂ
ନାମ ତ୍ରୟୋବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

୧ । ରବିତନୁଜ=ଶନି ।

ଚତୁର୍ବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଏବଂ ତ୍ରିଭିର୍ଦ୍ୟୁମର୍ଯ୍ୟାଦାପାଳନଂ ବର୍ଣ୍ଣିତଂ ତଥା
ଅଧୋଭୁବନମର୍ଯ୍ୟାଦାପାଳନଂ ତ୍ରିଭିରୁଚ୍ୟତେ ॥ ୧
ଚତୁର୍ବିଂଶେ ରବେରର୍ବାକ୍ ସ୍ୱର୍ଭାନ୍ୱାଦିସ୍ଥିତିଃ କ୍ରମାତ୍ ।
ଅତଳାଦିବିଳସ୍ୱର୍ଗମର୍ଯ୍ୟାଦାଃ ସପ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣିତାଃ ॥ ୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଅୟୁତେ ଯୋଜନ । ତଳରେ ରାହୁଙ୍କର ସ୍ଥାନ ॥ ୧
ଭ୍ରମନ୍ତି ନକ୍ଷତ୍ରପରାଏ । ଏ ରୂପେ କହନ୍ତି ଥୋକାଏ ॥ ୨
ଅସୁରଙ୍କର ମଧ୍ୟେ ହୀନ । ଅଟେ ଯେ ସିଂହିକାନନ୍ଦନ ॥ ୩
ବିଷ୍ଣୁକୃପାରେ ଗ୍ରହ ହେଲା । ଅମର ଭାବକୁ ଲଭିଲା ॥ ୪
ଏ ବେନି କଥାକୁ ଚେଷ୍ଟାରେ । ଯୋଗ୍ୟ ନୁହଇ ସେ ସଂସାରେ ॥ ୫
ହେ ତାତ ! ଜନ୍ମ କର୍ମ ତାର । ଆଗେ କହିବା ତୋ' ଆଗର ॥ ୬
୨ ଯେବଣ ତରଣିମଣ୍ଡଳ । ତପଡି କରୁଅଛି ତଳ ॥ ୭
ବିସ୍ତାରେ ଅୟୁତ ଯୋଜନ । କହନ୍ତି ତାହା ସାଧୁଜନ ॥ ୮
ଦ୍ୱାଦଶସହସ୍ର ଯୋଜନ । ସୋମମଣ୍ଡଳ ବିଦ୍ୟମାନ ॥ ୯
ରାହୁମଣ୍ଡଳ ତ୍ରୟୋଦଶ । ସହସ୍ର ଯୋଜନ ପ୍ରକାଶ ॥ ୧୦
ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟ-ଚନ୍ଦ୍ରର ମଣ୍ଡଳ । ଆଚ୍ଛାଦି କରି ପର୍ବକାଳ ॥ ୧୧
ସୂର୍ଯ୍ୟଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଯେ ଧାମଇଁ । ପୂର୍ବେ ବଇର କରିଥାଇ ॥ ୧୨
୩ ସେ କଥା ଶୁଣି ଭଗବାନ । ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ସ୍ଥାନ ॥ ୧୩
କରି ଅଛନ୍ତି ନିଯୋଜନ । ବୈଷ୍ଣବ ଚକ୍ର ସୁଦର୍ଶନ ॥ ୧୪
ସେ ଚକ୍ର ଦୁଃସହ ଅଟଇ । ଉପରେ ଆସିଣ ବୁଲଇ ॥ ୧୫
ଦେଖି ଅଭିମୁଖେ ଏମନ୍ତ । ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ହୋଇ ଅବସ୍ଥିତ ॥ ୧୬
ଦୂରୁଁ ଚକିତମନା ହୋଇ । ଉଦ୍‌ବେଗ ପାଇ ନିବର୍ତ୍ତଇ ॥ ୧୭
ଉପରାଗ[୧] ବୋଲିଣ ଜନ । ସେ କଥା କରନ୍ତି ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ॥ ୧୮
୪ ତହିଁର ଉତ୍ତାରୁ ତଳରେ । ତେତିକି ଯୋଜନ ଅନ୍ତରେ ॥ ୧୯
ସିଦ୍ଧ ଚାରଣ ବିଦ୍ୟାଧର । କରିଣ ଅଛନ୍ତି ମନ୍ଦିର ॥ ୨୦
୫ ଯକ୍ଷ, ରାକ୍ଷସ, ପ୍ରେତ ଭୂତ । ପିଶାଚଗଣ ଯେ ବିଦିତ ॥ ୨୧
ଏହାଙ୍କ ବିହାରମନ୍ଦିର । ଆକାଶ ତହିଁରୁ ତଳର ॥ ୨୨
ପବନ ଯେତେଦୂରେ ବହି । ମେଘ ଯହିଁରେ ଛନ୍ତି ରହି ॥ ୨୩

୧ । ଉପରାଗ=ଗ୍ରହଣ ।

୬ ଏ ପୃଥ୍ୱୀ ତହିଁରୁ ତଳରେ । ଶତ ଯୋଜନର ଅନ୍ତରେ ॥ ୨୪
ହଂସ, ସୁପର୍ଣ୍ଣ, ଭାସ, ଶ୍ୟେନ । ଇତ୍ୟାଦି ପକ୍ଷୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠମାନ ॥ ୨୫
ପୃଥ୍ୱୀବିକାର ଏ ଅଟନ୍ତି । ଏମାନେ ଯହିଁରେ ଚରନ୍ତି ॥ ୨୬
୭ ଏ ଭୂମି ସନ୍ନିବେଶ ହୋଇ । ଯେମନ୍ତ ରୂପେ ଅଛି ରହି ॥ ୨୭
ସେ କଥା ତୋହର ଆଗରେ । ବର୍ଣ୍ଣିଲୁଁ ଯଥାର୍ଥ ରୂପରେ ॥ ୨୮
ଅବନିତଳେ ଭୂବିବର । ଅଛନ୍ତି ସପତ ପ୍ରକାର ॥ ୨୯
ଅୟୁତେ ଯୋଜନ ଅନ୍ତରେ । ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଭାଣ୍ଡ ଅନୁସାରେ ॥ ୩୦
ଏକ ଏକରେ ତାହାଙ୍କର । ବିଖ୍ୟାତ ଦୀର୍ଘ ପ୍ରତି ଆର ॥ ୩୧
ତଳକୁ ତଳ ସେ କ୍ରମରେ । ଅଛନ୍ତି ଧରଣୀବିବରେ ॥ ୩୨
ଅତଳ, ବିତଳ, ସୁତଳ । ଯେ ତଳାତଳ, ମହାତଳ ॥ ୩୩
ରସାତଳ, ପାତାଳ ପୁଣ । ଏ ରୂପେ ସପତ ପ୍ରମାଣ ॥ ୩୪
୮ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ-ଆନନ୍ଦ ସନ୍ତତି । ବିଭୂତି, କାମଭୋଗ, ଭୂତି ॥ ୩୫
ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଅଧିକ ହୋଇଣ । ଏମାନେ ଛନ୍ତି ଯହିଁ ପୁଣ ॥ ୩୬
ଏଣେ ସମୃଦ୍ଧ ଯେ ଭବନ । ଗୃହ, ଉଦ୍ୟାନ, କ୍ରୀଡ଼ାସ୍ଥାନ ॥ ୩୭
ପ୍ରକାଶ ଅଟନ୍ତି ଯହିଁରେ । ସେ ବିଳସ୍ୱର୍ଗମାନଙ୍କରେ ॥ ୩୮
ଦୈତ୍ୟ, ଦାନବ, ସର୍ପମାନେ । ରହି ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁ ସ୍ଥାନେ ॥ ୩୯
ଭାର୍ଯ୍ୟା, ତନୁଜ, ଅନୁଚର । ବନ୍ଧୁ, ସୁହୃଦ, ଗୃହେଶ୍ୱର ॥ ୪୦
ନିତ୍ୟେ ଯାହାଙ୍କର ଏମାନ । ମୁଦିତ, ଅନୁରାଗୀମନ ॥ ୪୧
ମନୋରଥକୁ ଯାହାଙ୍କର । ଭଙ୍ଗ ନ କରନ୍ତି ଈଶ୍ୱର ॥ ୪୨
ଯେଉଁ ମାନଙ୍କର ମାୟାରେ । ବିନୋଦ ସକଳ କାଳରେ ॥ ୪୩
୯ ଯହିଁ ମାୟାବୀ ମୟାସୁର । କରିଣ ଅଛି ନାନା ପୁର ॥ ୪୪
ଯେ ନାନା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମଣିମାନ । ତାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଯେ ପ୍ରଧାନ ॥ ୪୫
ତେଣେ ଘଟିତ ଯେ ସୁନ୍ଦର । ଭବନ, ପ୍ରାକାର, ଗୋପୁର ॥ ୪୬
ସଭାଚଇତ୍ୟ ଆୟତନ । ଚତ୍ୱର ଆଦି ନାନା ସ୍ଥାନ ॥ ୪୭
ବିବରପତିମାନଙ୍କର । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଟନ୍ତି ଯେ ମନ୍ଦିର ॥ ୪୮
ତାହାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଅଲଂକୃତ । ହୋଇ ସେ ଦିଶନ୍ତି ଶୋଭିତ ॥ ୪୯
ମିଥୁନ ହୋଇଣ ଯେ ସ୍ଥିତ । ଶୁକ, ସାରିକା ପାରାବତ ॥ ୫୦
ନାଗ, ଅସୁର ଯେ ବା ଆନ । ସେମାନଙ୍କରେ ଅନୁଦିନ ॥ ୫୧
ଯହିଁରେ ହୋଇଛନ୍ତି ପୂର୍ଣ୍ଣ । କୃତ୍ରିମ ନାନା ଭୂମିମାନ ॥ ୫୨
୧୦ ଯହିଁରେ ଅତିଶୟ ହୋଇ । ଉଦ୍ୟାନମାନ ଶୋଭା ପାଇ ॥ ୫୩
ସେ ଫଳସ୍ତବକ, କୁସୁମ । ପଲ୍ଲବମାନ ମନୋରମ ॥ ୫୪
ଏଣେ ଆନମ୍ର ଯାହାଙ୍କର । ବିଟପମାନେ ମନୋହର ॥ ୫୫
ଲତାମାନଙ୍କର ଅଙ୍ଗରେ । ଯେ ଆଲିଙ୍ଗନ ନିରନ୍ତରେ ॥ ୫୬

ଏମନ୍ତ ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କର । ଶୋଭାରେ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ସୁନ୍ଦର ।। ୫୭
ରଥାଙ୍ଗ ଆଦିଙ୍କ ମିଥୁନ । ସହିତ ନାନା ପକ୍ଷୀମାନ ।। ୫୮
ଏଣେ ଅଟନ୍ତି ଯେ ସଂଯୁତ । ନିର୍ମଳ ଜଳରେ ପୂରିତ ।। ୫୯
ସେ ଜଳାଶୟଙ୍କ ଶୋଭାରେ । ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଜିଣନ୍ତି ପ୍ରଭାରେ ।। ୬୦
ମୀନକୁଳଙ୍କର ଲଙ୍ଘନେ । କ୍ଷୁଭିତ ଯେଉଁ ନୀରମାନେ ।। ୬୧
ତହିଁ ଅଛନ୍ତି ଯେ କମଳ । କୁମୁଦ, କୁବଳୟକୁଳ ।। ୬୨
ନୀଳ ଉତ୍ପଳ, କହ୍ଲାର । ରକତ ପଦ୍ମ ଆଦି ଆର ।। ୬୩
ତାହାଙ୍କ ବନେ ଅବିରତ । କରି ଅଛନ୍ତି ଯେ ନିକେତ ।। ୬୪
ସେ ଦିବ୍ୟ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର । ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଅଟେ ଯେ ବିହାର ।। ୬୫
ତେଣେ ସଂଯୁତ ମନୋହର । ନାନା ସ୍ୱନ ଆଦି ତାଙ୍କର ।। ୬୬
ମନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ସେମାନେ । ହରଷ କରାନ୍ତି ଭୁବନେ ।। ୬୭
ସେ ହେତୁ ହୁଅଇ ଯେ ଜାତ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ-ଉତ୍ସବ ସଂତତ ।। ୬୮
ତେଣେ ଯେ ଅମରଭୁବନ- । ଶୋଭାକୁ କରନ୍ତି ନିଉନ ।। ୬୯
୧୧ ଦିବସ-ରଜନୀ ରୂପରେ । ଯେ କାଳବିଭାଗ ସଂସାରେ ।। ୭୦
ତେଣୁ ଯେ ଭୟ ଜାତ ହୋଇ । ସେ ପୁରମାନଙ୍କେ ସେ ନାହିଁ ।। ୭୧
୧୨ ଉରଗଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାନଙ୍କର । ଯେ ଥାନ୍ତି ମଣିମାନେ ଶିର ।। ୭୨
ସକଳ ତମକୁ ସେମାନେ । ନାଶ କରନ୍ତି ଯେଉଁ ସ୍ଥାନେ ।। ୭୩
୧୩ ଏ ପୁରମାନଙ୍କେ ନିବାସ । କରିଣ ଥାନ୍ତି ଯେ ଅନିଶ ।। ୭୪
ଦିବ୍ୟ ଔଷଧି ରସାୟନ । ରସ ଭୋଜନ ସ୍ନାନ ପାନ ।। ୭୫
ଏ ଆଦି ମାନଙ୍କେ ତାଙ୍କର । ପୀଡ଼ା ନ ସମ୍ଭବେ ମନର ।। ୭୬
ବଳୀପଳିତ ଜ୍ୱରା ବ୍ୟାଧି । ଏମାନେ ନୁହନ୍ତି ସଂସିଦ୍ଧି ।। ୭୭
ବିବର୍ଣ୍ଣଭାବ ଶରୀରର । ଦୁର୍ଗନ୍ଧ, ସ୍ୱେଦ, କ୍ଲମ ଆର ।। ୭୮
ଉତ୍ସାହହାନି ଏ ପ୍ରକାରେ । ବୟସ-ଅବସ୍ଥା ରୂପରେ ।। ୭୯
ଯେତେକ ବିଖ୍ୟାତ ଅଟନ୍ତି । ସେମାନେ ତାଙ୍କର ନୁହନ୍ତି ।। ୮୦
୧୪ ସେମାନେ ମଙ୍ଗଳଶରୀର । କାହାରି ସକାଶୁଁ ତାଙ୍କର ।। ୮୧
ମରଣ ସମ୍ଭବ ନୁହଇ । ବିଷ୍ଣୁର ତେଜ ଯେ ଅଟଇ ।। ୮୨
ସେ ଚକ୍ର-ଆକାର ବିହୁନେ । ମୃତ୍ୟୁ ନ ଥାଇ ସେହୁ ସ୍ଥାନେ ।। ୮୩
୧୫ ପ୍ରବେଶେ ଯେବଣ ଚକ୍ରର । ଅସୁରବଧୂମାନଙ୍କର ।। ୮୪
[1]ଭୟେ ସ୍ରବନ୍ତି ଗର୍ଭମାନ । ଥୋକାଏ ହୁଅନ୍ତି ପତନ ।। ୮୫
୧୬ ମୟ-ଅସୁରସୁତ ବଳ । ନିବାସ କରିଛି ଅତଳ ।। ୮୬
ଯେ ଛୟାଣୋଇ[2] ମାୟାଗଣ । ଏ ଲୋକେ କରିଛି ନିର୍ମାଣ ।। ୮୭

---

୧ । "ଆ ଚତୁର୍ଥୀଭବେତ୍ ସ୍ରାବଃ ପାତଃ ପଞ୍ଚମଷଷ୍ଠୟୋଃ ।"
୨ । ଛୟାଣୋଇ=ଛୟାନବେ (୯୬)

ଯେ ମାୟାମାନଙ୍କରୁ କିଛି । ମାୟାବୀଙ୍କର ଠାରେ ଅଛି ॥ ୮୮
ହାଇ ମାରନ୍ତେ ସେ ଅସୁର । ମୁଖରୁ ଜନ୍ମିଲେ ତାହାର ॥ ୮୯
ତିନି ପ୍ରକାର ସ୍ତିରୀଗଣ । ସ୍ୱୈରିଣୀ କାମିନୀ ଯେ ପୁଣ ॥ ୯୦
ପୁଂଶ୍ଚଳୀ ନାମରେ ଆବର । କହିବା ତହିଁର ପ୍ରକାର ॥ ୯୧
ସମାନ ଜାତିରେ ଯେ ରତ । ସ୍ୱୈରିଣୀ ନାମେ ସେ ବିଦିତ ॥ ୯୨
ଆନ ଜାତିରେ ଯେହୁ ରମେ । ବିଖ୍ୟାତ ସେ କାମିନୀ ନାମେ ॥ ୯୩
ଅତି ଚଞ୍ଚଳ ଯେହୁ ତହିଁ । ପୁଂଶ୍ଚଳୀ ନାମକୁ ସେ ବହି ॥ ୯୪
୧୭ ପୁରୁଷ-ବିଳ ଆୟତନେ । ମିଳନ୍ତେ ଯେଉଁ ସ୍ତିରୀମାନେ ॥ ୯୫
ତାକୁ ହାଟକ ନାମ ରସେ । ରତିସମର୍ଥ କରି ତୋଷେ ॥ ୯୬
ଯେ ଅସାଧାରଣ ବିଳାସ । ସାଲୋକ ସାନୁରାଗ ହାସ ॥ ୯୭
ତେଣେ ଯେ ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟ ଭାଷଣ । ଯେ ଆଲିଙ୍ଗନ ଆଦି ପୁଣ ॥ ୯୮
ତେଣେ ସେ ତିନି ନାରୀଗଣ । ତାହାକୁ କରାନ୍ତି ରମଣ ॥ ୯୯
ଯେଉଁ ହାଟକ ନାମ ରସ । ସେବା କରନ୍ତେ ସେ ପୁରୁଷ ॥ ୧୦୦
ମୁଁ ସିଦ୍ଧ, ମୁଁ ଅଟେ ଈଶ୍ୱର । ଅୟୁତେ ଗଜ ବଳ ମୋର ॥ ୧୦୧
ଆତ୍ମାକୁ ମଣି ଏ ପ୍ରକାରେ । ମଦାନ୍ଧ ହୋଇ ଗର୍ବ କରେ ॥ ୧୦୨
୧୮ ବିତଳେ ହାଟକ-ଈଶ୍ୱର । ନାମେ ଅଛନ୍ତି ଦେବ ହର ॥ ୧୦୩
ନିଜ ସେବକ ଭୂତଗଣେ । ବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ଅନୁକ୍ଷଣେ ॥ ୧୦୪
ସେ ପ୍ରଜାପତିସର୍ଗବୃଦ୍ଧି । ନିମିତ୍ତେ କରି ନିଜ ବୁଦ୍ଧି ॥ ୧୦୫
ଅଛନ୍ତି ଭବାନୀସଂଗତେ । ଯୁଗଳ ହୋଇ ଅବିରତେ ॥ ୧୦୬
ଯେଉଁ ଭବାନୀ-ମହେଶ୍ୱର- । ବୀର୍ଯ୍ୟରୁ ଜାତ ନଦୀବର ॥ ୧୦୭
ସେ ନଦୀ ହାଟକୀ ନାମରେ । ବିଖ୍ୟାତ ଅଟେ ବିତଳରେ ॥ ୧୦୮
ଅଗ୍ନି ପବନେ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇ । ତେଜରେ ଯା' ପାନ କରଇ ॥ ୧୦୯
ଫୁତ୍‌କାର କରି ତା' ପକାଇ । ହାଟକ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସେ ହୋଇ ॥ ୧୧୦
ଅସୁର ଇନ୍ଦ୍ର-ଅନ୍ତଃପୁରେ । ପୁରୁଷେ ସ୍ତିରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ॥ ୧୧୧
ସେ ହେମ ଭୂଷଣରୂପରେ । ଧରନ୍ତି ନିଜ କଳେବରେ ॥ ୧୧୨
୧୯ ତାହାର ତଳେ ଯେଉଁ ପୁର । ସୁତଳ ଅଟେ ନାମ ତାର ॥ ୧୧୩
ଯେ ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ କୀର୍ତ୍ତିମନ୍ତ । ଅଟନ୍ତି ବିରୋଚନସୁତ ॥ ୧୧୪
ସେ ବଳି ଆଜହିଁ ସେ ପୁରେ । ରହି ଅଛନ୍ତି ନିର୍ଭୟରେ ॥ ୧୧୫
ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରୀତିକି ଭଗବାନ । କରିବା ବୋଲି ବାଞ୍ଛି ମନ ॥ ୧୧୬
ଅଦିତିଠାରୁ ଅବତରି । ବଟୁ ବାମନରୂପ ଧରି ॥ ୧୧୭
ତାଠାରୁ ତିନିଲୋକ ନେଲେ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନୋରଥ ହେଲେ ॥ ୧୧୮
ପୁଣି ସେ ବିଷ୍ଣୁର କୃପାରେ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇ ସୁତଳରେ ॥ ୧୧୯
ଇନ୍ଦ୍ର ଆଦିଙ୍କର ଯେ ନାହିଁ । ତେମନ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିକି ପାଇ ॥ ୧୨୦

	ଯେ ଆରାଧନଯୋଗ୍ୟ ହରି	। ତାହାଙ୍କୁ ସ୍ୱଧର୍ମରେ କରି	॥ ୧୨୧
	ନିତ୍ୟେ କରନ୍ତେ ଆରାଧନ	। ସୁଖେଣ ହରୁଛନ୍ତି ଦିନ	॥ ୧୨୨
୨୦	ସକଳ ଜୀବସମୂହର	। ଜୀବନ-ଆତ୍ମା ଯେ ଈଶ୍ୱର	॥ ୧୨୩
	ପରମ ଆତ୍ମା ଯେ ଅଟନ୍ତି	। ପ୍ରାଣିଙ୍କି ଅତ୍ୟନ୍ତେ ତାରନ୍ତି	॥ ୧୨୪
	ସେ ବାସୁଦେବ ପାତ୍ରରୂପେ	। ମିଳନ୍ତେ ଆସିଣ ସମୀପେ	॥ ୧୨୫
	ତାଠାରେ ପରମ ଆଦରେ	। ସମାଧିନିଶ୍ଚଳ ମନରେ	॥ ୧୨୬
	ପରମ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ କଲ୍ୟନ	। କରିଛି ଯେଉଁ ଭୂମିଦାନ	॥ ୧୨୭
	ସେ ଭୂମିଦାନଫଳ ନୋହି	। ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ବିଳଗୃହେ ଯେହି	॥ ୧୨୮
	ମୋକ୍ଷ ହୋଇଣ ଯେ ବିଦିତ	। ତାହାର ଦ୍ୱାର ସେ ସାକ୍ଷାତ	॥ ୧୨୯
୨୧	କ୍ଷୁତ[୧] ପତନ ପ୍ରସ୍ଖଳନ	। ଏ ଆଦି ବିଷୟରେ ଜନ	॥ ୧୩୦
	ବିବଶ ହୋଇ ଏକବାର	। ଗୁଣନ୍ତେ ନାମକୁ ଯାହାର	॥ ୧୩୧
	କର୍ମରେ ଯେବଣ ବନ୍ଧନ	। ବହନ[୨] କରେ ତା' ନାଶନ[୩]	॥ ୧୩୨
	ଯେବଣ କର୍ମବନ୍ଧବାଧା-	। ନିବୃତ୍ତି-ଅର୍ଥେ କରି ଶ୍ରଦ୍ଧା	॥ ୧୩୩
	ଯୋଗ, ସାଂଖ୍ୟାଦି କ୍ଲେଶମାନ	। ଲଭନ୍ତି ମୋକ୍ଷକାମୀ ଜନ	॥ ୧୩୪
୨୨	ଭକ୍ତଙ୍କୁ ଆତ୍ମାକୁ ଯେ ଦେଇ	। ଜ୍ଞାନୀଙ୍କ ଆତ୍ମା ଯେ ଅଟଇ	॥ ୧୩୫
	{ ସେ ହରିଠାରେ ସମର୍ପଣ	। ହୁଅଇ ଯେଉଁ ଭୂମିଦାନ	॥ ୧ }
	ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ତାର ଫଳ ନୋହି	। [୪]କେବଳ ଅନ୍ତରାୟ ସେହି	॥ ୨
	ଈଶ୍ୱରଅନୁକଂପାଫଳ }	। ନୋହେ ଯେ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟସକଳ	॥ ୩ }
୨୩	ବିଷ୍ଣୁ ମନୁଷ୍ୟ ଆଦିଠାରେ	। ଅନୁଗ୍ରହକୁ ନ ବିସ୍ତାରେ	॥ ୧୩୬
	ପରମାତ୍ମାର ଅନୁସ୍ମୃତି	। ବିନାଶେ ଯେ ଭୋଗସଂପତ୍ତି	॥ ୧୩୭
	ଯେଣୁ ବିସ୍ତାର ତାହା କରେ	। ପ୍ରାଣୀଙ୍କି ଅନୁଗ୍ରହ ଦ୍ୱାରେ	॥ ୧୩୮
୨୪	ଆନ ଉପାୟେ ରମାପତି	। ହରି ନ ପାରି ତା' ସଂପତ୍ତି	॥ ୧୩୯
	ପ୍ରାର୍ଥନାଛଳରେ ତାହାର	। କେବଳ ରଖିଣ ଶରୀର	॥ ୧୪୦
	ତ୍ରିଲୋକସଂପତ୍ତି ହରିଲେ	। ବରୁଣପାଶରେ ବାନ୍ଧିଲେ	॥ ୧୪୧
	ସେ ପାଶୁଁ ଲଭିଣ ମୁକତି	। ଗିରିକନ୍ଦରେ କରି ସ୍ଥିତି	॥ ୧୪୨
	ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ବଚନ	। ବୋଇଲେ ସେ ବଳି ରାଜନ	॥ ୧୪୩
୨୫	ଇନ୍ଦ୍ର ହୋଇଣ ଯେହୁ ଖ୍ୟାତ	। ଅର୍ଥରେ ଅଟଇ ନିଷ୍ଣାତ	॥ ୧୪୪
	ଯାର ଏକାନ୍ତେ ବୃହସ୍ପତି	। ସହାୟ ଅଟେ ମହାମତି	॥ ୧୪୫
	ସେ ବୃହସ୍ପତିକି ଏକାନ୍ତେ	। ବରିଲା ବିଗ୍ରହନିମନ୍ତେ	॥ ୧୪୬

୧ । କ୍ଷୁତ=କ୍ଷୁଧା (କ୍ଷୁତ୍, ସ୍ତ୍ରୀ) । ୨ । ବହନ=ଅକ୍ଲେଶରେ (ଅଞ୍ଜସା)
୩ । ଶମନ ।
୪ । ବାସୁଦେବେ ମନୋ ଯସ୍ୟ ଜପହୋମାର୍ଚ୍ଚନାଦିଷୁ ।
　ତସ୍ୟାନ୍ତରାୟୋ ମୈତ୍ରେୟ ! ଦେବେନ୍ଦ୍ରତ୍ୱାଦିକଂ ଫଳମ୍ ॥

ଯେ ବୃହସ୍ପତିହିଁ ନିପୁଣ । ନୁହଇ ପୁରୁଷାର୍ଥେ ପୁଣ ॥ ୧୪୭
ଯେ ବୃହସ୍ପତିର ବିଗ୍ରହ । ଲଙ୍ଘି କରିଣ ପୁରନ୍ଦର ॥ ୧୪୮
ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ତ୍ରିଲୋକ ମାଗିଲା । ତା' ଦାସଭାବ ନ ବରିଲା ॥ ୧୪୯
୨୬ ଅତିଗମ୍ଭୀର ବେଗ ଯାର । ଏ ତିନିଲୋକ ସେ କାଳର ॥ ୧୫୦
କେତେକ ପଦାର୍ଥ ଅଟଇ ? । ଏମନ୍ୱନ୍ତରଶେଷେ ଯାଇ ॥ ୧୫୧
ଚତୁର ପିତାମହ ମୋର । ବରିଲା ଦାସଭାବ ଯାର ॥ ୧୫୨
ଆପଣା ପିତାର ରାଜ୍ୟକୁ । ମାଗିଲାନାହିଁ ସେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ॥ ୧୫୩
ପିତାକୁ କରିଣ ବିନାଶ । ବିଷ୍ଣୁ ହୋଇଣ ମହାତୋଷ ॥ ୧୫୪
ଅତି ନିର୍ଭୟ ରାଜ୍ୟ ତାର । ଦେଲେହେଁ ନ କଲା ସ୍ୱୀକାର ॥ ୧୫୫
ଯେଣୁ ବିଷ୍ଣୁରୁ ଆନ କରି । ରାଜ୍ୟକୁ ଥିଲା ସେ ବିଗ୍ରହି ॥ ୧୫୬
୨୭ ସେ ଅଟେ ମହା-ଅନୁଭାବ । ତାର ମାର୍ଗକୁ କେବା ଯିବ ॥ ୧୫୭
ଆମ୍ଭର ପରା ଯେ ଅଟଇ । ଯାହାର ରାଗ[୧] ତୁଟି ନାହିଁ ॥ ୧୫୮
ବିଷ୍ଣୁର ଅନୁଗ୍ରହ କ୍ଷୀଣ । ହୋଇଛି ଯାହାଠାରେ ପୁଣ ॥ ୧୫୯
ସେ ବଳି ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । କହିଲେ ପୂର୍ବେ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ॥ ୧୬୦
୨୮ ସେ ବଳିଚରିତ ଉପରେ । କହିବା ତୋହର ଆଗରେ ॥ ୧୬୧
ଗୁରୁ ଅଖିଳ ଜଗତର । ଭକ୍ତଦୟାର୍ଦ୍ର ହୃଦ ଯାର ॥ ୧୬୨
ସେ ନାରାୟଣ ଗଦା ଧରି । ଯା' ଦ୍ୱାରେ ହୋଇଅଛି ଦ୍ୱାରୀ ॥ ୧୬୩
ଯେ ନିଜ ପାଦ-ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠରେ । ଅୟୁତେ ଯୋଜନ ଅନ୍ତରେ ॥ ୧୬୪
ଫିଙ୍ଗିଲେ ଦଶକନ୍ଧରକୁ । ଯେ ଗଲା ଦିଗବିଜୟକୁ ॥ ୧୬୫
୨୯ ଯେବଣ ପୁର ତହିଁ ତଳ । ତାହାରନାମ ତଳାତଳ ॥ ୧୬୬
ମୟ ଦାନବ ଅଛି ତହିଁ । ତ୍ରିପୁର-ଅଧିପତି ସେହି ॥ ୧୬୭
ତିନିଭୁବନଶୁଭକାରୀ । ଯେ ଭଗବାନ ତ୍ରିପୁରାରି ॥ ୧୬୮
ଦହିଲେ ତାର ତିନି ପୁର । ପୁଣି ସନ୍ତୋଷେ ଦେଲେ ବର ॥ ୧୬୯
ସେ ମହାଦେବର ପ୍ରସାଦେ । ସ୍ଥାନ ଲଭିଲା ଅପ୍ରମାଦେ ॥ ୧୭୦
ମାୟାବୀ ଲୋକମାନଙ୍କର । ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ ସେ ଅସୁର ॥ ୧୭୧
ଯେଣୁ ତାହାକୁ ମହେଶ୍ୱର । ରଖିଲେ ତେଣୁ ସେ ଦୈତ୍ୟର ॥ ୧୭୨
ସୁଦରଶନଠାରୁ ଜାତ । ଯେ ଭୟ ହୋଇଲା ସେ ହତ ॥ ୧୭୩
୩୦ ଯେବଣ ପୁର ତହିଁ ତଳ । ନାମ ତାହାର ମହାତଳ ॥ ୧୭୪
ଅନେକ ଶିର ଯାହାଙ୍କର । ସେ କଦ୍ରୁସୁତ ସର୍ପଙ୍କର ॥ ୧୭୫
କ୍ରୋଧବଶ ନାମରେ ଗଣ । ସେ ପୁରେ ଅଛନ୍ତି ରହିଣ ॥ ୧୭୬
କୁହକ, କାଳିୟ[୨], ତକ୍ଷକ । ସୁଷେଣ[୩] ଆଦି ଯେ ଅନେକ ॥ ୧୭୭
ଏମାନେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ତାହାଙ୍କର । ଅଟନ୍ତି ମହା କଳେବର ॥ ୧୭୮

୧ । ରାଗ=ଆସକ୍ତି । ୨ । କାଳିକ । ୩ । ଶ୍ୱସେନ ।

ଗରୁଡ଼ଠାରୁ ଅବିରତ । ଭୟ ଲଭିଣ ନିଜ ଚିତ୍ତ ॥ ୧୭୯
ନିଜ ଯୁବତି, ମିତ୍ର, ସୁତ । କୁଟୁମ୍ବ ସଂଯୋଗେ ପ୍ରମତ୍ତ ॥ ୧୮୦
ବିହରୁ ଅଛନ୍ତି ସେମାନେ । ସେ ପୁରେ କହୁଣିସି ସ୍ଥାନେ ॥ ୧୮୧
୩୧ ଦୈତ୍ୟ, ଦାନବ ତହିଁ ତଳେ । ରହି ଅଛନ୍ତି ରସାତଳେ ॥ ୧୮୨
ସେମାନେ ପଣିନାମେ ଖ୍ୟାତ । ନିବାତ-କବଚ ବିଦିତ ॥ ୧୮୩
ହିରଣ୍ୟପୁରବାସୀ ଯେହି । ବୋଲାନ୍ତି କାଳକେୟ କେହି ॥ ୧୮୪
ରିପୁ ସେ ଦେବମାନଙ୍କର । ଜନ୍ମମାତ୍ରକେ ତାହାଙ୍କର ॥ ୧୮୫
ତେଜ ଅଟଇ ଅପ୍ରମିତ । ସାହସ ଅଟଇ ବହୁତ ॥ ୧୮୬
ସକଳ ଲୋକରେ ବିଦିତ । ଯା' ଅନୁଭାବ ଅବିରତ ॥ ୧୮୭
ସେ ବିଷ୍ଣୁଚକ୍ରେ ତାହାଙ୍କର । ହୋଇଛି ବଳଗର୍ବ ଚୂର ॥ ୧୮୮
ସର୍ପେ ଯେସନେ ଥାନ୍ତି ବିଳେ । ସେ ରୂପେ ଅଛନ୍ତି ସକଳେ ॥ ୧୮୯
[୧]ସରମା ନାମରେ ଇନ୍ଦ୍ରର । ଦୂତୀ ଯେ ଗଲା ତାଙ୍କ ପୁର ॥ ୧୯୦
ଇନ୍ଦ୍ରର ସ୍ତୁତିବ୍ୟାଜେ ତାଙ୍କୁ । କହିଲା ଯେବଣ ବାକ୍ୟକୁ ॥ ୧୯୧
ସେ ମନ୍ତ୍ରମୟ ବାକ୍ୟମାନ । ଭୟ କରନ୍ତି ସେହୁ ମନ ॥ ୧୯୨
୩୨ ତହିଁର ତଳରେ ପାତାଳେ । ଉରଗେ ଅଛନ୍ତି ସକଳେ ॥ ୧୯୩
ବାସୁକି ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ବଡ଼ । ଯେ ମହାଶଙ୍ଖ, ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ ॥ ୧୯୪
ଯେ ଶ୍ୱେତଧନଞ୍ଜୟ ପୁଣି । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନାମରେ ଫଣୀ ॥ ୧୯୫
ଶଙ୍ଖ, କୁଳିକ, ଅଶ୍ୱତର । କମ୍ବଳ, ଦେବଦତ୍ତ ଆର ॥ ୧୯୬
ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ରୋଧୀ ଏ ଅଟନ୍ତି । ବିଶାଳ ବପୁକୁ ବହନ୍ତି ॥ ୧୯୭
ପଞ୍ଚ ସପତ ଦଶ ଶତ । ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟା ଫଣାବନ୍ତ ॥ ୧୯୮
ଏ ରୂପେ ସେହୁ ସର୍ପମାନେ । ସେମାନଙ୍କର ଫଣାସ୍ଥାନେ ॥ ୧୯୯
ଯେବଣ ମଣିମାନେ ଛନ୍ତି । ଅତି ପ୍ରଦୀପ୍ତ ସେ ଅଟନ୍ତି ॥ ୨୦୦
ପାତାଳ-ବିବର-ତିମିର । ସ୍ୱତେଜେ କରନ୍ତି ସେ ଦୂର ॥ ୨୦୧
ଭଣଇ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଦ୍ୱିଜ । ଚିନ୍ତି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପାଦାମ୍ବୁଜ ॥ ୨୦୨

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ବିବରତଳୋପବର୍ଣ୍ଣନଂ
ନାମ ଚତୁର୍ବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

---

୧ । ଅତ୍ର ବୈଦିକଆଖ୍ୟାନ—ପଣିମାନେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଗାଈକୁ ଘେରାଇ ନେଇ ଲୁଚାଇ ରଖିଥିଲେ । ତାକୁ ଖୋଜିବା ପାଇଁ ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବଶୁନୀ ସରମାକୁ ପଠାଇଥିଲେ । ସରମା ପଣିମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଇନ୍ଦ୍ରର ବୀରତ୍ୱ କହିବାରୁ ସେମାନେ ତା' ସହିତ ସନ୍ଧି କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି କହିଲେ—"ହେ ସରମା ! ତୁମର କ'ଣ ଇଚ୍ଛା କୁହ ।" ସରମା ସେ ସନ୍ଧିରେ ରାଜି ନ ହୋଇ ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ତୁତି ସହିତ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କର୍କଶ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରି କହିଲା—"ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପଣିମାନେ ହତ ହେଲେଣି । ତୁମ୍ଭେମାନେ ପଳାଇ ଯାଅ ।" ଇତ୍ୟାଦି ।

ପଞ୍ଚବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ପଞ୍ଚବିଂଶେ ତତୋଽଧସ୍ତାଦାହ ଶେଷସ୍ୟ ସଂସ୍ଥିତିମ୍
ସଂଜିହୀର୍ଷୋରିଦଂ କାଳେ ଯତୋ ରୁଦ୍ରସମୁଦ୍ଭବଃ ।। ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ମୂଳଦେଶେ ସେ ପାତାଳରେ । ତିରିଶି ସହସ୍ର ଅନ୍ତରେ ।। ୧
ବିଷ୍ଣୁ-ତାମସୀ କଳା ସେହି[୧] । ଅନନ୍ତ ବୋଲି ନାମ ବହି ।। ୨
କରି ଅଛନ୍ତି ନିଜ ସ୍ଥାନ । ଯାହାଙ୍କୁ ନିଜ ଭକ୍ତ ଜନ ।। ୩
ଦେଖିବା ଲୋକର, ଦୃଶ୍ୟର । ଯେଣେ ହୁଅଇ ଏକାକାର ।। ୪
ଯାହାର ଅଭିମାନ ହୋଇ । ଲକ୍ଷଣ ପ୍ରକାଶ ଅଟଇ ।। ୫
ଅହଂକାରର ଅଧିଷ୍ଠାନେ । ସେ ଏକୀକରଣକୁ ମନେ ।। ୬
ଯେଣୁ ସଙ୍କରଷଣ କରେ । ସଙ୍କରଷଣ ସେ ହେତୁରେ ।। ୭
୨ ଯେବଣ ଅନନ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତିର । ସହସ୍ରସଂଖ୍ୟ ଅଟେ ଶିର ।। ୮
ଏ କ୍ଷିତିମଣ୍ଡଳ ତହିଁରେ । ରହି ଥାଆନ୍ତେ ଏକଶିରେ ।। ୯
ସୋରିଷ ପ୍ରାଏକ ଦିଶଇ । ଏଣୁ ସେ ଅନନ୍ତ ଅଟଇ ।। ୧୦
୩ କାଳେ ଏ ଜଗତ ସଂହାର । କରିଣ ବାଞ୍ଛନ୍ତେ ଯାହାର ।। ୧୧
କ୍ରୋଧେ ବିରଚିତ ରୁଚିର । ଭ୍ରୂଲତାଯୁଗଳ ମଧ୍ୟର ।। ୧୨
ଯେ ରୁଦ୍ର ହୋଇଲା ଜନମ । ସଂକରଷଣ ତାର ନାମ ।। ୧୩
ବ୍ୟୂହ ଏକାଦଶ ତାହାର । ତିନି ଲୋଚନ ଅଟେ ଯାର ।। ୧୪
ତ୍ରିଶିଖ ଶୂଳ ଧରି କରେ । ଉଠିଲା ଯେହ୍ନେ କୋପଭରେ ।। ୧୫
୪ ଯେବଣ ଶେଷର ଚରଣ- । କମଳଯୁଗଳେ ଅରୁଣ ।। ୧୬
ବିଶଦ ନଖ ମଣିମାନ । ଦର୍ପଣପ୍ରାଏ ଶୋଭାବନ ।। ୧୭
ସାତ୍ୱତ ଶ୍ରେଷ୍ଠଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ । ଏକାନ୍ତ ଭଗତିଯୋଗରେ ।। ୧୮
ନମନ୍ତେ ଅହିପତିଗଣେ । ସେ ନଖମଣ୍ଡଳଦର୍ପଣେ ।। ୧୯
ହୋଇଣ ସହରଷ-ମନ । ଦେଖନ୍ତି ନିଜ ମୁଖମାନ ।। ୨୦
ଯେ ସ୍ଫୁରୁମୁଖେ ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳ- । କୁଣ୍ଡଳେ ମଣ୍ଡିତ ଅମଳ ।। ୨୧
୫ ଯେଉଁ ଅନନ୍ତର ରୁଚିର । ଅଙ୍ଗବଲ୍ଲୟେ ମନୋହର ।। ୨୨
ବିଶଦ ବିପୁଳ ଧବଳ । ସୁଭଗ ରୁଚିର ବର୍ତ୍ତୁଳ ।। ୨୩
ଭୁଜ-ରଜତସ୍ତମ୍ଭମାନ । ତହିଁରେ ଅଗୁରୁ ଚନ୍ଦନ ।। ୨୪
କୁଙ୍କୁମପଙ୍କବିଲେପନ । ଲେପ କରନ୍ତେ ପ୍ରତିଦିନ ।। ୨୫
ନିଜ ଶୁଭକୁ ବାଞ୍ଛି ମନେ । ଉରଗରାଜକନ୍ୟାମାନେ ।। ୨୬

୧ । ଯେହି ।

ସେ ଭୁଜଙ୍ଗସ୍ବରଣେ ମଥିତ । ହୁଅଇ ଯେଉଁ ନିଜ ଚିତ୍ତ ॥ ୨୭
ମଦନ ଜନମନ୍ତେ ତହିଁ । ଗୁରୁ ଲଳିତ ସ୍ମିତ ବହି ॥ ୨୮
ସଲଜ୍ଜ ହୋଇ ବିଲୋକନ । କରନ୍ତେ ତା' ମୁଖନଳିନ ॥ ୨୯
ଯାହାର ଅନୁରାଗଯୁତ । ମଦରେ ଅଟଇ ମୁଦିତ ॥ ୩୦
ମଦବିଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ଚଳିତ । ଅରୁଣ କରୁଣାସହିତ ॥ ୩୧
ଏମନ୍ତ ଅବଲୋକେ ଯୁତ । ନୟନ ଯେଉଁ ମୁଖେ ସ୍ଥିତ ॥ ୩୨
୬ ଅନନ୍ତ ଯାର ଗୁଣାର୍ଣ୍ଣବ । ସେ ଭଗବାନ ଆଦିଦେବ ॥୩୩
ନ ସହି ଯେଉଁ ରୋଷଭର । ସେ କଥା କରିଣ ସଂହାର ॥୩୪
ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ଅର୍ଥରେ । ରହି ଅଛନ୍ତି ସେ ସ୍ଥାନରେ ॥୩୫
୭ ସୁର ଗନ୍ଧର୍ବ ବିଦ୍ୟାଧର । ଯେ ସିଦ୍ଧ ଉରଗ ଅସୁର ॥ ୩୬
ଅନବରତେ ମୁନିଜନ । ଯାହାଙ୍କୁ କରୁଛନ୍ତି ଧ୍ୟାନ ॥ ୩୭
ମଦମୁଦିତ ନିରନ୍ତର । ବିହ୍ୱଳ ନୟନ ଯାହାର ॥ ୩୮
ଯେବଣ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେବଗଣ । ଅଛନ୍ତି କିଂକର ହୋଇଣ ॥ ୩୯
ପ୍ରକାଶି ବଚନ-ଅମୃତ । ତାଙ୍କୁ କରନ୍ତେ ଆପ୍ୟାୟିତ ॥ ୪୦
ଅପରିମ୍ଳାନ କାନ୍ତି ଯାର । ଏମନ୍ତ ନବ ତୁଳସୀର ॥ ୪୧
ଅତି ମଧୁର ସୁବାସରେ । ମତ୍ତ ଯେ ଭ୍ରମର ନିକରେ ॥ ୪୨
ମଧୁର ଗୀତରେ ତାଙ୍କର । ଯହିଁରେ ଶୋଭା ନିରନ୍ତର ॥ ୪୩
ଧରିଛନ୍ତି ସେ ବନମାଳ । ଯେସନେ ଇନ୍ଦ୍ର-ଦନ୍ତାବଳ ॥ ୪୪
ସୁବର୍ଣ୍ଣରଜ୍ଜୁ ଧରିଥାଇ । ତେମନ୍ତ ଶୋଭା ଯେ ଦିଶଇ ॥ ୪୫
ନୀଳବସନ ପରିଧାନ । ଏକ କୁଣ୍ଡଳ ଶୋଭମାନ ॥୪୬
ଯେବଣ ଭୁଜ ଆପଣାର । ଅଟଇ ସୁଭଗ ସୁନ୍ଦର ॥ ୪୭
ହଳପୃଷ୍ଠରେ ତାହା ଦେଇ । ଅଛନ୍ତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲୀଳା ବହି ॥ ୪୮
୮ ଯାକୁ ଶ୍ରବଣ କରେ ଜନ । ଫତତେ ଅବା କରେ ଧ୍ୟାନ ॥ ୪୯
ତେବେ ମୁକତିକାମୀଙ୍କର । ପଶିଣ ହୃଦୟଭିତର ॥ ୫୦
ଅନାଦି କର୍ମବାସନାରେ । ଗୁନ୍ଥା ଅଟେ ଯେ ନିରନ୍ତରେ ॥ ୫୧
ଅବିଦ୍ୟାମୟ ଯେ ଅଟଇ । ତ୍ରିଗୁଣମୟ ଯେ ବୋଲାଇ ॥ ୫୨
ହୃଦୟଗ୍ରନ୍ଥି ଯେ ଏସନ । ତାହାକୁ କରଇ ଭେଦନ ॥୫୩
ନାରଦ ତୁମ୍ବୁରୁ ସହିତେ । ବ୍ରହ୍ମାସଭାରେ ତୋଷଚିତ୍ତେ ॥ ୫୪
ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ ସେ ଶେଷର । ମହିମା-ଅନୁଭାବ ଆର ॥ ୫୫
୯ ଏ ବିଶ୍ୱ-ଉତ୍ପତ୍ତି-ପାଳନ । ନାଶକୁ ଅଟନ୍ତି ନିଦାନ ॥ ୫୬
ସତ୍ତ୍ୱାଦି ପ୍ରକୃତିର ଗୁଣେ । ଯେଉଁ ଅନନ୍ତର ଈକ୍ଷଣେ ॥ ୫୭
ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟକୁ କରିବାରେ । ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି ସଂସାରେ ॥ ୫୮
ଅନନ୍ତ ଅଟେ ରୂପ ଯାର । ଅନାଦି ନିତ୍ୟ ନିର୍ବିକାର ॥ ୫୯

ଏ ନାନା ପ୍ରପଞ୍ଚ ଯେ ପୁଣ । ଆତ୍ମାରେ କରିଛି ଧାରଣ ॥ ୬୦
ତାର ଚରିତକୁ ମାନବ । କେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ଜାଣିବ ॥ ୬୧
୧୦ ନିତ୍ୟ ଅନିତ୍ୟ ଏ ଜଗତ । ଯାଠାରେ ଦିଶଇ ଶୋଭିତ ॥ ୬୨
ସେ ଅତିକୃପାରେ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ । ଧଇଲେ ସତ୍ତ୍ୱଶରୀରକୁ ॥୬୩
ଉଦାର ଅଟେ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଯାର । ବରଦମାନଙ୍କ ଈଶ୍ୱର ॥ ୬୪
ଭଗତ ଜନଙ୍କର ମନ । କରିବା ଅର୍ଥେ ଉପାଦାନ ॥ ୬୫
ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଅଟେ ଯେଉଁ ଲୀଳା । ତାହାକୁ ସ୍ୱୀକାର ଯେ କଲା ॥ ୬୬
୧୧ ଆନ ସକାଶୁଁ ନାମ ଯାର । ଶ୍ରବଣ କରି ପାପୀ ନର ॥ ୬୭
ଅନୁକୀର୍ତ୍ତନ ତାହା କରେ । ଆର୍ତ୍ତ ହୋଇଣ କେହି ଥରେ ॥ ୬୮
ଯଦି ବା ପରିହାସେ କେହି । ସେ ନାମ ଗାୟନ କରଇ ॥ ୬୯
ତେବେ ସେ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଅଶେଷ । ପାପକୁ ବେଗେ କରେ ନାଶ ॥ ୭୦
ଏମନ୍ତ ଅଟେ ଗୁଣ ଯାର । ମୁକ୍ତିକି ବାଞ୍ଛାକଲା ନର ॥ ୭୧
ସେ ଶେଷବିହୁନେ କାହାକୁ । ଭଜିବ ଆନ ଦେବତାକୁ ॥ ୭୨
୧୨ ସହସ୍ର ଅଟେ ଶିର ଯାର । ଏକ ମସ୍ତକରେ ତାହାର ॥ ୭୩
ଭୂଗୋଳ ନିବେଶିତ ହୋଇ । ଅଣୁପ୍ରାଏକ ଶୋଭା ପାଇ ॥ ୭୪
ଯେଉଁ ଭୂଗୋଳ ନଦୀ-ଗିରି- । ସିନ୍ଧୁପ୍ରାଣୀଏ ଅଛି ପୂରି ॥ ୭୫
ଅପରିମିତ-ବଳ ହୋଇ । ଯାଠାରୁ ଆନ କେହି ନାହିଁ ॥ ୭୬
ତା' ଗୁଣ କେ ଗଣି ପାରଇ । ସହସ୍ର ଜିହ୍ୱାକୁ ହିଁ ବହି ॥ ୭୭
୧୩ ଏମନ୍ତ ଯାହାର ପ୍ରଭାବ । ଅଧିକ ଗୁଣ-ଅନୁଭାବ ॥ ୭୮
ଦୁରନ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟ ସେ ଅନନ୍ତ । ରସାତଳରେ ଅଟେ ସ୍ଥିତ ॥ ୭୯
ଲୀଳାରେ ଧରିଛି ଯେ ମହୀ । କାହାରି ଅଧୀନ ନୁହଇ ॥ ୮୦
୧୪ ଯେମନ୍ତ କର୍ମ କରିଥାଇ । ତହିଁକି ଅନୁରୂପ ହୋଇ ॥ ୮୧
ଏତିକି ଗତି ତୋ' ଆଗରେ । କହିଲୁଁ ଶୁଣିଲା ପ୍ରକାରେ ॥ ୮୨
କାମନା କଲା ଲୋକମାନେ । ମିଳନ୍ତି ଯାଇଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନେ ॥ ୮୩
୧୫ ପ୍ରବୃତ୍ତିଲକ୍ଷଣ ଧର୍ମର । ଗତି ଏତିକି ପରକାର ॥ ୮୪
କର୍ମଫଳସ୍ୱରୂପ ହୋଇ । ଯେ ଉଚ୍ଚ ନୀଚହିଁ ଅଟଇ ॥ ୮୫
ହେ ନୃପ ! କଲୁଁ ତା' ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ । କିବା କହିବା ତୋତେ ଆନ ॥ ୮୬
ବୋଲଇ ବିପ୍ର ଦୀନବନ୍ଧୁ । ମୋତେ ଉଦ୍ଧର କୃପାସିନ୍ଧୁ ॥ ୮୭

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀସଂକର୍ଷଣମାହାତ୍ମ୍ୟଂ
ନାମ ପଞ୍ଚବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଷଡ଼୍‌ବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଷଡ୍‌ବିଂଶେ ତୁ ତତୋଽଧସ୍ତାନ୍ନରକସ୍ଥିତିରୁଚ୍ୟତେ ।
ପାପିନୋ ଯତ୍ର ଦଣ୍ଡ୍ୟନ୍ତେ ଯମଦୂତୈର୍ଯଥାଯଥମ୍ ॥ ୧

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୧ ହେ ମହରଷି ! ଏ ରୂପରେ । ବିଚିତ୍ର ଭାବ ଏ ସଂସାରେ ॥ ୧
କିଂପାଇଁ ହୁଅଇ ଲୋକର । ଏ କଥା କରସି ବିସ୍ତାର ॥ ୨

ଶ୍ରୀରଷିରୁବାଚ

୨ କର୍ତ୍ତାର ତ୍ରିଗୁଣଭାବରେ । ତ୍ରିଗୁଣମୟ ତା' ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ॥ ୩
ସବୁରି ହବୁ କର୍ମଗତି । ତାରତମ୍ୟରେ ନାନା ହୋନ୍ତି ॥ ୪
୩ ନିଷେଧ ଲକ୍ଷଣ ଯାହାର । ଅଧର୍ମ ହୋଇ ନାମ ତାର ॥ ୫
ଯେ ତାହା ଆଚରଇ ନର । ଶ୍ରଦ୍ଧାର ତାରତମ୍ୟେ ତାର ॥ ୬
କର୍ମଫଳହିଁ ନାନା ହୋଇ । କହିଲୁଁ ଶୁଣ ମନ ଦେଇ ॥ ୭
ଅନାଦି ଅବିଦ୍ୟା ରଚିତ । ଯେ କାମମାନେ ଅପ୍ରମିତ ॥ ୮
ତାଙ୍କ ପରିଣାମଲକ୍ଷଣ । ସହସ୍ର ସହସ୍ରରୂପେଣ ॥ ୯
ନରକମାନେ ଏ ଜଗତେ । ବିସ୍ତାରି କହିବା ତା' ତୋତେ ॥ ୧୦

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୪ ଭୋ ମୁନି ! ନରକ ହୋଇଣ । ଦେଶବିଶେଷ କିବା ପୁଣ ॥ ୧୧
ଅଥବା ତ୍ରିଲୋକବାହାରେ । କିବା ଭୂମିରୁ ଅଲଗାରେ ॥ ୧୨

ଶ୍ରୀରଷିରୁବାଚ[୧]

୫ ତିନି ଜଗତ-ଅନ୍ତରାଳେ । ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗେ ଭୂମିତଳେ ॥ ୧୩
ଜଳଉପରେ ସ୍ଥାନ ଏକ । ବିଖ୍ୟାତ ଅଟେ ସେ ନରକ ॥ ୧୪
ଅଗ୍ନିଷ୍ୱାତ୍ତା ନାମରେ ଯହିଁ । ଅଛନ୍ତି ପିତୃଗଣେ ରହି ॥ ୧୫
ପରମ ସମାଧିରେ ନିତ୍ୟ । ଯେଉଁ ମଙ୍ଗଳ ଅଟେ ସତ୍ୟ ॥ ୧୬
ଆପଣା ଗୋତ୍ରମାନଙ୍କର । ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତି ତା' ମନର ॥ ୧୭
୬ ପିତୃଗଣଙ୍କ ଅଧୀଶ୍ୱର । ଯହିଁରେ ତପନକୁମର ॥ ୧୮
ଯା' ଆଜ୍ଞା ଦେଇଛନ୍ତି ହରି । ସେ କଥା ଲଂଘନ ନ କରି ॥ ୧୯
ମଲା ଲୋକଙ୍କୁ ଯମଦୂତେ । ଆପଣା ଦେଶକୁ ଆଣନ୍ତେ ॥ ୨୦
ଯେତେ ତାଙ୍କର କର୍ମଦୋଷ । ଦୋଷକୁ କରିଣ ଉଦ୍ଦେଶ ॥ ୨୧
ଗଣମାନଙ୍କ ସହିତରେ । ଦଣ୍ଡକୁ ଦିଏ ନିରନ୍ତରେ ॥ ୨୨
୭ ଏକବିଂଶତି ପରକାରେ । ନରକ ଗଣନ୍ତି ତହିଁରେ ॥ ୨୩

---
୧ । ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ ।

ଯେ ଅଟେ ନାମ ତାହାଙ୍କର । ଯେ ରୂପ, ଲକ୍ଷଣ ଆବର ॥ ୨୪
ହେ ରାଜା ! ସେହି ସ୍ୱରୂପରେ । ବର୍ଣ୍ଣିମା ତୋହର ଆଗରେ ॥ ୨୫
ତାମିସ୍ର ନାମରେ ପ୍ରଥମ । ଅନ୍ଧ-ତାମିସ୍ର ଆର ନାମ ॥ ୨୬
ରୌରବ ନାମେ ପୁଣ ଏକ । ମହାରୌରବ, କୁମ୍ଭୀପାକ ॥ ୨୭
କାଳସୂତ୍ର ନାମରେ ଆନ । ଆରକ ଅସିପତ୍ରବନ ॥ ୨୮
ଶୂକରମୁଖ, ଅନ୍ଧକୂପ । କୃମିଭୋଜନ ନାମେ ନୃପ ॥ ୨୯
ସଂଦଂଶ, ତପ୍ତଶୂର୍ମି ମିଳି । ଯେ ବଜ୍ରକଣ୍ଟକଶାଳ୍ମଳୀ ॥ ୩୦
ଏକ ବୈତରଣୀ ବୋଲାଇ । ପୂୟୋଦ, ପ୍ରାଣରୋଧ ଦୁଇ ॥ ୩୧
ଯେ ବିଶସନ, ଲାଳାଭକ୍ଷ । ସାରମେୟାଦନ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥ ୩୨
ଅବୀଚି, ଅୟଃପାନ ଦୁଇ । ଏ ରୂପେ ଏକବିଂଶ ହୋଇ ॥ ୩୩
କ୍ଷାରକର୍ଦ୍ଦମ ଏକ ଶୁଣ । ରକ୍ଷୋଗଣଭୋଜନ ପୁଣ ॥ ୩୪
ଯେ ଶୂଳପ୍ରୋତ, ଦନ୍ଦଶୂକ । ଅବଟନିରୋଧନ ଏକ ॥ ୩୫
ପର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ, ସୂଚୀମୁଖ । ଏ ଅଷ୍ଟାବିଂଶତି ନରକ ॥ ୩୬
ନାନା ଯାତନାମାନଙ୍କର । ଏମାନେ ଅଟନ୍ତି ମନ୍ଦିର ॥ ୩୭
୮ ପରତରୁଣୀ-ସୁତ-ଧନ । ହରଣ କରେ ଯେଉଁ ଜନ ॥ ୩୮
ତାହାକୁ ଅତିଭୟଙ୍କର । ପୁରୁଷମାନେ ଯେ ଯମର ॥ ୩୯
ବଳରେ ଧରି ଘେନି ଯାନ୍ତି । ତାମିସ୍ର ନରକେ ପକାନ୍ତି ॥ ୪୦
ନ ଦେଇ ଅନ୍ନ ଜଳପାନ । ଅତ୍ୟନ୍ତ କରି ନିପାତନ ॥ ୪୧
ଦଣ୍ଡତାଡ଼ନ ଆଦି ହୋଇ । ଯେତେକ ପୀଡ଼ା ତାହା ଦେଇ ॥ ୪୨
ଯହିଁରେ ପକାନ୍ତେ ଯନ୍ତୁକୁ । ତକ୍ଷଣେ ଲଭଇ ମୋହକୁ ॥ ୪୩
ତମିସ୍ର ପ୍ରାୟେ ସେ ଅଟଇ । ଏ ଘେନି ତାମିସ୍ର ବୋଲାଇ ॥ ୪୪
୯ ଏ ରୂପେ ଅନ୍ଧତାମିସ୍ରରେ । ପକାନ୍ତି ତାହାକୁ ବଳରେ ॥ ୪୫
କପଟ କରି ପୁରୁଷକୁ । ହରଇ ଯେ ତାର ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ॥ ୪୬
ଯହିଁରେ ପ୍ରାଣୀକି ନେଲଣ । ପକାଇ ଦିଅନ୍ତେ ତକ୍ଷଣ ॥ ୪୭
ଯାତନାମଧ୍ୟରେ ସେ ଥାଇ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଦନାକୁ ପାଇ ॥ ୪୮
ବିନଷ୍ଟଦୃଷ୍ଟି ନଷ୍ଟମତି । ସେ ଲୋକ ହୁଅଇ ଝଟିତି ॥ ୪୯
ଛେଦନ କଲେ ଯେହ୍ନେ ମୂଳ । ବୃକ୍ଷ ପଡ଼ଇ ଭୂମିତଳ ॥ ୫୦
ସେ ଘେନି କରି ତାକୁ ପ୍ରାଣୀ । ଅନ୍ଧତାମିସ୍ର ନାମେ ଭଣି ॥ ୫୧
୧୦ ଏ ଦେହ ଅଟଇ ମୁଁ, ମୋର । ଏ ଧନ ଜନ ଏ ମନ୍ଦିର ॥ ୫୨
ଏରୂପେ ମନରେ ବିଚାରି । ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ଦ୍ରୋହ କରି ॥ ୫୩
ନିଜ କୁଟୁମ୍ବ ପ୍ରତିଦିନ । ପୋଷେ କେବଳ ଯେଉଁ ଜନ ॥ ୫୪
ସେ ଧନ ଆଦି ଏ ଲୋକରେ । ଛାଡ଼ିଣ ସେହି ଅଶୁଭରେ ॥ ୫୫
ରୌରବ ନରକେ ସେ ଜନ । କାଳରେ ହୁଅଇ ପତନ ॥ ୫୬

୧୧	ଯେବଣ ଜନ୍ତୁକୁ ଯେ ଖାଇ	ଏ ଲୋକେ ହିଂସା କରିଥାଇ	॥ ୫୭
	ପରଲୋକରେ ସେହୁ ପୁଣ	ଯମଯାତନାରେ ମିଳିଣ	॥ ୫୮
	ରୁରୁସ୍ୱରୂପକୁ ଧରନ୍ତି	ତାହାକୁ ହିଂସା ଆଚରନ୍ତି	॥ ୫୯
	ସେ ନରକକୁ ତେଣୁ ପ୍ରାଣୀ	ରୌରବ ନାମେ ଛନ୍ତି ଭଣି	॥ ୬୦
	ସର୍ପରୁ ଅତିକ୍ରୂର ଯେହି	ତାହାକୁ ରୁରୁ[୧] ବୋଲି କହି	॥ ୬୧
୧୨	ମହାରୌରବ ନରକ ହିଁ	ଏ ରୂପେ ବିଖ୍ୟାତ ଅଟଇ	॥ ୬୨
	ଯହିଁ ପଡ଼ନ୍ତେ ଲୋକ ଯାହିଁ	କ୍ରବ୍ୟାଦ ନାମେ ରୁରୁ ଯେହି	॥ ୬୩
	ଭକ୍ଷିବା ନିମିତ୍ତେଣ ମାଂସ	ତାହାକୁ କରନ୍ତି ବିନାଶ	॥ ୬୪
	କେବଳ ନିଜ କଳେବର	ପୋଷିଣ ଥାଇ ଯେଉଁ ନର	॥ ୬୫
	ମହାରୌରବ ନରକରେ	ପଡ଼ଇ ସେ ଲୋକ ପ୍ରାନ୍ତରେ	॥ ୬୬
୧୩	ଯେ ଉଗ୍ର ହୋଇ ଏ ଲୋକରେ	ପଶୁଙ୍କୁ ପକ୍ଷୀଙ୍କି ବା ମାରେ	॥ ୬୭
	ଦୟା ନ ଥାଇ ତାର ଦେହେ	ତାକୁ ନିନ୍ଦନ୍ତି ରାକ୍ଷସେ ହେଁ	॥ ୬୮
	ଯମପୁରୁଷେ ପରଲୋକେ	ତାକୁ ପକାନ୍ତି କୁମ୍ଭିପାକେ	॥ ୬୯
	ତଇଳମାନଙ୍କୁ ତତାଇ	ଯହିଁରେ ଥାଆନ୍ତି ପୂରାଇ	॥ ୭୦
୧୪	ବ୍ରାହ୍ମଣଦ୍ରୋହ ଯେ ଆଚରେ	ବିଧାନବିନୁଁ ପଶୁ ମାରେ	॥ ୭୧
	କାଳସୂତ୍ରରେ ଯମଦୂତ	ତାକୁ କରନ୍ତି ନିବେଶିତ	॥ ୭୨
	ଅୟୁତ ଯୋଜନ ମଣ୍ଡଳ	ଅଟେ ସେ ତାମ୍ରମୟ ସ୍ଥଳ	॥ ୭୩
	ସେ ସମଭୂମି, ତା' ଉପରେ	ତଳରେ ଅଗ୍ନି, ଦିବାକରେ	॥ ୭୪
	ତପ୍ତି କରିଣ ଥାନ୍ତି ନିତି	ତହିଁରେ ପ୍ରାଣୀ କଲେ ସ୍ଥିତି	॥ ୭୫
	କ୍ଷୁଧା-ପିପାସାରେ ତାହାର	ପୋଡ଼ଇ ବାହାର ଭିତର	॥ ୭୬
	ବସଇ, ଶୋଇଣ ପଡ଼ଇ	ଉଠଇ, ସବୁଦିଗେ ଧାଇଁ	॥ ୭୭
	ମାଇଲା ପଶୁଙ୍କର ଠାରେ	ଯେତେକ ରୋମ ସେ ସଂଖ୍ୟାରେ	॥ ୭୮
	ତେତିକି ସହସ୍ର ବରଷ	ଲଭୁଥାଇ ସେ ତେତେ କ୍ଲେଶ	॥ ୭୯
୧୫	ଆପଣା ବେଦପଥୁଁ ଚଳେ	ଯେ ଲୋକ ଅବିପତ୍ତିକାଳେ	॥ ୮୦
	ପାଷଣ୍ଡପଥକୁ ଯେ ଯାଇ	ତାହାକୁ ଯମଦୂତେ ନେଇ	॥ ୮୧
	ପୂରାଇ ଅସିପତ୍ରବନେ	ଗ୍ଭବୁକେ ପିଟନ୍ତି ସ୍ଥଘନେ	॥ ୮୨
	ତହିଁ ଏ ଲୋକ ଭୟ ପାଇ	ଏଣି ତେଣିକି ଯେବେ ଧାଇଁ	॥ ୮୩
	ତାଳବନର ପତ୍ରଙ୍କର	ବେନି ପାଖକୁ ଥାଇ ଧାର	॥ ୮୪
	ଖଣ୍ଡାର ପ୍ରାଏ ସେ ଅଟନ୍ତି	ତେଣେ ସର୍ବାଙ୍ଗେ ଛିଡ଼ି ଯାନ୍ତି	॥ ୮୫
	ହା କଷ୍ଟ ! ମଲି ମୁଁ ଏଠାରେ	ବୋଲି ପରମ ବେଦନାରେ	॥ ୮୬
	ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହୋଇଣ ତଳରେ	ପଡ଼ନ୍ତେ ପଦ ପଦକରେ	॥ ୮୭
	ନିଜ ଧର୍ମକୁ ତ୍ୟାଗ କରି	ପାଷଣ୍ଡମାର୍ଗ ଅନୁସରି	॥ ୮୮

୧ । ରୁରୁ= ଭାରଶୃଙ୍ଗ (ସ୍ୱାମୀ) ।

ଯେବଣ ଫଳ ଅର୍ଜିଥାଇ । ସେ ଫଳ ଆପଣେ ଭୁଞ୍ଜଇ ॥ ୮୯
୧୬ ଇହଲୋକରେ ରାଜା ଯେହି । ରାଜପୁରୁଷ ଅବା କେହି ॥ ୯୦
ଦଣ୍ଡକୁ ଯୋଗ୍ୟ ଯେ ନୁହଇ । ତାହାରଠାରେ ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ॥ ୯୧
ଅଥବା ବ୍ରାହ୍ମଣଶରୀରେ । ଦଣ୍ଡକୁ ଦିଅଇ କୋପରେ ॥ ୯୨
ଶୂକରମୁଖ ନରକରେ । ସେ ପାପୀ ପଡ଼େ ସେ ଲୋକରେ ॥ ୯୩
ତହିଁ ତା' ଅବୟବମାନ । ବଳେ ପେଷନ୍ତେ ଯମଜନ ॥ ୯୪
ଇକ୍ଷୁଦଣ୍ଡର ପ୍ରାଏ ହୋଇ । ଯେବେ ସେ ପେଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇ ॥ ୯୫
ରୋଦନ କରି ଆର୍ତ୍ତସ୍ୱରେ । ମୋହିତେ ପଡ଼ଇ ତଳରେ ॥ ୯୬
ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଲୋକଙ୍କୁ ସେ ନେଇ । ପୂର୍ବେ ଯେ ବନ୍ଦି କରିଥାଇ ॥ ୯୭
ସେମାନେ ଯେମନ୍ତ ରୂପରେ । ମୋହ ହୁଅନ୍ତି ସେ ପ୍ରକାରେ ॥ ୯୮
୧୭ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହ ରକ୍ତପାନ । ଏ ଆଦି ତୁମ୍ଭର ଭୋଜନ ॥ ୯୯
ଏ ରୂପେ ବୃତ୍ତି ଯାହାଙ୍କର । କଳ୍ପନା କରିଛି ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୦୦
ମଶକ ଆଦି ସେ ସର୍ବଥା । ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ପରବ୍ୟଥା ॥ ୧୦୧
ପୁରୁଷ[1] ଭାବରେ ଯାହାର । ବୃତ୍ତିକି କରିଛି ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୦୨
ପରବ୍ୟଥାକୁ ଜାଣିଥାଇ । ଏ ରୂପେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେ ହୋଇ ॥ ୧୦୩
ସେ ମଶକାଦି ଜନ୍ତୁଙ୍କର । ବ୍ୟଥାକୁ ଆଚରେ ପାମର ॥ ୧୦୪
ସେ ଭୂତଦ୍ରୋହଜାତ ପାପେ । ପ୍ରାନ୍ତେ ପଡ଼ଇ ଅନ୍ଧକୂପେ ॥ ୧୦୫
ଯେବଣ ଜନ୍ତୁଙ୍କର ଠାଇଁ । ସେ ଦ୍ରୋହ ଆଚରିଣ ଥାଇ ॥ ୧୦୬
ସେ ପଶୁ, ମୃଗ, ପକ୍ଷୀ, ଯୂକ[2] । ପୋତକ[3], ମଶକ, ମକ୍ଷିକ ॥ ୧୦୭
ଉରଗ ଆଦି ଜନ୍ତୁମାନେ । ତାକୁ ଖାଆନ୍ତେ ସର୍ବସ୍ଥାନେ ॥ ୧୦୮
ସେ ଅନ୍ଧକାରରେ ଭ୍ରମଇଁ । ନିଦ୍ରା-ଅବସ୍ଥିତି ନ ପାଇ ॥ ୧୦୯
ଯେସନେ କୁତ୍ସିତ ଶରୀରେ । କ୍ଳେଶକୁ ଜୀବ ଭୋଗ କରେ ॥ ୧୧୦
୧୮ ଇହଲୋକରେ ଯେହି କେହି । ଭକ୍ଷ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ମିଳି ଥାଇ ॥ ୧୧୧
ଆନକୁ ନ ଦେଇ ବିଭାଗ । ଯେ ତାହା ଭକ୍ଷେ କରେ ଆଗ ॥ ୧୧୨
ଯେ ହୋମ ଆଦି ପଞ୍ଚ ଯଜ୍ଞ । ସମାପ୍ତ ନ କରିଣ ଅଜ୍ଞ ॥ ୧୧୩
ଭୋଜନ କରଇ, ସେ ଜନ । କାକଙ୍କ ସ୍ତୁତିକି ଭାଜନ ॥ ୧୧୪
ସେ ପ୍ରାଣୀ ପରଲୋକେ ଯାଇ । କୃମିଭୋଜନରେ ପଡ଼ଇ ॥ ୧୧୫
ନରକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ । ଅଧମ ଅଟେ ସେ ଗୁଣରେ ॥ ୧୧୬
ସେ ଶତସହସ୍ର ଯୋଜନ । କୁଣ୍ଡ ଅଟଇ କୃମିସ୍ଥାନ ॥ ୧୧୭
ତହିଁରେ ଥାଇ କୃମି ହୋଇ । କୃମିଙ୍କି ଭୋଜନ କରଇ ॥ ୧୧୮
ମିଳି ସକଳ କୃମିମାନ । ତାହାକୁ କରନ୍ତି ଭୋଜନ ॥ ୧୧୯

---

୧ । ପୁରୁଷଭାବରେ=ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ସ୍ୱଭାବରେ ।
୨ । ଯୂକ=ଉଇ, ଉକୁଣି । ୩ । ପୋତକ=କୀଟବିଶେଷ ।

ପରକୁ କିଛି ହିଁ ନ ଦେଇ । ହୋମ ନ କରି ଖାଇ ଥାଇ ॥ ୧୨୦
ସେ କଲୁଷକୁ ଯଥୋଚିତ । କରି ନ ଥାଇ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ॥ ୧୨୧
ସେ ପାପେ ନରକରେ ନେଇ । ନିଜ ଆତ୍ମାକୁ ସେ ପକାଇ ॥ ୧୨୨
୧୯ ଇହଲୋକରେ ଯେ ଚୋରାଇ । ଅଥବା ବଳକୁ ଦେଖାଇ ॥ ୧୨୩
ହିରଣ୍ୟ ଆଦି ବ୍ରାହ୍ମଣର । ହରଇ ସୁସ୍ଥକାଳେ ନର ॥ ୧୨୪
ତାହାକୁ ନେଇଣ ତୁରିତେ । ପରଲୋକରେ ଯମଦୂତେ ॥ ୧୨୫
ଦିଶେ ଯେ ଅନଳ ବରନ । ଲୁହାର ସଣ୍ଡୁଆଶୀମାନ ॥ ୧୨୬
ସେମାନ ଲଗାଇ ଚର୍ମରେ । ଓଟାରୁଥାନ୍ତି ନିରନ୍ତରେ ॥ ୧୨୭
୨୦ ଅଗମ୍ୟା ଅଟେ ଯେଉଁ ନାରୀ । ତାକୁ ଯେ ଇହଲୋକେ ହରି ॥ ୧୨୮
ଅଗମ୍ୟ ପୁରୁଷ ସଙ୍ଗରେ । ଯେଉଁ ଯୁବତି କ୍ରୀଡ଼ା କରେ ॥ ୧୨୯
ପରଲୋକରେ ଯମଲୋକେ । ତାହାକୁ ପିଟନ୍ତେ ଚାବୁକେ ॥ ୧୩୦
ତାତିଲା ଲୁହାପ୍ରତିମାକୁ । କୋଳ କରାନ୍ତି ପୁରୁଷକୁ ॥ ୧୩୧
ଯେବଣ ପ୍ରତିମା ଲୁହାର । ଅଟଇ ପୁରୁଷ-ଆକାର ॥ ୧୩୨
ସ୍ତିରୀକି ତାହା ଆଲିଙ୍ଗନ । କରାନ୍ତି ହୋଇ କ୍ରୋଧମନ ॥ ୧୩୩
୨୧ ପଶୁ ଆଦିଙ୍କି ଯେ ରମଣ । କରଇ ଇହଲୋକେ ପୁଣ ॥ ୧୩୪
ପରଲୋକରେ ସେହୁ ଜନ । ନରକେ ହୋଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ॥ ୧୩୫
ବଜ୍ରକଣ୍ଟକଶାଲ୍ମଳୀରେ । ତାହାକୁ ଆରୋପି ସତ୍ୱରେ ॥ ୧୩୬
ଓଟାରୁଥାନ୍ତି ଯମଦୂତେ । ସେ ପାପକ୍ଷୟ ପରିଯନ୍ତେ ॥ ୧୩୭
୨୨ ଯେଉଁ ରାଜାଏ ଏ ଭୁବନେ । ଯେବଣ ରାଜଭୃତ୍ୟମାନେ ॥ ୧୩୮
ପାଷଣ୍ଡମାର୍ଗୀ ଯେ ନୁହନ୍ତି । ସେ ଧର୍ମସେତୁକୁ ଭେଦନ୍ତି ॥ ୧୩୯
ମର୍ଯ୍ୟାଦାହୀନ ସେହିମାନେ । ମରିଣ ଯମର ଭୁବନେ ॥ ୧୪୦
ପଡ଼ନ୍ତି ବଇତରଣୀରେ । ନରକଙ୍କର ପରିଖାରେ ॥ ୧୪୧
ତାହାଙ୍କୁ ଜଳଜନ୍ତୁଗଣେ । ଭକ୍ଷ କରନ୍ତେ ଏଣେ ତେଣେ ॥ ୧୪୨
ଦେହବିଚ୍ଛେଦକୁ ନ ପାନ୍ତି । ଜଳଓଘରେ ଭାସୁଥାନ୍ତି ॥ ୧୪୩
କର୍ମବିପାକ ସୁମରନ୍ତେ । ତାପକୁ ଲଭନ୍ତି ସଂତତେ ॥ ୧୪୪
[1]{ପୁରୀଷ, ମୂତ୍ର, ପୂୟ, ରକ୍ତ । କେଶ, ନଖ, ଅସ୍ଥି ଯେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୧
ମେଦ, ମାଉଁସ, [2]ବସାଦିର । ନଦୀ ଯେ ବହଇ, ତହିଁର ॥ ୨}
୨୩ ଶଉଚ, ନିୟମ, ଆଚାର । ଇଚ୍ଛାକୁ କରି ଅତି ଦୂର ॥ ୧୪୫
ବୃଷଳୀପତି ଯେ ଅଟନ୍ତି । ଯା' ଇଚ୍ଛା ତାହା ଆଚରନ୍ତି ॥ ୧୪୬
ସେମାନେ ମରି ପରଲୋକେ । ପଡ଼ନ୍ତି ପୂୟୋଦ ନରକେ ॥ ୧୪୭
ଯେ ପୂୟ, ବିଷ୍ଠା, ମୂତ୍ର, ଲାଳ । ଶ୍ଳେଷ୍ମା ଏ ସମସ୍ତେ ହିଁ ଜଳ ॥ ୧୪୮

୧। ବନ୍ଧନୀସ୍ଥିତ ପଦମାନ ଖାଡ଼ଙ୍ଗା ରଚିତ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ମୂଳ ଶ୍ଳୋକାନୁସାରେ ଅନୁବାଦିତ ହୋଇଅଛି । ୨। ବସା=ଚର୍ବି ।

ଏଣେ ସମୁଦ୍ର ପ୍ରାଏ ହୋଇ । ସର୍ବଦା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯେ ଅଟଇ ॥ ୧୪୯
ଅତିନିନ୍ଦିତ ସେହିମାନ । ସେମାନେ କରନ୍ତି ଭୋଜନ ॥ ୧୫୦
୨୪ ଇହଲୋକରେ ଯେଉଁମାନେ । ଶ୍ୱାନଗର୍ଦ୍ଦଭପତି ଯେହ୍ନେ ॥ ୧୫୧
କରନ୍ତି ମୃଗୟା ବିହାର । ବେଦରେ ଉକ୍ତ ଯେ ପ୍ରକାର ॥ ୧୫୨
ତହିଁରୁ ଇତର ସ୍ଥାନରେ । ପଶୁଙ୍କୁ ମାରନ୍ତି ଇଚ୍ଛାରେ ॥ ୧୫୩
ତାହାଙ୍କୁ ଯମର ପୁରୁଷେ । ପରଲୋକରେ ଅତି ରୋଷେ ॥ ୧୫୪
ଲାଖ କରିଣ ରଖିଥାନ୍ତି । [୧]କାଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ବିନ୍ଧନ୍ତି ॥ ୧୫୫
୨୫ ଇହଲୋକରେ ଯେଉଁ ଜନ । ଆଚରି ଦମ୍ଭଯଜ୍ଞମାନ ॥ ୧୫୬
ଦାମ୍ଭିକ ପଣ ଆଚରନ୍ତି । ପଶୁମାନଙ୍କୁ ବିନାଶନ୍ତି ॥ ୧୫୭
ବୈଶସ ନରକେ ସେମାନେ । ପଡ଼ନ୍ତି ଯମର ଭୁବନେ ॥ ୧୫୮
ତାଙ୍କୁ ନରକପତି[୨]ଗଣ । କାଟନ୍ତି ଯାତନା ଦେଇଣ ॥ ୧୫୯
୨୬ ଯେ ଦ୍ୱିଜ ସମାନ ବର୍ଣ୍ଣରେ । ବିବାହ ହୋଇ ଏ ସଂସାରେ ॥ ୧୬୦
କାମମୋହରେ ଭାରିଯାକୁ । ପିଆଏ ଆପଣା ରେତକୁ ॥ ୧୬୧
ସେ ପାପିଷ୍ଠକୁ ଯମପୁରେ । ପକାଇ ରେତକୁଲ୍ୟାନୀରେ ॥ ୧୬୨
ରୋଷରେ ସେହି ରେତମାନ । [୩]କରାଉଥାନ୍ତି ତାକୁ ପାନ ॥ ୧୬୩
୨୭ ଏ ଲୋକେ ଖଣ୍ଡ ଯେ ଅଟନ୍ତି । ଅଗ୍ନିକି, ବିଷକୁ ଦିଅନ୍ତି ॥ ୧୬୪
ରାଜା ବା ରାଜଭୃତ୍ୟଜନ । ଭାଙ୍ଗନ୍ତି ଗ୍ରାମ, ସ୍ଥାନମାନ ॥ ୧୬୫
ସେମାନେ ଲଭନ୍ତେ ମରଣ । ତାହାଙ୍କୁ ଯମଦୂତେ ପୁଣ ॥ ୧୬୬
ସାତଶ' କୋଡ଼ିଏ ସଂଖ୍ୟାରେ । [୪]ଖାଆନ୍ତି ଶ୍ୱାନସ୍ୱରୂପରେ ॥ ୧୬୭
ବଜ୍ର ପ୍ରାଏକ ଦନ୍ତମାନ । ତାଙ୍କର ଅଟଇ କଠିନ ॥ ୧୬୮
୨୮ ସାକ୍ଷ୍ୟରେ ଦ୍ରବ୍ୟପାଲଟରେ । ମିଥ୍ୟା କହେ ଯେ ଏ ଲୋକରେ ॥ ୧୬୯
ମଲେ ସେ ଲୋକ ପରଲୋକେ । ଅବୀଚି[୫] ନାମକ ନରକେ ॥ ୧୭୦
ପଡ଼ଇ ଯାଇଣ ସେ ନର । ତଳକୁ କରିଥାଇ ଶିର ॥ ୧୭୧
ଶତେ ଯୋଜନ ଯେ ଉଚ୍ଚରେ । ସେ ଗିରିଶୃଙ୍ଗରୁ ତଳରେ ॥ ୧୭୨
ତାକୁ ନିରବକାଶ ସ୍ଥାନେ । ପକାନ୍ତି ଅତି ରୋଷମନେ ॥ ୧୭୩
ଯହିଁ ପାଷାଣପୃଷ୍ଠସ୍ଥଳ । ଶୋଭା ଦିଶଇ ଯେହ୍ନେ ଜଳ ॥ ୧୭୪
ତେଣୁ ଅବୀଚିମନ୍ତ ହୋଇ । ନାମ ସେ ନରକ ବହଇ ॥ ୧୭୫
ତିଳପ୍ରମାଣରେ ତାହାର । ଫାଟିଣ ଯାଇ କଳେବର ॥ ୧୭୬
ତେବେ ନ ମରେ ପୁଣ ତହିଁ । ଆରୋପି ପକାବନ୍ତି[୬] ମହୀ ॥ ୧୭୭

---

୧ । ଏଠାରେ 'ପ୍ରାଣନିରୋଧ' ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।
୨ । ନରକପତି=ଯମପୁରୁଷ । ୩ । ଏଠାରେ 'ଲାଳାଭକ୍ଷ' ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।
୪ । ଏଠାରେ 'ସାରମେୟାଦନ' ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।
୫ । ଅବୀଚି=(ବୀଚି=ତରଙ୍ଗ) ତରଙ୍ଗରହିତ । ୬ । ପକାବନ୍ତି=ପକାନ୍ତି ।

୨୯ ଇହଲୋକରେ ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣ । କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଅବା ପୁଣ ॥ ୧୭୮
କରିଣ ଥାନ୍ତି ସୋମ ପାନ । ବ୍ରତସ୍ଥ ହୋଇ ଯେ ବା ଆନ ॥ ୧୭୯
ଏମାନଙ୍କର ଅବା ନାରୀ । ସୁରା ପିଅନ୍ତି ନ ବିଚାରି ॥ ୧୮୦
ନରକେ ପଡ଼ନ୍ତେ ସେ ଯାଇଁ । ତାଙ୍କ ବୁକୁରେ ପାଦ ଦେଇ ॥ ୧୮୧
ଲୁହାକୁ ସିଞ୍ଚନ୍ତି ମୁଖରେ । ଦ୍ରବିତ ଅଟେ ଯେ ବହ୍ନିରେ ॥ ୧୮୨
୩୦ ଇହଲୋକରେ ଯେଉଁ ଜନ । ଆତ୍ମାକୁ କରି ସଂଭାବନ ॥ ୧୮୩
ଜନ୍ମ, ତପସ୍ୟା, ବିଦ୍ୟାଗ୍ରର । ବର୍ଣ୍ଣ, ଆଶ୍ରମରେ ଯେ ବର ॥ ୧୮୪
ଏହାଙ୍କୁ ବଡ଼ ନ ମଣଇଁ । ଆପଣେ ଅଧମ ଅଟଇ ॥ ୧୮୫
ସେ ଲୋକ ମରଣ ଅନ୍ତର । ତଳକୁ କରିଥାଇ ଶିର ॥ ୧୮୬
କ୍ଷାର କର୍ଦ୍ଦମ ନାମ ଯାର । ପଡ଼ଇ ସେହୁ ନରକର ॥ ୧୮୭
ଦୁରନ୍ତ ଯାତନାନିକର । ଭୋଗ କରଇ ନିରନ୍ତର ॥ ୧୮୮
୩୧ ଇହଲୋକରେ ଯେଉଁ ନରେ । ମାରି ପୁରୁଷଙ୍କୁ ହିଂସାରେ ॥ ୧୮୯
ଭୈରବ ଆଦିଙ୍କି ପୂଜନ୍ତି । ଯେ ସ୍ତିରୀ ନରପଶୁ ଖା'ନ୍ତି ॥ ୧୯୦
ତାହାଙ୍କୁ ଯମର ସଦନେ । ଘାତ କରି ସେ ପଶୁମାନେ ॥ ୧୯୧
ବ୍ୟାଧ ଯେସନେ ଆୟୁଧରେ । ପଶୁଙ୍କୁ କାଟଇ ନିର୍ଭରେ ॥ ୧୯୨
ସେରୂପେ ପିଅନ୍ତି ରକତ । କରନ୍ତି ପୁଣ ନୃତ୍ୟଗୀତ ॥ ୧୯୩
ପ୍ରାଣୀଙ୍କି ମାରିଣ ଅସୁରେ । ଖେଳନ୍ତି ଯେହ୍ନେ ହରଷରେ ॥ ୧୯୪
୩୨ ଅନପରାଧୀ ଯେଉଁ ଜନେ । ଥାଆନ୍ତି ଗ୍ରାମେ ଅବା ବନେ ॥ ୧୯୫
ଜୀଇବାନିମିତ୍ତେ ତାଙ୍କର । ବାଞ୍ଛା ହିଁ ଥାଇ ନିରନ୍ତର ॥ ୧୯୬
ତାଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସୀ ଲୋକଦ୍ୱାରେ । ଅଣାଇଁ ଯେ ଇହଲୋକରେ ॥ ୧୯୭
ଗୁନ୍ଥିଣ ଶୂଳସୂତ୍ରାଦିରେ । ବିନାଶ କରନ୍ତି କ୍ରୀଡ଼ାରେ ॥ ୧୯୮
ସେମାନେ ଯମଯାତନାରେ । ସେରୂପେ ଶୂଳସୂତ୍ରାଦିରେ ॥ ୧୯୯
ଗୁନ୍ଥା ହୋଇଣ ରହିଥାନ୍ତି । କ୍ଷୁଧାତୃଷାରେ ପୀଡ଼ା ପାନ୍ତି ॥ ୨୦୦
ବକ-କଙ୍କାଦି ପକ୍ଷୀଗଣେ । ତାଙ୍କୁ ହାଣନ୍ତି ଏଣେ ତେଣେ ॥ ୨୦୧
ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଅଟଇ ତାହାଙ୍କର । ତୁଣ୍ଡ ଯେସନେ ବଜ୍ରଘୋର ॥ ୨୦୨
ଆପଣା କଲା ପାପମାନ । ଚିତୋଉ ଥାନ୍ତି ସେହୁଜନ ॥ ୨୦୩
୩୩ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ଏ ଲୋକରେ । ଉଦ୍ବେଗ କରନ୍ତି ଯେ ନରେ ॥ ୨୦୪
ସର୍ପର ପ୍ରାଏ ତାହାଙ୍କର । ସ୍ୱଭାବ ଅଟେ ଅତି ଘୋର ॥ ୨୦୫
ସେ [1] ଦନ୍ଦଶୂକ-ନରକରେ । ପଡ଼ନ୍ତି ମରଣଅନ୍ତରେ ॥ ୨୦୬
ପଞ୍ଚ, ସପତମୁଖ ହୋଇ । ଯହିଁରେ ସର୍ପମାନେ ଥାଇ ॥ ୨୦୭
ସେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବହନ । ଗିଳନ୍ତି ମୂଷାକୁ ଯେସନ ॥ ୨୦୮
୩୪ ଅମୁହାଁ ଗର୍ତ୍ତେ ଯେଉଁ ଜନେ । କୁଶୂଳ[2], ଗୁହା ଆଦି ସ୍ଥାନେ ॥ ୨୦୯

୧ । ଦନ୍ଦଶୂକ=ସର୍ପ (ଯେ ବାରଂବାର ଦଂଶନ କରେ) ୨ । କୁଶୂଳ=ଧାନ୍ୟଗର୍ତ୍ତ ।

ପ୍ରାଣୀଙ୍କି ରୁନ୍ଧନ୍ତି ଏ ଲୋକେ । ତାହାଙ୍କୁ ପୁଣ ପରଲୋକେ ॥ ୨୧୦
ସେ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଥୋଇ । ବିଷସହିତେ ଅଗ୍ନି ଦେଇ ॥ ୨୧୧
ଧୂମ ଦେଇଣ ସବୁସ୍ଥାନେ । ରୁନ୍ଧନ୍ତି ଯମଦୂତମାନେ ॥ ୨୧୨
୩୫ ଅତିଥି ହୋଇ ଯେଉଁମାନେ । ମିଳନ୍ତି ଆସିଣ ଭୁବନେ ॥ ୨୧୩
ତାହାଙ୍କୁ ଗୃହପତି ହୋଇ । ଯେ ଦୁଷ୍ଟ ବାକ୍ୟକୁ କହଇ ॥ ୨୧୪
ତାଙ୍କୁ ଦହିଲା ପ୍ରାୟ ହୋଇ । ପାପଲୋଚନରେ ଅନାଇଁ ॥ ୨୧୫
ନରକମଧ୍ୟରେ ସେ ଜନ । ଯେବେ ହୁଅଇ ନିପତନ ॥ ୨୧୬
ବଜ୍ରର ପ୍ରାଏକ କଠିନ । ଅଟେ ଯାହାଙ୍କର ବଦନ ॥ ୨୧୭
ସେ ଗୃଧ୍ର, କାକ, କଙ୍କମାନ । ବଳରେ ତାହାର ଲୋଚନ ॥ ୨୧୮
ଉପାଡ଼ି ପକାନ୍ତି ରୋଷରେ । କ୍ଲେଶ ଲଭଇ ସେ ପାପରେ ॥ ୨୧୯
୩୬ ଯେ ଅତି ଅହଂକାରୀ ହୋଇ । କୁଟିଳ କରିଣ ଅନାଇଁ ॥ ୨୨୦
ସକଳଠାରେ ଶଙ୍କା କରେ । ବିତ୍ତର ବିନାଶଚିନ୍ତାରେ ॥ ୨୨୧
ହୃଦୟ ମୁଖ ଶୁଖି ଯାଇ । କାହିଁରେ ସୁଖ ନ ଲଭଇ ॥ ୨୨୨
ଅର୍ଥକୁ ଗ୍ରହପ୍ରାୟ ହୋଇ । ଅନବରତେ ରଖିଥାଇ ॥ ୨୨୩
ସେ ଅର୍ଥଙ୍କର ସଂପାଦନେ । ଉତ୍କର୍ଷ-ରକ୍ଷଣ-ବିଧାନେ ॥ ୨୨୪
ପାପ ପାଇ ସେ ପରଲୋକେ । ପଡ଼େ ନରକ ସୂଚୀମୁଖେ ॥ ୨୨୫
ଦ୍ରବ୍ୟେ ଯେ ଥାଇ ଗ୍ରହ କରି । ସେ ପାପପୁରୁଷକୁ ଧରି ॥ ୨୨୬
ଯହିଁରେ ଯମର କିଙ୍କରେ । ସୂତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଧରି କରେ ॥ ୨୨୭
ସିଅଁନ୍ତି ସର୍ବ ଅଙ୍ଗ ତାର । ବସ୍ତ୍ର ସିଅଁନ୍ତି ଯେସ୍ନେ ନର ॥ ୨୨୮
୩୭ ନରକମାନେ ଏ ପ୍ରକାରେ । ସେ ଶତ, ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟାରେ ॥ ୨୨୯
ଯମ-ଆଳୟରେ ଅଛନ୍ତି । ପାପୀଏ ତହିଁରେ ପଡ଼ନ୍ତି ॥ ୨୩୦
ହେ ନୃପ ! ଯେବଣ ପ୍ରକାରେ । କହିଲୁଁ ତୋତେ ସେ କ୍ରମରେ ॥ ୨୩୧
ଯେ ଧର୍ମକାରୀ ଲୋକମାନେ । ମିଳନ୍ତି ସ୍ୱର୍ଗ ଆଦି ସ୍ଥାନେ ॥ ୨୩୨
ଘେନି ସେ ପାପପୁଣ୍ୟଶେଷ । ଏଲୋକେ ହୁଅନ୍ତି ପ୍ରବେଶ ॥ ୨୩୩
ନିବୃତ୍ତିଲକ୍ଷଣର ମାର୍ଗ । କହିଲା ଥାଇଁ ତୋର ଆଗ ॥ ୨୩୪
୩୮ ଏମନ୍ତ ରୂପେ ଅଣ୍ଡକୋଷ । ଗଣନାରେ ଯେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ॥ ୨୩୫
ବିକଳ୍ପ ରୂପେ ପୁରାଣରେ । ଗାଆନ୍ତି ଯାହା ସାଧୁନରେ ॥ ୨୩୬
ଯେ ନାରାୟଣ ଭଗବାନ । ମହାପୁରୁଷ ବିଦ୍ୟମାନ ॥ ୨୩୭
ତା' ମାୟାଗୁଣେ ନିରୂପିତ । ତା' ସ୍ଥୂଳ ରୂପ ଏ ଜଗତ ॥ ୨୩୮
ଏହା ଯେ ପଢ଼ଇ ଶୁଣଇଁ । ଆନ ଲୋକଙ୍କୁ ଯେ ଶୁଣାଇଁ ॥ ୨୩୯
ଶ୍ରଦ୍ଧାଭକ୍ତିରେ ନିରନ୍ତର । ବିଶୁଦ୍ଧ ଅଟେ ବୁଦ୍ଧି ଯାର ॥ ୨୪୦
ସେ ବିଷ୍ଣୁସୂକ୍ଷ୍ମରୂପ ଜାଣେ । ଉପନିଷଦ ଯା' ବଖାଣେ ॥ ୨୪୧
ଯେବଣ ସୂକ୍ଷ୍ମରୂପ ତାର । ଅଟେ ମନର ଅଗୋଚର ॥ ୨୪୨

୩୯ ବିଷ୍ଣୁର ସ୍ଥୂଳ ସୂକ୍ଷ୍ମ ହୋଇ । ଯେ ରୂପଯୁଗ ପ୍ରକାଶଇ ।।୨୪୩
ସ୍ଥୂଳ ରୂପରେ ଦେଇ ମନ । ଯେଉଁ ପ୍ରକାରେ ଯତିଜନ ।।୨୪୪
ସ୍ଥୂଳରେ ଆତ୍ମାକୁ ଜିଣଇଁ । ସୂକ୍ଷ୍ମ ବୁଦ୍ଧିରେ ତା' ନିଅଇ ।।୨୪୫
୪୦ ଭୂ ଦ୍ୱୀପ ବରଷ ଅଚଳ । ସରିତ ସମୁଦ୍ର ପାତାଳ ।।୨୪୬
ନଦୀ ଆକାଶ ଦିଗମାନ । ନରକ ଭଗଣ ବିଧାନ ।।୨୪୭
ଏମନ୍ତରୂପେ ଏ ଲୋକର । ଯେବଣ ସଂସ୍ଥା ନୃପବର ! ।।୨୪୮
ସେ ସ୍ଥୂଳରୂପ ଅଦଭୁତ । ବିଷ୍ଣୁର ଶରୀର ନିୟତ ।।୨୪୯
ଏ ସର୍ବଜୀବଙ୍କର ସ୍ଥାନ । କଲୁଁ ତୋ' ଆଗରେ ଗାୟନ ।।୨୫୦
କହଇ ବିପ୍ର ଦୀନବନ୍ଧୁ । ମୋତେ ଉଦ୍ଧର କୃପାସିନ୍ଧୁ ।।୨୫୧

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧେ ନରକବର୍ଣ୍ଣନଂ
ନାମ ଷଡ୍‌ବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।।

ସମାପ୍ତୋଽୟଂ ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧଃ

ଷଷ୍ଠ ସ୍କନ୍ଧ

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ

ପୁଣ୍ୟାରଣ୍ୟେ ନୃସିଂହୈକନାମସିଂହୋ ବିରାଜତେ ।
ଯନ୍ନାଦତଃ ପଳାୟନ୍ତେ ମହାକଳୁଷକୁଞ୍ଜରାଃ ।। ୧
ବିସର୍ଗସମ୍ଭବାନ୍ ଜୀବାନ୍ ସ୍ୱମର୍ଯ୍ୟାଦାସୁ [୧]ସଂସ୍ଥିତାନ୍ ।
ବିଷ୍ଣୁଃ ପାତ୍ୟଖିଳୈ ରୂପୈରିତ୍ୟେବଂ ପଞ୍ଚମେ ସ୍ଥିତମ୍ ।। ୨
ଅଧ୍ୟାୟୈକୋନବିଂଶତ୍ୟା ଷଷ୍ଠେ ପୋଷଣମୁଚ୍ୟତେ ।
ଅତିଲଙ୍ଘିତମର୍ଯ୍ୟାଦଭକ୍ତରକ୍ଷଣଲକ୍ଷଣମ୍ ।। ୩
ଅଜାମିଳୋ ମନୁଷ୍ୟେଷୁ ମହାପାପୋ ଯଥେରିତଃ ।
ବିଶ୍ୱରୂପାଦିଘାତୀ ଚ ତଥା[୨] ଦେବେଷୁ ବାସବଃ ।। ୪
ଅଜାମିଳସ୍ୟ ଭକ୍ତତ୍ୱଂ ବିଷ୍ଣୁଦୂତୈର୍ନିରୂପିତମ୍ ।
ସଙ୍କେତଭଗବନ୍ନାମ-ପୁତ୍ରସ୍ନେହାନୁଷଙ୍ଗଜମ୍ ।। ୫
ଇନ୍ଦ୍ରୋଽପି ଭଗବଦ୍‌ଭକ୍ତଃ ସଖ୍ୟେନୋପେନ୍ଦ୍ରସେବକଃ ।
ତଦଧୀନସ୍ମରୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଶତ୍ରୁ ନିର୍ଜୟଜୀବିତଃ ।। ୬
ତତ୍ରାଦୌ ତ୍ରିଭିରଧ୍ୟାୟୈରଜାମିଳକଥୋଚ୍ୟତେ ।
ବିଶ୍ୱରୂପକଥା ଷଡ୍‌ଭିରିନ୍ଦ୍ରଦୋଷୋକ୍ତୟେ ତତଃ ।। ୭
ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୟୈବ ତୁ ଦୋଷୋକ୍ତ୍ୟୈ ବୃତ୍ରାଖ୍ୟାନଂ ତଥାଷ୍ଟଭିଃ ।
ଦ୍ୱାଭ୍ୟାଂଚ ମରୁଦାଖ୍ୟାନମେବଂ ପ୍ରକରଣକ୍ରମଃ ।। ୮
ତତ୍ରାଦୌ ପ୍ରଥମେ ବିଷ୍ଣୋର୍ଦୂତୈଃ ପାତକିମୋଚନେ ।
ତତ୍‌ପାପଖ୍ୟାପନାୟୋକ୍ତଂ ଯାମ୍ୟୈର୍ଧର୍ମାଦିଲକ୍ଷଣମ୍ ୯ ।।

ଶ୍ରୀପରୀକ୍ଷିଦୁବାଚ

୧	ଶୁକଚରଣେ ଦେଇ ଶିର	। କହେ ପରୀକ୍ଷ ନୃପବର	।।	୧
	ନିବୃତ୍ତିମାର୍ଗକୁ ଆଦ୍ୟରେ	। କହିଲ ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରକାରେ	।।	୨
	କ୍ରମରେ ଅର୍ଚ୍ଚି ଆଦିଙ୍କର	। ଯେ ପ୍ରାପ୍ତି ଯୋଗ ନାମ ତାର	।।	୩
	[୩]ତେଣେ ଯେ ବ୍ରହ୍ମା ପ୍ରାପ୍ତହୋଇ	। ତାର ସହିତେ ମୋକ୍ଷ ଯେହି	।।	୪
୨	ହେ ମୁନି ! ପ୍ରବୃତ୍ତିଲକ୍ଷଣ	। ମାର୍ଗହିଁ କରିଛ ବଖାଣ	।।	୫
	ସ୍ୱର୍ଗାଦି ସୁଖମାନଙ୍କର	। ପ୍ରାପ୍ତିକି ଅଟଇ ସେ ଦ୍ୱାର	।।	୬
	ପ୍ରକୃତି ଲୀନ ନୋହେ ଯାର	। ଭୋଗନିମିତ୍ତେ ସେ ଲୋକର	।।	୭
	ଦେହ ଆରମ୍ଭ ରୂପ ହୋଇ	। [୪]ଯେ ମାର୍ଗ କଥିତ ଅଟଇ	।।	୮

୧ । ସଂସ୍ଥିରାନ୍ । ୨ । ଯଥା ।
୩ । ବ୍ରହ୍ମଣା ସହ ତେ ସର୍ବେ ସଂପ୍ରାପ୍ତେ ପ୍ରତିସଞ୍ଚରେ ।
ପରସ୍ୟାନ୍ତେ କୃତାତ୍ମାନଃ ପ୍ରବିଶନ୍ତି ପରଂ ପଦମ୍ ।। (ସ୍ୱାମୀ)
୪ । "ଦକ୍ଷିଣେନ ପଥାର୍ଯ୍ୟମ୍ଣଃ ପିତୃଲୋକଂ ବ୍ରଜନ୍ତି ତେ ।" ଇତ୍ୟାଦିନା ।

୩ ବର୍ଣ୍ଣିଲ ଅଧର୍ମଲକ୍ଷଣ । ନାନା ନରକମାନ ପୁଣ ॥ ୯
ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କଲ ମନ୍ୱନ୍ତର । ଆଦ୍ୟ ସ୍ୱାୟଂଭୁବ ଯହିଁର ॥ ୧୦
୪ ଉତ୍ତାନପାଦ, ପ୍ରିୟବ୍ରତ । ଯେ ତାଙ୍କ ବଂଶ ଯେ ଚରିତ ॥ ୧୧
ଦ୍ୱୀପ, ବରଷ, ପାରାବାର । ନଦୀ, ଉଦ୍ୟାନ, ମହୀଧର ॥ ୧୨
ଏମାନ କରିଛ ବର୍ଣ୍ଣନ । ଯେ ଆନ ବନସ୍ପତିମାନ ॥ ୧୩
୫ ଭାଗ-ଲକ୍ଷଣ-ପରିମାଣ । ପ୍ରମାଣେ କରିଛ ବଖାଣ ॥ ୧୪
ପୃଥିବୀମଣ୍ଡଳସଂସ୍ଥାକୁ । ବିଧାତା ଗ୍ରହାଦି ସ୍ଥାନକୁ ॥ ୧୫
ବିବରମାନଙ୍କ ସଂସ୍ଥାନ । କରିଛି ଯେମନ୍ତେ ସର୍ଜନ ॥ ୧୬
୬ ନାନାପ୍ରକାରେ ଉଗ୍ର ହୋଇ । ଯାତନାମାନେ ଛନ୍ତି ଯହିଁ ॥ ୧୭
ସେ ନରକଙ୍କୁ ଏ ସଂସାରେ । ମନୁଷ୍ୟ ଯେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ॥ ୧୮
ନ ଯାଇ ସେକଥା ମୋ’ ଆଗ । କହ ଏବେ ହେ ମହାଭାଗ ! ॥ ୧୯

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୭ ମନ, ବଚନ, କାୟେ ଜନ । କରଇ ଯେବଣ ବୃଜିନ ॥ ୨୦
ସେ ମନ ବଚନ କାୟରେ । ତା’ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଏ ଦେହରେ ॥ ୨୧
ଯେବେ ନ କରେ ଯଥାର୍ଥରେ । ସେ ଜନ ମରଣ-ଅନ୍ତରେ ॥ ୨୨
ନିଶ୍ଚୟେ ନରକକୁ ଯାଇ । ଯାକୁ ତୋ’ ଆଗେ କହିଥାଇ ॥ ୨୩
ଯେବଣ ନରକରେ ସ୍ଥିତ । ଦାରୁଣ ଯାତନା ବହୁତ ॥ ୨୪
୮ ସେ ଘେନି ମରଣୁଁ ପୂର୍ବରେ । ବିପତ୍ତି ନଥିବା କାଳରେ ॥ ୨୫
ଯେବଣ ଦୋଷ ଜନ୍ମିଥିବ । ଦେଖିଣ ଗୁରୁ-ଲଘୁଭାବ ॥ ୨୬
ସତ୍ୱରେ ସୁସଂଯତ ଚିତ୍ତେ । ଯତ୍ନ କରିବ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତେ ॥ ୨୭
ରୋଗମାନଙ୍କର ନିଦାନ । ଯେ ଜାଣିଥାଇ ବୈଦ୍ୟଜନ ॥ ୨୮
ସେ ଯେନ୍ତେ ରୋଗଅନୁସାରେ । ଚିକିତ୍ସାମାନଙ୍କୁ ଆଚରେ ॥ ୨୯

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୯ ଯେ ରାଜଦଣ୍ଡ ଆଦିମାନ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ଦେଖିଅଛି ଜନ ॥ ୩୦
ଯେ ବା ନରକପାତ ଆଦି । ଶ୍ରବଣେ ଅଛଇ ସଂପାଦି ॥ ୩୧
ସେ ବେନି କଥାରୁ ଅହିତ । ଅଟେ ଆପଣାର ଦୁରିତ ॥ ୩୨
ଏମନ୍ତ ଜାଣିଲେହେଁ ନର । ସେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ-ଅନନ୍ତର ॥ ୩୩
ଅବଶ ହୋଇ ପାପ କରେ । କି କାର୍ଯ୍ୟ ସେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତରେ ॥ ୩୪
ସମୂଳ ହୋଇ ଯେଣୁ ଦୋଷ । ପ୍ରାଣୀର ନୋହିଲା ବିନାଶ ॥ ୩୫
୧୦ କେହୁଣି ସମୟେ ପାତକ- । କଥାରୁ ନିବର୍ତ୍ତଇ ଲୋକ ॥ ୩୬
କେହୁଣି ସମୟରେ ପୁଣ । ସେ ପାପ କରେ ଆଚରଣ ॥ ୩୭
ଏ ଘେନି ବ୍ୟର୍ଥ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ । ମଣୁଛି ଗଜସ୍ନାନବତ[୧] ॥ ୩୮

---
୧ । ...ମତ ।

ସେ ଯେଙ୍କେ କରିଥାଇ ସ୍ନାନ । ଦେହେ ସିଞ୍ଚଇ ଧୂଳିମାନ ॥ ୩୯

[୧]ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୧ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତରେ ସେ କଳୁଷ । ସମୂଳ ହୋଇ ହୋଏ ନାଶ ॥ ୪୦
ଏହା ନ ବାଞ୍ଛୁ ଆମ୍ଭେ ଚିତ୍ତେ । ଯେଉଁ ନ୍ୟାୟରୁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତେ ॥ ୪୧
ଅଜ୍ଞାନୀ ଜନ ଅଧିକାରୀ । ଅବିଦ୍ୟା ଥିବାରୁ ତାହାରି ॥ ୪୨
ଏକ ପାତକ ନିବର୍ତ୍ତଇ । ଆନ ପାତକ ପୁଣ ହୋଇ ॥ ୪୩
ସେ ଘେନି ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ । ଅଟଇ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ମତ ॥ ୪୪
୧୨ ନିଶ୍ଚୟ କରି ପଥ୍ୟ ଅନ୍ନ । ଯେ ପ୍ରାଣୀ କରନ୍ତି ଭୋଜନ ॥ ୪୫
ତାହାଙ୍କୁ ବାଧି ନ ପାରନ୍ତି । ବ୍ୟାଧି ହୋଇଣ ଯେତେ ଥାନ୍ତି ॥ ୪୬
ହେ ରାଜା ! ସେହି ପରକାରେ । ନିୟମମାନ ଯେ ଆଚରେ ॥ ୪୭
କ୍ରମରେ ଜ୍ଞାନର ନିମିତ୍ତେ । ସମର୍ଥ ହୋଏ ସେ ଜଗତେ ॥ ୪୮
୧୩ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟରେ[୨] ତପସ୍ୟାରେ[୩] । ମନ-ଇନ୍ଦ୍ରିୟ-ନିୟମରେ ॥ ୪୯
ଦାନରେ ସତ୍ୟରେ ଶୌଚରେ । ଅହିଂସାଦିରେ ଜପାଦିରେ ॥ ୫୦
୧୪ ଦେହ-ବଚନ-ବୁଦ୍ଧିଜାତ । ମହନ୍ତ ଅଟେ ଯେ ଦୁରିତ ॥ ୫୧
ତାହାକୁ କରନ୍ତି ସଂହାର । ଶ୍ରଦ୍ଧାଳୁ, ଧୀର, ଧର୍ମୀ ନର ॥ ୫୨
ବେଣୁଗୁଳ୍ମକୁ ହୁତାଶନ । ଯେସନେ କରଇ ଦହନ ॥ ୫୩
୧୫ ତପ ଆଦିକି କରି ଦୂରେ । କେବଳ ଭଗତିମାତ୍ରରେ ॥ ୫୪
ଶ୍ରୀବାସୁଦେବପରାୟଣ । ଯେ କେହି ସମଗ୍ର କରିଣ ॥ ୫୫
ପାପକୁ କରନ୍ତି ନିବାର । ହିମକୁ ଯେସନେ ଭାସ୍କର ॥ ୫୬
୧୬ ତପ ଆଦିରେ ପାପୀ ଜନ । ସେ ରୂପେ ନୁହଇ ପାବନ ॥ ୫୭
ଯେ କୃଷ୍ଣେ ସମର୍ପିଇ ପ୍ରାଣ । ସେବଇ ବୈଷ୍ଣବଙ୍କୁ ପୁଣ ॥ ୫୮
ହେ ରାଜା ! ଯେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ପବିତ୍ର ହୋଏ ସେ ସଂସାରେ ॥ ୫୯
୧୭ ଭଗତିମାର୍ଗ ଏ ଉତ୍ତମ । ଯେଣୁ ଅଟଇ ଲୋକେ କ୍ଷେମ ॥ ୬୦
[୪]ବିଘ୍ନ ଆଦିରୁ ଭୟ ଯହିଁ । କେବେହେଁ ସମ୍ଭବଇ ନାହିଁ ॥ ୬୧
ଯହିଁରେ ବିଷ୍ଣୁପରାୟଣ । ଥାନ୍ତି ସୁଶୀଳ ସାଧୁଗଣ ॥ ୬୨
୧୮ ବିଷ୍ଣୁବିମୁଖ ଯେଉଁ ଜନ । ତାହାକୁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତମାନ ॥ ୬୩

---

୧ । ଶ୍ରୀବାଦରାୟଣିରୁବାଚ ।

୨ । "ସ୍ମରଣଂ କୀର୍ତ୍ତନଂ କେଳିଃ ପ୍ରେକ୍ଷଣଂ ଗୁହ୍ୟଭାଷଣମ୍ ।
ସଂକଳ୍ପୋଽଧ୍ୟବସାୟଶ୍ଚ କ୍ରିୟାନିର୍ବୃତ୍ତିରେବ ଚ ॥ ୧
ଏତନ୍ମୈଥୁନମଷ୍ଟାଙ୍ଗଂ ପ୍ରବଦନ୍ତି ମନୀଷିଣଃ ।
ବିପରୀତଂ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟମେତଦେବାଷ୍ଟଲକ୍ଷଣମ୍ ॥ ୨

୩ । "ମନସଶ୍ଚେନ୍ଦ୍ରିୟାଣାଂ ଚ ଐକାଗ୍ର୍ୟଂ ପରମଂ ତପଃ ।" (ସ୍ମୃତିଃ)

୪ । ଜ୍ଞାନମାର୍ଗପରି ଅସହାୟତାନିମିତ୍ତ ଭୟ ବା କର୍ମମାର୍ଗପରି ମନ୍ତ୍ରରାଦିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଭୟ ଭକ୍ତିମାର୍ଗରେ ନାହିଁ । (ସ୍ୱାମୀ)

	ପବିତ୍ର କରି ନ ପାରନ୍ତି	। ଯଦ୍ୟପି କୃତ ହୋଇଥାନ୍ତି	॥ ୬୪
	ହେ ନୃପ ! ସୁରାରେ ସମ୍ଭୃତ	। କୁମ୍ଭକୁ ନଦୀଏ ଯେମନ୍ତ	॥ ୬୫
	ପବିତ୍ର କରି ନ ପାରନ୍ତି	। ସେ କଥା ଅଟେ ସେହି ମତି	॥ ୬୬
୧୯	ସେ କୃଷ୍ଣଗୁଣେ [1]ଅନୁରାଗୀ	। ହୋଇ ନ ଥାଇ ଜ୍ଞାନଭାଗୀ	॥ ୬୭
	ଏମନ୍ତ ମନ ଏ ସଂସାରେ	। କୃଷ୍ଣଚରଣକମଳରେ	॥ ୬୮
	ଯେ ନିବେଶିଲେ ଏକ ବାର	। ସ୍ୱପ୍ନକାଳେ ହେଁ ସେହୁ ନର	॥ ୬୯
	ଯେ ପାଶଧର ଯମଦୂତେ	। ଯମଙ୍କୁ ତାହାଙ୍କ ସହିତେ	॥ ୭୦
	ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ କଦାଚିତ	। ତେଣେ କଲେ ସେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ	॥ ୭୧
୨୦	ଏହି ବିଷୟେ ପୁରାତନ	। ଇତିହାସକୁ ଋଷିଜନ	॥ ୭୨
	ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ଯେ ବାଣୀ	। ବିଷ୍ଣୁ-ଶମନଦୂତେ ଭଣି	॥ ୭୩
	ସେ କଥା କରିବା ବଖାଣ	। ଆମ୍ଭର ଠାରୁ ତାହା ଶୁଣ	॥ ୭୪
୨୧	କାନ୍ୟକୁବ୍ଜ ଦେଶେ ସ୍ଥିତ	। ଅଜାମିଳ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ	॥ ୭୫
	ଦାସୀର ପତି ବିପ୍ର କେହି	। ବିପ୍ର-ଆଗ୍ରର ତାର ନାହିଁ	॥ ୭୬
	ଦାସୀକି କରନ୍ତେ ରମଣ	। ଦୂଷିତ ହେଲା ତେଣୁ ପୁଣ	॥ ୭୭
୨୨	ଜୁଆ, କପଟ, ଚୋରପଣ	। ଯେ ବଳେ ପରକୁ ଗ୍ରହଣ	॥ ୭୮
	ଏ ରୂପେ ତୁଚ୍ଛ ଯେ ଜୀବିକା	। ତାହା ଆଶ୍ରୟ କଲା ଏକା	॥ ୭୯
	ଅଶୁଚି ଅଟଇ ଆପଣ	। କୁଟୁମ୍ବ କରନ୍ତେ ପୋଷଣ	॥ ୮୦
	ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ଅତିଘୋର	। ପୀଡ଼ାକୁ ଦେଲା ଦୁରାଗ୍ରର	॥ ୮୧
୨୩	ହେ ମହାରାଜ ! ଏମନ୍ତରେ	। ଥାଆନ୍ତେ ଗୃହ-ଆଶ୍ରମରେ	॥ ୮୨
	ଯେତେ ସେ ଦାସୀସୁତମାନ	। ତାହାଙ୍କୁ କରନ୍ତେ ଲାଳନ[2]	॥ ୮୩
	ବହୁତ କାଳ ହେଲା ଶେଷ	। ଅଠାଶୀ ବରଷ ଆୟୁଷ	॥ ୮୪
୨୪	ଦଶ ନନ୍ଦନ ସେ ବୃଦ୍ଧର	। ସାନ ଯେ ତାହାଙ୍କ ଭିତର	॥ ୮୫
	ବାଳକ ନାରାୟଣ ନାମ	। ପିତାମାତାର ପ୍ରିୟତମ	॥ ୮୬
୨୫	ଅବ୍ୟକ୍ତ ମଧୁର ବଚନ	। ଭାଷଇ ସେ ବାଳନନ୍ଦନ	॥ ୮୭
	ତାଠାରେ ବାନ୍ଧିଲା ଚିତ୍ତକୁ	। ଦେଖନ୍ତେ ତାହାର ଲୀଳାକୁ	॥ ୮୮
	ହୋଇଲା ଅତିଶୟ ତୋଷ	। ସେ ବିପ୍ର, ବୃଦ୍ଧ ତା' ବୟସ	॥ ୮୯
୨୬	ଅନ୍ନଭୋଜନ ଜଳପାନ	। କରନ୍ତେ ଇତର ଅଶନ	॥ ୯୦
	ପୁତ୍ରସ୍ନେହରେ ବଶ ହୋଇ	। ବାଳକୁ ଭୁଞ୍ଜାଇ ପିଆଇ	॥ ୯୧
	ଅନ୍ତକ ନିକଟ ହୋଇଲା	। ମୂଢ଼ ତା' ଜାଣି ନ ପାରିଲା	॥ ୯୨
୨୭	ସେ ମୂଢ଼ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ	। ବର୍ତ୍ତିଥାଆନ୍ତେ ସଦନରେ	॥ ୯୩
	ମିଳନ୍ତେ ମରଣର କାଳ	। ଯେ ନାରାୟଣ ନାମେ ବାଳ	॥ ୯୪
	ତାହାର ଠାରେ ନିଜ ମନ	। କଲା ସେ ବିପ୍ର ନିବେଶନ	॥ ୯୫

୧ । ମାତ୍ର ରାଗୀ । ୨ । ପାଳନ । (ଲାଳୟାନସ୍ୟ)

୨୮ ହସ୍ତରେ ପାଶ ଧରିଛନ୍ତି । ଅତି ଦାରୁଣ ଯେ ଅଟନ୍ତି ॥ ୯୬
ବକ୍ର ତାହାଙ୍କର ବଦନ । ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଦିଶନ୍ତି ରୋମମାନ ॥ ୯୭
ଯେ ଆପଣାକୁ ନେବାପାଇଁ[୧] । ଅଇଲେ, ସେ ଦୂତଙ୍କୁ ଚାହିଁ ॥ ୯୮
୨୯ ଦୂରେ କ୍ରୀଡ଼ାରେ ଆସକତ । ଯେ ନାରାୟଣ ନାମେ ସୁତ ॥ ୯୯
ତାକୁ ଡାକିଲା ନାମ ଧରି । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅତି ଉଚ୍ଚ କରି ॥ ୧୦୦
ଆକୁଳ ହେଉଛନ୍ତି ତାର । ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ବାରମ୍ବାର ॥ ୧୦୧
୩୦ ମରଣ ଲଭୁଛି ଯେ ଜନ । ତା' ମୁଖୁଁ ହରିର କୀର୍ତ୍ତନ ॥ ୧୦୨
ପ୍ରଭୁର ନାମକୁ ଶୁଣିଣ । ହେ ମହାରାଜ ! ତତକ୍ଷଣ ॥ ୧୦୩
ବିଷ୍ଣୁର ପାରିଷଦମାନେ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ସେ ସ୍ଥାନେ ॥ ୧୦୪
୩୧ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଜାମିଳ ନାମ । ଦାସୀର ପତି ସେ ଅଧମ ॥ ୧୦୫
ହୃଦୟମଧ୍ୟୁଁ ଯମଦୂତେ । ତାକୁ ଓଟାରନ୍ତେ ତୁରିତେ ॥ ୧୦୬
ତାହାଙ୍କୁ ବିଷ୍ଣୁଦୂତେ ପୁଣ । ବାରିଲେ ଆପଣା ତେଜେଣ ॥ ୧୦୭
୩୨ ବିଷ୍ଣୁର ଦୂତେ ନିଷେଧନ୍ତେ । ବୋଇଲେ ତାଙ୍କୁ ଯମଦୂତେ ॥ ୧୦୮
କେ ତୁମ୍ଭେ ? ଧର୍ମରାଜାଙ୍କର । ଆଜ୍ଞାକୁ କରୁଛ ନିବାର ॥ ୧୦୯
୩୩ କାହାର ଦୂତ ତୁମ୍ଭେମାନେ । କାହିଁରୁ ମିଳିଲ ଏ ସ୍ଥାନେ ॥ ୧୧୦
ଏହାକୁ ନେବାକୁ ବାରଣ । କରୁଛ ଅବା କି କାରଣ ॥ ୧୧୧
ଦେବତା, ଉପଦେବ ଅବା । ସିଦ୍ଧସତ୍ତମ ଅଟ କିବା ॥ ୧୧୨
୩୪ ପଦ୍ମପଲାଶ ପ୍ରାୟେ ହୋଇ । ସବୁରି ଚକ୍ଷୁ ଶୋଭା ପାଇ ॥ ୧୧୩
ପିନ୍ଧିଛ ପୀତ ପାଟ ଚେଳ । ଧରିଛ କିରୀଟ, କୁଣ୍ଡଳ ॥ ୧୧୪
ସୁନ୍ଦର ସରସିଜମାଳ । ଲମ୍ବିଛି ସମସ୍ତଙ୍କ ଗଳ ॥ ୧୧୫
୩୫ ସମସ୍ତଙ୍କର ହିଁ ନବୀନ । ବୟସ ହୋଇଛି ଶୋଭନ ॥ ୧୧୬
ସୁନ୍ଦର ଭୁଜ ଚାରି ଚାରି । ସମସ୍ତେ ଅଛ ତୁମ୍ଭେ ଧରି ॥ ୧୧୭
ଧନୁ, ତୂଣୀର, ଗଦା, ଅସି । ଅମ୍ବୁଜ, ଶଙ୍ଖ, ଚକ୍ର ମିଶି ॥ ୧୧୮
ଏ ରୂପେ ଯେ ଆୟୁଧମାନ । ତେଣେ ଦିଶୁଛ ଶୋଭମାନ ॥ ୧୧୯
୩୬ ଅନ୍ୟ ଆଲୋକ ଅନ୍ଧକାର । ଯହିଁରୁ ହୋଇଲା ଅନ୍ତର ॥ ୧୨୦
ଦିଗମାନଙ୍କୁ ଏ ପ୍ରକାରେ । କରୁଛ ଆପଣା କାନ୍ତିରେ ॥ ୧୨୧
ଆମ୍ଭେ ଯେ ଯମର କିଙ୍କର । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ କି ଅର୍ଥେ ନିବାର ॥ ୧୨୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୩୭ ସେ ଯମଦୂତେ ଏ ପ୍ରକାରେ । କହନ୍ତେ, ବିଷ୍ଣୁର କିଙ୍କରେ ॥ ୧୨୩
ହସି କହିଲେ ତାଙ୍କୁ ବାଣୀ । ଯେ ମେଘଧ୍ୱନିସମ ଜାଣି ॥ ୧୨୪

ଶ୍ରୀବିଷ୍ଣୁଦୂତା ଊଚୁଃ

୩୮ ଯେବେ ହୋ ଧର୍ମରାଜାଙ୍କର । ତୁମ୍ଭେ ସମସ୍ତେ ଆଜ୍ଞାକର ॥ ୧୨୫

୧ । ନେମାପାଇଁ ।

ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଧର୍ମତତ୍ତ୍ୱ[1] ପୁଣ । କହ ଧର୍ମର ଯେ ଲକ୍ଷଣ[2] ॥ ୧୨୬
୩୯ କେଉଁ ପ୍ରକାରେ ଦଣ୍ଡ ଦେଇ । ଦଣ୍ଡର ବିଷୟ କେ ହୋଇ ॥ ୧୨୭
ଯେତେକ କର୍ମବନ୍ତ ଜନ । ଦଣ୍ଡକୁ କିବା ସେ ଭାଜନ ॥ ୧୨୮
ଅଥବା ଦଣ୍ଡଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ । ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ମଧ୍ୟେ କେହି ॥ ୧୨୯

ଶ୍ରୀଯମଦୂତା ଊଚୁଃ

୪୦ ଯେ ବେଦବିହିତ ସେ ଧର୍ମ[3] । ତହିଁରୁ ଆନ ଯେ ଅଧର୍ମ ॥୧୩୦
ବେଦ ସାକ୍ଷାତ ନାରାୟଣ । [4]ବିଷ୍ଣୁର ନିଃଶ୍ୱାସମାତ୍ରେଣ ॥ ୧୩୧
ସ୍ୱୟେଂ ସମ୍ଭବ ସେ ଅଟଇ । ଏମନ୍ତ ରୂପେ ଶୁଣିଥାଇଁ ॥ ୧୩୨
୪୧ ଏ ପ୍ରାଣୀଙ୍କି ଯେ ଆପଣାର । ସ୍ୱରୂପେ ପରମ ଈଶ୍ୱର ॥୧୩୩
ପ୍ରକାଶ କରିଛି ଗୁଣରେ । ନାମରେ କ୍ରିୟାରେ ରୂପରେ ॥୧୩୪
ସେହି ପୁରୁଷ ନାରାୟଣ । ସକଳ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରମାଣ ॥ ୧୩୫
୪୨ [5]ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଆକାଶ, ବୈଶ୍ୱାନର । ଯମ, ପବନ, ନିଶାକର ॥୧୩୬
ଦ୍ୱିସଂଧ୍ୟା, ଜଳ, ରାତ୍ରି, ଦିନ । ପୃଥିବୀ, ଦିଗ, ଧର୍ମମାନ ॥ ୧୩୭
ଏ ରୂପେ କହିଲାଇଁ ଯେତେ । ଜୀବର ସାକ୍ଷୀ ଏ ଜଗତେ ॥ ୧୩୮
୪୩ ଏହୁ ଜାଣନ୍ତି ଅଧର୍ମକୁ । କହିବା ଦଣ୍ଡର ସ୍ଥାନକୁ ॥ ୧୩୯
କର୍ମାନୁରୋଧେ କର୍ମୀ ଜନ । ସମସ୍ତେ ଦଣ୍ଡକୁ ଭାଜନ ॥ ୧୪୦
୪୪ କର୍ମୀମାନଙ୍କର ସମ୍ଭୂତ । ହୁଅନ୍ତି ସୁକୃତ ଦୁଷ୍କୃତ ॥ ୧୪୧
ଯେଣୁ ତାହାଙ୍କର ଗୁଣରେ । ସଙ୍ଗମ ଅଛି ନିରନ୍ତରେ ॥ ୧୪୨
ହେ ଦୂତେ ! ଦେହବନ୍ତ ହୋଇ । କର୍ମ ନ କରି କେହି ନାହିଁ ॥୧୪୩
୪୫ ଯେ ଯେତେ କରେ ଆଚରଣ । ଅଧର୍ମ ଧର୍ମ ଅବା ପୁଣ ॥ ୧୪୪
ତା’ ଫଳ ତେତେ ସାବଧାନେ । ସେ ଭୁଞ୍ଜେ ପରଲୋକସ୍ଥାନେ ॥ ୧୪୫
୪୬ ହେ ଦେବଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ଏ ଜନ୍ମରେ । ଗୁଣଙ୍କ ବିଚିତ୍ର ଭାବରେ ॥ ୧୪୬
ଯେ ଶାନ୍ତ-ଘୋର-ମୂଢ଼ ଭାବ । ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଠାବରେ ସମ୍ଭବ ॥ ୧୪୭
ସେ ତିନି ଭାବ ଅନୁମାନ । କରଇ ଆନ ଜନ୍ମେ ଜନ ॥ ୧୪୮
୪୭ ଯେ ହୋଇଥାଇ ବର୍ତ୍ତମାନ । ବସନ୍ତ ଆଦି କାଳମାନ ॥ ୧୪୯
ସେ ଯେଉଁନ୍ତେ ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟର । ବସନ୍ତ ଆଦି କାଳଙ୍କର ॥ ୧୫୦
ଫଳପୁଷ୍ପାଦି ଯେତେ ଗୁଣ । ପ୍ରକାଶ କରଇ ତା’ ପୁଣ ॥ ୧୫୧
ଏ ଜନ୍ମ ସେହି ପରକାରେ । ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ଜନମରେ ॥ ୧୫୨

---

୧ । ତତ୍ତ୍ୱ=ସ୍ୱରୂପ । ୨ । ଲକ୍ଷଣ=ପ୍ରମାଣ ।
୩ । ‘ଚୋଦନାଲକ୍ଷଣୋଽର୍ଥୋ ଧର୍ମଃ’ (ଜୈମିନିଃ)
୪ । ଅରେ ଅସ୍ୟ ମହତୋ ଭୂତସ୍ୟ ନିଃଶ୍ୱସିତମେତଦ୍ ଯଦ୍ ଋଗ୍‌ବେଦଃ.. (ଶ୍ରୁତିଃ)
୫ । ଆଦିତ୍ୟଚନ୍ଦ୍ରାବନିଳୋଽନଳଶ୍ଚ ଦ୍ୟୌର୍ଭୂମିରାପୋ ହୃଦୟଂ ଯମଶ୍ଚ ।
ଅହଶ୍ଚ ରାତ୍ରିଶ୍ଚ ଉଭେ ଚ ସଂଧ୍ୟେ ଧର୍ମଶ୍ଚ ଜାନାତି ଜନସ୍ୟ ବୃତ୍ତମ୍ ॥ (ମନୁ)

ଧର୍ମ ଅଧର୍ମ ଯେ ହୁଅଇ । ସେ କଥା ପ୍ରକାଶ କରଇ ॥୧୫୩
୪୮ ପୁରରେ ଥାଇ ଦଣ୍ଡଧର । ପୂର୍ବ ରୂପକୁ ମନୁଷ୍ୟର ॥୧୫୪
ମନରେ ବିଶେଷେ ଦେଖଇ । ପଛେ ତା' ମନେ ବିଗ୍ରରଇ ॥୧୫୫
ଯେଣୁ ସେ ଅଟେ ଭଗବାନ । ସାକ୍ଷାତ ଜନମବିହୀନ ॥୧୫୬
୪୯ ପୂର୍ବ କର୍ମରୁ ଯେ ସଂଭବ । ସେ କଳେବର ଲଭି ଜୀବ ॥୧୫୭
ମୁଁ ବୋଲି ତାକୁ ଜାଣିଥାଇ । ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ଦେହ ଦୁଇ ॥୧୫୮
କରି ନ ପାରଇ ଗୋଚର । ଯେଣୁ ଜନମରୁ ତାହାର ॥୧୫୯
ସ୍ମରଣ ହୋଇଥାଇ ନାଶ । ଯେସନେ ନିଦ୍ରାରେ ପୁରୁଷ ॥୧୬୦
ସ୍ୱପ୍ନରେ ବ୍ୟକ୍ତ ଯେ ଶରୀର । କେବଳ କରେ ତା' ଗୋଚର ॥୧୬୧
ପୂର୍ବ-ଅପର ସ୍ୱପ୍ନଗତ । ଦେହକୁ ନ ଜାଣେ ଯେମନ୍ତ ॥୧୬୨
୫୦ ଷୋଡ଼ଶ ଅଟେ ଯେ ମାନସ । ତା' ସଙ୍ଗେ ଜୀବ ସପ୍ତଦଶ ॥୧୬୩
କର୍ମଇନ୍ଦ୍ରିୟ-ପଞ୍ଚ-ଦ୍ୱାରେ । ଭକତି ଆଦି କର୍ମ କରେ ॥୧୬୪
ଜ୍ଞାନଇନ୍ଦ୍ରିୟପାଞ୍ଚେ ସେହି । ଶବ୍ଦାଦି ପାଞ୍ଚକୁ ଜାଣଇଁ ॥୧୬୫
ମାନସ, ଜ୍ଞାନ-କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ । ଏ ତିନିଙ୍କର ଯେ ବିଷୟ ॥୧୬୬
ସେ ତିନି କଥା ଏକା ହୋଇ । ଜୀବ ଭୁଞ୍ଜଇ ଦେହେ ଥାଇ ॥୧୬୭
୫୧ ଅନାଦି ଏ ଲିଙ୍ଗଶରୀର । ଷୋଡ଼ଶ ଅଟେ କଳା ଯାର ॥୧୬୮
ଜୀବର ଅନୁଗତ ହୋଇ । ସଂସାରକୁ ଏ ଜନମାଇଁ ॥୧୬୯
ହରଷ, ଶୋକ, ଭୟ ଆର । ଆର୍ତ୍ତିକି ଦିଏ ଯେ ସଂସାର ॥୧୭୦
୫୨ '୧ଷଡ଼ବର୍ଗକୁ ଜିଣି ନାହିଁ । ଅଜ୍ଞାନୀ ଅଟଇ ଏ ଦେହୀ ॥୧୭୧
ଇଚ୍ଛା ନ କଲେହେଁ ମନରେ । ଏ ଲିଙ୍ଗଶରୀର ବଳରେ ॥୧୭୨
ଏହାକୁ ନାନା କର୍ମମାନ । କରାଏ ହୋଇ ସାବଧାନ ॥୧୭୩
କର୍ମେ ଆତ୍ମାକୁ ଆଚ୍ଛାଦିଣ । ମୋହକୁ ଲଭଇ ଏ ପୁଣ ॥୧୭୪
ଯେସନେ କୋଷକାର କୀଟ । କର୍ମରେ ଲଭଇ ସଙ୍କଟ ॥୧୭୫
(ସେ କୋଷୁଁ ନିର୍ଗମଉପାୟ । ନ ଜାଣି ମରେ ଅସହାୟ ॥୧)
୫୩ ସଂସାରେ କ୍ଷଣମାତ୍ରକ ହିଁ । କର୍ମ ନ କରି କେହି ନାହିଁ ॥୧୭୬
ସଂସ୍କାରୁଁ ପୂର୍ବ କର୍ମଙ୍କର । ଯେ ରାଗ ଆଦି ହୋଏ ତାର ॥୧୭୭
ଅବଶ ହୋଇ ତାହାଙ୍କରେ । କର୍ମମାନଙ୍କୁ ଏ ଆଚରେ ॥୧୭୮
୫୪ ନିଜ ଅଦୃଷ୍ଟ ଅଟେ ଯେହି । ତାହାକୁ ହେତୁ କରି ପାଇ ॥୧୭୯
ବଳିଷ୍ଠ ନିଜ ବାସନାରେ । ମାତାପିତାଙ୍କ ସଦୃଶରେ ॥୧୮୦
ଶରୀର ହୁଅଇ ଜନମ । ଯେ ସ୍ଥୂଳ ଅଟଇ ଯେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ॥୧୮୧
୫୫ ଏ ରୂପେ ଜୀବର ସମ୍ଭୂତ । ପ୍ରକୃତି-ସଙ୍ଗୁଁ ବିପରୀତ ॥୧୮୨
ପରମେଶ୍ୱରଭଜନରେ । ସେ ଲୀନ ହୋଏ ନିକଟରେ² ॥୧୮୩

୧ । ଷଡ଼ବର୍ଗ=ପଞ୍ଚଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ମନ । ୨ । ଅଚିରେ ।

୫୬ ଏ ଅଜାମିଳ ସୁଚରିତ- । ଆଗ୍ରହ-ଗୁଣର ନିକେତ ।।୧୮୪
ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଟଇ ସପନ୍ନ । କରିଛି ନାନା ବ୍ରତମାନ ।।୧୮୫
ତପସ୍ୟାକ୍ଳେଶ ଅଛି ସହି । କୋମଳ, ସତ୍ୟବାକ୍ୟ କହି ।।୧୮୬
ମନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଅଛି ଜାଣି । ଏଣୁ ଏ ଅଟେ ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରାଣୀ ।।୧୮୭
୫୭ ଗୁରୁ-ଅତିଥି-ବୈଶ୍ୱାନର । ବୃଦ୍ଧଙ୍କୁ ସେବେ ନିରନ୍ତର ।।୧୮୮
ଏହାର ନାହିଁ ଅହଂକାର । ମିତ୍ର ସକଳ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ।।୧୮୯
ଏ ସାଧୁ ଅଳ୍ପବାକ୍ୟ କହେ । ପ୍ରାଣୀରେ ଅସୂୟା ନ ବହେ ।।୧୯୦
୫୮ କରନ୍ତେ ଏ ପିତାବଚନ । ଏକ ସମୟେ ଗଲା ବନ ।।୧୯୧
ସେ ବନୁଁ ଫଳପୁଷ୍ପମାନ । ସମିଧ କୁଶ ଯେବା ଆନ ।।୧୯୨
ସେମାନ ଗ୍ରହଣ କରିଣ । ତହିଁରୁ ଲେଉଟିଲା ପୁଣ ।।୧୯୩
୫୯ ପୈଷ୍ଟୀ ମଦିରା[୧] କରି ପାନ । ଯେ ମଦେ ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ଲୋଚନ ।।୧୯୪
ଏମନ୍ତ ଉପଭୋଗନାରୀ[୨]- । ସଙ୍ଗରେ ବଶ ହୋଇ କରି ।।୧୯୫
କେହୁଣୀ କାମୀ ଶୂଦ୍ର ଜନ । ତାକୁ ଏ କଲା ଦରଶନ ।।୧୯୬
୬୦ ମଦରେ ହୋଇଛି ଯେ ମତ୍ତ । ଯା' ନୀବୀ ହୋଇଛି ସ୍ଖଳିତ ।।୧୯୭
କ୍ରୀଡ଼ା କରନ୍ତେ ଏହା ସଙ୍ଗେ । ଗାଉଛି, ହସୁଛି ସେ ରଙ୍ଗେ ।।୧୯୮
ତାର ନିକଟେ ଲଜ୍ଜା ନାହିଁ । ଆଗ୍ରହଭ୍ରଷ୍ଟ ସେ ଅଟଇ ।।୧୯୯
୬୧ କାମକୁ ଯେ କରେ ଦୀପନ । ହରିଦ୍ରାଚନ୍ଦନାଦିମାନ ।।୨୦୦
ଯେବଣ ଭୁଜେ ସେ ଲେପିତ । ତେଣେ ସେ ନାରୀ ଆଲିଙ୍ଗିତ ।।୨୦୧
ତାହାକୁ ଦେଖି ମୋହ ହେଲା । କାମବଶକୁ ବେଗେ ଗଲା ।।୨୦୨
୬୨ ଯେତେକେ ସତ୍ତ୍ୱ[୩] ଥିଲା ତାର । ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଜ୍ଞାନ ଯେ ଆବର ।।୨୦୩
ତେଣେ ସ୍ତମ୍ଭନ୍ତେହେଁ ଆତ୍ମାକୁ । ମଦନ କମ୍ପାଉଛି ଯାକୁ ।।୨୦୪
ସେ ମାନସକୁ ସମାଧାନ । କରିତ ନୋହିଲା ଭାଜନ ।।୨୦୫
୬୩ ତାର ଦରଶନୁଁ ସଂଜାତ । ମଦନବ୍ୟାଳଗ୍ରହେ ଗ୍ରସ୍ତ ।।୨୦୬
ଏଣୁ ହୋଇଲା ବିଚେତନ । ଘେନନ୍ତେ ସେ ନାରୀକି ମନ ।।୨୦୭
ଯେ ଥିଲା ଧର୍ମ ଆପଣାର । ତହିଁରୁ ହୋଇଲା ବାହାର ।।୨୦୮
୬୪ ପିତାର ଯେତେ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ । ଯେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଦିବ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଆନ ।।୨୦୯
ତେଣେ ତୋଷିଲା ତାର ମନ । ଯେମନ୍ତେ ହୋଏ ସେ ପ୍ରସନ୍ନ ।।୨୧୦
୬୫ ଉତ୍ତମ ବିପ୍ରକୁଳେ ଜାତ । ବୟସ ନୁହଇ ବହୁତ ।।୨୧୧
ସେ ଭାର୍ଯ୍ୟା ବିଭା ହୋଇଥିଲା । ପାପିଷ୍ଠ ବେଗେ ତା' ଛାଡ଼ିଲା ।।୨୧୨
ନୟନ-କୋଣେ କୁଳଟାର । ବିଦ୍ଧ ହୋଇଲା ମତି ତାର ।।୨୧୩
୬୬ ନ୍ୟାୟରେ ଅଥବା ଅନ୍ୟାୟେ । ଯହିଁ ତହିଁରୁ ଧନ ପାଏ ।।୨୧୪
ଏ ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁଟୁମ୍ବ ପୋଷଣ । କଲା ଏ ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧି ପୁଣ ।।୨୧୫

୧ । ପୈଷ୍ଟୀନାମକ ମଦ୍ୟ । ୨ । ବେଶ୍ୟା । ୩ । ସତ୍ତ୍ୱ=ଧୈର୍ଯ୍ୟ ।

୬୭ ଯେଣୁ ଏ ଶାସ୍ତ୍ର ଉଲ୍ଲଂଘିଣ । କଲା ସ୍ୱଇଛା-ଆଚରଣ ॥ ୨୧୬
ମହତ ଜନେ ନିନ୍ଦା ପାଇ । ବହୁତ କାଳ ଅଛି ଜୀଇ ॥ ୨୧୭
କଳୁଷ ଆୟୁଷ ଏହାର । ଅଶୁଦ୍ଧ ଅଟେ କଳେବର ॥ ୨୧୮
ସେ ଭାର୍ଯ୍ୟାଅନ୍ନ ମଳସମ । ତାହା ଭୁଞ୍ଜଇ ଏ ଅଧମ ॥ ୨୧୯
୬୮ କଳୁଷ ଅଛି ଏ ଆଚରି । ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହିଁ ନାହିଁ କରି ॥ ୨୨୦
ଦଣ୍ଡପାଣିର ନିକଟକୁ । ଏ ଘେନି ନେଉଛୁଁ ଏହାକୁ ॥ ୨୨୧
ଯହିଁରେ ଦଣ୍ଡକୁ ଲଭିଣ । ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇବ ତତକ୍ଷଣ ॥ ୨୨୨
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚରଣପଙ୍କଜ । ଚିନ୍ତିଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଦ୍ୱିଜ ॥ ୨୨୩
ଷଷ୍ଠ ସ୍କନ୍ଧକୁ ଗୀତେ ଭଣେ । ସନ୍ତୋଷ ସାଧୁଜନେ ତେଣେ ॥ ୨୨୪

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଷଷ୍ଠସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଅଜାମିଳୋପାଖ୍ୟାନେ
ଶ୍ରୀବିଷ୍ଣୁଯମପୁରୁଷସଂବାଦେ ପ୍ରଥମୋଽଧ୍ୟାୟଃ

ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ଦ୍ୱିତୀୟେ ବୈଷ୍ଣବୈର୍ଯାମ୍ୟାନ୍ ନାମମାହାତ୍ମ୍ୟମଦ୍‌ଭୁତମ୍ ।
ଶ୍ରାବୟିତ୍ୱା ଦ୍ୱିଜୋ ବିଷ୍ଣୁଲୋକଂ ନୀତ ଇତୀର୍ଯ୍ୟତେ ॥ ୧

ଶ୍ରୀବାଦରାୟଣିରୁବାଚ

୧ ଏ ରୂପେ ବିଷ୍ଣୁଦୂତେ ପୁଣି । ଯମଦୂତଙ୍କ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ॥ ୧
ତାହାଙ୍କୁ କଲେ ସଂଭାଷଣ । ନ୍ୟାୟେ ସେ ଅଟନ୍ତି ନିପୁଣ ॥ ୨

ଶ୍ରୀବିଷ୍ଣୁଦୂତା ଊଚୁଃ

୨ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ କଷ୍ଟ ଏହି । ଧର୍ମକୁ ଜାଣିଛନ୍ତି ଯେହି ॥ ୩
ତାହାଙ୍କ ସଭା ଯେବା ଅଛି । ତାହାକୁ ଅଧର୍ମ ଛୁଇଁଛି ॥ ୪
ଅପାପୀ ଅଦଣ୍ଡ୍ୟ ଯେ ନର । ଯେଉଁ ସଭାରେ ତାଙ୍କ ଠାର ॥ ୫
ବିଅର୍ଥ ଦଣ୍ଡ ଯେ ଦିଅନ୍ତି । ଧର୍ମଜ୍ଞ ହୋଇଣ ଥାଆନ୍ତି ॥ ୬
୩ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ଯେ ପିତା । ସାଧୁସମ ଯେ ଶିକ୍ଷାଦାତା ॥ ୭
ଯଦି ସେମାନଙ୍କର ଠାଇଁ । ବିଷମ[୧] ଭାବ ସମ୍ଭବଇ ॥ ୮
ଯେ ପ୍ରାଣୀ ସଂସାରେ ଅଛନ୍ତି । କାହାକୁ ଶରଣ ଯାଆନ୍ତି ॥ ୯
୪ ମହତ ଜନ ଯା' ଆଚରେ । ଇତର ଲୋକ ତାହା କରେ ॥ ୧୦
ସେ ଯାହା ପ୍ରମାଣ କରଇ । ଲୋକ ତା' ଅନୁବର୍ତ୍ତି ଥାଇ ॥ ୧୧

୧ । ବିଷମଭାବ=ଅଦଣ୍ଡ୍ୟଦଣ୍ଡନ ।

୫ ଯାହାର କ୍ରୋଡ଼େ ଦେଇ ଶିର । ସୁଖରେ ଶୋଇଅଛି ନର ।। ୧୨
ଧର୍ମ ଅଧର୍ମ ଅବା ସ୍ୱୟେଂ । ସେ ନ ଜାଣଇଁ ପଶୁପ୍ରାଏ ।। ୧୩
୬ ଯେବେ କରୁଣାବନ୍ତ ହୋଇ । ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସ ଅଟଇ ।। ୧୪
ଯେ ଆତ୍ମା ଅର୍ପଣ କରିଛି । ମିତ୍ରଭାବକୁ ଆଚରିଛି ।। ୧୫
ଯାହାର ଚେତନାହିଁ ନାହିଁ । ଏମନ୍ତ ଲୋକଙ୍କୁ କିମ୍ପାଇଁ ।। ୧୬
ଦ୍ରୋହ କରିବାପାଇଁ ମନ । ବାଞ୍ଛା କରୁଛି ସେ ଶମନ ।। ୧୭
୭ ଏ କୋଟିଜନ୍ମେ ଯେ ଦୁରିତ । କଲା ତାଙ୍କୁ ହିଁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ।। ୧୮
ଯେଣୁ ବିବଶ ହୋଇକରି । ହରିର ନାମକୁ ଉଚ୍ଚାରି ।। ୧୯
[1]ମୋକ୍ଷକୁ ଅଟଇ କାରଣ । ଯେବଣ ହରିନାମ ପୁଣ ।। ୨୦
୮ ଏ ପାପବନ୍ତ ମନୁଷ୍ୟର । ଏତେକେ ପାପ ଗଲା ଦୂର ।। ୨୧
ଯେଣୁ "ହେ ନାରାୟଣ ! ଆସ" । [2]ଏ ରୂପେ ଯେ ନାମ-ଆଭାସ ।। ୨୨
ଅକ୍ଷର ଚ଼ରିଗୋଟି ଯହିଁ । ସଭ୍ରମେ ଉଚ୍ଚାରିଲା ତାହି ।। ୨୩
୯ ସୁବର୍ଣ୍ଣସ୍ତେୟ ସୁରାପାନ । ଯେ ମିତ୍ରଦ୍ରୋହ କରେ ଜନ ।। ୨୪
ବ୍ରାହ୍ମଣବଧ ଯେ କରଇ । ଗୁରୁଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ଯେ ହରଇ ।। ୨୫
ସ୍ତ୍ରୀ, ରାଜା, ପିତା, ଗାଈ ମାରେ । ଇତର ପାପୀ ଯେ ସଂସାରେ ।। ୨୬
୧୦ ସମସ୍ତ ପାପୀମାନଙ୍କର । ଏ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଅଟେ ସାର ।। ୨୭
ବିଷ୍ଣୁର ନାମ ଯେ ଉଚ୍ଚାରେ । ଯହୁଁ ଏ ମତି ବିଷ୍ଣୁଠାରେ ।। ୨୮
{ଏ ଯେଣୁ ଧରେ ମୋର ନାମ । ଏଣୁ ଏ ମୋର ନିଜ ଜନ ।। ୧}
{ଏହାର କାହୁଁ ଭୟ ନାହିଁ । ମୁଁ ଏହା' ରକ୍ଷକ ଅଟଇ ।। ୨}
୧୧ ଯେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବ୍ରତ ଆଦି । କହି ଅଛନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମବାଦୀ ।। ୨୯
ସେ ବ୍ରତ ଆଦିରେ ପାବନ । ନୋହେ ସେ ରୂପେ ପାପୀ ଜନ ।। ୩୦
ହରିର ନାମପଦମାନ । କୀର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତେ ଯେସନ ।। ୩୧

---

୧ । ସକୃଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଯେନ ହରିରିତ୍ୟକ୍ଷରଦ୍ୱୟମ୍ ।
ବଦ୍ଧଃ ପରିକରସ୍ତେନ ମୋକ୍ଷାୟ ଗମନଂ ପ୍ରତି ।। (ସ୍ମୃତିଃ)

୨ । ନାମମାହାତ୍ମ୍ୟେ ସ୍ୱାମିଚରଣୋଦ୍ଧୃତଶ୍ଳୋକାଃ, ଯଥା :
(କ) ନାମ୍ନଃ କର୍ମସାଦ୍‌ଗୁଣ୍ୟକରତ୍ୱମ୍ :-
"ଯସ୍ୟ ସ୍ମୃତ୍ୟା ଚ ନାମୋକ୍ତ୍ୟା ତପୋଯଜ୍ଞକ୍ରିୟାଦିଷୁ ।
ନ୍ୟୂନଂ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣତାଂ ଯାତି ସଦ୍ୟୋ ବନ୍ଦେ ତମଚ୍ୟୁତମ୍ ।। ୧"
(ଖ) ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତାର୍ଥତ୍ୱମ୍ :
"ଅବଶେନାପି ଯନ୍ନାମ୍ନି କୀର୍ତ୍ତିତେ ସର୍ବପାତକୈଃ ।
ପୁମାନ୍ ବିମୁଚ୍ୟତେ ସଦ୍ୟଃ ସିଂହତ୍ରସ୍ତୈର୍ମୃଗୈରିବ ।। ୨"
(ଗ) ତପୋଦାନାଦିସର୍ବଧର୍ମାଧିକତ୍ୱମ୍ :
"ମର୍ତ୍ତ୍ୟା ଅମର୍ତ୍ତ୍ୟସ୍ୟ ତେ ଭୂରି ନାମ ମନାମହେ ବିପ୍ରାସୋ ଜାତବେଦସଃ । ଆଽସ୍ୟ ଜାନନ୍ତୋ ନାମ ଚିଦ୍ ବିବିକ୍ତନ ।।"(ଶ୍ରୁତିଃ)

ସେ ନାମପଦ-ଉଚ୍ଚାରଣ । କହେ ଉତ୍ତମଶ୍ଳୋକଗୁଣ ॥ ୩୨
୧୨ ସେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଅତିଶୟେ । କଲୁଷବିନାଶନ ନୋହେ ॥୩୩
କଲେହେଁ ଯେଉଁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ । ଅସତମାର୍ଗେ ଯେବେ ଚିତ୍ତ ॥୩୪
ଗମନ କରେ ମନୁଷ୍ୟର । ସେ ଘେନି କର୍ମର ସଂହାର ॥୩୫
ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ । ସେମାନଙ୍କର ଏ ଭୁବନେ ॥୩୬
ହରିର ଗୁଣ-ଅନୁବାଦ । କରଇ ଚିତ୍ତକୁ ବିଶଦ ॥୩୭
୧୩ ଏ ଘେନି କରି ଅମାର୍ଗରେ । ଏହାକୁ ନ ନିଅ ବଳରେ ॥ ୩୮
ଯେ ଅଛି ଅଶେଷ ଦୁରିତ । ତାକୁ କଲା ଏ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ॥ ୩୯
ହରିନାମକୁ ଏ ଗ୍ରହଣ । କଲା ମରନ୍ତେ ଯେଣୁ ପୁଣ ॥ ୪୦
୧୪ ପୁତ୍ରଆଦିରେ ସଂକେତିତ । ଅଥବା ପରିହାସକୃତ ॥ ୪୧
ଗୀତ-ଆଳାପ ପୂରଣରେ । କଥିତ ଅଟେ ଯେ ହେଳାରେ ॥ ୪୨
ବୈକୁଣ୍ଠନାମ-ଉଚ୍ଚାରଣ । ଅଶେଷଦୁରିତହରଣ ॥ ୪୩
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ସାଧୁଜନ । କହିଣ ଅଛନ୍ତି ବଚନ ॥ ୪୪
୧୫ ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନରୁ ଯେ ପଡ଼ଇ । ସ୍ଖଳନ୍ତେ ଚରଣ ଛୁଡ଼ଇ ॥ ୪୫
ଯେ ଭଗ୍ନଗାତ୍ର ହୋଇଥାଇ । ଯାହାକୁ ଉରଗ ଦଂଶଇ ॥୪୬
ଜ୍ୱରରେ ହୁଅଇ ତପତ । ଦଣ୍ଡରେ ହୁଅଇ ଆହତ ॥ ୪୭
ଅବଶେ ହରି ବୋଲି ଭଣି । ଯାତନାଯୋଗ୍ୟ ନୋହେ ପ୍ରାଣୀ ॥ ୪୮
୧୬ ଯେ ଗୁରୁ ଲଘୁ ଯେ ଦୁରିତ । ତହିଁକି ଅଟଇ ଉଚିତ ॥ ୪୯
[1]ଯେ ଗୁରୁ ଲଘୁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ । ଜାଣି ପଣ୍ଡିତେ କଲେ ଉକ୍ତ ॥ ୫୦
୧୭ ସେ ତପ ଆଦି ବ୍ରତ ଦାନ । ଯେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବିଦ୍ୟମାନ ॥ ୫୧
ତେଣେ ସେ ପାପ ଯାନ୍ତି କ୍ଷୟ । ସେ ପାପକର୍ତ୍ତାର ହୃଦୟ ॥ ୫୨
ହୋଇଛି ଅଧର୍ମରୁ ଜାତ । ସେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତେ ନୋହେ ପୂତ ॥୫୩
ଈଶ୍ୱରଚରଣ ସେବାରେ । ସେ ପୂତ ହୁଅଇ ସଂସାରେ ॥ ୫୪
୧୮ ଜ୍ଞାନେ ଅଜ୍ଞାନେ ଅବା ହରି- । ନାମକୀର୍ତ୍ତନ ଯେବେ କରି ॥ ୫୫
ପୁରୁଷଙ୍କର ପାପ ଦହେ । [2]କାଷ୍ଠକୁ ଅନଳ ପରାଏ ॥ ୫୬
୧୯ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବୀର୍ଯ୍ୟମନ୍ତ ହୋଇ । ଯେବଣ ଅଉଷଧି ଥାଇ ॥ ୫୭
ତାହାକୁ ହୋଇ ଶ୍ରଦ୍ଧାହୀନ । ଭକ୍ଷଣ କରେ ଯେବେ ଜନ ॥ ୫୮

---

୧ । ହରିନାମର ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ । କାରଣ "ବିଷ୍ଣୋଃ ସ୍ମରଣମାତ୍ରେଣ ମୁଚ୍ୟତେ ସର୍ବପାତକୈଃ" ଆଦି ଉକ୍ତି ବିଦ୍ୟମାନ । (ସ୍ୱାମୀ)
୨ । ଅଜ୍ଞାନରେ ମଧ୍ୟ ବାଳକ କାଷ୍ଠକୁ ଅଗ୍ନି ଫିଙ୍ଗିଲେ ସେ ଯେପରି ତାହାକୁ ଦହନ କରେ ସେହିପରି । (ସ୍ୱାମୀ)
ହରିର୍ହରତି ପାପାନି ଦୁଷ୍ଟଚିତ୍ତୈରପି ସ୍ମୃତଃ ।
ଅନିଚ୍ଛୟାପି ସଂସ୍ପୃଷ୍ଟୋ ଦହତ୍ୟେବ ହି ପାବକଃ ॥ ୧ (ବିଷ୍ଣୁଧର୍ମେ)

	ଗୁଣକୁ ସେହୁ ଔଷଧର	ନ ଜାଣି ଥାଇ ଯେଉଁ ନର	॥ ୫୯
	କରେ ତାହାକୁ ନିଜ ଗୁଣ	ସେରୂପେ ନାମମନ୍ତ୍ର ପୁଣ	॥ ୬୦
	ଗୁଣ ନ ଜାଣିଲା ଲୋକରି	ନିଜ ଗୁଣକୁ ଥାଏ କରି	॥ ୬୧
	(ବସ୍ତୁଶକତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଆଦି	ଅପେକ୍ଷା ନ କରେ ଏ ସିଦ୍ଧି	॥ ୧)

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୦	ହେ ନୃପ ! ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ	ସେ ବିଷ୍ଣୁଦୂତେ ସେ ସ୍ଥାନରେ	॥ ୬୨
	ଯେ ଭାଗବତ ଧର୍ମ ତାକୁ	ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି ସେ ବିପ୍ରକୁ	॥ ୬୩
	ଯମପାଶରୁ ଫିଟାଇଣ	ମୃତ୍ୟୁରୁ କଲେକ ମୋକ୍ଷଣ	॥ ୬୪
୨୧	ଯମଦୂତଙ୍କୁ ବିଷ୍ଣୁଦୂତେ	ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ କହନ୍ତେ	॥ ୬୫
	ହେ ରିପୁଦମନ ! ସେ ପୁଣ	ଯମନିକଟକୁ ଯାଇଣ	॥ ୬୬
	ଏଠାରେ ଯେତେକ ବୃତ୍ତାନ୍ତ	ସକଳ କଲେ ନିବେଦିତ	॥ ୬୭
୨୨	ବ୍ରାହ୍ମଣ ପାଶୁଁ ମୁକ୍ତ ହେଲା	ନିର୍ଭୟେ ସ୍ୱଭାବକୁ ଗଲା	॥ ୬୮
	ବିଷ୍ଣୁଦୂତଙ୍କୁ ନମସ୍କାର	କଲା ଶିରରେ ଆପଣାର	॥ ୬୯
	ଦରଶନୁଁ ସେମାନଙ୍କର	ଉତ୍ସବ ହୋଇଛି ତାହାର	॥ ୭୦
୨୩	ସେ ବିପ୍ର କହିବାକୁ ମନେ	ବାଞ୍ଛନ୍ତେ, ବିଷ୍ଣୁଦୂତମାନେ	॥ ୭୧
	ହେ ନୃପ ! ଗୃହାନ୍ତେ ତାହାର	ବେଗେ ସେ ହୋଇଲେ ଅନ୍ତର	॥ ୭୨
୨୪	ଯେ ଧର୍ମ ଯମଦୂତଙ୍କର	ବେଦୋକ୍ତ ତ୍ରିଗୁଣମନ୍ଦିର	॥ ୭୩
	ଈଶ୍ୱରକଥିତ ନିର୍ଗୁଣ	ବିଷ୍ଣୁଦୂତଙ୍କ ଧର୍ମ ପୁଣ	॥ ୭୪
	ସେ ଅଜାମିଳ ତା' କର୍ଣ୍ଣରେ	ଶ୍ରବଣ କରି ତଦନ୍ତରେ	॥ ୭୫
୨୫	ମାହାତ୍ମ୍ୟଶ୍ରବଣୁଁ ହରିର	ଭକ୍ତି ଲଭିଲା ହରିଠାର	॥ ୭୬
	ଚିନ୍ତା କରନ୍ତେ ନିଜ ପାପ	ହୋଇଲା ବଡ଼ ଅନୁତାପ	॥ ୭୭
୨୬	ଜିତ ନୋହିଲା ଆତ୍ମା ମୋର	ସେ ଘେନି କଷ୍ଟ ହେଲା ଘୋର	॥ ୭୮
	ଯେଣୁ ମୁଁ ବୃଷଳୀଗର୍ଭରେ	ଜନ୍ମିଲି ପୁତ୍ରସ୍ୱରୂପରେ	॥ ୭୯
	ସେ କାରଣରୁ ବିପ୍ରଜାତି	ବିନାଶ କଲି ମୁଁ ତଡ଼ତି[୧]	॥ ୮୦
୨୭	ମୁଁ କୁଳ-କଜ୍ଜଳ-ଆକାର	ମୁଁ ଦୋଷକର୍ତ୍ତା ଦୁରାଗ୍ରହ	॥ ୮୧
	ସାଧୁରେ ନିନ୍ଦିତ ଜଗତେ	ଏ ଘେନି ଧିକ ହେଉ ମୋତେ	॥ ୮୨
	ସତୀ ବାଳାକୁ ଯେ ଛାଡ଼ିଲି	ମଦ୍ୟପୀ, ଅସତୀକି ଗଲି	॥ ୮୩
୨୮	ବୃଦ୍ଧ, ଅନାଥ, ତାପବନ୍ତ[୨]	ଇତର ବନ୍ଧୁରେ ବର୍ଜିତ	॥ ୮୪
	ଏମନ୍ତ ପିତାମାତା ଦୁଇ	ତାହାଙ୍କୁ ନୀଚପ୍ରାଏ ହୋଇ	॥ ୮୫
	ତକ୍ଷଣେ ପରିତ୍ୟାଗ କଲି	ଏଣୁ ମୁଁ ଅକୃତଜ୍ଞ ହେଲି	॥ ୮୬
୨୯	ଯେ ଅତିଦାରୁଣ ନରକ	ଯହିଁ ଧର୍ମଘ୍ନ କାମୀ ଲୋକ	॥ ୮୭
	ଯମଯାତନା ପାନ୍ତି ଯାଇଁ	ନିଶ୍ଚୟେ ପଡ଼ିବି ମୁଁ ତହିଁ	॥ ୮୮

୧ । ତଡ଼ତି=ଶୀଘ୍ର ('ଝଟିତି' ଶବ୍ଦରୁ ଜାତ) । ୨ । ତପୋବନ୍ତ ।

୩୦ ସଂଶୟ ହେଉଅଛି ମନ । କି ଅବା ଅଟେ ଏ ସ୍ୱପନ ॥ ୮୯
ଚିଆଁଇ ଥାଇ ଏହିଠାରେ । ଦେଖିଲି ଅଦ୍ଭୁତ ରୂପରେ ॥ ୯୦
ମୋତେ ଯେ ପାଶହସ୍ତ ହୋଇ । ଓଟାରିଲେ ସେ ଗଲେ କାହିଁ ॥ ୯୧
୩୧ ମୋତେ ବାନ୍ଧିଣ ଦୃଢ଼ ପାଶେ । ନିଅନ୍ତେ ଭୂମି-ଅଧୋଦେଶେ ॥ ୯୨
ଏଥୁ ଉତ୍ତାରେ ଯେହୁ ପୁଣ । ସୁନ୍ଦର ସିଦ୍ଧ ଚାରି ଜଣ ॥ ୯୩
ମୋତେ ବନ୍ଧନୁଁ ମୁକ୍ତ କଲେ । ସେମାନେ କେଣିକି ବା ଗଲେ ॥ ୯୪
୩୨ ତଥାପି ଦୁର୍ଭାଗା ମୁଁ ମୋର । ସେ ସୁରଶ୍ରେଷ୍ଠମାନଙ୍କର ॥ ୯୫
ଦର୍ଶନନିମିତ୍ତେ ବହୁତ । ପୂର୍ବରେ ମଙ୍ଗଳ ସମ୍ଭୂତ ॥ ୯୬
ଯେବଣ ଦରଶନେ ମନ । ପ୍ରାଣୀର ହୁଅଇ ପ୍ରସନ୍ନ ॥ ୯୭
୩୩ ଏକଥା ଅଟେ ଯେବେ ଆନ । ମରଣ ଲଭୁଛି ଯେ ଜନ ॥ ୯୮
ଶଉଚ କଥା ଯାର ନାହିଁ । ବୃଷଳୀପତି ଯେ ଅଟଇ ॥ ୯୯
ତା' ଜିହ୍ୱା ବଇକୁଣ୍ଠନାମ । ବୋଲିବାକୁ କି ହୋଏ କ୍ଷମ ॥ ୧୦୦
ଯେବଣ ନାମ ଏ ଜଗତ । କରଇ ହାଦେ ବଶୀକୃତ ॥ ୧୦୧
୩୪ ମୁଁ କାହିଁ ପାପୀ, ଧୂର୍ତ୍ତଜନ । ବ୍ରହ୍ମତ୍ୱନାଶୀ, ଲଜ୍ଜାହୀନ ॥ ୧୦୨
କାହିଁ ମଙ୍ଗଳ ନାରାୟଣ । ଏ ରୂପେ ବିଷ୍ଣୁନାମ ପୁଣ ॥ ୧୦୩
୩୫ ମନ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣ, ବାତ । ଏହାଙ୍କୁ କରିଣ ଆୟତ୍ତ ॥ ୧୦୪
ଯତ୍ନ କରିବି ସେ ପ୍ରକାରେ । ଯେମନ୍ତ ପୁଣ ଆଉ ବାରେ ॥ ୧୦୫
ନିମଗ୍ନ ନ କରିବି ଘୋର । ନରକେ ଆତ୍ମାକୁ ମୋହର ॥ ୧୦୬
୩୬ ଅବିଦ୍ୟାକାମକର୍ମୁଁ ଜାତ । ଯେ ବନ୍ଧ ଛାଡ଼ି ତା' ତୁରିତ ॥ ୧୦୭
ପ୍ରୀତି କରିବି ସର୍ବଭୂତେ । ଶାନ୍ତି ଲଭିବି ନିଜ ଚିତ୍ତେ ॥ ୧୦୮
କରୁଣ, ମିତ୍ରଭାବଯୁତ । ହୋଇବି ପୁଣ ଆତ୍ମାବନ୍ତ ॥ ୧୦୯
୩୭ ସ୍ତ୍ରୀମୟୀ-ଆତ୍ମମାୟା-ଗ୍ରସ୍ତ । ଆତ୍ମାକୁ କରିବି ମୁକତ ॥ ୧୧୦
କ୍ରୀଡ଼ାମୃଗ[୧]କୁ ଘେନି ଜନ । ଯେହ୍ନେ ଖେଳଇ ଅନୁଦିନ ॥ ୧୧୧
ସେ ରୂପେ କଲା ସ୍ତିରୀ ମୋତେ । ଏଣୁ ମୁଁ ଅଧମ ଜଗତେ ॥ ୧୧୨
୩୮ 'ମୁଁ ମୋର' ବୋଲି ଦେହାଦିରେ । ଯେ ମତି ତାହା ଛାଡ଼ି ଦୂରେ ॥ ୧୧୩
ଦ୍ରବ୍ୟରେ ମିଥ୍ୟାମତି କରି । ନାମକୀର୍ତ୍ତନାଦି ଆଚରି ॥ ୧୧୪
ଯେ ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିବ ମନ । କୃଷ୍ଣେ ତା' କରିବି ନିଧାନ ॥ ୧୧୫
୩୯ କ୍ଷଣସଙ୍ଗମେ ସାଧୁଠାରେ । ଜାତ-ନିର୍ବେଦ ଏ ପ୍ରକାରେ ॥ ୧୧୬
ପୁତ୍ରାଦି ସ୍ନେହ କଲା ଦୂର । ମିଳିଲା ଯାଇଁ ଗଙ୍ଗା ଦ୍ୱାର ॥ ୧୧୭
୪୦ ତହିଁ ଦେବସ୍ଥାନେ ରହିଲା । ଯୋଗମାର୍ଗକୁ ଆଶ୍ରେ କଲା ॥ ୧୧୮
ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣ ଯେ ବାହ୍ୟରେ । ଭ୍ରମନ୍ତି, ତାହାଙ୍କୁ ଅନ୍ତରେ ॥ ୧୧୯
ନିବେଶ କରି, ନିଜ ମନ । ଆତ୍ମାରେ କଲା ନିଯୋଜନ ॥ ୧୨୦

୧ । କ୍ରୀଡ଼ାମୃଗ=ବାନର ।

୪୧ ଦେହ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଦିରୁ ମନ । ଏକାଗ୍ର ଚିତ୍ତେ କରି ଭିନ୍ନ ॥ ୧୨୧
ବ୍ରହ୍ମରେ କଲା ତାହା ଯୁକ୍ତ । ଯେ ବ୍ରହ୍ମ ବିଷ୍ଣୁଧାମ ଖ୍ୟାତ ॥ ୧୨୨
ଯେ ଅନୁଭବରୂପ ହୋଇ । ଜଗତେ ବିଖ୍ୟାତ ଅଟଇ ॥ ୧୨୩
୪୨ ସେ ବିଷ୍ଣୁଧାମରେ ନିଶ୍ଚଳ- । ମତି ହୋଇଲା ଯେତେବେଳ ॥ ୧୨୪
ତେବେ ଦେଖିଲା ସେମାନଙ୍କୁ । ପୂର୍ବରେ ଦେଖିଥିଲା ଯାଙ୍କୁ ॥ ୧୨୫
ସେ ବିଷ୍ଣୁଦୂତଙ୍କୁ ଦେଖିଣ । ଶିରରେ ବନ୍ଦିଲା ବ୍ରାହ୍ମଣ ॥ ୧୨୬
୪୩ ତାଙ୍କ ଦର୍ଶନ-ଅନନ୍ତର । ଗଙ୍ଗାତୀର୍ଥରେ କଳେବର ॥ ୧୨୭
ତ୍ୟାଗ କରିଣ ତତକ୍ଷଣ । ଯେ ବିଷ୍ଣୁପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀଗଣ ॥ ୧୨୮
ସେମାନଙ୍କର ଯେ ଆକାର । ଗ୍ରହଣ କଲା ସେ ପ୍ରକାର ॥ ୧୨୯
୪୪ ବିଷ୍ଣୁଦୂତଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସେହି । ସୁବର୍ଣ୍ଣବିମାନ ଆରୋହି ॥ ୧୩୦
ଗମିଲା ଆକାଶମାର୍ଗରେ । ଶ୍ରୀପତି ଅଛନ୍ତି ଯହିଁରେ ॥ ୧୩୧
୪୫ ଯେ ବିପ୍ର ଅଟଇ ପତିତ । ସକଳ ଧର୍ମ ଯାର ହତ ॥ ୧୩୨
ଦାସୀର ପତି ଥିଲା ହୋଇ । ନିନ୍ଦିତକର୍ମା ଯେ ଅଟଇ ॥ ୧୩୩
ତାହାକୁ[୧] ଶମନକିଙ୍କରେ । ପକାଉଥିଲେ ନରକରେ ॥ ୧୩୪
ସଦାଚାରନିୟମାଦି ବ୍ରତ । ଯାହାର ହୋଇଥିଲା ହତ ॥ ୧୩୫
ହରିର ନାମକୁ ଗ୍ରହଣ । କରନ୍ତେ ଏ ପ୍ରକାରେ ପୁଣ ॥ ୧୩୬
ସେ ଅଜାମିଳ ତତକ୍ଷଣ । ସଂସାରୁ ଲଭିଲା ମୋକ୍ଷଣ ॥ ୧୩୭
୪୬ ମୁକ୍ତି ବାଞ୍ଛନ୍ତି ଯେଉଁ ନର । ଏ ବିଷ୍ଣୁ କୀର୍ତ୍ତନୁଁ ତାଙ୍କର ॥ ୧୩୮
କର୍ମବନ୍ଧର ବିନାଶନ । ଅଧିକ ହୋଇ ନାହିଁ ଆନ ॥ ୧୩୯
ଯେବଣ କୀର୍ତ୍ତନୁଁ ମାନସ । କର୍ମମାନଙ୍କେ ନୋହେ ବଶ ॥ ୧୪୦
ଇତର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତେ ମନ । ରଜରେ ତମରେ ମଳିନ ॥ ୧୪୧
୪୭ ଅତିଗୁହ୍ୟ ଏ ଇତିହାସ । ସକଳ ପାପ କରେ ନାଶ ॥ ୧୪୨
ଯେ ଏହା ଶ୍ରଦ୍ଧାଯୁତ ହୋଇ । ଶୁଣେ, ଯେ ଭକ୍ତିରେ ପଢ଼ଇ ॥ ୧୪୩
୪୮ ସେହୁ ନ ଯାଇ ନରକକୁ । ଯମର ଦୂତମାନେ ତାକୁ ॥ ୧୪୪
ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ କଦାଚିତ । ଯଦ୍ୟପି ସେ ଅଶୁଭରତ ॥ ୧୪୫
ତଥାପି ବିଷ୍ଣୁଲୋକେ ଯାଇ । ସେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଆନନ୍ଦକୁ ପାଇ ॥ ୧୪୬
୪୯ ମରନ୍ତେ ପୁତ୍ର-ଉପଚାରେ । ଘେନନ୍ତେ ହରିନାମ ବାରେ ॥ ୧୪୭
ବିଷ୍ଣୁଲୋକକୁ ଅଜାମିଳ । ଗମନ କଲା ତତକାଳ ॥ ୧୪୮
ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଗୁଣନ୍ତେ ତା' ପ୍ରାଣୀ । କି ହେବ ସେ କଥା ନ ଜାଣି ॥ ୧୪୯
କୃଷ୍ଣଚରଣସୁଧାରସ- । ପାନରେ ଦୀନବନ୍ଧୁ ତୋଷ ॥ ୧୫୦

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଷଷ୍ଠସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଅଜାମିଳୋପାଖ୍ୟାନେ
ଦ୍ୱିତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

୧ । ଯାହାକୁ ।

ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ତୃତୀୟେ ତୁ ଯମେନାପି ବୈଷ୍ଣବୋତ୍କର୍ଷବର୍ଣ୍ଣନୈଃ ।
ସାନ୍ତ୍ୱୟିତ୍ୱା ସ୍ୱଦୂତାସ୍ତେ ବୈଷ୍ଣବେ କିଂକରୀକୃତାଃ ॥୧

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୧	କହନ୍ତେ ନିଜ ଦୂତମାନେ ।	ଶ୍ରବଣ କରି ତାହା କର୍ଣ୍ଣେ[୧]	॥ ୧
	ବିଷ୍ଣୁର କିଙ୍କରେ ବିହତ ।	ହୋଇ ଯେ ଥିଲେ ନିଜ ଦୂତ	॥ ୨
	ତାଙ୍କୁ କି ବୋଇଲେ ଶମନ ।	ଯାହା ବଶେ ଏ ସର୍ବଜନ	॥ ୩
୨	ଯମଦେବତା-ଦଣ୍ଡଭଙ୍ଗ ।	ହୁଅଇ, ଏମନ୍ତ ପ୍ରସଙ୍ଗ	॥ ୪
	କାହାରିଠାରୁ ଏକଥା ହିଁ ।	ହେ ଋଷି ଶୁଣିଲା ନ ଥାଇ	॥ ୫
	ସକଳ ଲୋକର ଏ କଥା ।	ସଂଶୟ ହେଉଛି ସର୍ବଥା	॥ ୬
	ତୋ' ବିନୁ ଏ ସଂଶୟ ଆନ ।	ହେ ମୁନି ! ନ କରେ ଛେଦନ	॥ ୭
	ଏ କଥା ଅଟଇ ପ୍ରମାଣ ।	ଏ ଘେନି କରି ତା' ବଖାଣ	॥ ୮

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୩	ବିଷ୍ଣୁର ଦୂତେ ଯାହାଙ୍କର ।	ଉଦ୍ୟମ କଲେ ପରିହର[୨]	॥ ୯
	ସେ ଯମଦୂତେ ଯମଆଗେ ।	ସେ କଥା ଜଣାଇଲେ ବେଗେ	॥ ୧୦
	ପତି ଅଟଇ ଆପଣାର ।	ଯେ ଯମ ସଂଯମନୀଶ୍ୱର	॥ ୧୧

ଶ୍ରୀଯମଦୂତା ଊଚୁଃ

୪	ତ୍ରିବିଧ କର୍ମ ଯେ କରଇ ।	ସେ ଫଳବ୍ୟକ୍ତି[୩] ହେତୁ ହୋଇ	॥ ୧୨
	ହେ ପ୍ରଭୁ ! ଏ ଜୀବଲୋକର ।	କେତେ ଅଛନ୍ତି ଦଣ୍ଡଧର[୪]	॥ ୧୩
୫	ଯେବେ ବହୁତ ଦଣ୍ଡଧର ।	ହୋଇବେ ଲୋକେ ଶାସ୍ତା ନର	॥ ୧୪
	କରନ୍ତେ ବିରୋଧ ତାଙ୍କର ।	ଯେ ଦୁଃଖ ଯେ ସୁଖ ଆବର	॥ ୧୫
	ଏ ଦୁହେଁ କାହାର ହୋଇବେ ।	ସେ ଯେବେ ବିଘ୍ନ ଆଚରିବେ	॥ ୧୬
	ସୁଖ ଦେବାକୁ ବାଞ୍ଛେ ଏକ ।	ଦୁଃଖକୁ ଦେବାକୁ ଆରେକ	॥ ୧୭
	ସେ ଦୁହେଁ ଯେବେ ପରସ୍ପର ।	କରିବେ ଏକତ୍ୱ ବିଗ୍ରହ	॥ ୧୮
	ସେ ସୁଖ ଦୁଃଖ ବେନି କଥା ।	କାହାର ନୋହିବ ସର୍ବଥା	॥ ୧୯
୬	ବହୁତ କର୍ମବନ୍ତ ଲୋକ ।	ଶାସ୍ତା ହିଁ ହୋଇବେ ଅନେକ	॥ ୨୦
	ଯେ ଶାସ୍ତା ସମସ୍ତ-ଉପରେ ।	ମୁଖ୍ୟତ୍ୱ ଅଟଇ[୫] ତା' ଠାରେ	॥ ୨୧
	ସେ ମୁଖ୍ୟଭାବ ଉପଗ୍ରହ ।	ହୁଅଇ ଆନ ଶାସ୍ତାଠାର	॥ ୨୨
	ଯେ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଥାଇ ।	ସେ ମୁଖ୍ୟ ଶାସ୍ତା ଯେହ୍ନେ ହୋଇ	॥ ୨୩
	ମଣ୍ଡଳବର୍ତ୍ତୀ ରାଜାଙ୍କର ।	ସେ ମୁଖ୍ୟଭାବ ଉପଗ୍ରହ	॥ ୨୪

୧ । ମନେ । ୨ । ପରିହର=ପ୍ରତିହତ । ୩ । ବ୍ୟକ୍ତି=ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି । ୪ । ଅଧୀଶ୍ୱର । ୫ । ଅଛଇ ।

୭ ଏ ଘେନି ଈଶ୍ୱର ସହିତେ । ଯେତେକ ପ୍ରାଣୀ ଏ ଜଗତେ ॥ ୨୫
ତୁମ୍ଭେ ସେ ଲୋକମାନଙ୍କର । ଈଶ୍ୱର ଶାସ୍ତା ଦଣ୍ଡଧର ॥ ୨୬
ଯେ ଶୁଭାଶୁଭ ତାହାଙ୍କର । ତାହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ତୁମ୍ଭେ କର ॥ ୨୭
୮ [1]ତୁମ୍ଭ ବିହିତ ଦଣ୍ଡ ଯେହି । ଆଜ ହିଁ ଲୋକେ ନ ବର୍ତ୍ତଇ ॥ ୨୮
ଅଦ୍ଭୁତ ଘ୍ୱରି ସିଦ୍ଧ ଥିଲେ । ତୁମ୍ଭର ଆଜ୍ଞାକୁ ଲଙ୍ଘିଲେ ॥ ୨୯
୯ ତୁମ୍ଭ ଆଜ୍ଞାରେ ପାପିଷ୍ଠକୁ । ନିଅନ୍ତେ ଆମ୍ଭେ ଯାତନାକୁ ॥ ୩୦
ବଳେ ସେ ପାଶ ଛିନାଇଣ । ଛଡ଼ାଇଦେଲେ ତତକ୍ଷଣ ॥ ୩୧
୧୦ ଆମ୍ଭେ ତାହାଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭଠାରୁ । ଜାଣିମାପାଇଁ ଇଚ୍ଛାକରୁ ॥ ୩୨
ଯେବେ ଆମ୍ଭର ହିତ ମଣ । ତାହାଙ୍କ କରସି ବଖାଣ ॥ ୩୩
ନ ଜାଣି ତାଙ୍କୁ ଦୁଷ୍ଟଭାବ । କଲେ ତ ଅନର୍ଥ ହୋଇବ ॥ ୩୪
ସେ ପାପୀ ଜନ ନାରାୟଣ । ଏତେ ବୋଲନ୍ତେ ତତକ୍ଷଣ ॥ ୩୫
'ଭୟ ନ କର' ବୋଲି ଯାଇ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ସେଠାଇଁ ॥ ୩୬

[2]ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୧ ପରଜାମାନଙ୍କୁ ସଂଯମ । କରନ୍ତି ଯେଉଁ ଦେବ ଯମ ॥ ୩୭
ଏମନ୍ତ ପଚ୍ଚରନ୍ତେ ଦୂତେ । ତାଙ୍କୁ କହିଲେ ତୋଷଚିତ୍ତେ ॥ ୩୮
ହରିର ଚରଣକମଳ । ସ୍ମରନ୍ତେ ହୋଇଣ ନିଶ୍ଚଳ ॥ ୩୯

ଶ୍ରୀଯମ ଉବାଚ

୧୨ ମୋହରଠାରୁ ହୋଇ ଆନ । ପ୍ରଭୁ ଯେ ଅଛି ବିଦ୍ୟମାନ ॥ ୪୦
ଯେହୁ ସ୍ଥାବର-ଜଙ୍ଗମର । ଅଟଇ ପରମ ଈଶ୍ୱର ॥ ୪୧
ଯାହାର ଠାରେ ଓତପ୍ରୋତ । ଏ ବିଶ୍ୱ ହୋଇଛି ସଂଜାତ ॥ ୪୨
ଯେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବକ୍ର ସୂତ୍ରମାନ । ତହିଁରେ ବସନ ଯେସନ ॥ ୪୩
ଯା' ଅଂଶ ବ୍ରହ୍ମା-ବିଷ୍ଣୁ-ହର । ତାହାଙ୍କ ଠାରୁ ଜଗତର ॥ ୪୪
ଜନମ, ପାଳନ, ବିନାଶ । ଏ ତିନି ହୁଅଇ ପ୍ରକାଶ ॥ ୪୫
ନାସାରେ ରଜ୍ଜୁବଦ୍ଧ ହୋଇ । ଯେସଣ ବଳୀବର୍ଦ୍ଦ ଥାଇ ॥ ୪୬
ତାହାର ପ୍ରାୟେ ହୋଇ ଯାର । ବଶେ ବର୍ତ୍ତିଛି ଏ ସଂସାର ॥ ୪୭
୧୩ ଯେ ନିଜ ବଚନ-ରଜ୍ଜୁରେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆଦି ନାମଙ୍କରେ ॥ ୪୮
ବନ୍ଧନ କରିଛି ଜନଙ୍କୁ । ଯେସନେ ବଳଦମାନଙ୍କୁ ॥ ୪୯
ବାନ୍ଧନ୍ତି ଦାଉଁଣୀ[3]ରେ ନରେ । ସେ ଜୀବେ ନାମରେ କର୍ମରେ ॥ ୫୦
ଯାହାର ଅଧୀନ ହୋଇଣ । କରନ୍ତି କର୍ମ ଆଚରଣ ॥ ୫୧

---

୧ । 'ବିହତ' ଇତି ପାଠେ—"ସେ ତୁମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭ ଦଣ୍ଡ ଯେହି ।
ଆଜହିଁ ଲୋକେ ନାଶ ନୋହି ॥"

୨ । ଶ୍ରୀବାଦରାୟଣିରୁବାଚ ।

୩ । ଦାଉଁଣୀ—('ଦାମନୀ' ଶବ୍ଦଜ)=ଯେଉଁ ଦଉଡ଼ିରେ ଗାଈଗୋରୁ ବନ୍ଧା ହୁଅନ୍ତି ।

୧୪ ମୁଁ, ଇନ୍ଦ୍ର, ନିର୍ଋତି, ବରୁଣ । ଚନ୍ଦ୍ର, ଅନଳ, ସମୀରଣ ॥ ୫୨
ବିରଞ୍ଚି, ଶମ୍ଭୁ, ଦିବାକର । ଆଦିତ୍ୟ, ବିଶ୍ୱେଦେବା ଆର ॥ ୫୩
ମରୁତଗଣ, ବସୁ, ସାଧ୍ୟ । ଯେ ରୁଦ୍ରଗଣ, ଯେ ବା ସିଦ୍ଧ ॥ ୫୪
୧୫ ବିଶ୍ୱକୁ କରନ୍ତି ସର୍ଜନ । ଯେ ଦେବେଶ୍ୱରମାନେ ଆନ ॥ ୫୫
ଛୁଇଁ ନାହାନ୍ତି ରଜ-ତମ । ଯେ ସତ୍ତ୍ୱପ୍ରଧାନ ଉତ୍ତମ ॥ ୫୬
ସେ ଭୃଗୁ ଆଦି ଋଷିବରେ । ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଣ ଯା' ମାୟାରେ ॥ ୫୭
ଯା' ଚେଷ୍ଟା ନ ପାରନ୍ତି ଜାଣି । କେ ଜାଣେ ତହୁଁ ଆନ ପ୍ରାଣୀ ॥ ୫୮
୧୬ ଆତ୍ମା-ରୂପରେ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର । ହୃଦେ ଅଛନ୍ତି ଯେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୫୯
ଯାଙ୍କୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କରେ । ମନରେ, ପ୍ରାଣରେ, ଚିତ୍ତରେ ॥ ୬୦
ବଚନେ ଅବା ପ୍ରାଣୀମାନେ । ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ଏ ଭୁବନେ ॥ ୬୧
ଯେ ସର୍ବ ଆକୃତିମାନଙ୍କୁ । ପ୍ରକାଶ କରେ, ସେ ଚକ୍ଷୁକୁ ॥ ୬୨
ଜାଣି ନ ପାରନ୍ତି ଯେମନ୍ତ । ଆକୃତିମାନେ କଦାଚିତ ॥ ୬୩
୧୭ ସେ ହରି ମାୟାପତି, ପର । ସ୍ୱବଶ, ମହାତ୍ମା, ଈଶ୍ୱର ॥ ୬୪
ଭ୍ରମୁ ଥାଆନ୍ତି ଏ ଜଗତେ । ମନୋଜ୍ଞରୂପୀ ତାଙ୍କ ଦୂତେ ॥ ୬୫
ସେ ହରିପ୍ରାୟେ ତାହାଙ୍କର । ସ୍ୱଭାବ, ଗୁଣ, କଳେବର ॥ ୬୬
୧୮ ଦେବତାମାନଙ୍କେ ପୂଜିତ । ବିଷ୍ଣୁର ଭୃତ୍ୟେ ଅଦଭୁତ ॥ ୬୭
ତାଙ୍କ ରୂପକୁ ପ୍ରାଣୀମାନେ । ଚାହିଁ ନ ପାରନ୍ତି ନୟନେ ॥ ୬୮
ବିଷ୍ଣୁଭଗତ ଯେଉଁ ଜନ । ତାହାଙ୍କୁ କରନ୍ତି ପାଳନ ॥ ୬୯
ଶତ୍ରୁଆଦିରୁ ମୋହଠାରୁ । ରଖନ୍ତି ସକଳ ଭୟରୁ ॥ ୭୦
୧୯ ସାକ୍ଷାତ କରି ଭଗବନ୍ତ । କରି ଯା' ଅଛନ୍ତି ଉକତ ॥ ୭୧
ସେ ଭକ୍ତିଧର୍ମକୁ ଋଷିଏ । ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ଦେବତାଏ ॥ ୭୨
ଗନ୍ଧର୍ବମୁଖ୍ୟ ଯେ ଅସୁର । ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ତାହା ନର ॥ ୭୩
କାହୁଁ ଜାଣିମେ ବିଦ୍ୟାଧର । ଚାରଣ ଆଦି ଯେ ଆବର ॥ ୭୪
୨୦ ବିରଞ୍ଚି, ନାରଦ, ଶଙ୍କର । ଯେ ମନୁ, କପିଳ, କୁମାର[୧] ॥ ୭୫
ଜନକ, ପ୍ରହରାଦ, ବଳି । ଯେ ଭୀଷ୍ମ, ଶୁକ, ଆମ୍ଭେ ମିଳି ॥ ୭୬
୨୧ ହେ ଭଟେ ! ଏହି ବାର ଜଣ । ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମ ଜାଣୁଁ ପୁଣ ॥ ୭୭
ଯେବଣ ଧର୍ମ ଗୁହ୍ୟ, ଶୁଦ୍ଧ । ଇତରଲୋକେ ନୋହେ ବୋଧ ॥ ୭୮
ଯାହା ଜାଣିମାମାତ୍ରେ ନର । ଲଭଇ ମୋକ୍ଷକୁ ସତ୍ୱର ॥ ୭୯
୨୨ ଏତେକମାତ୍ର ପ୍ରାଣୀଙ୍କର । ଏ ଜୀବଲୋକେ ଧର୍ମ ସାର ॥ ୮୦
ତା' ନାମ-ଗ୍ରହଣ ଆଦିରେ । ଭଗତିଯୋଗ ବିଷ୍ଣୁଠାରେ ॥ ୮୧
୨୩ ଦେଖ ହେ ପୁତ୍ରେ ! ହରିନାମ । ଉଚ୍ଚାରିବାରେ ଯେ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ॥ ୮୨
ଅଜାମିଳ ହିଁ ମୃତ୍ୟୁ ପାଶୁଁ । ମୁକ୍ତ ହୋଇଲା ଯାହା ବଶୁଁ ॥ ୮୩

---
୧ । କୁମାର=ସନତ୍‌କୁମାର ।

୨୪ [1]ଯେ ହରିନାମ-କର୍ମ-ଗୁଣ । ତାହାଙ୍କ ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ ପୁଣ ॥ ୮୪
ସେ ଲୋକଙ୍କର ପାପ ହରେ । ବ୍ୟର୍ଥ ଏ କଥା କହିବାରେ ॥ ୮୫
ପାପୀ ଅଜାମିଳ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ମରଣକାଳେ ନାରାୟଣ ॥ ୮୬
ଏ ରୂପେ ଡାକିଣ ପୁତ୍ରକୁ । ଯେଣୁ ସେ ଲଭିଲା ମୋକ୍ଷକୁ ॥ ୮୭
୨୫ ଔଷଧ ମୃତସଂଜୀବନ । ନ ଜାଣି ଯେହ୍ନେ ବୈଦ୍ୟଗଣ ॥ ୧
ରୋଗଙ୍କ ନାଶ ମନେ ଚିନ୍ତି । ତ୍ରିକଟୁ ନିମ୍ବାଦି ଦିଅନ୍ତି ॥ ୨
ସ୍ୱୟମ୍ଭୂ ଆଦି ବାର ଜଣ । ବ୍ୟତିରେକେ ଯେ ମହାଜନ ॥ ୩
ଯେ ନ ଜାଣନ୍ତି ଏ ବିଧାନ । ଯେଣୁ ଏ ଅତିଗୁହ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ॥ ୮୮
ଅତିଶୟରେ ତାଙ୍କ ଚିତ୍ତ । ମାୟାଦେବୀରେ ବିମୋହିତ ॥ ୮୯
ମଧୁର ହୋଇ ଯେ ପ୍ରକାର । ଅର୍ଥବାଦ[2]ରେ ମନୋହର ॥ ୯୦
ଏମନ୍ତ ଅଟଇ ଯେ ଶ୍ରୁତି । ତହିଁ ନିବିଷ୍ଟ ଯାଙ୍କ ମତି ॥ ୯୧
ଯେ ଯଜ୍ଞ[3]କର୍ମ ଗୁରୁତର । ତହିଁରେ ନିଯୁକ୍ତ ସେ ନର ॥ ୯୨
ଅନ୍ୟେ ତାଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ନାହିଁ । ଏ କଥା ଲୋକେ ଦେଖା ଯାଇ ॥ ୧
ମହତ ମନ୍ତ୍ରାଦିରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା । ଅଳପେ ହୁଅଇ ଅଶ୍ରଦ୍ଧା ॥ ୨
ଏହା' ଗ୍ରାହକ ନାହିଁ ଯେଣୁ । ସେମାନେ ନ କହିଲେ ତେଣୁ ॥ ୩
କିମ୍ବା ଶୃଗାଳ, ଶ୍ୱାନାଦିଙ୍କ । ବାରଣପାଇଁ ଯେହ୍ନେ ଲୋକ ॥ ୪
ସ୍ୱାଧୀନ ସିଂହ ଯେବେ ଥାଇ । ତାକୁ ପ୍ରୟୋଗ ନ କରଇ ॥ ୫
ତେସନେ ତୁଚ୍ଛ ପାପଙ୍କର । ବିନାଶପାଇଁ ସେହୁ ନର ॥ ୬
ପରମଶ୍ରେୟ ହରିନାମ । ଜାଣି ହିଁ ନ କଲେ ବିଧାନ ॥ ୭
ଅଥବା ମାହାତ୍ମ୍ୟ ନାମର । ଜାଣିଲେ, ସର୍ବ ଲୋକଙ୍କର ॥ ୮
ମୁକତିପ୍ରସଙ୍ଗ ଆସଇ । ଏ ଘେନି ନ କହିଲେ ସେହି ॥ ୯
୨୬ ଏମନ୍ତ ବିଚାରିଣ ମନ । ସୁମତି ଅଟନ୍ତି ଯେ ଜନ ॥ ୯୩
ଭାବଯୋଗ[4]କୁ କୃଷ୍ଣଠାରେ । ବିଧାନ କରନ୍ତି ନିର୍ଭରେ ॥ ୯୪
ମୋହର ଦଣ୍ଡକୁ ସେମାନେ । ଯୋଗ୍ୟ ନୁହନ୍ତି ଏ ଭୁବନେ ॥ ୯୫

---

୧ । ଅଜାମିଳ ମହାପାତକୀ ହୋଇ ମଧ୍ୟ 'ନାରାୟଣ' ବୋଲି କେବଳ ଡାକି, (ସମ୍ୟକ୍‌ଭାବେ କୀର୍ତ୍ତନ ନ କରି) ସେଥିରେ ପୁଣି ପୁଅକୁ (ହରିଙ୍କୁ ନୁହେଁ) ଡାକି, ଅସୁସ୍ଥଚିତ୍ତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ମୁକ୍ତି (କେବଳ ପାପହାନିମାତ୍ର ନୁହେଁ) ପାଇଲା । ଏଣୁ ନାମର ଆଭାସମାତ୍ରେ ସର୍ବପାପ କ୍ଷୟ ହୁଏ ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ତାହେଲେ ନାମସଂକୀର୍ତ୍ତନ କେବଳମାତ୍ର ପାପ ନାଶ କରେ ବୋଲି କହିବା ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ ।

୨ । ଅର୍ଥବାଦ=ବିଧିର ପ୍ରଶଂଶାସୂଚକ ବେଦବାକ୍ୟ ।

୩ । ଯଜ୍ଞ=ଅଗ୍ନିଷ୍ଟୋମାଦି ।
ବନ୍ଧନୀସ୍ଥିତ ପଦମାନ ସ୍ୱାମିଟୀକାନୁସାରେ ରଚିତ ।

୪ । ଭାବଯୋଗ=ଭକ୍ତିଯୋଗ ।

ଯେବେ ତାଙ୍କର ପାପ ହୋଇ । କୃଷ୍ଣକୀର୍ତ୍ତନ ତା' ନାଶଇ ॥
୨୭ ତାଙ୍କ ପବିତ୍ର ଗାଥାମାନ । କରନ୍ତି ଦେବେ ସିଦ୍ଧେ ଗାନ ॥
ଯେ ସମଦୃଷ୍ଟି ସାଧୁ ଜନ । କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ହୁଅନ୍ତି ପ୍ରପନ୍ନ ॥
ନ ଯାଅ ତାହାଙ୍କ ପାଖକୁ । ରଖଇ ହରିଗଦା ତାଙ୍କୁ ॥
ଯେ ଆମ୍ଭେ, କାଳରୂପୀ ଯେହୁ । ତାହାଙ୍କ ଦଣ୍ଡେ ପ୍ରଭୁ ନୋହୁ ॥
୨୮ ଯେ ଗୃହ ବାଟ ନରକକୁ । ତହିଁ ବାନ୍ଧିଲେ ଯେ ତୃଷ୍ଣାକୁ ॥
ଅନବରତେ ଅକିଂଚନ । ସାଧୁ ଯା' କରନ୍ତି ସେବନ ॥
ମୁକୁନ୍ଦପାଦକମଳରେ । ଯେ ଅଛି ମରନ୍ଦରୂପରେ ॥
ସେ ରସୁଁ ବିମୁଖ ଯେ ଜନ । ଅସାଧୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଣ ॥
୨୯ କୃଷ୍ଣର ଗୁଣନାମମାନ । ଯା' ଜିହ୍ୱା ନ କରେ କୀର୍ତ୍ତନ ॥
ତାଙ୍କ ଚରଣପଦ୍ମ ପୁଣ । ଯା' ଚିତ୍ତ ନ କରେ ସ୍ମରଣ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବାରେହେଁ ମାତ୍ରକ । ନ ନମେ ଯାହାର ମସ୍ତକ ॥
ତାହାଙ୍କୁ ଆଣ ସେ ଅସନ୍ତ । ନ କଲେ ଯେଣୁ ବିଷ୍ଣୁକୃତ୍ୟ ॥
୩୦ ସେ ଭଗବାନ ନାରାୟଣ । ଅଟନ୍ତି ପୁରୁଷ ପୁରାଣ ॥
ଆମ୍ଭର ଦୂତେ କଲେ ଯାହା । ଅନ୍ୟାୟ ସହନ୍ତୁ ସେ ତାହା ॥
ଆମ୍ଭେ ଅଜ୍ଞାନୀ ତାଙ୍କ ଜନ । ଅଞ୍ଜଳି କରୁଛୁଁ ରଚନ ॥
ଯେ ବଡ଼ ଅଟେ ଜଗତରେ । କ୍ଷମା ହିଁ ଥାଇ ତାହାଠାରେ ॥
ସେହୁ ପୁରୁଷ ଅଗୋଚର । ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ଆମ୍ଭର ॥
୩୧ କହନ୍ତି ଶୁକ ହେ ରାଜନ ! । ସେ ଘେନି ବିଷ୍ଣୁ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ॥
ଜଗତଯାକର ମଙ୍ଗଳ- । ସ୍ୱରୂପ ଅଟଇ କେବଳ ॥
ଅତି ହିଁ ବଡ଼ ଯେ ଦୁରିତ । ତାଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ॥
୩୨ ହରି-ଉଦ୍ଦାମବୀର୍ଯ୍ୟମାନ । ଯେ ଶୁଣେ ଗୁଣେ ପୁନଃପୁନ ॥
ତେଣୁ ଯେ ଭକ୍ତି ହୋଏ ଜାତ । ତେଣେ ତାହାଙ୍କ ଆତ୍ମା ପୂତ ॥
ହୁଅଇ ଯେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ତେଡ଼େ ନୁହଇ ବ୍ରତାଦିରେ ॥
୩୩ କୃଷ୍ଣଚରଣକମଳର । ମଧୁ ଆସ୍ୱାଦେ ଯେଉଁ ନର ॥
ବିଷୟସୁଖ ସେ ଛାଡ଼ଇ । ପୁଣି ତହିଁରେ ନ ରମଇଁ ॥
ଯେଣୁ ସକଳ ବୃଜିନର । ବିଷୟ ଅଟଇ ମନ୍ଦିର ॥
ସେ ମଧୁ-ଆସ୍ୱାଦବର୍ଜିତ । କାମକର୍ମେ ଯେ ହୋଏ ହତ ॥
ପାପନାଶକୁ କର୍ମ କରେ । ସେ କର୍ମୁଁ ପାପ ହିଁ ପ୍ରସରେ ॥
ସତ୍ତ୍ୱଶୋଧକ ଯେଣୁ ନୋହି । କୁଞ୍ଜରସ୍ନାନପ୍ରାଏ ସେହି ॥
୩୪ କହିଲେ ନିଜ ସ୍ୱାମୀ ଯାହା । କୃଷ୍ଣମହିମା ଶୁଣି ତାହା ॥
ହେ ନୃପ ! ସେ ଯମକିଙ୍କରେ । ବିସ୍ମୟ ନୋହିଲେ ମନରେ ॥
ସେ କଥା ସତ୍ୟ କରି ମଣି । ସେଦିନୁଁ ବୈଷ୍ଣବ ଯେ ପ୍ରାଣୀ ॥

ତାହାଙ୍କୁ ଆଶଙ୍କା କରନ୍ତି । ଦେଖିବାକୁ ହିଁ ଭୟ ପାନ୍ତି ॥ ୧୨୯
୩୫ ଥାଇ ମଳୟ ପର୍ବତରେ । ହରିଙ୍କି ପୂଜନ୍ତେ ସେଠାରେ ॥ ୧୩୦
ଏ ଗୁହ୍ୟ ଇତିହାସବାଣୀ । ଅଗସ୍ତ୍ୟଋଷି ଛନ୍ତି ଭଣି ॥ ୧୩୧
ହେ କୃଷ୍ଣ ! କୃପାମୟ ସିନ୍ଧୁ । ତୁମ୍ଭର ଦାସ ଦୀନବନ୍ଧୁ ॥ ୧୩୨

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଷଷ୍ଠସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଅଜାମିଳୋପାଖ୍ୟାନେ
ନାମ ତୃତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ

ଚତୁର୍ଥାଦିଭିସ୍ତ୍ରିଭିର୍ବିଶ୍ୱରୂପଜନ୍ମବିବକ୍ଷୟା ।
ପ୍ରଚେତଃସୁତଦକ୍ଷସ୍ୟ ବଂଶସ୍ତାବତ୍ ପ୍ରତନ୍ୟତେ ॥ ୧
ଚତୁର୍ଥେ ତୁ ପ୍ରଜାସୃଷ୍ଟ୍ୟୈ ଦକ୍ଷେଣାରାଧନଂ ହରେଃ ।
ତପସା ହଂସଗୁହ୍ୟାଖ୍ୟସ୍ତୋତ୍ରେଣ ଚ ନିରୂପ୍ୟତେ ॥ ୨
ପ୍ରସକ୍ତାନୁପ୍ରସକ୍ତେନ ସ୍ୱାୟମ୍ଭୁବସୁତାନ୍ୱୟେ ।
ନାମମାହାତ୍ମ୍ୟମାକର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ବଂଶବ୍ୟାସଂ ବୁଭୁତ୍ସତେ ॥ ୩

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୧ ଦେବ ଅସୁର ନାଗ ନର । ମୃଗ ପତଙ୍ଗ ମାନଙ୍କର ॥ ୧
ସର୍ଗକୁ ସଂକ୍ଷେପରୂପରେ । କହିଛ ସ୍ୱାୟମ୍ଭୁବାନ୍ତରେ ॥ ୨
୨ ହେ ମୁନି ! ସେ ସର୍ଗବିସ୍ତାର । ଶୁଣିମାପାଇଁ ଇଛା ମୋର ॥ ୩
ଯଥାଶକ୍ତିରେ ପଦ୍ମାସନ । କଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ସର୍ଜନ ॥ ୪
ସେ ସର୍ଗ ଯେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ଅନୁବର୍ତ୍ତିଲା ଜଗତରେ ॥ ୫
ସେ ଶକ୍ତିପ୍ରକାର ହିଁ ମୁହିଁ । ଜାଣିମାନିମିତ୍ତେ ବାଞ୍ଛଇ ॥ ୬

ଶ୍ରୀସୂତ ଉବାଚ

୩ ଏରୂପେ ପରୀକ୍ଷିତଙ୍କର । ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଶୁଣି ତଦନ୍ତର ॥ ୭
ହେ ମୁନିଶ୍ରେଷ୍ଠମାନେ ! ପୁଣ । ତହିଁକି ଆନନ୍ଦ ପାଇଣ ॥ ୮
କହିଲେ ବ୍ୟାସଙ୍କର ସୁତ । ଅଟନ୍ତି ମହାଯୋଗବନ୍ତ ॥ ୯

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୪ ପ୍ରାଚୀନବର୍ହିଙ୍କର ଦଶ । ସୁତ, ସମସ୍ତେ ପ୍ରଚେତସ ॥ ୧୦
ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ସେମାନେ । ବାହାର ହୋଇ ଯେଉଁ ଦିନେ ॥ ୧୧
ପୃଥ୍ୱୀକି କଲେ ଦରଶନ । ଦ୍ରୁମେ ଯେ ହୋଇଅଛି ପୂର୍ଣ୍ଣ ॥ ୧୨

୫ ତପସ୍ୟାବଳେ ତାହାଙ୍କର । କ୍ରୋଧ ହୋଇଛି ବଳିୟାର ॥ ୧୩
କ୍ରୋଧ କରନ୍ତେ ସେ ବୃକ୍ଷଙ୍କୁ । ଦହିବା ଇଚ୍ଛାରେ ତାହାଙ୍କୁ ॥ ୧୪
ମୁଖରୁ ପବନ, ଅନଳ । ସର୍ଜନା କଲେ ତତକ୍ଷଣ ॥ ୧୫
୬ ହେ କୁରୁଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ବୃକ୍ଷମାନେ । ପୋଡ଼ନ୍ତେ ଅନଳ, ପବନେ ॥ ୧୬
ଯେ କ୍ରୋଧ ହୋଇଛି ଉଦୟେ । ତାହାକୁ ଶାନ୍ତ କଲାପ୍ରାଏ ॥ ୧୭
ଦ୍ରୁମଙ୍କ ମହାରାଜା ସୋମ । କହିଲେ ବଚନ ଉତ୍ତମ ॥ ୧୮
୭ ହେ ମହାଭାଗ ! ତୁମ୍ଭେମାନେ । ବୃକ୍ଷିକି ବାଞ୍ଛିଅଛ ମନେ ॥ ୧୯
ଜଗତେ ଯେତେ ପ୍ରଜା ଛନ୍ତି । ତୁମ୍ଭେ ସେମାନଙ୍କର ପତି ॥ ୨୦
ଦୀନ ଦ୍ରୁମମାନଙ୍କୁ ଦ୍ରୋହ । କରିବା ଅର୍ଥେ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହ ॥ ୨୧
୮ ଆଦ୍ୟରେ ପ୍ରଜାପତିଙ୍କର । ଯେ ପତି ଅବ୍ୟୟ ଈଶ୍ୱର ॥ ୨୨
ଔଷଧି, ବନସ୍ପତିମାନ । ସର୍ଜିଲେ ପ୍ରାଣୀଭକ୍ଷ୍ୟ ଅନ୍ନ ॥ ୨୩
୯ ଚରମାନଙ୍କର ଅଚର । ତୃଣାଦି ଅଟନ୍ତି ଆହାର ॥ ୨୪
ପାଦେ ଯେ କରନ୍ତି ଗମନ । ଅପାଦ ଦ୍ରୁମେ ତାଙ୍କ ଅନ୍ନ ॥ ୨୫
ହସ୍ତଯୁକତ ଜନଙ୍କର । ଅହସ୍ତ ମତ୍ସ୍ୟାଦି ଆହାର ॥ ୨୬
ଦ୍ୱିପଦଙ୍କର ଅନ୍ନ ହୋଇ । ମୃଗାଦି ଚତୁଷ୍ପଦ ଯେହି ॥ ୨୭
୧୦ ତୁମ୍ଭେ ଅପାପୀ ଜଗତରେ । ପ୍ରଜାସର୍ଜନା ନିମିତ୍ତରେ ॥ ୨୮
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପିତା ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ । ବ୍ରହ୍ମାହିଁ କହିଛନ୍ତି ଭଲେ ॥ ୨୯
ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କୁ କି ନିମିତ୍ତ । ଦହିବାପାଇଁ ବାଞ୍ଛ ଚିତ୍ତ ॥ ୩୦
୧୧ ସାଧୁଙ୍କ ମାର୍ଗେ ଆଶ୍ରେ କର । ପ୍ରଦୀପ୍ତ କୋପକୁ ସଂହର ॥ ୩୧
ପିତା, ପିତାମହ ତୁମ୍ଭର । ପ୍ରପିତାମହ ଯେ ଇତର ॥ ୩୨
ଯେବଣ ମାର୍ଗକୁ ସେମାନେ । ଆଶ୍ରୟ କଲେ ପୂର୍ବ ଦିନେ ॥ ୩୩
୧୨ ବାଳକମାନଙ୍କର ବେନି । ବାନ୍ଧବ ଜନକ-ଜନନୀ ॥ ୩୪
ଚକ୍ଷୁର ପିଛଡ଼ା ବାନ୍ଧବ । ନାରୀ ଜନର ବନ୍ଧୁ ଧବ ॥ ୩୫
ପ୍ରଜାଙ୍କ ବାନ୍ଧବ ରାଜନ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କର ଗୃହୀ ଜନ ॥ ୩୬
ଅଜ୍ଞାନୀ ଅଟନ୍ତି ଯେ ନର । ଜ୍ଞାନଦ ବନ୍ଧୁ ତାହାଙ୍କର ॥ ୩୭
୧୩ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଦେହମଧ୍ୟେ ହରି । ଅଛନ୍ତି ଆତ୍ମାରୂପ ଧରି ॥ ୩୮
ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କର ଆସନ । ଏରୂପେ କର ବିଲୋକନ ॥ ୩୯
ଏମନ୍ତେ ବିଗ୍ରହନ୍ତେ ଚିତ୍ତ । ଏ ହରି ହୁଅନ୍ତି ତୋଷିତ ॥ ୪୦
୧୪ ଦେହରେ ଆକସ୍ମିକ ହୋଇ । ଯେ ଉଗ୍ର କ୍ରୋଧ ସମ୍ଭବଇ ॥ ୪୧
ଆତ୍ମବିଗ୍ରହରେ ତାହା ପୁଣ । ଯେ ଲୋକ କରେ ନିବାରଣ ॥ ୪୨
ସେ ରଜ ଆଦି ଗୁଣମାନ । ହେଳାରେ କରଇ ଲଙ୍ଘନ ॥ ୪୩
୧୫ ବିଅର୍ଥ ଦହି ଦୁଃଖୀ ଦ୍ରୁମ । ତୁମ୍ଭର ଜାତ ହେଉ କ୍ଷେମ ॥ ୪୪
ଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କନ୍ୟାକୁ ବିପିନେ । ପାଳିଅଛନ୍ତି ବୃକ୍ଷମାନେ ॥ ୪୫

ପତ୍ନୀଭାବରେ ତତପର । ଏହାକୁ ପ୍ରତିଗ୍ରହ କର ॥ ୪୬
୧୬ ହେ ନୃପ ! କହିଣ ଏମନ୍ତ । [1]ଅପ୍‌ସରାଠାରେ ଯେ ସଂଭୂତ ॥ ୪୭
ଦେଇ ସେ କନ୍ୟାକୁ ଗମନ । କଲେକ ସେ ସୋମ ରାଜନ ॥ ୪୮
ଧର୍ମରେ ତାହାକୁ ସେ ଦଶ । ବିବାହ ହେଲେ ପ୍ରଚେତସ ॥ ୪୯
୧୭ ହେ ନୃପ ! ତାହାଠାରେ ଜାତ । ଦକ୍ଷ ସେ ପ୍ରଚେତାଙ୍କ ସୁତ ॥ ୫୦
ପ୍ରଜାବିସର୍ଗରେ ଯାହାର । ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଲା ତିନିପୁର ॥ ୫୧
୧୮ ସେ ଦକ୍ଷ ଦୁହିତାବତ୍ସଳ । ମନରେ ରେତରେ[2] ତତ୍‌କାଳ ॥ ୫୨
ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ସର୍ଜିଲା ଯେମନ୍ତେ । ମୋଠାରୁ ଶୁଣ ତା' ସୁଚିତ୍ତେ ॥ ୫୩
୧୯ ଯେ ଜଳ ସ୍ଥଳ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ- । ନିବାସୀ ଅଟନ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥ ୫୪
ଦେବତା, ଅସୁର, ମାନବ । ଏ ଆଦି ହୋଇ ଯେତେ ଜୀବ ॥ ୫୫
ଏହାଙ୍କୁ ପ୍ରଜାପତି ମନେ । ସର୍ଜନ କଲେ ପୂର୍ବଦିନେ ॥ ୫୬
୨୦ ବଢିଲା ନାହିଁ ପ୍ରଜାଙ୍କର । ସେ ସୃଷ୍ଟି ଦେଖି ଏ ପ୍ରକାର ॥ ୫୭
ବିନ୍ଧ୍ୟପର୍ବତ ପାର୍ଶ୍ୱଗତ । ଅଛନ୍ତି ଯେତେକ ପର୍ବତ ॥ ୫୮
ତହିଁକି ଯାଇଣ ଦୁଷ୍କର । ତପକୁ କଲେ ସେ ଆଚର ॥ ୫୯
୨୧ ଅଘମର୍ଷଣ ନାମେ ଖ୍ୟାତ । ତହିଁରେ ପାପହର ତୀର୍ଥ ॥ ୬୦
କରିଣ ସ୍ନାନ ଆଚମନ । ତପେ ତୋଷିଲେ ଭଗବାନ ॥ ୬୧
୨୨ ଯେବଣ ହଂସଗୁହ୍ୟ ସ୍ତବେ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ସ୍ତୁତିକଲା ପୂର୍ବେ ॥ ୬୨
ତୋତେ ତା' କରିବା ପ୍ରକାଶ । ଯେଣେ ଦକ୍ଷକୁ ହରି ତୋଷ ॥ ୬୩

ଶ୍ରୀପ୍ରଜାପତିରୁବାଚ

୨୩ ସର୍ବ-ଉତ୍ତମ ଯେ ଅଟଇ । ଯାର ଚିତ୍‌ଶକ୍ତି-ନାଶ ନାହିଁ ॥ ୬୪
ଯେ ଜୀବ, ମାୟା ଦୁହିଁଙ୍କର । ଉପରେ ଅଟଇ ଈଶ୍ୱର ॥ ୬୫
ବିଷୟରସେ ତତ୍ତ୍ୱ ହୋଇ । ଯାହାଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରବର୍ତ୍ତଇ[3] ॥ ୬୬
ସେମାନଙ୍କର ଅଗୋଚର । ସ୍ୱରୂପ ଅଟଇ ଯାହାର ॥ ୬୭
ଯାହାର ଠାରୁ ପରିମାଣ । ନିବୃତ୍ତି ହୋଇଅଛି ପୁଣ ॥ ୬୮
ଯେ ସ୍ୱୟଂପ୍ରକାଶ ଈଶ୍ୱର । ତାଙ୍କୁ କରୁଛି ନମସ୍କାର ॥ ୬୯
୨୪ ପ୍ରପଞ୍ଚ କରେ ଯେ ଗୋଚର । ଜୀବ ଅଟଇ ସଖା ଯାର ॥ ୭୦
ଯେ ଏହି ଦେହରେ ଥିଲେହେଁ । ଯା' ମିତ୍ରଭାବକୁ କେବେହେଁ ॥ ୭୧
ଏହି ଦେହରେ ରହିଥାଇ । ଜୀବ ତା' ଜାଣି ନ ପାରଇ ॥ ୭୨
ଇନ୍ଦ୍ରିୟଆଦିମାନଙ୍କର । ପ୍ରକାଶ କରିବା ପ୍ରକାର ॥ ୭୩
ଜାଣି ନ ପାରନ୍ତି ଯେସନେ । ରୂପ ଆଦି ବିଷୟମାନେ ॥ ୭୪
ସେ ଅଟେ ପରମ ଈଶ୍ୱର । ତାଙ୍କୁ କରୁଛି ନମସ୍କାର ॥ ୭୫
୨୫ ଦେହ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ପ୍ରାଣ, ଭୂତେ । ଅନ୍ତଃକରଣ, ତନମାତ୍ରେ ॥ ୭୬

୧ । ଅପ୍‌ସରା=ପ୍ରମ୍ଳୋଚାନାମ୍ନୀ । ୨ । ଚିତ୍ତରେ । ୩ । ସଞ୍ଚରଇ ।

ଦୃଶ୍ୟ ଦେହକୁ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟଙ୍କୁ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ଥିତ ଦେବତାଙ୍କୁ ॥ ୭୭
ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ଏ ସକଳ । ସମଗ୍ରେ ଜାଣେ କେ ତା' ମୂଳ ॥ ୭୮
ଗୁଣମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଜାଣଇଁ । ସେ ସର୍ବ-ଜ୍ଞାତା ସେ[୧] ଅଟଇ ॥ ୭୯
ସର୍ବଜ୍ଞ ଅଟେ ଯେ ଈଶ୍ୱର । ତାଙ୍କୁ ନ କରଇ ଗୋଚର ॥ ୮୦
ଏ ରୂପେ ଅନନ୍ତ ଯେ ଅଛି । ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ସ୍ତୁତି କରୁଅଛି ॥ ୮୧
୨୬ ନାମ-ରୂପକୁ ନିରୂପଣ । କରଇ ଯେଉଁ ମନ ପୁଣ ॥ ୮୨
ଦୃଷ୍ଟି ସ୍ମରଣ ବେନିଙ୍କର । ନାଶ ହୁଅନ୍ତେ ତଦନ୍ତର ॥ ୮୩
ଯେବଣ କାଳେ ସେ ମାନସ । ସମାଧି ହୁଅଇ ପ୍ରକାଶ ॥ ୮୪
କେବଳ ସ୍ୱରୂପ ଜ୍ଞାନରେ । ପ୍ରତ୍ୟେ ହୋଇ ଯେ ସେ କାଳରେ ॥ ୮୫
ସେ ଶୁଦ୍ଧ ଶୁଦ୍ଧମନେ ସ୍ଥିତ । ହେଉଛି ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରଣତ ॥ ୮୬
୨୭ ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷ ଆବର । ମହତତତ୍ତ୍ୱ. ଅହଂକାର ॥ ୮୭
ପଞ୍ଚ ତନ୍ମାତ୍ରରୂପ ହୋଇ । ତ୍ରିଗୁଣ ନବଶକ୍ତି ଯେହି ॥ ୮୮
ଯେ ପଞ୍ଚଭୂତ ଏକାଦଶ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଏ ରୂପେ ଷୋଡ଼ଶ ॥ ୮୯
ତେଣେ ଯେ ଗୁପତ ଈଶ୍ୱର । ନିବେଶି ହୃଦୟମଧ୍ୟର ॥ ୯୦
ଯାହାଙ୍କୁ କରି ବିବେଚନ । କରନ୍ତି ବୁଧ ଜନେ ଧ୍ୟାନ ॥ ୯୧
ଯେ ପଞ୍ଚଦଶ-ସାମିଧେନୀ[୨]- । ମନ୍ତ୍ରପ୍ରକାଶ୍ୟ ଅଟେ ବହ୍ନି ॥ ୯୨
ତାହାଙ୍କୁ ଦାରୁରେ ଯେସନ । ପ୍ରକାଶ କରେ ବୁଧ ଜନ ॥ ୯୩
୨୮ ଯାହାର ଠାବରୁ ଅଶେଷ । ବିଶେଷ ହୋଇଛି ପ୍ରକାଶ ॥ ୯୪
ସେ ମାୟାନିଷେଧେ ନିର୍ବାଣ- । ସୁଖେ ଯା' ଅନୁଭବ ପୁଣ ॥ ୯୫
ଯେତେକ ନାମ ରୂପ ହୋଇ । ସେ ସର୍ବରୂପ ସେ ଅଟଇ ॥ ୯୬
ଯା' ଆତ୍ମମାୟା ନୋହେ କହି । ମୋତେ ପ୍ରସନ୍ନ ହେଉ ସେହି ॥ ୯୭
୨୯ ଯେତେକ ଯେତେକ ବଚନେ । କଥିତ ହୋଇଛି ଭୁବନେ ॥ ୯୮
ଯା' ବୁଦ୍ଧିବ୍ୟବସାୟେ ଜାଣି । ଯାହା ଇନ୍ଦ୍ରିୟେ ପରିମାଣି ॥ ୯୯
ମନେ ବିଗ୍ରହେ ଯାହି ଯାହି । ତାଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ ନୋହେ ସେହି ॥୧୦୦
ଯେଉଁ ନ୍ୟାୟରୁ ସେ ସମସ୍ତ । ଗୁଣରେ ଅଟଇ ବର୍ଦ୍ଧିତ ॥୧୦୧
ଗୁଣଙ୍କ ଉତ୍ପତ୍ତି-ପ୍ରଳୟେ । ତାହାଙ୍କୁ ପୁଣ ଲକ୍ଷି ହୋଏ ॥୧୦୨
୩୦ ଯହିଁରେ ଦ୍ରବ୍ୟଆଦି ଥୋଇ । ଅଧିକରଣ ସେ ବୋଲାଇ ॥୧୦୩
ଯହିଁରୁ ନିଃସରଇ କିଛି । ସେ ଅପାଦାନ ବୋଲାଇଛି ॥୧୦୪
ଧାନ୍ୟାଦି ଛେଦେ ଯେଣେ ନର । କରଣସଂଜ୍ଞା ସେ ଦାତ୍ରର ॥୧୦୫
ଗୃହଦ୍ରବ୍ୟାଦି ସର୍ବ ଯାର । ସମ୍ବନ୍ଧ ନାମ ଅଟେ ତାର ॥୧୦୬

---

୧ । ସେ=ଜୀବ ।
୨ । ସାମିଧେନୀ=ସମିଧରେ ଅଗ୍ନିସଂଯୋଗ ବେଳେ ଯେଉଁ ଋକ୍‌ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଏ ।

ଯାହାକୁ ଦେଇ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ । ତାହାର ସଂଜ୍ଞା ସମ୍ପ୍ରଦାନ ॥ ୧୦୭
କର୍ତ୍ତା ଯାହାକୁ ବାଞ୍ଛା କରେ । କର୍ମସଂଜ୍ଞାକୁ ସେହୁ ଧରେ ॥ ୧୦୮
ଯେ ପରବଚନ ଆଚରେ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କର୍ମକୁ ଯେ କରେ ॥ ୧୦୯
ପ୍ରୟୋଜ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜକ ହୋଇ । ସେ ବେନି କର୍ତ୍ତାସଂଜ୍ଞା ବହି ॥ ୧୧୦
ସେ ସର୍ବ ମାୟାରେ ସଂଯୁତ । ବ୍ରହ୍ମ ଅଟଇ ଏ ନିୟତ ॥ ୧୧୧
ଯେଣୁ ସେମାନଙ୍କ କାରଣ । ପୂର୍ବରୁ ସିଦ୍ଧ ଅଟେ ପୁଣ ॥ ୧୧୨
ବ୍ରହ୍ମାଦି ଯେତେ ଜୀବଗଣ । ତାଙ୍କର ପରମ କାରଣ ॥ ୧୧୩
ସଜାତି ବିଜାତି ଆବର । ଏ ଦୁଇ କଥା ନାହିଁ ଯାର ॥ ୧୧୪
୩୧ ବିଦ୍ୟାକୁ ଆଦି ହୋଇ ଯେତେ । ଯା’ ମାୟାଶକ୍ତି ଏ ଜଗତେ ॥ ୧୧୫
ବଚନ କହନ୍ତି ଯେ ଜନ । ବିବାଦ କରନ୍ତି ଯେ ଆନ ॥ ୧୧୬
ତାଙ୍କ ବିବାଦ-ସଂବାଦର । ସ୍ଥାନ ହୁଅନ୍ତି ତଦନ୍ତର ॥ ୧୧୭
ଆତ୍ମମୋହକୁ ତାହାଙ୍କର । କରନ୍ତି ପୁଣ ବାରମ୍ବାର ॥ ୧୧୮
ଅନନ୍ତ ଗୁଣ ଅଟେ ଯାର । ତାହାଙ୍କୁ ମୋର ନମସ୍କାର ॥ ୧୧୯
୩୨ କର, ଚରଣ ଆଦି ଅଙ୍ଗ । ବିଷ୍ଣୁର ଅଛି ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗ ॥ ୧୨୦
ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି କହି । ଜ୍ଞାନଶାସ୍ତ୍ରେ ସେ ପୁଣ ନାହିଁ ॥ ୧୨୧
ଏକ ବିଷୟେ ଶାସ୍ତ୍ର ଦୁଇ । ଏରୂପେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତି ଅଛଇ ॥ ୧୨୨
କେ ବୋଲେ ଅଛି, କେହୁ ପୁଣ । ନାହିଁ ବୋଲଇ ଏ ରୂପେଣ ॥ ୧୨୩
ସେ ବେନି ଶାସ୍ତ୍ରଙ୍କର ମତ । ବିରୁଦ୍ଧ ଅଟଇ ନିୟତ ॥ ୧୨୪
ତାହାଙ୍କୁ ଅନୁଗତ ହୋଇ । ପ୍ରତୀତ ଯେହୁ ବ୍ରହ୍ମ ସେହି ॥ ୧୨୫
୩୩ ଯେହୁ ଅନନ୍ତ ଭଗବାନ । ଅଟଇ ନାମରୂପହୀନ ॥ ୧୨୬
ପାଦମୂଳକୁ ଆପଣାର । ଭଜିଲା ଲୋକମାନଙ୍କର ॥ ୧୨୭
ଅନୁଗ୍ରହାର୍ଥେ ଜନ୍ମ ହୋଇ । ବିବିଧ ରୂପକୁ ଧରଇ ॥ ୧୨୮
କର୍ମମାନଙ୍କେ ନାମମାନ । ଧରଇ ଯେଉଁ ଭଗବାନ ॥ ୧୨୯
ସେ ସର୍ବଜଗତେ ପ୍ରଧାନ । ମୋତେ ହୁଅନ୍ତୁ ସୁପ୍ରସନ୍ନ ॥ ୧୩୦
୩୪ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଦେହେ ଥାଇ । ପ୍ରାକୃତ ଜ୍ଞାନପଥେ[୧] ଯେହି ॥ ୧୩୧
ତାଙ୍କ ବାସନା-ଅନୁସାରେ । [୨]ସେ ସେହି ଦେବତାରୂପରେ ॥ ୧୩୨
ପ୍ରକାଶ ହୋଇଛି ସଂତତେ । ପବନ ଯେସନେ ଜଗତେ ॥ ୧୩୩

---

୧ । ଜ୍ଞାନପଥ=ଉପାସନାମାର୍ଗ ।

୨ । ଯୋ ଯୋ ଯାଂ ଯାଂ ତନୁଂ ଭକ୍ତଃ ଶ୍ରଦ୍ଧୟାର୍ଚ୍ଚିତୁମିଚ୍ଛତି ।
ତସ୍ୟ ତସ୍ୟାଚଳାଂ ଶ୍ରଦ୍ଧାଂ ତାମେବ ବିଦଧାମ୍ୟହମ୍ ॥ ୧
ସ ତୟା ଶ୍ରଦ୍ଧୟା ଯୁକ୍ତସ୍ତସ୍ୟାରାଧନମୀହତେ ।
ଲଭତେ ଚ ତତଃ କାମାନ୍ ମୟୈବ ବିହିତାନ୍ ହି ତାନ୍ ॥ ୨ (ଗୀତା)

ପଦ୍ମାଦିଗନ୍ଧଭେଦ ପାଇ । ବିବିଧ ଗନ୍ଧବନ୍ତ ହୋଇ ॥୧୩୪
{ରେଣୁର ଧୂମରାଦି ଗୁଣ । ପାଇ ସେ ରୂପବନ୍ତ ପୁଣ ॥ ୧
{ନାନା ଦେବତାରୂପେ ଯେହି । ତେସନେ ନାନା ଫଳ ଦେଇ ॥ ୨}
ଏମନ୍ତ ଅଟେ ଯେ ଈଶ୍ୱର । କରୁ ସେ ମନୋରଥ ମୋର ॥୧୩୫

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୩୫ ସେ ଅଘମର୍ଷଣ ତୀର୍ଥରେ । ହେ କୁରୁଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ଏ ପ୍ରକାରେ ॥୧୩୬
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତେ ପୂର୍ବେ ଦକ୍ଷ । ତାହାଙ୍କୁ ହୋଇଲେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥୧୩୭
ଭଗତ ଅଟନ୍ତି ଯେ ଜନ । ତାଙ୍କ ବତ୍ସଳ ଭଗବାନ ॥୧୩୮
୩୬ ସ୍କନ୍ଧଉପରେ ଗରୁଡ଼ର । ନିବେଶି ଅଛନ୍ତି ପୟର ॥ ୧୩୯
ପ୍ରଲମ୍ବ ମହାଭୁଜମାନ । ଆଠ ସଂଖ୍ୟକ ସୁଶୋଭନ ॥ ୧୪୦
ଶଙ୍ଖ, ସୁଦରଶନ, ଅସି । ଧନୁ, ସାୟକ, ଚର୍ମ ମିଶି ॥ ୧୪୧
ଯେ ପାଶ, ଗଦା ଯେ ଆବର । ଏ ରୂପେ ଅଷ୍ଟାୟୁଧଧର ॥ ୧୪୨
୩୭ ପୀତ ବସନ ପରିଧାନ । ମେଘର ପ୍ରାୟ ଶ୍ୟାମବର୍ଣ୍ଣ ॥୧୪୩
ପ୍ରସନ୍ନ ବିଶେ ଯାହାଙ୍କର । ବଦନ, ନୟନ ଆବର ॥ ୧୪୪
କଣ୍ଠରୁ ପାଦ-ଅନ୍ତଯାଏ । ବନମାଳାରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଏ ॥୧୪୫
ଯାର ସକଳ ଅଙ୍ଗମାନ । ଶ୍ରୀବତ୍ସ କୌସ୍ତୁଭେ ଶୋଭନ ॥ ୧୪୬
୩୮ କିରୀଟ କଟକ[୧] ବିଶାଳ । ସ୍ଫୁରଇ ମକର କୁଣ୍ଡଳ ॥ ୧୪୭
ବଳୟ, ଅଙ୍ଗଦ, ନୂପୁରେ । ଭୂଷିତ କାଞ୍ଚୀମୁଦ୍ରିକାରେ ॥ ୧୪୮
୩୯ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟମୋହନ ଆକାର । ଧରନ୍ତେ ତ୍ରିଭୁବନେଶ୍ୱର ॥ ୧୪୯
ନାରଦ, ନନ୍ଦ ଆଦି ଯେତେ । ବିଷ୍ଣୁର ପାର୍ଷଦ ସମସ୍ତେ ॥ ୧୫୦
ଯେ ଆନ ସୁରଯୂଥପତି । ସେମାନେ ବେଢ଼ିଣ ଅଛନ୍ତି ॥ ୧୫୧
ଯେ ସିଦ୍ଧ, ଗନ୍ଧର୍ବ, ଚାରଣ । ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ଗୀତେ ପୁଣ ॥ ୧୫୨
୪୦ ସେ ରୂପ ଅତି ଅଦଭୁତ । ଦେଖିଣ ଭୟ ହେଲା ଜାତ ॥୧୫୩
ସେ ପ୍ରଜାପତି ଅତିଶୟେ । ହରଷଚିତ୍ତ ପୁଣି ହୋଏ ॥ ୧୫୪
ଦଣ୍ଡପ୍ରାଏକ ମହୀତଳେ । ପ୍ରଣାମ କଲା ତତକାଳେ ॥ ୧୫୫
୪୧ ନିର୍ଝରମାନଙ୍କେ ଯେସନ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଅନ୍ତି ନଦୀମାନ ॥ ୧୫୬
ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ସେ ପ୍ରକାରେ । ପୂରନ୍ତେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆନନ୍ଦରେ ॥ ୧୫୭
ବଚନ ଆଦିମାନଙ୍କର । ବୃତ୍ତି ହୁଅନ୍ତେ ଅତି ଦୂର ॥ ୧୫୮
ଶକତ ନୋହିଲା ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ । କିଛି ବଚନ କହିବାକୁ ॥ ୧୫୯
୪୨ ସେ ପ୍ରଜାପତି ପ୍ରଜାକାମ । ସେ ରୂପେ କରନ୍ତେ ପ୍ରଣାମ ॥୧୬୦
ତାହାଙ୍କୁ ଏମନ୍ତ ବଚନ । ପ୍ରକାଶ କଲେ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ॥ ୧୬୧
ସମସ୍ତ ଭୂତମାନଙ୍କର । ଚିତ୍ତକୁ ଜାଣେ ଯେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୬୨

୧ । କଟକ=ବଳୟ ।

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

୪୩ ହେ ପ୍ରାଚେତସ ମହାଭାଗ ! । ତପେ ତୁ ସିଦ୍ଧ ହେଲୁ ବେଗ ॥ ୧୬୩
ଯେଣୁ ମୋ' ବିଷୟେ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ । ଭକ୍ତିକି ଲଭିଲୁ ମୋ'ଠାରେ ॥ ୧୬୪
୪୪ ହେ ପ୍ରଜାନାଥ ! ମୁହିଁ ତୋତେ । ପ୍ରୀତ ହୋଇଲି ନିଜ ଚିତ୍ତେ ॥ ୧୬୫
ଯେଉଁ ନ୍ୟାୟରୁ ତପ ତୋର । ଏ ଜଗତର ବୃଦ୍ଧିକର ॥ ୧୬୬
ଏ ଅଟେ କାମନା ମୋହର । ଯା ବୃଦ୍ଧି ହେବ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ॥ ୧୬୭
୪୫ ବ୍ରହ୍ମା, ଶଙ୍କର, ତୁମ୍ଭେ ଯେତେ । ପ୍ରଜାଙ୍କ ପତି ଏ ଜଗତେ ॥ ୧୬୮
ଯେତେକ ମନୁ, ସୁରେଶ୍ୱର । ଏମାନେ ବିଭୂତି ମୋହର ॥ ୧୬୯
ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଜନମକୁ ପୁଣ । ଏମାନେ ଅଟନ୍ତି କାରଣ ॥ ୧୭୦
୪୬ ହେ ବିପ୍ର ! ତପସ୍ୟା ମୋହର । ହୃଦୟ, ଯେ ବିଦ୍ୟା ଆବର ॥ ୧୭୧
ମୋହର ତନୁ ସେ ପ୍ରମାଣ । ଧ୍ୟାନବିଷୟ କ୍ରିୟା ପୁଣ ॥ ୧୭୨
ଆକୃତି, ଯେ ଅଟନ୍ତି ଜାତ । 'ସେ ଯଜ୍ଞେ'[2] ମୋ' ଅଙ୍ଗ ବିଦିତ ॥ ୧୭୩
ଧର୍ମ ଅଟଇ ଆତ୍ମା[3] ମୋର । ପ୍ରାଣ ଅଟନ୍ତି ସର୍ବ ସୁର ॥ ୧୭୪
୪୭ ସୃଷ୍ଟିରୁ ଆଦ୍ୟେ ଏକା ହୋଇ । ମୁଁ ଥିଲି ଆନ କେହି ନାହିଁ ॥ ୧୭୫
ଗ୍ରାହ୍ୟ ଗ୍ରାହକ ଯେହୁ ଦୁଇ । ଚୈତନ୍ୟମାତ୍ର ହୋଇ ରହି ॥ ୧୭୬
ଅବ୍ୟକ୍ତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟବୃତ୍ତିରେ । ପ୍ରସୁପ୍ତପ୍ରାୟ ସବୁଠାରେ ॥ ୧୭୭
୪୮ ଅନନ୍ତଗୁଣ ମୁଁ ଅନନ୍ତ । ମୋଠାରେ ମାୟାରୁ ସମ୍ଭୂତ ॥ ୧୭୮
ଯେବେ ଏ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ହୋଇଲା । ତେବେ ସ୍ୱୟଂଭୂ ସମ୍ଭବିଲା ॥ ୧୭୯
ଆଦ୍ୟ ଅଟେ ସେ ସକଳର । ଯୋନି-ଜନମ ନାହିଁ ତାର ॥ ୧୮୦
୪୯ ବୃଦ୍ଧିକି ଲଭି ମୋ' ବୀର୍ଯ୍ୟରେ । ସେ ବ୍ରହ୍ମା ଯେବଣ କାଳରେ ॥ ୧୮୧
ଜଗତନିର୍ମାଣ ଯେ କର୍ମ । ତହିଁରେ କଲାକ ଉଦ୍ୟମ ॥ ୧୮୨
ଆତ୍ମାକୁ ଅସମର୍ଥ ପ୍ରାଏ । ମଣିଲା ଆପଣା ଆଶୟେ ॥ ୧୮୩
୫୦ ଏଥି ଉତ୍ତାରୁ ତାକୁ ମୁହିଁ । ତପ ବୋଲିଣ କହିଲଇଁ ॥ ୧୮୪
ତପ ଆଚରିଲା ଦାରୁଣ । ଯେଉଁ ତପରେ ଆଦ୍ୟେ ପୁଣ ॥ ୧୮୫
ତୁମ୍ଭ ନବଙ୍କୁ କଲା ଜାତ । ଯେ ତୁମ୍ଭେ ବିଶ୍ୱସୃଜ ମତ ॥ ୧୮୬
୫୧ ଏ ପଞ୍ଚଜନ ପ୍ରଜାପତି- । ସୁତା ଅସିକ୍ନୀ ନାମେ ଖ୍ୟାତି ॥ ୧୮୭
ପତ୍ନୀଭାବେ ହେ ପ୍ରଜେଶ୍ୱର ! । ଏହାକୁ ପ୍ରତିଗ୍ରହ କର ॥ ୧୮୮
୫୨ ସ୍ତିରୀପୁରୁଷ ବେନିଙ୍କର । ସୁରତ ଅଟେ ଧର୍ମ ଯାର ॥ ୧୮୯
ଏରୂପେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିବୁ ତୁହି । ଏହି ପ୍ରକାରେ ହେବ ସେହି[4] ॥ ୧୯୦
ଏ ପ୍ରଜାସର୍ଗ ତାହାଠାରେ । ସର୍ଜିବୁ ବହୁତ ପ୍ରକାରେ ॥ ୧୯୧
୫୩ ତୋ'ଠାରୁ ତଳକୁ ଭୁବନେ । ହୋଇବେ ଯେତେ ପ୍ରଜାମାନେ ॥ ୧୯୨

---

୧ । "ଶିରୋ ବା ଏତଦ୍ ଯତ୍ ସବର୍ଗେ୍ୟା ଗ୍ରୀବା ଉପସଦସ୍ତକ୍ଷୁଷୀ ଆଜ୍ୟଭାଗୌ ।" (ଶ୍ରୁତି)
୨ । ଯଜ୍ଞେ=ଯଜ୍ଞମାନେ । ୩ । ଆତ୍ମା=ମନ । ୪ । ସେହି=ଅସିକ୍ନୀ ।

ମେ ସର୍ବେ ମୋହର ମାୟାରେ । ମିଥୁନ ହୋଇଣ ସ୍ଥିରୀରେ ।। ୧୯୩
ପୁତ୍ରାଦିରୂପେ ସଂଭବିବେ । ମୋହର ବଳିକି ହରିବେ ।। ୧୯୪

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୫୪ ବିଶ୍ୱଭାବନ ଭଗବାନ । କହିଣ ଏତେକ ବଚନ ।। ୧୯୫
ଦକ୍ଷ କରନ୍ତେ ବିଲୋକନ । ସେଠାରେ ହେଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ।। ୧୯୬
ସ୍ୱପ୍ନରେ ଲଭିଥିଲା ବିତ୍ତ । ଯେସନ୍ତେ ହୁଅଇ ଅନ୍ତର୍ହିତ ।। ୧୯୭
ହେ କୃଷ୍ଣ ଭଗତସୋଦର ! । ବିଶ୍ୱଭାବନ ! ଦାମୋଦର ।। ୧୯୮
ଦୀନବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ରଖ ବାରେ । ତୁମ୍ଭ ଶ୍ରୀଚରଣସେବାରେ ।। ୧୯୯

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଷଷ୍ଠସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀହଂସଗୁହ୍ୟସ୍ତବୋ
ନାମ ଚତୁର୍ଥୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।।

ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ

ପଞ୍ଚମେ ନାରଦେନାଥ ବାଚଃ କୂଟୈସ୍ତୁ ନାଶିତାନ୍ ।
ସୁତାନାକର୍ଣ୍ୟ ଦକ୍ଷୋଽମୁଂ ଶଶାପେତି ନିରୂପ୍ୟତେ ।। ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ବିଷ୍ଣୁମାୟାରେ ବୃଦ୍ଧ ହୋଇ । ସେ ପଞ୍ଚଜନସୁତାଠାଇଁ ।। ୧
ହର୍ଯ୍ୟଶ୍ୱ ନାମରେ ଅୟୁତ । ପୁତ୍ର ସେ ପ୍ରଭୁ କଲା ଜାତ ।। ୨
୨ ଅଭିନ୍ନଧର୍ମସୁଚରିତ । ସେ ଦକ୍ଷତନୂଜ ସମସ୍ତ ।। ୩
ପ୍ରଜାସର୍ଜନା ବିଷୟରେ । ପିତା କହନ୍ତେ ତଦନ୍ତରେ ।। ୪
ପଶ୍ଚିମ ଦିଗକୁ ଗମନ । କଲେ ସମସ୍ତେ ହେ ରାଜନ ।। ୫
୩ ଯହିଁରେ ନଦୀସମୁଦ୍ରର । ସଙ୍ଗମ ନାରାୟଣ-ସର ।। ୬
ସେ ତୀର୍ଥ ଅଟେ ସୁମହତ । ମୁନିସିଦ୍ଧରେ ନିଷେବିତ ।। ୭
୪ ଆଚମନରୁ ସେ ଜଳର । ରାଗାଦି ମଳ[୧] ଗଲା ଦୂର ।। ୮
ତେଣୁ ପାରମହଂସ ଧର୍ମେ । ଉପନ୍ନମତି ହେଲେ[୨] କ୍ରମେ ।। ୯
୫ ପିତା-ଆଜ୍ଞାରେ ବଶ ହେଲେ । ଉଗ୍ର ତପସ୍ୟା ଆଚରିଲେ ।। ୧୦
ପ୍ରଜାଙ୍କ ବୃଦ୍ଧିକି ଉଦ୍ୟତ । ହୋଇଛନ୍ତି ଯେ ଦକ୍ଷସୁତ ।। ୧୧
ତାହାଙ୍କୁ ସେ ସ୍ଥାନରେ ଆସି । ଦର୍ଶନ କଲେ ଦେବ-ଋଷି ।। ୧୨
୬ ଏଥି ଉତ୍ତାରୁ ହର୍ଯ୍ୟଶ୍ୱଙ୍କୁ । କହିଲେ ଏମନ୍ତ ବାକ୍ୟକୁ ।। ୧୩
ନ ଦେଖି ଭୂମିର ଅନ୍ତକୁ । କେମନ୍ତେ ସର୍ଜିବ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ।। ୧୪
ପାଳକ ହୋଇ ତୁମ୍ଭେମାନେ । ଅଜ୍ଞାନ ଅଟ ଏ ଭୁବନେ ।। ୧୫

୧ । ମନ୍ଁ । ୨ । କଲେ ।

୭ ଏକ ପୁରୁଷ ଅଛି ଯହିଁ । ଏମନ୍ତ ରଜ୍ୟକୁ ନ ଗ୍ରହିଁ ।। ୧୬
ଯହୁଁ ନିର୍ଗମ ନୋହେ ପ୍ରାଣୀ । ଏମନ୍ତ ଗର୍ତ୍ତକୁ ନ ଜାଣି ।। ୧୭
ବହୁତ-ରୂପୀ ଯେ ଯୁବତି । ପୁରୁଷ ଯେ ଅସତୀପତି ।। ୧୮
୮ ଯେ ନଦୀ ଦୁଇଦିଗେ ବହି । ପଞ୍ଚିଶଚିତ୍ର ଗୃହ ଯହିଁ ।। ୧୯
ଯା' କଥା ବିଚିତ୍ର ଅଟଇ । ନ ଜାଣି ସେ ହଂସକୁ କାହିଁ ।। ୨୦
କ୍ଷୁରରେ ବଜ୍ରରେ ନିର୍ମାଣ । ହୋଇଲା ପ୍ରାୟ ଯେ ତୀକ୍ଷଣ ।। ୨୧
ଆପଣା ଆୟତ୍ତେ ଭ୍ରମଣ । କଁରେ ଯେ ତାକୁ ନ ଜାଣିଣ ।। ୨୨
୯ ଯେ ପିତା ସର୍ବଜ୍ଞ ଅଟଇ । ସେ ଯେଉଁ ଆଜ୍ଞା ଅଛି ଦେଇ ।। ୨୩
ସେ ଅନୁରୂପ ଆପଣାର । ତାହା ନକରିଣ ଗୋଚର ।। ୨୪
ନ ଜାଣି ଏତେ କଥାମାନ । କି ରୂପେ କରିବ ସର୍ଜନ ।। ୨୫

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୦ ସେ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ଶ୍ରବଣରେ । ହର୍ଯ୍ୟଶ୍ୱମାନେ ତଦନ୍ତରେ ।। ୨୬
ବିଚାର ଶକତି ଯହିଁରେ । ସହଜ ଅଟେ ସେ ବୁଦ୍ଧିରେ ।। ୨୭
ନାରଦଙ୍କର କୂଟବାଣୀ । ସ୍ୱୟେଂ ବିଚାର କଲେ ପୁଣି ।। ୨୮
୧୧ ଆପଣା ବନ୍ଧକୁ କାରଣ । ଅନାଦି ଅଟଇ ଯେ ପୁଣ ।। ୨୯
ଲିଙ୍ଗସ୍ୱରୂପୀ ସେ ଈଶ୍ୱର[୧] । 'ଭୂମି'ଶବଦେ ସେ ପ୍ରଚାର ।। ୩୦
ତାହାର ନାଶକୁ ନ ଗ୍ରହିଁ । ଯେ ମୋକ୍ଷ-ଉପଯୋଗୀ ନୋହି ।। ୩୧
ସେ କର୍ମମାନଙ୍କରେ ଆନ । ଅଛି କେବଣ ପ୍ରୟୋଜନ ।। ୩୨
୧୨ ଏକ ଅଟଇ ଯେ ଈଶ୍ୱର । ଯେ ସାକ୍ଷୀ ସକଳ ଲୋକର ।।୩୩
ଯେ ନିତ୍ୟମୁକ୍ତ ନିଜାଧାର । ତାହାକୁ ନ ଦେଖି ଲୋକର ।।୩୪
ଈଶ୍ୱରେ ଅର୍ପିତ ଯେ ନୋହି । ସେ କର୍ମେ କି କାର୍ଯ୍ୟ ଅଛଇ ।।୩୫
୧୩ ପାତାଳ-ଲୋକକୁ ଗମନ । କରିବା ମନୁଷ୍ୟ ଯେସନ ।।୩୬
ପୁଣି ଲେଉଟି ନ ଆସଇ । ସେ ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରାୟ ହୋଇ ।।୩୭
ଯାହାକୁ ପାଇଲେ ପୁରୁଷ । ସଂସାରେ ନୁହଇ ପ୍ରବେଶ ।।୩୮
ସେ ଜ୍ୟୋତିରୂପ ବ୍ରହ୍ମ ପର । ତାକୁ ନ ଜାଣିଲା ଲୋକର ।।୩୯
ସ୍ୱର୍ଗାଦିସାଧନ ଯେ ଆନ । ସେ କର୍ମେ କିବା ପ୍ରୟୋଜନ ।।୪୦
୧୪ ନାନାରୂପୀ ଆପଣା ମତି । ଯେସନେ କୁଳଟା ଯୁବତି ।। ୪୧
ପ୍ରାଣୀଙ୍କି କରେ ଯେ ମୋହିତ । ସେ ଗୁଣମାନଙ୍କେ ସେ ଯୁତ ।। ୪୨
ତାହାର ବିବେକକୁ ପୁଣି । ପାଇଲା ନାହିଁ ଯେଉଁ ପ୍ରାଣୀ ।।୪୩
ଅଶାନ୍ତ କର୍ମମାନଙ୍କରେ । କି କାର୍ଯ୍ୟ ତାର ଏ ସଂସାରେ ।।୪୪
୧୫ ତାହାର ସଙ୍ଗତେ ଯାହାର । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଭାବ ହେଲା ଦୂର ।।୪୫
କୁତ୍ସିତଭାର୍ଯ୍ୟା-ଥିଲା ଜନ । ଯେସନେ ନ ରହେ ଏକସ୍ଥାନ ।।୪୬

---

୧ । ଶରୀର ।

ସେ-ରୂପେ ଜନମ ମରଣ । ଯେ ଲଭୁଅଛି ପୁଣ ପୁଣ ॥୪୭
ନ ଜାଣଇଁ ଯେ ସେ ଆତ୍ମାକୁ[୧] । ନ ବୁଝେ ତା' ଗତିମାନଙ୍କୁ ॥୪୮
ବୁଦ୍ଧି-ଅବିବେକପ୍ରାପତ । କର୍ମରେ ତାହାର କି ଅର୍ଥ ॥୪୯
୧୬ ଯେ ମାୟା ଆପଣା ଇଚ୍ଛାରେ । ସୃଷ୍ଟି-ପ୍ରଳୟ ଦୁଇ କରେ ॥୫୦
ସମୁଦ୍ରସଦୃଶ ଆତ୍ମାର । ଯହିଁ ହେଉଛି ବ୍ୟବହାର ॥୫୧
ସେ ଦେହେ ବେଗକୁ ଯେ ଧରେ । ଜନ୍ମମରଣ ଆଦିଦ୍ୱାରେ ॥୫୨
ଏମନ୍ତ ମାୟାକୁ ନ ଜାଣି । ମତ୍ତ ହୁଅଇ ଯେଉଁ ପ୍ରାଣୀ ॥୫୩
ମାୟାସଂଭବ କାର୍ଯ୍ୟେ ତାର । କି ପ୍ରୟୋଜନ ହେବ ଆର ॥୫୪
୧୭ ପଞ୍ଚବିଂଶତି ତତ୍ତ୍ୱଙ୍କର । ପୁରୁଷ ଅଦ୍ଭୁତ ଆଧାର ॥୫୫
ଯେ କାର୍ଯ୍ୟ-କାରଣନିଚୟ । ତାହାର ଅଟେ ଯେ ଆଶ୍ରୟ ॥୫୬
ଏମନ୍ତ ଆତ୍ମାକୁ ଗୋଚର । କରି ନପାରିଲା ଲୋକର ॥୫୭
ମିଥ୍ୟା-ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଭାବକୃତ । କର୍ମରେ ଅଛି କେଉଁ ଅର୍ଥ ॥୫୮
୧୮ ଯେ ଜ୍ଞାନ-ଜଡ଼ ରୂପ ଦୁଇ- । ବସ୍ତୁକୁ ବିଭିନ୍ନ କରଇ ॥୫୯
ପ୍ରତିପାଦଇ ଈଶ୍ୱରକୁ । ଦେଖାଇ ବନ୍ଧକୁ ମୋକ୍ଷକୁ ॥୬୦
ସେ ଶାସ୍ତ୍ର ଛାଡ଼ି ମତିଭ୍ରମେ । କି କାର୍ଯ୍ୟ ବହିର୍ମୁଖ କର୍ମେ ॥୬୧
୧୯ ଯେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଅଟେ ନିଜାୟତ୍ତ । ଓଟାରେ ସକଳ ଜଗତ ॥୬୨
ଭ୍ରମଣ କରେ ଅନୁକ୍ଷଣେ । ସେ କାଳଚକ୍ର ଯେ ନ ଜାଣେ ॥୬୩
ଫଳରେ କରି ନିତ୍ୟମତି । କାମ୍ୟ କର୍ମ ଯା ଆଚରନ୍ତି ॥୬୪
ବିଶେଷବିଗୁଣଗ୍ଭ ତହିଁ । [୨]ଅସତ କର୍ମଗ୍ଭ କି ହୋଇ ॥୬୫
୨୦ ଯେ ଶାସ୍ତ୍ର ଜନକ ଅଟଇ । ନିବୃତ୍ତି-ଅନୁରୂପ ହୋଇ ॥୬୬
ନିବୃତ୍ତିକର ଆଜ୍ଞା ତାର । ତାହା ଯେ ନ ଜାଣଇଁ ନର ॥୬୭
ପ୍ରବୃତ୍ତିମାର୍ଗରେ ବିଶ୍ୱାସ- । ସଂଯୁତ ହୋଇ ସେ ପୁରୁଷ ॥୬୮
ସୃଷ୍ଟି-ଆଦିରେ କି ପ୍ରକାରେ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତଇ ସେ ଜଗତରେ ॥୬୯
୨୧ ହେ ରାଜା ! ସେ ହର୍ଯ୍ୟଶ୍ୱମାନେ । ଏ ବ୍ୟବସାୟ[୩] କରି ମନେ ॥୭୦
ହୋଇଲେ ଏକଚିତ୍ତ ପୁଣ । ଋଷିଙ୍କି କରି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ॥୭୧
ଯହୁଁ ନିବର୍ତ୍ତେ ନାହିଁ ଜନ । କଲେ ସେ ପଥକୁ ଗମନ ॥୭୨
୨୨ ଯେ ସ୍ୱରବ୍ରହ୍ମରେ ପ୍ରକାଶ । ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ହୃଷୀକେଶ ॥୭୩
ତା' ପାଦପଦ୍ମରେ ଅର୍ପିତ । କରି ଅଖଣ୍ଡ ନିଜ ଚିତ୍ତ ॥୭୪
ସମସ୍ତ ଲୋକକୁ ଭ୍ରମଣ । କଲେକ ମୁନି ତଦନ୍ତେଣ ॥୭୫

---

୧ । ଆତ୍ମା=ଜୀବ ।
୨ । କ୍ଷେତ୍ରେଶବ୍ରହ୍ମବୁଦ୍ଧୀନାଂ ଜୀବମାୟାନ୍ତରାତ୍ମନାମ୍ ।
ଶାସ୍ତ୍ରକାଲୋପଦେଶାନାମଜ୍ଞାନେ କିମ୍ଭ କର୍ମଭିଃ ॥ ଇତି
ବାଚଃ କୂଟସଂଗ୍ରହଶ୍ଳୋକଃ (ସ୍ୱାମୀ) ।
୩ । ବ୍ୟବସାୟ=ନିଶ୍ଚୟ ।

୨୩ ଆପଣା ଉତ୍ତମ ଚରିତେ । ଯେ ଶୋଭା ପାଉଥିଲେ ସୁତେ ॥ ୭୬
ନାରଦଠାରୁ ତାହାଙ୍କର । ନାଶ[୧] କୁ କରିଣ ଗୋଚର ॥ ୭୭
ଶୋଚନ୍ତେ ଏହା ନିଜମତି । ତାପ ଲଭିଲେ ପ୍ରଜାପତି ॥ ୭୮
ଉତ୍ତମ ପୁତ୍ର ଥିବା କଥା । ଶୋକର ସ୍ଥାନ ଏ ସର୍ବଥା ॥ ୭୯
୨୪ ବ୍ରହ୍ମା କରନ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତି । ପୁଣି ସେ ଦକ୍ଷ ପ୍ରଜାପତି ॥ ୮୦
ସେ ପାଞ୍ଚଜନୀଠାରେ ଜାତ । କଲା ସହସ୍ରସଂଖ୍ୟ ସୁତ ॥ ୮୧
ଶବଳ-ଅଶ୍ୱ[୨] ନାମେ ଖ୍ୟାତ । ଅଟନ୍ତି ସେ ସମସ୍ତ ସୁତ ॥ ୮୨
୨୫ ସର୍ଜନା ଅର୍ଥରେ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ । ପିତା ଦିଅନ୍ତେ ଆଜ୍ଞା ତାଙ୍କୁ ॥ ୮୩
ସମସ୍ତେ ଧୃତବ୍ରତ ହେଲେ । ନାରାୟଣ ସରକୁ ଗଲେ ॥ ୮୪
ଆପଣା ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଇମାନେ । ସିଦ୍ଧ ହୋଇଲେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନେ ॥ ୮୫
୨୬ ଆଚମନରୁ ସେ ଜଳର । ରାଗାଦି ମଳ ହେଲେ ଦୂର ॥ ୮୬
ପ୍ରଣବ ଜପନ୍ତେ ସେ ଭଲେ । ତହିଁ ପରମ ତପ କଲେ ॥ ୮୭
୨୭ କେତେ ହେଁ ମାସ[୩] ଜଳପାନ । କଲେ ସେ ଦକ୍ଷର ନନ୍ଦନ ॥ ୮୮
ତଦନ୍ତେ କେତେ ମାସ ପୁଣ । ଭକ୍ଷଣ କଲେ ସମୀରଣ ॥ ୮୯
ସର୍ବ ବଚନମାନଙ୍କର । ପ୍ରଭୁ ଅଟନ୍ତି ଯେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୯୦
ତାହାଙ୍କୁ ଆରାଧିଲେ ନିତ୍ୟେ । ଏ ମନ୍ତ୍ର ଅଭ୍ୟାସ କରନ୍ତେ ॥ ୯୧
୨୮ ପ୍ରଣବରୂପୀ ନାରାୟଣ । ମହାତ୍ମା ପୁରୁଷ ଯେ ପୁଣ ॥ ୯୨
ଆଶ୍ରୟ ବିଶୁଦ୍ଧସତ୍ତ୍ୱର । ପରମହଂସ ଯେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୯୩
ତାହାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର, ମନେ । ଧ୍ୟାନ କରୁଛୁଁ ଆମ୍ଭେମାନେ ॥ ୯୪
୨୯ ଏ ରୂପେ ପ୍ରଜାସର୍ଗେ ମନ । କରିଛନ୍ତି ଯେ ନିବେଶନ ॥ ୯୫
ହେ ରାଜ-ଇନ୍ଦ୍ର ! ତାଙ୍କୁ ଯାଇଁ । ନାରଦ ପୂର୍ବ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥ ୯୬
ସେହି ବଚନକୂଟମାନ । କହିଲେ ହୋଇ ସାବଧାନ ॥ ୯୭
୩୦ ହେ ଦକ୍ଷସୁତେ ! ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣ । କହୁଛୁଁ ଉପଦେଶ ପୁଣ ॥ ୯୮
ଭ୍ରାତଙ୍କ ଠାରେ ତୁମ୍ଭେମାନେ । ବତ୍ସଳ ଅଟ ଅନୁଦିନେ ॥ ୯୯
ଯେ ମାର୍ଗ ଭ୍ରାତାମାନଙ୍କର । ଅବଲୋକନ ତାହା କର ॥ ୧୦୦
୩୧ ଯେ ଭ୍ରାତା ଧର୍ମ ଜାଣିଥାଇ । ଭ୍ରାତାଙ୍କୁ ଗମନ କରଇ ॥ ୧୦୧
ସଙ୍ଗେ ମରୁତ ମାନଙ୍କର । ହରଷ ଲଭଇ ସେ ନର ॥ ୧୦୨
ତାହାର କେବଳ ସୁକୃତ । ବନ୍ଧୁରୂପରେ ଅଟେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୧୦୩
୩୨ ହେ ନୃପ ! ଅମୋଘଦର୍ଶନ । ଅଟନ୍ତି ଯେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦନ ॥ ୧୦୪
ଗଲେ ଏତେକମାତ୍ର ଭଣି । ସେ ଦକ୍ଷସୁତମାନେ ପୁଣି ॥ ୧୦୫
ମାର୍ଗକୁ ଭାଇମାନଙ୍କର । ଉଦ୍ଦେଶି ଗଲେ ତଦନ୍ତର ॥ ୧୦୬

---

୧ । ନାଶ=ଅଦର୍ଶନ ଅଥବା ସ୍ୱଧର୍ମଭ୍ରଂଶ । ୨ । ସବନ-ଅଶ୍ୱ, ସବଳ-ଅଶ୍ୱ ।
୩ । କାଳ ।

୩୩ ଯେ ଅତି ଉତ୍ତମ ଅଟଇ । ପ୍ରତ୍ୟକ[୧] ବୃତ୍ତି ଲଭ୍ୟ ଯେହି ॥ ୧୦୭
ଉତ୍ତମ ପଥ ସେ ବ୍ରହ୍ମର । ତହିଁକି ଗଲେ ସେ ସତ୍ୱର ॥ ୧୦୮
ଅଦ୍ୟାପି ନିବର୍ତ୍ତିଲେ ନାହିଁ । ଗଲା ରାତ୍ରିଙ୍କ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥ ୧୦୯
୩୪ ଏହି କାଳରେ ପ୍ରଜାନାଥ । ଦେଖନ୍ତେ ବହୁତ ଉତ୍ପାତ ॥ ୧୧୦
ପୁତ୍ରଙ୍କ ଅଦର୍ଶନ ସୟେଂ । ନାରଦ ଋଷି ପୂର୍ବପ୍ରାୟେ ॥ ୧୧୧
ରଚନା କଲେ ଏ ପ୍ରକାର । ଶ୍ରବଣ କଲେ ତଦନ୍ତର ॥ ୧୧୨
୩୫ ପୁତ୍ରଶୋକରୁ ମୂର୍ଚ୍ଛା ଗଲେ । ନାରଦଙ୍କୁ ସେ କ୍ରୋଧ କଲେ ॥ ୧୧୩
ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ରୋଧରେ ଯାହାର । ବିଶେଷେ କମ୍ପୁଛି ଅଧର ॥ ୧୧୪
[୨]ନିକଟେ ଲଭି ନାରଦଙ୍କୁ । କହିଲେ ଏମନ୍ତ ବାକ୍ୟକୁ ॥ ୧୧୫

ଶ୍ରୀଦକ୍ଷ ଉବାଚ

୩୬ ତୁ ଅଟୁ ଅସାଧୁ ପୁରୁଷ । ସାଧୁଙ୍କ ପ୍ରାଏ ତୋର ବେଶ ॥ ୧୧୬
ପ୍ରବର୍ତ୍ତିଥିଲେ ସ୍ୱଧର୍ମରେ । ମୋ ପୁତ୍ରମାନେ ଜଗତରେ ॥ ୧୧୭
ସନ୍ନ୍ୟାସୀ-ଜନଙ୍କର ମାର୍ଗ । ତାହାଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲୁ ଆଗ ॥ ୧୧୮
୩୭ [୩]ଋଷି-ଦେବତା-ପିତୃଗଣ । ଏ ତିନିଙ୍କରି ତିନି ଋଣ ॥ ୧୧୯
ଯେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ଯଜ୍ଞ ବେନି । ପୁତ୍ର ଜନମ ମିଶି ତିନି ॥ ୧୨୦
ଏ ତିନି ଋଣରୁ ମୁକତ । ହୋଇ ନ ଥିଲେ ମୋର ସୁତ ॥ ୧୨୧
ବିହିତ କର୍ମମାନଙ୍କର । କରି ନ ଥିଲେ ସେ ବିଗ୍ରର ॥ ୧୨୨
ହେ ପାପ ! ଉଭୟ ଲୋକର । ଶ୍ରେୟକୁ ନାଶିଲୁ ତାଙ୍କର ॥ ୧୨୩
୩୮ ଏ ରୂପେ ଅଟୁ ତୁ ନିର୍ଦ୍ଦୟ । ଯେ ମତି ପୁତ୍ରାଦି ବିଷୟ ॥ ୧୨୪
ଥିଲା ବାଳକମାନଙ୍କର । କଲୁ ସେ ମତିକି ନିବାର ॥ ୧୨୫
ଯଶକୁ ନାଶିଲୁ ହରିର । ଲଜ୍ଜା ହିଁ ନାହିଁ ତୋହଠାର ॥ ୧୨୬
ବିଷ୍ଣୁ ସେବକ ମଧ୍ୟେ ପୁଣ । କେମନ୍ତେ କରୁ ତୁ ଭ୍ରମଣ ॥ ୧୨୭
୩୯ ତୋହ ବାହାରେ ଯେତେ ଆନ । ଅଛନ୍ତି ଭାଗବତ ଜନ ॥ ୧୨୮
ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହେ । ଅଧୀନ ଅଟନ୍ତି ସବିହେଁ[୪] ॥ ୧୨୯

---

୧ । ପ୍ରତ୍ୟକ — ପଛ (ପ୍ରତ୍ୟକ୍) ।

୨ । 'ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ପରମାର୍ଥ ନିଷ୍ଠା ଶୁଣି ଦକ୍ଷ କାଳେ ବିରକ୍ତ ହୋଇଥିବେ' ଭାବି ନାରଦ ତାହାଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିଥିଲେ ।

୩ । "ଜାୟମାନୋ ହ ବୈ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ତ୍ରିଭିର୍ଋଣବାନ୍ ଜାୟତେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟେଣ ଋଷିଭ୍ୟୋ, ଯଜ୍ଞେନ ଦେବେଭ୍ୟଃ, ପ୍ରଜୟା ପିତୃଭ୍ୟଃ, ଏଷ ବା ଅନୃଣୋ ଯଃ ପୁତ୍ରୀ ଯଜ୍ଞକୃଦ୍ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବାସୀତ୍ ।" (ଶ୍ରୁତିଃ)

ତଥା ଚ ମନୁଃ — ଋଣାନି ତ୍ରୀଣ୍ୟପାକୃତ୍ୟ ମନୋ ମୋକ୍ଷେ ନିବେଶୟେତ୍ ।
ଅନପାକୃତ୍ୟ ମୋକ୍ଷଂ ତୁ ସେବମାନୋ ବ୍ରଜତ୍ୟଧଃ ॥

୪ । ସବିହେଁ = ସଭିଏଁ (ସର୍ବେ) ।

ତୁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ପ୍ରୀତିହର । ଅବୈରୀଙ୍କର ବୈରକର ॥୧୩୦
୪୦ ତୋହର ନାହିଁ ଜ୍ଞାନଲେଶ । ଧରିଛୁ ଅବଧୂତ ବେଷ ॥ ୧୩୧
ଏ ରୂପେ ଗ୍ଭଳନ୍ତେ ତୁ ମତି । ଲୋକର ନୁହଇ ବିରକ୍ତି[୧] ॥ ୧୩୨
ସ୍ନେହପାଶକୁ ଯେ କାଟଇ । ସେ ଶାନ୍ତି ମଣୁଛୁ ତୁ ଯାହି ॥୧୩୩
୪୧ ବିଷୟଙ୍କର ତୀକ୍ଷ୍ଣଭାବ । ଲୋକ ନ କରି ଅନୁଭବ ॥ ୧୩୪
କରି ନ ପାରେ ତା' ଗୋଚର । ସେ ଘେନି ବୁଦ୍ଧିକି ତାହାର ॥ ୧୩୫
ଇତର ଲୋକ ଭେଦକଲେ । ବିରକ୍ତ ନୋହେ ସ୍ୱୟେଂ ଭଲେ ॥ ୧୩୬
୪୨ ଆମ୍ଭେ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମବନ୍ତ । ସାଧୁ ହୋଇଣ ଲୋକେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୧୩୭
ଯେଉଁ ନ୍ୟାୟଗ୍ଭ ତୁ ଆମ୍ଭର । କର୍ମମର୍ଯ୍ୟାଦାମାନଙ୍କର ॥ ୧୩୮
ବିପ୍ରିୟ କଲୁ ସେ କଥା ହିଁ । ସହିଲୁଁ ସୁଦୁଃସହ ସେହି ॥ ୧୩୯
୪୩ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଅକଲ୍ୟାଣ । ଯେଣୁ ତୁ ଆଚରିଲୁ ପୁଣ ॥ ୧୪୦
ହେ ମୂଢ଼ ! ସନ୍ତତିନାଶନ ! । ଭ୍ରମନ୍ତେ ସକଳ ଭୁବନ ॥ ୧୪୧
ସେ ଘେନି କରି ସ୍ଥିର ହୋଇ । ସ୍ଥାନକେ ରହିବୁ ତୁ ନାହିଁ ॥ ୧୪୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୪୪ ସାଧୁମାନଙ୍କରେ ସମ୍ମତ । ଅଟନ୍ତି ଯେଉଁ ବ୍ରହ୍ମାସୁତ ॥୧୪୩
ସେ ସେହିରୂପେ ତା' ଘେନିଲେ । ଦକ୍ଷ ଯେବଣ ଶାପ ଦେଲେ ॥୧୪୪
ସାଧୁ ଶବଦ ଏତେକ ହିଁ । ସହେ ଯା ସ୍ୱୟେଂ ପ୍ରଭୁ ହୋଇ ॥୧୪୫
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚରଣପଙ୍କଜ । ଚିନ୍ତିଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଦ୍ୱିଜ ॥୧୪୬
ଷଷ୍ଠ ସ୍କନ୍ଧକୁ ଗୀତେ ଭଣେ । ସନ୍ତୋଷ ସାଧୁଜନେ ତେଣେ ॥୧୪୭

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଷଷ୍ଠସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀନାରଦଶାପୋ
ନାମ ପଞ୍ଚମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ

ଷଷ୍ଠେ ଦକ୍ଷେଣ ସୃଷ୍ଟାୟାଂ କନ୍ୟାଷଷ୍ଟ୍ୟାଂ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତିତାଃ ।
ପୃଥଗ୍‌ବଂଶା ଯତୋ ଜାତୋ ବିଶ୍ୱରୂପୋ ଦିତେଃ ସୁତାତ୍ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ବ୍ରହ୍ମା କରନ୍ତେ ଅନୁନୟ । ସେ ପ୍ରଚେତସଙ୍କ ତନୟ ॥ ୧
ଅସିକ୍ନୀଠାରେ କଲେ ଜାତ । ତଦନ୍ତେ ଷାଠିଏ ଦୁହିତ ॥ ୨
ସେ ଦକ୍ଷଦୁହିତା ସକଳ । ଅଟନ୍ତି ପିତାରେ ବତ୍ସଳ ॥ ୩
୨ ଧର୍ମକୁ ଦେଲା ସୁତା ଦଶ । ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ପୁଣ ସତାଇଶ ॥ ୪
ଅପର ତେର ଦୁହିତାଙ୍କୁ । ପ୍ରଦାନ କଲା କଶ୍ୟପଙ୍କୁ ॥ ୫

୧ । ବିରତି ।

ଯେ ଭୂତ, କୃଶାଶ୍ୱ, ଅଙ୍ଗିର । ତାହାଙ୍କୁ ଦୁଇ ଦୁଇ ଆର ॥ ୬
ଅପର ଚାରି ସୁତା ଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ତାର୍କ୍ଷଙ୍କୁ ବିଭାକଲେ ॥ ୭
ତାର୍କ୍ଷନାମକୁ ପୁଣ ସେହି । କଶ୍ୟପ ଋଷି ଥିଲେ ପାଇ ॥ ୮
୩ ପୁତ୍ରଙ୍କ ସହିତରେ ପୁଣ । ମୋ ଠାରୁ ତାଙ୍କ ନାମ ଶୁଣ ॥ ୯
ଯାହାଙ୍କ ପୁତ୍ରାଦିସନ୍ତାନେ । ପୂରିଲେ ଏ ତିନି ଭୁବନେ ॥ ୧୦
୪ ଭାନୁ, ଲମ୍ବା, କକୁଭ ଘେନି । ଜାମି, ବିଶ୍ୱା, ସାଧ୍ୟା ଏ ତିନି ॥ ୧୧
ଯେ ମରୁତ୍ୱତୀ, ବସୁ, ଆର । ମୁହୂର୍ତ୍ତା, ସଂକଳ୍ପା, ଇତର ॥ ୧୨
ଏ ଦଶ ଧର୍ମର ଗୃହିଣୀ । ଶୁଣ ପୁତ୍ରଙ୍କ ନାମ ପୁଣି ॥ ୧୩
୫ ଦେବ[୧] ଋଷଭ ଭାନୁସୁତ । ତହିଁରୁ ଇନ୍ଦ୍ରସେନ ଜାତ ॥ ୧୪
ହେ ନୃପ ! ଲମ୍ବାଠାରେ ଜାତ । ବିଦ୍ୟୋତନାମେ ଏକ ସୁତ ॥ ୧୫
ତାହାର ଠାରୁ ଉତପନ । ହୋଇଲେ ସ୍ତନୟିତ୍ନୁ ମାନ ॥ ୧୬
୬ କକୁଭତନୟ ସଂକଟ । ତାହାର ତନୟ କୀକଟ ॥ ୧୭
ଯେ ଭୂମି-ଦୁର୍ଗସ୍ଥାନମାନ । ଏମାନେ କୀକଟନନ୍ଦନ ॥ ୧୮
ସ୍ୱର୍ଗ ଅଟଇ ଜାମିସୁତ । ନନ୍ଦି ତା'ଠାରୁ ହେଲା ଜାତ ॥ ୧୯
୭ ବିଶ୍ୱେଦେବାଏ ବିଶ୍ୱାଠାରେ । ସମ୍ଭବ ହୋଇଲେ କ୍ରମରେ ॥ ୨୦
ତାହାଙ୍କୁ ଅପୁତ୍ର ବୋଲିଣ । ସମସ୍ତେ କରନ୍ତି ବଖାଣ ॥ ୨୧
ସାଧ୍ୟାର ଠାରେ ସାଧ୍ୟଗଣ । ତା'ସୁତ ଅର୍ଥସିଦ୍ଧି ପୁଣ ॥ ୨୨
୮ ଜୟନ୍ତ, ମରୁତ୍ୱନ୍ତ ଦୁଇ । ଜନ୍ମିଲେ ମରୁତ୍ୱତୀଠାଇଁ ॥ ୨୩
ଜୟନ୍ତନାମେ ଯେ ପ୍ରକାଶ । ସେ ଅଟେ ବାସୁଦେବ ଅଂଶ ॥ ୨୪
ଉପେନ୍ଦ୍ର ବୋଲି ଜଗତରେ । ଯାକୁ ଜାଣନ୍ତି ବିଜ୍ଞ ନରେ ॥ ୨୫
୯ ଯେ ମୌହୂର୍ତ୍ତିକ ଦେବଗଣ । ମୁହୂର୍ତ୍ତାଠାରେ ହେଲେ ପୁଣ ॥ ୨୬
ଯେ ଯାହା କାଳରେ ସମ୍ଭୂତ । ଯେ ଫଳ ତାହା ଅବିରତ ॥ ୨୭
ପ୍ରାଣୀଙ୍କି କରନ୍ତି ପ୍ରଦାନ । ଯେ ମୌହୂର୍ତ୍ତିକ ଦେବମାନ ॥ ୨୮
୧୦ ସଂକଳ୍ପ ସଂକଳ୍ପାର ସୁତ । ସଂକଳ୍ପଠାରୁ କାମ ଜାତ ॥ ୨୯
ବସୁନାମରେ ଯେ ବିଦିତ । ଅଷ୍ଟ ବସୁଏ ତାର ସୁତ ॥ ୩୦
ନାମକୁ ଅଷ୍ଟ ବସୁଙ୍କର । ମୋଠାରୁ କର ତୁ ଗୋଚର ॥ ୩୧
୧୧ ଯେ ଦ୍ରୋଣ, ପ୍ରାଣ, ଧ୍ରୁବ ତିନି । ଅର୍କ, ଅଗ୍ନିକି ପୁଣ ଘେନି ॥ ୩୨
ବେନି କୁମର ଦୋଷ, ବସ୍ତୁ[୨] । ଅଷ୍ଟମ ନାମ ବିଭାବସୁ ॥ ୩୩
ଦ୍ରୋଣର ଭାର୍ଯ୍ୟା ଅଭିମତି । ତାଠାରୁ ହୋଇଲେ ଉତ୍ପତ୍ତି ॥ ୩୪
ହରଷ, ଶୋକ, ଭୟ ପୁଣ । ଏ ଆଦି ହୋଇ ଯେତେ ଗୁଣ[୩] ॥ ୩୫
୧୨ ପ୍ରାଣର ଭାର୍ଯ୍ୟା ଊର୍ଜସ୍ୱତୀ । ତାଠାରୁ ହୋଇଲେ ଉତ୍ପତ୍ତି ॥ ୩୬
ସହ, ଆୟୁଷ ବୋଲି ବେନି । ପୁରୋଜବକୁ ଘେନି ତିନି ॥ ୩୭

---

୧ । ବେଦ । ୨ । ବାସ୍ତୁ । ୩ । ଗଣ ।

ଧ୍ରୁବର ଗୃହିଣୀ ଧରଣି । ଜନମ କଲା ସେହୁ ପୁଣି ॥ ୩୮
ବିବିଧ ପୁରମାନଙ୍କର । ଯେଉଁ ଦେବତାଏ ଈଶ୍ୱର ॥ ୩୯
୧୩ ଅର୍କଭାର୍ଯ୍ୟା ବାସନା ଖ୍ୟାତ । ତର୍ଷଆଦିଏ ତାର ସୁତ ॥ ୪୦
ବସୋର୍ଧାରା ଭାର୍ଯ୍ୟା ଅଗ୍ନିର । ଦ୍ରବିଣକାଦି ପୁତ୍ର ତାର ॥ ୪୧
୧୪ ଯେ ସ୍କନ୍ଦ କୃତ୍ତିକାର ସୁତ । ସେହି ଅଗ୍ନିର ପୁତ୍ର ଖ୍ୟାତ ॥ ୪୨
ବିଶାଖା-ଆଦି ଯେ ନନ୍ଦନ । ସ୍କନ୍ଦର ଠାରୁ ସେ ଉତ୍ପନ୍ନ ॥ ୪୩
ଦୋଷର ଶର୍ବରୀ ଗୃହିଣୀ । ସେ ଯାହା ଜନ୍ମ କଲା ପୁଣି ॥ ୪୪
ତାହାର ନାମ ଶିଶୁମାର । କଳା ଅଟଇ ସେ ବିଷ୍ଣୁର ॥ ୪୫
୧୫ ବସ୍ତୁ[1]ର ଆଙ୍ଗିରସୀ ନାରୀ । ଯେ ପୁତ୍ର ଅଟଇ ତାହାରି ॥ ୪୬
ବିଶ୍ୱକର୍ମା ନାମ ତାହାର । ସେ ପତି ଶିଳ୍ପୀମାନଙ୍କର ॥ ୪୭
ଚକ୍ଷୁଷ ମନୁ ତାର ସୁତ । ବିଶ୍ୱେସାଧ୍ୟା[2] ତାଠାରୁ ଜାତ ॥ ୪୮
୧୬ ବିଭାବସୁର ଠାରୁ ଜାତ । ଉଷା କଲାକ ତିନି ସୁତ ॥ ୪୯
ବ୍ୟୁଷ୍ଟ, ରୋଚିଷ ନାମେ ବେନି । ଆତପ ମିଶି ହୋଏ ତିନି ॥ ୫୦
ଆତପୁଁ ଦିବସ ସମ୍ଭୂତ । ସେ ପଞ୍ଚଯାମ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୫୧
ପ୍ରାଣୀଏ ଯେଉଁ ଦିବସରେ । ଜାଗ୍ରତ ହୁଅନ୍ତି କର୍ମରେ ॥ ୫୨
୧୭ ଭୂତର ଭାର୍ଯ୍ୟା ଯେ ଅଟଇ । ସରୂପା ନାମେ ଖ୍ୟାତ ସେହି ॥ ୫୩
ଯେ କୋଟିସଂଖ୍ୟ ରୁଦ୍ରଗଣ । ତାଙ୍କୁ ସେ ଜାତ କଲା ପୁଣ ॥ ୫୪
ରୈବତ, ଅଜ, ଭବ, ଭୀମ । ଯେ ଉଗ୍ର ବୃଷାକପି ବାମ[3] ॥ ୫୫
୧୮ ଯେ ବହୁରୂପ ଯେ ମହାନ । ଅଜୈକପାଦ ଅହିର୍ବୁଧ୍ନ୍ୟ ॥ ୫୬
ରୁଦ୍ରର ପାରିଷଦ ଘୋର । ଯେ ପ୍ରେତ ବିନାୟକ ଆର ॥ ୫୭
ସେମାନେ ଆନ ଭାର୍ଯ୍ୟାଠାରେ । ଜନମ ହୋଇଲେ କ୍ରମରେ ॥ ୫୮
୧୯ ଯେ ଅଙ୍ଗିରସ ପ୍ରଜାପତି । ସ୍ୱଧାନାମରେ ତା' ଯୁବତି ॥ ୫୯
ପିତୃଙ୍କୁ ପୁତ୍ରଭାବେ କଲା । ଯେ ସତୀ ଆନ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଥିଲା ॥ ୬୦
ପୁତ୍ରଭାବରେ କଲା ସେହି । ଅଥର୍ବାଙ୍ଗିର ବେଦ ଯେହି ॥ ୬୧
୨୦ କୃଶାଶ୍ୱ ନାମେ ଯେ ବିଦିତ । ତା' ଭାର୍ଯ୍ୟା ଅର୍ଚ୍ଚି ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୬୨
ତା'ଠାରେ କଲା ସେ ଜନମ । ତାହାର ଧୂମ୍ରକେଶ[4] ନାମ ॥ ୬୩
ଧିଷଣାନାମେ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଆର । ଚ୍ଚରିତନୟ ତାହାଠାର ॥ ୬୪
ଦେବଳ ଏକ ବେଦଶିର । ମନୁ ବୟୁନ ନାମେ ଆର ॥ ୬୫
୨୧ ଯେ କଦ୍ରୁ, ପତଙ୍ଗୀ, ଯାମିନୀ । ବିନତା ତାର୍କ୍ଷ୍ୟର କାମିନୀ ॥ ୬୬
ପତଙ୍ଗୀ ପତଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ । ଯାମିନୀ ପୁଣ ଶଲଭଙ୍କୁ ॥ ୬୭
୨୨ ସୁପର୍ଣ୍ଣା ବିନତାର ନାମ । କଲା ଗରୁଡ଼ଙ୍କୁ ଜନମ ॥ ୬୮
ବିଷ୍ଣୁର ବାହନ ସାକ୍ଷାତ । ଅଟେ ଯେ ଗରୁଡ଼ ବିଦିତ ॥ ୬୯
ସୂର୍ଯ୍ୟସାରଥି ଯେ ଅରୁଣ । ତାହାକୁ ଜାତ କଲା ପୁଣ ॥ ୭୦

୧ । ବାସୁ ୨ । ବିଶ୍ୱସାଧ୍ୟ, ବିଶ୍ୱସାଧ୍ୟା ୩ । ନାମ ୪ । ଧୂମକେତୁ ।

କଦ୍ରୁ ନାମେ ଯେ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଆନ । ଅନେକ ନାଗ କଲା ଜନ୍ମ ॥ ୭୧
୨୩ କୃତ୍ତିକା ଆଦି ତାରାମାନ । ଇନ୍ଦୁର ପତ୍ନୀ ବିଦ୍ୟମାନ ॥ ୭୨
ହେ ନୃପ ! ରୋହିଣୀର ଠାଏ । ପ୍ରେମ କରନ୍ତେ ଅତିଶୟେ ॥ ୭୩
ଉପେକ୍ଷା କରନ୍ତେ ଆନଙ୍କୁ । ଦକ୍ଷ କୁପିତ ହେଲେ ତା'ଙ୍କୁ ॥ ୭୪
ଦକ୍ଷଶାପରୁ କ୍ଷୟରୋଗେ । ପୀଡ଼ିତ ହୋଇଲା ସେ ବେଗେ ॥ ୭୫
ସେ ତେଣୁ ଭାର୍ଯ୍ୟାଙ୍କର ଠାରେ । ଅପୁତ୍ର ହୋଇଲା ସଂସାରେ ॥ ୭୬
୨୪ ଦକ୍ଷଙ୍କୁ କରାଇ ପ୍ରସନ୍ନ । ପୁଣି ଲଭିଲା କଳାମାନ ॥ ୭୭
ଯେଉଁ କଳାଏ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷେ । ଖଣ୍ଡିତ ହୁଅନ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ॥ ୭୮
୨୫ ଯେ ଲୋକମାନଙ୍କର ମାତା । ଅଟନ୍ତି କଶ୍ୟପ-ବନିତା ॥ ୭୯
ଯାହାଙ୍କ ଠାରୁ ଏ ଜଗତ । ପ୍ରଥମେ ହୋଇଛି ସମ୍ଭୂତ ॥ ୮୦
ନାମଙ୍କୁ ତାହାଙ୍କର ପୁଣ । ଏବେ ହୋ କରସି ଶ୍ରବଣ ॥ ୮୧
ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ । କରନ୍ତି ଯେଉଁ ନାମେ ପୁଣ ॥ ୮୨
୨୬ ଅଦିତି, ଦିତି, ଦନୁ ତିନି । କାଷ୍ଠା, ଅରିଷ୍ଟା ପୁଣ ବେନି ॥ ୮୩
ସୁରସା, ଇଳା, ମୁନି ପୁଣି । କ୍ରୋଧବଶା, ତାମ୍ରା ତରୁଣୀ ॥ ୮୪
ସୁରଭି, ସରମା ପ୍ରକାଶ । ତିମି ସହିତେ ତ୍ରୟୋଦଶ ॥ ୮୫
୨୭ ଯେତେକ ଜଳଜନ୍ତୁମାନ । ତିମିର ଠାରୁ ସେ ଉତ୍ପନ୍ନ ॥ ୮୬
ଯେତେ ଶ୍ୱାପଦ ଜନ୍ତୁମାନ । ସେମାନେ ସରମାନନ୍ଦନ ॥ ୮୭
ଗାଇ ମହିଂଷି ଯେବା ଆନ । ଯେତେ ଦ୍ୱିଶଫ[1] ଜନ୍ତୁମାନ ॥ ୮୮
ହେ ନୃପ ! ସୁରଭିର ସୁତ । ସେମାନେ ଅଟନ୍ତି ବିଦିତ ॥ ୮୯
୨୮ ଶ୍ୟେନ, ଗୃଧ୍ରଙ୍କୁ ଆଦି ଯେତେ । ତାମ୍ରାର ସୁତ ସେ ସମସ୍ତେ ॥ ୯୦
ମୁନିର ଠାରୁ ହେଲେ ଜାତ । ଅପ୍‌ସରାଗଣ ଯେ ବିଦିତ ॥ ୯୧
ହେ ନୃପ ! କ୍ରୋଧବଶାସୁତ । ଯେ ଦନ୍ଦଶୂକ ସର୍ପ ମତ ॥ ୯୨
୨୯ ଇଳାର ସୁତ ବୃକ୍ଷମାନେ । ସୁରସାସୁତ ଯାତୁଧାନେ[2] ॥ ୯୩
ଗନ୍ଧର୍ବେ ଅରିଷ୍ଟାର ଠାରେ । କାଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିଶଫୁଁ ଇତରେ[3] ॥ ୯୪
ଦନୁର ଏକଷଠି ସୁତ । ତାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଯେ ବିଦିତ ॥ ୯୫
ସେମାନଙ୍କର ନାମ ପୁଣ । କହିବା ସାବଧାନେ ଶୁଣ ॥ ୯୬
୩୦ ଦ୍ୱିମୂର୍ଦ୍ଧା, ଅରିଷ୍ଟ, ଶମ୍ବର । ଯେ ଅୟୋମୁଖ, ଶଙ୍କୁଶିର ॥ ୯୭
୩୧ ସ୍ୱର୍ଭାନୁ, କପିଳ, ଅରୁଣ । ପୁଲୋମା, ହୟଗ୍ରୀବ ପୁଣ ॥ ୯୮
ବିଭାବସୁ ନାମେ ଯେ ଆନ । ଏକଚକ୍ର, ଅନୁତାପନ ॥ ୯୯
ଯେ ବୃଷପର୍ବା, ଧୂମ୍ରକେଶ । ବିରୂପାକ୍ଷ ମିଶି ଷୋଡ଼ଶ ॥ ୧୦୦
ଦୁର୍ଜୟ, ବିପ୍ରଚିତ୍ତି ଆର । ଏରୂପେ ଅଠର କୁମର ॥ ୧୦୧
୩୨ ସ୍ୱର୍ଭାନୁକନ୍ୟା ଅନୁପମ । ସୁପ୍ରଭା ଅଟଇ ତା' ନାମ ॥ ୧୦୨

---

୧ । ଦ୍ୱିଶଫ=ଦୁଇ ଖୁରା ଥିବା ୨ । ଯାତୁଧାନେ=ଅସୁରମାନେ ।
୩ । ଇତରେ=ଅନ୍ୟମାନେ ।

ନମୁଚି ନାମେ ଦୈତ୍ୟ ଥିଲା । ତାହାକୁ ବିବାହ ସେ ହେଲା ॥୧୦୩
ଶର୍ମିଷ୍ଠା ନାମରେ ବିଦିତ । ଯେ ବୃଷପର୍ବାର ଦୁହିତ ॥ ୧୦୪
ବଳିଷ୍ଠ ନହୁଷ-ନନ୍ଦନ[1] । ତାହାକୁ ବିଭା ହେଲା ପୁଣ ॥ ୧୦୫
୩୩ ଯେ ବୈଶ୍ୱାନର ଦନୁସୁତ । ସୁନ୍ଦର ତା' ଚାରି ଦୁହିତ ॥ ୧୦୬
ଉପଦାନବୀ, ହୟଶିରା । ପୁଲୋମା, କାଳକା ଅପରା ॥ ୧୦୭
୩୪ } ଉପଦାନବୀକି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ । ବିବାହ ହେଲା ହିରଣ୍ୟାକ୍ଷ ॥ ୧୦୮
୩୫ } ଯେ ହୟଶିରା ନାମେ ଥିଲା । ତାହାକୁ କ୍ରତୁ ବିଭା ହେଲା ॥ ୧୦୯
ପୁଲୋମା, କାଳକା ଯେ ବେନି । ବଇଶ୍ୱାନରର ନନ୍ଦିନୀ ॥ ୧୧୦
ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ବାକ୍ୟେ ବଶ ହୋଇ । କଶ୍ୟପ ବିଭା ହେଲେ ତାହି ॥ ୧୧୧
ପୌଲୋମ, କାଳକେୟ ହୋଇ । ଦାନବ ସମ୍ଭବିଲେ ତହିଁ ॥ ୧୧୨
ସେ ସମସ୍ତେ ହିଁ ବଳିୟାର । ଯୁଦ୍ଧରେ ଅଟନ୍ତି ଚତୁର ॥ ୧୧୩
୩୬ ସେ ଦୁଇ ଭାର୍ଯ୍ୟାରେ ସମ୍ଭବ । ଷାଠିଏ ସହସ୍ର ଦାନବ ॥ ୧୧୪
ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ରାଜନ ! । କରନ୍ତି ଯଜ୍ଞବିନାଶନ ॥ ୧୧୫
[2] ତୋହର ପିତାର ଜନକ । ଇନ୍ଦ୍ରର ପ୍ରିୟପାଇଁ ଏକ ॥ ୧୧୬
ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ମାଇଲା । ପୂର୍ବେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାଇଥିଲା ॥ ୧୧୭
୩୭ ଯେ ବିପ୍ରଚିତ୍ତି ଦନୁସୁତ । ସିଂହିକାଠାରେ କଲା ଜାତ ॥ ୧୧୮
ଏକ-ଉତ୍ତର ଶତେ ସୁତ । ରାହୁ ବରିଷ୍ଠ କେତୁଶତ ॥ ୧୧୯
ଗ୍ରହଭାବକୁ ଯେଉଁମାନେ । ପୂର୍ବେ ଲଭିଲେ ଏ ଭୁବନେ ॥ ୧୨୦
୩୮ ଏବେ ଅଦିତିବଂଶ ଶୁଣ । କହିବା ଅନୁକ୍ରମେ ପୁଣ ॥ ୧୨୧
— ଯହିଁରେ ନାରାୟଣ ଦେବ । ନିଜାଂଶେ ହୋଇଲେ ସମ୍ଭବ ॥ ୧୨୨
୩୯ ବିବସ୍ୱାନ, ଅର୍ଯ୍ୟମା ବେନି । ପୂଷା, ତ୍ୱଷ୍ଟା, ସବିତା ତିନି ॥ ୧୨୩
ଭଗ, ଧାତା, ବିଧାତା ଆର । ବରୁଣ, ମିତ୍ର ଯେ ଇତର ॥ ୧୨୪
ଯେ ଶକ୍ର, ଉରୁକ୍ରମ ଆନ । ଏରୂପେ ଦ୍ୱାଦଶ ନନ୍ଦନ ॥ ୧୨୫
୪୦ ଯେ ଶ୍ରାଦ୍ଧଦେବ ମନୁ ନାମ । ବିବସ୍ୱତଙ୍କ ଠାରୁ ଜନ୍ମ ॥ ୧୨୬
କଲା ତାହାଙ୍କୁ ସଂଜ୍ଞା ଆଗ । ପୁଣି ଯମଳ ମହାଭାଗ ॥ ୧୨୭
ସେ ଯମଳରେ ଯମ ଏକ । ଯମୁନା ଅଟଇ ଆରକ ॥ ୧୨୮
ଭୂମିରେ ବଡ଼ବା ସେ ହୋଇ । ଜାତକଲା ନାସତ୍ୟ[3] ଦୁଇ ॥ ୧୨୯
୪୧ ଛାୟା ନାମେ ଯେ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଥିଲା । ସେ ଶନୈଶ୍ଚରଙ୍କୁ ଲଭିଲା ॥ ୧୩୦
ତଦନ୍ତେ ସାବର୍ଣ୍ଣି ମନୁଙ୍କୁ । ଲଭିଲା ତପତୀ କନ୍ୟାକୁ ॥ ୧୩୧
ସମ୍ବରଣଙ୍କୁ ଯେ ତପତୀ । ଲଭିଲା କରି ନିଜ ପତି ॥ ୧୩୨
୪୨ ମାତୃକା ପତ୍ନୀ ଅର୍ଯ୍ୟମାର । ହେଲେ ସେ ଦୁହିଙ୍କ କୁମର ॥୧୩୩
ଚର୍ଷଣି ନାମେ ସେ ବିଦିତ । କୃତ-ଅକୃତଜ୍ଞାନବନ୍ତ ॥୧୩୪

---

୧ । ନହୁଷନନ୍ଦନ=ଯଯାତି । ୨ । ଅର୍ଜୁନ । ୩ । ନାସତ୍ୟ=ଅଶ୍ୱିନିକୁମାର, ଦସ୍ର ।

ମନୁଷ୍ୟଜାତିକି ପୂର୍ବରେ । ବିଧାତା କଳ୍ପିଲା ଯହିଁରେ ॥୧୩୫
୪୩ ପୂଷାର ନ ଜନ୍ମିଲା ସୁତ । ପୂର୍ବେ ଯେ ହେଲା ଭଗ୍ନଦନ୍ତ ॥୧୩୬
ପିଷ୍ଟ କରଇ ସେ ଭକ୍ଷଣ । ଯେ ଦନ୍ତମାନ ପ୍ରକାଶିଣ ॥୧୩୭
ହସିଲା ସେ ମହାଦେବଙ୍କୁ । ଯେ କୋପିଥିଲେ ସେ ଦକ୍ଷକୁ ॥୧୩୮
୪୪ ଅନୁଜା ଅଟଇ ଦୈତ୍ୟର । କନ୍ୟା ରୋଚନା ନାମ ଯାର ॥୧୩୯
ତ୍ୱଷ୍ଟା ନାମରେ ଯେ ଆଦିତ୍ୟ । ତାର ସେ ବନିତା ସମ୍ଭୂତ ॥୧୪୦
ତହିଁରୁ ସନ୍ନିବେଶ ଜାତ । ଯେ ବିଶ୍ୱରୂପ ବୀର୍ଯ୍ୟବନ୍ତ ॥୧୪୧
୪୫ ଯଦ୍ୟପି ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କର । ଅଟେ ସେ ଭଗିନୀକୁମର ॥୧୪୨
ତାହାକୁ ପୁରୋହିତପଣେ । ବରଣ କଲେ ସୁରଗଣେ ॥୧୪୩
ଯେ ବୃହସ୍ପତି ପୁରୋହିତ । କରନ୍ତେ ସେ ଦେବଙ୍କୁ ତ୍ୟକ୍ତ ॥୧୪୪
କୃଷ୍ଣଚରଣପଦ୍ମ ଚିନ୍ତି । ସନ୍ତୋଷ ଦୀନବନ୍ଧୁମତି ॥୧୪୫

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଷଷ୍ଠସ୍କନ୍ଧେ ଦକ୍ଷକନ୍ୟାବଂଶୋ
ନାମ ଷଷ୍ଠୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟ

ସପ୍ତମେ ବିଶ୍ୱରୂପୋଽସୌ ପୌରୋହିତ୍ୟେ ବୃତଃ ସୁରୈଃ ।
ଗୁରୁଣା ସଂପରିତ୍ୟକ୍ତୈଃ ପୌରୋହିତ୍ୟମଥାକରୋତ୍ ॥ ୧

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୧ ଆପଣା ଶିଷ୍ୟ ଯେ ଅଟନ୍ତି । ସେ ଦେବତାଙ୍କୁ ବୃହସ୍ପତି ॥ ୧
ଛାଡ଼ିଲେ ଯେବଣ ହେତୁରେ । ଯେ ଅପରାଧ ଗୁରୁଠାରେ ॥ ୨
ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କର ସମ୍ଭୂତ । ଏହା କହ ହେ ଭଗବନ୍ତ ॥ ୩

ଶ୍ରୀବାଦରାୟଣିରୁବାଚ

୨-୫ ତିନିଭୁବନପ୍ରଭୁପଣେ । ଯେ ମଦ ସମ୍ଭବିଲା ତେଣେ ॥ ୪
ଲଙ୍ଘିଲା ସାଧୁମାନଙ୍କର । ସାଧୁପଛକୁ ପୁରନ୍ଦର ॥ ୫
ମରୁତ, ବସୁ, ରୁଦ୍ରଗଣ । ଆଦିତ୍ୟ, ଋଷିଏ ଯେ ପୁଣ ॥ ୬
ନାସତ୍ୟ, ବିଶ୍ୱେଦେବା ଆନେ । ବେଢ଼ି ଅଛନ୍ତି ସାଧ୍ୟମାନେ ॥ ୭
ଯେ ସିଦ୍ଧ, ଗନ୍ଧର୍ବ, ଚାରଣ । ଯେ ବ୍ରହ୍ମବାଦୀ ମୁନିଗଣ ॥ ୮
ଯେ ଅପସରା, ବିଦ୍ୟାଧର । ପତଙ୍ଗ, ଉରଗ, କିନ୍ନର ॥ ୯
କରନ୍ତେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ସେ ସ୍ତୁତି । ହେ ନୃପ ! ସେବା କରୁଛନ୍ତି[୧] ॥ ୧୦
ଲଳିତ କରିଣ ସେମାନେ । ଗାଉ ଅଛନ୍ତି ସନ୍ନିଧାନେ ॥ ୧୧
ସଭାରେ ସିଂହାସନ ଯେହି । ନିବାସ କରିଛନ୍ତି ତହିଁ ॥ ୧୨

୧ । କରିଛନ୍ତି ।

୬ ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳପ୍ରାୟ ହୋଇ । ଯେ ଶ୍ୱେତଛତ୍ର ଶୋଭା ପାଇ ॥ ୧୩
ଚାମର, ବ୍ୟଜନାଦି ଆନ । ଯେ ଅବା ମହାରାଜଚିହ୍ନ ॥ ୧୪
ତେଣେ ସେ ଅଟନ୍ତି ସଂଯୁତ । ଯେ ଅର୍ଦ୍ଧ ଆସନରେ ସ୍ଥିତ ॥ ୧୫
ସେ ଶଚୀସଙ୍ଗେ ଅତିଶୟେ । ବିରାଜି ଅଛନ୍ତି ସଭାଏ ॥ ୧୬
୭-୮ ପରମ ଗୁରୁ ଦେବଙ୍କର । ଯେ ଗୁରୁ ଅଟେ ଆପଣାର ॥ ୧୭
ଯେ ମୁନିମାନଙ୍କରେ ବର । ଯାକୁ ନମନ୍ତି ସୁରାସୁର ॥ ୧୮
ସେ ବୃହସ୍ପତି ସଭାତଳେ । ମିଳନ୍ତେ, ତାଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ॥ ୧୯
ସେ ଇନ୍ଦ୍ର ପାଛୋଟି ଆସିଣ । ଆସନ ଆଦିରେ ତକ୍ଷଣ ॥ ୨୦
[1]ତାଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦେ ନ ପାଇଲେ । ସେ ଆସି ସଭାରେ ମିଳିଲେ ॥ ୨୧
ଇନ୍ଦ୍ର ଦେଖନ୍ତେ ହେଁ ଏମନ୍ତ । ଆସନୁଁ ନୋହିଲେ ଚଳିତ ॥ ୨୨
୯ ସେ ପ୍ରଭୁ ଅଙ୍ଗିରାଙ୍କ ସୁତ । ଅଟନ୍ତି ମହା ଜ୍ଞାନବନ୍ତ ॥ ୨୩
ସଂପତ୍ତିମଦେ ଯେ ବିକାର । ସେ କଥା କରନ୍ତେ ଗୋଚର ॥ ୨୪
ତହୁଁ ଲେଉଟି ମୌନ ହୋଇ । ବେଗେ ମିଳିଲେ ଗୃହେ ଯାଇଁ ॥ ୨୫
୧୦ ଗୁରୁ-ଅବଜ୍ଞା ଆପଣାର । ଜାଣି ସେକାଳେ ପୁରନ୍ଦର ॥ ୨୬
ସ୍ୱୟେଂ ଆପଣାକୁ ମନରେ । ନିନ୍ଦାକୁ କଲେ ସେ ସଭାରେ ॥ ୨୭
୧୧ ଏ ଅତି ଅଦ୍ଭୁତ ଚରିତ । ଅସାଧୁ ଅଟଇ ମୋ' କୃତ ॥ ୨୮
ଅଳପବୁଦ୍ଧି ଅଟେ ମୁହିଁ । ଅଇଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟରେ ମତ୍ତ ହୋଇ ॥ ୨୯
ଯେଣୁ ସଭାରେ ତିରସ୍କାର । କଲି ଗୁରୁଙ୍କୁ ଆପଣାର ॥୩୦
୧୨ ଇନ୍ଦ୍ରସଂପତ୍ତି ହିଁ ମନରେ । କେଉଁ ପଣ୍ଡିତ ଇଚ୍ଛା କରେ ॥ ୩୧
ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଅଟନ୍ତି ଯେ ସୁର । ହେଲେ ହେଁ ମୁଁ ତାଙ୍କ ଈଶ୍ୱର ॥ ୩୨
ଯେବଣ ସଂପତ୍ତିରେ ମୁହିଁ । ଅସୁରଭାବ ଲଭିଲଇଁ ॥୩୩
୧୩ ରାଜ-ଆସନେ ବସିଥାଇ । ଉଠିବ ନାହିଁ କାହାକୁ ହିଁ ॥୩୪
ଏମନ୍ତ ବୋଲନ୍ତି ଯେ ପ୍ରାଣୀ । ପରମ ଧର୍ମ ସେ ନ ଜାଣି ॥୩୫
୧୪ ସେମାନେ କୁପଥ କହନ୍ତି । ପାପରେ ନରକେ ପଡ଼ନ୍ତି ॥୩୬
ସେ ଲୋକମାନଙ୍କ ବଚନ । ଶ୍ରଦ୍ଧା କରନ୍ତି ଯେଉଁଜନ ॥୩୭
ପାଷାଣ ନାବ ଯେ କରଇ । ସେ ଯେଉଁ ପ୍ରକାରେ ବୁଡ଼ଇ ॥ ୩୮
ସେ ଲୋକେ ସେହି ପରକାରେ । ବୁଡ଼ନ୍ତି ଘୋର ନରକରେ ॥ ୩୯
୧୫ ଅଗାଧ ଅଟେ ବୁଦ୍ଧି ଯାର । ସେ ବିପ୍ର ଗୁରୁ ସୁରଙ୍କର ॥ ୪୦
ମସ୍ତକେ ତାହାଙ୍କ ଚରଣ । ସ୍ପରଶ କରନ୍ତେ ତକ୍ଷଣ ॥ ୪୧
ମୁଁ ହୋଇ ଶଠଭାବହୀନ । ତାଙ୍କୁ କରାଇବି ପ୍ରସନ୍ନ ॥ ୪୨
୧୬ ସେ ଇନ୍ଦ୍ର ଚିନ୍ତନ୍ତେ ଏମନ୍ତ । ଅମରଗୁରୁ ଭଗବନ୍ତ ॥୪୩
ସଦନୁଁ ଅଧ୍ୟାତ୍ମମାୟାରେ । ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଲେ ସତ୍ୱରେ ॥ ୪୪
୧୭ ଦେବଙ୍କ ସଙ୍ଗତରେ ଯୁତ । ହୋଇଣ ଇନ୍ଦ୍ର ଭଗବନ୍ତ ॥ ୪୫

୧ । ଅର୍ଥାତ୍ ଆଦର କଲେ ନାହିଁ ।

ଗୁରୁଙ୍କୁ ଜାଣିମା ନିମିତ୍ତେ । ଯେ ଉପାୟ ତା' ନାନାମତେ ॥୪୬
ପରୀକ୍ଷା କରନ୍ତେ ସର୍ବଥା । ଜାଣି ନ ପାରିଲେ ସେ କଥା ॥ ୪୭
ଧ୍ୟାନ କରନ୍ତେ ମୌନ ହୋଇ । ଯେ ସୁଖ ନ ଲଭିଲେ ତାହି ॥ ୪୮
୧୮ ଅସୁରେ ଶୁଣି ସେ ବୃତ୍ତାନ୍ତ । ଆଶ୍ରୟ କରି ଶୁକ୍ରମତ ॥ ୪୯
ଉଦ୍ୟମ କଲେ ଦେବତାଙ୍କୁ । ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଣ ଯୁଝିବାକୁ ॥ ୫୦
ଦୁର୍ମଦ ଅଟନ୍ତି ସମସ୍ତେ । ଆୟୁଧ ଧରିଛନ୍ତି ହସ୍ତେ ॥ ୫୧
୧୯ ସେ ଦୈତ୍ୟେ ବିନ୍ଧିଲେ ଯେବଣ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଶରଙ୍କୁ ତେଣେ ପୁଣ ॥ ୫୨
ଛିଡ଼ିଲା ଦେବମାନଙ୍କର । ଯେ ବାହୁ, ଉରୁ, କଳେବର[୧] ॥୫୩
ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ସଙ୍ଗତେ ଘେନିଣ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଗଲେ ସେ ଶରଣ ॥୫୪
ଭକ୍ତିଭାବରୁ ତାହାଙ୍କର । ବିନମ୍ର ହୋଇଛି କନ୍ଧର ॥ ୫୫
୨୦ ତେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ପୀଡ଼ିତ । ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ସେ ସମସ୍ତ ॥ ୫୬
ତାହାଙ୍କୁ ଦେଖି ଭଗବାନ । ଯେ ଅଜ କମଳଆସନ ॥ ୫୭
ପରମ କୃପାରେ ବଚନ । କହିଲେ କରନ୍ତେ ସାନ୍ତ୍ୱନ ॥ ୫୮

ଶ୍ରୀବ୍ରହ୍ମୋବାଚ

୨୧ ହେ ସୁରଶ୍ରେଷ୍ଠେ ! ଏ ଅଭୁତ । କଲ ଅଭଦ୍ରକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ॥ ୫୯
ତପସ୍ୟା କ୍ଳେଶକୁ ଯେ ସହି । [୨]ବ୍ରହ୍ମିଷ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଟଇ ॥ ୬୦
ଅଇଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟରୁ ମତ୍ତ ହେଲ । ତାଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦ ନ ପାଇଲ ॥ ୬୧
୨୨ ଯେବଣ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କର । ତୁମ୍ଭେ ସମସ୍ତେ ପ୍ରାଣହର ॥ ୬୨
ତୁମ୍ଭେ ସମୃଦ୍ଧ ସେହୁ କ୍ଷୀଣ । ସେମାନଙ୍କର ଠାରୁ ପୁଣ ॥୬୩
ଜାତ ଯେବଣ ପରାଭବ । ଗୁରୁ-ଅବଜ୍ଞାରୁ ସଂଭବ ॥ ୬୪
ଫଳ ଅଟଇ ଏ ପ୍ରମାଣ । ଏକଥା ତତ୍ତ୍ୱ କରି ଜାଣ ॥୬୫
୨୩ ଗୁରୁ-ଅବଜ୍ଞାରୁ ପ୍ରକ୍ଷୀଣ । ଯେ ଶତ୍ରୁ ହୋଇଥିଲେ ପୁଣ ॥ ୬୬
ହେ ଇନ୍ଦ୍ର ! ତାଙ୍କୁ ଦେଖ ଏବେ । ଶୁକ୍ରଙ୍କୁ ପୂଜି ଭକ୍ତିଭାବେ ॥ ୬୭
ପୂର୍ବ କାଳରୁ ଅତିଶୟ । ଲଭିଣ ଅଛନ୍ତି ଉଦୟ ॥ ୬୮
ଦେବତାପ୍ରାୟ କରି ଚିନ୍ତି । ଭୃଗୁଙ୍କୁ ଯେ ମାନି ଅଛନ୍ତି ॥ ୬୯
ସେ ଦୈତ୍ୟମାନେ ମୋହୋରିହି । ଘେନି ପାରନ୍ତି ସ୍ଥାନକୁହି ॥ ୭୦
୨୪ ଅଭେଦ୍ୟ ମନ୍ତ୍ର ଯାହାଙ୍କର । ସେ ଶିଷ୍ୟମାନେ ଭୃଗୁଙ୍କର ॥ ୭୧
ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଦୁର୍ଜୟ ରୂପରେ । କି ସେ ଗଣନ୍ତି ମାନସରେ ॥ ୭୨
ବ୍ରାହ୍ମଣେ, ବିଷ୍ଣୁ, ଧେନୁମାନେ । ତୁଷ୍ଟି ଲଭନ୍ତି ଯାକୁ ମନେ ॥୭୩
ସେ ନୃପଙ୍କର କଦାଚିତ । ଅଭଦ୍ରେ ନୁହନ୍ତି ସଂଜାତ ॥୭୪
୨୫ ସେ ଘେନି ତ୍ୱଷ୍ଟାର ଯେ ସୁତ । ଅଟେ ତପସ୍ୱୀ ଆତ୍ମବନ୍ତ ॥୭୫

୧ । କଳେବର (ମୂଳ ଶବ୍ଦ 'ଅଙ୍ଗ') =ଉତ୍ତମାଙ୍ଗ ଅର୍ଥାତ୍ ଶିର (ସ୍ୱାମୀ) ।
୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣଂ କୁଳସଂପନ୍ନଂ ଭକ୍ତଂ ବିଷ୍ଣୋର୍ମହାତ୍ମନଃ ।
ଆୟାନ୍ତଂ ବୀକ୍ଷ୍ୟ ନୋତ୍ତିଷ୍ଠେତ୍ ସ ଦୁଃଖୈଃ ପରିଭୂୟତେ ॥

ତାହାଙ୍କୁ ଭଜ ତୁମ୍ଭେ ଯାଇଁ । ତୁମ୍ଭଠାରୁ ସେ ପୂଜା ପାଇ ॥ ୭୬
ଯେ ବା ତୁମ୍ଭର ପ୍ରୟୋଜନ । ତାହା ସେ କରିବ ବିଧାନ ॥ ୭୭
ଅସୁରଙ୍କର ପକ୍ଷପାତ । ତାହାର କର୍ମ ଯେ ବିଦିତ ॥ ୭୮
ସେ କଥା ଯେବେ ତୁମ୍ଭେମାନେ । କ୍ଷମା କରିବ ନିଜ ମନେ ॥ ୭୯

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୬ ହେ ରାଜା ! ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ବ୍ରହ୍ମା କହନ୍ତେ ସେ ଅମରେ ॥ ୮୦
ହେଲେ ସେ ସନ୍ତାପବିହୀନ । ଯେ ଋଷି ତ୍ୱଷ୍ଟାଙ୍କ ନନ୍ଦନ ॥ ୮୧
ତାହାଙ୍କୁ ଯାଇ ଆଲିଙ୍ଗନ । କରି କହିଲେ ଏ ବଚନ ॥ ୮୨

ଶ୍ରୀଦେବା ଊଚୁଃ

୨୭ ଆମ୍ଭେ ଅତିଥି ହୋଇ ତାତ ! । ହେଲୁଁ ତୋ' ଆଶ୍ରମେ ପ୍ରାପତ ॥ ୮୩
ଯେ କର୍ମ ପିତୃମାନଙ୍କର । କାଳକୁ ଉଚିତ ତା' କର ॥ ୮୪
୨୮ ଯେବଣ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କର । ଜନମି ଥାଆନ୍ତି କୁମର ॥ ୮୫
ସେ ପୁତ୍ରଙ୍କରି ହିଁ ପରମ । ପିତୃସେବନରୂପ ଧର୍ମ ॥ ୮୬
ଯେ ହୋଇଥିବେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ । କିପାଇଁ ନୋହିବ ତାଙ୍କରି ॥ ୮୭
୨୯ ଯେ ବେଦ କରେ ଅଧ୍ୟାପନ । ବେଦର ମୂରତି ସେ ଜନ ॥ ୮୮
ପ୍ରଜାପତିର ମୂର୍ତ୍ତି ତାତ । ଇନ୍ଦ୍ରର ମୂର୍ତ୍ତି ଅଟେ ଭ୍ରାତ ॥ ୮୯
ଯେ ମାତା ଜନମ କରଇ । ସାକ୍ଷାତ କ୍ଷିତିମୂର୍ତ୍ତି ସେହି ॥ ୯୦
୩୦ ଭଗିନୀ ଦୟାର ମୂରତି । ସ୍ୱୟେଂ ଧର୍ମମୂର୍ତ୍ତି ଅତିଥି ॥ ୯୧
ଅଗ୍ନିର ମୂର୍ତ୍ତି ଅଭ୍ୟାଗତ । ବିଷ୍ଣୁର ମୂର୍ତ୍ତି ସର୍ବଭୂତ ॥ ୯୨
୩୧ ସେ ଘେନି କରି ଆର୍ତ୍ତ ହୋଇ । ଯେ ପିତୃମାନେ ଅଛୁଁ ରହି ॥ ୯୩
ପର-ସକାଶରୁ ସମ୍ଭବ । ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ପରାଭବ ॥ ୯୪
ନିଜ ତପସ୍ୟାରେ ହେ ତାତ ! । କରନ୍ତେ ସେ ପୀଡ଼ାକୁ ହତ ॥ ୯୫
ତାଙ୍କ ସନ୍ଦେଶ କରିବାକୁ । ସମର୍ଥ ହୁଅ ଏ କାଳକୁ ॥ ୯୬
୩୨ ଯେ ତୁମ୍ଭେ ବ୍ରହ୍ମିଷ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଗୁରୁ କରି ପୁଣ ॥ ୯୭
ବରିବୁଁ କରି ଉପାଧ୍ୟାୟ । ଯେଉଁ ପ୍ରକାରେ ଅତିଶୟ ॥ ୯୮
ବିପକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ବେଗରେ । ଜିଣିମୁ ତୁମ୍ଭର ତେଜରେ ॥ ୯୯
୩୩ କାର୍ଯ୍ୟନିମିତ୍ତେ କନିଷ୍ଠର । ଚରଣେ ଯେଉଁ ନମସ୍କାର ॥ ୧୦୦
ତାହା ନ କରନ୍ତି ନିନ୍ଦନ । ହେ ବିପ୍ର ! ମନ୍ତ୍ରଠାରୁ ଆନ ॥ ୧୦୧
ବୟସେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠତ୍ୱ କାରଣ । ବୟସ ଅଟଇ ପ୍ରମାଣ ॥ ୧୦୨
ଆମ୍ଭର ମନ୍ତ୍ରଦାତାଭାବେ । ତୁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ହୋଇବୁ ସ୍ୱଭାବେ ॥ ୧୦୩

ଶ୍ରୀଋଷିରୁବାଚ

୩୪ ଯାହାକୁ ପୁରୋହିତପଣେ । ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ସୁରଗଣେ ॥ ୧୦୪
ଯାହାର ଅତିଶୟ ତପ । ହସନ୍ତେ ସେହୁ ବିଶ୍ୱରୂପ ॥ ୧୦୫
ସେ ଦେବମାନଙ୍କୁ କୋମଳ । ବଚନ କହିଲେ ତତ୍‌କାଳ ॥ ୧୦୬

ଶ୍ରୀବିଶ୍ୱରୂପ ଉବାଚ

୩୫ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତେଜର ଅଭାବ । କରଇ ପୁରୋହିତଭାବ ॥ ୧୦୭
ଧର୍ମସଂଯୁତ ଯେତେ ଜନ । ସେ ତାହା କରନ୍ତି ନିନ୍ଦନ ॥ ୧୦୮
ହେ ପ୍ରଭୁମାନେ ! ଲୋକଙ୍କର । ତୁମ୍ଭେ ସମସ୍ତେ ଅଧୀଶ୍ୱର ॥ ୧୦୯
ତୁମ୍ଭେ ଯା' କରୁଛ ପ୍ରାର୍ଥନ । ମୋହର ପରା ଯେଉଁ ଜନ ॥ ୧୧୦
କେମନ୍ତେ କରିବ ତା' ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ହୋଇ ॥ ୧୧୧
ତା ନାହିଁ ନ କରିବା କଥା । ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟ ସେ ସର୍ବଥା ॥ ୧୧୨
୩୬ ଯେହୁ ଅଟଇ ଅକିଂଚନ । ତାହାର ଶିଳୋଞ୍ଛନ[୧] ଧନ ॥ ୧୧୩
ତେଣେ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମେ ସେହି । ସାଧୁଙ୍କ ସୁକର୍ମ କରଇ ॥ ୧୧୪
ନିନ୍ଦିତ ପୁରୋହିତପଣ । କେମନ୍ତେ କରିବି ମୁଁ ପୁଣ ॥ ୧୧୫
ହେ ପ୍ରଭୁମାନେ ! ଯେଣେ ତୋଷ । ହୁଅଇ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି ପୁରୁଷ ॥ ୧୧୬
୩୭ ତଥାପି ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର । ପ୍ରାର୍ଥନା ଏ କେତେ ମାତର ॥ ୧୧୭
ଏହା ମୁଁ ନ କରିବି ଆନ । ତୁମ୍ଭର ଯେ ଅବା ପ୍ରାର୍ଥନ ॥ ୧୧୮
ପ୍ରାଣରେ ଅର୍ଥରେ ସେମାନ । ଅବଶ୍ୟ କରିବି ସାଧନ ॥ ୧୧୯

ଶ୍ରୀବାଦରାୟଣିରୁବାଚ

୩୮ ତାହାଙ୍କୁ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି ତଦନ୍ତରେ ॥ ୧୨୦
ତପସ୍ୟା ଅତିଶୟ ଯାର । ସେ ବିଶ୍ୱରୂପ ବିପ୍ରବର ॥ ୧୨୧
ଦେବେ ବରଣ କଲେ ଯେଣୁ । ପରମ ଉଦ୍ୟମରେ ତେଣୁ ॥ ୧୨୨
ତାହାଙ୍କ ପୁରୋହିତପଣ । କଲେ ଆପଣେ ଆଚରଣ ॥ ୧୨୩
୩୯ ଦେବତାଙ୍କର ଯେଉଁ ଅରି । ସେମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଶିରୀ ॥ ୧୨୪
ଶୁକ୍ରଙ୍କ ବିଦ୍ୟାରେ ପାଳନ । ହୋଇଣ ଥିଲା ଅନୁଦିନ ॥ ୧୨୫
ତା' ନାରାୟଣକବଚରେ । କାଟି ଅର୍ପିଲା ଇନ୍ଦ୍ରଠାରେ ॥ ୧୨୬
୪୦ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାରେ ପୁରନ୍ଦର । ରକ୍ଷିତ ହୋଇ ନିରନ୍ତର ॥ ୧୨୭
ଜିଣିଲେ ଅସୁରସୈନ୍ୟକୁ । ତାହା କହିଲେ ସେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ॥ ୧୨୮
ସେ ବିଶ୍ୱରୂପ ବିପ୍ରବର । ଉଦାର ଅଟେ ବୁଦ୍ଧି ଯାର ॥ ୧୨୯
ଯେ କୃଷ୍ଣ କୃପାମୟ ସିନ୍ଧୁ । ତାଙ୍କୁ ଚିନ୍ତିଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ॥ ୧୩୦
ଷଷ୍ଠ ସ୍କନ୍ଧକୁ ଗୀତେ ଭଣେ । ସନ୍ତୋଷ ସାଧୁଜନ ତେଣେ ॥ ୧୩୧
ଏ ରସେ ଯେହୁ ନିମଜ୍ଜନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଚରଣେ ମୋ' ପ୍ରଣତି ॥ ୧୩୨

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଷଷ୍ଠସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀବିଶ୍ୱରୂପୋପାଖ୍ୟାନେ
ନାମ ସପ୍ତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

---

୧ । ଶିଳ୍ପ=କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ଷେତ୍ରସ୍ୱାମୀକର୍ତ୍ତୃକ ଉପେକ୍ଷିତ କଣିଶଉପାଦାନ ।
ଉଞ୍ଛନ=ହାଟଆଦିରେ ପଡ଼ିଥିବା ଧାନଚାଉଳ ।

ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଅଷ୍ଟମେ ବିଶ୍ୱରୂପସ୍ଯ ବର୍ମ ନାରାୟଣାତ୍ମକଂ ।
ଇନ୍ଦ୍ରାୟ ପ୍ରାହ ଯେନେନ୍ଦ୍ରୋ ଗୁପ୍ତୋ ଦୈତ୍ୟାନଥାଜୟତ୍ ॥୧

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୧ ଯେବଣ ବିଦ୍ୟାରେ ରକ୍ଷିତ । ହୋଇଲେ ପୂର୍ବେ ପୁରୁହୂତ ॥ ୧
ବାହନ[୧] ସହିତ ହୋଇଣ । ଯେତେକ ରିପୁସୈନ୍ୟଗଣ[୨] ॥ ୨
ତାହାଙ୍କୁ କ୍ରୀଡ଼ା କଲା ପ୍ରାଏ । ହୋଇ ଜିଣିଣ ସୁରରାଏ ॥ ୩
ତ୍ରିଲୋକସଂବନ୍ଧୀ ହୋଇଣ । ଯେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଭୁଂଜିଲେ ତା'ପୁଣ ॥ ୪
୨ ଯେ ନାରାୟଣସଂଜ୍ଞା ହୋଇ । କବଚ ପ୍ରକାଶ ଅଟଇ ॥ ୫
ହେ ଭଗବନ୍ତ ! ତାହା ମୋତେ । କହିବା ହେଉ ଯଥାଶ୍ରୁତେ ॥ ୬
ଯେଉଁ କବଚରେ ପାଳିତ । ହୋଇ ସମରେ ପୁରୁହୂତ ॥ ୭
ଯେ ଆତତାୟୀ ଶତ୍ରୁ ଥିଲେ । ତାହାଙ୍କୁ ଯେମନ୍ତେ ଜିଣିଲେ ॥ ୮

ଶ୍ରୀବାଦରାୟଣିରୁବାଚ

୩ ଯେ ବିଶ୍ୱରୂପ ତ୍ୱଷ୍ଟାସୁତ । ତାଙ୍କୁ କରନ୍ତେ ପୁରୋହିତ ॥ ୯
ଇନ୍ଦ୍ର ପଚାରନ୍ତେ ତାହାଙ୍କୁ । ସେ ନାରାୟଣକବଚକୁ ॥ ୧୦
ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ କହିଲେ ତା' ପୁଣ । ତୁ ଏକମନା ହୋଇ ଶୁଣ ॥ ୧୧

ଶ୍ରୀବିଶ୍ୱରୂପ ଉବାଚ

୪ ଉତ୍ତରମୁଖ ହୋଇଥାଇ । କରଚରଣଯୁଗ ଧୋଇ ॥ ୧୨
ପବିତ୍ର କୁଶ କରେ ଧରି । ତଦନ୍ତେ ଆଚମନ କରି ॥ ୧୩
ଦ୍ୱାଦଶାକ୍ଷର ଅଷ୍ଟାକ୍ଷର । ମନ୍ତ୍ରଯୁଗଙ୍କେ ତଦନ୍ତର ॥ ୧୪
ନିଜାଙ୍ଗକରନ୍ୟାସ ଦୁଇ । କରି ମଉନ ଶୁଚି ହୋଇ ॥ ୧୫
୫ ଧରିଣ ତାପତ୍ରୟମୂର୍ତ୍ତି । ଯେ ପୂର୍ବ କର୍ମେ ଦୁଃଖ ଦ୍ୟନ୍ତି ॥ ୧୬
ତାହାଙ୍କ ସକାଶୁଁ ତୁରିତ । ଭୟ ହୁଅନ୍ତେ ଉପଗତ ॥ ୧୭
ଯେ ନାରାୟଣମୟ ହୋଇ । କବଚ ପ୍ରକାଶ ଅଟଇ ॥ ୧୮
ତାକୁ ଧରିବ ନିଜ କାୟ । ପୁରୁଷ ନାରାୟଣମୟ ॥ ୧୯
ପାଦରେ, ଜାନୁରେ, ଉରୁରେ । ଉଦରେ ହୃଦରେ ଉରରେ ॥ ୨୦
୬ ଯଥାକ୍ରମରେ ମୁଖେ, ଶିରେ । ପ୍ରଣବ ଆଦି ନ୍ୟାସ କରେ ॥ ୨୧
ବିପରୀତରେ ନାରାୟଣ- । ମନ୍ତ୍ର[୩]କୁ ନ୍ୟାସେ ଅବା ପୁଣ ॥ ୨୨
୭ ଦ୍ୱାଦଶାକ୍ଷରେ ତଦନ୍ତରେ । କରନ୍ୟାସକୁ ପୁଣ କରେ ॥ ୨୩
ପ୍ରଣବଆଦି ଯେ 'ଯ' କାର[୪] । ତେତେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ବିଷ୍କନର ॥ ୨୪

---

୧ । ତୁରଗ । ୨ । ପୁଣ । ୩ । ମନ୍ତ୍ର=''ଓଁ ନମୋ ନାରାୟଣାୟ'' ।
୪ । ଉକାର ।

	ଅଙ୍ଗୁଳି ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ପବରେ	। ନ୍ୟାସ କରଇ ତଦନ୍ତରେ	॥ ୨୫
୮	ପ୍ରଣବ ନ୍ୟସେ ହୃଦୟରେ	। 'ବି' କାର ମସ୍ତକ-ଉପରେ	॥ ୨୬
	ଭ୍ରୂଲତାଯୁଗରେ 'ଷ' କାର	। ଶିଖାରେ ନ୍ୟାସିବ 'ଣ' କାର	॥ ୨୭
୯	'ବେ' କାର ନେତ୍ରଯୁଗଳରେ	। 'ନ' କାର ସମସ୍ତ ସନ୍ଧିରେ	॥ ୨୮
	'ମ' କାର ଅସ୍ତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶିଣ	। ମନ୍ତ୍ରସ୍ୱରୂପ ହୋଏ ପୁଣ	॥ ୨୯
୧୦	ଫଡ଼ନ୍ତ[୧] ବିସର୍ଗ ସହିତେ	। ତା' ନ୍ୟାସେ ସକଳ ଦିଗନ୍ତେ	॥ ୩୦
	ପ୍ରଣବ ଆଦ୍ୟେ ପ୍ରାନ୍ତେ ନମ	। ଚତୁର୍ଥୀଯୁତ ବିଷ୍ଣୁ ନାମ	॥ ୩୧
	ଏ ରୂପେ ଏ ଷଡ଼ ଅକ୍ଷର	। ଅଟଇ ମନ୍ତ୍ରର ଉଦ୍ଧାର	॥ ୩୨
୧୧	ଷଟ ଶକ୍ତିରେ ଯୁତ ହୋଇ	। ଧ୍ୟାନକୁ ଯୋଗ୍ୟ ଯେ ଅଟଇ	॥ ୩୩
	ପରମ ଆତ୍ମା ଯେ ଏମନ୍ତ	। ଧ୍ୟାନ କରଇ ତାକୁ ସନ୍ତ	॥ ୩୪
	ବିଦ୍ୟା, ତପସ୍ୟା, ତେଜ ତିନି	। ଯାହାର ମୂର୍ତ୍ତି କରି ମାନି	॥ ୩୫
	ଏ କବଚକୁ ତଦନ୍ତର	। କରିବ ମନ କରି ସ୍ଥିର	॥ ୩୬
୧୨	ଗରୁଡ଼ପୃଷ୍ଠରେ ଚରଣ-	। ପଦ୍ମ କରିଛନ୍ତି ଅର୍ପଣ	॥ ୩୭
	ଯେ ଶଙ୍ଖ, ଚକ୍ର, ଧନୁ, ଶର	। ଗଦା, ଖଡ଼ଗ, ଚର୍ମ ଆର	॥ ୩୮
	ପାଶ ହିଁ ଧରିଛନ୍ତି କରେ	। ଯେ ଯୁକ୍ତ ଅଷ୍ଟ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟରେ	॥ ୩୯
	ସେ ହରି ସର୍ବ ରକ୍ଷା ମୋର	। କରନ୍ତୁ ଅଷ୍ଟଭୁଜ ଯାର	॥ ୪୦
୧୩	ଯେ ଜଳଜନ୍ତୁ ଏ ଜଗତ	। ବରୁଣପାଶରୂପେ ଖ୍ୟାତ	॥ ୪୧
	ତାହାଙ୍କ ଠାରୁ ଜଳଗତେ	। ରଖନ୍ତୁ ମତ୍ସ୍ୟମୂର୍ତ୍ତି ମୋତେ	॥ ୪୨
	ବଟୁବାମନରୂପୀ ଯେହି	। ରଖନ୍ତୁ ସ୍ଥଳେ ମୋତେ ସେହି	॥ ୪୩
	ଆକାଶେ ରଖୁ ତ୍ରିବିକ୍ରମ	। ଯେ ବିଶ୍ୱରୂପ ଅନୁପମ	॥ ୪୪
୧୪	ଦୁର୍ଗମ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ	। ବିପିନେ, ସଂଗ୍ରାମଆଦିରେ	॥ ୪୫
	ଅସୁର ଯୂଥପ-ବଇରି	। ରଖନ୍ତୁ ମୋତେ ନରହରି	॥ ୪୬
	ଯେ ପୁଣ ଅଟ୍ଟମହାହାସ	। ମୁଞ୍ଚନ୍ତେ ହୋଇ ରୋଷବଶ	॥ ୪୭
	ପ୍ରତିଶବଦ ଦିଗେ କଲେ	। ଅସୁରଗର୍ଭେ ଚ୍ୟୁତ ହେଲେ	॥ ୪୮
୧୫	ଯଜ୍ଞରେ କଳ୍ପିତ ଯେ ହୋଇ	। ଦନ୍ତରେ ଟେକିଲେ ଯେ ମହୀ	॥ ୪୯
	ମାର୍ଗରେ ଗମନ୍ତେ ସତତେ	। ରଖନ୍ତୁ ସେ ବରାହ ମୋତେ	॥ ୫୦
	ଅଚଳ ଶୃଙ୍ଗମାନ ଯେହି	। ରଖୁ ପରଶୁରାମ ତହିଁ	॥ ୫୧
	ପ୍ରବାସେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସହିତେ	। ରାମ ରଖନ୍ତୁ ଏଥୁ ଅନ୍ତେ	॥ ୫୨
୧୬	ଆଭିଚରିକ କର୍ମ ଯେତେ	। ସମସ୍ତ ପ୍ରମାଦ ଜଗତେ	॥ ୫୩
	ତହିଁରୁ ମୋତେ ନାରାୟଣ	। ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ, ନର ପୁଣ	॥ ୫୪
	ରଖନ୍ତୁ ଗର୍ବସକାଶରୁ	। ଦତ୍ତ[୨] ରଖନ୍ତୁ ଅଯୋଗରୁ[୩]	॥ ୫୫
	ସକଳ ଯୋଗମାନଙ୍କର	। ଯେ ଦତ୍ତ ଅଟନ୍ତି ଈଶ୍ୱର	॥ ୫୬

୧। ଫଡନ୍ତ—ଫଟ୍+ଅନ୍ତ। (ଓଁ ବିଷ୍ଣବେ ନମଃ ଅସ୍ତ୍ରାୟ ଫଟ୍)
୨। ଦତ୍ତ=ଦତ୍ତାତ୍ରେୟ ୩। ଅଯୋଗ=ଯୋଗଭ୍ରଂଶ

ଗୁଣେଶ କପିଳ ରକ୍ଷଣ- । କରନ୍ତୁ କର୍ମବନ୍ଧୁଁ ପୁଣ ।। ୫୭
୧୭ କାମସକାଶୁଁ ନିରନ୍ତର । ରଖନ୍ତୁ ସନନ୍ତକୁମାର ।। ୫୮
ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ । ନ କରି ପଥେ ଯେ ଆଗମ ।। ୫୯
ତହୁଁ ରଖନ୍ତୁ ହୟଶିର । ଯେ ପୁଣ ଦେବରଷିବର ।। ୬୦
ଦେବତାପୂଜାଦି ବିଚ୍ଛେଦ- । ଭୟୁଁ ରଖନ୍ତୁ ସେ ନାରଦ ।। ୬୧
ଅଶେଷ ନିରୟୁଁ ରକ୍ଷଣ । କରନ୍ତୁ କୂର୍ମରୂପୀ ପୁଣ ।। ୬୨
୧୮ ଅପଥ୍ୟଠାରୁ ଅନୁସରି । ରଖନ୍ତୁ ମୋତେ ଧନ୍ୱନ୍ତରି ।। ୬୩
ଋଷଭ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଭୟୁଁ ମୋତେ । ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ଏ ଜଗତେ ।। ୬୪
ଯେଉଁ ଋଷଭ ପୂର୍ବେ ପୁଣି । ନିଜ ଆତ୍ମାକୁ ଛନ୍ତି ଜିଣି ।। ୬୫
ଲୋକ-ଅପବାଦରୁ ମୋତେ । ରଖନ୍ତୁ ଯଜ୍ଞ[୧] ଅବିରତେ ।। ୬୬
ଯେ ଉପଘାତ ଜନଠାଉଁ । ରଖନ୍ତୁ ବଳଭଦ୍ର ତହୁଁ ।। ୬୭
ଯେ ସର୍ପଗଣ କ୍ରୋଧ ବଶ । ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ତହୁଁ ଶେଷ ।। ୬୮
୧୯ ଯେ ବେଦବ୍ୟାସ ଭଗବାନ । ଅଜ୍ଞାନୁଁ କରନ୍ତୁ ପାଳନ ।। ୬୯
ପ୍ରମାଦୁଁ ପାଷଣ୍ଡଗଣର । ବୁଦ୍ଧ ରଖନ୍ତୁ ନିରନ୍ତର ।। ୭୦
କାଳର ମଳରୂପ ହୋଇ । ଯେ କଳି ପ୍ରକାଶ ଅଟଇ ।। ୭୧
ତହୁଁ ରଖନ୍ତୁ କଲ୍‌କି ମୋତେ । ଧର୍ମର ପାଳନ ନିମିତ୍ତେ ।। ୭୨
ଯେ କଲ୍‌କି ମହା ଅବତାର । କରିଣ ଅଛନ୍ତି ସ୍ୱୀକାର ।। ୭୩
୨୦ ଗଦାରେ ପ୍ରାତଃକାଳେ ମୋତେ । କେଶବ ରଖନ୍ତୁ ସତତେ ।। ୭୪
ସଙ୍ଗବ[୨] କାଳକୁ ବ୍ୟାପିଣ । ଗୋବିନ୍ଦ କରନ୍ତୁ ରକ୍ଷଣ ।। ୭୫
ବେଣୁକୁ ଧରିଛନ୍ତି କରେ । ଯେଉଁ ଗୋବିନ୍ଦ ନିରନ୍ତରେ ।। ୭୬
ଉଚ୍ଚେ ଧରିଣ ଶକ୍ତି ପୁଣ । ପ୍ରାହ୍ଣ ସମୟେ ନାରାୟଣ ।। ୭୭
ଦିବସ ମଧ୍ୟେ ଚକ୍ରଧର । ବିଷ୍ଣୁ ରଖନ୍ତୁ ନିରନ୍ତର ।। ୭୮
୨୧ ଉଗ୍ର ଅଟଇ ଧନୁ ଯାର । ମଧୁକୁ କଲେ ଯେ ସଂହାର ।। ୭୯
ସେ ଦେବ ମୋତେ ଅପରାହ୍ଣେ । ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ଦିନେ ଦିନେ ।। ୮୦
ମାଧବ ରଖନ୍ତୁ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ । ବ୍ରହ୍ମାଦି ତ୍ରିମୂର୍ତ୍ତି ଯେ ଧରେ ।। ୮୧
ପ୍ରଦୋଷକାଳେ ହୃଷୀକେଶ । ପାଳନ କରନ୍ତୁ ଅବଶ ।। ୮୨
ସେଠାରୁ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରଯାଏ । ନିଶୀଥ ସମୟ ଯେ ହୋଏ ।। ୮୩
ତହୁଁ ରଖନ୍ତୁ ଏକ ମୋତେ । ସେ ପଦ୍ମନାଭ ଅବିରତେ ।। ୮୪
୨୨ ତହିଁରୁ ପ୍ରଭାତପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ । ଶ୍ରୀବତ୍ସଧାମା ରଖୁ ମୋତେ ।। ୮୫
ଖଡ୍‌ଗ ଧରି ଜନାର୍ଦ୍ଦନ । ପ୍ରତ୍ୟୂଷେ[୩] କରନ୍ତୁ ପାଳନ ।। ୮୬
ରଖନ୍ତୁ ଦାମୋଦର ପୁଣ । ସନ୍ଧ୍ୟାସମୟକୁ ଲକ୍ଷିଣ ।। ୮୭
ପ୍ରଭାତେ ରଖୁ ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱର[୪] । ଯେ ପ୍ରଭୁ କାଳମୂର୍ତ୍ତିଧର ।। ୮୮

୧ । ଯଜ୍ଞ=ବିଷ୍ଣୁ । ୨ । ସଙ୍ଗବ=ଗୋଦୋହନ କାଳ । ପ୍ରାତଃକାଳର ପରମୁହୂର୍ତ୍ତତ୍ରୟ ।
୩ । ପ୍ରତ୍ୟୂଷେ ୪ । ଯୋଗେଶ୍ୱର ।

୨୩ ଯୁଗାନ୍ତକାଳ ଅଗ୍ନିପ୍ରାଏ । ଯାହାର ନେମି ଶୋଭା ପାଏ ॥ ୮୯
ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତେ ଈଶ୍ୱର । ଭ୍ରମଇଁ ସକଳ ଦିଗର ॥ ୯୦
ସେ ଚକ୍ର ମୋର ରିପୁସୈନ୍ୟ । ଦହୁ ଦହୁ ଦିନକୁ ଦିନ ॥ ୯୧
ପବନସଙ୍ଗୀ[1] ହୁତାଶନ । କକ୍ଷ[2]କୁ ଦହଇ ଯେସନ ॥ ୯୨
୨୪ ଅଶନିପ୍ରାଏକ ସ୍ୱରଶ । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ପ୍ରକାଶ ॥ ୯୩
ସେ ଅଗ୍ନିକଣମାନେ ଯହିଁ । ଅଛନ୍ତି ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ॥ ୯୪
ହେ ଗଦେ ! ଅଟୁ ତୁ ଏମନ୍ତ । ବିଷ୍ଣୁର ପ୍ରିୟା[3] ତୁ ବିଦିତ ॥ ୯୫
କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ[4], ବୈନାୟକ, ଯକ୍ଷ । ଯେ ଭୂତ ଗ୍ରହ ରିପୁ ରକ୍ଷ ॥ ୯୬
ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ପୁଣ ପୁଣ । ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ କର ପ୍ରକୋପେଣ ॥ ୯୭
୨୫ ହେ ଶଙ୍ଖଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ମୁଖାନିଳେ । କୃଷ୍ଣ ପୂରାନ୍ତେ ତୋତେ ବଳେ ॥ ୯୮
ଭୀମ ଅଟଇ ସ୍ୱନ ତୋର । କମ୍ପାନ୍ତେ ହୃଦକୁ ଶତ୍ରୁର ॥ ୯୯
ପ୍ରେତ, ପିଶାଚ, ଯାତୁଧାନ । ପ୍ରମଥ, ମାତୃଗଣ ଆନ ॥ ୧୦୦
ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ ଯେ ଇତର । ଘୋର ନୟନ ଯାହାଙ୍କର ॥ ୧୦୧
ମୋ'ଠାରୁ ତାହାଙ୍କୁ ବାହାର । କରିଣ ଦିଅ ତୁ ସତ୍ୱର ॥ ୧୦୨
୨୬ ତୁ ଅସିବର ! ତୀକ୍ଷ୍ଣଧାର । ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୦୩
ଛେଦ ଛେଦ ମୋ' ଶତ୍ରୁବଳ । ହେ ଶତଚନ୍ଦ୍ର[5] ରୂପ ଢାଲ ! ॥ ୧୦୪
ଯେ ପାପବନ୍ତ ଶତ୍ରୁ ମୋର । ଆଚ୍ଛାଦ ନେତ୍ରକୁ ତାଙ୍କର ॥ ୧୦୫
ଯେ ଉଗ୍ରଦୃଷ୍ଟିମାନେ ଆନ । ହର ତାହାଙ୍କର ଲୋଚନ ॥ ୧୦୬
୨୭ ଯେ ସରୀସୃପ, କେତୁ, ନର । ଯେ ଉଗ୍ରଦନ୍ତବନ୍ତ ଆର ॥ ୧୦୭
ଯେ ଅବା ପାପିଷ୍ଠ ଇତର । ତହିଁରୁ ଯେ ଭୟ ଆମ୍ଭର ॥ ୧୦୮
୨୮ ଈଶ୍ୱରନାମ-ରୂପମାନ । ଅସ୍ତ୍ରକୁ କରନ୍ତେ କୀର୍ତ୍ତନ ॥ ୧୦୯
ତହିଁରୁ ହୁଅନ୍ତୁ ସେ କ୍ଷୟ । ନାଶନ୍ତି ଯେ ବା ଆମ୍ଭ ଶ୍ରେୟ ॥ ୧୧୦
୨୯ ଯେ ସ୍ତୋତ୍ର[6] ସାମମାନଙ୍କରେ । ଯେ ସ୍ୱୟେଂ ଛନ୍ଦୋରୂପ ଧରେ ॥ ୧୧୧
ଅଶେଷ କଷ୍ଟରୁ ରକ୍ଷଣ । କରନ୍ତୁ ସେ ଗରୁଡ଼ ପୁଣ ॥ ୧୧୨
ବିଷ୍ୱକସେନ ନିରନ୍ତରେ । ରଖନ୍ତୁ ନାମମାନଙ୍କରେ ॥ ୧୧୩
୩୦ ହରିର ନାମ, ରୂପମାନ । ଯାନ, ଆୟୁଧ ଯେ ବା ଆନ ॥ ୧୧୪
ସେମାନେ ଆମ୍ଭ ମନ, ପ୍ରାଣ । ବୁଦ୍ଧି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅବା ପୁଣ ॥ ୧୧୫
ସକଳ ବିପତ୍ତିରୁ ତାଙ୍କୁ । ରଖନ୍ତୁ, ଏ ରୂପେ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ॥ ୧୧୬
ସୁନନ୍ଦ ଆଦି ପାରିଷଦେ । ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ଅପ୍ରମାଦେ ॥ ୧୧୭
୩୧ ମୂର୍ତ୍ତି-ଅମୂର୍ତ୍ତିବନ୍ତ ହୋଇ । ଯେଉଁ ଜଗତ ଶୋଭା ପାଇ ॥ ୧୧୮

---

୧ । ପବନସଙ୍ଗେ ୨ । କକ୍ଷ=ଶୁଷ୍କତୃଣ ୩ । ପ୍ରିୟ ।
୪ । କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ=ଶିବ-ଅନୁଚର ବିଶେଷ ।
୫ । ଶତଚନ୍ଦ୍ର=ଶହେଟି ଚନ୍ଦ୍ରାକାର ମଣ୍ଡଳ ଯହିଁରେ ।
୬ । ସ୍ତୋତ୍ର=ବୃହଦ୍‌ରଥନ୍ତରାଦି । ('ସୁପର୍ଣ୍ଣୋଽସି ଗରୁତ୍ମାନ୍' ଇତି ଶ୍ରୁତିଃ)

ସେ ଯେବେ ଅଟେ ଭଗବାନ । ଯଥାର୍ଥ କହେ ଏହା ଜନ ॥ ୧୧୯
ସେହି ସତ୍ୟେ ଆମ୍ଭର ସର୍ବେ । ନାଶ ଯାଆନ୍ତୁ ଉପଦ୍ରବେ ॥ ୧୨୦
୩୨ ଏକ ଆତ୍ମାରୂପରେ ଧ୍ୟାନ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ କରନ୍ତି ଯେ ଜନ ॥ ୧୨୧
ଭେଦବର୍ଜ୍ଜିତ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ । ଭୂଷଣ-ଆୟୁଧଲିଙ୍ଗଙ୍କୁ ॥ ୧୨୨
ଶକ୍ତିକି ଆପଣା ମାୟାରେ । ଯେବେ ଈଶ୍ୱର ସ୍ୱୟେଂ ଧରେ ॥ ୧୨୩
୩୩ ସେହି ସତ୍ୟରେ ଭଗବାନ । ସର୍ବଜ୍ଞ ପ୍ରଭୁ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ॥ ୧୨୪
ସର୍ବ ସ୍ୱରୂପେ ସବୁଠାରେ । ରଖନ୍ତୁ ସକଳ କାଳରେ ॥ ୧୨୫
୩୪ ଦିଗରେ, ବିଦିଗେ, ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ । ତଳରେ, ସକଳ ଠାବରେ ॥ ୧୨୬
ବାହ୍ୟ ଅନ୍ତରେ ଭଗବାନ । ନୃସିଂହ କରନ୍ତୁ ପାଳନ ॥ ୧୨୭
ନିଜ ସ୍ୱନରେ ଲୋକଙ୍କର । ଭୟକୁ କରନ୍ତେ ସଂହାର ॥ ୧୨୮
ନିଜ ତେଜରେ ଯେ ସମସ୍ତ । ତେଜମାନଙ୍କୁ କଲେ ଗ୍ରସ୍ତ ॥ ୧୨୯
୩୫ ହେ ଇନ୍ଦ୍ର ! କହିଲୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ । ଏ ନାରାୟଣକବଚକୁ ॥ ୧୩୦
ଯେବଣ କବଚ ଦେହରେ । ବିନ୍ୟାସ କରନ୍ତେ ସମରେ ॥ ୧୩୧
ଅସୁରଯୂଥପତିମାନ । ଜୟ କରିବୁ ତୁ ବହନ ॥ ୧୩୨
୩୬ ଏ କବଚକୁ ଧରି ଦେହେ । ଲୋଚନେ ଯାକୁ ଯାକୁ ଗ୍ୱହେଁ ॥ ୧୩୩
ପାଦେ ଯାହାକୁ ଅବା ଛୁଇଁ । ତତ୍‌କାଳ ଭୟୁଁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ॥ ୧୩୪
୩୭ ବିଦ୍ୟାକୁ ଯେହୁ ଧରିଥାଇ । କାହିଁରୁ ତାର ଭୟ ନାହିଁ ॥ ୧୩୫
ରାଜନ, ଦସ୍ୟୁ, ଗ୍ରହାଦିରୁ । ନୁହଇ ବ୍ୟାଧି [୧]ଆଦିଙ୍କରୁ ॥ ୧୩୬
୩୮ କୁଶିକ ବଂଶେ ଜାତ ହୋଇ । ପୂର୍ବ କାଳରେ ବିପ୍ର କେହି ॥ ୧୩୭
ଏ ବିଦ୍ୟା କରନ୍ତେ ଧାରଣ । ଯୋଗ ଧାରଣାରେ ସେ ପୁଣ ॥ ୧୩୮
ନିର୍ଜ୍ଜଳ ଦେଶେ ଆପଣାର । ତ୍ୟାଗ କଲାକ କଳେବର ॥ ୧୩୯
୩୯ ତାହା' ଉପରେ ଏକ ଦିନେ । ବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ସ୍ତିରୀଜନେ ॥ ୧୪୦
ବିମାନେ ଗନ୍ଧର୍ବଙ୍କ ନାଥ । ଗମନ କଲା ଚିତ୍ରରଥ ॥ ୧୪୧
ଯେବଣ ସ୍ଥାନରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ- । କ୍ଷୟ ସଂଭବିଥିଲା ପୁଣ ॥ ୧୪୨
୪୦ ତଳକୁ ହେଲା ତାର ଶିର । ବିମାନ ସହିତେ ସତ୍ୱର ॥ ୧୪୩
ଗଗନୁଁ ପଡ଼ିଲା ତଳରେ । ସେ ବାଲଖିଲ୍ୟଙ୍କ ବାକ୍ୟରେ ॥ ୧୪୪
ବିସ୍ମୟ ଲଭି ନିଜ ମନ । ଘେନି ବ୍ରାହ୍ମଣ-ଅସ୍ଥିମାନ ॥ ୧୪୫
ପୂର୍ବବାହିନୀ ସରସ୍ୱତୀ- । ନଦୀରେ ପକାଇ ଝଟତି ॥ ୧୪୬
କରିଣ ସେ ନଦୀରେ ସ୍ନାନ । କଲା ସ୍ୱଗୃହକୁ ଗମନ ॥ ୧୪୭

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୪୧ ଯେ ଏହା କାଳରେ ଶୁଣଇଁ । ଆଦର ହୋଇ ଯେ ଧରଇ ॥ ୧୪୮
ତାକୁ କରନ୍ତି ନମସ୍କାର । ପ୍ରାଣୀଏ ହୋଇଣ ସାଦର ॥ ୧୪୯

---
୧ । ବ୍ୟାଘ୍ର ।

	ସକଳ ଭୟ ମାନଙ୍କରୁ	। ମୁକତ ହୁଅଇ ସଂସାରୁ	॥ ୧୫୦
୪୨	ବିଶ୍ୱରୂପର ଠାରୁ ପୁଣ	। ଇନ୍ଦ୍ର ଏ ବିଦ୍ୟାକୁ ଲଭିଣ	॥ ୧୫୧
	ଯୁଦ୍ଧରେ ଜିଣି ଅସୁରଙ୍କୁ	। ଭୁଞ୍ଜିଲେ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟଭୋଗକୁ	॥ ୧୫୨
	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚରଣପଙ୍କଜ	। ଚିନ୍ତିଣ ଦୀନବଂଧୁ ଦ୍ୱିଜ	॥ ୧୫୩
	ଷଷ୍ଠ ସ୍କନ୍ଧକୁ ଭଣେ ଗୀତେ	। ସନ୍ତୋଷ ସାଧୁଜନ ଚିତ୍ତେ	॥ ୧୫୪
	ସୁଜନେ ମୋତେ ଦୟା କର	। ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ଚରଣେ କିଂକର	॥ ୧୫୫

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଷଷ୍ଠସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀନାରାୟଣବର୍ମୋପଦେଶୋ
ନାମ ଅଷ୍ଟମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ନବମ ଅଧ୍ୟାୟ

ନବମେ ବିଶ୍ୱରୂପେ ତୁ ହତେ ଶକ୍ରେଣ କୋପତଃ ।
ତ୍ୱଷ୍ଟ୍ରା ଶ୍ରେତ୍ପାଦିତେ ବୃତ୍ରେ ଭୀତୈର୍ଦ୍ଦେବୈର୍ହରେଃ ସ୍ତୁତିଃ ॥

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧	ହେ ନୃପ ! ସେ ବିଶ୍ୱରୂପର	। ହୋଇଣ ଥିଲା ତିନି ଶିର	॥ ୧
	ସୋମ ପିଅଇ ଏକ ଶିରେ	। ମଦିରା ପିଅଇ ଇତରେ	॥ ୨
	ଏକେ ଭକ୍ଷଣ କରେ ଅନ୍ନ	। ଶୁଣିଛୁଁ ଏମନ୍ତ ବଚନ	॥ ୩
୨	ସେ ବିଶ୍ୱରୂପ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ	। ହେ ନୃପ ! ବିନୟେ ଯଜ୍ଞରେ	॥ ୪
	ଉଚ୍ଚରେ ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦେବଙ୍କୁ	। ଡାକଇ ଭାଗକୁ ଦେବାକୁ	॥ ୫
	ଯେଣୁ ତାହାର ପିତୃକୁଳ	। ଅଟନ୍ତି ଦେବତାସକଳ	॥ ୬
୩	ମାତାସ୍ନେହରେ ବଶ ହୋଇ	। ଉଦ୍ଦେଶି ଅସୁରଙ୍କୁ ସେହି	॥ ୭
	ଭାଗକୁ ଦେଲା ପରୋକ୍ଷରେ	। ଦେବଙ୍କୁ ପୂଜନ୍ତେ ଯଜ୍ଞରେ	॥ ୮
	ଅସୁରମାନଙ୍କ ନିମିତ୍ତେ	। ଭାଗକୁ ବହିଲା ସୁଚିତ୍ତେ	॥ ୯
୪	ସେ ଦେବହେଳନ ତାହାର	। ଧର୍ମକପଟ ପୁରନ୍ଦର	॥ ୧୦
	ଦେଖିଣ ଭୟେ ରୋଷେ ବେଗ	। ଛେଦିଲା ତାର ଉତ୍ତମାଙ୍ଗ	॥ ୧୧
୫	ଯହିଁରେ ସୋମ ପିଇଥିଲା	। ସେ ଶିର କପିଞ୍ଜଳ ହେଲା	॥ ୧୨
	ଯହିଁରେ ମଦିରା ପିଇଛି	। ସେ ଶିର କଳବିଙ୍କ ପକ୍ଷୀ	॥ ୧୩
	ଯେଉଁ ଶିରରେ ଅନ୍ନ ଖାଇ	। ତିତ୍ତିରି ପକ୍ଷୀ ହେଲା ସେହି	॥ ୧୪
୬	ହତ୍ୟାବାରଣକୁ ଶକତ	। ଯଦ୍ୟପି ଅଟେ ପୁରୁହୂତ	॥ ୧୫
	ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟାକୁ ତଥାପିହି	। ଘେନିଲା ଅଞ୍ଜଳିରେ ସେହି	॥ ୧୬
	ବରଷେ ଥାଇ ସେହିମତେ	। ପୁଣି ବରଷକର ଅନ୍ତେ	॥ ୧୭

ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଆପଣାର । ବିଶୁଦ୍ଧିଅର୍ଥେ ପୁରନ୍ଦର ॥ ୧୮
ଭୂମି, ସଲିଳ, ଦ୍ରୁମ, ନାରୀ । ଏହାଙ୍କୁ ଚାରିଭାଗ କରି ॥ ୧୯
ସେ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟାର ଦୁରିତ । ବାଣ୍ଟିଦେଲା ସେ ପୁରୁହୂତ ॥ ୨୦
୭ ଖୋଳିଲା ଖାତ ଯିବ ପୂରି । ଏହି ବରକୁ ମାଗି କରି ॥ ୨୧
ଚାରି ଭାଗରୁ ଭାଗେ ମହୀ । ଘେନିଲା ଇନ୍ଦ୍ର-ଆଜ୍ଞା ପାଇ ॥ ୨୨
ଭୂମିରେ ଦିଶେ ଯେ ଇରିଣ[୧] । ସେ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟାରୂପ ପୁଣ ॥ ୨୩
୮ ଛେଦନ କଲେହେଁ ଅଙ୍କୁର । ସ୍ୱୟେଂ ଉପୁଜିବ ଆମ୍ଭର ॥ ୨୪
ଏ ବରେ ଚାରିଭାଗୁଁ ଭାଗେ । ଦ୍ରୁମେ ଘେନିଲେ ଇନ୍ଦ୍ର-ଆଗେ ॥ ୨୫
ନିର୍ଯ୍ୟାସରୂପେ ତାହାଙ୍କର । ଦିଶଇ ହତ୍ୟା ବ୍ରାହ୍ମଣର ॥ ୨୬
୯ ପ୍ରସବପରିଯନ୍ତେ ଗର୍ଭ । ସୁରତେ[୨] ବିନାଶ ନୋହିବ ॥ ୨୭
ନାରୀଏ ମାଗି ଏ ବରକୁ । ଘେନିଲେ ଚତୁର୍ଥ ଭାଗକୁ ॥ ୨୮
ତାହାଙ୍କ ଠାରେ ରଜୋରୂପ । ମାସକୁ ମାସ ଦିଶେ ପାପ ॥ ୨୯
୧୦ ମିଶିଲେ କ୍ଷୀର ଆଦି ଦ୍ରବ୍ୟେ । ବହୁତ ହୋଇବେ ସେ ସର୍ବେ ॥ ୩୦
ଚତୁର୍ଥ ଭାଗକୁ ଏ ବରେ । ଘେନିଲେ ସେ ପାପକୁ ନୀରେ ॥ ୩୧
ଫେନବୁଦ୍‌ବୁଦେ ତାଙ୍କ ଠାଇଁ । ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରପାପ ଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ॥ ୩୨
ଆଡ଼େ କରନ୍ତେ ତା' ଜଳରୁ । ତରଇ ସେ ଲୋକ ପାପରୁ ॥ ୩୩
୧୧ ତ୍ୱଷ୍ଟା ହୁଅନ୍ତେ ହତସୁତ । ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ନାଶିବାନିମିତ୍ତ ॥ ୩୪
ହେ ଇନ୍ଦ୍ରଶତ୍ରୁ[୩] ! ବଢ଼ ତୁହି । ବେଗେ ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ମାର ଯାଇଁ ॥ ୩୫
ଏମନ୍ତ ପଢ଼ିଣ ଉଚ୍ଚରେ । ହୋମ କଲା ସେ ଅନଳରେ ॥ ୩୬
୧୨ ଦକ୍ଷିଣାଗ୍ନିରୁ ଏଥୁଁ ଅନ୍ତ । ଅସୁରେ ହୋଇଲା ଉତ୍‌ଥିତ ॥ ୩୭
ଘୋର ଅଟେ ତା' ଦରଶନ । ଯୁଗାନ୍ତସମୟେ ଯେସନ ॥ ୩୮
ଲୋକମାନଙ୍କର କୃତାନ୍ତ । ସେ ପୁଣ ଦିଶଇ ତେମନ୍ତ ॥ ୩୯
୧୩ କାଣ୍ଡକୁ ବିନ୍ଧିଲେ ବେଗରେ । ପଡ଼େ ସେ ଯାଇ ଯେତେ ଦୂରେ ॥ ୪୦
ଦିନେକେ ଦିନେକେ ତେତିକି । ବଢ଼ିଲା ସେ ଚାରିକତିକି ॥ ୪୧
ଯେଉଁ ଅଚଳ ଦାହ ହୋଇ । ତାହାର ପ୍ରାୟକ ଦିଶଇ ॥ ୪୨

---

୧ । ଇରିଣ=ଊଷର । (ଊଷରେ ଅଧ୍ୟୟନାଦି ନିଷିଦ୍ଧ ।) ୨ । ସୁରତ ।
୩ । ଇନ୍ଦ୍ରଶତ୍ରୁ—ଏହି ପଦ ଯଦି ଆଦ୍ୟୁଦାତ୍ତ ହୁଏ ତେବେ ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସରେ ଅର୍ଥ କରିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—ଇନ୍ଦ୍ରଃ ଶତ୍ରୁଃ ଯସ୍ୟ ସ ଇନ୍ଦ୍ରଶତ୍ରୁଃ । କିନ୍ତୁ ଏହା ଯଦି ଅନ୍ତୋଦାତ୍ତ ହୁଏ ତେବେ ତତ୍‌ପୁରୁଷ ସମାସର ଅର୍ଥକୁ ବୁଝାଇବ । ଯଥା—ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ଶତ୍ରୁଃ ଇନ୍ଦ୍ରଶତ୍ରୁଃ । ତ୍ୱଷ୍ଟା ଯଦି ଅନ୍ତୋଦାତ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥାନ୍ତେ ତାହେଲେ ତାଙ୍କର ମନୋରଥ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଥାନ୍ତା ଅର୍ଥାତ୍ ଇନ୍ଦ୍ର ହତ ହୋଇଥାଆନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ସେ ଭୁଲରେ ଆଦ୍ୟୁଦାତ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାରୁ ଇନ୍ଦ୍ର ଘାତକ (ଶତ୍ରୁ) ରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଅତ୍ର ପାଣିନୀୟ ଶିକ୍ଷା :—
ମନ୍ତ୍ରୋହୀନଃ ସ୍ୱରତୋ ବର୍ଣ୍ଣତୋ ବା ମିଥ୍ୟାପ୍ରଯୁକ୍ତୋ ନ ତମର୍ଥମାହ ।
ସ ବାଗ୍‌ବଜ୍ରୋ ଯଜମାନଂ ହିନସ୍ତି ଯଥେନ୍ଦ୍ରଶତ୍ରୁଃ ସ୍ୱରତୋଽପରାଧାତ୍ ॥

	ସନ୍ଧ୍ୟାସମୟ ମେଘସୈନ୍ୟ	ପ୍ରାୟେକ ଦିଶଇ ତା' ବର୍ଣ୍ଣ	॥୪୩
୧୪	ତପତତମ୍ବାପ୍ରାୟ ହୋଇ	ତା' ଶିଖା, ଶ୍ମଶ୍ରୁ ଶୋଭା ପାଇ	॥ ୪୪
	ମଧ୍ୟାହ୍ନକାଳ ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରାଏ	ଉଗ୍ର ଲୋଚନ ଶୋଭା ପାଏ	॥ ୪୫
	ତ୍ରିଶିଖ ଦୀପ୍ତିମନ୍ତ ଶୂଳେ	ଆରୋପି ଆକାଶଭୂତଳେ	॥ ୪୬
୧୫	ନାଚନ୍ତେ ଗର୍ଜନ୍ତେ ଉଚ୍ଚରେ	ମହୀକି ଗ୍ଭଳନ୍ତେ ପାଦରେ	॥ ୪୭
	ପର୍ବତକନ୍ଦରାସମାନ	ଗମ୍ଭୀର ଯେବଣ ବଦନ	॥ ୪୮
	ପିଉଅଛି ଯେ ଆକାଶକୁ	ଜିହ୍ୱାରେ ଲେହୁଛି¹ ତାରାଙ୍କୁ	॥ ୪୯
୧୬	ଗ୍ରାସୁଛି ଯେ ତିନିଭୁବନ	ଯହିଁରେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦଂଷ୍ଟ୍ରମାନ	॥ ୫୦
	ସେ ମହାମୁଖେ ପୁଣ ପୁଣ	ପ୍ରକାଶ କରୁଛି ଜୃମ୍ଭଣ	॥ ୫୧
	ଦେଖି ସମସ୍ତ ଲୋକେ ତ୍ରାସେ	ପଳାଇ ଗଲେ ଦଶ ଦିଶେ	॥ ୫୨
୧୭	ତ୍ୱଷ୍ଟାତନୟମୂର୍ତ୍ତି ହୋଇ	ଯେ ତପ ପ୍ରକାଶ ଅଟଇ	॥୫୩
	ଏ ସର୍ବ ଲୋକମାନେ ଯେଣେ	ଆବୃତ ହୋଇଲେ ତକ୍ଷଣେ	॥ ୫୪
	ସେ ପାପ ବୃତ୍ର² ନାମେ ପୁଣ	ବିଖ୍ୟାତ ପରମ ଦାରୁଣ	॥ ୫୫
୧୮	ତାହାଙ୍କୁ ବେଢି ସୁରବରେ	ସହିତେ ଗଣମାନଙ୍କରେ	॥ ୫୬
	ଯେ ଦିବ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ର ଆପଣାର	ଶସ୍ତ୍ରସମୂହ ଯେ ଇତର	॥ ୫୭
	ତେଣେ ପ୍ରହାର କଲେ ତାକୁ	ଗିଳିଲା ସେ ସର୍ବ ଅସ୍ତ୍ରକୁ	॥ ୫୮
୧୯	ସେ ସର୍ବେ ଲଭିଲେ ବିସ୍ମୟ	ତେଜ ହୋଇଲା ଯେଣୁ କ୍ଷୟ	॥ ୫୯
	ବିଷାଦ ହୋଇ ତଦନ୍ତର	ନିଜ ମନକୁ କରି ସ୍ଥିର	॥ ୬୦
	ସକଳ ଲୋକଙ୍କ ଅନ୍ତର	ବାର୍ତ୍ତା ଯେ କରନ୍ତି ଗୋଚର	॥ ୬୧
	ଆଦିପୁରୁଷ ଯେ ଅଟନ୍ତି	³ତାହାଙ୍କୁ କଲେ ପୁଣ ସ୍ତୁତି	॥ ୬୨

ଶ୍ରୀଦେବା ଉଚୁଃ

୨୦	ପୃଥ୍ୱୀ ଆକାଶ ଜଳ ବାତ	ଅଗ୍ନି ଏ ପଞ୍ଚ ମହାଭୂତ	॥ ୬୩
	ଏଣେ ନିର୍ମିତ ତିନି ଲୋକ	ବ୍ରହ୍ମାଦି ଏହାଙ୍କ ନାୟକ	॥ ୬୪
	ତହିଁରୁ ପଛ ଆମ୍ଭେମାନେ	ଏ ସର୍ବେ ଉଦବେଗମନେ	॥ ୬୫
	ଯାହାକୁ ଆମ୍ଭେ ବଳି ବହୁଁ	ସେ କାଳ ଡରେ ଯାହା ଠାଉଁ	॥ ୬୬
	ସେ ପ୍ରଭୁସକାଶୁଁ ଆମ୍ଭର	ଶରଣ ହେଉ ନିରନ୍ତର	॥ ୬୭
୨୧	ଯାହାର ଅହଂକାର ନାହିଁ	ରାଗାଦିଶୂନ୍ୟ ଯେ ଅଟଇ	॥ ୬୮
	ଯେ ନିଜ ଲାଭେ ପୂର୍ଣ୍ଣକାମ	ସକଳ ଭୂତେ ଅଟେ ସମ	॥ ୬୯
	ଏମନ୍ତ ଈଶ୍ୱର ଛାଡ଼ଇ	ଆନକୁ ଶରଣାର୍ଥୀ ହୋଇ	॥ ୭୦
	ଉପସର୍ପଣା ଯେବା କରେ	ମୂର୍ଖ ଅଟଇ ଯେ ସଂସାରେ	॥ ୭୧

---

୧ । ଲେହୁଛି=ଗ୍ରାସୁଛି ।

୨ । "ସ ଇମାନ୍ ଲୋକାନ୍ ଆବୃଣୋତ୍ । ଏତଦ୍ ବୃତ୍ରସ୍ୟ ବୃତ୍ରତ୍ୱମ୍ ।" (ଶ୍ରୁତିଃ)

୩ । ମହାଭୟେ ପରିତ୍ରାଣମନ୍ୟତୋ ନ ଭବେଦିତି ।
ହରିମେବ ପ୍ରପଦ୍ୟନ୍ତେ ସୁରାଃ ଶରଣମାତୁରାଃ ॥ (ସ୍ୱାମୀ)

କୁକ୍କୁରଲାଙ୍ଗୁଳେ ସାଗର । ତରିବାକୁ ସେ ବାଞ୍ଛେ ନର ।। ୭୨
୨୨ ପୃଥିବୀ ନିଜ ନାବ ହୋଇ । ଥିଲା ତାହାକୁ ମନୁ ନେଇ ।।୭୩
ଯାହାର ବିଶାଳ ଶୃଙ୍ଗରେ । ବାନ୍ଧିଣ ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରକାରେ ।।୭୪
ପୂର୍ବେ ତରିଲେ ସଙ୍କଟକୁ । ସେ ମତ୍ସ୍ୟସ୍ୱରୂପୀ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ।।୭୫
ଦୁରନ୍ତ ତ୍ୱଷ୍ଟାସୁତଭୟ । ତହିଁରୁ ରଖିବେ ନିଶ୍ଚୟ ।। ୭୬
ଆମ୍ଭର ଯେଣୁ ସେ ଈଶ୍ୱର । ଆଶ୍ରିତ ଆମ୍ଭେ ତାହାଙ୍କର ।। ୭୭
୨୩ ଉଦ୍‌ଗତ[1] ବାତ ଊର୍ମିଙ୍କର । ରବେ ଯେ ଅଟେ ଭୟଙ୍କର ।। ୭୮
ସେ ଲୟଜଳେ ଏକା ଥାଇ । ନାଭିକମଳୁଁ ଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ।। ୭୯
ସେ ଭୟୁଁ ବ୍ରହ୍ମା ଯେଣେ ପାର । ହୋଇଲା[2] ପୂର୍ବେ ସେ ଈଶ୍ୱର ।। ୮୦
ଏ ଭୟୁଁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର । ପାରକ[3] ହୁଅନ୍ତୁ ସତ୍ୱର ।। ୮୧
୨୪ ଏକା ହୋଇଣ ଯେ ଈଶ୍ୱର । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଆପଣାର ।। ୮୨
ମାୟାରେ ଅଛନ୍ତି ସର୍ଜିଣ । ତଦନ୍ତେ ଆମ୍ଭେମାନେ ପୁଣ ।। ୮୩
କରୁ ଏ ବିଶ୍ୱକୁ ସର୍ଜନ । ଯେ ପୂର୍ବେ ହୋଇ ବିଦ୍ୟମାନ ।। ୮୪
କରନ୍ତେ ନାନା ଚେଷ୍ଟା ତାର । ରୂପକୁ ନ କରୁଁ ଗୋଚର ।। ୮୫
ଯେଣୁ ଆମ୍ଭର ପରସ୍ପର । ଈଶ୍ୱର ହୋଇ ଅହଂକାର ।। ୮୬
୨୫ ଆମ୍ଭେ ବଇରିମାନଙ୍କରେ । ପୀଡ଼ାକୁ ଲଭନ୍ତେ ନିର୍ଭରେ ।। ୮୭
ଯେ ନିତ୍ୟ ହେଲେହେଁ ଈଶ୍ୱର । ଦେବ, ତିର୍ଯକ, ଋଷି, ନର ।। ୮୮
ଏତେ ଜାତିରେ ସ୍ୱମାୟାରେ । ବାମନ ଆଦି କଳେବରେ ।। ୮୯
କରିଣ ନାନା ଅବତାର । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ କରି ଆପଣାର ।। ୯୦
ପ୍ରତି ଯୁଗରେ ସାବଧାନ । ହୋଇଣ କରନ୍ତି ପାଳନ ।। ୯୧
୨୬ ସେ ଅଟେ ଦେବତା ଆମ୍ଭର । ଯେ ବିଶ୍ୱ ବିଶ୍ୱରୁ ଇତର ।। ୯୨
ଜଗତକାରଣ ବିଖ୍ୟାତ । ପ୍ରକୃତିପୁରୁଷ ନିୟତ ।। ୯୩
ତାହାଙ୍କୁ ଆମ୍ଭେ ସର୍ବ ଦେବେ । ଶରଣ ପଶୁଅଛୁଁ ଏବେ ।। ୯୪
ଶରଣଯୋଗ୍ୟ ସେ ଈଶ୍ୱର । ଆମ୍ଭେହେଁ ଅଟୁ ତାହାଙ୍କର ।। ୯୫
ମହାତ୍ମା ଅଟନ୍ତି ସେ ପୁଣ । କରିବେ ଆମ୍ଭର କଲ୍ୟାଣ ।। ୯୬

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୭ ହେ ମହାରାଜ ! ଏ ପ୍ରକାରେ । ସ୍ତୁତିକି କରନ୍ତେ ସେ ସୁରେ ।। ୯୭
ପ୍ରଥମେ ହୃଦେ ତଦନ୍ତରେ । ପ୍ରକାଶ ହେଲେ ସେ ବାହ୍ୟରେ ।। ୯୮
ଯେ ଶଙ୍ଖଚକ୍ରଗଦାଧର । ସକଳ ଲୋକଙ୍କ ଈଶ୍ୱର ।। ୯୯
୨୮ ଶ୍ରୀବତ୍ସ-କୌସ୍ତୁଭବାହାରେ । ସ୍ୱରୂପ ଶୋଭେ ଅଳଂକାରେ ।।୧୦୦
ଅଟନ୍ତି ଆପଣା ସଦୃଶ । ସୁନନ୍ଦ ଆଦି ଯେ ଷୋଡ଼ଶ ।।୧୦୧
ସେମାନେ ସକଳ ଦିଗରେ । ସେବି ଅଛନ୍ତି ନିରନ୍ତରେ ।।୧୦୨
ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଶରଦନଳିନ । ପ୍ରାୟକ ଯାହାର ନୟନ ।।୧୦୩

---
୧ । ଉଦକ ୨ । ହୁଅଇ ୩ । ତାରକ ।

୨୯ ଦର୍ଶନ-ଆହ୍ଲାଦେ ତାଙ୍କର । ବିବଶ ହୋଇ ସର୍ବସୁର ॥ ୧୦୪
ଦଣ୍ଡପ୍ରାୟକ ମହୀତଳେ । ପ୍ରଣାମ କଲେ ଏକାବେଳେ ॥ ୧୦୫
ଅଳପ ହୋଇଣ ଉଠିଣ । ସ୍ତୁତିକି ଆରମ୍ଭିଲେ ପୁଣ ॥ ୧୦୬

ଶ୍ରୀଦେବା ଉଚୁଃ

୩୦ ସ୍ୱର୍ଗାଦିଂ[1] ଫଳ ଦେବାପାଇଁ । ଯଜ୍ଞେ ସମର୍ଥ ଯେ ଅଟଇ ॥ ୧୦୭
ସେ ଯଜ୍ଞଫଳଭୋଗାଦିରେ । କାଳସ୍ୱରୂପକୁ ଯେ ଧରେ ॥ ୧୦୮
ଯଜ୍ଞବିଘାତୀ ଦୈତ୍ୟେ ଯେହି । ଚକ୍ରକୁ ପ୍ରକ୍ଷେପ କରଇ ॥ ୧୦୯
ଏମନ୍ତ ପ୍ରଭାବନିକର । ଶୋଭନ ବହୁ ନାମ ଯାର ॥ ୧୧୦
ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଏମନ୍ତ ଈଶ୍ୱର । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କରୁଁ ନମସ୍କାର ॥ ୧୧୧
୩୧ ଯେ ତୁମ୍ଭେ ତ୍ରିଗୁଣ-ଈଶ୍ୱର । ପରମ ପଦ ତ୍ରିଗୁଣର ॥ ୧୧୨
ଅଧିଷ୍ଠାନ ଏ ପ୍ରପଞ୍ଚର । ଅଟଇ ସ୍ୱରୂପ ତୁମ୍ଭର ॥ ୧୧୩
ପଛେ ଜନମ ହେଲା ପ୍ରାଣୀ । ସେ ତାହା ନ ପାରଇ ଜାଣି ॥ ୧୧୪
୩୨ [2]ହେ ଭଗବାନ ! ବାସୁଦେବ । ନାରାୟଣ ମହାନୁଭାବ ॥ ୧୧୫
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର । ପ୍ରଣାମ ହେଉ ବାରମ୍ବାର ॥ ୧୧୬
ସକଳ ଲୋକଙ୍କର ଆଦି- । ପୁରୁଷରୂପରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥ ୧୧୭
ହେ ମହାପୁରୁଷ ଈଶ୍ୱର । କେବଳ ଜଗତ-ଆଧାର ॥ ୧୧୮
ପରମ ମଙ୍ଗଳ ପରମ । ଶୁଦ୍ଧ ଯାହାର ଅଟେ ଧର୍ମ ॥ ୧୧୯
ଆହେ ପରମ କାରୁଣିକ । ଲୋକମାନଙ୍କର ନାୟକ ॥ ୧୨୦
ସକଳ ଲୋକଙ୍କ ଈଶ୍ୱର । ଜଳଧିତନୟାର ବର ॥ ୧୨୧
ପରମହଂସ ଯତି ନରେ । ଆପଣା ଯୋଗସମାଧିରେ ॥ ୧୨୨
ଯା' ଅନୁଶୀଳନା କରନ୍ତେ । ସ୍ଫୁଟ ହୋଇଲା ଏ ଜଗତେ ॥ ୧୨୩
ତୁମ୍ଭର ଯେବଣ ଭଜନ । ସେ ଘେନି ଫିଟିଲା ବହନ ॥ ୧୨୪
ତମ[3]ରୂପ କବାଟ ଯହିଁ । ସେ ଚିତ୍ତ ଦ୍ୱାରରୂପ ହୋଇ ॥ ୧୨୫
ତେଣେ ଯେ ହୋଇଲା ପ୍ରକାଶ । ଆତ୍ମାସ୍ୱରୂପୀ ବିସଦୃଶ[4] ॥ ୧୨୬
ଯେ ନିଜସୁଖ ଅଛି ତହିଁ । ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ॥ ୧୨୭
ଯେ ବା ତାହାର ଅନୁଭବ । ତୁମ୍ଭେ ସେ ସ୍ୱରୂପ ହେ ଦେବ ॥ ୧୨୮
୩୩ ଯେ ତୁମ୍ଭ କ୍ରୀଡ଼ାର ଉପାୟ । ଅଟଇ ସେ ଦୁର୍ବୋଧପ୍ରାୟ ॥ ୧୨୯
ଯେଣୁ ଆଶ୍ରୟ ନାହିଁ ତୋର । ନାହିଁ ଆପଣା କଳେବର ॥ ୧୩୦
ଯେ ସଙ୍ଗ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର । ତହିଁକି ଅପେକ୍ଷା ନ କର ॥ ୧୩୧
କେବେହେଁ ନୋହେ ଯେ ବିକାର । ସେହି ଆତ୍ମାରେ ଏ ସଂସାର ॥ ୧୩୨

---

୧ । ସର୍ଗାଦି ।
୨ । ମିତାକ୍ଷରାଣି ପଦ୍ୟାନି ନ ମୀୟନ୍ତେ ହରେର୍ଗୁଣାଃ ।
ଇତି ପଦ୍ୟୈରତୁଷ୍ୟନ୍ତଃ ସଦ୍ୟୋ ଗଦ୍ୟେନ ତୁଷ୍ଟୁବୁଃ ॥ (ସ୍ୱାମୀ)
୩ । ତମ=ଅନ୍ଧକାର ୪ । ବିଶ୍ୱଦୃଶ ।

	ସଗୁଣ ନିର୍ଗୁଣ ରୂପରେ	। ସର୍ଜ୍ଜନାକର ପ୍ରଥମରେ	॥୧୩୩
	ସମୟେ ପାଳନା ତା' କର	। ପଛେ ଆପଣେ ତା' ସଂହାର	॥୧୩୪
୩୪	ଦେବଦତ୍ତ ନାମରେ କେହି	। ସେ ଯେହ୍ନେ ଗୃହାଦି ଭିଆଇ	॥୧୩୫
	ତହିଁରେ ଯାହା କରିଥାଇ	। ଶୁଭ ଅଶୁଭ କର୍ମ ଦୁଇ	॥୧୩୬
	ସେ ଫଳ ଭୁଞ୍ଜେ ଅନାୟତ୍ତେ	। ତୁମ୍ଭେହେଁ ପୁଣି ସେହିମତେ	॥୧୩୭
	ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱରୂପେ ହୋଇଲେହେଁ	। ଜୀବରୂପରେ ଥାଇ ଦେହେ	॥୧୩୮
	ସଂସାରେ ପଡ଼ିଥାଇ ଘେନ	। କି ନିଜକର୍ମଫଳମାନ	॥୧୩୯
	ନୋହିଲେ ଅବା ହେ ଈଶ୍ୱର !	। ଆତ୍ମାରେ ବିହାର ତୁମ୍ଭର	॥୧୪୦
	ଏ ଘେନି ତୁମ୍ଭେ ଶାନ୍ତିଯୁତ	। ତୁମ୍ଭ ଚିତ୍‌ଶକ୍ତି ନୋହେ ଚ୍ୟୁତ	॥୧୪୧
	ସାକ୍ଷୀରୂପରେ ଥାଅ ବର୍ତ୍ତି	। ଆମ୍ଭେ ନ ଜାଣୁଁ ଏହୁ ରୀତି	॥୧୪୨
୩୫	କର୍ତ୍ତା ଅକର୍ତ୍ତା ଭାବ ଦୁଇ	। ବିରୋଧ ତୁମ୍ଭଠାରେ ନାହିଁ	॥୧୪୩
	ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ଭଗବାନ	। ତୁମ୍ଭର ଯେବା ଗୁଣମାନ	॥୧୪୪
	ଗଣନା ନ ଯାନ୍ତି ସେମାନେ	। ତୁମ୍ଭ ମାହାତ୍ମ୍ୟକୁ ଭୁବନେ	॥୧୪୫
	କେହି ନ ପାରେ ଅବଗାହି	। ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ତୁମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭଠାଇଁ	॥୧୪୬
	ଏ ରୂପେ ହୋଇ ଅବା ନୋହି	। ବିକଳ୍ପ ଏ ପ୍ରକାରେ ଯେହି	॥୧୪୭
	ଏଥିରେ କି ଅବା ଯୁକତ	। ଏ ରୂପେ ବିଗ୍ରହ ଯେ ଖ୍ୟାତ	॥୧୪୮
	ପ୍ରମାଣପ୍ରାୟ ଆଭାସନ୍ତି	। ତହିଁ କୁତର୍କ ଯେ ବା ଛନ୍ତି	॥୧୪୯
	ଯେ ବସ୍ତୁସ୍ୱରୂପ ଅଟଇ	। ତା' ଛୁଇଁ ନାହାନ୍ତି ଏ କେହି	॥୧୫୦
	ଏ ଯେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛନ୍ତି	। ତେଣେ ବ୍ୟାକୁଳ ଯାଙ୍କ ମତି	॥୧୫୧
—	ଦୁଷ୍ଟ ଆଗ୍ରହେ ଯେଉଁମାନେ	। ବିବାଦୀ ଅଟନ୍ତି ଭୁବନେ	॥୧୫୨
	ତାହାଙ୍କ ବିବାଦ-ଗୋଚର	। ନୁହଇ ସ୍ୱରୂପ[୧] ତୁମ୍ଭର	॥୧୫୩
	ଯହିଁ ସମସ୍ତ ମାୟାମୟ	। ସଂସାର ହୋଇଥାଇ ଲୟ	॥୧୫୪
	ଅଛ କେବଳରୂପୀ ହୋଇ	। ଆତ୍ମମାୟାକୁ ମଧ୍ୟେ ଥୋଇ	॥୧୫୫
	ଏମନ୍ତ ତୁମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭଠାରେ	। ଦୁର୍ଘଟ କେ ଅର୍ଥ ସଂସାରେ	॥୧୫୬
	କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଅକର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଦୁଇ	। ଅଭାବ ଅଟେ ତୁମ୍ଭଠାଇଁ	॥୧୫୭
୩୬	ସମ-ବିଷମ-ମତିଙ୍କର	। ମତକୁ ତୁମ୍ଭେ ଅନୁସର	॥୧୫୮
	ରଜ୍ଜୁଖଣ୍ଡରେ ସର୍ପଜ୍ଞାନ	। ହେଲା ଲୋକଙ୍କର ଯେସନ	॥୧୫୯
	ସେ ରଜ୍ଜୁ ଦିଶେ ସର୍ପପ୍ରାଏ	। ସେ ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ ଯାହାଠାଏ	॥୧୬୦
	ତାହାକୁ ରଜ୍ଜୁପ୍ରାଏ ଦିଶି	। ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସେ ରୂପେ ଉଦ୍ଦେଶି	॥୧୬୧
	ଅଜ୍ଞାନୀ ବୋଲନ୍ତି ସଂସାରୀ	। ଜ୍ଞାନୀ ମଣନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମ କରି	॥୧୬୨
୩୭	ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କରେ	। ବସ୍ତୁସ୍ୱରୂପେ ସେହି ସ୍ଫୁରେ	॥୧୬୩
	ଯେ ସର୍ବଲୋକଙ୍କ ଈଶ୍ୱର	। କାରଣ ସର୍ବ କାରଣର	॥୧୬୪
	ଯେଣୁ ସକଳ ଲୋକଙ୍କର	। ଅନ୍ତର କରଇ ଗୋଚର	॥୧୬୫

୧ । ଶରୀର ।

	ସର୍ବ ବିଷୟଙ୍କ ପ୍ରକାଶେ	ଲକ୍ଷିତ ଅଟଇ ବିଶେଷେ	॥ ୧୬୬
	ନିଷେଧ କରନ୍ତେ ସକଳ	ରହଇ ହୋଇ ଏକ ମୂଳ	॥ ୧୬୭
୩୮	ଏମନ୍ତ ପ୍ରଭୁ ତୁମ୍ଭେ ଯେଣୁ	ଆହେ ମଧୁମଥନ ! ତେଣୁ	॥ ୧୬୮
	ତୁମ୍ଭର ମହିମାପ୍ରସିଦ୍ଧି	ଅମୃତରସପୟୋନିଧି	॥ ୧୬୯
	ବିନ୍ଦୁମାତ୍ରକ ହିଁ ତାହାର	ଆସ୍ୱାଦ କଲେ ଏକ ବାର	॥ ୧୭୦
	ତେଣେ ଯେ ନିଜ ମାନସରେ	ଅଚ୍ଛିଦ୍ର ନିଜସୁଖ ସ୍ଫୁରେ	॥ ୧୭୧
	ତେଣେ ଦେଖିଲା ଶୁଣିଲାର	ଯେ ସୁଖଲେଶ ମାତ୍ର ଛାର	॥ ୧୭୨
	ତାହାଙ୍କ ଚିତ୍ତରୁ ନିର୍ଗତ	ସେଟି ପରମ ଭାଗବତ	॥ ୧୭୩
	ଏକାନ୍ତ ଭଗତ ସେ ଜନ	ତୁମ୍ଭେ ଯେ ଅଟ ଭଗବାନ	॥ ୧୭୪
	ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର	ପ୍ରିୟ ସୁହୃଦ ଆତ୍ମା ଆର	॥ ୧୭୫
	ତୁମ୍ଭର ଠାରେ ଅବିରତ	ସେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଚିତ୍ତ	॥ ୧୭୬
	ଅତିଶୟରେ ରତ ହୋଇ	ସୁଖକୁ ନିତ୍ୟେ ଭଜିଥାଇ	॥ ୧୭୭
	ହେ ମଧୁମଥନ ! ସେମାନେ	ସ୍ୱାର୍ଥକୁଶଳ ଏ ଭୁବନେ	॥ ୧୭୮
	ତୁମ୍ଭେ ଯେବଣ ଲୋକଙ୍କର	ପ୍ରିୟ ସୁହୃଦ ହେ ଈଶ୍ୱର	॥ ୧୭୯
	ତୁମ୍ଭ ଚରଣପଦ୍ମସେବା	କେମନ୍ତେ ଛାଡ଼ିବେ ସେ ଅବା	॥ ୧୮୦
	ଯେଉଁ ସେବାରେ ଏ ସଂସାର	ଲେଉଟି ନୋହେ ବାରମ୍ବାର	॥ ୧୮୧
୩୯	ଯାହାର ସ୍ୱରୂପସଦନ	ଅଟଇ ଏ ତିନିଭୁବନ	॥ ୧୮୨
	ତିନି ବିକ୍ରମ ଅଟେ ଯାର	ଯେ ତିନି ଲୋକଙ୍କ ଈଶ୍ୱର	॥ ୧୮୩
	ତିନି ଲୋକଙ୍କ ମନୋହର	ଅଟଇ ଅନୁଭାବ ଯାର	॥ ୧୮୪
	ତୁମ୍ଭେ ଏମନ୍ତ ଏ ଜଗତେ	ଦୈତ୍ୟ ଦାନବ ଆଦି ଯେତେ	॥ ୧୮୫
	ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ତୁମ୍ଭର	ଅଟନ୍ତି ବିଭୂତି-ଆକାର	॥ ୧୮୬
	ତାଙ୍କ ଉପକ୍ରମକୁ[୧] ପୁଣି	ଏ କାଳ ନୋହେ[୨] ଏହା ମଣି	॥ ୧୮୭
	ନିଜ ମାୟାରେ ସୁରନର	ମୃଗ, ମିଶ୍ରିତ ଜଳଚର	॥ ୧୮୮
	ଏ କଳେବରମାନଙ୍କରେ	ଅପରାଧର ଅନୁସାରେ	॥ ୧୮୯
	ଦଣ୍ଡକୁ କଲ ତାହାଙ୍କର	ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ଦଣ୍ଡଧର	॥ ୧୯୦
	ଏହି ରୂପେ ହେ ଭଗବାନ	ଯେ ଅଟେ ତ୍ୱଷ୍ଟାର ନନ୍ଦନ	॥ ୧୯୧
	ତାହାକୁ କରସି ନିଧନ	ଯେବେ ଏଥିକି ଅଛି ମନ	॥ ୧୯୨
୪୦	ହେ ପିତାମହ ! ଆହେ ତାତ !	ଆମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭର ଅବନତ	॥ ୧୯୩
	ତୁମ୍ଭ ଚରଣପଦ୍ମ ଦୁଇ-	ଧ୍ୟାନରେ ଅନୁବନ୍ଧ ହୋଇ	॥ ୧୯୪
	ହୃଦୟଶୃଙ୍ଖଳା ଆମ୍ଭର	ଦେଖାଇ ନିଜ କଳେବର	॥ ୧୯୫
	କଲ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଆପଣାର	କୃପାରେ ରଞ୍ଜିତ ଶିଶିର	॥ ୧୯୬
	ଯେ ଅତିବିଶଦ ରୁଚିର	ସେ ମନ୍ଦହାସେ ଯୁତ ସାର	॥ ୧୯୬
	ଯେ ଅବଲୋକନ ବିଦିତ	ଅନୁକଂପାରେ ବିଗଳିତ	॥ ୧୯୮

୧ । ଉପକ୍ରମ=ଉଦ୍ୟମ । ୨ । ହୋଏ ।

ଯେ ବା ମଧୁର ପ୍ରିୟ ବାଣୀ । ଅମୃତରସପ୍ରାଏ ମଣି ॥ ୧୯୯
ଆମ୍ଭର ହୃଦୟତାପକୁ । ତେଣେ ବିନାଶ କରିବାକୁ ॥ ୨୦୦
ହେ ପ୍ରଭୁ ଯୋଗ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ ହୁଅ । ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଅନଘ ବୋଲାଅ ॥ ୨୦୧
୪୧ ହେ ପ୍ରଭୁ ! ସର୍ବ ଜଗତର । ଉତ୍ପତ୍ତି, ପାଳନ, ସଂହାର ॥ ୨୦୨
ତହିଁକି ନିମିତ୍ତଆକାର । ଦିବ୍ୟ ମାୟା-ବିନୋଦ ଯାର ॥ ୨୦୩
ଯେତେ ସମସ୍ତ ଜୀବଗଣ । ତାଙ୍କ ହୃଦୟମଧ୍ୟେ ପୁଣ ॥ ୨୦୪
ବ୍ରହ୍ମ ଅନ୍ତର୍ଯାମୀରୂପରେ । ବାହ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ-ଆକାରେ ॥ ୨୦୫
ନ ଲଙ୍ଘି ଦେଶକୁ କାଳକୁ । ଦେହ-ଅବସ୍ଥା-ବିଶେଷକୁ ॥ ୨୦୬
ତାହାଙ୍କ ଉପାଦାନଭାବେ । ଉପଲମ୍ଭକର ସ୍ୱଭାବେ ॥ ୨୦୭
ସର୍ବ ଅନୁଭବ କରୁଛ । ବୁଦ୍ଧିଆଦିସାକ୍ଷୀ ହୋଇଛ ॥ ୨୦୮
ଆକାଶପ୍ରାୟ ଅଲକ୍ଷିତ । ଯାହାର ଶରୀର ବିଦିତ ॥ ୨୦୯
ସାକ୍ଷାତ ପରଂବ୍ରହ୍ମ ଯେହି । ପରମ ଆତ୍ମା ଯେ ଅଟଇ ॥ ୨୧୦
ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାର । ବିଶେଷେ ପରମ ଈଶ୍ୱର ॥ ୨୧୧
କେବଣ ଅର୍ଥବିଶେଷକୁ । ଆମ୍ଭେ ଜଣାଇମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ॥ ୨୧୨
ଅଗ୍ନିର ଅଂଶୁଁ ସମ୍ଭବିଣ । ଅଗ୍ନିକଣିକାମାନେ ପୁଣ ॥ ୨୧୩
ଯେସନେ ସେହି ଅନଳର । ପ୍ରକାଶେ ନୁହନ୍ତି ଈଶ୍ୱର ॥ ୨୧୪
୪୨ ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ଭଗବାନ । ପରମ ଗୁରୁ ବିଦ୍ୟମାନ ॥ ୨୧୫
ବିବିଧ ବୃଜିନେ ଜନମ । ଯେ ବା ସଂସାରେ ପରିଶ୍ରମ ॥ ୨୧୬
ତାହା ଯେ ନାଶଇ ତୁମ୍ଭର । ଛାୟା ଚରଣପଙ୍କଜର ॥ ୨୧୭
ତହିଁକି ଯେବଣ ବାଞ୍ଛାରେ । ପ୍ରାପିତ ହେଲୁଁ ଏ ସଂସାରେ[1] ॥ ୨୧୮
ଏ ଘେନି ସେ କଥା ଆମ୍ଭର । ତୁମ୍ଭେ କଳ୍ପନା ବେଗେ କର ॥ ୨୧୯
୪୩ ହେ ପ୍ରଭୁ ! ଯେ ତିନି ଭୁବନ । ଗ୍ରାସୁଛି ତ୍ୱଷ୍ଟାର ନନ୍ଦନ ॥ ୨୨୦
ଏବେ ବିନାଶ କର ତାକୁ । ହେ କୃଷ୍ଣ[2] ! ଆମ୍ଭର ତେଜକୁ ॥ ୨୨୧
ଅସ୍ତ୍ରଙ୍କୁ ଆୟୁଧଙ୍କୁ ପୁଣ । ଗ୍ରାସିଲା ଯେବଣ ଦାରୁଣ ॥ ୨୨୨
୪୪ ଯେ ହଂସ, ହୃଦୟ-ଆକାଶ । ଅଟଇ ଯାହାର ନିବାସ ॥ ୨୨୩
ଯେ ସାକ୍ଷୀ ବୁଦ୍ଧି-ଆଦିଙ୍କର । ଯେ ସଦାନନ୍ଦ କଳେବର ॥ ୨୨୪
ମୃଷ୍ଟ[3] ଅଟଇ ଯଶ ଯାର । ଯେ ଆଦିରହିତ ଈଶ୍ୱର ॥ ୨୨୫
ଯାହାକୁ ସାଧୁଜନମାନେ । ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି ଭୁବନେ ॥ ୨୨୬
ସଂସାରପଥିକ ଲୋକର । ପ୍ରାନ୍ତ ହୁଅନ୍ତେ ସଂସାରର ॥ ୨୨୭
ଗରିଷ୍ଠ[4] ଅଟେ ଯେହୁ ଫଳ । ଯେ ଆର୍ତ୍ତି କରଇ ନିର୍ମୂଳ ॥ ୨୨୮

---

୧ । ସ୍ଥାନରେ ।
୨ । କୃଷିର୍ଭୂବାଚକଃ ଶବ୍ଦୋ ଣଶ୍ଚ ନିର୍ବୃତିବାଚକଃ ।
ତୟୋରୈକ୍ୟଂ ପରଂବ୍ରହ୍ମ କୃଷ୍ଣ ଇତ୍ୟଭିଧୀୟତେ ॥
୩ । ମୃଷ୍ଟ=ରୁଚିକର । ୪ । ପରୀଷ୍ଟ (ମୂଳପାଠାନ୍ତର) =ସର୍ବତଃ ପୂଜିତ ।

ଏମନ୍ତ ତୁମ୍ଭେ ଭଗବାନ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କରୁଛୁଁ ବନ୍ଦନ ।। ୨୨୯

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୪୫ ହେ ନୃପ ! ଏ ରୂପେ ସାଦରେ । ସ୍ତୁତିକି କରନ୍ତେ ଅମରେ ।।୨୩୦
ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ଆପଣାର । ସ୍ତୁତିକି କରିଣ ଗୋଚର ।। ୨୩୧
ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ଭଗବାନ । କହିଲେ ତାହାଙ୍କୁ ବଚନ ।। ୨୩୨

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

୪୬ ହେ ସୁରଶ୍ରେଷ୍ଠେ ! ମୋର ସ୍ତବ । ସହିତେ ଯେ ଜ୍ଞାନ ସଂଭବ ।।୨୩୩
ହୋଇଲା ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟସ୍ମୃତି ଯେଣେ ମୋର ।।୨୩୪
ଯେଣେ ଲୋକଙ୍କର ଭଗତି । ମୋ'ଠାରେ ହୋଏ ଉତପତି ।।୨୩୫
ତେଣେ ମୁଁ ହୋଇଲି ସନ୍ତୋଷ । ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଦିବାନିଶ ।।୨୩୬
୪୭ ସନ୍ତୋଷ ହୁଅଇ ମୁଁ ଯେବେ । ଅଲଭ୍ୟ ଅଛି କିବା ତେବେ ।। ୨୩୭
ହେ ଦେବଶ୍ରେଷ୍ଠେ ! ତଥାପିହି । ଏକାନ୍ତମତି ମୋର ଠାଇଁ ।। ୨୩୮
ମୋ'ଠାରୁ ନ ବାଞ୍ଛଇ ଆନ । ଯେଣୁ ସେ ତତ୍ତ୍ୱବିଦ ଜନ ।। ୨୩୯
୪୮ ବିଷୟେ ତତ୍ତ୍ୱଦୃଷ୍ଟି ଯାର । କୃପଣ ଅଟଇ ସେ ନର ।। ୨୪୦
ଆପଣା ଶ୍ରେୟ ନ ଜାଣଇଁ । ଯେବେ ସେ ବିଷୟ ବାଞ୍ଛଇ ।। ୨୪୧
ତାକୁ ଯେ କରେ ତା' ପ୍ରଦାନ । ତାର ପ୍ରାୟେ ସେ ଅଜ୍ଞ ଜନ ।। ୨୪୨
୪୯ ସ୍ୱୟେଂ ଯେ ଜାଣଇଁ ମୋକ୍ଷକୁ । ସେ ଲୋକ ଅଜ୍ଞାନୀ ଲୋକଙ୍କୁ ।।୨୪୩
ପ୍ରବୃତ୍ତିମାର୍ଗ ନ କହଇ । ଉତ୍ତମ ବୈଦ୍ୟ ଯେ ହୁଅଇ ।। ୨୪୪
ବାଞ୍ଛା କଲେହେଁ ରୋଗୀ ଜନ । ଅପଥ୍ୟ ନ ଦିଏ ଯେସନ ।। ୨୪୫
୫୦ ହେ ଇନ୍ଦ୍ର ! ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର । ମଙ୍ଗଳ ହେଉ ବାରମ୍ବାର ।। ୨୪୬
ଦଧୀଚି ନାମେ ଋଷିବର । ତାଙ୍କ ଠାକୁ ଗମନ କର ।। ୨୪୭
ବିଦ୍ୟା-ତପସ୍ୟା-ବ୍ରତସାର[୧] । ଅଟେ ଯେ ତାଙ୍କ କଳେବର ।। ୨୪୮
ବିଳମ୍ବ ନ କରି ତାହାଙ୍କୁ । ପ୍ରାର୍ଥନା କର ସେ ଗାତ୍ରକୁ ।। ୨୪୯
୫୧ ଦଧୀଚି[୨] ଋଷି ପୂର୍ବେ ପୁଣି । ଶୁଦ୍ଧ ବ୍ରହ୍ମକୁ ଥିଲେ ଜାଣି ।। ୨୫୦
ଅଶ୍ୱିନିକୁମାରେ ତାହାଙ୍କୁ । ମାଗିଲେ ସେ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାକୁ ।। ୨୫୧

୧ । ସାର=ଦୃଢ଼ ।

୨ । ନିଶମ୍ୟାଥର୍ବଣଂ ଦକ୍ଷଂ ପ୍ରବର୍ଗ୍ୟବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟୟୋଃ ।
ଦଧ୍ୟଞ୍ଚଂ ସମୁପାଗମ୍ୟ ତମୂଚତୁରଥାଶ୍ୱିନୌ ।। ୧
ଭଗବନ୍ ଦେହି ନୌ ବିଦ୍ୟାମିତି ଶ୍ରୁତ୍ୱା ସ ସ୍ୱବ୍ରବୀତ୍ ।
କର୍ମଣ୍ୟବସ୍ଥିତୋଽଦ୍ୟାହଂ ପଶ୍ଚାଦ୍ ବକ୍ଷ୍ୟାମି ଗଚ୍ଛତମ୍ ।। ୨
ତୟୋର୍ନିର୍ଗତୟୋରେବ ଶକ୍ର ଆଗତ୍ୟ ତଂ ମୁନିଂ ।
ଉବାଚ ଭିଷଜୋର୍ବିଦ୍ୟାଂ ମା ବାଦୀରଶ୍ୱିନୋର୍ମୁନେ ! ।। ୩
ଯଦି ମଦ୍‌ବାକ୍ୟମୁଲ୍ଲଙ୍ଘ୍ୟ ବ୍ରବୀଷି ସହସୈବ ତେ ।
ଶିରଶ୍ଛିଦ୍ୟାଂ ନ ସଂଦେହ ଇତ୍ୟୁକ୍ତ୍ୱା ପ୍ରଯଯୌ ହରିଃ ।। ୪

(ଅବଶିଷ୍ଟ ପର ପୃଷ୍ଠାରେ)

	ଦଧୀଚି ବୋଇଲେ କର୍ମରେ	। ଅଛି ମୁଁ, କହିବି ପଛରେ	॥ ୨୫୨
	ସେ ଯାନ୍ତେ ବାସବ ଅଇଲେ	। ଋଷିଙ୍କି ଏମନ୍ତ ବୋଇଲେ	॥ ୨୫୩
	ବିଦ୍ୟା ନ କହିବ ବୈଦ୍ୟଙ୍କୁ	। ଯେବେ ଲଙ୍ଘିଣ ମୋ' ବାକ୍ୟକୁ	॥ ୨୫୪
	କହିବ, ବେଗେ ତୁମ୍ଭ ଶିର	। ଛେଦିବି, ସଂଦେହ ନ କର	॥ ୨୫୫
	ଏମନ୍ତ କହି ଇନ୍ଦ୍ର ଗଲେ	। ଅଶ୍ୱିନେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ	॥ ୨୫୬
	ଋଷିଙ୍କ ମୁଖୁଁ ଇନ୍ଦ୍ରବାଣୀ	। ଶୁଣି ବୋଇଲେ ବୈଦ୍ୟେ ପୁଣି	॥ ୨୫୭
	ପ୍ରଥମୁଁ କାଟି ତୁମ୍ଭ ଶିର	। ଯୋଡ଼ିବୁଁ ଶିରକୁ ଅଶ୍ୱର	॥ ୨୫୮
	ସେ ଶିରେ ବିଦ୍ୟାକୁ କହିବ	। ତା' ଇନ୍ଦ୍ର ଯେବେ ବିନାଶିବ	॥ ୨୫୯
	ଯୋଡ଼ିଣ ତୁମ୍ଭ ନିଜ ଶିର	। ଦକ୍ଷିଣା ଦେଇ ଯିବୁଁ ଘର	॥ ୨୬୦
	{ ଦଧୀଚି ଋଷି ଏହା ଶୁଣି	। ତାହାଙ୍କୁ ସେହିରୂପେ ଭଣି	॥ ୧
	ପ୍ରବର୍ଗ୍ୟ, ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ବେନି	। ଯାହା ସେ ପୂର୍ବେ ଥିଲେ ଘେନି	॥ ୨
	ହୋଇଣ ଅସତ୍ୟ ଶଙ୍କିତ	। ଆବର ସତ୍‌କାର ପ୍ରାପତ	॥ ୩ }
	[1]ଯେଣୁ ସେ ବିଦ୍ୟା ଅଶ୍ୱଶିରେ	। କହିଲେ ଦଧୀଚି ପୂର୍ବରେ	॥ ୨୬୧
	ସେ ଦିନୁଁ ଅଶ୍ୱଶିର ହୋଇ	। ସେ ବିଦ୍ୟା ବିଖ୍ୟାତ ଅଟଇ	॥ ୨୬୨
	ଜୀବନମୁକତି[2]-ପ୍ରକାର	। କଲେ ସେ ଋଷି ବୈଦ୍ୟଙ୍କର	॥ ୨୬୩
୫୨	ଅଥର୍ବ ବେଦରେ ନିପୁଣ	। ଅଟେ ଯେ ଦଧୀଚି ବ୍ରାହ୍ମଣ	॥ ୨୬୪
	ଅଭେଦ୍ୟ କବଚ ମୋହର	। କରିଣ ଥିଲେ ସେ ଗୋଚର	॥ ୨୬୫
	ତ୍ୱଷ୍ଟାଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ ସେ କଲେ	। ବିଶ୍ୱରୂପଙ୍କୁ ତ୍ୱଷ୍ଟା ଦେଲେ	॥ ୨୬୬
	ଯା' ବିଶ୍ୱରୂପଠାରୁ ତୁହି	। ଧଇଲୁ ସ୍ଥିରଚିତ୍ତ ହୋଇ	॥ ୨୬୭
୫୩	ତୁମ୍ଭେ ମାଗନ୍ତେ ବିନୟରେ	। ବିଶେଷେ ଅଶ୍ୱିଙ୍କ[3] ପ୍ରୀତିରେ	॥ ୨୬୮
	ଧର୍ମଜ୍ଞରୂପୀ ସେ ପ୍ରଦାନ	। କରିବେ ନିଜ ଅସ୍ଥିମାନ	॥ ୨୬୯
	ସେ ଅସ୍ଥିମାନଙ୍କେ ନିର୍ମାଣ	। କରନ୍ତେ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ପୁଣ	॥ ୨୭୦
	ଆୟୁଧମାନଙ୍କେ ପ୍ରଧାନ	। ବଜ୍ର ହୋଇବ ଉତପନ	॥ ୨୭୧

ଇନ୍ଦ୍ରେ ଗତେ ତଥାଭ୍ୟେତ୍ୟ ନାସତ୍ୟାବୂଚତୁର୍ଦ୍ୱିଜଂ ।
ତନ୍ମୁଖାଦିନ୍ଦ୍ରଗଦିତଂ ଶ୍ରୁତ୍ୱା ତାବୂଚତୁଃ ପୁନଃ ॥ ୫
ଆବାଂ ତବ ଶିରଶ୍ଛିତ୍ତ୍ୱା ପୂର୍ବମଶ୍ୱସ୍ୟ ମସ୍ତକଂ ।
ସଂଧାସ୍ୟାବସ୍ତତୋ ବ୍ରୂହି ତେନ ବିଦ୍ୟାଂ ଚ ନୌ ଦ୍ୱିଜ ! ॥ ୬
ତସ୍ମିନ୍ନିନ୍ଦ୍ରେଣ ସଂଛିନ୍ନେ ପୁନଃ ସଂଧାୟ ମସ୍ତକଂ ।
ନିଜଂ ତେ ଦକ୍ଷିଣାଂ ଦତ୍ତ୍ୱା ଗମିଷ୍ୟାବୋ ଯଥାଗତମ୍ ॥ ୭
ଏତଚ୍ଛ୍ରୁତ୍ୱା ତଥାବୋଚଦ୍ ଦଧ୍ୟଙ୍ଙାଥର୍ବଣସ୍ତୟୋଃ ।
ପ୍ରବର୍ଗ୍ୟଂ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାଂ ଚ ସତ୍କୃତୋଽସତ୍ୟଶଙ୍କିତଃ ॥ ୮
(ସ୍ୱାମିଧୃତ ଶ୍ଳୋକାଃ)

୧ । 'ଅଶ୍ୱସ୍ୟ ଶୀର୍ଷ୍ଣା ପ୍ରଯତାନୁବାଚ' (ଶ୍ରୁତିଃ)
୨ । ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତତ୍ୱ ।
୩ । ଅଶ୍ୱି=ଅଶ୍ୱିନକୁମାର ।

	ମୋହର ତେଜେ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇ	। ଯେଉଁ ବଜ୍ରରେ କରି ତୁହି	।। ୨୭୨
	ଶିରକୁ ବୃତ୍ର ଅସୁରର	। ବିନାଶ କରିବୁ ସତ୍ୱର	।।୨୭୩
୫୪	ଯେ[୧] ବୃତ୍ର ହୁଅନ୍ତେ ନିଧନ	। ତେଜ, ଆୟୁଧ, ଅସ୍ତ୍ରମାନ	।।୨୭୪
	ଲଭିବ ସୁପତିକି ପୁଣ	। ତୁମ୍ଭର ସଂଭବୁ କଲ୍ୟାଣ	।। ୨୭୫
	ମୋହର ପରାୟଣ ଯେହି	। ତାହାଙ୍କୁ ନ ହିଂସଇ କେହି	।। ୨୭୬
	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚରଣ-ପଙ୍କଜ	। ଚିନ୍ତିଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଦ୍ୱିଜ	।। ୨୭୭
	ଭଣଇ ଭାଗବତ ଗୀତ	। ସଂତୋଷ ସାଧୁଜନଚିତ୍ତ	।। ୨୭୮

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଷଷ୍ଠସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଭଗବଦୁପଦେଶୋ
ନାମ ନବମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।।

ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଦଶମେ କେଶବାଦିଷ୍ଟ ଦଧ୍ୟଗସ୍ଥିଜବଜ୍ରଧୃକ୍ ।
ଇନ୍ଦ୍ରୋଽଯୁଧ୍ୟତ ବୃତ୍ରେଣ ସାସୁରେଣ ସନିର୍ଜରଃ ।। ୧

ଶ୍ରୀବାଦରାୟଣିରୁବାଚ

୧	ଇନ୍ଦ୍ରକୁ କହି ଏ ବଚନ	। ବିଶ୍ୱଭାବନ ଭଗବାନ	।। ୧
	ଅନ୍ତର ହେଲେ ସେହି ସ୍ଥାନେ	। ଗୁହାଁନ୍ତେ ଅନିମେଷ[୨] ମାନେ	।। ୨
୨	ହେ ରାଜା ! ସେହି ପରକାରେ	। ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତେ ଅମରେ	।। ୩
	ଅଥର୍ବବେଦରେ ବିଦିତ	। ଯେ ଋଷି ଅଟନ୍ତି ମହତ	।। ୪
	ମନରେ ହୋଇଲେ ହରଷ	। ବାହ୍ୟରେ କଲେକ ନିରାସ	।। ୫
	ଦେବତାଙ୍କର ମୁଖୁଁ ଧର୍ମ	। ଶୁଣିମାଅର୍ଥେ କରି ମନ	।। ୬
	ହସିଲା ପ୍ରାୟକ ହୋଇଲେ	। ଏମନ୍ତ ବଚନ କହିଲେ	।। ୭

ଶ୍ରୀଦଧ୍ୟଙ୍ଙୁବାଚ

୩	ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁରେ	। ଯେ ଦୁଃଖ ଚେତନାକୁ ହରେ	।। ୮
	ଦୁଃସହ ଅଟଇ ଯେ ପୁଣ	। ହେ ଦେବେ ! ତାହା କି ନ ଜାଣ	।। ୯
୪	ଜୀଇବି ବୋଲି ନିଜ ମନେ	। ବାଞ୍ଛନ୍ତି ଯେଉଁ ଜୀବମାନେ	।। ୧୦
	ତାଙ୍କର ଯେ ଆତ୍ମା[୩] ଦୟିତ	। ଯେ ଇହ ଲୋକରେ ବାଞ୍ଛିତ	।। ୧୧
	ବିଷ୍ଣୁ ମାଗିଲେହେଁ ଦେବାକୁ	। କେ ଇଚ୍ଛା କରେ ସେ ଦେହକୁ	।। ୧୨

ଶ୍ରୀଦେବା ଊଚୁଃ

୫	ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଠାରେ ଦୟାବନ୍ତ	। ତୁମ୍ଭର ପ୍ରାୟ ଯେ ମହତ	।। ୧୩
	ଯେ ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ଜନେ ଛନ୍ତି	। ସେହି କରନ୍ତି ଯାଙ୍କୁ ସ୍ତୁତି	।। ୧୪

୧ । ସେ ୨ । ଅନିମେଷ=ଦେବତା (ଯେହେତୁ ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ପଲକ ନାହିଁ) ।
୩ । ଆତ୍ମା=ଦେହ ।

ଏମନ୍ତ ହୋଇ କର୍ମମାନେ । ଅଛନ୍ତି ତାଙ୍କର ଭୁବନେ ॥ ୧୫
ହେ ବିପ୍ର ! ଦୁସ୍ତ୍ୟଜ ହୋଇଣ । କି ଅଛି ତାହାଙ୍କର ପୁଣ ॥ ୧୬
୬ ଯେ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟପର ନର । ନ ଜାଣେ ସଂକଟ ପରର ॥ ୧୭
ପରସଂକଟ ଯେବେ ଜାଣି । ମାଗନ୍ତା ନାହିଁ ସେହୁ ପ୍ରାଣୀ ॥ ୧୮
ଦାନସମର୍ଥ ଯେ ଅଟଇ । ସେହି ସେ କଥା ନ ଜାଣଇଁ ॥ ୧୯
ସେ ତାହା ଜାଣିଥାନ୍ତା ଯେବେ । ନାହିଁ ବୋଇନ୍ତା ନାହିଁ ତେବେ ॥ ୨୦

ଶ୍ରୀଦଧ୍ୟଙ୍ଙୁବାଚ[1]

୭ ଧର୍ମକୁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର । ଶୁଣିମା ଅର୍ଥେ ବାଞ୍ଛା ମୋର ॥ ୨୧
ପ୍ରତିବଚନ ଏଣୁ କରି । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କହିଲି ବିଗ୍ଭରି ॥ ୨୨
ଯେ ପ୍ରିୟ, ନିଶ୍ଚେ ନାଶ ହୋଇ । ସେ ଦେହ ଛାଡୁଛି ଏ ମୁହିଁ ॥ ୨୩
୮ ହେ ପ୍ରଭୁମାନେ ! ଯେ ଶରୀର । ଅନିତ୍ୟ ଅଟେ ଆପଣାର ॥ ୨୪
ପ୍ରାଣୀଦୟାରେ ଧର୍ମ ଯଶ । ତେଣେ ନ ଅର୍ଜେ ଯେ ପୁରୁଷ ॥ ୨୫
ସ୍ଥାବରଙ୍କରି ହିଁ ଶୋଚନ- । ଯୋଗ୍ୟ ଅଟଇ ସେହୁ ଜନ ॥ ୨୬
୯ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଶୋକରେ ଶୋଚଇ । ହରଷେ ହରଷ ହୁଅଇ ॥ ୨୭
ଯେ ପ୍ରାଣୀ ତାର ଧର୍ମ ଯେହୁ । ଧର୍ମ ଅଟଇ ଖ୍ୟାତ ସେହୁ ॥ ୨୮
ଅବ୍ୟୟ ଧର୍ମ ବୋଲି ମନେ । ଘେନନ୍ତି ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକମାନେ ॥ ୨୯
୧୦ ଯେ ଭକ୍ଷ୍ୟ ଶୃଗାଳାଦିଙ୍କର[2] । କ୍ଷଣକେ ହୋଏ ଯେ ସଂହାର ॥ ୩୦
ଯାହା ସକାଶୁଁ ଆପଣାର । କିଛିହିଁ ନାହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ ଆର ॥ ୩୧
ଏମନ୍ତ ଅଟଇ ଯେ ଧନ, । ଶରୀର, ପୁତ୍ର ଆଦିମାନ ॥ ୩୨
ତେଣେ ପରକୁ ଉପକାର । କରଇ ନାହିଁ ଯାହା ନର ॥ ୩୩
ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଅଟଇ ଏ ରୀତି । ଏ ଦୈନ୍ୟ ଅଟେ କଷ୍ଟ ଅତି ॥ ୩୪

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ[3]

୧୧ ନିଶ୍ଚୟ ଏମନ୍ତରୂପେଣ । କରି ଦଧୀଚି ଆଥର୍ବଣ[4] ॥ ୩୫
ଆତ୍ମାକୁ ପରମ ବ୍ରହ୍ମରେ । ଏକ କରିଣ ସମାଧିରେ ॥ ୩୬
ଆପଣା କଳେବର ଯେହୁ । ତାହାକୁ ତ୍ୟାଗକଲେ ସେହୁ ॥ ୩୭
୧୨ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରାଣ ମନ । ସଂଯତ କଲେ ସେ ଏମାନ ॥ ୩୮
ବନ୍ଧନମାନ ନାଶ କଲେ । ତତ୍ତ୍ୱକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ଦେଖିଲେ ॥ ୩୯
ପରମ ଯୋଗ ଆସ୍ଥା କଲେ । ଦେହ ଗଲା, ତା' ନ ଜାଣିଲେ ॥ ୪୦
୧୩ ଯେ ମୁନି-ଅସ୍ଥିରେ ଉର୍ଜିତ । ବିଶ୍ୱକର୍ମାରେ ବିନିର୍ମିତ ॥ ୪୧
୧୪ ସେ ବଜ୍ର ଟେକି ନିଜ କର । ଏଥୁ ଉତ୍ତାରେ ପୁରନ୍ଦର ॥ ୪୨
ବିଷ୍ଣୁର ତେଜରେ ଅନ୍ୱିତ । ଦେବତାଗଣେ ହୋଇ ବୃତ ॥ ୪୩

---

୧ । ଶ୍ରୀଋଷିରୁବାଚ ୨ । ଶ୍ୱ-ଶୃଗାଳାଦିର ୩ । ଶ୍ରୀବାଦରାୟଣିରୁବାଚ
୪ । ଆଥର୍ବଣ=ଅଥର୍ବବେଦଜ୍ଞ ।

ସ୍ତୁତି କରନ୍ତେ ମୁନିଗଣେ । ତିନି ଲୋକକୁ ତତକ୍ଷଣେ ॥ ୪୪
ହରଷ କଲା ପ୍ରାୟ ହେଲେ । ଗଜେନ୍ଦ୍ର-ଉପରେ ଶୋହିଲେ ॥ ୪୫
୧୫ ଅସୁର ସୈନ୍ୟ ଯୁଥପତି । ଯାହାକୁ ବେଢିଣ ଅଛନ୍ତି ॥ ୪୬
ସେ ବୃତ୍ର ଆପଣା ବିପକ୍ଷ । ହେ ରାଜା ! ତାକୁ କରି ଲକ୍ଷ୍ୟ ॥ ୪୭
କ୍ରୋଧରେ ଧାଇଁଲେ ବାସବ । ଯେସନେ ଅନ୍ଧକକୁ[୧] ଶିବ ॥ ୪୮
୧୬ ମନୁ-ପ୍ରଥମ ଚତୁର୍ଯୁଗେ । ତ୍ରେତାଯୁଗର ଆଦ୍ୟଭାଗେ ॥ ୪୯
ନର୍ମଦାନଦୀର ତଟରେ । ଅସୁରମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ॥ ୫୦
ତଦନନ୍ତରେ ସୁରଗଣ । ହୋଇଲା ପରମଦାରୁଣ ॥ ୫୧
୧୭ ବସୁ, ଆଦିତ୍ୟ, ରୁଦ୍ର ଆର । ଯେ ଅଶ୍ୱି, ପିତୃ, ବୈଶ୍ୱାନର ॥ ୫୨
୧୮ ଋଷି[୨], ମରୁତ, ସାଧ୍ୟଗଣ । ଯେ ବିଶ୍ୱ ଦେବାମାନେ ପୁଣ ॥ ୫୩
ତେଣେ ବେଷ୍ଟିତ ପୁରନ୍ଦର । ଯେ ଦେବମାନଙ୍କ ଈଶ୍ୱର ॥ ୫୪
ପ୍ରଦୀପ୍ତ ଆପଣା ଶୋଭାରେ । ବଜ୍ରକୁ ଧରିଛନ୍ତି କରେ ॥ ୫୫
ହେ ନୃପ ! ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ତାହାଙ୍କୁ ଦେଖିଣ ସମରେ ॥ ୫୬
ଯେ ଥିଲେ ବୃତ୍ର-ଆଦି ହୋଇ । ଅସୁରେ ନ ପାରିଲେ ସହି ॥ ୫୭
୧୯ ନମୁଚି, ଦ୍ୱିମୂର୍ଦ୍ଧା, ଶମ୍ବର । ଅନର୍ବା, ଋଷଭ, ଅମ୍ବର ॥ ୫୮
୨୦ ଯେ ହୟଗ୍ରୀବ, ଶଙ୍କୁଶିର । ଯେ ବିପ୍ରଚିତ୍ତି ମହାସୁର ॥ ୫୯
ପୁଲୋମା, ଅୟୋମୁଖ ବେନି । ବୃଷ-ପର୍ବାକୁ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ॥ ୬୦
ହେତି, ପ୍ରହେତି ଯେ ଆବର । ଉତ୍କଟ[୩] ନାମ ମହାସୁର ॥ ୬୧
ଦୈତ୍ୟ, ଦାନବ, ଯକ୍ଷ, ରକ୍ଷ । ଅଟନ୍ତି ଯେ ସହସ୍ରସଂଖ୍ୟ ॥ ୬୨
୨୧ ମାଳି, ସୁମାଳି ଆଦି ଯେତେ । ହେମପରିଚ୍ଛଦ ସମସ୍ତେ ॥ ୬୩
୨୨ ଯାହାକୁ ମୃତ୍ୟୁଦେବତା ହିଁ । ଭରସିବାକୁ ଶକ୍ୟ ନୋହି ॥ ୬୪
ଏମନ୍ତ ବାସବସେନାର । ଯେ ଅଗ୍ରଭାଗ ବଳିୟାର ॥ ୬୫
ସେ ଦୁଷ୍ଟେ ସିଂହନାଦେ ତାହି । ପୀଡ଼ିଲେ ଅସଂଭ୍ରମ ହୋଇ ॥ ୬୬
୨୩ ଗଦା, ପରିଘ, ପ୍ରାସ, ଶର । ଯେ ଶୂଳ, ପରଶୁ, ମୁଦ୍‌ଗର ॥ ୬୭
ଖଡ୍‌ଗ, [୪]ଶତଘ୍ନୀ, ତୋମର । [୫]ଭୁଶୁଣ୍ଡୀ ଶସ୍ତ୍ର ଅସ୍ତ୍ର ଆର ॥ ୬୮
ବୃଷ୍ଟି କଲେ ସେମାନଙ୍କରେ । ଦେବଙ୍କୁ ସକଳ ଦିଗରେ ॥ ୬୯
୨୪ ଏକ ଶରର ମୂଳଦେଶେ । ଆର ସାୟକମୂଳ ମିଶେ ॥ ୭୦
ସକଳ ଦିଗେ ଏ ପ୍ରକାରେ । ସେମାନେ ଶରସମୂହରେ ॥ ୭୧
ଆଚ୍ଛନ୍ନ ହୁଅନ୍ତେ ଅଦୃଶ୍ୟ- । ହୋଇଲେ ସକଳ ତ୍ରିଦଶ ॥ ୭୨
ଜଳଦେ ଜ୍ୟୋତିଗଣ ଯେହ୍ନେ । ଆଚ୍ଛନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି ଗଗନେ ॥ ୭୩
୨୫ ସେ ଶସ୍ତ୍ର-ଅସ୍ତ୍ର ବରଷାର । ଯେ ଓଘମାନେ ଦୁର୍ନିବାର ॥ ୭୪

---

୧ । ଅନ୍ତକକୁ ୨ । ଋଭୁ ୩ । ଉତ୍କଳ ।
୪ । ଶତଘ୍ନୀ ତୁ ଚତୁର୍ହସ୍ତା ଲୌହକଣ୍ଟକସଂଚିତା ।
୫ । ଭୁଶୁଣ୍ଡୀ ସର୍ବତୋ ଲୌହକଣ୍ଟକାନୁକ୍ରମୋନ୍ନତା ।

	ଦେବତାସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ସେମାନେ ।	ପ୍ରବେଶ ନୋହିଲେ ଗଗନେ	॥ ୭୫
	ସହସ୍ର ସହସ୍ର ପ୍ରକାରେ ।	ଦେବେ କାଟିଲେ ଶୀଘ୍ର କରେ	॥ ୭୬
୨୬	ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରଙ୍କର ନିକର ।	କ୍ଷୀଣ ହୁଅନ୍ତେ ଦୈତ୍ୟଙ୍କର	॥ ୭୭
	ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ପାଷାଣରେ ।	ଦ୍ରୁମରେ, ପର୍ବତଶୃଙ୍ଗରେ	॥ ୭୮
	ଦେବସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ବରଷିଲେ ।	ସେ ପୂର୍ବପ୍ରାୟ ତା' ଛେଦିଲେ	॥ ୭୯
୨୭	ଶସ୍ତ୍ରାସ୍ତ୍ରସମୂହେ ଅକ୍ଷତ ।	ହୋଇଅଛନ୍ତି ସୁଖବନ୍ତ	॥ ୮୦
	ବିବିଧ ଅଚଳଶୃଙ୍ଗରେ ।	ଦ୍ରୁମମାନଙ୍କେ ପାଷାଣରେ	॥ ୮୧
	ବିଶେଷେ ନୋହିଛନ୍ତି କ୍ଷତ ।	ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଇନ୍ୟ ସମସ୍ତ	॥ ୮୨
	ଦେଖି ଏମନ୍ତ ତଦନ୍ତରେ ।	ତ୍ରାସକୁ ଲଭିଲେ ମନରେ	॥ ୮୩
	ସେ ବୃତ୍ରନାମେ ମହାସୁର ।	ପ୍ରଭୁ ଅଟଇ ଯାହାଙ୍କର	॥ ୮୪
୨୮	ଯାହାଙ୍କଠାରେ ଭଗବାନ ।	ହୋଇଅଛନ୍ତି ସୁପ୍ରସନ୍ନ	॥ ୮୫
	ସେ ଦେବଗଣଙ୍କର ଠାରେ ।	ଯେତେକ ପ୍ରୟାସ ଅସୁରେ	॥ ୮୬
	ଅନବରତେ ଆଚରିଲେ ।	ସେମାନେ ସବୁ ବ୍ୟର୍ଥ ହେଲେ	॥ ୮୭
	ସାଧୁଙ୍କ ଠାରେ କ୍ଷୁଦ୍ରଜନେ ।	ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତେ ଯେସନେ	॥ ୮୮
	ନିଷ୍ଠୁର ଅମଙ୍ଗଳ ବାଣୀ ।	କ୍ଷୋଭକୁ ନ କରନ୍ତି ପୁଣି	॥ ୮୯
୨୯	ଅତିପ୍ରସିଦ୍ଧ ସେ ଅସୁରେ ।	ଭକ୍ତ ନୁହନ୍ତି ହରିଠାରେ	॥ ୯୦
	ଆପଣା ପ୍ରୟାସକୁ ପୁଣ ।	ବିଅର୍ଥ କରିଣ ଦେଖିଣ	॥ ୯୧
	ଯୁଦ୍ଧଆରମ୍ଭ-ସମୟରେ ।	ପଡିକି ଛାଡ଼ିଣ ଭୟରେ	॥ ୯୨
	ପଳାଇ ଯିବା ଅର୍ଥେ ମନ ।	କଲେ ସେ ସକଳେ ବହନ	॥ ୯୩
	ଯୁଦ୍ଧରେ ଯେତେ ଦର୍ପ ଥିଲା ।	ଯେଣୁ ତାଙ୍କର ନାଶ ହେଲା	॥ ୯୪
	ଯେ ତାହାଙ୍କର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା ।	ସେହି ଶତ୍ରୁରେ ନାଶ ହେଲା	॥ ୯୫
୩୦	ପଳାଉ ଅଛନ୍ତି ଅସୁରେ ।	ସୈନ୍ୟ ହିଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟରେ	॥ ୯୬
	ପଳାଇ ଗଲେ ଭଗ୍ନ ହୋଇ ।	ମନସ୍ୱୀ ବୃତ୍ର ଏହା ଗ୍ରହି	॥ ୯୭
	ଉଚେ ହସିଣ ସେହୁ ବୀର ।	କହିଲା ଏମନ୍ତ ଉତ୍ତର	॥ ୯୮
୩୧	ଉଚିତ ଯେ ସେ ସମୟର ।	ମନସ୍ୱୀମାନଙ୍କ ରୁଚିର	॥ ୯୯
	କହିଲେ ଏମନ୍ତ ବଚନ ।	ପୁରୁଷଙ୍କର ସେ ପ୍ରଧାନ	॥୧୦୦
	ହେ ବିପ୍ରଚିତ୍ତି ! ହେ ଶମ୍ବର ! ।	ନମୁଚି ! ଅନର୍ବ ଅସୁର	॥୧୦୧
	ମୟ ! ପୁଲୋମ ! ମୋର ବାଣୀ ।	ଶୁଣ ସମସ୍ତେ ତୁମ୍ଭେ ପୁଣି	॥୧୦୨
୩୨	ଜନମ ହୋଇଲା ଲୋକର ।	ମରଣ ଧ୍ରୁବ ସବୁଠାର	॥୧୦୩
	ତହିଁକି ପ୍ରତିକାରବିଧି ।	ଏ ଲୋକେ ହୋଇ ନାହିଁ ସିଦ୍ଧି	॥୧୦୪
	ମୃତ୍ୟୁରୁ ଇହଲୋକେ ଯଶ ।	ପରଲୋକ ହିଁ ପରକାଶ	॥୧୦୫
	ଯେବେ ହୋଇବ, ସେ ମୃତ୍ୟୁକୁ ।	କେ ଇଚ୍ଛା ନ କରେ ହେବାକୁ	॥୧୦୬
	ସେ ମୃତ୍ୟୁ ଯେଣୁ ସମୀଚୀନ ।	ତେଣୁ ଇଚ୍ଛନ୍ତି ବୀରଜନ	॥୧୦୭
	ଏ ଘେନି ତାହା ଛାଡ଼ିକରି ।	ପଳାଉ ଅଛ କିଂପା ଡରି	॥୧୦୮

୩୩ [1]ସର୍ବସମ୍ମତ ମୃତ୍ୟୁ ଦୁଇ । ଏ ଲୋକେ ଦୁର୍ଲଭ ଅଟଇ ॥ ୧୦୯
ଯେ ପ୍ରାଣୀ ଅଟେ ଜିତପ୍ରାଣ । କରନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମକୁ ଧାରଣ ॥ ୧୧୦
ଯୋଗମାର୍ଗରେ ରତ ହୋଇ । ନିଜ ଶରୀରକୁ ଛାଡ଼ଇ ॥ ୧୧୧
ସେ ଏକ ଅଟଇ ମରଣ । ଯେବଣ ବୀରଲୋକ ପୁଣ ॥ ୧୧୨
ସମରେ ପରାଙ୍‌ମୁଖ ନୋହି । ଆପଣା ଶରୀର ଛାଡ଼ଇ ॥ ୧୧୩
ସେ ଅଟେ ଆରକ ମରଣ । ହେ ଦୈତ୍ୟେ ! ସାବଧାନେ ଶୁଣ ॥ ୧୧୪
କୃଷ୍ଣଚରଣପଦ୍ମଧ୍ୟାନେ । ସନ୍ତୋଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମନେ ॥ ୧୧୫
ବୈଷ୍ଣବେ ହୁଅନ୍ତୁ ହରଷ । ପଢ଼ି ଏ ଭାଗବତରସ ॥ ୧୧୬

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଷଷ୍ଠସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଇନ୍ଦ୍ର-ବୃତ୍ରାସୁର ଯୁଦ୍ଧବର୍ଣ୍ଣନଂ
ନାମ ଦଶମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଏକାଦଶେ ତୁ ବୃତ୍ରସ୍ୟ ଯୁଧ୍ୟମାନସ୍ୟ ବଜ୍ରିଣା ।
ଭକ୍ତିଜ୍ଞାନବଲୋଦର୍କାଶ୍ଚିତ୍ରା ବାଗ୍ଭେଽନୁବର୍ଣ୍ଣିତାଃ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଏମନ୍ତରୂପେ ହେ ରାଜନ ! । କହୁଚି ଯେ ଧର୍ମବଚନ ॥ ୧
ସେ ପତିବଚନ ସେମାନେ । ଘେନିଲେ ନାହିଁ ନିଜମନେ ॥ ୨
ସେ ଭୟତ୍ରସ୍ତ ବୁଦ୍ଧିହୀନ । ପଳାଇବାରେ କଲେ ମନ ॥ ୩
୨ ଯାହାଙ୍କୁ ଅନୁକୂଳ ହୋଇ । କାଳ ଅଛି, ସେ ଦେବେ ତହିଁ ॥ ୪
୩ କାଳୁଛନ୍ତି ସେ ଦୈତ୍ୟସୈନ୍ୟ । ଅନାଥ ଲୋକଙ୍କ ଯେସନ ॥ ୫
ଭାଜିବା ସୈନ୍ୟ ଦେଖି କରି । ହେ ନୃପଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ଇନ୍ଦ୍ରଅରି ॥ ୬
କ୍ରୋଧରେ କଲାକ ତାପକୁ । ନିଜ ତେଜେ ସେ ଦେବତାଙ୍କୁ ॥ ୭
ନିବାରି କରିଣ ଭର୍ତ୍ସନ । ବୋଇଲା ଏମନ୍ତ ବଚନ ॥ ୮
୪ ଯେହୁ ପୃଷ୍ଠରେ ଘାତ ପାଇ । ଯାଉଣ ଅଛନ୍ତି ପଳାଇ ॥ ୯
ସେ ଦୈତ୍ୟେ ମାତାବିଷ୍ଠାପ୍ରାଏ । ତେଣେ ତୁମ୍ଭର କିବା ହୋଏ ॥ ୧୦
ନିଜ ଆତ୍ମାକୁ ଯେଉଁମାନେ । ମଣନ୍ତି ଶୂରକରି ମନେ ॥ ୧୧
ଭୟାଳୁ ଲୋକଙ୍କୁ ତାଙ୍କର । ମାରିବା ହୋଇ ଯେ ପ୍ରକାର ॥ ୧୨
ସେ କଥା ସ୍ତୁତିଯୋଗ୍ୟ ନୋହି । ଦିଅଇ ନାହିଁ ସ୍ୱର୍ଗକୁହିଁ ॥ ୧୩
୫ ହେ କ୍ଷୁଦ୍ରେ ! ସମରରେ କିଛି । ତୁମ୍ଭର ଯେବେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅଛି ॥ ୧୪

---

[1] । ଦ୍ୱାବିମୌ ପୁରୁଷୌ ଲୋକେ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳଭେଦିନୌ ।
ପରିବ୍ରାଟ୍ ଯୋଗଯୁକ୍ତଶ୍ଚରଣେ ଗ୍ଭିମୁଖେ ହତଃ ॥ (ସ୍ମୃତିଃ)

ଧଇର୍ଯ୍ୟ ଅଛି ବା ହୃଦରେ । କ୍ଷଣେକ ରହ ମୋ' ଆଗରେ ॥ ୧୫
ନ କଲେ ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ରର । ଇହଲୋକରେ ସ୍ପୃହାକର ॥ ୧୬
୬ ସେ ସୁରଗଣେ ତାର ଅରି । ତାଙ୍କୁ ଏ ରୂପେ କ୍ରୋଧ କରି ॥ ୧୭
ଭୟ କରାନ୍ତେ ଆପଣାର । କଳେବରରେ ସେ ଅସୁର ॥ ୧୮
ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଟେ ବଳିୟାର । ଗର୍ଜିଲା ଅତି ଗୁରୁତର ॥ ୧୯
ଯେଉଁ ଗର୍ଜନେ ଅଚେତନ । ହେଲେ ଶ୍ରବଣକଲା ଜନ ॥ ୨୦
୭ ସକଳ ଦେବଗଣମାନେ । ସେ ବୃତ୍ର-ଅସୁରଗର୍ଜନେ ॥ ୨୧
ପଡ଼ିଲେ ହୋଇଣ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ । ବଜ୍ରରେ ହୋଇଣ ଆହତ ॥ ୨୨
ଧରଣୀତଳରେ ଯେସନ । ପଡ଼ନ୍ତି ମୂର୍ଚ୍ଛା ଯାଇ ଜନ ॥ ୨୩
୮ ବୁଜିଣ ଅଛନ୍ତି ନୟନ । ଯେଉଁ ଆତୁର ଦେବସୈନ୍ୟ ॥ ୨୪
ଚରଣଯୁଗଳେ ତାହାଙ୍କୁ । ମର୍ଦ୍ଦିଲା କଂପାନ୍ତେ ଧରାକୁ ॥ ୨୫
ଶୂଳକୁ ଟେକିଛି ତେଜରେ । ଦୁର୍ମଦ ସମରରଙ୍ଗରେ ॥ ୨୬
ଉନ୍ମଦ ହସ୍ତୀ ନଳବନ । ପାଦରେ ମର୍ଦ୍ଦଇ ଯେସନ ॥ ୨୭
୯ ଯେ ଶତ୍ରୁ ଅଟେ ଆପଣାର । ତାହାକୁ ଦେଖି ବଜ୍ରଧର ॥ ୨୮
ମହାଗଦାକୁ କ୍ରୋଧ ହୋଇ । ଫିଙ୍ଗିଲା ଆସନ୍ତେ ସେ ଧାଇଁ ॥ ୨୯
ଦୁଃସହ ଗଦାକୁ ଲୀଳାରେ । ଗ୍ରହଣକଲା ବାମକରେ ॥ ୩୦
୧୦ ବିକ୍ରମ ଅତିଶୟ ଯାର । ସେ ଇନ୍ଦ୍ରଶତ୍ରୁ ବୃତ୍ରାସୁର ॥ ୩୧
ଅତିଶୟରେ କ୍ରୋଧ କରି । ଧାମନ୍ତେ ସେହି ଗଦା ଧରି ॥ ୩୨
ଇନ୍ଦ୍ରଗଜକୁ କୁମ୍ଭସ୍ଥଳେ । ମାଇଲା ସମର ମଣ୍ଡଳେ ॥ ୩୩
ହେ ନୃପ ! ସେ କର୍ମ ତାହାର । ପୂଜିଲେ ସର୍ବ ସୁରାସୁର ॥ ୩୪
୧୧ ବାଜନ୍ତେ ବୃତ୍ରଗଦା ଯାଇ । ଐରାବତ ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ ॥ ୩୫
କୁଳିଶେ ହୋଇଲେ ଆହତ । ଅଚଳ[1] ହୁଅଇ ଯେମନ୍ତ ॥ ୩୬
ସେରୂପେ ହୋଇ ଅତିଆର୍ତ୍ତ । ଇନ୍ଦ୍ରସହିତେ ଧନୁସାତ[2] ॥ ୩୭
ପଛକୁ ଗଲା ଅପସରି । ଫାଟିଲା ବଦନ ତାହାରି ॥ ୩୮
ସେ ଘେନି ମୁଖରୁ ରୁଧିର । ମୁଞ୍ଚନ୍ତେ ଅତି ଗୁରୁତର ॥ ୩୯
୧୨ ଦୁଃଖିତ ହେଲା ଯା' ବାହନ । ମନହିଁ ହୋଇଛି ବିଷଣ୍ଣ ॥ ୪୦
ଏମନ୍ତ ଯେଉଁ ପୁରନ୍ଦର । ତାକୁ ମହାତ୍ମା ବୃତ୍ରାସୁର ॥ ୪୧
ବିଗ୍ରରି ଗଦା ଆଉ ବାରେ । ପ୍ରୟୋଗ ନ କଲା ସମରେ ॥ ୪୨
କ୍ଷତ ହୋଇଛି ଯା' ବାହନ । ଏମନ୍ତ ଯେ ପାକଶାସନ[3] ॥ ୪୩
ଅମୃତ ସ୍ରବେ ଯେଉଁ କର । ସ୍ପରଶ ହୁଅନ୍ତେ ତାହାର ॥ ୪୪
ଇନ୍ଦ୍ର ସେ ଦୁଃଖକୁ ଛାଡ଼ିଲା । ସମରନିମିତ୍ତେ ରହିଲା ॥ ୪୫
୧୩ ହେ ନୃପଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ସେହୁ ଅରି । ହାତରେ ଅଛି ବଜ୍ର ଧରି ॥ ୪୬
ଭାଇକି ବିନାଶ କରିଛି । ଯୁଦ୍ଧନିମିତ୍ତେ ଯେ ମିଳିଛି ॥ ୪୭

୧ । ଅଚଳ=ପର୍ବତ । ୨ । ଧନୁ=ପରିମାଣବିଶେଷ । ୩ । ପାକଶାସନ=ଇନ୍ଦ୍ର ।

ତାକୁ ଦେଖି ସେ ବୃତ୍ରାସୁର । ନିଷ୍ଠୁର ପାପକର୍ମ ତାର ॥ ୪୮
ସ୍ମରନ୍ତେ ଶୋକେ ରୋଷେ[୧] ପୁଣି । ହସନ୍ତେ କହିଲା ସେ ବାଣୀ ॥ ୪୯

ଶ୍ରୀବୃତ୍ର ଉବାଚ

୧୪ ମୋହର ଅଟୁ ତୁ ଅହିତ । ଭାଗ୍ୟରେ ହେଲୁ ଉପସ୍ଥିତ ॥ ୫୦
ଯେ ତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଛୁ ମାରି । ବିଶେଷେ ଗୁରୁ ଆପଣାରି ॥ ୫୧
ମୋହର ଭାଇ ଯେ ଅଟଇ । ତାକୁ ଯେ ମାରିଅଛୁ ତୁହି ॥ ୫୨
ହେ ଦୁଷ୍ଟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ଶୂଳେ ମୋର । ପାଷଣତୁଲ୍ୟ ହୃଦ ତୋର ॥ ୫୩
ଫାଟି ଯାଆନ୍ତେ ଅଚିରେଣ । ଆଜ ମୁଁ ହୋଇବି ଅନୃଣ ॥ ୫୪
୧୫ ଯେ ଆତ୍ମ ଅଗ୍ରଜ ଭୂସୁର[୨] । ଜ୍ଞାନୀ ଅପାପୀ ଗୁରୁ ତୋର ॥ ୫୫
କରି ଯେ ଅଛନ୍ତି ଦୀକ୍ଷାକୁ । ବିଶ୍ୱାସ କରିଣ ତାହାଙ୍କୁ ॥ ୫୬
ଯେ ତୁ କରୁଣାଶୂନ୍ୟ ହୋଇ । ସ୍ୱର୍ଗସୁଖରେ ମନ ଦେଇ ॥ ୫୭
ଛେଦିଲୁ ତାଙ୍କ ଶିରମାନ । ପଶୁର ଶିରକୁ ଯେସନ ॥ ୫୮
୧୬ ଲଜ୍ଜା, କରୁଣା, ଲକ୍ଷ୍ମୀ, କୀର୍ତ୍ତି । ଏମାନେ ତୋତେ ଛାଡ଼ିଛନ୍ତି ॥ ୫୯
ନିଜ କର୍ମରୁ କରି ତୋତେ । ଦୈତ୍ୟେ ହେଁ ନିନ୍ଦନ୍ତି ଜଗତେ ॥ ୬୦
କଷ୍ଟରେ ଶୂଳରେ ମୋହର । ଫାଟିଣ ଯିବ ତୋ' ଶରୀର ॥ ୬୧
ଅଗ୍ନିରେ ନୋହିବ ଦହନ । ଗୃଧ୍ରେ କରିବେ ତା' ଭୋଜନ ॥ ୬୨
୧୭ ତୁ ନିଷ୍ଠୁରକୁ ଅନୁଗତ । ହୋଇ ଯେ ଛନ୍ତି ଆନ ଏଥ ॥ ୬୩
ସେ ଅଙ୍ଗେ ଅସ୍ତ୍ର ଟେକି ମୋତେ । ଯେବେ ପ୍ରହାରିବେ ସତତେ ॥ ୬୪
ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଟଇ ଯେ ତ୍ରିଶୂଳ । ତେଣେ ଛିଡ଼ନ୍ତେ ତାଙ୍କ ଗଳ ॥ ୬୫
ସେ ଗଳେ କରିବି ପୂଜନ । ସଗଣ ଭୂତପତିମାନ ॥ ୬୬
୧୮ ଅଥବା ହେ ବାସବ ! ବୀର ! । କୁଳିଶ ଘେନି ମୋର ଶିର ॥ ୬୭
ଏଠାରେ ମଥିବୁ ତୁ ଯେବେ । ମୁଁ କର୍ମବନ୍ଧ ଛାଡ଼ି ତେବେ ॥ ୬୮
ଭୂତମାନଙ୍କୁ ବଳିବିଧି । ନିଜ ଦେହରେ କରି ସିଦ୍ଧି ॥ ୬୯
ଧୀର ଲୋକଙ୍କର ଚରଣ- । ରେଣୁକୁ ପଶିବି ଶରଣ ॥ ୭୦
୧୯ ହେ ଇନ୍ଦ୍ର ! ଅଛି ତୋ' ଆଗର । ବଇରି ଅଟଇ ତୋହର ॥ ୭୧
ଯେ ବଜ୍ର ଅମୋଘ ଅଟଇ । ମୋ'ଠାରେ ନ ଫିଙ୍ଗୁ କିଂପାଇଁ ॥ ୭୨
ନିଜ ଗଦାର ପ୍ରାୟ ହୋଇ । ନ ପୁଣ ବିଅର୍ଥ ହୁଅଇ ॥ ୭୩
କୃପଣଠାରୁ ପ୍ରୟୋଜନ । ଯାଚଞ୍ଚା ନିଷ୍ଫଳ ଯେସନ ॥ ୭୪
ଏ ବଜ୍ରକୁ ହିଁ ସେହିମତେ । ଆଶଙ୍କା ନକର ତୁ ଚିତ୍ତେ ॥ ୭୫
୨୦ ହେ ଇନ୍ଦ୍ର ! ବିଷ୍ଣୁର ତେଜରେ । ଦଧୀଚି ଋଷିର ତପରେ ॥ ୭୬
ଏ ବଜ୍ର ନିର୍ମିତ, ନିଷ୍ଠୁର । ଏଣେ ଶତ୍ରୁକୁ ନାଶକର ॥ ୭୭
ମୋତେ ମାରିବାର ନିମିତ୍ତେ । ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରେରଣ[୩] କଲେ ତୋତେ ॥ ୭୮
ବିଷ୍ଣୁ ପକ୍ଷରେ ଥାନ୍ତି ଯାର । ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ବିଜୟ, ଗୁଣ ତାର ॥ ୭୯

୧ । ମୋହେ ୨ । ଭୂସୁର=ବ୍ରାହ୍ମଣ ୩ । ପ୍ରେରଣ ।

୨୧ ସଂକରଷଣ ମୋର ପତି । ସେ ମୋତେ ଯାହା କହିଛନ୍ତି ॥ ୮୦
ତାହାଙ୍କ ଚରଣପଦ୍ମରେ । ମନ ନିବେଶି ସେ ପ୍ରକାରେ ॥ ୮୧
ତୋ' ବଜ୍ରବେଗୁଁ ହେବ ନାଶ । ବିଷୟଭୋଗରୂପ ପାଶ ॥ ୮୨
ଛାଡ଼ିବି ନିଜ କଳେବର । ଗତିକି ଲଭିବି ମୁନିର ॥ ୮୩
୨୨ ଏକାନ୍ତମତି ଯେତେ ଜନ । ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ॥ ୮୪
ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ ସେ ସଂପତ୍ତି । ଯେ ତିନି ଭୁବନେ ଅଛନ୍ତି ॥ ୮୫
ଉଦ୍‌ବେଗ, ମନବ୍ୟଥା, ମଦ । କଳି, ସଂପ୍ରୟାସ, ବିପଦ ॥ ୮୬
ଯେଉଁ ସଂପଦରୁ ଏମାନେ । ସଂଭବ ହୁଅନ୍ତି ଭୁବନେ ॥ ୮୭
୨୩ ହେ ଶକ୍ର ! ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମେ । ଯେବଣ ଆୟାସ ଜନମେ ॥ ୮୮
ତାହା ପୁରୁଷର ନାଶନ୍ତି । ସଂକରଷଣ ଆମ୍ଭ ପତି ॥ ୮୯
ଈଶ୍ୱରପ୍ରସାଦକୁ ଜନ । ତେଣେ କରନ୍ତି ଅନୁମାନ ॥ ୯୦
ଯା' ନ ଲଭନ୍ତି ଆନ ନର । ଯେ ଅକିଂଚନଙ୍କ ଗୋଚର ॥ ୯୧
୨୪ ହେ ହରି ! ପାଦମୂଳ ତୋର । ଆଶ୍ରୟ ଯେଉଁ ଦାସଙ୍କର ॥ ୯୨
ତାହାଙ୍କୁ ଅନୁଗତ ହୋଇ । ଦାସ ହୋଇବି ପୁଣ ମୁହିଁ ॥ ୯୩
ପ୍ରାଣନାଥର ଗୁଣମାନ । ସ୍ମରଣା କରୁ ମୋର ମନ ॥ ୯୪
ଗୁଣ କୀର୍ତ୍ତନକରୁ ବାଣୀ । କର୍ମ ଆଚରୁ କାୟ ପୁଣି ॥ ୯୫
୨୫ ହେ ସର୍ବ-ସଉଭାଗ୍ୟନିଧି ! । ତୁମ୍ଭ ବିହୁନେ ଯୋଗସିଦ୍ଧି ॥ ୯୬
ସ୍ୱର୍ଗସମ୍ପତ୍ତି, ବ୍ରହ୍ମପଦ । ଯେ ସର୍ବ ଭୂମିର ସଂପଦ ॥ ୯୭
ଯେ ବା ରାଜତ୍ୱ, ମୋକ୍ଷ ଦୁଇ । ଏମାନ ବାଞ୍ଛା ନ କରଇ ॥ ୯୮
୨୬ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ମନ- । ବାଞ୍ଛୁଛି ହେ ପଦ୍ମନୟନ ! ॥ ୯୯
ପକ୍ଷ[୧] ବିହୀନ ଖଗମାନେ । ମାତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଯେହ୍ନେ ॥ ୧୦୦
କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ବାଛୁରି ଯେସନ । କରନ୍ତି ସ୍ତନପାନେ ମନ ॥ ୧୦୧
ପ୍ରବାସଗତ ଯେଉଁ ପତି । ତାହାକୁ ଦେଖିବାକୁ ମତି ॥ ୧୦୨
କରିଣ ଥାଇ ନାରୀ ଯେହ୍ନେ । ବିଷାଦ ଲଭି ନିଜ ମନେ ॥ ୧୦୩
୨୭ ଆପଣା କର୍ମମାନଙ୍କରେ । ଭ୍ରମନ୍ତେ ସଂସାରଚକ୍ରରେ ॥ ୧୦୪
ବିଷ୍ଣୁ-ଭଗତ ଜନେ ମୋର । ମଇତ୍ରୀ ହେଉ ନିରନ୍ତର ॥ ୧୦୫
ତୁମ୍ଭ ମାୟାରେ ଦେହ, ସୁତ । ଭାର୍ଯ୍ୟା, ଗୃହରେ ଆସକତ ॥ ୧୦୬
ହୋଇଛି ମାନସ ମୋହର । ହେ ନାଥ ! ସେ ଦେହାଦିଠାର ॥ ୧୦୭
ଆସକ୍ତି ଆଉବାରେ ନୋହୁ । ଏମନ୍ତ ଆଜ୍ଞା ମୋତେ ହେଉ ॥ ୧୦୮
ଚିନ୍ତି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ-ପଦଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ । ଭାଷାପ୍ରବନ୍ଧେ ଷଷ୍ଠସ୍କନ୍ଧ ॥ ୧୦୯
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଣେ । ସଂତୋଷ ସାଧୁଜନେ ତେଣେ ॥ ୧୧୦

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଷଷ୍ଠସ୍କନ୍ଧେ ବୃତ୍ରବାକ୍ୟଂ ନାମ
ଏକାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

୧ । ପକ୍ଷି ।

ଦ୍ୱାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଦ୍ୱାଦଶେଽତିବିଷଣ୍ଣେନ ସ୍ୱୟମୁତ୍‌ସାହିତେନ ତୁ ।
ମହେନ୍ଦ୍ରେଣ ମହାଯୁଦ୍ଧେ ବୃତ୍ରସ୍ୟ ବଧ ଇର୍ଯ୍ୟତେ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଏମନ୍ତେ ଯୁଦ୍ଧେ ଛାଡ଼ିବାକୁ । ବାଞ୍ଛନ୍ତେ ଆପଣା ଦେହକୁ ॥ ୧
ହେ ନୃପ ! ବିଜୟରୁ ସାର । ମଣନ୍ତେ ମୃତ୍ୟୁ ଆପଣାର ॥ ୨
ଶୂଳକୁ ଘେନି ନିଜ କର । ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ଧାଇଁଲା ଅସୁର ॥ ୩
ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ପ୍ରଳୟଜଳରେ । କୈଟଭ ଯେସନେ ପୂର୍ବରେ ॥ ୪
୨ ଯୁଗାନ୍ତ-ଅନଳ ଆକାର । କଠୋର ଅଟେ ଶିଖା ଯାର ॥ ୫
ବେଗେ ବୁଲାଇ ସେ ଶୂଳକୁ । ଗର୍ଜିଣ ଫିଙ୍ଗିଲା ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ॥ ୬
ହେ ପାପ ! ହେଲୁ ତୁ ନିଧନ । କ୍ରୋଧେ ବୋଇଲା ଏ ବଚନ ॥ ୭
ଅସୁରମାନଙ୍କ ଉପର । ଇନ୍ଦ୍ର ଅଟଇ ସେହୁ ବୀର ॥ ୮
୩ ଗ୍ରହ, ଉଲ୍‌କାର ପ୍ରାୟ ଯେହି । ଯାକୁ ନ ପାରେ ଲୋକ ଗ୍ରହି ॥ ୯
ଭ୍ରମି ଆସୁଛି ଆକାଶରେ । ସେ ଶୂଳ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ॥ ୧୦
ଯେଉଁ ବଜ୍ରର ଶଏ ପବ । ତେଣେ କାଟିଲା ତା' ବାସବ ॥ ୧୧
ବାସୁକିଶରୀର-ଆକାର । ଯେ ଭୁଜ ଅଟେ ସେ ବୃତ୍ରର ॥ ୧୨
ତାକୁହିଁ ବଜ୍ରରେ ଛେଦନ । କଲା ବିକ୍ଳବ ନୋହି ମନ ॥ ୧୩
୪ ଛିଡ଼ିଲା ଏକ ବାହୁ ଯାର । କ୍ରୋଧ ହୋଇ ସେ ବୃତ୍ରାସୁର ॥ ୧୪
ଯେ ବଜ୍ର ଘେନିଅଛି କରେ । ମିଳି ସେ ଇନ୍ଦ୍ରନିକଟରେ ॥ ୧୫
ପରିଘ ଘେନିଣ ସତ୍ୱରେ । ପିଟିଲା କପୋଳପ୍ରାନ୍ତରେ ॥ ୧୬
ଏଥୁ ଉତ୍ତାରେ ଐରାବତ । ଗଜକୁ ପିଟିଲା ଦଇତ ॥ ୧୭
ମଘବାହସ୍ତୁଁ ତତକାଳ । ବଜ୍ର ପଡ଼ିଲା ଭୂମିତଳ ॥ ୧୮
୫ ଅତି ଅଦ୍ଭୁତ ସେ ବୃତ୍ରର । କର୍ମକୁ ଅମର ଅସୁର ॥ ୧୯
ଚାରଣ ସିଦ୍ଧସଂଘମାନେ । ପ୍ରଶଂସା କଲେ ତୋଷମନେ ॥ ୨୦
ସେ ଇନ୍ଦ୍ରସଂକଟ ଦେଖିଣ । ଉଚ୍ଚରେ କଲେ ହା ହା ପୁଣ ॥ ୨୧
୬ ହସ୍ତରୁ ରିପୁସନ୍ନିଧିରେ । ଯେ ବଜ୍ର ପଡ଼ିଲା ଭୂମିରେ ॥ ୨୨
ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ପୁରନ୍ଦର । ସେ ବଜ୍ର ନ ଧଇଲେ କର ॥ ୨୩
ତାଙ୍କୁ ବୋଇଲା ବୃତ୍ରାସୁର । ହେ ଇନ୍ଦ୍ର ! ବଜ୍ର ଘେନି ମାର ॥ ୨୪
ନିଜ ଶତ୍ରୁକୁ ମାର ତୁହି । ବିଷାଦକାଳ ଏ ନୁହଇ ॥ ୨୫
୭ ଯେ ଆତତାୟୀ ହୋଇ ଜନେ । ଯୁଦ୍ଧ ବାଞ୍ଛନ୍ତି ନିଜ ମନେ ॥ ୨୬
ଜୟ ନୁହଇ ତାହାଙ୍କର । କେହୁଣି କାଳେ ସବୁଠାର ॥ ୨୭

ଦେହକୁ ଆତ୍ମା ବୋଲି ମଣି । ଥାଆନ୍ତି ନିରତେ ସେ ପ୍ରାଣୀ ॥ ୨୮
ଜନମ, ସ୍ଥିତି, ପ୍ରଳୟର । ଯେ ଆଦ୍ୟ ପୁରୁଷ ଈଶ୍ୱର ॥ ୨୯
ସର୍ବଜ୍ଞ, ସନାତନ ଯେହି । ଯେ ଏକ ତହୁଁ ଆନ ହୋଇ ॥ ୩୦
ସର୍ବଦା ଜୟକୁ ଲଭିବ । ଏମନ୍ତ ପୁରୁଷ ଦୁର୍ଲଭ ॥ ୩୧
୮ ଲୋକପାଳଙ୍କ ସହିତରେ । ଏ ଲୋକେ ଯାହାର ବଶରେ ॥ ୩୨
ବିବଶ ହୋଇଣ ଅଛନ୍ତି । ବିବିଧ ଚେଷ୍ଟା ଆଚରନ୍ତି ॥ ୩୩
ଜାଲରେ ହୋଇଣ ବନ୍ଧନ । ଥାନ୍ତି ଯେସନେ ପକ୍ଷୀମାନ ॥ ୩୪
ଏ ଜୟ, ଅଜୟରେ ପୁଣ । ସେ କାଳ ଅଟଇ କାରଣ ॥ ୩୫
୯ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ସହ, ଓଜ, ବଳ । ପ୍ରାଣ, ଅମୃତ, ମୃତ୍ୟୁକାଳ ॥ ୩୬
ଏମନ୍ତ ଯେ ତାକୁ ନ ଜାଣି । ଅଜ୍ଞ ଆତ୍ମା[୧]କୁ ହେତୁ ମଣି ॥ ୩୭
୧୦ ଦାରୁରେ ଯେ ନାରୀନିର୍ମାଣ । ଯେ ଯନ୍ତ୍ରମୟ ମୃଗ ପୁଣ ॥ ୩୮
ସେ ଯେହ୍ନେ ଚାଳକ ଲୋକର । ଆୟତ୍ତେ ଲଭନ୍ତି ସଞ୍ଚର ॥ ୩୯
ହେ ଇନ୍ଦ୍ର ! ଜାଣ ସେ ରୂପରେ । ସମସ୍ତେ ଈଶ୍ୱରବଶରେ ॥ ୪୦
୧୧ ପୁରୁଷ, ପ୍ରକୃତି, ମହତ । ଯେ ଅହଂକାର, ପଞ୍ଚଭୂତ ॥ ୪୧
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ-ଆଶୟ ଏମାନେ । ଯା' ଅନୁଗ୍ରହର ବିହୀନେ ॥ ୪୨
ଏ ବିଶ୍ୱ-ସର୍ଜନ ଆଦିରେ । ସମର୍ଥ ନୁହନ୍ତି ସଂସାରେ ॥ ୪୩
୧୨ ଏ ରୂପେ ନ କରି ଗୋଚର । ଅଜ୍ଞାନୀ ଅଟଇ ଯେ ନର ॥ ୪୪
ଯେ ଆତ୍ମା ଅନୀଶ୍ୱର ପୁଣି । ତାକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବୋଲି ମଣି ॥ ୪୫
ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ଭଗବାନ । ଭୂତରେ ସୃଜେ ଭୂତମାନ ॥ ୪୬
ପୁଣି ସେ ଭୂତମାନଙ୍କରେ । ଭୂତମାନଙ୍କୁ ନାଶ କରେ ॥ ୪୭
୧୩ ଜୟକାଳରେ ପୁରୁଷର । ଆୟୁଷ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଯଶ ଆର ॥ ୪୮
ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ମଙ୍ଗଳ ଯେ ଆନ । ଏମାନେ ହୁଅନ୍ତି ଉତ୍ପନ୍ନ ॥ ୪୯
ଯେସନେ ନ ବାଞ୍ଛିଲେ ଚିତ୍ତ । ଅକୀର୍ତ୍ତି ଆଦି ହୋଏ ଜାତ ॥ ୫୦
୧୪ ସେ ଘେନି ଅଯଶ-ଯଶରେ । ଜୟ-ଅଜୟ ବେନିଠାରେ ॥ ୫୧
ଜନ୍ମ-ମରଣ ବେନିଠାବ । ସୁଖ-ଦୁଃଖରେ ସମ ହେବ ॥ ୫୨
୧୫ ସତ୍ତ୍ୱାଦି ପ୍ରକୃତିର ଗୁଣ । ଆତ୍ମାର ନୁହନ୍ତି ପ୍ରମାଣ ॥ ୫୩
ଆତ୍ମାକୁ ସାକ୍ଷୀ କରି ତହିଁ । ଯେ ଜାଣେ ବଦ୍ଧ ସେ ନୁହଇ ॥ ୫୪
୧୬ ହେ ଶକ୍ର ! ମୋତେ ଦେଖ ତୁହି । ଯୁଦ୍ଧେ ନିର୍ଜିତ ଅଛି ହୋଇ ॥ ୫୫
ଛିଡ଼ିଛି ଭୁଜ ଶସ୍ତ୍ର ମୋର । ହରିବା ଅର୍ଥେ ପ୍ରାଣ ତୋର ॥ ୫୬
ଯେତେ ମୋହର ବଳ ଅଛି । ସେ ରୂପେ ଯତନ କରୁଛି ॥ ୫୭
୧୭ ଏ ଯୁଦ୍ଧ ଅଟେ ପ୍ରାଣପଣ । ସାୟକମାନେ କାଠି ଜାଣ ॥ ୫୮
ଏଣି ତେଣିକି ଯେ ଚଳନ୍ତି । ପଶା ସେ ବାହନେ ହୁଅନ୍ତି ॥ ୫୯
ଏହାର ସମ୍ଭବିବ ଜୟ । ଏହାର ହେବ ପରାଜୟ ॥ ୬୦

୧ । ଆତ୍ମା=ଦେହ ।

ଏ ବେନି କଥାକୁ ଗୋଚର । କରି ନ ପାରେ ଏଥେଁ ନର ॥ ୬୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୮ ଇନ୍ଦ୍ର ଶୁଣି ବୃତ୍ରବାକ୍ୟକୁ । ଅଦମ୍ଭେ ପୂଜିଲା ତାହାକୁ ॥ ୬୨
ହସନ୍ତେ ବଜ୍ରକୁ ଘେନିଣ । କହିଲା ବିସ୍ମୟ ତେଜିଣ ॥ ୬୩

ଶ୍ରୀଇନ୍ଦ୍ର ଉବାଚ

୧୯ ଅଦ୍ଭୁତ ସିଦ୍ଧ ତୁ ଅସୁର । ଏମନ୍ତ ମତି ଯେଉଁ ତୋର ॥ ୬୪
ଯେ ଅଟେ ଜଗତ-ଈଶ୍ୱର । ଯେ ଆତ୍ମା ସୁହୃଦ ଆବର ॥ ୬୫
ତାହାଙ୍କୁ ସର୍ବାତ୍ମଭାବରେ । ସେବା କରିଛୁ ତୁ ପୂର୍ବରେ ॥ ୬୬
୨୦ ଯେ ବିଷ୍ଣୁମାୟା ଜନ ମୋହେ । ତା' ତୁ ତରିଲୁ ନିଃସଂଦେହେ ॥ ୬୭
ଅସୁରଭାବ ଛାଡ଼ି ଯେଣୁ । ମହାପୁରୁଷ ହେଲୁ ତେଣୁ ॥ ୬୮
୨୧ ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଏ ପ୍ରକାର । ତୁ ରଜ ପ୍ରକୃତି ଅସୁର ॥ ୬୯
ସତ୍ତ୍ୱସ୍ୱରୂପୀ ଭଗବାନ । ବିଷ୍ଣୁଠାରେ ତୋ' ଦୃଢ଼ ମନ ॥ ୭୦
୨୨ ଯେ ହରି କୈବଲ୍ୟ-ଈଶ୍ୱର । ତାହାଙ୍କ ଠାରେ ଭକ୍ତି ଯାର ॥ ୭୧
ସେ ତୁ ଅମୃତଜଳଧିରେ । ବିହରୁଅଛୁ ନିରନ୍ତରେ ॥ ୭୨
ଯେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଖାତଜଳ ପ୍ରାଏ । ସ୍ୱର୍ଗାଦି କିବା ତେଣେ ହୋଏ ॥ ୭୩

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୩ ହେ ନୃପ ! ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ଧର୍ମ ଜାଣିମା ଆଶୟରେ ॥ ୭୪
ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟେ କହନ୍ତେ ବଚନ । ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଧାନ ॥ ୭୫
ଯୁଝିଲେ ଇନ୍ଦ୍ର ବୃତ୍ରାସୁର । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଦୁହିଁଙ୍କର ॥ ୭୬
୨୪ ଅରିନାଶନ ବୃତ୍ରାସୁର । ଲୋହପରିଘ ଯେହୁ ଘୋର ॥ ୭୭
ହେ ନୃପ ! ବାମହସ୍ତେ ତାକୁ । ବୁଲାଇ ଫିଙ୍ଗିଲା ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ॥ ୭୮
୨୫ ବାସବ ବୃତ୍ରପରିଘକୁ । ପରିଘ[୧] ସମାନ ଭୁଜକୁ ॥ ୭୯
ଛେଦିଲା ଏକା ସମୟରେ । ସେ ଶତପର୍ବ କୁଳିଶରେ ॥ ୮୦
୨୬ ଛିଡ଼ିଲା ମୂଳ ଯାହାଙ୍କର । ସେ ବେନି ଭୁଜରୁ ରୁଧିର ॥ ୮୧
ସ୍ରବନ୍ତେ ଶୋହିଲା ଅସୁର । ଯେସନେ ପୂର୍ବେ ପୁରନ୍ଦର ॥ ୮୨
ବଜ୍ରେ କାଟନ୍ତେ ପକ୍ଷ, ଗିରି । ଶୋହେ ଆକାଶୁଁ ଖସି କରି ॥ ୮୩
୨୭ ଭୂମିରେ ତଳହନୁ କରି । ଆକାଶେ ଆରହନୁ ଭରି ॥ ୮୪
୨୯ ଆକାଶପ୍ରାୟକ ଗମ୍ଭୀର । ଯେ ମୁଖ ତେଣେ ସେ ଅସୁର ॥ ୮୫
ସର୍ପର ପ୍ରାୟେକ ଉଲ୍ବଣ[୨] । ଯେବଣ ଜିହ୍ୱା ତେଣେ ପୁଣ ॥ ୮୬
କାଳଦେବତାର ସମାନ । ଅଟନ୍ତି ଯେଉଁ ଦନ୍ତମାନ ॥ ୮୭
ତେଣେ ଗ୍ରାସିଲାପ୍ରାୟ ହୋଇ । ତ୍ରିଜଗତକୁ ଅଛି ଧାଇଁ ॥ ୮୮
ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ଅଟେ ତାର । ଅତିବିସ୍ତାର କଳେବର ॥ ୮୯
ଗୁଳିବା ବେଗେ ଗିରିମାନ । ସ୍ଥାନରୁ କରନ୍ତେ ଗୁଳନ ॥ ୯୦

୧ । କରଭ । ୨ । ଉଲ୍ବଣ=ଉତ୍କଟ ।

	ଯେସନ ପାଦରେ ଗମନ	। କରଇ ପର୍ବତରାଜନ	॥ ୯୧
	କ୍ଷିତିକି ଚୂରନ୍ତେ ପାଦରେ	। ପ୍ରବେଶ ହୋଇ ସେ ପାଶରେ	॥ ୯୨
	ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ବାହନସହିତେ	। ଗିଳିଲା ଦାନବ ତୁରିତେ	॥ ୯୩
୩୦	ତାହାର ପ୍ରାଣ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଦୁଇ	। ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଧିକ ଅଟଇ	॥ ୯୪
	ହସ୍ତୀକି ଗିଳଇ ସତ୍ୱର	। ଯେସନେ ମହା ବିଷଧର	॥ ୯୫
	ପ୍ରଜାପତିଙ୍କ ସହିତରେ	। ପରମ ଋଷିଏ ଅମରେ	॥ ୯୬
	ବୃତ୍ର ଗିଳିଲା ବାସବକୁ	। ଦେଖିଣ ଘାଇ ନିର୍ବେଦକୁ	॥ ୯୭
	ହା କଷ୍ଟ ବୋଲିଣ ସକଳେ	। ଶବଦ କଲେ ଏକାବେଳେ	॥ ୯୮
୩୧	ବୃତ୍ର ଗିଳନ୍ତେ ପୁରନ୍ଦର	। ନ ମଲା ମିଳି ତା' ଉଦର	॥ ୯୯
	ଶ୍ରୀନାରାୟଣ କବଚରେ	। ସ୍ୱଯୋଗମାୟାର ବଳରେ	॥ ୧୦୦
୩୨	ସେ ବୃତ୍ର-ଅସୁର-ଉଦର	। ବଜ୍ରରେ କାଟି ପୁରନ୍ଦର	॥ ୧୦୧
	ତହିଁରୁ ବାହାର ହୋଇଣ	। କାଟିଲେ ଶତ୍ରୁଶିର ପୁଣ	॥ ୧୦୨
	ପର୍ବତଶୃଙ୍ଗକୁ ଯେସନ	। ସ୍ୱବଳେ କରଇ ଛେଦନ	॥ ୧୦୩
୩୩	ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଗ ସେ କୁଳିଶ	। ତାର କନ୍ଧରଗ୍ରୀପାଶ	॥ ୧୦୪
	ସେ ବୃତ୍ରହତ୍ୟାର ନିମିତ୍ତେ	। ଛେଦନ କରନ୍ତେ ଭ୍ରମନ୍ତେ	॥ ୧୦୫
	ତେତେକ ଦିବସଗଣରେ	। ତାକୁ ପକାଇଲା ଭୂମିରେ	॥ ୧୦୬
	ଯେତେ ଦିବସେ ଗ୍ରହଙ୍କର	। ଜାତ ହୁଅଇ ସଂବତ୍ସର	॥ ୧୦୭
୩୪	ଗଗନେ ସେହି ସମୟରେ	। ଦୁନ୍ଦୁଭି ବାଜିଲେ ନିର୍ଭରେ	॥ ୧୦୮
	ଯେ ବୃତ୍ର-ଅସୁରବିନାଶ	। ଯଶକୁ କରନ୍ତି ପ୍ରକାଶ	॥ ୧୦୯
	ସିଦ୍ଧଗନ୍ଧର୍ବେ ସେ ମନ୍ତ୍ରରେ	। ମହର୍ଷିସମୂହ ସଙ୍ଗରେ	॥ ୧୧୦
	ସ୍ତୁତି କରନ୍ତେ ସେ ଇନ୍ଦ୍ରକୁ	। ତୋଷେ ବର୍ଷିଲେ କୁସୁମକୁ	॥ ୧୧୧
୩୫	ବୃତ୍ର ଦେହରୁ ନିଜଜ୍ୟୋତି	। ବାହାର ହୋଇ ହେ ନୃପତି !	॥ ୧୧୨
	ଗ୍ରହାନ୍ତେ ସର୍ବଭୂତ[1]ମାନେ	। ପଶିଲା ଯାଇ ଭଗବାନେ	॥ ୧୧୩
	ହେ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର କୃପାସିନ୍ଧୁ	। ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସେବି ଦୀନବନ୍ଧୁ	॥ ୧୧୪
	ଭାଗବତକୁ ଭଣେ ଗୀତ	। [2]ସଂତୋଷ ସାଧୁଜନଚିତ୍ତ	॥ ୧୧୫
	ସେ ସାଧୁଜନଙ୍କର ପାଦେ	। ମତି ମୋ' ରହୁ ଅପ୍ରମାଦେ	॥ ୧୧୬

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଷଷ୍ଠସ୍କନ୍ଧେ ବୃତ୍ରବଧୋ
ନାମ ଦ୍ୱାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

---

୧ । ସର୍ବଦେବ । ୨ । 'ସୁଜନେ ଏଣେ ଦିଅ ଚିତ୍ତ ।'

ତ୍ରୟୋଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ତ୍ରୟୋଦଶେ ତୁ ବୃତ୍ରାଖ୍ୟବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟାମହାଭୟାତ୍ ।
ଚିରଂ ନଷ୍ଟୋଽବିତଃ ଶକ୍ରୋ ବିଷ୍ଣୁନେତି ନିରୂପ୍ୟତେ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧	ହେ ମହାରାଜ[୧] ପରୀକ୍ଷିତ	। ବୃତ ହୁଅନ୍ତେ ପ୍ରାଣହତ	॥ ୧
	ଇନ୍ଦ୍ରବିହୁନେ ତତକାଳ	। ଯେ ତିନିଲୋକ ଲୋକପାଳ	॥ ୨
	ସମସ୍ତେ ହୋଇଲେ ବିଜ୍ୱର	। ସୁଖିତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ତାଙ୍କର	॥ ୩
୨	ଦେବତା, ଋଷି, ପିତୃ, ଭୂତେ	। ଦେବଙ୍କ ଅନୁଗେ ଦଇତେ	॥ ୪
	ଆପଣା ଇଚ୍ଛାରେ ଗମନ	। କଲେ ସେମାନେ ଯେଝା ସ୍ଥାନ	॥ ୫
	ବ୍ରହ୍ମା, ଶଙ୍କର, ପୁରନ୍ଦର	। ଏ ଆଦି ଗଲେ ତଦନ୍ତର	॥ ୬

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୩	ବାସବଦୁଃଖକୁ କାରଣ	। ବାଞ୍ଛଇ ଶୁଣିମାକୁ ପୁଣ	॥ ୭
	ଯେବଣ ବୃତ୍ରର ନିଧନେ	। ସୁଖୀ ହୋଇଲେ ଦେବମାନେ	॥ ୮
	କେଉଁ କାରଣୁଁ ବାସବର	। ଦୁଃଖ ହୋଇଲା ଗୁରୁତର	॥ ୯

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୪	ବୃତ୍ର-ଅସୁରବିକ୍ରମରେ	। ଉଦ୍‌ବେଗ ହୋଇ ସର୍ବ ସୁରେ	॥ ୧୦
	ମହରଷିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଥାଇ	। ସେ ବୃତ୍ରାସୁରବଧପାଇଁ	॥ ୧୧
	ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ବାସବକୁ	। ସେ ଡରି ବ୍ରାହ୍ମଣବଧକୁ	॥ ୧୨
	ଇଚ୍ଛା ନ କଲା ପୁରନ୍ଦର	। ବୋଇଲା ଏମନ୍ତ ଉତ୍ତର	॥ ୧୩

ଶ୍ରୀଇନ୍ଦ୍ର ଉବାଚ

୫	ବିଶ୍ୱରୂପର ବଧୁଁ ଜାତ	। ହୋଇଲା ଯେବଣ ଦୁରିତ	॥ ୧୪
	ସ୍ତ୍ରୀ, ଭୂମି, ଜଳ, ଭୂମିରୁହ	। ଏହୁ କରନ୍ତେ ଅନୁଗ୍ରହ	॥ ୧୫
	ବାଣ୍ଟି ଘେନିଲେ ସେ ଦୁରିତ	। ଯେ ବୃତ୍ରବଧୁଁ ହେବ ଜାତ	॥ ୧୬
	ତାହା କେବଣଠାରେ ମୁହିଁ	। ଦେଇ ପବିତ୍ର ହୋଇବଇଁ	॥ ୧୭

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୬	ଋଷିଏ ସେ କଥାକୁ ଶୁଣି	। ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ବୋଇଲେ ଏ ବାଣୀ	॥ ୧୮
	ତୁମ୍ଭର ଭଦ୍ର ହେଉ ଜାତ	। ଭୟ ନ କର ନିଜ ଚିତ୍ତ	॥ ୧୯
	ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ହୟମେଧ-ଯାଗେ	। ଦୀକ୍ଷାକୁ ଘେନାଇବୁଁ ବେଗେ	॥ ୨୦
୭	ପରମ ଆତ୍ମା ନାରାୟଣ	। ପୁରୁଷ ଈଶ୍ୱର ଯେ ପୁଣ	॥ ୨୧
	ତାହାଙ୍କୁ ତୁରଗମେଧରେ	। ପୂଜା କରିଣ ଏ ସଂସାରେ	॥ ୨୨
	ଜଗତବଧରୁ ଯେ ଜାତ	। ହେବ ସେ ପାପୁଁ ହୁଁ ମୁକତ	॥ ୨୩
	ବୃତ୍ରବଧରୁ ଯେ ବା ଜାତ	। କେତେ ମାତ୍ରକ ସେ ଦୁରିତ	॥ ୨୪

୧ । ମହାଦାନୀ ।

୮ ଯେ ବିପ୍ର, ଗୁରୁ[୧], ଧେନୁ ମାରେ । ମାତା, ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବଧ କରେ ॥ ୨୫
ଯେ ପାପୀ, ଚଣ୍ଡାଳ ଯେ ଆନ । ଭକ୍ଷଣ କରଇ ଯେ ଶ୍ୱାନ ॥ ୨୬
ଯାହାର କୀର୍ତ୍ତନୁଁ ସେମାନେ । ଶୁଦ୍ଧିକି ଲଭନ୍ତି ଭୁବନେ ॥ ୨୭
୯ ଆମ୍ଭେ ଯା' ଆଚରିବୁଁ ସୁଖେ । ସେ ଅଶ୍ୱମେଧ-ମହାମଖେ ॥ ୨୮
ତୁ ପୁଣ ହୋଇ ଶ୍ରଦ୍ଧାଯୁତ । ପୂଜି ସେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ତୁରିତ ॥ ୨୯
ବ୍ରହ୍ମାସହିତରେ ଜଗତ । ମାରିହିଁ ନୋହିବୁ ଲିପତ[୨] ॥ ୩୦
ଏ ଖଳ ଅଟେ ବୃତ୍ରାସୁର । ଏହା ନିଗ୍ରହେ କି ବିଚାର ॥ ୩୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୦ ଏମନ୍ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ପ୍ରେରିତ । କରନ୍ତେ ପୁଣ ପୁରୁହୂତ ॥ ୩୨
ଶତ୍ରୁକୁ କଲା ବିନାଶନ । ସେ ଶତ୍ରୁ ହୁଅନ୍ତେ ନିଧନ ॥ ୩୩
ବ୍ରହ୍ମର ହତ୍ୟା ଇନ୍ଦ୍ରଠାରେ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା ସତ୍ୱରେ ॥ ୩୪
୧୧ ଯେ ତାପ ସେ ହତ୍ୟାରୁ ହେଲା । ଅମରପତି ତା' ସହିଲା ॥ ୩୫
ଏ ଇନ୍ଦ୍ରଠାରେ ସୁଖଲେଶ । କେବେହେଁ ନୋହିଲା ପ୍ରବେଶ ॥ ୩୬
ଯେ ଲଜ୍ଜାବନ୍ତ ହୋଇଥାଇ । ଦଇବବଶେ ବାଚ୍ୟ[୩] ପାଇ ॥ ୩୭
ଯେତେକ ଗୁଣମାନେ ଥାନ୍ତି । ତାହାକୁ ସୁଖ ନ କରାନ୍ତି ॥ ୩୮
୧୨ ଯେ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ରୂପବନ୍ତ । ଦିଶୁଛି ଚଣ୍ଡାଳୀ ଯେମନ୍ତ ॥ ୩୯
ଜରାରେ କମ୍ପୁଅଛି ଅଙ୍ଗ । ବ୍ୟାପିଛି ତାକୁ କ୍ଷୟରୋଗ ॥ ୪୦
ରକତଯୁତ ଯେ ବସନ । ତାହା କରିଛି ପରିଧାନ ॥ ୪୧
୧୩ ପକ୍ୱକୁନ୍ତଳମାନ ମେଲି । ଡାକୁଛି ରହ ରହ ବୋଲି ॥ ୪୨
ଯେ ମୀନପ୍ରାୟ ଗନ୍ଧ କରେ । ଏମନ୍ତ ନିଃଶ୍ୱାସସମୀରେ ॥ ୪୩
ସେ ମାର୍ଗ ଦୂଷଣ କରୁଛି । ଯେବଣ ମାର୍ଗରେ ଯାଉଛି ॥ ୪୪
୧୪ ହେ ନୃପ ! ଇନ୍ଦ୍ର ଆକାଶରେ । ଗମିଲା ସକଳ ଦିଗରେ ॥ ୪୫
ପୂର୍ବ ଉତ୍ତର ବେନି ଦିଶ । ମଧ୍ୟରେ ଯେ ସର ମାନସ ॥ ୪୬
ସେ ସରୋବରମଧ୍ୟେ ଯାଇ । ପ୍ରବେଶ ହେଲା ବେଗ ହୋଇ ॥ ୪୭
୧୫ ଚିତ୍ତରେ ବ୍ରହ୍ମବଧୁଁ ମୋକ୍ଷ । ଚିନ୍ତନ୍ତେ ହୋଇଣ ଅଲକ୍ଷ୍ୟ ॥ ୪୮
ପୁଷ୍କରନାଳସୂତ୍ରବାସ । କଲା ସେ ସହସ୍ର ବରଷ ॥ ୪୯
ଭୋଗ ନ ଲଭିଲା ଏଥିର । ଯେଣୁ ତା' ଦୂତ ବୈଶ୍ୱାନର[୪] ॥ ୫୦
ସେ ଜଳେ ପ୍ରବେଶ ନୁହଇ । ହବିର୍ଭାଗକୁ ନ ବହଇ ॥ ୫୧
୧୬ ବିଦ୍ୟା-ତପସ୍ୟା-ଯୋଗବଳେ । ଯା' ଅନୁଭାବ ମହୀତଳେ ॥ ୫୨
ସେହୁ ନହୁଷ ସେ ସମୟେ । ସ୍ୱର୍ଗକୁ ପାଳିଲା ନିର୍ଭୟେ ॥ ୫୩
ଯେ ମଦ-ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ-ସଂପତ୍ତି । ତେଣେ ହେଲା ସେ ଅନ୍ଧମତି ॥ ୫୪
ବୋଲେ ଶଚୀକି ଭଜ ମୋତେ । ସେ ଶଚୀ ଭୟ ପାଇ ଚିତ୍ତେ ॥ ୫୫
ବୃହସ୍ପତିଙ୍କି ଜଣାଇଲେ । ସେ ଗୁରୁ ଏମନ୍ତ ବୋଇଲେ ॥ ୫୬

୧ । ଗୁରୁ=ପିତା ୨ । ଲିପିତ (ତୁଂ ଲିପ୍ତ) ୩ । ବାଚ୍ୟ=ନିନ୍ଦା ୪ । ବୈଶ୍ୱାନର=ଅଗ୍ନି ।

ବ୍ରାହ୍ମଣେ ବହିଥିବେ ଯାନ । ଯେବେ କରିବୁ ଆଗମନ ॥ ୫୭
ତେବେ କରିବି ତୋତେ ସ୍ନେହ । ଏମନ୍ତ ବୋଲି ତାକୁ କହ ॥ ୫୮
ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଅନୁମତେ । ଶଚୀ ଏମନ୍ତ ନିବେଦନ୍ତେ ॥ ୫୯
ବିପ୍ରଙ୍କୁ ଶିବିକା ବୁହାଇ । ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଋଷିଙ୍କି ଅନାଇଁ ॥ ୬୦
'ବେଗେ ଗମନ କର' ବୋଲି । ଚରଣେ ଦେଲା ତାଙ୍କୁ ପେଲି ॥ ୬୧
ତାହାଙ୍କ ଶାପରୁ ସତ୍ୱର । ବନେ ହୋଇଲା ଅଜଗର ॥ ୬୨
୧୭ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ବାକ୍ୟରେ । ଆହୂତ ହୋଇ ତଦନ୍ତରେ ॥ ୬୩
ମିଳିଲା ଅମରଭୁବନେ । ପାପ ହରିଲା ବିଷ୍ଣୁଧ୍ୟାନେ ॥ ୬୪
ଯେ ଦିଗ-ଅଧିପତି ଶିବ । ପାପକୁ କଲେ ସେ ନିଷ୍ଠୀବ[୧] ॥ ୬୫
ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ନ ବାଧିଲା ସେହୁ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପାଳିଲେ ତାକୁ ଯହୁଁ ॥ ୬୬
୧୮ ହେ ନୃପ ! ବିଷ୍ଣୁ-ଆରାଧନ । ଯହିଁରେ ହୁଅଇ ସଂପନ୍ନ ॥ ୬୭
ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ସେ ଅଶ୍ୱମେଧରେ । ବ୍ରହ୍ମଋଷିଏ ଯଥାର୍ଥରେ ॥ ୬୮
ମିଳିଣ ଦୀକ୍ଷା କରାଇଲେ । ସେ ଦୋଷ ଯେଣେ ଯିବ ଭଲେ ॥ ୬୯
୧୯ ଯାହାକୁ ବ୍ରହ୍ମବାଦୀମାନେ । ବିସ୍ତାର କଲେ ଦିନେ ଦିନେ ॥ ୭୦
୨୦ ଇନ୍ଦ୍ର ସେ ଅଶ୍ୱମେଧ କରି । ଯେ ସର୍ବଦେବମୂର୍ତ୍ତି ହରି ॥ ୭୧
ତାହାଙ୍କୁ କରନ୍ତେ ପୂଜନ । ସେ ବୃତ୍ରଅସୁର ନିଧନ ॥ ୭୨
ଯଦ୍ୟପି ଅଟେ ଅତି ପାପ । ତେଣେ ଶୂନ୍ୟ ହେଲା ହେ ନୃପ ॥ ୭୩
ଉଦୟ ହୁଅନ୍ତେ ଭାସ୍କର । ଯେସନେ ନାଶଇ ନୀହାର ॥ ୭୪
୨୧ ମରୀଚି ଆଦି ଯଥୋଚିତେ । ଯାହା ବିଚ୍ଛରିଲେ ସୁଚିତ୍ତେ ॥ ୭୫
ସେ ବାଜିମେଧଯଜ୍ଞେ କରି । ପୁରାଣ ପୁରୁଷ ଯେ ହରି ॥ ୭୬
ଯେ ଅଧିଯଜ୍ଞରୂପେ ଖ୍ୟାତ । ତାହାଙ୍କୁ ପୂଜି ପୁରୁହୂତ ॥ ୭୭
ବିନାଶ କଲେକ ଦୁରିତ । ସ୍ୱଭାବେ ଅଟେ ସେ ମହତ ॥ ୭୮
୨୨ ସକଳପାପବିନାଶନ । କରଇ ଏ ମହାଆଖ୍ୟାନ ॥ ୭୯
ବିଷ୍ଣୁକୀର୍ତ୍ତନ ଅଛି ଯହିଁ । ଯହିଁରେ ଭକ୍ତି ସମ୍ଭବଇ ॥ ୮୦
ଯହିଁରେ ଭକ୍ତ ଜନଙ୍କର । ବର୍ଣ୍ଣନ ବିଜୟ ଇନ୍ଦ୍ରର ॥ ୮୧
୨୩ ଏ ଆଖ୍ୟାନକୁ ବୁଧନରେ । ସର୍ବଦା ପର୍ବମାନଙ୍କରେ ॥ ୮୨
ସଂଯତ ହୋଇ ଯେ ପଢ଼ନ୍ତି । ଯେ ଅବା ଶ୍ରବଣ କରନ୍ତି ॥ ୮୩
ସର୍ବଦୁରିତବିନାଶନ । ରିପୁବିଜୟ, ସ୍ୱସ୍ତ୍ୟୟନ ॥ ୮୪
ଶୁଣିଲା ଲୋକମାନଙ୍କର । ଆୟୁଷ କରଇ ବିସ୍ତାର ॥ ୮୫
କୃଷ୍ଣଚରଣପଦ୍ମ ଧ୍ୟାୟି । ଏ ଷଷ୍ଠ ସ୍କନ୍ଧ ଗୀତ ଗାଇ ॥ ୮୬
ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଦ୍ୱିଜ । ସୁଜନେ କୃଷ୍ଣପଦ ଭଜ ॥ ୮୭

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଷଷ୍ଠ ସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଇନ୍ଦ୍ରବିଜୟୋ ନାମ
ତ୍ରୟୋଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

୧ । ନିସ୍ତ୍ରଭ ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ବୃତ୍ରସ୍ୟ ଜ୍ଞାନଭକ୍ତ୍ୟାଦି ଶ୍ରୁତ୍ୱା ପୃଷ୍ଟଃ ପରୀକ୍ଷିତା ।
ହେତୁମାହ ଚତୁର୍ଭିସ୍ତତ୍ ପ୍ରାଗ୍‌ଜନ୍ମଚରିତୋକ୍ତିଭିଃ ॥ ୧
ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶେ ତୁ ସହସା କୃଚ୍ଛ୍ରଲବ୍‌ଧେ ସୁତେ ମୃତେ ।
ଚିତ୍ରକେତୋରତିସ୍ନେହାଦତିଶୋକୋ ନିରୂପ୍ୟତେ ॥ ୨

ଶ୍ରୀପରୀକ୍ଷିଦୁବାଚ

୧ ହେ ବିପ୍ର ! ରଜତମ ଦୁଇ । ଯାହାର ସ୍ୱଭାବ ଅଟଇ ॥ ୧
ସେ ପାପ ଅଟେ ବୃତ୍ରାସୁର । ତାହାର ନାରାୟଣଠାର ॥ ୨
ଏମନ୍ତ ରୂପେ ଦୃଢ଼ ମତି । କେମନ୍ତେ ହେଲା ଉତପତି ॥ ୩
୨ ଯେ ଶୁଦ୍ଧସତ୍ତ୍ୱ ଦେବମାନେ । ଅମଳଆତ୍ମା ଋଷିଜନେ ॥ ୪
ମୁକୁନ୍ଦଚରଣେ ବହୁତ । ତାଙ୍କର ଭକ୍ତି ନୋହେ ଜାତ ॥ ୫
୩ ପୃଥିବୀ-ରେଣୁରେ ସମାନ । ଗଣିତ ଏଥି ଜନ୍ତୁମାନ ॥ ୬
ତାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଯେହି କେହି । ମନୁଷ୍ୟ ଆଦି ହୋଇ ଦେହୀ[୧] ॥ ୭
ଧର୍ମକୁ ଅର୍ଜିବା ନିମିତ୍ତେ । ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ନାନା ମତେ ॥ ୮
୪ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ହେ ଦ୍ୱିଜବର ! । ମୋକ୍ଷ ଇଚ୍ଛନ୍ତି କେହି ନର ॥ ୯
ମୋକ୍ଷ ଇଚ୍ଛନ୍ତି ଯେଉଁ ନରେ । ତାଙ୍କ ଅନେକ ସହସ୍ରରେ ॥ ୧୦
ଗୃହାଦି ସଙ୍ଗ ଛାଡ଼ି କେହି । ତତ୍ତ୍ୱକୁ ଗୋଚର କରଇ ॥ ୧୧
୫ ମୁକତ ସିଦ୍ଧମାନଙ୍କର । ମଧ୍ୟେ ପୁଣ ହେ ମୁନିବର ॥ ୧୨
ପ୍ରଶାନ୍ତ ଆତ୍ମା ଅଟେ ଯାର । ଯେ ପରାୟଣ ବିଷ୍ଣୁଠାର ॥ ୧୩
ଏମନ୍ତ ହୋଇ ଯେ ମାନବ । କୋଟି କୋଟିକେ ସେ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ॥ ୧୪
୬ ସକଳଲୋକତାପକର । ପାପ ଅଟେ ସେ ବୃତ୍ରାସୁର ॥ ୧୫
ଭୟ ଜନକ ସଂଗ୍ରାମରେ । ଏମନ୍ତରୂପେ କୃଷ୍ଣଠାରେ ॥ ୧୬
କେମନ୍ତେ ହେଲା ଦୃଢ଼ମତି । ଅତିଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଏହୁ ରୀତି ॥ ୧୭
୭ ହେ ପ୍ରଭୋ ! ଏଥିରେ ଆମ୍ଭର । ସଂଶୟ ହେଉଛି ଅପାର ॥ ୧୮
ଶ୍ରବଣ କରିବା ନିମିତ୍ତେ । କୌତୁକ ଉପୁଜୁଛି ଚିତ୍ତେ ॥ ୧୯
ନିଜ ପୌରୁଷେ ଯେ ରାକ୍ଷସ । ଯୁଦ୍ଧେ ଇନ୍ଦ୍ରକୁ କଲା ତୋଷ ॥ ୨୦

ଶ୍ରୀସୂତ ଉବାଚ

୮ ନୈମିଷାରଣ୍ୟେ ସେ ଚରିତ । କହନ୍ତି ଶୌନକଙ୍କୁ ସୂତ ॥ ୨୧
ଶ୍ରଦ୍ଧାସଂଯୁତ ପରୀକ୍ଷିତ । ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଶୁଣି ବ୍ୟାସସୁତ ॥ ୨୨
ପ୍ରଶଂସା କରି ତାଙ୍କୁ ବାଣୀ । କହିଲେ ଏଥୁଅନ୍ତେ ପୁଣି ॥ ୨୩

---
୧ । ଦେହୀ=ଜୀବ ।

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୯ ହେ ନୃପ ! ସାବଧାନ ହୋଇ । ଏ ଇତିହାସକଥା ତୁହି
ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରକାରରେ ଶୁଣ । ଯେଉଁ କଥାକୁ ମୁଁ ପୂର୍ବେଣ
ଶୁଣିଛି ବ୍ୟାସଙ୍କ ମୁଖରୁ । ନାରଦ, ଦେବଳଙ୍କ ଠାରୁ
୧୦ ପୂର୍ବରେ ଥିଲା ନରପତି । ଯେ ଶୂରସେନଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ
ସେ ଖ୍ୟାତ ଚିତ୍ରକେତୁ ନାମ । ଯା' ମହୀ ଦୁହେଁ[୧] ସର୍ବକାମ
୧୧ ସହସ୍ରସଂଖ୍ୟା ଭାର୍ଯ୍ୟାଙ୍କର । ଦଶ ସହସ୍ର ହେଲା ତାର
ସନ୍ତାନଜନ୍ମରେ ସମର୍ଥ । ହୋଇଲେହେଁ ସେ ନରନାଥ
ସେ ଭାର୍ଯ୍ୟାମାନଙ୍କର ଠାଇଁ । ସନ୍ତତି ନ ଲଭିଲା ସେହି
୧୨ ରୂପ, ଉଦାରଭାବ ଦୁଇ । ବୟସ, କୁଳେ ଜନ୍ମ ଯେହି
ବିଦ୍ୟା, ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ଶ୍ରୀ ଆଦିରେ । ସଂପନ୍ନ ସମସ୍ତ ଗୁଣରେ
ତଥାପି ସେ ବନ୍ଧ୍ୟାପତିର । ଚିନ୍ତା ହୋଇଲା ନିରନ୍ତର
୧୩ ଯେତେକ ଥିଲା ତା' ସପତ୍ନି । ସୁନେତ୍ରୀ ସକଳ ଯୁବତୀ
ସେ ସାର୍ବଭୌମର ଏ ମହୀ । ନୋହିଲେ ପ୍ରୀତିହେତୁ କେହି
୧୪ ଯଥେଚ୍ଛାରେ ଏ ଲୋକମାନ । ଭ୍ରମୁଥାଆନ୍ତେ ଏକ ଦିନ
ଅଙ୍ଗିରା ଋଷି ଭଗବାନ । ମିଳିଲେ ତାହାର ଭୁବନ
୧୫ ପ୍ରତିଉତ୍‌ଥାନ ଅର୍ଘ୍ୟାଦିରେ । ତାହାଙ୍କୁ ପୂଜି ସବିଧିରେ
ସଂଯତ ହୋଇ ନୃପବର । କରିଣ ଅତିଥିସତ୍କାର
ବସିଲା ତାଙ୍କ ପାଶେ ଆସି । ସୁଖେ ଛନ୍ତି ସେ ମହରଷି
୧୬ ହେ ମହାରାଜ ! ବିନୟରେ । ନମ୍ର ହୋଇଣ ଧରଣୀରେ
ନିକଟେ ଅଛନ୍ତି ଯେ ବସି । ସେ ନୃପତିକି ମହରଷି
ପ୍ରଶଂସି କରି ସଂବୋଧନ । କହିଲେ ଏମନ୍ତ ବଚନ

ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗିରା ଉବାଚ

୧୭ ଆରୋଗ୍ୟ, କୁଶଳ ଆବର । ଅଛିଟି କି ତୋ' ଶରୀରର
ପ୍ରକୃତି[୨] ଲୋକଙ୍କର ପୁଣ । ଅଛିଟି କି ସେ ବେନିଗୁଣ[୩]
ମହତ ଆଦି ଯେ ସପତ । ପ୍ରକୃତି ଜୀବକୁ ଯେମନ୍ତ
ଗୁରୁ, ଅମାତ୍ୟ, ଦୁର୍ଗ, ବିତ୍ତ । ଯେ ଦଣ୍ଡ, ଜନପଦ, ମିତ୍ର
ରାଜାକୁ ଏ ସପ୍ତ[୪] ପ୍ରକୃତି । ସନ୍ତତେ ପାଳନା କରନ୍ତି
୧୮ ଆତ୍ମାକୁ ସାକ୍ଷାତ କରିଣ । ପ୍ରକୃତିଜନେ ନିବେଶିଣ
ମଙ୍ଗଳ ଲଭେ ନରପତି । ହେ ନରଦେବ ! ସେହିମତି

---

୧ । ଦୁହେଁ=ଦୋହନ କରେ ୨ । ପ୍ରକୃତି=ପ୍ରଜା ।
୩ । ବେନିଗୁଣ=ଆରୋଗ୍ୟ, କୁଶଳ ।
୪ । ସ୍ୱାମ୍ୟମାତ୍ୟୌ ଜନପଦା ଦୁର୍ଗଦ୍ରବିଣସଂଚୟାଃ ।
ଦଣ୍ଡୋ ମିତ୍ରଂ ଚ ତସ୍ୟୈତାଃ ସପ୍ତ ପ୍ରକୃତୟୋ ମତାଃ ॥

ପ୍ରକୃତିମାନଙ୍କ ମନର । ଦୁଃଖ ନାଶନ୍ତି ନରେଶ୍ୱର ॥ ୫୨
୧୯ ପ୍ରଜା, ଅମାତ୍ୟ, ଭୃତ୍ୟ, ଦାର । ମନ୍ତ୍ରୀ[୧], ବଣିଜ ଆଦି ପୌର ॥ ୫୩
ହେ ନୃପ ! ଦେଶଲୋକ ଯେତେ । ବଶେ ଅଛନ୍ତିଟି କି ସ୍ୱତେ ॥ ୫୪
୨୦ ଯେବେ ସ୍ୱବଶ ମନ ଯାର । ଏ ସର୍ବେ ବଶଗ ତାହାର ॥ ୫୫
ଲୋକପାଳଙ୍କ ସହିତରେ । ସମସ୍ତ ଲୋକେ ଏ ସଂସାରେ ॥ ୫୬
ତାହାକୁ ଅନାୟତ୍ତ ହୋଇ । ବଳିକି ସମର୍ପନ୍ତି ନେଇ ॥ ୫୭
୨୧ ପରସକାଶୁଁ ଆପଣାର । ଆତ୍ମା ନୋହୁଛି ତୋଷ ତୋର ॥ ୫୮
କି ଅବା ଆପଣା ହେତୁରେ । ତୋଷ ନୋହୁଛି ଏ ପ୍ରକାରେ ॥ ୫୯
ଚିତ୍ତରେ ତର୍କୁଅଛି ମୁହିଁ । କାମକୁ ଲଭିନାହୁଁ ତୁହି ॥ ୬୦
ଚିନ୍ତା ସକାଶୁଁ ତୋ' ବଦନ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ଦିଶୁଛି ମଳିନ ॥ ୬୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୨ ହେ ନୃପ ! ବିଷୟ ଜାଣିଣ । ଏ ରୂପେ ସନ୍ଦେହ କରିଣ ॥ ୬୨
ମୁନି ପଗ୍ଧରନ୍ତେ ରାଜାକୁ । ବିନୟେ ନମ୍ର ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ॥ ୬୩
ବଚନ କହିଲେ ନୃପତି । ଯେ ପୁତ୍ରକାମ ହୋଇଛନ୍ତି ॥ ୬୪

ଶ୍ରୀଚିତ୍ରକେତୁରୁବାଚ

୨୩ ଯେହୁ ସମାଧି, ତପ, ଜ୍ଞାନ । ତେଣେ ନାଶିଲେ ପାପମାନ ॥ ୬୫
ସେ ଯୋଗୀଙ୍କର ଅବିଦିତ । କିବା ଅଛି ହେ ଭଗବନ୍ତ ! ॥ ୬୬
ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଅନ୍ତର-ବାହାରେ । ଯେ କଥା ଅଛି ଏ ସଂସାରେ ॥ ୬୭
୨୪ ହେ ବିପ୍ର ! ତୁମ୍ଭେ ଅଛ ଜାଣି । ତଥାପି ପଗ୍ଧରୁଛ ପୁଣି ॥ ୬୮
ଯେ ଚିନ୍ତା ଅଛି ମୋ' ମନରେ । କହିବି ତା' ତୁମ୍ଭ ଆଜ୍ଞାରେ ॥ ୬୯
୨୫ ଲୋକପାଳେ ହେଁ ଯା' ବାଞ୍ଛନ୍ତି । ସାମ୍ରାଜ୍ୟ, ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ସଂପତ୍ତି ॥ ୭୦
ତୋଷ ନ କରାନ୍ତି ସେ ମୋତେ । ଯେଣୁ ମୁଁ ଅପୁତ୍ର ଜଗତେ ॥ ୭୧
କ୍ଷୁଧା-ତୃଷାରେ କୃଶ ଯେହି । ଗନ୍ଧ, କୁସୁମ ଆଦି ହୋଇ ॥ ୭୨
ତାକୁ ଉତ୍ତମ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ । ତୋଷ ନ କରାନ୍ତି ଯେସନ ॥ ୭୩
୨୬ ପୂର୍ବ ପୁରୁଷଙ୍କ ସଙ୍ଗତେ । ହେ ମହାଭାଗ ! ଏ ଜଗତେ ॥ ୭୪
ଦୁସ୍ତାର ତମ[୨] ଯେ ଅଟଇ । ତହିଁକି ଯାଇଅଛି ମୁହିଁ ॥ ୭୫
ଯେମନ୍ତେ ପୁତ୍ରରେ ମୁଁ ତାକୁ । ତରିବି କର ସେ କଥାକୁ ॥ ୭୬

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୭ ଏମନ୍ତ ରୂପେ ମହୀପତି । ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତେ ଝଟିତି ॥ ୭୭
କୃପାଳୁ, ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ସୁତ । ଯେ ଚରୁ ଅଟଇ ବିଦିତ ॥ ୭୮
ପାକ କରିଣ ସେ ଚରୁକୁ । ତେଣେ ପୂଜିଲେ ସେ ତ୍ୱଷ୍ଟାଙ୍କୁ ॥ ୭୯
୨୮ ରାଜାର ଯେତେକ ଯୁବତି । ତାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ହେ ନୃପତି ॥ ୮୦

୧ । ମନ୍ତ୍ରୀ=ମନ୍ତ୍ରସହାୟ; (ସ୍ୱାମୀ=ଗୁରୁ ବା ସ୍ୱୟଂ ଅମାତ୍ୟ=କର୍ମସହାୟ) ।
୨ । ତମ=ନରକ ।

ଯେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଅଟେ ପ୍ରିୟ ଅତି । ନାମ ତାହାର କୃତଦ୍ୟୁତି ॥ ୮୧
ଯଜ୍ଞର ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଯେ ଥିଲା । ତାହାକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତା' ଦେଲା ॥ ୮୨
୨୯ ରାଜାକୁ ଏଥୁ ଅନନ୍ତର । ବାକ୍ୟ କହିଲେ ମୁନିବର ॥ ୮୩
ହେ ନୃପ ! ତୋର ଏକ ସୁତ । ସଂଭବ ହୋଇବ ନିୟତ ॥ ୮୪
ତୋତେ ହରଷ, ଶୋକ ଦୁଇ । ଦେବ, ଏମନ୍ତ କଥା କହି ॥ ୮୫
ନିଜ ଆଶ୍ରମକୁ ଗମନ । କଲେ ସେ ବ୍ରହ୍ମାର ନନ୍ଦନ ॥ ୮୬
୩୦ ହବିର୍ଭାଗର ଭୋଜନରୁ । ନୃପତି ଚିତ୍ରକେତୁ ଠାରୁ ॥ ୮୭
ସେ ଦେବୀ ଗର୍ଭକୁ ଧଇଲା । ଯେ କୃତଦ୍ୟୁତି ନାମେ ଥିଲା ॥ ୮୮
ଅଗ୍ନିର ପୁତ୍ରକୁ ଯେମନ୍ତ । କୃତ୍ତିକା କଲେ ପୂର୍ବେ ଜାତ ॥ ୮୯
୩୧ ଯେ ଶୂରସେନ ଅଧିପତି । ତାର ବୀର୍ଯ୍ୟରେ ହେ ନୃପତି ॥ ୯୦
ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପକେ ଦିନୁଁ ଦିନ । ତା' ଗର୍ଭ ହେଲା ବର୍ଦ୍ଧମାନ ॥ ୯୧
ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷରେ ନିଶାନାଥ । କ୍ରମରେ ବଢ଼ଇ ଯେମନ୍ତ ॥ ୯୨
୩୨ ଯେ ଶୂରସେନ-ଦେଶନରେ । ସେମାନେ ଶୁଣନ୍ତେ କର୍ଣ୍ଣରେ ॥ ୯୩
ସେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଅତି । ପ୍ରୀତିକି କରନ୍ତେ ଉତ୍ପତ୍ତି ॥ ୯୪
ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ[୧] କେତେ କାଳ । ଯାଆନ୍ତେ ଜାତ ହେଲା ବାଳ ॥ ୯୫
୩୩ ରାଜା ହରଷେ ସ୍ନାନ କଲା । ଭୂଷଣେ ମଣ୍ଡିତ ହୋଇଲା ॥ ୯୬
ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଣ ବିପ୍ରଦ୍ୱାରେ । ମଙ୍ଗଳ ବୋଲାଇ ନିର୍ଭରେ ॥ ୯୭
ଯେ ଜାତକର୍ମ କୁମାରର । ତାହା କରାଇଲା ସତ୍ୱର ॥ ୯୮
୩୪ କଲା ସେ ବିପ୍ରଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ । ହେମ, ରଜତ, ବସ୍ତ୍ରମାନ ॥ ୯୯
ଅନେକ ଆଭରଣ, ଗ୍ରାମ । ଅନେକ ଗଜ, ତୁରଙ୍ଗମ ॥ ୧୦୦
ଷଡ଼ ଅର୍ବୁଦ[୨] ପୁଣ ଗାଇ । ପ୍ରଦାନ କଲା ନରସାଇଁ ॥ ୧୦୧
୩୫ ଯେ ପ୍ରାଣୀ ବାଞ୍ଛାକଲେ ଯାହା । ବର୍ଷିଲା ମେଘପ୍ରାଏ ତାହା ॥ ୧୦୨
ଉଦ୍ଦେଶି ପୁତ୍ର-ଧନକୀର୍ତ୍ତି । ଆୟୁଷକୁ ସେ ମହାମତି ॥ ୧୦୩
୩୬ କଷ୍ଟେ ଲବଧ ଯେ କୁମର । ରାଜରଷିର ତାହାଠାର ॥ ୧୦୪
ସ୍ନେହ ବଢିଲା ଦିନୁଁଦିନ । କଷ୍ଟରେ ଲଭିଥିଲେ ଧନ ॥ ୧୦୫
ତହିଁରେ ଦରିଦ୍ରର ଯେହ୍ନେ । ସ୍ନେହ ବଢ଼ଇ ଦିନେ ଦିନେ ॥ ୧୦୬
୩୭ ଯେ ମାତା ଅଟେ କୃତଦ୍ୟୁତି । ତାହାର ମୋହସମୁତ୍ପତ୍ତି ॥ ୧୦୭
ତନୁଜ ସ୍ନେହ ଅତିଶୟ । ଯେ ଆନ ସପତ୍ନୀନିଚୟ ॥ ୧୦୮
ପୁତ୍ରକାମନାରେ ତାଙ୍କର । ସନ୍ତତେ ସଂଭବିଲା ଜ୍ୱର ॥ ୧୦୯
୩୮ ପୁତ୍ରକୁ କରନ୍ତେ ଲାଳନ । ଚିତ୍ରକେତୁର ଦିନୁଁଦିନ ॥ ୧୧୦
ଯେବଣ ଭାର୍ଯ୍ୟା ପୁତ୍ରବତୀ । ତହିଁ ଯେମନ୍ତ ଅତିପ୍ରୀତି ॥ ୧୧୧
ଜାତ ନୋହିଲା ସେ ପ୍ରକାରେ । ଇତରଭାର୍ଯ୍ୟାଙ୍କର ଠାରେ ॥ ୧୧୨
୩୯ ସେମାନେ ଅପୁତ୍ର ଦୁଃଖରେ । ନରନାଥର ଅନାଦରେ ॥ ୧୧୩

୧ । ଉଭାରେ । ୨ । ଅର୍ବୁଦ=ଦଶକୋଟି; କିନ୍ତୁ ବେଦରେ ଏକକୋଟି ।

ତାପ ଲଭିଲେ ଅସୂୟାରେ । ଆତ୍ମାକୁ ନିନ୍ଦନ୍ତେ ନିର୍ଭରେ ॥ ୧୧୪
୪୦ ପାପୀ ଅପୁତ୍ରୀ ଯେ ଯୁବତୀ । ତାହାକୁ ଧିକ ହେଉ ଅତି ॥ ୧୧୫
ଭାର୍ଯ୍ୟା ବୋଲିଣ ଯାକୁ ପତି । କେବେହେଁ ନ କରଇ ମତି ॥ ୧୧୬
ପୁତ୍ର ସହିତ ହୋଇ ଆନ । ଥାଆନ୍ତି ଯେ ସପତ୍ନୀଜନ ॥ ୧୧୭
ଦାସୀଙ୍କ ପ୍ରାୟ ତିରସ୍କାର । କରନ୍ତି ତାକୁ ବାରମ୍ବାର ॥ ୧୧୮
୪୧ ସ୍ୱାମୀସେବାରେ ଅନୁକ୍ଷଣ । ଯେ ମାନ ଲଭିଥାନ୍ତି ପୁଣ ॥ ୧୧୯
ସେ ଦାସୀମାନଙ୍କର ଚିତ୍ତ । କେଉଁ ସନ୍ତାପ ଅବା ଜାତ ॥ ୧୨୦
ଦୁର୍ଭଗା ଅଟେ ପୁଣ ଯେହି । ଦାସୀର ଦାସୀପ୍ରାୟ ସେହି ॥ ୧୨୧
୪୨ ସପତ୍ନୀପୁତ୍ରସଂପଦରେ । ଦଗ୍ଧ ହୁଅନ୍ତେ ଏ ପ୍ରକାରେ ॥ ୧୨୨
ରାଜା ବର୍ତ୍ତନ ନ ଦିଅନ୍ତେ । ଅତି ବିଦ୍ୱେଷ ହେଲା ଚିତ୍ତେ ॥ ୧୨୩
୪୩ ଦାରୁଣଚିତ୍ତ ସେ ଯୁବତୀ । ବିଦ୍ୱେଷେ ହେଲେ ନଷ୍ଟମତି ॥ ୧୨୪
ସେ ନୃପତିକି କଲେ ରୋଷ । କୁମାରକୁ ସେ ଦେଲେ ବିଷ ॥ ୧୨୫
୪୪ ସପତ୍ନୀଙ୍କର ପାପ ଅତି । ନ ଜାଣନ୍ତେ ସେ କୃତଦ୍ୟୁତି ॥ ୧୨୬
ଦେଖି ଶୋଇଲା ବୋଲି ଚିନ୍ତି । ଗୃହରେ ଭ୍ରମିଲା ଯୁବତୀ ॥ ୧୨୭
୪୫ ବହୁତବେଳଯାଏ ସୁତ । ଶୋଇଛି ବିଚାରି ଏମନ୍ତ ॥ ୧୨୮
ଉତ୍ତମ ବୁଦ୍ଧିରେ ସଂଯୁତା । ଅଟଇ ସେ ରାଜବନିତା ॥ ୧୨୯
ଧାଈକି ବୋଇଲା ସେ ପୁଣ । ହେ ଭଦ୍ରେ ! ତନୟକୁ ଆଣ ॥ ୧୩୦
୪୬ ଯେ ସୁତ କରିଛି ଶୟନ । ତା'ଠାକୁ କରିଣ ଗମନ ॥ ୧୩୧
ଲୋଚନଯୁଗରେ ତାହାର । ତାରକା ହୋଇଛି ବାହାର ॥ ୧୩୨
ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ, ଆତ୍ମା, ପ୍ରାଣ । ଛାଡ଼ି ଅଛନ୍ତି ତାକୁ ପୁଣ ॥ ୧୩୩
ଏରୂପେ ଦେଖି 'ମଲି ମୁହିଁ' । ବୋଲିଣ ପଡ଼ିଲା ସେ ଭୂଇଁ ॥ ୧୩୪
୪୭ ଯେ ଧାତ୍ରୀ ଗାଢ଼େ ନିଜ କରେ । ପ୍ରହାର କରୁଛି ବକ୍ଷରେ ॥ ୧୩୫
ଅତିଆତୁର ଧ୍ୱନି ତାର । ସେ ରାଣୀ ଶୁଣିଣ ସତ୍ୱର ॥ ୧୩୬
ପୁତ୍ରର ନିକଟକୁ ଗଲା । ତନୁଜ ମରିଛି ଦେଖିଲା ॥ ୧୩୭
୪୮ ଶୋକ ବଢ଼ନ୍ତେ ମୋହ ଗଲା । ଧରଣୀମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ିଲା ॥ ୧୩୮
୪୯ କେଶ, ବସନ ତାର ଫିଟି । ଭୂମିରେ ଯାଉଅଛି ଲୋଟି ॥ ୧୩୯
ତଦନ୍ତେ ରାଜାଅନ୍ତଃପୁର । ମଧ୍ୟରେ ଯେତେ ନାରୀ-ନର ॥ ୧୪୦
ରୋଦନ ଶୁଣିଣ ମିଳିଣ । ସମାନବିପତ୍ତି ହୋଇଣ ॥ ୧୪୧
ଦୁଃଖିତ ହୋଇଣ କାନ୍ଦିଲେ । ଯେ ପୂର୍ବେ ଦୋଷ କରିଥିଲେ ॥ ୧୪୨
ସେ ରାଜପତ୍ନୀମାନେ ତହିଁ । ରୋଦନ କଲେ ବ୍ୟାଜ[୧] ହୋଇ ॥ ୧୪୩
୫୦ ଲକ୍ଷି ନୋହିଲା ମୃତ୍ୟୁ ଯାର । ମଲା ସେ ଆପଣା କୁମର ॥ ୧୪୪
ନୃପତି ଏମନ୍ତ ଶୁଣିଣ । ପଛାରେ ଖସୁଛି ଚରଣ ॥ ୧୪୫
ନଷ୍ଟ ହୋଇଛି ଦୃଷ୍ଟି ତାର । ଅମାତ୍ୟେ ଅଛନ୍ତି ସଙ୍ଗର ॥ ୧୪୬

୧ । ବ୍ୟାଜ= କପଟ ।

ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ବେଢିଛନ୍ତି । ପ୍ରବୋଧଅର୍ଥେ ଘରି କତି ॥
ସ୍ନେହାନୁବନ୍ଧେ ଯେ ବଢିଛି । ସେ ଶୋକେ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହୋଇଛି ॥
୫୧ ମଲା ବାଳକର ଚରଣ- । ତଳରେ ପଡ଼ିଲା ତକ୍ଷଣ ॥
ଖସି ପଡ଼ିଛି କେଶ, ବାସ । ମୁଖରେ ବହୁଛି ନିଃଶ୍ୱାସ ॥
ବହନ୍ତେ ନୟନୁଁ ସଲିଳ । ନିରୁଦ୍ଧ ହେଲା ଯେଣୁ ଗଳ ॥
କହିବା ନିମିତ୍ତେ ବଚନ । ନୃପତି ନୋହିଲା ଭାଜନ ॥
୫୨ ଏକସନ୍ତତି ବାଳ ସୁତ । ଦଇବବଶେ ହେଲା ମୃତ ॥
ଅତିଶୋକରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ପତି । ଦେଖିଣ ସେ ରାଜା-ଯୁବତୀ ॥
ପ୍ରକୃତିଜନଙ୍କ ହୃଦରେ । ଶୋକକୁ ଅର୍ପନ୍ତେ ନିର୍ଭରେ ॥
ବହୁତ ପ୍ରକାରେ ରୋଦନ । କଲା ହୋଇଣ ଖେଦମନ ॥
୫୩ କୁଙ୍କୁମପଙ୍କରେ ମଣ୍ଡନ । ଲଭିଛି ଯେଉଁ ବେନି ସ୍ତନ ॥
ଅଞ୍ଜନଯୁତ ନେତ୍ରବାରି- । ବିନ୍ଦୁରେ ସିଞ୍ଚନ୍ତେ ତା' ନାରୀ ॥
ଖସୁଛି ଯହୁଁ ପୁଷ୍ପମାଳ । ଫିଟାଇ ସେ ଚିକୁରକୁଳ ॥
କୁରରୀ[1] ପ୍ରାୟକ ସୁସ୍ୱର । ପୁତ୍ରକୁ ରୋଦେ ଚିତ୍ରତର ॥
୫୪ ଅହୋ ବିଧାତା ଅତିଶୟ । ମୂର୍ଖ ତୁ ଅଟୁ ଯେ ନିଶ୍ଚୟ ॥
ଆପଣା ସର୍ଜନାକୁ ଯେହି । କେବେହେଁ ଅନୁରୂପ ନୋହି ॥
ଯେ ତୁ କରୁଛୁ ସେ ବିଧାନ । ଜୀଇ ଥାଆନ୍ତେ ବୃଦ୍ଧଜନ ॥
ଯେ ବାଳ ଲୋକର ନିଧନ । ଏଟି ଅସଙ୍ଗତ ବିଧାନ ॥
ଯେବେ ବୋଲିବୁ ବିପରୀତ । କର୍ତ୍ତା ମୁଁ ଅଟଇ ନିୟତ ॥
ତେବେହେଁ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର । ଦୁଃଖଦ ଅଟୁ ନିଶ୍ଚେ ପର[2] ॥
୫୫ ଯେବେ ବୋଲିବୁ ଏ ସଂସାରେ । ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଜନ୍ମମରଣରେ ॥
ପୁତ୍ର ଜୀଅନ୍ତେ ମରେ ତାତ । ପିତା ଜୀଅନ୍ତେ ହୋଏ ସୁତ ॥
ଏମନ୍ତ ହୋଇ କ୍ରମ ନାହିଁ । ନିଜ କର୍ମରେ ହୋଏ ସେହି ॥
ନିଜ ସର୍ଗର ବୃଦ୍ଧିପାଇଁ । ଯା ସ୍ନେହପାଶ କଲୁ ତୁହି ॥
ସେ ଏହୁ ପାଶକୁ ନିର୍ଭରେ । କାଟୁଛୁ ଆପଣା ଇଚ୍ଛାରେ ॥
ଯା' ଦେଖି ନୋହିବ ଜନର । ପୁତ୍ରାଦିଠାରେ ଏ ସଂସାର[3] ॥
୫୬ ହେ ପୁତ୍ର ! ଅନାଥ, କୃପଣ । ମୁଁ ତୋ' ଜନନୀ ମୋତେ ପୁଣ ॥
ଛାଡ଼ିବାକୁ ତୁ ଯୋଗ୍ୟନୋହ । ପିତା ଶୋକାର୍ତ୍ତ, ତାକୁ ଚାହଁ ॥
ପୁତ୍ର-ନଥିଲା ଲୋକଙ୍କର । ଯେବଣ ନରକ ଦୁସ୍ତର ॥
ସେ ନରକକୁ ଆମ୍ଭେ ତୋରେ । ତରିବୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଖରେ ॥
ଯେ ଯମ ଅଟଇ ନିର୍ଦ୍ଦୟ । ତା' ସଙ୍ଗେ ଦୂରକୁ ନ ଯାଅ ॥
୫୭ ହେ ତାତ ! ମୁଞ୍ଚ ତୁ ଶୟନ । ସେ ଏ ବାଳକମିତ୍ରମାନ ॥
କ୍ରୀଡ଼ା କରିବାପାଇଁ ତୋତେ । ଡାକୁ ଅଛନ୍ତି ତୋଷଚିତ୍ତେ ॥

୧ । କୁରରୀ=କପୋତୀ ୨ । ପର=ଶତ୍ରୁ ୩ । ସଂସାର=ସାଂସାରିକ ସ୍ନେହ ।

	ଅପାର ବେଳରୁ ଶୟନ	। କରିଛୁ ହେ ନୃପନନ୍ଦନ	॥ ୧୮୦
	କ୍ଷୁଧାରେ ହୋଇଛୁ ସମ୍ଭୃତ	। ଭୋଜନ କର ତୁ ତ୍ୱରିତ	॥ ୧୮୧
	ସ୍ତନକୁ ପିଅ, ଆମ୍ଭେ ତୋର	। ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଶୋକ ହର	॥ ୧୮୨
୫୮	ମଙ୍ଗଳହୀନ ମୁଁ ଅଟଇ	। ପ୍ରଥମୁଁ ତୋର ପାଶେ ଥାଇ	॥ ୧୮୩
	ସୁନ୍ଦର ଅଟେ ଯହିଁ ସ୍ମିତ	। ଯହିଁରେ ବୀକ୍ଷଣ ମୁଦିତ	॥ ୧୮୪
	ଏମନ୍ତ ତୋ' ମୁଖନଳିନ	। ନ କଲି ଯେଣୁ ବିଲୋକନ	॥ ୧୮୫
	ଯହିଁରୁ ପୁଣ ଆଗମନ	। ନୋହିବ, ଯେମନ୍ତେ ଉତ୍ପନ୍ନ	॥ ୧୮୬
	ସେ ପରଲୋକକୁ ନିର୍ଘୃଣ[୧]	। ଯମ ନେଲା କି ତୋତେ ପୁଣ	॥ ୧୮୭
	ତୋହର କଳବାଣୀମାନ	। ଶୁଣୁନାହିଁ ମୁଁ ହେ ନନ୍ଦନ	॥ ୧୮୮

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୫୯	ମୃତ ପୁତ୍ରକୁ ଏ ପ୍ରକାରେ	। କାନ୍ଦନ୍ତେ ଚିତ୍ର ବିଳାପରେ	॥ ୧୮୯
	ନୃପତି ଅତି ଉଚ୍ଚ ହୋଇ	। କାନ୍ଦିଲା ଅତିତାପ ପାଇ	॥ ୧୯୦
୬୦	ରୋଦନ କରନ୍ତେ ସେ ଦୁଇ	। ତାହାଙ୍କୁ ଅନୁଗତ ହୋଇ	॥ ୧୯୧
	ଯେତେକ ନର ନାରୀ ଥିଲେ	। ସମସ୍ତେ ରୋଦନ ସେ କଲେ	॥ ୧୯୨
	ଏରୂପେ କରନ୍ତେ ରୋଦନ	। ସମସ୍ତେ ହେଲେ ଅଚେତନ	॥ ୧୯୩
୬୧	ଏମନ୍ତ ରୂପେ ସେ ରାଜନ	। ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ଅଚେତନ	॥ ୧୯୪
	ପ୍ରବୋଧ କରିବାକୁ କେହି	। ନାୟକ ହୋଇ ତହିଁ ନାହିଁ	॥ ୧୯୫
	ମୋହ ଲଭନ୍ତେ ସେ ଏ ରୀତି	। ଜାଣି ଅଙ୍ଗିରା ମହାଯତି	॥ ୧୯୬
	ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ସେଠାରେ	। ନାରଦ ଅଛନ୍ତି ସଙ୍ଗରେ	॥ ୧୯୭
	କୌଶିକ କୁଳରେ ଜନମ	। ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ନାମ	॥ ୧୯୮
	ରଚିଲା ସ୍ୱାମୀଟୀକା ଗ୍ରହି	। ସୁଜନେ ! ତର ଏହା ଗାଇ	॥ ୧୯୯

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ-ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଷଷ୍ଠସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଚିତ୍ରକେତୂପାଖ୍ୟାନେ
ନାମ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ପଞ୍ଚଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ତତଃ ପଞ୍ଚଦଶେ ଚିତ୍ରକେତୋଃ ଶୋକାପନୋଦନମ୍ ।
କୃତଂ ତତ୍ତ୍ୱୋପଦେଶେନ ନାରଦେନାଙ୍ଗିରୋଯୁଜା ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧	ଶବନିକଟେ ପଡ଼ିଥାଇ	। ଦିଶୁଛି ଶବପ୍ରାୟ ହୋଇ	॥ ୧
	ଯେ ନୃପ ପୀଡ଼ିତ ଶୋକରେ	। ତାହାକୁ ଉତ୍ତମ ଉକ୍ତିରେ	॥ ୨
	ବୋଧ କରନ୍ତେ ବେନି ଋଷି	। ଏମନ୍ତ କହିଲେ ବିଶେଷି	॥ ୩

୧ । ନିର୍ଘୃଣ=ନିର୍ଦ୍ଦୟ ।

୨ ପ୍ରଜାସର୍ଗରେ ପୂର୍ବକାଳେ । ଏବେ କି ଅବା ଆନ ବେଳେ ॥ ୪
ଏ କେ ତୋହର ହେ ରାଜନ ! । ଯାହାକୁ କରୁଛୁ ଶୋଚନ ॥ ୫
ତୁହି ଏହାର ବନ୍ଧୁଗଣ- । ମଧ୍ୟରେ ଅଟୁ କେ ବା ପୁଣ ॥ ୬
୩ ସ୍ରୋତବେଗରେ ବାଲିମାନେ । ସଂଯୋଗ-ବିୟୋଗକୁ ଯେହ୍ନେ ॥ ୭
ଲଭନ୍ତି, ସେହି ପରକାରେ । ପ୍ରାଣୀଏ କାଳର ବଶରେ ॥ ୮
ପିତା-ପୁତ୍ରାଦି ରୂପେ ମିଳି । କାଳେ ଯାଆନ୍ତି ପୁଣ ଚଳି ॥ ୯
୪ ବୀଜମାନଙ୍କେ ବୀଜମାନ । ହୁଅନ୍ତି, ନୁହନ୍ତି ଯେସନ ॥ ୧୦
ଈଶ୍ୱରମାୟାରେ ପ୍ରେରିତ । ହୋଇ କରିଣ ଅବିରତ ॥ ୧୧
ପିତ୍ରାଦି ଭୂତେ ଭୂତମାନେ । ହୁଅନ୍ତି ନୁହନ୍ତି ତେସନେ ॥ ୧୨
୫ ହେ ନୃପ ! ତୁମ୍ଭେ ଆମ୍ଭେ ହୋଇ । ଯେ ଏକକାଳେ ଥାଇ ରହି ॥ ୧୩
ଯେ ଅବା ଚରାଚର ଆନେ । ଜନମପୂର୍ବରୁ ସେମାନେ ॥ ୧୪
ମରଣଅନ୍ତରେ ସେ ଜନେ । ନଥାନ୍ତି, ଏବେହେଁ ତେସନେ ॥ ୧୫
ଯେମନ୍ତେ ସ୍ୱପ୍ନଦୃଷ୍ଟମାନ । ତ୍ରିକାଳେ ମିଥ୍ୟା, ଏ ତେସନ ॥ ୧୬
୬ ଯେ ଅଜ, ସର୍ବଭୂତେଶ୍ୱର । ଅପେକ୍ଷା ନାହିଁ କିଛି ଯାର ॥ ୧୭
୭ ଯେ ଅସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭୂତମାନ । ତାହାଙ୍କୁ କରନ୍ତି ସର୍ଜନ ॥ ୧୮
ଭୂତମାନଙ୍କୁ ତେଣେ ଜାତ- । କରଇ, ପାଳେ, କରେ ହତ ॥ ୧୯
ଯେହ୍ନେ ବାଳକ ଖେଳୁଥାଇ । କ୍ଷଣକେ ପୁଣ ତା' ଭାଞ୍ଜଇ ॥ ୨୦
ପିତାର ଦେହରେ ମାତାର । ଦେହରୁ ଦେହୀର ଶରୀର ॥ ୨୧
ଜନମ ଲଭେ ହେ ରାଜନ ! । ବୀଜରୁ ବୀଜ ଯେହ୍ନେ ଜନ୍ମ ॥ ୨୨
ଯେ ଦେହବନ୍ତ ଆତ୍ମା ତହିଁ । ଭୂମିର ପ୍ରାୟ ନିତ୍ୟ ସେହି ॥ ୨୩
୮ ଯେ ଦେହ, ଦେହୀ ବେନିଙ୍କର । ବିଭାଗ ଅନାଦି ସେ ସ୍ଥିର ॥ ୨୪
ଅଜ୍ଞାନକଳ୍ପିତ ଅଟଇ । ଯେ ଜାତି ଗୋତ୍ର ଆଦି ହୋଇ ॥ ୨୫
ଗୋ ଆଦି ବ୍ୟକ୍ତି ଯେବା ଆନ । ସେ ବେନି ବିଭାଗ ଯେସନ ॥ ୨୬
ସନ୍‌ମାତ୍ର ଆତ୍ମାରେ ସନ୍ତତ । ଅବିଦ୍ୟାବଶରେ କଳ୍ପିତ ॥ ୨୭

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୯ ଏମନ୍ତରୂପେ ଆଶ୍ୱାସନ । କଲେ ତାହାକୁ ବିପ୍ରଜନ ॥ ୨୮
ସେ ଚିତ୍ରକେତୁ ନରପତି । ଯେ ମନଦୁଃଖେ ମ୍ଳାନ ଅତି ॥ ୨୯
ହସ୍ତରେ ପୋଛି ସେ ବଦନ । କହିଲେ ଏମନ୍ତ ବଚନ ॥ ୩୦

ଶ୍ରୀଚିତ୍ରକେତୁରୁବାଚ

୧୦ କେ ତୁମ୍ଭେ ଦୁହେଁ ଜ୍ଞାନଯୁତ । ମହତ ମଧ୍ୟରେ ମହତ ॥ ୩୧
ଗୁପତେ ଅବଧୂତ ବେଶ । ଧରି ଏଥି ହେଲ ପ୍ରବେଶ ॥ ୩୨
୧୧ ମୋହର ପ୍ରାୟ ଗ୍ରାମ୍ୟମତି । ଯେତେକ ମାନବ ଅଛନ୍ତି ॥ ୩୩
ଜ୍ଞାନନିମିତ୍ତେ ତାହାଙ୍କର । ଯେ ବିପ୍ରେ ବଲ୍ଲଭ ବିଷ୍ଣୁର ॥ ୩୪
ଉନ୍ମତ୍ତ ବେଷ ଧରିଥାନ୍ତି । ଇଚ୍ଛାଏ କ୍ଷିତିରେ ଭ୍ରମନ୍ତି ॥ ୩୫

୧୨	ଯେ ଋଭୁ, ନାରଦ, କୁମାର	ଦେବଳ, ଅସିତ, ଅଙ୍ଗିର	॥ ୩୬
୧୫	ଯେ ବ୍ୟାସ, ଅପାନ୍ତରତମ	ଯେ ମାର୍କଣ୍ଡେୟ, ଗଉତମ	॥ ୩୭
	ବଶିଷ୍ଠ, ରାମ ଭଗବାନ	କପିଳ, ବ୍ୟାସଙ୍କ ନନ୍ଦନ	॥ ୩୮
	ଦୁର୍ବାସା, ଯାଜ୍ଞବଲ୍‌କ୍ୟ ଋଷି	ଆରୁଣି, ଜାତୂକର୍ଣ୍ଣ[୧] ମିଶି	॥ ୩୯
	ରୋମଶ, ଚ୍ୟବନ ଯେ ଦତ୍ତ	ଆସୁରି ପତଞ୍ଜଳିଯୁତ	॥ ୪୦
	ଯେ ଧୌମ୍ୟ ଋଷି, ବେଦଶିର	ଯେ ପଞ୍ଚଶିଖ ମୁନିବର	॥ ୪୧
	ହିରଣ୍ୟନାଭ, ଋତଧ୍ୱଜ	କୌଶଲ୍ୟ, ଶ୍ରୁତଦେବ ଦ୍ୱିଜ	॥ ୪୨
	ଏମାନେ ଏହିରୂପେ ଆନେ	ଯେ ଅବା ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରମାନେ	॥ ୪୩
	ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଜ୍ଞାନକୁ କାରଣ	ଜଗତେ କରନ୍ତି ଭ୍ରମଣ	॥ ୪୪
୧୬	ମୂଢ଼ ଅଟଇ ମତି ମୋର	ମୁଁ ଗ୍ରାମପଶୁର ଆକାର	॥ ୪୫
	ବୁଡ଼ିଛି ଅନ୍ଧ ତମଘୋରେ	ତୁମ୍ଭେ ସମର୍ଥ ପ୍ରବୋଧରେ	॥ ୪୬
	ତେଣୁ ପ୍ରକାଶ କର ଜ୍ଞାନ	ଯେ ଅଟେ ଦୀପର ସମାନ	॥ ୪୭

ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗିରା ଉବାଚ

୧୭	ହେ ନୃପ ! ପୁତ୍ରକାମ ତୁହି	ତୋହର ପୁତ୍ର ଦାତା ମୁହିଁ	॥ ୪୮
	ଅଙ୍ଗିରା ନାମ ଅଟେ ମୋର	ସାକ୍ଷାତ ଏ ବ୍ରହ୍ମାକୁମର	॥ ୪୯
	ଏ ଭଗବାନ ଅଟେ ଋଷି	ନାରଦ ନାମରେ ପ୍ରକାଶି	॥ ୫୦
୧୮	ଏ ରୂପେ ତୁ ପୁତ୍ରଶୋକରେ	ବୁଡ଼ିଲୁ ଦୁସ୍ତର ତମରେ	॥ ୫୧
୧୯	ତହିଁକି ଯୋଗ୍ୟ ନୋହୁ ପୁଣି	ତୁ ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ ଏହା ଜାଣି	॥ ୫୨
	ତୋହର ଅନୁଗ୍ରହ ପାଇଁ	ହେ ନୃପ ! ଆମ୍ଭେ ମୁନି ଦୁଇ	॥ ୫୩
	ଏଠାରେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲୁଁ	ମନରେ ଏହା ଚିନ୍ତା କଲୁଁ	॥ ୫୪
	ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ, ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ ଜନ	କ୍ଳେଶି ହେବାକୁ ଅଭାଜନ	॥ ୫୫
୨୦	ତୋର ଗୃହକୁ ଆଗମନ	କଲି ମୁଁ ତୋତେ ଦେବି ଜ୍ଞାନ	॥ ୫୬
	ତୋ' ଅଭିନିବେଶ ମୁଁ ଜାଣି	ପୁତ୍ରକୁ ନିଶ୍ଚେ ଦେବି ପୁଣି	॥ ୫୭
୨୧	ଅଥବା ପୁତ୍ରବନ୍ତ ହୋଇ	ସଂସାରେ ଯେତେ ଛନ୍ତି ରହି	॥ ୫୮
	ସେମାନଙ୍କର ତାପ ଯେହି	କରୁଛୁ ଅନୁଭବ ତୁହି	॥ ୫୯
	ଏ ରୂପେ ଦାରା, ଗୃହ, ଧନ	ବିବିଧ ଅଇଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟମାନ	॥ ୬୦
୨୨	ଶବ୍ଦାଦି ବିଷୟ ସକଳ	ହେ ନୃପ ! ଭୂତି ଏ ଚଞ୍ଚଳ	॥ ୬୧
	ଧରଣୀ ରାଜ୍ୟ, ବଳ, ଭୃତ୍ୟ	କୋଷ, ସୁହୃଦ ଯେ ଅମାତ୍ୟ	॥ ୬୨
୨୩	ହେ ଶୂରସେନ ! ସର୍ବ ଏହି	ଭୟାର୍ତ୍ତି-ଶୋକ-ମୋହ ଦାୟୀ	॥ ୬୩
	ଗନ୍ଧର୍ବନଗର ଯେସନ	ମିଳିଣ କରଇ ଗମନ	॥ ୬୪
	ସେହି ପ୍ରକାରେ ଏ ମିଳନ୍ତି	କ୍ରମରେ ବିନାଶ ହୁଅନ୍ତି	॥ ୬୫
	ତତ୍ତ୍ୱସ୍ୱରୂପେ ଏ ରହିତ	କେବଳ ମନବିଳସିତ	॥ ୬୬

୧ । ଜାତୁକର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ।

ସ୍ୱପନ, ମାୟା, ମନୋରଥ । ଏମାନେ ଯେମନ୍ତ ଅନିତ୍ୟ ॥ ୬୭
ସେହିପ୍ରକାରେ ଏ ସକଳ । ଅଟନ୍ତି ଅନିତ୍ୟ, ଚଞ୍ଚଳ ॥ ୬୮
୧୪ କର୍ମବାସନାମାନଙ୍କରେ । ଅର୍ଥକୁ ଧ୍ୟାନ ଯେହୁ କରେ ॥ ୬୯
ମନସକାଶୁଁ ସେ ଲୋକର । କର୍ମ ସମ୍ଭବିଲେ ଅପାର ॥ ୭୦
କର୍ମ ହିଁ ଯେଣୁ ମନୁଁ ଜାତ । ସେରୂପେ ତହୁଁ ଜାତ ଅର୍ଥ ॥ ୭୧
୧୫ ଯେ ଦ୍ରବ୍ୟ-ଜ୍ଞାନ-କ୍ରିୟାମୟ । ଅଟଇ ଦେହୀର ଏ କାୟ ॥ ୭୨
ମୋହର ବୋଲି ଅଭିମାନ । କରଇ ଏହାକୁ ଯେ ଜନ ॥ ୭୩
ତାର ବିବିଧ ତାପ କ୍ଳେଶ । କରେ ଏ ବୋଲନ୍ତି ଅଶେଷ ॥ ୭୪
୧୬ ସେ ଘେନି ଯେ ଆତ୍ମାର ଗତି । ସୁସ୍ଥିର ମନେ ତାହା ଚିନ୍ତି ॥ ୭୫
ଦ୍ୱୈତ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଧ୍ରୁବ କରି । ଯେବଣ ମତି ଅଛୁ ଧରି ॥ ୭୬
ସେ କଥା ଛାଡ଼ି ଅସଂଭ୍ରମେ । ପ୍ରବେଶ ହୁଅ ଉପଶମେ ॥ ୭୭

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୧୭ ମୋ ଠାରୁ ହୋଇ ସଯତନ । ଏ ମନ୍ତ୍ରୋପନିଷଦ ଘେନ ॥ ୭୮
ଏହାକୁ ଘେନନ୍ତେ ଚିତ୍ତରେ । ଆଜହୁଁ ସପତ ରାତ୍ରରେ ॥ ୭୯
ଯେ ସଙ୍କର୍ଷଣ ଭଗବାନ । ତାଙ୍କୁ କରିବୁ ଦରଶନ ॥ ୮୦
୧୮ ପୂର୍ବେ ଅଶେଷ ମହାଜନେ । ଶଙ୍କର ଆଦି ଏ ଭୁବନେ ॥ ୮୧
ତାହାଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମ ଭଜି । ଏ ଦ୍ୱୈତ ଭ୍ରମକୁ ହିଁ ତେଜି ॥ ୮୨
ତକ୍ଷଣେ ମହିମା ତାଙ୍କର । ପାଇଲେ, ଯେଉଁ ମହିମାର ॥ ୮୩
ଅଧିକ, ସମାନ ହିଁ ନାହିଁ । ଅଳପ ଦିବସରେ ତୁହି ॥ ୮୪
ନରେନ୍ଦ୍ର ! ପାଇବୁ ତାହାକୁ । ହୃଦୟେ ଚିନ୍ତି ଏ ମନ୍ତ୍ରକୁ ॥ ୮୫
ଚିନ୍ତିଣ କମଳଲୋଚନ । ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁମନ ॥ ୮୬

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଷଷ୍ଠସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଚିତ୍ରକେତୁସାନ୍ତ୍ୱନଂ
ନାମ ପଞ୍ଚଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଷୋଡ଼ଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଷୋଡ଼ଶେ ତତ୍‌ସୁତୋକ୍ତ୍ୟୈବ ବିଶୋକୀକୃତ୍ୟ ତଂ ନୃପମ୍ ।
ଆଦିଦେଶ ମହାବିଦ୍ୟାଂ ନାରଦଃ ଶେଷତୋଷଣୀମ୍ ॥ ୧

ଶ୍ରୀବାଦରାୟଣିରୁବାଚ

୧ ଯେ ଦେବରଷିମଧ୍ୟେ ବର । ସେହୁ ନାରଦ ତଦନ୍ତର ॥ ୧
ଜ୍ଞାତିଏ କରନ୍ତେ ଶୋଚନ । ମରିଛି ଯେ ନୃପନନ୍ଦନ ॥ ୨
ତାକୁ ଦେଖାଇ ଏ ପ୍ରକାରେ । ବଚନ କହିଲେ ସେଠାରେ ॥ ୩

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୨ ଜୀବାତ୍ମା ! ହେଉ ତୋର ସୁଖ । ପିତାମାତାଙ୍କୁ ତୋର ଦେଖ ॥ ୪
ମିତ୍ର ବନ୍ଧୁଏ ତୋ' ସକାଶେ । ତାପକୁ ଲଭନ୍ତି ବିଶେଷେ ॥ ୫
୩ ଆୟୁଷ ଅଛି ଶେଷ ତୋର । ପ୍ରବେଶ ହୁଅ ତୋ' ଶରୀର ॥ ୬
ସୁହୃଦ ଲୋକେ ହୋଇ ବୃତ । ଯେ ଭୋଗମାନେ ପିତୃଦତ୍ତ ॥ ୭
ସେ ଭୋଗମାନ ଭୁଞ୍ଜ ତୁହି । ରାଜ-ଆସନେ ବସ ଯାଇଁ ॥ ୮

ଶ୍ରୀଜୀବ ଉବାଚ

୪ ଦେବ, ତିର୍ଯ୍ୟକ, ନୃ-ଯୋନିରେ । ଭ୍ରମନ୍ତେ ମୁଁ ନିଜ କର୍ମରେ ॥ ୯
ଏମାନେ କେଉଁ ଜନ୍ମେ ମୋର । ହୋଇଲେ ଜନନୀ ପିଅର ॥ ୧୦
୫ ଅରି, ମଧ୍ୟସ୍ଥ, ବନ୍ଧୁ, ଜ୍ଞାତି । ମିତ୍ର, ଉଦାସୀନ, ଅପ୍ରୀତି ॥ ୧୧
ସମସ୍ତେ ସବୁରି କ୍ରମରେ । ହୁଅନ୍ତି ଏହୁ ପରସ୍ପରେ ॥ ୧୨
୬ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଆଦି ହୋଇ ଯେତେ । ବିକ୍ରୟଦ୍ରବ୍ୟ ଏ ଜଗତେ ॥ ୧୩
ସେ ଯେହ୍ନେ ବ୍ୟବହାରୀ ନରେ । ଭ୍ରମନ୍ତି ସେଠାରେ ସେଠାରେ ॥ ୧୪
ସେ ରୂପେ କରଇ ଭ୍ରମଣ । ଯୋନିମାନଙ୍କେ ଜୀବ ପୁଣ ॥ ୧୫
୭ ଯେ ପଶୁ ଆଦି ଜୀଇ ଥାଇ । ତାର ସମ୍ବନ୍ଧ ଲୋକଠାଇଁ ॥ ୧୬
ଅନିତ୍ୟ ହୋଏ ଏ ସଂସାରେ । ବିକ୍ରୟ ଆଦି ନିମିତ୍ତରେ ॥ ୧୭
ଯାର ସମ୍ବନ୍ଧ ଯେତେ ଯାଏ । ମମତ୍ୱ ତେତେ କାଳ ହୋଏ ॥ ୧୮
୮ ଏ ରୂପେ ଜୀବ ଯୋନିଗତ । ହେଲେହେଁ ଅଟଇ ସେ ନିତ୍ୟ ॥ ୧୯
ଅହଂକାର ହିଁ ତାର ନାହିଁ । ଯେତେକ କାଳ ଯହିଁ ଥାଇ ॥ ୨୦
ତେତେକ କାଳଯାଏ ତାର । ମମତା ହୁଅଇ ପ୍ରଗ୍ଭର ॥ ୨୧
୯ ଏ ନିତ୍ୟ, ଅପକ୍ଷୟଶୂନ୍ୟ । ଏ ସୂକ୍ଷ୍ମ, ଜନ୍ମଆଦିହୀନ ॥ ୨୨
ଜନ୍ମାଦିମନ୍ତ ଯେହୁ କାୟ । ତାହାର ଅଟେ ଏ ଆଶ୍ରୟ ॥ ୨୩
ଏ ସ୍ୱପ୍ରକାଶ ଅଟେ ପୁଣ । ଯେ ଏହା' ଆତ୍ମମାୟାଗୁଣ ॥ ୨୪
ତେଣେ ଏ ଆତ୍ମାକୁ ସର୍ଜଇ । ବିଶ୍ୱରୂପରେ ପ୍ରଭୁ ଏହି ॥ ୨୫
୧୦ ଏହାର ଅତିପ୍ରିୟ ନାହିଁ । ପର ଅପର ନାହିଁ ଦୁଇ ॥ ୨୬
ଏ ଅଟେ ସଙ୍ଗସ୍ତୁ ବିହୀନ । ଯେ ହିତାହିତ କରେ ଜନ ॥ ୨୭
ସେମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ଯେହି । ତାହାର ସାକ୍ଷୀ ଏ ଅଟଇ ॥ ୨୮
୧୧ ଯେ ସୁଖ ଦୁଃଖ ହୋଇ ଦୁଇ । ରାଜ୍ୟାଦି କ୍ରିୟାଫଳ ଯେହି ॥ ୨୯
ଆତ୍ମା ସେମାନ ନ ଘେନଇଁ । ଉଦାସୀପ୍ରାୟ ହୋଇ ଥାଇ ॥ ୩୦
ସାକ୍ଷୀ କାରଣ-କାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର । ଅଧୀନ ନୋହେ ଦେହାଦିର ॥ ୩୧

ଶ୍ରୀବାଦରାୟଣିରୁବାଚ

୧୨ ଜୀବ କହିଣ ଗଲା ଏତେ । ସେ କାଳେ ତାର ଜ୍ଞାତି ଯେତେ ॥ ୩୨
ଶାଙ୍କୁଳିପ୍ରାୟ ଆପଣାର । ଯେ ସ୍ନେହ ଥିଲା ତାହାଙ୍କର ॥ ୩୩
ବିସ୍ମୟ ହୋଇ ତା' କାଟିଲେ । ଶୋକକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ ॥ ୩୪

୧୩ ଜ୍ଞାତିର[1] ଦେହକୁ ଦହିଣ । ଉଚିତ କ୍ରିୟାକୁ କରିଣ ।।୩୫
ଯେ ଆର୍ତ୍ତି, ଶୋକ, ଭୟ, ମୋହ । ପ୍ରଦାନ କରେ ବନ୍ଧୁସ୍ନେହ ।।୩୬
ଛାଡ଼ି ନ ପାରେ ଯାହା ଜନ । କଲେ ସେ ଶୋକକୁ ମୋଚନ ।।୩୭
୧୪ ଯେ ବାଳହତ୍ୟା କରିଥିଲେ । ସେ ତହିଁ ଲଜ୍ଜାକୁ ପାଇଲେ ।।୩୮
ବାଳକହତ୍ୟାରେ ତାଙ୍କର । ପ୍ରଭା ହିଁ ହୋଇଲା ସଂହାର ।।୩୯
ବାଳକହତ୍ୟାକୁ ଯେ ବ୍ରତ । ବ୍ରାହ୍ମଣେ ହୋଇ[2] ନିରୂପିତ ।।୪୦
ହେ ମହାରାଜ ! ଯମୁନାରେ । ସେ ବ୍ରତ କଲେ ସେ ଆଦରେ ।।୪୧
ଅଙ୍ଗିରା-ଋଷିଙ୍କ ବଚନ । ସ୍ମରନ୍ତେ ଆପଣାର ମନ ।।୪୨
୧୫ ସେ ଚିତ୍ରକେତୁ ଏ ପ୍ରକାରେ । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ବଚନରେ ।।୪୩
ଆତ୍ମାକୁ କଲାକ ଗୋଚର । ଯେ ଗୃହ ଅନ୍ଧକୂପାକାର ।।୪୪
ତହିଁରୁ ହୋଇଲା ନିର୍ଗତ । ସରପଙ୍କରୁ ହସ୍ତୀମତ ।।୪୫
୧୬ କାଳିନ୍ଦୀଜଳେ ବିଧିମନ୍ତ । ସ୍ନାନକୁ କରିଣ ତଦନ୍ତ ।।୪୬
ଯେ ପୁଣ୍ୟ ଜଳେ ତପଣାଦି । ଯେ କ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ସଂପାଦି ।।୪୭
ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ମୌନରେ । ସଂଯତ କରି ଅଭ୍ୟନ୍ତରେ ।।୪୮
ଯେ ବେନି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ନନ୍ଦନ । ତାହାଙ୍କୁ କଲାକ ବନ୍ଦନ ।।୪୯
୧୭ ପ୍ରପନ୍ନ ଅଟେ ଯେ ଭଗତ । ଆତ୍ମାକୁ କରିଛି ପ୍ରୟତ ।।୫୦
ସେ ଚିତ୍ରକେତୁକୁ ସୁପ୍ରୀତ । ହୋଇ ନାରଦ ଭଗବନ୍ତ ।।୫୧
ଏହୁ ବିଦ୍ୟାକୁ ଏକାନ୍ତରେ । କହିଲେ ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ ।।୫୨

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୧୮ ଯେ ବାସୁଦେବ ଭଗବାନ । ଯେ ଅନିରୁଦ୍ଧ ଯେ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ।।୫୩
ଯେ ସଂକର୍ଷଣ ସେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ । ମନେ କରୁଛୁଁ ପ୍ରଣାମକୁ ।।୫୪
୧୯ ବିଜ୍ଞାନମାତ୍ର ଯେ ଅଟଇ । ପରମାନନ୍ଦମୂର୍ତ୍ତି ଯେହି ।।୫୫
ଯେ ଅଟେ ଆତ୍ମାରାମ ଶାନ୍ତ । ଯେ ଦ୍ୱୈତଦୃଷ୍ଟିବିନିବୃତ୍ତ ।।୫୬
ଏମନ୍ତ ଅଟେ ଯେ ଈଶ୍ୱର । ତାଙ୍କୁ ଆମ୍ଭର ନମସ୍କାର ।।୫୭
୨୦ ଆତ୍ମା-ଆନନ୍ଦାନୁଭବରେ । ମାୟିକ ରାଗାଦି ଯେ ବାରେ[3] ।।୫୮
ମହତ, ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟପତି । ଯେ ବହୁମୂର୍ତ୍ତି ତାଙ୍କୁ ନତି ।।୫୯
୨୧ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମନର ସହିତେ । ନ ପାଇ ନିବୃତ୍ତ ହୁଅନ୍ତେ ।।୬୦
ଯେ ଏକ ହୋଇ ପ୍ରକାଶଇ । ଯାହାର ନାମରୂପ ନାହିଁ ।।୬୧
କାର୍ଯ୍ୟକାରଣମାନଙ୍କର । କାରଣ ଅଟେ ଯେ ଈଶ୍ୱର ।।୬୨
ଚିନ୍ମାତ୍ର ଅଟେ ପ୍ରଭୁ ଯେହି । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ରଖୁ ସେହି ।।୬୩
୨୨ ଏ କାର୍ଯ୍ୟକାରଣ ଅଶେଷ । ଯା'ଠାରୁ ହୁଅଇ ପ୍ରକାଶ ।।୬୪
ଯାହାର ଠାରେ ମଧ୍ୟେ ଥାଇ । ପ୍ରାନ୍ତେ ଯା'ଠାରେ ଲୟ ହୋଇ ।।୬୫
ମୃତ୍ତିକାମୟ ଘଟେ ଲୀନ । ମୃତ୍ତିକାମାତ୍ରକ ଯେସନ ।।୬୬

---

୧ । ଜ୍ଞାତିଏ ୨ । କଲେ ୩ । ବାରେ=ବାରଣ କରେ ।

	ସେ ତୁମ୍ଭେ ସର୍ବଗତ ବ୍ରହ୍ମ	। ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କରୁଛି ପ୍ରଣାମ	॥ ୬୭
୨୩	ଅନ୍ତରେ ବାହ୍ୟେ ଆକାଶର	। ପ୍ରାୟ ଯେ ହେଲେହେଁ ବିସ୍ତାର	॥ ୬୮
	କ୍ରିୟାଶକ୍ତିରେ ଯାକୁ ପ୍ରାଣ	। ସ୍ପରଶ ନ କରଇ ପୁଣ	॥ ୬୯
	ଜ୍ଞାନଶକ୍ତିରେ ମନ, ବୁଦ୍ଧି	। ଇନ୍ଦ୍ରିୟେ ନ ପାରନ୍ତି ଭେଦି	॥ ୭୦
	ଏମନ୍ତ ରୂପେ ଯେ ବିଦିତ	। ତାହାଙ୍କୁ ହେଉଛି ପ୍ରଣତ	॥ ୭୧
୨୪	ଦେହ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ମନ, ପ୍ରାଣ	। ବୁଦ୍ଧି ଏମାନେ ଯା' ଅଂଶେଣ	॥ ୭୨
	ଆବିଷ୍ଟ ହୋଇ ବିଷୟରେ	। ପ୍ରଚରୁଛନ୍ତି ନିରନ୍ତରେ	॥ ୭୩
	ସୁଷୁପ୍ତି-ମୂର୍ଚ୍ଛାଦିରେ କେହି	। ପ୍ରଚରି ନ ପାରନ୍ତି ସେହି	॥ ୭୪
	ତାତି ନଥିଲେ ଯେହ୍ନେ ଲୋହ	। କରି ନପାରେ ଲୋକ ଦାହ	॥ ୭୫
	ସେ ଲୋହ ଅଗ୍ନିର ଶକ୍ତିରେ	। ସମର୍ଥ ହେଲେ ଦହିବାରେ	॥ ୭୬
	ଅଗ୍ନିକି ଦହି ନ ପାରଇ	। ସେହି ପ୍ରକାରେ ଦେହାଦି ହିଁ	॥ ୭୭
	ବ୍ରହ୍ମଠୁ ଜ୍ଞାନ-କ୍ରିୟା ଶକ୍ତି	। ଲଭି ବ୍ରହ୍ମକୁ ନ ଛୁଅନ୍ତି	॥ ୭୮
	ଜାଣି ହିଁ ନ ପାରନ୍ତି ପୁଣ	। ଜାଗ୍ରତ ଆଦି ସମୟେଣ	॥ ୭୯
	ଦ୍ରଷ୍ଟାସଂଜ୍ଞାକୁ ସେହି ପାଇ	। ଜୀବ[୧] ନାମରେ କେହି ନାହିଁ	॥ ୮୦
୨୫	ମହାପୁରୁଷ ଭଗବାନ	। ତାହାଙ୍କୁ କରୁଛି ବନ୍ଦନ	॥ ୮୧
	ମହାନୁଭାବ ଯେ ବିଦିତ	। ମହାବିଭୂତିର ଯେ ନାଥ	॥ ୮୨
	ସର୍ବ ସାତ୍ୱତଶ୍ରେଷ୍ଠଗଣ-	। କରକମଳ ମୁକୁଳେଣ	॥ ୮୩
	ଚରଣପଦ୍ମଯୁଗ ଯାର	। ଉପଲାଳିତ ନିରନ୍ତର	॥ ୮୪
	ହେ ପରମେଷ୍ଠି ! ହେ ପରମ !	। ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କରୁଛି ପ୍ରଣାମ	॥ ୮୫

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୬	ଯେ ଅଟେ ପ୍ରପନ୍ନ, ଭଗତ	। ସେ ଚିତ୍ରକେତୁକୁ ତୁରିତ	॥ ୮୬
	ନାରଦ ଦେଇ ଏ ବିଦ୍ୟାକୁ	। ସଙ୍ଗେ ଘେନିଣ ଅଙ୍ଗିରାଙ୍କୁ	॥ ୮୭
	ହେ ନୃପ ! ଯେ ବ୍ରହ୍ମାସଦନ	। ତହିଁକି କଲେ ସେ ଗମନ	॥ ୮୮
୨୭	ନାରଦ ଯାହା ଛନ୍ତି କହି	। ସେ ବିଦ୍ୟା ସାବଧାନ ହୋଇ	॥ ୮୯
	ସେ ଚିତ୍ରକେତୁ ସାତଦିନ	। ସଲିଳ କରନ୍ତେ ଭୋଜନ	॥ ୯୦
	ଧଇଲା ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରକାରେ	। ଗୁରୁ-ଉପଦେଶମାର୍ଗରେ	॥ ୯୧
୨୮	ହେ ନୃପ ! ବିଦ୍ୟାକୁ ଧରନ୍ତେ	। ତହିଁରୁ ସାତଦିନ ଅନ୍ତେ	॥ ୯୨
	ବିଦ୍ୟାଧରଙ୍କ ଅଧିପତି	। ହୋଇଲା ଯହିଁ ନାହିଁ କ୍ଷତି	॥ ୯୩
୨୯	ବିଦ୍ୟାରେ ଦୀପ୍ତ ଯେଉଁ ଚିତ୍ତ	। ତେଣେ ଯାହାର ଗତି ଖ୍ୟାତ	॥ ୯୪
	ଦେବତାଙ୍କର ଦେବ ହୋଇ	। ବିଖ୍ୟାତ ଶେଷଦେବ ଯେହି	॥ ୯୫
	ପାଦନିକଟକୁ ତାଙ୍କର	। ଲଭିଲା କେତେ ଦିନାନ୍ତର	॥ ୯୬
୩୦	ମୃଣାଳପ୍ରାୟ ଯେ ଗଉର	। ନୀଳ ଅଟଇ ଯା' ଅମ୍ବର	॥ ୯୭
	କିରୀଟ, ମେଖଳା, କେୟୂର	। କଙ୍କଣ ସ୍ଫୁରୁଛି ଯାହାର	॥ ୯୮

୧ । "ନାନ୍ୟୋ–ଜୀବୋ ନାମାସ୍ତି ।" "ନାନ୍ୟୋଽତୋଽସ୍ତି ଦ୍ରଷ୍ଟା" (ଇତି ଶ୍ରୁତିଃ)

ପ୍ରସନ୍ନ ଯା' ବଦନ ମାନ । ଅରୁଣ ଦିଶନ୍ତି ଲୋଚନ ॥ ୯୯
ଯେ ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରବୃନ୍ଦେ ବୃତ । ଦେଖିଲା ସେ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଭୃତ୍ୟ ॥ ୧୦୦
୩୧ ତାହାଙ୍କ ଦରଶନେ ନାଶ । କଲା ଯେ ସମସ୍ତ କିଲ୍‌ବିଷ ॥ ୧୦୧
ସୁସ୍ଥ ହୋଇଲା ତତକ୍ଷଣ । ଅମଳ ଯା' ଅନ୍ତଃକରଣ ॥ ୧୦୨
ପ୍ରବୃଦ୍ଧ ଭକ୍ତିରେ ଯାହାର । ନେତ୍ରେ ପ୍ରଣୟ-ଅଶ୍ରୁଧାର ॥ ୧୦୩
ରୋମ ପୁଲକେ ଯାର କାୟେ । ସେ ଚିତ୍ରକେତୁ ମୁନିପ୍ରାଏ ॥ ୧୦୪
ଆଦିପୁରୁଷଙ୍କୁ ଶରଣ । ଗଲା, ବନ୍ଦନ କଲା ପୁଣ ॥ ୧୦୫
୩୨ ଉତ୍ତମଶ୍ଳୋକର ଚରଣ- । ପଦ୍ମାସନକୁ ତତକ୍ଷଣ ॥ ୧୦୬
ପ୍ରେମେ ଯେ ଗଳେ ନେତ୍ରବାରି । ତା'ଲେଶେ ପୁଣ ପୁଣ କରି ॥ ୧୦୭
ସେଚନ କରନ୍ତେ ନୃପତି । ତାହାଙ୍କୁ କରିବାକୁ ସ୍ତୁତି ॥ ୧୦୮
ଶକ୍ତ ନୋହିଲା ଚିରକାଳେ । ପ୍ରେମେ ତାହାର କଣ୍ଠନାଳେ ॥ ୧୦୯
ଅଖିଳ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର । ନିରୁଦ୍ଧ ହୋଇଲା ସଂଗ୍ରହ ॥ ୧୧୦
୩୩ ତଦନନ୍ତରେ ନିଜ ମନ । ବୁଦ୍ଧିରେ କରି ସମାଧାନ ॥ ୧୧୧
ନିୟତ କରିଣ ତାହାକୁ । ଲଭିଲା ସ୍ତୁତିବଚନକୁ ॥ ୧୧୨
ସର୍ବ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର । ବାହ୍ୟରେ ବୃତ୍ତି ଅଟେ ଯାର ॥ ୧୧୩
ସାତ୍ୱତ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଯାହାର । ଉକତ ହୋଇଛି ଶରୀର ॥ ୧୧୪
ଜଗତଗୁରୁ ଯେ ଅନନ୍ତ । ତାହାଙ୍କୁ କହିଲା ଏମନ୍ତ ॥ ୧୧୫

ଶ୍ରୀଚିତ୍ରକେତୁରୁବାଚ

୩୪ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ନ ଜିଣନ୍ତି କେହି । ଯେ ସମ-ମତି ସାଧୁ ଯେହି ॥ ୧୧୬
ଆତ୍ମାକୁ ଯେ ଜିଣି ଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଜିଣନ୍ତି ॥ ୧୧୭
ତୁମ୍ଭେ ଜିଣିଛ ତାଙ୍କୁ ପୁଣ । ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କରୁଣ ॥ ୧୧୮
ଭଜନ୍ତି ଯେ ଅକାମ ହୋଇ । ତାହାଙ୍କୁ ଦିଅ ଆତ୍ମାକୁ ହିଁ ॥ ୧୧୯
୩୫ ହେ ଭଗବାନ ! ଜଗତର । ଉତ୍‌ପତ୍ତି, ପାଳନ, ସଂହାର ॥ ୧୨୦
ଏ ଆଦି କର୍ମମାନେ ଯେତେ । ତୁମ୍ଭ ମହିମା ସେ ସମସ୍ତେ ॥ ୧୨୧
ବ୍ରହ୍ମାଦି ବିଶ୍ୱସୃଜ ଯେହି । ତୁମ୍ଭ ଅଂଶର ଅଂଶ ସେହି ॥ ୧୨୨
ଏମନ୍ତ ହେଲେ ହେଁ ସେମାନେ । ଆମ୍ଭେ ଈଶ୍ୱର ବୋଲି ମନେ ॥ ୧୨୩
ବାଦ କରନ୍ତି ଏକେ ଏକେ । [୧]ମୃଷାକୁ ବହି ଅତିରେକେ ॥ ୧୨୪
୩୬ ମୂଳ କାରଣ ଜଗତର । ଯେ ପରମାଣୁ ସୂକ୍ଷ୍ମତର ॥ ୧୨୫
କାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ଯେ ପ୍ରାନ୍ତ । ଅଟଇ ପରମ ମହତ ॥ ୧୨୬
ତୁମ୍ଭେ ସେ ଦୁହିଁଙ୍କ ଆଦ୍ୟରେ । ବର୍ତ୍ତିଛ ମଧ୍ୟରେ, ପ୍ରାନ୍ତରେ ॥ ୧୨୭
ଆଦି ମଧ୍ୟାନ୍ତ ତିନି କଥା । ତୁମ୍ଭର ନାହିଁ ଏ ସର୍ବଥା ॥ ୧୨୮
ଏ ଘେନି କରି ତୁମ୍ଭେ ନିତ୍ୟ । ତୁମ୍ଭେ ଯା' ସର୍ଜ ସେ ଅନିତ୍ୟ ॥ ୧୨୯
ସତ୍ୟରୂପରେ ଏ ଜଗତେ । ପ୍ରତ୍ୟେ ହୁଅନ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟ ଯେତେ ॥ ୧୩୦

୧ । 'ସେ କଥା ମିଥ୍ୟା ଏ ତ୍ରିଲୋକେ ।' (ପାଠାନ୍ତର)

	ତାଙ୍କର ଆଦ୍ୟରେ ପ୍ରାନ୍ତରେ	ଯେ ଧ୍ରୁବ ଅଛି ତା' ମଧ୍ୟରେ	॥ ୧୩୧
	କୁଣ୍ଡଳ ଆଦିରେ ଯେସନ	ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଆଦି ବିଦ୍ୟମାନ	॥ ୧୩୨
୩୭	ଏକକୁ ଏକ ଦଶ ଦଶ	ଗୁଣେ ଯେ ହୋଇଛି ପ୍ରକାଶ	॥୧୩୩
	ପୃଥିବୀ ଆଦି ହୋଇ ସାତ	ତେଣେ ଏ ଅଣ୍ଡକୋଷ ବୃତ	॥୧୩୪
	ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ କୋଟି କୋଟି ସଙ୍ଗେ	ଏ ଅଣୁପ୍ରାୟ ଯାହା' ଅଙ୍ଗେ	॥୧୩୫
	ଭ୍ରମଣ କରେ ଅବିରତ	ସେ ଘେନି ତୁମ୍ଭେ ସେ ଅନନ୍ତ	॥୧୩୬
୩୮	ବିଷୟେ ତୃଷ୍ଣା ଯାହାଙ୍କର	ଯେ ଜନେ ପଶୁର ଆକାର	॥ ୧୩୭
	ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଯେ ତୁମ୍ଭ ବିଭୂତି	ତାହାଙ୍କୁ ସେମାନେ ସେବନ୍ତି	॥ ୧୩୮
	ତହୁଁ ଅଧିକ ତୁମ୍ଭେ ଯେହି	ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ନ ଭଜନ୍ତି ସେହି	॥ ୧୩୯
	ହେ ଈଶ ! ସେ ଦେବତାମାନେ	ନାଶ ଯାଆନ୍ତି ଯେଉଁଦିନେ	॥ ୧୪୦
	ତଦନନ୍ତରେ ତାହାଙ୍କର	ମଙ୍ଗଳ ହୁଅଇ ସଂହାର	॥ ୧୪୧
	ରାଜାଙ୍କ ନାଶରେ ଯେମନ୍ତ	ରାଜସେବକ-କାର୍ଯ୍ୟ ହତ	॥ ୧୪୨
୩୯	ତୁମ୍ଭେ ଜ୍ଞାନାତ୍ମା ଗୁଣହୀନ	ଆହେ ପରମ ! ଯେଉଁ ଜନ	॥୧୪୩
	ବିଷୟକାମନା ହିଁ ଯେହି	ତୁମ୍ଭ ବିଷୟରେ କରଇ	॥୧୪୪
	ଗୁଣଶରୀର-ଉତପତି-	ଅର୍ଥେ ସେ କାମନା ନୁହନ୍ତି	॥୧୪୫
	ଅଗ୍ନିଦଗଧ ବୀଜମାନେ	ତାଙ୍କର ନୁହନ୍ତି ଯେସନେ	॥ ୧୪୬
	ଗୁଣଗଣରୁ ଉତପନ	ଯେଣୁ ଏ ଜୀବଦୁଃଖମାନ	॥ ୧୪୭
	ତୁମ୍ଭେ ଯେ ନିର୍ଗୁଣ, ଯେ ଜନ	ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କରଇ ସେବନ	॥ ୧୪୮
	ତାହାର ହୁଅଇ କ୍ରମରେ	ନିର୍ଗୁଣ ଭାବ ଏ ସଂସାରେ	॥ ୧୪୯
୪୦	ହେ ଭଗବାନ ! ହେ ଅଜିତ !	ସର୍ବଉପରେ ତୁମ୍ଭେ ସ୍ଥିତ	॥ ୧୫୦
	ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମ ଯେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ	ତା' ଯେଣୁ କରିଛ ପ୍ରକାଶ	॥ ୧୫୧
	ଯେ ଆତ୍ମାରାମ ଅକିଞ୍ଚନ	କୁମାର[୧] ଆଦି ମୁନିଜନ	॥ ୧୫୨
	ଯେଉଁ ଧର୍ମକୁ ମୋକ୍ଷଅର୍ଥେ	ସେମାନେ ଭଜନ୍ତି ଜଗତେ	॥୧୫୩
୪୧	ତୁ ମୁଁ ଏ ତୋହର ଏ ମୋର	ଏରୂପେ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର	॥ ୧୫୪
	ଯେବଣ ଭାଗବତ ଧର୍ମେ	ବିଷମମତି ନୋହେ ଭ୍ରମେ	॥୧୫୫
	ଯେରୂପେ ସେ ବିଷମମତି	ଇତର କାମ୍ୟଧର୍ମେ ସ୍ଥିତି	॥ ୧୫୬
	ଯେ ଶତ୍ରୁମାରଣାଦି କାମ	ବିଷମମତି ତାର ନାମ	॥ ୧୫୭
	ତେଣେ ଯେ ଧର୍ମ ବିରଚିତ	ସେ ରାଗଦ୍ୱେଷାଦିରେ ଯୁତ	॥ ୧୫୮
	ବିନାଶ ହୋଏ ତାର ଫଳ	[୨]ଯହିଁରେ ଅଧର୍ମ ବହୁଳ	॥ ୧୫୯
୪୨	ଯେଉଁ ଧର୍ମରେ ଆପଣାକୁ	ଦ୍ରୋହ ଆଚରଇ ପରକୁ	॥ ୧୬୦
	ତେଣେ କି କ୍ଷେମ ଆପଣାର	କି କ୍ଷେମ ହୁଅଇ ପରର	॥ ୧୬୧
	ଅତ୍ୟନ୍ତ କାୟକ୍ଳେଶଦ୍ୱାରେ	ଯେବେ ଆପଣା ଦ୍ରୋହ କରେ	॥ ୧୬୨

୧ । କୁମାର=ସନତ୍‌କୁମାର ।
୨ । "ଉଭୟମିହ ଶ୍ୱେଦନାୟାଂ ଲକ୍ଷ୍ୟତେଽର୍ଥୋଽନର୍ଥଶ୍ଚ" (ଶ୍ରୀଧର ସ୍ୱାମୀ)

ତେବେ ତୁମ୍ଭର କୋପ[1] ହୋଇ । ଯେବେ ସେ ପରକୁ ପୀଡ଼ଇ ॥୧୬୩
ତେବେ ଅଧର୍ମ ସଂଭବଇ । ତୁମ୍ଭର କୋପ ଉପୁଜଇ ॥୧୬୪
୪୩ ତୁମ୍ଭ ବିଗ୍ରହ ଅଟେ ଯେହି । ସେ ପାରମାର୍ଥ ନ ଛାଡ଼ଇ ॥୧୬୫
ଯେଉଁ ଧର୍ମରେ ଭାଗବତ । ଧର୍ମକୁ କରିଛ ଉକତ ॥୧୬୬
ଯେ ସ୍ଥିର-ଚର ସତ୍ତ୍ୱଗଣ । ସେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟେ ପୁଣ ॥୧୬୭
ଅଭେଦମତି ଯେ ହୁଅନ୍ତି । ସେ ଯେଉଁ ଧର୍ମକୁ ସେବନ୍ତି ॥୧୬୮
୪୪ ହେ ଭଗବାନ ! ଯା' ତୁମ୍ଭର । ଦରଶନରୁ ଲୋକଙ୍କର ॥୧୬୯
ଅଖିଳ ପାପ ହୋଏ ହତ । ଏ କଥା ନୋହେ ଅଘଟିତ ॥୧୭୦
ଯା' ନାମ ଥରେ ଚଣ୍ଡାଳ ହିଁ । ଶୁଣି ସଂସାରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ॥୧୭୧
୪୫ ଏହି ହେତୁ ହେ ଭଗବାନ ! । ତୁମ୍ଭର ଯେଉଁ ଦରଶନ ॥୧୭୨
ତେଣେ ଆମ୍ଭର ଚିତ୍ତମଳ । ନିରସ୍ତ ହୋଇଲା ସକଳ ॥୧୭୩
ଏ ରୂପେ ଶୁଦ୍ଧ ହେଲୁଁ ଏବେ । ନାରଦ ତୁମ୍ଭ ଭକ୍ତ ପୂର୍ବେ ॥୧୭୪
କହି ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁ କଥା । କେମନ୍ତେ ହେବ ସେ ଅନ୍ୟଥା ॥୧୭୫
୪୬ ଆହେ ଅନନ୍ତ ଜଗତର । ଯେ ଆତ୍ମା ତୁମ୍ଭେ ସେ ଈଶ୍ୱର ॥୧୭୬
ଏଥି ସମସ୍ତ ଆଚରଣ । ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ତୁମ୍ଭେ ଜାଣ ॥୧୭୭
ପରମ ଗୁରୁ ତୁମ୍ଭେ ଯେହି । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଜଣାଇମା ପାଇଁ ॥୧୭୮
କି କଥା ଅଛି ଅବା ମୋର । ସର୍ବ ପ୍ରକାଶେ ଯେ ଭାସ୍ୱର ॥୧୭୯
ତାର ପ୍ରକାଶକୁ ଖଦ୍ୟୋତେ । ଯେହ୍ନେ ଅଶକ୍ୟ ଏ ଜଗତେ ॥୧୮୦
୪୭ ସକଳ ଜଗତର ସ୍ଥିତି । ଲୟ, ଉଦୟରେ ଯେ ପତି ॥୧୮୧
କୁଯୋଗୀ ଜନମାନଙ୍କର । ଭେଦଦୃଷ୍ଟିରେ ଅଗୋଚର ॥୧୮୨
ଅଟେ ଯାହାର ଆତ୍ମଗତି । ପରମହଂସ ଯେହ୍ନୁ ଖ୍ୟାତି ॥୧୮୩
ଏମନ୍ତ ତୁମ୍ଭେ ଭଗବାନ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କରୁଛି ବନ୍ଦନ ॥୧୮୪
୪୮ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ଯେହି । ଯାହାକୁ ଅନୁଗତ ହୋଇ ॥୧୮୫
ଇତର ବିଶ୍ୱସୃଜମାନେ । ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ଏ ଭୁବନେ ॥୧୮୬
କରନ୍ତେ ଯେ ଅବଲୋକନ । ତା' ଅନୁଗତେ ଅନୁଦିନ ॥୧୮୭
ଜ୍ଞାନଇନ୍ଦ୍ରିୟେ ଯେ ଅଛନ୍ତି । ସେ ଅବଲୋକନ କରନ୍ତି ॥୧୮୮
ଭୂମିମଣ୍ଡଳ ଯାହା ଶିରେ । ରହିଛି ସୋରିଷଆକାରେ ॥୧୮୯
ସହସ୍ରଶିର ଭଗବାନ । ତାହାଙ୍କୁ କରୁଛି ବନ୍ଦନ ॥୧୯୦

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୪୯ ହେ ନୃପ ! ଏ ପ୍ରକାରେ ସ୍ତୁତି । କରନ୍ତେ ବିଦ୍ୟାଧରପତି ॥୧୯୧
ସେ ଚିତ୍ରକେତୁକୁ ଏମନ୍ତ । ସନ୍ତୋଷେ ବୋଇଲେ ଅନନ୍ତ ॥୧୯୨

---

୧ । କୋପ=ପୀଡ଼ା (ସ୍ୱାମୀ) ।
କର୍ଷୟନ୍ତଃ ଶରୀରସ୍ଥଂ ଭୂତଗ୍ରାମମଚେତସଃ ।
ମାଞ୍ଚୈବାନ୍ତଃଶରୀରସ୍ଥଂ ତାନ୍ ବିଦ୍ଧ୍ୟାସୁରନିଶ୍ଚୟାନ୍ ॥ (ଗୀତା ୧୭।୬)

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

୫୦ ତୋତେ ନାରଦ, ଅଙ୍ଗିରସ । ଦେଲେ ଯା' ମୋର ଉପଦେଶ ॥ ୧୯୩
ସିଦ୍ଧ ହେଲୁ ତୁ ସେ ବିଦ୍ୟାରେ । ହେ ନୃପ ! ମୋର ଦର୍ଶନରେ ॥ ୧୯୪
୫୧ ସମସ୍ତ ଭୂତ ଅଟେ ମୁହିଁ । ମୁଁ ଚି ସେ ଭୂତଆତ୍ମା[୧] ଯେହି ॥ ୧୯୫
ଯେ ଶବ୍ଦବ୍ରହ୍ମରୂପେ ଖ୍ୟାତ । ଯେ ପରଂବ୍ରହ୍ମ ସର୍ବଗତ ॥ ୧୯୬
ମୋହର ନିତ୍ୟ କଳେବର । ସେ ଦୁହେଁ, କର[୨] ତୁ ଗୋଚର ॥ ୧୯୭
୫୨ ଭୋଗ୍ୟପ୍ରପଞ୍ଚେ ଭୋକ୍ତା ହୋଇ । ଯେ ଆତ୍ମା ବିତତ[୩] ଅଟଇ ॥ ୧୯୮
ଭୋକ୍ତାଆତ୍ମାରେ ଭୋଗ୍ୟ ହୋଇ। ଯେ ଲୋକ ବ୍ୟାପିଅଛି ରହି ॥ ୧୯୯
ଦୁହିଁଙ୍କ କାରଣରୂପରେ । ବ୍ୟାପିଅଛି ମୁଁ ନିରନ୍ତରେ ॥ ୨୦୦
ସେ ଭୋଗ୍ୟ, ଭୋକ୍ତା ଦୁହେଁ ପୁଣ । ମୋ'ଠାରେ କଳ୍ପିତ ତୁ ଜାଣ ॥ ୨୦୧
୫୩ ଶୋଇଲା ପୁରୁଷ ଆତ୍ମାରେ । ବିଶ୍ୱକୁ ଦେଖେ ଯେ ପ୍ରକାରେ ॥ ୨୦୨
ସେ ସ୍ୱପ୍ନମଧ୍ୟେ ଉଠିଥାଇଁ । ଆତ୍ମାକୁ ଏକଦେଶେ ଗ୍ରହି ॥ ୨୦୩
୫୪ ଏ ରୂପେ ଜାଗରଣ ଆଦି । ବୁଦ୍ଧିଅବସ୍ଥା ଯେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥ ୨୦୪
ଆତ୍ମାର ମାୟା ଅଟେ ସେହି । ଏମନ୍ତ ଜାଣି ପୁଣ ତହିଁ ॥ ୨୦୫
ଦ୍ରଷ୍ଟାକୁ କରିବ ସ୍ମରଣ । ତାର ନାହିଁ ଏମାନ ପୁଣ ॥ ୨୦୬
୫୫ ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ଶୋଇଥାଇ । ସେ ସ୍ୱାପକାଳେ[୪] ପୁଣ ସେହି ॥ ୨୦୭
ଆପଣା ସ୍ୱାପ ଯେ ନିର୍ଗୁଣ । ତା' ଜାଣେ ଯେବଣ ରୂପେଣ ॥ ୨୦୮
ସେ ବ୍ରହ୍ମ ଆତ୍ମା ଅଟେ ମୁହିଁ । ଏମନ୍ତ ରୂପେ ଜାଣ ତୁହି ॥ ୨୦୯
୫୬ ପ୍ରସ୍ୱାପ, ପ୍ରତିବୋଧ ଦୁଇ । ଅନୁସଂଧାନ ଯେ କରଇ ॥ ୨୧୦
ସେ ସ୍ୱାପ-ପ୍ରତିବୋଧଙ୍କର । ପ୍ରକାଶକର୍ତ୍ତା ଯେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୨୧୧
ସେ ଦୁଇ ଠାରୁ ଭିନ୍ନ ପୁଣ । ସେ ଜ୍ଞାନ ପରଂବ୍ରହ୍ମ ଜାଣ ॥ ୨୧୨
୫୭ ଯେ ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱରୂପ ମୋହର । ତାହା ଆତ୍ମାରୁ ହୋଏ ପର ॥ ୨୧୩
ସେ ସକାଶୁଁ ଏ ପୁରୁଷର । ସଂଭବ ହୁଅଇ ସଂସାର ॥ ୨୧୪
ଦେହରୁ ଦେହ-ଉତପତି । ମରଣୁଁ ସଂଭବଇ ମୃତ୍ତି ॥ ୨୧୫
୫୮ ଶାସ୍ତ୍ରରୁ ସମ୍ଭବେ ଯେ ଜ୍ଞାନ । ଯେହୁ ଅପରୋକ୍ଷ ବିଜ୍ଞାନ ॥ ୨୧୬
ସେ ଦୁଇ ଯହୁଁ ଜାତ ହୋଇ । ସେ ନରଯୋନି ଲଭି ଯେହି ॥ ୨୧୭
ଆତ୍ମାକୁ ଗୋଚର ନ କରେ । କ୍ଷେମକୁ ନ ଲଭେ କାହିଁରେ ॥ ୨୧୮
୫୯ ପ୍ରବୃତ୍ତିମାର୍ଗେ ହୋଏ କ୍ଲେଶ । ଫଳପ୍ରାପ୍ତି ହିଁ ହୋଏ ନାଶ ॥ ୨୧୯
ନିବୃତ୍ତିମାର୍ଗରେ ମୁକତି । ଲୋକର ହୋଏ ଉତପତି ॥ ୨୨୦
ଏହି ବିଷୟ ମନେ ଘେନି । ଫଳକାମନା ଛାଡ଼େ ମୁନି ॥ ୨୨୧
୬୦ ସୁଖ ହୋଇବ ଉତପତି । ଦୁଃଖର ହୋଇବ ନିବୃତ୍ତି ॥ ୨୨୨
ଏହି ନିମିତ୍ତେ ପତ୍ନୀପତି । କର୍ମକୁ ଆରଂଭ କରନ୍ତି ॥ ୨୨୩

୧ । ଭୂତଆତ୍ମା=ଭୋକ୍ତା (ସ୍ୱାମୀ) ୨ । କଲୁ ୩ । ବିତତ=ବ୍ୟାପ୍ତ ।
୪ । ସ୍ୱାପକାଳ=ଶୋଇବା ସମୟ ।

ତହିଁରୁ ନ ତୁଟଇ ଦୁଃଖ । ପ୍ରାପ୍ତି ନୁହଇ ପୁଣ ସୁଖ ॥ ୨୨୪
୬୧ ବିଜ୍ଞ ବୋଲିଣ ଅଭିମାନ । ଆତ୍ମାରେ କରନ୍ତି ଯେ ଜନ ॥ ୨୨୫
ସେମାନଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାରେ । ଅନ୍ୟଥା ଜାଣି ଏ ସଂସାରେ ॥ ୨୨୬
ଆତ୍ମାର ଗତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ପୁଣି । ତୁରୀୟ ବୋଲି ତାକୁ ଜାଣି ॥ ୨୨୭
୬୨ ଯେ ଇହ ପରଲୋକେ ମିଳେ । ବିଷୟଭୋଗ କର୍ମଫଳେ ॥ ୨୨୮
ନିଜ ବିବେକ ବଳେ ଯେହି । ତହିଁରୁ ମୁକତ ହୁଅଇ ॥ ୨୨୯
ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନେ ହୋଏ ତୋଷ । ମୋ' ଭକ୍ତ ଅଟେ ସେ ପୁରୁଷ ॥୨୩୦
୬୩ ଯୋଗନିପୁଣମତି ଜନେ । ଏତେକମାତ୍ର ଏ ଭୁବନେ ॥୨୩୧
ସର୍ବାତ୍ମଭାବେ ସ୍ୱାର୍ଥ କରି । ଜାଣିବେ ବୁଦ୍ଧି ଅନୁସରି ॥ ୨୩୨
ପରମ ଆତ୍ମାର ଜୀବର । ଯା ଏକ କରି ଦେଖିବାର ॥୨୩୩
୬୪ ହେ ନୃପ ! ହୋଇ ସାବଧାନ । ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ତୁ ମୋ' ଏ ବଚନ ॥୨୩୪
ଧରନ୍ତେ ବେଗେ ହେବୁ ସିଦ୍ଧ । ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନରେ ସମୃଦ୍ଧ ॥୨୩୫

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୬୫ ଆତ୍ମା ସକଳ ଜଗତର । ଜଗତଗୁରୁ ଯେ ଈଶ୍ୱର ॥୨୩୬
ଚିତ୍ରକେତୁଙ୍କୁ ଏ ପ୍ରକାରେ । ଆଶ୍ୱାସି କରି ତଦନ୍ତରେ ॥୨୩୭
କରନ୍ତେ ସେ ଅବଲୋକନ । ହରି ହୋଇଲେ ଅନ୍ତର୍ଧାନ ॥୨୩୮
ଦୀନବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଭକ୍ତବନ୍ଧୁ । ଉଦ୍ଧର ବାରେ କୃପାସିନ୍ଧୁ ॥ ୨୩୯

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଷଷ୍ଠସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଚିତ୍ରକେତୋଃ ଶ୍ରୀପରମାତ୍ମଦର୍ଶନଂ
ନାମ ଷୋଡ଼ଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ସପ୍ତଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ତତଃ ସପ୍ତଦଶେଽମୋଘମହର୍ଦ୍ଧିଂ ପ୍ରାପ୍ୟ ଖେ ଚରନ୍ ।
ବିହସ୍ୟ ଗିରିଶଂ ଶାପାଦୁମାୟା ବୃତ୍ରତାଂ ଗତଃ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଯେଉଁ ଦିଗରେ ଅନ୍ତର୍ଧାନ । ହେଲେ ଅନନ୍ତ ଭଗବାନ ॥ ୧
ସେ ଦିଗେ କରି ନମସ୍କାର । ସେ ଚିତ୍ରକେତୁ ବିଦ୍ୟାଧର ॥ ୨
ଗଗନଚରରୂପ ହେଲା । ଭ୍ରମଣ ସବୁ ଦିଗେ କଲା ॥ ୩
୨ ଲକ୍ଷ ବରଷ ଲକ୍ଷେଗୁଣ । କରନ୍ତେ ଯେତେ ହୋଏ ପୁଣ ॥ ୪
୩ ଅହତ ଯା' ଇନ୍ଦ୍ରିୟବଳ । ସେ ମହାଯୋଗୀ ତତକାଳ ॥ ୫
ମୁନି ସ୍ତରଣ ସିଦ୍ଧଜନେ । ସ୍ତୁତି କରନ୍ତେ ତୋଷମନେ ॥ ୬
ସଂକଳ୍ପମାତ୍ରେ ନାନା ହୋଇ । ସିଦ୍ଧିଏ ଉପୁଜନ୍ତି ଯହିଁ ॥ ୭

ସେ କୁଳାଚଳ-ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର	। ‘ଦ୍ରୋଣୀମାନଙ୍କେ[1] ନିରନ୍ତର	॥ ୮
ବିଦ୍ୟାଧରସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗତେ	। ରମିଲା ହରିଙ୍କି ଗୁଆନ୍ତେ[2]	॥ ୯
୪ ଯା' ଦେଇଥିଲେ ଭଗବାନ	। ପ୍ରଦୀପ୍ତ ସେ ନିଜ ବିମାନ	॥ ୧୦
ତେଣେ ଯାଆନ୍ତେ ଏକଦିନ	। ଶିବଙ୍କୁ କଲା ଦରଶନ	॥ ୧୧
ଯାହାଙ୍କୁ ବେଢି ବସିଛନ୍ତି	। ସିଦ୍ଧଗଣେ ଚଉକତି	॥ ୧୨
୫ ମୁନିମାନଙ୍କର ସଭାରେ	। ଦେବୀଙ୍କି ବସାଇ କୋଳରେ	॥ ୧୩
ବାହୁରେ କରି ଆଲିଙ୍ଗନ	। ବସି ଅଛନ୍ତି ତ୍ରିଲୋଚନ	॥ ୧୪
ଦେବୀ ଶୁଣନ୍ତେ ଉଚ୍ଚ ହୋଇ	। ହସି କହିଲା ପାଶେ ଯାଇ	॥ ୧୫

ଶ୍ରୀଚିତ୍ରକେତୁରୁବାଚ

୬ ସାକ୍ଷାତ ଗୁରୁ ଏ ଲୋକର	। ଧର୍ମବକତା ପ୍ରାଣୀଙ୍କର	॥ ୧୬
ମୁଖ୍ୟ ଏ ଅଛନ୍ତି ସଭାରେ	। ସଂଯୋଗ ହୋଇଣ ଭାର୍ଯ୍ୟାରେ	॥ ୧୭
୭ ତୀବ୍ରତପସ୍ୱୀ ଜଟାଧର	। ପତି ଅଟନ୍ତି ସାଧୁଙ୍କର	॥ ୧୮
ବ୍ରହ୍ମକୁ ବଖାଣ କରନ୍ତି	। କୋଡ଼ରେ ଘେନିଣ ଯୁବତୀ	॥ ୧୯
ପ୍ରାକୃତ ଜନପ୍ରାଏ ହୋଇ	। ସଭାରେ ଛନ୍ତି ଲଜ୍ଜା ନାହିଁ	॥ ୨୦
୮ ବହୁତ ପ୍ରାକୃତ ଯେ ଜନେ	। ସ୍ତିରୀକି ଘେନନ୍ତି ବିଜନେ	॥ ୨୧
ଏ ପୁଣ ମହାବ୍ରତଧାରୀ	। ସଭାରେ ଘେନିଛନ୍ତି ନାରୀ	॥ ୨୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୯ ହେ ନୃପ ! ଶୁଣି ସେ ବଚନ	। ଅଗାଧବୁଦ୍ଧି ଭଗବାନ	॥ ୨୩
ହସି ସଭାରେ ତୁନ୍ନୀ ହେଲେ	। ଯେ ତାଙ୍କୁ ଅନୁବର୍ତ୍ତି ଥିଲେ	॥ ୨୪
ସେ ସଭାସଦ ଲୋକମାନେ	। ସମସ୍ତେ ରହିଲେ ମଉନେ	॥ ୨୫
୧୦ ଜିତ-ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବୋଲି ମନ	। ଯେ ବହିଅଛି ଅଭିମାନ	॥ ୨୬
ଶିବବୀର୍ଯ୍ୟକୁ ସେ ନ ଜାଣି	। ବହୁତ ଅସଙ୍ଗତ ବାଣୀ	॥ ୨୭
କହନ୍ତେ ପ୍ରଗଲ୍‌ଭ ହୋଇଣ	। ଦେବୀ ବୋଇଲେ ରୋଷେ ପୁଣ	॥ ୨୮

ଶ୍ରୀପାର୍ବତ୍ୟୁବାଚ

୧୧ ଏବେ ଜଗତେ ଦଣ୍ଡଧର	। ଶାସ୍ତା ଅଟେ କି ଏ ଈଶ୍ୱର	॥ ୨୯
ଆମ୍ଭର ପ୍ରାୟ ଲଜ୍ଜାହୀନ	। ଅଛନ୍ତି ଯେତେ ଦୁଷ୍ଟଜନ	॥ ୩୦
ସେମାନଙ୍କର ଯେ ବିରୋଧ	। ସେ କଥା କରଇ ଏ ସିଦ୍ଧ	॥ ୩୧
୧୨ ବିଧାତା, ବିଧାତାର ସୁତେ	। ଭୃଗୁ, ନାରଦ ଆଦି ଯେତେ	॥ ୩୨
ମନୁ, କପିଳ ଯେ କୁମାର[3]	। ଏ ଧର୍ମ ନ କଲେ ଗୋଚର	॥ ୩୩
ଶିବଙ୍କୁ ‘ଶାସ୍ତ୍ର ଲଂଘିଛନ୍ତି’	। ଏ ରୂପେ ଯେ ନ ନିବର୍ତ୍ତାନ୍ତି	॥ ୩୪
୧୩ ଏମାନଙ୍କର ଧ୍ୟାନଯୋଗ୍ୟ	। ଅଟେ ଯା' ପାଦପଦ୍ମଯୁଗ	॥ ୩୫
ଗୁରୁ ଅଟନ୍ତି ଜଗତର	। ମଙ୍ଗଳ ଯେ ମଙ୍ଗଳଙ୍କର	॥ ୩୬

୧ । ଦ୍ରୋଣୀ=ପର୍ବତର ପ୍ରାନ୍ତଭୂମି ୨ । ଗୁଆନ୍ତେ । ମୂଳପାଠ “ଗାପୟନ୍” ।
୩ । କୁମାର—ସନତ୍‌କୁମାର ।

ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରଗଳ୍‌ଭ ହୋଇଣ । ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କୁ ନିନ୍ଦିଣ ।।୩୭
ଯେ ହୀନ କ୍ଷତ୍ରିୟ ନିନ୍ଦଇ । ଏ ଘେନି ଦଣ୍ଡଯୋଗ୍ୟ ଏହି ।।୩୮
୧୪ ଯେଉଁ ବିଷ୍ଣୁର ପାଦମୂଳ । ସେବା କରନ୍ତି ସାଧୁକୁଳ ।। ୩୯
ତାହା କରିବାକୁ ସେବନ । ଅଯୋଗ୍ୟ ଅଟଇ ଏ ଜନ ।। ୪୦
ମୁଁ ବଡ଼ ବୋଲି ମନେ ଧ୍ୟାୟି । ନମ୍ର ନୁହଇ କାହାକୁ ହିଁ ।। ୪୧
୧୫ ହେ ଦୁଷ୍ଟମତି ! ତୁ ଏ ଘେନି । ପାପିଷ୍ଠ ଆସୁରୀ ଯେ ଯୋନି ।। ୪୨
ତହିଁକି ଯାଅ ତୁ ହେ ସୁତ । ଜଗତେ ଯେତେକ ମହତ ।।୪୩
ଯେମନ୍ତେ ପୁଣ ଆଉ ବାର । ଦୋଷ ନ କରିବୁ ତାଙ୍କର ।। ୪୪

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୬ ହେ ନୃପ ! ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ସେ ଶାପ ପାନ୍ତେ ନମ୍ରଶିରେ ।। ୪୫
ସତୀଙ୍କି ବିମାନୁଁ ଓହ୍ଲାଇ । ପ୍ରସନ୍ନ କରାଇଲା ଯାଇଁ ।। ୪୬

ଶ୍ରୀଚିତ୍ରକେତୁରୁବାଚ

୧୭ ହେ ଦେବି ! ଶାପକୁ ତୋହର । ଘେନୁଛି ଅଞ୍ଜଳିରେ ମୋର ।। ୪୭
ମର୍ତ୍ତ୍ୟକୁ ଯା' ବୋଲନ୍ତି ସୁର । ପୂର୍ବ ଅଦୃଷ୍ଟ ସେ ତାହାର ।। ୪୮
୧୮ ଜନ୍ତୁ ଏ ସଂସାରଚକ୍ରରେ । ମୋହିତ ହୋଇ ଅଜ୍ଞାନରେ ।। ୪୯
ଭ୍ରମନ୍ତେ ଭୁଞ୍ଜେ ସବୁଠାରେ । ସୁଖଦୁଃଖ ସର୍ବକାଳରେ ।। ୫୦
୧୯ ସୁଖଦୁଃଖର କର୍ତ୍ତା ହୋଇ । ଆତ୍ମା ହିଁ ନୋହେ ପର ନୋହି ।। ୫୧
ଯେ ଅଜ୍ଞ କର୍ତ୍ତା କରି ସେହି । ଆତ୍ମାକୁ ପରକୁ ମଣଇ ।। ୫୨
୨୦ ଏ ସଂସାରରେ ଶାପ କେହି । କେ ଅନୁଗ୍ରହ ଅବା ହୋଇ ।।୫୩
କେ ସ୍ୱର୍ଗ କେ ଅବା ନରକ । କେ ସୁଖ କେ ଅଟଇ ଦୁଃଖ ।। ୫୪
୨୧ ନିଜ ମାୟାରେ ଭଗବାନ । ପ୍ରାଣୀଙ୍କି କରଇ ସର୍ଜନ ।। ୫୫
ଏହାଙ୍କ ବନ୍ଧମୋକ୍ଷ ସୁଖ । ଦୁଃଖକୁ ସର୍ଜେ ହୋଇ ଏକ ।। ୫୬
ଏ ବନ୍ଧମୋକ୍ଷ ଆଦି ଯେହି । ତାହାଙ୍କ ଠାରେ ପୁଣ ନାହିଁ ।। ୫୭
୨୨ ଜ୍ଞାତି ବାନ୍ଧବ ନିଜ ପର । ପ୍ରିୟ ଅପ୍ରିୟ ନାହିଁ ତାର ।। ୫୮
ସକଳ ଠାରେ ଯେ ସମାନ । ବିଶେଷେ ଅଟେ ନିରଞ୍ଜନ ।। ୫୯
ତାହାର ରାଗ[୧] କାହୁଁ ହେବ । ରୋଷ କାହିଁରୁ ସଂଭବିବ ।। ୬୦
୨୩ ଏ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ସୁଖଦୁଃଖ । ହିତ ଅହିତ ବନ୍ଧମୋକ୍ଷ ।। ୬୧
ଜନମ ମରଣ ସଂସାର । ନିମିତ୍ତେ ତଥାପି ଈଶ୍ୱର ।। ୬୨
ତାହାର ମାୟାସର୍ଗ ପୁଣ । ଯେ ପୁଣ୍ୟପାପାଦିଲକ୍ଷଣ ।।୬୩
ସେ କର୍ମ କରିବାର ପାଇଁ । ଆପଣେ ସମର୍ଥ ହୁଅଇ ।। ୬୪
୨୪ ହେ କ୍ରୋଧବତି ! ସତି ! ମୁହିଁ । ତୋତେ ଫତୋଷ ହେବା ପାଇଁ ।। ୬୫
କେବଳ କରୁଛି ଯତନ । ଶାପମୋକ୍ଷରେ ନାହିଁ ମନ ।। ୬୬
ଅସାଧୁ ବଚନକୁ ମୋର । କେବଳମାତ୍ର କ୍ଷମା କର ।। ୬୭

୧ । ରାଗ=ଆସକ୍ତି ।

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୫ ହେ ନୃପ ! ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ଉମାଶଙ୍କରଙ୍କୁ ସେଠାରେ ॥ ୬୮
ପ୍ରସନ୍ନ କରାଇ ଗଗନେ । ଗଲା ଚିତ୍ରକେତୁ ବିମାନେ ॥ ୬୯
ବିସ୍ମୟ ହୋଇ ବିଲୋକନ । କରନ୍ତେ ସେହୁ ବେନି ଜନ ॥ ୭୦
୨୬ ତଦନନ୍ତରେ ଭଗବାନ । ଶଙ୍କର ଏମନ୍ତ ବଚନ ॥ ୭୧
କହିଲେ ଉମାଙ୍କୁ ଶୁଣନ୍ତେ । ଦେବର୍ଷି ଦୈତ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ଭୂତ୍ୟେ ॥ ୭୨

ଶ୍ରୀରୁଦ୍ର ଉବାଚ

୨୭ ଅଦ୍ଭୁତକର୍ମା ଭଗବାନ । ଯେ ତାଙ୍କ ଭୃତ୍ୟଭୃତ୍ୟଜନ ॥ ୭୩
ସେମାନଙ୍କର ସ୍ପୃହା ନାହିଁ । ମହାତ୍ମା ଅଟନ୍ତି ଗୋ ସେହି ॥ ୭୪
ତାହାଙ୍କ ମାହାତ୍ମ୍ୟକୁ ପୁଣି । ଦେଖିଲୁଟିକି ଗୋ ସୁଶ୍ରୋଣି ! ॥ ୭୫
୨୮ ଯେ ସର୍ବେ ନାରାୟଣପର । କାହିଁରୁ ନାହିଁ ତାଙ୍କ ଡର ॥ ୭୬
ଯେ ସ୍ୱର୍ଗେ ନରକରେ ମୋକ୍ଷେ । ଅର୍ଥ ଦେଖନ୍ତି ସମକକ୍ଷେ ॥ ୭୭
୨୯ ବିଷ୍ଣୁଲୀଳାରେ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର । ସଯୋଗୁଁ ହୋଏ ଶରୀରର ॥ ୭୮
ଯେ ସୁଖଦୁଃଖ ଜନ୍ମମୃତି । ଶାପ ଅନୁଗ୍ରହ ଏ ରୀତି ॥ ୭୯
ଏ ଆଦି ଯେତେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱମାନ । ଏ ସବୁ ହୁଅନ୍ତି ଉତ୍‌ପନ୍ନ ॥ ୮୦
୩୦ ଏଥିରେ ଗୁଣଦୋଷ ହୋଇ । ଯେବଣ ଭେଦ ଉପୁଜଇ ॥ ୮୧
ସେ ସ୍ୱପ୍ନେ ଅବିବେକକୃତ । ଆତ୍ମାରେ ଅର୍ଥଭେଦ ମତ ॥ ୮୨
ମାଳାରେ ଯେହ୍ନେ ସର୍ପମତି । ଲୋକର ହୋଏ ଉତପତି ॥ ୮୩
୩୧ ଯେ ବାସୁଦେବେ ଭକ୍ତିଯୁତ । ଜ୍ଞାନ ବୈରାଗ୍ୟେ ବୀର୍ଯ୍ୟବନ୍ତ ॥ ୮୪
ତାହାଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ହୋଇ । ନାହିଁ ଏ ସଂସାରରେ କେହି ॥ ୮୫
୩୨ ମୁଁ, ବ୍ରହ୍ମା, ନାରଦ, କୁମାର । ଯେ ପୁତ୍ରମାନେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ॥ ୮୬
ଯେ ମୁନି, ସୁରେଶ୍ୱରମାନେ । ଯା' ଅଂଶ-ଅଂଶ ଏ ଭୁବନେ ॥ ୮୭
ଜଣ ଜଣକେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ । ଈଶ୍ୱର ହୋଇ ଅଭିମାନ ॥ ୮୮
ବହିଣ ଅଛୁଁ ଅବିରତ । ନ ଜାଣୁଁ ତା' ରୂପ ଚରିତ ॥ ୮୯
୩୩ ସମସ୍ତ ଭୂତମାନଙ୍କର । ଆତ୍ମଭାବସ୍ଥ ଈଶ୍ୱରର ॥ ୯୦
ପ୍ରିୟ ଅପ୍ରିୟ ନିଜ ପର । ଏ ରୂପେ କେହି ନାହିଁ ନର ॥ ୯୧
ଏଣୁ ସମସ୍ତ ଭୂତଙ୍କର । ପ୍ରିୟ ଅଟନ୍ତି ଚକ୍ରଧର ॥ ୯୨
୩୪ ଏ ଚିତ୍ରକେତୁ ମହାଭାଗ । ତାଙ୍କର ବଲ୍ଲଭ ଅନୁଗ ॥ ୯୩
ସକଳେ ସମଦୃଷ୍ଟି ଶାନ୍ତ । ମୁହିଁ ଅଚ୍ୟୁତପ୍ରିୟ ଖ୍ୟାତ ॥ ୯୪
୩୫ ମହାତ୍ମା ବିଷ୍ଣୁର ଭଗତ । ସମଦରଶୀ ଯେହୁ ଶାନ୍ତ ॥ ୯୫
ସେ ଘେନି ସେମାନଙ୍କ ଠାରେ । ବିସ୍ମୟ ନ କରି ସଂସାରେ ॥ ୯୬

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୩୬ ଯେ ଭଗବାନ ମହେଶ୍ୱର । ଏରୂପେ ବଚନ ତାଙ୍କର ॥ ୯୭
ଶୁଣି ଶାନ୍ତଧୀ ଉମା ହେଲେ । ଦେବୀ ବିସ୍ମୟକୁ ଛାଡ଼ିଲେ ॥ ୯୮

୩୭ ଦେବୀଙ୍କି ପ୍ରତିଶାପ ଯେହି । ଦେବାକୁ ସମର୍ଥ ଅଟଇ ।। ୯୯
ସେ ଚିତ୍ରକେତୁ ଏ ପ୍ରକାରେ । ଶାପକୁ ଘେନିଲା ମୂର୍ଦ୍ଧାରେ ।। ୧୦୦
ସାଧୁ ଲୋକଙ୍କର ଲକ୍ଷଣ । ଏତେ ମାତ୍ରକ ଅଟେ ପୁଣ ।। ୧୦୧
୩୮ ତ୍ୱଷ୍ଟାର ଦକ୍ଷିଣ ଅଗ୍ନିରେ । ଜନ୍ମିଲା ଅସୁରଯୋନିରେ ।। ୧୦୨
ବୃତ୍ର ହୋଇଣ ଯେ ବିଖ୍ୟାତ । ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନରେ ସଯୁତ ।। ୧୦୩
୩୯ ପଗ୍ଚରୁଅଛୁ ଯାହା ମୋତେ । ଏ ସର୍ବ କହିଲି ମୁଁ ତୋତେ ।। ୧୦୪
ବିଷ୍ଣୁର ଠାରେ ମତି ଯାର । ଏମନ୍ତ ଯେ ବୃତ୍ର ଅସୁର ।। ୧୦୫
ଅସୁରଜାତିକି କାରଣ । ଅଟେ ତା ଯେଉଁ କଥା ପୁଣ ।। ୧୦୬
୪୦ ମହାତ୍ମା ଚିତ୍ରକେତୁ ଯେହି । ତା' ଇତିହାସ ପୁଣ୍ୟ ଏହି ।। ୧୦୭
ବିଷ୍ଣୁଭଗତଙ୍କ ଚରିତ । ଶୁଣିଲେ ବନ୍ଧୁ ହୋଏ ମୁକ୍ତ ।। ୧୦୮
୪୧ ପ୍ରାତଃକାଳରେ ଉଠି ଯେହି । ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଯତବାକ୍ୟ ହୋଇ ।। ୧୦୯
ସ୍ମରଣ କରିଣ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ । ପଢ଼ଇ ଏ ଇତିହାସକୁ ।। ୧୧୦
ଉତ୍ତମ ଅଟଇ ଯେ ଗତି । ତାହା ସେ ଲଭଇ ଝଟିତି ।। ୧୧୧
ଗୋବିନ୍ଦପାଦପଦ୍ମେ ଚିତ୍ତ । ନିବେଶି ଷଷ୍ଠସ୍କନ୍ଧଗୀତ ।। ୧୧୨
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଣେ । ସନ୍ତୋଷ ସାଧୁଜନେ ତେଣେ ।। ୧୧୩

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଷଷ୍ଠ ସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଚିତ୍ରକେତୁଶାପୋ
ନାମ ସପ୍ତଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଆଦିତ୍ୟାନାଂ ଚତୁର୍ଥସ୍ୟ ତ୍ୱଷ୍ଟୁର୍ବଂଶପ୍ରସଙ୍ଗତଃ ।
ପ୍ରୋକ୍ତମିନ୍ଦ୍ରକୃତଂ ବିଶ୍ୱରୂପବୃତ୍ରବଧାଦିକମ୍ ।। ୧
ଅଦିତେଃ ପଞ୍ଚମାଦୀନାଂ ପୁତ୍ରାଣାମନ୍ୱୟୋକ୍ତିଭିଃ ।
ଅଷ୍ଟାଦଶେ ଦିତେର୍ଗର୍ଭେ ଶକ୍ରେଣ ମରୁତାଂ ଭିଦା ।। ୨
ତ୍ୱଷ୍ଟୁର୍ବଂଶମନୁକ୍ରମ୍ୟ ସପ୍ରସଙ୍ଗଂ ଯଥାକ୍ରମଂ ।
[1]ଆଦିତ୍ୟାନାମଥାନ୍ୟେଷାଂ ବଂଶାନାହ ମୁନୀଶ୍ୱରଃ ।। ୩

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ସବିତାପତ୍ନୀ ପୃଶ୍ନି ନାମ । କଲା ସାବିତ୍ରୀକି ଜନମ ।। ୧
ସେ ପୁଣି ବ୍ୟାହୃତି[2], ତ୍ରୟୀକୁ । ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର, ପଶୁଯାଗକୁ ।। ୨

୧ । ଆଦିତ୍ୟ="ବିବସ୍ୱାନର୍ଯ୍ୟମା ପୂଷା ତ୍ୱଷ୍ଟାଥ ସବିତା ଭଗଃ ।
ଧାତା ବିଧାତା ବରୁଣୋ ମିତ୍ରଃ ଶକ୍ର ଉରୁକ୍ରମଃ ।।"

୨ । ବ୍ୟାହୃତି=ଭୂଃ, ଭୁବଃ, ସ୍ୱଃ, ମହଃ ଜନଃ ତପଃ ସତ୍ୟମ୍ ।

 କ୍ରମରେ ଚାତୁର୍ମାସ୍ୟ, ସୋମ । ପଞ୍ଚଯଜ୍ଞଙ୍କୁ କଲା ଜନ୍ମ ॥ ୩
୨ ହେ ନୃପ ! ଭଗଭାର୍ଯ୍ୟା ଯେହି । ସିଦ୍ଧିନାମରେ ଖ୍ୟାତ ସେହି ॥ ୪
ମହିମା, ବିଭୁ, ପ୍ରଭୁ ନାମ । କଲା ତିନି ପୁତ୍ର ଜନମ ॥ ୫
ସୁନ୍ଦରୀ କନ୍ୟା କଲା ଜାତ । ଆଶିଷ ନାମରେ ସେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୬
୩ ଧାତାର ଭାର୍ଯ୍ୟା କୁହୂ ନାମ । ସାୟଂ ପୁତ୍ରକୁ କଲା ଜନ୍ମ ॥ ୭
ଯେ ସିନୀବାଳୀ, ରାକା ହୋଇ । ପୁଣ ତାହାର ଭାର୍ଯ୍ୟା ଦୁଇ ॥ ୮
ଦର୍ଶ, ପ୍ରାତକୁ କଲେ ଜାତ । ଯେ ଅନୁମତିନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୯
ସେ ଏକ ପୁତ୍ର ଜାତ କଲା । ତା' ନାମ ପୂର୍ଣ୍ଣମାସ ହେଲା ॥ ୧୦
୪ କ୍ରିୟାନାମରେ ଯେ ଗୃହିଣୀ । ବିଧାତା ତାହାଠାରେ ପୁଣି ॥ ୧୧
ଅଗ୍ନିମାନଙ୍କୁ କଲା ଜାତ । ପୁରୀଷ୍ୟ[୧] ନାମରେ ଯେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୧୨
ଚର୍ଷଣୀ ବରୁଣଗୃହିଣୀ । ଯା'ଠାରେ ଭୃଗୁ ଜାତ ପୁଣି ॥ ୧୩
୫ ବାଲ୍ମୀକି ମହାଯୋଗୀ ଯେହି । ବଲ୍ମୀକୁଁ ଜାତ ହେଲେ ସେହି ॥ ୧୪
ମିତ୍ର ବରୁଣ ଦୁହିଁଙ୍କର । ଅଗସ୍ତ୍ୟ, ବଶିଷ୍ଠ କୁମର ॥ ୧୫
୬ [୨]ଗଳିତ ରେତକୁ କୁମ୍ଭରେ । ସିଞ୍ଚିଲେ ଉର୍ବଶୀପାଶରେ ॥ ୧୬
ରେବତୀଠାରେ ମିତ୍ର ଜାତ । କଲା କ୍ରମରେ ତିନି ସୁତ ॥ ୧୭
ଉତ୍ସର୍ଗ, ଅରିଷ୍ଟ ସେ ଦୁଇ । ତୃତୀୟ ପିପଳ ବୋଲାଇ ॥ ୧୮
୭ ପୌଲୋମୀଠାରେ ପୁରୁହୂତ । ଜନମ କଲା ତିନି ସୁତ ॥ ୧୯
ହେ ତାତ ! ଶୁଣିଛୁଁ ଏମନ୍ତ । ପ୍ରଥମ ତନୟ ଜୟନ୍ତ ॥ ୨୦
ଋଷଭନାମରେ ଇତର । ମୀଢୁଷ ତୃତୀୟ କୁମର ॥ ୨୧
୮ ଯେ ଉରୁକ୍ରମ ଦେବ ହରି । ମାୟାବାମନ ରୂପଧାରୀ ॥ ୨୨
ତାହାଙ୍କ ପତ୍ନୀ କୀର୍ତ୍ତି ଯେହି । ତାଠାରେ ବୃହତ୍‌ଶ୍ଳୋକ ହୋଇ ॥ ୨୩
ସୌଭଗ ଆଦି ଯେ କୁମର । ହୋଇଲେ ସେ ବୃହତ୍‌ଶ୍ଳୋକର ॥ ୨୪
୯ ମହାତ୍ମା ସେ କଶ୍ୟପସୁତ । ତାଙ୍କର ଯେ ଗୁଣ ଚରିତ ॥ ୨୫
ସେ କଥା କହିବା ପଛରେ । ସେ ବିଭୁ ଅଦିତିଙ୍କ ଠାରେ ॥ ୨୬
ଯେମନ୍ତ ରୂପେ ଅବତାର । ହୋଇଲେ ଜଗତ-ଈଶ୍ୱର ॥ ୨୭
୧୦ କଶ୍ୟପସୁତ ଦୈତ୍ୟ ଯେତେ । ତାଙ୍କୁ କହିବା ଏବେ ତୋତେ ॥ ୨୮
ଶ୍ରୀମନ୍ତ ପ୍ରହରାଦ ଯହିଁ । ବଳିହିଁ ଅଛି ଜନ୍ମ ହୋଇ ॥ ୨୯
୧୧ ଦୈତ୍ୟଦାନବରେ ପୂଜିତ । ଦିତିର ହେଲେ ବେନି ସୁତ ॥ ୩୦
ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ପ୍ରଥମ । ଦ୍ୱିତୀୟ ହିରଣ୍ୟାକ୍ଷ ନାମ ॥ ୩୧
୧୨ କୟାଧୁ ନାମରେ ବିଦିତା । ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ବନିତା ॥ ୩୨
ସେ ସୁଭ୍ରୁ ଜମ୍ଭର କୁମାରୀ । ଜନମ କଲା ସୁତ ଚାରି ॥ ୩୩

---

୧ । "ପୁରୀଷ୍ୟାସୋ ଅଗ୍ନୟ ଇତି ପଞ୍ଚଧା ଏତେ ଅଗ୍ନୟୋ ଯଚ୍ଛିତୟଃ" (ଶ୍ରୁତିଃ)
୨ । "ସତ୍ରେ ହ ଜାତାବିଷିତା ନାମଭିଃ ।
କୁମ୍ଭେ ରେତଃ ସିଷିଚତୁଃ ସମାନମ୍ ॥" (ଶ୍ରୁତିଃ)

୧୩ ସଂହ୍ରାଦ, ଅନୁହ୍ରାଦ ହୋଇ । ପ୍ରହ୍ରାଦ, ହ୍ରାଦ ଚାରି ଭାଇ ।। ୩୪
ସିଂହିକାନାମରେ କାମିନୀ । ସେ ଭ୍ରାତାମାନଙ୍କ ଭଗିନୀ ।। ୩୫
ବିପ୍ରଚିତ୍ତିର ଠାରୁ ଜନ୍ମ । କଲା ସେ ସୁତ ରାହୁନାମ ।।୩୬
୧୪ ଅମୃତ ପିବନ୍ତେ ଯାହାର । ଚକ୍ରେ ଛେଦିଲେ ହରି ଶିର ।।୩୭
ଆକୃତି ସଂହ୍ରାଦଗୃହିଣୀ । ତହିଁରୁ ପଞ୍ଚଜନ ପୁଣି ।। ୩୮
୧୫ ଧମନୀ ହ୍ରାଦଭାର୍ଯ୍ୟାନାମ । ସେ ବେନି ସୁତ କଲା ଜନ୍ମ ।। ୩୯
ବାତାପି ଇଲ୍ୱଳ ସେ ଦୁଇ । ଯେଉଁ ଇଲ୍ୱଳ ବିପ୍ର ହୋଇ ।। ୪୦
ଯେ ମେଷରୂପ ହୋଇଥିଲା । ସେ ବାତାପିକି ପାକ କଲା ।। ୪୧
ଅତିଥି ଯେ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଋଷି । ତାଙ୍କୁ ଭୋଜନ ଦେଲା ଆସି ।। ୪୨
୧୬ ଅନୁହ୍ରାଦର ସୂର୍ମ୍ୟା[୧] ଠାଇଁ । ବାଷ୍କଳ, ମହିଷ ଯେ ଦୁଇ ।।୪୩
ପ୍ରହ୍ରାଦସୁତ ବିରୋଚନ । ତାର ଦେବୀରେ[୨] ବଳି ଜନ୍ମ ।। ୪୪
୧୭ ବଳିର ଅଶନାରେ[୩] ଜାତ । ବାଣପ୍ରଥମ ସୁତଶତ ।। ୪୫
ଗୁଣକୀର୍ତ୍ତିରେ ଯୁତ ହୋଇ । ତାହାର ଅନୁଭାବ ଯେହି ।। ୪୬
ସେ କଥା ପୁଣ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ । ବିଖ୍ୟାତ କରିବା ପଛରେ ।। ୪୭
୧୮ ଶିବଙ୍କୁ କରି ଆରାଧନ । ତାହାଙ୍କ ଗଣରେ ପ୍ରଧାନ ।। ୪୮
ହୋଇ ରହିଲା ବାଣାସୁର । ଯାହାର ପାଶେ ମହେଶ୍ୱର ।। ୪୯
ଆଜହିଁ ପୁରପାଳ ହୋଇ । ରହି ଅଛନ୍ତି ଦୟା ବହି ।। ୫୦
୧୯ ମରୁତ ନାମେ ହେଲେ ଜାତ । ଯେ ଅଣଞ୍ଚାଶ ଦିତିସୁତ ।। ୫୧
ସେ ସର୍ବେ ଅପୁତ୍ର ହୋଇଲେ । ତାଙ୍କୁ ଦେବତା ଇନ୍ଦ୍ର କଲେ ।। ୫୨

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୨୦ ହେ ଗୁରୁ ! ସହଜ ଅଟଇ । ନିଜ ଆସୁର ଭାବ ଯେହି ।। ୫୩
ତା' ଛାଡ଼ି ସମାନ ଭାବକୁ । ଇନ୍ଦ୍ର କିଂପାଇଁ ନେଲେ ତାଙ୍କୁ ।। ୫୪
କେବଣ ପୁଣ୍ୟ ଆଚରଣ । କଲେ ସେମାନେ ଅବା ପୁଣ ।। ୫୫
୨୧ ହେ ବିପ୍ର ! ଆହେ ଭଗବନ୍ତ ! । ଜାଣିମାଅର୍ଥେ ସେ ଚରିତ ।। ୫୬
ଏ ଋଷିମାନେ ମୋ ସହିତେ । କରି ଅଛନ୍ତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଚିତ୍ତେ ।। ୫୭
ତାହା କରିବାକୁ ବଖାଣ । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଯୋଗ୍ୟ ହୁଅ ପୁଣ ।। ୫୮

ଶ୍ରୀସୂତ ଉବାଚ

୨୨ ସାଦର ଅଳ୍ପବର୍ଣ୍ଣଯୁତ । ବହୁତ ଅର୍ଥରେ ପୂରିତ ।। ୫୯
ଏମନ୍ତ ବିଷ୍ଣୁରାତବାଣୀ । ସର୍ବଦରଶୀ ଶୁକ ଶୁଣି ।। ୬୦
ହେ ଶଉନକ ! ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚିତ୍ତେ । କହିଲେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଶଂସନ୍ତେ ।। ୬୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୩ ପୁଷ୍ପସହାୟ ଇନ୍ଦ୍ର ଯାର । ଦିତିପୁତ୍ରଙ୍କୁ ସେ ଶ୍ରୀଧର ।। ୬୨
ହତ କରନ୍ତେ ତଦନ୍ତରେ । ଶୋକପ୍ରଦୀପିତ କ୍ରୋଧରେ ।।୬୩

---
୧ । ସୂର୍ମ୍ୟା । ୨ । ଦର୍ବୀ । ୩ । ଉଶନା ।

ଜ୍ୱଳିଲା ପ୍ରାୟ ହୋଇ ଦିତି　।　ମନରେ ଚିନ୍ତିଲା ଏ ରୀତି　॥ ୬୪
୨୪　ଇନ୍ଦ୍ରିୟସୁଖେ ଯେ ଲାଳସ　।　ଭାଇଙ୍କି କରାଇଲା ନାଶ　॥ ୬୫
କଠିନଚିତ୍ତ, ପାପ, କ୍ରୁର　।　ଏମନ୍ତ ଯେଉଁ ପୁରନ୍ଦର　॥ ୬୬
ତାହାକୁ ବିନାଶ କରାଇ　।　କେବେ ଶୋଇବି ସୁଖୀ ହୋଇ　॥ ୬୭
୨୫　ପୂର୍ବେ ଯେ ବୋଲାଇ ଈଶ୍ୱର　।　ସେ ସର୍ବ ରଜାଙ୍କ ଦେହର　॥ ୬୮
କାଳରେ କୃମି, ଭସ୍ମ, ବିଷ୍ଠା　।　ଏରୂପେ ହୋଏ ନାମନିଷ୍ଠା　॥ ୬୯
ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଦ୍ରୋହ ତା' ଅର୍ଥରେ　।　କରଇ ଯେହୁ ଏ ସଂସାରେ　॥ ୭୦
ସେ ଲୋକ ଆପଣାର ହିତ　।　ଜାଣଇଁ ନିକି ନିଜଚିତ୍ତ　॥ ୭୧
ଯେଣୁ କରିଣ ଭୂତଦ୍ରୋହେ　।　ନରକ ହୋଏ ନିଃସନ୍ଦେହେ　॥ ୭୨
୨୬　ଏ ଦେହ ଆଦି ମଣି ନିତ୍ୟ　।　ଉଭଟ ହୋଇଛି ଯା' ଚିତ୍ତ　॥ ୭୩
ଗର୍ବନାଶକ ସେ ଇନ୍ଦ୍ରର　।　ଯେମନ୍ତେ ହେବ ମୋ କୁମର　॥ ୭୪
ତେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ଯତନ　।　କରିବି ବୋଲି କଲା ମନ　॥ ୭୫
୨୭　ଏ ଭାବରେ ସେ ପୁଣ ପୁଣ　।　ଭର୍ତ୍ତାର ପ୍ରିୟ ଆଚରଣ　॥ ୭୬
କଲା ସେବାରେ ବିନୟରେ　।　ଦମରେ ସେ ଅନୁରାଗରେ　॥ ୭୭
୨୮　ହେ ନୃପ ! ପରମ ଭକ୍ତିରେ　।　ମନୋଜ୍ଞ, ବଲ୍‌ଗୁ ବଚନରେ　॥ ୭୮
ସୁସ୍ମିତ ଅପାଙ୍ଗବୀକ୍ଷଣେ　।　ମନକୁ ହରିଲା ତକ୍ଷଣେ　॥ ୭୯
ନିଜ ଭର୍ତ୍ତାର ଭାବ ଯେହି　।　ସେ କଥା ଜାଣିଅଛି ସେହି　॥ ୮୦
୨୯　ବିଦଗ୍‌ଧ ଅଟଇ ଯେ ନାରୀ　।　ଏରୂପେ ତା' ଚେଷ୍ଟାରେ କରି　॥ ୮୧
ସେ ମୁନି ହେଲେହେଁ ପଣ୍ଡିତ　।　ହେଲେ ବିବଶ ଜଡ଼ୀଭୂତ　॥ ୮୨
ପୂରିବ ମନୋରଥ ତୋର　।　ବୋଇଲେ ଏ ଯେଉଁ ଉତ୍ତର　॥ ୮୩
ସେ କଥା ନାରୀଜନଠାରେ　।　ବିଚିତ୍ର ନୋହେ ଜଗତରେ　॥ ୮୪
୩୦　ସୃଷ୍ଟିଆଦ୍ୟରେ ପଦ୍ମାସନ　।　ଦେଖି ଅସଙ୍ଗ ପ୍ରଜାମାନ　॥ ୮୫
ମୈଥୁନସୃଷ୍ଟିରେ ଜଗତ　।　ବୃଦ୍ଧିନିମିତ୍ତେ କରି ଚିତ୍ତ　॥ ୮୬
ସ୍ୱଦେହୁଁ ଅର୍ଦ୍ଧେ ନାରୀ କଲା　।　ଜନଙ୍କ ମତି ଯେ ହରିଲା　॥ ୮୭
୩୧　ହେ ତାତ ! ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ　।　ସ୍ତିରୀ ସେବନ୍ତେ ତଦନ୍ତରେ　॥ ୮୮
କଶ୍ୟପ ଭଗବନ୍ତ ହସି　।　ଦିତିକି ବହୁତ ପ୍ରଶଂସି　॥ ୮୯
ପରମ ସନ୍ତୋଷ ହୋଇଲେ　।　ଏମନ୍ତ ବଚନ ବୋଇଲେ　॥ ୯୦

ଶ୍ରୀକଶ୍ୟପ ଉବାଚ

୩୨　ହେ ସୁଭ୍ରୁ ! ଅନିନ୍ଦିତେ !　।　ସନ୍ତୋଷ ହୋଇଲି ମୁଁ ତୋତେ　॥ ୯୧
ଯେ ତୋର ଇଛା ମାଗ ବର　।　ଭର୍ତ୍ତା ସୁପ୍ରୀତ ଯାହାଙ୍କର　॥ ୯୨
ସେ ସ୍ତିରୀଙ୍କର କେଉଁ କାମ　।　ଇହ ପରଲୋକେ ଅଗମ୍ୟ　॥ ୯୩
୩୩　ପତି ନିଶ୍ଚୟେ ନାରୀଙ୍କର　।　ବିଖ୍ୟାତ ପରମ ଅମର　॥ ୯୪
ସର୍ବଭୂତଙ୍କ ମନେ ସ୍ଥିତି　।　ଯେ ବାସୁଦେବ ଲକ୍ଷ୍ମୀପତି　॥ ୯୫
୩୪　ତାହାଙ୍କୁ ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ନାମରେ　।　ବଜ୍ରହସ୍ତାଦି ସ୍ୱରୂପରେ　॥ ୯୬

	ବିବିଧଭେଦେ ଦେବଲିଙ୍ଗେ	ନିଷ୍ଠେ ପୂଜନ୍ତି ଲୋକେ ଯାଗେ	॥ ୯୭
୩୫	ହେ ସୁମଧ୍ୟମା ! ତେଣୁ କରି	ଯେତେକ ପତିବ୍ରତା ନାରୀ	॥ ୯୮
	ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରନ୍ତି	ନିଜ ଈଶ୍ୱର ଯେଉଁ ପତି	॥ ୯୯
	ତାହାଙ୍କୁ ଅନନ୍ୟଭାବରେ	ପୂଜା କରନ୍ତି ଜଗତରେ	॥ ୧୦୦
୩୬	ହେ ଭଦ୍ରେ ! ଏମନ୍ତ ଭାବରେ	ଯାକୁ ପୂଜିଲୁ ତୁ ଭକ୍ତିରେ	॥ ୧୦୧
	ସେ ମୁଁ ତୋର ସେ ମନୋରଥ	ସଂପାଦିବଇଁ ଏ ନିୟତ	॥ ୧୦୨
	ଅସତୀ ନାରୀଙ୍କି ଦୁର୍ଲଭ	ଯେବଣ ମନୋରଥ ହେବ	॥ ୧୦୩

ଶ୍ରୀଦିତିରୁବାଚ

୩୭	ହେ ବିପ୍ର ! ମୋତେ ବର ଯେବେ	ଦେବ ମୁଁ ବରୁଅଛି ତେବେ	॥ ୧୦୪
	ସ୍ୱୟେଂ ଅମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିବ	ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ବଧ ଯେ କରିବ	॥ ୧୦୫
	ଏମନ୍ତ ସୁତ ମୁଁ ମାଗୁଛି	ମୁଁ ହତପୁତ୍ର ହୋଇଅଛି	॥ ୧୦୬
	ଯେ ଇନ୍ଦ୍ର ବିଷ୍ଣୁରେ ନିହତ	କରାଇଲା ମୋ ବେନି ସୁତ	॥ ୧୦୭
୩୮	ଦିତିର ଶୁଣି ସେ ବଚନ	ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୋଇଲେ ବିମନ	॥ ୧୦୮
	ଅତ୍ୟନ୍ତ ତାପକୁ ଲଭିଲେ	ଏମନ୍ତ ମନେ ବିଗ୍ଭରିଲେ	॥ ୧୦୯
	ମୋହର ଅଧର୍ମ ମହତ	ଆଜ ହୋଇଲା ଉପସ୍ଥିତ	॥ ୧୧୦
୩୯	ଇନ୍ଦ୍ରିୟାରାମ ମୁଁ ଅଟଇ	କାମିନୀରୂପ ମାୟା ଯେହି	॥ ୧୧୧
	ଆଜ ମୋ' ମନକୁ ଗ୍ରହଣ	କଲା ସେ ଏଣୁ ମୁଁ କୃପଣ	॥ ୧୧୨
	ଅହୋ ଅବଶ୍ୟ ନରକରେ	ପଡ଼ିବି ଏ ଦେହଅନ୍ତରେ	॥ ୧୧୩
୪୦	ଯେ ସ୍ୱଭାବକୁ ଅନୁବର୍ତ୍ତି	ଅଛି ଏ ସଂସାରେ ଯୁବତୀ	॥ ୧୧୪
	ତାହାର କେଉଁ ଅପରାଧ	ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଁ ଅବୁଧ	॥ ୧୧୫
	ସେ ଘେନି ମୋତେ ଧିକ ହେଉ	ଇନ୍ଦ୍ରିୟପାଳକ[୧] ମୁଁ ଯହୁଁ[୨]	॥ ୧୧୬
୪୧	ଶରଦକାଳପଦ୍ମ ପ୍ରାଏ	ମୁଖ ବିକାଶ ହୋଇଥାଏ	॥ ୧୧୭
	ବଚନ କର୍ଣ୍ଣକୁ ଅମୃତ	କ୍ଷୁରଧାରାର ପ୍ରାୟେ ଚିତ୍ତ	॥ ୧୧୮
	ଚେଷ୍ଟାକୁ ନାରୀମାନଙ୍କର	ଜାଣି ପାରିବ କେଉଁ ନର	॥ ୧୧୯
୪୨	ଯେ ନିଜ ଅର୍ଥକାମନାଏ	ପ୍ରିୟ ଦିଶନ୍ତି ଆତ୍ମପ୍ରାଏ	॥ ୧୨୦
	ସେ ସ୍ତିରୀଙ୍କର ପ୍ରିୟ ହୋଇ	ସଂସାରମଧ୍ୟେ କେହି ନାହିଁ	॥ ୧୨୧
	ଯେ ପତି, ପୁତ୍ର ଅବା ଭାଇ	ମାରନ୍ତି ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ	॥ ୧୨୨
	ଅଥବା ଇତର ଜନର	ହସ୍ତରେ କରନ୍ତି ସଂହାର	॥ ୧୨୩
୪୩	ତୋର ବାଞ୍ଛିତ ଦେବି ବୋଲି	ଯେବଣ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ମୁଁ କଲି	॥ ୧୨୪
	ସେ ବାଣୀ ଅନୃତ ନୋହିବ	ବଧକୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ବାସବ	॥ ୧୨୫
	ଏମନ୍ତ ହୋଇ ଯେ ବିଷୟ	ତହିଁକି କଳ୍ପିବା ଉପାୟ	॥ ୧୨୬
	କହିବା ବଇଷ୍ଣବ ବ୍ରତ	ତେଣେ ଏ ହେବ ଶୁଦ୍ଧଚିତ୍ତ	॥ ୧୨୭
	କ୍ରୋଧ ତୁଟିବ ଇନ୍ଦ୍ରଠାର	ପୁତ୍ର ହିଁ ହୋଇବ ଅମର	॥ ୧୨୮

୧ । ଅଜିତ-ଇନ୍ଦ୍ରିୟ । ୨ । ଯେହୁ ।

ବ୍ରତର ଦୀର୍ଘକାଳଭାବେ । ବିଗୁଣ ହେବ କିଛି ଯେବେ ॥ ୧୨୯
ଇନ୍ଦ୍ରର ନୋହିବ ନିଧନ । ଏ ସର୍ବ ହୋଇବ ସଂପନ୍ନ ॥ ୧୩୦
୪୪ ହେ କୁରୁନନ୍ଦନ ! ଏମନ୍ତ । ଚିନ୍ତିଣ ମରୀଚିଙ୍କ ସୁତ ॥ ୧୩୧
କିଂଚିତ କୁପିତ ହୋଇଲେ । ଆତ୍ମାକୁ ନିନ୍ଦନ୍ତେ ବୋଇଲେ ॥ ୧୩୨

ଶ୍ରୀକଶ୍ୟପ ଉବାଚ

୪୫ ହେ ଭଦ୍ରେ ! ତୋର ସୁତ ହେବ । ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ଅବଶ୍ୟ ମାରିବ ॥ ୧୩୩
ଏ ବ୍ରତ ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରକାରେ । ଧରିବୁ ଯଦି ସଂବତ୍ସରେ ॥ ୧୩୪
ବୈଗୁଣ୍ୟ ପୁଣି ଯେବେ ହେବ । ହୋଇବ ଅମରବାନ୍ଧବ ॥ ୧୩୫
ବୈଷ୍ଣବ ବ୍ରତ ତ ସର୍ବଥା । କେବେହେଁ ନୁହଇ ଅନ୍ୟଥା ॥ ୧୩୬

ଶ୍ରୀଦିତିରୁବାଚ

୪୬ ହେ ବିପ୍ର ! ବ୍ରତ ଧରିବଇଁ । ଯେତେକ କରଣୀୟ ତହିଁ ॥ ୧୩୭
ନିଷିଦ୍ଧ ଏଥି ଯେ ଅଛନ୍ତି । ଯେ ଅବା ବ୍ରତକୁ ନାଶନ୍ତି ॥ ୧୩୮
ସେ ସମସ୍ତକୁ ମୋତେ କହ । ଫିଟୁ ମୋ ମନର ସଂଦେହ ॥ ୧୩୯

ଶ୍ରୀକଶ୍ୟପ ଉବାଚ

୪୭ ପ୍ରାଣୀଙ୍କି ହିଂସା ନ କରିବ । ଆକ୍ରୋଶବାକ୍ୟ ନ ବୋଲିବ ॥ ୧୪୦
ମିଥ୍ୟାବଚନକୁ ନ କହି । ନଖ, ରୋମକୁ ନ ଛିଣ୍ଡାଇ ॥ ୧୪୧
କପାଳ ଅସ୍ଥି ଆଦି ହୋଇ । ଯେ ଅମଙ୍ଗଳ ତା' ନ ଛୁଇଁ ॥ ୧୪୨
୪୮ ଜଳେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇ ସ୍ନାନ । କୋପ, ଦୁର୍ଜନସଂଭାଷଣ ॥ ୧୪୩
ଏକଥାମାନ ନ କରିବ । ଅଧୌତ ବସ୍ତ୍ର ନ ପିନ୍ଧିବ ॥ ୧୪୪
ପୂର୍ବେ ଯା' ବାରେ ଧରିଥିବ । ସେ ମାଳ ପୁଣ ନ ଧରିବ ॥ ୧୪୫
୪୯ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଅଟଇ ଯେ ଅନ୍ନ— । ଯେ ଚଣ୍ଡିକାକୁ ନିବେଦନ ॥ ୧୪୬
ଆମିଷ ହୋଇଥିବ ଯେହି । ବୃଷଳ ଆଣିଥିବ ଯାଇଁ[୧] ॥ ୧୪୭
ଯା' ରଜସ୍ୱଳା ଦେଖିଥିବ । ତାହା ଭୋଜନ ନ କରିବ ॥ ୧୪୮
କରଯୁଗ ଅଞ୍ଜଳି କରି । ପାନ କରିବ ନାହିଁ ବାରି ॥ ୧୪୯
୫୦ ଭୋଜନ କରିଥାଇ ଅନ୍ନ । ନ କରିଥାଇ ଆଚମନ ॥ ୧୫୦
ଯେ ଅଟେ ବେନି ସଂଧ୍ୟାକାଳ । ତହିଁରେ ଫିଟିଥିବ ବାଳ ॥ ୧୫୧
ଦେହରେ ନ ଥିଲେ ମଣ୍ଡନ । ହୋଇ ଅସଂଯତବଚନ ॥ ୧୫୨
ଦେହରେ ନ ଥାଇ ଅମ୍ବର । ଗୃହରୁ ନୋହିବ ବାହାର ॥ ୧୫୩
୫୧ ଧୋଇ ନ ଥାନ୍ତେ ପାଦଦୁଇ । ଥାଆନ୍ତେ ଅପ୍ରୟତ ହୋଇ ॥ ୧୫୪
ଚରଣ ଆର୍ଦ୍ର ହୋଇଥାନ୍ତେ । ଶିର ଉତ୍ତରକୁ ଦିଅନ୍ତେ ॥ ୧୫୫
ଦିଅନ୍ତେ ପଶ୍ଚିମକୁ ଶିର । ସଙ୍ଗେ ଇତର ଜନଙ୍କର ॥ ୧୫୬
ବସ୍ତ୍ର ନ ପିନ୍ଧି ସଂଧ୍ୟାଦ୍ୱୟେ । ନ ଶୋଇ[୨] ଏତେକ କଥାଏ ॥ ୧୫୭
୫୨ ପିନ୍ଧିଣ ଧଉତ ବସନ । ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଣ ଅନୁଦିନ ॥ ୧୫୮

୧ । ଯାହି ୨ । ଥାଇ ।

ସଂଯୁତ ସର୍ବମଙ୍ଗଳରେ । ପ୍ରଥମଭୋଜନୁଁ ପୂର୍ବରେ ॥ ୧୫୯
ଗୋ, ବିପ୍ର, ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଜନାର୍ଦ୍ଦନ । ଏହାଙ୍କୁ କରିବ ପୂଜନ ॥ ୧୬୦
୫୩ ପାଦ୍ୟ ଚନ୍ଦନ ଉପହାର । ମଣ୍ଡନ ଘେନି ବାରମ୍ବାର ॥ ୧୬୧
ସଧବା ଯେଉଁ ସ୍ତିରୀଜନ । ତାହାଙ୍କୁ କରିବ ପୂଜନ ॥ ୧୬୨
ପତିକି କରିଣ ପୂଜିତ । ତାକୁ ହୋଇବ ଉପସ୍ଥିତ ॥୧୬୩
ଯେ ପତି ସେ ଗର୍ଭମଧ୍ୟରେ । ଅଛି ଚିନ୍ତିବ ଏ ପ୍ରକାରେ ॥୧୬୪
୫୪ ଏ ପୁଂସବନ ନାମେ ବ୍ରତ । ହୋଇବ ନାହିଁ ଏ ବିହତ ॥୧୬୫
ବରଷେ ଯାଏଁ ଏ ପ୍ରକାରେ । ଯେବେ ଧରିବୁ ତଦନ୍ତରେ ॥୧୬୬
ଜାତ ହୋଇବ ତୋର ସୁତ । ଇନ୍ଦ୍ରକୁ କରିବ ଯେ ହତ ॥ ୧୬୭
୫୫ ହେ ନୃପ ! ଯେହୁ ମହାମତି । ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ସେହୁ ଦିତି ॥ ୧୬୮
କରିବି ବୋଲି ଅଙ୍ଗୀକାର । କରି ବଚନକୁ ଭର୍ତ୍ତାର ॥ ୧୬୯
କଶ୍ୟପସକାଶୁଁ ବହନ । କଲା ଗର୍ଭକୁ ସେ ଆଧାନ ॥୧୭୦
ବ୍ରତକୁ ଯଥାବିଧିମତେ । ଧଇଲା ପୁଣ ଶୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେ ॥ ୧୭୧
୫୬ ହେ ମହୀପତି ! ଆପଣାର । କାର୍ଯ୍ୟକାରଣେ ଯେ ଚତୁର ॥ ୧୭୨
ସେ ଇନ୍ଦ୍ର ମାତାଭଗିନୀର । ଚେଷ୍ଟାକୁ କରିଣ ଗୋଚର ॥୧୭୩
ଆଶ୍ରମେ ଯେଉଁ ଦିତି ଥିଲା । ତାହାକୁ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କଲା ॥୧୭୪
୫୭ ନିତ୍ୟେ ବନସ୍ତୁ ପୁଷ୍ପଫଳ । କୁଶ ସମିଧ ପତ୍ର ମୂଳ ॥୧୭୫
ଅଙ୍କୁର ମୃତ୍ତିକା ସଲିଳ । ଆଣି ଦିଅଇ କାଳେ କାଳ ॥୧୭୬
୫୮ ହେ ନୃପ ! ସେ ଦିତି ବ୍ରତରେ । ଥାଆନ୍ତେ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ॥ ୧୭୭
ବ୍ରତରେ ଛିଦ୍ର ହେବ ଯେହି । ସେ କଥା ଲଭିବାର ପାଇଁ ॥ ୧୭୮
କୁଟିଳ ହୋଇ ପୁରନ୍ଦର । ସେବିଲା ତାକୁ ନିରନ୍ତର ॥ ୧୭୯
ମୃଗକୁ ମାରିବାକୁ ବନେ । ଲୁବ୍‌ଧକ ମୃଗାକୃତି ଯେସନେ ॥ ୧୮୦
୫୯ ହେ ନୃପ ! ତତପର ହୋଇ । ବ୍ରତରେ ଛିଦ୍ର ହେବ ଯେହି ॥ ୧୮୧
ତାହା ନ ଜାଣିଲା ବାସବ । ଏ ବିଷୟରେ ମୋର ଶିବ ॥ ୧୮୨
କେମନ୍ତେ ହେବ ବିଗ୍ଭରିଲା । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚିନ୍ତାକୁ ଲଭିଲା ॥୧୮୩
୬୦ ଏକ ଦିନକେ ସେ ସଂଧ୍ୟାରେ । କର୍ଶିତ ହୋଇଣ ବ୍ରତରେ ॥ ୧୮୪
ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ହୋଇ ସଲିଳକୁ । ନ ଛୁଇଁ ନ ଧୋଇ ପାଦକୁ ॥ ୧୮୫
ବିଧି ମୋହିତ ହେଲା ଯେଣୁ । ଶୟନ କଲା ତଳେ ତେଣୁ ॥ ୧୮୬
୬୧ ସେ ଛିଦ୍ର ପାଇ ପୁରୁହୂତ । ନିଦ୍ରା ହରିଲା ଯାର ଚିତ୍ତ ॥ ୧୮୭
ପଶିଲା ସେ ଦିତି ଜଠରେ[୧] । ଯୋଗେଶ ସେ ଯୋଗମାୟାରେ ॥ ୧୮୮
୬୨ ସେ ଗର୍ଭ କନକ ସମାନ । ବଜ୍ରରେ ତା' ପାକଶାସନ ॥ ୧୮୯
କାଟିଲା ସାତ ଖଣ୍ଡ କରି । ରୋଦନ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ପୁଣ ଧରି ॥ ୧୯୦
ନ କାନ୍ଦ ବୋଲିଣ ବଚନ । କଲାପ୍ରାୟକ ଆଶ୍ୱାସନ ॥ ୧୯୧

୧ । ଉଦରେ ।

ଏକ ଏକକେ ସାତ ସାତ । ବିଭାଗ କଲାକ ତୁରିତ ॥ ୧୯୨
୬୩ ହେ ନୃପ ! ସେ ସର୍ବେ ଛେଦନ । ହୁଅନ୍ତେ ପ୍ରାଞ୍ଜଳି ହୋଇଣ ॥ ୧୯୩
ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ବୋଇଲେ ଏମନ୍ତ । ହେ ଇନ୍ଦ୍ର ! ଆମ୍ଭେ ତୋର ଭ୍ରାତ ॥ ୧୯୪
ଆମ୍ଭେ ମରୁତ ତୁ କିପାଇଁ । ବାଞ୍ଛୁ ଆମ୍ଭର ବଧପାଇଁ ॥ ୧୯୫
୬୪ ଆନରେ ଯାଙ୍କ ଭାବ ନାହିଁ । ଆପଣା ପାରିଷଦ ଯେହି ॥ ୧୯୬
ଇନ୍ଦ୍ର ସେ ମରୁତଗଣଙ୍କୁ[୧] । କହିଲେ ଏମନ୍ତ ବାକ୍ୟକୁ ॥ ୧୯୭
ଭୟ ନ ପାଅ ମନେ କେହି । ତୁମ୍ଭେ ସମସ୍ତେ ମୋର ଭାଇ ॥ ୧୯୮
୬୫ ବଜ୍ରେ ବହୁତରୂପେ କ୍ଷୁଣ୍ଣ । ହେଲା ସେ ଦିତିଗର୍ଭ ପୁଣ ॥ ୧୯୯
ନ ମଲା ବିଷ୍ଣୁର କୃପାରୁ । ତୁ ଯେହ୍ନେ ଦ୍ରୌଣିର ଅସ୍ତ୍ରରୁ ॥ ୨୦୦
୬୬ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଥରେହେଁ ପୁରୁଷ । ପୂଜିଣ ହୋଏ ତା' ସଦୃଶ ॥ ୨୦୧
ସଂବତ୍ସରକୁ ଊଣା କିଛି । ଦିତି ଯା' ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ପୂଜିଛି ॥ ୨୦୨
୬୭ ଇନ୍ଦ୍ର ସହିତେ ସେ ପଞ୍ଚାଶ । ମରୁତ ହୋଇଲେ ତ୍ରିଦଶ ॥ ୨୦୩
ମାତୃଦୋଷକୁ[୨] ତ୍ୟାଗ କରି । ସୋମପ କଲେ ତାଙ୍କୁ ହରି ॥ ୨୦୪
୬୮ ସେ ଦିତି ଦେବୀ ଅନିନ୍ଦିତ । ହେ ନୃପ ! ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସହିତ ॥ ୨୦୫
ଅନଳପ୍ରଭ କୁମାରଙ୍କୁ । ଦେଖିଣ ଲଭିଲେ ତୋଷକୁ ॥ ୨୦୬
୬୯ ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ । ବୋଇଲେ ହେ ତାତ ! ଚିତ୍ତରେ ॥ ୨୦୭
ବାଞ୍ଛନ୍ତେ ସୁରମାନଙ୍କର । ଭୟଜନକ ଯେ କୁମାର ॥ ୨୦୮
ଦୁସ୍ତର ଅଟଇ ଏ ବ୍ରତ । ଏହା ମୁଁ କଲି ଆଚରିତ ॥ ୨୦୯
୭୦ ବାଞ୍ଛା ମୁଁ କଲି ଏକ ସୁତ । ଏ କିମ୍ପା ହେଲେ ସାତ ସାତ ॥ ୨୧୦
ହେ ପୁତ୍ର ! ଯେବେ ତୋ ବିଦିତ । ମିଥ୍ୟା ନ କହି କହ ସତ୍ୟ ॥ ୨୧୧

ଶ୍ରୀଇନ୍ଦ୍ର ଉବାଚ

୭୧ ହେ ମାତ ! ବ୍ୟବସାୟ[୩] ତୋର । ଜାଣି ମୁଁ ମିଳିଲି ପାଶର ॥ ୨୧୨
ଅଧର୍ମୀ ଅର୍ଥବୁଦ୍ଧି ହୋଇ । ଗର୍ଭ ଛେଦିଲି ଛିଦ୍ର ପାଇ ॥ ୨୧୩
୭୨ ଗର୍ଭ କାଟନ୍ତେ କରି ସାତ । ସାତ କୁମାର ହେଲେ ଜାତ ॥ ୨୧୪
କାଟନ୍ତେ ଏକଏକେ[୪] ସେହି । ସପ୍ତଧା ହେଲେ ମଲେ ନାହିଁ ॥ ୨୧୫
୭୩ ଦେଖିଣ ପରମ ଅଦ୍ଭୁତ । ବିଚାର କରଇ ମୁଁ ଚିତ୍ତ ॥ ୨୧୬
ବିଷ୍ଣୁପୂଜାର ସିଦ୍ଧି ଯେହି । କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧିକି ଉପୁଜାଇ ॥ ୨୧୭
୭୪ ଛାଡ଼ି ରାଜ୍ୟାଦି ସୁଖମାନ । କରନ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁଆରାଧନ ॥ ୨୧୮
ମୋକ୍ଷକୁ ହିଁ ଯେ ନ ବାଞ୍ଛନ୍ତି । ସ୍ୱକାର୍ଯ୍ୟେ ଦକ୍ଷ ସେ ଅଟନ୍ତି ॥ ୨୧୯
୭୫ ଯେ ଦେବ ଜଗତ-ଈଶ୍ୱର । ଆତ୍ମଦ ଆତ୍ମା ଆପଣାର ॥ ୨୨୦
ତାହାଙ୍କୁ କରି ଆରାଧନ । ପଣ୍ଡିତ ହୋଇ କେଉଁ ଜନ ॥ ୨୨୧
ବିଷୟଭୋଗକୁ ବରଇ । ନରକରେହେଁ ଯେ ମିଳଇ ॥ ୨୨୨

୧ । "ସପ୍ତ ଗଣା ବୈ ମରୁତଃ" ଇତି ଶ୍ରୁତିଃ ୨ । ମାତୃଦୋଷ=ଆସୁର ଭାବ ।
୩ । ବ୍ୟବସାୟ=ନିଶ୍ଚୟ ୪ । ଏକେ ଏକ ।

୭୬ ହେ ମାତ ! ମହତ୍ତମ ତୁହି । ମୂର୍ଖ ଅଟଇ ଯେଣୁ ମୁହିଁ ॥ ୨୨୩
ସେ ଘେନି ମୋ ଦୁର୍ଜନଭାବ । କ୍ଷମାକୁ ତୁମ୍ଭେ ଯୋଗ୍ୟ ହେବ ॥ ୨୨୪
ଯେବଣ ଗର୍ଭ ମରିଥିଲା । ଭାଗ୍ୟରେ ସେହି ତ ଉଠିଲା ॥ ୨୨୫

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୭୭ ଶୁଦ୍ଧଭାବରେ ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ । ଦିଅନ୍ତେ ଅନୁଜ୍ଞାକୁ ସେହି ॥ ୨୨୬
ତାହାଙ୍କୁ କରି ନମସ୍କାର । ସଙ୍ଗେ ମରୁତମାନଙ୍କର ॥ ୨୨୭
ଯେ ପ୍ରଭୁ ଅଟେ ପୁରନ୍ଦର । ଗମନ କଲେ ସ୍ୱର୍ଗପୁର ॥ ୨୨୮
୭୮ ମରୁତମାନଙ୍କ ଜନମ । ମଙ୍ଗଳଦାୟକ ଉତ୍ତମ ॥ ୨୨୯
ଏସର୍ବ କହିଲାଇଁ ତୋତେ । ଯାହା ତୁ ପଚାରିଲୁ ମୋତେ ॥୨୩୦
ପୁଣି କି କରିବା ବଖାଣ । ସେକଥା ଆମ୍ଭ ଆଗେ ଭଣ ॥ ୨୩୧
ଦୀନବନ୍ଧୁର ମନ ନିତି । ସାଧୁଙ୍କ ପାଦେ ଲଭି ପ୍ରୀତି ॥ ୨୩୨
ପୁରାଣ ଭାଷାଗୀତେ ଭଣେ । ସନ୍ତୋଷ ସାଧୁଜନେ ତେଣେ ॥୨୩୩

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଷଷ୍ଠ ସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀମରୁଦୁତ୍ପତ୍ତିର୍ନାମ
ଅଷ୍ଟାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଏକୋନବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଊନବିଂଶେ ତୁ ଯତ୍ ପ୍ରୋକ୍ତଂ କଶ୍ୟପେନ ଦିତେର୍ବ୍ରତମ୍ ।
ତଦେବ ବିବୃତଂ ଲୋକହିତାୟ ହରିତୋଷଣମ୍ ॥ ୧

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୧ ହେ ବିପ୍ର ! ପୁଂସବନ ବ୍ରତ । ଯା' ତୁମ୍ଭେ କହିଛ ଉକତ ॥ ୧
ତା' ଜାଣିମାକୁ ମୁଁ ବାଞ୍ଛଇ । ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରସନ୍ନ ଯେଣେ ହୋଇ ॥ ୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨ ମାର୍ଗଶିର ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷରେ । ନିଜ ଭର୍ତ୍ତାର ଅନୁଜ୍ଞାରେ ॥ ୩
ପ୍ରତିପ ଦିନୁଁ ଆଦିକରି । ଏ ବ୍ରତ ଆରମ୍ଭିବ ନାରୀ ॥ ୪
ଲୋକର ସର୍ବ କାମମାନ । ଯେ ବ୍ରତ କରଇ ପ୍ରଦାନ ॥ ୫
୩ ମରୁତଙ୍କର ଜନ୍ମ ଶୁଣି । ବିପ୍ରଙ୍କୁ ପଚାରିଣ ପୁଣି ॥ ୬
ମାର୍ଜ୍ଜନ କରନ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତେ । ଶୁକ୍ଳ ଦିଶନ୍ତି ଯାର ଦନ୍ତେ ॥ ୭
ସ୍ନାନ କରିଣ ପିନ୍ଧି ଶ୍ୱେତ । ଦ୍ୱିବସ୍ତ୍ର ହୋଇ ଅଳଂକୃତ ॥ ୮
ପ୍ରାତେ ଭୋଜନୁଁ ପୂର୍ବକାଳେ । ପୂଜେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀମେଳେ ॥ ୯
୪ ଇତରଲୋକେ ପ୍ରୟୋଜନ । ନାହିଁ ତୁମ୍ଭର କିଛି ଆନ ॥ ୧୦
ଯେ ନିରପେକ୍ଷ, ପୂର୍ଣ୍ଣକାମ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କରୁଛୁଁ ପ୍ରଣାମ ॥ ୧୧
ଯେ ମହାବିଭୂତିର ପତି । ସକଳ ସିଦ୍ଧିଙ୍କର ସ୍ଥିତି ॥ ୧୨

ସଂଭବ ହୋଏ ଯାହାଠାର । ତାଙ୍କୁ ମୋହର ନମସ୍କାର ॥ ୧୩
୫ ହେ ଈଶ ! ତୁମ୍ଭେ ଯଥାର୍ଥରେ । କୃପାରେ, ଭୂତିରେ, ତେଜରେ ॥ ୧୪
ଓଜେ, ମହିମାରେ ସେବିତ । ଇତର ସର୍ବଗୁଣେ ଯୁତ ॥ ୧୫
ତେଣୁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କଲୁଁ ସ୍ତୁତି । ଯେ ଭଗବାନ ବିଭୁମୂର୍ତ୍ତି ॥ ୧୬
୬ ପରମେଶ୍ୱରପ୍ରାୟ ହୋଇ । ସର୍ବଲକ୍ଷଣ ଛନ୍ତି ଯହିଁ ॥ ୧୭
ହେ ମହାଭାଗେ ! ମହାମାୟେ !। ହେ ଲୋକମାତ ! ବିଷ୍ଣୁଜାୟେ ॥ ୧୮
ତୁମ୍ଭେ ମୋଠାରେ ହୁଅ ପ୍ରୀତି । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୋହର ପ୍ରଣତି ॥ ୧୯
୭ ଯେ ଭଗବାନ ବାସୁଦେବ । ମହାପୁରୁଷ, ଅନୁଭାବ ॥ ୨୦
୮ ମହତ ଅଟଇ ଯାହାର । ଯେ ମହାବିଭୂତିଈଶ୍ୱର ॥ ୨୧
ତାହାଙ୍କୁ ମୋର ନମସ୍କାର । ମହାବିଭୂତିତୁଲେ ତାର ॥ ୨୨
ବଳି କରୁଛି ସମର୍ପଣ । ଏ ବିଷ୍ଣୁପୂଜନମନ୍ତ୍ରେଣ ॥ ୨୩
କରେ ବିଷ୍ଣୁର ଆବାହନ । ଯେ ଅର୍ଘ୍ୟ, ପାଦ୍ୟ, ଆଚମନ ॥ ୨୪
ସ୍ନାନ, ବସନ, ଉପବୀତ । ଭୂଷଣ ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପଯୁତ ॥ ୨୫
ଯେ ଧୂପ, ଦୀପ, ଉପହାର । ଏ ଆଦି ନାନା ଉପଚାର ॥ ୨୬
ଏମାନ ସମାହିତ ହୋଇ । ଅର୍ପିବ ବିଷ୍ଣୁଠାରେ ନେଇ ॥ ୨୭
ଯେ ଉପହାର ଥିବ ହୋଇ । ତହିଁ ଯେ ଅବଶେଷ ରହି ॥ ୨୮
ତା' ବାର ଆହୁତି ଅଗ୍ନିରେ । ହୋମ କରିବ ଏ ମନ୍ତ୍ରରେ ॥ ୨୯
ପ୍ରଣବ ନମୋ ଭଗବାନ । ମହାପୁରୁଷ ପଞ୍ଚବର୍ଣ୍ଣ ॥୩୦
ମହାବିଭୂତିପତି ପୁଣି । ଚତୁର୍ଥୀ ତିନିଅନ୍ତେ ପୁଣି ॥ ୩୧
ତଦନ୍ତେ ବହ୍ନିଜାୟା ହୋଇ । ହୋମର ମନ୍ତ୍ର ଅଟେ ଏହି ॥ ୩୨
୯ ସକଳ ସମ୍ପତ୍ତିମାନଙ୍କୁ । ଯେବେ ବାଞ୍ଛିବ ଲଭିବାକୁ ॥୩୩
ମଙ୍ଗଳଙ୍କର ଅତିଶୟେ । ଉତ୍ପତ୍ତି ଯାଙ୍କଠାରୁ ହୋଏ ॥୩୪
ବରଦ ସେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଶ୍ରୀପତି । ତାଙ୍କୁ ଭକ୍ତିରେ ପୂଜେ ନିତି ॥୩୫
୧୦ ଭକ୍ତିପ୍ରଣତ ଚିତ୍ତରେ । ଦଣ୍ଡପ୍ରାୟକ ଧରଣୀରେ ॥୩୬
ପ୍ରଣାମ କରି ଦଶ ବାର । ମନ୍ତ୍ର ଜପିବ ତଦନ୍ତର ॥୩୭
ଜପ ହୁଅନ୍ତେ ଅବସାନ । ସ୍ତୋତ୍ରକୁ କରିବ ପଠନ ॥୩୮
୧୧ ବିଶ୍ୱର ବିଭୁ ତୁମ୍ଭେ ଦୁଇ । ଜଗତ ଶ୍ରେଷ୍ଠକାରଣ ହିଁ ॥ ୩୯
ଅଟଇ ଏ ସୂକ୍ଷ୍ମ ପ୍ରକୃତି । ଦୁର୍ଲଙ୍ଘ୍ୟ ଯେ ମାୟାଶକତି ॥ ୪୦
୧୨ ତାର ସାକ୍ଷାତ ଅଧୀଶ୍ୱର । ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ପୁରୁଷ ପର ॥ ୪୧
ତୁମ୍ଭେ ସକଳଯଜ୍ଞମୂର୍ତ୍ତି । ଇଜ୍ୟାରୂପରେ ଏହା ଖ୍ୟାତି ॥ ୪୨
ସକଳ କ୍ରିୟା ଏ ବିଦିତା । ତୁମ୍ଭେ ସେ ଫଳର ଭୁକତା ॥୪୩
୧୩ ଦୃଶ୍ୟ ପ୍ରପଞ୍ଚ ଦେବୀ ଏହି । ଯେ ଏକାଂ[୧] ଦେଖାଉଛି ରହି ॥ ୪୪
ବିଷୟମାନଙ୍କୁ ଯେ ପୁଣ । ଭୁଞ୍ଜଇ ସେ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରମାଣ ॥ ୪୫

୧ । ଏହା ।

ସର୍ବ ଶରୀରଧାରୀଙ୍କର	। ଯେ ଆତ୍ମା ସେ ତୁମ୍ଭେ ଈଶ୍ୱର	॥ ୪୬
ଶରୀର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଆଶୟା[୧]	। ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ଅଟେ ଦେବୀ ଶ୍ରିୟା	॥ ୪୭
ଯେ ନାମ ରୂପ ହୋଇ ଖ୍ୟାତି	। ସେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଦେବୀ ଭଗବତୀ	॥ ୪୮
ସେ ନାମ ରୂପର ପ୍ରକାଶ	। ଆଧାର ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ଈଶ	॥ ୪୯
୧୪ ତୁମ୍ଭେ ଯେମନ୍ତ ତ୍ରିଲୋକର	। ବରଦ ଦୁହେଁ ପରସ୍ପର	॥ ୫୦
ଆହେ ଉତ୍ତମଶ୍ଳୋକ ଯେତେ	। ମୋର ମଙ୍ଗଳ ଏ ଜଗତେ	॥ ୫୧
ସେମାନେ ସେହି ପରକାରେ	। ସତ୍ୟ ହୁଅନ୍ତୁ ନିରନ୍ତରେ	॥ ୫୨
୧୫ ବରଦାୟକ ଯେ ଶ୍ରୀପତି	। ଲକ୍ଷ୍ମୀସହିତେ ତାଙ୍କୁ ସ୍ତୁତି	॥ ୫୩
କରିଣ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ	। ନୈବେଦ୍ୟ ଆଦି ଯେ ସେଠାରେ	॥ ୫୪
ତା' ଆଢ଼େ[୨] କରି ଆଚମନ	। ଦେଇଣ କରିବ ପୂଜନ	॥ ୫୫
୧୬ ସ୍ତୋତ୍ରରେ ଭକ୍ତିନମ୍ର ଚିତ୍ତେ	। ସ୍ତୁତିକି କରିବ ତଦନ୍ତେ	॥ ୫୬
ଯଜ୍ଞଉଚ୍ଛିଷ୍ଟକୁ ଆଘ୍ରାଣ	। କରି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ପୂଜେ ପୁଣ	॥ ୫୭
୧୭ ପତିକି ପରମ ଭକ୍ତିରେ	। ପୂଜିବ ଈଶ୍ୱରବୁଦ୍ଧିରେ	॥ ୫୮
ସେ ସେହି ପ୍ରିୟ ଦ୍ରବ୍ୟଙ୍କରେ	। ଭଜିବ ତାକୁ ନିରନ୍ତରେ	॥ ୫୯
ପତ୍ନୀର ଉଚ୍ଚାବଚ ହୋଇ	। ଯେ କର୍ମମାନ ଅବା ତହିଁ	॥ ୬୦
ପତିହିଁ ପ୍ରେମଶୀଳ ହୋଇ	। ସ୍ୱୟେଂ ତା' ବିହିତ କରଇ	॥ ୬୧
୧୮ ପତିପତ୍ନୀଙ୍କର ମଧ୍ୟରେ	। ଏକ ହିଁ ଯେବେ ବ୍ରତ କରେ	॥ ୬୨
ସେ ଫଳ ଦୁହିଁଙ୍କରି ହୋଇ	। ପତ୍ନୀ ଅଯୋଗ୍ୟ ହୋନ୍ତେ ତହିଁ	॥ ୬୩
ପତି ହୋଇଣ ସମାହିତ	। ବିଧାନ କରିବ ଏ ବ୍ରତ	॥ ୬୪
୧୯ ଧରନ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁର ଏ ବ୍ରତ	। ଛିନ୍ଦାଇ[୩] ନାହିଁ କଦାଚିତ	॥ ୬୫
ଏରୂପେ ନିୟମ ଯେ ହୋଇ	। ତାହାକୁ ଆସ୍ଥା କରି ଥାଇ	॥ ୬୬
ଦିନକୁ ଦିନ ମଣ୍ଡନରେ	। ମାଳ ଚନ୍ଦନ ଉପହାରେ	॥ ୬୭
ଭକ୍ତିରେ ପୂଜିବ ବିପ୍ରଙ୍କୁ	। ସଧବା ବଧୂଙ୍କୁ ଦେବଙ୍କୁ	॥ ୬୮
୨୦ ନିଜ ହୃଦୟେ ବିସର୍ଜନ	। କରିଣ ଦେବତାଙ୍କୁ ପୁଣ	॥ ୬୯
ଆପଣା ବିଶୁଦ୍ଧିନିମିତ୍ତେ	। ସମସ୍ତ କାମସିଦ୍ଧି ଅର୍ଥେ	॥ ୭୦
ଅଗ୍ରେ ତାହାଙ୍କ ନିବେଦନ	। ଆପଣେ କରିବ ଭୋଜନ	॥ ୭୧
୨୧ ଏ ପୂଜାବିଧିରେ ଦ୍ୱାଦଶ	। ମାସକୁ ନେଇଣ ବରଷ	॥ ୭୨
କାର୍ତ୍ତିକ ମାସ ପ୍ରାନ୍ତ ଦିନ	। ଉପାସ କରେ ସତୀ ଜନ	॥ ୭୩
୨୨ ପ୍ରଭାତେ ଆଚମନ କରି	। କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପୂର୍ବପ୍ରାୟ କରି	॥ ୭୪
ପୂଜା କରିଣ ତଦନ୍ତରେ	। ଯେ ପାକ ହୋଇଥାଇ କ୍ଷୀରେ	॥ ୭୫
ସେ ଚରୁ ଘୃତର ସହିତେ	। ହୋମ କରିବ ଶୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେ	॥ ୭୬
ଯେ ଜାଣିଥିବ ଆତ୍ମଗତି	। ଏମନ୍ତ ଅଟଇ ଯେ ପତି	॥ ୭୭

୧ । ଆଶୟା । ୨ । ଆଢ଼େକରି=ବାହାର କରି, ଆଢ଼େଇ ଦେଇ ।
୩ । ଛିନ୍ଦାଇ=ଛିଣ୍ଡାଇ ।

ସେ ପାକଯଜ୍ଞ[୧] ବିଧାନରେ	ବାର ଆହୁତି ହୋମ କରେ	॥ ୭୮
ବହୁତ ଭୋଜନରେ ପୁଣ	ଭୁଞ୍ଜାଇ ଦ୍ୱାଦଶ ବ୍ରାହ୍ମଣ	॥ ୭୯
୨୩ ଉଦକପାତ୍ରରେ ସହିତ	ଗୁଡ଼ମାନଙ୍କରେ ସଂଯୁତ	॥ ୮୦
ତିଳମାନଙ୍କୁ ହେ ରାଜନ !	ତାହାଙ୍କୁ କରିବ ପ୍ରଦାନ	॥ ୮୧
ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ହୋଇ ତୋଷ	ପଢିବେ ଯେବଣ ଆଶିଷ	॥ ୮୨
ତା' ଶିରେ ଘେନିଣ ଭକ୍ତିରେ	ପ୍ରଣାମ କରି ତାଙ୍କୁ ଶିରେ	॥ ୮୩
ସେ ବିପ୍ରଙ୍କର ଅନୁଜ୍ଞାରେ	ଭୁଞ୍ଜିବ ତହିଁର ଉତ୍ତାରେ	॥ ୮୪
୨୪ କରି ଆଗ୍ରର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଆଗରେ	ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସହିତରେ	॥ ୮୫
ପତ୍ନୀକି କରିବ ପ୍ରଦାନ	ଚରୁଶେଷକୁ ହୋଇ ମୌନ	॥ ୮୬
ଶୋଭନପୁତ୍ର ଯେଣେ ଜାତ	ସୁସଉଭଗ ହିଁ ପ୍ରାପତ	॥ ୮୭
୨୫ ଏ ବ୍ରତ ଅଟଇ ବିଭୁର	ଏ ଜଗତରେ ଏହା ନର	॥ ୮୮
ବିଧିମନ୍ତେ[୨] ଆଚରିଥାଇ	ବାଞ୍ଛିତ ଅର୍ଥକୁ ଲଭଇ	॥ ୮୯
ଏହି ବ୍ରତକୁ ଆସ୍ଥା କରି	ସଉଭାଗ୍ୟକୁ ଲଭେ ନାରୀ	॥ ୯୦
ସୁତ ସପଦ ଜୀବପତି	ଲଭଇ ପୁଣ ଗୃହ କୀର୍ତ୍ତି	॥ ୯୧
୨୬ ଯେ ପତି ସମଗ୍ରଲକ୍ଷଣ	କନ୍ୟା ତାହାକୁ ଲଭେ ପୁଣ	॥ ୯୨
୨୭ ନ ଥାଇ ଯାର ପୁତ୍ର ପତି	ଅପାପୀ ହୋଏ, ଲଭେ ଗତି	॥ ୯୩
ଯାହାର ପୁତ୍ର ମରିଥାଇ	ସେ ଜୀବବତ୍ସା ପୁଣ ହୋଇ	॥ ୯୪
ଯେ ହୋଇଥାଇ ଧନେଶ୍ୱରୀ	କର୍ମେ ଦୁର୍ଭଗା ହୋଏ ନାରୀ	॥ ୯୫
ସେ ପୁଣ ସୁଭଗା ହୁଅଇ	ଯେ ବା ଅରୂପା ହୋଇ ଥାଇ	॥ ୯୬
ଶ୍ରେଷ୍ଠରୂପକୁ ସେ ଲଭଇ	ଯେ ପୁଣ ରୋଗୀ ହୋଇଥାଇ	॥ ୯୭
ବିଶିଷ୍ଟ ରୋଗରୁ ବହନ	ମୁକତ ହୁଅଇ ସେ ଜନ	॥ ୯୮
ଇନ୍ଦ୍ରିୟଙ୍କର ସଙ୍ଗେ ସେହି	ଅରୋଗ ଦେହକୁ ଲଭଇ	॥ ୯୯
ଯେ ଅଭ୍ୟୁଦୟକର୍ମଠାଇଁ	ଏହା ପଢ଼ନ୍ତେ ବର୍ତ୍ତିଥାଇ	॥ ୧୦୦
ଅନନ୍ତତୃପ୍ତି ହୋଏ ତାର	ପିତୃଦେବତାମାନଙ୍କର	॥ ୧୦୧
୨୮ ହୋମପ୍ରାନ୍ତରେ ହୁତାଶନ	କମଳା ଦେବ ଭଗବାନ	॥ ୧୦୨
ଏମାନେ ସତୋଷ ହୁଅନ୍ତି	ସମସ୍ତ କାମକୁ ଦିଅନ୍ତି	॥ ୧୦୩
ହେ ନୃପ ! ମରୁତଙ୍କ ଜନ୍ମ	ଅଟଇ ଅତିଶୟ ପୁଣ୍ୟ	॥ ୧୦୪
ଦିତିର ମହତ ଯେ ବ୍ରତ	ମୁଁ ତୋତେ କଲି ତା' ବିଖ୍ୟାତ	॥ ୧୦୫
କୃଷ୍ଣଚରଣ ଚିନ୍ତି ଚିତ୍ତେ	ଷଷ୍ଠ ସ୍କନ୍ଧକୁ ଭାଷାଗୀତେ	॥ ୧୦୬
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବଂଧୁ ଭଣେ	ସୁଜନେ ତୋଷ ହୁଅ ଏଣେ	॥ ୧୦୭
ମୋର ନ ଧର କବିଦୋଷ	ମୁଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ଦାସ	॥ ୧୦୮
ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ଚରଣେ	ମତି ମୋ' ରହୁ ଅନୁକ୍ଷଣେ	॥ ୧୦୯
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ଦୀନଜନବନ୍ଧୁ	ତୁମ୍ଭ ସେବକ ଦୀନବନ୍ଧୁ	॥ ୧୧୦

୧ । ପାକଯଜ୍ଞ=ପାର୍ବଣସ୍ଥାଳୀପାକ । ୨ । ବିଧିବନ୍ତେ ।

ଶ୍ରୀପୁରୁଷୋତ୍ତମନିକଟ । ବ୍ରାହ୍ମଣଶାସନ ପ୍ରକଟ ॥ ୧୧୧
ତା'ନାମ ବାମଦେବପୁର । କୌସ୍ତସମାନଙ୍କ ମନ୍ଦିର ॥ ୧୧୨
ଯେ ବାମଦେବ ବାଜପେୟୀ । ସେ ଗ୍ରାମ ଥିଲେ ଦାନ ପାଇ ॥ ୧୧୩
ଯେ ବାଜପେୟୀ ସର୍ବେଶ୍ୱର । ଅଟନ୍ତି ତାହାଙ୍କ କୁମର ॥ ୧୧୪
ତାହାଙ୍କ ସୁତ ବାଜପେୟୀ । ଯେ ଦୁର୍ଗାଦାସ ନାମ ହୋଇ ॥ ୧୧୫
ବାଲୁଙ୍କି ଦୀକ୍ଷିତ ନାମରେ । ସମ୍ଭବ ତାଙ୍କର କୁମରେ ॥ ୧୧୬
ତାଙ୍କ ତନୁଜ ଜୀବଦାସ । ମିଶ୍ର ନାମରେ ସେ ପ୍ରକାଶ ॥ ୧୧୭
ମଧୁସୂଦନ ତାଙ୍କ ସୁତ । ସେ ମଧୁସୂଦନ ମୋ ତାତ ॥ ୧୧୮
ମୋହର ଦୀନବନ୍ଧୁନାମ । [1]ଯେ ବୈତରଣୀତଟେ ଗ୍ରାମ ॥ ୧୧୯
ମୁକୁନ୍ଦପୁର ନାମେ ଖ୍ୟାତ । ସେ ଗ୍ରାମେ ଅଟନ୍ତି ଯେ ସ୍ଥିତ ॥ ୧୨୦
ବୈଷ୍ଣବ ବୃନ୍ଦାବନ ଦାସ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଭକ୍ତିରେ ଲାଳସ ॥ ୧୨୧
ଶ୍ରୀନିତ୍ୟାନନ୍ଦପରିବାର । ଅଟନ୍ତି ଅତି ଶୁଦ୍ଧାଗ୍ରର ॥ ୧୨୨
ଯେ ଅଟେ ତାହାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ । ବୈଷ୍ଣବ ଜୟରାମ ଦାସ ॥ ୧୨୩
ତାଙ୍କ ପ୍ରୀତିରେ ବଶହେଲି । ଶ୍ରୀଭାଗବତ ଗୀତ କଲି ॥ ୧୨୪
ଗୌଡ଼ ବାରାଣସୀ ଉତ୍କଳ । ଏ ତିନି ଦେଶ ପୋଥି ଠୁଳ ॥ ୧୨୫
କରିଣ ଶୁଦ୍ଧାଶୁଦ୍ଧ ଜାଣି । ଗୀତକୁ ରଚିଲି ପ୍ରମାଣି ॥ ୧୨୬
ସୁଜନମାନେ ମୋର ଦୋଷ । ନ ଧର ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ଦାସ ॥ ୧୨୭

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଷଷ୍ଠସ୍କନ୍ଧେ ପୁଂସବନବ୍ରତ କଥନଂ ନାମ
ଏକୋନବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଭୀମସ୍ୟାପି ରଣେ ଭଙ୍ଗୋ ମୁନେରପି ମତିଭ୍ରମଃ ।
ଯଦି ଶୁଦ୍ଧମଶୁଦ୍ଧଂ ବା ମମ ଦୋଷୋ ନ ବିଦ୍ୟତେ ॥

ସମାପ୍ତୋଽୟଂ ଷଷ୍ଠସ୍କନ୍ଧଃ

ମାତ୍ରାପଦଶ୍ଳୋକବିସର୍ଗବର୍ଣ୍ଣା
ନ୍ୟୂନାଧିକା ଯେ ମମ ପାଠଦୋଷାଃ ।
ଅନ୍ୟେଽପି ଦୋଷା ମମ ଦେବ ! ସହ୍ୟା
ଯତୋଽହମଜ୍ଞୋ ଜନିତସ୍ତ୍ୱୟୈବ ॥

ରାମଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ଭୂପତେଃ ପଞ୍ଚଦଶାଙ୍କେ କର୍କଟେ ଶ୍ରାବଣେ ମଳପୂର୍ଣ୍ଣିମାଚନ୍ଦ୍ରବାସର-
ଶେଷେଽୟଂ ଲିଖିତୋ ବାଲୁଙ୍କେଶ୍ୱରମିଶ୍ରଶର୍ମଣା ।

---

୧ । ଖଣ୍ଡପଡ଼ାଦୁର୍ଗେ ବିଶ୍ରାମ ॥
କରିଛି ତହିଁର ଭୂପତି । ସେ ଗୁରୁବୈଷ୍ଣବେ ଭଗତି ॥
ସେ ଦାତା ଧୀର ସତ୍ୟଭାଷୀ । ଶ୍ରୀଭାଗବତଗ୍ରନ୍ଥାଭ୍ୟାସୀ ॥
ନାମ ଅଟଇ ତାହାଙ୍କର । ମଙ୍ଗରାଜ ବାଲୁଙ୍କେଶ୍ୱର ।
ତାଙ୍କ ପ୍ରୀତିରେ ବଶ ହେଲି । ଭାଗବତକୁ ଗୀତ କଲି ॥ (ପାଠାନ୍ତର)

ସପ୍ତମ ସ୍କନ୍ଧ

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ

ସ୍ୱଭକ୍ତପକ୍ଷପାତେନ ତଦ୍‌ବିପକ୍ଷବିଦାରଣମ୍ ।
ନୃସିଂହମଦ୍ଭୁତଂ ବନ୍ଦେ ପରମାନନ୍ଦବିଗ୍ରହମ୍ ।। ୧
ଉକ୍ତିଃ ପଞ୍ଚଦଶାଧ୍ୟାୟୈଃ ସପ୍ତମେ ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟତେଽଧୁନା ।
ଊତିଷ୍ଟ ବାସନା ପ୍ରୋକ୍ତା ତତ୍ତତ୍‌କର୍ମାନୁସାରିଣୀ ।। ୨
ଅଶୁଭା ଚ ଶୁଭା ଚେତି ଦ୍ୱିଧା ସା ହେତୁଭେଦତଃ ।
ଅଶୁଭା ମହତାଂ କୋପାତ୍ ଶୁଭା ମହଦନୁଗ୍ରହାତ୍ ।। ୩
ନୃହରିଦ୍ୱାଃସ୍ଥୟୋର୍ଯଦ୍‌ବଦ୍ ବୈକୁଣ୍ଠେ ବସତୋରପି ।
ଚତୁଃସନରୁଷା ବିଷ୍ଣୁଦ୍ୱେଷାଦ୍ୟଶୁଭବାସନା ।। ୪
ଯଥା ଚ ଦୈତ୍ୟଗର୍ଭେଽପି ପ୍ରହ୍ଲାଦସ୍ୟ ସତଃ ସ୍ଥିରା ।
ନାରଦାନୁଗ୍ରହାଦାସ ବିଷ୍ଣୌ ସଦ୍‌ଭକ୍ତିବାସନା ।। ୫
ସ୍ୱଭକ୍ତଂ ଚ ସଦା ବିଷ୍ଣୁର୍ଦ୍ୱିଷନ୍ତମପି ରକ୍ଷତି ।
ତୃତୀୟେ ତୁ ଭବେଦ୍ ଦ୍ୱାଃସ୍ଥାବକରୋଦାତ୍ମସାତ୍ ପ୍ରଭୁଃ ।। ୬
ଅତୋ ମନୀଷିଣା ଯତ୍ନଃ କାର୍ଯ୍ୟୋ ମହଦନୁଗ୍ରହେ ।
ଇତ୍ୟେତଦର୍ଥମୂତୀନାମତ୍ର ଲକ୍ଷଣମୁଚ୍ୟତେ ।। ୭
ତତ୍ରାଦୌ ଦଶଭିର୍ଦୈତ୍ୟତତ୍‌ସୁତ୍ରମତିଭେଦତଃ ।
ମହତ୍‌କୋପାନୁକମ୍ପୋତ୍‌ଥବାସନାଭେଦ ଉଚ୍ୟତେ ।। ୮
ସଦ୍‌ବାସନା ଚ ଯୁଜ୍ୟେତ କର୍ମଭିଃ ଶୁଦ୍ଧଚେତସଃ ।
ପରୈସ୍ତୁ ପଞ୍ଚଭିସ୍ତସ୍ମାତ୍ କ୍ରିୟତେ ଧର୍ମନିଶ୍ଚୟଃ ।। ୯
ତତ୍ର ତୁ ପ୍ରଥମେଽଧ୍ୟାୟେ ହିରଣ୍ୟକଶିପୋଃ ସୁତେ ।
ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତେ ବିରୋଧସ୍ତୁ ବିପ୍ରଶାପଜ ଈର୍ଯ୍ୟତେ ।। ୧୦

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୧	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚରଣନଳିନ	। ହୃଦୟେ କରିଣ ଚିନ୍ତନ	।।	୧
	ସଜ୍ଜନମାନଙ୍କର ହିତେ	। ସପ୍ତମ ସ୍କନ୍ଧ ଭାଷାଗୀତେ	।।	୨
	ବର୍ଣ୍ଣନ କରୁଛି ମୋହର	। ଦୋଷ ସୁଜନେ କ୍ଷମାକର	।।	୩
	ଯହିଁରେ ବକ୍ତା ବ୍ୟାସସୁତ	। ଶ୍ରୋତା ନୃପତି ପରୀକ୍ଷିତ	।।	୪
	ଗ୍ରନ୍ଥ ନିର୍ମାଣକର୍ତ୍ତା ବ୍ୟାସ	। ତହିଁ ମୋର କି ଅବକାଶ	।।	୫
	ତଥାପି ଯାହା ଭଗବାନ	। ହୃଦୟେ କଲେ ନିୟୋଜନ	।।	୬
	ଅନ୍ୟଥା କରିବାକୁ ତାହି	। କେ ଅଛି ନରଦେହ ବହି	।।	୭
	ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କର ଯା' ଅନ୍ୟଥା	। କରି ନପାରନ୍ତି ସର୍ବଥା	।।	୮

ଶୁକଚରଣେ ଦେଇ ଶିର । ପୁଛେ[୧] ପରୀକ୍ଷ ନୃପବର ॥ ୯
ସର୍ବପ୍ରାଣୀଙ୍କର ସମାନ । ଯେ ପ୍ରିୟ ମିତ୍ର ଭଗବାନ ॥ ୧୦
ହେ ବିପ୍ର ! ଇନ୍ଦ୍ରନିମିତ୍ତରେ । ଦୈତ୍ୟମାନଙ୍କୁ କି ହେତୁରେ ॥ ୧୧
ସ୍ୱୟେଂ ବିନାଶିଲେ ଗୋସାଇଁ । ବିଷମଲୋକପ୍ରାଏ ହୋଇ ॥ ୧୨
୨ ସାକ୍ଷାତ ଅଟେ ଯେ ନିର୍ଗୁଣ । ପରମାନନ୍ଦ ରୂପ ପୁଣ ॥ ୧୩
ଅମରଗଣଙ୍କରେ ଆନ । ନାହିଁ ତାହାର ପ୍ରୟୋଜନ ॥ ୧୪
ବିଦ୍ୱେଷ ଉଦ୍‌ବେଗ ଯେ ଦୁଇ । ଅସୁରଙ୍କର ଠାରୁ ନାହିଁ ॥ ୧୫
୩ ନିଗ୍ରହ ଅନୁଗ୍ରହ ଆଦି । ବିଷ୍ଣୁର ଗୁଣ ଯେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥ ୧୬
ତହିଁକି ପ୍ରତି ଅତିଶୟ । ଯେ ଜାତ ଆମ୍ଭର ସଂଶୟ ॥ ୧୭
ହେ ମହାଭାଗ ! ତା ଛେଦନ । କରିବାକୁ ହୁଅ ଭାଜନ ॥ ୧୮

ଶ୍ରୀଋଷିରୁବାଚ

୪ ହେ ମହାରାଜ ! ତୁମ୍ଭେ ଭଲ । ପ୍ରଶ୍ନ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ପଚାରିଲ ॥ ୧୯
ଅଦ୍ଭୁତ ଚରିତ ହରିର । ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଯେ ପ୍ରହରାଦର ॥ ୨୦
ବିଷ୍ଣୁଭଗତିବିବର୍ଦ୍ଧନ । କରଇ ଯେବଣ ଆଖ୍ୟାନ ॥ ୨୧
୫ ନାରଦଆଦି ଋଷିଜନ । ଗାଆନ୍ତି ଯା' ପରମପୁଣ୍ୟ ॥ ୨୨
ବ୍ୟାସଙ୍କୁ କରି ନମସ୍କାର । କହିବା କଥାକୁ ହରିର ॥ ୨୩
୬ ନିର୍ଗୁଣ, ପ୍ରକୃତିରୁ ପର । ଅଜ, ଅବ୍ୟକ୍ତ ଯେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୨୪
ସ୍ୱମାୟାଗୁଣକୁ ସେ ପାଇ । ବାଧ୍ୟବାଧକତ୍ୱକୁ ଯାଇ ॥ ୨୫
୭ ଯେ ସତ୍ତ୍ୱ ରଜ ତମ ହୋଇ । ତ୍ରିଗୁଣ ବିଖ୍ୟାତ ଅଟଇ ॥ ୨୬
ପ୍ରକୃତିଗୁଣ ସେ ଅଟନ୍ତି । ଆତ୍ମାର ଗୁଣ ସେ ନୁହନ୍ତି ॥ ୨୭
ହେ ନୃପ ! ହାନିବୃଦ୍ଧି ଯେହିଁ[୨] । ତାଙ୍କର ଏକକାଳେ ନୋହି ॥ ୨୮
୮ ସତ୍ତ୍ୱର ଜୟକାଳେ ସେହି । କାଳକୁ ଅନୁଗତ ହୋଇ ॥ ୨୯
ଭଜିଲେ ଋଷିଙ୍କି ଦେବଙ୍କୁ । ରଜସମୟେ ଅସୁରଙ୍କୁ ॥ ୩୦
ତମର ଜୟ ଯେଉଁକାଳେ । ଯକ୍ଷରାକ୍ଷସଙ୍କୁ ସେ ବେଳେ ॥ ୩୧
୯ ଯେସନେ କାଷ୍ଠାଦିରେ ଜ୍ୟୋତି । ପାତ୍ରେ ଯେସନେ ଜଳସ୍ଥିତି ॥ ୩୨
ଆକାଶ ଘଟାଦିରେ ଥାଇ । ସେରୂପେ ନାନାରୂପେ ଶୋହି ॥ ୩୩
ଦେହରୁ ସୁରଆଦିଙ୍କର । ନୋହେ ବିବେଚନ ଗୋଚର ॥ ୩୪
ନିପୁଣ ଅଟନ୍ତି ଯେ ନରେ । କାର୍ଯ୍ୟଦରଶନଲିଙ୍ଗରେ ॥ ୩୫
ବିଗ୍ରହି ସ୍ୱଭାବକର୍ମାଦି । ଯେ ବାଦ ତାହାଙ୍କୁ ନିରୋଧି[୩] ॥ ୩୬
ପରମାତ୍ମାକୁ ସେ ଜାଣନ୍ତି । ଆତ୍ମାରେ ଅଟେ ଯାର ସ୍ଥିତି ॥ ୩୭
ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତାଦିରେ ଯେସନ । ଦାହକୁ କରି ଦରଶନ ॥ ୩୮

୧ । ପୁଛେ ୨ । ଦୁଇ ୩ । ନିଷେଧି ।

ଏଥିରେ ଅଛି ହୁତାଶନ । ଏରୂପେ ଜାଣେ ବିଜ୍ଞଜନ ।। ୩୯
{ଗନ୍ଧଦରଶନ୍ନୁଁ ଯେସନ । ବାୟୁକୁ ଜାଣେ ବୁଧ ଜନ ।। ୧}
୧୦ ଯେବଣ କାଳରେ ଈଶ୍ୱର । ଭୋଗନିମିତ୍ତରେ ଜୀବର ।। ୪୦
ଶରୀରମାନଙ୍କୁ ସର୍ଜନ । କରିବା ଅର୍ଥେ କରେ ମନ ।। ୪୧
ସେକାଳେ ଆପଣା ମାୟାରେ । ରଜକୁ ସର୍ଜେ ଏ ଭେଦରେ ।। ୪୨
ବିଚିତ୍ର ସେ ଶରୀରମାନ । ତହିଁ ବିହରିବାକୁ ମନ ।।୪୩
କରନ୍ତେ ଭିନ୍ନରୂପେ ପୁଣ । ସର୍ଜନା କରେ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ।।୪୪
ଭିନ୍ନ କରିଣ ତମୋଗୁଣ । ପ୍ରେରଇ ସଂହରନ୍ତେ ପୁଣ ।।୪୫
୧୧ ପ୍ରଧାନ ପୁରୁଷ ଯେ ବେନି । ତାଙ୍କୁ ନିମିତ୍ତ କରି ଘେନି ।।୪୬
ତାଙ୍କର ସହକାରୀ ହୋଇ । ଆଶ୍ରୟରୂପେ ଅଛି ଯେହି ।। ୪୭
କରେ ସେ କାଳକୁ ସର୍ଜନ । ଅମୋଘକର୍ତ୍ତା ଭଗବାନ ।। ୪୮
[୧] {ସେହି ପ୍ରକୃତିପୁରୁଷର । ଭୋଗମାନଙ୍କୁ ସେ ଈଶ୍ୱର ।।୪୯
ହେ ନରଦେବ ! ସବୁଠାରେ । ସଂପାଦେ ଯେବଣ କାଳରେ ।।୫୦
ସତ୍ତ୍ୱାଦି ଜୀବଗୁଣମାନେ । ଚେଷ୍ଟାକୁ କରନ୍ତି ସେଦିନେ ।।୫୧}
ଏ ଯେଉଁ କାଳ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ । ବୃଦ୍ଧିକି କରେ ଏଣୁ ପୁଣ ।। ୫୨
ମହତ ଅଟେ କୀର୍ତ୍ତି ଯାର । ହେଲେହେଁ କେବଳ ଈଶ୍ୱର ।।୫୩
ସୁରସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ସେ ବଢ଼ାନ୍ତି । ସତ୍ତ୍ୱପ୍ରଧାନ ଯେ ଅଟନ୍ତି ।।୫୪
ହେ ନୃପ ! ସେ ଦେବଙ୍କ ଅରି । ଯେ ରଜତମଗୁଣଧାରୀ ।।୫୫
ସେ ଅସୁରଙ୍କୁ ବିନାଶନ୍ତି । ଅମରପ୍ରିୟ ସେ ଅଟନ୍ତି ।।୫୬
୧୨ ଯେ ହରି ଦ୍ୱେଷାଦିରହିତ । ସେ କିଂପା କଲେ ଦୈତ୍ୟ ହତ ।।୫୭
ଏହି ବିଷୟେ ହେ ରାଜନ ! । ମହାଯଜ୍ଞରେ ଏକ ଦିନ ।।୫୮
ପୁଛନ୍ତେ ପୂର୍ବେ ପାଣ୍ଡୁସୁତ । ତାହାଙ୍କୁ ହୋଇ ତୋଷଚିତ୍ତ ।।୫୯
ଯେଉଁ ଚରିତ ଇତିହାସ । ନାରଦ କଲେକ ପ୍ରକାଶ ।।୬୦
୧୩ ପୂର୍ବେ ରାଜସୂୟଯଜ୍ଞରେ । ଶିଶୁପାଳର କୃଷ୍ଣଠାରେ ।।୬୧
୧୪ ଦେଖିଣ ଅତି ଅଦଭୁତ । ସାୟୁଜ୍ୟମୁକ୍ତି ପାଣ୍ଡୁସୁତ ।।୬୨
ବିସ୍ମୟମନେ ହେ ରାଜନ ! । ଶୁଣନ୍ତେ ସର୍ବ ମୁନିଜନ ।।୬୩
ସେଠାରେ ନାରଦ ଯେ ଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଏକଥା ପଚ୍ଚରିଲେ ।।୬୪

ଶ୍ରୀଯୁଧିଷ୍ଠିର ଉବାଚ

୧୫ ପରମ ତତ୍ତ୍ୱ ଯେ ଶ୍ରୀପତି । ତାହାଙ୍କଠାରେ ଯେ ପ୍ରାପତି ।।୬୫
ଏକାନ୍ତ ଭକ୍ତ ଯେ ମାନବ । ତାହାଙ୍କରି ହିଁ ଯେ ଦୁର୍ଲଭ ।।୬୬
ଶତ୍ରୁ ଚୈଦ୍ୟର ହେଲା ଜାତ । ଏକଥା ଅତି ଅଦଭୁତ ।।୬୭

ପ୍ରଥମ ବନ୍ଧନୀସ୍ଥିତ ପଦଟି ସ୍ୱାମିଟୀକାନୁସାରେ ରଚିତ ।
୧ । "ସର୍ବତ୍ର ଯତ୍ରୋଭୟସିଦ୍ଧିମାପ୍ନୁୟା-
ଲ୍ଲିଙ୍ଗାତ୍ମନୋ ଲିଙ୍ଗଗୁଣାଃ ଶ୍ୱସନ୍ତି ।" ଇତି ଖାଡ଼ଙ୍ଗାସଂପାଦିତ ଭାଗବତଗ୍ରନ୍ଥେ ଅଧିକଃପାଠଃ । ପଦ ୪୯-୫୧ ଏହାର ଅନୁବାଦ ।

୧୬ ହେ ମୁନି ! ଆମ୍ଭେ ଶୁଣିମାକୁ । ବାଞ୍ଛୁଁ ସର୍ବେ ଏ କଥାକୁ ॥ ୬୮
ବେଣକୁ ବିଷ୍ଣୁର ନିନ୍ଦାରେ । ଦ୍ୱିଜେ ପେଷିଲେ ନରକରେ ॥ ୬୯
୧୭ କୋମଳ ବଚନକୁ କହି । ପାରିଲାଦିନୁଁ ଆଦି[୧] ହୋଇ ॥ ୭୦
ପାପିଷ୍ଠ ଦମଘୋଷସୁତ । ଗୋବିନ୍ଦଠାରେ କୋପବନ୍ତ ॥ ୭୧
ଆଜ ହିଁ ଅଟେ ସେହିମତି । ଦନ୍ତବକ୍ର ହିଁ ଦୁଷ୍ଟ ଅତି[୨] ॥ ୭୨
୧୮ ଯେ ବିଷ୍ଣୁ ଅବ୍ୟୟ ଅଟନ୍ତି । ପରମ ବ୍ରହ୍ମରୂପେ ଖ୍ୟାତି ॥ ୭୩
ତାହାଙ୍କୁ ପୁଣ ପୁଣ କରି । ନିନ୍ଦା କରନ୍ତେ ଦୁହିଁଙ୍କରି ॥ ୭୪
କୁଷ୍ଠ ଜିହ୍ୱାରେ ଜାତ ନୋହି । ନ ଗଲେ ନରକକୁ ଦୁଇ ॥ ୭୫
୧୯ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ ଅଟେ ଧାମ ଯାର । କେମନ୍ତେ ସେ ବିଷ୍ଣୁର ଠାର ॥ ୭୬
ଲୟ[୩]କୁ ଲଭିଲେ ବହନେ । ଦେଖନ୍ତେ ସର୍ବ ଲୋକମାନେ ॥ ୭୭
୨୦ ଅଦ୍ଭୁତ ଅଟଇ ଏ ରୀତି । ମୋ ଚିତ୍ତ[୪] ଏହି କଥା ପ୍ରତି ॥ ୭୮
ଚଞ୍ଚଳ ହେଉଅଛି ବାୟେ[୫] । ଦୀପସଂବନ୍ଧୀ ଶିଖାପ୍ରାଏ ॥ ୭୯
ଏଥିରେ କି ଅଛି କାରଣ । ତୁମ୍ଭେ ସର୍ବଜ୍ଞ ତାହା ଭଣ ॥ ୮୦

ଶ୍ରୀବାଦରାୟଣିରୁବାଚ

୨୧ ରାଜାର ଶୁଣି ଏ ବଚନ । ନାରଦ ଋଷି ଭଗବାନ ॥ ୮୧
ଶୁଣନ୍ତେ ସଭାଲୋକମାନ । ରାଜାଙ୍କୁ କରି ସମ୍ବୋଧନ ॥ ୮୨
ମନରେ ହୋଇଣ ସନ୍ତୋଷ । କଥାକୁ କଲେକ ପ୍ରକାଶ ॥ ୮୩

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୨୨ ନିନ୍ଦାସତ୍କାର ତିରସ୍କାର । ସ୍ତୁତିନିମିତ୍ତେ କଳେବର ॥ ୮୪
କଳ୍ପିତ ହେ ନୃପ ! ଭୁବନେ । ପ୍ରକୃତିପୁରୁଷ-ଅଜ୍ଞାନେ ॥ ୮୫
୨୩ ହେ ନୃପ ! ଯେଉଁ ଅଭିମାନ । ସେ ଦେହେ ହୋଏ ଉତପନ ॥ ୮୬
୨୪ ମୁଁ, ମୋର ବୋଲିଣ ଯେମନ୍ତ । ବିଷମଭାବ ତେଣେ ଜାତ ॥ ୮୭
ଯେ ପୀଡ଼ା ତାଡ଼ନେ ନିନ୍ଦାରେ । ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ସଂଚରେ ॥ ୮୮
ଏ ଅଭିମାନବନ୍ଧ ଯହିଁ । ସେ ଦେହ ଯେବେ ବଧ ହୋଇ ॥ ୮୯
ତାହା' ବଧରେ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର । ବଧ ହିଁ ସଂଭବେ ଆବର ॥ ୯୦
ଅଖିଳ ଆତ୍ମା ଯେ ଈଶ୍ୱର । କୈବଲ୍ୟଭାବଗ୍ଧ ଯାହାର ॥ ୯୧
ସେରୂପେ ଅଭିମାନ ନାହିଁ । ପରମ ଦଣ୍ଡକର୍ତ୍ତା ଯେହି ॥ ୯୨
ଏ ପରମେଶ୍ୱରହିଂସନ । କେବଣ ହେତୁରେ କଳ୍ପନ ॥ ୯୩
୨୫ ସେ ଘେନି ବୈରାନୁବନ୍ଧରେ । ଭୟରେ ଅବା ନିର୍ବୈରରେ ॥ ୯୪
ସ୍ନେହେ କାମରେ ଅବା ମନ । ନିଯୋଜେ, ନ ଦେଖଇ ଭିନ୍ନ ॥ ୯୫
୨୬ ବୈରାନୁବନ୍ଧରେ ଯେମନ୍ତ । ଲଭେ ତନ୍ମୟତ୍ୱକୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ॥ ୯୬
ସେରୂପେ ଭକ୍ତିଯୋଗେ ନୋହେ । ମୋ ମନ ଏ ରୂପେ ନିଶ୍ଚୟେ[୬] ॥ ୯୭

---

୧ । ଆନ ୨ । ଦୁଷ୍ଟମତି ୩ । ଲୟ=ସାଯୁଜ୍ୟ ୪ । ବୁଦ୍ଧି ।
୫ । ବାୟେ=ବାୟୁଦ୍ୱାରା ୬ । ନିଶ୍ଚୟେ=ନିଶ୍ଚିତ କରେ ।

୨୭ ଯେବଣ କୀଟକୁ ଭ୍ରମର । ରୁନ୍ଧଇ କୁଟୀର ଭିତର ॥ ୯୮
ସେ କ୍ରୋଧଭୟଯୋଗେ ତାକୁ । ସ୍ମରନ୍ତେ ଲଭେ ତା' ରୂପକୁ ॥ ୯୯
୨୮ ମାୟାରେ ମନୁଜଆକାର । ଅଟନ୍ତି ଯେ କୃଷ୍ଣ ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୦୦
ଏରୂପେ ତାହାଙ୍କର ଠାରେ । ବଇରଭାବଚିନ୍ତନରେ ॥ ୧୦୧
ପାପକୁ ବିନାଶ ଯେ କଲେ । ଅନ୍ତେ ତାହାଙ୍କୁ ସେ ଲଭିଲେ ॥ ୧୦୨
୨୯ କାମରେ ଦ୍ୱେଷରେ ଭୟରେ । ସ୍ନେହେ, ଭକ୍ତିରେ କୃଷ୍ଣଠାରେ ॥ ୧୦୩
ଆବେଶ କରିଣ ମନକୁ । ଛାଡ଼ି ସେ କାମାଦି ପାପକୁ ॥ ୧୦୪
ଅନେକ ଲୋକ ତାହାଙ୍କର । ଗତିକି ଲଭିଲେ ସତ୍ୱର ॥ ୧୦୫
୩୦ କାମରୁ ଗୋପାଳଯୁବତୀ । ଭୟରୁ କଂସ ମହୀପତି ॥ ୧୦୬
ଚୈଦ୍ୟାଦି ରାଜାଏ ଦ୍ୱେଷରୁ । ବୃଷ୍ଣିଏ ସମ୍ବନ୍ଧବଶରୁ ॥ ୧୦୭
ସ୍ନେହବଶରୁ କରି ତୁମ୍ଭେ । ହେ ନୃପ ! ଭଗତିରୁ ଆମ୍ଭେ ॥ ୧୦୮
୩୧ ପୁରୁଷଠାରେ ପୁରୁଷର । କାମସଂଭବ ଅପ୍ରକାର ॥ ୧୦୯
ସେ ଘେନି ଭୟ ଦ୍ୱେଷ ଆଦି । ଯେ ପାଞ୍ଚ ଭଜନ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥ ୧୧୦
ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପ୍ରତି ବେଣ ଯେହି । ସେ ପାଞ୍ଚମଧ୍ୟେ ନୋହେ କେହି ॥ ୧୧୧
ସେ ଘେନି ନରକପତନ । ଲଭିଲା ପୂର୍ବେ ନୃପ ବେଣ ॥ ୧୧୨
ତେଣୁ କେହୁଣି ଉପାୟରେ । ମନ ନିବେଶେ କୃଷ୍ଣଠାରେ ॥ ୧୧୩
୩୨ ହେ ନୃପ ! ଦମଘୋଷସୁତ । ଯେ ଦନ୍ତବକ୍ରନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୧୧୪
ତୁମ୍ଭ ଜନନୀଭଗିନୀର । ସେ ବେନି ଅଟନ୍ତି କୁମର ॥ ୧୧୫
ସେ ବିଷ୍ଣୁପାରିଷଦବର । ଶାପୁଁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ॥ ୧୧୬
ବୈକୁଣ୍ଠସ୍ଥାନୁଁ ଚ୍ୟୁତ ହେଲେ । ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକରେ ସମ୍ଭବିଲେ ॥ ୧୧୭

ଶ୍ରୀଯୁଧିଷ୍ଠିର ଉବାଚ

୩୩ ହରିର ଅଟନ୍ତି ଯେ ଦାସ । ତାହାଙ୍କୁ କଲା ଯେ ସ୍ପରଶ ॥ ୧୧୮
ସେ ଶାପ କିରୂପ କାହାର । ଏକାନ୍ତ ଭକ୍ତ ଯେ ବିଷ୍ଣୁର ॥ ୧୧୯
ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ଅବିଷୟ ହୋଇ । ତାହାଙ୍କ ଜନ୍ମ ଶୋଭାପାଇ ॥ ୧୨୦
୩୪ ଜନ୍ମକୁ ଅଟେ ଯେ କାରଣ । ପ୍ରାକୃତ ଦେହେନ୍ଦ୍ରିୟପ୍ରାଣ ॥ ୧୨୧
ତେଣେ ଅଟନ୍ତି ଯେ ବିହୀନ । ବୈକୁଣ୍ଠପୁରବାସୀ ଜନ ॥ ୧୨୨
ତାଙ୍କର ପ୍ରାକୃତ ଦେହରେ । ସମ୍ବନ୍ଧସଂବନ୍ଧ ଯହିଁରେ ॥ ୧୨୩
ଏମନ୍ତ ଅଟେ ଯେ ଆଖ୍ୟାନ । ତୁଅ କହିବାକୁ ଭାଜନ ॥ ୧୨୪

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୩୫ ସନକ ଆଦି ଏକଦିନେ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୁତ୍ର ତ୍ରିଭୁବନେ ॥ ୧୨୫
ଇଚ୍ଛାରେ କରନ୍ତେ ଭ୍ରମଣ । ବିଷ୍ଣୁଲୋକକୁ ଗଲେ ପୁଣ ॥ ୧୨୬
୩୬ ଯେ ମରୀଚ୍ୟାଦି ପୂର୍ବେ ଜାତ । ତାଙ୍କରୁଁ ପୂର୍ବେ ଯେ ସଂଭୂତ ॥ ୧୨୭
ଛ' ପଞ୍ଚ ବରଷ କୁମର । ସମ ଅଟନ୍ତି ଦିଗମ୍ବର ॥ ୧୨୮
ତାହାଙ୍କୁ ମଣି ଶିଶୁପ୍ରାୟେ । ନିଷେଧ କଲେ ଦ୍ୱାରୀ ଦୁହେଁ ॥ ୧୨୯

୩୭ ସେମାନେ କୁପିତ ହୋଇଲେ । ଏରୂପେ ତାଙ୍କୁ ଶାପ ଦେଲେ ॥୧୩୦
ରଜରେ ତମରେ ରହିତ । ବିଷ୍ଣୁର ପାଦମୂଳ ଖ୍ୟାତ ॥ ୧୩୧
ଏଥିରେ ଥିବାକୁ ଭାଜନ । ନୁହଁ ହେ ତୁମ୍ଭେ ବେନି ଜନ ॥ ୧୩୨
ଏଣୁ ହେ ମୂର୍ଖେ ବେଗେ ଯାଅ । [1]ପାପିଷ୍ଠ ଦୈତ୍ୟଯୋନି ପାଅ ॥୧୩୩
୩୮ ଏମନ୍ତ ରୂପେ ଶାପ ପାଇ । ସ୍ୱସ୍ଥାନୁଁ ପଡ଼ନ୍ତେ ସେ ଦୁଇ ॥ ୧୩୪
କୃପାଳୁ ବ୍ରହ୍ମାର ନନ୍ଦନ । ବୋଇଲେ ପୁଣ ଏ ବଚନ ॥ ୧୩୫
ତିନି ଜନ୍ମରେ ତୁମ୍ଭ ସ୍ଥାନ । ପ୍ରାପତି ହୋଇବ କଞ୍ଚନ ॥ ୧୩୬
୩୯ ସେ ଦୁହେଁ ହେଲେ ଦିତିସୁତ । ଦୈତ୍ୟଦାନବରେ ବନ୍ଦିତ ॥ ୧୩୭
୪୦ ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ଅଗ୍ରଜ[2] । ହିରଣ୍ୟାକ୍ଷ ତାର ଅନୁଜ ॥ ୧୩୮
ହିରଣ୍ୟକଶିପୁକୁ ହରି । ମାଇଲେ ସିଂହରୂପ ଧରି ॥ ୧୩୯
ଧରନ୍ତେ ବରାହଶରୀର । ମହୀଉଦ୍ଧାରେ ଚକ୍ରଧର ॥ ୧୪୦
ଯେ ହିରଣ୍ୟାକ୍ଷ ନାମେ ଖ୍ୟାତ । ତାହାକୁ କଲେକ ନିହତ ॥ ୧୪୧
୪୧ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ନାମରେ ବିଦିତ । କେଶବପ୍ରିୟ ଯେଉଁ ସୁତ ॥ ୧୪୨
୪୨ ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ତାହାକୁ । ମନ କରନ୍ତେ ମାରିବାକୁ ॥୧୪୩
ମରଣନିମିତ୍ତରେ ନାନା । ପ୍ରକାରେ ରଚିଲା ଯାତନା ॥ ୧୪୪
ସମସ୍ତଭୂତ ଆତ୍ମଭୂତ । ସମଦରଶୀ ଯେଉଁ ସୁତ ॥ ୧୪୫
ଯେ ଅଟେ ଦ୍ୱେଷାଦିରହିତ । ବିଷ୍ଣୁର ତେଜରେ ବ୍ୟାପତ[3] ॥ ୧୪୬
ତାହାକୁ ନାନା ଉପାୟରେ । ଶକ୍ତ ନୋହିଲା ମାରିବାରେ ॥ ୧୪୭
୪୩ ସେ ଦୁହେଁ ପୁଣ ତଦନ୍ତରେ । ଜନ୍ମିଲେ କେଶିନୀ-ଉଦରେ ॥ ୧୪୮
ବିଶ୍ରବାଋଷିଙ୍କର ସୁତ । ରାବଣ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ଖ୍ୟାତ ॥ ୧୪୯
ହୋଇଲେ ରାକ୍ଷସଶରୀର । ସକଳଲୋକତାପକର ॥ ୧୫୦
୪୪ ରାଘବ ହୋଇଣ ତହିଁରେ । ଶାପମୁକତିନିମିତ୍ତରେ ॥ ୧୫୧
ତାହାଙ୍କୁ କଲେକ ସଂହାର । ହେ ନୃପ ! ବୀର୍ଯ୍ୟ ଯେ ରାମର ॥ ୧୫୨
ତୁମ୍ଭେ ତା' କରିବ ଶ୍ରବଣ । ମାର୍କଣ୍ଡେୟର ମୁଖୁଁ ପୁଣ ॥୧୫୩
୪୫ ତୁମ୍ଭ ମାତାର ସ୍ୱସାସୁତ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ହୋଇଲେ ସେ ଜାତ ॥ ୧୫୪
ବିଷ୍ଣୁର ଚକ୍ରେ ପାପ ହତ । ଏବେ ସେ ହୋଇଲେ ମୁକତ ॥ ୧୫୫
୪୬ ତୀବ୍ର ବଇରାନୁବନ୍ଧନ । ସେ ଦୁହିଁଙ୍କରି ଯେଉଁ ଧ୍ୟାନ ॥ ୧୫୬
ବିଷ୍ଣୁ ସାମ୍ୟକୁ ତେଣେ ଗଲେ । ବିଷ୍ଣୁର ପାର୍ଶ୍ବେ ମିଳିଲେ ॥ ୧୫୭
ବିଷ୍ଣୁର ପାରିଷଦ ଦୁଇ । ରହିଲେ ପୂର୍ବପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥ ୧୫୮

ଶ୍ରୀଯୁଧିଷ୍ଠିର ଉବାଚ

୪୭ ମହାତ୍ମା ପ୍ରିୟ ଯେଉଁ ସୁତ । ତାଠାରେ ଦ୍ୱେଷ କିନିମିତ୍ତ ॥ ୧୫୯
ସମ୍ଭବ ହୋଇଲା ତାତର । ହେ ବିପ୍ର ! ଯେଣେ ପ୍ରହ୍ଲାଦର ॥ ୧୬୦
ଅଚ୍ୟୁତଠାରେ ଏକଚିତ୍ତ । ସେକଥା କର ମୋତେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୧୬୧

୧ । ଅସୁରଜନ୍ମ ତୁମ୍ଭେ ପାଅ ୨ । ଦନୁଜ ୩ । ବ୍ୟାପିତ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚରଣକମଳେ । ମନକୁ ନିବେଶି ନିଶ୍ଚଳେ ।। ୧୬୨
ସପ୍ତମସ୍କନ୍ଧଭାଗବତ । ଭାଷାପ୍ରବନ୍ଧେ କଲି ଗୀତ ।।୧୬୩
କୌଶିକସକୁଳରେ ଜନମ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ନାମ ।। ୧୬୪
ସାଧୁଙ୍କ ପଠନନିମିତ୍ତେ । ନିର୍ମାଣକଲି ଏକଚିତ୍ତେ ।। ୧୬୫

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ସପ୍ତମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଯୁଧିଷ୍ଠିରନାରଦସଂବାଦୋ
ନାମ ପ୍ରଥମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।।

ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ଦ୍ୱିତୀୟେ ବିଷ୍ଣୁରୋଷେଣ ଲୋକଂ ବିପ୍ଲାବ୍ୟ ଦାନବୈଃ ।
ତଦ୍ୱତୋ ଭ୍ରାତୃପୁତ୍ରାଦୀନିତିହାସୈରସାନ୍ତ୍ୱୟତ୍ ।। ୧

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୧ ଏମନ୍ତରୂପେ ହେ ରାଜନ ! । ବରାହରୂପୀ ଭଗବାନ ।। ୧
ଭ୍ରାତାକୁ ବିନାଶ କରନ୍ତେ । ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ତଦନ୍ତେ ।। ୨
ରୋଷେ ଶୋକରେ ଅତିଶୟେ । ତାପକୁ ଲଭିଲା ହୃଦୟେ ।। ୩
୨ ରୋଷରେ ହୋଇଅଛି ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଓଷ୍ଠକୁ କରିଛି ଦଂଶନ ।। ୪
୩ କୋପରେ ଅତିଶୟ ହୋଇ । ଜଳୁଛନ୍ତି ଯେ ଚକ୍ଷୁ ଦୁଇ ।। ୫
ତେଣେ କରନ୍ତେ ଆଲୋକନ । ଧୂମର[1] ବର୍ଣ୍ଣ ଯେ ଗଗନ ।। ୬
କରାଳ ଦଂଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କରେ । ଯେ ଯୁକ୍ତ ଉଗ୍ରଦୃଷ୍ଟି ସ୍ଫୁରେ ।। ୭
ତେଣେ ଦୁଷ୍ପ୍ରେକ୍ଷ୍ୟ ତା' ବଦନ । କହିଲା ଏମନ୍ତ ବଚନ ।। ୮
ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ସଭାରେ । ଶୂଳକୁ ଧରି ନିଜ କରେ ।। ୯
୪ ଭୋ ଭୋ ଦାନବଦୈତ୍ୟେ ଆର । ଦ୍ୱିମୂର୍ଦ୍ଧ ତ୍ରିଅକ୍ଷ[2] ଶମ୍ବର ।। ୧୦
୬ ହେ ଶତବାହୁ ହୟଗ୍ରୀବ । ନମୁଚି ହେ ପାକ ଦାନବ ।। ୧୧
ଇଲ୍ୱଲ ବିପ୍ରଚିତ୍ତି ଦୁଇ । ପୁଲୋମା ଶକୁନାଦି ହୋଇ[3] ।। ୧୨
ସମସ୍ତେ ମୋ' ବଚନ ଶୁଣ । କର ବେଗେ ଅବିଳମ୍ବେଣ ।। ୧୩
ଯେ ସର୍ବଭୂତେ ସମ ହରି । ତାକୁ ଭଜନେ ବଶ କରି ।। ୧୪
ପୃଷ୍ଠସହାୟ କରି ପାଇ । ପ୍ରିୟ ସୁହୃଦ ଯେ ମୋ' ଭାଇ ।। ୧୫
ତାହାକୁ କରାଇଲେ ନାଶ । ମୋ କ୍ଷୁଦ୍ରଶତ୍ରୁ ଯେ ତ୍ରିଦଶ ।। ୧୬
୭ ତ୍ୟକ୍ତସ୍ୱଭାବ ତେଜୋମୟ । ମାୟାରେ ହୋଇଛି ବରାହ ।। ୧୭
୧୦ ଅସ୍ଥିରଚିତ୍ତ ବାଳପ୍ରାୟେ । ଭଜିଲା ଲୋକଙ୍କୁ ଗୋଡ଼ାଏ ।। ୧୮
ମୋହର ଶୂଳେ ଗ୍ରୀବା ତାର । ବିଭିନ୍ନ ହୁଅନ୍ତେ ସତ୍ୱର ।। ୧୯

୧ । ଧୂମର=ଧୂମ୍ର ୨ । ତ୍ରିଅକ୍ଷ=ତ୍ର୍ୟକ୍ଷ ୩ । ଯେହି ।

ରୁଧିରପ୍ରିୟ ଯେ ମୋ ଭାଇ । ତାହାକୁ ବ୍ୟଥାହୀନ ହୋଇ ॥ ୨୦
ବହୁତ ରୁଧିରେ ତର୍ପଣ । କରିବି ଯେଉଁ କାଳେ ପୁଣ ॥ ୨୧
ବ୍ରହ୍ମକ୍ଷତ୍ରରେ[1] ବୃଦ୍ଧି ହୋଇ । ସୁଖୀ ହୋଇଛି ଯେଉଁ ମହୀ ॥ ୨୨
ତହିଁକି ସେ କାଳପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ । ଗମନ କର ହେ, ସମସ୍ତେ ॥ ୨୩
କୂଟ ଅଟଇ ଯା' ଚରିତ । ନଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତେ ସେ ଅଚ୍ୟୁତ ॥ ୨୪
ସେ ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରାଣ ଯାହାଙ୍କର । ସ୍ୱୟେଂ ମରିବେ ସେ ଅମର ॥ ୨୫
ବୃକ୍ଷେ ହୁଅନ୍ତେ ଛିନ୍ନମୂଳ । ଯେହ୍ନେ ଶୁଖନ୍ତି ତାର ଡାଳ ॥ ୨୬
ତପସ୍ୟା ଯଜ୍ଞ ବ୍ରତ ଦାନ । ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟବନ୍ତ ଯେତେ ଜନ ॥ ୨୭
ସେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବିନାଶ । କର ହେ ସକଳ ରାକ୍ଷସ ॥ ୨୮
୧୧ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର କ୍ରିୟା ଯେହି । ବିଷ୍ଣୁର ମୂଳ ଅଟେ ସେହି ॥ ୨୯
ଯଜ୍ଞସ୍ୱରୂପୀ ଧର୍ମମୟ । ପୁରୁଷ ଯେଣୁ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ॥ ୩୦
ଦେବତା ଋଷି ପିତୃ ଭୂତ । ଧର୍ମର ପରାୟଣ ମତ ॥ ୩୧
୧୨ ଧେନୁ ଦେବତା ଦ୍ୱିଜଜନ । ବର୍ଣ୍ଣଆଶ୍ରମକ୍ରିୟାମାନ ॥ ୩୨
ଯେବଣ ଯେବଣ ଦେଶରେ । ଥିବେ ଏମାନେ ନିରନ୍ତରେ ॥ ୩୩
ସେ ସେ ଦେଶକୁ ତୁମ୍ଭେ ଯାଅ । ଛେଦନ କର ପୋଡ଼ି ଦିଅ ॥ ୩୪
୧୩ ସ୍ୱାମୀର ଆଜ୍ଞା ଏ ପ୍ରକାରେ । ଶିରରେ ଘେନିଣ ଆଦରେ ॥ ୩୫
ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର କଦନ । ସେରୂପେ କଲେ ସେ ବିଧାନ ॥ ୩୬
ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ କଦନରେ । ପ୍ରିୟ ଅଟନ୍ତି ସେ ଅସୁରେ ॥ ୩୭
୧୪ ଯେ ପୁର ହାଟଆଦିଯୁତ । ଯେ ଗ୍ରାମ ତହିଁରେ ରହିତ ॥ ୩୮
ଯେ ବ୍ରଜ ଧେନୁଙ୍କର ସ୍ଥାନ । ଉଦ୍ୟାନ ଯେ କୃତ୍ରିମ ବନ ॥ ୩୯
ଯେ କ୍ଷେତ୍ର ଶସ୍ୟଜନ୍ମସ୍ଥାନ । ଆରାମ ଅକୃତ୍ରିମ ବନ ॥ ୪୦
ଆଶ୍ରମ ଋଷିମାନଙ୍କର । ରତ୍ନାଦିଜନ୍ମର ଆକର ॥ ୪୧
ଯେ ଖେଟ କୃଷୀବଳସ୍ଥାନ । ଖର୍ବଟ ଗିରିଗ୍ରାମମାନ ॥ ୪୨
ଯେ ଘୋଷ ଆଭୀରଙ୍କ ସ୍ଥାନ । ରାଜାଦିସ୍ଥାନ ଯେ ପତ୍ତନ ॥ ୪୩
ମିଳିଣ ଅସୁରେ ସେମାନ । ଭାଙ୍ଗିଲେ କଲେକ ଦହନ ॥ ୪୪
୧୫ କେହୁ ଖନିତ୍ରରେ ପ୍ରାକାର । ଭାଙ୍ଗିଲେ ସେତୁ ପୁରଦ୍ୱାର ॥ ୪୫
ପରଶୁହସ୍ତେ କେ ଛେଦନ । କଲେ ଜୀବିକାବୃକ୍ଷମାନ ॥ ୪୬
ଆନ ଅସୁରମାନେ ପୁଣ । ଜ୍ୱଳିତ ଉଲ୍ମୁକ[2] ଘେନିଣ ॥ ୪୭
ଯେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ସଦନ । ଦଗଧ କଲେକ ସେମାନ ॥ ୪୮
୧୬ ଦଇତେନ୍ଦ୍ରର ଅନୁଚରେ । ଲୋକଙ୍କୁ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ॥ ୪୯
ଯେ କଥା ଅଟେ ଅପକାର । ତାହା କରନ୍ତେ ବାରମ୍ବାର ॥ ୫୦
ଅଭାବୁଁ ଯଜ୍ଞଭାଗଙ୍କର । ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଛାଡ଼ିଣ ସତ୍ୱର ॥ ୫୧
ଭୂମିରେ ଅଲକ୍ଷିତ ହୋଇ । ଭ୍ରମିଲେ ସୁରମାନେ ଯାଇ ॥ ୫୨

୧ । କ୍ଷତ୍ରିଏ । (ତୈଂ ବ୍ରହ୍ମକ୍ଷତ୍ରସମେଧିତାମ୍) ୨ । ଉଲ୍ମୁକ=ନିଆଁ ବଡ଼ିଆ ।

୧୭ ମରଣ ଲଭିଲା ଯେ ଭାଇ । ତାର ନିମିତ୍ତେ ଦୁଃଖୀ ହୋଇ ॥ ୫୩
ପ୍ରେତଉଦକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଆଦି । ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ସଂପାଦି ॥ ୫୪
ଯେ ଥିଲେ ଭ୍ରାତୃପୁତ୍ରମାନ । ତାଙ୍କୁ କରାଇଲା ସାନ୍ତ୍ୱନ ॥ ୫୫
୧୮ ଯେ ଧୃଷ୍ଟି[1] ଶକୁନି ଶମ୍ବର । ଯେ ଭୂତସଂତାପନ ଆର ॥ ୫୬
୧୯ ଯେ ବୃକ କାଳନାଭ ଦୁଇ । ଯେ ମହାନାଭ ଆର ଭାଇ ॥ ୫୭
ଯେ ହରିଶ୍ମଶ୍ରୁ ଉତକର[2] । ଋଷଭାନୁ[3] ମାତା ତାଙ୍କର ॥ ୫୮
ନିଜ ଜନନୀ ଯେବା ଦିତି । କୋମଳବାକ୍ୟେ ଦୈତ୍ୟପତି ॥ ୫୯
ଏମନ୍ତ କହିଲା ତାହାଙ୍କୁ । ଜାଣଇଁ ଯେ ଦେଶକାଳକୁ ॥ ୬୦

ହିରଣ୍ୟକଶିପୁରୁବାଚ

୨୦ ହେ ମାତା ହେ ବଧୂ ହେ ସୁତେ । ତୁମ୍ଭେ ବୀରକୁ ନିଜ ଚିତ୍ତେ ॥ ୬୧
ଶୋଚନା କରିବା ନିମିତ୍ତେ । ଭାଜନ ନୁହ କଦାଚିତେ ॥ ୬୨
ରିପୁସମ୍ମୁଖେ ବୀରଙ୍କର । ମରଣବାଞ୍ଛା ଅଟେ ସାର ॥ ୬୩
୨୧ ଯେ ପୂର୍ବସଂଚିତ କର୍ମରେ । ଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ଏକଠାରେ ॥ ୬୪
ସ୍ୱକର୍ମମାନଙ୍କରେ ପୁଣି । ଲଭନ୍ତି ବିଚ୍ଛେଦକୁ ପ୍ରାଣୀ ॥ ୬୫
ସେମାନଙ୍କର ଏ ଜଗତେ । ଯେଉଁ ସଂବାସ ହେ ସୁବ୍ରତେ ॥ ୬୬
ପାନୀୟ ଶାଳାରେ ଯେମନ୍ତ । କ୍ଷଣେ ବସନ୍ତି ସେ ତେମନ୍ତ ॥ ୬୭
୨୨ ଆତ୍ମା ନିର୍ମଳ ସର୍ବଗତ । ମୃତ୍ୟୁଅପକ୍ଷୟରହିତ ॥ ୬୮
ସର୍ବଜ୍ଞ ଦେହାଦିରୁ ପର । ଯେ ଦୁଃଖ ସୁଖ ଆଦି ଆର ॥ ୬୯
ଆପଣା ଅବିଦ୍ୟାରେ ତାକୁ । ଘେନନ୍ତେ ଧରେ ଶରୀରକୁ ॥ ୭୦
୨୩ ସଲିଳ ଚଳନ୍ତେ ଯେସନ । ଚଳିଲା ପ୍ରାଏ ବୃକ୍ଷମାନ ॥ ୭୧
ଚକ୍ଷୁ ଭ୍ରମନ୍ତେ ଯେହ୍ନେ ମହୀ । ଚଳିଲା ପ୍ରାୟକ ଦିଶଇ ॥ ୭୨
୨୪ ହେ ଭଦ୍ରେ ! ମନ ଏହି ମତେ । ଗୁଣରେ ଭ୍ରମକୁ ଲଭନ୍ତେ ॥ ୭୩
ଯେ ଆତ୍ମା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ । ମନସାମ୍ୟକୁ ସେ ଲଭଇ ॥ ୭୪
ଯଦ୍ୟପି ଦେହହୀନ ହୋଏ । ଦିଶଇ ଦେହବନ୍ତ ପ୍ରାଏ ॥ ୭୫
୨୫ ଆତ୍ମା-ଅନ୍ୟଥା ଭାବ ଏହି । ଅଦେହେ ଦେହଚିନ୍ତା ଯେହି ॥ ୭୬
୨୬ ପ୍ରିୟମାନଙ୍କେ ଯେ ବିୟୋଗ । ଅପ୍ରିୟମାନଙ୍କେ ସଂଯୋଗ ॥ ୭୭
ବିବିଧ ଗର୍ଭରେ ପ୍ରବେଶ । ଜନମ ଯେ ପୁଣ ବିନାଶ ॥ ୭୮
ଏ ଚିନ୍ତା ନାନାବିଧ ଶୋକ । ନିରନୁସନ୍ଧି[4] ଅବିବେକ ॥ ୭୯
୨୭ ଏହି ବିଷୟେ ପୁରାତନ । ଚରିତ ପ୍ରକାଶନ୍ତି ଜନ ॥ ୮୦
ଯମର ପ୍ରେତବନ୍ଧୁଙ୍କର । ସମ୍ବାଦ, କର ତା ଗୋଚର ॥ ୮୧
୨୮ ଉଶୀନରରେ ନରପତି । ସୁଯଜ୍ଞ ହୋଇ ତାର ଖ୍ୟାତି ॥ ୮୨
ଯୁଦ୍ଧେ ସେ ରାଜାକୁ ନିଧନ । କଲେ ତାହାର ଶତ୍ରୁଜନ ॥ ୮୩

୧ । ଧୃଷ୍ଟ ୨ । ଉତକର=ଉତ୍କର (ଉତ୍କଚ; ମୂଳ ପାଠାନ୍ତର) ।
୩ । ଋଷାଭାନୁ ୪ । ନିରନୁସନ୍ଧି=(ବିବେକର) ବିସ୍ମୃତି ।

ତାର ସମୀପକୁ ଆବୋରି । ରହିଲେ ଜ୍ଞାତିମାନେ ପୂରି ॥ ୮୪
୨୯ ରତ୍ନକବଚ ତାର ଶୀର୍ଣ୍ଣ । ଛିଡ଼ିଲା ଭୂଷାମାଳାମାନ ॥ ୮୫
ଶରମାନଙ୍କରେ ହୃଦୟ । ଭିନ୍ନ ହୋଇଛି ଅତିଶୟ ॥ ୮୬
ରକ୍ତରେ ଲିପିତ ଯେ ହୋଇ । ରଣଭୂମିରେ ଅଛି ଶୋଇ ॥ ୮୭
୩୦ ଫିଟିଛି ଯାର କେଶମାନ । ଧ୍ୱସ୍ତ ହୋଇଛି ଯା' ନୟନ ॥ ୮୮
ଆପଣା ଓଷ୍ଠକୁ କ୍ରୋଧରେ । ଦନ୍ତେ ଦଂଶିଛି ଯେ ନିର୍ଭରେ ॥ ୮୯
ଧୂଳି ଲାଗିବାରେ ମଳିନ । ହୋଇଛି ଯା' ମୁଖନଳିନ ॥ ୯୦
ଯାର ଆୟୁଧ ଭୁଜ ଦୁଇ । ଛିଡ଼ିଣ ପଡ଼ିଅଛି ଭୂଇଁ ॥ ୯୧
୩୧ ଯେ ଉଶୀନରପୁରନ୍ଦର । ପତି ଅଟନ୍ତି ଆପଣାର ॥ ୯୨
ଦୈବେ ତେମନ୍ତ ଅଛି ହୋଇ । ପତ୍ନୀଏ ତାର ତାକୁ ଗୃହିଁ ॥ ୯୩
ଦୁଃଖିତ ହୋଇ ନିଜକରେ । ଉରକୁ ତାଡ଼ନ୍ତେ ନିର୍ଭରେ ॥ ୯୪
ଭୋ ନାଥ ! ଲଭିଲୁ ମରଣ । ବୋଲନ୍ତେ ଏହା ପୁଣ ପୁଣ ॥ ୯୫
ତାହାର ପାଦସମୀପରେ । ପଡ଼ିଲେ ସକଳ ଦିଗରେ ॥ ୯୬
୩୨ କୁଚକୁଙ୍କୁମରେ ଅରୁଣ । ଯେ ନେତ୍ରଜଳ ତେଣେ ପୁଣ ॥ ୯୭
ସିଞ୍ଚନ୍ତେ ନିଜ ବଲ୍ଲଭର । ପାଦପଦ୍ମକୁ ନିରନ୍ତର ॥ ୯୮
ଶୁଣିଲା ଲୋକଙ୍କର ଶୋକ । ବଢ଼ାନ୍ତେ କାନ୍ଦନ୍ତେ ଅଧିକ ॥ ୯୯
ଫିଟିଛି କେଶ ଆଭରଣ । ବିଳାପ ଆରମ୍ଭିଲେ ପୁଣ ॥ ୧୦୦
୩୩ ହେ ପ୍ରଭୁ ! କୃପା ନାହିଁ ଯାର । ସେ ଧାତା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଆମ୍ଭର ॥ ୧୦୧
ନେତ୍ରକୁ ଗୋଚର ଯେ ନୋହି । ସେ ଦଶାକୁ ସେ ଅଛି ନେଇ ॥ ୧୦୨
ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଉଶୀନରଗତ । ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ବୃତ୍ତିଦାତା ଖ୍ୟାତ ॥ ୧୦୩
ସେ ତୁମ୍ଭେ ଏବେ ତାହାଙ୍କର । ଶୋକକୁ କରୁଛ ଅପାର ॥ ୧୦୪
ଏମନ୍ତ କଥାକୁ ନିର୍ମାଣ । କଲା ଯେବଣ ଧାତା ପୁଣ ॥ ୧୦୫
୩୪ ହେ ନୃପ ! ତୁମ୍ଭେ ମିତ୍ରବର । ବିଶେଷେ ଜାଣ ଉପକାର ॥ ୧୦୬
ତୁମ୍ଭ ବିହୁନେ ଆମ୍ଭେମାନେ । କେମନ୍ତେ ରହିବୁଁ ଜୀବନେ ॥ ୧୦୭
ହେ ବୀର ! ପାଦଯୁଗେ ତୋର । ସେବା ଯେ କରୁଁ ନିରନ୍ତର ॥ ୧୦୮
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ତୋ' ଅନୁଗମନ । ଦିଅ ତୁ ଯିବୁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ ॥ ୧୦୯
୩୫ ଯେବଣ ପତି ଅଛି ମରି । ତାହାକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ॥ ୧୧୦
ଏରୂପେ ରୋଦନ କରନ୍ତେ । ତାକୁ ଦାହକୁ ନ ଛାଡ଼ନ୍ତେ ॥ ୧୧୧
ଅସ୍ତଗିରିକି ଦିବାକର । ଗମନ କଲେ ତଦନ୍ତର ॥ ୧୧୨
୩୬ ପ୍ରେତର ଯେତେ ବନ୍ଧୁଜନ । ଶୁଣି ସେମାନଙ୍କ ରୋଦନ ॥ ୧୧୩
ସ୍ୱୟେଂ ବାଳକ ହୋଇ ତହିଁ । ଯମ କହିଲେ ତାଙ୍କୁ ଯାଇଁ ॥ ୧୧୪

ଶ୍ରୀଯମ ଉବାଚ

୩୭ ଜନ୍ମମରଣାଦି ପ୍ରକାର । କରିଅଛନ୍ତି ଯେ ଗୋଚର ॥ ୧୧୫
ବୟସେ ଅଟନ୍ତି ମହତ । ଏହାଙ୍କ ମୋହ ଅଦଭୁତ ॥ ୧୧୬

[1]ଯେଉଁ ଅବ୍ୟକ୍ତୁଁ ଆସିଥିଲା । ତହିଁକି ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ଗଲା ।। ୧୧୭
ତା’ ସମ ମୃତ୍ୟୁଧର୍ମ ବହି । ତାକୁ ଶୋଚନ୍ତି[2] ବ୍ୟର୍ଥ ଏହି ।। ୧୧୮
୩୮ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧନ୍ୟ ଆମ୍ଭେମାନେ । ଯେଉଁ ନ୍ୟାୟରୁ ଏ ଭୁବନେ ।। ୧୧୯
ଛାଡ଼ି ଅଛନ୍ତି ମାତା ପିତା । ତଥାପି ନ କରୁଛୁଁ ଚିନ୍ତା ।। ୧୨୦
ଆମ୍ଭେ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଲେ ହେଁ । ଖାଉ ନାହାନ୍ତି ବୃକାଦିଏ ।। ୧୨୧
ଗର୍ଭରେ କରେ ଯେ ରକ୍ଷଣ । ଏ ବିଶ୍ୱ[3] ରଖଇ ସେ ପୁଣ ।। ୧୨୨
୩୯ ଅବ୍ୟୟ ଅଟେ ଯେ ଈଶ୍ୱର । ଇଚ୍ଛାଏ ସର୍ଜେ ଏ ସଂସାର ।। ୧୨୩
ଯେ ଏହା ପାଳନ କରଇ । ପ୍ରାନ୍ତରେ ପୁଣ ସଂହରଇ ।। ୧୨୪
ହେ ସ୍ତିରୀମାନେ ! ଚରାଚର । ବୋଲନ୍ତି ତାର କ୍ରୀଡ଼ାଘର ।। ୧୨୫
ଏଣୁ ସେ ସଂହାରପାଳନେ । ପ୍ରଭୁ ଅଟଇ ଏ ଭୁବନେ ।। ୧୨୬
୪୦ ଯାକୁ ଈଶ୍ୱର ରକ୍ଷାକରେ । ପଥେ ପଡ଼ିଲେହେଁ ନ ମରେ ।। ୧୨୭
ଯେବେ ସେ ବିନାଶ କରଇ । ନାଶ ହୁଅଇ ଗୃହେ ଥାଇ ।। ୧୨୮
ବନେ ଅନାଥ ହୋଇ ଥାଇ । ଜୀଏ, ସେ ଯେବେ ଥାଏ ଗୃହିଁ ।। ୧୨୯
ସେ ଯେବେ ଉପେକ୍ଷା କରଇ । ଗୃହେ ଶୋଇଲେ ନ ଜୀଅଇ ।। ୧୩୦
୪୧ ନିଜ କାରଣଭୂତ ହୋଇ । ଲିଙ୍ଗଶରୀର ଯେହି ଯେହି ।। ୧୩୧
ତହିଁକି ନିମିତ୍ତ ହୋଇଣ । ଯେ କର୍ମମାନେ ଥାନ୍ତି ପୁଣ ।। ୧୩୨
କାଳେ ଦେବାଦି ଦେହମାନ । ତେଣେ ହୁଅନ୍ତି ଉତପନ ।। ୧୩୩
ପୁଣି ହୁଅନ୍ତି ସେ ନିହତ । ଯେ ଆତ୍ମା ଦେହେ ହୋଏ ସ୍ଥିତ ।। ୧୩୪
ଯେ ଜନ୍ମଆଦି ଦେହଗୁଣ । ତେଣେ ସେ ଯୁକ୍ତ ନୋହେ ପୁଣ ।। ୧୩୫
ଯେଣୁ ଦେହରୁ ଆନ ହୋଇ । ସେ ଆତ୍ମା ବିଦିତ ଅଟଇ ।। ୧୩୬
୪୨ ମୋହରୁ ଜାତ ପୁରୁଷର । ଏ ଦେହ ଆତ୍ମାରୁ ଇତର ।। ୧୩୭
ଯେଣୁ ଏ ଗୃହପ୍ରାୟ ହୋଇ । ଦିଶୁଛି ଭୌତିକ ଅଟଇ ।। ୧୩୮
ସଲିଳପରମାଣୁଙ୍କରେ । ବୁଦ୍‌ବୁଦ ଯେସନେ ପ୍ରଚରେ ।। ୧୩୯
ପାର୍ଥିବ ପରମାଣୁଚୟେ । ଘଟାଦି ଯେହ୍ନେ ଜାତ ହୋଏ ।। ୧୪୦
ତୈଜସ ପରମାଣୁବୃନ୍ଦେ । ଯେହ୍ନେ କୁଣ୍ଡଳଆଦି ଉଦେ ।। ୧୪୧
ସେମାନେ ପୁଣ ନାଶ ଯାନ୍ତି । ଏରୂପେ ବିକାରସଂତତି ।। ୧୪୨
ସେ ତିନି ପରମାଣୁ ଜାତ । କାଳେ ହୁଅଇ ପରିଣତ ।। ୧୪୩
କ୍ରମରେ ବିନାଶ ହୁଅଇ । ଆତ୍ମା ଦେହରେ ନାଶ ନୋହି ।। ୧୪୪
୪୩ ଯେହ୍ନେ ଦାରୁରେ ଅଗ୍ନି ସ୍ଥିତ । ଦାହ-ପ୍ରକାଶୁଁ ଭିନ୍ନ ମତ ।। ୧୪୫
ଯେହ୍ନେ ପବନ ଦେହେ ଥାଇ । ନାସାସଙ୍ଗରୁ ଭିନ୍ନ ହୋଇ ।। ୧୪୬
ଆକାଶ ସବୁଠାରେ ଥାଇ । ଯେହ୍ନେ କାହିଁରେ ନ ମିଶଇ[4] ।। ୧୪୭

---

୧ । ଅବ୍ୟକ୍ତାଦୀନି ଭୂତାନି ବ୍ୟକ୍ତମଧ୍ୟାନି ଭାରତ ।
ଅବ୍ୟକ୍ତନିଧନାନ୍ୟେବ ତତ୍ର କା ପରିଦେବନା ।। (ଗୀତା)
୨ । ଶୋଚନା ୩ । ଅବଶ୍ୟ ୪ । ସଙ୍ଗ ନୋହି ।

	ଦେହଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଆଦିଙ୍କର	ଆଶ୍ରୟ ଆତ୍ମା ସେ ପ୍ରକାର	॥ ୧୪୮
	ଥିଲେ ସେମାନଙ୍କର ଠାଏଁ	ନିଷ୍ଟେ ତହିଁରୁ ଭିନ୍ନ ହୋଏ	॥ ୧୪୯
୪୪	ସୁଯଜ୍ଞ ଅଛଇ ଏ ଶୋଇ	ଯାହାକୁ ଅନୁଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇ	॥ ୧୫୦
	ହେ ମୂଢ଼େ ! କରୁଛ ଶୋଚନ	ଯେ ଏଥି କହଇ ବଚନ	॥ ୧୫୧
	ଯେ ଅବା ଶ୍ରବଣ କରଇ	କେବେହେଁ ଦୃଶ୍ୟ ସେ ନୁହଇ	॥ ୧୫୨
୪୫	ସର୍ବ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର	ଚେଷ୍ଟାହେତୁ ଯେ ମୁଖ୍ୟ ଆର	॥୧୫୩
	ସେ ପ୍ରାଣ[୧] ନ ଶୁଣେ ନ କହି	ଏଥି ଇନ୍ଦ୍ରିୟବନ୍ତ ହୋଇ	॥ ୧୫୪
	ଯେ ଆତ୍ମା ହୋଏ ବର୍ତ୍ତମାନ	ପ୍ରାଣରୁ ଦେହରୁ ସେ ଆନ	॥ ୧୫୫
୪୬	ପୃଥିବୀ ଆଦି ମହାଭୂତ	ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ମନେ ଯେ ଲକ୍ଷିତ	॥ ୧୫୬
	ସେ ଉଚ୍ଚ ନୀଚ ଦେହମାନ	ଭଜଇ ଯେ ସେ ବିଭୁ ଆନ	॥ ୧୫୭
	ନିଜ ବିବେକବଳେ ତାହି	କ୍ରମରେ ତ୍ୟାଗ କରେ ସେହି	॥ ୧୫୮
୪୭	ଲିଙ୍ଗଶରୀରେ ଯୁତ ହୋଇ	ଯାବତ କାଳ ଆତ୍ମା ଥାଇ	॥ ୧୫୯
	ତାବତ କାଳଯାଏ ପୁଣ	କର୍ମ ହିଁ ବନ୍ଧକୁ କାରଣ	॥ ୧୬୦
	ଶରୀରଧର୍ମ ଭଜିବାର	କ୍ଳେଶ ହିଁ ହୋଏ ତଦନ୍ତର	॥ ୧୬୧
	ମାୟାର ଯୋଗ ସର୍ବ ଏହି	କେବେହେଁ ବାସ୍ତବ ନୁହଇ	॥ ୧୬୨
୪୮	ଗୁଣର କାର୍ଯ୍ୟଭୂତ ହୋଇ	ସୁଖାଦି ବିଦ୍ୟମାନ ଯେହି	॥୧୬୩
	ତହିଁରେ ପରମାର୍ଥ ହୋଇ	ଦୃଷ୍ଟି ବଚନ ପୁଣ ଯେହି	॥ ୧୬୪
	ଏ ଅଭିନିବେଶ ବିତଥ	ଯେସନେ ସ୍ୱପ୍ନ ମନୋରଥ	॥ ୧୬୫
	ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗ୍ରାହ୍ୟ ହୋଇ ଯେତେ	ସେ ସର୍ବ ମିଥ୍ୟା ଏ ଜଗତେ	॥ ୧୬୬
୪୯	ଏଣୁ ଅନିତ୍ୟ ନିତ୍ୟ ହୋଇ	ଯେ ଦେହ ଆତ୍ମା ଅଟେ ଦୁଇ	॥ ୧୬୭
	ତାହା ଜାଣନ୍ତି ଯେଉଁ ଜନ	ତାଙ୍କୁ ନ କରନ୍ତି ଶୋଚନ	॥ ୧୬୮
	ଅଦୃଢ଼ ଭାବରୁ ଜ୍ଞାନର	ଶୋଚନା କଲା ଲୋକଙ୍କର	॥ ୧୬୯
	ସ୍ୱଭାବ ବର୍ତ୍ତିଥାଇ ଯେହି	କେବେହେଁ ଅନ୍ୟଥା ସେ ନୋହି	॥ ୧୭୦
୫୦	ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଅନ୍ତକରୂପେଣ	ଯେ ଅଟେ ବିଧାତାନିର୍ମାଣ	॥ ୧୭୧
	ବନେ ଲୁବ୍ଧକ ଜଣେ କେହି	ଜାଲ ବିସ୍ତାରି ତହିଁ ତହିଁ	॥ ୧୭୨
	[୨]ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଆହାର ଆଦିରେ	ଲୋଭ କରାଇଲା ସତ୍ୱରେ	॥ ୧୭୩
୫୧	କୁଲିଙ୍ଗ[୩] ପତିପତ୍ନୀ ଦୁଇ	ଚରନ୍ତେ ଦିଶିଲା ସେଠାଇଁ	॥ ୧୭୪
	ଲୁବ୍ଧକ କୁଲିଙ୍ଗୀ କି ପୁଣ	ଲୋଭ କରାଇଲା ବେଗେଣ	॥ ୧୭୫
୫୨	ଅବଶ ହୋଇ କାଳବଶେ	ବନ୍ଧା ହେଲା ସେ ଜାଲପାଶେ	॥ ୧୭୬
	ଏମନ୍ତ ବିପତ୍ତିକି ପାଇ	ଯେ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଅଛି ତାକୁ ଗ୍ରହିଁ	॥ ୧୭୭
	କୁଲିଙ୍ଗ ପକ୍ଷୀ ଅତିଶୟେ	ଦୁଃଖକୁ ଲଭିଲା ହୃଦୟେ	॥ ୧୭୮
	ତାର ବନ୍ଧନ ମୋକ୍ଷଣରେ	ଅଶକ୍ତ ହୋଇଣ ସ୍ନେହରେ	॥ ୧୭୯

୧। 'ପ୍ରାଣୋ ବୈ ମୁଖ୍ୟଃ' (ଶ୍ରୁତିଃ)
୨। 'ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଆମିଷ ଆଦିରେ'। ୩। କୁଲିଙ୍ଗ=କନ୍ଦଭକ୍ଷୀ ପକ୍ଷିବିଶେଷ।

ସେ ଦୁଃଖୀ କୁଳିଙ୍ଗୀକି ଦୀନ । ହୋଇଣ କଲା ସେ ରୋଦନ ॥ ୧୮୦
୫୩ ଦଇବ ଅଟେ ଦୟାହୀନ । ଯେ ସ୍ତିରୀ କରୁଣାଭାଜନ ॥ ୧୮୧
୫୪ କୃପଣ ହୋଇ ନିଜ ଚିତ୍ତେ । ଯେ ଶୋକ କରୁଅଛି ମୋତେ ॥ ୧୮୨
ବିଶେଷେ ହୋଇଅଛି ଦୀନ । ତେଣେ କରିବ କି ବିଧାନ ॥ ୧୮୩
ଦୁଃଖିତ ହୋଇ ଥିବ[୧] ଜୀଇ । ଭାର୍ଯ୍ୟାଶୂନ୍ୟରେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ॥ ୧୮୪
ଦେହ ଅର୍ଦ୍ଧରେ କି କାରଣ । ମୋତେହେଁ ନେଉ ଦୈବ ପୁଣ ॥ ୧୮୫
୫୫ ଯେବଣ ବାଳକଙ୍କ ଠାଇଁ । ପକ୍ଷ ହିଁ ଜାତ ହୋଇ ନାହିଁ ॥ ୧୮୬
ଜନନୀଶୂନ୍ୟ ସେ ହୁଅନ୍ତେ । ତାହାଙ୍କୁ ପୋଷିବି କେମନ୍ତେ ॥ ୧୮୭
ଅଳପ ଭାଗ୍ୟ ଯାହାଙ୍କର । ଏମନ୍ତ ପୁତ୍ରମାନେ ମୋର ॥ ୧୮୮
ନିଜ ବସାରେ ବସିଛନ୍ତି । ମାତାକୁ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରନ୍ତି ॥ ୧୮୯
୫୬ ଆତୁର ପ୍ରିୟାବିୟୋଗରେ । ଲୋତକ ପୂରିଛି କଣ୍ଠରେ ॥ ୧୯୦
କୁଳିଙ୍ଗ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ଶୋକ କରନ୍ତେ ନିକଟରେ ॥ ୧୯୧
କାଳରେ ନିୟୋଜିତ ହୋଇ । ସେହି ଲୁବ୍‌ଧକ ଲୁଚି ଥାଇ ॥ ୧୯୨
ସେ କୁଳିଙ୍ଗକୁ ପୁଣ ଶରେ । ବିନ୍ଧିଲା ତକ୍ଷଣେ ସେଠାରେ ॥ ୧୯୩
୫୭ ଏରୂପେ ତୁମ୍ଭେ ବୁଦ୍ଧିହୀନ । ନ ଜାଣ ଆପଣା ନିଧନ ॥ ୧୯୪
ଏ ରୂପେ ପତିକି ଶୋଚନ୍ତେ । ପାଇବ ନାହିଁ ବର୍ଷଶତେ ॥ ୧୯୫

ହିରଣ୍ୟକଶିପୁରୁବାଚ

୫୮ ବାଳକ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । କହନ୍ତେ ଜ୍ଞାତିଏ ସେଠାରେ ॥ ୧୯୬
ସମସ୍ତେ ମିଥ୍ୟାରୂପେ ଜାତ । ମଣିଲେ ହୋଇଣ ବିସ୍ମିତ ॥ ୧୯୭
୫୯ ଏମନ୍ତ କହିଣ ଶମନ । ସେଠାରେ ହେଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ॥ ୧୯୮
ଜ୍ଞାତିଏ କଲେ ସୁଯଜ୍ଞର । ଯେ ପରଲୋକକ୍ରିୟା ତାର ॥ ୧୯୯
୬୦ ତେଣୁ ଆପଣାକୁ ପରକୁ । ଶୋଚନା ନ କର କାହାକୁ ॥ ୨୦୦
ପର ଅପର ଏ ରୂପରେ । ଯେ ଅବା ଅଛି ଏ ସଂସାରେ ॥ ୨୦୧
ସ୍ୱକୀୟ ପର ଏ ରୂପରେ । ଯେ ଅଭିନିବେଶ ଚିତ୍ତରେ ॥ ୨୦୨
ଅଜ୍ଞାନରୂପ ଅଟେ ସେହି । ତା' ବିନୁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ନାହିଁ ॥ ୨୦୩

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୬୧ ଦଇତପତିର ଏ ବାଣୀ । ବଧୂସହିତେ ଦିତି ଶୁଣି ॥ ୨୦୪
ଯେ ଶୋକ ପୁତ୍ରବିନାଶରେ । ଛାଡ଼ିଣ ତାହା କ୍ଷଣକରେ ॥ ୨୦୫
ତତ୍ତ୍ୱବିଷୟେ ନିଜ ଚିତ୍ତ । ତକ୍ଷଣେ କଲା ନିବେଶିତ ॥ ୨୦୬
କୃଷ୍ଣଚରଣେ ଦେଇ ମତି । ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ନିତି ॥ ୨୦୭
ଏ ଗୀତ ଶୁଣି ଯେ ସଂତୋଷ । ତାର ଶରଣ ପୀତବାସ ॥ ୨୦୮

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ସପ୍ତମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଯୁଧିଷ୍ଠିରନାରଦସଂବାଦେ ଶ୍ରୀଦିତିଶୋକାପନୋଦନଂ ନାମ ଦ୍ୱିତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

୧ । ଥିବି ।

ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ତୃତୀୟେ ତସ୍ୟ ତପସା ତପ୍ତଂ ବୀକ୍ଷ୍ୟ ଜଗଦ୍‌ବିଧିଃ ।
ଆଗତ୍ୟ ବିସ୍ମିତସ୍ତେନ ସଂସ୍ତୁତଷ୍ଟ ବରାନଦାତ୍ ।। ୧

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୧ କିଣିମେ ନାହିଁ ମୋତେ କେହି । ବୃଦ୍ଧ ନୋହିବି ଜୀଇଥାଇ ।। ୧
ନ ଥିବେ କେହି ଶତ୍ରୁ ମୋର । ହୋଇବି ଏକ ନୃପବର ।। ୨
ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ଗର୍ବରେ । ଆତ୍ମାକୁ ଏମନ୍ତ ରୂପରେ ।। ୩
କରିବା ଅର୍ଥେ କଲା ମନ । ପୂର୍ବ କାଳରୁ ହେ ରାଜନ ।। ୪
୨ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଭୁଜ ହୋଇଅଛି । ଆକାଶେ ଦୃଷ୍ଟି ନିବେଶିଛି ।। ୫
ଚରଣଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠରେ ମହୀ । କେବଳମାତ୍ର ଅଛି ଛୁଇଁ ।। ୬
ମନ୍ଦରଦ୍ରୋଣୀରେ ସେ ଥିଲା । ଅତି ଦାରୁଣ ତପ କଲା ।। ୭
୩ କିରଣେ ଜଟାମାନଙ୍କର । ପ୍ରଳୟକର୍ତ୍ତା ଯେ ଭାସ୍କର ।। ୮
ତାହାର ପ୍ରାୟକ ହୋଇଣ । ଶୋଭା ପାଇଲା ସେହୁ ପୁଣ ।। ୯
ସେ ତପ କରନ୍ତେ ବିଧାନ । ଦେବେ ଭଜିଲେ ନିଜ ସ୍ଥାନ ।। ୧୦
୪ ଯେ ତପୋମୟ ଧୂମ୍ରଯୁତ । ସେ ଅଗ୍ନି ତା' ମସ୍ତକୁଁ ଜାତ ।। ୧୧
ବଢ଼ନ୍ତେ ସକଳ ଦିଗରେ । ଯେ ଲୋକମାନେ ଉପରରେ ।। ୧୨
ଯେ ତଳେ ଥିଲେ ଯେ ବକ୍ରରେ । ତାଙ୍କୁ ଦହିଲା ସେ ସତ୍ୱରେ ।। ୧୩
୫ କ୍ଷୋଭକୁ ଲଭିଲେ ସାଗରେ । ନଦୀମାନେହେଁ ତଦନ୍ତରେ ।। ୧୪
ଦ୍ୱୀପ, ଅଚଳରେ ସଂଯୁତ । ଧରଣୀ ହୋଇଲା କମ୍ପିତ ।। ୧୫
ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ସହିତେ । ତାରା ପଡ଼ିଲେ ଭୂମିଗତେ ।। ୧୬
ହେ ନୃପ ! ଦଶ ଦିଗମାନ । ଜ୍ୱଳିତ ଦିଶିଲା ବହନ ।। ୧୭
୬ ତାପକୁ ଲଭି ସେ ଅଗ୍ନିରେ । ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଛାଡ଼ିଣ ଅମରେ ।। ୧୮
୭ ବ୍ରହ୍ମଲୋକକୁ ବୋଲି ଗଲେ । ପରମେଷ୍ଠିଙ୍କି ଜଣାଇଲେ ।। ୧୯
ଦେବ ତୁ ଅଟୁ ଦେବଙ୍କର । ଆହେ ଜଗତର ଈଶ୍ୱର ।। ୨୦
ଦୈତ୍ୟେନ୍ଦ୍ରତପେ ତାପି ହୋଇ । [1]ସ୍ୱର୍ଗରେ ନ ପାରିଲୁଁ ରହି ।। ୨୧
ଯେବେ ଆସଇ ତୋ' ମନକୁ । ବିଧାନକର ତା' ନାଶକୁ ।। ୨୨
ହେ ପ୍ରଭୁ ! ତୁମ୍ଭ ବଳିଦାନ । କରନ୍ତି ଯେଉଁ ଲୋକମାନ ।। ୨୩
ସକଳ ଦିଗରେ ଯାବତ । ସେମାନେ ନୁହନ୍ତି ନିହତ ।। ୨୪
୮ ଦୁଷ୍କର ତପ ଆଚରଣ । କରନ୍ତେ ସେ ଦୈତ୍ୟର ପୁଣ ।। ୨୫
ମକଳ୍ପ ଅଟଇ ଏମନ୍ତ । ତୁମ୍ଭର କିବା ଅବିଦିତ ।। ୨୬

୧ । 'ସ୍ୱର୍ଗରେ ନ ପାରୁଛୁଁ ଥାଇ ।'

	ତଥାପି ଆମ୍ଭେ କହୁଁ ଯାହା	ଶ୍ରବଣ କର ତୁମ୍ଭେ ତାହା	॥ ୨୭
୯	ଏ ଚରାଚରଙ୍କୁ ସର୍ଜନ	କରିଣ କମଳ ଆସନ	॥ ୨୮
୧୦	ନିଷ୍ଠାରେ ତପସ୍ୟାଯୋଗର	ସମସ୍ତ ସ୍ଥାନରୁ ଯେ ସାର	॥ ୨୯
	ସେ ସତ୍ୟଲୋକ ଆରୋହଣ	କରିଛି ଯେଉଁ ରୂପେ ପୁଣ	॥ ୩୦
	ବଢୁଅଛି ଯେ ନିରନ୍ତରେ	ସେ ତପଯୋଗସମାଧିରେ[୧]	॥ ୩୧
	ସେ ରୂପେ ମୋହର ସେ ସ୍ଥାନ	ହୋଇବ, କରିବି ସାଧନ	॥ ୩୨
	ଆୟୁଷ ଅଳ୍ପୁ ବାରମ୍ବାର	ଯଦ୍ୟପି ମରଣ ଦେହର	॥ ୩୩
	ତଥାପି କାଳର ଆତ୍ମାର	ନିତ୍ୟଭାବରୁ ସେ ମୋହର	॥ ୩୪
	ବହୁତଜନ୍ମତପଫଳେ	ସାଧ୍ୟ ହୋଇବ କେତେ କାଳେ	॥ ୩୫
୧୧	ନିଜ ତେଜରେ ଏ ଜଗତ	କରିବି ଅନ୍ୟଥା ବିହିତ	॥ ୩୬
	ସୁରଙ୍କୁ କରିବି ଅସୁର	କରିବି ଅସୁରଙ୍କୁ ସୁର	॥ ୩୭
	ଯେ ଅବା ସୁକୃତ ଦୁଷ୍କୃତ	ତାହା କରିବି ବିପରୀତ	॥ ୩୮
	ପୂର୍ବରେ ଯେ ଅବା ବିଧାନ	ସେ କଥା କରିବି ମୁଁ ଆନ	॥ ୩୯
	ଯେ ଧ୍ରୁବ ଆଦି ଅନ୍ନ ସ୍ଥାନ	କାଳରେ ହୁଅନ୍ତି ନିଧନ	॥ ୪୦
	ତେଣେ କି ଅବା ପ୍ରୟୋଜନ	ଏଣୁ ସାଧିବି ବ୍ରହ୍ମସ୍ଥାନ	॥ ୪୧
୧୨	ଶୁଣିଲୁଁ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାର	ନିର୍ବନ୍ଧକୁ ସେ ଦୟିତର	॥ ୪୨
	ଏଣୁ ହେ ତ୍ରିଭୁବନେଶ୍ୱର !	ଆରମ୍ଭ କଲା ତପ ଘୋର	॥ ୪୩
	ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ଯେ ଯୁକତ	ସ୍ୱୟେଂ ତୁ କର ତା' ବିହିତ	॥ ୪୪
୧୩	ହେ ପ୍ରଭୋ ! ଜଗତଈଶ୍ୱର	ବ୍ରହ୍ମଆସନ ଏ ତୁମ୍ଭର	॥ ୪୫
	ଗୋବିପ୍ରଙ୍କର ଉତପତି	ସୁଖ, ବିଜୟ, କ୍ଷେମ[୨], ଭୂତି	॥ ୪୬
	ଏତେ କଥାର ନିମିତ୍ତରେ	ବିଖ୍ୟାତ ଅଟେ ଜଗତରେ	॥ ୪୭
୧୪	ହେ ନୃପ ! ଦେବେ ଏପ୍ରକାରେ	ଜଣାନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମା ତଦନ୍ତରେ	॥ ୪୮
୧୬	ଭୃଗୁ ଦକ୍ଷାଦି ଋଷିଗଣ	ଅଛନ୍ତି ଘୂରି ପାର୍ଶ୍ୱଶେଣ	॥ ୪୯
	ଯେ ଦୈତ୍ୟମାନଙ୍କ ଈଶ୍ୱର	ଗଲେ ଆଶ୍ରମକୁ ତାହାର	॥ ୫୦
	ବଲ୍ମୀକ ତୃଣ ସୂକ୍ଷ୍ମ ବେଣୁ	ଏଣେ ଆଛନ୍ନ ଅଟେ ଯେଣୁ	॥ ୫୧
	ଯେ ମେଦ ମାଂସ ଦେହଗତ	ଆବର ଯେ ଚର୍ମ ଶୋଣିତ	॥ ୫୨
	ସକଳ ଦିଗରେ ତାହାର	କଲେ ପିପୀଲିକେ ଆହାର	॥ ୫୩
	ଏଣୁ ତାହାକୁ ପ୍ରଜାପତି	ଦେଖି ନ ପାରିଲେ ଝଟିତି	॥ ୫୪
	ଲୋକମାନଙ୍କୁ ତପସ୍ୟାରେ	ତତାଉ ଅଛି ଯେ ନିର୍ଭରେ	॥ ୫୫
	ମେଘରେ ହୋଇଣ ଆଛନ୍ନ	ଭାସ୍କର ତାପଇ ଯେସନ	॥ ୫୬
	କେହୁଣୀ ପ୍ରକାରେ ଲକ୍ଷିଣ	ତାହାକୁ ବିସ୍ମୟ ହୋଇଣ	॥ ୫୭
	ହସନ୍ତେ ଏମନ୍ତ ବଚନ	କହିଲେ ସେ ହଂସବାହାନ	॥ ୫୮

୧ । ......ସାଧିବାରେ। ୨ । କ୍ଷେମ=ଲବ୍‌ଧପାଳନ ।

ଶ୍ରୀବ୍ରହ୍ମୋବାଚ

୧୭ ଉଠ ଉଠ ହେ କଶ୍ୟପର । ତନୁଜ ! ଭଦ୍ର ହେଉ ତୋର ॥ ୫୯
ମିଳିଲି ବର ଦାତା ମୁହିଁ । ବାଞ୍ଛିତ ବର ବର ତୁହି ॥ ୬୦
୧୮ ଅତି ଅଦ୍ଭୁତ ଏ ତୋହର । ଧୈର୍ଯ୍ୟକୁ କଲି ମୁଁ ଗୋଚର ॥ ୬୧
ଦଂଶେ ଭକ୍ଷିଲେ କଳେବର । ଅସ୍ଥିରେ ପ୍ରାଣ ଅଛି ତୋର ॥ ୬୨
୧୯ ଏକଥା ପୂର୍ବ ଋଷିମାନେ । ନକଲେ, ନକରିବେ ଆନେ ॥ ୬୩
ଦେବ ବରଷେ ଶହେ ଯାଏ । ଜଳ ଛାଡ଼ି କେ ଜୀଇଥାଏ ॥ ୬୪
୨୦ ମନସ୍ୱୀମାନଙ୍କେ ଦୁଷ୍କର । ଏ ବ୍ୟବସାୟରେ ତୋହର ॥ ୬୫
ଜିଣିଲୁ ମୋତେ ଦିତିସୁତ । ତପରେ ହୁଅନ୍ତେ ନିଷ୍ଠିତ ॥ ୬୬
୨୧ ତେଣୁ ଅସୁରଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ତୋତେ । ଦେବି ମଙ୍ଗଳ ଅଛି ଯେତେ ॥ ୬୭
ତୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ମୁଁ ଅମର୍ତ୍ତ୍ୟ ମୋର । ଦର୍ଶନ ବ୍ୟର୍ଥ ନୋହେ ତୋର ॥ ୬୮

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୨୨ ଆଦ୍ୟ ସମୟେ ଯେ ଉଦ୍ଭବ । ଏମନ୍ତ କହିଣ ସେ ଦେବ ॥ ୬୯
ଯା’ ଅଙ୍ଗ ପିପୀଲିକାମାନେ । ଭକ୍ଷିଣ ଅଛନ୍ତି ସେ ସ୍ଥାନେ ॥ ୭୦
ଅମୋଘ ପ୍ରଭାବ ଯାହାର । ସେ ଦିବ୍ୟ କମଣ୍ଡଳୁ ନୀର ॥ ୭୧
ତେଣେ ଦୈତ୍ୟକୁ ସେ ସେଚନ । କଲେ ହୋଇଣ ତୋଷମନ ॥ ୭୨
୨୩ ସେ ସହ, ଓଜ, ବଳଯୁତ । ସର୍ବ ଅବୟବେ ପୂରିତ ॥ ୭୩
କୁଳିଶ ପ୍ରାୟକ ଯାହାର । ଦୃଢ଼ ହୋଇଛି କଳେବର ॥ ୭୪
ଯୁବା ତପତହେମକାନ୍ତି । ସେ ବେଣୁବଲ୍ମୀଙ୍କୁ ଝଟିତି ॥ ୭୫
ଅସୁର ହୋଇଲା ଉତ୍‌ଥିତ । ଦାରୁରୁ ଯେହ୍ନେ ବହ୍ନି ଜାତ ॥ ୭୬
୨୪ ଯାର ବାହନ ଅଟେ ହଂସ । ସେ ଦେବ ଅଛନ୍ତି ଆକାଶ ॥ ୭୭
ଏମନ୍ତ ଦେଖିଣ ଭୂମିରେ । ପ୍ରଣାମ କଲା ମସ୍ତକରେ ॥ ୭୮
ତାହାଙ୍କ ଦରଶନୁଁ ତାର । ଉତ୍ସବ ହେଲା ବଳିଆର ॥ ୭୯
୨୫ ପୁଲକ ଭେଦ ନେତ୍ରନୀର । ହରଷେ ହୋଇଲା ଯାହାର ॥ ୮୦
ବିଭୁଙ୍କୁ ଦେଖନ୍ତେ ନେତ୍ରରେ । ଉଠି ପ୍ରାଞ୍ଜଳି ହୋଇ ଧୀରେ ॥ ୮୧
ଗଦ୍‌ଗଦ ଅଟେ ଯେଉଁ ବାଣୀ । ସ୍ତୁତିକି କଲା ତେଣେ ପୁଣି ॥ ୮୨

ହିରଣ୍ୟକଶିପୁରୁବାଚ

୨୬ କଳ୍ପାନ୍ତେ କାଳ ସୃଷ୍ଟ ଯେହି । ପ୍ରକୃତିଗୁଣରୂପ ହୋଇ ॥ ୮୩
ସେହୁ ନିବିଡ଼ ତମେ ବୃତ । ଅଟଇ ଏ ଯେଉଁ ଜଗତ ॥ ୮୪
ନିଜ ଜ୍ୟୋତିରେ ତା’ ବ୍ୟକତ । କଲେ ଯେ ଏ ସେ ଜ୍ୟୋତି ସତ୍ୟ ॥ ୮୫
୨୭ ତ୍ରିଗୁଣରୂପେ ଏ ଜଗତ । ଯେ ସର୍ଜେ ପାଳେ କରେ ହତ ॥ ୮୬
ସେ ରଜ-ସତ୍ତ୍ୱ-ତମଧାମ । ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ॥ ୮୭
୨୮ କାରଣଆଦ୍ୟ ଯେ ଈଶ୍ୱର । ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନ ମୂର୍ତ୍ତି ଯାର ॥ ୮୮
ବିକାରରୂପେ ଯେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି । ପ୍ରାଣ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମନ ବୁଦ୍ଧି ॥ ୮୯

	ତେଣେ ଯେ ଲଭେ କାର୍ଯ୍ୟାକାର ।	ତାହାଙ୍କୁ ମୋର ନମସ୍କାର	॥ ୯୦
୨୯	ତୁମ୍ଭେ ସ୍ଥାବର-ଜଙ୍ଗମର ।	ସ୍ୱତ୍ରାତ୍ମାରୂପେ ଅଧୀଶ୍ୱର	॥ ୯୧
	ଏ ଘେନି ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରଜାପତି ।	ଚିତ୍ତ ଚେତନା ଯେହୁ ଖ୍ୟାତି	॥ ୯୨
	ମନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ଯେହି ।	ତାହାଙ୍କ ପତି ନାଥ ! ତୁହି	॥ ୯୩
	ଆକାଶ ଆଦି ମହାଭୂତ ।	ତାହାଙ୍କ ଗୁଣ ଯେ ବିଖ୍ୟାତ	॥ ୯୪
	ଯେବା ବାସନାମାନେ ଆର ।	ତୁମ୍ଭେ ତାହାଙ୍କର ଈଶ୍ୱର	॥ ୯୫
୩୦	ଋତ୍ୱିକ୍ ହୋତା ଛନ୍ତି ଯହିଁ ।	ସେ କର୍ମବିଷୟ ଯେ ହୋଇ	॥ ୯୬
	ସେ ତ୍ରୟୀ ତୁମ୍ଭର ଶରୀର ।	ଯାଗକୁ ତେଣେ ତୁମ୍ଭେ କର	॥ ୯୭
	ତୁମ୍ଭେ ଅନାଦି ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ।	ଆତ୍ମା, ତୁମ୍ଭର ନାହିଁ ପାର	॥ ୯୮
	ଅଖଣ୍ଡ ଅନ୍ତରାତ୍ମା ପୁଣ ।	ସକଳ କଥା ତୁମ୍ଭେ ଜାଣ	॥ ୯୯
୩୧	ତୁମ୍ଭେ ସେ କାଳ ଅନିମିଷ ।	ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ଆୟୁଷ	॥ ୧୦୦
	ଲବାଦି ଅବୟବ ଦ୍ୱାରେ ।	ବିନାଶ କର ଜଗତରେ	॥ ୧୦୧
	ତୁମ୍ଭେ କୂଟସ୍ଥ ଜ୍ଞାନଘନ ।	ପରମେଶ୍ୱର ଜନ୍ମହୀନ	॥ ୧୦୨
	ତୁମ୍ଭର ପରିଚ୍ଛିନ୍ନ ନାହିଁ ।	ଜନ୍ମାଦି ବିକାର ଯେ ପାଇ	॥ ୧୦୩
	ଜୀବନ ସେ ଜୀବଲୋକର ।	ତୁମ୍ଭେ ନିୟନ୍ତା ହେ ଈଶ୍ୱର	॥ ୧୦୪
୩୨	ତୁମ୍ଭର ଠାରୁ ଆନ ହୋଇ ।	ଯେବେ ଜଗତେ ଥାନ୍ତା କେହି	॥ ୧୦୫
	ତୁମ୍ଭର ଜନ୍ମାଦି ବିକାର ।	ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ତୁମ୍ଭର ଉପର	॥ ୧୦୬
	ସିଦ୍ଧ ହୁଅନ୍ତା ଅବା ତାର ।	ସେ ରୂପେ ନାହିଁ କେହି ଆର	॥ ୧୦୭
	ଯେ କାର୍ଯ୍ୟ ଯେ ଅବା କାରଣ ।	ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ଯେ ପୁଣ	॥ ୧୦୮
	ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ନୁହଇ ଏ ଆନ ।	ଯେ ବେଦ ବେଦଅଙ୍ଗମାନ	॥ ୧୦୯
	ସେ ସର୍ବ ତୁମ୍ଭର ଶରୀର ।	ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ତୁମ୍ଭର ଗର୍ଭର	॥ ୧୧୦
	ଏ ଘେନି ତୁମ୍ଭେ ବ୍ରହ୍ମ ମତ ।	ପ୍ରଧାନୁଁ ଭିନ୍ନ ହୋଇ ସ୍ଥିତ	॥ ୧୧୧
୩୩	ହେ ପ୍ରଭୋ ! କାର୍ଯ୍ୟରୂପେ ତୋର ।	ସ୍ଥୂଳ ଅଟଇ ଏ ଶରୀର	॥ ୧୧୨
	ଇନ୍ଦ୍ରିୟ-ମନ-ପ୍ରାଣଙ୍କର ।	ଗୁଣକୁ ଯେଣେ ଭୋଗ କର	॥ ୧୧୩
	ପରମ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଯେ ଧାମ ।	ତହିଁରେ ତୁମ୍ଭର ବିଶ୍ରାମ	॥ ୧୧୪
	ଅବ୍ୟକ୍ତ ଆତ୍ମା ତୁମ୍ଭେ ମତ ।	ପୁରାଣ ପୁରୁଷ ବିଦିତ	॥ ୧୧୫
୩୪	ଅବ୍ୟକ୍ତରୂପେ ହେ ଅନନ୍ତ ।	ଯେ ବ୍ୟାପେ ଅଖିଳ ଜଗତ	॥ ୧୧୬
	ଯେ ବିଦ୍ୟା ମାୟା ହୋଇ ଦୁଇ ।	ତେଣେ ସଂଯୁତ ଯେ ଅଟଇ	॥ ୧୧୭
	ଏମନ୍ତ ଯେଉଁ ଭଗବାନ ।	ତାହାଙ୍କୁ କରୁଛି ବନ୍ଦନ	॥ ୧୧୮
୩୫	ଆହେ ବରଦଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ମୋର ।	ମନବାଞ୍ଛିତ ଯେତେ ବର	॥ ୧୧୯
	କରିବ ଯେବେ ତା' ପ୍ରଦାନ ।	ତୁମ୍ଭ ସର୍ଜିଲା ଜନ୍ତୁମାନ	॥ ୧୨୦
	ଯେତେ ଅଛନ୍ତି ତହୁଁ ପୁଣ ।	ମୋହର ନୋହିବ ମରଣ	॥ ୧୨୧
୩୬	ଗୃହର ଅନ୍ତର ବାହାରେ ।	ନୋହିବ ଦିବସ ରାତ୍ରରେ	॥ ୧୨୨
	ତୁମ୍ଭ ସର୍ଜନାରୁ ଯେ ଆନ ।	ନୋହିବ ତହିଁରୁ ନିଧନ	॥ ୧୨୩

ଆୟୁଧମାନେ ଯେତେ ଛନ୍ତି । ତହୁଁ ନୋହିବ ମୋର ମୃତି[୧] ॥ ୧୨୪
ନର ମୃଗାଦି ଯେବା ଆନ । ତେଣେ ନୋହିବ ମୋ ନିଧନ ॥ ୧୨୫
୩୭ ତୁମ୍ଭର ପ୍ରାୟ ଯୁଦ୍ଧେ ମୋର । ନୋହିବ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଆର ॥ ୧୨୬
୩୮ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ଉପର । ହୋଇବି ଏକ ଅଧୀଶ୍ୱର ॥ ୧୨୭
ସମସ୍ତ ଲୋକମାନଙ୍କର । ମହିମା ଅଛି ଯେ ଆବର ॥ ୧୨୮
ସେ କଥାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ । କର ହେ କମଳଆସନ ॥ ୧୨୯
ତପସ୍ୟା, ଯୋଗେ ଯାହାଙ୍କର । ପ୍ରଭାବ ଅଟଇ ପ୍ରଚୁର ॥ ୧୩୦
ତାଙ୍କର ଅଣିମାଦି ହୋଇ । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଯେ ଅବା ଅଛଇ ॥ ୧୩୧
ନାଶ ନୋହିବ ସେ ଆମ୍ଭର । ତାହି ପ୍ରଦାନ ମୋତେ କର ॥ ୧୩୨
ଜୟ ମୁକୁନ୍ଦ କୃପାସିନ୍ଧୁ । ତୁମ୍ଭର ଦାସ ଦୀନବନ୍ଧୁ ॥ ୧୩୩
ଏ ଗୀତ ଶୁଣି ସାଧୁଜନେ । ସଂତୋଷ ହୁଅ ନିଜ ମନେ ॥ ୧୩୪

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ
ସପ୍ତମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଯୁଧିଷ୍ଠିରନାରଦସଂବାଦେ ହିରଣ୍ୟକଶିପୋର୍ବରଯାଚନଂ
ନାମ ତୃତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ

ଚତୁର୍ଥେ ତୁ ବରାନ୍ ଲବ୍ଧ୍ୱା ବିଜିତ୍ୟାଖିଳଲୋକପାନ୍ ।
ବିଷ୍ଣୁଦ୍ୱେଷେଣ ତାନ୍ ସର୍ବାନ୍ ଦୈତ୍ୟେନ୍ଦ୍ରଃ ସମପୀଡ଼ୟତ୍ ॥

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୧ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ବର ମାଗନ୍ତେ ତଦନ୍ତରେ ॥ ୧
ତା' ତପେ ସଂତୋଷ ହୋଇଣ । ହିରଣ୍ୟକଶିପୁକୁ ପୁଣ ॥ ୨
ଦୁର୍ଲଭ ଯେଉଁ ବରମାନ । ତା' ଦେଲେ ପଙ୍କଜଆସନ ॥ ୩

ଶ୍ରୀବ୍ରହ୍ମୋବାଚ

୨ ଭୋ ତାତ ! ଯେବଣ ବରକୁ । ପ୍ରାର୍ଥନା କଲୁ ତୁ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ॥ ୪
ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ସେ ବରେ । ଦୁର୍ଲଭ ଅଟନ୍ତି ସଂସାରେ ॥ ୫
ଦୁର୍ଲଭ ଅଟଇ ଯଦ୍ୟପି । ପ୍ରଦାନ କରିବି ତଥାପି ॥ ୬
୩ ପୂଜିଲା ଦିତିର ନନ୍ଦନ । ସ୍ତୁବନ୍ତେ ପ୍ରଜେଶ୍ୱରମାନ ॥ ୭
ଅମୋଘ ଅନୁଗ୍ରହ ଯାର । ସେ ବ୍ରହ୍ମା ଗଲେ ତଦନ୍ତର ॥ ୮
୪ ଏ ରୂପେ ଦିତିର କୁମର । ଲଭିଲା ବ୍ରହ୍ମାଠାରୁ ବର ॥ ୯
ଯେହୁ ଅଟଇ ହେମମୟ । ଧରିଛି ଏରୂପରେ କାୟ ॥ ୧୦
ସ୍ମରନ୍ତେ ଭ୍ରାତାର ବିନାଶ । ବିଷ୍ଣୁର ଠାରେ କଲା ଦ୍ୱେଷ ॥ ୧୧

୧ । କ୍ଷତି ।

୬ ସେ ମହାସୁର ତ୍ରିଲୋକଙ୍କୁ । ଜିଣିଲା ସମସ୍ତ ଦିଗକୁ ॥ ୧୨
୭ ଦେବ ଅସୁର ଇନ୍ଦ୍ର ନର । ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ ଗନ୍ଧର୍ବ ବିଷଧର ॥ ୧୩
ସିଦ୍ଧ ଚାରଣ ବିଦ୍ୟାଧର । ଯେ ଋଷି ପିତୃପତି ଆର ॥ ୧୪
ମନୁ ପିଶାଚେଶ ରାକ୍ଷସ । ଯେ ଭୂତ ଯକ୍ଷ ପ୍ରେତଈଶ ॥ ୧୫
ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର । ଯେ ବା ଅଟନ୍ତି ଅଧୀଶ୍ୱର ॥ ୧୬
ତାଙ୍କୁ ସେ ବିଶ୍ୱଜେତା ଜିଣି । ବଶକୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆଣି ॥ ୧୭
ଯେ ଲୋକପାଳଙ୍କର ସ୍ଥାନ । ତେଜରେ ହରିଲା ସେମାନ ॥ ୧୮
୮ ଦେବଉଦ୍ୟାନେ ଶୋଭାଯୁତ । ତ୍ରିପିଷ୍ଟପରେ ହେଲା ସ୍ଥିତ ॥ ୧୯
ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆୟତନ । ସକଳ ସମୃଦ୍ଧିର ସ୍ଥାନ ॥ ୨୦
ବିଶ୍ୱକର୍ମାରେ ଯେ ନିର୍ମିତ । ସେ ଇନ୍ଦ୍ରଗୃହେ ହେଲା ସ୍ଥିତ ॥ ୨୧
୯ ଯହିଁରେ ବିଦ୍ରୁମଘଟିତ । ସୋପାନମାନ ବିରାଜିତ ॥ ୨୨
୧୦ ଯହିଁରେ ମହାମରକତ । ଭୂମିପ୍ରଦେଶମାନ ସ୍ଥିତ ॥ ୨୩
ସ୍ଫଟିକବାଡ଼ମାନେ ଯହିଁ । ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟସ୍ତମ୍ଭପଂକ୍ତି ଶୋହି ॥ ୨୪
ନାନାବର୍ଣ୍ଣରେ ଚିତ୍ର ହୋଇ । ବିତାନମାନେ ଛନ୍ତି ଯହିଁ ॥ ୨୫
ପଦ୍ମରାଗରେ ବିନିର୍ମିତ । ଆସନେ ଅଛନ୍ତି ବହୁତ ॥ ୨୬
ମୁକ୍ତାମାଳାପରିକର । ଦୁଗ୍ଧଫେନର ଆକାର ॥ ୨୭
ଏମନ୍ତ ହୋଇ ଶଯ୍ୟାମାନ । ଯହିଁରେ ଦିଶନ୍ତି ଶୋଭନ ॥ ୨୮
୧୧ ନୂପୁରେ ଅସୁରକାମିନୀ । କରନ୍ତେ ଏଣେତେଣେ ଧ୍ୱନି ॥ ୨୯
ସୁନ୍ଦର ମୁଖକୁ ଦେଖନ୍ତି । ରତ୍ନସ୍ଥଳୀରେ ସେ ସୁଦତୀ[1] ॥ ୩୦
୧୨ ଏମନ୍ତ ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରମନ୍ଦିର । ତହିଁରେ କଲା ସେ ବିହାର ॥ ୩୧
ମହାବଳିଷ୍ଠ ମହାମନ । ଜିଣିଛି ସର୍ବଲୋକମାନ ॥ ୩୨
ଊର୍ଜିତ ଚଣ୍ଡ ଆଜ୍ଞା ଯାର । ଅଟଇ ଏକ ଅଧୀଶ୍ୱର ॥ ୩୩
ଯା' ପାଦଯୁଗକୁ ବନ୍ଦନ । କରନ୍ତି ସୁରଆଦିମାନ ॥ ୩୪
୧୩ ଯା' ଗନ୍ଧ ଉତ୍କଟ ଅଟଇ । ସେ ମଦେ ଅଛି ମତ୍ତ ହୋଇ ॥ ୩୫
ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ରକ୍ତ ଯା' ନୟନ । ଯେ ତପ ବଳ ଓଜସ୍ଥାନ ॥ ୩୬
ଏମନ୍ତ ଦୈତ୍ୟକୁ ସକଳ । ବାସବ ଆଦି ଦିଗପାଳ ॥ ୩୭
ଭେଟସାମଗ୍ରୀମାନଙ୍କରେ । ଧରି ସେବିଲେ ନିରନ୍ତରେ ॥ ୩୮
କେବଳ ବ୍ରହ୍ମା ବିଷ୍ଣୁ ଶିବ । ନ ଥାନ୍ତି ଏହୁ ତିନି ଦେବ ॥ ୩୯
୧୪ ଇନ୍ଦ୍ରଆସନେ ନିଜ ତେଜେ । ଦିତିନନ୍ଦନ କଲେ ବିଜେ ॥ ୪୦
ତୁମ୍ବୁରୁ ବିଶ୍ୱାବସୁ ଦୁଇ । ଯେ ଆମ୍ଭେ ଆମ୍ଭ ଆଦି ହୋଇ ॥ ୪୧
ସେମାନେ କରନ୍ତି ଗାୟନ । ଗନ୍ଧର୍ବ ସିଦ୍ଧ ଋଷିଜନ ॥ ୪୨
ଯେ ଅପସରା, ବିଦ୍ୟାଧର । ସ୍ତୁତି କଲେ ହେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ॥ ୪୩
୧୫ ବହୁତ ଦକ୍ଷିଣା ଯହିଁରେ । ଏମନ୍ତ କ୍ରତୁମାନଙ୍କରେ ॥ ୪୪

---
୧ । ସୁଦନ୍ତୀ ।

ବର୍ଣ୍ଣଆଶ୍ରମବନ୍ତ ଜନ	। ଯାଗକୁ କରନ୍ତେ ବିଧାନ	॥ ୪୫
ଘେନିଲା ଆପଣା ତେଜରେ	। ହବିର୍ଭାଗକୁ ନିରନ୍ତରେ	॥ ୪୬
୧୬ ସପତଦ୍ୱୀପଯୁତ ହୋଇ	। ଅଗ୍ରକ୍ଷେ ଶସ୍ୟବତୀ ମହୀ	॥ ୪୭
ଯେ ବା ବାଞ୍ଛିତ କାମମାନ	। [1] ତ୍ରିଦିବ କରେ ତା' ଦୋହନ	॥ ୪୮
ନାନା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର	। ଆକାଶ ହୋଇଲା ଆଧାର	॥ ୪୯
୧୭ ଲବଣ ଇକ୍ଷୁ ସୁରା ଘୃତ	। ଦଧି ଦୁଗ୍ଧାମ୍ବୁ ଜଳ ସାତ	॥ ୫୦
ସମୁଦ୍ରେ ସରିତେ ଉର୍ମିରେ	। ରତ୍ନକୁ ବହିଲେ ସତ୍ୱରେ	॥ ୫୧
୧୮ ଦ୍ରୋଣୀମାନଙ୍କେ କ୍ରୀଡ଼ାସ୍ଥାନ	। ବହିଲେ ମହୀଧରମାନ	॥ ୫୨
ଯେ ପୁଷ୍ପଫଳରୂପ ଗୁଣ	। ସକଳ ଋତୁରେ ଭିଆଣ	॥ ୫୩
ଏକ କାଳରେ ଦ୍ରୁମମାନେ	। ବହିଲେ ତାହା ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ	॥ ୫୪
ବର୍ଷଣ ଦହନ ଶୋଷଣ	। ଏ ଆଦି ହୋଇ ଯେତେ ଗୁଣ [2]	॥ ୫୫
ସକଳ ଲୋକପାଳଙ୍କର	। ଭିନ୍ନେ ହୋଇଛି ଯେ ପ୍ରସ୍ତର	॥ ୫୬
ଏକ ହୋଇ ସେ ଗୁଣମାନ	। ବହିଲା ଦିତିର ନନ୍ଦନ	॥ ୫୭
୧୯ ଏରୂପେ ଦିଗମାନ ଜିଣି	। ଏକ ନୃପତି ହୋଇ ପୁଣି	॥ ୫୮
ପ୍ରିୟ ବିଷୟମାନ ଯେହି	। ଭୁଞ୍ଜନ୍ତେ ଯଥୋଚିତେ ତାହି	॥ ୫୯
ତୃପ୍ତିକି ନ ଲଭିଲା ତେଣୁ	। ଅଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ଅଟେ ଯେଣୁ	॥ ୬୦
୨୦ ଏ ରୂପେ ଅଇଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟମତ୍ତ	। ଶାସ୍ତ୍ରଲଂଘନ ଗର୍ବଚିତ୍ତ	॥ ୬୧
ବ୍ରହ୍ମଶାପକୁ ଅଛି ପାଇ	। ଏମନ୍ତ ଦୈତ୍ୟ ଯେ ଅଟଇ	॥ ୬୨
ଅନେକ କାଳ[3] ଗଲା ତାର	। କରନ୍ତେ ବିଷୟ ବିହାର	॥ ୬୩
୨୧ ଲୋକପାଳକଙ୍କ ସହିତେ	। ସକଳ ଲୋକେ ଯେଝା ମତେ	॥ ୬୪
ତା' ଉଗ୍ରଦଣ୍ଡେ ତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ	। ଆନଠାରେ ଶରଣ ନ ପାଇ	॥ ୬୫
ସେ ଭୟୁଂ ରକ୍ଷା ପାଇବାକୁ	। ଶରଣ ଗଲେ ଅଚ୍ୟୁତଙ୍କୁ	॥ ୬୬
୨୨ ଆତ୍ମା ସକଳ ଲୋକଙ୍କର	। ଯେ ହରି ଅଟନ୍ତି ଈଶ୍ୱର	॥ ୬୭
ଅଛନ୍ତି ସେ ଯେଉଁ ଦିଗର	। ତାକୁ ଆମ୍ଭର ନମସ୍କାର	॥ ୬୮
ଅମଳ ଶାନ୍ତଚିତ୍ତ ଯତି	। ଯହିଁକି ଗଲେ ନ ଆସନ୍ତି	॥ ୬୯
୨୩ ମନକୁ କରି ସମାଧାନ	। ଏ ରୂପେ ସେ ସଂଯତମନ	॥ ୭୦
ନିଦ୍ରାକୁ କରିଣ ବିଦୂର	। ପବନ କଲେକ ଆହାର	॥ ୭୧
ହୃଷୀକେଶଙ୍କୁ ଆରାଧନ	। କଲେ ଅମଳ ସୁରମାନ	॥ ୭୨
୨୪ ମେଘର ପ୍ରାୟ ଧ୍ୱନି ଯାର	। ଅଭୟ କରେ ସାଧୁଙ୍କର	॥ ୭୩
ଦିଗଙ୍କୁ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି କରେ	। ବକତା ନ ଦିଶେ ଯହିଁରେ	॥ ୭୪
ଏମନ୍ତ ଅଟଇ ଯେ ବାଣୀ	। ତାଙ୍କୁ ପ୍ରକାଶ ହେଲା ପୁଣି	॥ ୭୫
୨୫ ହେ ସୁରଶ୍ରେଷ୍ଠେ ! ତୁମ୍ଭେମାନେ	। ଭୟ ନ ପାଅ ନିଜ ମନେ	॥ ୭୬

୧ । ଧେନୁଏ କରନ୍ତି ଦୋହନ । ('ଗାବଃ' ଇତି ପାଠେ)
୨ । ପୁଣ ୩ । ଅନେକ କାଳ=ଏକସ୍ତରି ଯୁଗରୁ କିଛି ଅଧିକ ।

ତୁମ୍ଭ ସବୁରି ଭଦ୍ର ହେଉ । ମୋହର ଦରଶନ ଯେହୁ ॥ ୭୭
ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ଅଶେଷ । ଶୁଭନିମିତ୍ତେ ଯେ ପ୍ରକାଶ ॥ ୭୮
୨୬ ଏ ନିନ୍ଦ୍ୟ ଦୈତ୍ୟର ଯେ ପୁଣି । ଦୁଷ୍ଟତ୍ୱ ମୁଁ ତା' ଅଛି ଜାଣି ॥ ୭୯
ତାହା ମୁଁ ଶାନ୍ତି କରିବଇଁ । କାଳକୁ ଥାଅ ବାଟ ଗ୍ରହି ॥ ୮୦
୨୭ ଦେବତା ବିପ୍ର ବେଦ ଗାଇ । ସାଧୁରେ ଧର୍ମେ ମୋର ଠାଇଁ ॥ ୮୧
ଯେବେ ବିଦ୍ୱେଷ ହେବ ଜାତ । ତେବେ ବେଗରେ ହେବ ହତ ॥ ୮୨
୨୮ ନିର୍ବୈର ମହାତ୍ମା ଯେ ଶାନ୍ତ । ପ୍ରହ୍ଲାଦନାମେ ନିଜ ସୁତ ॥ ୮୩
ଦ୍ରୋହ କରିବ ତାକୁ ଯେବେ । ମାରିବି ସେ ଦୈତ୍ୟକୁ ତେବେ ॥ ୮୪
ବ୍ରହ୍ମାର ବରସକାଶରେ । ଉଗ୍ର ହୋଇଛି ଜଗତରେ ॥ ୮୫

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୨୯ ଯେ ଲୋକଗୁରୁ ଭଗବାନ । କହନ୍ତେ ଏମନ୍ତ ବଚନ ॥ ୮୬
ତାହାଙ୍କୁ କରିଣ ପ୍ରଣାମ । ଦେବେ ଚଳିଲେ ନିଜ ଧାମ ॥ ୮୭
ଗଲା ଉଦବେଗ ତାଙ୍କର । ମଣିଲେ ମଲା ସେ ଅସୁର ॥ ୮୮
୩୦ ସେ ଦୈତ୍ୟପତିର ସମ୍ଭୂତ । ଅତି ଅଦ୍ଭୁତ ଚାରି ସୁତ ॥ ୮୯
ପ୍ରହ୍ଲାଦ ତାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ । ମହତ ଅଟଇ ଗୁଣରେ ॥ ୯୦
ମହତ ଅଟନ୍ତି ଯେ ଜନ । ତାହାଙ୍କୁ କରେ ଉପାସନ ॥ ୯୧
୩୧ ଶୀଳସଂପନ୍ନ ବିପ୍ରପ୍ରିୟ । ସତ୍ୟନିରତ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ॥ ୯୨
ଆତ୍ମାର ପ୍ରାୟେ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର । ଯେ ଏକ ପ୍ରିୟ ମିତ୍ରବର ॥ ୯୩
୩୨ ଦାସଜନର ପ୍ରାୟ ହୋଇ । ସାଧୁଙ୍କ ପାଦେ ନମ୍ର ସେହି ॥ ୯୪
ବତ୍ସଳ ଅଟେ ଦୀନଜନେ । ପୁତ୍ରଙ୍କ ଠାରେ ପିତା ଯେହ୍ନେ ॥ ୯୫
ସମାନ ଜନେ ସ୍ନେହବନ୍ତ । ଆପଣା ସହଜ[୧] ଯେମନ୍ତ ॥ ୯୬
ଯେତେ ଆପଣା ଗୁରୁଜନ । ତହିଁରେ ଈଶ୍ୱରଭାବନ ॥ ୯୭
ବିଦ୍ୟାର୍ଥ-ରୂପ-ଜନ୍ମଯୁତ । ମାନସ୍ତମ୍ଭରେ ବିବର୍ଜିତ ॥ ୯୮
୩୩ ବ୍ୟସନମାନଙ୍କେ ଯା' ଚିତ୍ତ । ଉଦ୍‌ବେଗ ନୋହେ କଦାଚିତ ॥ ୯୯
ଶୁଣିଲା ଦେଖିଲା ହୋଇଣ । ବିଷୟମାନ ଯେତେ ପୁଣ ॥ ୧୦୦
ତହିଁରେ ନିସ୍ପୃହ ଅଟଇ । ଦ୍ରବ୍ୟବୁଦ୍ଧି ହିଁ ନ କରଇ ॥ ୧୦୧
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପ୍ରାଣ ଦେହ ମତି । ଯାର ଏ ସଂଯତ ଅଟନ୍ତି ॥ ୧୦୨
କାମନାମାନେ ମନୁଁ ଯାର । ପ୍ରଶାନ୍ତ ହେଲେ ନିରନ୍ତର ॥ ୧୦୩
ଅସୁର ହୋଇଲେହେଁ ସେହି । ମତ୍ସର ଆଦି ଭାବ ନାହିଁ ॥ ୧୦୪
୩୪ ଯା' ଠାରେ ମହାଗୁଣମାନ । କବିଏ କରନ୍ତି ବର୍ଣ୍ଣନ ॥ ୧୦୫
ଈଶ୍ୱର ଠାରେ ପ୍ରାୟ[୨] ହୋଇ । ହେ ନୃପ ! ଅଛନ୍ତି ଆଜ ହିଁ ॥ ୧୦୬

---

୧ । ସହଜ=ଭାଇ । ୨ । ପ୍ରିୟ । (ନତେଽଧୁନାପି ପ୍ରିୟନ୍ତେ ଇତି ପାଠେ ।) ; ନ ତେଽଧୁନାପି ଧୀୟନ୍ତେ ଇତି ପାଠେ 'ଆଜ ହିଁ ତିରୋହିତ ନୋହି' ହେବା ଉଚିତ ।

୩୫ ଯାହାକୁ ସାଧୁଜନଙ୍କର । କଥାପ୍ରସଙ୍ଗସଭାଠାର ॥ ୧୦୭
ରିପୁ ହେଲେ ହେଁ ସୁରମାନେ । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ କରନ୍ତି ସୁମନେ ॥ ୧୦୮
ତୁମ୍ଭର ପ୍ରାୟ ଯେବା ଆନେ । କିମ୍ପା ନ କରିବେ ସେମାନେ ॥ ୧୦୯
୩୬ ଅସଂଖ୍ୟ ଗୁଣରେ ନିର୍ଭର । ମାହାତ୍ମ୍ୟ ସୂଚୁଥାଇ ତାର ॥ ୧୧୦
ସ୍ୱଭାବଜନ୍ୟ ରତି ଯାର । ବାସୁଦେବରେ ନିରନ୍ତର ॥ ୧୧୧
୩୭ ବାଳକ ଛାଡ଼ି କ୍ରୀଡ଼ାମାନ । ଜଡ଼ର ପ୍ରାୟେକ ତନ୍ମନ ॥ ୧୧୨
କୃଷ୍ଣଗ୍ରହରେ ମନ ଯାର । ଗ୍ରହଣ ହେଲା ନିରନ୍ତର ॥ ୧୧୩
ଜଗତ ଅଟଇ ଏମନ୍ତ । ଏ ରୂପେ ନ ଜାଣେ ଯା ଚିତ୍ତ ॥ ୧୧୪
୩୮ ବସନ୍ତେ ବୁଲନ୍ତେ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତେ । ଶୁଅନ୍ତେ ପିଅନ୍ତେ ବୋଲନ୍ତେ ॥ ୧୧୫
ଆସନ ଆଦି ଯେ ଏମାନ । ନ କଲା ତା' ଅନୁସଂଧାନ ॥ ୧୧୬
ଗୋବିନ୍ଦସହିତେ ଆତ୍ମାରେ । ଏକ ହୋଇଛି ନିରନ୍ତରେ ॥ ୧୧୭
୩୯ ବିଷ୍ଣୁଚିନ୍ତାରେ ଅନୁଦିନ । ମିଶ୍ରିତ ଯାହାର ଚେତନ ॥ ୧୧୮
ରୋଦେ କେହୁଣି ସମୟରେ । ସେ ବିଷ୍ଣୁଚିନ୍ତା-ଆହ୍ଲାଦରେ ॥ ୧୧୯
ହସଇ କେହୁଣିସିଠାରେ । କାହିଁ ଗାୟନ ଉଚ୍ଚେ କରେ ॥ ୧୨୦
୪୦ ଉତକଣ୍ଠାରେ ଯୁତ ହୋଇ । ଧ୍ୱନି କରଇ ପୁଣ କାହିଁ ॥ ୧୨୧
ସେ ପୁଣ କେବଣ ସ୍ଥାନରେ । ବିଲଜ୍ଜ ହୋଇ ନୃତ୍ୟ କରେ ॥ ୧୨୨
କୃଷ୍ଣଭାବନାଯୁତ ହୋଇ । ତନ୍ମୟ ହୋଇ କେଉଁ ଠାଇଁ ॥ ୧୨୩
ସେ କୃଷ୍ଣଚେଷ୍ଟା ଆଦି ଯେତେ । କରଇ ତାହା ନିଜ ମତେ ॥ ୧୨୪
୪୧ ଈଶ୍ୱରଭାବ ଲଭିଥାଇ । ସୁଖୀ ହୋଇଣ କେଉଁଠାଇଁ ॥ ୧୨୫
ମଉନ ହୋଇ କରି ରହେ । ପୁଲକେ ପ୍ରକାଶନ୍ତି ଦେହେ ॥ ୧୨୬
ନିଷ୍କଳ ପ୍ରେମଶ୍ରୁ ପ୍ରସରେ । ଆନନ୍ଦଜଳ ଯେ ନେତ୍ରରେ ॥ ୧୨୭
ତେଣେ ଯାହାର ନେତ୍ର ଦୁଇ । ଅଦ୍ଧ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଥାଇ ॥ ୧୨୮
୪୨ ଯା' ଅକିଞ୍ଚନଜନଙ୍କର । ସଙ୍ଗମବଶୁଁ ଲଭେ ନର ॥ ୧୨୯
ବିଷ୍ଣୁର ପାଦପଦ୍ମ ଦୁଇ । ସେବା ଯେ ଏମନ୍ତ ଅଟଇ ॥ ୧୩୦
ତେଣେ ଯେ କରନ୍ତେ ବିସ୍ତାର । ନିଜ ସୁଖକୁ ବାରମ୍ବାର ॥ ୧୩୧
ଯେ ଦୁଷ୍ଟଜନସଙ୍ଗମରେ । ଦୁଃଖିତ ଅଟଇ ସଂସାରେ ॥ ୧୩୨
ଏମନ୍ତ ଲୋକର ହିଁ ମନ । ଶାନ୍ତିକି କଲାକ ବିଧାନ ॥ ୧୩୩
୪୩ ଯେ ପୁତ୍ର ମହାଭାଗବତ । ମହାତ୍ମା ମହାଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ॥ ୧୩୪
ତା'ଠାରେ ଆଚରିଲା ପାପ । ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ହେ ନୃପ ॥ ୧୩୫

ଶ୍ରୀଯୁଧିଷ୍ଠିର ଉବାଚ

୪୪ ଆହେ ସୁବ୍ରତ ଦେବଋଷି । ଏ ତୁମ୍ଭ ବାକ୍ୟକୁ ବିଶେଷି ॥ ୧୩୬
ଜାଣିମାପାଇଁ ନିଜ ମନେ । ବାଞ୍ଛା କରିଛୁଁ ଆମ୍ଭେମାନେ ॥ ୧୩୭
ଯେ ଶୁଦ୍ଧ ସାଧୁ ନିଜ ସୁତ । ତାକୁ ଯା' ଦ୍ରୋହ କଲା ତାତ ॥ ୧୩୮
୪୫ ଯେ ପ୍ରତିକୂଳ ଆଚରଣ । କରନ୍ତି ନିଜ ପୁତ୍ରେ ପୁଣ ॥ ୧୩୯

ପୁତ୍ରବତ୍ସଳ ଯେଉଁ ତାତେ । ସେ ତାଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାର ନିମିତ୍ତେ ॥ ୧୪୦
ଆକ୍ଷେପମାତ୍ରକ କରନ୍ତି । ଶତ୍ରୁର ପ୍ରାୟ ନ ମାରନ୍ତି ॥ ୧୪୧
୪୬ ଯେ ସାଧୁ ଯେବଣ ପିତାର । ଗୁରୁ ଦେବତା ଯାହାଙ୍କର ॥ ୧୪୨
ଏମନ୍ତ ଯେବଣ ନନ୍ଦନେ । ତାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶି ତାତମାନେ ॥ ୧୪୩
ଦ୍ରୋହ ନ କରନ୍ତି ସର୍ବଥା । କି ବୋଲି କହିବା ଏ କଥା ॥ ୧୪୪
ହେ ବିପ୍ର ! ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର । ଏ କଉତୁକକୁ ନିବାର ॥ ୧୪୫
ଯେଣୁ ପୁତ୍ରର ଦ୍ୱେଷ ଯେହି । ପିତାନାଶକୁ ହେଲା ସେହି ॥ ୧୪୬
ଯେ କୃଷ୍ଣ ଜଗତଈଶ୍ୱର । ଶରଣ ସେ ଦୀନବନ୍ଧୁର ॥ ୧୪୭
[୧]ଭକ୍ତଜନଙ୍କ ଅନୁମତେ । ଶ୍ରୀଭାଗବତ କରି ଗୀତେ ॥ ୧୪୮
ସାଧୁଜନଙ୍କର ମାନସ । ବିଶେଷେ କଲା ଏଣେ ତୋଷ ॥ ୧୪୯

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ
ସପ୍ତମ ସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଯୁଧିଷ୍ଠିରନାରଦସଂବାଦେ ଶ୍ରୀପ୍ରହ୍ଲାଦଚରିତଂ
ନାମ ଚତୁର୍ଥୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ

ପଞ୍ଚମେ ଗୁରୁତୋଽଧୀତଂ ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା ବିଷ୍ଣୁସ୍ତୁତୌ ରତମ୍ ।
ଘାତୟନ୍ ଦ୍ୱିପସର୍ପାଦ୍ୟୈଃ ସୁତଂ ଦୈତ୍ୟୋ ନ ଶଶକତ୍ ॥

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୧ ଶୁକ୍ରଙ୍କୁ ପୁରୋହିତଭାବେ । ଅସୁରେ ବରିଲେକ ପୂର୍ବେ ॥ ୧
ତାଙ୍କର ଶଣ୍ଡାମର୍କ ହୋଇ । ଅଟନ୍ତି ଯେଉଁ ପୁତ୍ର ଦୁଇ ॥ ୨
ସେ ଦୈତ୍ୟରାଜାର ସଦନ । ନିକଟେ କଲେ ନିଜ ସ୍ଥାନ ॥ ୩
୨ ନୀତିରେ ଅଟେ ଯେ ପଣ୍ଡିତ । ପ୍ରହ୍ଲାଦନାମେ ନିଜ ସୁତ ॥ ୪
ତାକୁ ସେ ଦୁହିଁଙ୍କରି ତହିଁ । ରାଜା ପ୍ରବେଶ କଲେ ନେଇ ॥ ୫
ସେ ଦୁହେଁ ସେ ପ୍ରହରାଦକୁ । ଆନ ଅସୁରବାଳକଙ୍କୁ ॥ ୬
ଯେ ଦଣ୍ଡନୀତି ଆଦିମାନ । କରାଇଲେ ତା' ଅଧ୍ୟୟନ ॥ ୭
୩ ତହିଁରେ ଗୁରୁ କହେ ଯାହା । ଶୁଣେ ତଦନ୍ତେ ପଢ଼େ ତାହା ॥ ୮
କେବଳ ଉତ୍ତମ ରୂପରେ । ମଣିଲା ନାହିଁ ତା' ମନରେ ॥ ୯
ଏ ନିଜ ଏ ଅଟଇ ପର । ଏ ରୂପେ ଯେ ମିଥ୍ୟାବିଗ୍ରହ ॥ ୧୦
ସେ କଥା ଆଶ୍ରୟରୂପରେ । ଅଛି ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡନୀତିରେ ॥ ୧୧
୪ ପୁତ୍ରକୁ ବସାଇ କୋଳରେ । ପାଳନ୍ତେ ଏକ ଦିନକରେ ॥ ୧୨
କହିଲା ଅସୁରରାଜନ । ହେ ବତ୍ସ ! କହ ସେ ବଚନ ॥ ୧୩
ଯେବଣ କଥା ସାଧୁ କରି । ମଣିଛୁ ମନରେ ବିଚାରି ॥ ୧୪

୧ । କୃଷ୍ଣକୃପାକୁ ଘେନି ଚିତ୍ତେ ।

ଶ୍ରୀପ୍ରହ୍ଲାଦ ଉବାଚ

୫ ହେ ଦୈତ୍ୟବର ! ଅହଂ ମମ । ଏରୂପେ ଯେ ମିଥ୍ୟାଉଦ୍ୟମ ।। ୧୫
ସେ ଘେନି ଉଦବେଗମନ । ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି ଯେଉଁ ଜନ ।। ୧୬
ଅଧୋଗତିକି ଆପଣାର । କାରଣ ଯେବଣ ମନ୍ଦିର ।। ୧୭
ଅନ୍ଧକୂପର ପ୍ରାୟ ହୋଇ । ଲୋକର ମୋହକୁ ଯେ ବହି ।। ୧୮
ଛାଡ଼ି ସେ ଗୃହ ବନେ ଯାଇ । ହରିଙ୍କି ଆଶ୍ରେ ଯା' କରଇ ।। ୧୯
ସେମାନଙ୍କର ସାଧୁ ହୋଇ । ସେକଥା ମଣୁଅଛି ମୁହିଁ ।। ୨୦

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୬ ବିଷ୍ଣୁପକ୍ଷରେ ନିଷ୍ଠା ହୋଇ । ପୁତ୍ରବଚନମାନ ଯେହି ।। ୨୧
ଦୈତ୍ୟ ହସିଲା ତାହା ଶୁଣି । ଏମନ୍ତ ବିଚ୍ରିଲା ପୁଣି ।। ୨୨
ବାଳକମାନଙ୍କର ମନ । ପରବୁଦ୍ଧିରେ ହୋଏ ଭିନ୍ନ ।। ୨୩
୭ ଏବେ ଉତ୍ତମ ପରକାରେ । ରଖ ବାଳକୁ ଗୁରୁଘରେ ।। ୨୪
ଯେ ବିଷ୍ଣୁପକ୍ଷ ବିପ୍ରଜନେ । ଆଛନ୍ନ ହୋଇଣ ସେମାନେ ।। ୨୫
ଏହାର ବୁଦ୍ଧିକି ଯେମନ୍ତେ । ଭେଦ ନ କରନ୍ତି ଏକାନ୍ତେ ।। ୨୬
୮ ତଦନ୍ତେ ଦୈତ୍ୟମାନେ ତାକୁ । ଆଣିଲେ ଗୁରୁର ଗୃହକୁ ।। ୨୭
ସେ ପ୍ରହରାଦକୁ ଏକାନ୍ତେ । ଦିତିସୁତର ପୁରୋହିତେ ।। ୨୮
ପ୍ରଶଂସି କୋମଳ ବାଣୀରେ । ବଚନ ପୁଛିଲେ ସାମରେ ।। ୨୯
୯ ହେ ବତ୍ସ ! ପ୍ରହରାଦ ତୋର । ମଙ୍ଗଳ ହେଉ ନିରନ୍ତର ।। ୩୦
ମିଥ୍ୟା ନ କହ ସତ୍ୟ ଭଣ । ବାଳକମାନଙ୍କୁ ବଳିଣ ।। ୩୧
ଏ ତୋର ବୁଦ୍ଧି ବିପରୀତ । କେଉଁ ସକାଶୁଁ ହେଲା ଜାତ ।। ୩୨
୧୦ ତୋ ବୁଦ୍ଧିଭେଦ ପରଠାରୁ । ଅଥବା ହେଲା ସ୍ୱଭାବରୁ ।।୩୩
ହେ କୁଳନନ୍ଦନ ! ଏ ବାଣୀ । ଶ୍ରବଣ କରିବାକୁ ପୁଣି ।।୩୪
ବାଞ୍ଛୁଛୁଁ ଆମ୍ଭେ ଗୁରୁମାନେ । କହ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ତୋଷମନେ ।।୩୫

ଶ୍ରୀପ୍ରହ୍ଲାଦ ଉବାଚ

୧୧ ଏ ପର ଏହୁ ଆପଣାର । ଏମନ୍ତରୂପେ ଲୋକଙ୍କର ।।୩୬
ଅଭିନିବେଶ ଯେ ମିଥ୍ୟାରେ । ରଚିତ ଯାହାର ମାୟାରେ ।।୩୭
ସେ ମାୟାବଶରୁ ମୋହିତ । ଯେବଣ ଲୋକଙ୍କର ଚିତ୍ତ ।।୩୮
ସେକଥା ଦେଖି ତାହାଙ୍କର । ମୋହର ନାହିଁ ସେ ପ୍ରକାର ।।୩୯
ଏମନ୍ତ ଯେଉଁ ଭଗବାନ । ତାହାଙ୍କୁ ମୋହର ବନ୍ଦନ ।।୪୦
୧୨ ଯେଉଁ କାଳେ ସେ ଭଗବାନ । ଲୋକଙ୍କୁ ହୁଅନ୍ତି ପ୍ରସନ୍ନ ।। ୪୧
ପଶୁମାନଙ୍କ ପ୍ରାୟ ହୋଇ । ଏ ଭିନ୍ନ ମୁଁ ଭିନ୍ନ ଅଟଇ ।। ୪୨
ଏମନ୍ତ ରୂପେ ମିଥ୍ୟା ହୋଇ । ଯେବଣ ବୁଦ୍ଧି ହୋଇଥାଇ ।।୪୩
ଅଭିନ୍ନ ଆତ୍ମାରେ ସେ ବୁଦ୍ଧି । ସେହି କାଳରେ ଲଭେ[୧] ସିଦ୍ଧି ।।୪୪

୧ । ହୋଏ ।

୧୩ ପରମ ଆତ୍ମା ସେହୁ ଏହି । ଏ ନିଜ ଏ ପର ଅଟଇ ॥ ୪୫
ଏରୂପେ ଅବିବେକୀ ଜନେ । ଯାକୁ ନିରୂପନ୍ତି ଭୁବନେ ॥ ୪୬
ତା’ ମାର୍ଗ ଜାଣିମାକୁ ମନେ । ବ୍ରହ୍ମାଦି ବେଦବାଦୀମାନେ ॥ ୪୭
ମୋହକୁ ଲଭିଣ ଅଛନ୍ତି । ଭେଦ କରୁଛି ସେ ମୋ’ ମତି ॥ ୪୮
ଦୁର୍ଘଟ ଚରିତ ଯାହାର । ଏମନ୍ତ ଅଟେ ସେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୪୯
୧୪ ହେ ବିପ୍ର ! ଯେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ଚୁମ୍ବକଶିଳାସମୀପରେ ॥ ୫୦
ନିଜ ଇଛାଏ ଲୋହ ଭ୍ରମେ । ମୋ ଚିତ୍ତ ସେହିରୂପେ କ୍ରମେ[୧] ॥ ୫୧
ଭ୍ରମଣ କରେ ନିରନ୍ତର । ସମୀପେ ରଥାଙ୍ଗପାଣିର ॥ ୫୨
ଏ କେଉଁ ତପଆଦିଫଳ । ଏକଥା ନ କଳି ମୁଁ ମୂଢ ॥ ୫୩

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୧୫ ବିପ୍ରକୁ ଏତେ ମାତ୍ର ଭଣି । ମହାତ୍ମା ନିବର୍ତ୍ତିଲା ପୁଣି ॥ ୫୪
ରାଜସେବକ ସେହୁ ଦୀନ । ତାହାକୁ କରିଣ ଭର୍ତ୍ସନ ॥ ୫୫
ଅତ୍ୟନ୍ତ କୁପିତ ହୋଇଲା । ଏମନ୍ତ ବଚନ ବୋଇଲା ॥ ୫୬
୧୬ ଆଣରେ ବେତ୍ରକୁ ଆମ୍ଭର । ଅଟଇ ଏ ଅଯଶସ୍କର ॥ ୫୭
ଏହୁ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି କୁଳାଙ୍ଗାର । ଉପାୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟର ॥ ୫୮
ଯେ ଦଣ୍ଡ ଚତୁର୍ଥ ଅଟଇ । ଏହାକୁ ଯୁକ୍ତ ଅଟେ ସେହି ॥ ୫୯
୧୭ ଦୈତ୍ୟଚନ୍ଦନବନେ ଜାତ । କଣ୍ଟକଦ୍ରୁମ ଏ ବିଦିତ ॥ ୬୦
ଯେବଣ ଦୈତେୟ ବିପିନ । ମୂଳ କରିବାକୁ ଛେଦନ ॥ ୬୧
କୁଠାର ରୂପ ବିଷ୍ଣୁ ଯେହି । ତା’ ବେଣ୍ଟ ହେଲା ବାଳ ଏହି ॥ ୬୨
୧୮ ଏରୂପେ ତର୍ଜନା ଆଦିରେ । ତାହାକୁ ନାନା ଉପାୟରେ ॥ ୬୩
ଜନମ କରାନ୍ତେ ଭୟକୁ । ଗୁରୁପଢାଇଲେ ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ॥ ୬୪
ଯେ ଶାସ୍ତ୍ର ଧର୍ମ ଅର୍ଥ କାମ । ପ୍ରତିପାଦିବାରେ[୨] ଉତ୍ତମ ॥ ୬୫
୧୯ ଜାଣିମା-ଯୋଗ୍ୟ ଯେ ଅଟଇ । ସାମ-ଦାନକୁ[୩] ଆଦିହୋଇ ॥ ୬୬
ଏ ଚ୍ୟାରି ଉପାୟକୁ ଜାଣି । ଅଛି, ଏ ବାଳ ଏହା ମଣି ॥ ୬୭
ପ୍ରହରାଦକୁ ଗୁରୁ ନେଲେ । ଦୈତ୍ୟରାଜାକୁ ଦେଖାଇଲେ ॥ ୬୮
ସ୍ନାନ କରାଇ ମାତା ତାକୁ । ମଣ୍ତିଛି ଭୂଷଣମାନଙ୍କୁ ॥ ୬୯
୨୦ ପଡ଼ିଛି ଯେ ପାଦଯୁଗରେ । ସେ ବାଳକକୁ ଆଶିଷରେ ॥ ୭୦
ଆନନ୍ଦ କରାଇ ଉପନ୍ନ । ଭୁଜରେ କରି ଆଲିଙ୍ଗନ ॥ ୭୧
ଯେ ସୁଖ ଅଟଇ ବିସ୍ତର । ତାହାକୁ ଲଭିଲା ଅସୁର ॥ ୭୨
୨୧ ଅଙ୍କରେ କରି ଆରୋପଣ । ମସ୍ତକେ କରିଣ ଆଘ୍ରାଣ ॥ ୭୩
ଯେ ନେତ୍ରକଳାଜଳମାନ । ତେଣେ କଲା ତାକୁ ସେଚନ ॥ ୭୪
ପ୍ରସନ୍ନମୁଖେ ଏ ବଚନ । କହିଲା ହେ ଧର୍ମନନ୍ଦନ ॥ ୭୫

---

୧ । କର୍ମେ ୨ । ପ୍ରତିପାଦିବାରେ=ପ୍ରତିପାଦନ କରିବାରେ ୩ । ଭେଦଦଣ୍ଡକୁ ।

ହିରଣ୍ୟକଶିପୁରୁବାଚ

୨୨ ହେ ତାତ ! ହେ ଆୟୁଷବନ୍ତ । ହେ ପ୍ରହରାଜ ! ଯା' ଅଧୀତ ॥ ୭୬
କରିଛୁ ଉତ୍ତମ କରିଣ । ଉତ୍ତମ ଅଟଇ ଯେ ପୁଣ ॥ ୭୭
ମୋହର ଆଗେ ପଢ଼ ତାହି । ଏତେ କାଳରେ ଯାହା ତୁହି ॥ ୭୮
ଆପଣା ଗୁରୁର ସକାଶୁଁ । ଶିକ୍ଷା କରିଛୁ ବୁଦ୍ଧିବଶୁଁ ॥ ୭୯

ଶ୍ରୀ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ଉବାଚ

୨୩ ବିଷ୍ଣୁର ଶ୍ରବଣ କୀର୍ତ୍ତନ । ସ୍ମରଣ ଚରଣସେବନ ॥ ୮୦
୨୪ ପୂଜା ବନ୍ଦନ ଦାସପଣ । ମିତ୍ରତା ଆତ୍ମସମର୍ପଣ[୧] ॥ ୮୧
ନବଲକ୍ଷଣ ଏ ପ୍ରକାରେ । ଯେ ଭକ୍ତି ତାହା ବିଷ୍ଣୁଠାରେ ॥ ୮୨
ପୁରୁଷ କରନ୍ତେ ଅର୍ପିତ[୨] । ଯେବେ ଆଚରଇ ସାକ୍ଷାତ ॥ ୮୩
ଉତ୍ତମ ଅଧ୍ୟୟନ ସେହି । ଏମନ୍ତ ମଣୁଅଛି ମୁହିଁ ॥ ୮୪
୨୫ ଏ ରୂପେ ସୁତର ବଚନ । ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ଶୁଣିଣ ॥ ୮୫
ତେବେ ଯେ ଥିଲା ଗୁରୁସୁତ । ତାହାକୁ ବୋଇଲା ଏମନ୍ତ ॥ ୮୬
ରୋଷରେ ଅତିଶୟ ତାର । କମ୍ପିତ ହେଉଛି ଅଧର ॥ ୮୭
୨୬ ହେ ଦୀନ ବିପ୍ର ! ଏକି ତୋର । ଭଜନ୍ତେ ଶତ୍ରୁକୁ ଆମ୍ଭର ॥ ୮୮
ଅବଜ୍ଞା କରିଣ ଆମ୍ଭକୁ । ଦୁଷ୍ଟ ଦୁର୍ମତି ତୁ ବାଳକୁ ॥ ୮୯
ଯେ ମାର୍ଗ ଅଟଇ ଅସାର । ତାହା କରାଇଲୁ ସ୍ୱୀକାର ॥ ୯୦
୨୭ ଲୋକେ ଯେ ଅସାଧୁ ଅଟନ୍ତି । କପଟ ବେଶ ବହିଥାନ୍ତି ॥ ୯୧
ସେମାନଙ୍କର ମିତ୍ରପଣ । ସଙ୍ଗତ ନୋହେ ଏ ପ୍ରମାଣ ॥ ୯୨
ତାଙ୍କର ଦ୍ୱେଷଆଦି ଯେହି । କାଳେ ପ୍ରକାଶ ହୋଏ ସେହି ॥ ୯୩
ପାତକୀ ଅଟନ୍ତି ଯେ ଜନ । ରୋଗ ତାହାଙ୍କର ଯେସନ ॥ ୯୪
ଦେହରେ ଛନ୍ନ ହୋଇଥାଇ । [୩]କାଳରେ ପ୍ରକଟ ହୁଅଇ ॥ ୯୫

ଗୁରୁପୁତ୍ର ଉବାଚ

୨୮ ହେ ଇନ୍ଦ୍ରଶତ୍ରୁ ! ଯାହା ମୁହିଁ । ତୋହାର ପୁତ୍ରକୁ ପଢ଼ାଇ ॥ ୯୬
ପଢ଼ାଇ ଯେହୁ ଅବା ଆନ । ଏ ତା ନକରେ ଅଧ୍ୟୟନ ॥ ୯୭

---

୧ । ଆତ୍ମସମର୍ପଣ—ଏଠାରେ 'ଆତ୍ମା' ଶବ୍ଦ 'ଦେହ' ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି । ଯେପରି ଗବାଦି ବିକ୍ରୀତ ପଶୁମାନଙ୍କର ଭରଣପାଳନ ଆଦି ଚିନ୍ତା ନ ଥାଏ ସେହିପରି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କଠାରେ ଦେହ ସମର୍ପଣ କରି ତାହାର ଭରଣପାଳନ ଚିନ୍ତା ବର୍ଜନ କରିବ ।

୨ । ଅର୍ପିତ—ନବଲକ୍ଷଣା ଭକ୍ତି ଆଗେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କଠାରେ ଅର୍ପିତ ହୋଇ (ଅର୍ଥାତ୍ 'ଏହା ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପ୍ରୀତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଛି', ଏହିପ୍ରକାର ଚିନ୍ତାଯୁକ୍ତ ହୋଇ) ପରେ କୃତ ହେବା ବିଧେୟ; କିନ୍ତୁ ଆଗେ ସ୍ୱସୁଖାର୍ଥ କୃତ ହୋଇ ପରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଅର୍ପିତ ହେବା ଭକ୍ତି ନୁହେଁ ।

୩ । ବ୍ରହ୍ମହା କ୍ଷୟରୋଗୀ ସ୍ୟାତ୍ ସୁରାପଃ ଶ୍ୟାବଦନ୍ତକଃ ।
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣହାରୀ ତୁ କୁନଖୀ ଦୁଶ୍ଚର୍ମା ଗୁରୁତଳ୍ପଗଃ ॥ (ସ୍ମୃତିଃ)

	ହେ ନୃପ ! ସ୍ୱଭାବଜନିତ	ମତି ଏହାର ଏ ବିଦିତ	॥ ୯୮
	ବିନାଶ କର ନିଜ ରୋଷ	ଆମ୍ଭକୁ ନ ଦିଅ ତୁ ଦୋଷ	॥ ୯୯

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୨୯	ଏମନ୍ତ ରୂପେ ପ୍ରତିବାଣୀ	ଗୁରୁ କହନ୍ତେ ଦୈତ୍ୟ ଶୁଣି	॥ ୧୦୦
	ପୁତ୍ରକୁ ବୋଇଲା ଝଟତି	ଆରେ ଅଭଦ୍ର ଦୁଷ୍ଟମତି	॥ ୧୦୧
	ଗୁରୁବାକ୍ୟରୁ ନୋହେ ଜାତ	ତେବେ ଏ କାହିଁରୁ ସମ୍ଭୂତ	॥ ୧୦୨

ଶ୍ରୀପ୍ରହ୍ଲାଦ ଉବାଚ

୩୦	ଯେବଣ ଲୋକମାନଙ୍କର	ବ୍ରତ ଅଟଇ ଏ ମନ୍ଦିର	॥ ୧୦୩
	ବିଷୟରସୁଁ ନ ନିବର୍ତ୍ତି	ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ଯେ ଅଛନ୍ତି	॥ ୧୦୪
	ତେଣେ ଯେ ସଂସାରେ ମିଳନ୍ତି	ଯେବଣ ଭୋଗ ଭୁଞ୍ଜିଥାନ୍ତି	॥ ୧୦୫
	ସେହି ଭୋଗକୁ ପୁଣ ପୁଣ	ଯେ କରୁଥାନ୍ତି ଚର୍ବଣ	॥ ୧୦୬
	ସେ ଲୋକଙ୍କର ଗୁରୁଠାରୁ	ଅଥବା ଆପଣା ବୁଦ୍ଧିରୁ	॥ ୧୦୭
	ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟସଙ୍ଗୁଁ ଅବା ମତି	କୃଷ୍ଣରେ ନୋହେ ଉତପତି	॥ ୧୦୮
୩୧	ନିଜ ଆତ୍ମାରେ ନିରନ୍ତର	ଅଟେ ପୁରୁଷାର୍ଥ ଯାଙ୍କର	॥ ୧୦୯
	ସେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଗତି	ବିଖ୍ୟାତ ଯେ ବିଷ୍ଣୁ ଅଟନ୍ତି	॥ ୧୧୦
	ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ନ ଜାଣନ୍ତି	[1]ବିଷୟବଦ୍ଧ ଯାଙ୍କ ମତି	॥ ୧୧୧
	ବାହ୍ୟ ବିଷୟ ପ୍ରୟୋଜନ	ମଣିଥାଆନ୍ତି ଯେଉଁ ଜନ	॥ ୧୧୨
	ତାହାଙ୍କୁ ଯେ ଗୁରୁଭାବରେ	ମଣିଥାଆନ୍ତି ନିରନ୍ତରେ	॥ ୧୧୩
	ଅନ୍ଧକୁ ଅନ୍ଧ କଢ଼ାଇଲେ	ଗର୍ତ୍ତେ ପଡ଼ନ୍ତି ଯେହ୍ନେ ଭଲେ	॥ ୧୧୪
	ବେଦଲକ୍ଷଣ ଯେ ବଚନ	ସେ ଦୀର୍ଘ ରଜ୍ଜୁର ସମାନ	॥ ୧୧୫
	ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆଦି ଯେତେ ନାମ	ତହିଁ ଅଟନ୍ତି ଉରୁ ଦାମ	॥ ୧୧୬
	କାମ୍ୟ କର୍ମରେ ବଦ୍ଧ ହୋଇ	ସେମାନେ ଛନ୍ତି ଯହିଁ ରହି	॥ ୧୧୭
୩୨	ଯେ ଅତି ସାଧୁ ଅକିଂଚନ	ତାହାଙ୍କ ପାଦରଜେ ସ୍ନାନ	॥ ୧୧୮
	ନ କରିଥାଇ ଯେତେ ଦିନ	ଏ ଲୋକମାନଙ୍କର ମନ	॥ ୧୧୯
	ବିଷ୍ଣୁପାଦକୁ ତେତେ ଦିନ	କରଇ ନାହିଁ ସ୍ୱରଶନ	॥ ୧୨୦
	ସଂସାରଦୁଃଖବିନାଶନ	ଯେଉଁ ବୁଦ୍ଧିର[2] ପ୍ରୟୋଜନ	॥ ୧୨୧
୩୩	ଏତେ ବଚନ ସୁତ କହି	ରହିଲା ପୁଣି ତୁନୀ ହୋଇ	॥ ୧୨୨
	ତାହାକୁ ନିଜ କୋଡ଼ୁଁ ବଳେ	ଦୈତ୍ୟ ଫିଙ୍ଗିଲା ମହୀତଳେ	॥ ୧୨୩
	ରୋଷସକାଶୁଁ ଆତ୍ମାତାର	ଅନ୍ଧ ହୋଇଛି ନିରନ୍ତର	॥ ୧୨୪
୩୪	ଅସହିଷ୍ଣୁତାସହିତରେ	ଯେ ରୋଷ ଜନ୍ମିଲା ଆତ୍ମାରେ	॥ ୧୨୫
	ତେଣେ ଆବିଷ୍ଟ ଅଛି ହୋଇ	ରକ୍ତ ହୋଇଛି ନେତ୍ର ଦୁଇ	॥ ୧୨୬

---

୧ । ବିଷୟାବିଷ୍ଟଚିତ୍ତାନାଂ ବିଷ୍ଣ୍ୱାବେଶଃ ସୁଦୂରତଃ ।
ବାରୁଣୀଦିଗ୍‌ଗତଂ ବସ୍ତୁ ବ୍ରଜନ୍ନୈନ୍ଦ୍ରୀଂ କିମାପ୍ନୁୟାତ୍ ॥

୨ । ବୁଦ୍ଧି=ମନ (ମୂଳଶବ୍ଦ 'ମତି')

ବୋଇଲା ହେ ଦୈତ୍ୟେ ଏହାକୁ । ଏଠାରୁ ନିଅ ବାହାରକୁ ॥ ୧୨୭
ବଧକୁ ଅଟଇ ଏ ଯୋଗ୍ୟ । ଏହାକୁ ବଧକର ବେଗ ॥ ୧୨୮
୩୫ ଭ୍ରାତୃହା ଅଧମ ଏ ମୋର । ମିତ୍ରଜନଙ୍କୁ ଆପଣାର ॥ ୧୨୯
ଛାଡ଼ିଣ ଦାସପ୍ରାୟ ହୋଇ । ପୂଜେ ବିଷ୍ଣୁର ପାଦ ଦୁଇ ॥ ୧୩୦
ଯେ ପିତୃଭ୍ରାତାକୁ ମାରିଛି । ନିଶ୍ଚେ ସେ ଏରୂପ ଧରିଛି ॥ ୧୩୧
୩୬ ଅସମଞ୍ଜସ ଏ ବିଷ୍ଣୁର । କରିବ ସାଧୁ କି ପ୍ରକାର ॥ ୧୩୨
ପିତାମାତାର ସ୍ନେହ ଯେହି । ସର୍ବଥା ଦୁସ୍ତ୍ୟଜ ଅଟଇ ॥ ୧୩୩
ସେକଥା କଲା ଅତିଦୂର । ବୟସେ ଯେ ପଞ୍ଚ ବତ୍ସର ॥ ୧୩୪
୩୭ ଶତ୍ରୁହିଁ ଔଷଧ ପରାଏ । ଯେବେ ହିତକୁ କରିଥାଏ ॥ ୧୩୫
ଅପତ୍ୟପ୍ରାୟେ ତାକୁ ଜାଣି । ଦେହରୁ ଜନ୍ମିଲେହେଁ ପୁଣି ॥ ୧୩୬
ଅହିତ ହୋଏ ଯେବେ ସୁତ । ବ୍ୟାଧିର ପ୍ରାୟ ସେ ବିଦିତ ॥ ୧୩୭
ଅହିତ ଅଟେ ଆପଣାର । ଯେ ଅଙ୍ଗ, ଛିଦାଏ[୧] ତା ନର ॥ ୧୩୮
ଯେତେକ ଅବଶେଷ ଥାଇ । ତା'ତ୍ୟାଗୁଁ ସୁଖେ ସେ ଜୀଅଇ ॥ ୧୩୯
୩୮ ମିତ୍ରରୂପକୁ ଥାଇ ଧରି । ନିଶ୍ଚୟେ ଅଟଇ ଯେ ଅରି ॥ ୧୪୦
ଭୋଜନ, ଶୟନ, ଆସନେ । ଗରଳଆଦିଙ୍କ ପ୍ରଦାନେ ॥ ୧୪୧
ସକଳ ଉପାୟେ ବିନାଶ । କରିବ ତାହାକୁ ଅବଶ୍ୟ ॥ ୧୪୨
ଦୁଷ୍ଟ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଯେ ଅଟଇ । ମୁନିର ଶତ୍ରୁ ଯେହ୍ନେ ସେହି ॥ ୧୪୩
୩୯ ଯେ ହସ୍ତେ ଧରିଛନ୍ତି ଶୂଳ । ଯାହାଙ୍କ ବଦନ କରାଳ ॥ ୧୪୪
୪୧ ତାଙ୍କର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦଂଷ୍ଟ୍ରମାନ । ଚିକୁର ଶ୍ମଶ୍ରୁ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ॥ ୧୪୫
ଥିଲେ ଯେ ସେ ରାକ୍ଷସମାନେ । ଆପଣା ସ୍ୱାମୀର ଶାସନେ ॥ ୧୪୬
କରନ୍ତି ନାଦ ଭୟଙ୍କର । ବୋଲନ୍ତି ହାଣ, କାଟ, ମାର ॥ ୧୪୭
ଯେ ପ୍ରହରାଦ ଥିଲା ବସି । ଶୂଳ ଘେନିଣ ତାକୁ ଆସି ॥ ୧୪୮
ପ୍ରହାର କଲେକ ନିର୍ଭରେ । ସକଳ ମର୍ମମାନଙ୍କରେ ॥ ୧୪୯
ଯେ ବ୍ରହ୍ମ ଅଟେ ନିର୍ବିକାର । ବିଷୟମାନଙ୍କୁ ଇତର ॥ ୧୫୦
ତାହାର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଅସଂଖ୍ୟ । ଅଖିଳ ଆତ୍ମା ଯେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥ ୧୫୧
ସେ ପ୍ରଭୁଠାରେ ସମାଧାନ । କରି ଯେ ଥିଲା ନିଜ ମନ ॥ ୧୫୨
ସେ ପ୍ରହରାଦର ଶରୀରେ । ବିଫଳ ହେଲେ ସେ ପ୍ରହାରେ ॥ ୧୫୩
ଅଦୃଷ୍ଟଶୂନ୍ୟ[୨] ଯେଉଁ ଜନ । ତାହାର ଉଦ୍ୟମ ଯେସନ ॥ ୧୫୪
୪୨ ହେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ! ସେ ପ୍ରୟାସ । ତାଠାରେ ହୁଅନ୍ତେ ବିନାଶ ॥ ୧୫୫
ଦୈତ୍ୟରାଜନ ନିଜମତି । ଆଶଙ୍କା ଲଭିଲା ଝଟିତି ॥ ୧୫୬
ନିର୍ବନ୍ଧେ ତାହା' ମରଣକୁ । ରଚିଲା ନାନା ଉପାୟକୁ ॥ ୧୫୭
୪୩ ଦିଗକୁଞ୍ଜରେ ଅହିବରେ । ଗିରିପାତନରେ କୃତ୍ୟାରେ[୩] ॥ ୧୫୮

୧ । ଛିଦାଏ=ଛିଣ୍ଡାଏ ୨ । ଅଦୃଷ୍ଟଶୂନ୍ୟ=ଭାଗ୍ୟହୀନ ।
୩ । କୃତ୍ୟା=କୁହୁକ, ମନ୍ତ୍ରତନ୍ତ୍ର, ଗୁଣିଗାରୁଡୀ ବିଦ୍ୟା, ଅପଦେବତାବିଶେଷ ।

୪୪ ମାୟାମାନଙ୍କେ ବିଷଦାନେ । ଗର୍ଭନିରୋଧେ ଅଭୋଜନେ ॥ ୧୫୯
ହିମ ସଲିଳେ ହୁତାଶନେ । ପର୍ବତନିକ୍ଷେପେ ପବନେ ॥ ୧୬୦
ଅପାପୀ ସୁତକୁ ଅସୁର । କରିବା ନିମିତ୍ତେ ସଂହାର ॥ ୧୬୧
ଯେବେ ସେ ସମର୍ଥ ନୋହିଲା । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚିନ୍ତାକୁ ଲଭିଲା ॥ ୧୬୨
କରିବା ଅର୍ଥେ ସେ ନିଧନ । କେବେହେଁ ନୋହିଲା ଭାଜନ ॥ ୧୬୩
୪୫ ବହୁତ ନିଷ୍ଠୁର ଯେମନ୍ତେ । ଏହାକୁ ବୋଇଲି ତେମନ୍ତେ ॥ ୧୬୪
ବିନାଶନିମିତ୍ତେ ନିର୍ମାଣ । କଲି ଉପାୟମାନ ପୁଣ ॥ ୧୬୫
ସେ ସେହି ଦ୍ରୋହେ ଅପକାରେ । ମୁକ୍ତ ହୋଇଲା ସ୍ୱତେଜରେ ॥ ୧୬୬
୪୬ ନିକଟେ ଅଛି ମୋର ରହି । ନିର୍ଭୟ ଅଟେ ଶିଶୁ ହୋଇ ॥ ୧୬୭
ମୋହର ଯେ ଅନ୍ୟାୟକଥା । ନ ପାସୋରିବ ତା' ସର୍ବଥା ॥ ୧୬୮
[1]ବିକନ୍ତେ ମାତା ତାତ ଦୁଇ । ତାହାଙ୍କ ଅପକାର ଯେହି ॥ ୧୬୯
ତା' ଶୁନଃଶେଫ ଦ୍ୱିଜବର । ଯେହ୍ନେ ନ କଲା ମନୁଁ ଦୂର ॥ ୧୭୦
ବିପକ୍ଷ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ତାର । ତା' ଆଶ୍ରେ ହେଲା ଗୋତ୍ରାନ୍ତର ॥ ୧୭୧
୪୭ ଏହାର ଅନୁଭାବ ଯେହି । ଗଣନାକୁ ସେ ନ ଆସଇ ॥ ୧୭୨
କେହୁଣି ସକାଶୁଁ ଏହାର । ଭୟ ହିଁ ନାହିଁ ଏ ଅମର ॥ ୧୭୩
ନିଶ୍ଚୟେ ବିରୋଧେ ଏହାର । [2]ମୃତ୍ୟୁ ବା ନୋହିବ ମୋହର ॥ ୧୭୪
୪୮ ଏରୂପେ ତା' ଚିନ୍ତାରେ କିଛି । ମ୍ଳାନ ଯା' ଶୋଭା ହୋଇଅଛି ॥ ୧୭୫
ତଳକୁ କରିଛି ବଦନ । ଏମନ୍ତ ଯେ ଦୈତ୍ୟରାଜନ ॥ ୧୭୬
ତାହାକୁ ଏକାନ୍ତେ ବଚନ । କହିଲେ ଶୁକ୍ରଙ୍କ ନନ୍ଦନ ॥ ୧୭୭
ଯେ ଷଣ୍ଡାମର୍କ ନାମ ହୋଇ । ଖ୍ୟାତ ଅଟନ୍ତି ବେନି ଭାଇ ॥ ୧୭୮
୪୯ ଯହିଁ ଭ୍ରୂଲତାନିକ୍ଷେପରେ । ଡରିଲେ ସର୍ବ ଲୋକେଶ୍ୱରେ ॥ ୧୭୯
ସେ ତିନି ଜଗତକୁ ପୁଣି । ଏକା ହୋଇ ତୁ ଅଛୁ ଜିଣି ॥ ୧୮୦
ହେ ନାଥ ! ଦେଖୁନାହୁଁ[3] କିଛି । ତୋ' ଚିନ୍ତାବିଷୟ ଯେ ଅଛି ॥ ୧୮୧
ଶିଶୁମାନଙ୍କ ବୃତ୍ତ ଯେହି । ଗୁଣଦୋଷର ସ୍ଥାନ ନୋହି ॥ ୧୮୨
୫୦ ଗୁରୁ ଅଟନ୍ତି ଯେ ଭାର୍ଗବେ । ସେ ଯେତେ କାଳରେ ଆସିବେ ॥ ୧୮୩
ସେ ଯାଏଁ ବରୁଣପାଶରେ । ଏହାକୁ ବାନ୍ଧି ରଖ ଘରେ ॥ ୧୮୪
ଭୟ ପାଇଣ ଏ ଯେମନ୍ତେ । ପଳାଇ ନ ଯାଏ ତୁରିତେ ॥ ୧୮୫
ବୟସ ବହୁତ ହୋଇଲେ । ଗୁରୁଜନଙ୍କୁ ସେବା କଲେ ॥ ୧୮୬
ସେ ଲୋକବୁଦ୍ଧି ଭଲ ହୋଇ । ଯେ ପୂର୍ବେ ଦୁଷ୍ଟ ହୋଇଥାଇ ॥ ୧୮୭
୫୧ ଯାହା କହିଲେ ଗୁରୁସୁତ । ସେ କଥା କରି ଅଙ୍ଗୀକୃତ ॥ ୧୮୮

---

୧ । ଅଜୀଗର୍ତ୍ତ ଓ ତାଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟା ନିଜ ପୁତ୍ର ଶୁନଃଶେଫକୁ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବିକିଥିଲେ ।

୨ । ଏହାର ବିରୋଧ କରିବା ଦ୍ୱାରା ମୋର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇପାରେ ଅଥବା ନ ହୋଇପାରେ ।

୩ । ଦେଖୁନାହୁଁ=ଆମ୍ଭେ ଦେଖୁନାହୁଁ ।

	ଏମନ୍ତ ବୋଇଲା ଅସୁର	। ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମୀ ରାଜାଙ୍କର	।। ୧୮୯
	ଯେ ଧର୍ମ ଅଛନ୍ତି ଅଶେଷ	। ଏହାକୁ ଦିଅ ଉପଦେଶ	।। ୧୯୦
୫୨	ବିନୟ ହୋଇ ଅବନତ	। ଯେ ଅଟେ ଦୈତ୍ୟରାଜସୁତ	।। ୧୯୧
	ହେ ନୃପ ! କ୍ରମେ ତାକୁ ଧର୍ମ	। କହିଲେ ପୁଣ ଅର୍ଥ, କାମ	।। ୧୯୨
୫୩	ଯା' ଗୁରୁମାନେ ଆପଣାକୁ	। ଶିକ୍ଷା ଦେଲେ ଯେ ତ୍ରିବର୍ଗକୁ	।। ୧୯୩
	ସେ ଶିକ୍ଷା ଉତ୍ତମ କରିଣ	। ମଣିଲା ନାହିଁ ସେହୁ ପୁଣ	।। ୧୯୪
	ରାଗଦ୍ୱେଷାଦିରେ ବିହାର	। ଅଛି ଯେବଣ ଲୋକଙ୍କର	।। ୧୯୫
	ଯେବଣ ଶିକ୍ଷାକୁ ସେମାନେ	। ବର୍ଣ୍ଣିଅଛନ୍ତି ଏ ଭୁବନେ	।। ୧୯୬
୫୪	ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମକର୍ମ ଅର୍ଥେ	। ଗୁରୁ ଯାଆନ୍ତେ ଆନପଥେ	।। ୧୯୭
	ମିତ୍ର ବାଳକମାନେ ତହିଁ	। କାଳରେ ଅବକାଶ ପାଇ	।। ୧୯୮
	କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା ନିମିତ୍ତରେ	। ଡାକିଲେ ତାକୁ ସ୍ନେହଭରେ	।। ୧୯୯
୫୫	ତାହାଙ୍କୁ ଏଥୁଁ ଅନନ୍ତରେ	। ଡାକିଣ କୋମଳ ବାକ୍ୟରେ	।। ୨୦୦
	କୃପାରେ ସେ ମହାପଣ୍ଡିତ	। କହିଲା ହସନ୍ତେ ଏମନ୍ତ	।। ୨୦୧
	ଜନ୍ମମରଣାଦି ତାଙ୍କର	। ସମସ୍ତ କରିଛି ଗୋଚର	।। ୨୦୨
୫୬	ସେ ସର୍ବ ବାଳେ ପ୍ରହ୍ଲାଦର	। ଗୌରବେ ଛାଡ଼ିଲେ ବିହାର	।। ୨୦୩
	ଯେ ରାଗଦ୍ୱେଷ ଆଦିରତ	। ସେମାନଙ୍କରେ ଯେ କଥିତ	।। ୨୦୪
	ସେ ଚରିତରେ ଅଦୂଷିତ	। ଯେବଣ ବାଳଙ୍କର ଚିତ୍ତ	।। ୨୦୫
୫୭	ତାହାର ଠାରେ ନେତ୍ର ମନ	। ନିବେଶି କଲେ ଉପାସନ	।। ୨୦୬
	କରୁଣ ମହାଭାଗବତ	। ମୈତ୍ର ଅଟେ ଯେ ଦୈତ୍ୟସୁତ	।। ୨୦୭
	ହେ ରାଜଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ଏ ବଚନ	। ତାହାଙ୍କୁ କଲାକ ରଚନ	।। ୨୦୮
	କୃଷ୍ଣଚରଣପଦ୍ମ ଚିନ୍ତି	। ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମତି	।। ୨୦୯
	ସାଧୁଜନଙ୍କର[୧] ମାନସ	। ଏ ଗୀତ ଲଭିଣ ହରଷ	।। ୨୧୦

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ସପ୍ତମ ସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀପ୍ରହ୍ଲାଦାନୁଚରିତଂ
ନାମ ପଞ୍ଚମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।।

---

୧ । ବୈଷ୍ଣବଜନଙ୍କ ।

ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ

ଷଷ୍ଠେ ଗୁରୌ ଗୃହବ୍ୟଗ୍ରେ ପ୍ରହ୍ଲାଦୋ ଦୈତ୍ୟବାଳକାନ୍ ।
ଅନୁକମ୍ପ୍ୟ ପରଂତତ୍ତ୍ୱଂ ନାରଦୋକ୍ତମୁପାଦିଶତ୍ ॥ ୧
ନିରର୍ଥକକ୍ରିୟାଳାପୈରାୟୁର୍ବ୍ୟୟମଜାନତାମ୍ ।
ପ୍ରହ୍ଲାଦଃ ସଦୟଂ ପ୍ରାହ ଧର୍ମଂ ଭାଗବତଂ କୃତୀ ॥ ୨

ଶ୍ରୀପ୍ରହ୍ଲାଦ ଉବାଚ

୧ ଏ ନରଜନ୍ମେ ଧର୍ମମାନ । କରେ ପଣ୍ଡିତ ଯେଉଁ ଜନ ॥ ୧
ଅର୍ଥଦାୟକ ଯେଣୁ ଏହି । କୌମାର କାଳେ ଆଚରଇ ॥ ୨
ସେ ଜନ୍ମ ଅଧ୍ରୁବ ଅଟଇ । ବହୁତ ପ୍ରୟାସେ ମିଳଇ ॥ ୩
ଯହିଁରେ ଭାଗବତ ଧର୍ମ । ଆଚରେ ନ ଆଚରେ କାମ୍ୟ ॥ ୪
୨ ଏ ଜନ୍ମେ ବିଷ୍ଣୁଚରଣର । ଯେ ସେବାଯୋଗ୍ୟ ସେ ଲୋକର ॥ ୫
ଯେଣୁ ଏ ସର୍ବଭୂତଙ୍କର । ପ୍ରିୟ ଆତ୍ମା ମିତ୍ର ଈଶ୍ୱର ॥ ୬
୩ ହେ ଦୈତ୍ୟମାନେ ! ପ୍ରାଣୀଙ୍କର । ଯେ ସୁଖ ଇନ୍ଦ୍ରିୟୁଁ ପ୍ରସ୍ୱର ॥ ୭
ଶରୀରଯୋଗୁଁ ଅଦୃଷ୍ଟରେ । ମିଳେ ସେ ସକଳ ଜନ୍ମରେ ॥ ୮
ଯତ୍ନ ନ କଲେହେଁ ଯେମନ୍ତ । ଦୁଃଖ ହୁଅଇ ଉପସ୍ଥିତ ॥ ୯
୪ ତେଣୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟନିମିତ୍ତରେ । ପ୍ରୟାସ କେବେହେଁ ନ କରେ ॥ ୧୦
ଯେବଣ ପ୍ରୟାସୁଁ ଆୟୁଷ । କେବଳ ହୁଅଇ ବିନାଶ ॥ ୧୧
ବିଷ୍ଣୁର ଚରଣପଦ୍ମକୁ । ଭଜନ୍ତେ ଯେମନ୍ତ ସୁଖକୁ ॥ ୧୨
ମନୁଷ୍ୟ ଲଭଇ ସଂସାରେ । ନ ଲଭେ ତାହା ସେ ପ୍ରକାରେ ॥ ୧୩
୫ ସଂସାରେ ହୋଇଣ ପ୍ରବେଶ । କୁଶଳ ଅଟେ ଯେ ପୁରୁଷ ॥ ୧୪
ମଙ୍ଗଳ ଅର୍ଥେ ଆପଣାର । ଯତ୍ନ କରିବ ନିରନ୍ତର ॥ ୧୫
ସକଳ ଅବୟବେ ସାର । ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟକଳେବର ॥ ୧୬
ଯାବତ କାଳଯାଏ ସେହି । ନାଶକୁ ଲଭିଣ ନ ଥାଇ ॥ ୧୭
୬ ଶତେ ବରଷ ପୁରୁଷର । ଆୟୁଷ, ଅଜିତ ଆତ୍ମାର ॥ ୧୮
ନିଷ୍ଫଳ ତହୁଁ ଅଧେ ହୋଇ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଜ୍ଞାନକୁ ପାଇ ॥ ୧୯
ଯେଣୁ ସେ ରଜନୀକାଳରେ । ଶୟନ କରଇ ନିତ୍ୟରେ ॥ ୨୦
୭ ବାଲ୍ୟ-କୈଶୋର ସମୟରେ । କ୍ରୀଡ଼ା କରନ୍ତେ ନିରନ୍ତରେ ॥ ୨୧
ତାହାର ବିଂଶତିବରଷ । ବିନାଶ ହୁଅଇ ଆୟୁଷ ॥ ୨୨
ଜରାରେ ଗ୍ରସ୍ତ ଯା' ଶରୀର । ସମର୍ଥ ନୁହଇ ଯେ ନର ॥ ୨୩
ଏରୂପେ ବିଂଶତି ବତ୍ସର । ବିନାଶ ଆୟୁଷ ତାହାର ॥ ୨୪
୮ ପୂରେ[୧] ଯେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖରେ । ସେ କାମେ, ପ୍ରବଳ ମୋହରେ ॥ ୨୫

୧ । ପୂରେ=ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ।

ଗୃହେ ଆସକ୍ତ ହୋଇ ଥାଇ । ଶୁଭରେ ସାବଧାନ ନୋହି ॥ ୨୬
ଏମନ୍ତ ଲୋକର ଯେ ଶେଷ । ବିନାଶ ହୁଅଇ ଆୟୁଷ ॥ ୨୭
୯ ଅଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ନର କେହି । ଗୃହେ ଆସକ୍ତ ଅଟେ ଯେହି ॥ ୨୮
ଯେ ଦୃଢ଼ ସ୍ନେହପାଶଙ୍କରେ । ବଦ୍ଧ ହୋଇଛି ଏ ସଂସାରେ ॥ ୨୯
ଏମନ୍ତ ଆତ୍ମାକୁ ମୁକତ । କରିବାକୁ ହେବ ଶକତ ॥ ୩୦
୧୦ ଅର୍ଥର ତୃଷ୍ଣା ଅଟେ ଯେହି । ପ୍ରାଣୁଁ ଅଧିକ ଯେ ଅଟଇ ॥ ୩୧
କେ ତାହା ଛାଡ଼ିପାରେ ନର । ସେବକ ବଣିଜ ତସ୍କର ॥ ୩୨
ଏମାନେ ଛାଡ଼ି ପ୍ରିୟ ପ୍ରାଣ । କିଣନ୍ତି ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ପୁଣ ॥ ୩୩
୧୧ ଅଟଇ ଯେ ଅନୁକଂପିତା । ଏମନ୍ତ ଯେ ନିଜ ବନିତା ॥ ୩୪
ରହସ୍ୟ ସଙ୍ଗ ଯେ ତାହାର । ଶିକ୍ଷାବଚନ ଯେ ରୁଚିର ॥ ୩୫
କଳ ବଚନ ଶିଶୁଙ୍କର । ସଙ୍ଗମ ଅବା ଯେ ଆବର ॥ ୩୬
ଯେ ମିତ୍ର ଲୋକରେ ସଙ୍ଗତି । ସେମାନଙ୍କୁ ସେ ମନେ ଚିନ୍ତି ॥ ୩୭
କେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ତେଜିବ । ଯେ ତାଙ୍କ ସ୍ନେହେ ବଦ୍ଧ ହେବ ॥ ୩୮
ସେମାନଙ୍କର ଠାରେ ଚିତ୍ତ । ହୋଇବ ତାର ଅନୁରକ୍ତ ॥ ୩୯
୧୨ ଯେ ପୁତ୍ରମାନେ ଆପଣାର । ଦୁହିତାମାନେ ଯେ ସୁନ୍ଦର ॥ ୪୦
୧୩ ଭ୍ରାତା ଭଗିନୀ ଯେ ବା ଆନ । ଯେ ବା ଜନନୀ ତାତ ଦୀନ ॥ ୪୧
ଯହିଁରେ ବଡ଼ ମନୋହର । ଅଛନ୍ତି ସାମଗ୍ରୀ ଅପାର ॥ ୪୨
ଏମନ୍ତ ଯେଉଁ ଗୃହମାନ । ଯେ କୁଳକ୍ରମେ ବୃତ୍ତି ଆନ ॥ ୪୩
ଯେ ପଶୁ ଭୃତ୍ୟମାନେ ପୁଣ । ତାହାଙ୍କୁ କରନ୍ତେ ସ୍ମରଣ ॥ ୪୪
କୋଷକାରକ କୀଟପ୍ରାଏ । କର୍ମକୁ ଆଚରୁ ଯେ ଥାଏ ॥ ୪୫
ଲୋଭରୁ କାମନାମାନ ହିଁ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯାହାର ନୋହି ଥାଇ ॥ ୪୬
ଉପସ୍ଥ-ଜିହ୍ୱାସୁଖ ଦୁଇ । ଯେ ବଡ଼ କରି ମଣିଥାଇ ॥ ୪୭
ମୋହ ହିଁ ଯାହାର ଅନନ୍ତ । ସେ କେଙ୍କେ ହୋଇବ ବିରକ୍ତ ॥ ୪୮
୧୪ କୁଟୁମ୍ବପୋଷଣନିମିତ୍ତେ । କ୍ଷୀଣ ଯେ ଆୟୁଷ ସଂତତେ ॥ ୪୯
ପୁରୁଷାର୍ଥ ହିଁ ଯେ ବିହତ[୧] । ତାହା ନ ଜାଣେ ସେ ପ୍ରମତ୍ତ ॥ ୫୦
ଏ ଘେନି ତାପତ୍ରୟେ ତାର । ଚିତ୍ତ ଦୁଃଖିତ ନିରନ୍ତର ॥ ୫୧
ଦୁଃଖବୁଦ୍ଧିକି ନ କରଇ । ନିଜ କୁଟୁମ୍ବେ ରତ ହୋଇ ॥ ୫୨
୧୫ ଯେ ଇହପର ଲୋକ ଦୁଇ । ତହିଁରେ ଦଣ୍ଡ ଯେ ପଡ଼ଇ ॥ ୫୩
ପର ବିତ୍ତ ହରଣ କଲେ । ସେ କଥା ଜାଣିଥାଇ ଭଲେ ॥ ୫୪
ଇନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ଯେ ନ ଜିଣିଛି । ଯା' କାମ ଶାନ୍ତ ନୋହି ଅଛି ॥ ୫୫
ଏମନ୍ତ ଯେ କୁଟୁମ୍ବବନ୍ତ । ନିତ୍ୟରେ ବିତ୍ତେ ଦିଏ ଚିତ୍ତ ॥ ୫୬
ଅବଶ୍ୟ ହରେ ପର ଧନ । ନ ଜାଣେ ଆପଣା ନିଧନ ॥ ୫୭
୧୬ ଏ ମୋର ଏ ଅଟଇ ପର । ଏ ରୂପେ ଭାବନା ଯାହାର ॥ ୫୮

୧ । ବିହିତ ।

	କୁଟୁମ୍ବ ପୋଷନ୍ତେ ସନ୍ତତ	ଆତ୍ମଜ୍ଞାନକୁ ଅସମର୍ଥ	॥ ୫୯
	ପଣ୍ଡିତ ହୋଇଲେହେଁ ସେହି	ହେ ଦୈତ୍ୟେ ! ମୂଢ଼ପ୍ରାୟ ହୋଇ	॥ ୬୦
	ଲଭଇ ଅଭିନିବେଶକୁ	ଯେଣେ ବିନାଶେ ଆପଣାକୁ	॥ ୬୧
୧୭	କେହୁଣିସିଠାରେହେଁ କେହି	ଅତି ହିଁ ଲମ୍ପଟ ଯେ ହୋଇ	॥ ୬୨
	କାମ ଯା' ନେତ୍ରେ ରହିଥାଇ	ଏମନ୍ତ ବାମା ଯେ ଅଟଇ	॥ ୬୩
	ବିହାରକ୍ରୀଡ଼ାମୃଗ[୧] ତାର	ହୋଇ ଯେ ଥାଇ ନିରନ୍ତର	॥ ୬୪
	ଯହିଁରେ ଶାଙ୍କୋଳିପରାଏ	ପୁତ୍ର ଆଦି ହିଁ ଜାତ ହୋଏ	॥ ୬୫
୧୮	ସେ ଲୋକ ଯେଣୁ ଆପଣାକୁ	ସମର୍ଥ ନୋହେ ତାରିବାକୁ	॥ ୬୬
	ତେଣୁ ସଙ୍ଗମ କରି ଦୂର	ବିଷୟ-ଆତୁ ଦୈତ୍ୟଙ୍କର	॥ ୬୭
	ବିମୁକ୍ତସଙ୍ଗ ଲୋକଙ୍କର	ଯେ ଇଷ୍ଟ ଅପବର୍ଗାକାର	॥ ୬୮
	ଯେ ଆଦିଦେବ ନାରାୟଣ	ତାହାଙ୍କୁ କରସି ଶରଣ	॥ ୬୯
୧୯	ହେ ଦୈତ୍ୟପୁତ୍ରେ ! ଅଚ୍ୟୁତର	ସେବାକୁ ଆଚରେ ଯେ ନର	॥ ୭୦
	ତାହାର ଆୟାସ ବହୁତ	ଜାତ ନୁହଇ ଏ ନିୟତ	॥ ୭୧
	ସର୍ବପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଆତ୍ମାଭାବେ	ସିଦ୍ଧଭାବରେ ସବୁଠାବେ	॥ ୭୨
୨୦	ପର ଅପର ଜୀବଙ୍କରେ	ବ୍ରହ୍ମାନ୍ତ ସ୍ଥାବର-ଆଦିରେ	॥ ୭୩
	ଘଟାଦି ଭୂତବିକାରରେ	ବ୍ୟୋମାଦି ମହାଭୂତଙ୍କରେ	॥ ୭୪
୨୧	ସତ୍ତ୍ୱାଦି ଗୁଣେ ପ୍ରକୃତିରେ	ସେରୂପେ ଗୁଣବ୍ୟତିକରେ	॥ ୭୫
	ପରମ ଆତ୍ମା ଯେ ଈଶ୍ୱର	ଏକ ଭଗବାନ ଅକ୍ଷର	॥ ୭୬
୨୨	ସେ ସ୍ୱୟେଂ ଭୋକ୍ତା ଦ୍ରଷ୍ଟାରୂପେ	ସେ ବ୍ୟାପ୍ୟ ବ୍ୟାପକ ସ୍ୱରୂପେ	॥ ୭୭
	ଆବର ଯେହୁ ଭୋଗ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟ	ଏମନ୍ତରୂପେ ଯେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ୍ୟ	॥ ୭୮
	ଅବିକଳ୍ପିତ ଅନିର୍ଦ୍ଦେଶ୍ୟ	ହେଲେହେଁ, ମାୟାରେ ପ୍ରକାଶ୍ୟ	॥ ୭୯
୨୩	କେବଳ ଅନୁଭବରୂପୀ	ଈଶ୍ୱର ଆନନ୍ଦ ସ୍ୱରୂପୀ	॥ ୮୦
	ଗୁଣସ୍ୱରୂପୀ ସର୍ଗ ଯାର	ଏମନ୍ତ ମାୟା ଯେ ତାଙ୍କର	॥ ୮୧
	ତେଣେ ଈଶ୍ୱରଭାବ ଯାର	ହୋଇଛି ଅନ୍ତରଆକାର[୨]	॥ ୮୨
୨୪	ମତ୍ସର ଆଦି ଯେ ଆସୁର	ଭାବ ତାହାକୁ କରି ଦୂର	॥ ୮୩
	ସେ ଘେନି ସମସ୍ତ ଭୂତରେ	କର ଦୟାକୁ ନିରନ୍ତରେ	॥ ୮୪
	ଯାହା ଆଚରନ୍ତେ ମନୁଜ	ତୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି ଅଧୋକ୍ଷଜ	॥ ୮୫
୨୫	ସେ ଆଦ୍ୟ ଅନନ୍ତ ଈଶ୍ୱର	ସନ୍ତୋଷ ହୁଅନ୍ତେ ଲୋକର	॥ ୮୬
	କି ଅବା ଅଲଭ୍ୟ ଅଟଇ	ତାଙ୍କ ଚରଣସୁଧା ଯେହି	॥ ୮୭
	ତାହାକୁ କରୁଛୁଁ ସେବନ	କରୁଁ ତାହାଙ୍କୁ ଯେ ଗାୟନ	॥ ୮୮
	ଯେ ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧ ଅଦୃଷ୍ଟରେ[୩]	ଆମ୍ଭର କି ସେ ଧର୍ମାଦିରେ	॥ ୮୯
	ଯେ ମୋକ୍ଷ ବାଞ୍ଛିତ ଅଟଇ	ତେଣେ କି ପ୍ରୟୋଜନ ହୋଇ	॥ ୯୦
୨୬	ଧର୍ମାର୍ଥକାମ ବୋଲି ଯେହି	ତ୍ରିବର୍ଗ ବେଦେ ଅଛି କହି	॥ ୯୧

୧ । କ୍ରୀଡ଼ାମୃଗ=ବାନର ୨ । ଅନ୍ତରଆକାର=ଅନ୍ତର୍ହିତ ୩ । ଅଯତ୍ନରେ ।

ଯେ ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା ତର୍କ ଶ୍ରୁତି । ନାନା ଜୀବିକା ଦଣ୍ଡନୀତି ॥ ୯୨
ଏ ସର୍ବ ବେଦଅର୍ଥଜାତ[୧] । ତେବେ ତା' ମଣଇଁ ମୁଁ ସତ ॥ ୯୩
ପରମ ପୁରୁଷ ଈଶ୍ୱର । ଯେ ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ ଆପଣାର ॥ ୯୪
ତାହାଙ୍କୁ ଆତ୍ମନିବେଦନ । କର୍ମକୁ ଯେବେ ସେ ସାଧନ ॥ ୯୫
୨୭ ଭଗବାନରେ ଏକଚିତ୍ତ । ଏମନ୍ତ ହୋଇ ଯେ ଭଗତ ॥ ୯୬
ଅଟନ୍ତି ଯେହୁ ଅକିଂଚନ । ତାହାଙ୍କ ପାଦଧୂଳିମାନ ॥ ୯୭
ସ୍ନାନ କରନ୍ତି ଯେ ନିର୍ଭରେ । ସେ ଯାହା ଲଭନ୍ତି ସୁଖରେ ॥ ୯୮
ଲଭି ନ ପାରେ ତାହା ଆନ । ଏମନ୍ତ ନିର୍ମଳ ଯେ ଜ୍ଞାନ ॥ ୯୯
ପୂର୍ବେ ନାରଦଙ୍କୁ ସେ ଜ୍ଞାନ । କହିଲେ ନରନାରାୟଣ ॥ ୧୦୦
୨୮ ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନରେ ସଂଯୁତ । ଏ ଶୁଦ୍ଧ ଧର୍ମ ଭାଗବତ ॥ ୧୦୧
ସେ ନାରଦଙ୍କ ଠାରୁ ଶୁଣି । ଅଛି ମୁଁ ପୂର୍ବକାଳେ ପୁଣି ॥ ୧୦୨
ଦେବତାଙ୍କର ପ୍ରାଏ ସାର । ଅଟଇ ଦରଶନ ଯାର ॥ ୧୦୩

ଦୈତ୍ୟପୁତ୍ରା ଊଚୁଃ

୨୯ ତୁମ୍ଭେ ଆମ୍ଭେ ହେ ପ୍ରହ୍ଲାଦ । ନ ଜାଣି ଆନ ଗୁରୁପାଦ ॥ ୧୦୪
ବିନୁ ଏ ଗୁରୁପୁତ୍ରଙ୍କର । ଏ ବେନି[୨] ଆମ୍ଭର ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୦୫
୩୦ ତୁମ୍ଭେ ତ ଥାଅ ଅନ୍ତଃପୁରେ । ଶିଶୁ ହିଁ ଅଟ ତ ବେଭାରେ ॥ ୧୦୬
ମହତସଙ୍ଗତି ତୁମ୍ଭର । ଅତି ଦୁର୍ଘଟ ଅତିଦୂର ॥ ୧୦୭
ପ୍ରହ୍ଲାଦ ! ଛେଦି ସଂଦେହକୁ । କହ ବିଶ୍ୱାସକାରଣକୁ ॥ ୧୦୮
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚରଣପଙ୍କଜ । ଚିନ୍ତିଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଦ୍ୱିଜ ॥ ୧୦୯
ଭଣେ ଏ ଗୀତ ଯେଣେ ତୋଷ । ହୋଇବ ସାଧୁଙ୍କ ମାନସ ॥ ୧୧୦
ସପ୍ତମ ସ୍କନ୍ଧ ଭାଗବତ । ଶୁଣି ହରଷ କର ଚିତ୍ତ ॥ ୧୧୧
ସୁଜନେ ନ ଘେନ ମୋ' ଦୋଷ । ହୋଇଣ ମୋଠାରେ ସନ୍ତୋଷ ॥ ୧୧୨
ଏ ରସ କର୍ଣ୍ଣପୁଟେ ପିଅ । ନୃସିଂହପାଦେ ଚିତ୍ତ ଦିଅ ॥ ୧୧୩

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ସପ୍ତମ ସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀପ୍ରହ୍ଲାଦାନୁଚରିତେ
ନାମ ଷଷ୍ଠୋଽଧ୍ୟାୟଃ

---

୧ । ଅର୍ଥଜାତ=ଅର୍ଥସମୂହ ୨ । ବେନି=ଷଣ୍ଡାମର୍କ ଦୁହେଁ ।

ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟ

ସପ୍ତମେ ମାତୃଗର୍ଭସ୍ଥେଽସ୍ମିନ୍ ନାରଦଭାଷିତମ୍ ।
ପ୍ରହ୍ରାଦୋ ବର୍ଣ୍ଣୟାମାସ ଶିଷ୍ୟପ୍ରତ୍ୟୟସିଦ୍ଧୟେ ॥ ୧
ଅଶ୍ରାବି ନାରଦାଦେତନ୍ମାତୃଗର୍ଭ ଇତୀରିତମ୍ ।
ତତ୍ପ୍ରସ୍ତାବକଥାମାହ ପଦ୍ୟୈଃ ଷୋଡ଼ଶଭିଃ ସୁଧୀଃ ॥ ୨

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୧ ଏରୂପେ ଦଇତ୍ୟକୁମରେ । ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତେ ତଦନ୍ତରେ ॥
ସେ ବାଳ ମହାଭାଗବତ । ସ୍ମରନ୍ତେ ମୋହର ଭାଷିତ ॥
ଅଳପ ହସନ୍ତେ ତାହାଙ୍କୁ । କହିଲା ଏମନ୍ତ ବାକ୍ୟକୁ ॥

ଶ୍ରୀପ୍ରହ୍ଲାଦ ଉବାଚ

୨ ତପସ୍ୟା କରିବା ନିମିତ୍ତ । ମନ୍ଦରାଦ୍ରିକି ଆମ୍ଭ ତାତ ॥
୩ ଗମନ କରନ୍ତେ ସେ ଦିନେ । ବାସବ ଆଦି ଦେବମାନେ ॥
ଯୁଦ୍ଧକୁ ଅତିଶୟ କରି । ଉଦ୍ୟମ କଲେ ଆଗ ସରି ॥
ଅହିକି ପିପୀଲିକାମାନେ । ଭକ୍ଷଣ କରନ୍ତି ଯେସନେ ॥
ସେ ରୂପେ ପାପିଷ୍ଠ ଦଇତ । ପାପରେ ହୋଇଲା ଭକ୍ଷିତ ॥
ଯେଣୁ ସେ ଲୋକଅପକାରୀ । ଏ କଥା ଭାଗ୍ୟ ସବୁଙ୍କରି ॥
ଏମନ୍ତ ବୋଲନ୍ତେ ବଚନେ । ଉଦ୍ଦେଶି ଦାନବଙ୍କୁ ମନେ ॥
୪ ସେ ଦେବଙ୍କର ଅତିଶୟେ । ବଳ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ଦେଖି ଭୟେ ॥
ଲଭନ୍ତେ ଆଘାତକୁ ତେଣେ । ଅସୁରଯୂଥପତିଗଣେ ॥
ସ୍ଥାନରେ ରହି ନ ପାରିଲେ । ସବୁ ଦିଗକୁ ପଳାଇଲେ ॥
୫ କଳତ୍ର ବିତ୍ତ ଆପ୍ତ ସୁତ । ପଶୁ ପରିଚ୍ଛଦ ନିକେତ ॥
ଏମାନଙ୍କୁ ହିଁ ନ ଗ୍ରହିଁନ୍ତେ । ପ୍ରାଣକୁ ପାଇବା ନିମିତ୍ତେ ॥
ବିଶ୍ୱର ନିଜ ମନେ କରି । ସମସ୍ତେ ଗଲେ ଅପସରି ॥
୬ ଜିଣିମା ବାଞ୍ଛା କରି ମନେ । ରାଜଗୃହକୁ ସୁରମାନେ ॥
କରି ସର୍ବସ୍ୱ ଅପହାର । ବିନାଶ କଲେ ତତପର ॥
ଯେ ରାଜଭାର୍ଯ୍ୟା ମାତା ମୋର । ତାକୁ ଧଇଲେ ପୁରନ୍ଦର ॥
୭ ନିଅନ୍ତେ ତାକୁ ସୁରପତି । ଭୟରେ ଉଦବେଗମତି ॥
କାନ୍ଦନ୍ତ କୁରରୀପ୍ରାୟ ହୋଇ । ମାର୍ଗରେ ଯଦୃଚ୍ଛାରେ ତହିଁ ॥
ମିଳିଲେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ନନ୍ଦନ । କଲେ ତାହାକୁ ଆଲୋକନ ॥
୮ ବୋଇଲେ ଆହେ ସୁରପତି । ଏ ପରପରିଗ୍ରହ ସତୀ ॥
ଏହାର ଅପରାଧ ନାହିଁ । ଏହାକୁ ଧରିନେବାପାଇଁ ॥

କେବେ ହେଁ ନୁହ ତୁମ୍ଭେ ଯୋଗ୍ୟ । ଛାଡ଼ ଛାଡ଼ ହେ ମହାଭାଗ ॥ ୨୫

ଶ୍ରୀଇନ୍ଦ୍ର ଉବାଚ

୯ ଦୁଃସହ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଅସୁରର । ଅଛଇ ଉଦରେ ଏହାର ॥ ୨୬
ପ୍ରସବ ହେବା ପରିଯନ୍ତେ । ଏ ସ୍ଥାନେ ଥାଉ ଏ ନିଷ୍ଟିନ୍ତେ ॥ ୨୭
ତଦନ୍ତେ ମାରି ବାଳକକୁ । ଫିଟାଇ ଦେବଇଁ ଏହାକୁ ॥ ୨୮

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୧୦ ଅପାପୀ ଅଟେ ଏ ସାକ୍ଷାତ । ମହତ ମହାଭାଗବତ ॥ ୨୯
ଏ ବଳୀ[୧] ବିଷ୍ଣୁଅନୁଚର । ତୋରେ ନ ଲଭିବ ସଂହାର ॥୩୦
୧୧ ନାରଦ କହନ୍ତେ ଏମନ୍ତ । ତାହାକୁ ଛାଡ଼ି ପୁରୁହୂତ[୨] ॥ ୩୧
ମାନନ୍ତେ ଦେବରଷିବାଣୀ । ଅନନ୍ତପ୍ରିୟ ଯେ ମୁଁ ପୁଣି ॥ ୩୨
ମୋର ଭକ୍ତିରେ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ । କରି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗଲେ ପୁଣ ॥୩୩
୧୨ ତଦନ୍ତେ ଋଷି ମୋ ମାତାକୁ । ଆଣିଣ ନିଜ ଆଶ୍ରମକୁ ॥୩୪
ତାହାକୁ କରି ଆଶ୍ୱାସନ । ବୋଇଲେ ଏମନ୍ତ ବଚନ ॥୩୫
ହେ ବତ୍ସେ ! ଥାଅ ଏହିଠାଏ । ତୋ ଭର୍ତ୍ତା ଆଗମନଯାଏ ॥୩୬
୧୩ ସେ କଥା କରିଣ ସ୍ୱୀକାର । ନିକଟେ ଦେବରଷିଙ୍କର ॥ ୩୭
ରହିଲା ତେତେକାଳ ସେହି । କାହିଁରୁ ଯାର ଭୟ ନାହିଁ ॥୩୮
ଘୋର ତପରୁ ଦିତିସୁତ । ନିବର୍ତ୍ତି ନ ଥିଲା ଯାବତ ॥ ୩୯
୧୪ ନିଜ ଗର୍ଭର କ୍ଷେମଅର୍ଥେ । ଇଚ୍ଛାଏ ପ୍ରସବନିମିତ୍ତେ ॥ ୪୦
ଗର୍ଭିଣୀ ପରମ ଭକ୍ତିରେ । ଋଷିଙ୍କି ସେବିଲା ସେଠାରେ ॥ ୪୧
୧୫ ଈଶ୍ୱର କାରୁଣିକ ଋଷି । ତାହାକୁ ମୋତେ ହେଁ ଉଦ୍ଦେଶି ॥ ୪୨
ଯେ ଭକ୍ତିଯୋଗ ଶୁଦ୍ଧ ଜ୍ଞାନ[୩] । ସେ ବେନି କଲେକ ପ୍ରଦାନ ॥୪୩
୧୬ ଦୀର୍ଘ ଭାବରୁ ଏ କାଳର । ସ୍ତିରୀଭାବରୁ ଜନନୀର ॥ ୪୪
୧୭ ସେ ଜ୍ଞାନ ହୋଇଲା ବିଲୟ । ଋଷି କରନ୍ତେ ଅନୁଗ୍ରହ ॥ ୪୫
ଆଜ ହିଁ ମୋତେ ସେ ସ୍ମରଣ । କ୍ଷଣେହେଁ ନ ଛାଡ଼ିଲା ପୁଣ ॥ ୪୬
ମୋହର ବଚନକୁ ଯେବେ । ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିବ ତୁମ୍ଭେ ତେବେ ॥ ୪୭
ଦେହାଦିଅହଂକାର ହୀନ । ବୁଦ୍ଧି ତୁମ୍ଭରି ହେବ ଜନ୍ମ ॥ ୪୮
ଶ୍ରଦ୍ଧାରୁ ସ୍ତିରୀ-ବାଳଙ୍କର । ଯେମନ୍ତେ ହେଲା ସେ ଆମ୍ଭର ॥ ୪୯
୧୮ ବିକାରସମର୍ଥ ଯା' ମୂର୍ତ୍ତି । ସେ କାଳହେତୁ ଉତପତି ॥ ୫୦
ଜନ୍ମାଦି ଯେ ଷଡ଼[୪] ବିକାର । ଦୃଷ୍ଟ ଅଟଇ ସେ ଦେହର ॥ ୫୧
ଆତ୍ମାର ନୁହନ୍ତି ସେମାନେ । ବୃକ୍ଷର ଫଳମାନ ଯେହ୍ନେ ॥ ୫୨
ଲଭନ୍ତି ଜନ୍ମାଦି ବିକାର । ସେ ବୃକ୍ଷ ରହିଥାଇ ଚିର ॥ ୫୩

---
୧ । ବଳୀ=ବଳବାନ୍ ୨ । ପୁରୁହୂତ=ଇନ୍ଦ୍ର ୩ । ଜ୍ଞାନ=ଆତ୍ମାନାତ୍ମବିବେକ ।
୪ । ଷଡ଼ ବିକାର=ଜନ୍ମ, ସ୍ଥିତି, ବୃଦ୍ଧି, ବିପରିଣାମ, ଅପକ୍ଷୟ ଓ ନାଶ ।

୧୯* ଯେ ଆତ୍ମା ନିତ୍ୟ ସେ ଅଟଇ । ତାହାର ଅପକ୍ଷୟ ନାହିଁ ॥ ୫୪
ଯେ ଶୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ ଆଶ୍ରୟ । ଏକ ସ୍ୱଦୃକ ଅବିକ୍ରିୟ ॥ ୫୫
ହେତୁ ବ୍ୟାପକ ଅନାବୃତ । ସଙ୍ଗରେ ନୁହଇ ସଂଯୁତ ॥ ୫୬
୨୦ ଆତ୍ମାର ଏ ବାର ଲକ୍ଷଣ । ବିବେକଜନ୍ମକୁ ନିପୁଣ ॥ ୫୭
ଏଣେ ପଣ୍ଡିତ ଜନ ଯେହି । ଯେ ଲୋକ ଅହଂ ମମ ହୋଇ ॥ ୫୮
ଦେହଆଦିରେ ମୋହୁଁ ଜାତ । ମିଥ୍ୟାବୁଦ୍ଧିକି କରେ ହତ ॥ ୫୯
୨୧ ସୁବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କ ଆକର । କ୍ଷେତ୍ରମାନଙ୍କେ ନିରନ୍ତର ॥ ୬୦
ଯେବଣ ଶିଳାମାନେ ଥାନ୍ତି । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକଣକୁ ପ୍ରକାଶନ୍ତି ॥ ୬୧
ତହିଁ ସୁବର୍ଣ୍ଣପ୍ରାପ୍ତିରସ । ଉପାୟବିଜ୍ଞ ଯେ ପୁରୁଷ ॥ ୬୨
ଦହନ ଆଦି ଉପାୟରେ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଲଭେ ଯେ ପ୍ରକାରେ ॥ ୬୩
ସେ ରୂପେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନୀ ଜନ । ଶରୀରକ୍ଷେତ୍ରେ ଦିନୁଁଦିନ ॥ ୬୪
ଆତ୍ମାର ପ୍ରାପ୍ତିକି କାରଣ । ଯେଉଁ ଉପାୟମାନ ପୁଣ ॥ ୬୫
ତେଣେ ସଂଯତଚିତ୍ତ ହୋଇ । ବ୍ରହ୍ମଗତିକି ସେ ଲଭଇ ॥ ୬୬
୨୨ ‡ମୂଳ ପ୍ରକୃତି ମହତ୍ତ୍ୱ । ଯେ ଅହଂକାର ତହୁଁ ଜାତ ॥ ୬୭
ଯେ ରୂପ ରସ ଗନ୍ଧ ତିନି । ସ୍ପର୍ଶ ଶବଦକୁ ଘେନି ॥ ୬୮
ଏ ଅଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରମାଣ । ଯେ ସତ୍ତ୍ୱ ଆଦି ତିନି ପୁଣ ॥ ୬୯
ପ୍ରକୃତିଗୁଣ ସେ ଅଟନ୍ତି । କେବେହେଁ ଭିନ୍ନ ସେ ନୁହନ୍ତି ॥ ୭୦
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଏକାଦଶ ଖ୍ୟାତ । ଭୂମ୍ୟାଦି ପଞ୍ଚ ମହାଭୂତ ॥ ୭୧
ବିକାର ଅଟେ ଏ ଷୋଡ଼ଶ । ଯେ ଆତ୍ମା ଏକ ସେ ପୁରୁଷ ॥ ୭୨
ସାକ୍ଷୀରୂପରେ ଏଥିଁ ଥାଇ । କପିଳ ଆଦି ଛନ୍ତି କହି ॥ ୭୩
୨୩ ଏ ସର୍ବ ମିଶି ଦେହ ହୋଇ । ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ସେ ଦୁଇ ॥ ୭୪

---

*୧ । ନିତ୍ୟ—"ଅବିନାଶୀ ବା ଅରେ ଅୟମାତ୍ମା"　　ଇତି ଶ୍ରୁତିଃ
୨ । ଅପକ୍ଷୟଶୂନ୍ୟ—"ଋଚୋଽକ୍ଷରେ ପରମେ ବ୍ୟୋମନ୍"　　"
୩ । ଶୁଦ୍ଧ—"ନିରବଦ୍ୟଂ ନିରଞ୍ଜନମ୍"　　"
୪ । ଏକ—"ଏକମେବାଦ୍ୱିତୀୟମ୍"　　"
୫ । କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ—"ବିଜ୍ଞାତାରମ୍ ଅରେ କେନ ବିଜାନୀୟାତ୍"　　"
୬ । ଆଶ୍ରୟ—"ଯସ୍ମିନ୍ ଦ୍ୟୌଃ ପୃଥିବୀ ଚାନ୍ତରୀକ୍ଷମ୍"　　"
୭ । ଅବିକ୍ରିୟ—"ନିଷ୍କଳଂ ନିଷ୍କ୍ରିୟଂ ଶାନ୍ତମ୍"　　"
୮ । ସ୍ୱଦୃକ (=ଆତ୍ମଜ୍ୟୋତି)—"ସମ୍ରାଡ୍ଭିତି ହୋବାଚ"　　"
୯ । ହେତୁ—"ସ ଇମାଁଲ୍ଲୋକାନସୃଜତ"　　"
୧୦ । ବ୍ୟାପକ—"ସତ୍ୟଂ ଜ୍ଞାନମନନ୍ତମ୍"　　"
୧୧ । ଅସଙ୍ଗୀ—"ଅସଙ୍ଗୋ ହ୍ୟୟଂ ପୁରୁଷଃ"　　"
୧୨ । ଅନାବୃତ—"ପୂର୍ଣ୍ଣସ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣମାଦାୟ ପୂର୍ଣ୍ଣମେବାବଶିଷ୍ୟତେ ।"　　"

‡ ମୂଳପ୍ରକୃତିରବିକୃତିର୍ମହଦାଦ୍ୟାଃ ପ୍ରକୃତିବିକୃତୟଃ ସପ୍ତ ।
ଷୋଡ଼ଶକସ୍ତୁ ବିକାରୋ ନ ପ୍ରକୃତିର୍ନ ବିକୃତିଃ ପୁରୁଷଃ ॥ (ସାଂଖ୍ୟକାରିକା)

‘ସେନୋହିସେନୋହି’ ବୋଲନ୍ତେ । କ୍ରମେ ଏମାନଙ୍କୁ ତେଜନ୍ତେ ॥ ୭୫
ପ୍ରାନ୍ତେ ଯେ ହୋଏ ଅବଶେଷ । ନିଷେଧେ ନୁହଇ ପ୍ରବେଶ ॥ ୭୬
ସେ ପୁରୁଷକୁ ଏ ଦେହରେ । ଖୋଜନ୍ତି ବିଜ୍ଞ ଯେଉଁ ନରେ ॥ ୭୭
୨୪ [୧]ମଣିମାନଙ୍କେ ସୂତ୍ରପ୍ରାୟେ । ଯେ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ସେ ଅନ୍ୱୟେ ॥ ୭୮
ମଣିମାନଙ୍କେ ଏକ ଏକେ । ସୂତ୍ରଭିନ୍ନତା, ବ୍ୟତିରେକେ ॥ ୭୯
ଯେ ସୃଷ୍ଟି ପାଳନ ସଂହାର । ସେ ଅନୁସଂଧାନେ ଆବର ॥ ୮୦
ନିଷ୍କଳ ହୋଇ ବିଚ୍ୟରନ୍ତି । ଶରୀରେ ଆତ୍ମାକୁ ଖୋଜନ୍ତି ॥ ୮୧
୨୫ ଯେ ବୁଦ୍ଧିବୃତ୍ତି ଜାଗରଣ । ସ୍ୱପ୍ନ ସୁଷୁପ୍ତି ବେନି ପୁଣ ॥ ୮୨
ତା’ ଯେ ଅନୁଭବ କରଇ । ସାକ୍ଷୀ ପୁରୁଷ ପର ସେହି ॥ ୮୩
୨୬ ଜାଗ୍ରତ ସୁଷୁପ୍ତି ସ୍ୱପନ । ବୁଦ୍ଧିପରିଣାମ ଏମାନ ॥ ୮୪
ଆତ୍ମାର ଧର୍ମ ଏ ନୁହନ୍ତି । ଏଣୁ ଏ ନିରସ୍ତ ଅଟନ୍ତି ॥ ୮୫
ତ୍ରିଗୁଣମୟ ଏ ସକଳ । କର୍ମସଂଭବ ଏଣୁ ଚଳ ॥ ୮୬
ବୁଦ୍ଧିର ଅବସ୍ଥା ଏମାନ । ଆତ୍ମା ବୁଦ୍ଧିରେ ଯେଣୁ ଲଗ୍ନ ॥ ୮୭
ବୁଦ୍ଧିଅବସ୍ଥାବନ୍ତ ପ୍ରାଏ । ସେ ଘେନି ଆତ୍ମା ପ୍ରତ୍ୟେ ହୋଏ ॥ ୮୮
ତତ୍ତ୍ୱ ବିଚ୍ୟରନ୍ତେ ଏମାନ । ନାହାନ୍ତି ଆତ୍ମାସନ୍ନିଧାନ ॥ ୮୯
ଆତ୍ମାରୂପକୁ ବିଜ୍ଞ ନର । କରେ ଏମାନଙ୍କେ ଗୋଚର ॥ ୯୦
କୁସୁମଗନ୍ଧରେ ଯେସନ । ଜାଣଇଁ ଅନିଳକୁ ଜନ ॥ ୯୧
୨୭ ଏ ବୁଦ୍ଧି ଅଟେ ଯାର ଦ୍ୱାର । ଏମନ୍ତ ଅଟେ ଯେ ସଂସାର ॥ ୯୨
ବୁଦ୍ଧିର ଗୁଣ କର୍ମ ଯେହି । ତେଣେ ନିବଦ୍ଧ ଏ ଅଟଇ ॥ ୯୩
ଅଜ୍ଞାନମୂଳ ମିଥ୍ୟାମୟ । ଦିଶେ ଲୋକକୁ ସ୍ୱପ୍ନପ୍ରାୟ ॥ ୯୪
୨୮ ତ୍ରିଗୁଣାତ୍ମକ କର୍ମଙ୍କର । ଯେ ବୀଜ ଅଜ୍ଞାନ ଆକାର ॥ ୯୫
ତୁମ୍ଭେ ତାହାକୁ ଦଗ୍ଧ କର । ଯୋଗ ନାମଟି ଯେ ଏହାର ॥ ୯୬
ଜାଗ୍ରତ ଆଦି ରୂପ ହୋଇ । ବୁଦ୍ଧିପ୍ରବାହ ଯେ ଅଟଇ ॥ ୯୭
ତାହାକୁ ଉପରମ କରେ । ଯେବଣ ଯୋଗ ଏ ସଂସାରେ ॥ ୯୮
୨୯ [୨]ଉପାୟସହସ୍ରରେ ତହିଁ । ଏହା ଶ୍ରୀବିଷ୍ଣୁ ଛନ୍ତି କହି ॥ ୯୯
ଯେଉଁ ଧର୍ମ କରନ୍ତେ ରତି । ଉପୁଜେ କୃଷ୍ଣରେ ଝଟିତି ॥ ୧୦୦
୩୦ ଗୁରୁସେବାରେ ଭଗତିରେ । ସମସ୍ତ ଲାଭ ଅର୍ପଣରେ ॥ ୧୦୧
୩୨ ସାଧୁଭଗତଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ । ଭଗବାନଆରାଧନରେ ॥ ୧୦୨
ସେ ବିଷ୍ଣୁକଥାର ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ । ଗୁଣକର୍ମଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତନରେ ॥ ୧୦୩

---

୧ । ମଣିମାନଙ୍କରେ ସୂତ୍ରର ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ଭାବକୁ ‘ଅନ୍ୱୟ’ ଏବଂ ମଣିମାନଙ୍କଠାରୁ ସୂତ୍ରର ଏକୈକ ଭିନ୍ନତାକୁ “ବ୍ୟତିରେକ” କୁହାଯାଏ ।

୨ । “ଯତ୍ କରୋଷି ଯଦଶ୍ନାସି ଯଜ୍ଜୁହୋଷି ଦଦାସି ଯତ୍ ।
ଯତ୍ ତପସ୍ୟସି କୌନ୍ତେୟ ତତ୍ କୁରୁଷ୍ୱ ମଦର୍ପଣମ୍ ॥”
‘ଭକ୍ତ୍ୟା ମାମଭିଜାନାତି ଯାବାନ୍ ଯଶ୍ଚାସ୍ମି ତତ୍ତ୍ୱତଃ ।’ (ଗୀତା)

ତା' ପାଦପଙ୍କଜଧ୍ୟାନରେ । ତା' ମୂର୍ତ୍ତିଦରଶନାଦିରେ ॥ ୧୦୪
ସକଳ ଭୂତେ ଭଗବାନ । ହରି ଈଶ୍ୱର ବିଦ୍ୟମାନ ॥ ୧୦୫
ଏଘେନି ପ୍ରାଣିଙ୍କି ମନରେ । ପୂଜେ ସେ କାମମାନଙ୍କରେ ॥ ୧୦୬
୩୩ ଯେ ଷଡ଼ବର୍ଗ[୧] ଛନ୍ତି ଜିଣି । ଏମନ୍ତ ରୂପରେ ସେ ପ୍ରାଣୀ ॥ ୧୦୭
ବିଷ୍ଣୁରେ କରନ୍ତି ଭଗତି । ଯେଣେ ଲଭଇ ଲୋକ ରତି ॥ ୧୦୮
୩୪ ବିଷ୍ଣୁର ଯେବା କର୍ମମାନ । ଅତୁଲ୍ୟ ଗୁଣେ[୨] ଯେବା ଆନ ॥ ୧୦୯
ଯେବଣ ବୀର୍ଯ୍ୟମାନ ହରି । ଲୀଳାତନୁରେ ଛନ୍ତି ଧରି ॥ ୧୧୦
ଶ୍ରବଣ କରିଣ ସେମାନ । ଅତିହରଷେ ଯେବେ ଜନ ॥ ୧୧୧
ଉଦ୍‌ଗତ ପୁଲକ ଅଶ୍ରୁରେ । ଗଦ୍‌ଗଦ ହୋଏ ଯେମନ୍ତରେ ॥ ୧୧୨
ସେ ରୂପେ ଅତିଶୟ ହୋଇ । ଉତକଣ୍ଠାକୁ ଭଜିଥାଇ ॥ ୧୧୩
ଉଚ୍ଚରେ କରଇ ଗାୟନ । ନୃତ୍ୟ କରଇ କରେ ସ୍ୱନ[୩] ॥ ୧୧୪
୩୫ ଗ୍ରହରେ ଗ୍ରସ୍ତପ୍ରାୟ ହୋଇ । ଯେବେ କେହୁଣି ସ୍ଥାନେ ସେହି ॥ ୧୧୫
ହସଇ, କାନ୍ଦେ, କରେ ଧ୍ୟାନ । ନିଃଶ୍ୱାସ ମୁଞ୍ଚେ ପୁନଃପୁନ ॥ ୧୧୬
ହେ ହରେ ! ହେ ଜଗଦୀଶ୍ୱର । ହେ ନାରାୟଣ ଗଦାଧର ॥ ୧୧୭
ଏମନ୍ତ ବଚନ ବୋଲଇ । ଲଜ୍ଜାକୁ ଦୂର କରିଥାଇ ॥ ୧୧୮
୩୬ ଯେ ଚେଷ୍ଟାଆଦି ସେ ବିଷ୍ଣୁର । ତାହା ଭାବନାରେ ଯାହାର ॥ ୧୧୯
ତଦାକାରକୁ ଲଭିଥାଇ । ମାନସ କଳେବର ଦୁଇ ॥ ୧୨୦
ଏଣୁ ଯାହାର ଦଗ୍‌ଧ ହୋଇ । ଅଜ୍ଞାନ ବାସନା ଏ ଦୁଇ ॥ ୧୨୧
ଏମନ୍ତ ରୂପେ ଯେଉଁ ଜନ । ଛାଡ଼ିଲା ସମସ୍ତ ବନ୍ଧନ ॥ ୧୨୨
ସେ କାଳେ ଅତିଶୟ ହୋଇ । ଭକ୍ତିପ୍ରୟୋଗ ଯେ ଜନ୍ମଇ ॥ ୧୨୩
ତେଣେ ସେ ଉତ୍ତମ କରିଣ । ଅଧୋକ୍ଷଜକୁ ଲଭେ ପୁଣ ॥ ୧୨୪
୩୭ ରାଗ ଆଦିରେ ଯାହା ମନ । ସଂଯୁତ ଅଟେ ଅନୁଦିନ ॥ ୧୨୫
ମନରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ । କରଇ ଯେବେ ସେ ପୁରୁଷ ॥ ୧୨୬
ସଂସାରଚକ୍ରକୁ ନିବାର । କରେ ସେ ସ୍ମରଣ ତାହାର ॥ ୧୨୭
ବ୍ରହ୍ମନିର୍ବାଣସୁଖ ସେହି । ପଣ୍ଡିତମାନେ ଛନ୍ତି କହି ॥ ୧୨୮
ସେ ଘେନି କରି ତୁମ୍ଭେମାନେ । ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀକି ଭଜ ମନେ ॥ ୧୨୯
୩୮ ନିଜ ହୃଦୟମଧ୍ୟେ ଯେହି । ଆକାଶପ୍ରାୟେ ଅଛି ରହି ॥ ୧୩୦
ଯେ ନିଜ ଆତ୍ମାମିତ୍ର ହରି । ହେ ଦୈତ୍ୟବାଳକେ ! ତାହାରି ॥ ୧୩୧
ଉପାସନାରେ ଅତିଶୟ । କିବା ପ୍ରୟାସ ଅଛି କହ ॥ ୧୩୨
ଯେତେ ଅଛନ୍ତି ଦେହଧାରୀ । ବିଷୟ ଅଟେ ସବୁଙ୍କରି ॥ ୧୩୩
ଏ ଘେନି ବିଷୟଅର୍ଜନେ । କି ପ୍ରୟୋଜନ ଏ ଭୁବନେ ॥ ୧୩୪

୧ । ଷଡ଼ବର୍ଗ=(କାମ, କ୍ରୋଧ, ଲୋଭ, ମୋହ, ମଦ ଓ ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟ; ଅଥବା ପଞ୍ଚଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ମନ) ୨ । ଗୁଣେ=ଗୁଣମାନ ।
୩ । ସ୍ୱନ=ରୋଦନ । (ରୌତି)

୩୯ ବିତ୍ତ, କଳତ୍ର, ପଶୁମାନ । ପୁତ୍ରାଦି, ଧରଣୀ, ସଦନ ॥୧୩୫
ଯେବା କୁଞ୍ଜର, ଭୂତି, କୋଷ । ଯେ ଅର୍ଥ ଯେ କାମ ଅଶେଷ ॥୧୩୬
କେହୁଣିଠାରେ ଚିର ହୋଇ । [1]ଏମାନେ ନ ପାରନ୍ତି ରହି ॥୧୩୭
କ୍ଷଣେକେ ଭାଜେ ଯା' ଆୟୁଷ । ଏମନ୍ତ ଅଟେ ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ॥୧୩୮
କେତେବା[2] ପ୍ରିୟ ଆଚରଣ । ତାହାର କରନ୍ତି ଏ ପୁଣ ? ॥୧୩୯
୪୦ ଏରୂପେ କ୍ରତୁରେ ନିର୍ମିତ । ଏ ଲୋକମାନେହେଁ[3] ଅନିତ୍ୟ ॥୧୪୦
ତାରତମ୍ୟରେ ସୁକୃତର । କେ ଅଳ୍ପ କେ ଅଟେ ପ୍ରଚୁର ॥୧୪୧
ବିବାଦ ଆଦି ନାନା ଗୋଳ । ଥିବାରୁ ନୁହନ୍ତି ନିର୍ମଳ ॥୧୪୨
ସେ ଘେନି ବରିଷ୍ଠ ଭକ୍ତିରେ । ଆତ୍ମାକୁ ଲଭିବା ଅର୍ଥରେ ॥୧୪୩
ହରିଙ୍କି ଭଜ ଯା' ଦୂଷଣ । ଅଦୃଷ୍ଟ ଅଶ୍ରୁତ ପ୍ରମାଣ ॥୧୪୪
୪୧ ଆତ୍ମାକୁ ପଣ୍ଡିତ ପରାଏ । ଯେବଣ ଜନ ମଣିଥାଏ ॥୧୪୫
ସେ ଯାହା ସଂକଳ୍ପ କରିଣ । କର୍ମକୁ ଆଚରଇ ପୁଣ ॥୧୪୬
ତହିଁରୁ ବିପରୀତ ଯେହି । ଅବଶ୍ୟ ସେ ଫଳକୁ ପାଇ ॥୧୪୭
୪୨ ଦୁଃଖବିନାଶ ମୋକ୍ଷଅର୍ଥେ । କର୍ମର ସଂକଳ୍ପ ଜଗତେ ॥୧୪୮
ଚେଷ୍ଟାକୁ ନ କରନ୍ତେ ଯେହି । ଥିଲା ପୂର୍ବରେ ସୁଖୀ ହୋଇ ॥୧୪୯
ଚେଷ୍ଟାସକାଶୁଁ ସେହି ଜନ । ଦୁଃଖକୁ ଲଭେ ଦିନୁ ଦିନ ॥୧୫୦
୪୩ ଯେବଣ ଦେହନିମିତ୍ତରେ । ପୁରୁଷ କାମ୍ୟ କର୍ମ ଦ୍ୱାରେ ॥୧୫୧
କାମନା କରେ ଭୋଗମାନ । ସେଦେହ ଜନ୍ତୁଙ୍କ ଭୋଜନ ॥୧୫୨
ସକଳ କାଳରେ ନ ଥାଇ । ଗମନା ଗମନକୁ ପାଇ ॥୧୫୩
୪୪ ଯେ ଭିନ୍ନ ମମତାର ସ୍ଥାନ । ତନୁଜ ବନିତା ସଦନ ॥୧୫୪
ଧନାଦି ରାଜ୍ୟ କୋଷବଳ । ଅମାତ୍ୟ ଭୃତ୍ୟାପ୍ତ[4] ସକଳ ॥୧୫୫
ପାରକ୍ୟ[5] ଅଟନ୍ତି ଏମାନେ । ଏହାକି କହିବା ବଚନେ ॥୧୫୬
୪୫ ଏମାନେ ଅଟନ୍ତି ଅସାର । ଶରୀର ସହିତେ ନଶ୍ୱର ॥୧୫୭
ଅର୍ଥପ୍ରାୟେକ ଆଭାସନ୍ତି । ବାସ୍ତବ ଅନର୍ଥ ଅଟନ୍ତି ॥୧୫୮
ଏଣେ ଆତ୍ମାର କିସସିଦ୍ଧି । ଯେ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦର ସୋଦଧି ॥୧୫୯
୪୬ ପୂର୍ବ କର୍ମରେ କ୍ଲେଶ ପାଇ । ଏମନ୍ତ ଅଟଇ ଯେ ଦେହୀ ॥୧୬୦

---

୧ । ଧନଂହି ପୁରୁଷୋ ଲୋକେ ପୁରୁଷଂ ଧନମେବ ବା ।
ଅବଶ୍ୟମେକଂ ତ୍ୟଜତି ତସ୍ମାତ୍ କିଂ ଧନତୃଷ୍ଣୟା ॥ (ସ୍ୱାମୀ)

୨ । କେତେବା=କି ଅବା ।

୩ । "ଯନ୍ନ ଦୁଃଖେନ ସଂଭିନ୍ନଂ ନ ଚ ଗ୍ରସ୍ତମନନ୍ତରଂ ।
ଅଭିଳାଷୋପପନ୍ନଂ ଚ ସୁଖଂ ସ୍ୱର୍ଗପଦାସ୍ପଦମ୍ ॥"—ଏବଂମ୍ଭୂତ ସ୍ୱର୍ଗାଦି ସୁଖ ମଧ୍ୟ କ୍ଷୟଶୀଳ । ତାହାର ପ୍ରମାଣସ୍ୱରୂପ—'ତଦ୍ ଯଥେହ କର୍ମଜିତୋ ଲୋକଃ କ୍ଷୀୟତେ ଏବମେବାମୁତ୍ର ପୁଣ୍ୟଜିତୋ ଲୋକଃ କ୍ଷୀୟତେ' ଇତ୍ୟାଦି ଶ୍ରୁତିବାକ୍ୟ ବିଦ୍ୟମାନ ।

୪ । ଭୃତ୍ୟାପ୍ତ=ଭୃତ୍ୟ ଓ ଆପ୍ତଜନ । ୫ । ପାରକ୍ୟ=ପରକୀୟ ।

ତାର ଏ ଦେହେ ହେ ଅସୁରେ । ନିଷେକ[୧] ଆଦି ଅବସ୍ଥାରେ ॥ ୧୬୧
କର୍ମରେ ନିଜ ପ୍ରୟୋଜନ । କିଅବା କର ନିରୂପଣ ॥ ୧୬୨
୪୭ ଆତ୍ମାକୁ ଅନୁବର୍ତ୍ତି ଥାଇ । ଯେଦେହ ତେଣେ କରି ଦେହୀ ॥ ୧୬୩
କର୍ମମାନଙ୍କୁ ଆରମ୍ଭଇ । ସେ କର୍ମେ ଦେହକୁ ଲଭଇ ॥ ୧୬୪
ଅଜ୍ଞାନେ ଅଟଇ ଜନିତ । ସେ ଦେହ ସେକର୍ମ ନିୟତ ॥ ୧୬୫
୪୮ ସେ ଧର୍ମ ଅର୍ଥ କାମମାନ । ଯାହାର ଅଟନ୍ତି ଅଧୀନ ॥ ୧୬୬
ଚେଷ୍ଟାରହିତ ଯେ ଈଶ୍ୱର । ଆତ୍ମା ସକଳ ଲୋକଙ୍କର ॥ ୧୬୭
ସେ ଘେନି ଭଜ ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କୁ । ଛାଡ଼ିଣ ଇତର ଚେଷ୍ଟାକୁ ॥ ୧୬୮
୪୯ ସ୍ୱକୃତ ପଞ୍ଚ ମହାଭୂତେ । ଯାହାକୁ ରଚିଲେ ଜଗତେ ॥ ୧୬୯
ସେ ସର୍ବ ଭୂତମାନଙ୍କରି । ଈଶ୍ୱର ପ୍ରିୟଆତ୍ମା ହରି ॥ ୧୭୦
ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ହୃଦେ ସେହି । ଅଛନ୍ତି ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ ହୋଇ ॥ ୧୭୧
୫୦ ସୁର ଅସୁର ଅବା ନର । ଯକ୍ଷ ଗନ୍ଧର୍ବ ବା ଇତର ॥ ୧୭୨
ଭଜନ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁ ପାଦ ସ୍ୱୟେଂ । ସ୍ୱସ୍ତିକି ଲଭେ ଆମ୍ଭ ପ୍ରାଏ ॥ ୧୭୩
୫୧ ଦ୍ୱିଜତ୍ୱ ଦେବତ୍ୱ ଯେ ଆନ । ଯେ ବହୁଜ୍ଞତା ବୃତ୍ତ ଦାନ ॥ ୧୭୪
୫୨ ତପସ୍ୟା ଯୋଗ ସତ୍ୟ[୨] ବ୍ରତ । ବିଷ୍ଣୁତୋଷକୁ ଅସମର୍ଥ ॥ ୧୭୫
ହେ ଦୈତ୍ୟପୁତ୍ରେ ! ହୃଷୀକେଶ । ନିର୍ମଳ ଭକ୍ତିରେ ସନ୍ତୋଷ ॥ ୧୭୬
ଆବର ଯେତେ କଥାମାନ । ସକଳ ଅଟେ ବିଡ଼ମ୍ବନ ॥ ୧୭୭
୫୩ ହେ ଦୈତ୍ୟମାନେ ସେ ହେତୁରେ । ଭକ୍ତିକି କର ହରିଠାରେ ॥ ୧୭୮
ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର । ଯେ ଆତ୍ମା ଅଟନ୍ତି ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୭୯
ଆପଣା ଆତ୍ମା ଅନୁସାରେ । ଭକ୍ତିକି କର ସବୁଠାରେ ॥ ୧୮୦
୫୪ ଯେ ଦୈତ୍ୟ ଯେ ଯକ୍ଷରାକ୍ଷସ । ଯେ ନାରୀ ଶୂଦ୍ର ବ୍ରଜବାସ[୩] ॥ ୧୮୧
ଯେ ଖଗ ମୃଗ ପାପଜୀବେ । ମୋକ୍ଷକୁ ଲଭିଛନ୍ତି ପୂର୍ବେ ॥ ୧୮୨
୫୫ ଗୋବିନ୍ଦେ ଏକାନ୍ତ ଭଗତି । ସକଳଠାରେ ବିଷ୍ଣୁ ମତି ॥ ୧୮୩
ଏତେକ ମାତ୍ର[୪] ପୁରୁଷର । ଏଲୋକେ ନିଜ ଅର୍ଥ ବର[୫] ॥ ୧୮୪
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପାଦପଦ୍ମ ଚିହ୍ନି । ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମତି ॥ ୧୮୫
ଆସ୍ୱାଦି ଭାଗବତ ରସ । ହରଷ ସାଧୁଙ୍କ ମାନସ ॥ ୧୮୬

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ସପ୍ତମସ୍କନ୍ଧେ ବାଳାନୁଶାସନଂ
ନାମ ସପ୍ତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

---

୧ । ନିଷେକ=ବୀର୍ଯ୍ୟସେଚନ ୨ । ଶୌଚ ୩ । ବ୍ରଜବାସ=ବ୍ରଜବାସୀ, ଗୋପାଳ ।
୪ । ଏତେ ମାତ୍ରକ ୫ । ପର ।

ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଅଷ୍ଟମେଽତିରୁଷା ସୂନୁଂ ନିଘ୍ନନ୍ ଦୈତ୍ୟୋ ହତଃ ସ୍ୱୟମ୍ ।
ଆବିର୍ଭୂୟ ନୃସିଂହେନ ସ ଚ ବ୍ରହ୍ମାଦିଭିଃ ସ୍ତୁତଃ ॥ ୧
ଅନ୍ତଃକୃପାସୁଧାପୂର୍ଣ୍ଣୋ ବହିଃକ୍ରୋଧୋ ନୃକେଶରୀ ।
ଦୈତ୍ୟେନ୍ଦ୍ରମରିଭାବେନ ଭଜନ୍ତଂ ସମଭାବୟତ୍[1] ॥ ୨

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୧ ସକଳ ଦାନବନନ୍ଦନ । ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ତା ବର୍ଣ୍ଣନ ॥ ୧
ଶୁଣିଣ ବିଶୁଦ୍ଧ ଭାବରେ । ଗ୍ରହଣ କଲେକ ମନରେ ॥ ୨
ଗୁରୁ ଶିଖାଇ ଥିଲେ ଯାହା । ମନରେ ନଘେନିଲେ ତାହା ॥ ୩
୨ ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ଗୁରୁସୁତ । ସେ ଦୈତ୍ୟଶିଶୁଙ୍କର ଚିତ୍ତ ॥ ୪
ବ୍ରହ୍ମନିଷ୍ଠିତ କରି ଜାଣି । ଭୟପାଇ ତ୍ୱରାରେ ପୁଣି ॥ ୫
ଯଥାର୍ଥ କରିଣ ସେମାନ । ରାଜାକୁ କଲେ ନିବେଦନ ॥ ୬
୩ [2]ଦୁଃସହ ତନୟ[3]-ଅନ୍ୟାୟ । ଯେ ଅଟେ ଆପଣା ଅପ୍ରିୟ ॥ ୭
୪ ଦୈତ୍ୟ ତା ଶ୍ରବଣ କରିଣ । ନିଷ୍ଠୁର ବଚନରେ ପୁଣ ॥ ୮
ଆକ୍ଷେପ କରିଣ ପୁତ୍ରକୁ । ଧଇଲା ଆପଣା ମନକୁ ॥ ୯
କୋପର ଆବେଶେ ଯାହାର । ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇଛି ଶରୀର ॥ ୧୦
ବକ୍ରଲୋଚନେ କୋପେ ତାକୁ । ଗ୍ରହାଁନ୍ତେ କହିଲା ବାକ୍ୟକୁ ॥ ୧୧
ବିନୟେ ନମ୍ର ଯେ ହୋଇଛି । କରଯୁଗଳକୁ ଯୋଡ଼ିଛି ॥ ୧୨
ପାଦରେ ସର୍ପ ହେଲେ ହତ । ନିଃଶ୍ୱାସ ପକାଇ ଯେମନ୍ତ ॥ ୧୩
ସ୍ୱଭାବେ ଦାରୁଣ ରାକ୍ଷସ । ବିଶେଷେ ଅଟେ କୋପବଶ ॥ ୧୪

ହିରଣ୍ୟକଶିପୁରୁବାଚ

୫ ହେ ମନ୍ଦମତି ଦୁର୍ବିନୀତ । ଅଧମ କୁଳଭେଦକୃତ ॥ ୧୫
ଅନମ୍ର ଅଟୁ ତୁ ମୋହର । ଆଜ୍ଞାକୁ ଲଙ୍ଘୁ ବାରମ୍ବାର ॥ ୧୬
ଯମର ସଦନକୁ ତୋତେ । ନେମଇଁ ଆଜ ମୁଁ ତୁରିତେ ॥ ୧୭
୬ ଯେ କ୍ରୋଧ କରନ୍ତେ ପାଳକ । ସଙ୍ଗେ କମ୍ପନ୍ତି ତିନି ଲୋକ ॥ ୧୮
ଭୟ ନ ଥିଲା ପ୍ରାୟ ହୋଇ । ତାହାର ଆଜ୍ଞାକୁ ଯେ ତୁହି ॥ ୧୯
ଅତିକ୍ରମିଲୁ ବେଳୁଁ ବେଳ । ହେ ମୂଢ଼ ! କିବା ତୋର ବଳ ॥ ୨୦

---

୧ । ସମଦାରୟତ୍ ।
୨ । 'ଶ୍ରୁତ୍ୱା ତଦପ୍ରିୟଂ ଦୈତ୍ୟୋ ଦୁଃସହଂ ତନୟାନୟମ୍' ଇତି ପ୍ରକ୍ଷେପଃ ।
୩ । ତନୂଜ ।

ଶ୍ରୀପ୍ରହ୍ଲାଦ ଉବାଚ

୭ ହେ ନୃପ ! କେବଳ ମୋହର । ବଳ ନୁହନ୍ତି ସେ ଈଶ୍ୱର ।। ୨୧
ବଳିଷ୍ଠମାନେ ଯେ ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବଳ ସେ ଅଟନ୍ତି ।। ୨୨
ବ୍ରହ୍ମାଦି ଯେ ପର ଅବର । ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ଆବର ।।୨୩
ଯେବଣ ପ୍ରଭୁ ଏମାନଙ୍କୁ । ନେଇଛି ଆପଣା ବଶକୁ ।। ୨୪
୮ ସେ କାଳ ଅଟନ୍ତି ଈଶ୍ୱର । ବହୁତ ପରାକ୍ରମ ଯାର ।। ୨୫
ଏ ଓଜ ସହ ବଳ ବୁଦ୍ଧି । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଆତ୍ମାରୂପେ ସିଦ୍ଧି ।। ୨୬
ନିଜ ଶକ୍ତିରେ ଆପଣାର । ସେ ପ୍ରଭୁ ତିନି ଜଗତର ।। ୨୭
ସର୍ଜନ ପାଳନ ସଂହାର । କରନ୍ତି, ସବୁହୁଁ ସେ ସାର ।। ୨୮
ତେଣୁ ସେ ସତ୍ତ୍ୱଆଦି ଗୁଣ- । ତ୍ରୟର ପ୍ରଭୁ ଅଟେ ପୁଣ ।। ୨୯
୯ ଅସୁର ଭାବ ଆପଣାର । ସ୍ୱଭାବ ଯେ ତା କର ଦୂର ।।୩୦
ସକଳ ଠାବରେ ସମାନ । କରିଣ ମାନସକୁ ଘେନ ।। ୩୧
ଉପଥସ୍ଥିତ ମନ ଯେହି । ସେ ଯେବେ ଜିତ ନୋହିଥାଇ ।। ୩୨
ତହିଁରୁ ଆନ ହୋଇକରି । ନାହାନ୍ତି ତ୍ରିଜଗତେ ଅରି ।।୩୩
ମନର ସାମ୍ୟେ ସମାଧାନ । ବିଷ୍ଣୁର ମହା ଆରାଧନ ।।୩୪
୧୦ ଲୋକର ସର୍ବସ୍ୱାପହାରୀ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ରୂପ ଷଡ଼ଅରି ।।୩୫
ତାଙ୍କୁ ନ ଜିଣି ଆଦ୍ୟେ କେହି । ଜଗତେ ତୁମ୍ଭପରା ହୋଇ ।।୩୬
ଜିଣିଲୁଁ ବୋଲି ଦଶଦିଶ । ମନରେ କରନ୍ତି ବିଶ୍ୱାସ ।। ୩୭
ଯେ ଜିତଚିତ୍ତ ସାଧୁଜନ । ପଣ୍ଡିତ ସକଳେ ସମାନ ।। ୩୮
ଶତ୍ରୁତାହାର କାହିଁଛନ୍ତି । ଅଜ୍ଞାନକୃତ ଯେ ଅଟନ୍ତି ।। ୩୯

ହିରଣ୍ୟକଶିପୁରୁବାଚ

୧୧ ନିଶ୍ଚୟେ ମରିବା ନିମିତ୍ତ । କାମନା କରିଛୁ ତୁ ଚିତ୍ତ ।। ୪୦
ମୋ'ଆଗେ ଅତିଶୟ ହୋଇ । ପ୍ରଗଲ୍‌ଭେ କହୁଛୁ ଯେ ତୁହି ।। ୪୧
ମରିବା ନିମିତ୍ତରେ ମନ । କରିଥାଆନ୍ତି ଯେଉଁ ଜନ ।। ୪୨
ହେ ମନ୍ଦମତି ତାଙ୍କ ବାଣୀ । ଅନ୍ୟଥା ହୋଏ ଏହା ଜାଣି ।।୪୩
୧୨ ମୋହର ଠାରୁ ଆନ ହୋଇ । ଜଗଦୀଶ୍ୱର ଅଛି କେହି ।। ୪୪
ହେ ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ ଯାହା ତୁହି । କହିଲୁ ଅଛି ସେହୁ କାହିଁ ।।୪୫
ପ୍ରହ୍ଲାଦ କହିଲେକ ଚିନ୍ତି । ସକଳ ଠାରେ ସେ ଅଛନ୍ତି ।। ୪୬
ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ବୋଲଇ । ସ୍ତମ୍ଭେ କିମ୍ପାଇଁ ନ ଦିଶଇ ।। ୪୭
ପ୍ରହ୍ଲାଦ ସ୍ତମ୍ଭକୁ ଗୁହିଁଲେ । ଦିଶୁଅଛନ୍ତି ତ ବୋଇଲେ ।। ୪୮
ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ଗୁହିଁଲା । ନ ଦେଖି ଏମନ୍ତ ବୋଇଲା ।। ୪୯
୧୩ ପ୍ରଗଲ୍‌ଭ ହୋଇଣ ବଚନ । ମୋ ଆଗେ କରୁଛୁ ରଚନ ।। ୫୦
ଦେହରୁ ହରିବି ତୋ' ଶିର । ଶରଣ ବାଞ୍ଛିତ ଯେ ତୋର ।। ୫୧
ସେ ହରି ଆଜ ଏ ଭୟରୁ । ପାରିଲେ ତୋତେ ରକ୍ଷା କରୁ ।। ୫୨

୧୪ ଯେ ଅଟେ ଆପଣାର ସୁତ । ବିଶେଷେ ମହାଭାଗବତ ॥୫୩
ଏମନ୍ତରୂପେ ଦୁରୁକ୍ତିରେ । ତାହାକୁ ପୀଡ଼ନ୍ତେ ରୋଷରେ ॥୫୪
ଦିବ୍ୟ ଆସନରୁ ସତ୍ୱରେ । ଉଠିଲା ଖଡ୍‌ଗ ଧରି କରେ ॥୫୫
ନିଜ ମୁଷ୍ଟିରେ ମହାସୁର । ସ୍ତମ୍ଭକୁ କଲାକ ପ୍ରହାର ॥୫୬
{[୧]ମୂର୍ଦ୍ଧାରେ ଅଞ୍ଜଳି ବାନ୍ଧିଣ । ପ୍ରହ୍ଲାଦ କଲା ନିରୀକ୍ଷଣ ॥ ୧}
ଯେ ଦେବ ଅସୁରସକଳ । ତହୁଁ ଅଟଇ ମହାବଳ ॥୫୭
୧୫ ପ୍ରହାର କରନ୍ତେ ସ୍ତମ୍ଭରେ । ସେହି ସମୟେ ସେ ସଭାରେ ॥୫୮
ଅତିଭୀଷଣ ଧ୍ୱନି ହେଲା । ଯେ ଅଣ୍ଡକଟାହ ଭେଦିଲା ॥୫୯
ସେ ଧ୍ୱନି ଆପଣା ସ୍ଥାନରେ । ମିଳନ୍ତେ ଶୁଣି ତା' କର୍ଣ୍ଣରେ ॥୬୦
ହେ ନୃପ ! ବ୍ରହ୍ମାଦି ଯେ ଥିଲେ । ସ୍ୱସ୍ଥାନଭଙ୍ଗ ସେ ମଣିଲେ ॥୬୧
୧୬ ନିଜ ତେଜରେ ପୁତ୍ରନାଶ । ବାଞ୍ଛି ଧାମନ୍ତେ ସେ ଦୈତ୍ୟେଶ ॥୬୨
ଅପୂର୍ବ ଅଦ୍ଭୁତ ନିନାଦ । ଶ୍ରବଣ କରି ସଭା ମଧ୍ୟ ॥୬୩
ଧ୍ୱନିଆଶ୍ରୟ ଅଟେ ଯେହି । ତାହାକୁ ନ ଦେଖିଲା ତହିଁ ॥୬୪
ଦାନବ ଯୂଥପତିମାନେ । ତ୍ରାସ ଲଭିଲେ ଯେଉଁ ସ୍ଥନେ ॥୬୫
୧୭ ସ୍ତମ୍ଭ ଭିତରେ ଭଗବାନ । ଦିଶୁ ଅଛନ୍ତି ଏ ବଚନ ॥୬୬
ଯାହା କହିଛି ନିଜ ଭୃତ୍ୟ । ସେ କଥା କରିବାକୁ ସତ୍ୟ ॥୬୭
ସମସ୍ତ ଭୂତମାନଙ୍କରେ । ଆପଣା ବ୍ୟାପ୍ତିକି ପୂର୍ବରେ ॥୬୮
ସେ ପ୍ରହରାଦ ଅଛି କହି । ସତ୍ୟ କରିବା ଅର୍ଥେ ତାହି ॥୬୯
ସ୍ୱଭୃତ୍ୟ ସନକାଦିମାନେ । ଯାହା କହିଲେ ଖେଦମନେ ॥୭୦
ତିନି ଜନ୍ମରେ ହେବ ମୋକ୍ଷ । ତାହା କରିବାକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥୭୧
ଦିତିତନୂଜ ଯେଉଁ ବାଣୀ । ପୂର୍ବେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଅଛି ଭଣି ॥୭୨
ତୁମ୍ଭେ ସର୍ଜିଛ ଯେତେ ଜୀବ । ତହିଁରେ ମୋ ମୃତ୍ୟୁ ନୋହିବ ॥୭୩
ଅନ୍ତର ବାହ୍ୟରେ ଗୃହର । ମରଣ ନୋହିବ ମୋହର ॥୭୪
ହୋଉ ବୋଇଲେ ଧାତା ତାକୁ । ସେ କଥା ସତ୍ୟ କରିବାକୁ ॥୭୫
ଏହା[୨] ବିରୋଧେ ମୃତ୍ୟୁ ମୋର । ହୋଇବ ଏମନ୍ତ ଉତ୍ତର ॥୭୬
ଯାହା ବୋଲିଛି ଦିତିସୁତ । ସେ ବାକ୍ୟ କରିବାକୁ ସତ୍ୟ ॥୭୭
ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପୂର୍ବେ ଦେବଋଷି । ଯେଉଁ ବଚନ ଛନ୍ତି ଘୋଷି ॥୭୮
ଏ ବଳୀ ବିଷ୍ଣୁଅନୁଚର । ମରଣ ନୋହିବ ଏହାର ॥୭୯
ଶ୍ରୀହରି ଯାହା ଛନ୍ତି କହି । ମୋହ' ଭକ୍ତର ନାଶ ନାହିଁ ॥୮୦
ଏରୂପେ ଯେ ନିଜ ଭାଷିତ । ସେ କଥା କରିବାକୁ ସତ୍ୟ ॥୮୧
ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଦ୍ଭୁତ ଯେ ସେହି । ସିଂହ ହିଁ ନୋହି ନର ନୋହି ॥୮୨
ଏ ରୂପ ଧରନ୍ତେ ସଭାରେ । ଦିଶିଲେ ସ୍ତମ୍ଭର ଭିତରେ[୩] ॥୮୩

---

୧ । (ସ୍ୱାମିଟୀକାନୁସାରେ ରଚିତ) ୨ । ଏହା=ଏହାର (ପ୍ରହଲାଦର) ।
୩ । ମଧ୍ୟରେ ।

୧୮ ସେ ଦୈତ୍ୟ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ଧ୍ୱନିକି ଶୁଣିଣ ସଭାରେ ॥ ୮୪
୧୯ ଧ୍ୱନି ସମ୍ଭବ ହେଲା ଯହୁଁ । ତା' ସବୁଦିଗେ ଗ୍ରହୁଁ ଗ୍ରହୁଁ ॥ ୮୫
ସ୍ତମ୍ଭର ମଧ୍ୟରୁ ବାହାର । ହୁଅନ୍ତେ ନୃସିଂହ ଆକାର ॥ ୮୬
ଏ ମୃଗ ନୋହେ ନୋହେ ନର । ବିଚିତ୍ର କିବା ଏ ଶରୀର ॥ ୮୭
ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ମାନସେ । ବିଗ୍ୱର କଲା ଅତି ତ୍ରାସେ ॥ ୮୮
ଏମନ୍ତ କରନ୍ତେ ବିଗ୍ୱର । ଯେ ଅଟେ ଅତି ଭୟଙ୍କର ॥ ୮୯
ସେ ନରସିଂହରୂପ ସ୍ଥିତ । ହୋଇଲା ତାହାର ଅଗ୍ରତ ॥ ୯୦
୨୦ ପ୍ରତପ୍ତ କନକ ସମାନ । ପିଙ୍ଗଳ ଅଟେ ଯା' ଲୋଚନ ॥ ୯୧
ସ୍ଫୁରନ୍ତି ଯେ ଜଟାକେଶର । ତେଣେ ଆରମ୍ଭ[୧] ମୁଖ ଯାର ॥ ୯୨
କରାଳ ଦଂଷ୍ଟ୍ରାମାନ ଯହିଁ । ଖଡ୍‌ଗର ପ୍ରାୟ ଚଳ ହୋଇ ॥ ୯୩
କ୍ଷୁରର ଅନ୍ତପ୍ରାୟ ଖର[୨] । ରସନା ଦିଶଇ ଯହିଁର ॥ ୯୪
ଭ୍ରୁକୁଟୀଯୁତ ଯେ ବଦନ । ତେଣେ ଉଲ୍ୱଣ[୩] ଯେ ଶୋଭନ ॥ ୯୫
୨୧ ନିଶ୍ଚଳ ଶଙ୍କୁପ୍ରାୟ ହୋଇ । ଉନ୍ନତ ଯହିଁ କର୍ଣ୍ଣ ଦୁଇ ॥ ୯୬
ଗିରିକନ୍ଦରର ସମାନ । ଅଦ୍ଭୁତବିସ୍ତାର ଆନନ ॥ ୯୭
ନାସା ହିଁ ଦିଶୁଅଛି ଯହିଁ । ଯେ ବା କପୋଳପ୍ରାନ୍ତ ଦୁଇ ॥ ୯୮
ତାଙ୍କର ଯେବା ବିଦାରଣ । ତେଣେ ଯେ ଦିଶଇ ଭୀଷଣ ॥ ୯୯
ଆକାଶପରିଯନ୍ତେ ଯହିଁ । ବ୍ୟାପି ଶରୀର ଶୋଭା ପାଇ ॥ ୧୦୦
ଯହିଁ ଅଦୀର୍ଘ ଗ୍ରୀବା ସ୍ଥୂଳ । ବିଶାଳ ଅଟେ ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ॥ ୧୦୧
ଯହିଁରେ ଅତିକୃଶ ହୋଇ । ଉଦରଭାଗ ଶୋଭା ପାଇ ॥ ୧୦୨
୨୨ ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ପ୍ରାଏ ଶ୍ୱେତ । ରୋମମାନଙ୍କେ ଯେ ସଂଯୁତ ॥ ୧୦୩
ଯହିଁରେ ଭୁଜବୃନ୍ଦ ଶତ । ସକଳ ଦିଗକୁ ବ୍ୟାପିତ ॥ ୧୦୪
ନଖ ଆୟୁଧ ଅଟେ ଯହିଁ । ଯାହାଙ୍କୁ ନ ଡରସେ କେହି ॥ ୧୦୫
ଚକ୍ରାଦି ଅଟେ ଆପଣାର । ଯେ ନିଜ ଆୟୁଧ ନିକର ॥ ୧୦୬
ବଜ୍ରକୁ ଆଦି ହୋଇ ଆନ । ଯେ ଅବା ଆୟୁଧ ପ୍ରଧାନ ॥ ୧୦୭
ତେଣେ ଯେ କଲେ ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ । ଦୈତ୍ୟ ଦାନବ ଅପ୍ରମିତ ॥ ୧୦୮
୨୩ ମହାମାୟାବୀ ହରି ମୋର । ଏ ବଧ କରିଛି ବିଗ୍ୱର ॥ ୧୦୯
ଉଦ୍ୟତ ହେଲେ ଏଣେ କରି । ଅକାର୍ଯ୍ୟ କି ହେବ ମୋହରି ॥ ୧୧୦
ଏମନ୍ତ ବୋଲନ୍ତେ ଗର୍ଜନ୍ତେ । ଦଇତଶ୍ରେଷ୍ଠ ସେ ତଦନ୍ତେ ॥ ୧୧୧
ନରସିଂହକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି । ଧାଇଁଲା, ଅଛି ଗଦା ଧରି ॥ ୧୧୨
୨୪ ନୃସିଂହତେଜରେ ପଡ଼ିଲା । ସେ କାଳେ ଦୈତ୍ୟ କି ଦିଶିଲା ॥ ୧୧୩
ପତଙ୍ଗ ଅନଳେ ପଡ଼ଇ । ଯେସନେ ଲକ୍ଷିତ ନୁହଇ ॥ ୧୧୪
ଯେ ସତ୍ତ୍ୱପ୍ରକାଶକ ହରି । ତହିଁ ତାମସ ଯେ ସ୍ଫୁରାରି ॥ ୧୧୫

---

୧ । ଆରମ୍ଭ (ମୂଳଶବ୍ଦ 'ଜୃମ୍ଭିତ'ର ଭାବାନୁବାଦ) ୨ । ଖର=ତୀକ୍ଷ୍ଣ ।
୩ । ଉଲ୍ୱଣ=ଉତ୍କଟ ।

ତାହାର ଅଲକ୍ଷିତ କଥା । ବିଚିତ୍ର ନୁହଇ ସର୍ବଥା ॥ ୧୧୬
ପ୍ରଳୟ କାଳରେ ସମ୍ଭୂତ । ଯେବଣ ତମ ଅପ୍ରମିତ ॥ ୧୧୭
ତାହା ଯେ ଆପଣା ତେଜରେ । ପିଇଲେ ସୃଷ୍ଟିର ଆଦ୍ୟରେ ॥ ୧୧୮
୨୫ ମହତ ଅଟେ ଗଦା ଯାର । ସେ ଗଦାରେ ସେ ମହାସୁର ॥ ୧୧୯
ତଦନନ୍ତରେ ବେଗ ଧାଇଁ । ମାଇଲା ନୃସିଂହଙ୍କୁ ଯାଇଁ ॥ ୧୨୦
ଗଦାସହିତେ ସେ ଅସୁର । ଯୁଦ୍ଧ କରନ୍ତେ ଗଦାଧର ॥ ୧୨୧
ତାହାକୁ ଧଇଲେ ତୁରିତ । ସର୍ପକୁ ଯେହ୍ନେ ତାର୍କ୍ଷ୍ୟସୁତ ॥ ୧୨୨
୨୬ କ୍ରୀଡ଼ା କରନ୍ତେ ଗରୁଡ଼ର । ହସ୍ତୁଁ ଯେସନେ ବିଷଧର ॥ ୧୨୩
ନୃସିଂହହସ୍ତୁଁ ସେ ପ୍ରକାରେ । ଅସୁର ପଡ଼ିଲା ତଳରେ ॥ ୧୨୪
ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସ୍ଥାନମାନ । ହରିଛି ଦିତିର ନନ୍ଦନ ॥ ୧୨୫
ତା' ଭୟେ ମେଘଉହାଡ଼ରେ । ଦେଖୁ ଯେ ଥିଲେ ଆନନ୍ଦରେ ॥ ୧୨୬
ସେ ସର୍ବ ଦିଗପାଳମାନେ । ଦେବତା ଥିଲେ ଯେବା ଆନେ ॥ ୧୨୭
ହେ ନୃପ ! ଅସୁରସୁକୃତ । ଦେଖି ମଣିଲେ ଅସଙ୍ଗତ ॥ ୧୨୮
୨୭ ଯାହା ହସ୍ତରୁ ମହାସୁର । ମୁକତ ହୋଇଲା ସତ୍ୱର ॥ ୧୨୯
ଶଙ୍କିଲା ମୋହର ବୀର୍ଯ୍ୟକୁ । ଏ ରୂପେ ମଣିଣ ତାହାକୁ ॥ ୧୩୦
ଖଡ଼ଗଚର୍ମକୁ ଧରିଣ । ବେଗେ ଧାଇଁଲା ତାକୁ ପୁଣ ॥ ୧୩୧
ଯୁଦ୍ଧ କରନ୍ତେ ଯାହା ତହିଁ । କ୍ଳମ କେବେହେଁ ଜାତ ନୋହି ॥ ୧୩୨
୨୮ ଶ୍ୱେନର ପ୍ରାୟ ବେଗ ଯାର । ଖଡ଼ଗମାର୍ଗେ ସେ ଅସୁର ॥ ୧୩୩
ଅଛିଦ୍ର ହୋଇଣ ସତ୍ୱରେ । ଧାଇଁଛି ତଳରେ ଉପରେ ॥ ୧୩୪
ସ୍ୱଭାବେ ଅଟଇ ଯେ ଖର । ମହାଶବଦେ ଭୟଙ୍କର ॥ ୧୩୫
ଏମନ୍ତ ଅଟ୍ଟହାସ କରି । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଗବନ୍ତ ହରି ॥ ୧୩୬
ଦୈତ୍ୟକୁ ଧଇଲେ ହସ୍ତରେ । ନେତ୍ର ଯେ ବୁଜିଛି ଭୟରେ ॥ ୧୩୭
୨୯ ଉରଗ ଯେହ୍ନେ ମୂଷିକକୁ । ଧରନ୍ତେ ସେ ତେହ୍ନେ ତାହାକୁ ॥ ୧୩୮
ଗ୍ରହଣେ ଆତୁର ହୋଇଛି । ଏଣିକି ତେଣିକି ଖସୁଛି ॥ ୧୩୯
ଚର୍ମହିଁ ଯାହାର ସମରେ । କ୍ଷତ ନୋହିଛି କୁଳିଶରେ ॥ ୧୪୦
ଶ୍ରୀହରି ତାହାକୁ ସଭାରେ । ପକାଇ ଆପଣା ଊରୁରେ ॥ ୧୪୧
ନଖମାନଙ୍କେ ତତକ୍ଷଣ । ଲୀଳାରେ କଲେ ବିଦାରଣ ॥ ୧୪୨
ଗରୁଡ଼ ସର୍ପକୁ ଯେସନେ । ବିଦାରି ପକାଇ ତେସନେ ॥ ୧୪୩
୩୦ କ୍ରୋଧସକାଶୁଁ ଯାହା ଜନ । ଗ୍ରହିଁମାକୁ ହିଁ ଅଭାଜନ ॥ ୧୪୪
ଦିଶୁ ଅଛନ୍ତି ଭୟଙ୍କର । ସେ ନେତ୍ରମାନେ ଯାହାଙ୍କର ॥ ୧୪୫
ବିସ୍ତାର[୧] ବଦନାନ୍ତ ଖରେ । ଲିହିଲେ ଆପଣା ଜିହ୍ୱାରେ ॥ ୧୪୬
ସ୍ୱଭାବେ ଅଟନ୍ତି ଅରୁଣ । କେଶର ଆନନ ଯେ ପୁଣ ॥ ୧୪୭
ସେମାନେ ରକତବିନ୍ଦୁରେ । ସିକ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି ଯା'ଠାରେ ॥ ୧୪୮

୧ । ବିସ୍ତାର = ବିସ୍ତୃତ ।

	ଦାନବ-ଅନ୍ତକୁ[୧] ଯେ ମାଳ	କରିଣ ବହିଛନ୍ତି ଗଳ	॥ ୧୪୯
	ଯେହ୍ନେ ହସ୍ତୀକି ହତ୍ୟା କରି	କରାଳ ହୋଇ ଥାଇ ହରି	॥ ୧୫୦
୩୧	ହ୍ରଦପଦ୍ମକୁ ନଖାଙ୍କୁରେ	ଉପାଡ଼ି ଛାଡ଼ି ତାକୁ ଖରେ	॥ ୧୫୧
	ତା' ଅନୁଚର ଥିଲେ ଯେତେ	ଆୟୁଧମାନ ଟେକି ହସ୍ତେ	॥ ୧୫୨
	ସହସ୍ର ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟାରେ	ତାହାଙ୍କୁ ନଖଶସ୍ତ୍ରକରେ	॥ ୧୫୩
	ସକଳ ଦିଗେ କଲେ ହତ	ଶୋହେ ଯା ଭୁଜଦଣ୍ଡଯୂଥ	॥ ୧୫୪
୩୨	ସଟାରେ ଲଭିଣ କଂପନ	ଜଳଦମାନେ ହେଲେ ଶୀର୍ଣ୍ଣ	॥ ୧୫୫
	ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଗ୍ରହଙ୍କର	ପ୍ରକାଶ ହୋଇଲା ଅନ୍ତର	॥ ୧୫୬
	ବାଜନ୍ତେ ନିଶ୍ୱାସପବନ	କ୍ଷୋଭ ଲଭିଲେ ସିନ୍ଧୁମାନ	॥ ୧୫୭
	ଗର୍ଜ୍ଜନେ ଭୟକୁ ଲଭିଲେ	ଦିଗଦନ୍ତୀଏ ଧ୍ୱନି କଲେ	॥ ୧୫୮
୩୩	ତାଙ୍କ ସଟାରେ ବିଚଳିତ	ହେଲେ ଯେ ବିମାନ ବହୁତ	॥ ୧୫୯
	ସ୍ୱର୍ଗ ସଂକୁଳ ତେଣେ ହେଲା	ସ୍ଥାନରୁ ଅପସରି ଗଲା	॥ ୧୬୦
	ଚରଣଆଘାତରେ ପୁଣି	କ୍ଷୋଭକୁ ଲଭିଲା ଧରଣୀ	॥ ୧୬୧
	ଏହାଙ୍କ ଗମନବେଗରେ	ଉଡ଼ିଲେ ନାନା ମହୀଧରେ	॥ ୧୬୨
	ତାହାଙ୍କ ତେଜେ ଦିଗମାନ	ଆକାଶ ନୋହିଲା ଶୋଭନ	॥ ୧୬୩
୩୪	ଯେ ଅଛି ତେଜ ଆପଣାର	କରି ନାହାନ୍ତି ତା' ସଂହାର	॥ ୧୬୪
	ଲକ୍ଷିଲେ ନାହିଁ ଆପଣାର	ସଙ୍ଗକୁ ପ୍ରତିଯୋଦ୍ଧା ଆର	॥ ୧୬୫
	ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଅଟେ ମୁଖ ଯାର	ଅମର୍ଷ ଅତି ବଳିୟାର	॥ ୧୬୬
	ତହିଁ ଉତ୍ତାରେ ସେ ସଭାରେ	ଉତ୍ତମ ରାଜଆସନରେ	॥ ୧୬୭
	ନିବାସ କଲେ ପ୍ରଭୁ ଯାଇଁ	ତାହାଙ୍କୁ ନ ସେବିଲେ କେହି	॥ ୧୬୮
୩୫	ମସ୍ତକବ୍ୟଥା ମନୁଷ୍ୟର	ଯେସନେ ଅତି ଦୁଃଖଭର	॥ ୧୬୯
	ତିନି ଲୋକକୁ ସେ ପ୍ରକାରେ	ଯେ ବାଧୁଥିଲା ପ୍ରତାପରେ	॥ ୧୭୦
	ଯୁଦ୍ଧରେ ସେ ଦୈତ୍ୟକୁ ହରି	ମାଇଲେ ଏହା ଦେଖି କରି	॥ ୧୭୧
	ଅତିହରଷରେ ଶୋଭନ	ଦିଶେ ଯାହାଙ୍କ ମୁଖମାନ	॥ ୧୭୨
	ସେ ଦେବନାରୀମାନେ ଥିଲେ	କୁସୁମବୃଷ୍ଟିମାନ କଲେ	॥ ୧୭୩
୩୬	ଦେଖିବା ନିମିତ୍ତରେ ମନ	କଲେ ଯେ ସ୍ୱର୍ଗବାସୀ ଜନ	॥ ୧୭୪
	ତାଙ୍କ ବିମାନସମୂହରେ	ଆକାଶ ପୂରିଲା ନିର୍ଭରେ	॥ ୧୭୫
	ବାଜିଲେ ସୁରମାନଙ୍କର	ପଟହ ଦୁନ୍ଦୁଭି ଆବର	॥ ୧୭୬
	ଗନ୍ଧର୍ବବର ନାରୀଜନ	କଲେକ ନଟନ ଗାୟନ	॥ ୧୭୭
୩୭	ବ୍ରହ୍ମା ବାସବ ଶିବ ଆଦି	ଦେବତାମାନେ ଯେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି	॥ ୧୭୮
୩୯	ଯେ ଋଷି ପିତୃଗଣମାନ	ଯେ ସିଦ୍ଧ ବିଦ୍ୟାଧର ଆନ	॥ ୧୭୯
	ଯେ ନାଗ ମନୁ ପ୍ରଜାପତି	ଗନ୍ଧର୍ବ ଅପ୍‌ସରଯୁବତି	॥ ୧୮୦
	ସ୍ତ୍ୱରଣ ଯକ୍ଷ କିଂପୁରୁଷ	ବେତାଳ କିନ୍ନର ବିଶେଷ	॥ ୧୮୧

୧ । ଅନ୍ତ=ଅନ୍ତ ।

ସୁନନ୍ଦ କୁମୁଦାଦି ଯେତେ । ବିଷ୍ଣୁର ପାର୍ଷଦ ଜଗତେ ॥ ୧୮୨
ସେଠାରେ ଉପଗତ ହୋଇ । ଅଞ୍ଜଳିପୁଟ ଶିରେ ଦେଇ ॥ ୧୮୩
ତୀବ୍ର ଅଟଇ ତେଜ ଯାର । ପୁରୁଷମାନଙ୍କେ ଯେ ବର ॥ ୧୮୪
ଜଣେ ଜଣେଙ୍କେ ହୋଇ ଭିନ୍ନ । ସ୍ତୁତିକି କଲେ ସେ ବିଧାନ ॥ ୧୮୫

ଶ୍ରୀବ୍ରହ୍ମୋବାଚ

୪୦ ନମ୍ର ହେଉଛି ଅନନ୍ତଙ୍କୁ । ତାଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରିବାକୁ ॥ ୧୮୬
ଦୁରନ୍ତ ଅଟେ ଶକ୍ତି ଯାର । ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଯେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୮୭
ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ପାପ ବିନାଶନ । କରେ ଯାହାର କର୍ମମାନ ॥ ୧୮୮
ନିଜ ଲୀଳାରେ ଜଗତର । ଜନମ ପାଳନ ସଂହାର ॥ ୧୮୯
ଗୁଣଦ୍ୱାରରେ ଯେ କରନ୍ତି । ଅବ୍ୟୟ ରୂପ ଯେ ଅଟନ୍ତି ॥ ୧୯୦

ଶ୍ରୀରୁଦ୍ର ଉବାଚ

୪୧ ସହସ୍ରଯୁଗଅନ୍ତ ଯେହି । ତୁମ୍ଭ କୋପକୁ ଯୋଗ୍ୟ ସେହି ॥ ୧୯୧
ଏ ଅଳ୍ପ ଦୈତ୍ୟ ହେଲା ହତ । ଯେ ଅନୁଗତ ତାର ସୁତ ॥ ୧୯୨
ତୁମ୍ଭ ଭକ୍ତ ସେ ତାକୁ ପାଳ । ହେ ପ୍ରଭୁ ! ଭଗତ ବତ୍ସଳ ॥ ୧୯୩

ଶ୍ରୀଇନ୍ଦ୍ର ଉବାଚ

୪୨ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ କରନ୍ତେ ପାଳନ । ଯେ ତୁମ୍ଭ ଯଜ୍ଞଭାଗମାନ ॥ ୧୯୪
ଦଇତ ପୂର୍ବେ ଥିଲା ନେଇ । ତାହା ଆଣିଲ ଲେଉଟାଇ ॥ ୧୯୫
ହୃଦୟ କମଳ ଆମ୍ଭର । ହେ ନାଥ ତୁମ୍ଭର ମନ୍ଦିର ॥ ୧୯୬
ଭୟହେତୁରେ ସ୍ତୁତି ପଥେ । ଦୈତ୍ୟ ଯେ ଥିଲା ତହିଁ ନିତ୍ୟେ ॥ ୧୯୭
ସେ ଭୟ କରନ୍ତେ ବିଧ୍ୱଂସ । ଏବେ କଲ ତାକୁଂ[୧] ବିକାଶ ॥ ୧୯୮
ତୋହର ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟସଂପତ୍ତି । ପ୍ରାପ୍ତିନିମିତ୍ତେ ଏହୁ ରୀତି ॥ ୧୯୯
ଏମନ୍ତ ବିଚାରିଛ ଅବା । ତହିଁକି ଉତ୍ତର କହିବା ॥ ୨୦୦
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କରନ୍ତି ଯେ ସେବା । ତାଙ୍କୁ ଏ ସୁଖ କେତେ ଅବା ॥ ୨୦୧
ହେ ନାରସିଂହ ! ଯେ ମୁକତି । ତାହି ସେ ବଡ଼ ନ ମଣନ୍ତି ॥ ୨୦୨
ଯେ ସ୍ୱର୍ଗଆଦି ସୁଖମାନ । ତେଣେ କି ଅବା ପ୍ରୟୋଜନ ॥ ୨୦୩

ଶ୍ରୀଋଷୟ ଊଚୁଃ

୪୩ ହେ ଆଦି ପୁରୁଷ ! ତୁମ୍ଭର[୨] । ଯେ ତେଜରୂପ ତପବର ॥ ୨୦୪
ଆମ୍ଭକୁ ଥିଲ ତୁମ୍ଭେ କହି । ଯେବଣ ତପରେ ପୁଣି ହିଁ ॥ ୨୦୫
ଆତ୍ମାରେ ଯେ ଜଗତ ଲୀନ । ତାହାକୁ କଲ ହେ ସର୍ଜନ ॥ ୨୦୬
ଧ୍ୟାନ ଲକ୍ଷଣ ସେହୁ ତପ । ଏ ଦୈତ୍ୟ କରିଥିଲା ଲୋପ ॥ ୨୦୭
ହେ ନାଥ ! ଶରଣରକ୍ଷଣ । ରକ୍ଷାନିମିତ୍ତେ ତୁମ୍ଭେ ପୁଣ ॥ ୨୦୮
ଏ କଳେବରକୁ ଧଇଲ । ସେ ତପ କରସି ବୋଇଲ ॥ ୨୦୯

---

୧ । ତାକୁ=ହୃଦୟକମଳକୁ ।
୨ । ତୁଂ ଆତ୍ମନସ୍ତବ; (ସ୍ୱାମୀ) ।

ଶ୍ରୀପିତର ଊଚୁଃ

୪୪ ତନୁଜମାନେ ଶ୍ରାଦ୍ଧମାନ । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ କଲେ ଯା ପ୍ରଦାନ ॥ ୨୧୦
ବଳେ ହେଁ କଲା ତା' ଭୋଜନ । ତୀର୍ଥେ କରନ୍ତେ ପୁଣ ସ୍ନାନ ॥ ୨୧୧
ସେ ଦେଲେ ତିଳୋଦକ ଯାହା । ପିଇଲା ପୁଣ ବଳେ ତାହା ॥ ୨୧୨
ନଖରେ ହୋଇଲା ବିଦାର । ହୃଦୟଗତ ମେଦ ଯାର ॥ ୨୧୩
ଏମନ୍ତ ଉଦରୁଁ ତାହାର । ଯେ ତୁମ୍ଭେ କଲ ତା' ବାହାର ॥ ୨୧୪
ସକଳ ଧର୍ମର ପାଳନ । ସେ ନୃହରିଙ୍କି ମୋ' ବନ୍ଦନ ॥ ୨୧୫

ଶ୍ରୀସିଦ୍ଧା ଊଚୁଃ

୪୫ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଯେ ଗତି । ଯୋଗସିଦ୍ଧିରୁ ଉତପତି ॥ ୨୧୬
ତାହା ଯେ ଯୋଗତପବଳେ । ଅସାଧୁ ହରିଲା ଏ କାଳେ ॥ ୨୧୭
ଯାହାର ଅନେକ ରୂପରେ । ଗର୍ବ ଉପୁଜିଲା ସଂସାରେ ॥ ୨୧୮
ନଖରେ ତାକୁ ବିଦାରଣ । କଲଯେ ପ୍ରଭୁ ତୁମ୍ଭେ ପୁଣ ॥ ୨୧୯
ସେ ତୁମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଆମ୍ଭର । ହେ ନରସିଂହ ନମସ୍କାର ॥ ୨୨୦

ଶ୍ରୀବିଦ୍ୟାଧରା ଊଚୁଃ

୪୬ ଯେ ବିଦ୍ୟା ଅନ୍ତର୍ଧାନ ଆଦି । ଧାରଣାବଳେ ଥିଲୁଁ ସାଧି ॥ ୨୨୧
ବଳବୀର୍ଯ୍ୟରେ ଗର୍ବୀ ହୋଇ । ଯେ ଅଜ୍ଞ ନିଷେଧିଲା ତାହି ॥ ୨୨୨
ତାକୁ ଯେ ପଶୁପ୍ରାୟ କରି । ସମରେ ପକାଇଲେ ମାରି ॥ ୨୨୩
ସେ ମାୟାନୃସିଂହଙ୍କୁ ନିତ୍ୟେ । ପ୍ରଣାମ କରୁଛୁଁ ସମସ୍ତେ ॥ ୨୨୪

ଶ୍ରୀନାଗା ଊଚୁଃ

୪୭ ଆମ୍ଭର ଫଣାରତ୍ନମାନ । ସ୍ତ୍ରୀରତ୍ନମାନ ଯେବା ଆନ ॥ ୨୨୫
ଯେଉଁ ପାପିଷ୍ଠ ଦିତିସୁତ । ତାହାଙ୍କୁ ହରିଲା ତୁରିତ ॥ ୨୨୬
ବିଦାରି ତାହାର ବକ୍ଷକୁ । ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଏ ସ୍ତିରୀମାନଙ୍କୁ ॥ ୨୨୭
କଲ ଆନନ୍ଦକୁ ପ୍ରଦାନ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଆମ୍ଭର ବନ୍ଦନ ॥ ୨୨୮

ଶ୍ରୀମନବ ଊଚୁଃ

୪୮ ହେ ଦେବ ! ମନୁମାନେ ଆମ୍ଭେ । ଦେଇଛ ଯେଉଁ ଆଜ୍ଞା ତୁମ୍ଭେ ॥ ୨୨୯
ସେ ଆଜ୍ଞା ଆଚରୁଁ ନିୟତ । ଏ ସମୟରେ ଦିତିସୁତ ॥ ୨୩୦
ଯେ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମଧର୍ମମାନ । ଆମ୍ଭର କଲା ତା' ନାଶନ[୧] ॥ ୨୩୧
ହେ ପ୍ରଭୋ ! ସେ ଖଳକୁ ତୁମ୍ଭେ । ନାଶିଲ କି କରିବୁଁ ଆମ୍ଭେ ॥ ୨୩୨
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ତାହା ଆଜ୍ଞା କର । ଆମ୍ଭେ ଯେ ତୁମ୍ଭର କିଙ୍କର ॥ ୨୩୩

ଶ୍ରୀପ୍ରଜାପତୟ ଊଚୁଃ

୪୯ ହେ ପ୍ରଭୋ ! ପ୍ରଜାପତି ଆମ୍ଭେ । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ସର୍ଜିଅଛ ତୁମ୍ଭେ ॥ ୨୩୪
ଯେଉଁ ଅସୁର ନିଷେଧନ୍ତେ । ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ନ ସର୍ଜୁଁ ସମସ୍ତେ ॥ ୨୩୫
ତୁମ୍ଭେ ବିଦାରିଲ ତା' ବକ୍ଷ । ସେ ଏବେ ଶୋଇଛି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥ ୨୩୬

୧ । ନିଧନ ।

ହେ ସତ୍ତ୍ୱମୂର୍ତ୍ତି ! ଏ ତୁମ୍ଭର । ସର୍ବମଙ୍ଗଳ ଅବତାର ।। ୨୩୭
୫୦ ହେ ପ୍ରଭୋ ଆମ୍ଭେ ଯେ ତୁମ୍ଭର । ନର୍ତ୍ତକ ନୃତ୍ୟ ଗୀତକର ।।୨୩୮
ଯେ ବଳବୀର୍ଯ୍ୟରେ ଓଜରେ । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ କଲା ଆୟତ୍ତରେ ।। ୨୩୯
ତୁମ୍ଭେ ଏବେ ସେ ଅସୁରକୁ । ନେଲ ଏମନ୍ତ ଅବସ୍ଥାକୁ ।। ୨୪୦
ଉପଥେ ଯେଉଁ ଲୋକ ଥାଇ । କୁଶଳ ଅର୍ଥେ କି ସେ ହୋଇ ।। ୨୪୧

ଶ୍ରୀସ୍ୱରଣା ଉଚୁଃ

୫୧ ହେ ହରେ ! ସଂସାରନାଶନ । ଯେ ତୁମ୍ଭ ଚରଣନଳିନ ।। ୨୪୨
ଆଶ୍ରୟ କଲୁଁ ଏବେ ଆମ୍ଭେ । ଯେଣୁ ଏ ଅସୁରକୁ ତୁମ୍ଭେ ।।୨୪୩
ନାଶିଲ, ଯେ ସାଧୁଜନର । ହୃଦୟବର୍ତ୍ତୀ ଭୟଙ୍କର ।।୨୪୪

ଶ୍ରୀଯକ୍ଷା ଉଚୁଃ

୫୨ ମନୋଜ୍ଞ କର୍ମରେ ତୁମ୍ଭର । ଅନୁଚରରେ ଆମ୍ଭେ ବର ।। ୨୪୫
ଦିତିର ସୁତ ଆପଣାକୁ । ବୁହାଉଥିଲା ଯେ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ।।୨୪୬
ଜନଙ୍କୁ ପରିତାପ ଯେତେ । କରାଉଥିଲା ସେ ଜଗତେ ।। ୨୪୭
ହେ ନରହରି ! ତାହା ଜାଣି । ତୁମ୍ଭେ ମାଇଲ ତାକୁ ପୁଣି ।।୨୪୮
ଚତୁର୍ବିଂଶତି ତତ୍ତ୍ୱଙ୍କର । ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଈଶ୍ୱର ।। ୨୪୯

ଶ୍ରୀକିଂପୁରୁଷା ଉଚୁଃ

୫୩ ଆମ୍ଭେ କିଂପୁରୁଷ, ଈଶ୍ୱର । ମହାପୁରୁଷ ତୁମ୍ଭେ ବର ।।୨୫୦
କୁପୁରୁଷ[୧] ଏ ହେଲା ହତ । ଯେବେ ଏ ସାଧୁରେ ଧିକ୍ କୃତ ।। ୨୫୧

ଶ୍ରୀବୈତାଳିକା ଉଚୁଃ

୫୪ ଯେତେ ଜଗତେ ଯାଗମାନ । ଯେ ସଭାସ୍ଥାନମାନେ ଆନ ।। ୨୫୨
ତୁମ୍ଭ ନିର୍ମଳ ଯଶ ଗାଇ । ଉତ୍ତମ ପୂଜା ପାଉଁ ତହିଁ ।।୨୫୩
ଯେଉଁ ଦୁର୍ଜନ ସେମାନଙ୍କୁ । ନେଲା ଆପଣାର ବଶକୁ ।।୨୫୪
ହେ ଭଗବାନ ! ହେଲା କ୍ଷୟ । ସେ ପାପୀ ଦୁଷ୍ଟ ରୋଗପ୍ରାୟ ।।୨୫୫

ଶ୍ରୀକିନ୍ନରା ଉଚୁଃ

୫୫ କିନ୍ନରଗଣ ଆମ୍ଭେ ତୋର । ହେ ନାଥ ! ଅଟୁଁ ପରିଗ୍ରହ ।। ୨୫୬
ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଏ ଦଇତ । ବେଠି କରାଇ ଅବିରତ ।।୨୫୭
ହେ ନରସିଂହ ସେ ବୃଜିନ[୨] । ତୁମ୍ଭରେ ଲଭିଲା ନିଧନ ।। ୨୫୮
ହେ ପ୍ରଭୋ ! ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର । ସମୃଦ୍ଧିନିମିତ୍ତେ ପ୍ରଚର ।। ୨୫୯

ଶ୍ରୀବିଷ୍ଣୁପାର୍ଷଦା ଉଚୁଃ

୫୬ ହେ ପ୍ରଭୋ ! ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର । ଶରଣଦାୟକ ଈଶ୍ୱର ।।୨୬୦
ସମସ୍ତଲୋକଶୁଭଙ୍କର । ଅଦ୍ଭୁତ ନୃସିଂହ ଆକାର ।। ୨୬୧
ଦେଖିଲୁଁ ଆମ୍ଭେ ଏ ପ୍ରକାରେ । ଏ ତୁମ୍ଭ ଦାସ ବୈକୁଣ୍ଠରେ ।। ୨୬୨
ବ୍ରାହ୍ମଣଶାପ ଥିଲା ପାଇ । ଏହା ନିଧନ ଅଟେ ଯେହି ।।୨୬୩

୧ । କାପୁରୁଷ ୨ । ବୃଜିନ=ପାପୀ ।

ସେ କଥା ଅନୁଗ୍ରହଅର୍ଥେ । ଏମନ୍ତ ମଣୁଛୁଁ ସମସ୍ତେ ॥୨୬୪
ମହତ ଜନଙ୍କର ହିତେ । ସପ୍ତମ ସ୍କନ୍ଧ ଭାଷାଗୀତେ ॥୨୬୫
ବୈଷ୍ଣବଜନମାନଙ୍କର । ପଠନନିମିତ୍ତେ ପ୍ରଚୁର ॥୨୬୬
କରୁଛି ଦୀନବନ୍ଧୁ ଦ୍ୱିଜ । ସୁଜନେ ଚିନ୍ତ ଅଧୋକ୍ଷଜ ॥୨୬୭

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ସପ୍ତମସ୍କନ୍ଧେ ହିରଣ୍ୟକଶିପୁବଧେ
ଶ୍ରୀନୃସିଂହସ୍ତବୋ ନାମ ଅଷ୍ଟମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ନବମ ଅଧ୍ୟାୟ

ନବମେ ବ୍ରହ୍ମଣା ଭୀତ୍ୟା ପ୍ରେଦିତୋଽସୁରବାଳକଃ ।
କୋପଂ ପ୍ରଶମୟନ୍ନସ୍ତୌନ୍ନୃସିଂହମତିଭୀଷଣମ୍ ॥ ୧

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୧ [1]ବ୍ରହ୍ମାଶଙ୍କର ଅଗ୍ରସର । ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ଯାହାଙ୍କର ॥ ୧
ସେ ସୁରଆଦି ଏ ପ୍ରକାରେ । ସ୍ତୁତିକି କରନ୍ତେ ଭକ୍ତିରେ ॥ ୨
କ୍ରୋଧରେ ଆବେଶ ଯାହାର । ଯାଙ୍କୁ ନ ଭରସେ ଇତର ॥ ୩
ସେ ନରସିଂହଙ୍କ ପାଶକୁ । ସମର୍ଥ ନୋହିଲେ ଯିବାକୁ ॥ ୪
୨ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କି ଅମରେ ସାକ୍ଷାତ । ପେଷିଲେ ସେ ଅତି ଅଦ୍‌ଭୁତ ॥ ୫
ରୂପକୁ କରି ଦରଶନ । ନ କଲେ ପାଶକୁ ଗମନ ॥ ୬
ନ ଦେଖି ନ ଶୁଣି ଥିଲାରେ । ଆଶଙ୍କା ଲଭିଲେ ମନରେ ॥ ୭
୩ ନିକଟେ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ଯେ ଥିଲେ । ବିଧାତା ତାହାଙ୍କୁ ପେଷିଲେ ॥ ୮
ଆପଣା ପିତାକୁ କୁପିତ । ହେଲେ ଯେ ପ୍ରଭୁ ଆହେ ତାତ ॥ ୯
ଯାଅ ତାହାଙ୍କ ନିକଟକୁ । ଶାନ୍ତି କରାଅ ଏବେ ତାଙ୍କୁ ॥ ୧୦
୪ ହେ ନୃପ ! ବୋଲନ୍ତେ ତେମନ୍ତ । ସେ ବାଳ ମହାଭାଗବତ ॥ ୧୧
ନିକଟେ ମିଳି ମନ୍ଦ ହୋଇ । ଅଞ୍ଜଳି କରି କର ଦୁଇ ॥ ୧୨
ପ୍ରଣାମ କଲା ଧରଣୀରେ । ପଡ଼ି ଆପଣା ଶରୀରରେ ॥ ୧୩
୫ ଆପଣା ଚରଣର ତଳେ । ସେ ବାଳ ପଡ଼ିଛି ନିଷ୍କଳେ ॥ ୧୪
ସେ ଦେବ ଦେଖିଣ ଏମନ୍ତ । କୃପାରେ ହୋଇଣ ସଂଯୁତ ॥ ୧୫
ଧରଣୀତଳରୁ ସତ୍ୱରେ । ତାହାକୁ ତୋଳିଣ ଶ୍ରୀକରେ ॥ ୧୬
କାଳ-ଉରଗଠାରୁ ତ୍ରାସ । ଲଭିଛି ଯାହାଙ୍କ ମାନସ ॥ ୧୭
ତାଙ୍କ ଅଭୟ ଯେହୁ କରେ । ସେ କର ଦେଲେ ତାର ଶିରେ ॥ ୧୮

---

୧ । ଉଗ୍ରୋଽପ୍ୟନୁଗ୍ର ଏବାୟଂ ସ୍ୱଭକ୍ତାନାଂ ନୃକେଶରୀ ।
କେଶରୀବ ସ୍ୱପୋତାନାମନ୍ୟେଷାମୁଗ୍ରବିଗ୍ରହଃ ॥ (ସ୍ୱାମୀ)

୬ କରସ୍ପର୍ଶେ ତାହାଙ୍କର । ସର୍ବ ଅଶୁଭ ଗଲା ଯାର ॥ ୧୯
ଯାହାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ । ତତ୍‌କାଳ ହେଲା ଉତପନ୍ନ ॥ ୨୦
ରୋମ-ଅଙ୍କିତ[୧] କଳେବର । ଅଶ୍ରୁ ନୟନରେ ଯାହାର ॥ ୨୧
ପ୍ରେମରେ ଆର୍ଦ୍ର ହୃଦ ଯାର । ଆନନ୍ଦେ ସେ ଦୈତ୍ୟକୁମର ॥ ୨୨
ଚରଣପଦ୍ମ ତାହାଙ୍କର । ଧଇଲା ଆପଣା ହୃଦର ॥ ୨୩
୭ [୨]ଆତ୍ମାକୁ କରି ସମାଧାନ । ଆପଣା ହୃଦୟ ନୟନ ॥ ୨୪
ନିବେଶି ତାହାଙ୍କର ଠାରେ । ପ୍ରେମଗଦ୍‌ଗଦ ବଚନରେ ॥ ୨୫
ହରିଙ୍କି ଏକାଗ୍ର ମନରେ । ସ୍ତୁତି ଆରମ୍ଭିଲା ଭକ୍ତିରେ ॥ ୨୬

ଶ୍ରୀପ୍ରହ୍ଲାଦ ଉବାଚ

୮ ଏକ ବିଷୟରେ ବିସ୍ତାର । ଅଟଇ ମତି ଯାହାଙ୍କର ॥ ୨୭
ସେ ବ୍ରହ୍ମା ଆଦି ସୁରଗଣ । ମୁନିଏ ସିଦ୍ଧମାନେ ପୁଣ ॥ ୨୮
ବଚନଙ୍କର ପ୍ରବାହରେ । ଧନାଦି ଦ୍ୱାଦଶ ଗୁଣରେ ॥ ୨୯
ଯାହାକୁ ଆରାଧିବା ପାଇଁ । ସମର୍ଥ ନୋହିଲେ ଆଜ ହିଁ ॥ ୩୦
ଉଗ୍ର ଅଟଇ ଜାତି ଯାର । ଏମନ୍ତରୂପେ ମୁଁ ଅସୁର ॥ ୩୧
ମୋତେ କେମନ୍ତେ ହେବେ ତୋଷ । ସେ ହରି ଜଗତର ଈଶ ॥ ୩୨
୯ ଯେ ଧନ, ସତ୍‌କୁଳେ ଜନମ । ସୁନ୍ଦର ଭାବ, ଯେ ସ୍ୱଧର୍ମ ॥ ୩୩
ପଣ୍ଡିତଭାବ, ଯେ ବା ଓଜ । ପ୍ରତାପ, ବୁଦ୍ଧି, ବଳ, ତେଜ ॥ ୩୪
ପୌରୁଷ, ଯୋଗ ଯେ ଆବର । ଏମାନେ ପରପୁରୁଷର ॥ ୩୫
ଆରାଧନକୁ ଅଭାଜନ । ଏମନ୍ତ ମଣଇଁ ମୁଁ ମନ ॥ ୩୬
ଭକ୍ତିରେ ହୋଇଲେ ସନ୍ତୋଷ । ଗଜ-ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ଜଗଦୀଶ ॥ ୩୭
୧୦ ଯେ ତପ ଶୌଚ ସତ୍ୟ ଦମ । ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନ କ୍ଷମା ଶମ ॥ ୩୮
ଋଜୁତା ଆସ୍ତିକ୍ୟ ସନ୍ତୋଷ । ବିରକ୍ତି ମିଶିଣ ଦ୍ୱାଦଶ[୩] ॥ ୩୯
ଯେ ଏତେ ଗୁଣେ ଯୁତ ଦ୍ୱିଜ । ନ ଭଜେ ବିଷ୍ଣୁପାଦାମ୍ବୁଜ ॥ ୪୦
ତାଠାରୁ ଚଣ୍ଡାଳକୁ ମନେ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମଣେ ମୁଁ ଏ ଭୁବନେ ॥ ୪୧
ଯେ ମନ ବାଣୀ ଚେଷ୍ଟା ଧନ । ବିଷ୍ଣୁରେ କଲା ନିବେଦନ ॥ ୪୨
ପବିତ୍ର କରେ ସେ ଚଣ୍ଡାଳ । ପ୍ରାଣସହିତେ ନିଜ କୁଳ ॥ ୪୩
ବରିଷ୍ଠ ଅଟେ ଗର୍ବ ଯାର । ନିଜ ଆତ୍ମାକୁ ସେ ଭୂସୁର ॥ ୪୪

---

୧ । ଅଙ୍କିତ ।
୨ । ଯସ୍ମିନ୍ନିବ ସମସ୍ତେଷୁ ତତ୍‌କୃପାମୃତବୃଷ୍ଟୟେ ।
ପ୍ରହ୍ଲାଦଃ ସ୍ତୌତି ସତ୍‌ପଦୈର୍ଦ୍ୱିଚତ୍ୱାରିଂଶତା ହରିମ୍ ॥ (ସ୍ୱାମୀ)
୩ । ଦ୍ୱାଦଶ :—"ଧର୍ମଶ୍ଚ ସତ୍ୟଂ ଚ ଦମସ୍ତପଶ୍ଚ ଅମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟଂ ହ୍ରୀସ୍ତିତିକ୍ଷାନସୂୟା ।
ଯଜ୍ଞଶ୍ଚ ଦାନଂ ଚ ଧୃତିଃ ଶ୍ରୁତଂ ଚ ବ୍ରତାନି ବୈ ଦ୍ୱାଦଶ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟ ॥"
(ମହାଭାରତ)
"ଶମୋ ଦମସ୍ତପଃ ଶୌଚଂ କ୍ଷାନ୍ତ୍ୟାର୍ଜ୍ଜବ-ବିରକ୍ତତାଃ ।
(ଜ୍ଞାନ) ମୌନବିଜ୍ଞାନସଂତୋଷାଃ ସତ୍ୟାସ୍ତିକ୍ୟେ ଦ୍ୱିଷଡ୍ ଗୁଣାଃ ॥"

ପବିତ୍ର କରି ନ ପାରଇ । କୁଳ ତାରିବ ସେ ବା କାହିଁ ॥ ୪୫
୧୧ ଅଳ୍ପକ ଅଟଇ ଯେ ଜନ । ତାଠାରୁ ଯେ ପୂଜାବିଧାନ ॥ ୪୬
ଏ ପ୍ରଭୁ ଆପଣା ନିମିତ୍ତେ । ଘେନନ୍ତି ନାହିଁ ଏ ଜଗତେ ॥ ୪୭
ଯେଣୁ ଏ ନିଜ ଲାଭେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । କିବା କରିବେ ପରଧନ ॥ ୪୮
ବାରେକ ପୂଜା କରି ମୋତେ । ଏ ପୂଜ୍ୟ ହେଉ ଏ ଜଗତେ ॥ ୪୯
ଏହି ଆଶୟରେ ଘେନନ୍ତି । ଯେଣୁ ଏ କୃପାଳୁ ଅଟନ୍ତି ॥ ୫୦
କି ଅବା ଯେଉଁ ଯେଉଁ ମାନ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶଇ ଜନ ॥ ୫୧
ସେ ହୋଇ ଆପଣା ନିମିତ୍ତ । ଯେ ତିଳକାଦି ମୁଖେ କୃତ ॥ ୫୨
ପ୍ରତିବିମ୍ବକୁ ସେ ଯେସନ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ କରଇ ମଣ୍ଡନ ॥ ୫୩
୧୨ ଯେଣୁ କରି[୧] ଏ ଭଗବାନ । ଭକ୍ତିରେ ହୋଏ ତୋଷମନ ॥ ୫୪
ନୀଚ ହେଲେହେଁ ତେଣୁ ମୁହିଁ । ସନ୍ତତେ ନିର୍ବିଶଙ୍କ ହୋଇ ॥ ୫୫
ନିଜ ମନୀଷା[୨] ଅନୁସାରେ । ଈଶ୍ୱରମହିମାକୁ ଧୀରେ ॥ ୫୬
ଗୁଣିମି ସର୍ବପ୍ରଯତ୍ନରେ । ଯେଉଁ ମହିମା ବର୍ଣ୍ଣନରେ ॥ ୫୭
ମନୁଷ୍ୟ ପବିତ୍ର ହୁଅଇ । ଅବିଦ୍ୟାଦ୍ୱାରଭୂତ ହୋଇ ॥ ୫୮
ସଂସାରମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ । ହୋଇଣ ଥାଇ ଯେ ପୁରୁଷ ॥ ୫୯
୧୩ ସତ୍ତ୍ୱସ୍ୱରୂପ ମୂର୍ତ୍ତି ଯାର । ତୁମ୍ଭେ ଏମନ୍ତ ହେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୬୦
ଯେ ମନେ[୩] ଲଭୁଛନ୍ତି ତ୍ରାସ । ଏ ବ୍ରହ୍ମା ଆଦି ତୁମ୍ଭ ଦାସ ॥ ୬୧
ତହିଁରୁ ନୁହନ୍ତି ଏ ଆନ । ବଇର ଭାବରେ ଭଜନ ॥ ୬୨
କରନ୍ତି ନାହିଁ ଆମ୍ଭପ୍ରାଏ । ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଭଜନ୍ତି ସଭିଏ ॥ ୬୩
ରୁଚିର ଅବତାରମାନ । ତେଣେ ଯେ ବିବିଧ କ୍ରୀଡ଼ନ ॥ ୬୪
ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ତୁମ୍ଭର । କ୍ଷେମ[୪] ନିମିତ୍ତେ ଏ ବିଶ୍ୱର[୫] ॥ ୬୫
ସୁଖସମୃଦ୍ଧିଅର୍ଥେ ହୋଇ । ଭୟନିମିତ୍ତରେ ନୁହଇ ॥ ୬୬
୧୪ ସେ ଘେନି କ୍ରୋଧକୁ ସଂହର । ସନ୍ତୋଷଅର୍ଥେ ସାଧୁଙ୍କର ॥ ୬୭
କଲ ତ ଅସୁରବିନାଶ । ହୋଇଲା ସାଧୁଜନତୋଷ ॥ ୬୮
ବୃଶ୍ଚିକ ବିଷଧର ଯେହି । ପରକୁ ଉପତାପ ଦେଇ ॥ ୬୯
ତାକୁ ନାଶନ୍ତେ ଆନ ଜନ- । ଅଶୁଭ ହୁଅଇ ନିଧନ ॥ ୭୦
ଏମନ୍ତ ଜାଣି ସାଧୁ ନର । ହରଷ ଲଭଇ ମନର ॥ ୭୧
ବହୁତଲୋକସୁଖପାଇଁ । ଏ କ୍ରୋଧ ନ ଛାଡ଼ିବି ମୁହିଁ ॥ ୭୨
ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ରହ କି ମନେ । ସୁଖୀ ହେଲେଣି ସର୍ବଜନେ ॥ ୭୩
ହେବାକୁ ତୁମ୍ଭ କ୍ରୋଧ ଶାନ୍ତି । ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରିଣ ଅଛନ୍ତି ॥ ୭୪
ଭୟନିବୃତ୍ତିନିମିତ୍ତରେ । ଆହେ ନୃସିଂହ ! ମାନସରେ ॥ ୭୫
ତୁମ୍ଭର ରୂପକୁ ସ୍ମରଣ । କରନ୍ତି ଲୋକମାନେ ପୁଣ ॥ ୭୬

---

୧ । ଯେଉଁ ନ୍ୟାୟେ ୨ । ଆପଣା ବୁଦ୍ଧି ୩ । ମାନେ ।
୪ । କ୍ଷମା (ଟୁଂ କ୍ଷେମାୟ) ୫ । ବିଗ୍ରହ (ଟୁଂ ଅସ୍ୟ ବିଶ୍ୱସ୍ୟ) ।

୧୫ ଆହେ ଅଜିତ ! ଭୟଙ୍କର । ଅଟଇ ଯେ ରୂପ ତୁମ୍ଭର ॥ ୭୭
ବଦନ ଜିହ୍ୱା ଯେ ବା ଆନ । ଅର୍କସଦୃଶ ନେତ୍ରମାନ ॥ ୭୮
ଭ୍ରୁକୁଟୀ ଆଟୋପ ଆବର । ଯେ ଦଂଷ୍ଟ୍ରାମାନେ ଉଗ୍ରତର ॥ ୭୯
ଏ ଅତି ଭୟାନକ ହୋଇ । ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁରୂପେ ରହି ॥ ୮୦
ଦାନବଅନ୍ତ[1]ମୟ ହୋଇ । ଅଛନ୍ତି ମାଳାମାନେ ଯହିଁ ॥ ୮୧
ରକତମାନଙ୍କେ ସଂଯୁତ । କେସରମାନେ ଯହିଁ ସ୍ଥିତ ॥ ୮୨
ଶଙ୍କୁର ପ୍ରାୟ ସ୍ତବ୍‌ଧ ହୋଇ । ଅଛନ୍ତି ଯହିଁ କର୍ଣ୍ଣଦୁଇ ॥ ୮୩
ଯାହା ସକାଶୁ ଦିଗଦନ୍ତୀ । ଗର୍ଜନେ ଭୟ ପାଇଛନ୍ତି ॥ ୮୪
ଯହିଁରେ ଅରିବିଦାରଣ । ନଖାଗ୍ରମାନେ ଛନ୍ତି ପୁଣ ॥ ୮୫
ଏମନ୍ତ ତୁମ୍ଭ ରୂପ ଯେହି । ତହୁଁ ମୁଁ ଭୟ ପାଉ ନାହିଁ ॥ ୮୬
୧୬ ଦୁଃସହ ଅଟେ ଉଗ୍ରତର । ଯେ ଦୁଃଖ ସଂସାରଚକ୍ରର ॥ ୮୭
ତହିଁରୁ ଅଛି ତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ । ହିଂସ୍ର ଅଟଇ ପ୍ରାଣୀ ଯେହି ॥ ୮୮
ପଡ଼ିଛି ତାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ । ବଦ୍ଧ ହୋଇଣ ସ୍ୱକର୍ମରେ ॥ ୮୯
ହେ ଦୀନବତ୍ସଳ ! ଶରଣ । ଯେ ଅପବର୍ଗରୂପ ପୁଣ ॥ ୯୦
ହେ ପ୍ରଭୋ ! ଅତିମନୋହର । ସେ ପାଦମୂଳକୁ ତୁମ୍ଭର ॥ ୯୧
କେଉଁ ଦିନରେ ତୁମ୍ଭେ ମୋତେ । ଡାକିବ ଅତିତୋଷଚିତ୍ତେ ॥ ୯୨
୧୭ ପ୍ରିୟଜନରେ ସେ ବିୟୋଗ । ଅପ୍ରିୟଜନରେ ସଂଯୋଗ ॥ ୯୩
ତେଣେ ଯେ ଅଛି ଜାତ ହୋଇ । ସେ ଶୋକଅନଳରେ ମୁହିଁ ॥ ୯୪
ସକଳ ଯୋନିମାନଙ୍କରେ । ଦଗ୍‌ଧ ହେଉଛି ଜଗତରେ ॥ ୯୫
ଦୁଃଖଔଷଧ ପ୍ରତିକାର । ସେ ଅଟେ ଦୁଃଖର ଆକାର ॥ ୯୬
ଶରୀରଅଭିମାନେ ଯେଣୁ । ମୋହିତ ହୋଇଅଛି ତେଣୁ ॥ ୯୭
ହେ ପ୍ରଭୋ ! ନିସ୍ତାର ଉପାୟ । ଯେ ତୁମ୍ଭ ଦାସ୍ୟଯୋଗ କହ ॥ ୯୮
୧୮ ପ୍ରିୟ ସୁହୃଦ ତୁମ୍ଭେ ମୋର । ପରମ ଦେବତା ଆବର ॥ ୯୯
ତୁମ୍ଭର ଲୀଳାକଥାମାନ । ବିରଞ୍ଚି କଲା ଯା' ଗାୟନ ॥ ୧୦୦
ଗୁଣନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କୁ ମୁହିଁ । ରାଗଆଦିରେ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ॥ ୧୦୧
ହେ ନରସିଂହ ! ତତକାଳ । ତରିବି ମହାଦୁଃଖଜାଳ ॥ ୧୦୨
{ଆଶ୍ରୟ ପଦଯୁଗ ତୋର । ଅଟଇ ଯେଉଁ ଭକ୍ତଙ୍କର ॥ ୧}
{ସେମାନେ ଜ୍ଞାନୀ, ମୁଁ ତାଙ୍କର । ସଙ୍ଗକୁ ଲଭନ୍ତେ ଆବର ॥ ୨}
୧୯ ହେ ନରସିଂହ ! ତାପି ହୋଇ । ଏ ଲୋକେ ଯେଉଁ ଜନ ଥାଇ ॥ ୧୦୩
ଝଟିତି ଦୁଃଖକୁ ତାହାର । ଯେ ବା ବାଞ୍ଛିତ ପ୍ରତୀକାର ॥ ୧୦୪
କ୍ଷଣେ ସେ ସୁଖ କରେ ତାଙ୍କୁ । ତୁମ୍ଭେ ଉପେକ୍ଷା କର ଯାଙ୍କୁ ॥ ୧୦୫
ବାଳର ଜନକଜନନୀ । [2]ରକ୍ଷକ ନୁହନ୍ତି ଏ ବେନି ॥ ୧୦୬

---
୧ । ଅନ୍ତ=ଅନ୍ତ୍ର ।
୨ । ଅଜୀଗର୍ତ୍ତାଦିଙ୍କଠାରେ ମାତାପିତା ମଧ୍ୟ ପୁତ୍ରକୁ ବଧ କରିବାର ଦେଖାଯାଏ ।

ପାଳନ କରନ୍ତେ ସେ ଦୁହେଁ । ଦୁଃଖକୁ ଦେଖି ଶିଶୁଦେହେ ॥ ୧୦୭
ରୋଗୀ ଅଟଇ ଯେ ବା ପୁଣ । ଔଷଧ ନୋହେ ତା' ଶରଣ ॥ ୧୦୮
ଔଷଧ କଲେହେଁ ଲୋକର । ଯେଣୁ ସମ୍ଭବଇ ସଂହାର ॥ ୧୦୯
ସମୁଦ୍ରେ ବୁଡୁଥାଇ ଯେହି । ନାବ ଶରଣ ତାର ନୋହି ॥ ୧୧୦
ଯେଣୁ ସେ ନାବସହିତରେ । ନିମଗ୍ନ ହୋଏ ଜଳଧିରେ ॥ ୧୧୧
୨୦ ଅପର ପିତୃଆଦି ନର । ପର ବ୍ରହ୍ମାଦି ଯେ ବା ସୁର ॥ ୧୧୨
ସେ କର୍ତ୍ତାରୂପୀ ହୋଇ ଥାଇ । ସତ୍ତ୍ୱାଦି ପ୍ରକୃତି ଅଟଇ ॥ ୧୧୩
ଯେବଣ ଅଧିକରଣରେ । ଯେଉଁ ନିମିତ୍ତୁ ଯେ କାଳରେ ॥ ୧୧୪
ଯେବଣ କରଣ ହେତୁରେ । ଯେଉଁ କର୍ତ୍ତାର ପ୍ରେରଣରେ ॥ ୧୧୫
ଯାହାର ସମ୍ବନ୍ଧୀ ବିଖ୍ୟାତ । ଯେବଣ ଅପାଦାନୁଁ ଚ୍ୟୁତ ॥ ୧୧୬
ଯେଉଁ ସଂପ୍ରଦାନକୁ ଦେଇ । ଯେ ବା ବାଞ୍ଛିତ କର୍ମ ହୋଇ ॥ ୧୧୭
ଯେ କର୍ତ୍ତା ଯେଉଁ ପରକାରେ । କର୍ମକୁ ଉତ୍ପାଦନ କରେ ॥ ୧୧୮
ଅଥବା କରେ ରୂପାନ୍ତର । ସେ ସର୍ବ ସ୍ୱରୂପ ତୁମ୍ଭର ॥ ୧୧୯
୨୧ ହେ ଅଜ ! ଯେ ତୁମ୍ଭର ଅଂଶ । ବିଖ୍ୟାତ ଅଟଇ ପୁରୁଷ ॥ ୧୨୦
ଈକ୍ଷଣଅନୁଗ୍ରହେ ତାର । ମନ ପ୍ରଧାନ ଅଟେ ଯାର ॥ ୧୨୧
ମାୟା ସେ ଲିଙ୍ଗକୁ ସର୍ଜଇ । କାଳକ୍ଷୋଭିତଗୁଣ ଯେହି ॥ ୧୨୨
ସେ ମନ କର୍ତ୍ତାରୂପ ବଳୀ । ବେଦଉଦିତ[୧] କର୍ମଶାଳୀ ॥ ୧୨୩
ଜୀବ-ଅବିଦ୍ୟା ଅଟେ ଯେହି । ଜୀବର ଭୋଗଅର୍ଥେ ସେହି ॥ ୧୨୪
ଷୋଡ଼ଶ ବିକାର ଯହିଁରେ । ଅର୍ପିତ କରିଛି ପୂର୍ବରେ ॥ ୧୨୫
ଯେ ମନ ଏମନ୍ତ ଅଟଇ । ସଂସାରଚକ୍ରରୂପ ହୋଇ ॥ ୧୨୬
ତାହା କେ ଲଙ୍ଘି ପାରେ ଜନ । ଛାଡ଼ନ୍ତେ ତୁମ୍ଭର ଭଜନ ॥ ୧୨୭
୨୨ ଜ୍ଞାନଶକ୍ତିରେ ବୁଦ୍ଧିଗୁଣ । ନିତ୍ୟେ ଜିଣିଛ ତୁମ୍ଭେ ପୁଣ ॥ ୧୨୮
ସଂସାରନିମିତ୍ତେ ବହୁତ । କର ମାୟାକୁ ନିଯୋଜିତ ॥ ୧୨୯
ଯେ କାର୍ଯ୍ୟ ଯେ ଅବା ସାଧନ । ତାଙ୍କର ଯେବା ଶକ୍ତିମାନ ॥ ୧୩୦
ତା' ସର୍ବ କରିଅଛ ବଶ । ସେ ତୁମ୍ଭେ ଈଶ୍ୱର ପୁରୁଷ ॥ ୧୩୧
ସଂସାରଚକ୍ର ବଳିୟାର । ଷୋଡ଼ଶ ବିକାର ଯା' ଅର ॥ ୧୩୨
ଜୀବଅବିଦ୍ୟା ତହିଁ ମୋତେ । ପକାଇ ପେଡୁଛି ସଂତତେ ॥ ୧୩୩
ଇକ୍ଷୁଦଣ୍ଡକୁ ଯେହ୍ନେ ଜନ । ପେଡ଼ଇ ହୋଇ ସଯତନ ॥ ୧୩୪
ତୁମ୍ଭର ସମୀପକୁ ମୋତେ । ହେ ନାଥ ! ନିଅ ହେ ତୁରିତେ ॥ ୧୩୫
୨୩ ହେ ପ୍ରଭୋ ! ଅମରଭୁବନେ । ଯେ ସର୍ବ ଦିଗପାଳମାନେ ॥ ୧୩୬
ତାଙ୍କର ଉଭବ ଆୟୁଷ । ଯେ ଅବା ସଂପତ୍ତି ପ୍ରକାଶ ॥ ୧୩୭
ସେମାନ ଦେଖିଅଛି ମୁହିଁ । ଏ ଲୋକ ଯାହାକୁ ଇଚ୍ଛଇ ॥ ୧୩୮
ସେ ଆମ୍ଭ ପିତାକୋପହାସ । ବିକୁଟଭ୍ରୁଭଙ୍ଗେ ବିନାଶ ॥ ୧୩୯

୧ । ଉଦିତ＝ଉକ୍ତ ।

ଏମନ୍ତ ପ୍ରତାପୀ ଯେ ତାତ । ତାହାକୁ ତୁମ୍ଭେ କଲ ହତ ॥ ୧୪୦
୨୪ ସେ ଘେନି ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ଯେତେ । ଭୋଗ ଅଛନ୍ତି ଏ ଜଗତେ ॥ ୧୪୧
ଆୟୁଷ ବିଭବ ସଂପତ୍ତି । ଇନ୍ଦ୍ରିୟଭୋଗ ଯେ ଅଟନ୍ତି ॥ ୧୪୨
ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଭୋଗଯାଏ ମୁହିଁ । କିଛି ହିଁ ମନେ ବାଞ୍ଛୁ ନାହିଁ ॥ ୧୪୩
ବିକ୍ରମ ଅତିଶୟ ଯାର । ସେ କାଳରୂପରେ ତୁମ୍ଭର ॥ ୧୪୪
ସେ ସର୍ବ ହୁଅନ୍ତି ବିନାଶ । ଏ ଘେନି ତୁମ୍ଭର ଯେ ଦାସ ॥ ୧୪୫
ତାହାଙ୍କ ପାଶ୍ବଶକୁ ମୋତେ । ନିଅ ମୁଁ ମାଗୁଅଛି ଏତେ ॥ ୧୪୬
୨୫ ଶ୍ରବଣମାତ୍ରସୁଖ ଯହିଁ । ମୃଗତୃଷ୍ଣାର ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥ ୧୪୭
ଯେ ମିଥ୍ୟାସ୍ୱରୂପ ଅଟନ୍ତି । ସେ ଭୂତିମାନେ କାହିଁ ଛନ୍ତି ॥ ୧୪୮
ସକଳରୋଗଜନ୍ମ-ଘର । କାହିଁ ଅବା ଏ କଳେବର ॥ ୧୪୯
ଯଦ୍ୟପି ମନୁଷ୍ୟ ଏମନ୍ତ । ଜାଣଇଁ ନୋହେ ବିରକତ ॥ ୧୫୦
ଦୁଃସାଧ୍ୟ ମଧୁତୁଲ୍ୟ ହୋଇ । ଯେ ସୁଖଲବ ଉପୁଜଇ ॥ ୧୫୧
କାମଅନଳକୁ ସେ ଦ୍ୱାରେ । ଶମନ କରନ୍ତେ ଯତ୍ନରେ ॥ ୧୫୨
୨୬ ଅଧିକ ତମୋଗୁଣ ଯହିଁ । ସେ ଦୈତ୍ୟକୁଳେ ଜାତ ମୁହିଁ ॥ ୧୫୩
ରଜୋଗୁଣରୁ ଜନ୍ମ ଯାର । ଏମନ୍ତ ଅଟଇ ଅସୁର ॥ ୧୫୪
ମୁଁ କାହିଁ ତୁମ୍ଭ କୃପା କାହିଁ । ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କର ରମା ଯେହି ॥ ୧୫୫
ତାହାଙ୍କ ଶିରରେ ଅର୍ପଣ । ଯା କରିନାହଁ ପୂର୍ବେ ପୁଣ ॥ ୧୫୬
ପଦ୍ମର ପ୍ରାୟ ତାପହର । ଅଟଇ ଯେ ତୁମ୍ଭର କର ॥ ୧୫୭
ପ୍ରସାଦରୂପେ ମୋର ଶିରେ । ଅର୍ପଣ କଲ ତା' କୃପାରେ ॥ ୧୫୮
୨୭ ଏ ବ୍ରହ୍ମାଆଦି ଦେବ ବର । ନୀଚ ଅଟଇ ଏ ଅସୁର ॥ ୧୫୯
ଏମନ୍ତ ପରାବର ମତି । ପ୍ରାକୃତ ଲୋକର ଉପତ୍ତି ॥ ୧୬୦
ସେ ରୂପେ ନୁହଇ ତୁମ୍ଭର । ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଆତ୍ମା ଜଗତର ॥ ୧୬୧
ମିତ୍ର ହିଁ ଅଟ ଜଗତର । ସେବାରେ ପ୍ରସାଦ ତୁମ୍ଭର ॥ ୧୬୨
ସେବାକୁ ଅନୁରୂପ ହୋଇ । ଧର୍ମାଦି ଉଦେ ହୋଏ ଯହିଁ ॥ ୧୬୩
ଅମରବିଟପୀ[୧] ଯେସନ । ଯାହା ବାଞ୍ଛଇ ଦାସ ଜନ ॥ ୧୬୪
ସେ ଅନୁସାରେ ଫଳ ଦେଇ । ଉଚ୍ଚ ନୀଚତ୍ୱ ନ ଘେନଇଁ ॥ ୧୬୫
୨୮ କାମକୁ ସକଳ ଦିଗରେ । କାମନା ଯେଉଁ ଲୋକ କରେ ॥ ୧୬୬
ସଂସାର ଅହିଯୁତ କୂପେ । ପଡ଼ିଛି ସେ ଲୋକ ସ୍ୱପାପେ ॥ ୧୬୭
ତାହାକୁ ଅନୁଗତ ହୋଇ । ପଡ଼ନ୍ତେ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମୁହିଁ ॥ ୧୬୮
ତୁମ୍ଭର ପ୍ରାୟ ହେ ଈଶ୍ୱର । ପୂର୍ବେ ନାରଦ ମୁନିବର ॥ ୧୬୯
କରିଣ ଆପଣାର ମୋତେ । ଉଦ୍ଧାର କଲେ ଏ ଜଗତେ ॥ ୧୭୦
ସେହି ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ଭୃତ୍ୟସେବା । ଛାଡ଼ିବି କିରୂପରେ ଅବା ॥ ୧୭୧
୨୯ ମୋ ପ୍ରାଣରକ୍ଷଣ, ପିତାର । ଯେ ବଧ ଅଟେ ହେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୭୨

୧ । ଅମରବିଟପୀ=ସୁରତରୁ, କଳ୍ପବୃକ୍ଷ ।

	ସ୍ୱଭୃତ୍ୟମୁନିଜନବାଣୀ	ସତ୍ୟ କରିବାକୁ ସେ ପୁଣି	॥୧୭୩
	ଅଯୁକ୍ତ ପୁତ୍ରର ନିଧନ	କରିବା ଅର୍ଥେ କରି ମନ	॥୧୭୪
	ଖଡ୍‌ଗ ଧରି ନିଜ କର	ଯାହା ବୋଇଲା ପିତା ମୋର	॥୧୭୫
	ମୋଠାରୁ ଆନ ଯେ ଈଶ୍ୱର	ରଖୁ ତୋତେ, କାଟିବି ଶିର	॥୧୭୬
୩୦	ଏକ ହୋଇଣ ଏ ଜଗତ	ତୁମ୍ଭେ ସେ ହୋଇଛ ବିଦିତ	॥୧୭୭
	ଯେଣୁ ଏ ଜଗତଆଦ୍ୟରେ	ଅନ୍ତରେ ସନ୍‌ମାତ୍ରଭାବରେ	॥୧୭୮
	କାରଣରୂପରେ ବର୍ତ୍ତିଛ	ଏଣୁ ମଧ୍ୟରେ ତୁମ୍ଭେ ଅଛ	॥୧୭୯
	ଜଗତ ସର୍ଜିଣ ମାୟାରେ	ପ୍ରବେଶ ହୋଇଛ ତହିଁରେ	॥୧୮୦
	[1]ରକ୍ଷକ ନାଶକ ଆକାରେ	ପ୍ରତ୍ୟେ ହେଉଛ ସେ ଗୁଣରେ	॥୧୮୧
୩୧	କାର୍ଯ୍ୟକାରଣରୂପ ହୋଇ	ଏ ଯେଉଁ ଜଗତ ଦିଶଇ	॥୧୮୨
	ତୁମ୍ଭଠୁଁ ନୁହଇ ସେ ଆନ	ତୁମ୍ଭେ ତହିଁରୁ ଅଟ ଭିନ୍ନ	॥୧୮୩
	ଏ ନିଜ ଏ ଅଟଇ ପର	ଏରୂପେ ଯେ ବୁଦ୍ଧି ଲୋକର	॥୧୮୪
	ସେ ବୁଦ୍ଧି ବିଅର୍ଥ ଅଟଇ	ତୁମ୍ଭର ମାୟାରୂପ ସେହି	॥୧୮୫
	ଏ ଜଗତର ଜନ୍ମ ନାଶ	ଯେ ଅବା ସ୍ଥିତି ଯେ ପ୍ରକାଶ	॥୧୮୬
	ସେମାନ ଏହି ପରକାରେ	ବିଦିତ ହୋଇଛି ସଂସାରେ	॥୧୮୭
	ଯେ ବୀଜ ଅଟଇ କାରଣ	ଯେ ତରୁ କାର୍ଯ୍ୟରୂପ ପୁଣ	॥୧୮୮
	ସେ ପୃଥ୍ୱୀମୟ ବୀଜାକାର	ସେ ଭୂତମୟ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଆର	॥୧୮୯
୩୨	ନିଜ ଆତ୍ମାରେ ଏ ଜଗତ	ଆତ୍ମାରେ କରିଣ ଅର୍ପିତ	॥୧୯୦
	ପ୍ରଳୟ ସଲିଳ ମଧ୍ୟରେ	ଶୟନ କର ଆନନ୍ଦରେ	॥୧୯୧
	ସ୍ୱସୁଖ ଅନୁଭବ ଯାର	ଚେଷ୍ଟା ହିଁ ନ ଥାଇ ଆବର	॥୧୯୨
	ଯୋଗରେ ମୁଦ୍ରିତ ନୟନ	ଆତ୍ମାରେ ନିଦ୍ରା କର ପାନ[2]	॥୧୯୩
	ଅବସ୍ଥାତିନିରୁଁ ଯେ ଆନ	ତହିଁରେ ଅଟେ ତୁମ୍ଭ ସ୍ଥାନ	॥୧୯୪
	ସୁଷୁପ୍ତିକାଳରେ ଯେସନ	ତମକୁ ନ କର ଯୋଜନ	॥୧୯୫
	ଜାଗ୍ରତସ୍ୱପ୍ନ କାଳ ପ୍ରାୟ	ନିଯୁକ୍ତ ନ କର ବିଷୟ	॥୧୯୬
୩୩	ଯେ ସତ୍ତ୍ୱଆଦି ତିନି ଗୁଣ	ପ୍ରକୃତିଧର୍ମରୂପ ପୁଣ	॥୧୯୭
	ସ୍ୱକାଳଶକ୍ତିରେ ସେମାନ	ଯେ ତୁମ୍ଭେ କରିଛ ଯୋଜନ	॥୧୯୮
	ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଅଶେଷ ଆକାର	ଏ ବିଶ୍ୱ ସ୍ୱରୂପ ତୁମ୍ଭର	॥୧୯୯
	ଅନନ୍ତଶୟନରୁ ଜଳେ	ସମାଧି ଛାଡ଼ିଲ ଯେ କାଳେ	॥୨୦୦
	ତୁମ୍ଭର ନାଭିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ	ହୋଇଲା ମହତ ନଳିନ	॥୨୦୧
	ଯେସନେ ପଦ୍ମ ତୁମ୍ଭଠାରେ	ଗୁପ୍ତ ହୋଇଥିଲା ପୂର୍ବରେ	॥୨୦୨
	ଯେସନେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ବୀଜ ଥାଇ	ତହିଁରୁ ମହାବଟ ହୋଇ	॥୨୦୩
୩୪	ସେ ପଦ୍ମୁଁ ବ୍ରହ୍ମା ଜାତ ହୋଇ	ଆନକୁ ନ ଦେଖନ୍ତେ ତହିଁ	॥୨୦୪

୧। "ନିର୍ଗୁଣୋଽପି ହ୍ୟଜୋଽବ୍ୟକ୍ତୋ ଭଗବାନ୍ ପ୍ରକୃତେଃ ପରଃ।" (ସନ୍ଦୋପକ୍ରମେ)
୨। ପାନ=ନିରାସ।

ଯେ ତୁମ୍ଭେ କାରଣରୂପରେ । ପ୍ରକାଶ ହୋଇଛ ଆତ୍ମାରେ ॥ ୨୦୫
ଶତ ବରଷ ପରିଯନ୍ତେ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବାହାରେ ଖୋଜନ୍ତେ ॥ ୨୦୬
ବୁଡ଼ନ୍ତେ ସଲିଳମଧ୍ୟରେ । ଖୋଜି ନ ଲଭିଲା ସତ୍ୱରେ[୧] ॥ ୨୦୭
ଯେବେ ଅଙ୍କୁର ଜାତ ହୋଇ । ତହିଁ କିରୂପେ ବୀଜ ପାଇ ॥ ୨୦୮
୩୫ ସେ ଅତିବିସ୍ମିତ ହୋଇଲା । ସେହି ପଦ୍ମକୁ ଆଶ୍ରେ କଲା ॥ ୨୦୯
ତୀବ୍ର ତପସ୍ୟା ଧ୍ୟାନ ବଳେ । ମାନସ ଶୁଦ୍ଧ ହେଲା କାଳେ ॥ ୨୧୦
ଭୂତ-ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଶୟମୟ । ଯେ ଆତ୍ମା ଅଟଇ ଅବ୍ୟୟ ॥ ୨୧୧
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେଖିଲା ତହିଁରେ । ଗନ୍ଧକୁ ଯେସନେ ଭୂମିରେ ॥ ୨୧୨
୩୬ ଅପରିମିତ ଏ ପ୍ରକାରେ । ବଦନ ଚରଣ ଯହିଁରେ ॥ ୨୧୩
ଶିର, ନାସିକା, ଉର, କର । କର୍ଣ୍ଣ ନୟନ ଅଳଙ୍କାର ॥ ୨୧୪
ଆୟୁଧମାନେ ଯେ ଇତର । ତେଣେ ଯୁତ ଯେ କଳେବର ॥ ୨୧୫
ଯା' ପାଦ ଆଦି ଅଙ୍ଗମାନ । ପାତାଳ ଆଦିରେ ରଚନ ॥ ୨୧୬
ମାୟାପ୍ରଧାନ ଉଦ୍ଭୂତର । ସେ ମହାପୁରୁଷ ଆକାର ॥ ୨୧୭
ଦେଖିଣ ବ୍ରହ୍ମା ସେ କାଳରେ । ହରଷ ଲଭିଲା ମନରେ ॥ ୨୧୮
୩୭ ହୟର ପ୍ରାୟ ଯହିଁ ଶିର । ଧରନ୍ତେ ତୁମ୍ଭେ ସେ ଆକାର ॥ ୨୧୯
ମଧୁ କୈଟଭ ନାମ ହୋଇ । ଯେ ରଜତମରୂପୀ ଦୁଇ ॥ ୨୨୦
ସେ ଦେବଦ୍ରୋହୀ ଅତିବଳ । ତାହାଙ୍କୁ ମାରି ତତକାଳ ॥ ୨୨୧
ସେ ନେଇଥିବା[୨] ବେଦଗଣ । କଲ ସେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ ॥ ୨୨୨
ଯେ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ସେ ତୁମ୍ଭର । ଅଟଇ ପ୍ରିୟ କଳେବର ॥ ୨୨୩
୩୮ ଏମନ୍ତେ ତିର୍ଯ୍ୟକ[୩], ମନୁଷ୍ୟ । ଋଷି, ଦେବତା ଯେବା ଝଷ[୪] ॥ ୨୨୪
ସେ ଅବତାରମାନଙ୍କରେ । ଲୋକଙ୍କୁ ପାଳ ନିରନ୍ତରେ ॥ ୨୨୫
ଜଗତରିପୁ ଯେ ଅସୁର । କର ସେମାନଙ୍କୁ ସଂହାର ॥ ୨୨୬
ହେ ମହାପୁରୁଷ ! ଯେ ଧର୍ମ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତେ ଯୁଗଅନୁକ୍ରମ ॥ ୨୨୭
ତାହାକୁ କରସି ପାଳନ । ଯେଣୁ କଳିରେ ହେଲ ଛନ୍ନ ॥ ୨୨୮
ଏହି ନ୍ୟାୟରୁ ତୁମ୍ଭେ ସେହି । ତ୍ରିଯୁଗ ନାମ ଅଛ ବହି ॥ ୨୨୯
୩୯ ହେ ବଇକୁଣ୍ଠଅଧୀଶ୍ୱର । ଦୁରିତ ଦୁଷ୍ଟ ଯେ ଦୁର୍ദ୍ଧର ॥ ୨୩୦
ହରଷ-ଶୋକ-ଭୟେ ଆର୍ତ୍ତ । ଅସାଧୁ କାମରେ ପ୍ରମତ୍ତ ॥ ୨୩୧
ଏମନ୍ତ ମନ ଯେ ମୋହର । ତହିଁରେ ତତ୍ତ୍ୱକୁ ତୁମ୍ଭର ॥ ୨୩୨
ବିଚାର କରିବି କେମନ୍ତେ । ଯେ ଦୀନ ଅଟେ ମୁଁ ସନ୍ତତେ ॥ ୨୩୩
୪୦ ତୃଷ୍ଣାରେ ନୋହେ ଯେ ବର୍ଜିତ । ଏମନ୍ତ ଜିହ୍ୱା ହେ ଅଚ୍ୟୁତ ॥ ୨୩୪
ମଧୁର ଆଦି ରସ ଯହିଁ । ତହିଁକି ମୋତେ ଓଟାରଇ ॥ ୨୩୫
ଶିଶ୍ନ ଓଟାରେ ଆନଦିଗେ । ଚର୍ମ ହିଁ ଆନ ଦିଗଭାଗେ ॥ ୨୩୬

୧ । ତତ୍ତ୍ୱରେ । ୨ । ନେଇଥିଲା । ୩ । ତିର୍ଯ୍ୟକ=ପଶୁପକ୍ଷୀ, ବୃକ୍ଷଲତା, କୀଟପତଙ୍ଗାଦି ।
୪ । ଝଷ=ମାଛ ।

ଉଦର ଆହାରକୁ ପୁଣ । କେହୁଣି କଥାକୁ ଶ୍ରବଣ ॥
ନାସିକା ନିଅଇ ଗନ୍ଧକୁ । ଚଞ୍ଚଳ ଲୋଚନ ରୂପକୁ ॥
କର୍ମଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ଥାନ୍ତି । ଯେ ଯାହା ଦିଗକୁ ନିଅନ୍ତି ॥
ବହୁତ ସପତ୍ନୀ ଯେସନେ । ଗୃହପତିକି ଭିନ୍ନେ ଭିନ୍ନେ ॥
ଯେ ଯାହା ସୁଖ ବାଞ୍ଛା କରି । ବଳେହେଁ ନିଅନ୍ତି ଓଟାରି ॥
୪୧ କେବଳ ଏକ ହୋଇ ମୁହିଁ । କଷ୍ଟଦଶାକୁ ଲଭି ନାହିଁ ॥
ସଂସାରବଇତରଣୀରେ । ଏରୂପେ ପଡ଼ି ସ୍ୱକର୍ମରେ ॥
ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟ ଜନ୍ମ ମୃତ୍ୟୁ ଦୁଇ । ଅଶନେ ଅତି ଭୀତ ଯେହି ॥
ସ୍ୱଜନେ ପରଜନେ ଯାର । ମୈତ୍ର ବଇର ନିରନ୍ତର ॥
ଏମନ୍ତ ମୂଢ଼ ଯେଉଁ ଜନ । ତାକୁ କରନ୍ତେ ବିଲୋକନ ॥
ସେ ଭବନଦୀର ଯେ ପାର । ତହିଁରେ ଯେ ତୁମ୍ଭେ ବିହର ॥
ଏ ଅତି କଷ୍ଟ ବୋଲି ଜାଣି । ତାହାଙ୍କୁ ଦୟା କରି ପୁଣି ॥
ଲୋକଙ୍କୁ ସେ ନଦୀ ତରାଇ । ପାଳନା କର ଆଜ ଥାଇ ॥
୪୨ ହେ ବିଶ୍ୱଗୁରୁ ! ଭଗବାନ । ସଂସାରେ ଯେତେ ଛନ୍ତି ଜନ ॥
ଉତ୍ତାରଣରେ ତାହାଙ୍କର । [୧]କି ଅବା ପ୍ରୟାସ ତୁମ୍ଭର ॥
ଏ ବିଶ୍ୱଜନମ, ପାଳନ । ନାଶକୁ ଯେ ତୁମ୍ଭେ ନିଦାନ ॥
ହେ ଆର୍ତ୍ତବନ୍ଧୁ ! ମୂଢ଼ଠାରେ । ମହତ ଅନୁଗ୍ରହ କରେ ॥
ଯେ ବା ତୁମ୍ଭର ପ୍ରିୟଜନ । ତାହାଙ୍କୁ କରନ୍ତେ ସେବନ ॥
ସେ ନଦୀ ଉତ୍ତାରଣେ ଆଉ । କିବା ପ୍ରୟୋଜନ ଆମ୍ଭର ॥
୪୩ ତୁମ୍ଭର ବୀର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର । ଯେବା ଗାୟନ ହେ ଈଶ୍ୱର ॥
ସେହୁ ଅଟଇ ମହାମୃତ । ତହିଁ ନିମଗ୍ନ ମୋର ଚିତ୍ତ ॥
ଦୁର୍ଲଙ୍ଘ୍ୟ ବୈତରଣୀ ଯେହି । ତହୁଁ ଉଦ୍‌ବେଗ ଲଭୁ ନାହିଁ ॥
ସେ ମହା ଅମୃତୁଁ ବିରତ । ଯେବଣ ଲୋକଙ୍କର ଚିତ୍ତ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ-ଅର୍ଥଙ୍କ ନିମିତ୍ତ । ଯେ ମାୟାସୁଖ ଉପସ୍ଥିତ ॥
ତଦର୍ଥେ କୁଟୁମ୍ବଭାରକୁ । ଯେ ବହିଥାନ୍ତି ସେ ମୂଢ଼ଙ୍କୁ ॥
କେବଳ କରୁଛି ଶୋଚନ । କିରୂପେ ତରିବେ ସେ ଜନ ॥
୪୪ ହେ ଦେବ ! ଆପଣା ମୁକତି । କାମନା କରି ଯେ ଅଛନ୍ତି ॥
ବିଜନ ସ୍ଥାନରେ ମଉନ । ଆଚରନ୍ତି ଯେ ମୁନିଜନ ॥
ଇତର ଲୋକମାନଙ୍କର । କାର୍ଯ୍ୟରେ ନୁହନ୍ତି ତତ୍‌ପର ॥
ଛାଡ଼ି ସେ କୃପଣମାନଙ୍କୁ । ଇଚ୍ଛା ନ କରୁଛି ମୋକ୍ଷକୁ ॥

---

୧ । କୋଽତିପ୍ରୟାସ ଇହ ନୋଽସୁରବାଳକାନାଂ,
କୋଽନ୍ୱତ୍ର ତେଽଖିଳଗୁରୋ ଭଗବନ୍ ପ୍ରୟାସଃ ।
ପ୍ରହ୍ଲାଦ ଇତ୍‌ଥମୁପମନ୍ତ୍ର୍ୟ ମିଥୋ ନରାଣା-
ମୀଶେନ ସଖ୍ୟମକରୋଦପନୀୟ ମାୟାମ୍ ॥ (ସ୍ୱାମୀ)

ମୁକ୍ତିକି ଯେବେ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ । ଆନକୁ ମାଗ କିଛି ଯାଇଁ ॥ ୨୬୭
ଏମନ୍ତ ମନେ ନ ବିଗ୍ଭର । ସଂସାରେ ଭ୍ରମୁଛି ଯେ ନର ॥ ୨୬୮
ତୁମ୍ଭର ଠାବୁଁ[1] ଆନ ହୋଇ । ଶରଣ ତାର ନ ଦେଖଇଁ ॥ ୨୬୯
୪୫ ଯେବା ମିଥୁନସୁଖମାନ । ଯେ ଗୃହାଶ୍ରମସୁଖ ଆନ ॥ ୨୭୦
ତୁଚ୍ଛ ଅଟନ୍ତି ସେହୁମାନ । କରଯୁଗଳକୁ ଯେସନ ॥ ୨୭୧
କଣ୍ଡୂରେ ଘଷନ୍ତେ ଯେମନ୍ତ । ଦୁଃଖରୁ ଦୁଃଖ ହୋଏ ଜାତ ॥ ୨୭୨
କାମୁକ ଅଛନ୍ତି ଯେ ନରେ । ଏ ଗୃହଆଶ୍ରମସୁଖରେ ॥ ୨୭୩
ତୃପ୍ତିକି କେବେହେଁ ନ ପାନ୍ତି । ବହୁତ ଦୁଃଖ ଭଜିଥାନ୍ତି ॥ ୨୭୪
କଣ୍ଡୂ ଯେମନ୍ତ ସହି ନୋହି । ତେମନ୍ତ ଅଟଇ କାମ ହି ॥ ୨୭୫
ତୁମ୍ଭ ପ୍ରସାଦୁଁ ଜନ କେହି । ସେ କାମକୁ ହିଁ ଅଛି ସହି ॥ ୨୭୬
୪୬ ମଉନ ବ୍ରତ ଶାସ୍ତ୍ର ତପ । ସ୍ୱଧର୍ମ ଅଧ୍ୟୟନ ଜପ ॥ ୨୭୭
ବ୍ୟାଖ୍ୟା[2] ଏକାନ୍ତସ୍ଥାନେ ବାସ । ସମାଧି ମିଶିଣ ଏ ଦଶ ॥ ୨୭୮
ମୋକ୍ଷକୁ କାରଣ ରୂପରେ । ଖ୍ୟାତ ଏମାନ[3] ଜଗତରେ ॥ ୨୭୯
ହେ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ! ଯେଉଁମାନେ । ଅଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ଏ ଭୁବନେ ॥ ୨୮୦
ଏମାନେ କେବଳ ତାଙ୍କର । ଜୀବନ-ଉପାୟ-ଆକାର ॥ ୨୮୧
ଦାମ୍ଭିକ ଜନଙ୍କର ସେହି । ବାର୍ତ୍ତା[4] ହୁଅନ୍ତି, ଅବା ନାହିଁ ॥ ୨୮୨
୪୭ କାର୍ଯ୍ୟକାରଣରୂପ ଯେହି । ତୁମ୍ଭର ରୂପ ଏହୁ[5] ଦୁଇ ॥ ୨୮୩
ବୀଜ ଅଙ୍କୁର ପ୍ରାୟ ହୋଇ । ପ୍ରବାହରୂପ ଅଛି ଯାଇ ॥ ୨୮୪
ଏକଥା ବିବିଧ ପ୍ରକାରେ । ପ୍ରକାଶ ହୋଇଛି ବେଦରେ ॥ ୨୮୫
ଅରୂପ ଅଟ ତୁମ୍ଭେ ଯେଣୁ । ନ ଲକ୍ଷି ରୂପାନ୍ତର ତେଣୁ ॥ ୨୮୬
ଯୁକ୍ତ[6] ଅଟନ୍ତି ଯେଉଁ ନରେ । ସେମାନେ ଭକତିଯୋଗରେ ॥ ୨୮୭
ଦେଖନ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟକାରଣରେ । ଅଗ୍ନିକି ଯେସନେ ଦାରୁରେ ॥ ୨୮୮
ମଥନଯୋଗେ ଦେଖେ ଜନ । ଆନ ପ୍ରକାରେ ନୋହେ ଜ୍ଞାନ ॥ ୨୮୯
୪୮ ତୁମ୍ଭେ ପୃଥିବୀ ହୁତାଶନ । ଆକାଶ ସଲିଳ ପବନ ॥ ୨୯୦
ପ୍ରାଣ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ରୂପ ଆଦି । ମାନସ ଚିତ୍ତ ଯେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥ ୨୯୧
ଯେ ସ୍ଥୂଳ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦେବବର୍ଗ । ହେ ପ୍ରଭୋ ! ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ସର୍ବ ॥ ୨୯୨
ମନ, ବଚନେ ଗ୍ରାହ୍ୟ ଯେହି । ତୁମ୍ଭରୁଁ ଆନ କେହି ନାହିଁ ॥ ୨୯୩
୪୯ ଯେ ଗୁଣଅଭିମାନୀ ସ୍ଥୂରେ । ପୁଣି ଅଭିମାନୀ ଇତରେ ॥ ୨୯୪
ମହତ୍ତତ୍ତ୍ୱକୁ ଆଦି ହୋଇ । ମନ ପ୍ରଭୃତି ଯେ ଅଛଇ ॥ ୨୯୫
ସର୍ବଦେବତାମୟ ଗଣ । ସେ ଆଦିଅନ୍ତବନ୍ତ ପୁଣ ॥ ୨୯୬
ତୁମ୍ଭର ଆଦି ଅନ୍ତ ନାହିଁ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ନ ଜାଣନ୍ତି ଏହି ॥ ୨୯୭
ହେ ଉରୁଗାୟ ! ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତେ । ଏକଥା ବିଗ୍ଭରିଣ ଚିତ୍ତେ ॥ ୨୯୮

୧ । ତହୁଁ । ୨ । ଦୀକ୍ଷା । ୩ । ଏମନ୍ତ । ୪ । ବାର୍ତ୍ତା= ଜୀବନୋପାୟ । ୫ । ଯେହୁ । ୬ । ଯୁକ୍ତ=ସଂଯତ ।

[1]ବେଦାଦିପଠନ୍ତୁଁ ନିବର୍ତ୍ତି । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସେବା କରିଛନ୍ତି ।। ୨୯୯
୫୦ ହେ ପୂଜ୍ୟତମ ! ଯେ ତୁମ୍ଭର । ପ୍ରଣାମ, ସ୍ତୁତି, ସେବା ଆଉ ।।୩୦୦
ଚରଣ-ଯୁଗଳ-ସ୍ମରଣ । ସମସ୍ତ-କର୍ମ-ସମର୍ପଣ ।।୩୦୧
କଥାଶ୍ରବଣ ଯେବା ଆନ । ଏ ରୂପେ ଷଡ଼ଙ୍ଗ ସେବନ ।।୩୦୨
ଏହା ବିହୁନେ ତୁମ୍ଭ ଠାର । ଭକ୍ତିକି ଲଭଇ କି ନର ।।୩୦୩
ପରମହଂସମାନଙ୍କର । ଯେ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରାପ୍ୟ ସର୍ବେଶ୍ୱର ।।୩୦୪

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୫୧ ଭକ୍ତିରେ ଭକ୍ତ ଏତେ ଗୁଣ । ବର୍ଣ୍ଣିଲା ଯାହାର ସେ ପୁଣ ।।୩୦୫
ନିର୍ଗୁଣରୂପୀ ତୋଷ ହେଲେ । କ୍ରୋଧକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ ।।୩୦୬
ଯେହ୍ନେ ପ୍ରଣତ ଦୈତ୍ୟସୁତ । ତାହାକୁ ବୋଇଲେ ଏମନ୍ତ ।।୩୦୭

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

୫୨ ହେ ବତ୍ସ ପ୍ରହରାଦ ! ତୋର । ମଙ୍ଗଳ ହେଉ ନିରନ୍ତର ।।୩୦୮
ସଂତୋଷ ହେଲି ତୋହଠାର । ଯେ ତୋ' ବାଞ୍ଛିତ ମାଗ ବର ।।୩୦୯
ହେ ଦୈତ୍ୟଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ପ୍ରାଣୀଙ୍କର । ମୁଁ ସେ କାମନାପୂର୍ଣ୍ଣକର ।।୩୧୦
୫୩ ଆହେ ଆୟୁଷବନ୍ତ ଯେହି । ମୋତେ ସନ୍ତୋଷ ନ କରାଇ ।।୩୧୧
ତାକୁ ଦୁର୍ଲଭ ମୋ' ଦର୍ଶନ । ମୋତେ ଦେଖିଲେ ପୁଣ ଜନ ।।୩୧୨
ଆତ୍ମାକୁ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ । ଶୋଚନା କରିଣ ନ ପାରେ ।।୩୧୩
୫୪ ଏ ଘେନି ଯେତେ ସାଧୁ ଧୀରେ । ସେ ମୋତେ ସମସ୍ତ ଭାଗରେ ।।୩୧୪
ସଂତୋଷ କରାନ୍ତି ଜଗତେ । ଶ୍ରେୟ କାମନା କରି ଚିତ୍ତେ ।।୩୧୫
ସର୍ବ ମଙ୍ଗଳମାନଙ୍କର । ହେ ମହାଭାଗ ! ମୁଁ ଈଶ୍ୱର ।।୩୧୬

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୫୫ ଲୋଭ କରନ୍ତି ଯାକୁ ଜନ । ଯାଚିଣ ସେହୁ ବରମାନ ।।୩୧୭
ଲୋଭ କରାନ୍ତେ ହେଁ ତହିଁରେ । ଏକାନ୍ତ ଭାବୁଁ ବିଷ୍ଣୁଠାରେ ।।୩୧୮
ଅସୁରଶ୍ରେଷ୍ଠ କଦାଚିତେ । ବାଞ୍ଛା ନ କଲା ତାହା ଚିତ୍ତେ ।।୩୧୯
କହଇ ବିପ୍ର ଦୀନବନ୍ଧୁ । ମୋତେ ଉଦ୍ଧର କୃପାସିନ୍ଧୁ ।।୩୨୦

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ସପ୍ତମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀନୃସିଂହସ୍ତବକଂ
ନାମ ନବମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

---

୧ । "କିମର୍ଥା ବୟମଧ୍ୟେଷ୍ୟାମହେ, କିମର୍ଥା ବୟଂ ଯକ୍ଷ୍ୟାମହେ ?"
"ନାନୁଧ୍ୟାୟେଦ୍ ବହୂନ୍ ଶବ୍ଦାନ୍ ବାଚୋ ବିଗ୍ଲାପନଂ ହି ତତ୍ ।" (ଶ୍ରୁତିଃ)
ଯଦା ତେ ମୋହକଲିଳଂ ବୁଦ୍ଧିର୍ବ୍ୟତିତରିଷ୍ୟତି ।
ତଦା ଗନ୍ତାସି ନିର୍ବେଦଂ ଶ୍ରୋତବ୍ୟସ୍ୟ ଶ୍ରୁତସ୍ୟ ଚ ।। (ଗୀତା)

ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଦଶମେ ତ୍ୱନୁଗୃହ୍ୟାମୁଂ ଭକ୍ତମନ୍ତର୍ହିତେ ହରୌ ।
ପ୍ରସଙ୍ଗାଦ୍ଧରିଣା ରୁଦ୍ରେ କୃତୋଽନୁଗ୍ରହ ଇର୍ଯ୍ୟତେ ।। ୧

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୧ ସଂତୋଷ ହୋଇ ଭଗବାନ । ଯାଚିଲେ ଯେଉଁ ବରମାନ ।। ୧
ଭକ୍ତିଯୋଗକୁ ସେ ସକଳ । ମଣନ୍ତେ ବିଘ୍ନଭାବେ ବାଳ ।। ୨
ଅଳପ ହସନ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ । କହିଲା ଏମନ୍ତ ବାକ୍ୟକୁ ।। ୩

ଶ୍ରୀପ୍ରହ୍ଲାଦ ଉବାଚ

୨ ବିଷୟମାନଙ୍କରେ ମୁହିଁ । [1]ସ୍ୱଭାବେ ଆସକ୍ତ ଅଟଇ ।। ୪
ବିଷୟସଙ୍ଗୁଁ ଭୟ ପାଇ । ନିର୍ବେଦ ଲଭିଅଛି ମୁହିଁ ।। ୫
ବାଞ୍ଛନ୍ତେ ମୋକ୍ଷ ହୋଇବାକୁ । ଆଶ୍ରୟ କଲି ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ।। ୬
ମୋତେ ସେ ବରମାନଙ୍କରେ । ଲୋଭ ନ କରାଅ ମନରେ ।। ୭
୩ ଭୃତ୍ୟଲକ୍ଷଣ ଯେ ଅଟଇ । ସେ କଥା ଜାଣିମାର ପାଇଁ ।। ୮
୪ କାମମାନଙ୍କରେ ପ୍ରେରଣ । କଲ ଭୃତ୍ୟକୁ ତୁମ୍ଭେ ପୁଣ ।। ୯
ଗୁରୁ ଅଖିଳ ଜଗତର । କରୁଣାଯୁତ ଆତ୍ମା ଯାର ।। ୧୦
ଅନ୍ୟଥା ଏମନ୍ତ ପ୍ରଭୁର । କାମରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବାର ।। ୧୧
ନ ଘଟେ, ଯେଉଁ କାମମାନ । ହୃଦୟ କରନ୍ତି ବନ୍ଧନ ।। ୧୨
ଦୁଃଖଦାୟକ ଯେ ସଂସାର । ବୀଜ ଅଟନ୍ତି ଯେ ତାହାର[2] ।। ୧୩
ଯେ ତୁମ୍ଭଠାରୁ ସୁଖମାନ । ବାଞ୍ଛେ ସେ ନୋହେ ପରିଜନ ।। ୧୪
ସେ ଲୋକ ବଣିକ ଅଟଇ । ଯେଣୁ ସେ ଲାଭକୁ ଇଚ୍ଛଇ ।। ୧୫
୫ ଯେ ସ୍ୱାମୀଠାରେ ଆପଣାର । ସୁଖକୁ ବାଞ୍ଛେ ନିରନ୍ତର ।। ୧୬
ସେ ନ ବୋଲାଇ ପରିଗ୍ରହ । ଯେ ଭୃତ୍ୟଠାରୁ ଆପଣାର ।। ୧୭
ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ବାଞ୍ଛନ୍ତେ ଦିଅଇ । ସେ ଜନ ସ୍ୱାମୀ ନ ବୋଲାଇ ।। ୧୮
୬ ଅକାମ ଭକ୍ତ ମୁଁ ତୁମ୍ଭର । ଅହେତୁ ସ୍ୱାମୀ ତୁମ୍ଭେ ମୋର ।। ୧୯
ରାଜା, ସେବକ ଆମ୍ଭେ ଦୁଇ । ସେ ବେନିଜନ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ।। ୨୦
ଅନୁସଂଧାନେ କାମାଦିର । ପ୍ରୟୋଜନ ହିଁ ନାହିଁ ମୋର ।। ୨୧
୭ ବରଦାୟକ ଯେତେ ସୁର । ତୁମ୍ଭେ ତାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ବର ।। ୨୨
ହେ ପ୍ରଭୋ ! କାମ ବରମାନ । ଯେବେ କରିବ ମୋତେ ଦାନ ।। ୨୩
ମୋର ହୃଦୟେ ଉତପନ । ନୋହିବ କାମାଙ୍କୁରମାନ ।। ୨୪
ତୁମ୍ଭ ସକାଶୁଁ ଏହି ବର । ମାଗୁଛି ଅନୁଗ୍ରହ କର ।। ୨୫

୧ । ସ୍ୱଭାବେ ସଙ୍ଗତ ନୁହଇ। ୨ । ତାଙ୍କର ।

୮	ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ପ୍ରାଣ, ମନ, ଧୃତି	ଶରୀର, ଧର୍ମ, ଲଜ୍ଜା, ମତି	॥ ୨୬
	ସତ୍ୟ, ଶ୍ରୀ, ତେଜ, ଯେବା ସ୍ମୃତି	ଏ ଯାହା ଜନ୍ମେ ନାଶ ଯାନ୍ତି	॥ ୨୭
୯	[୧]ଯେ ମନେ ଥାନ୍ତି କାମମାନ	ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ନ୍ତି ଯେବେ ଜନ	॥ ୨୮
	ଆହେ ପୁଣ୍ଡରୀକାକ୍ଷ ! ତେବେ	କଳ୍ପିତ ହୋଏ ବିଷ୍ଣୁଭାବେ	॥ ୨୯
୧୦	ଅଦ୍ଭୁତସିଂହରୂପଧାରୀ	ଯେ ବ୍ରହ୍ମ ପରମାତ୍ମା ହରି	॥ ୩୦
	ମହାତ୍ମା ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନ	ପୁରୁଷ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବନ୍ଦନ	॥ ୩୧

ଶ୍ରୀନୃସିଂହ ଉବାଚ

୧୧	ତୋହର ପରା ଯେ ସଂସାରେ	ଏକାନ୍ତ ଭକ୍ତ ସେ ମୋ ଠାରେ	॥ ୩୨
	ଯେ ଇହପରଲୋକେ ଜାତ	ସେ ସୁଖ ନ ବାଞ୍ଛନ୍ତି ଚିତ୍ତ	॥ ୩୩
	ତଥାପି ଦୈତ୍ୟେଶ୍ୱରଙ୍କର	ଯେ ଭୋଗମାନ ମନୋହର	॥ ୩୪
	ଏ ମନ୍ୱନ୍ତରମାତ୍ର ତୁହି	ତା' ଭୋଗ କର ଏଥି ଥାଇ	॥ ୩୫
୧୨	ମୋହର ପ୍ରିୟ କଥାମାନ	ସେବା କରନ୍ତେ ଅନୁଦିନ	॥ ୩୬
	ଯେ ଏକ ଅଛି ସର୍ବଭୂତେ	ଆତ୍ମାରେ ନିବେଶିଣ ମୋତେ	॥ ୩୭
	ଯଜ୍ଞର ଅଧିଷ୍ଠାତା ମୁହିଁ	ଯାଗମାନଙ୍କୁ କର ତୁହି	॥ ୩୮
	ଯଜ୍ଞ କରନ୍ତେ ଆଚରଣ	କର୍ମରେ ବନ୍ଧ ହେବ ପୁଣ	॥ ୩୯
	ଏହା ବିଗ୍ରହ କି ମନରେ	ଅର୍ପଣ କରନ୍ତେ ମୋ' ଠାରେ	॥ ୪୦
	କରନ୍ତେ ସେ କର୍ମକୁ ତ୍ୟାଗ	ନିଷ୍କାମ ରୂପେ କର ଯାଗ	॥ ୪୧
୧୩	ଅନୁଭବରେ ସୁଖଙ୍କର	ପ୍ରାରବ୍ଧ ପୁଣ୍ୟ କରି ଦୂର	॥ ୪୨
	ଯେ ପାପ ମିଳେ କିଛି ଆସି	ପୁଣ୍ୟାଚରଣେ ତାହା ନାଶି	॥ ୪୩
	ଅମର ଲୋକେ ଯା' ଗାଆନ୍ତି	ବିସ୍ତାର କରିଣ ସେ କୀର୍ତ୍ତି	॥ ୪୪
	କାଳବେଗରେ ଛାଡ଼ି ତନୁ	ବିମୁକ୍ତ ହୋଇଣ ବନ୍ଧନୁଁ	॥ ୪୫
	ମୋତେ ପାଇବୁ, ଏ କଥାରେ	ସଂଶୟ ନ କର ମନରେ	॥ ୪୬
୧୪	ଏ ମୋର ଚରିତକୁ ମୋତେ	ସ୍ମରଣା କରନ୍ତେ ଯେ ତୋତେ	॥ ୪୭
	କାଳେ ତୋ ସ୍ତୁତିକି ପଢ଼ଇ	କର୍ମବନ୍ଧୁଁ ସେ ମୁକ୍ତ ହୋଇ	॥ ୪୮

ଶ୍ରୀପ୍ରହ୍ଲାଦ ଉବାଚ

୧୫	ତୁମ୍ଭର ଠାରୁ ମୁଁ ଏ ବର	ମାଗୁଅଛି ହେ ମହେଶ୍ୱର	॥ ୪୯
୧୬	ନ ଜାଣି ଈଶ୍ୱରତେଜକୁ	ପିତା ନିନ୍ଦିଲା ଯା' ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ	॥ ୫୦
	ସକଳ ଲୋକମାନଙ୍କର	ଯେ ଗୁରୁ ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଈଶ୍ୱର	॥ ୫୧
	ମାଇଲା ମୋ' ଭ୍ରାତାକୁ ଏହି	ଏ ରୂପେ ମିଥ୍ୟାଦୃଷ୍ଟି ହୋଇ	॥ ୫୨
	କ୍ରୋଧରେ ଆଶୟ ଯାହାର	ବିଦ୍ଧ [୨] ହୋଇଛି ନିରନ୍ତର	॥ ୫୩
	ମୁଁ ଅଟେ ତୁମ୍ଭର ଭଗତ	ମୋ'ଠାରେ ହେଲା ପାପବନ୍ତ	॥ ୫୪

---

୧ । ଯଦା ସର୍ବେ ପ୍ରମୁଚ୍ୟନ୍ତେ କାମା ଯେଽସ୍ୟ ହୃଦି ସ୍ଥିତାଃ ।
ଅଥ ମର୍ତ୍ତ୍ୟୋଽମୃତୋ ଭବତ୍ୟତ୍ର ବ୍ରହ୍ମ ସମଶ୍ନୁତେ ॥ (ଗୀତା)

୨ । ବଦ୍ଧ ।

୧୭ ସେ ଘେନି ଦୁରନ୍ତ ଦୁସ୍ତର । ଯେ ଅଘ[୧] ତହୁଁ ପିତା ମୋର ॥ ୫୫
ପବିତ୍ର ହେଉ ତତକାଳ । ହେ ପ୍ରଭୋ ! କୃପଣବତ୍ସଳ ॥ ୫୬
ତୁମ୍ଭ ଅପାଙ୍ଗେ ଅଛ ଗୃହି । ଏଣୁ ପବିତ୍ର ଅଛି ହୋଇ ॥ ୫୭
ତଥାପି କାର୍ପଣ୍ୟ ହୋଇଣ । ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଅଛି ପୁଣ ॥ ୫୮

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

୧୮ [୨] ତ୍ରିସପ୍ତ ପୁରୁଷ ସହିତ । ପବିତ୍ର ହେଲାଣି ତୋ' ତାତ ॥ ୫୯
ହେ ସାଧୁ ! ତୁ କୁଳପାବନ । ଯେଣୁ ଏହାର ଗୃହେ ଜନ୍ମ ॥ ୬୦
୧୯ ସାଧୁ ସମଦର୍ଶୀ ପ୍ରଶାନ୍ତ । ଉତ୍ତମ ଆଚରଣବନ୍ତ ॥ ୬୧
ଏମନ୍ତ ମୋର ଭକ୍ତମାନେ । ହୁଅନ୍ତି ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନେ ॥ ୬୨
କୀକଟତୁଲ୍ୟ ଯେଉଁ ଦେଶ । ତାହା'[୩] ସମାନ ଅବା ବଂଶ ॥ ୬୩
ସେମାନେ ବିଶୁଦ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି । ପରକୁ ପବିତ୍ର କରନ୍ତି ॥ ୬୪
୨୦ ଯେ ଉଚ୍ଚ ନୀଚ ଏ ଭୁବନେ । ଅଛନ୍ତି ପ୍ରାଣୀବୃନ୍ଦମାନେ ॥ ୬୫
ସେ ପ୍ରାଣୀମଧ୍ୟେ କାହାକୁ ହି । ଯେ ଲୋକ ହିଂସା ନ କରଇ ॥ ୬୬
ହେ ଦୈତ୍ୟ-ଇନ୍ଦ୍ର ! ମୋ'ଭାବରେ । ବିଗତସ୍ପୃହ ଯେଉଁ ନରେ ॥ ୬୭
୨୧ ଏ ଲୋକେ ମୋହର ଭଗତ । ତୋତେ ହୋଇବେ ଅନୁବ୍ରତ ॥ ୬୮
ତୁ ମୋର ସର୍ବ ଭକ୍ତଙ୍କର । ହୋଇବୁ ପ୍ରତିରୂପଧର ॥ ୬୯
୨୨ ମୋହର ଅଙ୍ଗସ୍ପରଶରେ । ପବିତ୍ର ଯେ ସର୍ବ ପ୍ରକାରେ ॥ ୭୦
ସେ ପିତାପ୍ରେତକାର୍ଯ୍ୟମାନ । ହେ ଦୈତ୍ୟ ! କର ତୁ ବିଧାନ ॥ ୭୧
ଲଭିବ ଦିବ୍ୟଲୋକମାନ । ଯାର ତୁ ଉତ୍ତମ ନନ୍ଦନ ॥ ୭୨
୨୩ ହେ ତାତ ! ବ୍ରହ୍ମବାଦୀମାନେ । ଯାହା କହିଲେ ତୋଷମନେ ॥ ୭୩
ନ ଲଙ୍ଘି ମୋହର ବଚନ । ନିବେଶି ମୋହଠାରେ ମନ ॥ ୭୪
ମୋଠାରେ ହୋଇ ତତପର । କର୍ମମାନଙ୍କୁ ତୁ ଆଚର ॥ ୭୫

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୨୪ ଯେବଣ ରୂପେ ଭଗବାନ । ହେ ନୃପ ! କହିଲେ ବଚନ ॥ ୭୬
୨୫ ସେ ରୂପେ କଲେ ପ୍ରହରାଦ । ଯେ ପିତାପ୍ରେତଦାନ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ॥ ୭୭
ଯେ ଦ୍ୱିଜବରମାନେ ଥିଲେ । ଅଭିଷେକକୁ ଆରମ୍ଭିଲେ ॥ ୭୮
ନୃସିଂହ ପ୍ରସାଦସୁମୁଖ । ହେଲେ ତା' ଦେଖି ଚତୁର୍ମୁଖ ॥ ୭୯
ପବିତ୍ର ବାକ୍ୟମାନଙ୍କରେ । ସ୍ତୁତି କରିଣ ତଦନ୍ତରେ ॥ ୮୦
ଦେବଆଦିରେ ହୋଇ ବୃତ । ବଚନ ବୋଇଲେ ଏମନ୍ତ ॥ ୮୧

---

୧ । ଅଘ=ପାପ ।
୨ । ଯଦ୍ୟପି କଶ୍ୟପ, ମରୀଚି ଓ ବ୍ରହ୍ମା—ଏହି ତିନିଜଣ ମାତ୍ର ହିରଣ୍ୟକଶିପୁର ପୂର୍ବଜ, ତଥାପି ପୂର୍ବକଳ୍ପଗତ ପିତୃ-ଅଭିପ୍ରାୟରେ ତ୍ରିସପ୍ତ ପୁରୁଷ ବୋଲି କୁହାଯାଇଅଛି । (ସ୍ୱାମୀ)
୩ । ତହିଁ ।

ଶ୍ରୀବ୍ରହ୍ମୋବାଚ

୨୬ ଭୂତଭାବନ ଦେବଦେବ । ଅଖିଳନାଥ ପୂର୍ବଭବ ॥ ୮୨
୨୭ ଯେ ଲୋକତାପନ ଅସୁର । କଲ ତାହାକୁ ଯା' ସଂହାର ॥ ୮୩
ଏ କଥା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର । ଭାଗ୍ୟ ଅଟଇ ହେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୮୪
ମୋଠାରୁ ଲଭିଲା ଯେ ବର । ଅବଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିରେ ମୋହର ॥ ୮୫
ତପସ୍ୟା ଯୋଗର ବଳରେ । ଉତ୍କଟ ହୋଇ ଜଗତରେ ॥ ୮୬
ପୃଥ୍ୱୀରେ ଯେତେ ଧର୍ମମାନ । ସମସ୍ତ କଲା ତା' ନିଧନ ॥ ୮୭
୨୮ ତାହାର ଅଟଇ ଯେ ସୁତ । ବାଳକ ମହାଭାଗବତ ॥ ୮୮
ଭାଗ୍ୟରେ ମୃତ୍ୟୁରୁ ତାହାକୁ । ରଖିଲ, ଲଭିଲା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ॥ ୮୯
୨୯ ପ୍ରୟତ କରି ନିଜ ମନ । କରଇ ଯେଉଁ ଲୋକ ଧ୍ୟାନ ॥ ୯୦
ସକଳ ଭୟରୁ ତାହାର । ରକ୍ଷକ ଏ ତୁମ୍ଭ ଶରୀର ॥ ୯୧
ହେ ଭଗବାନ ! ଯେ ନାଶଇ । ସେ ମୃତ୍ୟୁଠାରୁ ହିଁ ରଖଇ ॥ ୯୨

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

୩୦ ହେ ପଦ୍ମଭବ ! ଅଟେ କ୍ରୁର । ସ୍ୱଭାବ ଯେଉଁ ମାନଙ୍କର ॥ ୯୩
ସେ ଅସୁରଙ୍କୁ ଆଉ ଥରେ । ବର ନ ଦେବ ଏ ପ୍ରକାରେ ॥ ୯୪
ଅହିକି କ୍ଷୀର କଲେ ଦାନ । ବିଷ ସମ୍ଭବଇ ଯେସନ ॥ ୯୫

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୩୧ ହେ ନୃପ ! କହି ଏ ବଚନ । ଅନ୍ତର ହେଲେ ଭଗବାନ ॥ ୯୬
୩୩ ସମସ୍ତ ଭୂତମାନଙ୍କର । ନୋହିଲେ ନୟନ ଗୋଚର ॥ ୯୭
ପରମ ଭକ୍ତିରେ ପୂଜନ । କଲେ ଯାହାଙ୍କୁ ପଦ୍ମାସନ ॥ ୯୮
ତଦନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଶିବଙ୍କୁ । ପ୍ରଜାପତିଙ୍କି ଦେବତାଙ୍କୁ ॥ ୯୯
ପ୍ରହ୍ଲାଦ କରିଣ ପୂଜନ । ଶିରରେ କଲେକ ବନ୍ଦନ ॥ ୧୦୦
ସେମାନେ ସାକ୍ଷାତ ବିଷ୍ଣୁର । ଅଟନ୍ତି କଳା ଅବତାର ॥ ୧୦୧
କମଳାସନ ତଦନ୍ତରେ । ଶୁକ୍ରାଦି ମୁନିଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ॥ ୧୦୨
ଦୈତ୍ୟ ଦାନବଙ୍କ ଉପର । କଲେ ପ୍ରହ୍ଲାଦଙ୍କୁ ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୦୩
୩୪ ବ୍ରହ୍ମାଦି ଯେତେ ଦେବେ ଥିଲେ । ପ୍ରତିପୂଜିତ ସେ ହୋଇଲେ ॥ ୧୦୪
ମନରେ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଣ । ଉତ୍ତମ ଆଶିଷ ଦେଇଣ ॥ ୧୦୫
ଯାହାର ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ । ତହିଁକି ଗଲେ ହେ ରାଜନ ॥ ୧୦୬
୩୫ ବିଷ୍ଣୁର ସେ ପାର୍ଷଦ ଦୁଇ । ଏରୂପେ ଦିତିସୁତ ହୋଇ ॥ ୧୦୭
ତାଙ୍କ ହୃଦୟେ ସ୍ଥିତ ହରି । ମାଇଲେ ବୈର ଭାବ କରି ॥ ୧୦୮
୩୬ ବିପ୍ରଶାପେ ସେ ପୁଣ ଦୁଇ । ରାବଣ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ॥ ୧୦୯
୩୭ ରାକ୍ଷସ ହୋଇ ଜନ୍ମ ହେଲେ । ରାମବିକ୍ରମେ ନାଶ ଗଲେ ॥ ୧୧୦
ରାମସାୟକେ ଦୁହିଁଙ୍କର । ହୃଦୟ ହୋଇଲା ବିଦାର ॥ ୧୧୧
ସେ ରାମଠାରେ ଦେଲେ ମନ । ଯୁଦ୍ଧରେ କଲେ ସେ ଶୟନ ॥ ୧୧୨

ପୂର୍ବଜନ୍ମର ପ୍ରାୟ ହୋଇ । ଶରୀର ଛାଡ଼ିଲେ ସେ ଦୁଇ ॥ ୧୧୩
୩୮ ସେ ଦୁହେଁ ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ । ଜନ୍ମ ହୋଇଲେ ଏ କ୍ଷିତିରେ ॥ ୧୧୪
ତହିଁରେ ଶିଶୁପାଳ ଏକ । କରୂଷନୃପତି[୧] ଆରେକ ॥ ୧୧୫
ତୁମ୍ଭ ଦେଖନ୍ତେ ହରିଠାରେ । ପଶିଲେ ବୈରାନୁବନ୍ଧରେ ॥ ୧୧୬
୩୯ କୃଷ୍ଣବଇରି ରାଜାମାନେ । କୃଷ୍ଣନିନ୍ଦାରେ ପୂର୍ବଦିନେ ॥ ୧୧୭
କଲେ ସେ ଯେବଣ ଦୁରିତ । ଦିଅନ୍ତେ କୃଷ୍ଣଠାରେ ଚିତ୍ତ ॥ ୧୧୮
ସେ ପାପ ଦେଲେ ଦୂର କରି । ଯେସନେ କୀଟ ପେଶସ୍କାରୀ ॥ ୧୧୯
ଧ୍ୟାନ କରନ୍ତେ ଭ୍ରମରକୁ । ଲଭଇ ତାର ସ୍ୱରୂପକୁ ॥ ୧୨୦
୪୦ ଯେମନ୍ତ ଯେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ଅଭେଦପରମଭକ୍ତିରେ ॥ ୧୨୧
ବିଷ୍ଣୁସାମ୍ୟକୁ ଗଲେ ନରେ । ଚୈଦ୍ୟାଦି ନୃପେ ସେ ପ୍ରକାରେ ॥ ୧୨୨
ସେ ବିଷ୍ଣୁଚିନ୍ତାରେ ବିଷ୍ଣୁର । ଲଭିଲେ ସମାନ ଆକାର ॥ ୧୨୩
୪୧ ହେ ନୃପ ! ପୁଛିଲୁ ଯା' ମୋତେ । କହିଲି ସେ ସର୍ବ ମୁଁ ତୋତେ ॥ ୧୨୪
ଅରି ହେଲେହେଁ ହରିଠାର । ଯେ ସାମ୍ୟ ଚୈଦ୍ୟଆଦିଙ୍କର ॥ ୧୨୫
୪୨ ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟଦେବ ରୂପେ ଖ୍ୟାତ । ମହାତ୍ମା ଯେ ଦେବକୀସୁତ ॥ ୧୨୬
ଏ ଅବତାରକଥା ତାର । କହିଲୁଁ ତୁମ୍ଭର ଆଗର ॥ ୧୨୭
ଏ ପୁଣ୍ୟ ଅଟେ, ଯହିଁ ହତ । ହୋଇଲେ ବେନି ଆଦି ଦୈତ୍ୟ ॥ ୧୨୮
୪୩ ଯେ ଅଟେ ମହାଭାଗବତ । ସେ ପ୍ରହରାଦର ଚରିତ ॥ ୧୨୯
ଭକ୍ତି ବିରକ୍ତି ଜ୍ଞାନ ତାର । ଏକାତ୍ମ ଭାବ ଯେ ହରିର ॥ ୧୩୦
୪୪ ଯେ ସର୍ଗସ୍ଥିତିଲୟେଶ୍ୱର । ପ୍ରଭୁ ସକଳ ଜଗତର ॥ ୧୩୧
ତା' ଗୁଣକର୍ମାନୁବର୍ଣ୍ଣନ । ଯେ ଦେବଦୈତ୍ୟାଦିଙ୍କ ସ୍ଥାନ ॥ ୧୩୨
କାଳରେ ଯେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ଲୀନ ହୋଏ ବିଷ୍ଣୁଲୀଳାରେ ॥ ୧୩୩
୪୫ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ଧର୍ମ । ଯେଣେ ଈଶ୍ୱର ହୋଏ ଗମ୍ୟ ॥ ୧୩୪
ଏ ଆଖ୍ୟାନରେ ସେ ପ୍ରକାଶ । ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଜ୍ଞାନ ଯେ ଅଶେଷ ॥ ୧୩୫
୪୬ ପୁଣ୍ୟ ଅଟଇ ଏ ଆଖ୍ୟାନ । ବିଷ୍ଣୁବୀର୍ଯ୍ୟରେ ବର୍ଦ୍ଧମାନ ॥ ୧୩୬
ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଶୁଣି ଯେ କହଇ । କର୍ମପାଶରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ॥ ୧୩୭
୪୭ ଏ ଲୀଳାଆଦି ପୁରୁଷର । ମୃଗେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାୟ ବୀର୍ଯ୍ୟକର ॥ ୧୩୮
ଦୈତ୍ୟେନ୍ଦ୍ର ଯେ ଦିତିନନ୍ଦନ । ଯେ ତାର ଯୂଥପତିମାନ ॥ ୧୩୯
ସେମାନଙ୍କର ବଧ ଯେହି । ଶୁଚି ହୋଇଣ ଯେ ପଢ଼ଇ ॥ ୧୪୦
ସାଧୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ବର । ଯେ ଦିତିସୁତର କୁମର ॥ ୧୪୧
ତା' ପୁଣ୍ୟ ଅନୁଭାବ ଶୁଣି । ବଇକୁଣ୍ଠକୁ ଯାଏ ପ୍ରାଣୀ ॥ ୧୪୨
ଯେବଣ ବଇକୁଣ୍ଠଠାଇଁ । କେହୁଣିଠାରୁ ଭୟ ନାହିଁ ॥ ୧୪୩
୪୮ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ଅତି ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ଦେଖିଲା ଅନନ୍ତ ॥ ୧୪୪
ଅଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ଆମ୍ଭେମାନେ । ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ରହ କି ମନେ ॥ ୧୪୫

୧ । କରୂଷ=ଦନ୍ତବକ୍ର ।

	ତୁମ୍ଭେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ	।	ମନୁଷ୍ୟଲୋକରେ ବିଦିତ	।। ୧୪୬
	ପରମ ବ୍ରହ୍ମ ଗୂଢ଼ ହୋଇ	।	ନରସ୍ୱରୂପେ ଛନ୍ତି ରହି	।। ୧୪୭
	ଏହି ସକାଶୁଁ ମୁନିଜନ	।	ଆସନ୍ତି ତୁମ୍ଭର ଭବନ	।। ୧୪୮
	ଲୋକଙ୍କୁ ଯେଉଁ ମୁନିମାନେ	।	ପବିତ୍ର କରନ୍ତି ଭୁବନେ	।। ୧୪୯
୪୯	ଏ କୃଷ୍ଣ ଅଟେ ବ୍ରହ୍ମ ସେହି	।	ମହତ ଜନ ଯା' ଖୋଜଇ	।। ୧୫୦
	ଉପାଧିରହିତ ପରମ	।	ଯେ ବା ଆନନ୍ଦ ଅଭିରାମ	।। ୧୫୧
	ତା' ଅନୁଭବରୂପ ଏହି	।	ତୁମ୍ଭର ପ୍ରିୟ ମିତ୍ର ଯେହି	।। ୧୫୨
	ମାତୁଳସୁତ ଆତ୍ମା ମୂର୍ତ୍ତି	।	ଯେ ପୂଜ୍ୟ ଗୁରୁ ଆଜ୍ଞାବର୍ତ୍ତୀ	।। ୧୫୩
୫୦	ଏ ଯେବେ ବ୍ରହ୍ମ ଏହାଙ୍କର	।	ବହୁତ ଷ୍ଟିରୀରେ ବିହାର	।। ୧୫୪
	କିମ୍ବା ଧର୍ମାଦି ଆଚରଣ	।	ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ରହ କି ପୁଣ	।। ୧୫୫
	ଶିବବ୍ରହ୍ମାଦି ସ୍ୱବୁଦ୍ଧିରେ	।	ଯାର ରୂପକୁ ଏ ପ୍ରକାରେ	।। ୧୫୬
	ଏ ରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣି ନ ପାରନ୍ତି	।	ଏମନ୍ତ ଏ ସାତ୍ୱତପତି	।। ୧୫୭
	ସ୍ୱୟେଂ ପ୍ରସନ୍ନ ତୁମ୍ଭଠାରେ	।	ମଉନ ଭକ୍ତି ଶମଦ୍ୱାରେ	।। ୧୫୮
	ପୂଜିତ ହୋଇ ଅନୁଦିନ	।	ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ହୁଅନ୍ତୁ ପ୍ରସନ୍ନ	।। ୧୫୯
	ପରମ ବ୍ରହ୍ମ ଯେ ଅଟନ୍ତି	।	ପ୍ରହ୍ରାଦଗୃହେ ସେ ନ ଥାନ୍ତି	।। ୧୬୦
	ସେ ପରଂବ୍ରହ୍ମ ଦେଖିବାକୁ	।	ମୁନି ନ ଯାନ୍ତି ତା' ଗୃହକୁ	।। ୧୬୧
	ନୁହନ୍ତି ତା' ମାତୁଳସୁତ	।	ପ୍ରସନ୍ନ ନୁହନ୍ତି ସଂତତ	।। ୧୬୨
	ଏ ଘେନି ତୁମ୍ଭର ସମାନ	।	[1]ପ୍ରହ୍ରାଦ ନୋହେ ଭାଗ୍ୟବାନ	।। ୧୬୩
୫୧	ହେ ନୃପ ! ମହାମାୟାବନ୍ତ	।	ମୟ ନାମରେ ଯେ ଦଇତ	।। ୧୬୪
	ରୁଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ଯେଉଁ ଯଶ	।	ପୂର୍ବରେ କଲା ତାହା ନାଶ	।। ୧୬୫
	ପୁଣ ବିସ୍ତାରିଲେ ତା' ଯେହି	।	ସେ ଭଗବାନ ଅଟେ ଏହି	।। ୧୬୬

ଶ୍ରୀଯୁଧିଷ୍ଠିର ଉବାଚ

୫୨	ଯେ ଦେବ ଜଗତଈଶ୍ୱର	।	ଯେଉଁ କର୍ମରେ ମୟ ତାର	।। ୧୬୭
	କୀର୍ତ୍ତି କି କଲାକ ବିନାଶ	।	ଯେ କୃଷ୍ଣ କଲେ ତାହି ନାଶ	।। ୧୬୮
	ଏ କଥା ଆମ୍ଭର ଆଗରେ	।	ବିସ୍ତାରି କହ ଏ ସଭାରେ	।। ୧୬୯

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୫୩	ଏ କୃଷ୍ଣେ ବନ୍ଧି ହୋଇ ସୁରେ	।	ଦୈତ୍ୟଙ୍କୁ ଜିଣିଲେ ସମରେ	।। ୧୭୦
	ସେ ଦୈତ୍ୟେ ଯୁଦ୍ଧରେ ଭାଜିଲେ	।	ମୟକୁ ଶରଣ ପଶିଲେ	।। ୧୭୧
	ମାୟାବୀ ଲୋକମାନଙ୍କର	।	ପରମାଗ୍ରର୍ଯ୍ୟ ଯେ ଅସୁର	।। ୧୭୨
୫୪	ଗମନାଗମନ ଯାଙ୍କର	।	ନୁହଇ ନୟନଗୋଚର	।। ୧୭୩
	ଲୋକେ ଯେ ତର୍କିତ ନୁହନ୍ତି	।	ସେ ସାମଗ୍ରୀଏ ଯହିଁ ଛନ୍ତି	।। ୧୭୪
	ଯେ ହେମ-ରୌପ୍ୟ-ଲୋହମୟ	।	ଏରୂପେ ତିନିପୁର ମୟ	।। ୧୭୫
	ନିର୍ମାଣ କରିଣ ତାହାଙ୍କୁ	।	ଦେଲା ସେ ଅସୁରମାନଙ୍କୁ	।। ୧୭୬

୧ । ଆମ୍ଭେ ତ ନୋହୁଁ ଭାଗ୍ୟବାନ ।

୫୫ ଅସୁରସେନାପତିମାନେ । ଚିନ୍ତନ୍ତେ ପୂର୍ବ ବୈର ମନେ ॥ ୧୭୭
ହେ ନୃପ ! ପାଳକ ସହିତ । ଅଟଇ ଯେଉଁ ତ୍ରିଜଗତ ॥ ୧୭୮
ତାହାଙ୍କୁ ତେଣେ କଲେ ନାଶ । ଲୋକରେ ହୋଇ ଅପ୍ରକାଶ ॥ ୧୭୯
୫୬ ପାଳକସହିତ ହୋଇଣ । ତଦନ୍ତେ ଲୋକମାନେ ପୁଣ ॥ ୧୮୦
୫୭ ହେ ଦେବ ! ଯେଉଁମାନଙ୍କର । ତ୍ରିପୁର ଅଟଇ ମନ୍ଦିର ॥ ୧୮୧
ସେ ଦୈତ୍ୟମାନେ ଦ୍ରୋହ[1] ଚିନ୍ତି । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ନାଶ କରୁଛନ୍ତି ॥ ୧୮୨
ଆମ୍ଭେ ସମସ୍ତେ ତ ତୁମ୍ଭର । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭେ ରକ୍ଷାକର ॥ ୧୮୩
ଏ ରୂପେ ସ୍ଥିର କରି ମନ । ଶିବଙ୍କୁ କଲେ ଉପାସନ ॥ ୧୮୪
ଭୟ ନ କର ତୁମ୍ଭେ କେହି । ଏରୂପେ ଦେବତାଙ୍କୁ କହି ॥ ୧୮୫
ଶରକୁ ଧନୁରେ ସଂଧାନ । କରିଣ ବିଭୁ ଭଗବାନ ॥ ୧୮୬
ଅସ୍ତ୍ରକୁ ପୁରମାନଙ୍କରେ । ବିମୁକ୍ତ କଲେ ସେ ସତ୍ୱରେ ॥ ୧୮୭
୫୮ ସେ ଶରୁଁ ଅଗ୍ନିସମ ବର୍ଣ୍ଣ । ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଗଲେ ଶରମାନ ॥ ୧୮୮
ରବିମଣ୍ଡଳରୁ ଯେସନ । କିରଣସମୂହ ଉତ୍‌ପନ୍ନ ॥ ୧୮୯
ଯେଉଁ ଶରଙ୍କ ସକାଶରେ । ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଲେ ସେ ପୁରେ ॥ ୧୯୦
୫୯ ପୁରରେ ଯେତେ ଦସ୍ୟୁ ଥିଲେ । ସେ ଶର ବାଜନ୍ତେ ପଡ଼ିଲେ ॥ ୧୯୧
ସେ ମହାଯୋଗୀ ମୟାସୁର[2] । ତାହାଙ୍କୁ ଆଣିଣ ସତ୍ୱର ॥ ୧୯୨
ତାହାଙ୍କ ପ୍ରାଣଲାଭ ଆଶେ । ନିକ୍ଷିପ୍ତ କଲା କୂପରସେ ॥ ୧୯୩
୬୦ ସେ ସିଦ୍ଧ ଅମୃତରସର । ସ୍ପରଶେ ସମସ୍ତ ଅସୁର ॥ ୧୯୪
କୂପୁଁ ଉଠିଲେ ତତକାଳ । ସର୍ବେ ଦୃଢ଼ାଙ୍ଗ ମହାବଳ ॥ ୧୯୫
ମେଘକୁ ଭେଦିଣ ଯେସନ । ବିଦ୍ୟୁତରୂପ ବହ୍ନିମାନ ॥ ୧୯୬
୬୧ ବିଭଗ୍ନସଂକଳ୍ପ ବିମନ । ହୋଇଲେ ବୃଷଭବାହନ ॥ ୧୯୭
୬୨ ଏମନ୍ତ କରି ବିଲୋକନ । ତେବେ ଏ ବିଷ୍ଣୁ ଭଗବାନ ॥ ୧୯୮
ସେ ବିଷୟରେ ଏ ପ୍ରକାର । ଉପାୟ କଲ୍ପିଲେ ମନର ॥ ୧୯୯
ସେକାଳେ ବ୍ରହ୍ମା ବତ୍ସ ହେଲେ । ଏ ବିଷ୍ଣୁ ଗୋରୂପ ଧଇଲେ ॥ ୨୦୦
ମଧ୍ୟାହ୍ନେ ମିଳି ତ୍ରିପୁରକୁ । ପିଇଲେ ସେ କୂପାମୃତକୁ ॥ ୨୦୧
୬୩ ଅସୁରେ ବିମୋହିତ ହେଲେ । ଦେଖନ୍ତେ ନିଷେଧ ନ କଲେ ॥ ୨୦୨
୬୪ ସେ ମହାଯୋଗୀ ମୟାସୁର । ସେ କଥା କରିଣ ଗୋଚର ॥ ୨୦୩
ଅଳପ ହୋଇଣ ହସନ୍ତେ । ବିଶୋକ ହୋଇଣ ତଦନ୍ତେ ॥ ୨୦୪
ଦଇବଗତି ଅଟେ ଯେହି । ମନରେ ସୁମରନ୍ତେ ତାହି ॥ ୨୦୫
ଯେ ରସପାନେ ଶୋକଯୁତ । ତାହାଙ୍କୁ କହିଲେ ଏମନ୍ତ ॥ ୨୦୬
ଦେବ ଅସୁର ନର ଯେହି । ଏଥିରୁ ଆନ ଅବା କେହି ॥ ୨୦୭
ପରର ଅବା ଆପଣାର । ଦୈବକଳ୍ପିତ ଯେ ପ୍ରକାର ॥ ୨୦୮
ଅନ୍ୟଥା କରିବାକୁ ତାହି । ଈଶ୍ୱର ନାହିଁ ଏଥି କେହି ॥ ୨୦୯

---

୧ । ତାହା । ୨ । ମାୟାସୁର ।

୬୫	ଏ କୃଷ୍ଣ ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ	ଆପଣା ଶକ୍ତିମାନଙ୍କରେ	॥ ୨୧୦
୬୬	ଶମ୍ଭୁର ଯୁଦ୍ଧକୁ ସାଧନ	ଯେ କଥା କଲେ ତା' ବିଧାନ	॥ ୨୧୧
	ଋଦ୍ଧି, ବିରକ୍ତି ଧର୍ମ ଜ୍ଞାନ	ତପସ୍ୟା ବିଦ୍ୟା କ୍ରିୟାମାନ	॥ ୨୧୨
	ଇତ୍ୟାଦି ଆପଣା ଶକ୍ତିରେ	ଏ ବିଷ୍ଣୁ ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ	॥ ୨୧୩
	ଯୁଦ୍ଧକୁ ସାଧନ ଶିବର	ଯେ ରଥ ସୂତ ଧ୍ୱଜ ଆର	॥ ୨୧୪
	ଧନୁ କବଚ ଅଶ୍ୱମାନ	ଶରାଦି କଲେ ତା ବିଧାନ	॥ ୨୧୫
	ସନ୍ନଦ୍ଧ ହୋଇ ଚଢ଼ି ରଥ	ଧଇଲେ ଧନୁଶର ହାଥ	॥ ୨୧୬
୬୭	ଶରକୁ ସନ୍ଧିଣ ଧନୁରେ	ସେ ଅଭିଜିତ[୧] ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ	॥ ୨୧୭
	ହେ ନୃପ ! ଦୁଃଖରେ ଭେଦନ	ହୁଅନ୍ତି[୨] ଯେଉଁ ପୁରମାନ	॥ ୨୧୮
	ତାହାଙ୍କୁ ଦହିଲେ ସେ ଶରେ	ଦୁନ୍ଦୁଭି ବାଜିଲା ସ୍ୱର୍ଗରେ	॥ ୨୧୯
୬୮	ଶତସଂଖ୍ୟକ ବିମାନରେ	ସଂକୁଳ ହୋଇଣ ହର୍ଷରେ	॥ ୨୨୦
୬୯	ଦେବତା ଋଷି ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରେ	ପିତୃଏ କୁସୁମବୃନ୍ଦରେ	॥ ୨୨୧
	ଜୟଶବଦେ ବରଷିଲେ	ଅପ୍‌ସରା ନୃତ୍ୟ ଗୀତ କଲେ	॥ ୨୨୨
	ଏମନ୍ତ ରୂପେ ହେ ରାଜନ !	ପୁରନାଶନ ଭଗବାନ	॥ ୨୨୩
	ତିନି ପୁରକୁ କରି ନାଶ	ସ୍ୱସ୍ଥାନେ ହୋଇଲେ ପ୍ରବେଶ	॥ ୨୨୪
	ବ୍ରହ୍ମାଦି ଦେବେ ତାଙ୍କୁ ସ୍ତୁତି	କରୁଅଛନ୍ତି ଇଭି ପ୍ରୀତି	॥ ୨୨୫
୭୦	ନିଜ ମାୟାରେ ନରାକାର	ଧରିଛନ୍ତି ଯେ ଆପଣାର	॥ ୨୨୬
	ଏ ହରି ଗୁରୁ ଜଗତର	ଏହି ରୂପରେ ଏହାଙ୍କର	॥ ୨୨୭
	ଅଛନ୍ତି ନାନା ବୀର୍ଯ୍ୟମାନ	ଋଷି କରନ୍ତି ଯା' ଗାୟନ	॥ ୨୨୮
	ଶ୍ରୁତିଗୋଚର ହେଲେ ମାତ୍ର	ଲୋକଙ୍କୁ କରନ୍ତି ପବିତ୍ର	॥ ୨୨୯
	ଏବେ ହୋ ତୁମ୍ଭର ଅଗ୍ରତ	କହିବା କି ଆନ ଚରିତ	॥ ୨୩୦
	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣପାଦସରସିଜ	ଚିନ୍ତିଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଦ୍ୱିଜ	॥ ୨୩୧
	ସପ୍ତମ ସ୍କନ୍ଧ ଭାଗବତ	କରୁଛି ଭାଷାବନ୍ଧେ ଗୀତ	॥ ୨୩୨
	ପ୍ରକାଶ କରିବ ଜଗତେ	ସଜ୍ଜନମାନଙ୍କର ହିତେ	॥ ୨୩୩

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ସପ୍ତମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀପ୍ରହ୍ଲାଦଚରିତଂ
ତ୍ରିପୁରବିଜୟଶ୍ଚ ନାମ ଦଶମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

---

୧ । ଅଭିଜିତ=ମଧ୍ୟାହ୍ନ । ୨ । ନୁହନ୍ତି ।

ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ତଦେବଂ ଦଶଭିର୍ଜ୍ଞାନଭକ୍ତିଯୋଗାବୁଦୀରିତୌ ।
ଅଥ ପଞ୍ଚଭିରଧ୍ୟାୟୈଃ କର୍ମଯୋଗୋଽନୁବର୍ଣ୍ଣ୍ୟତେ ॥ ୧
ଏକାଦଶେ ନୃଣାଂ ଧର୍ମାଃ ସାଧାରଣ୍ୟେନ ବର୍ଣ୍ଣିତାଃ ।
ବିଶେଷେଣ ଚ ବର୍ଣ୍ଣାନାଂ ମୁଖ୍ୟା ମୁଖ୍ୟାଶ୍ଚ ଯୋଷିତାମ୍ ॥ ୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଅତି ମହତ ଜନଙ୍କର । ମଧ୍ୟରେ ଅଟଇ ଯେ ବର ॥ ୧
ବିଷ୍ଣୁର ଠାରେ ଆତ୍ମା ଯାର । ଏମନ୍ତ ଯେ ଦୈତ୍ୟ ଈଶ୍ୱର ॥ ୨
ସାଧୁଙ୍କ ସଭାରେ ପୂଜିତ । ଯେ ଅଟେ ତାହାର ଚରିତ ॥ ୩
ସେ କଥା ଶୁଣି ଧର୍ମସୁତ । ହରଷେ ହୋଇଣ ସଂଯୁତ ॥ ୪
ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ତନୟ ଯେ ଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଏମନ୍ତ ପଚାରିଲେ ॥ ୫

ଶ୍ରୀଯୁଧିଷ୍ଠିର ଉବାଚ

୨ ହେ ଭଗବାନ ବ୍ରହ୍ମାସୁତ ! । ଯେ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମାଚାରଯୁତ ॥ ୬
ଲୋକଙ୍କ ଧର୍ମ ସନାତନ । ତାହା ଶୁଣିମାକୁ ମୋ' ମନ ॥ ୭
ଭଗତି ଜ୍ଞାନ ଏହୁ ଦୁଇ । ଯେଉଁ ଧର୍ମରୁ ଲୋକ ପାଇ ॥ ୮
୩ [1]ଯେ ବ୍ରହ୍ମା ପ୍ରଜାଙ୍କ ଈଶ୍ୱର । ତୁମ୍ଭେ ସାକ୍ଷାତ ପୁତ୍ର ତାର ॥ ୯
ତପସ୍ୟା ଯୋଗ ସମାଧିରେ । ସମ୍ମତ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କରେ ॥ ୧୦
୪ ଯେ ବିପ୍ରେ ନାରାୟଣପର । କରୁଣ ଶାନ୍ତ ସାଧୁ ଧୀର ॥ ୧୧
ଏ ରୂପେ ତୁମ୍ଭ ପ୍ରାୟ ଯେହି । ଜାଣନ୍ତି ଗୁହ୍ୟ କର୍ମ ସେହି ॥ ୧୨
ତହୁଁ ଇତର ଯେ ହୁଅନ୍ତି । ସେମାନେ ଜାଣି ନ ପାରନ୍ତି ॥ ୧୩

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୫ ଯେ ଧର୍ମ ଲୋକମାନଙ୍କର । ମର୍ଯ୍ୟାଦାହେତୁ ଯେ ତାଙ୍କର ॥ ୧୪
ସେ ନାରାୟଣ ଭଗବାନ । ତାହାଙ୍କୁ କରିଣ ବନ୍ଦନ ॥ ୧୫
ମୁଖରୁ ନାରାୟଣଙ୍କର । ଯାହା ମୁଁ କରିଛି ଗୋଚର ॥ ୧୬
ସେ ଧର୍ମ ଅଟେ ସନାତନ । ସେ କଥା କରିବି କଥନ ॥ ୧୭
୬ ଦକ୍ଷଦୁହିତା ମୂର୍ତ୍ତିଠାରେ । ଯେ ପୂର୍ବେ ଆପଣା ଅଂଶରେ ॥ ୧୮
ଧର୍ମସକାଶୁଁ ହେଲେ ଜାତ । ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ନିମିତ୍ତ ॥ ୧୯
ତପ ଆଚରୁଛନ୍ତି କ୍ରମେ । ଅଦ୍ୟାପି ବଦରିକାଶ୍ରମେ ॥ ୨୦
୭ ଯେ ହରି ସର୍ବବେଦମୟ । [2]ଧର୍ମର ମୂଳ ସେ ଅବ୍ୟୟ ॥ ୨୧

---

୧ । ଯେ ବ୍ରହ୍ମା ପତି ପ୍ରଜାଙ୍କର ।

୨ । ଶ୍ରୁତିଃ ସ୍ମୃତିଃ ସଦାଚାରଃ ସ୍ୱସ୍ୟ ଚ ପ୍ରିୟମାତ୍ମନଃ ।
ସମ୍ୟକ୍ ସଂକଳ୍ପଜଃ କାମୋ ଧର୍ମମୂଳମିଦଂ ସ୍ମୃତମ୍ ॥ (ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ)
ବେଦୋଽଖିଳୋ ଧର୍ମମୂଳଂ ସ୍ମୃତିଶୀଲେ ଚ ତଦବିଦାମ୍ ।
ଆଚାରଶ୍ଚୈବ ସାଧୂନାମାତ୍ମନସ୍ତୁଷ୍ଟିରେବ ଚ ॥ (ମନୁ)

	ବେଦ ଜାଣିଲା ଲୋକଙ୍କର	ସ୍ମୃତି ହିଁ ପ୍ରମାଣ ଆବର	॥ ୨୨
	ହେ ନୃପ ! ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମାନସ	ଯେଣେ ସେ ହୁଅଇ ସନ୍ତୋଷ	॥ ୨୩
୮	ସତ୍ୟ ଶଉଚ ଦୟା ଶମ	ଏକାଦଶ୍ୟାଦି ବ୍ରତ ଦମ	॥ ୨୪
	ଅହିଂସା ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଦାନ	ଯେ ଯଥୋଚିତ ଜପ ଆନ	॥ ୨୫
	ଯେ ଯୁକ୍ତ ଅଯୁକ୍ତ ବିଗ୍ଭର	ତିତିକ୍ଷା ଅକୁଟିଳାଗ୍ଭର	॥ ୨୬
୯	ସନ୍ତୋଷ ମହତସେବନ	ପ୍ରବୃତ୍ତ କର୍ମର ବର୍ଜନ	॥ ୨୭
	ନିଷ୍କାମ କର୍ମ ଯେ ଲୋକର	ଅବଲୋକନ ଯେ ତାହାର	॥ ୨୮
	ବୃଥା ଆଳାପ ବିବର୍ଜନ	ଦେହ ବିଭିନ୍ନ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ	॥ ୨୯
୧୦	ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଯଥାଯୋଗ୍ୟ	ଅନ୍ନ ଆଦିରେ ଯେ ବିଭାଗ	॥୩୦
	ହେ ନୃପ ! ସେମାନଙ୍କ ଠାର	ଆତ୍ମା ଦେବତା ବୁଦ୍ଧି ଆର	॥ ୩୧
	ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଠାରେ	ସେ ବୁଦ୍ଧି ଆଚରେ ବେଭାରେ	॥ ୩୨
୧୧	ମହତଜନଙ୍କର ଗତି	ଅଟନ୍ତି ଏ ଯେଉଁ ଶ୍ରୀପତି	॥୩୩
	ଏହାଙ୍କ ଶ୍ରବଣ କୀର୍ତ୍ତନ	ସ୍ମରଣ ସେବନ ଅର୍ଚ୍ଚନ	॥୩୪
	ପ୍ରଣାମ, ଦାସ୍ୟ ମିତ୍ରପଣ	ଯେ ପୁଣ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ	॥୩୫
୧୨	ସମସ୍ତ ଲୋକମାନଙ୍କର	ଏ ସାଧାରଣ ଧର୍ମ ସାର	॥୩୬
	ହେ ନୃପ ! ତିରିଶ ଲକ୍ଷଣ	ସଂଯୁତ ଧର୍ମ ଏ ପ୍ରମାଣ	॥୩୭
	ସକଳ ଆତ୍ମା ଭଗବାନ	ଯେଣେ ହୁଅନ୍ତି ତୋଷମନ	॥୩୮
୧୩	ଗର୍ଭାଧାନାଦି କର୍ମମାନ	ଯହିଁରେ ନୁହଇ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ	॥ ୩୯
	[1]ଦ୍ୱିଜ ଶବଦେ ଖ୍ୟାତ ସେହି	ଯାହାକୁ ବ୍ରହ୍ମା ଛନ୍ତି କହି	॥ ୪୦
	ବିଶୁଦ୍ଧ କୁଳରେ ଆଗ୍ରରେ	ଶୁଦ୍ଧ ଅଟନ୍ତି ଯେ ସଂସାରେ	॥ ୪୧
	ସେ ବିପ୍ରମାନଙ୍କର ଦାନ	ବିହିତ ଯାଗ ଅଧ୍ୟୟନ	॥ ୪୨
	ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଦି ଆଶ୍ରମର	ଯେ କ୍ରିୟା କଥିତ ଇତର	॥୪୩
୧୪	ବିପ୍ରର ପ୍ରତିଗ୍ରହ ଦାନ	ଯେ ଅଧ୍ୟୟନ ଅଧ୍ୟାପନ	॥ ୪୪
	ଯଜନ ଯାଜନ ଯେ ଦୁଇ	[2]ଏ ଷଡ଼ ବୃତ୍ତିରୂପ ହୋଇ	॥ ୪୫
	ଯେ ପୁଣି ଅଟଇ ରାଜନ	ସେ ହୋଏ ପ୍ରତିଗ୍ରହହୀନ	॥ ୪୬
	ଯାଜନ ଅଧ୍ୟାପନ[3] ତାର	ବିପତ୍ତିକାଳରେ ସ୍ୱୀକାର	॥ ୪୭

୧ । ବିବାହମାତ୍ରଂ ସଂସ୍କାରଂ ଶୂଦ୍ରୋଽପି ଲଭତାଂ ସଦା ।
ନ କେନଚିତ୍ ସମସୃଜଚ୍ଛନ୍ଦସା ତଂ ପ୍ରଜାପତିଃ ॥ (ସ୍ମୃତିଃ)
"ଗାୟତ୍ର୍ୟା ବ୍ରାହ୍ମଣମସୃଜତ୍, ତ୍ରିଷ୍ଟୁଭା ରାଜନ୍ୟଂ, ଜଗତ୍ୟା ବୈଶ୍ୟଂ, ନ କେନଚିତ୍ ଶୂଦ୍ରମ୍ ।" (ଶ୍ରୁତିଃ)

୨ । ଷଣ୍ଣାଂ ତୁ କର୍ମଣାମସ୍ୟ ତ୍ରୀଣି କର୍ମାଣି ଜୀବିକାଃ ।
ଯାଜନାଧ୍ୟାପନେ ଚୈବ ବିଶୁଦ୍ଧାଚ ପ୍ରତିଗ୍ରହଃ ॥ (ମନୁ)
ଶ୍ରୀମୁଖେ ଆଜ୍ଞା ଛନ୍ତି ଦେଇ (ପାଠାନ୍ତର) ।

୩ । ଅଶ୍ୱପତି ଓ କୈକେୟ ପ୍ରଭୃତି କ୍ଷତ୍ରିୟ ରାଜାମାନେ ଉପଦେଷ୍ଟା ଥିବାର ଶ୍ରୁତିରୁ ଜଣାଯାଏ । (ସ୍ୱାମୀ)

ଯେ ରାଜା ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ପାଳଇ । ତାହାର ବୃତ୍ତି ଏ ଅଟଇ ॥ ୪୮
ବ୍ରାହ୍ମଣବ୍ୟତିରେକବର୍ଣ୍ଣେ । ଯେ ଆଜ୍ଞା କରାଦି ଆଦାନେ ॥ ୪୯
୧୫ କୃଷି ବାଣିଜ୍ୟ ଆଦିମାନ । ବୈଶ୍ୟର ବୃତ୍ତି ଏ ବିଧାନ ॥ ୫୦
ଏମନ୍ତ ବୈଶ୍ୟ ଯେ ସେ ନିତ୍ୟ । ବ୍ରହ୍ମକୁଳକୁ ଅନୁଗତ ॥ ୫୧
ସାମାନ୍ୟେ ଦ୍ୱିଜମାନଙ୍କର । ଯେ ସେବା ବୃତ୍ତି ସେ ଶୂଦ୍ରର ॥ ୫୨
ବିଶେଷେ ସ୍ୱାମୀ ଯେ ଅଟଇ । ତା' ସେବା ବୃତ୍ତି ତାର ହୋଇ ॥ ୫୩
୧୬ କୃଷିକି ଆଦି ହୋଇ ଆନ । ଯେ ବା ବିଚିତ୍ର ବାର୍ତ୍ତାମାନ ॥ ୫୪
ପ୍ରଗଲ୍‌ଭ ଭାବରେ ରହିତ । ଯେ ଅବା ଅଯାଚିତ ବିତ୍ତ ॥ ୫୫
ଯାଚଞ୍ଚା ଯେବା ଦିନୁଁଦିନ । ଯେ ଶାଳିକ୍ଷେତ୍ରଆଦିମାନ ॥ ୫୬
ଧାନ୍ୟମଞ୍ଜରୀମାନ ତହିଁ । ସ୍ୱାମୀ ଯା' ଛାଡ଼ି ଯାଇ ଥାଇ ॥ ୫୭
ଶିଳ ନାମ ତା' ଉପାଦାନ । ଯେ ପୁଣ ହଟ୍ଟ ଆଦି ସ୍ଥାନ ॥ ୫୮
ତହିଁ ଯେ କ'ଣ ପଡ଼ିଥାଇ । ତା' ଘେନିମାକୁ ଉଞ୍ଛ କହି ॥ ୫୯
ଶିଳ ଉଞ୍ଛକୁ ଏକ କରି । ଏ ରୂପେ ବିପ୍ରବୃତ୍ତି ଚାରି ॥ ୬୦
ଯେ ଉତ୍ତରକୁ ଯେ ଉତ୍ତର । କ୍ରମେ ସେ ବୃତ୍ତି ଅଟେ ସାର ॥ ୬୧
୧୭ ନୀଚ ଅଟଇ ଯେଉଁ ଜନ । ଅଧ୍ୟାପନାଦି ବୃତ୍ତିମାନ ॥ ୬୨
ସେ ନର ସ୍ୱୀକାର ନ କରେ । ବିପତ୍ତି ନ ଥିବା ଦଶାରେ ॥ ୬୩
କେବଳ ଛାଡ଼ି କ୍ଷତ୍ରିୟକୁ । ବର୍ଜିଣ ସେ ପ୍ରତିଗ୍ରହକୁ ॥ ୬୪
ବିପତ୍ତିମାନଙ୍କରେ ଆନ । ଭଜେ ସବୁରି ବୃତ୍ତିମାନ ॥ ୬୫
୧୮ ଜୀଇବ ରତ ଅମୃତରେ । ଅଥବା ମୃତ ପ୍ରମୃତରେ ॥ ୬୬
ସତ୍ୟାନୃତରେ ଅବା ଜୀଏ । କେବଳ ଶ୍ୱବୃତ୍ତିରେ ନୋହେ ॥ ୬୭
୧୯ ଉଞ୍ଛଶିଳକୁ କହି ରତ । ଯେ ଅଯାଚିତ ସେ ଅମୃତ ॥ ୬୮
୨୦ ନିତ୍ୟ ଯାଚଞ୍ଚା ଅଟେ ମୃତ । କର୍ଷଣ ଅଟଇ ପ୍ରମୃତ ॥ ୬୯
ବାଣିଜ୍ୟ ସତ୍ୟାନୃତ ଖ୍ୟାତି । ଯେ ନୀଚସେବା ସେ ଶ୍ୱବୃତ୍ତି ॥ ୭୦
ସେ କଥା ନିନ୍ଦିତ ଅଟଇ । ବିପ୍ର ରାଜନ୍ୟ ତା' ବର୍ଜଇ ॥ ୭୧
ବ୍ରାହ୍ମଣ ସର୍ବବେଦମୟ । ନୃପ ସମସ୍ତ ଦେବକାୟ ॥ ୭୨
୨୧ ତପସ୍ୟା ଶୌଚ କ୍ଷମା ଦମ । ସନ୍ତୋଷ ରଜୁତ୍ୱ ଯେ ଶମ ॥ ୭୩
ଜ୍ଞାନ କରୁଣା ସତ୍ୟବାଣୀ । ଶ୍ରୀବିଷ୍ଣୁପରତ୍ୱ ଯେ ପୁଣି ॥ ୭୪
ଯେ ପୁଣ ଅଟଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ତାହାର ଏତେକ ଲକ୍ଷଣ ॥ ୭୫
୨୨ ଶଉର୍ଯ୍ୟ ଦାନ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ତେଜ । ଯେ କ୍ଷମା ଆତ୍ମାଜୟ ବୀର୍ଯ୍ୟ ॥ ୭୬
ପ୍ରସାଦ ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟତା ପୁଣ । ରକ୍ଷଣ କ୍ଷତ୍ରିୟଲକ୍ଷଣ ॥ ୭୭
୨୩ ଗୁରୁଙ୍କ ଠାରେ ଅଚ୍ୟୁତରେ । ଭକ୍ତି କରିବ ଦେବତାରେ ॥ ୭୮
ତ୍ରିବର୍ଗ କାମ ଅର୍ଥ ଧର୍ମ । ତା' ରକ୍ଷାଅର୍ଥେ କରେ କର୍ମ ॥ ୭୯
ନିତ୍ୟ ଉଦ୍ୟମ କରୁଥିବ । ଅଟଇ ଯେ ଆସ୍ତିକଭାବ ॥ ୮୦
ନିପୁଣ ଭାବ ଯେବା ପୁଣ । ଏ ଅଟେ ବୈଶ୍ୟର ଲକ୍ଷଣ ॥ ୮୧

୨୪ ଶଉଚ ସାଧୁନମସ୍କାର । ଅମାୟା ସେବା ସ୍ୱାମୀଠାର ।। ୮୨
ମନ୍ତ୍ରବିହୁନେ ନମସ୍କାରେ । [1]ଯା ପଞ୍ଚଯଜ୍ଞଙ୍କୁ ବିସ୍ତାରେ ।। ୮୩
ଗୋ-ବିପ୍ରରକ୍ଷା ସତ୍ୟବାଣୀ । ଅସ୍ତେୟ ଶୂଦ୍ର ଚିହ୍ନ ଜାଣି ।। ୮୪
୨୫ ପତିର ସେବନ ଯେ ନିତି । ତାଠାରେ ଅନୁକୂଳ ରୀତି ।। ୮୫
ପତିର ଯେତେ ବନ୍ଧୁ ଥାନ୍ତି । ତାହାଙ୍କ ଠାରେ ଅନୁବୃତ୍ତି ।। ୮୬
ପତିର ଯେଉଁ ଧର୍ମମାନ । ତାର ଧାରଣ ଅନୁଦିନ ।। ୮୭
ପତି ଦେବତା ଯାହାଙ୍କର । ଏ ଧର୍ମ ସେହି ସ୍ତିରୀଙ୍କର ।। ୮୮
୨୬ ନିତ୍ୟେ ମଣ୍ଡିତ ହୋଇ ଥାଇ । ଉପକରଣ ଗୃହେ ଯେହି ।। ୮୯
କରିଣ ନିର୍ମଳ ସେମାନ । ସଂସ୍କାର କରେ ଦିନୁଁ ଦିନ ।। ୯୦
ଉପଲେପନ ସମାର୍ଜନେ । ଗୃହର ମଣ୍ଡନ[2] ବର୍ତ୍ତନେ ।। ୯୧
୨୭ ଯେ ଉଚ୍ଚ ନୀଚ କାମମାନେ । ବିନୟେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦମନେ ।। ୯୨
୨୮ ଯେ ପ୍ରେମ ସତ୍ୟ ପ୍ରିୟ ବାଣୀ । ସେମାନଙ୍କରେ ସାଧ୍ୱୀ ପୁଣି ।। ୯୩
ପତିକି କାଳରେ କାଳରେ । ଭଜଇ ମନଅନୁସାରେ ।। ୯୪
ଅଲୋଭୀ ଅଳସରହିତ । ଧର୍ମଜ୍ଞ ସଂତୋଷସଂଯୁତ ।। ୯୫
ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟେ ସାବଧାନ । କହେ ପ୍ରିୟ ସତ୍ୟବଚନ ।। ୯୬
ଶୁଦ୍ଧ-ଆଗ୍ରର ସ୍ନେହବତୀ । ଏମନ୍ତ ହୋଇଣ ଯୁବତୀ ।। ୯୭
[3]ଯେ ମହାପାତକୀ ନୁହଇ । ଏମନ୍ତ ପତିକି ଭଜଇ ।। ୯୮
୨୯ ପତିକି ଲକ୍ଷ୍ମୀପ୍ରାୟ ହୋଇ । ହରିଭାବରେ ଯେ ଭଜଇ ।। ୯୯
ତତ୍‌ପରା ହୋଇଥାଇ ନିତି । ହରିସ୍ୱରୂପୀ ଯେଉଁ ପତି ।। ୧୦୦
ତା' ସଙ୍ଗେ ଲକ୍ଷ୍ମୀପ୍ରାୟ ହୋଇ । ବୈକୁଣ୍ଠେ ହରଷ ଲଭଇ ।। ୧୦୧
୩୦ ସଙ୍କରଜାତିମାନଙ୍କର । ଯେ ବୃତ୍ତି ସେ ସେହି କୁଳର ।। ୧୦୨
ରଜକ ଚର୍ମକାର ଆଦି । ଅନ୍ତ୍ୟଜ[4] ଜାତି ଯେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ।।୧୦୩
ଚଣ୍ଡାଳ ପୁକ୍କଶାଦି ଆନ । ଅନ୍ତେବସାୟୀ[5] ଯେ ବା ଜନ ।। ୧୦୪
ସେ ଯେବେ ଅପାପୀ ଅଚୌର । କୁଳଜ ବୃତ୍ତି ତାହାଙ୍କର ।। ୧୦୫
୩୧ [6]ହେ ନୃପ ! ସ୍ୱଭାବବିହିତ । ଯେ ଧର୍ମ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଖ୍ୟାତ ।। ୧୦୬

---

୧ । 'ନମସ୍କାରେଣ ମନ୍ତ୍ରେଣ ପଞ୍ଚଯଜ୍ଞାନ୍ ନ ହାପୟେତ୍ ।' (ଯାଜ୍ଞବଲ୍‌କ୍ୟ)
୨ । ମଣ୍ଡଳ ।
୩ । 'ଆ ଶୁଦ୍ଧେଃ ସଂପ୍ରତୀକ୍ଷ୍ୟୋ ହି ମହାପାତକଦୂଷିତଃ' ଅର୍ଥାତ୍ ମହାପାତକରେ ଦୂଷିତ ପତିକୁ ଶୁଦ୍ଧିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରିବ (ଯାଜ୍ଞବଲ୍‌କ୍ୟ) ।
୪ । ରଜକଶ୍ଚର୍ମକାରଶ୍ଚ ନଟୋ ବରୁଡ଼ ଏବ ଚ ।
କୈବର୍ତ୍ତ-ମେଦ-ଭିଲ୍ଲାଶ୍ଚ ସପ୍ତୈତେ ଅନ୍ତ୍ୟଜାଃ ସ୍ମୃତାଃ ।।
(ମେଦ=ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଗୁଳକର)
୫ । ଗ୍ରାମ ବା ଜନପଦର ଅନ୍ତରେ ବାସ କରୁଥିବା ନୀଚ ଜାତି ।
୬ । ଶ୍ରେୟାନ୍ ସ୍ୱଧର୍ମୋ ବିଗୁଣଃ ପରଧର୍ମାତ୍ ସ୍ୱନୁଷ୍ଠିତାତ୍ ।
ସ୍ୱଭାବବିହିତଂ କର୍ମ କୁର୍ବନ୍ନାପ୍ନୋତି କିଲ୍‌ବିଷମ୍ ।। (ଗୀତା)

	ସେ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ଇହ ପର	। ଦୁଇ ଲୋକରେ ସୁଖକର	।। ୧୦୭
	ଯେ ବେଦଦୃଷ୍ଟି[୧] ବିପ୍ରଜନ	। କହି ଅଛନ୍ତି ଏ ବଚନ	।। ୧୦୮
୩୨	ସ୍ୱଭାବବିହିତ ବୃତ୍ତିରେ	। ବର୍ତ୍ତି ଯେ ସ୍ୱକର୍ମ ଆଚରେ	।। ୧୦୯
	ଛାଡ଼ି ସ୍ୱଭାବଜ କର୍ମକୁ	। କ୍ରମେ ସେ ଯାଇ ନିର୍ଗୁଣକୁ	।। ୧୧୦
୩୩	ଅଗ୍ନିରେ ପୁଣ ପୁଣ ହୋଇ	। ଯେବଣ କ୍ଷେତ୍ର ଦଗ୍ଧ ହୋଇ	।। ୧୧୧
	ସେ ପୁଣ ତାହାରି ଇଚ୍ଛାରେ	। ନିର୍ବୀର୍ଯ୍ୟ ହୁଅଇ କ୍ରମରେ	।। ୧୧୨
	ପୁଣି ପ୍ରସବ ଅର୍ଥେ ନୋହି	। ବୁଣିଲା ବୀଜ ନାଶ ଯାଇ	।। ୧୧୩
୩୪	ବାସନାରୂପେ କାମମାନେ	। ରହିଅଛନ୍ତି ଯେଉଁ ମନେ	।। ୧୧୪
	ବେଦୋକ୍ତ ନିୟମରେ ଥାଇ	। ବହୁତ କାମ ଯେ ଭୁଞ୍ଜଇ	।। ୧୧୫
	ନିତ୍ୟ ନୈମିତ୍ତେ ସେହି ମନ	। ବିଶୁଦ୍ଧ ହୋଇ ହେ ରାଜନ	।। ୧୧୬
	ସେ କାମମାନଙ୍କରେ ଦୋଷ	। ଦରଶନରେ ସେ ମାନସ	।। ୧୧୭
	କ୍ରମରେ ବିରକତ ହୋଏ	। ଯଯାତି ସୌଭରିଙ୍କ ପ୍ରାଏ	।। ୧୧୮
	ଜ୍ୱଳିତ ଅଗ୍ନି ଯେ ହୁଅଇ	। ଘୃତବିନ୍ଦୁରେ ନ ଲିଭଇ	।। ୧୧୯
	ପଡ଼ନ୍ତେ ମହା ଘୃତପୂର	। ନାଶ ଯାଇ ସେ ବୈଶ୍ୱାନର	।। ୧୨୦
୩୫	ବର୍ଣ୍ଣପ୍ରକାଶକ ହୋଇଣ	। ଯାହାର ଯେବଣ ଲକ୍ଷଣ	।। ୧୨୧
	ଯଦି ସେ ଆନ ବର୍ଣ୍ଣେ ଦିଶେ	। ସେ ବର୍ଣ୍ଣେ ତାହାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଶେ	।। ୧୨୨
	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପାଦପଦ୍ମ ଚିନ୍ତି	। ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁମତି	।। ୧୨୩
	ସପ୍ତମସ୍କନ୍ଧ ଭାଗବତ	। ଭାଷାପ୍ରବନ୍ଧେ କୃତ ଗୀତ	।। ୧୨୪
	ସାଧୁଜନଙ୍କ ସୁଖପାଇଁ	। ପରମାନନ୍ଦେ ଗାଉଥାଇ	।। ୧୨୫

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ସପ୍ତମସ୍କନ୍ଧେ ସଦାଗ୍ରନିର୍ଣ୍ଣୟୋ
ନାମ ଏକାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।।

ଦ୍ୱାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଦ୍ୱାଦଶେ ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟତେ ଧର୍ମୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରିବନସ୍ଥୟୋଃ ।
ଚତୁର୍ଣ୍ଣାମାଶ୍ରମାଣାଂ ଚ ସାଧାରଣ୍ୟେନ କଥ୍ୟତେ ।। ୧

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୧	ଗୁରୁକୁଳରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ	। ବସନ୍ତେ ଗୁରୁହିତ କରି	।। ୧
	ତପସ୍ୟା କ୍ଳେଶକୁ ସହଇ	। ଦାସର ପ୍ରାଏ ନୀଚ ହୋଇ	।। ୨
	ଗୁରୁର ଠାରେ ଥାଇ ବର୍ତ୍ତି	। କରେ ଗୁରୁରେ ଦୃଢ଼ ପ୍ରୀତି	।। ୩
୨	ଗୁରୁ ଅନଳ ଦିବାକର	। ଉତ୍ତମ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସୁର	।। ୪

୧ । ବେଦଦୃଷ୍ଟି=ବେଦ ଦୃଷ୍ଟି ଯେଉଁମାନଙ୍କର ।

ସଂଧ୍ୟାସମୟରେ ପ୍ରଭାତେ । ତାଙ୍କୁ ସେବିବ ଶୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେ ।। ୫
ସଂଧ୍ୟାଦ୍ୱୟରେ ହୋଇ ମୌନ । ଜପିବ ବ୍ରହ୍ମ ସନାତନ ।। ୬
୩ ଗୁରୁ ଡାକନ୍ତେ ବଶ ହୋଇ । ବେଦ ପଢିବ ଗୁରୁଠାଇଁ ।। ୭
୪ ବେଦାରମ୍ଭରେ ସେ ପ୍ରାନ୍ତରେ । ଗୁରୁଚରଣ ନମେ ଶିରେ ।। ୮
ମେଖଳା ଅଜିନବସନ । ଯେ ଦଣ୍ଡ[୧] କମଣ୍ଡଳୁ ଆନ ।। ୯
ଯାହାର ଯେ ଅବା ବିହିତ । ଘେନିମ ଯଜ୍ଞ-ଉପବୀତ ।। ୧୦
କେଶସଂସ୍କାର ନ କରିବ । ହସ୍ତରେ କୁଶ ଘେନିଥିବ ।। ୧୧
୫ ସାୟଂ ପ୍ରାତରେ ଭିକ୍ଷା କରେ । ତା ନିବେଦିବ ଗୁରୁଠାରେ ।। ୧୨
୬ ସେ ଗୁରୁ ଯେବେ ଆଜ୍ଞା ଦେବ । ସେ ଅନ୍ନ ଭୋଜନ କରିବ ।। ୧୩
ଆଜ୍ଞା ଅଭାବେ ଉପବାସେ । ରହିବ କେହୁଣି ଦିବସେ ।। ୧୪
ଅଳ୍ପ ଭୋଜନ ସୁଚରିତ । ବିଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ଶ୍ରଦ୍ଧାବନ୍ତ ।। ୧୫
କର୍ମରେ ଦକ୍ଷ ହୋଇଥିବ । ସ୍ତିରୀନିର୍ଜିତ ଯେ ମାନବ ।। ୧୬
ଯେ ଅବା ସ୍ତିରୀଜନ ଆନ । ତହିଁରେ ଯେତେ ପ୍ରୟୋଜନ ।। ୧୭
କରିବ ତେତେ ବ୍ୟବହାର । ବର୍ଜିବ ଅଧିକ ପ୍ରସ୍ତର ।। ୧୮
୭ ଯେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଗୃହହୀନ । ବର୍ଜିବ ନାରୀଗାଥାମାନ ।। ୧୯
ପ୍ରମାଥି ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନ । ହରନ୍ତି ଯତିର ହିଁ ମନ ।। ୨୦
୮ ମର୍ଦ୍ଦନ କେଶପ୍ରସାଧନ । ସ୍ନାନ ଅଭ୍ୟଙ୍ଗ ଆଦିମାନ ।। ୨୧
ସ୍ତିରୀ ଅଟନ୍ତି ଯେ ଗୁରୁର । ଯୁବତି ଯେ ଅବା ଇତର ।। ୨୨
ତାହାଙ୍କ ହସ୍ତେ ଯୁବା ନର । ନ କରାଇବ ଆପଣାର ।। ୨୩
୯ ପ୍ରମଦା ଅଟେ ଅଗ୍ନିନାମ । ପୁରୁଷ ଘୃତକୁମ୍ଭସମ ।। ୨୪
ଦୁହିତାକୁ ହିଁ ଏକାନ୍ତରେ । ଘେନିମ ନାହିଁ ସଙ୍ଗତରେ ।। ୨୫
ଏକାନ୍ତ ସମୟ ଯେ ନୋହି । କେଶବନ୍ଧନ ଆଦି ହୋଇ ।। ୨୬
ଯେ କର୍ମ ତହିଁରୁ ଇତର । କରିବ ସେ କର୍ମ ମାତର ।। ୨୭
୧୦ ନିଜସ୍ୱରୂପସାକ୍ଷାତ୍‌କାରେ । ଯେ ଦେହ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଆଦିରେ ।। ୨୮
ଆଭାସ ହୋଏ ବିଦ୍ୟମାନ । ସେ କଥା କରିଣ କଳ୍ପନ ।। ୨୯
ଏ ଜୀବ ଯେତେ କାଳ ଯାଏ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହୋଇଣ ନ ଥାଏ ।। ୩୦
ଏ ନାରୀ ଏ ଅଟେ ପୁରୁଷ । ଏ ରୂପେ ଯେ ଭେଦ ପ୍ରକାଶ ।। ୩୧
ସେ ତେତେକାଳ ପରିଯନ୍ତେ । ତୁଟି ନ ଥାଇ ତାର ଚିତ୍ତେ ।। ୩୨
ସେ ଭେଦବୁଦ୍ଧିରୁ ତୁରିତ । ଭୋଗ୍ୟତାବୁଦ୍ଧି ହୋଏ ଜାତ ।। ୩୩
୧୧ ଏ ସର୍ବ ଗୃହସ୍ଥ ଲୋକର । ବିହିତ ଯତିର ଆବର ।। ୩୪
୧୨ ଋତୁରେ କରଇ ଗମନ । ଏମନ୍ତ ଯେଉଁ ଗୃହୀ ଜନ ।। ୩୫
ତାହାର ବିକଳ୍ପେ ବିହିତ । ଗୁରୁସେବନ ଯେ ବିଦିତ ।। ୩୬
ଶରୀରକେଶର ସଂସ୍କାର । ଚିତ୍ରଲିଖିତ ସ୍ତ୍ରୀ-ଆକାର ।। ୩୭

୧ । 'ପାଲାଶୋ ଦଣ୍ଡୋ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟ' । (ଶ୍ରୁତିଃ)

ଆମିଷ ମଧୁ ଅଳଂକାର । ମର୍ଦ୍ଦନ ପୁଷ୍ପମାଳା ଆଉ ॥୩୮
ଶରୀରଲେପ ଯେ ଚନ୍ଦନେ । ଛାଡ଼ିବେ ବ୍ରତଧାରୀମାନେ ॥୩୯
୧୩ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ରହିଣ ଗୁରୁର ମନ୍ଦିରେ ॥୪୦
ଶିକ୍ଷାଦି ଯେତେ ଅଙ୍ଗମାନ । ଉପନିଷଦ ଯେତେ ଆନ ॥୪୧
ସେମାନଙ୍କର ସହିତରେ । ନିଜାଧିକାର ଅନୁସାରେ ॥୪୨
ତ୍ରିବେଦ ଅଧ୍ୟୟନ କରି । ତାହାର ଅର୍ଥକୁ ବିଚାରି ॥୪୩
୧୪ ଯେବେ ଶକତ ହୋଇଥାଇ । ଗୁରୁ ଯା' କାମନା କରଇ ॥୪୪
ଗୁରୁଙ୍କୁ ସେ ବର ଦେଇଣ । ତାହାଙ୍କ ଆଜ୍ଞାକୁ ଲଭିଣ ॥୪୫
ଗୃହସ୍ଥ ଆଶ୍ରମ କରଇ । ବନେ ପ୍ରବେଶ ଅବା ହୋଇ ॥୪୬
ସନ୍ନ୍ୟାସ ଦୀକ୍ଷା ଅବା କରେ । ରହେ ବା ଆଦ୍ୟ ଆଶ୍ରମରେ ॥୪୭
୧୫ ଅଗ୍ନିରେ ଗୁରୁରେ ଆତ୍ମାରେ । ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ଠାରେ ॥୪୮
ନିଜ ଆଶ୍ରୟ ଯେତେ ଜୀବ । ତାଙ୍କ ସହିତେ ବାସୁଦେବ ॥୪୯
ପ୍ରବେଶ ହେଲା ପ୍ରାୟ ତହିଁ । ଦେଖିବ ନ ଥିଲେ ହେଁ ସେହି ॥୫୦
୧୬ ଏ ରୂପେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଯେହି । ଯେ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଯତି ଗୃହୀ ॥୫୧
ଏମନ୍ତ ରୂପେ ଆଚରନ୍ତେ । ବିଜ୍ଞେୟ ଯେ ତାହା ଜାଣନ୍ତେ ॥୫୨
ପରମ ବ୍ରହ୍ମ ଯେ ଅଟନ୍ତି । ତାହାଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟେ ଲଭନ୍ତି ॥୫୩
୧୭ ବନସ୍ଥ ଲୋକର ବିହିତ । ନିୟମ ଯେ ମୁନିସମ୍ମତ ॥୫୪
କହିବା ଏବେ ସେମାନଙ୍କୁ । ମୁନି ଆଚରନ୍ତେ ତାହାଙ୍କୁ ॥୫୫
ଏ ଲୋକୁଁ କରଇ ଗମନ । ଯେ ମହର୍ଲୋକ ଋଷିସ୍ଥାନ ॥୫୬
୧୮ କର୍ଷଣବିନୁ ଯେ ନିଷ୍ପନ୍ନ । ଅଶନ କରିବ ସେ ଅନ୍ନ ॥୫୭
କର୍ଷଣବିନୁ ଶସ୍ୟ ଯେହି । ଅକାଳେ ପାଚେ ତା' ନଖାଇ ॥୫୮
ଯେ କଞ୍ଚା ଯେ ପକ୍ୱ ଅଗ୍ନିରେ । ଯେ ପକ୍ୱ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣରେ ॥୫୯
ଏମନ୍ତ ଫଳ ଆଦିମାନ । ତାହା ସେ କରିବ ଭୋଜନ ॥୬୦
୧୯ ଯେ ଚରୁ ପୁରୋଡାଶମାନ । ନିତ୍ୟରେ ହୁଅଇ ବିଧାନ ॥୬୧
ବନଜ ନୀବାର ଆଦିରେ । ସମ୍ପାଦି ତାହା ଶରଧାରେ ॥୬୨
ମିଳିଲେ ନବ ନବ ଅନ୍ନ । ତ୍ୟାଗ କରିବ ପୁରାତନ ॥୬୩
୨୦ ହିମ ପବନ ହୁତାଶନ । ବରଷା ସୂର୍ଯ୍ୟତେଜମାନ ॥୬୪
ସହିବ ସ୍ୱୟେଂ ଏମାନଙ୍କୁ । ରଖିବା ଅର୍ଥେ ଅନଳକୁ ॥୬୫
ଯେ ପର୍ଣ୍ଣଶାଳା ଗିରିଦରୀ । ସେବିବ ତାହା ଗୃହ କରି ॥୬୬
୨୧ ଯେ ଶ୍ମଶ୍ରୁ ରୋମ ନଖ କେଶ । ଶରୀରେ ଯେ ମଳି ପ୍ରକାଶ ॥୬୭
ବଳ୍କଳ ଦଣ୍ଡ ହୁତାଶନ । ଯେ କମଣ୍ଡଳୁ ଯେ ଅଜିନ ॥୬୮
ଏ ଆଦି ପରିଚ୍ଛଦ ପୁଣ । ଧରନ୍ତେ ଜଟିଳ ହୋଇଣ ॥୬୯
୨୨ ବିପିନେ ଦ୍ୱାଦଶ ବରଷ । ମୁନି କରିବ ନିଜ ବାସ ॥୭୦
ଅଥବା ଅଷ୍ଟ ଚାରି ଦୁଇ । ଏକ ବରଷ ରହି ତହିଁ ॥୭୧

	ତପକ୍ଳେଶରୁ ନିଜ ମତି	ଯେମନ୍ତେ ନୁହଇ ବିହତି	॥ ୭୨
୨୩	ଯେବେ ସେ ଆପଣା କ୍ରିୟାରେ	ଜ୍ଞାନ ଅଭ୍ୟାସ ବିଷୟରେ	॥ ୭୩
	ସମର୍ଥ ହୋଇ ନ ପାରଇ	ଜରା ବ୍ୟାଧିରେ ପୀଡ଼ା ପାଇ	॥ ୭୪
	ଯେ ଅନଶନ ଆଦି ବ୍ରତ	ସେମାନ କରିବ ବିହିତ	॥ ୭୫
୨୪	ସେବଇ ଯେଉଁ ଅନଳକୁ	ଆତ୍ମାରେ ଆରୋପି ତାହାକୁ	॥ ୭୬
	ଅହଂ ମମତା ଯେବା ପୁଣ	ତାହାକୁ ସନ୍ନ୍ୟାସ କରିଣ	॥ ୭୭
	ଆକାଶ ଆଦି ହୋଇ ଯେତେ	କାରଣ ଖ୍ୟାତ ଏ ଜଗତେ	॥ ୭୮
	ଯଥାଯୋଗ୍ୟରେ ତହିଁ ନେଇ	ଦେହକୁ ବିଲୀନ କରଇ	॥ ୭୯
୨୫	ଯେ ଦେହଗତ ଛିଦ୍ରମାନ	ଆକାଶେ କରିବ ତା' ଲୀନ	॥ ୮୦
	ନିଃଶ୍ୱାସମାନଙ୍କୁ ବାତରେ	ଦେହଜ ଉଷ୍ମକୁ ତେଜରେ	॥ ୮୧
	ରକତ ଶ୍ଳେଷ୍ମ ଶୁକ୍ରମାନ	ଜଳରେ କରିବ ବିଲୀନ	॥ ୮୨
	ଯେ ଅସ୍ଥି ମାଂସ ଆଦି ହୋଇ	କଠିନ ଅଂଶ ଅବା ତହିଁ	॥ ୮୩
	କ୍ଷିତିରେ ଲୀନ ତା' କରିବ	ଯେ ଯହୁଁ ଜାତ ହୋଇଥିବ	॥ ୮୪
୨୬	ବକ୍ତବ୍ୟ ସହିତେ ବଚନ	ଅଗ୍ନିରେ କରିବ ବିଲୀନ	॥ ୮୫
	ଯେ ଶିଳ୍ପ ଯେବା କର ଦୁଇ	ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କଠାରେ ନ୍ୟାସେ ତାହି	॥ ୮୬
	ପାଦକୁ ଗତିସହିତରେ	ନ୍ୟାସ କରିବ ବିଷ୍ଣୁଠାରେ	॥ ୮୭
	ଶିଶ୍ନକୁ ରତି ସହିତରେ	ନ୍ୟାସିବ ପ୍ରଜାପତିଠାରେ	॥ ୮୮
୨୭	ପାୟୁ ବିସର୍ଗ ଯେବା ଦୁଇ	ମୃତ୍ୟୁରେ ନ୍ୟାସ କରେ ତାହି	॥ ୮୯
	ଏମନ୍ତ ରୂପରେ ଏମାନ	ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରେ ଯଥା ସ୍ଥାନ	॥ ୯୦
	କର୍ଣ୍ଣକୁ ନାଦ ସହିତରେ	ନ୍ୟାସିବ ଦିଗମାନଙ୍କରେ	॥ ୯୧
	ଚର୍ମକୁ ସ୍ପରଶ ସହିତେ	ପବନେ ବିନ୍ୟାସେ ତୁରିତେ	॥ ୯୨
୨୮	ହେ ନୃପ ! ରୂପ ଚକ୍ଷୁଦୁଇ	ଜ୍ୟୋତିରେ ପ୍ରବେଶ କରଇ	॥ ୯୩
	ଜିହ୍ୱାକୁ ବରୁଣ ସଙ୍ଗରେ	ବିନ୍ୟାସ କରଇ ଜଳରେ	॥ ୯୪
	ଗନ୍ଧମାନଙ୍କେ ଯୁତ ହୋଇ	ଯେ କ୍ଷିତି ବିଦିତ ଅଟଇ	॥ ୯୫
	ବେନି ଅଶ୍ୱିନିଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ	ଘ୍ରାଣକୁ ନ୍ୟାସଇ ତହିଁରେ	॥ ୯୬
୨୯	ମନୋରଥଙ୍କ ସଙ୍ଗତରେ	ମନକୁ ଅର୍ପଇ ଚନ୍ଦ୍ରରେ	॥ ୯୭
	ବୋଧ୍ୟମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗତରେ	ବୁଦ୍ଧିକି ଅର୍ପେ ବ୍ରହ୍ମାଠାରେ	॥ ୯୮
	ଅହଂମମତାପୂର୍ବ ଥାଇ	କର୍ମ ଯହିଁରୁ ଜାତ ହୋଇ	॥ ୯୯
	ସେ କର୍ମମାନଙ୍କୁ ରୁଦ୍ରରେ	ଅର୍ପଇ ଅହଂକାର ଦ୍ୱାରେ	॥୧୦୦
	ଚିତ୍ତକୁ ଚେତନା ସହିତେ	ଅର୍ପଇ କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞେ ତୁରିତେ	॥୧୦୧
	ଯେ ଗୁଣମାନେ ହେତୁଭୂତ	ତେଣେ ଯେ ବିକାର ସଂଯୁତ	॥୧୦୨
	ସେ କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞଙ୍କୁ ନିର୍ବିକାର	ବ୍ରହ୍ମରେ ଅର୍ପଇ ସତ୍ୱର	॥୧୦୩
	ବିକାରବନ୍ତ ନିର୍ବିକାରେ	ଲୟ ହୁଅଇ କି ପ୍ରକାରେ	॥୧୦୪
	ମନେ କି ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ରହ	ଉପାଧିଲୟଦ୍ୱାରେ ତାର	॥୧୦୫

ନିର୍ଗୁଣ ବ୍ରହ୍ମରେ ପ୍ରବେଶ	କହିବା ତହିଁର ଉଦ୍ଦେଶ	॥ ୧୦୬
୩୦ ଜଳରେ କ୍ଷିତିକି ମିଶାଇ	ସେ ଜଳ ଜ୍ୟୋତିରେ ଅର୍ପଇ	॥ ୧୦୭
ଜ୍ୟୋତିକି ମିଶାଇ ପବନେ	ପୁଣ ସେ ବାତକୁ ଗଗନେ	॥ ୧୦୮
ଅହଂତତ୍ତ୍ୱରେ ସେ ଆକାଶ	ସେ ଅହଂତତ୍ତ୍ୱ କରେ ନ୍ୟାସ	॥ ୧୦୯
ମହତ୍ତତ୍ତ୍ୱରେ ପୁଣ ନେଇ	ତାହାକୁ ପ୍ରଧାନେ ଅର୍ପଇ	॥ ୧୧୦
ସେ ପ୍ରକୃତିକି ନେଇ ଧୀରେ	ବିନ୍ୟସେ ପରମ ଆତ୍ମାରେ	॥ ୧୧୧
୩୧ ଏ ରୂପେ ସର୍ବୋପାଧି ନାଶ	ହୁଅନ୍ତେ ଯହୁଁ ଅବଶେଷ	॥ ୧୧୨
ସେ କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମଭାବେ	ଜାଣିଣ ସେ ଜ୍ଞାନପ୍ରଭାବେ	॥ ୧୧୩
ଅଦ୍ୱୟ ହୋଏ ତଦନ୍ତରେ	ବିରମେ ଏ ଘୋର ସଂସାରେ	॥ ୧୧୪
ଦଗ୍‌ଧ ହୁଅନ୍ତେ କାଷ୍ଠମାନ	ଅନଳ ଲିଭଇ ଯେସନ	॥ ୧୧୫
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣପାଦପଦ୍ମଧ୍ୟାନେ	ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମନେ	॥ ୧୧୬

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ସପ୍ତମସ୍କନ୍ଧେ ଆଶ୍ରମଧର୍ମୌ
ନାମ ଦ୍ୱାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ତ୍ରୟୋଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ତ୍ରୟୋଦଶେ ଯତେର୍ଧର୍ମଃ ସାଧକସ୍ୟୋଚ୍ୟତେ ମହାନ୍
ଅବଧୂତେତିହାସେନ ସିଦ୍ଧାବସ୍ଥା ଚ ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟତେ ॥ ୧

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୧ ସମର୍ଥ ଯେ ଆତ୍ମବିଦ୍ୟାରେ	ସେ ଧ୍ୟାନ କରି ଏ ରୂପରେ	॥ ୧
ସନ୍ନ୍ୟାସ କରି ଆଚରଣ	ପୃଥିବୀ କରଇ ଭ୍ରମଣ	॥ ୨
ଗ୍ରାମରେ ଏକରାତ୍ର ରହି	ଏ ରୂପେ ବିଧି ଅଟେ ଯେହି	॥ ୩
ଶରୀରମାତ୍ର ଶେଷ ଥାଇ	ଅପେକ୍ଷା କାହାକୁହିଁ ନାହିଁ	॥ ୪
୨ ଯେବେ ଏ ବାସକୁ ଘେନଇଁ	କୌପୀନମାତ୍ର ଆଚ୍ଛାଦଇ	॥ ୫
ବଲ୍‌କଳ ଅଜିନାଦି ଆନ	କରଇ ଅବା ପରିଧାନ	॥ ୬
ଯେବଣ କାଳରେ ବିପତ୍ତି	ହୋଇ ନ ଥାଇ ଉପସ୍ଥିତି	॥ ୭
ଯେ ଦଣ୍ଡ ଆଦି ଯତିଚିହ୍ନ	ତ୍ୟାଗ ନ କରିବ ସେମାନ	॥ ୮
୩ ଆତ୍ମାରେ ବିହାର ଯାହାର	ନ ଥାଇ ଆଶ୍ରୟ ଇତର	॥ ୯
୪ ସମସ୍ତ ଭୂତେ ମିତ୍ରପଣ	ଶ୍ରୀନାରାୟଣପରାୟଣ	॥ ୧୦
ଶାନ୍ତ ଭାବକୁ ଭଜିଥାଇ	ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଚରେ ଏକା ହୋଇ	॥ ୧୧
କାର୍ଯ୍ୟକାରଣୁଁ ଭିନ୍ନ ହୋଇ	ଯେ ଆତ୍ମା ଅବ୍ୟୟ ଅଟଇ	॥ ୧୨
ତହିଁ ଦେଖିବ ଏ ବିଶ୍ୱକୁ	ଯେ ଆତ୍ମା ପରଂବ୍ରହ୍ମ ତାକୁ	॥ ୧୩

ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକାରଣରେ । ଦେଖିବ ନିବିଷ୍ଟ ଚିତ୍ତରେ[୧] ॥ ୧୪
୫ [୨] ସୁଷୁପ୍ତିକାଳେ ତମୋବୃତ । ହୋଇ ଥାଇ ଯେ ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ୱ ॥ ୧୫
ଜାଗ୍ରତ ସ୍ୱପ୍ନେ ପୁଣ ସେହି । ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରକାଶଇ ॥ ୧୬
ଆତ୍ମବିକ୍ଷେପ ତମ ଦୁଇ । ସନ୍ଧିସମୟରେ ନ ଥାଇ ॥ ୧୭
ଏଣୁ ଆତ୍ମାକୁ କରି ଲକ୍ଷ୍ୟ । ତା' ତତ୍ତ୍ୱ ଦେଖନ୍ତେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥ ୧୮
ଯେ ବନ୍ଧ ମୋକ୍ଷ ଅଟେ ଦୁଇ । ଦେଖନ୍ତେ ମାୟାରୂପେ ତାହି ॥ ୧୯
ଆତ୍ମାକୁ ପରଂବ୍ରହ୍ମଭାବେ । ଦେଖଇ ପୁଣ ସର୍ବଠାବେ ॥ ୨୦
୬ ଯେ ଧ୍ରୁବ ମୃତ୍ୟୁ ଏ ଦେହର । ଅଧ୍ରୁବ ଜୀବିତ ଯେ ଆଉ ॥ ୨୧
ତହିଁକି ଆନନ୍ଦ ନ ପାଇ । କାଳପ୍ରତୀକ୍ଷା କରିଥାଇ ॥ ୨୨
ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଜୀବନ ବିନାଶ । ଯେବଣ କାଳରୁ ପ୍ରକାଶ ॥ ୨୩
୭ ଯେ ଶାସ୍ତ୍ର ନୋହେ ଆତ୍ମପର । ଆସକ୍ତି ନ କରେ ତହିଁର ॥ ୨୪
ବିଦ୍ୟାଦି ବୃତ୍ତି ଯେବା ଆନ । ନ କରେ ତା' ଉପଜୀବନ ॥ ୨୫
ବିତଣ୍ଡାଆଦିଯୁତ ହୋଇ । ଯେ ତର୍କ ଦୂରକରେ ତାହି ॥ ୨୬
କେହୁଣି ପକ୍ଷ ନିର୍ବନ୍ଧରେ । ଆଶ୍ରୟ ନ କରେ ଚିତ୍ତରେ ॥ ୨୭
୮ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଲୋଭାଦିରେ । ନ ସଂପାଦିବ ବଳାତ୍‌କାରେ ॥ ୨୮
ବହୁତ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଯେହି । ଅଭ୍ୟାସ ନ କରିବ ତାହି ॥ ୨୯
ଯେ ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ । କରିବ ତାହା ବିସର୍ଜନ[୩] ॥ ୩୦
ଯେ ମଠ ଆଦି ନାନାକାର । କରିବ ନାହିଁ ସେ ବ୍ୟାପାର ॥ ୩୧
୯ ମହାତ୍ମା ଶାନ୍ତ ସମ୍ମତି । ଏମନ୍ତ ଅଟଇ ଯେ ଯତି ॥ ୩୨
ତାହାର ଧର୍ମକୁ କାରଣ । ଆଶ୍ରମ ନୋହେ, ଏ ପ୍ରମାଣ ॥ ୩୩
ଆଶ୍ରୟ କରି ଆଶ୍ରମକୁ । ଚରନ୍ତେ ଯମନିୟମକୁ ॥ ୩୪
ଜ୍ଞାନନିମିତ୍ତେ ଯତ୍ନ କରେ । ଜ୍ଞାନ ଉପନ୍ନ ହେବା ପରେ ॥ ୩୫
ନିୟମେ କୃତ୍ୟ ନାହିଁ ଆନ । ସ୍ୱଭାବୁଁ ଯମ ଉତପନ ॥ ୩୬
ଲିଙ୍ଗଆଦିରେ ସେ କାଳରେ । ପ୍ରୟୋଜନର ଅଭାବରେ ॥ ୩୭
ଲୋକସଂଗ୍ରହଅର୍ଥେ ଧରେ । ଅଥବା ଛାଡ଼େ ତା' ଇଚ୍ଛାରେ ॥ ୩୮
୧୦ ଆଶ୍ରମଚିହ୍ନ ଯେ ବିଦିତ । ସେ ନୋହେ ଯାହାର ବ୍ୟକତ ॥ ୩୯
ଅନୁସଂଧାନ ଯେ ଆତ୍ମାର । ସେ ବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ଥାଇ ଯାର ॥ ୪୦
ପଣ୍ଡିତ ହୋଇଲେହେଁ ଯେହି । ଉନ୍ମତ୍ତ ଶିଶୁ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥ ୪୧
କବି ହେଲେହେଁ ମୂକ ପ୍ରାୟେ । ଆତ୍ମାକୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖାଏ ॥ ୪୨

---

୧ । ଭାବରେ ।
୨ । ନିଦ୍ରାଦୌ ଜାଗରସ୍ୟାନ୍ତେ ଯୋ ଭାବ ଉପଜାୟତେ ।
ତଂ ଭାବଂ ଭାବୟନ୍ନିତ୍ୟଂ ମୁଚ୍ୟତେ ନେତରୋ ଯତିଃ ॥
(ଯୋଗଗ୍ରନ୍ଥେ)
୩ । ବିବର୍ଜନ ।

୧୧ ଏ ଇତିହାସ ପୁରାତନ । କହନ୍ତି ଏ ବିଷୟେ ଜନ ॥୪୩
ଯେ ଅଜଗରବ୍ରତଧର । ସେ ଦତ୍ତାତ୍ରେୟ ମୁନିଙ୍କର ॥୪୪
ପ୍ରହ୍ଲାଦସଙ୍ଗତେ ଅଦ୍ଭୁତ । ଯେଉଁ ସଂବାଦ ହେଲା ଜାତ ॥୪୫
୧୨ ଧୂଳିରେ ଅଟନ୍ତି ଧୂସର । ପ୍ରଦେଶମାନେ ଯେ ଦେହର ॥୪୬
ତେଣେ ଲକ୍ଷିତ ହୋଇ ନାହିଁ । ନିର୍ମଳ ତେଜ ଯାହା ଠାଇଁ ॥୪୭
ଏ ରୂପେ କାବେରୀତଟରେ । ସହ୍ୟପର୍ବତର ସାନୁରେ ॥୪୮
ଧରଣୀପୃଷ୍ଠେ ସୁଖୀ ହୋଇ । ସେ ମହାମୁନି ଥିଲେ ଶୋଇ ॥୪୯
୧୩ ଲୋକମାନଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱମାନ । ଜାଣିମା ଅର୍ଥେ କରି ମନ ॥୫୦
୧୪ ବିଷ୍ଣୁର ପ୍ରିୟ ଯେ ବିଦିତ । ହିରଣ୍ୟକଶିପୁର ସୁତ ॥୫୧
କେତେ ଅମାତ୍ୟଜନମାନେ । ବେଢ଼ି ଅଛନ୍ତି ସନ୍ନିଧାନେ ॥୫୨
ଚରନ୍ତେ ନାନା ଲୋକମାନ । ତାହାଙ୍କୁ କଲେ ଦରଶନ ॥୫୩
କର୍ମରେ ରୂପେ ବଚନରେ । ଲିଙ୍ଗରେ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମାଦିରେ ॥୫୪
ଯାହାଙ୍କୁ ନ ଜାଣନ୍ତି କେହି । ସେହି ଏ ହୋଏ ଅବା ନୋହି ॥୫୫
୧୫ ତାହାଙ୍କ ଚରଣଦ୍ୱୟରେ । ସ୍ପରଶ କରନ୍ତେ ଶିରରେ ॥୫୬
ବନ୍ଦନ କରି ବିଧିମତ । ଅର୍ଚ୍ଚନା କରିଣ ତଦନ୍ତ ॥୫୭
ଦୟିତ ମହାଭାଗବତ । ଜାଣିମା ଅର୍ଥେ କରି ଚିତ୍ତ ॥୫୮
ତାହାଙ୍କୁ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ବାକ୍ୟ ପୁଚ୍ଛିଲେ ହରଷରେ ॥୫୯

ଶ୍ରୀପ୍ରହ୍ଲାଦ ଉବାଚ

୧୬ ଉଦ୍ୟମବନ୍ତ ଲୋକପ୍ରାୟ । ଧରିଛ ପୁଷ୍ଟ ନିଜ କାୟ ॥୬୦
୧୭ ଉଦ୍ୟମବନ୍ତ ଯେଉଁ ଜନ । ତାଙ୍କର ଏ ସଂସାରେ ଧନ ॥୬୧
ଯେ ପୁଣି ଧନବନ୍ତ ନର । ଭୋଗ ସଂଭବେ ତାହାଙ୍କର ॥୬୨
ଭୋଗୀଙ୍କ ଦେହ ପୁଷ୍ଟ ହୋଏ । ଆନ ପ୍ରକାରେ ପୁଣ ନୋହେ ॥୬୩
୧୮ ହେ ବିପ୍ର ! ନିରୁଦ୍ୟମ ହୋଇ । ଭୂମିରେ ତୁମ୍ଭେ ଅଛ ଶୋଇ ॥୬୪
ଏଣୁ ତୁମ୍ଭର ନାହିଁ ଧନ । ଯେଣୁ ହୁଅନ୍ତି ଭୋଗମାନ ॥୬୫
ତୁମ୍ଭେ ଅଭୋଗୀ ତୁମ୍ଭ ଦେହ । ଯହିଁରୁ ପୁଷ୍ଟ ତାହା କହ ॥୬୬
ଆମ୍ଭେ କରିବାକୁ ଶ୍ରବଣ । ଯୋଗ୍ୟ ସେ କଥା ଯେବେ ପୁଣ ॥୬୭
୧୯ ପଣ୍ଡିତ ସମର୍ଥ ଚତୁର । ବିଚିତ୍ର ପ୍ରିୟ କଥା ଯାର ॥୬୮
ତୁମ୍ଭେ ସମସ୍ତଠାରେ ସମ । ଯେ ଲୋକ କରୁଅଛି କର୍ମ ॥୬୯
ତାହା କରନ୍ତେ ବିଲୋକନ । କିଂପାଇଁ କରିଛ ଶୟନ ॥୭୦

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୨୦ ଏମନ୍ତରୂପେ ଦୈତ୍ୟେଶ୍ୱର । ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତେ ତଦନ୍ତର ॥୭୧
ହସନ୍ତେ ମହାମୁନି ତାଙ୍କୁ । କହିଲେ ଏମନ୍ତ ବାକ୍ୟକୁ ॥୭୨
ବଚନାମୃତେ ପ୍ରହ୍ଲାଦର । ବଶ ହୋଇଲା ଚିତ୍ତ ଯାର ॥୭୩

ଶ୍ରୀବ୍ରାହ୍ମଣ ଉବାଚ

୨୧ ହେ ଦୈତ୍ୟଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ତୁ ସଂସାରେ । ସମ୍ମତ ଜ୍ଞାନୀମାନଙ୍କରେ ।। ୭୪
ପ୍ରବୃତ୍ତି ନିବୃତ୍ତି କର୍ମର । ଯେ ଫଳ ଲୋକମାନଙ୍କର ।। ୭୫
ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେ କଥା । ଜାଣିଛୁଁ ନୋହେ ଏ ଅନ୍ୟଥା ।। ୭୬
୨୨ ଯାହା ହୃଦରେ ଅନୁଦିନ । ଅଛନ୍ତି ଦେବ ଭଗବାନ ।। ୭୭
କେବଳ ଭକ୍ତିରେ ଅଜ୍ଞାନ । କରୁଅଛନ୍ତି ସେ ନିଧନ ।। ୭୮
ଅନ୍ଧକାରକୁ ଦିବାକର । ଯେସନେ କରଇ ସଂହାର ।। ୭୯
୨୩ ଏମନ୍ତ ହେଲେହେଁ ରାଜନ । ତୁମ୍ଭେ ଯା' କଲ ପ୍ରଶ୍ନମାନ ।। ୮୦
ସେ ପ୍ରଶ୍ନମାନ ଯଥାଶ୍ରୁତ । କହିବା ତୁମ୍ଭର ଅଗ୍ରତ ।। ୮୧
ଆପଣା ଶୁଦ୍ଧି ଯେ ବାଞ୍ଛଇ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କଥା ସେ କହଇ ।। ୮୨
୨୪ ଭବପ୍ରବାହକୁ ଯେ କରେ । ଯୋଗ୍ୟ କାମରେ ଯେ ନ ପୂରେ ।। ୮୩
୨୫ କର୍ମମାନଙ୍କୁ ସେ ତୃଷ୍ଣାରେ । କରନ୍ତେ ମୁଁ ପୂର୍ବଜନ୍ମରେ ।। ୮୪
ଅଶେଷ ଯୋନିରେ ସେ ପୁଣି । ନିଯୁକ୍ତ କଲା ମୋତେ ଆଣି ।। ୮୫
ମୁଁ କର୍ମମାନଙ୍କେ ଭ୍ରମନ୍ତେ । ସେ ତୃଷ୍ଣାଯଦୃଚ୍ଛାରେ ମୋତେ ।। ୮୬
ହେଲା ଏ ମନୁଷ୍ୟଶରୀର । ଧର୍ମେ ଏ ସାଧନ ସ୍ୱର୍ଗର ।। ୮୭
ଅଧର୍ମେ ଶୂକରାଦିଙ୍କର । ଯୋନିକି ହୁଅଇ ଏ ଦ୍ୱାର ।। ୮୮
ଧର୍ମ ଅଧର୍ମ ମିଶେ ଯେବେ । ନରଦେହର ହେତୁ ତେବେ ।। ୮୯
୨୬ ଏ ଦେହେ ସଂଭବିବ ସୁଖ । ନାଶ ହୋଇବ ନାନାଦୁଃଖ ।। ୯୦
ଏହିନିମିତ୍ତେ ପତ୍ନୀପତି । କର୍ମମାନଙ୍କୁ ଆଚରନ୍ତି ।। ୯୧
ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟଥା ସେ ହୋଇ । ତା' ଦେଖି ନିବର୍ତ୍ତିଲି ମୁହିଁ ।। ୯୨
୨୭ ସୁଖ ସ୍ୱରୂପ ସେ ଜୀବର । ଚେଷ୍ଟାନିବୃତ୍ତି ତନୁ ତାର ।। ୯୩
ସମସ୍ତକ୍ରିୟା ନିବୃତ୍ତିରେ । ପ୍ରକାଶ ହୋଏ ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ ।। ୯୪
ଯେ ଭୋଗ ମନୋରଥୁଁ ଜାତ । ସେମାନେ ଅଟନ୍ତି ଅନିତ୍ୟ ।। ୯୫
ତା' ଦେଖି ନିରୁଦ୍ୟମ ମୁହିଁ । ପ୍ରାରବ୍ଧ କର୍ମକୁ ଭୁଞ୍ଜଇ ।। ୯୬
୨୮ ଏ ରୂପେ ସୁଖରୂପ ହୋଇ । ଆତ୍ମାରେ ସ୍ୱାର୍ଥ ଅଛି ଯେହି ।। ୯୭
ସେ କଥା କରି ବିସ୍ମରଣ । ଯେ ଦ୍ୱୈତ ନ ଥିଲେ ସେ ପୁଣ ।। ୯୮
ଯେ ବା ବିଚିତ୍ର ଭୟଙ୍କର । ଲଭଇ ଏମନ୍ତ ସଂସାର ।। ୯୯
୨୯ ତୃଣଶୈବାଳ ଆଦିମାନ । ଜଳରେ ହୋଏ ଯେ ଉତ୍ପନ୍ନ ।। ୧୦୦
ତେଣେ ଆଚ୍ଛନ୍ନ ଯେଉଁ ନୀର । ତାହାକୁ ଛାଡ଼ି ଅଜ୍ଞ ନର ।। ୧୦୧
ଜଳବୁଦ୍ଧିରେ ମୋହ ହୋଇ । ମୃଗତୃଷ୍ଣାକୁ ଯେହ୍ନେ ଧାଇଁ ।। ୧୦୨
ଆତ୍ମାତ୍ମ ଆନେ ଅର୍ଥଜ୍ଞାନ । କରିବା ଲୋକହିଁ ତେସନ ।। ୧୦୩
୩୦ ଦୈବଅଧୀନ ଦେହାଦିରେ । ଯେ ନିଜସୁଖ ବାଞ୍ଛାକରେ ।। ୧୦୪
ଅଦୃଷ୍ଟହୀନ ହୋଇଥାଇ । ଦୁଃଖନାଶକୁ ହିଁ ବାଞ୍ଛଇ ।। ୧୦୫
ତାହାର କର୍ମମାନ ଯେତେ । ବିଅର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି ସମସ୍ତେ ।। ୧୦୬

୩୧ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକାଦି ଦୁଃଖେ ଯେହି । କେବେହେଁ ମୁକ୍ତ ନୋହି ଥାଇ ॥ ୧୦୭
ମରଣ ନିୟତ ଯାହାର । କି କାର୍ଯ୍ୟ ଅର୍ଥେ କାମେ ତାର ॥ ୧୦୮
ଯେବଣ ଅର୍ଥ କାମ ଦୁଇ । ଅତ୍ୟନ୍ତ କଷ୍ଟରେ ମିଳଇ ॥ ୧୦୯
୩୨ ଆତ୍ମାକୁ ଜିଣି ଯେ ନ ଥାନ୍ତି । ଭୟରେ ନିଦ୍ରା ନ ଲଭନ୍ତି ॥ ୧୧୦
ଆଶଙ୍କାବନ୍ତ ସବୁଠାରେ । ଲୋଭୀ ଅଟନ୍ତି ଯେ ବେଭାରେ ॥ ୧୧୧
ଏମନ୍ତ ଯେଉଁ ଧନୀ ନର । ଦେଖୁଛି କ୍ଳେଶ ତାହାଙ୍କର ॥ ୧୧୨
୩୩ ଯେ ରାଜା, ଚୌର, ଶତ୍ରୁଜନ । ସ୍ୱଜନ, ପଶୁପକ୍ଷୀମାନ ॥ ୧୧୩
ଯେ ଅର୍ଥୀ, କାଳ ଯେହୁ ତହୁଁ । ଭୋଗରୁ, ଆପଣା ଠାଉହୁଁ ॥ ୧୧୪
ଭୟ ନିତ୍ୟରେ ତାହାଙ୍କର । ଯେ ପ୍ରାଣ-ବିତ୍ତବନ୍ତ ନର ॥ ୧୧୫
୩୪ ଯେ ଶୋକ ମୋହ ଭୟ ତିନି । କ୍ରୋଧ କ୍ଲୀବତା ରାଗ ଘେନି ॥ ୧୧୬
ଶ୍ରମାଦି ଯେ ଅବା ଇତର । ଯେ ମୂଳ ଅଟେ ଏହାଙ୍କର ॥ ୧୧୭
ସେ ବିତ୍ତ ପ୍ରାଣେ ବୁଧ ଜନ । ସ୍ପୃହାକୁ କରଇ ବର୍ଜନ ॥ ୧୧୮
୩୫ ମଧୁମକ୍ଷିକା ଅଜଗର । ଲୋକେ ଆମ୍ଭର ଗୁରୁବର ॥ ୧୧୯
ଯାହା ଶିକ୍ଷାରୁ ଆମ୍ଭେ ତୋଷ । ଲଭିଲୁଁ ବୈରାଗ୍ୟ ବିଶେଷ ॥ ୧୨୦
୩୬ ବୈରାଗ୍ୟ ସମସ୍ତ କାମରୁ । ଶିଖିଲି ମଧୁବ୍ରତଠାରୁ ॥ ୧୨୧
କଷ୍ଟେ ଯା' ଲଭିଥାଇ ବିତ୍ତ । ବିତ୍ତପତିକି କରି ହତ ॥ ୧୨୨
ତା' ଅନ୍ୟ ଲୋକ ନିଏ ହରି । ମଧୁହା ମଧୁପ୍ରାୟ କରି ॥ ୧୨୩
୩୭ ଯଦୃଚ୍ଛାରୂପେ ଯେଉଁ ବିତ୍ତ । ହୁଅଇ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ॥ ୧୨୪
[1]ତେଣେ ସନ୍ତୋଷ ମୋର ମନ । ଛାଡ଼ିଛି ଆନ ଚେଷ୍ଟାମାନ ॥ ୧୨୫
ଯେବେ କିଛି ହିଁ ନ ମିଳଇ । ବହୁତ ଦିନ ମୁଁ ଶୁଅଇ ॥ ୧୨୬
ଧଇର୍ଯ୍ୟବନ୍ତ ମୁଁ ଅଟଇ । ମହାଉରଗପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥ ୧୨୭
୩୮ ଅଳପ ଅନ୍ନ ଭୁଞ୍ଜେ କାହିଁ । ବହୁତ କେଉଁ କେଉଁ ଠାଇଁ ॥ ୧୨୮
୩୯ ଉତ୍ତମ ଅନ୍ନ କାହିଁ ମିଳେ । ଅସ୍ୱାଦୁ ଅନ୍ନ କେଉଁ ସ୍ଥଳେ ॥ ୧୨୯
କାହିଁ ବହୁତଗୁଣଯୁତ । କାହିଁରେ ଗୁଣବିବର୍ଜିତ ॥ ୧୩୦
ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ମିଳେ ଅନ୍ନ କାହିଁ । ମାନବର୍ଜିତ କେଉଁ ଠାଇଁ ॥ ୧୩୧
ଭୁଞ୍ଜଇ ଭୁଞ୍ଜି କେଉଁଠାରେ । ଦିବାରାତ୍ରରେ ଯଦୃଚ୍ଛାରେ ॥ ୧୩୨
୪୦ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦୁକୂଳ ଚର୍ମ ଚୀର[2] । ବଲ୍‌କଳ ଅଥବା ଇତର ॥ ୧୩୩
ମିଳଇ ଯେ ତାହା ପିନ୍ଧଇଁ । ଅଦୃଷ୍ଟ ଭୁଞ୍ଜି ତୋଷେ ଥାଇଁ ॥ ୧୩୪
୪୧ କେଉଁ ଠାବରେ ପୃଥିବୀରେ । ଶୁଅଇଁ ତୃଣରେ ପତ୍ରରେ ॥ ୧୩୫
ପାଷାଣେ ଭସ୍ମରେ ଶୁଅଇଁ । ଜଗତୀପରେ ଅବା କାହିଁ ॥ ୧୩୬
ପର୍ଯ୍ୟଙ୍କେ ଉତ୍ତମ ବସ୍ତ୍ରରେ । ଶୁଅଇଁ ପରର ଇଚ୍ଛାରେ ॥ ୧୩୭

---

୧ । ଅନଶ୍ନତୋ ବଳଂ କାନ୍ତିସ୍ତୁଷ୍ଟିଃ ପୁଷ୍ଟି ବିବର୍ଦ୍ଧନଂ ।
ଅନୁଗ୍ରହାଦ୍ ଭଗବତୋ ନ ମେ ରିଷ୍ୟନ୍ତି କର୍ହିଚିତ୍ ॥ (ସ୍ୱାମୀ)
୨ । ଚୀର=ଜୀର୍ଣ୍ଣବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ ।

୪୨	ସ୍ନାନ କରିଣ କେଉଁ ଠାଇଁ	ଚନ୍ଦନଲିପ୍ତ-ଅଙ୍ଗ ହୋଇ	॥ ୧୩୮
	ଉତ୍ତମ ବସ୍ତ୍ରରେ ଶୋଭିତ	ମାଳାରେ ହୋଇଣ ମଣ୍ଡିତ	॥ ୧୩୯
	ରଥରେ ହସ୍ତୀରେ ଅଶ୍ୱରେ	ଭ୍ରମଣ କରେଁ କେଉଁଠାରେ	॥ ୧୪୦
	ହେ ପ୍ରଭୋ ! ବିବସନ ହୋଇ	ଚରଇଁ ଗ୍ରହପ୍ରାୟ କାହିଁ	॥ ୧୪୧
୪୩	ସ୍ୱଭାବବିଷମ ଯେ ଜନ	ତାକୁ ନ କରଇଁ ନିନ୍ଦନ	॥ ୧୪୨
	ସ୍ତୁତି ହିଁ ନ କରଇଁ ତାକୁ	ବାଞ୍ଛନ୍ତେ ତାହାଙ୍କ ଶ୍ରେୟକୁ	॥ ୧୪୩
	ଏକାତ୍ମ ଭାବ କୃଷ୍ଣ [1]ଠାର	ଚିନ୍ତା କରନ୍ତେ ତାହାଙ୍କର [2]	॥ ୧୪୪
୪୪	ଯେ ଭେଦ ଘେନେ ମନୋବୃତ୍ତି	ତାହାର ନାମ ଅଟେ ଚିତ୍ତି	॥ ୧୪୫
	ତହିଁ ବିକଳ୍ପ କରେ ଲୀନ	ଅର୍ଥବିଭ୍ରମ ଯେଉଁ ମନ	॥ ୧୪୬
	ତହିଁ ଚିତ୍ତକୁ ଲୀନ କରେ	ତାକୁ ବୈକାରିକାହଂକାରେ	॥ ୧୪୭
	ସେ ଅହଂକାରକୁ ମାୟାରେ	ମିଶାଇ ମହତ୍ ତତ୍ତ୍ୱ ଦ୍ୱାରେ	॥ ୧୪୮
୪୫	ସେ ମାୟା ଆତ୍ମାନୁଭବରେ	ବିଲୀନ କରଇ କ୍ରମରେ	॥ ୧୪୯
	ସତ୍ୟକୁ ଯେ ମୁନି ଦେଖଇ	ତଦନନ୍ତରେ ପୁଣ ସେହି	॥ ୧୫୦
	ଆତ୍ମାରେ ସ୍ୱାନୁଭାବେ ଥାଇ	ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ହୋଇ ବିରମଇ	॥ ୧୫୧
୪୬	ଲୋକରୁ ଶାସ୍ତ୍ରରୁ ବାହାର	ଯେ ଅଟେ ଚରିତ ମୋହର	॥ ୧୫୨
	ଗୁପ୍ତ ହେଲେହେଁ ତୋତେ ତାହି	ବର୍ଣ୍ଣିଲି ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ ତୁହି	॥ ୧୫୩

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୪୭	ପରମହଂସମାନଙ୍କର	ଯେ ଧର୍ମ ତା' ଅସୁରେଶ୍ୱର	॥ ୧୫୪
	ମୁନିଙ୍କ ଠାବରୁ ଶୁଣିଣ	ସଂତୋଷେ ତାହାଙ୍କୁ ପୂଜିଣ	॥ ୧୫୫
	କରି ଆମନ୍ତ୍ରଣ ତାହାଙ୍କୁ	ଚଳିଲେ ଆପଣା ଗୃହକୁ	॥ ୧୫୬
	କୃଷ୍ଣଚରଣେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ	ସପ୍ତମ ସ୍କନ୍ଧ ଭାଷାଗୀତ	॥ ୧୫୭
	ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଣେ	ସଂତୋଷ ସାଧୁଜନ ତେଣେ	॥ ୧୫୮

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ସପ୍ତମସ୍କନ୍ଧେ ଯତିଧର୍ମୋ
ନାମ ତ୍ରୟୋଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

---

୧ । ବିଷ୍ଣୁ । ୨ । ଏହାଙ୍କର ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶେ ଗୃହସ୍ଥସ୍ୟ ପରମୋ ଧର୍ମ ଈର୍ଯ୍ୟତେ ।
ଦେଶକାଳାଦିଭେଦେନ ପୁନଃଶ୍ରେୟୋବିଶେଷକୃତ୍ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଯୁଧିଷ୍ଠିର ଉବାଚ

୧ ହେ ମୁନି ! ମୋର ପ୍ରାୟ ହୋଇ । ଗୃହ ଆରୂଢ଼ମତି[୧] ଯେହି ॥ ୧
ସେ ଗୃହୀ ଜନ ଯେ ବିଧିରେ । ଏ ମାର୍ଗ ଲଭଇ ବେଗରେ ॥ ୨
ସେ କଥା କହ ମୋ' ଅଗ୍ରତ । ତେଣେ ଲାଳସ ମୋର ଚିତ୍ତ ॥ ୩

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

*୧ କରନ୍ତେ ଲୋକମାନଙ୍କର । ଅନୁଗ୍ରହକୁ ନିରନ୍ତର ॥ ୪
ହେ ମହାଭାଗ ! ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯେହି । ସେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚ୍ଚରିଲୁ ତୁହି ॥ ୫
ସେ କଥା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ତତ୍ତ୍ୱରେ । କହିବି, ଯେବଣ କର୍ମରେ ॥ ୬
ନିଷ୍କର୍ମ ଭାବ ଯେ ଅଟଇ । ତତ୍କାଳ ସିଦ୍ଧ ସେ ହୁଅଇ ॥ ୭
୨ ଗୃହରେ ଥାଇ ହେ ରାଜନ ! । ଯେ ଯଥୋଚିତ କର୍ମମାନ ॥ ୮
କରନ୍ତେ ସେମାନ ସାକ୍ଷାତ । କରିବ କୃଷ୍ଣରେ ଅର୍ପିତ ॥ ୯
ଯେ ଅବା ମହାମୁନିମାନ । ତାଙ୍କୁ କରିବ ଉପାସନ ॥ ୧୦
୩ ଶୁଣନ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁର ସନ୍ତତ । ଯେ ଅବତାରକଥାମୃତ ॥ ୧୧
ଯଥାକାଳରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାଯୁତ । ଶାନ୍ତ ଜନରେ ହେବ ବୃତ ॥ ୧୨
୪ ସାଧୁଙ୍କ ସଙ୍ଗରୁ କ୍ରମରେ । ସ୍ୱଦାର ପୁତ୍ର ଆଦିଠାରେ ॥ ୧୩
ଯେ ସଙ୍ଗ ତାହାକୁ ଛାଡ଼ଇ । ବିଚ୍ଛେଦ ହୋନ୍ତି ସ୍ୱୟେଂ ସେହି ॥ ୧୪
ଯେବଣ ପୁତ୍ର ଆଦି ଜନ । ସ୍ୱପ୍ନେ କରଇ ଦରଶନ ॥ ୧୫
ତାହାଙ୍କ ସଙ୍ଗକୁ ଯେସନେ । ଛାଡ଼ଇ ନିଦ୍ରାର ବିହୀନେ ॥ ୧୬
୫ ଦେହେ ଗୃହରେ ଅର୍ଥ ଯେତେ । ଭଜନ୍ତେ ବୁଧ ଜନ ତେତେ ॥ ୧୭
ଅନ୍ତରେ ଅସକ୍ତ ଅଟଇ । ବାହ୍ୟରେ ସକ୍ତପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥ ୧୮
ପୁରୁଷକୃତ୍ୟ ଯେ ବା ପୁଣ । ନୃଲୋକେ କରିବ ଅର୍ପଣ ॥ ୧୯
୬ ଯେ ଜ୍ଞାତି ମାତା ପିତା ସୁତ । ଅପରେ ଯେ ବା ମିତ୍ର ଭ୍ରାତ ॥ ୨୦
ବୋଲନ୍ତି ଯାହା ଯାହା ସେହି । ସ୍ୱୀକାର କରେ ତାହି ତାହି ॥ ୨୧
କେବଳ ମମତା ତହିଁରେ । କରି ନ ଥିବ ପ୍ରଯତ୍ନରେ ॥ ୨୨
୭ ବୃଷ୍ଟି ଆଦିରୁ ଉତପନ । ଯେ ଧାନ୍ୟଆଦି ଶସ୍ୟମାନ ॥ ୨୩

---

୧ । ଗୃହବିମୂଢ଼ମତି । ('ଗୃହମୂଢ଼ଧୀଃ' ଇତି ପାଠେ) ।

* "ସାଧୁ ପୃଷ୍ଟଂ ମହାଭାଗ ଲୋକାନାମନୁଗୃହ୍ଣତା ।
ତତ୍ତ୍ୱେନ ତଦହଂ ବକ୍ଷ୍ୟେ ନୈଷ୍କର୍ମ୍ୟଂ ଯେନ କର୍ମଣା ॥"
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଖାଡ଼ଙ୍ଗାଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ପୋଥିରେ ଉକ୍ତ ଶ୍ଳୋକ ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ ।

	ବିବର ଆଦିରୁ ପ୍ରାପତ	ନିଧାନ ଆଦି ଯେ ବା ବିତ୍ତ	।। ୨୪
	ମିଳଇ ଯେବା ଅକସ୍ମାତ	ଯେ ସ୍ୱତ ବିଷ୍ଣୁରେ ନିର୍ମିତ[୧]	।। ୨୫
	କରନ୍ତେ ଉପଯୋଗ ତାହି	ଏ ସର୍ବ କର୍ମାଦି କରଇ	।। ୨୬
୮	ଯେତେକେ ପୂରଇ ଜଠର	ତେତେକେ ସ୍ୱତ୍ୱ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର	।। ୨୭
	ଯେ ଅଧିକକୁ ଅଭିମାନ	କରେ ସେ ଦଣ୍ଡଯୋଗ୍ୟ ସ୍ତେନ	।। ୨୮
୯	ଖର ମର୍କଟ ଉଷ୍ଟ୍ର ମୃଗ	ମକ୍ଷିକା ସର୍ପ ଆଖୁ[୨] ଖଗ	।। ୨୯
	ଏହାଙ୍କୁ ନିଜ ପୁତ୍ରପ୍ରାୟ	ଦେଖିବ ହୋଇଣ ସଦୟ	।। ୩୦
	ସେ ପୁତ୍ରତୁଲେ କି ଅନ୍ତର	ଅଛି ଏ ଖର ଆଦିଙ୍କର	।। ୩୧
୧୦	ଅତିକଷ୍ଟରେ ଗୃହୀ ଜନ	ତ୍ରିବର୍ଗ ନ କରେ ସେବନ	।। ୩୨
	ଯେ ଦେଶ କାଳ ଅଟେ ଦୁଇ	ତାକୁ ଲଙ୍ଘନ ନ କରଇ	।।୩୩
	ଦଇବ ଯେତେ ଦେଇଥାଇ	ତେତେକ ମାତ୍ର ସେ ଭଜଇ	।।୩୪
୧୧	ଚଣ୍ଡାଳ କୁକ୍‌କୁର ପତିତେ	ଏ ଆଦି ହୋଇ ଜନ୍ତୁ ଯେତେ	।।୩୫
	ଯଥାଯୋଗ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ	ବାଣ୍ଟିବ ଭୋଗ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ	।।୩୬
	ମୋହର ବୋଲି ପ୍ରଣୀଙ୍କର	ଯହିଁରେ ଆଗ୍ରହ ଅପାର	।।୩୭
	ସେ ଏକ ଆପଣା ଭାର୍ଯ୍ୟାହି	ଅତିଥିସେବା କରୁଥାଇ	।।୩୮
	ଆପଣା ସେବା ତେଣୁ ଯେବେ	ତୁଟେ, ନ କରେ ତାପ ତେବେ	।। ୩୯
୧୨	ଯା’ ଅର୍ଥେ ପ୍ରାଣକୁ ଛାଡ଼ଇ	ପିତାକୁ ଗୁରୁକୁ ମାରଇ	।। ୪୦
	ସେ ସ୍ତିରୀଠାରେ ନିଜ ଭାବ	ଯେ ଥାଇ, ତାକୁ ଯେ ଛାଡ଼ିବ	।। ୪୧
	ଅଜିତ ହେଲେହେଁ ଅଚ୍ୟୁତ	ହୁଅନ୍ତି ସେ ଲୋକରେ ଜିତ	।। ୪୨
୧୩	କୃମି ପୁରୀଷ ଭସ୍ମ ହୋଇ	ନିଷ୍ଠା ଯାହାର ଅନ୍ତେ ରହି	।।୪୩
	ଏ ତୁଚ୍ଛ କଳେବର କାହିଁ	ତାହାର ରତିଅର୍ଥେ ଯେହି	।। ୪୪
	ସେ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଅଛି ବା କାହିଁରେ	ଯେ ପୁଣ ନିଜ ମହିମାରେ	।। ୪୫
	ଆକାଶକୁ ହିଁ ଆଚ୍ଛାଦଇ	ଏମନ୍ତ ଆତ୍ମା ଅଛି କାହିଁ	।। ୪୬
୧୪	ଦଇବେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଇ	ପଞ୍ଚଯଜ୍ଞରୁ[୩] ଯେ ବଳଇ	।। ୪୭
	ନିଜ ବୃତ୍ତିକି ସେ ଅନ୍ନରେ	କଳ୍ପିବ ମନସଂତୋଷରେ	।। ୪୮
	ହେ ନୃପ ! ଶେଷ ଅନ୍ନ ଯେହି	ଛାଡ଼ନ୍ତେ ସ୍ୱତ୍ୱ ପୁଣ ତହିଁ	।। ୪୯
	ନିବୃତ୍ତ[୪] ଲୋକମାନଙ୍କର	ମାର୍ଗକୁ ଲଭେ ପ୍ରାଜ୍ଞ ନର	।। ୫୦
୧୫	ନିଜ ବୃତ୍ତିରେ ଯେଉଁ ବିତ୍ତ	ହୁଅଇ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ	।। ୫୧
	ତେଣେ ପୂଜିବ ପ୍ରତିଦିନ	ଯେ ପଞ୍ଚଯଜ୍ଞଦେବମାନ	।। ୫୨
	ଏ ରୂପେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କରି	ପୂଜନ୍ତେ ପୂଜେ ନିଷ୍ଠେ ହରି	।।୫୩
୧୬	ଆପଣା ଅଧିକାର ଆଦି	ଯେବେ ହୋଇବ ପୁଣ ସିଦ୍ଧି	।। ୫୪

---

୧ । ଅର୍ପିତ　୨ । ଆଖୁ=ମୂଷା ।
୩ । ପଞ୍ଚଯଜ୍ଞ=ବ୍ରହ୍ମଯଜ୍ଞ, ନୃଯଜ୍ଞ, ଦୈବଯଜ୍ଞ, ପିତୃଯଜ୍ଞ ଓ ଭୂତଯଜ୍ଞ ।
୪ । ନିବୃତ୍ତ=ପରମହଂସ ।

ଯଜ୍ଞସଂପଦ ଯେ ସକଳେ । ମିଳନ୍ତି ସେ ବା ଯେଉଁ କାଳେ ॥ ୫୫
ବେଦବିଧିରେ ଯେବେ ସେହି । ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରାଦି କରେ ତହିଁ ॥ ୫୬
୧୭ ସକଳ ଯଜ୍ଞକୁ ଭୋଜନ । କରନ୍ତି ଯେଉଁ ଭଗବାନ ॥ ୫୭
ସେ ବିପ୍ରମୁଖେ ଦେଲେ ଅନ୍ନ । ହୁଅନ୍ତି ଯେମନ୍ତ ପୂଜନ ॥ ୫୮
ଅଗ୍ନିମୁଖରେ ଦେଲେ ଘୃତ । ସେ ରୂପେ ନୁହନ୍ତି ପୂଜିତ ॥ ୫୯
୧୮ ସେ ଘେନି ଯେ ଅବା ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଯେ ପଞ୍ଚଯଜ୍ଞ-ଦେବ ପୁଣ ॥ ୬୦
ମନୁଷ୍ୟ ଆଦି ଯେ ଇତର । କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞରୂପେ ତାଙ୍କ ଠାର ॥ ୬୧
ଯେ ବର୍ତ୍ତିଛନ୍ତି ଅଧୋକ୍ଷଜ । ସେ ସେହି କାମେ ତାଙ୍କୁ ପୂଜ ॥ ୬୨
ବ୍ରାହ୍ମଣପୂଜାଅନନ୍ତର । ପୂଜା କରିବ ଆନ ନର ॥ ୬୩
୧୯ ଭାଦ୍ରବ ମାସରେ[୧] ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଅପରପକ୍ଷ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ପୁଣ ॥ ୬୪
କରିବ ପିତାମାତାଙ୍କର । ଯଥାବିଭବ ଥିବ ତାର ॥ ୬୫
ଯେବେ ବିଭବବନ୍ତ ହେବ । ତା' ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ କରିବ ॥ ୬୬
୨୦ ବ୍ୟତୀପାତରେ ବିଷୁବରେ । ଅୟନେ ଦିବସକ୍ଷୟରେ ॥ ୬୭
ଚନ୍ଦ୍ର-ଆଦିତ୍ୟଗ୍ରହଣରେ । ଶ୍ରବଣା ଦ୍ୱାଦଶୀ ତିଥିରେ ॥ ୬୮
୨୧ ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟାରେ । କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ନବମୀରେ ॥ ୬୯
ହେମନ୍ତ ଶିଶିର ଋତୁରେ । ବିହିତ ଚାରି ଅଷ୍ଟକାରେ ॥ ୭୦
୨୨ ମାଘ ଶୁକଳ ସପ୍ତମୀରେ । ମଘାସଂଯୁତ ପୌର୍ଣ୍ଣମୀରେ ॥ ୭୧
ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କଳା କଳାହୀନ । ଚନ୍ଦ୍ରମା ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଦିନ ॥ ୭୨
[୨]ମାସପବୃତ୍ତିକି ନିମିତ୍ତ । ନକ୍ଷତ୍ରମାନେ ଯହିଁ ସ୍ଥିତ ॥ ୭୩
୨୩ ଶ୍ରବଣା ଅନୁରାଧା ଦୁଇ । ଦ୍ୱାଦଶୀ ଦିନ ଯେବେ ହୋଇ ॥ ୭୪
ତିନି ଉତ୍ତରା[୩] ସେ ତିଥିରେ । ଏକାଦଶୀ ବା ସେ ତିନିରେ ॥ ୭୫
ଜନମନକ୍ଷତ୍ର ଶ୍ରବଣ- । ନକ୍ଷତ୍ରଯୋଗ ଦିନ ପୁଣ ॥ ୭୬
ଏ ତିଥିମାନଙ୍କ ଯୋଗରେ । ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବ ପ୍ରଯତ୍ନରେ ॥ ୭୭
୨୪ ଶ୍ରେୟର କାଳ ଏ ଅଟନ୍ତି । ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଶ୍ରେୟକୁ ବଢ଼ାନ୍ତି ॥ ୭୮
ପ୍ରାଣୀ ଏ ତିଥିମାନଙ୍କରେ । ଶ୍ରେୟ କରଇ ସର୍ବାତ୍ମାରେ ॥ ୭୯
ତେବେ ସଫଳ ଭାବ ତାର । ହୁଅଇ ନିଜ ଆୟୁଷର ॥ ୮୦
୨୫ ଏଥିରେ ସ୍ନାନ ହୋମ ତପ । ଦେବବ୍ରାହ୍ମଣପୂଜା ଜପ ॥ ୮୧
ପିତୃ-ଦେବତା-ଭୂତ-ନରେ । ଯେ ଦତ୍ତ ସେ ଫଳ ନ ସରେ ॥ ୮୨
୨୬ ପୁଂସବନକୁ ଆଦି ହୋଇ । ଭାର୍ଯ୍ୟାସଂସ୍କାରକାଳ ଯେହି ॥ ୮୩
ଜାତକର୍ମାଦି ଯେ ପୁତ୍ରର । ଯଜ୍ଞଦୀକ୍ଷାଦି ଆପଣାର ॥ ୮୪

---
୧ । ପଦରେ ।
୨ । ପୁଷ୍ୟଯୁକ୍ତା ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ ପୌଷୀ ମାସେ ତୁ ଯତ୍ର ସା ।
ନାମ୍ନା ସ ପୌଷୋ ମାଘାଦ୍ୟାଶ୍ଚୈବମେକାଦଶାପରେ ॥ (ତ୍ରିକାଣ୍ଡ)
୩ । ଉତ୍ତରା—ଆଷାଢ଼ା, ଫାଲ୍‌ଗୁନୀ, ଭାଦ୍ରପଦା ।

ଯେ ବା ପ୍ରେତର ଦହନାଦି । ପିତାର ମୃତାହ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥ ୮୫
ହେ ନୃପ ! ଏଥୁଁ ଯେବା ଆନ । ହୁଅଇ ଅଭ୍ୟୁଦୟଦିନ ॥ ୮୬
ତହିଁରେ ଶ୍ରେୟକଥାମାନ । ଯତ୍ନରେ କରିବ ବିଧାନ ॥ ୮୭
୨୭ ଏବେ କହିବା ଦେଶମାନ । ଯେ ଧର୍ମ ଆଦି ଶ୍ରେୟସ୍ଥାନ ॥ ୮୮
୨୮ ଏ ସର୍ବ ଚରାଚର ଯହିଁ । ସେ ବିଷ୍ଣୁରୂପ ଯେ ଅଟଇ ॥ ୮୯
ଏମନ୍ତ ସତପାତ୍ର ଜନ । ଯହିଁରେ ହୋଏ ବିଦ୍ୟମାନ ॥ ୯୦
ତପସ୍ୟା ବିଦ୍ୟାଦୟାଯୁତ । ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଳ ଯହିଁ ସ୍ଥିତ ॥ ୯୧
୨୯ ବିଷ୍ଣୁପ୍ରତିମା ଯହିଁ ଯହିଁ । ମଙ୍ଗଳସ୍ଥାନ ଦେଶ ସେହି ॥ ୯୨
୩୦ ତହିଁରେ ପୁରାଣପ୍ରସିଦ୍ଧି । ଅଛନ୍ତି ଗଙ୍ଗାଆଦି ନଦୀ ॥ ୯୩
ପୁଷ୍କର ଆଦି ନାନା ସରେ । ଅଛନ୍ତି ଯେବଣ ଦେଶରେ ॥ ୯୪
ଉତ୍ତମ ଲୋକରେ ଆଶ୍ରିତ । କ୍ଷେତ୍ରମାନେ ହେଁ ଯହିଁ ସ୍ଥିତ ॥ ୯୫
ଯେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଗୟ ଶିର । ପ୍ରୟାଗ ପୁଲହମନ୍ଦିର ॥ ୯୬
୩୧ ନୈମିଷ ସେତୁ ଫାଲଗୁନ । ପ୍ରଭାସ କୁଶସ୍ଥଳୀ ଆନ ॥ ୯୭
୩୨ ଯେ ବାରାଣସୀ ମଧୁପୁର । ଯେ ପମ୍ପା ନାମ ବିନ୍ଦୁସର ॥ ୯୮
ଯେ ନାରାୟଣଙ୍କ ଆଶ୍ରମ । ଯହିଁରେ ଥିଲେ ସୀତା ରାମ ॥ ୯୯
ଏ ଆଦି ଯେ ଆଶ୍ରମସିଦ୍ଧି । ଯେ ବା ମହେନ୍ଦ୍ର ମଳୟାଦି ॥ ୧୦୦
ସମସ୍ତ କୁଳାଚଳମାନ । ବର୍ତ୍ତି ଅଛନ୍ତି ହେ ରାଜନ ॥ ୧୦୧
୩୩ ଏ ଦେଶମାନେ ପୁଣ୍ୟତମ । ଯେବଣ ଜନ ଶ୍ରେୟସ୍କାମ ॥ ୧୦୨
ଏ ଦେଶମାନଙ୍କୁ ସେ ଜନ । ସେବା କରିବ ଅନୁଦିନ ॥ ୧୦୩
ଏଥିରେ ଧର୍ମ ଆଚରଣ । କରନ୍ତେ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ପୁଣ ॥ ୧୦୪
ସହସ୍ର ଅଧିକ ଯେ ହୋଇ । ସେ ଫଳ ଉଦୟ ହୁଅଇ ॥ ୧୦୫
୩୪ ପାତ୍ରଙ୍କ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯେ ଅଟନ୍ତି । ପାତ୍ରହିଁ ଏଥି କହିଛନ୍ତି ॥ ୧୦୬
ହେ ମହୀପତି ! ଚରାଚର । ଅଟଇ ଯାହାର ଶରୀର ॥ ୧୦୭
ନିଶ୍ଚୟ ହୋଇ ସେ ଅଚ୍ୟୁତ । ପାତ୍ରରୂପରେ ନିରୂପିତ ॥ ୧୦୮
୩୫ ହେ ନୃପ ! ଦେବ, ଋଷିମାନେ । ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ରାଦି[1] ଯେବା ଆନେ ॥ ୧୦୯
ସିଦ୍ଧ ସେ ତପରେ ଯୋଗରେ । ଥାଆନ୍ତେ ତୁମ୍ଭର ଯଜ୍ଞରେ ॥ ୧୧୦
ଯେଣୁ ପାତ୍ରଭାବେ ଅଚ୍ୟୁତ । ଅଗ୍ରପୂଜାରେ ହେଲେ ମତ ॥ ୧୧୧
୩୬ ଅଣ୍ଡକୋଷ ଦ୍ରୁମ ମହତ । ଜୀବରାଶିରେ ଏ ପୂରିତ ॥ ୧୧୨
ମୂଳଭାବରୁ ସେ ବୃକ୍ଷର । ଯେ ପୂଜା ଅଟେ ଅଚ୍ୟୁତର ॥ ୧୧୩
ତୃପ୍ତିକାରଣ ସେ ଆତ୍ମାର । ବିଶେଷେ ସର୍ବ ଜୀବଙ୍କର ॥ ୧୧୪
୩୭ ତିର୍ଯ୍ୟକ ଋଷି ଦେବ ନର । ଏମନ୍ତ ରୂପେ ନାନା ପୁର ॥ ୧୧୫
ଏ ହରି କରିଣ ନିର୍ମାଣ । ସେ ପୁରମାନଙ୍କରେ ପୁଣ ॥ ୧୧୬
ଜୀବ ରୂପରେ ଶୋଇଛନ୍ତି । ସେ ଘେନି ପୁରୁଷ ବୋଲାନ୍ତି ॥ ୧୧୭

୧ । ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ରାଦି=ସନକାଦି ।

୩୮ ସେ ପୁରମାନଙ୍କରେ ହରି । ତାରତମ୍ୟରେ ଛନ୍ତି ପୂରି ॥ ୧୧୮
ହେ ନୃପ ! ସେ ଘେନି ପୁରୁଷ । ପାତ୍ରରୂପରେ ପରକାଶ ॥ ୧୧୯
ଜ୍ଞାନାଂଶ ଯେତେ ଯେତେ ହୋଇ । ପ୍ରକାଶ ହୋଏ ଯହିଁ ଯହିଁ ॥ ୧୨୦
ସେ ଲୋକ[୧] ସେ ସେହି ରୂପରେ । ବିଦିତ ପାତ୍ରସ୍ୱରୂପରେ ॥ ୧୨୧
୩୯ ଯେ ପରସ୍ପରେ ଅସମ୍ମାନ । ତହିଁ ନିଷ୍ଠିତ ଯାଙ୍କ[୨] ମନ ॥ ୧୨୨
ଏମନ୍ତ ଲୋକମାନଙ୍କର । ଭାବକୁ କରିଣ ଗୋଚର ॥ ୧୨୩
ହେ ନୃପ ! ତ୍ରେତାଦି ଯୁଗରେ । ବିଷ୍ଣୁର ପୂଜାନିମିତ୍ତରେ ॥ ୧୨୪
ପ୍ରତିମାରୂପକୁ ବିଧାନ । କଲେ ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନୀ ଜନ ॥ ୧୨୫
୪୦ ସେ ଘେନି କେହି ଶ୍ରଦ୍ଧା କରି । ପୂଜନ୍ତି ପ୍ରତିମାଏ ହରି ॥ ୧୨୬
ପ୍ରତିମା କଲେହେଁ ସେବନ । ପୁରୁଷଦ୍ୱେଷୀ ଯେଉଁ ଜନ ॥ ୧୨୭
ସେମାନଙ୍କର ଅର୍ଥଦାୟୀ । କେବେହେଁ ସେ ପ୍ରତିମା ନୋହି ॥ ୧୨୮
୪୧ ପୁରୁଷମାନଙ୍କରେ ପୁଣ । ସୁପାତ୍ର ଅଟଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ ॥ ୧୨୯
ହେ ରାଜଇନ୍ଦ୍ର ! ଏହା ପୁଣି । ପଣ୍ଡିତମାନେ ଛନ୍ତି ଜାଣି ॥ ୧୩୦
ତପରେ ବିଦ୍ୟାରେ ତୋଷରେ । ବେଦକୁ ଯେଉଁ ବିପ୍ର ଧରେ ॥ ୧୩୧
ହରିର କଳେବର ହୋଇ । ଯେ ବେଦ ପ୍ରକାଶ ଅଟଇ ॥ ୧୩୨
୪୨ ହେ ନୃପ ! ଆତ୍ମା ଜଗତର । ଏ କୃଷ୍ଣ ପୁଣ ଏହାଙ୍କର ॥ ୧୩୩
ବଡ଼ ଦେବତା ବିପ୍ରଜନ । ଯେ ପାଦରଜେ ତ୍ରିଭୁବନ ॥ ୧୩୪
ପବିତ୍ର କରନ୍ତେ ସଂତତ । ସକଳ ଲୋକରେ ବିଦିତ ॥ ୧୩୫
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚରଣପଙ୍କଜ । ଚିନ୍ତିଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଦ୍ୱିଜ ॥ ୧୩୬
ସପ୍ତମ ସ୍କନ୍ଧ ଗୀତେ ଭଣେ । ସୁଜନେ ! ତୋଷ ହୁଅ ତେଣେ ॥ ୧୩୭

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ସପ୍ତମସ୍କନ୍ଧେ ସଦାଚାରନିର୍ଣ୍ଣୟୋ
ନାମ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ପଞ୍ଚଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ତତଃ ପଞ୍ଚଦଶେ ସର୍ବବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମନିବନ୍ଧନମ୍ ।
ସାରତଃ ସଂଗ୍ରହେଣାନୁବର୍ଣ୍ଣ୍ୟତେ ମୋକ୍ଷଲକ୍ଷଣମ୍ ॥

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୧ ହେ ନୃପ ! କର୍ମନିଷ୍ଠ ହୋଇ । ଅଛନ୍ତି ବିପ୍ରମାନେ କେହି ॥ ୧
କେହି ତପରେ ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟରେ । କେହି ବେଦାର୍ଥବ୍ୟାଖ୍ୟାନରେ ॥ ୨
ଜ୍ଞାନଯୋଗରେ ନିଷ୍ଠ ହୋଇ । ଅଛନ୍ତି ପୁଣ କେହି କେହି ॥ ୩

୧ । ଘେନି । ୨ । ତାଙ୍କ ।

୨	ପିତୃଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶି ଯେ କବ୍ୟ	ଦେବଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶି ଯେ ହବ୍ୟ	॥ ୪
	ବାଞ୍ଛନ୍ତେ ଅନନ୍ତ ଫଳକୁ	ତା ଦେବ ଜ୍ଞାନନିଷ୍ଠିତକୁ	॥ ୫
	ଜ୍ଞାନନିଷ୍ଠିତ ଅଟେ ଯେହି	ସେ ଲୋକ ଯେବେ ନ ମିଳଇ	॥ ୬
	ଜ୍ଞାନାଦି ତାରତମ୍ୟ ଜାଣି	ଆନ ଲୋକକୁ ଦେଇ ପୁଣି	॥ ୭
୩	ଦେବକାର୍ଯ୍ୟରେ ବେନି ଦ୍ୱିଜେ	ତିନି ବ୍ରାହ୍ମଣେ ପିତୃକାର୍ଯ୍ୟେ	॥ ୮
	ଅଥବା ଏକ ଏକ ଜଣ	ଉଭୟ କାର୍ଯ୍ୟେ ଭୁଞ୍ଜାଇଣ	॥ ୯
	ହେଲେହେଁ ସମୃଦ୍ଧି ସଂଭବ	ଶ୍ରାଦ୍ଧେ ବିସ୍ତର ନ କରିବ	॥ ୧୦
୪	ଦେଶକାଳକୁ ଯେ ଉଚିତ	ଶ୍ରଦ୍ଧା ପୂଜନଦ୍ରବ୍ୟ ପାତ୍ର	॥ ୧୧
	ଉତ୍ତମ ନୁହନ୍ତି ଏମାନ	ଅଧିକ ଦେଖି ବନ୍ଧୁଜନ	॥ ୧୨
	ପାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ବୃଦ୍ଧି କରି	ଯାହା ବିସ୍ତାରକୁ ଆଚରି	॥ ୧୩
୫	ନୀବାର ଆଦି ବନ୍ୟ ହୋଇ	ମୁନିମାନଙ୍କ ଅନ୍ନ ଯେହି	॥ ୧୪
	ଦେଶକାଳରେ ସେ ମିଳିତ	ବିଷ୍ଣୁରେ ହୋଏ ନିବେଦିତ	॥ ୧୫
	ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିଣ ବିଧିବନ୍ତ[୧]	ପାତ୍ରରେ କଲେ ତା' ଅର୍ପିତ	॥ ୧୬
	କାମନାମାନଙ୍କୁ ଦୁହିଁଇ	କେବେହେଁ ବିନାଶ ନୁହଇ	॥ ୧୭
୬	ଦେବତା ଋଷି ପିତୃ ଭୂତ	ଯେ ଆତ୍ମା ସ୍ୱଜନ ଯେ ମତ	॥ ୧୮
	ଅନ୍ନକୁ ବାଣ୍ଟନ୍ତେ ତାହାଙ୍କୁ	ବିଷ୍ଣୁ ମଣିମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ	॥ ୧୯
୭	ଯେ ଧର୍ମତତ୍ତ୍ୱକୁ ଜାଣଇଁ	ଶ୍ରାଦ୍ଧେ ସେ ଆମିଷ ନ ଦେଇ	॥ ୨୦
୮	ଆମିଷ ଭୋଜନ ନ କରେ	ମୁନିମାନଙ୍କର ଅନ୍ନରେ	॥ ୨୧
	ପରମ ପ୍ରୀତି ଯେ ହୁଅଇ	ପଶୁହିଂସାରେ ସେ ନୁହଇ	॥ ୨୨
	ଉତ୍ତମ ଧର୍ମ ଯେଉଁମାନେ	ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତି ନିଜ ମନେ	॥ ୨୩
	ତାଙ୍କର ଏ ସମାନ ହୋଇ	ପରମ ଧର୍ମ ଆନ ନାହିଁ	॥ ୨୪
	ମନ ବଚନ ଦେହୁଁ ଜାତ	ଯେ ହିଂସା ସ୍ୱୟେଂ ଉପସ୍ଥିତ	॥ ୨୫
	ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ	ଯା' ତାହା ପରିତ୍ୟାଗ କରେ	॥ ୨୬
୯	ଯଜ୍ଞ ଜାଣିଲା ଲୋକେ ସାର	ନିଷ୍କାମ ଜ୍ଞାନୀ ଯେଉଁ ନର	॥ ୨୭
	ମନକୁ କରି ସଂଯମନ	ସେ କର୍ମମୟ ଯଜ୍ଞମାନ	॥ ୨୮
	[୨]ଛାଡ଼ନ୍ତି ଅତିଶୟ ଦୂରେ	ତାଙ୍କ ହୃଦୟେ ଆତ୍ମା ସ୍ଫୁରେ	॥ ୨୯
୧୦	[୩]ଦ୍ରବ୍ୟଯଜ୍ଞରେ ଯେଉଁ ଜନ	ଆରମ୍ଭ କରେ ଯଜ୍ଞମାନ	॥ ୩୦
	ତାହାକୁ ଦେଖି ପ୍ରାଣୀମାନେ	ଭୟ ପାଆନ୍ତି ନିଜମନେ	॥ ୩୧
	ଏ ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ୱ ନ ଜାଣଇଁ	କେବଳ ପ୍ରାଣକୁ ପୋଷଇ	॥ ୩୨

୧। ବିଧିମତ।

୨। ପ୍ରତ୍ୟକ୍‌ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିରସତ୍‌ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ସ୍ତତ୍ତ୍ୱନିଷ୍ଠାବିଘାତକମ୍‌।
ସଂଲକ୍ଷ୍ୟ ସଂତ୍ୟଜେତ୍ କର୍ମ ତ୍ୟଜନ୍ ବିଘ୍ନହେତୋଽନ୍ୟଥା ॥
(ସର୍ବଜ୍ଞସୂକ୍ତିଃ)

୩। ନ ତଂ ବିଦାଥ ଯ ଇମା ଜଜାନାନ୍ୟଦ୍ ଯୁଷ୍ମାକମନ୍ତରଂ ବଭୂବ।
ନୀହାରେଣ ପ୍ରାବୃତା ଜଳ୍ପ୍ୟା ଚାସୁତୃପ୍ ଉକ୍‌ଥଶାସଶ୍ଚରନ୍ତି ॥ (ଶ୍ରୁତିଃ)

	ଏଣୁ ଅଟଇ ଅକରୁଣ	ନିଶ୍ଚେ ମାରିବ ମୋତେ ପୁଣ	॥୩୩
୧୧	ସେ ଘେନି ଧର୍ମବେତ୍ତା ଯେହି	ଦଇବବଶେ ଯେ ମିଳଇ	॥୩୪
୧୨	ସେ ମୁନିଅନ୍ନରେ ସେ ଜନ	ସନ୍ତୋଷ ହୋଇ ଦିନୁଁଦିନ	॥୩୫
	ନିତ୍ୟ ନିମିତ୍ତଭବ ହୋଇ	ଯେ କ୍ରିୟାମାନ ତା' କରଇ	॥୩୬
	ବିଧର୍ମ ପରଧର୍ମ ଦୁଇ	ଆଭାସ ଉପମା ଯେ ହୋଇ	॥୩୭
	ଏ ପାଞ୍ଚ ଛଳରେ ମିଶ୍ରିତ	ଅଧର୍ମଶାଖାରୂପେ ଖ୍ୟାତ	॥୩୮
	ଅଧର୍ମ ପ୍ରାୟ କରି ଦୂରେ	ଧର୍ମଜ୍ଞ ଏହା ତ୍ୟାଗ କରେ	॥୩୯
୧୩	ଧର୍ମବୁଦ୍ଧିରେ କଲେ ଯାହି	ନିଜ ଧର୍ମର ବାଧ[୧] ହୋଇ	॥୪୦
୧୪	ବିଧର୍ମ ନାମରେ ସେ ଖ୍ୟାତ	ଯେ ପୁଣି ଆନରେ ପ୍ରେରିତ	॥୪୧
	ସେ ପରଧର୍ମ ନାମ ହୋଇ	ଉପମାରୂପେ ଖ୍ୟାତ ଯେହି	॥୪୨
	ସେ ଉପଧର୍ମ ନାମ ପୁଣ	ପାଷଣ୍ଡ ଦମ୍ଭ ଅବା ଜାଣ	॥୪୩
	ଅନ୍ୟଥା କରି ଯା' ବଖାଣି	ସେ ଛଳନାମେ ଖ୍ୟାତ ପୁଣି	॥୪୪
	ଆଭାସ ଅଟେ ଇଚ୍ଛାକୃତ	ଆଶ୍ରମଧର୍ମୁଁ ବହିର୍ଗତ	॥୪୫
	ଯେ ଧର୍ମ ସ୍ୱଭାବବିହିତ	କେ ତାହା ନ କରେ ବାଞ୍ଛିତ	॥୪୬
୧୫	ଅଧନ ଅଟଇ ଯେ ଜନ	ଧର୍ମାର୍ଥେ ନ ବାଞ୍ଛିବ ଧନ	॥୪୭
	ସଂସାରଯାତ୍ରାନିମିତ୍ତରେ	ବାଞ୍ଛା ନ କରେ ତା' ମନରେ	॥୪୮
	ଚେଷ୍ଟା ନ କରେ ଯେଉଁ ନର	ଚେଷ୍ଟା-ଅଭାବ ସେ ଲୋକର	॥୪୯
	ଅଜଗରର ପ୍ରାୟ ହୋଇ	ଆପଣା ବୃତ୍ତିକି ଦିଅଇ	॥୫୦
୧୬	ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନିଷ୍କାମ ଯେ ନର	ଆତ୍ମାରେ ଯାହାର ବିହାର	॥୫୧
୧୮	ତାହାର ଯେଉଁ ସୁଖ ହୋଇ	ଦ୍ରବ୍ୟଚେଷ୍ଟାରେ ମନ ଦେଇ	॥୫୨
	କାମଲୋଭରେ ଦିନୁଁଦିନ	ଧାବଇ ନାନା ଦିଗମାନ	॥୫୩
	ଏମନ୍ତ ଅଟେ ଯେ ମାନବ	ସେ ସୁଖ ତାର କାହୁଁ ହେବ	॥୫୪
	ସଦା ସଂତୁଷ୍ଟ ମନ ଯାର	ସୁଖଦ ସର୍ବଦିଗ ତାର	॥୫୫
	ପାଦରେ ଉପାନହ ଯାର	ଶର୍କରା କଣ୍ଟାଦିଭୁ ତାର	॥୫୬
	ମଙ୍ଗଳ ହୁଅଇ ଯେସନ	ସର୍ବଦା ତୁଷ୍ଟ ଯାର ମନ	॥୫୭
	ତାହାର ସେ ଲୋକର ପ୍ରାୟ	ସକଳ ଦିଗ ସୁଖମୟ	॥୫୮
	ହେ ନୃପ ! ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଯେ କେହି	ଜଳରେ କିବା ନ ବର୍ତ୍ତଇ	॥୫୯
	କାର୍ପଣ୍ୟୁଁ ଉପସ୍ଥ ଜିହ୍ୱାର	କୁକ୍‌କୁର ପ୍ରାୟ ହୋଏ ନର	॥୬୦
୧୯	ଯେ ବିପ୍ର ହୋଏ ଅସଂତୋଷ	ତା' ତେଜ ତପ ବିଦ୍ୟା ଯଶ	॥୬୧
୨୦	ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗ୍ରୁପଲେ ସ୍ରବଇ	ଜ୍ଞାନ ହିଁ ବିନାଶ ହୁଅଇ	॥୬୨
	କ୍ଷୁଧାରେ ତୃଷାରେ କାମର	ବିନାଶନକୁ ଲଭେ ନର	॥୬୩
	କ୍ରୋଧର ଫଳ ହିଂସା ଯେହି	ସେ ହେଲେ କ୍ରୋଧକୁ ଜିଣଇଁ	॥୬୪
	ଜିଣି ସକଳ ଦିଗମାନ	ଭୂମିକି ଭୋଗ କରି ଜନ	॥୬୫

୧ । ବାଧ=ବାଧା ।

	ଲୋଭର ଅନ୍ତ ଅଟେ ଯେହି	ତାହାକୁ ଜିଣି ନ ପାରଇ	॥ ୬୬
୨୧	ହେ ନୃପ ! ଛିଣ୍ଡାନ୍ତି ସଂଶୟ	ଜାଣନ୍ତି ବହୁତ ବିଷୟ	॥ ୬୭
	ଯେ ସଭାପତି ଏ ଜଗତେ	ଏ ରୂପେ ବହୁତ ପଣ୍ଡିତେ	॥ ୬୮
	ଅସନ୍ତୋଷରୁ ନରକରେ	ପଡ଼ନ୍ତି ମରଣ ଅନ୍ତରେ	॥ ୬୯
୨୨	ଯେବେ ସଂକଳ୍ପ ନ କରଇ	ସକଳ କାମକୁ ଜିଣଇଁ	॥ ୭୦
	କରନ୍ତେ କାମକୁ ବର୍ଜନ	କ୍ରୋଧକୁ ଜିଣିପାରେ ଜନ	॥ ୭୧
	ଅର୍ଥେ ଅନର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟି କଲେ	ଲୋଭକୁ ଜିଣିପାରେ ଭଲେ	॥ ୭୨
	ଯେ ଭୟ ଜାତ ହୋଇଥାଇ	ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନରୁ ତା' ଜିଣଇଁ	॥ ୭୩
୨୩	ଶୋକମୋହକୁ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନେ	ଦମ୍ଭକୁ ମହତସେବନେ	॥ ୭୪
	ଯେ ଯୋଗଜାତ ବିଘ୍ନମାନ	ମୌନରେ ଜିଣଇଁ ତା' ଜନ	॥ ୭୫
	କାୟଆଦିଙ୍କ ଅଚେଷ୍ଟାରେ	ହିଂସାକୁ ଜିଣଇଁ ସତ୍ୱରେ	॥ ୭୬
୨୪	ଯାହା ସକାଶୁଁ ଭୟ ଜାତ	ତା' ଦୟାରେ ତା' କରେ ହତ	॥ ୭୭
	ଦଇବଉପସର୍ଗୁଁ ଜାତ	ଯେ ମନପୀଡ଼ାଦି ସତତ	॥ ୭୮
	ଆତ୍ମସମାଧିରେ ତା' ଜନ	[୧]ବିନାଶ କରଇ ବହନ	॥ ୭୯
	ଯେ ଦୁଃଖ ଦେହୁଁ ଜାତ କାଳେ	ତାହାକୁ ଜିଣେ ଯୋଗବଳେ	॥ ୮୦
	ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଆହାର ଆଦିରେ	ନିଦ୍ରାକୁ ଜିଣଇଁ କ୍ରମରେ	॥ ୮୧
୨୫	ରଜକୁ ତମକୁ ସତ୍ତ୍ୱରେ	ସତ୍ତ୍ୱକୁ ଜିଣଇଁ ଶମରେ	॥ ୮୨
	ଗୁରୁଭକ୍ତିରେ ଏ ସକଳ	ପୁରୁଷ ଜିଣେ ତତକାଳ	॥ ୮୩
୨୬	ଯେହୁ ସାକ୍ଷାତ ଭଗବାନ	କରନ୍ତି ଜ୍ଞାନଦୀପ ଦାନ	॥ ୮୪
	ସେ ଗୁରୁଠାରେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ହୋଇ	ଯାର କୁବୁଦ୍ଧି ଜନମଇଁ	॥ ୮୫
	ତାର କୁଞ୍ଜରସ୍ନାନ ପ୍ରାଏ	ଶାସ୍ତ୍ରଶ୍ରବଣ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଏ	॥ ୮୬
୨୭	ଯାହା ଚରଣ ଯୋଗେଶ୍ୱରେ	ଖୋଜୁ ଅଛନ୍ତି ନିରନ୍ତରେ	॥ ୮୭
	ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷ ଯେ ଦୁଇ	ତାଙ୍କର ଈଶ୍ୱର ଅଟଇ	॥ ୮୮
	ଏହି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଭଗବାନ	ସାକ୍ଷାତ ଅଟନ୍ତି ଯେସନ	॥ ୮୯
	ଗୁରୁ ହିଁ ଅଟେ ସେ ପ୍ରକାର	ଏ ଲୋକ ମଣେ ତାଙ୍କୁ ନର	॥ ୯୦
୨୮	ଯେବଣ ଧର୍ମମାନ ପୁଣ	ବେଦ କରିଛି ନିରୂପଣ	॥ ୯୧
	ସଂଯମ ଷଡ଼ଇନ୍ଦ୍ରିୟର[୨]	ଏକାନ୍ତ ଅଟଇ ତହିଁର	॥ ୯୨
	ତେମନ୍ତ ହେଲେହେଁ ସେ ଧ୍ୟାନ	ଧାରଣା ଆଦି ଯୋଗମାନ	॥ ୯୩
	ଯେବେ ସଂପାଦି ନ ପାରନ୍ତି	କେବଳ ଶ୍ରମକୁ ବହନ୍ତି	॥ ୯୪
୨୯	କୃଷିକି ଆଦି ହୋଇ ଯେତେ	ଜୀବିକା ଅଛନ୍ତି ଜଗତେ	॥ ୯୫
	ଯେ ବା ତାଙ୍କର ଫଳମାନ	ମୋକ୍ଷକୁ ନୁହନ୍ତି ସାଧନ	॥ ୯୬
	ବାସ୍ତବ ସଂସାର ନିମିତ୍ତେ	ସେମାନେ ହୁଅନ୍ତି ସତତେ	॥ ୯୭

୧ । ବିମନା ବିଫଳାରମ୍ଭଃ ସଂସୀଦତ୍ୟନିର୍ମିତଃ (ଯାଜ୍ଞବଳ୍କ୍ୟ) ।
୨ । ଷଡ଼େନ୍ଦ୍ରିୟପର ।

ଯାଗାଦି ନାନା ଧର୍ମମାନ । ଅସତ ଲୋକର ତେସନ ॥ ୯୮
୩୦ ଯେ ଚିତ୍ତଜୟରେ ଯତନ । [1] କରେ ସେ ଭିକ୍ଷୁ ହୋଏ ଜନ ॥ ୯୯
ପରିଗ୍ରହକୁ ନ କରଇ । ଏକାନ୍ତ ହୋଇ ଭ୍ରମୁଁଥାଇ ॥ ୧୦୦
ଏକାନ୍ତେ କରିଥାଇ ବାସ । ଅଳପ ଭିକ୍ଷା କରେ ଗ୍ରାସ ॥ ୧୦୧
୩୧ ଯେ ଶୁଚି ସମ ଦେଶ ହୋଇ । ନିଜ ଆସନ ସ୍ଥାପି ତହିଁ ॥ ୧୦୨
ସ୍ଥିରେ ସୁଖେ ସମେ ତହିଁରେ । ବସେ ପ୍ରଣବକୁ ଉଚ୍ଚାରେ ॥ ୧୦୩
୩୨ ପୂର-କୁମ୍ଭକ-ରେଚକରେ । ପ୍ରାଣ ଅପାନ ରୋଧ କରେ ॥ ୧୦୪
୩୪ ଯେତେବେଳେକେ କାମମାନ । ତ୍ୟାଗ କରଇ ନିଜ ମନ ॥ ୧୦୫
ଯେ ନିଜ ନାସାଅଗ୍ର ପୁଣ । ତାକୁ କରଇ ନିରୀକ୍ଷଣ ॥ ୧୦୬
ଭ୍ରମନ୍ତେ କାମହତ ହୋଇ । ଯହିଁ ଯହିଁ କି ମନ ଯାଇ ॥ ୧୦୭
ତହିଁ ତହିଁରୁ ଆଣି ମନ । ହୃଦେ ରୁନ୍ଧଇ ବୁଧ ଜନ ॥ ୧୦୮
ଏମନ୍ତ ରୂପରେ ଅଭ୍ୟାସ । କରନ୍ତେ ଯତିର ଅବଶ୍ୟ ॥ ୧୦୯
ଶାନ୍ତଭାବକୁ ଲଭେ ଚିତ୍ତ । ଅକାଷ୍ଠ ଅନଳ ଯେମନ୍ତ ॥ ୧୧୦
୩୫ ଯେ କାମ ଆଦିରେ ରହିତ । ଯହିଁ ଅଖିଳ ବୃତ୍ତି ହତ ॥ ୧୧୧
ସେ ଚିତ୍ତ ବ୍ରହ୍ମସୁଖ ପାଇ । କେବେହେଁ ବିଷୟେ ନ ଯାଇ ॥ ୧୧୨
୩୬ ତ୍ରିବର୍ଗ ଉତପତି ସ୍ଥାନ । ଅଟଇ ଯେବଣ ସଦନ ॥ ୧୧୩
ତହିଁରୁ ସନ୍ନ୍ୟାସ କରିଣ । ଯେ ଯତି ସେବେ ତାହା ପୁଣ ॥ ୧୧୪
ସେ ଯତି ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଅଟଇ । ବମନ କରେ ଯା' ତା' ଖାଇ ॥ ୧୧୫
୩୭ ଯେ ବିଷ୍ଠା କୃମି ଭସ୍ମ ପ୍ରାୟ । ଅତି ହିଁ ତୁଚ୍ଛ ନିଜ କାୟ ॥ ୧୧୬
ଆତ୍ମାରୁ ଅଟେ ସେ ଇତର । ପୂର୍ବେ କରନ୍ତେ ଏ ବିଗ୍ରହ ॥ ୧୧୭
ତାହାକୁ କରି ଆପଣାର । ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ଦୁଷ୍ଟ ନର ॥ ୧୧୮
୩୮ କର୍ମବର୍ଜନ ଗୃହସ୍ଥର । ବଟୁର ବ୍ରତପରିହାର ॥ ୧୧୯
୩୯ ବାନପ୍ରସ୍ଥର ଗ୍ରାମବାସ । ଭିକ୍ଷୁର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଲାଳସ ॥ ୧୨୦
ଏମାନେ ଆଶ୍ରମଅଧର୍ମ । ବିଡ଼ମ୍ବ କରନ୍ତି ଆଶ୍ରମ ॥ ୧୨୧
ବିମୂଢ଼ ସେ ଦେବମାୟାରେ । ଛାଡ଼ିବ ତାହାଙ୍କୁ କୃପାରେ ॥ ୧୨୨
୪୦ ନିଜ ବାସନାକୁ ଜ୍ଞାନରେ । ନିରସ୍ତ କଲା ଯେ ପୂର୍ବରେ ॥ ୧୨୩
ପରମ ବ୍ରହ୍ମ ବୋଲି ପୁଣି । [2] ଆତ୍ମାକୁ ଯେବେ ଅଛି ଜାଣି ॥ ୧୨୪

୧ । ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱାହତସ୍ୟ ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟଂ ଧ୍ୟାନଭଙ୍ଗାଦିକାରଣମ୍ ।
ଲକ୍ଷୟିତ୍ୱା ଗୃହୀ ସ୍ପଷ୍ଟଂ ସଂନ୍ୟସେଦବିଗ୍ରହୟନ୍ ॥ (ସ୍ମୃତିଃ)
୨ । ଆତ୍ମାନଂ ଚେଦ୍ ବିଜାନୀୟାଦୟମସ୍ମୀତି ପୂରୁଷଃ ।
କିମିଚ୍ଛନ୍ କସ୍ୟ କାମାୟ ଶରୀରମନୁସଞ୍ଚରେତ୍ ॥ (ଶ୍ରୁତିଃ)
ଆତ୍ମାନଂ ରଥିନଂ ବିଦ୍ଧି ଶରୀରଂ ରଥମେବ ତୁ ।
ବୁଦ୍ଧିଂ ତୁ ସାରଥିଂ ବିଦ୍ଧି ମନଃ ପ୍ରଗ୍ରହମେବ ଚ ॥ ୧
ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଣି ହୟାନାହୁର୍ବିଷୟାଂସ୍ତେଷୁ ଗୋଚରାନ୍ ।
ଆତ୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟମନୋଯୁକ୍ତଂ ଭୋକ୍ତେତ୍ୟାହୁର୍ମନୀଷିଣଃ ॥ ୨ (ଶ୍ରୁତିଃ)

	କି ଇଚ୍ଛନ୍ତେ ବା କି ହେତୁରେ	। ଲମ୍ପଟ ଦେହ ପୁଷ୍ଟ କରେ	॥ ୧୨୫
୪୧	ରଥ ଅଟଇ ନରକାୟ	। ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ଯହିଁ ହୟ	॥ ୧୨୬
	ଯେ ମନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ-ଈଶ୍ୱର	। ସେ ଅଟେ ରଜ୍ଜୁମାନ ତାର	॥ ୧୨୭
	ଶବ୍ଦାଦି ଯେ ବିଷୟ ଆନ	। ତାର ଯିବାର ମାର୍ଗମାନ	॥ ୧୨୮
	ମହାବନ୍ଧନ ଯହିଁ ଚିତ୍ତ	। ସେ ବନ୍ଧ ଈଶ୍ୱରନିର୍ମିତ	॥ ୧୨୯
	ସାରଥି ଅଟେ ବୁଦ୍ଧି ଯହିଁ	। ଏରୂପେ ବୁଧେ ଛନ୍ତି କହି	॥ ୧୩୦
୪୨	ବୋଲନ୍ତି ଅକ୍ଷ ଦଶ ପ୍ରାଣ[୧]	। ଅଧର୍ମ ଧର୍ମ ଚକ୍ର ପୁଣ	॥ ୧୩୧
	ଯେ ଅଭିମାନଯୁତ ଜୀବ	। ଯହିଁ ଲଭିଛି ରଥୀଭାବ	॥ ୧୩୨
	ପ୍ରଣବ ଧନୁ ଜୀବ[୨] ଶର	। ପରମ ଆତ୍ମା ଲକ୍ଷ୍ୟ ତାର	॥୧୩୩
୪୩	ରାଗ ବିଦ୍ୱେଷ ଲୋଭ ମଦ	। ଶୋକ ମୋହ ଭୟ ପ୍ରମାଦ	॥୧୩୪
୪୪	ମାନ ଅବମାନ ଅସୂୟା	। ହିଂସା ମତ୍ସର ରଜ ମାୟା	॥୧୩୫
	କ୍ଷୁଧା ନିଦ୍ରା ଇତ୍ୟାଦି ହୋଇ	। ଜିଣିମା ଶତ୍ରୁମାନେ ଯେହି	॥୧୩୬
	ରଜତମପ୍ରକୃତି ହୋଇ	। ସେ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କରେ କେହି	॥୧୩୭
	ଯେ ପରଉପକାର ଆଦି	। ସତ୍ତ୍ୱପ୍ରକୃତିରୂପେ ସିଦ୍ଧି	॥୧୩୮
	ଆରୂଢ଼ସମାଧି ଲୋକର	। ସେମାନେ ଶତ୍ରୁ କେଉଁଠାର	॥ ୧୩୯
୪୫	ଯହିଁରେ ପରିକର ହୋଇ	। ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ଛନ୍ତି ରହି	॥ ୧୪୦
	ସେ ନରକାୟ ରଥ ଜନ	। ଧରିଣ ଥାଇ ଯେତେଦିନ	॥ ୧୪୧
	ମହତ ଜନଙ୍କ ଚରଣ	। ସେବାରେ ଯେ ଅଟେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ	॥ ୧୪୨
	ଧରନ୍ତେ ସେ ଜ୍ଞାନଖଡ୍‌ଗକୁ	। ଆଶ୍ରୟ କରନ୍ତେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ	॥୧୪୩
	ଶତ୍ରୁକୁ ଜିଣେ ଶାନ୍ତ ହୋଇ	। ଆନନ୍ଦେ ତୋଷକୁ ଲଭଇ	॥୧୪୪
	ସେ ରଥଆଦି ହୋଇ ଯେତେ	। ଉପେକ୍ଷା କରେ ତା' ତୁରିତେ	॥୧୪୫
୪୬	କୃଷ୍ଣ ଆଶ୍ରୟ ଯେ ନ କରେ	। ପ୍ରମତ୍ତ ହୋଏ ନିରନ୍ତରେ	॥୧୪୬
	ଦୁଷ୍ଟ ଇନ୍ଦ୍ରିୟବାଜୀଗଣ	। ଅସାଧୁ ଯେ ସାରଥି ପୁଣ	॥ ୧୪୭
	ଏମାନେ ବଳରେ ତାହାକୁ	। ନେଇଣ ପ୍ରବୃତ୍ତିମାର୍ଗକୁ	॥ ୧୪୮
	ବିଷୟଦସ୍ୟୁଙ୍କ ଆଗରେ	। ନିଃକ୍ଷେପ କରନ୍ତି ସତ୍ୱରେ	॥ ୧୪୯
	ସେ ଦସ୍ୟୁମାନେ ତାକୁ ପୁଣ	। ସାରଥିହୟସହିତେଣ	॥ ୧୫୦
	ସଂସାରକୂପରେ ପକାନ୍ତି	। ଯହିଁରେ ବଡ଼ ମୃତ୍ୟୁଭୀତି	॥ ୧୫୧
	ତମୋଗୁଣରେ ଅତିଶୟ	। ଯେ କୂପ ଅନ୍ଧକାରମୟ	॥ ୧୫୨
୪୭	ପ୍ରବୃତ୍ତି ନିବୃତ୍ତିରୂପରେ	। ଦ୍ୱିବିଧ କର୍ମ ଯେ ବେଦରେ	॥୧୫୩
	ପ୍ରବୃତ୍ତି କର୍ମ ଯେ ଆଚରେ	। ଜନ୍ମାଦି ଲଭେ ଏ ସଂସାରେ	॥ ୧୫୪
	ନିବୃତ୍ତିକର୍ମ ଯେ କରଇ	। ମୋକ୍ଷସୁଖକୁ ସେ ଭୁଞ୍ଜଇ	॥ ୧୫୫
୪୮	ଯେ ହିଂସ୍ର ଶ୍ୟେନଆଦି କର୍ମ	। ଯେ ପଶୁ ଦ୍ରବ୍ୟମୟ କାମ୍ୟ	॥ ୧୫୬

୧ । ଦଶପ୍ରାଣ=ପ୍ରାଣାଦି ପଞ୍ଚ ଏବଂ ନାଗ, କୂର୍ମ, କୃକଳ, ଦେବଦତ୍ତ ଓ ଧନଂଜୟ ।
୨ । ଜୀବ=ଶୁଦ୍ଧଜୀବ ।

	ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରାଦି କର୍ମମାନ	ଅତି ଆସକ୍ତିର ନିଦାନ	॥ ୧୫୭
	ଯେ ପୁଣ ଦର୍ଶ ପୂର୍ଣ୍ଣମାସ	ଯେ ପଶୁ ସୋମ ଚାତୁର୍ମାସ	॥ ୧୫୮
୪୯	ବୈଶ୍ୱଦେବ ବଳିହରଣ	ଏ ଇଷ୍ଟ ପ୍ରବୃତ୍ତିଲକ୍ଷଣ	॥ ୧୫୯
	ଆରାମ ଦେବତାଭବନ	ଯେ କୂପ ପ୍ରପାଦି[1] ବିଧାନ	॥ ୧୬୦
	ଏ କର୍ମମାନ ପୂର୍ତ୍ତ ହୋଇ	ସଂସାରେ ବିଦିତ ଅଟଇ	॥ ୧୬୧
୫୦	ଯେ ଚରୁ ପୁରୋଡ଼ାଶାଦିର	ସୂକ୍ଷ୍ମ ବିପାକ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର	॥ ୧୬୨
୫୧	ଶରୀରାନ୍ତର ନିମିତ୍ତରେ	ସଂଭବେ ରେତସ୍ୱରୂପରେ	॥ ୧୬୩
	ଯେ ଦେବ ଧୂମ-ଅଭିମାନୀ	ଯେ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଯେ ରଜନୀ	॥ ୧୬୪
	ଯେ ସୋମ ଯେ ଦକ୍ଷିଣାୟନ	ଯେ ବା ଔଷଧିଲତା[2] ମାନ	॥ ୧୬୫
	ଯେ ଅନ୍ନ ହେ ଅବନୀଶ୍ୱର	ମାର୍ଗ ଏ ପ୍ରବୃତ୍ତି କର୍ମର	॥ ୧୬୬
	ଏଣେ ଜନମ ଲୋକଙ୍କର	ସଂଭବ ହୋଏ ବାରମ୍ବାର	॥ ୧୬୭
	ଯେ ଚରୁ ପୁରୋଡାଶ ଆଦି	ତା' ସୂକ୍ଷ୍ମବିପାକ[3] ପ୍ରସିଦ୍ଧି	॥ ୧୬୮
	ତେଣେ ଯେ ସଂଯୁତ ଅଟଇ	ଧୂମାଦି ଦେବେ ତାହାକୁ ହି	॥ ୧୬୯
	ନିଅନ୍ତି ସେ ସୋମଲୋକକୁ	ତହିଁରେ ଲଭିଣ ଭୋଗକୁ	॥ ୧୭୦
	ତଦନନ୍ତରେ ବୃଷ୍ଟିଦ୍ୱାରେ	ମିଳି ଔଷଧିଲତାଦିରେ	॥ ୧୭୧
	ଅନ୍ନରୂପରେ ବୀର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ	ଏ ରୂପେ ଏକ ଏକ ହୋଇ	॥ ୧୭୨
	ଜନମ ଲଭଇ ଭୂମିରେ	ନିଷେକାଦି ମରଣାନ୍ତରେ	॥ ୧୭୩
	ସଂସ୍କାରେ ସଂସ୍କୃତ ହୁଅଇ	ବ୍ରାହ୍ମଣଶରୀର ଯେ ପାଇ	॥ ୧୭୪
୫୨	ଯେବଣ ଇନ୍ଦ୍ରିୟେ ସତତ	ଜ୍ଞାନରେ ଅଟନ୍ତି ଦୀପିତ	॥ ୧୭୫
୫୩	ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କ ବ୍ୟାପାର	ଯେ ଇଷ୍ଟ ପୂର୍ତ୍ତ ଆଦି ଆର	॥ ୧୭୬
	ଇନ୍ଦ୍ରିୟତାବନ୍‌ମାତ୍ରେ ତାହି	କରନ୍ତି ବିଭାବନା କେହି	॥ ୧୭୭
	ଦର୍ଶନ ଆଦିରେ ସକଳ	ସେମାନେ ଅଟନ୍ତି ଯା' ରୂପ	॥ ୧୭୮
	ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ସେ ମନେ	କରନ୍ତି ବିଭାବନା ଜନେ	॥ ୧୭୯
	ଯେ ଅଟେ ବିକାରସଂଯୁତ	ସେ ମନ କରନ୍ତି ଅର୍ପିତ	॥ ୧୮୦
	ବିଧ୍ୟାଦିଲକ୍ଷଣ ବାଣୀରେ	ସେ ବାଣୀ ବର୍ଣ୍ଣସମୂହରେ	॥ ୧୮୧
	ଯେ ସ୍ୱରତ୍ରୟରୂପ ହୋଇ	ପ୍ରଣବ ବିଦିତ ଅଟଇ	॥ ୧୮୨
	ସେ ପ୍ରଣବରେ ବର୍ଣ୍ଣମାନ	ବିନ୍ଦୁରେ ସେ ପ୍ରଣବ ପୁଣ	॥ ୧୮୩
	ସେ ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ୟସେ ନାଦରେ	ସେ ନାଦ ନେଇ ସୂତ୍ରାତ୍ମାରେ	॥ ୧୮୪
	ସେ ସୂତ୍ରାତ୍ମାକୁ ବ୍ରହ୍ମେ ପୁଣ	ନେଇ କରଇ ସମର୍ପଣ	॥ ୧୮୫

୧। ପ୍ରପାଦି=ପ୍ରପା ଅର୍ଥାତ୍ ଜଳଛତ୍ର ଆଦି। ୨। କଣ।

୩। ଉଷ୍ଣବିପାକ (ପାଠାନ୍ତର)। ଉଷ୍ଣବିପାକ=ହୃଦୟାଗ୍ର ପ୍ରଦ୍ୟୋତ।
"ଯ ଇମାସ୍ତେ଼କୋମାତ୍ରାଃ ସମଭ୍ୟାଦଦାନୋ ହୃଦୟମେବାନୁଚଂକ୍ରାମତି ତସ୍ୟ ହୈତସ୍ୟ ହୃଦୟାଗ୍ରଂ ପ୍ରଦ୍ୟୋତତେ; ତେନ ପ୍ରଦ୍ୟୋତେନୈଷ ଆତ୍ମା ନିଷ୍କ୍ରାମତି।"
(ଶ୍ରୁତିଃ)

୫୪ ଅନଳ ତପନ ଦିବସ । ପୂର୍ବାହ୍ଣ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷଶେଷ ॥ ୧୮୬
ଉତ୍ତରାୟଣ ବ୍ରହ୍ମା ପୁଣ । ସ୍ଥୂଳ ଉପାଧି ଯେ ପ୍ରମାଣ ॥ ୧୮୭
ସୂକ୍ଷ୍ମେ ତାହାକୁ ଲୟ କରି । ତୈଜସ ରୂପ ପୁଣ ଧରି ॥ ୧୮୮
ସୂକ୍ଷ୍ମ ତୈଜସ କାରଣରେ । ମିଶାଇ ପ୍ରାଜ୍ଞରୂପ ଧରେ ॥ ୧୮୯
କାରଣେ[1] ସାକ୍ଷୀରୂପେ ତହିଁ । ମିଶାଇ ତୁର୍ଯ୍ୟରୂପ[2] ହୋଇ ॥ ୧୯୦
୫୫ ଏହା ବୋଲନ୍ତି ଦେବଯାନ । ଇତର ମନୁଷ୍ୟ ଯେସନ ॥ ୧୯୧
ପୁଣି ଜନମ ହୋଇ ହୋଇ । ସଂସାରମାର୍ଗେ ନିବର୍ତ୍ତଇ ॥ ୧୯୨
ଶାନ୍ତ ଅଟଇ ଯେଉଁ ଜନ । ଆତ୍ମାକୁ କରଇ ଯଜନ ॥ ୧୯୩
ସେ ଲୋକ ନୁହଇ ତେମନ୍ତ । ସର୍ବଦା ଆତ୍ମାରେ ଯେ ସ୍ଥିତ ॥ ୧୯୪
୫୬ ପିତୃଦେବ ଅୟନ ହୋଇ । ବେଦନିର୍ମିତ[3] ଏହୁ ଦୁଇ ॥ ୧୯୫
ଶାସ୍ତ୍ରଚକ୍ଷୁରେ ଯେ ଜାଣଇଁ । ଦେହେ ଥିଲେହେଁ ମୋହ ନୋହି ॥ ୧୯୬
୫୭ ଦେହ ଆଦିଙ୍କ ଆଦ୍ୟେ ଯେହି । କାରଣରୂପେ ବର୍ତ୍ତିଥାଇ ॥ ୧୯୭
ଅବଧିରୂପେ ଅଛି ଅନ୍ତେ । ଭୋଗ୍ୟରୂପରେ ବହିର୍ଗତେ ॥ ୧୯୮
ଅନ୍ତରେ ଭୋକ୍ତାରୂପେ ଥାଇ । ଯେ ଉଚ୍ଚ-ନୀଚ ହୋଇ ଦୁଇ ॥ ୧୯୯
ଯେ ଅଟେ ଜ୍ଞାନ-ଜ୍ଞାନଗମ୍ୟ । ଯେ ବାଣୀ-ବାଚ୍ୟ ଜ୍ୟୋତି-ତମ ॥ ୨୦୦
ସେ ସର୍ବ ଏହି ଭଗବାନ । ଏଠାରୁ କିଛି ନାହିଁ ଆନ ॥ ୨୦୧
୫୮ ତର୍କବିରୋଧେ ସବୁଠାରେ । ବାଧିତ ହେଲେହେଁ ସଂସାରେ ॥ ୨୦୨
ପ୍ରତିବିମ୍ବାଦି ବସ୍ତୁଭାବେ । ଖ୍ୟାତ ହୋଇଛି ସବୁଠାବେ ॥ ୨୦୩
ଇନ୍ଦ୍ରିୟବିଷୟ ତେମନ୍ତ । ଅର୍ଥରୂପରେ ବିକଳ୍ପିତ ॥ ୨୦୪
ଦୁର୍ଘଟ ଭାବୁଁ କରି ସେହି । ବାସ୍ତବ ପରମାର୍ଥ ନୋହି ॥ ୨୦୫
୫୯ ପୃଥିବୀ ଆଦି ମହାଭୂତ । ଯେ ପଞ୍ଚ ଅଟଇ ବିଦିତ ॥ ୨୦୬
ଏକବୁଦ୍ଧିରେ ଆଲମ୍ବନ । ଦେହାଦି ଯେ ତାଙ୍କ ଉତ୍ପନ୍ନ ॥ ୨୦୭
ତାଙ୍କ ସଂଘାତ ଏ ନୁହଇ । ବୃକ୍ଷର ବନପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥ ୨୦୮
ବନ ଯେମନ୍ତ ଏକଦେଶ । ବିନାଶେ ନୁହଇ ବିନାଶ ॥ ୨୦୯
ଏ ଦେହ ନୁହଇ ତେସନ । ଏକ ବିନାଶେ ହୋଏ ଆନ ॥ ୨୧୦
ଯେ ଅବୟବବନ୍ତ ହୋଇ । ଦେହ ଆରମ୍ଭ ଅଛି ପାଇ ॥ ୨୧୧
ଏକ ଅବୟବବିକାରେ । ନୋହେ ସର୍ବବିକାର ତାରେ ॥ ୨୧୨
ପରିଣାମ ହିଁ ନାହିଁ ତହିଁ । ଯେଣୁ ସେ ଅତିଭିନ୍ନ ନୋହି ॥ ୨୧୩
ପ୍ରତ୍ୟବୟବେ[4] ସର୍ବାନ୍ୱୟ । ସମ୍ଭବ ନୁହଇ ନିଶ୍ଚୟ ॥ ୨୧୪
ଅଙ୍ଗୁଳିମାତ୍ରେ ଦେହବୁଦ୍ଧି । ତେବେ ହୁଅନ୍ତା ଯେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥ ୨୧୫

---

୧ । କାରଣେ=କାରଣକୁ ।
୨ । ବିରାଟ୍ ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭଶ୍ଚ କାରଣଂ ଚେତ୍ୟୁପାଧୟଃ ।
ଈଶସ୍ୟ ଯତ୍ ତ୍ରିଭିର୍ହୀନଂ ତୁରୀୟଂ ତତ୍‌ପଦଂ ବିଦୁଃ ॥ (ପୋଥିଧୃତ ଶ୍ଳୋକ)
୩ । ଦେବନିର୍ମିତ । ୪ । ପ୍ରତ୍ୟବୟବେ=ପ୍ରତି ଅବୟବରେ ।

ଆଂଶିକ ଅନ୍ୱୟ ହିଁ ନାହିଁ । ତା' ଅଂଶଅଙ୍ଗୀକାରେ ତହିଁ ॥ ୨୧୬
ଯେଣୁ ହୁଅନ୍ତା ଅନବସ୍ଥା । ଏଣୁ ଏ ଦେହ ଆଦି ମିଥ୍ୟା ॥ ୨୧୭
୬୦ ତନ୍ମାତ୍ର ରୂପେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ହୋଇ । ଯେ ଅବୟବେ ଛନ୍ତି ରହି ॥ ୨୧୮
ତାଙ୍କ ବିହୁନେ ମହାଭୂତେ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନୁହନ୍ତି ଜଗତେ ॥ ୨୧୯
ଏଣୁ ଅବୟବୀ ଭାବରେ । ମିଥ୍ୟା ହିଁ ଅଛି ତାଙ୍କ ଠାରେ ॥ ୨୨୦
ଯେ ଅଟେ ଅବୟବବନ୍ତ । ସେ ପୁଣ ହୁଅନ୍ତେ ଅସନ୍ତ ॥ ୨୨୧
ଅବୟବ ହିଁ ଅନ୍ତକାଳେ । ଅସତ୍ୟ ହୋଏ ନ୍ୟାୟବଳେ ॥ ୨୨୨
ଅବୟବୀର ଯେ ପ୍ରତୀତି । ତା'ବିନୁ ଆନେ ଉପପତ୍ତି ॥ ୨୨୩
ନୁହଇ, ଏଣୁ ତା' ସତ୍ତାରେ । ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ ଏ ସଂସାରେ ॥ ୨୨୪
୬୧ ଅବିଦ୍ୟାହେତୁରେ ବସ୍ତୁର । ବିକଳ୍ପେ ପୂର୍ବର ପୂର୍ବର ॥ ୨୨୫
[୧] ସଦୃଶଭାବୁଁ ସେହି ଏହି । ଏ ଭ୍ରମ ତେତେ କାଳ ହୋଇ ॥ ୨୨୬
ଯାବତ କାଳ ଅବିଦ୍ୟାର । ନିବୃତ୍ତି ନୁହଇ ପ୍ରଗ୍ଭର ॥ ୨୨୭
ସମସ୍ତଙ୍କର ମିଥ୍ୟା ହେରେ । ବିଧି-ନିଷେଧ କି ପ୍ରକାରେ ॥ ୨୨୮
ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ଭରୁଛ ଯେବେ । ତହିଁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଶୁଣ ଏବେ ॥ ୨୨୯
ସ୍ୱପ୍ନର ମଧ୍ୟରେ ଜାଗର । ସ୍ୱପ୍ନବ୍ୟବସ୍ଥା ବ୍ୟବହାର ॥ ୨୩୦
ଯେମନ୍ତ ହୋଇ ସଂଭବଇ । ତେମନ୍ତ ଅଟେ ଏ କଥା ହି ॥ ୨୩୧
୬୨ ଭାବର କ୍ରିୟାର ଦ୍ରବ୍ୟର । ଯେ ତିନି ଅଦ୍ୱୈତ ଆତ୍ମାର ॥ ୨୩୨
ଯେ ଅଟେ ବସ୍ତୁଭେଦବୁଦ୍ଧି । ସେ ଏକ ସ୍ୱପ୍ନରୂପେ ସିଦ୍ଧି ॥ ୨୩୩
ଯେ କର୍ମଭେଦବୁଦ୍ଧି ଆନ । ସେ ଅଟେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ୱପନ ॥ ୨୩୪
ଏ କର୍ମଫଳ ଭୋଗ୍ୟ ମୋର । ତୃତୀୟ ସ୍ୱପ୍ନ ଏ ପ୍ରକାର ॥ ୨୩୫
ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ୱ-ଅନୁଭାବରେ । ଏହା ବିଗ୍ଭରନ୍ତେ ସତ୍ତ୍ୱରେ ॥ ୨୩୬
ସେ ତିନି ସ୍ୱପ୍ନକୁ ନିବୃତ୍ତ । କରଇ ମୁନି ଯେ ବିଦିତ ॥ ୨୩୭
୬୩ ପଟତନ୍ତୁର ପ୍ରାୟ ହୋଇ । କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ଯେହୁ ଦୁଇ ॥ ୨୩୮
ବସ୍ତୁର ଏକଭାବେ ତାର । ଏକ ବିଗ୍ଭର ଯେ ଆବର ॥ ୨୩୯
ଅବସ୍ତୁଭାବୁଁ ବିକଳ୍ପର । ଭାବ-ଅଦ୍ୱୈତ ସେ ପ୍ରକାର ॥ ୨୪୦
୬୪ ହେ ପାର୍ଥ ପରମ ବ୍ରହ୍ମରେ । ଯେ ମନ ବଚନ ତନୁରେ ॥ ୨୪୧
ସମସ୍ତକର୍ମସମର୍ପଣ । କ୍ରିୟା-ଅଦ୍ୱୈତ ସେହୁ ପୁଣ ॥ ୨୪୨
୬୫ ଯେ ନିଜ ଭାର୍ଯ୍ୟାପୁତ୍ରାଦିର । ଇତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ॥ ୨୪୩
ଯେ ସ୍ୱାର୍ଥ କାମ ସେ ଦୁଇର । ପଞ୍ଚଭୂତତ୍ତ୍ୱେ ଦେହାଦିର ॥ ୨୪୪
ତହିଁରେ ଭୋକ୍ତା ଯେଉଁ ଜୀବ । ତାହାର ପରମାତ୍ମଭାବ ॥ ୨୪୫
ଏଣେ ଯେ ଅଭେଦବିଗ୍ଭର । ସେ ଅର୍ଥ କାମ ବେନିଙ୍କର ॥ ୨୪୬

---

୧ । 'ସୋଽୟଂ ଦେବଦତ୍ତଃ' ଇତି ।
"ଆବିର୍ଭାବତିରୋଭାବଧର୍ମକେଷ୍ୱନପାୟି ଯତ୍ ।
ତଦ୍ଧର୍ମୀ................................॥" (କୁମାରିଲ)

ଯେ ଏକଭାବେ ଦରଶନ । ଦ୍ରବ୍ୟାଦ୍ୱୈତ ତା' ବୋଲେ ଜନ ।। ୨୪୭
୬୬ ଯେ ଦ୍ରବ୍ୟ ଯେଉଁ ଉପାୟରେ । ଯାହା ସକାଶୁଁ ଯେଉଁଠାରେ ।। ୨୪୮
ହେ ନୃପ ! ନିଷିଦ୍ଧ ନୁହଇ । କର୍ମ ଆଚରେ ତେଣେ ସେହି ।। ୨୪୯
ବିପତ୍ତି ନ ଥିବା କାଳରେ । ଚେଷ୍ଟା ନ କରି ସେ ଆନରେ ।। ୨୫୦
୬୭ ଏମାନେ, ଯେ ଅଟନ୍ତି ଆନ । ବେଦୋକ୍ତ ନିଜ କର୍ମମାନ ।। ୨୫୧
ତେଣେ ଯେ ବର୍ଣ୍ଣେ ଗୃହେ ଥାଇ । ଏ କୃଷ୍ଣଗତିକି ସେ ଯାଇ ।। ୨୫୨
ହେ ମହୀପତି ! ସେ କୃଷ୍ଣର । ଭକ୍ତିକି ଲଭଇ ଯେ ନର ।। ୨୫୩
୬୮ ହେ ନୃପବର ! ଯେ ତୁମ୍ଭର । ଦୁସ୍ତ୍ୟଜ ବିପତ୍ତିନିକର ।। ୨୫୪
ତା' ପାଦପଙ୍କଜ ସେବନେ । ତହିଁରୁ ତରିଲ ଯେସନେ ।। ୨୫୫
ଯେ ଦିଗଦନ୍ତୀଙ୍କ ସମାନ । ଅଟନ୍ତି ମହୀପତିମାନ ।। ୨୫୬
ତାହାଙ୍କୁ ଜିଣିଣ ବିଧାନ । କଲ ଅନେକ ଯାଗମାନ ।। ୨୫୭
ସେହି ପ୍ରକାରେ ସଂସାରରୁ । ତର ସେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣସେବାରୁ ।। ୨୫୮
୬୯ ଅତୀତ ମହାକଳ୍ପେ ମୁହିଁ । ଉପବର୍ହଣ ନାମ ହୋଇ ।। ୨୫୯
ଗନ୍ଧର୍ବମାନଙ୍କେ ସମ୍ମତ । ଗନ୍ଧର୍ବ ହୋଇ ଥିଲି ଜାତ ।। ୨୬୦
୭୦ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ସୁକୁମାର ପଣ । ରୂପ ସୌଗନ୍ଧ୍ୟ ଯେବା ପୁଣ ।। ୨୬୧
ଏମାନଙ୍କରେ ମନୋହର । ଅଟଇ ଦରଶନ ଯାର ।। ୨୬୨
ସ୍ୱ[୧] ପୁଂଗଲମ୍ପଟ ପ୍ରମତ୍ତ । ସ୍ତିରୀଙ୍କ ଅତି ପ୍ରିୟ ନିତ୍ୟ ।। ୨୬୩
୭୧ ଦେବତାସତ୍ରେ ଏକଦିନେ । ମିଳିଲେ ବିଶ୍ୱସୃଜମାନେ ।। ୨୬୪
ବିଷ୍ଣୁଚରିତକଥାମାନ । କରିବା ନିମିତ୍ତେ ଗାୟନ ।। ୨୬୫
ଗନ୍ଧର୍ବ ଅପସରାଙ୍କର । ଗଣକୁ ଡାକିଲେ ସତ୍ୱର ।। ୨୬୬
୭୨ ମୁଁ ସେ କଥାକୁ ଜାଣି ଥାଇ । ଗାଆନ୍ତେ ମତ୍ତପ୍ରାୟ ହୋଇ ।। ୨୬୭
ବେଢି ଅଛନ୍ତି ନାରୀଜନେ । ସେଠାରୁ ଗଲି ଆନ ସ୍ଥାନେ ।। ୨୬୮
ସେ ବିଶ୍ୱସୃଜମାନେ ମୋର । ସେ ହେଳା କରିଣ ଗୋଚର ।। ୨୬୯
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ହେଳା କଲୁ ଯେଣୁ । ବେଗେ ତୁ ଶୂଦ୍ର ହୁଅ ତେଣୁ ।। ୨୭୦
ନଷ୍ଟଶ୍ରୀ ହୁଅ ଏ ପ୍ରକାରେ । ଶାପକୁ ଦେଲେ ସ୍ୱତେଜରେ ।। ୨୭୧
୭୩ ସେହି ନିକଟେ ଦାସୀଠାଇଁ । ଜାତ ହୋଇଲି ମୁହିଁ ଯାଇଁ ।। ୨୭୨
ତହିଁରେ ବ୍ରହ୍ମବାଦୀଙ୍କର । ସେବାରେ ସଙ୍ଗରୁ ଆବର ।। ୨୭୩
ଯେ ଅଟେ ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ରଗୁଣ । ତାହାକୁ ଲଭିଲଇଁ ପୁଣ ।। ୨୭୪
୭୪ ଯେ ଧର୍ମ ଗୃହମେଧୀଙ୍କର । ପାପକୁ କରଇ ନିବାର ।। ୨୭୫
ସେ ଧର୍ମ କଲି ମୁଁ ବର୍ଣ୍ଣନ । ଯେବଣ ଧର୍ମେ ଗୃହୀଜନ ।। ୨୭୬
ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କର ଯେଉଁ ଗତି[୨] । ତାହାକୁ ଲଭଇ ଝଟିତି ।। ୨୭୭
୭୫ ତୁମ୍ଭେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ । ମନୁଷ୍ୟଲୋକରେ ବିଦିତ ।। ୨୭୮
ପରମ ବ୍ରହ୍ମ ଗୂଢ଼ ହୋଇ । ନରରୂପରେ ଛନ୍ତି ରହି ।। ୨୭୯

୧ । ସେ । ୨ । ରୀତି ।

ଏହି ସକାଶୁ ମୁନିଜନ । ଆସନ୍ତି ତୁମ୍ଭର ସଦନ ।। ୨୮୦
ଲୋକଙ୍କୁ ଯେଉଁ ମୁନିମାନେ । ପବିତ୍ର କରନ୍ତି ଭୁବନେ ।। ୨୮୧
୭୬ ଏ କୃଷ୍ଣ ଅଟେ ବ୍ରହ୍ମ ସେହି । ମହତ ଜନ ଯା' ଖୋଜଇ ।। ୨୮୨
ଉପାଧିରହିତ ପରମ । ଯେ ବା ଆନନ୍ଦ ଅଭିରାମ ।। ୨୮୩
ତା' ଅନୁଭବରୂପ ଏହି । ତୁମ୍ଭର ପ୍ରିୟ ମିତ୍ର ଯେହି ।। ୨୮୪
ମାତୁଳସୁତ ଆତ୍ମାମୂର୍ତ୍ତି । ଏ ପୂଜ୍ୟ ଗୁରୁ ଆଜ୍ଞାବର୍ତ୍ତୀ ।। ୨୮୫
୭୭ ଶିବବ୍ରହ୍ମାଦି ସ୍ୱବୁଦ୍ଧିରେ । ଯାର ରୂପକୁ ଏ ପ୍ରକାରେ ।। ୨୮୬
ଏରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣି ନ ପାରନ୍ତି । ଏମନ୍ତ ଏ ସାତ୍ୱତପତି ।। ୨୮୭
ସ୍ୱୟେଂ ପ୍ରସନ୍ନ ତୁମ୍ଭଠାରେ । ମଉନ ଭକ୍ତି ଶମଦ୍ୱାରେ ।। ୨୮୮
ପୂଜିତ ହୋଇ ଅନୁଦିନ । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ହୁଅନ୍ତୁ ପ୍ରସନ୍ନ ।। ୨୮୯

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୭୮ ଏରୂପେ ଯେବଣ ବଚନ । କହିଲେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ନନ୍ଦନ ।। ୨୯୦
ଭରତଶ୍ରେଷ୍ଠ ତାହା ଶୁଣି । ପ୍ରେମବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ପୁଣି ।। ୨୯୧
ସୁପ୍ରୀତ ହୋଇ ନାରଦଙ୍କୁ । ପୂଜିଲେ ଆବର କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ।। ୨୯୨
୭୯ ଯେ କୃଷ୍ଣ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ବେନି । ତେଣେ ପୂଜିତ ହୋଇ ମୁନି ।। ୨୯୩
ତାହାଙ୍କୁ କରି ଆମନ୍ତ୍ରଣ । ତହୁଁ ଗମନ କଲେ ପୁଣ ।। ୨୯୪
ଯେ କୃଷ୍ଣ ବସୁଦେବସୁତ । ପରମ ବ୍ରହ୍ମ ଏ ସାକ୍ଷାତ ।। ୨୯୫
ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ପୃଥାସୁତ । ହୋଇଲେ ପରମ ବିସ୍ମିତ ।। ୨୯୬
୮୦ ଦକ୍ଷସୁତାଙ୍କ ବଂଶମାନ । ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ।। ୨୯୭
କହିଲାଇଁ ତା' ଏ ପ୍ରକାରେ । ଯେ ବଂଶ ଦେବତା-ଅସୁରେ ।। ୨୯୮
ମନୁଷ୍ୟ ଆଦି ଯେ ଇତର । ଯେ ଲୋକତ୍ରୟଚରାଚର ।। ୨୯୯
ଯେ କୃଷ୍ଣ କୃପାମୟ ସିନ୍ଧୁ । ତାହାଙ୍କୁ ଚିନ୍ତି ଦୀନବନ୍ଧୁ ।। ୩୦୦
ତୋଷିବାଅର୍ଥେ ସାଧୁଚିତ୍ତ । ସପ୍ତମ ସ୍କନ୍ଧ କଲା ଗୀତ ।। ୩୦୧
ଏ ଗୀତ ଶୁଣି ହୁଅ ତୋଷ । ସୁଜନେ ନ ଧର ମୋ ଦୋଷ ।। ୩୦୨
ଯେବେ ଏ ଭବୁଁ ହେବ ପାର । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣପାଦ ହୃଦେ ଧର ।। ୩୦୩
ଏ ପାଦ ହୃଦେ ଲୟ କରି । ଚତୁରାଶ୍ରମୀ ଗଲେ ତରି ।। ୩୦୪

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ
ସପ୍ତମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଯୁଧିଷ୍ଠିରନାରଦସଂବାଦେ ସଦାଗ୍ରରୋ
ନାମ ପଞ୍ଚଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।।

ଭୀମସ୍ୟାପି ରଣେ ଭଙ୍ଗୋ ମୁନେରପି ମତିଭ୍ରମଃ ।
ଯଦି ଶୁଦ୍ଧମଶୁଦ୍ଧଂ ବା ମମ ଦୋଷୋ ନ ବିଦ୍ୟତେ ।।

ସମାପ୍ତୋଽୟଂ ସପ୍ତମସ୍କନ୍ଧଃ

ଅଷ୍ଟମ ସ୍କନ୍ଧ

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଅଥାଷ୍ଟମେ ଚତୁର୍ବିଂଶତ୍ୟଧ୍ୟାୟୈର୍ମନୁବର୍ଣ୍ଣନମ୍ ।
ତତ୍ସୁତୈର୍ଋଷିଦେବେନ୍ଦ୍ରୈର୍ମୂର୍ତ୍ତିଭିଷ୍ଟ ହରେଃ ସହ ।। ୧
ପ୍ରତିମନ୍ୱନ୍ତରଂ ଚୈବ ମନ୍ୱାଦ୍ୟାଃ ଷଟ୍ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ।
ପ୍ରବର୍ତ୍ତୟନ୍ତି ସଦ୍ଧର୍ମାନ୍ ପାଳୟନ୍ତ୍ୟାଚରନ୍ତି ଚ ।। ୨
ଅତୋ ମନ୍ୱନ୍ତରସ୍ୟୋକ୍ତଂ ସଦ୍ଧର୍ମ ଇତି ଲକ୍ଷଣମ୍ ।
ଯେନ ବୈ କ୍ରିୟମାଣେନ ନରୋ ନ ନିରୟଂ ବ୍ରଜେତ୍ ।। ୩
ତତ୍ର ତୁ ପ୍ରଥମେ ସ୍ୱାୟଂଭୁବଃ ସ୍ୱାରୋଚିଷସ୍ତଥା ।
ଉତ୍ତମସ୍ତାମସଶ୍ଚେତି ଚତୁର୍ମନୁନିରୂପଣମ୍ ।। ୪
ସ୍ୱାୟଂଭୁବେଽନ୍ତରେଽନନ୍ତଦୁରନ୍ତଗୁଣବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ ।
ମୁଦିତଃ ପରିପପ୍ରଚ୍ଛ ସର୍ବମନ୍ୱନ୍ତରସ୍ଥିତିମ୍ ।। ୫

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚରଣନଳିନ । ଚିନ୍ତା କରିଣ ଅନୁଦିନ[୧] ।। ୧
ସୁଜନମାନଙ୍କର ହିତେ । ଅଷ୍ଟମ ସ୍କନ୍ଧ ଭାଷାଗୀତେ ।। ୨
ବର୍ଣ୍ଣୁଛି ପୁରାଣକୁ ଗ୍ରହିଁ । ମୋହର ତେତେ ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ ।। ୩
ବିଶ୍ୱନାଟକସୂତ୍ରଧାର । ଯେ ପ୍ରଭୁ କରୁଣାସାଗର ।। ୪
ସେ ଯହିଁ କରେ ନିଯୋଜନ । ତହିଁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତେ ପ୍ରାଣୀମନ ।। ୫
ଏଣୁ ନ ଧର ମୋର ଦୋଷ । ସୁଜନେ ଶୁଣି ହୁଅ ତୋଷ ।। ୬
ଯେଉଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣନାମମାନ । ମନୁଷ୍ୟେ କରନ୍ତି କୀର୍ତ୍ତନ ।। ୭
କିଛି ହିଁ ହୋଇ ଅବ୍ୟକତ । ଶୁକତୁଣ୍ଡରୁ ହେଲେ ଜାତ ।। ୮
ସାଦର ହୋଇ ଟେକି କର୍ଣ୍ଣ । ତା' କି ନ ଶୁଣେ ସାଧୁଜନ ।। ୯
ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗ ହିଁ ସେ ପ୍ରକାରେ । ସୁଜନେ ଘେନନ୍ତୁ ମନରେ ।। ୧୦
ଶୁକଙ୍କୁ ବିନୟ ହୋଇଣ । ପଗ୍ଭରେ ପରୀକ୍ଷିତ ପୁଣ ।। ୧୧

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୧ ହେ ଗୁରୁ ! ସ୍ୱାୟଂଭୁବ ନାମେ । ବିଖ୍ୟାତ ଯେ ଏଥି ପ୍ରଥମେ ।। ୧୨
ତାଙ୍କ ଏ ବଂଶକୁ ଶ୍ରବଣ । କରିଛୁଁ ବିସ୍ତାର କରିଣ ।। ୧୩
ମନୁକନ୍ୟାମାନଙ୍କ ଠାରେ । ମରୀଚି ଆଦି ଋଷିଙ୍କରେ ।। ୧୪
ପୁତ୍ରପୌତ୍ରାଦିରୂପ ହୋଇ । ସର୍ଗ ବିଖ୍ୟାତ ଅଛି ଯହିଁ ।। ୧୫
ଇତର ଯେବା ମନୁମାନ । ତାହାଙ୍କୁ କରସି କୀର୍ତ୍ତନ ।। ୧୬

---

୧ । ନିଜମନ ।

୨ ଯେହୁ ମହତ ଭଗବାନ । ତାଙ୍କର ଜନ୍ମକର୍ମମାନ ॥ ୧୭
ମନୁ-ଅନ୍ତରେ ମୁନିମାନେ । ଗୁଣି ଅଛନ୍ତି ଏ ଭୁବନେ ॥ ୧୮
ହେ ବିପ୍ର ! ଶୁଣିମୁଁ ସେମାନ । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ କର ତା' ଗାୟନ ॥ ୧୯
୩ ହେ ବିପ୍ର ! ଯେ ବିଶ୍ୱଭାବନ । ଅଟନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ॥ ୨୦
ଯେଉଁ ଅତୀତ ମନ୍ୱନ୍ତରେ । ସେ ଯାହା କଲେ ଜଗତରେ ॥ ୨୧
ଭବିଷ୍ୟ ମନ୍ୱନ୍ତରେ ପୁଣ । କରିବେ ଯାହା ଆଚରଣ ॥ ୨୨
ଯା' କରୁଛନ୍ତି ବର୍ତ୍ତମାନେ । କହ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ତା' ସୁମନେ ॥ ୨୩

ଶ୍ରୀଋଷିରୁବାଚ

୪ ଏ କଳ୍ପେ ଛ' ମନୁ ଅତୀତ । ଯେ ସ୍ୱାୟଂଭୁବ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୨୪
ସେ ଆଦ୍ୟ ମନୁ ତୋ' ଆଗରେ । କହିଲୁଁ ଯେଉଁ ମନ୍ୱନ୍ତରେ ॥ ୨୫
ଦେବତାଆଦିମାନଙ୍କର । ସଂଭବ ବିବିଧ ପ୍ରକାର ॥ ୨୬
୫ ଆକୂତି ଦେବହୂତି ହୋଇ । ସେ ମନୁଙ୍କର ସୁତା ଦୁଇ ॥ ୨୭
ତାହାଙ୍କ ଠାରେ ଧର୍ମଜ୍ଞାନ । ଉପଦେଶାର୍ଥେ ଭଗବାନ ॥ ୨୮
ଯଜ୍ଞ କପିଳରୂପ ହୋଇ । ପୁତ୍ରଭାବକୁ ଛନ୍ତି ଯାଇ ॥ ୨୯
୬ ଯେ ବା କପିଳ ଭଗବାନ । ପୂର୍ବେ କଲୁଁ ତାଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନ ॥ ୩୦
୭ ଯଜ୍ଞସ୍ୱରୂପୀ ଭଗବନ୍ତ । କଲେ ସେ ଯେବଣ ଚରିତ ॥ ୩୧
ହେ କୁରୁଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ତାହା ତୋତେ । କହିବା ଶୁଣ ଏକଚିତ୍ତେ ॥ ୩୨
ଯେ ପ୍ରଭୁ ଶତରୂପାପତି । ଯେ ଆଦ୍ୟ ମନୁରୂପେ ଖ୍ୟାତି ॥ ୩୩
ସେ କାମଭୋଗମାନଙ୍କରେ । ବିରକ୍ତ ହୋଇଣ କ୍ରମରେ ॥ ୩୪
ରାଜ୍ୟକୁ କରି ବିସର୍ଜନ । ତପନିମିତ୍ତେ କରି ମନ ॥ ୩୫
ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ଘେନି ସଙ୍ଗତରେ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ବନରେ ॥ ୩୬
୮ ଭୂମିକି ଏକଚରଣରେ । ଛୁଅନ୍ତେ ସୁନନ୍ଦାତଟରେ ॥ ୩୭
ଶତେ ବରଷ ପରିଯନ୍ତେ । ଘୋର ତପସ୍ୟା ଆଚରନ୍ତେ ॥ ୩୮
ହେ ନୃପ ସମାଧିରେ ଥାଇ[୧] । କଲେ ସେ ଅନୁଭବ ଯାହି ॥ ୩୯
ଶୟନ କଲା ଲୋକ ଯେହ୍ନେ । କହଇ ପ୍ରଳାପବଚନେ ॥ ୪୦
ବିସ୍ମୟକୁ ଯେ ଲଭିଥାଇ । ସେ ଲୋକ ଯେମନ୍ତ କହଇ ॥ ୪୧
ପରକୁ ଉପଦେଶବାଣୀ । ଯେଉଁ ପ୍ରକାରେ ଲୋକ ଭଣି ॥ ୪୨
ପରକୁ ଅନୁବଦେ ଜନ । ଯେବଣ ପ୍ରକାରେ ବଚନ ॥ ୪୩
ସେହି ପ୍ରକାରେ ହେ ଭାରତ । କଲେ ସେ ବଚନ ଉକତ ॥ ୪୪

ଶ୍ରୀମନୁରୁବାଚ

୯ ଯେ ଜ୍ଞାନରୂପୀ ଭଗବାନ । ଯେଣେ ଏ ବିଶ୍ୱ ସଚେତନ ॥ ୪୫
ଯାହାର ଚେତନାକୁ ପୁଣ । ଏ ବିଶ୍ୱ ନୁହଇ କାରଣ ॥ ୪୬
ଯେଣୁ ସେ ଜ୍ଞାନରୂପ ହୋଇ । ଆପଣା ଇଚ୍ଛାଏ ବର୍ତ୍ତଇ ॥ ୪୭

---
୧ । ଧ୍ୟାଇ ।

ଏ ଜନ କରନ୍ତେ ଶୟନ । ଯେ ସାକ୍ଷୀରୂପେ ବିଦ୍ୟମାନ ॥
ଏ ଜନ ନ ଜାଣଇଁ ତାଙ୍କୁ । ସେ ପୁଣ ଜାଣନ୍ତି ଏହାଙ୍କୁ ॥
୧୦ ଆପଣା ସତ୍ତା ଚୈତନ୍ୟରେ । ଏ ବିଶ୍ୱ ବ୍ୟାପ୍ୟ ଈଶ୍ୱରରେ ॥
ଜଗତେ ହୋଇଅଛି ସ୍ଥିତ । ଯେତ କିଂଚିତ ଭୂତଜାତ ॥
ଏଣୁ ସେ ଈଶ୍ୱର ପ୍ରଦାନ । କରିଅଛନ୍ତି ଯେଉଁ ଧନ ॥
ଭୋଗମାନଙ୍କୁ ତେଣେ ଭୁଞ୍ଜ । ପରଧନରେ ସ୍ପୃହା ତେଜ ॥
୧୧ ଯେ କରୁଥାନ୍ତେ[1] ବିଲୋକନ । ଯାହାକୁ ନ ଦେଖଇ ଜନ ॥
ଘଟନାଶରେ ଦେବଦତ୍ତ[2] । ଗୃହସ୍ଥ ଜ୍ଞାନ ହୋଏ ହତ ॥
ଈଶ୍ୱରଜ୍ଞାନ ସେ ପ୍ରକାରେ । ନାଶ ବିଷୟବିନାଶରେ ॥
ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ନ ମଣ । ଯା' ଜ୍ଞାନନାଶ ନୋହେ ପୁଣ ॥
ସେ ସେ ରୂପେ ଯେ ଜନ୍ମିଥାଇ । ସେ ବୃତ୍ତିର ହିଁ ନାଶ ହୋଇ ॥
ଯେ ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧ ଅଟେ ଜ୍ଞାନ । ତାହାର ନାହିଁଟି ନିଧନ ॥
ଯେ ଘଟ ପଟ ଆଦି ହୋଇ । ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ପ୍ରକାଶଇ ॥
ତା' ନାଶେ ନୁହଇ ବିନାଶ । କେବେହେଁ ସୂର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରକାଶ ॥
ସମସ୍ତ ଭୂତେ ଯା' ମନ୍ଦିର । ଶୋଭନ ପତନ ଯାହାର ॥
ଏମନ୍ତ ରୂପ ଯେ ଈଶ୍ୱର । ତାହାଙ୍କୁ ଭଜ ଆହେ ନର ॥
୧୨ ଯାହାର ଆଦି ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତ । ଏ ତିନି ଅଟଇ ଅସତ ॥
ନାହିଁ ଯାହାର[3] ନିଜପର । ଅଥବା ଅନ୍ତର ବାହାର ॥
ଏ ବିଶ୍ୱ ଆଦି-ମଧ୍ୟ-ଅନ୍ତ । ଯହିଁରୁ ହୁଅଇ ବିଦିତ ॥
ଏ ବିଶ୍ୱ ଅଟେ ରୂପ ଯାର । ତେଣୁ[4] ସେ ସତ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମାକାର ॥
୧୩ ବିଶ୍ୱ ଅଟଇ ରୂପ ଯାର । ଜନ୍ମାଦି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ତାହାର ॥
ତାହାର ସ୍ୱପ୍ରକାଶ ଭାବ । ଏ ଘେନି ଅଟେ ଅସମ୍ଭବ ॥
କରନ୍ତେ ଜଗତଜନ୍ମାଦି । ବିକାର ଭାବ ତାର ସିଦ୍ଧି ॥
ସତ୍ୟତ୍ୱ ପୂର୍ଣ୍ଣତ୍ୱ ଏ ଦୁଇ । ବିକାରୀଠାରେ ସିଦ୍ଧ ନୋହି ॥
ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ରହ ଯେବେ । ତହିଁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଶୁଣ ଏବେ ॥
ସେ ଅଜ ସତ୍ୟ ସ୍ୱପ୍ରକାଶ । ସେ ଅଟେ ନିର୍ବିକାର ଈଶ ॥
ଜଗତ କାୟରେ ଯାହାର । ବହୁତ ନାମମାନେ ଯାର ॥
ସ୍ୱଶକ୍ତିମାୟାରେ ଜଗତ । ଜନମ ଆଦି କରେ ଜାତ ॥
ବିଦ୍ୟାରେ ମାୟାକୁ ଛାଡ଼ିଣ । ରହଇ ନିଷ୍କ୍ରିୟ ହୋଇଣ ॥
୧୪ ଏ ଘେନି ଆଦ୍ୟେ ଋଷିମାନେ । ମୋକ୍ଷନିମିତ୍ତେ ସାବଧାନେ ॥
ଆଚରିଛନ୍ତି କର୍ମମାନ । ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତେ ଯେଣୁ ଜନ ॥
କ୍ରମରେ ଅଚେଷ୍ଟାକୁ ପାଇ । ବହୁତ ଠାରେ ଏ ଅଛଇ ॥

୧ । କରୁଥିଲେ । ୨ । ସେହି ନାମଧାରୀ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ।
୩ । ତାହାର । ୪ । ଯେଣୁ ।

୧୫ ଆତ୍ମଲାଭରେ ଅର୍ଥମାନ । ଯାହାର ହୋଇଛନ୍ତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ॥ ୮୦
ସେ ଭଗବାନ କର୍ମ କରେ । ଆସକ୍ତ ନୁହଇ ତହିଁରେ ॥ ୮୧
ଯେ ତାଙ୍କୁ ଅନୁବର୍ତ୍ତି ଥାନ୍ତି । ସେହୁ ଆସକ୍ତି ନ କରନ୍ତି ॥ ୮୨
୧୬ ନରରୂପକୁ ଯେ ଉଚିତ । ସେ ମାର୍ଗେ ଅଟନ୍ତି ଯେ ସ୍ଥିତ ॥ ୮୩
କର୍ମ କରନ୍ତି ଆଚରଣ । ଏମନ୍ତ ହୋଇଲେହେଁ ପୁଣ ॥ ୮୪
ଯେ ଅଟେ ଅହଂକାରହୀନ । ଶୁଭ ନ ବାଞ୍ଛେ ଯେଣୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ॥ ୮୫
ପ୍ରଭୁ ଅଟନ୍ତି ସେହୁ ଯେଣୁ । ଆନେ ନିଯୁକ୍ତ ନୋହେ ତେଣୁ ॥ ୮୬
ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଆଗ୍ରରେ । ଶିକ୍ଷା ଦିଅନ୍ତି ଯେ ସଂସାରେ ॥ ୮୭
ପ୍ରବର୍ତ୍ତାନ୍ତି ଯେ ଧର୍ମମାନ । ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ହେଉଛି ପ୍ରପନ୍ନ ॥ ୮୮

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୭ ଆପଣେ ହୋଇ ସମାହିତ । ଯେ ମନୁ ସ୍ୱୟଂଭୁବସୁତ ॥ ୮୯
ଏମନ୍ତ ଉପନିଷଦକୁ । ପଢ଼ନ୍ତେ ଦେଖିଣ ତାହାଙ୍କୁ ॥ ୯୦
କ୍ଷୁଧାରେ ଭକ୍ଷିବାକୁ ଖରେ । ଗଲେ ଯାତୁଧାନ ଅସୁରେ ॥ ୯୧
୧୮ ତାଙ୍କୁ ସେରୂପେ ଦେଖି ମାରି । ଯେ ସର୍ବଗତ ଯଜ୍ଞ ହରି ॥ ୯୨
ଯେ ଯାମ ନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ । ଦେବତାମାନେ ନିଜ ସୁତ ॥ ୯୩
ତେଣେ ବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ କରି । ପାଳନା କଲେ ସ୍ୱର୍ଗପୁରୀ ॥ ୯୪
୧୯ ଦ୍ୱିତୀୟ ମନୁ ଅଗ୍ନିସୁତ । ଯେ ସ୍ୱାରୋଚିଷ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୯୫
ଦ୍ୟୁମତ୍ ସୁଷେଣ ରୋଚିଷ୍ମନ୍ତ । ଏ ଆଦି ଅଟନ୍ତି ତା' ସୁତ ॥ ୯୬
୨୦ ରୋଚନ ନାମେ ଇନ୍ଦ୍ର ତହିଁ । ଦେବେ ତୁଷିତ ଆଦି ହୋଇ ॥ ୯୭
ଊର୍ଜ୍ଜସ୍ତମ୍ଭକୁ ଆଦି ଖ୍ୟାତ । ଯେ ବ୍ରହ୍ମବାଦୀ ଋଷି ସାତ ॥ ୯୮
୨୧ ଯେ ଋଷି ନାମେ ବେଦଶିର । ତୁଷିତା ନାମେ ପତ୍ନୀ ତାର ॥ ୯୯
ତାଠାରେ ଦେବ ହେଲେ ଜାତ । ବିଭୁନାମରେ ସେ ବିଖ୍ୟାତ ॥ ୧୦୦
୨୨ ଅଠାଶୀ ସହସ୍ର ଯେ ମୁନି । ବ୍ରତମାନଙ୍କୁ ଥିଲେ ଘେନି ॥ ୧୦୧
ସେ ତାଙ୍କ ବ୍ରତ ଶିକ୍ଷା କଲେ । କୁମାର ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ହେଲେ ॥ ୧୦୨
୨୩ ତୃତୀୟ ପ୍ରିୟବ୍ରତସୁତ । ଉତ୍ତମ ନାମେ ମନୁ ଖ୍ୟାତ ॥ ୧୦୩
ତା' ସୁତ ସୃଞ୍ଜୟ ପବନ । ଯଜ୍ଞହୋତ୍ରାଦି ନୃପମାନ ॥ ୧୦୪
୨୪ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କର ଯେହୁ ସୁତ । ପ୍ରମଦ ଆଦି ଋଷି ସାତ ॥ ୧୦୫
ଯେ ଭଦ୍ର ସତ୍ୟ ବେଦଶ୍ରୁତ । ଦେବତା ଇନ୍ଦ୍ର ସତ୍ୟଜିତ ॥ ୧୦୬
୨୫ ଧର୍ମର ସୁନୃତାନାମରେ । ଯେବଣ ଭାର୍ଯ୍ୟା ତା' ଗର୍ଭରେ ॥ ୧୦୭
ସତ୍ୟବ୍ରତଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଜନ୍ମ । ଲଭିଲେ ଶ୍ରୀପୁରୁଷୋତ୍ତମ ॥ ୧୦୮
ନାମ ତାଙ୍କର ସତ୍ୟସେନ । ବିଖ୍ୟାତ ଅଟେ ତ୍ରିଭୁବନ ॥ ୧୦୯
୨୬ ଅନୃତବ୍ରତ ଦୁଷ୍ଟଚରିତ । ଯେ ଯକ୍ଷରାକ୍ଷସେ ଅସନ୍ତ ॥ ୧୧୦
ଯେ ଭୂତଦ୍ରୋହୀ ଭୂତଗଣ । ତାଙ୍କୁ କଲେ ସେ ସଂହାରଣ ॥ ୧୧୧
ଯେ ଇନ୍ଦ୍ର ଅଟେ ସତ୍ୟଜିତ । ତାହାଙ୍କ ସଖା ସେ ବିଖ୍ୟାତ ॥ ୧୧୨

୨୭ ଚତୁର୍ଥ ମନୁ ଉତ୍ତମର	। ଭ୍ରାତା, ତାମସ ନାମ ତାର	॥ ୧୧୩
ଯେ ବୃଷ[୧] ଖ୍ୟାତି କେତୁ ନର	। ଏ ଆଦି ଦଶ ପୁତ୍ର ତାର	॥ ୧୧୪
୨୮ ସତ୍ୟକ ହରି ବୀର ସୁରେ	। ବାସବ ତ୍ରିଶିଖ ନାମରେ	॥ ୧୧୫
ଜ୍ୟୋତିର୍ଦ୍ଧାମାଦି ଋଷି ସାତ	। ତାମସ ଅନ୍ତରେ ବିଖ୍ୟାତ	॥ ୧୧୬
୨୯ ହେ ନୃପ ! ବିଧୃତିର ସୁତ	। ଦେବେ ବୈଧୃତି ନାମେ ଖ୍ୟାତ	॥ ୧୧୭
କାଳେ ଯେ ବେଦ ନାଶଗଲେ	। ତାଙ୍କୁ ଯେ ସ୍ୱତେଜେ ଧଇଲେ	॥ ୧୧୮
୩୦ ସେ ମନ୍ୱନ୍ତରେ ଭଗବାନ	। ହରିମେଧାର ଠାରୁ ଜନ୍ମ	॥ ୧୧୯
ହୋଇଲେ ହରିଣୀର ଠାରେ	। କୁମ୍ଭୀରଠାରୁ ଯେ ପୂର୍ବରେ	॥ ୧୨୦
ଗଜଇନ୍ଦ୍ରକୁ ବିମୋଚନ	। କଲେ ହୋଇଣ ସାବଧାନ	॥ ୧୨୧
ହୋଇଲେ ସେ ହରିନାମରେ	। ବିଖ୍ୟାତ ସର୍ବ ଜଗତରେ	॥ ୧୨୨

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୩୧ ହେ ଋଷି ! ତୁମ୍ଭ ଏ କଥାକୁ	। ଆମ୍ଭର ଇଚ୍ଛା ଶୁଣିମାକୁ	॥ ୧୨୩
ଯେ ଗଜପତି ପୂର୍ବେ ତହିଁ	। ଥିଲା କୁମ୍ଭୀରଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ	॥ ୧୨୪
ତାହାକୁ ଯେଉଁ ରୂପେ କରି	। ମୁକତ କଲେ ଦେବ ହରି	॥ ୧୨୫
୩୨ ସେ କଥା ଅଟେ ମହାପୁଣ୍ୟ	। ଧନ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱସ୍ତ୍ୟୟନ	॥ ୧୨୬
ଉତ୍ତମଶ୍ଳୋକ ଭଗବାନ	। ଯହିଁରେ ଯହିଁରେ ଗାୟନ	॥ ୧୨୭

ଶ୍ରୀସୂତ ଉବାଚ

୩୩ କରିଣ ଅନଶନ ବ୍ରତ	। କୁଶଆସନେ ଯେହୁ ସ୍ଥିତ	॥ ୧୨୮
ସେ ପରୀକ୍ଷିତ ଏ ପ୍ରକାରେ	। ଶୁକଙ୍କୁ କଥାମାନଙ୍କରେ	॥ ୧୨୯
ନିଯୁକ୍ତ କଲେ କହିବାକୁ	। ପ୍ରଶଂସା କରି ସେ ରାଜାକୁ	॥ ୧୩୦
ହେ ବିପ୍ରେ ! କହିଲେ ସଭାରେ	। ଶୁଣନ୍ତେ ମୁନିଏ ନିର୍ଭରେ	॥ ୧୩୧
କୃଷ୍ଣଚରଣସରସିଜ	। ଚିନ୍ତିଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଦ୍ୱିଜ	॥ ୧୩୨
ଅଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧ ଭାଷାଗୀତେ	। ବର୍ଣ୍ଣିଲା ସାଧୁଙ୍କର ହିତେ	॥ ୧୩୩

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ମନ୍ୱନ୍ତରାନୁବର୍ଣ୍ଣନଂ
ନାମ ପ୍ରଥମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

---

୧ । ପୃଥୁ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ତୁର୍ଯ୍ୟେ ମନ୍ୱନ୍ତରେ ପ୍ରୋକ୍ତଂ ଗଜେନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ବିମୋକ୍ଷଣମ୍ ।
ଦ୍ୱିତୀୟାଦିତ୍ରିଭିସ୍ତତ୍ତୁ ବିସ୍ତରେଣୋପବର୍ଣ୍ଣ୍ୟତେ ॥ ୧
ଦ୍ୱିତୀୟେ ତୁ ଗଜେନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ଗଜୀଭିଃ କ୍ରୀଡ଼ତୋ ଜଳେ ।
ଦୈବାଦ୍ ଗ୍ରାହଗୃହୀତସ୍ୟ ହରିସ୍ତୁତିରୁଦୀର୍ଯ୍ୟତେ ॥ ୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଏମନ୍ତେ ରାଜାର ବଚନେ । ଶୁକ କହନ୍ତି ତୋଷମନେ ॥ ୧
ହେ ନୃପ ! ଅଛି ଗିରିବର । ତ୍ରିକୂଟ ନାମେ ଖ୍ୟାତି ତାର ॥ ୨
କ୍ଷୀରୋଦେ ଆବୃତ ଶ୍ରୀମନ୍ତ । ଅୟୁତେ ଯୋଜନ ଉଚ୍ଛ୍ରିତ ॥ ୩
୨ ସକଳ ଦିଗେ ଚକ୍ରାକାରେ । ବେଢ଼ିଛି ତେତିକି ବିସ୍ତାରେ ॥ ୪
ରଜତ ଲୋହ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ । ଏରୂପେ ଯେଉଁ ଶୃଙ୍ଗତ୍ରୟ ॥ ୫
ସିନ୍ଧୁକୁ ଦିଗକୁ ଦୀପିତ । କରୁଛି ତେଣେ ସେ ପର୍ବତ ॥ ୬
୩ ରତ୍ନଧାତୁରେ ବିଚିତ୍ରିତ । ଯେ ଆନ ଶୃଙ୍ଗମାନେ ସ୍ଥିତ ॥ ୭
ନାନାପ୍ରକାରେ ଦ୍ରୁମମାନ । ଯେ ଲତାଗୁଳ୍ମମାନେ ଆନ ॥ ୮
ନିର୍ଝରଜଳମାନଙ୍କର । ନିର୍ଘୋଷମାନ ଯେ ଆବର ॥ ୯
ତେଣେ ଦିଗକୁ ଦୀପ୍ତିମନ୍ତ । କରନ୍ତେ ଅଛି ସେ ପର୍ବତ ॥ ୧୦
୪ କ୍ଷୀରଲହରୀମାନଙ୍କରେ । ଗିରିର ସକଳ ଦିଗରେ ॥ ୧୧
ଧୌତ ହୋଇଛି ମଳମାନ । ହରିତ ଅଟେ ଯାଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ ॥ ୧୨
ସେ ମରକତ ଶିଳାଙ୍କରେ । ଭୂମିକି ଶ୍ୟାମଳ ଯେ କରେ ॥ ୧୩
୫ ସିଦ୍ଧ ଚାରଣ ବିଦ୍ୟାଧର । ଅପ୍‌ସରା ଗନ୍ଧର୍ବ କିନ୍ନର ॥ ୧୪
୬ ଯେ ପୁଣ ମହାସର୍ପ ଆନେ । କରନ୍ତେ କ୍ରୀଡ଼ାକୁ ସେମାନେ ॥ ୧୫
ତେଣେ ସେବିତ ନିରନ୍ତର । ଅଟନ୍ତି ଯାହାର କନ୍ଦର ॥ ୧୬
କିନ୍ନର ଆଦିମାନଙ୍କର । ସଙ୍ଗୀତସନ୍ନାଦେ ଯହିଁର ॥ ୧୭
ଗୁହା କରନ୍ତି ପ୍ରତିସ୍ୱନ । ସହି ନ ପାରିଣ ସେମାନ ॥ ୧୮
ଉତ୍ତମସିଂହମାନେ ଯହିଁ । ଗର୍ଜନ୍ତି ସେ ଗୁହାକୁ ଚାହିଁ ॥ ୧୯
୭ ଯେ ନାନା ବନ୍ୟ ପଶୁଗଣ । ତେଣେ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଯେହୁ ପୁଣ ॥ ୨୦
ସେ ଦ୍ରୋଣୀ[୧]ମାନଙ୍କେ ମଣ୍ଡିତ । ହୋଇଛି ଯେବଣ ପର୍ବତ ॥ ୨୧
ଯହିଁରେ ଚିତ୍ରଦ୍ରୁମମାନ । ଏମନ୍ତ ଯେ ଦେବଉଦ୍ୟାନ ॥ ୨୨

୧ । ଦ୍ରୋଣୀ=ଉପତ୍ୟକା ।

ତହିଁ ମଧୁରସ୍ୱନ ହୋଇ । ବିହଙ୍ଗମାନେ ଛନ୍ତି ଯହିଁ ॥ ୨୩
୮ ନିର୍ମଳ ସଲିଳ ଯହିଁରେ । ସେ ନଦୀ ସରମାନଙ୍କରେ ॥ ୨୪
ମଣିବାଲୁକା[୧] ଅଟେ ଯହିଁ । ସେ ପୁଲିନରେ ଯୁତ ଯେହି ॥ ୨୫
ଦେବଯୁବତୀମାନଙ୍କର । ସ୍ନାନେ ଯେ ଆମୋଦ ପ୍ରଚୁର ॥ ୨୬
ତେଣେ ସୌରଭଯୁତ ଜଳ । ପବନେ ଯୁତ ଯେ ଅଚଳ ॥ ୨୭
୯ ମହତ ଅଟେ ଆତ୍ମା ଯାର । ସେ ଭଗବନ୍ତ ବରୁଣର ॥ ୨୮
ଉଦ୍ୟାନ ନାମ ଋତୁମନ୍ତ । ସେ ଗିରିଦ୍ରୋଣୀରେ ଶୋଭିତ ॥ ୨୯
ଅମର ନାରୀମାନଙ୍କର । ଯହିଁରେ ଅଟଇ ବିହାର ॥ ୩୦
ଯହିଁରେ ପୁଷ୍ପଫଳମାନ । ନିତ୍ୟେ ଅଟନ୍ତି ବିଦ୍ୟମାନ ॥ ୩୧
ସେ ଦେବଦ୍ରୁମମାନଙ୍କରେ । ମଣ୍ଡିତ ଯେ ସର୍ବଦିଗରେ ॥ ୩୨
୧୦ ମନ୍ଦାର ଅଶୋକ ପାଟଳ । ଚମ୍ପକ ପନସ ପିୟାଳ ॥ ୩୩
୧୩ ଯେ ଆମ୍ର ଆମ୍ରାତକ[୨] ଚୂତ । ଯେ ବୃକ୍ଷମାନେ ପାରିଜାତ ॥ ୩୪
କ୍ରମୁକ[୩] ବୃକ୍ଷ ନାରିକେଳ । ଅଶନ ଅର୍ଜୁନ ତମାଳ ॥ ୩୫
ତାଳ ଖର୍ଜୁର ବୀଜପୂର । ମଧୁକ ଶାଳ ଯେ ଆବର ॥ ୩୬
ଅରିଷ୍ଟ ବଟ ଉଦୁମ୍ବର । କିଂଶୁକ ଚନ୍ଦନ ଆବର ॥ ୩୭
ଯେ ପିଚୁମର୍ଦ୍ଦ କୋବିଦାର । ସରଳ ଦେବଦାରୁ ଆର ॥ ୩୮
ଦ୍ରାକ୍ଷା କଦଳୀ ଇକ୍ଷୁ ପ୍ଲକ୍ଷ । ଅଭୟ ଆମଳକ ଅକ୍ଷ ॥ ୩୯
ବଦରୀ ବିଲ୍ୱ ଯେ ଜମ୍ବୀର । କପିତ୍ଥ ଭଲ୍ଲାତକ ଆର ॥ ୪୦
ଏ ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କରେ ବୃତ । ହୋଇଛି ଯେବଣ ପର୍ବତ ॥ ୪୧
୧୪ ଯହିଁ ସୁବର୍ଣ୍ଣପଦ୍ମମାନ । ଦିଶନ୍ତି ଅତି ଶୋଭମାନ ॥ ୪୨
୧୫ କୁମୁଦ ଉତ୍ପଳ କହ୍ଲାର । ପଦ୍ମ ଶୋଭାରେ ଯେହୁ ସାର ॥ ୪୩
ସେ ଅଚଳରେ ଏ ପ୍ରକାର । ଅଛି ବିପୁଳ ଏକ ସର ॥ ୪୪
ମତ୍ତଭ୍ରମର କଳସ୍ୱନ । ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଶବଦେ ଯେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ॥ ୪୫
ଯେ ଚକ୍ର କାରଣ୍ଡବ ଆନ । ହଂସ ସାରସରେ ଆକୀର୍ଣ୍ଣ ॥ ୪୬
ଜଳକୁକ୍କୁଟ କୋୟଷ୍ଟିକ[୪] । ଦାତ୍ୟୁହ ପକ୍ଷୀ ଯେ ଆରକ ॥ ୪୭
ଏ ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କ ନିକର । ଶବଦଯୁତ ଯେଉଁ ସର ॥ ୪୮
ମତ୍ସ୍ୟକଚ୍ଛପଙ୍କ ସଂଚରେ । ଚଳନ୍ତି ଯେ ପଦ୍ମ ତହିଁରେ ॥ ୪୯
ତାହାଙ୍କ ରଜରେ ସଂଯୁତ । ଜଳ ଯହିଁରେ ବିରାଜିତ ॥ ୫୦
କଦମ୍ବ ବେତସ ବଞ୍ଜୁଳ । ଅଶୋକ କୁରୁବକ ନଳ ॥ ୫୧
କୁଟଜ ଶିରୀଷ ଇଙ୍ଗୁଦ । ଧୂଳିକଦମ୍ବ ଯେ ବା କୁନ୍ଦ ॥ ୫୨
ମଲ୍ଲିକା ଶତପତ୍ର ଜାତି । ନାଗ ପୁନ୍ନାଗ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଯୂଥୀ ॥ ୫୩
ମାଧବୀ ଜାଲକାଦି ହୋଇ । ତୀରଜ ଆନ ଦ୍ରୁମେ ଯେହି ॥ ୫୪

---

୧ । ମଣିବାଲୁକା=ମଣିତୁଲ୍ୟ ବାଲୁକା ୨ । ଆମ୍ରାତକ=ଆମ୍ବଡ଼ା ୩ । କ୍ରମୁକ=ଗୁଆ ।
୪ । କୋୟଷ୍ଟିକ=ଟିଟ୍ଟିଭ ପକ୍ଷୀ (କୋୟଷ୍ଟିକଃ ଟିଟ୍ଟିଭକ ଇତ୍ୟମରଃ) ।

	ନିତ୍ୟରେ ଫଳ ପୁଷ୍ପ ଯହିଁ	। ତେଣେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯେ ଶୋଭଇ	॥ ୫୫
୨୦	ସେ ଗିରିକାନନ ଯାହାର	। ଆଶ୍ରୟ ଅଟେ ନିରନ୍ତର	॥ ୫୬
	ସେ ହସ୍ତୀଯୂଥପ ତହିଁରେ	। ହସ୍ତିନୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ	॥ ୫୭
	ଭ୍ରମନ୍ତେ ଏକଦିନେ ପୁଣ	। କଣ୍ଟକସହିତ ହୋଇଣ	॥ ୫୮
	କୀଚକ-ବେଣୁ-ବେତ୍ରବନ୍ତ	। ବିଶାଳ ଗୁଳ୍ମରେ ସଂଯୁତ	॥ ୫୯
	ଅନେକ ବନସ୍ପତିମାନ	। ପାଦରେ କରନ୍ତେ ଭଞ୍ଜନ	॥ ୬୦
୨୧	ଯା' ଗନ୍ଧମାତ୍ରେ ସିଂହମାନେ	। ଗଜେନ୍ଦ୍ର ବ୍ୟାଘ୍ର ଆଦି ଆନେ	॥ ୬୧
	ଯେ ବ୍ୟାଳ ମୃଗେ ଗଣ୍ଡାଯୁତ	। ମହାଉରଗେ ଅପ୍ରମିତ	॥ ୬୨
	ଗଉର କୃଷ୍ଣଯୁତ ହୋଇ	। ଶରଭ ଚମରୀ ବା ଯେହି	॥ ୬୩
	ଭୟସକାଶୁଁ ଅନ୍ୟସ୍ଥାନେ	। ଗମନ କରନ୍ତି ଏମାନେ	॥ ୬୪
୨୨	ବୃକ ବରାହ ଶାଳାବୃକ[୧]	। ମର୍କଟ ମହିଷ ଶଲ୍ୟକ[୨]	॥ ୬୫
	ଗୋପୁଚ୍ଛ[୩] ଯେ ଅବା ହରିଣ	। ଯେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶଶା ଆଦି ପୁଣ	॥ ୬୬
	ଯା' ଅନୁଗ୍ରହେ ଆନ ସ୍ଥାନେ	। ଚରନ୍ତି ଭୟ ତେଜି ମନେ	॥ ୬୭
୨୩	ହସ୍ତୀ ହସ୍ତିନୀଙ୍କରେ ବୃତ	। ହୋଇ ସେ ଗଜ ଘର୍ମତପ୍ତ	॥ ୬୮
	ପଡୁଛି ମଦଜଳ ବହି	। ବାଳକେ ଅଛନ୍ତି ଗୋଡ଼ାଇ	॥ ୬୯
	ଗିରିକି ସକଳ ଦିଗରେ	। କଂପାନ୍ତେ ନିଜ ମହତ୍ତ୍ୱରେ	॥ ୭୦
	ମଦଭୋଜନ ଭୃଙ୍ଗଗଣେ	। ବେଢ଼ି ଅଛନ୍ତି ଅନୁକ୍ଷଣେ	॥ ୭୧
୨୪	ମଦରେ ହୋଇଛି ବିହ୍ୱଳ	। ଯାହାର ନୟନଯୁଗଳ	॥ ୭୨
	ତୃଷାରେ ଅଟେ ଯେ ପୀଡ଼ିତ	। ବେଢ଼ିଅଛି ସେ ନିଜଯୂଥ	॥ ୭୩
	ପଙ୍କଜରେଣୁରେ ପ୍ରଚୁର	। ଅଟଇ ଯେଉଁ ସରୋବର	॥ ୭୪
	ଦୂରୁଁ କରନ୍ତେ ତା' ଆଘ୍ରାଣ	। ଗଲା ତା' ନିକଟକୁ ପୁଣ	॥ ୭୫
	ସେ ସରୋବରର ଭିତରେ	। ପ୍ରବେଶ ହୋଇଣ ସତ୍ୱରେ	॥ ୭୬
୨୫	ହେମପଙ୍କଜ ଉତପଳ	। ରେଣୁରେ ବାସିତ ନିର୍ମଳ	॥ ୭୭
	ଅମୃତପ୍ରାୟେ ଯେଉଁ ବାରି	। ସ୍ୱକରାଗ୍ରେ ତା' ଟେକି କରି	॥ ୭୮
	ପିଇଲା ଯେତେ ମନ ତାର	। ଜଳେ ଆପଣା କଳେବର	॥ ୭୯
	ସ୍ନାନ କରାନ୍ତେ ତତକ୍ଷଣ	। ହେଲା ସେ ଗତକ୍ଲମ ପୁଣ	॥ ୮୦
୨୬	ଆପଣା ପୁଷ୍କର ଅଗ୍ରରେ	। ଉଦ୍ଧୃତ ଶୀକର ଜଳରେ	॥ ୮୧
	ଯେବା ହସ୍ତିନୀ ଶିଶୁମାନ	। ତାହାଙ୍କୁ କରାନ୍ତେ ସେ ସ୍ନାନ	॥ ୮୨
	ଗୃହୀ ଲୋକର ପ୍ରାଏ ହୋଇ	। ଦୟାସଂଯୁତ ଯେ ଅଟଇ	॥ ୮୩
	ଦୁର୍ମଦ ଅଟେ ସେ କୃପଣ	। ଯେ କଷ୍ଟ ପଡ଼ିବ ତକ୍ଷଣ	॥ ୮୪
	ସେ କଥା ନ କଲା ଗୋଚର	। ବିଷ୍ଣୁମାୟାରେ ସେ କୁଞ୍ଜର	॥ ୮୫
୨୭	ଦୈବରେ ନିୟୋଜିତ ହୋଇ	। ହେ ନୃପ ! ସେ ସ୍ଥାନରେ କେହି	॥ ୮୬

୧ । ଶାଳାବୃକ=କୁକ୍‌କୁର । ୨ । ଶଲ୍ୟକ=ଝିଙ୍କ ।
୩ । ଗୋପୁଚ୍ଛ=ଏକପ୍ରକାର ମର୍କଟ ।

ଅତିବଳିଷ୍ଠ ଗ୍ରାହ ପୁଣ । ରୋଷେ ଧଇଲା ତା' ଚରଣ ।। ୮୭
ସେ ଅତି ବଳିଷ୍ଠ ବାରଣ । କେହୁଣି ଅଭାଗ୍ୟବଶେଣ ।। ୮୮
ଏମନ୍ତ ବିପତ୍ତି ପାଇଲା । ଯେତେ ତାହାର ବଳ ଥିଲା ।। ୮୯
ନ କରି ତାହା ଅତିକ୍ରମ । କଲା ସେ ଆପଣା ବିକ୍ରମ ।। ୯୦
୨୮ ସେ ଯୂଥମାନଙ୍କ ଈଶ୍ୱର । ହୁଅନ୍ତେ ତେମନ୍ତ ଆତୁର ।। ୯୧
ବଳିଷ୍ଠ କୁମ୍ଭୀର ବେଗରେ । ଓଟାରି ନିଅନ୍ତେ ଜଳରେ ।। ୯୨
ହସ୍ତିନୀମାନେ ଦୀନ ହୋଇ । ରୋଦନ ମାତ୍ର କଲେ ତହିଁ ।। ୯୩
ଯେ ଦୀନଗଜମାନେ ଥିଲେ । ସେ ପୃଷ୍ଠସହାୟ ହୋଇଲେ ।। ୯୪
ତାହାଙ୍କୁ ତାରିବା ନିମନ୍ତେ । ଶକ୍ତ ନୋହିଲେ ସେ ସମସ୍ତେ ।। ୯୫
୨୯ ଗଜେନ୍ଦ୍ର କୁମ୍ଭୀର ସେ ଦୁଇ । ଏକ ଆରକେ କ୍ରୋଧ ବହି ।। ୯୬
ଜଳକୁ ଓଟାରନ୍ତେ ଏକ । କୂଳକୁ ଓଟାରେ ଆରେକ ।। ୯୭
ହେ ମହୀପତି ! ଏ ପ୍ରକାରେ । ଯୁଦ୍ଧ କରନ୍ତେ ସଲିଳରେ ।। ୯୮
ଗଲା ସହସ୍ର ସମ୍ବତ୍ସର । ପ୍ରାଣ ହିଁ ଅଛି ବେନିଙ୍କର ।। ୯୯
ସେ କଥା ଦେଖିଣ ଗଗନେ । ଚିତ୍ର ମଣିଲେ ସୁରମାନେ ।। ୧୦୦
୩୦ ଗ୍ରାହ ଓଟାରନ୍ତେ ଜଳରେ । ଗ୍ଲାନ ହୋଇଛି ଯେ କ୍ରମରେ ।। ୧୦୧
ତଦନ୍ତରେ ସେ ଗଜେନ୍ଦ୍ରର । ଉତ୍ସାହ ବଳ ଓଜ ଆର ।। ୧୦୨
ବହୁତ କାଳେ ଅତିଶୟ । ସେମାନ ସବୁ ହେଲା କ୍ଷୟ ।। ୧୦୩
ଗ୍ରାହର ପୁଣ ଦିନୁଁଦିନ । ଅଧିକ ହୋଇଲା ସେମାନ ।। ୧୦୪
୩୧ ଗଜେନ୍ଦ୍ର ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ପ୍ରାଣସଂକଟ ଯଦୃଚ୍ଛାରେ ।। ୧୦୫
ଲଭିଲାକ ସେ ଯେଣୁ ଦେହୀ । ଏଣୁ ବିବଶ ଅଛି ହୋଇ ।। ୧୦୬
ନିଜ ଆତ୍ମାର ବିମୋକ୍ଷଣ । କରି ନ ପାରନ୍ତେ ସେ ପୁଣ ।। ୧୦୭
ବହୁତ କାଳ ଧ୍ୟାନ କଲା । ତଦନ୍ତେ ଏ ବୁଦ୍ଧି ଲଭିଲା ।। ୧୦୮
୩୨ ଆତୁର ହୋଇଛି ମୁଁ ଯେତେ । ଏ ଜ୍ଞାତିଗଜମାନେ ମୋତେ ।। ୧୦୯
କରିବା ନିମନ୍ତେ ମୋଚନ । କେବେହେଁ ନୁହନ୍ତି ଭାଜନ ।। ୧୧୦
କରିଣୀମାନେ ଅବା କାହିଁ । ପାରିବେ, ମୁହିଁ ନ ପାରଇ ।। ୧୧୧
ଯେ ଗ୍ରାହରୂପୀ ଧାତାପାଶ । ତେଣେ ଆବୃତ ମୁଁ ଅବଶ ।। ୧୧୨
ତଥାପି ଯେ ପରମେଶ୍ୱର । ଆଶ୍ରୟ ବ୍ରହ୍ମା ଆଦିଙ୍କର ।। ୧୧୩
ତାହାଙ୍କୁ ପଶିବି ଶରଣ । ସେ ମୋତେ କରିବେ ମୋକ୍ଷଣ ।। ୧୧୪
୩୩ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଅଟେ ବେଗ ଯାର । ଯେ ବଳୀ ଧାବଇ ପ୍ରଖର ।। ୧୧୫
ଏମନ୍ତ ଯେଉଁ ମୃତ୍ୟୁ-ଅହି । ତାହାର ଠାରୁ ଭୟ ପାଇ ।। ୧୧୬
ଶରଣ ପଶଇ ଯେ ଜନ । ତାକୁ ଯେ କରଇ ପାଳନ ।। ୧୧୭
ଏମନ୍ତ ପ୍ରଭୁ ଯେହି କେହି । [୧] ଯା' ଭୟେ ମୃତ୍ୟୁ ହିଁ ଧାବଇ ।। ୧୧୮

---

୧ । ଭୀଷାସ୍ମାଦ୍ ବାତଃ ପବତେ ଭୀଷୋଦେତି ସୂର୍ଯ୍ୟଃ ।
ଭୀଷାସ୍ମାଦଗ୍ନିଶ୍ଚେନ୍ଦ୍ରଶ୍ଚ ମୃତ୍ୟୁର୍ଧାବତି ପଞ୍ଚମଃ ।। (ଶ୍ରୁତିଃ)

ତାହାକୁ ପଶୁଛୁଁ ଶରଣ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଅନୁକ୍ଷଣ ॥ ୧୧୯
କୃଷ୍ଣଚରଣପଦ୍ମ ଚିନ୍ତି । ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁମତି ॥ ୧୨୦

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଗଜେନ୍ଦ୍ରୋପାଖ୍ୟାନେ
ଦ୍ୱିତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ତୃତୀୟେ ତୁ ଗଜେନ୍ଦ୍ରେଣ ସ୍ତୁତୋ ହରିରୁପେତ୍ୟ ତମ୍ ।
ସମୁଦ୍ଧାର ତଂ ଗ୍ରାହାଦ୍ ଗ୍ରାହଂ ଦେବଳଶାପତଃ ॥ ୧

ଶ୍ରୀବାଦରାୟଣିରୁବାଚ

୧ କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କର ସୁତ । ଶୁଣ ହେ ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତ ॥ ୧
ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ବୁଦ୍ଧିରେ । ବ୍ୟବସାୟକୁ କରି ଧୀରେ ॥ ୨
ସେ ଗଜଇନ୍ଦ୍ର ନିଜ ମନ । ହୃଦୟେ କରି ସମାଧାନ ॥ ୩
ପରମ ଜପ୍ୟକୁ ଜପିଲା । ଯା' ପୂର୍ବ ଜନ୍ମେ ଶିଖିଥିଲା ॥ ୪

ଶ୍ରୀଗଜେନ୍ଦ୍ର ଉବାଚ

୨ ଯାହାର ସକାଶେ ଚେତନ । ହୋଏ ଏ ଦେହଆଦିମାନ ॥ ୫
ଶରୀରମାନଙ୍କ କାରଣ । ରୂପରେ ପ୍ରକାଶେ ଯେ ପୁଣ ॥ ୬
ପ୍ରକୃତିପୁରୁଷ ଆକାର । ଅଟନ୍ତି ଯେ ପରମେଶ୍ୱର ॥ ୭
ଏମନ୍ତ ଯେଉଁ ଭଗବାନ । କରୁଛି ତାଙ୍କୁ ନିତି ଧ୍ୟାନ ॥ ୮
୩ ଯାଠାରେ ଅଛି ଏ ଜଗତ । ଯାଠାରୁ ହୋଇଅଛି ଜାତ ॥ ୯
ଯେଣେ ଏ ଅଟଇ ନିର୍ମିତ । ଯେ ସ୍ୱୟେଂ ଅଟେ ଏ ଜଗତ ॥ ୧୦
ଯେ କାର୍ଯ୍ୟଂ କାରଣରୁ ପର । ସ୍ୱୟେଂ ସଂଭୂତ ଯେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୧
ତାହାଙ୍କ ଯାଉଛି ଶରଣ । ସେ ପ୍ରଭୁ ରଖନ୍ତୁ ମୋ ପ୍ରାଣ ॥ ୧୨
୪ ଏ ବିଶ୍ୱ ଯେ ନିଜ ମାୟାରେ । ଅର୍ପିତ କରେ ସ୍ୱଆତ୍ମାରେ ॥ ୧୩
କେହୁଣି ସମୟେ ବ୍ୟକତ । ହୁଅଇ ଯେବଣ ଜଗତ ॥ ୧୪
ପୁଣି କେହୁଣି ସମୟରେ । ଅଦୃଶ୍ୟ ହୁଅଇ ନିର୍ଭରେ ॥ ୧୫
ଯେ ପୁଣ ସାକ୍ଷୀରୂପ ହୋଇ । କାର୍ଯ୍ୟକାରଣକୁ ଦେଖଇ ॥ ୧୬
ଯାହାର ଦୃଷ୍ଟି ନୋହେ ନାଶ । ଯେ ପ୍ରଭୁ ଅଟେ ସ୍ୱପ୍ରକାଶ ॥ ୧୭
ଜଗତପ୍ରକାଶକ ହୋଇ । [1]ନୟନ ଆଦ୍ୟ ଯେ ଅଟଇ ॥ ୧୮
ତହିଁରୁ ଅଟଇ ଯେ ପର । ସେ ମୋତେ ରଖନ୍ତୁ ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୯
୫ ଯେ ଲୋକ ଲୋକପାଳମାନେ । ସମସ୍ତ ହେତୁ ଯେବା ଆନେ ॥ ୨୦

୧ । 'ଚକ୍ଷୁଷଶ୍ଚକ୍ଷୁଃ' ଇତି ଶ୍ରୁତିଃ ।

କାଳର ସକାଶେ ସେମାନେ । ନାଶକୁ ଲଭନ୍ତି ଭୁବନେ ॥ ୨୧
ସେ କାଳେ ହେଲା ଅନ୍ଧକାର । ଦୁରବଗାହ ଯେ ଅପାର ॥ ୨୨
[1]ଯେବଣ ପ୍ରଭୁ ତାର ପାରେ । ବିରାଜି ଅଛନ୍ତି ନିର୍ଭରେ ॥ ୨୩
୬ ଦେବତା ଋଷିମାନେ ଯାର । ରୂପ ନ କରନ୍ତି ଗୋଚର ॥ ୨୪
ତହିଁରୁ ପଛେ ଜନ୍ମ ହୋଇ । ଏମନ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ଅଛି କେହି ॥ ୨୫
ସେରୂପତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣିମାକୁ । ଶକ୍ୟ ହୋଇବ କହିବାକୁ ॥ ୨୬
ନାନା ଆକୃତିରେ ଯେସନ । ନଟ କରଇ ଚେଷ୍ଟାମାନ ॥ ୨୭
ଯେ ଅଟେ ମୂଳରୂପ ତାର । ସେ ଯେହ୍ନେ ନୁହଇ ଗୋଚର ॥ ୨୮
ଦୁର୍ଗମ ଅଟେ ଯା' କଥନ । ସେ ମୋତେ କରନ୍ତୁ ପାଳନ ॥ ୨୯
୭ ମଙ୍ଗଳପଦକୁ ଯାହାର । କରିବା ନିମିତ୍ତେ ଗୋଚର ॥ ୩୦
ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତି ଯେହୁ ମନେ । ଅସଙ୍ଗ ସାଧୁ ମୁନିମାନେ ॥ ୩୧
ଯେ ପ୍ରାଣିଠାରେ ଆତ୍ମମତି । କରନ୍ତି, ସୁହୃଦ ଅଟନ୍ତି ॥ ୩୨
ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟକୁ ଆଦି ହୋଇ । ଅଛିଦ୍ର ବ୍ରତମାନେ ଯେହି ॥ ୩୩
ବିପିନମଧ୍ୟରେ ସେମାନ । ଯତ୍ନେ କରନ୍ତି ସଂପାଦନ ॥ ୩୪
ଏମନ୍ତ ଯେ ପରମେଶ୍ୱର । ଗତି ହୁଅନ୍ତୁ ସେ ମୋହର ॥ ୩୫
୮ ନାହିଁ ଯାହାର ଜନ୍ମ କର୍ମ । ସ୍ୱରୂପଗୁଣଦୋଷ ନାମ ॥ ୩୬
ତଥାପି ଲୋକମାନଙ୍କର । ଜନ୍ମ ପ୍ରଳୟ ଯେ ଆବର ॥ ୩୭
ତାହାନିମିତ୍ତେ ସ୍ୱମାୟାରେ । ଯେ ଭଜେ ତା'[2] ସର୍ବ କାଳରେ ॥ ୩୮
୯ ଯେ ବ୍ରହ୍ମ ପରମ ଈଶ୍ୱର । ତାଙ୍କୁ ମୋହର ନମସ୍କାର ॥ ୩୯
ଯାହା ଶକ୍ତିର ନାହିଁ ଅନ୍ତ । ଅରୂପ ଉରୁ[3]ରୂପବନ୍ତ ॥ ୪୦
ଏ ଘେନି ଯାର କର୍ମମାନେ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ଭୁବନେ ॥ ୪୧
୧୦ ଯେ ଆତ୍ମପ୍ରଦୀପ ଈଶ୍ୱର । ତାଙ୍କୁ ମୋହର ନମସ୍କାର ॥ ୪୨
ଯେ ପୁଣ ଅଟେ ସ୍ୱପ୍ରକାଶ । ଜୀବ ଅଟଇ ଯାର ବଶ ॥ ୪୩
[4]ଯେ ମନ-ବଚନ-ଚିତ୍ତର । ଅପ୍ରାପ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର ॥ ୪୪
୧୧ ଯେହୁ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର । [5]ସନ୍ନ୍ୟାସ ଶୁଦ୍ଧ ସତ୍ତ୍ୱ ଆର ॥ ୪୫
ତେଣେ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରାପତ । ଯେ ଅଟେ କୈବଲ୍ୟର ନାଥ ॥ ୪୬
ମୋକ୍ଷଆନନ୍ଦଅନୁଭୂତି । ଯେ କରେ ତାକୁ ମୋ ପ୍ରଣତି ॥ ୪୭
୧୨ ସତ୍ତ୍ୱାଦି ତିନି ଧର୍ମ ଯେହି । ତହିଁକି ଅନୁଗତ ହୋଇ ॥ ୪୮
ଯେ ଶାନ୍ତ ଘୋର ମୂଢ଼ାକାର । ବିଶେଷ ନିର୍ଗତ ଯାହାର ॥ ୪୯
ଯେ ସମ ଅଟେ ଜ୍ଞାନଘନ । ତାହାଙ୍କୁ ମୋହର ବନ୍ଦନ ॥ ୫୦

---

୧ । 'ଆଦିତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣଂ ତମସଃ ପରସ୍ତାତ୍' ଇତି ଶ୍ରୁତିଃ ।
୨ । ତା'=ଜନ୍ମପ୍ରଳୟାଦି ।୩ । ବହୁ ।
୪ । 'ଯତୋ ବାଚୋ ନିବର୍ତ୍ତନ୍ତେ ଅପ୍ରାପ୍ୟ ମନସା ସହ' ଇତି ଶ୍ରୁତିଃ ।
୫ । 'ସନ୍ନ୍ୟାସଯୋଗାଦ୍ ଯତୟଃ ଶୁଦ୍ଧସତ୍ତ୍ୱାଃ' ଇତି ଶ୍ରୁତିଃ ।

୧୩ ଯେ ସାକ୍ଷୀ ସର୍ବଅଧୀଶ୍ୱର । କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ ପୁରୁଷ ଈଶ୍ୱର ॥ ୫୧
[1] ଆତ୍ମାମାନଙ୍କ ମୂଳ ଯେହି । ପ୍ରକୃତି ଯହୁଁ ଜାତ ହୋଇ ॥ ୫୨
ଏମନ୍ତ ଅଟେ ଯେ ଈଶ୍ୱର । ତାଙ୍କୁ ମୋହର ନମସ୍କାର ॥ ୫୩
୧୪ ସର୍ବ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର । ବିଷୟ କରେ ଯେ ଗୋଚର ॥ ୫୪
ସର୍ବ ଇନ୍ଦ୍ରିୟବୃତ୍ତିଙ୍କର । ହେତୁ ଅଟନ୍ତି ଯେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୫୫
ଅହଂକାରକୁ ଆଦି ହୋଇ । ପ୍ରପଞ୍ଚମାନେ ଛନ୍ତି ଯେହି ॥ ୫୬
ଯେ ପ୍ରତିବିମ୍ବେ ବିମ୍ବପ୍ରାଏ । ଜଗତେ ସୂଚିତ ଯେ ହୋଏ ॥ ୫୭
ସନ୍ତରୂପରେ ଯା' ଆଭାସ । ବିଷୟମାନଙ୍କ ପ୍ରକାଶ ॥ ୫୮
ଏମନ୍ତ ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଈଶ୍ୱର । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବନ୍ଦନ ମୋହର ॥ ୫୯
୧୫ ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଅଖିଳକାରଣ । କାରଣହୀନ ଅଟ ପୁଣ ॥ ୬୦
ମୃତ୍ତିକାଆଦି ପ୍ରାୟ ହୋଇ । ବିକାର ତୁମ୍ଭଠାରେ ନାହିଁ ॥ ୬୧
ଏ ଘେନି ଅଦ୍ଭୁତ କାରଣ । ତୁମ୍ଭେ ସେ ଏମନ୍ତ ପ୍ରମାଣ ॥ ୬୨
ସର୍ବ ଆଗମମାନେ ନଦୀ । ତୁମ୍ଭେ ସମୁଦ୍ରପ୍ରାଏ ସିନ୍ଧି ॥ ୬୩
ଯେ ତୁମ୍ଭେ କଇବଲ୍ୟମୟ । ଏ ଘେନି ସାଧୁଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ॥ ୬୪
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପୁଣ ପୁଣ ହୋଇ । ପ୍ରଣାମ କରୁଅଛି ମୁହିଁ ॥ ୬୫
୧୬ ଗୁଣଅରଣିରେ ଆଚ୍ଛନ୍ନ । ଯେ ଅଟେ ଜ୍ଞାନହୁତାଶନ ॥ ୬୬
ଯେ ଗୁଣକାର୍ଯ୍ୟେ ଯାହା ଚିତ୍ତ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତେ ନାହିଁ କଦାଚିତ ॥ ୬୭
ଯେ ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ୱଭାବନାରେ । ଆଗମମାନ କଲେ ଦୂରେ ॥ ୬୮
ଯେ ପ୍ରଭୁ ତାହାଙ୍କ ହୃଦୟେ । ପ୍ରକାଶ ହୋଇଛନ୍ତି ସ୍ୱଂଏ ॥ ୬୯
ଏମନ୍ତ ଯେ ପ୍ରଭୁ ଅଟନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ମୁଁ କରୁଛି ପ୍ରଣତି ॥ ୭୦
୧୭ ମୋହର ପ୍ରାଏକ ପ୍ରପନ୍ନ । ପଶୁ ଅଟଇ ଯେବା ଆନ ॥ ୭୧
ତାହାର ଅବିଦ୍ୟା ବିଶେଷେ । ନାଶ ହୁଅଇ ଯା' ସକାଶେ ॥ ୭୨
ଯେ ମୁକ୍ତ ଅତ୍ୟନ୍ତ କରୁଣ । ଯାହାର ଲୟ ନାହିଁ ପୁଣ ॥ ୭୩
[2] ଯେ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମିସ୍ୱରୂପରେ । ସକଳ ପ୍ରାଣିଙ୍କ ମନରେ ॥ ୭୪
କରିବା ଅର୍ଥେ ନିୟମନ । ସମର୍ଥ ଅଟେ ଭଗବାନ ॥ ୭୫
ମନରେ ଥିଲେହେଁ ତାଙ୍କର । ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନ ମୂର୍ତ୍ତି ଯାର ॥ ୭୬
ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଏମନ୍ତ ଈଶ୍ୱର । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୋର ନମସ୍କାର ॥ ୭୭
୧୮ ଦେହ ତନୟ ଗୃହ ବିତ୍ତ । ଆପ୍ତ ଜନେ ଯେ ଆସକତ ॥ ୭୮
ତେଣେ ଯେ ଅଟେ ଅପ୍ରାପତ । ଯେ ଗୁଣସଙ୍ଗବିବର୍ଜିତ ॥ ୭୯
ବିମୁକ୍ତଆତ୍ମା ଯେଉଁ ନରେ । ଯାଙ୍କୁ ଚିନ୍ତନ୍ତି ସ୍ୱହୃଦରେ ॥ ୮୦
ଯେ ଜ୍ଞାନରୂପୀ ଭଗବାନ । ଈଶ୍ୱର ତାଙ୍କୁ ମୋ ବନ୍ଦନ ॥ ୮୧
୧୯ ଧର୍ମାର୍ଥକାମମୁକ୍ତି ମନେ । ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତି ଯେଉଁ ଜନେ ॥ ୮୨

---

୧ । 'ପୂର୍ବମେବାହମିହାସମ୍ ତତ୍ ପୁରୁଷସ୍ୟ ପୁରୁଷତ୍ୱମ୍' । (ଶ୍ରୁତିଃ)
୨ । 'ଯ ଆତ୍ମନି ତିଷ୍ଠନ୍ ଆତ୍ମାନମ୍ ଅନ୍ତରୋ ଯମୟତି' । (ଶ୍ରୁତିଃ)

ସେମାନେ ଭଜନ୍ତେ ଯାହାକୁ । ଲଭନ୍ତି ବାଞ୍ଛିତ ଫଳକୁ ॥ ୮୩
ସେମାନେ ବାଞ୍ଛନ୍ତି ଯା' ଆନ । ତାହି ଯେ କରନ୍ତି ପ୍ରଦାନ ॥ ୮୪
ଅକ୍ଷୟ କରେ ଯେ ଶରୀର । ବହୁତ ଅଟେ ଦୟା ଯାର ॥ ୮୫
ଏମନ୍ତ ଅଟଇ ଯେ ପୁଣ । ସେ କରୁ ମୋହର ମୋକ୍ଷଣ ॥ ୮୬
୨୦ ଯେ ଭଗବନ୍ତ ମୁକ୍ତ ଜନ । ତାହାକୁ ଅଟନ୍ତି ପ୍ରପନ୍ନ ॥ ୮୭
ଏମନ୍ତ ଯା ଏକାନ୍ତ ଭକ୍ତ । ବାଞ୍ଛନ୍ତି ନାହିଁ କିଛି ଅର୍ଥ ॥ ୮୮
ତାହାର ଅତି ଅଦଭୁତ । ମଙ୍ଗଳ ଯେବଣ ଚରିତ ॥ ୮୯
ସେ କଥା କରନ୍ତେ ଗାୟନ । ଆନନ୍ଦସାଗରେ ଯେ ମଗ୍ନ ॥ ୯୦
୨୧ ପରମ ବ୍ରହ୍ମ ଯେ ଅକ୍ଷର । ଅବ୍ୟକ୍ତ ଯେ ପରମେଶ୍ୱର ॥ ୯୧
ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଯୋଗରେ ଯେ ଗମ୍ୟ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟଅଗୋଚର ସୂକ୍ଷ୍ମ ॥ ୯୨
ରହିଥିଲେ ଯେ ସ୍ୱହୃଦୟେ । ଅତିଦୂରରେ ଥିଲା ପ୍ରାଏ ॥ ୯୩
ଅନନ୍ତ ଆଦ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯେହି । ସ୍ତୁତି କରୁଛି ତାଙ୍କୁ ମୁହିଁ ॥ ୯୪
୨୨ ବ୍ରହ୍ମାଦି ଦେବେ ବେଦମାନେ । ଯେ ଲୋକ ଚରାଚର ଆନେ ॥ ୯୫
ଯା' ଅଳ୍ପ ଅଂଶରେ ସେ କୃତ । ନାମରୂପରେ ଭେଦଯୁତ ॥ ୯୬
୨୩ ଅଗ୍ନିର ଠାରୁ ଶିଖା ଯେହ୍ନେ । ସୂର୍ଯ୍ୟର ଠାରୁ ରଶ୍ମିମାନେ ॥ ୯୭
ଜାତ ହୁଅନ୍ତି ବାରମ୍ବାରେ । ପ୍ରବେଶ ହୁଅନ୍ତି ତହିଁରେ ॥ ୯୮
ସେରୂପେ ଯାହାଠାରୁ ଜାତ । ଏ ଗୁଣପ୍ରବାହ ନିୟତ ॥ ୯୯
ବୁଦ୍ଧି ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ମନ । ଯେ କାର୍ଯ୍ୟଦେହ-ସର୍ଗ ଆନ ॥ ୧୦୦
ଜନମ ହୋଇ ଏ ଆଦ୍ୟରେ । ପ୍ରବେଶ ହୁଅନ୍ତି ଯହିଁରେ ॥ ୧୦୧
୨୪ ସେ ନୋହେ ଦେବତା ଅସୁର । ମନୁଷ୍ୟ ତିର୍ଯ୍ୟକ ଆବର ॥ ୧୦୨
ପୁରୁଷ ସ୍ତିରୀ ନପୁଂସକ । ଜନ୍ତୁବିଶେଷ ନୋହେ ଏକ ॥ ୧୦୩
ସନ୍ତ ଅସନ୍ତ କର୍ମ ଗୁଣ । ନୋହେ ସେ ଏମାନ ହିଁ ପୁଣ ॥ ୧୦୪
ସେ ନୁହେଁ ସେ ନୁହେଁ ବୋଲିଣ । ନିଷେଧ ଅନ୍ତରେ ଯେ ପୁଣ ॥ ୧୦୫
ରହଇ ଅବଶେଷ ହୋଇ । ମାୟାରେ ନାନାରୂପ ବହି ॥ ୧୦୬
ରକ୍ଷାର ନିମିତ୍ତେ ମୋହର । ପ୍ରକାଶ ହୁଅନ୍ତୁ ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୦୭
୨୫ କୁମ୍ଭୀରଠାରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ । ଜୀଇବାକୁ ମୋ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ ॥ ୧୦୮
ଯେ ଅବିବେକେ ଅବିରତ । ଅନ୍ତରେ ବାହାରେ ବ୍ୟାପିତ ॥ ୧୦୯
ଏମନ୍ତ ଯେଉଁ ଗଜଜନ୍ମ । ତେଣେ ମୋର କି ପ୍ରୟୋଜନ ॥ ୧୧୦
କାଳରେ ବିନାଶ ଯେ ନୋହି । ଆତ୍ମପ୍ରକାଶକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ॥ ୧୧୧
ଏମନ୍ତ ଅଟେ ଯେ ଅଜ୍ଞାନ । ତାର ମୋକ୍ଷକୁ ବାଞ୍ଛେ ମନ ॥ ୧୧୨
୨୬ ଯେ ବିଶ୍ୱ କରନ୍ତି ସର୍ଜନ । ଯେ ବିଶ୍ୱରୂପୀ ବିଶ୍ୱଭିନ୍ନ ॥ ୧୧୩
ବିଶ୍ୱର ଅଟନ୍ତି ଯେ ଧନ । ଯେ ବିଶ୍ୱଆତ୍ମା ଭଗବାନ ॥ ୧୧୪
ଯେ ଅଜ ପରଂପଦ ଖ୍ୟାତ । ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ହେଉଛି ପ୍ରଣତ ॥ ୧୧୫
୨୭ ଯୋଗମାର୍ଗରେ କର୍ମମାନ । ଦଗ୍ଧ କଲେ ଯେ ଯୋଗିଜନ ॥ ୧୧୬

ସେ ଯୋଗଭାବିତ ହୃଦରେ । ଯାହାକୁ ଦେଖନ୍ତି ନିର୍ଭରେ ।। ୧୧୭
ଏମନ୍ତ ଯୋଗେଶ୍ୱର ଯେହି । ନମ୍ର ହେଉଛି ତାଙ୍କୁ ମୁହିଁ ।। ୧୧୮
୨୮ ଯା' ରାଗ ଆଦି ଦୁର୍ନିବାର । ଏମନ୍ତ ଶକ୍ତିତ୍ରୟ ଯାର ।। ୧୧୯
ଶବ୍ଦ ଆଦି ରୂପେ ପୁଣ । ଯେ ସର୍ବ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଙ୍କ ଗୁଣ ।। ୧୨୦
ପ୍ରପନ୍ନ ଜନ ଯେ ପାଳଇ । ଯାର ଶକ୍ତିର ଅନ୍ତ ନାହିଁ ।। ୧୨୧
ଦୁଷ୍ଟଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଲୋକଙ୍କର । ଅପ୍ରାପ୍ୟ ଅଟେ ମାର୍ଗ ଯାର ।। ୧୨୨
ତୁମ୍ଭେ ଏମନ୍ତ ମହତ୍ତମ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୋର ନମୋନମ ।। ୧୨୩
୨୯ ଯେ ଦେହାଦିରେ ଅହଂବୁଦ୍ଧି । ସେ ଯାହା ମାୟାରୂପେ ସିଦ୍ଧି ।। ୧୨୪
ତେଣେ ଯେ ନିଜଆତ୍ମାଲୀନ । ତାଙ୍କୁ ନ ଜାଣଇଁ ଏ ଜନ ।। ୧୨୫
ଯାହାର ମାୟା ଅଗୋଚର । ଅଟେ ସକଳ ଲୋକଙ୍କର ।। ୧୨୬
ଏମନ୍ତ ଭଗବାନ ଯେହି । ତାଙ୍କୁ ଶରଣ ଗଲି ମୁହିଁ ।। ୧୨୭

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୩୦ ଯେ ଭେଦ ନାନାମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କରେ । ତାହା ବିହିବେ ଏ ପ୍ରକାରେ ।। ୧୨୮
ପରମ ତତ୍ତ୍ୱକୁ ସ୍ତୁମନେ । ଗଜେନ୍ଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣିଲା ସେ ସ୍ଥାନେ ।। ୧୨୯
ନାନାପ୍ରକାର ମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କର । ଭେଦେ ଯାହାଙ୍କ ଅହଙ୍କାର ।। ୧୩୦
ଏମନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମାଆଦି ଦେବେ । ମିଳିଲେ ନାହିଁ ତାଙ୍କୁ ଯେବେ ।। ୧୩୧
ସକଳ ଆତ୍ମାଭାବୁଁ କରି । ସକଳଦେବମୟ ହରି ।। ୧୩୨
ସେଠାରେ ହେଲେ ଆବିର୍ଭୂତ । ତାହାକୁ ତାରିବା ନିମିତ୍ତ ।।୧୩୩
୩୧ ସେ ଗଜ ସେରୂପରେ ଆର୍ତ୍ତ । ହୋଇଛି ଜାଣି ଏ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ।। ୧୩୪
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତା ଦେବଙ୍କର । ସଙ୍ଗେ ଶୁଣିଣ ସ୍ତୋତ୍ର ତାର ।। ୧୩୫
ଯେ ଛନ୍ଦୋମୟ ପକ୍ଷିବର । ସେହୁ ବହନ୍ତେ ଚକ୍ରଧର ।। ୧୩୬
ଜଗନ୍ନିବାସ ବେଗେ ତହିଁ । ମିଳିଲେ ଗଜଇନ୍ଦ୍ର ଯହିଁ ।। ୧୩୭
୩୨ ବହୁତ ଅଟେ ବଳ ଯାର । ସରସୀମଧ୍ୟେ ସେ କୁମ୍ଭୀର ।। ୧୩୮
ଯାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ସେ ଗଜ ଆର୍ତ୍ତ ହୋଇଅଛି ।। ୧୩୯
ଗରୁଡ଼ପରେ ଚକ୍ର ଧରି । ବସି ଅଛନ୍ତି ଦେବ ହରି ।। ୧୪୦
ଦେଖିଣ ଆକାଶେ ତାହାଙ୍କୁ । ପଙ୍କଜ ସହିତେ କରକୁ ।। ୧୪୧
ଟେକି କଷ୍ଟେ ଏ ବାକ୍ୟ ପୁଣ । ବୋଇଲା ଆହେ ନାରାୟଣ ।। ୧୪୨
ଅଖିଳଗୁରୁ ଭଗବାନ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କରୁଛି ବନ୍ଦନ ।।୧୪୩
୩୩ ପୀଡ଼ାକୁ ଲଭିଅଛି ଗଜ । ଏମନ୍ତ ଦେଖି ଦେବରାଜ ।। ୧୪୪
ବେଗେ ଗରୁଡ଼ରୁ ଉତ୍ତରି । ଗ୍ରାହସହିତେ ତାଙ୍କୁ ଧରି ।। ୧୪୫
ସରସୀଭିତରୁ ବାହାରେ । ଓଟାରି ଆଣିଲେ ସତ୍ୱରେ ।। ୧୪୬
ବ୍ରହ୍ମାଦି ଦେବଗଣମାନେ । ରହୁଁାନ୍ତେ ଥାଇ ସନ୍ନିଧାନେ ।। ୧୪୭
ଚକ୍ରରେ ହୋଇଲା ଖଣ୍ଡନ । ଯେବେଣ କୁମ୍ଭୀରଆନନ ।। ୧୪୮

ତହିଁରୁ କଲେକ ମୋଚନ	ସେ ଗଜେନ୍ଦ୍ରକୁ ଭଗବାନ	।। ୧୪୯
କୃଷ୍ଣଚରଣପଦ୍ମଧ୍ୟାନେ	ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମନେ	।। ୧୫୦
ସେ ପାଦପଦ୍ମେ କରି ଲୟେ	ଏ ଗୀତ ସାଧୁହିତେ ଗାଏ	।। ୧୫୧

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଗଜେନ୍ଦ୍ରମୋକ୍ଷଣଂ
ନାମ ତୃତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।।

ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ

ଚତୁର୍ଥେ ତୁ ତୟୋର୍ଗ୍ରାହଃ ପ୍ରାପ ଗନ୍ଧର୍ବତାଂ ପୁନଃ ।
ଗଜଂ ସ୍ୱପାର୍ଷଦଂ କୃତ୍ୱା ହରିର୍ନିନ୍ୟେ ସ୍ୱକଂ ପଦମ୍ ।। ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧	ବ୍ରହ୍ମାଶଙ୍କର ବେନି ସ୍ମର	ଅଗ୍ରେ ଅଛନ୍ତି ଯାହାଙ୍କର	।। ୧
	ସେ ଦେବ ରଷି ଏଥୁ ଅନ୍ତେ	ଗନ୍ଧର୍ବମାନଙ୍କ ସହିତେ	।। ୨
	ହରିର ସେ ଗଜମୋକ୍ଷଣ	କର୍ମକୁ ପ୍ରଶଂସନ୍ତେ ପୁଣ	।। ୩
	ମନରେ ଆନନ୍ଦ ଲଭିଲେ	କୁସୁମମାନ ବରଷିଲେ	।। ୪
୨	ଦିବ୍ୟ ଦୁନ୍ଦୁଭି ନାଦ କଲେ	ଗନ୍ଧର୍ବେ ନାଚିଲେ ଗାଇଲେ	।। ୫
	ସିଦ୍ଧେ ଚ୍ଚାରଣେ ଋଷିତୁଲେ	ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ସ୍ତୁତିମାନ କଲେ	।। ୬
୩	[୧]ଗନ୍ଧର୍ବମାନଙ୍କରେ ସାର	ହୂହୂ ଅଟଇ ନାମ ଯାର	।। ୭
	ସେ ସ୍ତିରୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ	କ୍ରୀଡ଼ା କରନ୍ତେ ସରସୀରେ	।। ୮
	ସ୍ନାନ କରିବା ନିମିତ୍ତରେ	ଦେବଳ ମିଳନ୍ତେ ଜଳରେ	।। ୯
	ପାଦ ଧଇଲା ତାହାଙ୍କର	କ୍ରୋଧ ଲଭିଣ ମୁନିବର	।। ୧୦
	କୁମ୍ଭୀର ହୁଅ ବୋଲି ଶାପ	ଦିଅନ୍ତେ ଲଭିଲା ସେ ତାପ	।। ୧୧
	ପ୍ରସନ୍ନ କରାଇଲା ତାଙ୍କୁ	ଋଷି ବୋଇଲେ ଗନ୍ଧର୍ବକୁ	।। ୧୨
	ଏରୂପେ ଗଜକୁ ଧରନ୍ତେ	ମୁକ୍ତ କରିବେ ହରି ତୋତେ	।। ୧୩

୧ । (ଇତିହାସୋତ୍ତମେ) ହୂହୂ ନାମକ ଏକ ଗନ୍ଧର୍ବ ଏକଦା ସରୋବରରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହ ଜଳକ୍ରୀଡ଼ା କରୁଥିବା ସମୟରେ ଋଷି ଦେବଳ ସ୍ନାନପାଇଁ ସେହି ସରୋବରରେ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତେ ସେହି ଗନ୍ଧର୍ବ ତାଙ୍କ ପାଦକୁ ଧରି ଟାଣିଦେଲା । ଉକ୍ତ ଘଟଣାରେ କୁପିତ ହୋଇ 'ତୁମେ କୁମ୍ଭୀର ହୋଇ ଜନ୍ମ ହୁଅ' ବୋଲି ଋଷି ତାହାକୁ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ । ପରେ ଗନ୍ଧର୍ବ ତାଙ୍କୁ କ୍ଷମାଭିକ୍ଷା ମାଗିବାରୁ ସେ କହିଲେ—କୁମ୍ଭୀର ହୋଇ ତୁମେ ଗଜେନ୍ଦ୍ରକୁ ଆକ୍ରମଣ କର । ତାହେଲେ ଗଜେନ୍ଦ୍ରକୁ ଉଦ୍ଧାର କରୁ କରୁ ହରି ତୁମକୁ ମଧ୍ୟ ମୁକ୍ତ କରିବେ ।

ଏମନ୍ତ ଶାପକୁ ସେ ପାଇ । ଥିଲା କୁମ୍ଭୀରରୂପ ହୋଇ ॥ ୧୪
ତତ୍‌କାଳ ଅତି ଅଦଭୁତ । ରୂପେ ସେ ହୋଇଲା ସଂଯୁତ ॥ ୧୫
ଶାପୁଁ ଦେବଳଋଷିଙ୍କର । ମୁକ୍ତ ହୋଇଲା ସେ କୁମ୍ଭୀର ॥ ୧୬
୪ ଉତ୍ତମ ଅଟେ ଯଶ ଯାର । ଅବ୍ୟୟ ଯେହୁ ଅଧୀଶ୍ୱର ॥ ୧୭
କୀର୍ତ୍ତନଯୋଗ୍ୟ ଯାହା ଗୁଣ । ଉତ୍ତମ କଥାମାନ ପୁଣ ॥ ୧୮
ଆଶ୍ରୟ ଯେହୁ ଯଶଙ୍କର । ଏମନ୍ତ ଯେ ପରମେଶ୍ୱର ॥ ୧୯
ପ୍ରଣାମ କରି ତାଙ୍କୁ ଶିରେ । ଗାୟନ କଲା ତଦନ୍ତରେ ॥ ୨୦
୫ ଦୟା କରନ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ହରି । ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରି ॥ ୨୧
ପ୍ରଣାମ କରନ୍ତେ ତଦନ୍ତେ । ଲୋକେ ଗୃହାନ୍ତେ ତୋଷଚିତ୍ତେ ॥ ୨୨
ପାପରୁ ମୁକତ ହୋଇଲା । ଆପଣା ସ୍ଥାନକୁ ସେ ଗଲା ॥ ୨୩
୬ ହରିର ସ୍ପର୍ଶୁଁ ତୁରିତ । ଅଜ୍ଞାନବନ୍ଧୁଁ ହେଲା ମୁକ୍ତ ॥ ୨୪
ସ୍ୱରୂପ ଯେ ଭଗବାନର । ତାହା ଲଭିଲା କରିବର ॥ ୨୫
ପୀତ ବସନ ଅଛି ଧରି । ଶୋଭା ଦିଶଇ ଭୁଜ ଚାରୀ ॥ ୨୬
୭ ସେ ପୂର୍ବେ ଦ୍ରବିଡ଼ସତ୍ତମ । ନୃପତି ପାଣ୍ଡ୍ୟବଂଶେ ଜନ୍ମ ॥ ୨୭
ନାମରେ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଖ୍ୟାତ । ଆଚରି ଥାଇ ବିଷ୍ଣୁବ୍ରତ ॥ ୨୮
୮ ଏକଦିନେ ସେ ଆତ୍ମବନ୍ତ । ଧରିଣ ଥିଲା ମୌନବ୍ରତ ॥ ୨୯
ତାପସ-ବେଶ ଜଟାଧାରୀ । ପୂଜାସମୟେ ସ୍ନାନ ସାରି ॥ ୩୦
କଲା ହରିଙ୍କି ସଂପୂଜନ । ମଳୟାଚଳେ ତାର ସ୍ଥାନ ॥ ୩୧
୯ ଇଚ୍ଛାଏ କରନ୍ତେ ଭ୍ରମଣ । ବେଢ଼ି ଅଛନ୍ତି ଶିଷ୍ୟଗଣ ॥ ୩୨
ମହତ ଅଟେ ଯଶ ଯାର । ସେ ମୁନି ମିଳିଲେ ସେଠାର ॥୩୩
ଏକାନ୍ତେ ମୌନେ ବସିଅଛି । ନ କଲା ପୂଜା ଆଦି କିଛି ॥ ୩୪
ଏରୂପେ ତାହାକୁ ଦେଖିଣ । ମୁନିଏ କ୍ରୋଧ କଲେ ପୁଣ ॥ ୩୫
୧୦ ଅସାଧୁ ଦୁଷ୍ଟମତି ଏହି । ଶିକ୍ଷିତବୁଦ୍ଧି ଏ ନୁହଇ ॥ ୩୬
ବିପ୍ରଙ୍କୁ କରେ ଅବମାନ । ଆଜ ହିଁ ଲଭୁ ଏ ଅଜ୍ଞାନ ॥ ୩୭
ସ୍ତବ୍ଧମତି ଗଜ ଯେହ୍ନେ । ଗଜ ହେଉ ଏ ଆର ଜନ୍ମେ ॥ ୩୮
ଏମନ୍ତ ରୂପରେ ଶାପକୁ । ପ୍ରଦାନ କଲେ ମୁନି ତାକୁ ॥ ୩୯

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୧ ଶାପକୁ ଦେଇ ଏ ପ୍ରକାରେ । ଅନୁଗ ଜନ ସହିତରେ ॥ ୪୦
୧୨ ସେଠାରୁ ଗଲେ ଭଗବାନ । ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଋଷି ହେ ରାଜନ ॥ ୪୧
ଏ ଶାପ ଦଇବପ୍ରାପତ । ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ଭରନ୍ତେ ଚିତ୍ତ ॥ ୪୨
ସେ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ରାଜଋଷି । ଯେ ନିଜ ସ୍ମୃତିକି ବିନାଶି ॥୪୩
ସେ ହସ୍ତିଯୋନିକି ଲଭିଲେ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଯାହା ପୂଜିଥିଲେ ॥୪୪
ସେ ବିଷ୍ଣୁପୂଜାଅନୁଭାବେ । ଯେ ଅନୁସ୍ମୃତି ଗଜଭାବେ ॥ ୪୫
୧୩ ଏମନ୍ତ ରୂପେ ନାରାୟଣ । ଗଜକୁ କରିଣ ମୋକ୍ଷଣ ॥ ୪୬

ଦାସଭାବକୁ ତାଙ୍କୁ ନେଇ । ତାହା ସଙ୍ଗତେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ॥ ୪୭
ଯେ ସିଦ୍ଧ ଗନ୍ଧର୍ବ ଅମର । ସେ ଗାଉଛନ୍ତି କର୍ମ ଯାର ॥ ୪୮
ଅଦ୍ଭୁତ ନିଜ ଭବନକୁ । ଗଲେ ଆରୋହି ଗରୁଡ଼କୁ ॥ ୪୯
୧୪ ହେ ମହାରାଜ ! କୁରୁବର । ମୋକ୍ଷଣ ଯେହି ଗଜେନ୍ଦ୍ରର ॥ ୫୦
କୃଷ୍ଣର ଅନୁଭାବ ଏହି । ଏହା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କହିଲାଇଁ ॥ ୫୧
ଶୁଣିଲା ଲୋକମାନଙ୍କର । କୀର୍ତ୍ତିବର୍ଦ୍ଧନ ସ୍ୱର୍ଗକର ॥ ୫୨
ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ଯେ କଳିକଳୁଷ । ସେମାନ କରଇ ବିନାଶ ॥୫୩
୧୫ ନିଜ ମଙ୍ଗଳକୁ ଯେ ମନେ । ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତି ଦ୍ୱିଜମାନେ ॥ ୫୪
ପ୍ରଭାତେ ଉଠି ଶୁଚି ହୋଇ । ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ଆଦି ନାଶପାଇଁ ॥ ୫୫
ଯଥାର୍ଥ କରି ଏ ଆଖ୍ୟାନ । ସେମାନେ କରନ୍ତି କୀର୍ତ୍ତନ ॥ ୫୬
୧୬ ଶୁଣନ୍ତେ ସର୍ବଭୂତମାନେ । ହେ କୁରୁଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ସେହିସ୍ଥାନେ ॥ ୫୭
ସମସ୍ତ ଦେବମୟ[୧] ହରି । ମନରେ ପ୍ରୀତ ହୋଇ କରି ॥ ୫୮
ଗଜ-ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ଏ ବଚନ । କହିଲେ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ॥ ୫୯

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

୧୭ ଯେବଣ ଜନମାନେ ମୋତେ । ଏ ପୁଣ୍ୟ ସରସୀକି ତୋତେ ॥ ୬୦
୨୪ କାନନ ଏ ଗିରିକନ୍ଦର । ବେତ୍ର କୀଚକ-ବେଣୁଙ୍କର ॥ ୬୧
ଗୁଳ୍ମଙ୍କୁ ଅମରଦ୍ରୁମଙ୍କୁ । ବ୍ରହ୍ମା, ଶିବର ମୋ’ ସ୍ଥାନକୁ ॥ ୬୨
କ୍ଷୀରୋଦ ଯେ ମୋ ପ୍ରିୟସ୍ଥାନ । ଯେ ଶ୍ୱେତଦ୍ୱୀପ ଦୀପ୍ୟମାନ ॥୬୩
ଶ୍ରୀବତ୍ସ କୌସ୍ତୁଭ ଯେ ମୋର । ଗଦା କୌମୋଦକୀ ଆବର ॥ ୬୪
ମାଳା, ଶଙ୍ଖ ସୁଦରଶନ । ପତଗେଶ୍ୱର ଯେ ସୁପର୍ଣ୍ଣ ॥ ୬୫
ଯେ ଶେଷ ସୂକ୍ଷ୍ମ କଳା ମୋର । ଯେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆଶ୍ରୟ ମୁଁ ଯାର ॥ ୬୬
ଯେ ବ୍ରହ୍ମା ଯେ ଋଷି ନାରଦ । ଯେ ମହାଦେବ ପ୍ରହରାଦ ॥ ୬୭
ମତ୍ସ୍ୟ କଚ୍ଛପ ବରାହାଦି । ମୋ ଅବତାର ଯେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥ ୬୮
ତେଣେ ରଚିତ ଯେ ଭୁବନେ । ଅନନ୍ତ ପୁଣ୍ୟକର୍ମମାନେ ॥ ୬୯
ସବିତା, ସୋମ ହୁତାଶନ । ଏ ତିନି ଦେବ ଯେହୁ ପୁଣ ॥
ପ୍ରଣବ ସତ୍ୟ ମାୟା ଆର । ଗୋବିପ୍ର ଭକ୍ତି ଧର୍ମ ମୋର ॥ ୭୦
ଯେ ଦକ୍ଷସୁତାମାନେ ପୁଣି । ସୋମ-କଶ୍ୟପର ଗୃହିଣୀ ॥ ୭୧
ଯେ ଗଙ୍ଗା, ନନ୍ଦା ସରସ୍ୱତୀ । କାଳନ୍ଦୀ ଐରାବତ ହସ୍ତୀ ॥ ୭୨
ଯେ ଧ୍ରୁବ ବ୍ରହ୍ମ ଋଷି ସାତ । ଯେ ନରେ ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକେ ଖ୍ୟାତ ॥୭୩
ମୋହର ରୂପ ଏ ସକଳେ । ଏହାଙ୍କୁ ଯେ ପ୍ରଭାତ କାଳେ ॥ ୭୪
ଉଠି ଏକାଗ୍ରଚିତ୍ତ ହୋଇ । ସ୍ମରଣ କରନ୍ତି ଚିତୋଇ ॥ ୭୫
ଅଶେଷ ପାପରୁ ସେମାନେ । ମୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ଏ ଭୁବନେ ॥ ୭୬

---
୧ । ଭୂତ ।

୨୫ ଯେ ମୋତେ ଉଠି ପ୍ରଭାତରେ । ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ଏ ସ୍ତୋତ୍ରରେ ॥ ୭୭
ତାଙ୍କୁ ମରଣକାଳେ ମୁହିଁ । ନିର୍ମଳ[୧] ଗତିକି ଦିଅଇ ॥ ୭୮

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୬ ଏ ରୂପେ ହୃଷୀକେଶ କହି । ଉତ୍ତମ ଶଙ୍ଖକୁ ବଜାଇ ॥ ୭୯
ଯେ ଦେବସୈନ୍ୟ ଥିଲେ ପାଶ । ତାହାଙ୍କୁ କରାନ୍ତେ ହରଷ ॥ ୮୦
ଗରୁଡ଼ ଯେହୁ ଖଗେଶ୍ୱର । ତାଙ୍କୁ ଆରୋହିଲେ ସତ୍ୱର ॥ ୮୧
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚରଣପଙ୍କଜେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଜେ ॥ ୮୨

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଗଜେନ୍ଦ୍ରମୋକ୍ଷଣଂ
ନାମ ଚତୁର୍ଥୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଅମୃତାଖ୍ୟାନମଷ୍ଟାଭିରଧ୍ୟାୟୈରନୁବର୍ଣ୍ଣ୍ୟତେ
ସ୍ୱଭକ୍ତପକ୍ଷପାତେନ ଯତ୍ର ଯୋଷାୟିତଂ ବିଭୋଃ ॥ ୧
ପଞ୍ଚମେ ପଞ୍ଚମଂ ଗୃଥ ଷଷ୍ଠଂ ଗ୍ୱକଥୟନ୍ ମନୁମ୍ ।
ବିପ୍ରଶାପାଚ୍ଚ ନିଃଶ୍ରୀକୈଃ କୃତାଂ ଦେବୈର୍ହରିସ୍ତୁତିମ୍ ॥ ୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ହେ ନୃପ ! ଯେ ହରିଚରିତ । ଦୁରିତମାନ କରେ ହତ ॥ ୧
ଯେ ପୁଣ୍ୟ ଗଜେନ୍ଦ୍ରମୋକ୍ଷଣ । ତୋ' ଆଗେ କଲୁଁ ତା' ବଖାଣ ॥ ୨
ଯେ ରଇବତ ମନ୍ୱନ୍ତର । ଏବେ ତା' କର ତୁ ଗୋଚର ॥ ୩
୨ ପଞ୍ଚମ ମନୁ ରଇବତ । ତାମସ ମନୁ ଯେ ଚତୁର୍ଥ ॥ ୪
ତାହାର ଭ୍ରାତା ସେ ଅଟଇ । ବଳି, ବିନ୍ଧ୍ୟକୁ ଆଦି ହୋଇ ॥ ୫
ବିଖ୍ୟାତ ସୁତମାନେ ତାର । ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ପୂର୍ବ ଯାହାଙ୍କର ॥ ୬
୩ ହେ ନୃପ ! ବିଭୁ ଇନ୍ଦ୍ର ପୁଣ । ଭୂତରୟାଦି ଦେବଗଣ ॥ ୭
ହିରଣ୍ୟରେତା[୨] ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଶିର[୩] । ଯେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱବାହୁ ଆଦି ଆର ॥ ୮
ଏହି ମାନଙ୍କୁ ଆଦି ହୋଇ । ସପତ ଋଷି ଖ୍ୟାତ ତହିଁ ॥ ୯
୪ ବିକୁଣ୍ଠା ନାମରେ ଶୁଭର । ଯେ ପତ୍ନୀ ସେ ଦୁହିଁଙ୍କ ଠାର ॥ ୧୦
ଯେ ଖ୍ୟାତ ବୈକୁଣ୍ଠନାମରେ । ସେ ସୁରଶ୍ରେଷ୍ଠଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ॥ ୧୧

୧ । ବିପୁଳ ।
୨ । ହିରଣ୍ୟରୋମା । ୩ । ବେଦଶିର ।

	ନିଜ କଳାରେ ଭଗବାନ	। ସ୍ୱୟଂ ବୈକୁଣ୍ଠ ହେଲେ ଜନ୍ମ	॥ ୧୨
୫	କମଳା କରନ୍ତେ ପ୍ରାର୍ଥନ	। ତା' ପ୍ରିୟକାମେ ଭଗବାନ	॥ ୧୩
	ଯେ ଲୋକମାନଙ୍କେ ବନ୍ଦିତ	। କଲେ ସେ ବୈକୁଣ୍ଠ କଳ୍ପିତ	॥ ୧୪
୬	ସେ ବଇକୁଣ୍ଠ ଅବତାର	। ଯେ ଅନୁଭାବ ତାହାଙ୍କର	॥ ୧୫
	ସନକାଦିଙ୍କ ଶାପ ପାଇ	। ଦୈତ୍ୟ ହେଲେ ଯେ ଭୃତ୍ୟ ଦୁଇ	॥ ୧୬
	ବରାହ ଆଦି ସ୍ୱରୂପରେ	। ଯେ ଯୁଦ୍ଧ ତାହାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ	॥ ୧୭
	ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟଭାବ ଆଦି ଗୁଣ	। ପରମ ଉଦୟ ଯେ ପୁଣ	॥ ୧୮
	ପୂର୍ବେ ସେମାନ ତୋ' ଅଗ୍ରତ	। କହିଲା ଥାଇଁ ତ ବହୁତ	॥ ୧୯
	ଭୂମିରେ ଯେତେ ରେଣୁମାନ	। ତା' ଗଣି ପାରଇ ଯେ ଜନ	॥ ୨୦
	ବିଷ୍ଣୁର ଗୁଣମାନ ଯେତେ	। ତାହା ବର୍ଣ୍ଣିବ ସେ ଜଗତେ	॥ ୨୧
୭	ଯେ ଷଷ୍ଠ ମନୁ ଚକ୍ଷୁସୁତ	। ଚାକ୍ଷୁଷ ନାମେ ସେ ବିଦିତ	॥ ୨୨
	ପୁରୁ ପୁରୁଷ ସୁଦ୍ୟୁମ୍ନାଦି	। ଚାକ୍ଷୁଷତନୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧି	॥ ୨୩
୮	ମହେନ୍ଦ୍ର ମନ୍ତ୍ର[1]ଦ୍ରୁମ ପୁଣ	। ଦେବତା ଆପ୍ୟ ଆଦି ଗଣ	॥ ୨୪
	ହବିଷ୍ମଦ୍[2] ବୀରକାଦି ହୋଇ	। ହେ ନୃପ ! ମୁନିମାନେ ତହିଁ	॥ ୨୫
୯	ତହିଁରେ ଜଗତ-ଈଶ୍ୱର	। ଅଜିତ ନାମେ ଅବତାର	॥ ୨୬
	ଅଂଶେ ସମ୍ଭୂତିଠାରେ ଜାତ	। ବଇରାଜର ହେଲେ ସୁତ	॥ ୨୭
୧୦	ଯେ ସୁରମାନଙ୍କ ଅମୃତ	। ପୟୋଧି ମନ୍ଥି କଲେ ଜାତ	॥ ୨୮
	ମନ୍ଦର ଭ୍ରମନ୍ତେ ଜଳରେ	। ଧଇଲେ ଯେ କୂର୍ମରୂପରେ	॥ ୨୯

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୧୧	ହେ ବିପ୍ର ! ଯେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ	। କ୍ଷୀରସିନ୍ଧୁକୁ ଯଦର୍ଥରେ	॥ ୩୦
	ମନ୍ଥିଲେ ଦେବ ନାରାୟଣ	। ଯେବଣ ନିମିତ୍ତରେ ପୁଣ	॥ ୩୧
	କୂର୍ମରୂପରେ ମହୀଧର	। ଧଇଲେ ଜଗତଈଶ୍ୱର	॥ ୩୨
୧୨	ଯେଉଁ-ରୂପରେ ଦେବମାନେ	। ଅମୃତ ଲଭିଲେ ସେ ସ୍ଥାନେ	॥ ୩୩
	କି ଅବା ଆନ ତହୁଁ ଜାତ	। ଏ ସର୍ବ ପରମ ଅଦ୍ଭୁତ	॥ ୩୪
	ଚରିତ ଅଟଇ ବିଷ୍ଣୁର	। କହ ତା' ଆମ୍ଭର ଆଗର	॥ ୩୫
୧୩	ବିଷ୍ଣୁମହିମା ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ	। କରନ୍ତେ ତୁମ୍ଭେ ମୋର ମନ	॥ ୩୬
	ତେଣେ ତୃପ୍ତିକି ଲଭୁ ନାହିଁ	। ବହୁତ କାଳୁଁ ତାପି ହୋଇ	॥ ୩୭

ଶ୍ରୀସୂତ ଉବାଚ

୧୪	ହେ ବିପ୍ରେ ! ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ	। ରାଜା ପୁଚ୍ଛନ୍ତେ ତଦନ୍ତରେ	॥ ୩୮
	ବ୍ୟାସନନ୍ଦନ ଭଗବାନ	। ଆନନ୍ଦ ଲଭି ନିଜ ମନ	॥ ୩୯
	ରାଜାକୁ ବିଷ୍ଣୁର ବୀର୍ଯ୍ୟକୁ	। ଆରମ୍ଭ କଲେ କହିବାକୁ	॥ ୪୦

୧ । ମନ୍ତ୍ର ୨ । ହର୍ଯ୍ୟସ୍ୱଦ୍ ।

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୫ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଆୟୁଧ ଯାହାଙ୍କର । ସେ ଦୈତ୍ୟେ କରନ୍ତେ ସମର ॥ ୪୧
ବହୁତ ଅମରେ ପଡ଼ିଲେ । ମଲେ ସେ ପୁଣ ନ ଜୀଇଲେ ॥ ୪୨
୧୬ ¹ମାର୍ଗେ ଗମନ୍ତେ ନାକପାଳ । ଦୁର୍ବାସା ତାଙ୍କୁ ଦେଲେ ମାଳ ॥ ୪୩
ସମ୍ପତ୍ତିମଦେ ପୁରନ୍ଦର । କରିଣ ତାହା ଅନାଦର ॥ ୪୪
ଐରାବତ କୁମ୍ଭ ଦୁଇ । ମଧ୍ୟରେ ତାହା ଦେଲେ ଥୋଇ ॥ ୪୫
ସେ ଐରାବତ ଗଜ ମଦେ । ସେ ମାଳା ଚୂର୍ଣ୍ଣ କଲା ପାଦେ ॥ ୪୬
ତେଣୁ ଦୁର୍ବାସା କ୍ରୋଧ କଲେ । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଯେବେ ଶାପ ଦେଲେ ॥ ୪୭
ହେ ନୃପ ! ବାସବର ତୁଲେ । ତ୍ରିଲୋକ ହତଲକ୍ଷ୍ମୀ ହେଲେ ॥ ୪୮
ତହିଁ ଯାଗାଦି କ୍ରିୟାମାନ । ସମସ୍ତ ହୋଇଲା ନିଧନ ॥ ୪୯
୧୭ ଶୁଣି ତା' ମହେନ୍ଦ୍ର ବରୁଣ । ଆଦି ସକଳ ସୁରଗଣ ॥ ୫୦
ସ୍ୱୟେଂ ବିଗ୍ଭରନ୍ତେ ସେ କଥା । ନିଶ୍ଚୟ ନ କଲେ ସର୍ବଥା ॥ ୫୧
୧୮ ମେରୁଶିଖରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର । ସଭାକୁ ଗଲେ ତଦନ୍ତର ॥ ୫୨
ସମସ୍ତେ ପ୍ରଣତ ହୋଇଲେ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଯାଇଁ ଜଣାଇଲେ ॥ ୫୩
୧୯ ଇନ୍ଦ୍ର ପବନ ଆଦି ହୋଇ । ଯେତେ ଦେବତାମାନେ ତହିଁ ॥ ୫୪
ସେ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣେ ତେଜେ ହୀନ । ମଙ୍ଗଳହୀନ ଲୋକମାନ ॥ ୫୫
ଅସୁରେ ବଳପୁଷ୍ଟିଯୁତ । ସେ ବିଭୁ ଦେଖିଣ ଏମନ୍ତ ॥ ୫୬
୨୦ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚଳ ମାନସେ । ସ୍ମରଣ କରନ୍ତେ ହରଷେ ॥ ୫୭
ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଯାଆନ୍ତେ ଶରଣ । ଲଭିବା ସବୁ ଆମ୍ଭେ ପୁଣ ॥ ୫୮
ଏଣେ ଉତ୍‌ଫୁଲ୍ଲମୁଖ ହେଲେ । ସେ ବ୍ରହ୍ମା ଦେବଙ୍କୁ କହିଲେ ॥ ୫୯

ଶ୍ରୀବ୍ରହ୍ମୋବାଚ

୨୧ ମୁଁ ଶିବ ତୁମ୍ଭେ ଯେତେ ସୁରେ । ଅସୁର ଆଦି ଯେ ଇତରେ ॥ ୬୦
ଯେ ଜରାୟୁଜ ଯେ ଅଣ୍ଡଜ । ଯେ ଦ୍ରୁମ ଯେ ଅବା ସ୍ୱେଦଜ ॥ ୬୧
ଏ ସର୍ବେ ଯେଉଁ ଈଶ୍ୱରର । ଯେ ବା ପୁରୁଷ ଅବତାର ॥ ୬୨
ତାହାଙ୍କ ଅଂଶ ଅଟେ ବିଧି । ତାହାଙ୍କ କଳା ମରୀଚ୍ୟାଦି ॥ ୬୩
ତାହାଙ୍କ ପୁତ୍ର ପୌତ୍ର ଆଦି । ରୂପେ ସେ ସକଳ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥ ୬୪
ସମସ୍ତେ ତାହାଙ୍କ ଶରଣ । ଯିବା ସେ ଅବିନାଶୀ ପୁଣ ॥ ୬୫
୨୨ ଯାହାର ବଧଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ । ରକ୍ଷାଯୋଗ୍ୟ ହିଁ କେହି ନାହିଁ ॥ ୬୬

---

୧ । ଏକଦା ଇନ୍ଦ୍ର ମାର୍ଗରେ ଯାଉଥିବା ବେଳେ ଦୁର୍ବାସା ତାଙ୍କୁ ନିଜକଣ୍ଠସ୍ଥିତ ମାଳା ପ୍ରଦାନ କଲେ । ଇନ୍ଦ୍ର ଧନମଦରେ ମତ୍ତ ହୋଇ ସେ ମାଳାକୁ ଅନାଦର କରି ଐରାବତର ଦୁଇ କୁମ୍ଭ ମଧ୍ୟରେ ନିଃକ୍ଷେପ କଲେ । ଐରାବତ ଉନ୍ମତ୍ତ ହୋଇ ସେ ମାଳାକୁ ପାଦରେ ଦଳିଦେଲା । ତେଣୁ ଦୁର୍ବାସା କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ—"ତିନିଲୋକ ସହିତ ତୁମେ ଶ୍ରୀହୀନ ହୁଅ ।"

ଉପେକ୍ଷାଯୋଗ୍ୟ ନାହିଁ ଆନ । ଆଦରଯୋଗ୍ୟ-ପକ୍ଷ ଜନ ।। ୬୭
ତଥାପି ସୃଷ୍ଟି ସ୍ଥିତି ନାଶ । କରିବା ନିମିତ୍ତେ ପ୍ରକାଶ ।। ୬୮
ଯଥାକାଳରେ ରଜୋଗୁଣ । ସତ୍ତ୍ୱ ତମକୁ ଧରେ ପୁଣ ।। ୬୯
୨୩ ପ୍ରାଣିଙ୍କ ମଙ୍ଗଳନିମିତ୍ତ । ଧରିଣ ଅଛନ୍ତି ଯେ ସତ୍ତ୍ୱ ।। ୭୦
ଏ ତାଙ୍କ ପାଳନ ସମୟ । ତେଣୁ କରି ସେ ସୁରପ୍ରିୟ ।। ୭୧
କରିବେ ମଙ୍ଗଳ ଆମ୍ଭର । ଆମ୍ଭେ ସମସ୍ତେ ତାହାଙ୍କର ।। ୭୨
ଜଗତଗୁରୁ ସେହୁ ଯେଣୁ । ତାଙ୍କୁ ଶରଣ ଯିବା ତେଣୁ ।। ୭୩

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୪ ହେ ନୃପ ! ଏ ରୂପେ ଦେବଙ୍କୁ । କହି ସଙ୍ଗତେ ଘେନି ତାଙ୍କୁ ।। ୭୪
ଯେ ଲୋକାଲୋକ ମହୀଧର । ଉତ୍ତାରୁ ଅଛି ଅନ୍ଧକାର ।। ୭୫
ତଦନ୍ତେ ଯେ ଅଜିତସ୍ଥାନ । ତହିଁକି କଲେ ସେ ଗମନ ।। ୭୬
୨୫ ହେ ନୃପ ! ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନ । ତାହାଙ୍କୁ କରି ସମାଧାନ ।। ୭୭
ଦୃଷ୍ଟ ନୁହଇ ରୂପ ଯାର । କେବଳ ଶ୍ରବଣ ଗୋଚର ।। ୭୮
ଲୋକେ ଅପ୍ରସିଦ୍ଧ ବଚନେ । ସ୍ତୁତି କଲେ ତାଙ୍କୁ ସେ ସ୍ଥାନେ ।। ୭୯

ଶ୍ରୀବ୍ରହ୍ମୋବାଚ

୨୬ ଯେ ସତ୍ୟ ଆଦ୍ୟ ସକଳର । ଯେହୁ ଅନନ୍ତ ଅବିକାର ।। ୮୦
[1]ମନରୁ ବେଗ ଯେ ଅଟନ୍ତି । [2]ବଚନେ ନିରୁକ୍ତ ନୁହନ୍ତି ।। ୮୧
ଏଣୁ ତର୍କର ଅବିଷୟ । ଉପାଧିଶୂନ୍ୟ ଗୁହାଶୟ ।। ୮୨
ବରେଣ୍ୟ ଯେ ଦେବଙ୍କ ବର । ତାଙ୍କୁ ଆମ୍ଭର ନମସ୍କାର ।। ୮୩
୨୭ ଯେ ପ୍ରାଣ ମନ ଦେହ ବୁଦ୍ଧି । ଏମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାତା ସିଦ୍ଧି ।। ୮୪
ରୂପରସାଦି ଯେ ବିଷୟେ । ତାଙ୍କ ଗ୍ରାହକ ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟେ ।। ୮୫
ସେ ବେନିରୂପେ ଯେ ଜଗତେ । ଆଭାସି ଅଛନ୍ତି ସଂତତେ[3] ।। ୮୬
ତଥାପି ସ୍ୱପ୍ନଦ୍ରଷ୍ଟା[4]ପ୍ରାୟ । ଅଜ୍ଞାନରହିତ ଅକାୟ ।। ୮୭
ଆକାଶପ୍ରାୟ ସର୍ବଠାର । ଯେ ବ୍ୟାପିଛନ୍ତି, ଯେ ଅକ୍ଷର ।। ୮୮
କଳିଯୁଗର ଅଭାବରେ । ପ୍ରକାଶ ଯେ ତିନିଯୁଗରେ ।। ୮୯
ଜୀବର ପକ୍ଷପାତ ହୋଇ । ବିଦ୍ୟା ଅବିଦ୍ୟା ନାମେ ଦୁଇ ।। ୯୦
ଯହିଁରେ ନାହାନ୍ତି ସେ ପୁଣ । ତାହାଙ୍କୁ ଯାଉଛୁଁ ଶରଣ ।। ୯୧
୨୮ ଚକ୍ରର ପ୍ରାୟକ ହୋଇଣ । ଲେଉଟୁ ଥାଇ ପୁଣ ପୁଣ ।। ୯୨
ଏମନ୍ତ ଦେହ ଆଦି ଯେତେ । ଜୀବସଂବନ୍ଧୀ ଏ ଜଗତେ ।। ୯୩
ମାୟା ଶୃଙ୍ଖଳ ଅଟେ ଯହିଁ । ମନପ୍ରଧାନ ଯେ ଅଟଇ ।। ୯୪

---

୧ । 'ଅନେଜଦେକଂ ମନସୋ ଜବୀୟୋ, ନୈନଦ୍ ଦେବା ଆପ୍ନୁବନ୍ ପୂର୍ବମର୍ଷଦ୍ ।
ତଦ୍ ଧାବତୋଽନ୍ୟାନତ୍ୟେତି ତିଷ୍ଠତ୍' । (ଶ୍ରୁତିଃ)
୨ । 'ଯଦ୍ ବାଚ୍ୟ ନାଭ୍ୟୁଦିତଂ ଯେନ ବାଗଭ୍ୟୁଦ୍ୟତେ' । (ଶ୍ରୁତିଃ)
୩ । ଯୁଗତେ ୪ । ସ୍ୱପ୍ନଦ୍ରଷ୍ଟୃବତ୍ ଅଜ୍ଞାନରହିତମ୍ । (ସ୍ୱାମୀ)

ଦଶ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପଞ୍ଚ ପ୍ରାଣ । ଏମାନେ ଅର ଯହିଁ ପୁଣ ॥ ୯୫
ତ୍ରିଗୁଣ ନାଭିପ୍ରାୟ ଯହିଁ । ବିଜୁଳିପ୍ରାୟ ଚଳେ ଯେହି ॥ ୯୬
ଯେ ଶୀଘ୍ର ନେମିପ୍ରାୟ ହୋଇ । ଅଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତି ଛନ୍ତି ଯହିଁ ॥ ୯୭
ଏମନ୍ତ ଚକ୍ରଅଧିଷ୍ଠାନ । ଯାକୁ ବୋଲନ୍ତି ବିଜ୍ଞଜନ ॥ ୯୮
ଯେ ତିନିକାଳେ ବିଦ୍ୟମାନ । ତାହାଙ୍କୁ ହେଉଛି ପ୍ରପନ୍ନ ॥ ୯୯
୨୯ ଯେ ଭକ୍ତରକ୍ଷଣ-ଅର୍ଥରେ । ନିବିଷ୍ଟ ଗରୁଡ଼ଉପରେ ॥ ୧୦୦
[1]ଜୀବସମୀପେ ଯେ ଈଶ୍ୱର । ନିୟନ୍ତାରୂପେ ଥାଏ ତାର ॥
ଜ୍ଞାନମାତ୍ର ହିଁ ରୂପ ଯାର । ଯେ ଅଟେ ପ୍ରକୃତିରୁ ପର ॥ ୧୦୧
ଯେ ନିର୍ବିକଳ୍ପକ ଅଟଇ । ଲୋକରେ ଦୃଶ୍ୟ ଯେ ନୁହଇ ॥ ୧୦୨
କେହୁଣି ଦେଶେ କାଳେ ଯେହି । କେବେହେଁ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନ ନୋହି ॥ ୧୦୩
ଅଚ୍ୟୁତସ୍ୱରୂପ ଈଶ୍ୱର । [2]ଜୀବ ସମାନ ନୋହେ ଯାର ॥
ଯୋଗପଥରେ ଉପାସନ । କରନ୍ତି ଯାକୁ ଧୀର ଜନ ॥ ୧୦୪
୩୦ କେହି ଲଙ୍ଘନ କରିବାକୁ । ନ ପାରେ ଯାହାର ମାୟାକୁ ॥ ୧୦୫
ଯେଉଁ ମାୟାରେ ମୋହ ହୋଇ । ଲୋକ ଆତ୍ମାକୁ ନ ଜାଣଇଁ ॥ ୧୦୬
ଯେ ଆତ୍ମମାୟା ମାୟାଗୁଣ । ଏମାନ ଜିଣିଛନ୍ତି ପୁଣ ॥ ୧୦୭
ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣିଙ୍କର ଠାରେ । ସମାନ ହୋଇ ଯେ ସଂଚରେ ॥ ୧୦୮
ଏମନ୍ତ ଯେ ପରମେଶ୍ୱର । ତାଙ୍କୁ କରୁଛୁଁ ନମସ୍କାର ॥ ୧୦୯
୩୧ ଏ ଆମ୍ଭେ ଯେ ଦେବତାମାନେ । ଅଛନ୍ତି ଯେ ଋଷିଏ ଆନେ ॥ ୧୧୦
ଯା' ପ୍ରିୟତନୁ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ । ତେଣେ ନିର୍ମିତ ଏହୁ ପୁଣ ॥ ୧୧୧
ସେ ସତ୍ତା-ପ୍ରକାଶ ରୂପରେ । ପ୍ରକଟେ ବାହ୍ୟରେ ଅନ୍ତରେ ॥ ୧୧୨
ଏମନ୍ତ ହୋଇଲେ ଯାହାର । ଉପାଧିଶୂନ୍ୟ ଯେ ଆକାର ॥ ୧୧୩
ତାକୁ ନ ଜାଣୁଁ ଆମ୍ଭେମାନେ । ଯେ ରଜତମମୟ ଆନେ ॥ ୧୧୪
ଅସୁର ଆଦି ଏ ଜଗତେ । ସେମାନେ ଜାଣିବେ କେମନ୍ତେ ॥ ୧୧୫
୩୨ ନିଜରଚିତ ଏ ମେଦିନୀ । ଯାର ଅଟଇ ପାଦ ବେନି ॥ ୧୧୬
ଯହିଁରେ ଜରାୟୁଜ ଆଦି । ଚତୁର୍ଧା ଭୂତସର୍ଗ ସିଦ୍ଧି ॥ ୧୧୭
ମହାପୁରୁଷ ସେ ଅଟନ୍ତି । ଆନର ଅଧୀନ ନୁହନ୍ତି ॥ ୧୧୮
ମହାବିଭୂତି ବ୍ରହ୍ମ ଯେହୁ । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ ସେ ହେଉ ॥ ୧୧୯
୩୩ ଯାହା ସକାଶୁଁ ଲୋକମାନେ । ଅଖିଳ ଲୋକପାଳ ଆନେ ॥ ୧୨୦
ସିଦ୍ଧିକି ଲଭନ୍ତି ଜୀଅନ୍ତି । କ୍ରମରେ ବୃଦ୍ଧିକି ଲଭନ୍ତି ॥ ୧୨୧
ଯା' ପରାକ୍ରମ ବଳବନ୍ତ । ସେ ଜଳ ଅଟଇ ଯା' ରେତ ॥ ୧୨୨
ମହାବିଭୂତି ବ୍ରହ୍ମ ଯେହୁ । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ ସେ ହେଉ ॥ ୧୨୩
୩୪ ଯେହୁ ଦେବତାମାନଙ୍କର । ବଳ ଆୟୁଷ ଅନ୍ନ ଆର ॥ ୧୨୪

୧ । 'ଦ୍ୱା ସୁପର୍ଣା ସଯୁଜା ସଖାୟା, ସମାନଂ ବୃକ୍ଷଂ ପରିଷସ୍ୱଜାତେ' । (ଶ୍ରୁତିଃ)
୨ । ତୟୋରନ୍ୟଃ ପିପ୍ପଳଂ ସ୍ୱାଦ୍ୱତ୍ୟନଶ୍ନନ୍ନନ୍ୟୋଽଭିଚାକଶୀତି । (ଶ୍ରୁତିଃ)

ଯେ ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କର ପତି । ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ବୃଦ୍ଧି ଯେ କରନ୍ତି ।।
ଏମନ୍ତ ଯେଉଁ ନିଶାକର । ତାକୁ ବୋଲନ୍ତି ମନ ଯାର ।।
ମହାବିଭୂତି ବ୍ରହ୍ମ ଯେହୁ । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ ସେ ହେଉ ।।
୩୫ ଯାହା ସକାଶୁଁ ଧନ ଜାତ । ଯା' ଜନ୍ମ କର୍ମକାଣ୍ଡ ଅର୍ଥ ।।
ଅନ୍ନ ଆଦିକି ଯେ ଉଦରେ । ପାକ କରଇ ନିରନ୍ତରେ ।।
ବାଡ଼ବ-ଅଗ୍ନିରୂପ ଧରି । ସିନ୍ଧୁରେ ପାକ କରେ ବାରି ।।
ମହାବିଭୂତି ବ୍ରହ୍ମ ଯେହୁ । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ ସେ ହେଉ ।।
୩୬ ଯେ ଅର୍ଚ୍ଚି ଆଦି ମାର୍ଗଙ୍କର । ଦେବତା, ବେଦମୟ[୧] ଆର ।।
ବ୍ରହ୍ମାର ଉପାସନା ସ୍ଥାନ[୨] । ମୁକ୍ତିର ଦ୍ୱାର ବିଦ୍ୟମାନ ।।
ଯେହୁ ଅମୃତ-ମୃତ୍ୟୁକର । ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଲୋଚନ ଯାହାର ।।
ମହାବିଭୂତି ବ୍ରହ୍ମ ଯେହୁ । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ ସେ ହେଉ ।।
୩୭ ଚର ଅଚରଙ୍କର ପ୍ରାଣ । ସେ ସହ, ଓଜ, ବଳ ପୁଣ ।।
ବୁଦ୍ଧି ଆଦିଙ୍କ ଅଧିଷ୍ଠାତା । ଯେ ଆମ୍ଭେ ସମସ୍ତ ଦେବତା ।।
ତାହାଙ୍କୁ ହେଉଁ ଅନୁଗତ । ମହାରାଜାଙ୍କୁ ଯେହ୍ନେ ଭୃତ୍ୟ ।।
ଏମନ୍ତ ଯେ ଅଟେ ମରୁତ । ସେ ଯାହା ପ୍ରାଣରୁ ସମ୍ଭୂତ ।।
ମହାବିଭୂତି ବ୍ରହ୍ମ ଯେହୁ । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ ସେ ହେଉ ।।
୩୮ ଯା କର୍ଣ୍ଣରୁଂ ଦିଗମାନେ ଜାତ । ଯେ ଛିଦ୍ରମାନେ ଦେହଗତ ।।
ସେ ଯାହା ହୃଦୟଦେଶରୁ । ସମ୍ଭବ ହୋଇଲେ ପୂର୍ବରୁ ।।
ଯେ ଦେହପଞ୍ଚବୃତ୍ତି ପ୍ରାଣ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ଯେବା ପୁଣ ।।
ଯେ ମନ, ନାଗ-କୂର୍ମ ଆଦି । ଯେ ପଞ୍ଚ ପବନ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ।।
ତାହାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ଆକାଶ । ଯାହାର ନାଭିରୁ ପ୍ରକାଶ ।।
ମହାବିଭୂତି ଅଟେ ଯେହୁ । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ ସେ ହେଉ ।।
୩୯ ଯାହା ବଳରୁ ଇନ୍ଦ୍ର ଜାତ । ପ୍ରସାଦୁଁ ଦେବତା ସମସ୍ତ ।।
କ୍ରୋଧରୁ ଜାତ ମହେଶ୍ୱର । ବୁଦ୍ଧିରୁ ବିରଞ୍ଚି ବାହାର ।।
ଛିଦ୍ରମାନଙ୍କୁଁ ସମ୍ଭବିଲେ । ଋଷିଏ ବେଦଙ୍କର ତୁଲେ ।।
ଯାହା ଶିଶ୍ନରୁ ଉତପତି । ହୋଇ ଅଛଇ ପ୍ରଜାପତି ।।
ମହାବିଭୂତି ଅଟେ ଯେହୁ । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ ସେ ହେଉ ।।
୪୦ ଯାହା ବକ୍ଷରୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଜାତ । ପିତୃଏ ଛାୟାରୁ ସମ୍ଭୂତ ।।
ଯାହା ସ୍ତନରୁ ଧର୍ମ ଜାତ । ଅଧର୍ମ ପୃଷ୍ଠରୁ ସମ୍ଭୂତ ।।
ସ୍ୱର୍ଗ ସମ୍ଭୂତ ଯା' ମୂର୍ଦ୍ଧାରୁ । ଅପ୍‌ସରାମାନେ ବିହାରରୁ ।।
ମହାବିଭୂତି ଅଟେ ଯେହୁ । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ ସେ ହେଉ ।।
୪୧ ଯା' ମୁଖୁଁ ଜନ୍ମିଲା ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଯେ ଗୁହ୍ୟ ବେଦ ସେହୁ ପୁଣ ।।

---

୧ । 'ସୈଷା ତ୍ରୟ୍ୟେବ ବିଦ୍ୟା ତପତି' । (ଶ୍ରୁତିଃ)
୨ । 'ଯ ଏଷୋଽନ୍ତରାଦିତ୍ୟେ ହିରଣ୍ମୟଃ ପୁରୁଷଃ' । (ଶ୍ରୁତିଃ)

କ୍ଷତ୍ରିୟ, ତା'ବୃତ୍ତି ଯେ ବଳ	ଭୁଜଯୁଗରୁ ଏ ଯୁଗଳ	॥ ୧୫୭
ଯେ ବୈଶ୍ୟ ତା ନିପୁଣଭାବ	ଉରୁଯୁଗଳରୁ ସଂଭବ	॥ ୧୫୮
ଶୂଦ୍ର ଯା' ପାଦରୁ ଉତ୍‌ପତ୍ତି	ଯେ ବେଦହୀନ ତାର ବୃତ୍ତି	॥ ୧୫୯
ମହାବିଭୂତି ଅଟେ ଯେହୁ	ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ ସେ ହେଉ	॥ ୧୬୦
୪୨ ଲୋଭ ଯା' ଅଧରୁଁ ଉତ୍‌ପନ୍ନ	ଉତ୍ତର ଓଷ୍ଠୁଁ ପ୍ରୀତି ଜନ୍ମ	॥ ୧୬୧
ଯେ ଦ୍ୟୁତି ନାସାରୁ ଜନମ	ପଶୁଙ୍କ ହିତ ଯେଉଁ କାମ	॥ ୧୬୨
ସେ ଅଟେ ସ୍ପର୍ଶୁଁ ସମ୍ଭୂତ	ଭ୍ରୂଲତାଯୁଗୁଁ ଯମ ଜାତ	॥ ୧୬୩
ନୟନପିଛଡ଼ାରୁ ଯାର	ସମ୍ଭବ ଅଟଇ କାଳର	॥ ୧୬୪
ମହାବିଭୂତି ଅଟେ ଯେହୁ	ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ ସେ ହେଉ	॥ ୧୬୫
୪୩ ଯେ କାଳ ପଞ୍ଚ ମହାଭୂତେ	ଯେ କର୍ମ ଗୁଣଙ୍କ ସହିତେ	॥ ୧୬୬
ଭୌତିକ[୧] ପ୍ରପଞ୍ଚ ଯେ ଆନ	ଯା' ଯୋଗମାୟାର ଏମାନ	॥ ୧୬୭
ମହିମା ବୋଲି କହେ ଜନ	ଯେ ଦୁଃଖେ ହୋଏ ବିଭାବନ	॥ ୧୬୮
ପଣ୍ଡିତମାନେ ବୁଦ୍ଧିବଳେ	ଯାହାକୁ ତର୍କନ୍ତି ଭୂତଳେ	॥ ୧୬୯
ମହାବିଭୂତି ଅଟେ ଯେହୁ	ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ ସେ ହେଉ	॥ ୧୭୦
୪୪ ଯେ ଉପଶାନ୍ତଶକ୍ତି ହୋଏ	ଯେ ଶୋହେ ଆପଣା ଇଚ୍ଛାଏ	॥ ୧୭୧
ସେଭାବଲାଭରୁ ପୂରିତ	ଯାହାର ଆତ୍ମା ଅବିରତ	॥ ୧୭୨
ମାୟାରେ ରଚିତ ହୋଇଣ	ଅଛନ୍ତି ଯେତେ ଯେତେ ଗୁଣ	॥ ୧୭୩
ଦର୍ଶନ ଆଦି ଦ୍ୱାରେ ତହିଁ	ଯେ ପୁଣ ଆସକ୍ତ ନୁହଇ	॥ ୧୭୪
ପବନ ସବୁଠାରେ ଥାଇ	କାହିଁରେ ମିଶ୍ରିତ ନୁହଇ	॥ ୧୭୫
ସେହିପ୍ରକାରେ ଲୀଳା ଯାର	ତାହାଙ୍କୁ ହେଉ ନମସ୍କାର	॥ ୧୭୬
୪୫ ସ୍ମିତସହିତେ ବର୍ତ୍ତମାନ	ତୁମ୍ଭର ବଦନନଳିନ	॥ ୧୭୭
ଦେଖିବା ଅର୍ଥେ କରି ମନ	ଆମ୍ଭେ ଯେ ହୋଇଛୁଁ ପ୍ରପନ୍ନ	॥ ୧୭୮
ଆମ୍ଭ ନୟନଆଦିଙ୍କର	ହୁଅଇ ଯେମନ୍ତେ ଗୋଚର	॥ ୧୭୯
ସେରୂପେ ତୁମ୍ଭର ଆତ୍ମାକୁ	ଦର୍ଶନ କରାଅ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ	॥ ୧୮୦
୪୬ ଯା' ଧର ଆପଣା ଇଚ୍ଛାରେ	ହେ ପ୍ରଭୋ ! ସେ ସେହି ରୂପରେ	॥ ୧୮୧
ଯେ କର୍ମ ଅଶକ୍ୟ ଆମ୍ଭର	ସ୍ୱୟଂ ତା କାଳେ କାଳେ କର	॥ ୧୮୨
୪୭ ଯହିଁ ବହୁତ କ୍ଳେଶମାନ	ଅଳପ ଫଳ ବିଦ୍ୟମାନ	॥ ୧୮୩
ସେମାନେ କାମିଜନଙ୍କର	ହୁଅନ୍ତି ଅଫଳ ଆକାର	॥ ୧୮୪
ତୁମ୍ଭ ଠାବରେ ଯେ ଅର୍ପିତ	ସେ କର୍ମ ନୁହଇ ତେମନ୍ତ	॥ ୧୮୫
୪୮ ଅଳ୍ପ ହିଁ କର୍ମାଭାସ ଯେହି	ଈଶ୍ୱରେ ଅର୍ପିତ ହୁଅଇ	॥ ୧୮୬
ସେ କର୍ମ ଶ୍ରମନିମିତ୍ତରେ	କଳ୍ପିତ ନୁହଇ ସଂସାରେ	॥ ୧୮୭
ଯେଣୁ ପ୍ରାଣିର ଏ ଈଶ୍ୱର	ଆତ୍ମା, ବଲ୍ଲଭ, ହିତ ଆର	॥ ୧୮୮
୪୯ ମୂଳରେ ସିଞ୍ଚନ୍ତେ ବୃକ୍ଷର	ଯେସନେ ସ୍କନ୍ଧ-ଶାଖାଙ୍କର	॥ ୧୮୯

୧ । ଲୌକିକ ।

ସେଚନ ହୁଅଇ ନିୟତ । ବିଷ୍ଣୁର ପୂଜା ହିଁ ତେମନ୍ତ ।। ୧୯୦
ସବୁରି ଆରାଧନ ହୋଇ । ଆତ୍ମାର ଆରାଧନ ସେହି ।। ୧୯୧
୫୦ ଯାର ସ୍ୱଭାବ, ଚେଷ୍ଟାମାନ । ନ ପାରେ ତର୍କିବାକୁ ଜନ ।। ୧୯୨
ଯେହୁ ସର୍ବଜ୍ଞ, ଗୁଣେଶ୍ୱର । ନିର୍ଗୁଣ ଅନ୍ତ ନାହିଁ ଯାର ।। ୧୯୩
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଆମ୍ଭେ ବର୍ତ୍ତମାନ । ହେ ପ୍ରଭୋ ! କରୁଛୁଁ ବନ୍ଦନ ।। ୧୯୪
କୃଷ୍ଣଚରଣେ ଦାସପଣେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଣେ ।। ୧୯୫

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ
ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ
ଶ୍ରୀବ୍ରହ୍ମସ୍ତୁତିର୍ନାମ ପଞ୍ଚମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।।

ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ

ଷଷ୍ଠେ ପୁନଃ ସ୍ତୁତିର୍ବିଷ୍ଣାବାବିର୍ଭୂତେ ସୁରୈଃ କୃତା ।
ତନ୍ମନ୍ତ୍ରାଚ୍ଚାସୁରୈଃ ସାକମମୃତାର୍ଥେ ମହୋଦ୍ୟମଃ ।। ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଦେବତାମାନେ ଏ ରୂପରେ । ସ୍ତୁତି କରନ୍ତେ ତଦନ୍ତରେ ।। ୧
ସହସ୍ରେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଉଦୟେ । ଯେବଣ ଦ୍ୟୁତି ଜାତ ହୋଏ ।। ୨
ସେ ରୂପେ ଦ୍ୟୁତି ଅଟେ ଯାର । ହେ ନୃପ ! ସେ ହରି ଈଶ୍ୱର ।। ୩
ଦେବତାମାନଙ୍କ ଅଗ୍ରତେ । ପ୍ରକାଶ ହୋଇଲେ ତୁରିତେ ।। ୪
୨ ସେହି ତେଜରେ ନେତ୍ରମାନ । ତାଙ୍କର ହୋଇଲା ନିଧନ ।। ୫
ସେ ସର୍ବଦେବେ ଆକାଶକୁ । ଭୂମିକି ସକଳ ଦିଗକୁ ।। ୬
ଦେହକୁ ନ ପାରିଲେ ଚାହିଁ । ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଦେଖିବେ ବା କାହିଁ ।। ୭
୩ ମରକତର ପ୍ରାୟ ହୋଇ । ଯେ ଶ୍ୟାମ ନିର୍ମଳ ଅଟଇ ।। ୮
ଯହିଁ କମଳଗର୍ଭପ୍ରାୟ । ଅରୁଣବର୍ଣ୍ଣ ନେତ୍ରଦ୍ୱୟ ।। ୯
୪ ଯେ ଦଗ୍ଧହେମପ୍ରାୟ ପୀତ । ଚାରୁ କୌଶେୟ ବସ୍ତ୍ରେ ଯୁତ ।। ୧୦
ପ୍ରସନ୍ନ ମନୋହର ହୋଇ । ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗମାନେ ଯହିଁ ।। ୧୧
ଯହିଁରେ ବଦନ ସୁନ୍ଦର । ଭ୍ରୂଲତାଯୁଗ ମନୋହର ।। ୧୨
୫ ଯହିଁ ଉତ୍ତମ ମଣିମାନ । ସେ ମୁକୁଟରେ ଯେ ଶୋଭନ ।। ୧୩
କେୟୂରଯୁଗେ ଯେ ଶୋଭଇ । କୁଣ୍ଡଳେ ଶୋହେ କର୍ଣ୍ଣ ଯେହି ।। ୧୪
ତେଣୁ ବଦନପଦ୍ମେ ଯାର । ଶୋଭା ପ୍ରକାଶେ ନିରନ୍ତର ।। ୧୫
୬ ଯେ କାଞ୍ଚୀକଳାପ-ବଳୟେ । ହାର-ନୂପୁରେ ଶୋଭା ପାଏ ।। ୧୬
କୌସ୍ତୁଭ ଆଭରଣ ଯହିଁ । କଣ୍ଠଦେଶରେ ଶୋଭା ପାଇ ।। ୧୭

ଲକ୍ଷ୍ମୀକି ଧରେ ବକ୍ଷସ୍ଥଳେ । ବନମାଳା ହିଁ ଅଛି ଗଳେ ॥ ୧୮
୭ ସୁଦରଶନ ଆଦି ହୋଇ । [1]ରୂପଧାରୀ ସ୍ୱଶସ୍ତ୍ରେ ଯେହି ॥ ୧୯
ସେ ସେବା କରିଛନ୍ତି ଯାକୁ । ଏମନ୍ତରୂପେ ସେ ତନୁକୁ ॥ ୨୦
ଶିବସହିତେ ବିଲୋକନ । କରିଣ କମଳଆସନ ॥ ୨୧
ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗେ ପ୍ରଣାମ ଯେ କଲେ । ସକଳସୁରଗଣତୁଲେ ॥ ୨୨
ଶିବସହିତେ ପ୍ରଜାପତି । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ପୁଣ କଲେ ସ୍ତୁତି ॥ ୨୩

ଶ୍ରୀବ୍ରହ୍ମା[2] ଉବାଚ

୮ ଜନମ ପାଳନ ସଂହାର । ଏ ତିନି ନାହାନ୍ତି ଯାହାର ॥ ୨୪
ଗୁଣସଂବନ୍ଧ ଯାର ନାହିଁ । ନିର୍ବାଣସୁଖସିନ୍ଧୁ ଯେହି ॥ ୨୫
ଅଣୁରୁ ଅଣୁ ଯେ ଅଟଇ । ଯା ମୂର୍ତ୍ତି ଗଣନା ନୁହଇ ॥ ୨୬
ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ଅନୁଭାବ ଯାର । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ନମୋ ନମ ମୋର ॥ ୨୭
୯ ଆହେ ପୁରୁଷଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ତୋର । ଦିଶୁଛି ଏ ଯେଉଁ ଶରୀର ॥ ୨୮
ମଙ୍ଗଳ ବାଞ୍ଛା କଲା ଜନେ । ବୈଦିକ ତାନ୍ତ୍ରିକ ବିଧାନେ ॥ ୨୯
ଏହାକୁ ସର୍ବଦା ପୂଜନ୍ତି । ଏଥିରେ ସମସ୍ତେ ଅଛନ୍ତି ॥ ୩୦
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ତ୍ରିଲୋକସହିତ । ତୋଠାରେ ଦେଖୁଛୁଁ ହେ ଧାତ ॥ ୩୧
୧୦ ତୁ ଅଟୁ ପ୍ରକୃତିରୁ ପର । ଅଧୀନ ନୋହୁ ଇତରର ॥ ୩୨
ଆଦ୍ୟରେ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାନ୍ତରେ । ଏ ବିଶ୍ୱ ଥିଲା ତୋହଠାରେ ॥ ୩୩
ତୁ ବିଶ୍ୱଆଦି-ମଧ୍ୟ-ଅନ୍ତ । ଘଟର ମୃତ୍ତିକା ଯେମନ୍ତ ॥ ୩୪
୧୧ ତୁ ଅଟୁ ଆଶ୍ରୟ ଯାହାର । ସ୍ୱକୀୟ ଯେ ଅଟେ ତୋହର ॥ ୩୫
ଏମନ୍ତ ମାୟାରେ ଜଗତ । ନିର୍ମାଣ କରିଣ ତଦନ୍ତ ॥ ୩୬
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲୁ ତହିଁରେ । ଏ ଘେନି ଯୁକ୍ତ ଯେଉଁ ନରେ ॥ ୩୭
ବିବେକୀ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିପୁଣ । ଗୁଣପରିଣାମେ ସେ ପୁଣ ॥ ୩୮
ଗୁଣବର୍ଜ୍ଜିତ କରି ତୋତେ । ଭୋ ନାଥ ! ଦେଖନ୍ତି ଜଗତେ ॥ ୩୯
୧୨ କାଷ୍ଠରେ ଅନଳ ଯେସନେ । ଧେନୁରେ ଘୃତକୁ ଦୋହନେ ॥ ୪୦
ଭୂମିରେ କର୍ଷଣ ଆଦିରେ । ଅନ୍ନକୁ ଯେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ॥ ୪୧
ଜଳକୁ ଖନନେ ଯେସନ । ଉଦ୍ୟମେ ବୃତ୍ତି ଲଭେ ଜନ ॥ ୪୨
ସେହି ପ୍ରକାରେ ଉପାୟରେ । ଗୁଣମାନଙ୍କେ ସ୍ୱବୁଦ୍ଧିରେ ॥ ୪୩
ନିପୁଣ ଯେ ଜନ ଅଟନ୍ତି । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଲଭନ୍ତି ବଦନ୍ତି ॥ ୪୪
୧୩ ଆହେ ସରୋଜନାଭ ନାଥ । ଯେ ଯୋଗେ ପ୍ରାପ୍ୟ ଏକ ଅର୍ଥ ॥ ୪୫
ପ୍ରକାଶ ହୋଇଲ ସେ ତୁମ୍ଭେ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେଖି କରି ଆମ୍ଭେ ॥ ୪୬

---

୧ । ସ୍ୱରୂପଧାରୀ ଶସ୍ତ୍ରେ ।
୨ । ଅନାବିରାବିରାସେୟଂ ମା ଭୂତାଭୂଦିତି ବ୍ରୁବନ୍ ।
ବ୍ରହ୍ମାଭିପ୍ରୈତି ନିତ୍ୟତ୍ୱବିଭୁତ୍ୱେ ଭଗବତନୋଃ ॥ (ସ୍ୱାମୀ)

ସୁଖ ଲଭିଲୁଁ ଆଜ ମନେ । ବନାଗ୍ନିଦଗ୍ଧ ଗଜେ ଯେହ୍ନେ ।। ୪୭
ଜାହ୍ନବୀଜଳକୁ ଲଭିଣ । ସୁଖ ଲଭନ୍ତି ତତକ୍ଷଣ ।। ୪୮
୧୪ ଆମ୍ଭେ ସକଳ ଲୋକପାଳେ । ମିଳିଲୁଁ ତୁମ୍ଭ ପାଦମୂଳେ ।। ୪୯
ଯେବଣ ନିମିତ୍ତେ, ସତ୍ୱର । ହେ ଅନ୍ତରାତ୍ମା ତାହା କର ।। ୫୦
ଅଶେଷସାକ୍ଷୀ ଅଟୁ ତୁହି । ଆନର ଜଣାଇବାପାଇଁ ।। ୫୧
କେବଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଅବା ଅଛି । ଯେ ବାହ୍ୟ ବିଦିତ ହୋଇଛି ।। ୫୨
୧୫ ମୁଁ, ଶିବ, ସୁରଆଦିମାନେ । ଯେ ଦକ୍ଷ ଆଦି ପୁଣ ଭିନ୍ନେ ।। ୫୩
ଅଗ୍ନିରୁ କଣିକା ଯେସନ । ତୁମ୍ଭ ଠାବରୁ ହୋଇ ଭିନ୍ନ ।। ୫୪
ବିଭାତ[1] ହୋଇଅଛୁଁ ଯେଣୁ । ନିଜ ମଙ୍ଗଳ କିବା ଜାଣୁଁ ।। ୫୫
ଏ ଘେନି ଦ୍ୱିଜଦେବଙ୍କର । ହୋଇଛି ଯେବଣ ବିଗ୍ରର ।। ୫୬
'ଏ ରୂପେ କର' ବୋଲି ତହିଁ । ଉପାୟ ଦିଅ ତୁମ୍ଭେ କହି ।। ୫୭

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୬ ବିରଞ୍ଚି ଆଦି ଏ ପ୍ରକାରେ । ସ୍ତୁତି କରନ୍ତେ ସେ ସ୍ଥାନରେ ।। ୫୮
ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନ ସଂଯମିତ । କରି ସେ ଯୋଡ଼ିଛନ୍ତି ହସ୍ତ ।। ୫୯
ଯେ ଅଭିପ୍ରାୟ ତାହାଙ୍କର । ସେରୂପେ କରିଣ ଗୋଚର ।। ୬୦
ମେଘଗମ୍ଭୀର ଯେଉଁ ବାଣୀ । ତେଣେ କହିଲେ ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ।। ୬୧
୧୭ ଯେ ଭଗବାନ ସୁରେଶ୍ୱର । ସେ ସୁରକାର୍ଯ୍ୟେ ତାହାଙ୍କର ।।
କେବଳ ଥିଲେହେଁ ଶକତି । ସମୁଦ୍ରମନ୍ଥନ ପ୍ରଭୃତି ।।
ଲୀଳାବିହାରକାମନାରେ । ତାଙ୍କୁ କହିଲେ ଏ ରୂପରେ ।।

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

୧୮ ହେ ବ୍ରହ୍ମା ହେ ଶମ୍ଭୋ ହେ ସୁରେ । ଗନ୍ଧର୍ବ ଆଦି ଯେ ଇତରେ ।। ୬୨
ସମସ୍ତେ ହୋଇ ସାବଧାନ । ଶ୍ରବଣ କର ମୋ' ବଚନ ।। ୬୩
ଯେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ତୁମ୍ଭର । ମଙ୍ଗଳ ହୋଇବ ସତ୍ୱର ।। ୬୪
୧୯ ତୁମ୍ଭେ ସମସ୍ତେ ଏବେ ଯାଅ । ଯେତେକ ଦାନବ ଦୈତେୟ ।। ୬୫
ଶୁକ୍ରଅନୁଗ୍ରହୁଁ ପ୍ରବଳ । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗତେ ତେତେକାଳ ।। ୬୬
ବିଧାନ କର ତୁମ୍ଭେ ସନ୍ଧି । ଆପଣା ସକାଶରୁ ବୃଦ୍ଧି ।। ୬୭
ଯେତେଦିନରେ ଆପଣାର । ହୋଇବ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ।। ୬୮
୨୦ ହେ ଦେବେ କରିବାର ପାଇଁ । ଯେ ନିଜ ପ୍ରୟୋଜନ ଥାଇ ।। ୬୯
ସେ ନିଜସାଧ୍ୟ ନୋହି ଯେବେ । ଭଜିବ ଅରିକିହିଁ ତେବେ ।। ୭୦
ସେ କାର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ଉତପତି । ଅହିମୂଷିକ ପ୍ରାୟ ବର୍ତ୍ତି ।। ୭୧
ପେଡ଼ାରେ ନିବଦ୍ଧ ଯେ ଅହି । ସେ ଯେହ୍ନେ ଦ୍ୱାରଲାଭପାଇଁ ।। ୭୨
ମୂଷାସଙ୍ଗତେ ପ୍ରୀତି କରେ । କାଳେ ସେ ମୂଷାକୁ ହିଁ ମାରେ ।। ୭୩
ସେରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟଲାଭ ହେଜି । ପ୍ରଥମେ ଶତ୍ରୁକୁ ହିଁ ଭଜି ।। ୭୪

୧ । ବିଭାତ=ପ୍ରତିଭାତ ।

୨୧ ଅମୃତଉତପତି ପାଇଁ । ପ୍ରଯତ୍ନ କର ବେଗ ହୋଇ ॥ ୭୫
ଯେ ଅଟେ ମୃତ୍ୟୁଗ୍ରସ୍ତ ନର । ଯା' ପାନେ ହୋଇ ସେ ଅମର ॥ ୭୬
୨୨ ସକଳ ତୃଣଲତାମାନ । ବୀରୁଧ ଔଷଧି ଯେ ଆନ ॥ ୭୭
ପକାଇ ତା' କ୍ଷୀରସାଗର । ମନ୍ଦର ନାମ ଯେ ଭୂଧର ॥ ୭୮
ମନ୍ଥନଦଣ୍ଡ କରି ତାକୁ । କରିଣ ରଜ୍ଜୁ ବାସୁକିକୁ ॥ ୭୯
୨୩ ସହାୟ ହୋଇବି ମୁଁ ତହିଁ । ମନ୍ଥ ତା' ନିରଳସ ହୋଇ ॥ ୮୦
ଦଇତ୍ୟେ କ୍ଲେଶକୁ ଲଭିବେ । ଫଳ ପାଇବ ତୁମ୍ଭେ ସର୍ବେ ॥ ୮୧
୨୪ ଇଛା କରିବେ ଯା' ଅସୁର । ତୁମ୍ଭେ ତା' କରିବ ସ୍ୱୀକାର ॥ ୮୨
ହେ ଦେବେ ସଂରମ୍ଭେ[୧] ସମସ୍ତ । ସିଦ୍ଧିକି ନ ଭଜନ୍ତି ଅର୍ଥ ॥ ୮୩
ସାମମାର୍ଗରେ ସେ ଯେମନ୍ତେ । ସିଦ୍ଧିକି ଲଭନ୍ତି ଜଗତେ ॥ ୮୪
୨୫ ସମୁଦ୍ରୁଁ ହୋଇବ ପ୍ରକାଶ । ଯେ କାଳକୂଟ ନାମେ ବିଷ ॥ ୮୫
ତହିଁରୁ ଭୟ ନ ପାଇବ । ମଥନୁଁ ଯେବା ଉପୁଜିବ ॥ ୮୬
ସେ ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଲୋଭ । ରୋଷ ସଂକଳ୍ପ ନ କରିବ ॥ ୮୭

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୬ ଏମନ୍ତ ରୂପେ ହେ ରାଜନ । ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଭଗବାନ ॥ ୮୮
ଆଜ୍ଞା ଦେଇଣ ଦେବତାଙ୍କୁ । ଅନ୍ତର ହୋଇ ଗଲେ ତାଙ୍କୁ ॥ ୮୯
ଯେ ସର୍ବଜଗତ ଈଶ୍ୱର । ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଅଟେ ଗତି ଯାର ॥ ୯୦
୨୭ ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ବିଧି ଶିବ । ପ୍ରଧାନ ଯେଉଁ ଦୁଇ ଦେବ ॥ ୯୧
ପ୍ରଣାମ କରିଣ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ । ଗଲେ ସେ ଯେ ଯାହା ସ୍ଥାନକୁ ॥ ୯୨
ଯେ ଆନ ଦେବତାଏ ଥିଲେ । ବଳିକି ଉପଗତ ହେଲେ ॥ ୯୩
୨୮ ଯେ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ସଂଯତ । ଦେଖି ସେ ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ତୁରିତ ॥ ୯୪
କ୍ଷୋଭିତ ହୋଇଲେ ଯେ ମନେ । ଆପଣା ସେନାପତିମାନେ ॥ ୯୫
ବଳି ନିଷେଧିଲେ ତାହାଙ୍କୁ । ଯେ ଯୋଗ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ଯଶକୁ ॥ ୯୬
ସନ୍ଧିବିଗ୍ରହକାଳରୀତି । ଯେ ବଳି ଆପଣେ ଜାଣନ୍ତି ॥ ୯୭
୨୯ ଅସୁରଯୂଥପତିମାନ । ଯାଙ୍କୁ କରିଛନ୍ତି ପାଳନ ॥ ୯୮
ଯେ ଅତି ସଂପତ୍ତିରେ ଯୁତ । ଜିଣି ଅଛନ୍ତି ତ୍ରିଜଗତ ॥ ୯୯
ସେ ବଳି ବସନ୍ତେ ସଭାରେ । ଗଲେ ତାହାଙ୍କଠାକୁ ସୁରେ ॥ ୧୦୦
୩୦ ମହତ ଅଟେ ମତି ଯାର । ମୃଦୁ ବାକ୍ୟେ ସେ ପୁରନ୍ଦର ॥ ୧୦୧
ବଳିକି ସାନ୍ତ୍ୱନା କରାଇ । କହିଲେ ସକଳ ବୁଝାଇ ॥ ୧୦୨
ଅମୃତମଥନାଦିମାନ । ଯା' ଶିକ୍ଷା ଦେଲେ ଭଗବାନ ॥ ୧୦୩
୩୧ ବଳିକି ରୁଚିଲା ସେ ରୀତି । ସେଠାରେ କରିଥିଲେ ସ୍ଥିତି ॥ ୧୦୪
ପୌଲୋମ କାଳକେୟ[୨] ଆଦି । ଅସୁରାଧିପ ଯେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥ ୧୦୫
ଅରିଷ୍ଟନେମି ଯେ ଶମ୍ବର । ତ୍ରିପୁରବାସୀ ଯେ ଇତର ॥ ୧୦୬

---
୧ । ସଂଭ୍ରମେ, ୨ । କାଳେୟ । (ସ୍ୱାମୀ)

	ସେ ଦୈତ୍ୟଙ୍କର ହିଁ ସେକଥା	ଅଭୀଷ୍ଟ ହୋଇଲା ସର୍ବଥା	॥ ୧୦୭
୩୨	ସୁର ଅସୁରେ ତଦନ୍ତର	ପ୍ରୀତି କରିଣ ପରସ୍ପର	॥ ୧୦୮
	ଯେ କଥା କରିବେ ନିୟତ	ତହିଁକି କରିଣ ଶପଥ	॥ ୧୦୯
	ଅମୃତଅର୍ଥେ ଏକ ହେଲେ	ପରମ ଉଦ୍ୟମ ସେ କଲେ	॥ ୧୧୦
୩୩	ଯେଉଁମାନଙ୍କ ବାହୁମାନ	ଦିଶଇ ପରିଘ[୧] ସମାନ	॥ ୧୧୧
	ସମସ୍ତେ ସମର୍ଥ ଅଟନ୍ତି	ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗର୍ବକୁ ବହନ୍ତି	॥ ୧୧୨
	ମନ୍ଦର ଗିରିକି ବଳରେ	ଉପାଡ଼ି କରି ତଦନ୍ତରେ	॥ ୧୧୩
	କରନ୍ତେ ମହାଗର୍ଜନକୁ	ଘେନିଗଲେ ସେ ସମୁଦ୍ରକୁ	॥ ୧୧୪
୩୪	ବାସବ ବଳି ଆଦି ହୋଇ	ସୁର ଅସୁର ଯେତେ ତହିଁ	॥ ୧୧୫
	ଦୂରରୁ ଭାର ବହିବାରେ	ଶ୍ରମ ଲଭିଲେ ଶରୀରରେ	॥ ୧୧୬
	ନ ପାରନ୍ତେ ସେ ବହିବାକୁ	ବାଟେ ଛାଡ଼ିଲେ ପର୍ବତକୁ	॥ ୧୧୭
୩୫	ଖସି ପଡ଼ନ୍ତେ ମହୀଧର	ବହୁତ ଦାନବ ଅମର	॥ ୧୧୮
	ଚୂର୍ଣ୍ଣ କଲା ସେ ମହାଭାରେ	କନକ ଅଚଳ ସେଠାରେ	॥ ୧୧୯
୩୬	ବାହୁ କନ୍ଧର ଉରୁମାନ	ହୋଇଲା ତାହାଙ୍କର ଭଗ୍ନ	॥ ୧୨୦
	ଗରୁଡ଼ଧ୍ୱଜ ସେ ପ୍ରକାରେ	ଜାଣିଣ ମିଳିଲେ ସେଠାରେ	॥ ୧୨୧
୩୭	ପର୍ବତପାତେ ପେଷି ହେଲେ	ଦେବ ଦାନବେ ଯେତେ ମଲେ	॥ ୧୨୨
	ତାହାଙ୍କୁ ଦେଖି ନାରାୟଣ	ଯେମନ୍ତେ ଅରୋଗ ଅବ୍ରଣ	॥ ୧୨୩
	ହେବେ ସେମାନେ ସେ ପ୍ରକାରେ	ତାଙ୍କୁ ଜୀଆଇଲେ ଦୃଷ୍ଟିରେ	॥ ୧୨୪
୩୮	ଲୀଳାରେ ଗିରି ଏକ କରେ	ଆରୋପି ଗରୁଡ଼ଉପରେ	॥ ୧୨୫
	ତାହାକୁ ଆରୋହଣ କରି	ଚଳିଲେ ସମୁଦ୍ରକୁ ହରି	॥ ୧୨୬
	ସୁର ଅସୁର ଗଣେ ତୋଷେ	ବେଢିଅଛନ୍ତି ହରି ପାଶେ	॥ ୧୨୭
୩୯	ଯେହୁ ଗରୁଡ଼ ପକ୍ଷିବର	କାନ୍ଧୁଁ ଓହ୍ଲାଇ ସେ ଭୂଧର	॥ ୧୨୮
	ରଖିଣ ଜଳନିକଟରେ	ଗଲା ଶ୍ରୀହରିର ଆଜ୍ଞାରେ	॥ ୧୨୯
	ସେ ହରିଚରଣପଙ୍କଜେ	ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଜେ	॥ ୧୩୦

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ଅମୃତମଥନେ ମନ୍ଦରାନୟନଂ ନାମ ଷଷ୍ଠୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

---

୧ । ପରିଘ=ଅର୍ଗଳ, ଲୌହଦଣ୍ଡ ।

ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟ

ସପ୍ତମେ ମଥନୋଦ୍‌ଭୂତ-ବିଷ ଭୀତ୍ୟାଖିଳୈର୍ଜନୈଃ ।
ସ୍ତୁତଃ ସନ୍ କୃପୟା ରୁଦ୍ରଃ ପପୌ ବିଷମିତୀର୍ଯ୍ୟତେ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧	ଯେ ସୁଧା ତହିଁ ସମ୍ଭବିବ	। ତହିଁ ତୁମ୍ଭର ଭାଗ ହେବ	॥ ୧
	ଏମନ୍ତ କରି ଆମନ୍ତ୍ରଣ	। ନାଗରାଜାଙ୍କୁ ଦେବଗଣ	॥ ୨
	ବାସୁକିରଜ୍ଜୁକୁ ଗିରିରେ	। ବେଢ଼ାଇ କରି ହରଷରେ	॥ ୩
	ହେ ନୃପ ! ହୋଇଣ ସଂଯତ	। ଲଭିବା ନିମିତ୍ତେ ଅମୃତ	॥ ୪
	ମନ୍ଥିବା ନିମିତ୍ତେ ସାଗର	। ଆରମ୍ଭ କଲେକ ସତ୍ୱର	॥ ୫
୨	ପ୍ରଥମେ ମୁଖଭାଗ ହରି	। ଧାଇଲେ ତାଙ୍କୁ ଅନୁସରି	॥ ୬
	ଦେବତାମାନେ ହିଁ ବଦନ	। ଭାଗକୁ କଲେ ଉପାଦାନ	॥ ୭
	ତେମନ୍ତ ଚେଷ୍ଟାକୁ ପ୍ରଭୁର	। ଦୈତ୍ୟେନ୍ଦ୍ରେ ନ କଲେ ସ୍ୱୀକାର	॥ ୮
୩	ଯେ ଶାସ୍ତ୍ର-ବେଦ ଅଧ୍ୟୟନ	। ସେ ବେନିକଥାରେ ସମ୍ପନ୍ନ	॥ ୯
	ବିଖ୍ୟାତ ଜନମେ କର୍ମରେ	। ଆମ୍ଭେ ଏମନ୍ତ ଜଗତରେ	॥ ୧୦
	ଯେ ଅହିଅଙ୍ଗ ଅମଙ୍ଗଳ	। ଧରିବୁଁ ନାହିଁ ସେ ଲାଙ୍ଗୂଳ	॥ ୧୧
୪	ଏମନ୍ତ ବୋଲି ତୂଷ୍ଣୀ ହୋଇ	। ରହିଲେ ଦୈତ୍ୟମାନେ ଯେହି	॥ ୧୨
	ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ତାଙ୍କୁ ଗୃହିଁ	। ଅଳପ ହସହସ ହୋଇ	॥ ୧୩
	ଅଗ୍ରକୁ ଛାଡ଼ିଣ ତୁରିତେ	। ଦେବତାମାନଙ୍କ ସହିତେ	॥ ୧୪
	ଅହିର ପୁଚ୍ଛଭାଗ ଯେହି	। ଗ୍ରହଣ କଲେ ତାହା ଯାଇଁ	॥ ୧୫
୫	ସ୍ଥାନବିଭାଗ ଏ ପ୍ରକାରେ	। କଲେ ସେ କଶ୍ୟପକୁମରେ	॥ ୧୬
	ସିନ୍ଧୁକୁ ଅମୃତନିମିତ୍ତ	। ମନ୍ଥିଲେ ହୋଇଣ ସଂଯତ	॥ ୧୭
୬	ହେ ପାଣ୍ଡୁନନ୍ଦନ ! ଅମୃତ	। ମନ୍ଥନ୍ତେ ଯେବା ବଳବନ୍ତ	॥ ୧୮
	ଧରି ଥିଲେହେଁ ସେ ସକଳେ	। ଆଶ୍ରୟ ନ ଥିବାରୁ ତଳେ	॥ ୧୯
	ଗୁରୁଭାବରୁ ମହୀଧର	। ବୁଡ଼ିଲା ସଲିଳମଧ୍ୟର	॥ ୨୦
୭	ଯେ ଅଟେ ଅତି ବଳିୟାର	। ସେ ଦୈବହେତୁ ଆପଣାର	॥ ୨୧
	ପୌରୁଷ କୃତ୍ୟ ଯାନ୍ତେ ନାଶ	। ସେ ସର୍ବ ଦାନବ ତ୍ରିଦଶ	॥ ୨୨
	ମନେ ବିଷାଦକୁ ଲଭିଲେ	। ମୁଖଶୋଭାକୁ ମ୍ଳାନ କଲେ	॥ ୨୩
୮	ଯାହା ବୀର୍ଯ୍ୟର ନାହିଁ ଅନ୍ତ	। ଯାର ସଂକଳ୍ପ ଅଟେ ସତ୍ୟ	॥ ୨୪
	ସେ ସମୟେ ସେ ଭଗବାନ	। ଦେଖିଣ ବିଘ୍ନେଶବିଧାନ	॥ ୨୫
	ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଦ୍ଭୁତ କଚ୍ଛପ	। କରିଣ ଆପଣାର ରୂପ	॥ ୨୬
	ଜଳେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇକରି	। ଟେକିଲେ ଉପରକୁ ଗିରି	॥ ୨୭

୯ ଯେ ଜଳୁ ହୋଇଲା ଉତ୍‌ଥିତ । ଦେଖିଣ ସେ କୁଳପର୍ବତ ॥ ୨୮
ପୁଣି ମନ୍ଥିବାକୁ ସତ୍ୱରେ । ଉଦ୍ୟମ କଲେ ସୁରାସୁରେ ॥ ୨୯
ଯେସନ୍ତେ ଇତର ମହାଦ୍ୱୀପ । ସେରୂପେ ସେ ପ୍ରଭୁ କଚ୍ଛପ ॥ ୩୦
ଯେ ଲକ୍ଷେ ଯୋଜନ ବିସ୍ତାର । ସେ ପୃଷ୍ଠେ ଧଇଲେ ଭୂଧର ॥ ୩୧
୧୦ ସୁର ଅସୁରମାନଙ୍କର । ଭୁଜବୀର୍ଯ୍ୟରେ ଯେ ଭୂଧର ॥ ୩୨
କମ୍ପନ୍ତେ ଭ୍ରମଇଁ ସତ୍ୱରେ । ସେ ଗିରି ବହନ୍ତେ ପୃଷ୍ଠରେ ॥ ୩୩
ଆଦି କଚ୍ଛପ ଭଗବାନ । ଯେ ଗିରିବର ଆବର୍ତ୍ତନ ॥ ୩୪
ମଣିଲେ ଅଙ୍ଗକଣ୍ଡୂପ୍ରାୟ । ହେ ନୃପ ! ଯେଣୁ ଅପ୍ରମେୟ ॥ ୩୫
୧୧ ବଳବୀର୍ଯ୍ୟକୁ ଦୈତ୍ୟଙ୍କର । ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଆନ୍ତେ ସେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୩୬
ଆସୁର ରୂପେ ତାଙ୍କ ଠାରେ । ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ସେ କାଳରେ ॥ ୩୭
ଦେବଗଣଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦୀପନ । କରାନ୍ତେ ପୁଣ ଭଗବାନ ॥ ୩୮
ଦେବତାମାନଙ୍କ ଶରୀରେ । ମିଳିଲେ ଦଇବ ଆକାରେ ॥ ୩୯
ଅଦୃଶ୍ୟରୂପ ହୋଇ କରି । ପଶିଲେ ସର୍ପଦେହେ ହରି ॥ ୪୦
୧୨ ସହସ୍ରବାହୁ ହୋଇ କରି । ଗିରିଇନ୍ଦ୍ରକୁ ହସ୍ତେ ଧରି ॥ ୪୧
ଆକାଶେ ରହିଲେ ଶ୍ରୀଧର । ଯେସନ୍ତେ ଇତର ଗିରିବର ॥ ୪୨
ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କର ପୁରନ୍ଦର । ଏ ଆଦି ସକଳ ଅମର ॥ ୪୩
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତେ କୁସୁମରେ । ବୃଷ୍ଟିକି କଲେ ହରଷରେ ॥ ୪୪
୧୩ ଅଧୋଭାଗରେ ଉପରରେ । ଦେବଦାନବଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ॥ ୪୫
ଗିରିମଧ୍ୟରେ ଦୃଢ଼ରୂପେ । ରଜ୍ଜୁରେ ଅବୋଧସ୍ୱରୂପେ ॥ ୪୬
ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ଭଗବାନ । ତେଣେ ହୋଇଲେ ଯେ ସଂପନ୍ନ ॥ ୪୭
ମଦେ ଉତ୍କଟ ଅତିଶୟେ । ହୋଇଛନ୍ତି ଯେ ସେ ସମୟେ ॥ ୪୮
ସେମାନେ ମହା ମହୀଧରେ । ସିନ୍ଧୁକୁ ମନ୍ଥିଲେ ସତ୍ୱରେ ॥ ୪୯
କ୍ଷୋଭିତ ନକ୍ର ଚକ୍ର ଯହିଁ । ଏମନ୍ତ ସିନ୍ଧୁ ଯେ ଅଟଇ ॥ ୫୦
୧୪ ଅହିର ଯେ ଅପରିମିତ । କଠୋର ମୁଖ, ଶ୍ୱାସ, ନେତ୍ର ॥ ୫୧
ତହୁଁ ଯେ ଧୂମ ଅଗ୍ନି ଜାତ । ତେଣେ ତାହାଙ୍କ ତେଜ ହତ ॥ ୫୨
ସେ ବଳି ପୌଲୋମ କାଳେୟ । ଇଲ୍ୱଳ ଆଦି ଦୈତ୍ୟଚୟ[୧] ॥ ୫୩
ବନ-ଅନଳରେ ଯେସନ । ଦଗ୍‌ଧ ସରଳ[୨] ତରୁମାନ ॥ ୫୪
ମଳିନଭାବୁଁ ସେ ପ୍ରକାରେ । ସେମାନେ ହେଲେ ସେ କାଳରେ ॥ ୫୫
୧୫ ଶ୍ୱାସଶିଖାରେ ସେ ସର୍ପର । ବିହତ ପ୍ରଭା ଯାହାଙ୍କର ॥ ୫୬
ଯାହାଙ୍କ ବସନ ଆନନ । ମାଳା କବଚ ଧୂମ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ॥ ୫୭
ଏମନ୍ତ ଯେ ଦେବତାମାନେ । ତାଙ୍କୁ ଈଶ୍ୱରବଶ ଘନେ ॥ ୫୮
ବରଷା କଲେ ନିରନ୍ତରେ । ଯେ ପୁଣ ସମୁଦ୍ରଊର୍ମିରେ ॥ ୫୯
ହୋଇଅଛନ୍ତି ଆଲିଙ୍ଗନ । ବହିଲେ ସେ ପବନମାନ ॥ ୬୦

---
୧ । ଦଇତେୟ ୨ । ସରଳ=ବୃକ୍ଷବିଶେଷ ।

୧୬ ଦେବ-ଅସୁରବରୂଥପ[୧] । ସିନ୍ଧୁ ମନ୍ଥନ୍ତେ ସେହିରୂପ ॥
ନୋହିଲା ଯେବେ ସୁଧା ଜାତ । ଆପଣେ ମନ୍ଥିଲେ ଅଜିତ ॥
୧୭ ଯେ ବନମାଳୀ ପୀତବାସ । ଯେ ପ୍ରଭୁ ପରମ ପୁରୁଷ ॥
ଯା' କର୍ଣ୍ଣଯୁଗେ ଶୋଭମାନ । ବିଦ୍ୟୁତ କୁଣ୍ଡଳଲକ୍ଷଣ ॥
ମୂର୍ଦ୍ଧାରେ ବିଲୁଳିତ ହୋଇ । ଯା' କେଶମାନ ଶୋଭା ପାଇ ॥
ଅଭୟପ୍ରଦ ଜଗତର । ଜଇତ୍ର[୨] ବାହୁମାନ ଯାର ॥
ତେଣେ ଯେ ଧରିଣ ସର୍ପକୁ । ଧରିଅଛନ୍ତି ପର୍ବତକୁ ॥
ମନ୍ଥନ୍ତେ ମନ୍ଥନଦଣ୍ଡରେ । ଶୋଭିତ ହେଲେ ତଦନ୍ତରେ ॥
ସେ ରକ୍ତନେତ୍ର ଘନଶ୍ୟାମ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ପର୍ବତସମ ॥
୧୮ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ମୀନମାନେ ଯହିଁ । ମକର କୂର୍ମ ଯେ ବା ଅହି ॥ ୬୧
ଯହିଁରେ ଏମାନେ ବହୁତ । ମଥନବଶରୁ ଉତ୍‌ଥିତ ॥ ୬୨
ତିମି, କୁମ୍ଭୀର, ତିମିଙ୍ଗିଳ । ଦ୍ୱିପ[୩]ରେ ଅଟେ ଯେ ଆକୁଳ ॥ ୬୩
ସେ ସିନ୍ଧୁ ହୁଅନ୍ତେ ମଥନ । ତହୁଁ ପ୍ରଥମେ ବିଷ ଜନ୍ମ ॥ ୬୪
ଅତି ଉତ୍କଟ ଯେ ଗରଳ । ଯାହାର ନାମ ହଳାହଳ ॥ ୬୫
୧୯ ଉଗ୍ର ଅଟଇ ବେଗ ଯାର । ଯାହାକୁ ନାହିଁ ପ୍ରତିକାର ॥ ୬୬
ସକଳଦିଗେ ଯେ ବ୍ୟାପଇ । ତଳକୁ ଉପରକୁ ଧାଇଁ ॥ ୬୭
ସହି ନ ପାରେ କେହି ଯାକୁ । ଦେଖିଣ ଏମନ୍ତ ବିଷକୁ ॥ ୬୮
ପାଳକମାନଙ୍କ ସହିତେ । ପ୍ରଜାଏ ଥିଲେ ଯେ ଜଗତେ ॥ ୬୯
ଅରକ୍ଷ ହୋଇ ଭୟ କଲେ । ଶିବଙ୍କୁ ଶରଣ ପଶିଲେ ॥ ୭୦
୨୦ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟଉଦ୍‌ଭବନିମିତ୍ତେ । କୈଳାସେ ଦେବୀର ସହିତେ ॥ ୭୧
ବସି ଅଛନ୍ତି ଯେ ଶଙ୍କର । ଯେ ଅଭିମତ ମୁନିଙ୍କର ॥ ୭୨
ସେ ମୁନିଙ୍କର ମୋକ୍ଷପାଇଁ । ଯେ ପ୍ରଭୁ ତପ ଆଚରଇ ॥ ୭୩
ଦେଖିଣ ସେ ମହାଦେବଙ୍କୁ । ସ୍ତୁତିରେ କଲେ ପଣାମକୁ ॥ ୭୪

ଶ୍ରୀପ୍ରଜାପତୟ ଉଚୁଃ[୪]

୨୧ ଭୂତଭାବନ ମହାଦେବ । ହେ ଭୂତଆତ୍ମା ଦେବଦେବ ॥ ୭୫
ଶରଣାଗତ ଆମ୍ଭେମାନେ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ତୋଷମନେ ॥ ୭୬
ସେହି ବିଷରୁ ରକ୍ଷାକର । ଦହନ ଯେ ତିନିଲୋକର ॥ ୭୭
୨୨ ତୁ ଏକ ସର୍ବ ଜଗତର । ବନ୍ଧରେ ମୋକ୍ଷରେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୭୮
ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରପନ୍ନ ଆର୍ତ୍ତିହର । ନିୟନ୍ତା ସର୍ବଲୋକଙ୍କର ॥ ୭୯
କୁଶଳ ଯେଉଁ ଜନମାନେ । ତୋତେ ପୂଜନ୍ତି ସେ ଭୁବନେ ॥ ୮୦
୨୩ ବୋଲିବ ଅବା ଏ ରୂପରେ । ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଏ ସଂସାରେ ॥ ୮୧

---

୧ । ବରୂଥପ=ସେନାପତି, ୨ । ଜଇତ୍ର=ଜୟଶୀଳ, ୩ । ଦ୍ୱିପ=ହସ୍ତୀ ।
୪ । ନିର୍ଗୁଣଂ ସଗୁଣଂ ଚୈବ ଶିବଂ ହରିପରାକ୍ରମୈଃ ।
ସ୍ତୁବନ୍ତସ୍ତ ପ୍ରଜେଶାନା ନାମନ୍ୟାନ୍ତରଂ ତୟୋଃ ॥ (ସ୍ୱାମୀ)

କହିବା ତହିଁ ତତ୍ତ୍ୱ ପୁଣ । ସାବଧାନରେ ପ୍ରଭୁ ଶୁଣ ॥ ୮୨
ଯେ ଗୁଣମୟୀ ନିଜ ଶକ୍ତି । ଯେଣେ ଏ ଜଗତଉତ୍‌ପତ୍ତି ॥ ୮୩
ପରିପାଳନ ଯେ ସଂହାର । ହେ ବିଭୁ ଯେଉଁ କାଳେ କର ॥ ୮୪
ସେ କାଳେ ବ୍ରହ୍ମା ବିଷ୍ଣୁ ହର । ଏ ତିନି ସଂଜ୍ଞା ତୁମ୍ଭେ ଧର ॥ ୮୫
ତୁମ୍ଭେ ସେ ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧ ଜ୍ଞାନ । ଏରୂପେ ନୋହେ ପୁଣ ଆନ ॥ ୮୬
୨୪ ଦେବ ତିର୍ଯ୍ୟକ ଆଦି ମୂର୍ତ୍ତି । ପ୍ରକାଶ କରେ ଯେହୁ ଏଥି ॥ ୮୭
ତୁମ୍ଭେ ପରମ ଗୁହ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମ । ତୁ ଆତ୍ମା ନିତ୍ୟସୁଖ ଧାମ ॥ ୮୮
ତୁ ନାନା ଶକ୍ତିରେ ରୁଚିର । ଯେଣୁ ତୁ ଜଗତଈଶ୍ୱର ॥ ୮୯
୨୫ ତୁ ଅଟୁ ବେଦର କାରଣ । ତୁହି ମହତ ତତ୍ତ୍ୱ ପୁଣ ॥ ୯୦
ପ୍ରାଣ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦ୍ରବ୍ୟଙ୍କର । କାରଣ ରୂପଗୁଣ ଯାର ॥ ୯୧
ରାଜସ ଆଦି ଯେ ତ୍ରିବିଧ । ସେ ଅହଂକାର, ତୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ॥ ୯୨
ତୁହି ସ୍ୱଭାବ କାଳତତ୍ତ୍ୱ । ତୁ ଧର୍ମ କ୍ରତୁ ଋତ ସତ୍ୟ ॥ ୯୩
ପ୍ରଣବ ତ୍ରିବୃତ ଅକ୍ଷର । କରଇ ପ୍ରକାଶକୁ ତୋର ॥ ୯୪
ତ୍ରିଗୁଣାତ୍ମକ ଯେ ପ୍ରଧାନ । ତୁ ତାର ଆଶ୍ରୟନିଧାନ ॥
ଏମନ୍ତରୂପେ ଜ୍ଞାନିମାନେ । ମଣିଅଛନ୍ତି ଏ ଭୁବନେ ॥ ୯୫
୨୬ ଅଖିଳଦେବରୂପୀ ଯେହି । ସେ ଅଗ୍ନି[୧] ତୋ' ମୁଖ ଅଟଇ ॥ ୯୬
ହେ ଲୋକଭବ ! ସର୍ବଦେବ । ସ୍ୱରୂପୀ ଯେ ତୁ ସଦାଶିବ ॥ ୯୭
ତୋ ପାଦପଦ୍ମ ବସୁମତୀ । ଜିହ୍ୱା, ବରୁଣ, ଦିଗେ, ଶ୍ରୁତି ॥ ୯୮
କାଳ ଅଟଇ ଗତି ତୋର । ଏହା ଜାଣନ୍ତି ଜ୍ଞାନିନର ॥ ୯୯
୨୭ ତୋ ନାଭି ଅଟଇ ଆକାଶ । ପବନ ତୋହର ନିଃଶ୍ୱାସ ॥ ୧୦୦
ତୋ ଚକ୍ଷୁମାନେ ଦିବାକର । ଜଳ ଅଟଇ ରେତ ତୋର ॥ ୧୦୧
ଆଶ୍ରୟ ଯେ ସର୍ବଜୀବର । ସେ ଅଟେ ଅହଂକାର ତୋର ॥ ୧୦୨
ସ୍ୱର୍ଗ ତୋ ଶିର ଭଗବାନ । ଚନ୍ଦ୍ରମା ଅଟେ ତୋର ମନ ॥ ୧୦୩
୨୮ ସମୁଦ୍ରମାନେ ତୋ ଉଦର । ପର୍ବତେ ଅସ୍ଥିସଂଘ ତୋର ॥ ୧୦୪
ସର୍ବ ଔଷଧି ଲତା ଯେହି । ବିଖ୍ୟାତ ସେ ତୋ ରୋମ ହୋଇ ॥ ୧୦୫
ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ ଆଦି ଛନ୍ଦ ସାତ । ତୋ ସପ୍ତ ଧାତୁ ସେ ସାକ୍ଷାତ ॥ ୧୦୬
ସେ ଧର୍ମ ହୃଦୟ ତୋହର । ତ୍ରିବେଦସ୍ୱରୂପି ! ହେ ହର ॥ ୧୦୭
୨୯ ପଞ୍ଚୋପନିଷଦ[୨] ହେ ଈଶ । ତୋ ପଞ୍ଚ ବଦନ ପ୍ରକାଶ ॥ ୧୦୮
ଯେବଣ ବଦନରେ ପୁଣ । ଅଠତିରିଶ ମନ୍ତ୍ରଗଣ ॥ ୧୦୯
ଯେ ପରମାତ୍ମତତ୍ତ୍ୱ ଶିବ । ନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ ହେ ଦେବ ॥ ୧୧୦
ଯେ ପରତତ୍ତ୍ୱ ସ୍ୱୟଂଜ୍ୟୋତି । ସେ ତୋ ଉପର ଅବସ୍ଥିତି ॥ ୧୧୧
୩୦ ଅଧର୍ମଉର୍ମିରେ ଯେ ଥାଇ । ସେ ଦମ୍ଭ ଲୋଭାଦି ତୋ ଛାଇ ॥ ୧୧୨

୧ । 'ଅଗ୍ନିଃ ସର୍ବଦେବତା' । (ଶ୍ରୁତିଃ)
୨ । "ତତ୍‌ପୁରୁଷ-ଅଘୋର-ସଦ୍ୟୋଜାତ-ବାମଦେବ-ଈଶାନ" ମନ୍ତ୍ର । (ସ୍ୱାମୀ)

ବିବିଧ ସର୍ଗ ଯେଣେ ପୁଣ । ସେ ସତ୍ତ୍ୱ ରଜ ତମ ଗୁଣ ॥ ୧୧୩
ସେ ତୋର ତ୍ରିନେତ୍ର ଅଟଇ । ସାଂଖ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରର କର୍ତ୍ତା ତୁହି ॥ ୧୧୪
ହେ ଦେବ ! ଯେହୁ ପୁରାତନ । ଯହିଁ ବହୁତ ଛନ୍ଦମାନ ॥ ୧୧୫
ଏମନ୍ତ ଅଟଇ ଯେ ଶ୍ରୁତି । ସେ ତୋ ଈକ୍ଷଣରୂପେ ଖ୍ୟାତି ॥ ୧୧୬
୩୧ ବିରଞ୍ଚି ବିଷ୍ଣୁ ପୁରନ୍ଦର । ଯେ ବା ଅଖିଳ ଲୋକେଶ୍ୱର ॥ ୧୧୭
ସେମାନେ କେହି ନ ଜାଣନ୍ତି । ହେ ପ୍ରଭୁ ତୋ ପରମ ଜ୍ୟୋତି ॥ ୧୧୮
ଯହିଁ ସତ୍ତ୍ୱାଦି ତ୍ରୟ ନାହିଁ । ଅଭେଦ ବ୍ରହ୍ମ ଅଟେ ଯେହି ॥ ୧୧୯
୩୨ କୁସୁମଶର ଦକ୍ଷାଧ୍ୱର । ତ୍ରିପୁରାସୁର କାଳଗର[1] ॥ ୧୨୦
ଏ ଆଦି ଯେତେ ପ୍ରାଣିଦ୍ରୋହୀ । ତାଙ୍କୁ ଯା' ନାଶ କଲୁ ତୁହି ॥ ୧୨୧
ଏ କର୍ମ ସ୍ତୁତିକି ତୋହର । ସମର୍ଥ ନୋହେ ପ୍ରଭୁ ହର ॥ ୧୨୨
ଯେ ତୁମ୍ଭେ ସଂହାରକାଳରେ । ସ୍ୱନେତ୍ରଦହନଶିଖାରେ ॥ ୧୨୩
ଯା' ଭସ୍ମ କର ତ୍ରିଜଗତ । ନ କର ତାହା ଆଲୋକିତ ॥ ୧୨୪
୩୩ ଉମାସହିତେ ନିରନ୍ତରେ । ଭ୍ରମୁ ତୁ କାମଲାଳସାରେ ॥ ୧୨୫
ତୁ ହିଂସ୍ର ଅଟୁ ଅତି କ୍ରୁର । ଶ୍ମଶାନେ ଭ୍ରମୁ ନିରନ୍ତର ॥ ୧୨୬
ଏମନ୍ତ ବୋଲିଣ ଯେ ତୋତେ । ନିନ୍ଦା କରନ୍ତି ଏ ଜଗତେ ॥ ୧୨୭
ସେ କି ତୋ ଲୀଳାକୁ ଜାଣନ୍ତି । ନିଶ୍ଚୟେ ନିର୍ଲ୍ଲଜ ଅଟନ୍ତି ॥ ୧୨୮
ଯେ ପୁଣ ଆତ୍ମାରାମ ହୋଇ । ସେ ଚିନ୍ତେ ତୋର ପାଦଦ୍ୱଇ ॥ ୧୨୯
ତୁ ଅଟୁ ତପରେ ତାପିତ । ଏ ଘେନି ଶାନ୍ତ ତୋର ଚିତ୍ତ ॥ ୧୩୦
୩୪ ଯେ ସନ୍ତ ଅସନ୍ତ ରୂପର । ଯେ ଅଟୁ ବ୍ୟାପକ ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୩୧
ଯେ ତୋର ସ୍ୱରୂପମାତ୍ରକୁ । ଶକ୍ତ ନୁହନ୍ତି ଜାଣିମାକୁ ॥ ୧୩୨
ସେ ପିତାମହ ଆଦି ଦେବେ । କିଂପା ସମର୍ଥ ହେବେ ସ୍ତବେ ॥ ୧୩୩
ସେ ଯା' ସର୍ଜ୍ଜନା କରିଛନ୍ତି । ତହିଁରୁ ଯେ ପୁଣ ଉତ୍ପତ୍ତି ॥ ୧୩୪
ତାର ବିଷୟ ଆମ୍ଭେ ପୁଣି । କେମନ୍ତେ ପାରିବୁଁ ତା ଜାଣି ॥ ୧୩୫
ତଥାପି ଆମ୍ଭ ଶକ୍ତି ଯେତେ । କରୁଣ ଅଛୁଁ ସ୍ତୁତି ତେତେ ॥ ୧୩୬
୩୫ କେବଳ ଦେଖୁଛୁଁ ଏରୂପ । ନ ଜାଣୁଁ ତୋ ନିଜ ସ୍ୱରୂପ ॥ ୧୩୭
ହେ ମହେଶ୍ୱର ! ଲୋକଙ୍କର । ସୁଖପାଇଁ ତୋ ଅବତାର ॥ ୧୩୮
ଅବ୍ୟକ୍ତକର୍ମା ତୁହି, ତୋତେ । ଦେଖି କୃତାର୍ଥ ଏ ସମସ୍ତେ ॥ ୧୩୯

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୩୬ ଏ ରୂପରେ ସେ ପ୍ରଜାଙ୍କର । ବିପତ୍ତି ଦେଖି କରି ହର ॥ ୧୪୦
ସେ ସର୍ବ ପ୍ରାଣିଙ୍କର ମିତ । କୃପାରେ ହୋଇଲେ ପୀଡ଼ିତ ॥ ୧୪୧
ଯେ ପ୍ରିୟା ସତୀ ପାଖେ ଥିଲେ । ତାହାଙ୍କୁ ଏମନ୍ତ ବୋଇଲେ ॥ ୧୪୨

---

୧ । କାଳଗର=କାଳକୂଟ ବିଷ । "କାଳୋ ଗରଶ୍ଚ ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ ଆସୀତ୍‌" । (ଶ୍ରୀଳ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତିପାଦ)

ଶ୍ରୀଶିବ ଉବାଚ

୩୭ ଆଗୋ ଭବାନି ! ପ୍ରଜାଙ୍କର । ଦେଖ ଏ ଦୁଃଖ ଅବତାର ॥୧୪୩
କ୍ଷୀରୋଦମଥନୁଁ ଯେ ଜାତ । ସେ କାଳକୂଟୁଁ ଉପସ୍ଥିତ ॥ ୧୪୪
୩୮ ପ୍ରାଣକୁ ପାଇବା ନିମିତ୍ତେ । ଏମାନେ ବାଞ୍ଛୁଛନ୍ତି ଚିତ୍ତେ ॥ ୧୪୫
ଏମାନଙ୍କର ଯେ ଅଭୟ । ମୁଁ ତାହା କରିବି ନିଶ୍ଚୟ ॥ ୧୪୬
ପ୍ରଭୁର କାର୍ଯ୍ୟମାତ୍ର ଏହି । ଦୀନଲୋକଙ୍କୁ ଯା' ପାଳଇ ॥ ୧୪୭
୩୯ ଯେ ପ୍ରାଣମାନେ ଆପଣାର । କ୍ଷଣେକେ ହୁଅନ୍ତି ଭଙ୍ଗୁର ॥ ୧୪୮
ତେଣେ ପ୍ରାଣିଙ୍କ ପ୍ରାଣମାନ । ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ସାଧୁଜନ ॥ ୧୪୯
ବିଷ୍ଣୁମାୟାରେ ମୋହ ହୋଇ । ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟେ ବଦ୍ଧବୈର ଯେହି ॥ ୧୫୦
ହେ ଭଦ୍ରେ! ସେ ପ୍ରାଣିଙ୍କ ଠାରେ । ଯେଉଁ ପୁରୁଷ କୃପା କରେ ॥ ୧୫୧
ସକଳଆତ୍ମା ଭଗବାନ । ତାକୁ ହୁଅନ୍ତି ତୋଷମନ ॥ ୧୫୨
୪୦ ଶ୍ରୀହରି ସଂତୋଷ ହୁଅନ୍ତେ । ମୁଁ ତୋଷ ଜଗତସହିତେ ॥୧୫୩
ସେ ଘେନି କରି ମୁଁ ଏ ବିଷ । ଭୋଜନ କରିବି ଅବଶ୍ୟ ॥ ୧୫୪
ମୋ ଠାରୁ ହେଉ ଉତପତି । ସୁଖରେ ପ୍ରଜାଙ୍କର ସ୍ଥିତି ॥ ୧୫୫

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୪୧ ବିଶ୍ୱଭାବନ ଭଗବାନ । ସତୀଙ୍କି କହି ଏ ବଚନ ॥ ୧୫୬
ଭକ୍ଷିବା ଅର୍ଥେ ସେ ଗରଳ । ଆରମ୍ଭ କଲେ ତତକାଳ ॥ ୧୫୭
ପ୍ରଭାବ ଜାଣନ୍ତି ତାଙ୍କର । ସତୀ ତା କଲେକ ସ୍ୱୀକାର ॥ ୧୫୮
୪୨ ଯେ ହାଳାହଳ ନାମେ ବିଷ । ଜଗତ ବ୍ୟାପିଣ ପ୍ରକାଶ ॥ ୧୫୯
ତଦନନ୍ତରେ ତାହା ଧରି । ଅଞ୍ଜଳିପରିମିତ କରି ॥ ୧୬୦
ସେ ମହାଦେବ ଭଗବାନ । କୃପାରେ କଲେ ତା' ଭୋଜନ ॥ ୧୬୧
୪୩ ଯେ ହାଳାହଳ ନାମେ ବିଷ । ଅଟଇ ଜଳର କଳୁଷ ॥ ୧୬୨
ତଥାପି ଆପଣା ବୀର୍ଯ୍ୟକୁ । ଦେଖାଇଲା ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ॥୧୬୩
ଯା ତାଙ୍କ କଣ୍ଠଦେଶେ ନୀଳ । ବର୍ଣ୍ଣକୁ କଲା ସେ ଗରଳ ॥ ୧୬୪
ପରମ କୃପାଳୁ ଯେ ହର । ତାଙ୍କୁ ସେ ହେଲା ଅଳଂକାର ॥ ୧୬୫
୪୪ ଲୋକତାପରେ ସଂତାପିତ । ହୁଅନ୍ତି ସାଧୁଏ ବହୁତ ॥ ୧୬୬
ପରମ ଆରାଧନ ହୋଇ । ବିଷ୍ଣୁର ସେ କଥା ହୁଅଇ ॥ ୧୬୭
୪୫ ଦକ୍ଷତନୟା, ବ୍ରହ୍ମା, ହରି । ପ୍ରଜାମାନେ ହେଁ ଦେଖି କରି ॥ ୧୬୮
ସେ କର୍ମ ମହାଦେବଙ୍କର । ପ୍ରଶଂସା କଲେକ ସତ୍ୱର ॥ ୧୬୯
୪୬ ବିଷକୁ ପିବନ୍ତେ ଯେ ହର । ଯେ କିଛି ହସ୍ତରୁ ତାଙ୍କର ॥ ୧୭୦
ଗଳି ପଡ଼ିଲା ଅବନିରେ । ତାହାକୁ ଘେନିଲେ ସତ୍ୱରେ ॥ ୧୭୧
ବୃଶ୍ଚିକ ଅହି ଦନ୍ଦଶୂକ । ବିଷ-ଔଷଧିଏ ଯେତେକ ॥ ୧୭୨

ଯେ ବିଷବନ୍ତ ଜନ୍ତୁ ଆନେ । କିଛିହିଁ ଘେନିଲେ ସେମାନେ ।।୧୭୩
ହେ କୃଷ୍ଣ କରୁଣାସାଗର । ଦୀନବନ୍ଧୁକୁ ଦୟା କର ।। ୧୭୪

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ଅମୃତମଥନେ ହଳାହଳପାନଂ ନାମ ସପ୍ତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।।

ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଅଷ୍ଟମେ ମଥ୍ୟମାନେଽବ୍ଧୌ ଲକ୍ଷ୍ମ୍ୟା ବିଷ୍ଣୌ ବୃତେଽସୁରୈଃ ।
ଧନ୍ୱନ୍ତରେର୍ହୃତେ ସୋମେ ମୋହିନ୍ୟୁଦ୍ଭବ ଈର୍ଯ୍ୟତେ ।। ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଗରଳ ପିଅନ୍ତେ ଶଙ୍କର । ସୁପ୍ରୀତ ହୋଇ ସୁରାସୁର ।। ୧
ମନ୍ଥିଲେ ସିନ୍ଧୁକୁ ସତ୍ୱରେ । ସୁରଭି ହେଲା ତଦନ୍ତରେ ।। ୨
୨ ଯେ ବ୍ରହ୍ମବାଦୀ ଋଷି ଥିଲେ । ସେ ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରୀକି ଲଭିଲେ ।। ୩
ଯେ ବ୍ରହ୍ମଲୋକଦାୟୀ ଯାଗ । ତାର ଯେ ଶୁଦ୍ଧ ହବିର୍ଭାଗ ।। ୪
ଏଥୁଁ ସେ ଜାତ ହେବ ପୁଣ । ହେ ନୃପ ! ଏହା ବିଗ୍ଭରିଣ ।। ୫
୩ ଯେ ଶୁକ୍ଳ ଦିଶେ ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରାୟ । ସେ ଉଚ୍ଚୈଃଶ୍ରବା ନାମେ ହୟ ।। ୬
ତଦନ୍ତେ ସଂଭୂତ ହୋଇଲା । ବଳି ତହିଁକି ବାଞ୍ଛା କଲା ।। ୭
ବିଷ୍ଣୁଶିକ୍ଷାରେ ଶଚୀପତି । ନ କଲେ ସେ ହୟରେ ମତି ।। ୮
୪ ତଦନନ୍ତରେ ଐରାବତ । ନାମେ କରୀନ୍ଦ୍ର ହେଲା ଜାତ ।। ୯
ଚନ୍ଦ୍ରମାପ୍ରାଏ ସେ ପାଣ୍ଡର । ଗ୍ଭରିଦନ୍ତରେ ସେ କୁଞ୍ଜର ।। ୧୦
କୈଳାସପର୍ବତର ଯେହି । ସେ ମହିମାକୁ ସେ ହରଇ ।। ୧୧
୫ ଅଇରାବଣ[୧] ଯେ କୁଞ୍ଜର । ସେ ଆଦି ଅଟଇ ଯାହାର ।। ୧୨
ତଦନନ୍ତରେ ଉତପତି । ହେଲେ ସେ ଆଠ ଦିଗଦନ୍ତୀ ।। ୧୩
ଅଭ୍ରମୁ ଆଦି ଯେ କରିଣୀ । ସେ ଆଠ ହେଲେ ନୃପମଣି ! ।। ୧୪
୬ କୌସ୍ତୁଭ ହୋଇ ନାମ ଯାର । ସେ ପଦ୍ମରାଗ ରତ୍ନସାର ।। ୧୫
ବକ୍ଷୋମଣ୍ଡନର ନିମିତ୍ତେ । ହରି ବାଞ୍ଛିଲେ ତାହା ଚିତ୍ତେ ।। ୧୬
ଯେ ସୁରଲୋକବିଭୂଷଣ । ହେଲା ସେ ପାରିଜାତ[୨] ପୁଣ ।। ୧୭
ଅର୍ଥିଙ୍କି ଅର୍ଥମାନଙ୍କରେ । ଯେ ପୁଣ ପୁଣ ପୂର୍ଣ୍ଣକରେ ।। ୧୮

୧ । ଅଇରାବତ ୨ । କଳ୍ପବୃକ୍ଷ ।

ହେ ନୃପ ! ମହୀରେ ଯେସନ । ତୁ ତୋଷ କରୁ ଅର୍ଥିଜନ ।। ୧୯
୭ ମଞ୍ଜୁଳ ଯୌବଣ ଗମନ । ଲୀଳାସହିତେ ବିଲୋକନ ।। ୨୦
ଏଣେ ଯେ ସ୍ୱର୍ଗବାସିଙ୍କର । ରତି କରନ୍ତି ନିରନ୍ତର ।। ୨୧
ଯା'କଣ୍ଠେ ପଦକ ଶୋଭନ । ରୁଚିର ଯାହାଙ୍କ ବସନ ।। ୨୨
ତଦନନ୍ତରେ ଉତପନ୍ନ । ହେଲେ ସେ ଅପସରାମାନ ।। ୨୩
୮ ତଦନନ୍ତରେ ହେଲେ ଜାତ । ପରମ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସେ ସାକ୍ଷାତ ।। ୨୪
ସେହୁ ତପରା କୃଷ୍ଣଠାରେ । ଦିଗଙ୍କୁ ରଞ୍ଜଇ କାନ୍ତିରେ ।। ୨୫
ସୁଦାମା ପର୍ବତରୁ ଜାତ । ବିଜୁଳି ଝଟକେ ଯେମନ୍ତ ।। ୨୬
୯ ସୁରମାନଙ୍କ ସହିତରେ । ଥିଲେ ଯେ ଦାନବ[1] ଅସୁରେ ।। ୨୭
ଉଦାରଭାବ ଯେ ଲକ୍ଷ୍ମୀର । ରୂପ ବୟସ ବର୍ଣ୍ଣ ଆର ।। ୨୮
ସେ ମହିମାରେ ବଶ ହେଲେ । ତାହାର ଠାରେ ବାଞ୍ଛା କଲେ ।। ୨୯
୧୦ ଆସନ ଯେ ଅତି ଅଦ୍ଭୁତ । ଦେଲେ ତାହାଙ୍କୁ ପୁରୁହୂତ ।।୩୦
ସରିତଶ୍ରେଷ୍ଠମାନେ ତହିଁ । ଆପଣେ ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ହୋଇ ।। ୩୧
କନକକୁମ୍ଭେ ଶୁଚି ଜଳ । ଆଣିଣ ଦେଲେ ତତକାଳ ।। ୩୨
୧୧ ଅଭିଷେଚନକୁ ଉଚିତ । ଯେବା ଔଷଧି ନାନାମତ ।।୩୩
ସେମାନ ଆଣିଲେ ଧରଣୀ । ଧେନୁଏ ପଞ୍ଚଗବ୍ୟ ପୁଣି ।।୩୪
ମଧୁ-ମାଧବ[2] ଭବ ଫଳ । ଦେଲାକ ସେ ବସନ୍ତ କାଳ ।।୩୫
୧୨ ଯଥାବିଧିରେ ଋଷିମାନ । କଲେ ଅଭିଷେକ କଳ୍ପନ ।।୩୬
ଗନ୍ଧର୍ବେ ଉତ୍ତମ ଗାଇଲେ । ନଟୀଏ ନୃତ୍ୟ ଗୀତ କଲେ ।।୩୭
୧୩ ପରସ୍ପରରେ ଆନୁଁଆନ । ମିଶ୍ରିତ ଯାହାଙ୍କ ନିସ୍ୱନ ।।୩୮
ସେ ବେଣୁ ବୀଣା ଭେରୀ ଶଙ୍ଖ । ମୃଦଙ୍ଗ, ପଣବ, ଗୋମୁଖ ।। ୩୯
ମୁରଜ ଆନକ ଆବର । ବଜାଇଲେ ତା' ଜଳଧର ।। ୪୦
୧୪ ବ୍ରାହ୍ମଣେ କରନ୍ତେ ପଠନ । ଉତ୍ତମ ସୂକ୍ତ ବାକ୍ୟମାନ ।। ୪୧
ଶୋଭିତ ପଦ୍ମ ଯାର ହସ୍ତେ । ସେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଦେବୀଙ୍କ ତଦନ୍ତେ ।। ୪୨
[3]ସ୍ନାନ କରାଇଲେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ- । କୁମ୍ଭରେ ଦିଗଦନ୍ତିମାନ ।। ୪୩
୧୫ ସମୁଦ୍ର ଦେଲା ବେନି ବାସ । ଯେ ପୀତ କୋଷରୁ ପ୍ରକାଶ ।। ୪୪
ଯହିଁ ମଧୁରେ ମତ୍ତ ହୋଇ । ଭ୍ରମରମାନେ ଛନ୍ତି ରହି ।। ୪୫
ସେ ବଇଜୟନ୍ତୀ ମାଳାକୁ । ବରୁଣ ଆଣି ଦେଲା ତାଙ୍କୁ ।। ୪୬
୧୬ ରତ୍ନରେ ବିଚିତ୍ର ସୁନ୍ଦର । ଯେ ନାନାବିଧ ଅଳଂକାର ।। ୪୭
ତା' ବିଶ୍ୱକର୍ମା ପ୍ରଜାପତି । ଦେଲା ସେ ଦେବୀଙ୍କି ଝଟିତି ।। ୪୮
ହାରକୁ ଦେଲା ସରସ୍ୱତୀ । ପଦ୍ମକୁ ଦେଲେ ବେଦପତି ।। ୪୯
କୁଣ୍ଡଳଯୁଗଳ ଅର୍ପଣ । କଲେ ଉରଗମାନେ ପୁଣ ।। ୫୦
୧୭ ଯେବଣ ବଦନେ ନିର୍ମଳ । ସୁନ୍ଦର କପୋଳକୁଣ୍ଡଳ ।। ୫୧

୧ । ମାନବ ୨ । ମଧୁ-ମାଧବ= ଚୈତ୍ର ବୈଶାଖ ୩ । 'ସ୍ନାହାନ କରାଇଲେ ପୁର୍ଣ୍ଣ' ।

ବ୍ରୀଡ଼ା ସହିତେ ହାସ ଯହିଁ । ଯେ ଅତି ସୁନ୍ଦର ଦିଶଇ ॥ ୫୨
ଧରେ ଯେ ଏମନ୍ତ ବଦନ । କଲେ ଯାହାକୁ ସ୍ୱସ୍ତ୍ୟୟନ ॥ ୫୩
ସେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପଦ୍ମମାଳା କରେ । ଘେନି ଚଳିଲେ ଧୀରେ ଧୀରେ ॥ ୫୪
ଯେଉଁ ମାଳାରେ କଳସ୍ୱନ । କରୁ ଅଛନ୍ତି ଭୃଙ୍ଗମାନ ॥ ୫୫
୧୮ ସମାନ ଅଟନ୍ତି ଯେ ଦୁଇ । ଯାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଛିଦ୍ର ନାହିଁ ॥ ୫୬
ଯହିଁରେ ହୋଇଛି ସେଚନ । ଉତ୍ତମ କୁଙ୍କୁମ ଚନ୍ଦନ ॥ ୫୭
ଏମନ୍ତ ସ୍ତନଦ୍ୱୟ ଧରି । ଅଛି ଯେ ଅତି କୃଶୋଦରୀ ॥ ୫୮
ମନୋଜ୍ଞ ନୂପୂର ଧ୍ୱନିରେ । ଭ୍ରମନ୍ତେ ଏଠାରେ ସେଠାରେ ॥ ୫୯
ସୁବର୍ଣ୍ଣଲତିକା ଯେସନ । ସେରୂପେ ଦିଶିଲେ ଶୋଭନ ॥ ୬୦
୧୯ ଯହିଁରେ ବ୍ୟଭିଚାରୀ ନୋହି । ଉତ୍ତମ ଗୁଣମାନ ଥାଇ ॥ ୬୧
ଯେ ସର୍ବକାଳେ ବିଦ୍ୟମାନ । ଏମନ୍ତ ଆପଣାର ସ୍ଥାନ ॥ ୬୨
ଗନ୍ଧର୍ବ ଅସୁର ଚାରଣ । ଯକ୍ଷ ଅମର ସିଦ୍ଧ ଗଣ ॥ ୬୩
ଏ ଆଦି ମାନଙ୍କର ଠାଇଁ । ଦେଖନ୍ତେ ଲଭିଲା ସେ ନାହିଁ ॥ ୬୪
୨୦ ଦୁର୍ବାସା ଆଦି ଋଷିଙ୍କର । ତପସ୍ୟା ଅଛି ଗୁରୁତର ॥ ୬୫
ତାଙ୍କର କ୍ରୋଧଜୟ ନାହିଁ । ଗୁରୁ ଶୁକ୍ରାଦି ପୁଣ ଯେହି ॥ ୬୬
ସେମାନଙ୍କର ଅଛି ଜ୍ଞାନ । ସେ ନୋହେ ସଙ୍ଗବିବର୍ଜନ ॥ ୬୭
ବ୍ରହ୍ମସୋମାଦି ହୋଇ ଯେତେ । ମହତ ଅଟନ୍ତି ଜଗତେ ॥ ୬୮
ତାଙ୍କର କାମଜୟ ନାହିଁ । ଯେ ଆନ ଇନ୍ଦ୍ର ଆଦି ହୋଇ ॥ ୬୯
ସେ କି ଅଟନ୍ତି ଅଧୀଶ୍ୱର । ପର ଆଶ୍ରୟ ଯାହାଙ୍କର ॥ ୭୦
୨୧ ପରଶୁରାମ ଆଦି ଠାରେ । ଧର୍ମ ଅଛି ଏ ଜଗତରେ ॥ ୭୧
ପ୍ରାଣିଙ୍କ ଠାରେ ପ୍ରୀତିପଣ । ସେମାନଙ୍କର ନାହିଁ ପୁଣ ॥ ୭୨
ଶିବିପ୍ରଭୃତିଠାରେ ଯେହି । ସେ ଦାନ ମୁକ୍ତିହେତୁ ନୋହି ॥ ୭୩
କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟାଦି ପୁରୁଷର । ବିକ୍ରମ ଅଛି ଗୁରୁତର ॥ ୭୪
କେବଳ କାଳବେଗେ ସେହି । କିଛି ଦିନରେ ନାଶ ହୋଇ ॥ ୭୫
ଗୁଣସଙ୍ଗରେ ଯେ ବର୍ଜିତ । ସନକ ଆଦି ତପୋବନ୍ତ ॥ ୭୬
ସେ ତ ନୋହିବେ ମୋର ବର । ଯେଣୁ ସେ ସମାଧିତତ୍ପର ॥ ୭୭
୨୨ ମାର୍କଣ୍ଡେୟାଦି ଋଷି ଯେହି । ଚିରଆୟୁଷ ଅଛି ତହିଁ ॥ ୭୮
ତଥାପି ସେମାନଙ୍କ ଠାଇଁ । ଶୀଳ ମଙ୍ଗଳ ସ୍ଥିତି ନାହିଁ ॥ ୭୯
ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦମନସ୍ୱଭାବ । ଯେଣୁ ତାଙ୍କର ଉଦଭବ ॥ ୮୦
ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ପ୍ରଭୃତି । ଯେ ଅବା ଦିତିସୁତେ ଏଥି ॥ ୮୧
ଏମାନ[୧] ଥିଲେହେଁ ତାଙ୍କର । ସ୍ଥୈର୍ଯ୍ୟ ନ ଜାଣି ଆୟୁଷର ॥ ୮୨
ବିଷ୍ଣୁବିଦ୍ୱେଷରୁ ପ୍ରାପତ । ତାଙ୍କ ମରଣ ଅକସ୍ମାତ ॥ ୮୩
ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦମନାଦି ଯେହି । ଯେଣୁ ସେ ରୁଦ୍ରଙ୍କର ନାହିଁ ॥ ୮୪

---
୧ । ଏମାନ=ଶୀଳ ମଙ୍ଗଳ ।

	ଏଣୁ ମଙ୍ଗଳ ଶୀଳ ତାର	ଆୟୁଷନିଶ୍ଚୟ[୧] ଅପାର	॥ ୮୫
	ପୂର୍ବ ଉକତ ଦୋଷମାନ	ନାହିଁ ତାହାଙ୍କ ସନ୍ନିଧାନ	॥ ୮୬
	ତଥାପି ଅମଙ୍ଗଳ ସେହି	ଶ୍ମଶାନବାସ ଆଦି ହୋଇ	॥ ୮୭
	ଯେ ବା ଅମଙ୍ଗଳଚେଷ୍ଟିତ	ତାହାଙ୍କ ଠାରେ ସେ ବିଦିତ	॥ ୮୮
	ଶ୍ରୀଭଗବାନ ଯେ ପ୍ରକାଶ	ନାହିଁ ତହିଁରେ କିଛି ଦୋଷ	॥ ୮୯
	ସେ ଆତ୍ମାରାମଭାବୁଁ ମୋତେ	ବାଞ୍ଛା ନ କରେ ନିଜ ଚିତ୍ତେ	॥ ୯୦
୨୩	ରମା ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ରରିଣ	କଲା ମୁକୁନ୍ଦଙ୍କୁ ବରଣ	॥ ୯୧
	ଅପେକ୍ଷା ନ ଥିଲେହେଁ ତାର	ଯେଣୁ ସେ ବାଞ୍ଛିତ ରମାର	॥ ୯୨
	ଅବ୍ୟଭିଗ୍ରରୀ ସନ୍ତ ଗୁଣ	ଧର୍ମ ଜ୍ଞାନାଦି ଯେବା ପୁଣ	॥ ୯୩
	ସେ ନିରପେକ୍ଷେ ଛନ୍ତି ଯହିଁ	ସର୍ବଉତ୍ତମ ଏଣୁ ସେହି	॥ ୯୪
	ସେ ଅଟେ ତ୍ରିଗୁଣରେ ହୀନ	ଅଣିମା ଆଦି ଯେ ବା ଆନ	॥ ୯୫
	ସେ ଗୁଣମାନେ ନିରନ୍ତର	ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁ ପ୍ରଭୁଠାର	॥ ୯୬
୨୪	ଯେ ମତ୍ତ ମଧୁବ୍ରତଯୁଥ	ନାଦେ ହୋଇଛି ଶବଦିତ	॥ ୯୭
	ଯେ ଅଟେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମଞ୍ଜୁଳ	ନବୀନ ସରସିଜମାଳ	॥ ୯୮
	ସେ ମାଳା ହରିଅଂସଦେଶେ	ନିବେଶି ଦେବୀ ମନତୋଷେ	॥ ୯୯
	ସେ ମୁକୁନ୍ଦର ଯେଉଁ ଉର	ସ୍ଥାନ ଅଟଇ ଆପଣାର	॥ ୧୦୦
	ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରି ତା' ନେତ୍ରରେ	ରହିଲେ ହରିର ପାଶରେ	॥ ୧୦୧
	ଲଜ୍ଜାସହିତ ଯେଉଁ ହାସ	ତେଣେ ଯେ ନୟନବିକାଶ	॥ ୧୦୨
୨୫	ଯାହାର ବିଭବ ବହୁତ	ଯେ ତିନି ଜଗତର ମାତ	॥ ୧୦୩
	ପରମ ସ୍ଥାନ ସେ ଲକ୍ଷ୍ମୀର	କଲେ ସେ ଆପଣାର ଉର	॥ ୧୦୪
	ତିନିଜଗତତାତ ହରି	ସେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଯହିଁ ରହିକରି	॥ ୧୦୫
	କରୁଣାକଟାକ୍ଷେ ଗ୍ରହିଁଲେ	ନିଜ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ବୃଦ୍ଧି କଲେ	॥ ୧୦୬
	ଯେ ଅଧିପତିମାନଙ୍କର	ସହିତେ ତ୍ରିଲୋକ ଆବର	॥ ୧୦୭
୨୬	ଯେ ଦେବେ ଯେ ଦେବଯୁବତୀ	ନୃତ୍ୟ ଗାୟନ କରୁଛନ୍ତି	॥ ୧୦୮
	ଶଙ୍ଖ ମୃଦଙ୍ଗ ତୂର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ	ତାଙ୍କର ବାଦ୍ୟମାନେ ଯେହି	॥ ୧୦୯
	ସେମାନଙ୍କର ଧ୍ୱନିମାନ	ଶୁଭିଲେ ହୋଇ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ	॥ ୧୧୦
୨୭	ବ୍ରହ୍ମା ଅଙ୍ଗିରା ରୁଦ୍ରମୁଖ୍ୟ	ଯେ ପ୍ରଜାପତିଏ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ	॥ ୧୧୧
	ସେମାନେ ପୁଷ୍ପ ବରଷିଲେ	ଯଥାର୍ଥ ମନ୍ତ୍ରେ ସ୍ତୁତି କଲେ	॥ ୧୧୨
	ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ରରେ ଭଗବାନ	ସାକ୍ଷାତ ହୋଏ ପ୍ରତିପନ୍ନ	॥ ୧୧୩
୨୮	ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଗ୍ରହାଁନ୍ତେ ଦେବମାନେ	ଯେ ପ୍ରଜା ପ୍ରଜାପତି ଆନେ	॥ ୧୧୪
	ଶୀଳାଦି ଗୁଣେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ	ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଖକୁ ଲଭିଲେ	॥ ୧୧୫
୨୯	ସେ ଦୈତ୍ୟଦାନବଙ୍କୁ ଯେବେ	ତେଜିଲେ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ତେବେ	॥ ୧୧୬
	ହେଲେ ସେ ଲୋଭୀ ଲଜ୍ଜାହୀନ	ନିଃସତ୍ତ୍ୱ ଉଦ୍ୟୋଗଶୂନ୍ୟ	॥ ୧୧୭

୧ । ନିଶ୍ଚୟ ।

୩୦ ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ହେଲା ଜାତ । କନ୍ୟା ବାରୁଣୀ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୧୧୮
ଲୋଚନ ଯୁଗଳ ଯାହାର । କମଳପ୍ରାୟ ମନୋହର ॥ ୧୧୯
ତାହାକୁ ହରିର ସ୍ୱୀକାରେ । ଘେନିଲେ ସକଳ ଅସୁରେ ॥ ୧୨୦
୩୧ ହେ ମହାରାଜ ! ଏଥୁଅନ୍ତେ । କଶ୍ୟପ ଋଷିଙ୍କର ସୁତେ ॥ ୧୨୧
ଅମୃତଅର୍ଥେ କରି ମନ । ସମୁଦ୍ର କରନ୍ତେ ମଥନ ॥ ୧୨୨
ତହିଁରୁ ଅତି ଅଦଭୁତ । ପୁରୁଷେ ହୋଇଲା ସମ୍ଭୂତ ॥ ୧୨୩
୩୨ ଯା' ବାହୁ ପ୍ରଲମ୍ବ ପୀବର[୧] । ଅରୁଣ ଲୋଚନ ଯାହାର ॥ ୧୨୪
ଯା' ଗ୍ରୀବା ଶଙ୍ଖନାଭି ପ୍ରାୟ । ସୁବୃତ୍ତ, ଧରେ ରେଖାତ୍ରୟ ॥ ୧୨୫
ଶ୍ୟାମ, ତରୁଣ, ମାଳାଯୁତ । ଯେ ସର୍ବାଭରଣେ ଭୂଷିତ ॥ ୧୨୬
୩୩ ପୀତ ଅଟଇ ଯା' ଅମ୍ବର । ବିଶାଳ ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ଯାର ॥ ୧୨୭
ଯା' ମଣିକୁଣ୍ଡଳ ଦୀପିତ । ସ୍ନିଗ୍ଧ କୁଞ୍ଚିତ ଯା' କେଶାନ୍ତ ॥ ୧୨୮
ଭଦ୍ର ଯାହାର ଅଙ୍ଗମାନ । ବିକ୍ରମେ ସିଂହର ସମାନ ॥ ୧୨୯
ବଳୟେ ଅଟେ ଯେ ଭୂଷିତ । ଯହିଁରେ ପୂରିଛି ଅମୃତ ॥ ୧୩୦
ସେ କଳଶକୁ ଧରି କରେ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ସେଠାରେ ॥ ୧୩୧
୩୪ ସେ ଭଗବାନର ସାକ୍ଷାତ । ଅଂଶର ଅଂଶରୁ ସଂଭୂତ ॥ ୧୩୨
ସେ ଧନ୍ୱନ୍ତରି ନାମେ ଖ୍ୟାତ । ଜାଣନ୍ତି ଆୟୁର୍ବେଦତତ୍ତ୍ୱ ॥ ୧୩୩
ହୁଅଇ ଯେତେ ଯେତେ ଯାଗ । ତହିଁରେ ଲଭନ୍ତି ସେ ଭାଗ ॥ ୧୩୪
୩୫ ସିନ୍ଧୁରୁ ସର୍ବଦ୍ରବ୍ୟମାନ । କରନ୍ତେ ହରିବାକୁ ମନ ॥ ୧୩୫
ସେ ଧନ୍ୱନ୍ତରିଙ୍କି ସେଠାରେ । ଦେଖିଲେ ସକଳ ଅସୁରେ ॥ ୧୩୬
ଅମୃତପୂର୍ଣ୍ଣ କୁମ୍ଭ ପୁଣ । ଗ୍ରହି ତା' ନେଲେ ତତକ୍ଷଣ ॥ ୧୩୭
୩୬ ଅସୁରେ ଅମୃତକଳଶ । ନିଅନ୍ତେ ସକଳ ତ୍ରିଦଶ ॥ ୧୩୮
ବିଷଣ୍ଣମାନସ ହୋଇଣ । ହରିଙ୍କି ପଶିଲେ ଶରଣ ॥ ୧୩୯
୩୭ ଯେ ଭୃତ୍ୟମନୋରଥମାନ । କରନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ॥ ୧୪୦
ଏରୂପେ ଦେଖି ତାଙ୍କ ଦୈନ୍ୟ । କହିଲେ ଏମନ୍ତ ବଚନ ॥ ୧୪୧
ହେ ଦେବତାଏ ! ନିଜମନେ । ଖେଦ ନ ଲଭ ତୁମ୍ଭେମାନେ ॥ ୧୪୨
ଦାନବଙ୍କର ପରସ୍ପରେ । କଳହଉତପତିଦ୍ୱାରେ ॥ ୧୪୩
ମୁଁ ନିଜମାୟାରେ ସାଧିତ । କରିବି ତୁମ୍ଭର ଯେ ଅର୍ଥ ॥ ୧୪୪
୩୮ ମୁଁ ଆଗ ସୁଧା ପିଇବଇଁ । ପ୍ରଥମେଁ ପିଇବୁ ତୁ ନାହିଁ ॥ ୧୪୫
ହେ ନୃପ ! ଏରୂପେ ତାଙ୍କର । କଳି ହୋଇଲା ପରସ୍ପର ॥ ୧୪୬
ଅମୃତଅର୍ଥେ ବାଞ୍ଛାଯୁତ । ହୋଇଛି ଯେଣୁ ତାଙ୍କ ଚିତ୍ତ ॥ ୧୪୭
୩୯ ଆମ୍ଭର ସମାନ ଆୟାସ- । ହେତୁ ଅଟନ୍ତି ଯେ ତ୍ରିଦଶ ॥ ୧୪୮
ନିଜ ଭାଗକୁ ଦେବତାଏ । ଯୋଗ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ସେ ନିଶ୍ଚୟେ ॥ ୧୪୯
ସତ୍ରେ[୨] ଯେସନ ଯଜମାନ- । ଋତ୍ୱିଜେ ଫଳରେ ସମାନ ॥ ୧୫୦

---

୧ । ମୋଟା ।
୨ । "ଋଦ୍ଧିକାମାଃ ସତ୍ରମାସୀରନ୍" ଇତି. "ଯେ ଯଜମାନାସ୍ତ ଋତ୍ୱିଜଃ" ଇତି ଚ । (ଶ୍ରୁତିଃ)

	ଏଣୁ ଏ ଧର୍ମ ସନାତନ	। ଏଥି ନ କର କିଛି ଆନ	॥ ୧୫୧
୪୦	ହେ ନୃପ ! ଅମୃତକଳଶ	। ନେଲେ ଯେ ବଳିଷ୍ଠ ରାକ୍ଷସ	॥ ୧୫୨
	ଦୁର୍ବଳ ମତ୍ସରୀ ଅସୁରେ	। ତାହାଙ୍କୁ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ	॥ ୧୫୩
	ନିଷେଧ କଲେ ବାରମ୍ବାର	। ଯେ ପୁଣ ସ୍ୱକୀୟ ତାଙ୍କର	॥ ୧୫୪
୪୧	ସର୍ବ ଉପାୟଙ୍କ ଈଶ୍ୱର	। ଯେ ବିଷ୍ଣୁ ସେ ଏଥୁଁ ଅନ୍ତର	॥ ୧୫୫
	ଧଇଲେ ଅତିଅଦଭୁତ	। ବନିତାରୂପକୁ ତୁରିତ	॥ ୧୫୬
	ଯେବଣ ରୂପକୁ ବିଶେଷି	। ବଚନେ ନ ପାରି ନିର୍ଦ୍ଦେଶି	॥ ୧୫୭
୪୨	ଯେ ରମ୍ୟ ନୀଳୋତ୍ପଳଶ୍ୟାମ	। ସର୍ବାବୟବେ ଅଭିରାମ	॥ ୧୫୮
	ସମାନ ଯେ ବେନି ଶ୍ରବଣ	। ତହିଁ ଯାହାର ଆଭରଣ	॥ ୧୫୯
	ସୁନ୍ଦର କପୋଳ, ଉନ୍ନତ	। ନାସାରେ ଯା' ମୁଖ ଶୋଭିତ	॥ ୧୬୦
୪୩	ଯେ ନବଯଉବନଭର	। ସୁଜାତ ସ୍ତନ କୃଶୋଦର	॥ ୧୬୧
	ମୁଖଆମୋଦରେ ସନ୍ତତ	। ଯେ ଅଳିମାନେ ଅନୁରତ	॥ ୧୬୨
	ତାଙ୍କ ଝଙ୍କାରେ ଉଦବେଗ	। ଲଭିଛି ଯା' ଲୋଚନଯୁଗ	॥ ୧୬୩
୪୪	ବିକଚ ମଲ୍ଲୀମାଳ ଯେହି	। ସ୍ୱକେଶଭାରେ ଅଛି ବହି	॥ ୧୬୪
	ଯା ହେତୁ ଗ୍ରୀବା ମନୋହର	। କଣ୍ଠାଭରଣ ସେ ଯାହାର	॥ ୧୬୫
	ଶୋଭନ ଭୁଜଯୁଗେ ଯେହି	। ଅଙ୍ଗଦଯୁଗେ ଶୋଭା ପାଇ	॥ ୧୬୬
୪୫	ନିର୍ମଳ ବସ୍ତ୍ରରେ ବେଷ୍ଟିତ	। ନିତମ୍ବଦ୍ୱୀପେ ଯେ ଶୋଭିତ	॥ ୧୬୭
	ଏମନ୍ତ କାଞ୍ଚୀରେ ସୁନ୍ଦର	। ଯା' ଚଳଚରଣନୂପୁର	॥ ୧୬୮
୪୬	ସଲଜ ସ୍ମିତେ ବିକ୍ଷିପିତ	। ଭ୍ରୂଲତାବିଳାସସହିତ	॥ ୧୬୯
	ଏମନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିର ନିପାତେ	। ଦୈତ୍ୟଯୁଥପତିଙ୍କ ଚିତ୍ତେ	॥ ୧୭୦
	ମନସିଜକୁ ଅନୁକ୍ଷଣ	। ଯେ କରେ ଉଦ୍ଦୀପନ ପୁଣ	॥ ୧୭୧
	ନନ୍ଦନନ୍ଦନପାଦଧ୍ୟାନେ	। ହରଷ'ଦୀନବନ୍ଧୁ ମନେ	॥ ୧୭୨

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ଅମୃତମଥନେ ଶ୍ରୀଭଗବନ୍ମାୟୋ-
ପଲମ୍ଭନଂ ନାମ ଅଷ୍ଟମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ନବମ ଅଧ୍ୟାୟ

ନବମେ ମୋହିତୈର୍ଦ୍ଦୈତ୍ୟୈରର୍ପିତେଽମୃତଭାଜନେ ।
ତଦ୍ୱଞ୍ଚନେନ ଦେବେଭ୍ୟୋଽମୃତଂ ଦତ୍ତଂ ତୟେର୍ଯ୍ୟତେ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧	ମିତ୍ରଭାବକୁ ଦୂର କରି	। ଦସ୍ୟୁଙ୍କ ଧର୍ମକୁ ଆଚରି	॥ ୧
	ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟେ କଳହ କରନ୍ତେ	। ଅମୃତପାତ୍ରକୁ ହରନ୍ତେ	॥ ୨

	ଦେଖିଲେ ସେ ଅସୁରେ ତହିଁ	ଏକ ଯୁବତିଏ ଆସଇ	॥ ୩
୨	ଅହୋ ଏହାର ସଉନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ	ବୟସ ଦ୍ୟୁତି ହିଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ	॥ ୪
	ଏମନ୍ତ ବୋଲନ୍ତେ ଯାଇଣ	ପୁଛିଲେ ତାହାକୁ ସେ ପୁଣ	॥ ୫
	ଯେଣୁ ହୃଦୟେ ତାହାଙ୍କର	ଜାତ ହୋଇଛି ପୁଷ୍ପଶର	॥ ୬
୩	ହେ ପଦ୍ମପଲାଶଲୋଚନେ	କେତୁ କାହିଁଗୁ ଏ ଭୁବନେ	॥ ୭
	କି କରିବାକୁ କରୁ ଚିନ୍ତା	କହ ତୁ କାହାର ବନିତା	॥ ୮
	ମନକୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର	ମନ୍ଥୁଅଛୁ କି ନିରନ୍ତର	॥ ୯
୪	ଯେ ସିଦ୍ଧ ଗନ୍ଧର୍ବ ଚାରଣ	ଯେ ବା ଅମର ଦୈତ୍ୟଗଣ	॥ ୧୦
	ସେମାନେ ପୂର୍ବକାଳେ ତୋତେ	ଛୁଇଁ ନାହାନ୍ତି ଏ ଜଗତେ	॥ ୧୧
	ଯେ ବା ଅଛନ୍ତି ଲୋକ-ଈଶ	ସେ କରି ନାହାନ୍ତି ସ୍ପରଶ	॥ ୧୨
	ଏମନ୍ତରୂପେ ନିଜମନେ	ନିଷ୍ଠେ ଜାଣୁଛୁଁ ଆମ୍ଭେମାନେ	॥ ୧୩
୫	ବିଧାତା ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କର	ସର୍ବ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ମନର	॥ ୧୪
	ପ୍ରୀତିକି ବିହିବାର ପାଇଁ	ହେ ସୁଭ୍ରୁ ! ଦୟାଯୁତ ହୋଇ	॥ ୧୫
	ନିଶ୍ଚୟେ ପେଷିଅଛି ତୋତେ	ଏମନ୍ତ ମଣୁଅଛୁଁ ଚିତ୍ତେ	॥ ୧୬
୬	ଏକା ପଦାର୍ଥେ ସ୍ପୃହା କରି	ଅଛୁଁ ଯେ ଆମ୍ଭେ ହେ ସୁନ୍ଦରି	॥ ୧୭
	ଜ୍ଞାତି ହେଲେହେଁ ଶତ୍ରୁପଣ	ପ୍ରକାଶିଅଛୁଁ ଆମ୍ଭେ ପୁଣ	॥ ୧୮
	ଭାମିନି[୧] ! ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର	ମଙ୍ଗଳ-ବିଧାନ ତୁ କର	॥ ୧୯
୭	ଆମ୍ଭେ କଶ୍ୟପଋଷିଙ୍କର	ସମସ୍ତେ ଅଟୁଁ ଗୋ କୁମର	॥ ୨୦
	ଏକ ଆରକେ ଆମ୍ଭେ ଭାଇ	କରିଛୁଁ ପଉରୁଷକୁ ହି	॥ ୨୧
	ଯଥାବିଧିରେ ତୁ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ	ବାଣ୍ଟି ଦିଅ ଏ ଅମୃତକୁ	॥ ୨୨
	ଯେମନ୍ତେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର	ଭେଦ ନୋହିବ ପରସ୍ପର	॥ ୨୩
୮	ଏମନ୍ତ ରୂପରେ ଦଇତେ	ତାହାଙ୍କୁ ବଚନ କହନ୍ତେ	॥ ୨୪
	ମାୟାଯୋଷିତବପୁ ହରି	ରୁଚିର ଅପାଙ୍ଗରେ କରି	॥ ୨୫
	ଚାହିଁନ୍ତେ ତାହାଙ୍କୁ ହସିଣ	କହିଲେ ଏ ବାକ୍ୟକୁ ପୁଣ	॥ ୨୬

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

୯	କଶ୍ୟପଙ୍କର ସୁତ ହୋଇ	ମୁଁ ଯେ ପୁଂଶ୍ଚଳୀ ମୋର ତହିଁ	॥ ୨୭
	କିମ୍ପାଇଁ ହୋଇଲ ସଙ୍ଗତ	ତୁମ୍ଭର ନୋହେ ଏ ଉଚିତ	॥ ୨୮
	ପଣ୍ଡିତ ଜନ ଯେ ହୁଅଇ	ସ୍ତିରୀଙ୍କି ବିଶ୍ୱାସ ନ ଯାଇ	॥ ୨୯
୧୦	ଯେ ବା ମର୍କଟ ଯେ ସ୍ୱୈରିଣୀ	ଇତର ସ୍ତିରୀଜାତି ପୁଣି	॥ ୩୦
	ତାହାଙ୍କ ମିତ୍ରଭାବ ଯେହି	ନିତ୍ୟ ହୋଇ ସେ ନ ରହଇ	॥ ୩୧
	[୨]ନୂଆକୁ ନୂଆକୁ ସଂସାରେ	ଯେ ଖୋଜୁଥାନ୍ତି ନିରନ୍ତରେ	॥ ୩୨

୧ । ଭାବିନି ।

୨ । ଊଣାକୁ ଊଣାକୁ (ନ୍ୟୂନଂ ନ୍ୟୂନମିତି ପାଠାନ୍ତରମ୍) ।

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୧ ଏରୂପେ ସେ ଅସୁରମାନେ । ତାଙ୍କ ପରିହାସବଚନେ ॥୩୩
ଭାବ ଗମ୍ଭୀର କରି ତହିଁ । ହସିଲେ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ହୋଇ ॥୩୪
ମନରେ ବିଶ୍ୱାସ ଲଭିଲେ । ଅମୃତପାତ୍ର ସମର୍ପିଲେ ॥୩୫
୧୨ ଅଳପ ହାସରେ ଶୋଭନ । ହୋଇଛି ଯେବଣ ବଚନ ॥୩୬
ତଦନ୍ତେ କହିଲେ ତା ହରି । ଅମୃତକୁମ୍ଭ ଘେନି କରି ॥୩୭
ସାଧୁ ଅସାଧୁ ପୁଣ ମୁହିଁ । କରିବି ଅବା କାହିଁ କାହିଁ ॥୩୮
ଏ ଦୋଷ ନ ଘେନିମ ମୋର । ସେ କଥା କରିବ ସ୍ୱୀକାର ॥୩୯
ଏମନ୍ତ ହୋଇଲେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ । ବାଣ୍ଟି ଦେବି ଏ ଅମୃତକୁ ॥୪୦
୧୩ ଏମନ୍ତ ତାହାଙ୍କର ବାଣୀ । ଅସୁର ଶ୍ରେଷ୍ଠମାନେ ଶୁଣି ॥୪୧
ସେ କଥା ହେଉ ସେହିମତ । କଲେ ଏ ରୂପରେ ସଂମତ ॥୪୨
ତାହାଙ୍କ ମହିମା ଗୋଚର । ନୁହଇ ସେ ଅସୁରଙ୍କର ॥୪୩
୧୪ ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ଉପବାସ । କରିଣ ସେ ସର୍ବ ରାକ୍ଷସ ॥୪୪
ପ୍ରଭାତକାଳେ ସ୍ନାନ ହୋମ । କରି ଗୋ ବିପ୍ରାଦି ପ୍ରଣାମ ॥୪୫
ସ୍ୱସ୍ତିବାଚନ ବିଧି ଯେହି । ବ୍ରାହ୍ମଣଦ୍ୱାରା ତା' କରାଇ ॥୪୬
୧୫ ଯାହାର ଯହିଁ ଅଭିଳାଷ । ପିନ୍ଧିଣ ସେ ଅହତ[୧] ବାସ ॥୪୭
ଭୂଷିତ ହୋଇ ଅଳଂକାରେ । ବସିଲେ ପୂର୍ବାଗ୍ର କୁଶରେ ॥୪୮
୧୬ ଧୂପଧୂମରେ ସୁବାସିତ । ଯେ ମାଲ୍ୟଦୀପରେ ସଂଯୁତ ॥୪୯
ଏମନ୍ତ ଶାଳାମଧ୍ୟେ ଯାଇ । ପୂର୍ବଦିଗେ ସଂମୁଖ ହୋଇ ॥୫୦
ଅମର-ଦୈତ୍ୟପତିମାନେ । ବସନ୍ତେ ଯଥାବିଧି ସ୍ଥାନେ ॥୫୧
୧୭ ଯେ ନାରୀରୂପୀ ଭଗବାନ । ଯା ଊରୁ କରଭ[୨] ସମାନ ॥୫୨
ଉତ୍ତମ ଦୁକୂଳେ ସୁନ୍ଦର । ଯେ ଶ୍ରୋଣୀତଟ ଅଟେ ତାର ॥୫୩
ତେଣେ ଅଳସ ଯା ଗମନ । ମଦେ ବିହ୍ୱଳ ଯା' ଲୋଚନ ॥୫୪
କନକନୂପୁରଶିଞ୍ଜିତେ । ଯେ କରେ ଧ୍ୱନି ଅବ୍ୟକତେ ॥୫୫
କୁମ୍ଭସମାନେ ଯାର ସ୍ତନ । ଯା କରେ କଳଶ ଶୋଭନ ॥୫୬
ହେ ପରୀକ୍ଷିତ ! ଏ ଅନ୍ତରେ । ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ସେ ଶାଳାରେ ॥୫୭
୧୮ ଯା କର୍ଣ୍ଣେ କନକକୁଣ୍ଡଳ । ରୁଚିର ଯା' ନାସା କପୋଳ ॥୫୮
ମନୋଜ୍ଞ ଅଟେ ଯାର ମୁଖ । ଯେ ପର ଦେବତା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥୫୯
ସ୍ତନରୁ କିଂଚିତ ସ୍ଖଳିତ । ହୋଇଛି ଯା' ବସନପ୍ରାନ୍ତ ॥୬୦
ଯେ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ସଖୀ । ସେ ମୋହିନୀଙ୍କି ତହିଁ ଦେଖି ॥୬୧

---

୧ । ଅହତସ୍ୟ ଲକ୍ଷଣମ୍ :—
"ଅହତଂ (ତନ୍ତୁ) ଯନ୍ତ୍ରନିର୍ମୁକ୍ତମୁକ୍ତଂ ବାସଃ ସ୍ୱୟଂଭୁବା ।
ଶସ୍ତଂ ତନ୍ମାଙ୍ଗଳିକେଷୁ ତାବନ୍ମାତ୍ରେଣ ସର୍ବଦା ॥ (ସ୍ୱାମୀ)
୨ । କରଭ—"ମଣିବନ୍ଧାଦାକନିଷ୍ଠଂ କରସ୍ୟ କରଭୋ ବହିଃ" (ଅମରଃ) ।

ସ୍ମିତସହିତ ବୀକ୍ଷଣରେ । ମୋହିତ ହେଲେ ସୁରାସୁରେ ॥ ୬୨
୧୯ ଦୈତ୍ୟଙ୍କୁ ଅମୃତ ଦେବାର । ସର୍ପଙ୍କୁ ଦେଲା ପ୍ରାଏ କ୍ଷୀର ॥ ୬୩
ଏ ଦୁଷ୍ଟ ଜାତିମାତ୍ରେ କ୍ରୂର । ଏଣୁ ଏକଥା ଅସୁନ୍ଦର ॥ ୬୪
ପୂର୍ବରେ ଏ ଅଛନ୍ତି କହି । ନ୍ୟାୟରେ ବାଣ୍ଟିଦିଅ ତୁହି ॥ ୬୫
ଏ ତ ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି । ପୂର୍ବେ ମୋ ଭଲ ମନ୍ଦ ରୀତି ॥ ୬୬
ଦେବତାମାନେ ମୋର ଭକ୍ତ । ଦେବା ତାହାଙ୍କୁ ଏ ଅମୃତ ॥ ୬୭
ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ଭରି ଅମୃତ । ନ ଦେଲେ ଦୈତ୍ୟଙ୍କୁ ଅଚ୍ୟୁତ ॥ ୬୮
୨୦ ଦେବ ଅସୁର ବେନିଙ୍କର । ଭିନ୍ନେ ପଂକ୍ତିକି କରି ଦୂର ॥ ୬୯
ଜଗତଗୁରୁ ଭଗବାନ । ବିଗ୍ଭରି ଯଥାବିଧି ସ୍ଥାନ ॥ ୭୦
ଯେ ଯାହା ପଂକ୍ତିରେ ସେ ଭଲେ । ଦେବାସୁରଙ୍କୁ ବସାଇଲେ ॥ ୭୧
୨୧ କରେ କଳଶ ଧରି[୧] ହରି । ପ୍ରିୟ ବାକ୍ୟକୁ[୨] କହି କରି ॥ ୭୨
ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇ[୩] । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ସେ ବଳି ଯାଇ ॥ ୭୩
ଦେବେ ଯେ ଦୂରେ ବସିଥିଲେ । ତାହାଙ୍କୁ ସୁଧା ପିଆଇଲେ ॥ ୭୪
ଯେବଣ ସୁଧା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ । ଜରା ମରଣ ବେନି ହରେ ॥ ୭୫
୨୨ ସ୍ୱକୃତ ନିୟମକୁ[୪] ତହିଁ । ଦୈତ୍ୟେ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରି ରହି ॥ ୭୬
ତୁନି ହୋଇଲେ ତାଙ୍କ ସ୍ନେହେ । ନାରୀବିବାଦନିନ୍ଦାଭୟେ ॥ ୭୭
୨୩ ଏ ଯେ ଦେବତାଏ କୃପଣ । ଏମାନେ କିଛି କିଛି ପୁଣ ॥ ୭୮
ପ୍ରଥମୁଁ କରିଥାନ୍ତୁ ପାନ । ତୁମ୍ଭେମାନେ ତ ଧୀରମନ ॥ ୭୯
କ୍ଷଣେ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରିଥାଅ । ମନରେ ଉଦବେଗ ନୁହ ॥ ୮୦
ଇତ୍ୟାଦି ସମ୍ଭାବନା ବାଣୀ । ସେ ହରି ଶ୍ରୀମୁଖରୁ ଶୁଣି ॥ ୮୧
ଏ ମାନନାରେ ବଦ୍ଧ ହୋଇ । ସ୍ନେହଭଙ୍ଗକୁ ଭୟ ପାଇ ॥ ୮୨
ଯେତେ ଅସୁରେ ତହିଁ ଥିଲେ । କିଛି ବି ପ୍ରିୟ ନ କହିଲେ ॥ ୮୩
ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରୀତି ହରିଠାରେ । ଯେ କରି ଅଛନ୍ତି ମନରେ ॥ ୮୪
୨୪ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ଦେବତନୁ । ଦେବତାସଭାରେ ସ୍ୱର୍ଭାନୁ[୫] ॥ ୮୫
ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ବସି । ଅମୃତ ପିଇଲା ଭରସି ॥ ୮୬
ତାହାକୁ ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟେ ଦୁଇ । ଠାରି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଦେଲେ କହି ॥ ୮୭
୨୫ ସେ ପିଉଥିଲା ଯେ ପୀୟୂଷ । ତାର ଶିରକୁ ହୃଷୀକେଶ ॥ ୮୮
ହରିଲେ ସୁତୀକ୍ଷ୍ଣ ଚକ୍ରରେ । କବନ୍ଧ ପଡ଼ିଲା ସୁଧାରେ ॥ ୮୯
୨୬ ତାର ଯେ ଶିର ଥିଲା ତାକୁ । ନେଲେ ସେ ଅମରଭାବକୁ ॥ ୯୦
ରାହୁ ନାମରେ ତାକୁ ଗ୍ରହ । କଲେ ସାକ୍ଷାତ ପିତାମହ ॥ ୯୧
ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଯେ ପର୍ବରେ । ଧାବଇ ବଇର ବୁଦ୍ଧିରେ ॥ ୯୨
୨୭ ଦେବତାମାନେ ଅତିପୂର୍ଣ୍ଣ । କରି କରନ୍ତେ ସୁଧାପାନ ॥ ୯୩
ଲୋକଭାବନ ହୃଷୀକେଶ । କଲେ ସ୍ୱରୂପକୁ ପ୍ରକାଶ ॥ ୯୪

୧ । ଘେନି ୨ । ବାକ୍ୟାଦି ୩ । ବଞ୍ଚିତ କରି ୪ । ସମୟକୁ ୫ । ରାହୁ ।

ସମସ୍ତ ଦୈତ୍ୟପତିମାନେ । ଗ୍ରହୁଁଣ ଅଛନ୍ତି ନୟନେ ।। ୯୫
୨୮ ଯେ ହେତୁ ସମୁଦ୍ରମଥନେ । ଯେ ଦେଶ-କାଳ-କର୍ମମାନେ ।। ୯୬
ବୁଦ୍ଧି ହିଁ ଅବା ସେ ସମସ୍ତ । ସମାନ ହେଲେ ହେଁ ନିୟତ ।। ୯୭
ଦେବ ଦାନବ ଦୁହିଁଙ୍କର । ତଥାପି ଫଳରେ ଅନ୍ତର ।। ୯୮
ଯା ପାଦପଦ୍ମ ରଜଙ୍କର[୧] । ଆଶ୍ରୟୁଁ ଅମରନିକର ।। ୯୯
ଅମୃତପାନରୂପ ଫଳ । ଯେଣୁ ଲଭିଲେ ତତକାଳ ।। ୧୦୦
ତହିଁରେ ତତ୍ତ୍ୱ ନ ଥିବାରେ । ପିଇ ନ ପାରିଲେ ଅସୁରେ ।। ୧୦୧
ଯାହାର ସେବାଫଳ ଏତେ । ସେହି ସେ ସେବ୍ୟ ଏ ଜଗତେ ।। ୧୦୨
୨୯ ପ୍ରାଣମାନଙ୍କରେ ବିତ୍ତରେ । ମନବଚନରେ କର୍ମରେ ।।୧୦୩
ଦେହ ତନୁଜ ଆଦିପାଇଁ । ପ୍ରାଣୀ ଯେ କର୍ମ ଆଚରଇ ।। ୧୦୪
ବିଅର୍ଥ ଅଟେ ସେ ନିଶ୍ଚୟେ । ଯେଣୁ ସେ ଭେଦାଶ୍ରୟ ହୋଏ ।। ୧୦୫
ଏକଶାଖାରେ ଦେଲେ ଜଳ । ଯେହ୍ନ ସେ ହୁଅଇ ନିଷ୍ଫଳ ।। ୧୦୬
ହରିର ପ୍ରୀତିକି ଉଦ୍ଦେଶି । ଯେବେ କରଇ ତା' ବିଶେଷି ।। ୧୦୭
ସେହି ସେ ଅଟେ ମହାଫଳ । ଯେସନେ ତରୁମୂଳଜଳ ।। ୧୦୮
ନନ୍ଦନନ୍ଦନପାଦ ଧ୍ୟାନେ । ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମନେ ।। ୧୦୯
ଅଷ୍ଟମ ସ୍କନ୍ଧ ସୁଧାରସ- । ଆସ୍ୱାଦେ ସାଧୁଜନ ତୋଷ ।। ୧୧୦

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ଅମୃତବଣ୍ଟନଂ ନାମ
ନବମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।।

ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଦଶମେ ମହରାଦ୍ ଦୈତ୍ୟୈରାରବ୍ଧେ ତୁ ମୃଧେଽସୁରୈଃ ।
ଦୈତ୍ୟମାୟାବିଷଣ୍ଣେଷୁ ଦେବେଷ୍ୱାବିର୍ବଭୌ ହରିଃ ।। ୧
ତଦେବମମୃତାବାପ୍ତିର୍ନାଭକ୍ତାନାମିତୀରିତମ୍ ।
ଭକ୍ତମହରତଃ ପ୍ରାଣହାନିଃ ପୁନରୁଦୀର୍ଯ୍ୟତେ ।। ୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ହେ ନୃପ ! ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ସକଳ ଦାନବ ଅସୁରେ ।। ୧
କର୍ମରେ ଯୁକ୍ତ ସେ ହୋଇଣ । ସଂଯତ ହୋଇଥିଲେ ପୁଣ ।। ୨
ବିଷ୍ଣୁରେ ଯେଣୁ ଅଭକତ । ତେଣୁ ନ ଲଭିଲେ ଅମୃତ ।। ୩
୨ ହେ ନୃପ ! ସଂପାଦି ସୁଧାକୁ । ପିଆଇ ନିଜ ଦେବତାଙ୍କୁ ।। ୪
ଗ୍ରହୁଁାନ୍ତେ ସର୍ବ ଭୂତମାନ । ଗଲେ ସେ ଗରୁଡ଼ବାହାନ ।। ୫
୩ ଦେବଙ୍କ ପରମ ସିଦ୍ଧିକି । ଦିତିନନ୍ଦନମାନେ ଦେଖି ।। ୬

---
୧ । ନିରନ୍ତର ।

	ସହି ନ ପାରି ଆୟୁଧଙ୍କୁ । ଟେକି ଧାଇଁଲେ ଦେବତାଙ୍କୁ	॥	୭
୪	ତଦନ୍ତେ ସକଳ ଅମରେ । ବଳିଷ୍ଠ ସୁଧା ପିଇବାରେ	॥	୮
୫	ଆଶ୍ରୟ ଅଟେ ଯାହାଙ୍କର । ଚରଣ ଶ୍ରୀନାରାୟଣର	॥	୯
	ଅସୁରମାନଙ୍କର ତୁଲେ । ପ୍ରତିଯୁଦ୍ଧକୁ ଆରମ୍ଭିଲେ	॥	୧୦
	ତୁମୁଳ ରୋମହରଷଣ । ହେ ନୃପ ! ଯେ ଅତିଦାରୁଣ	॥	୧୧
	ସିନ୍ଧୁତଟରେ ସେ ସଂଗ୍ରାମ । ହୋଇଲା ଦେବାସୁର ନାମ	॥	୧୨
୬	ତଦନ୍ତେ ହୋଇ ମିଶାମିଶି । ଘେନି ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟେ ବାଣ ଅସି	॥	୧୩
	ଏ ଆଦି ନାନା ଆୟୁଧରେ । ପ୍ରହାର କଲେକ ସମରେ	॥	୧୪
	ସେ ଶତ୍ରୁମାନେ ଅବିରତ । ହୋଇ ଅଛନ୍ତି କ୍ରୁଦ୍ଧଚିତ୍ତ	॥	୧୫
୭	ନାଦ କରନ୍ତେ ରଣେ ହସ୍ତୀ । ତୁରଙ୍ଗ ଶତାଙ୍ଗ[୧] ପଦାତି	॥	୧୬
	ଶଙ୍ଖ ମୃଦଙ୍ଗ ତୂର୍ଯ୍ୟ ଭେରୀ । ନିଃସ୍ୱନ ଭୁବନରେ ପୂରି	॥	୧୭
୮	ରଥିଙ୍କ ସଙ୍ଗତରେ ରଥୀ । ପଦାତିସଙ୍ଗତେ ପଦାତି	॥	୧୮
	ଅଶ୍ୱସଂଗତେ ଅଶ୍ୱଙ୍କର । ହସ୍ତୀରେ ଯୋଗ ହସ୍ତୀଙ୍କର	॥	୧୯
୯	କେ ଉଷ୍ଟ୍ର କେ ହସ୍ତୀ କେ ଖର । ଆରୋହି କରନ୍ତି ସମର	॥	୨୦
	କେ ଗୌରମୃଗ[୨] ଚଢି କେହି । କେ ଋକ୍ଷ[୩] କେ ବ୍ୟାଘ୍ର ଆରୋହି	॥	୨୧
	କେ ସିଂହ ଆରୋହି ସମର । ନିମିତ୍ତେ ଗଲେ ଦୈତ୍ୟ-ସୁର	॥	୨୨
୧୦	କେ ଗୃଧ୍ର କେ ବକ କେ ଶେନ । କେ ଭାସ[୪] ତିମିଙ୍ଗିଳ[୫] ଆନ	॥	୨୩
୧୨	କେ ଖଡ଼ଗ[୬] ଶରଭ ମହିଷ । ଗବୟ[୭] ଉରଗ[୮] ଗୋବୃଷ	॥	୨୪
	କେ ଶିବା ଆଖୁ[୯] କୃକଳାସ[୧୦] । କେ ଅଜ[୧୧] କେ ମନୁଷ୍ୟ ଶଶ	॥	୨୫
	କେ ପୁଣ ତହିଁ କୃଷ୍ଣସାର[୧୨] । କେ ହଂସ କେହି ବା ସୂକର	॥	୨୬
	କେ ଜଳସ୍ଥଳଖଗ ତହିଁ । ବିକୃତଗାତ୍ର ସତ୍ତ୍ୱ କେହି	॥	୨୭
	ହେ ନୃପ ! ସେ ବେନିସୈନ୍ୟରେ । ମିଳିଲେ ଆଗରେ ଆଗରେ	॥	୨୮
୧୩	ଯେ ଚିତ୍ରଧ୍ୱଜପଟମାନ । ଯେ ସିତ ଛତ୍ର ହେ ରାଜନ	॥	୨୯
	ଯେ ହେମଦଣ୍ଡ ମହାଧନ । ଚାମର ଯେ ପିଛ ବ୍ୟଜନ	॥	୩୦
୧୪	ବାତେ କମ୍ପିତ ଉତ୍ତରୀୟ । ଯେ ଚିତ୍ର ଉଷ୍ଣୀଷ[୧୩] ସଚୟ	॥	୩୧
	ବିଚିତ୍ର କବଚେ ଭୂଷଣ । ନାନାବିଧ ଯେ ଅଶ୍ୱଗଣ	॥	୩୨
	ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣେ ଦୀପ୍ୟମାନ । ଯେବା ବିଶଦ ଶସ୍ତ୍ରମାନ	॥	୩୩
୧୫	ଯେ ଅବା ବୀର ଯୂଥପତି । ତାଙ୍କ ସମୂହେ ହେ ନୃପତି	॥	୩୪
	ଦେବ-ଦାନବବୀରଙ୍କର । ସେ ସୈନ୍ୟ ଦିଶିଲା ସୁନ୍ଦର	॥	୩୫

୧=ରଥ (ଶତାଙ୍ଗଃ ସ୍ୟନ୍ଦନୋ ରଥ ଇତ୍ୟମରଃ) ୨=ଗୌରମୁଖ ୩=ଭାଲୁ ।
୪=ଏକ ପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ ୫=ଯେ ତିମିକୁ ମଧ୍ୟ ଗିଳିପାରେ ଏପରି ଏକ ମତ୍ସ୍ୟ ।
୬=ଗଣ୍ଡାର ୭=ଗୋସଦୃଶ ଏକ ପ୍ରାଣୀ ।
୮=ମୂଳପାଠ 'ଅରୁଣ'=ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ବିଷଧର ପ୍ରାଣୀ ୯=ମୂଷା ।
୧୦='କୃକ' ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଣ୍ଡକୁ ଯେ ନଚାଏ (ଲସ୍ ଧାତୁ)ଏଣ୍ଟୁଅ ୧୧=ଛାଗ ।
୧୨=ମୃଗ ୧୩=ପଗଡ଼ି ।

ସମୂହେ ଜଳଜନ୍ତୁଙ୍କର । ଯେସନେ ଶୋହେ ଦ୍ୱିସାଗର ।।୩୬
୧୬ ଯେଉଁ ବିମାନ ଆକାଶରେ । ଚଳଇ ଆପଣା ଇଚ୍ଛାରେ ।।୩୭
୧୮ ସଂଗ୍ରାମ-ଉପଯୋଗୀ ଦ୍ରବ୍ୟ । ଯହିଁରେ ଉପଗତ ସର୍ବ ।।୩୮
ଯେ ଯାନ ସର୍ବାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟମୟେ । ଯାହାକୁ ଜାଣି ତର୍କ ନୋହେ ।।୩୯
ଯେହୁ ଦିଶଇ ନ ଦିଶଇ । ଏମନ୍ତ ବିମାନ ଆରୋହି ।।୪୦
ବଇରୋଚନ ବଳି ତହିଁ । ଅସୁରସେନାପତି ହୋଇ ।।୪୧
ଉଦୟାଚଳେ ନିଶାକର । ପ୍ରାୟକ ଦିଶିଲା ରୁଚିର ।।୪୨
ସମସ୍ତସେନାପତିଙ୍କରେ । ଆବୃତ ହୋଇ ନିରନ୍ତରେ ।।୪୩
ବାଳବ୍ୟଜନ ଛତ୍ରବରେ । ଲକ୍ଷିତ ହୋଇଛି ସମରେ ।।୪୪
୧୯ ତାହାର ସମସ୍ତ ଦିଗରେ । ମିଳିଲେ ଯାନମାନଙ୍କରେ ।।୪୫
୨୪ ଅସୁରସେନାପତିମାନେ । ବିଖ୍ୟାତ ଯେ ତିନିଭୁବନେ ।।୪୬
ନମୁଚି ଦ୍ୱିମୂର୍ଦ୍ଧା ଶମ୍ବର । ସେ ବିପ୍ରଚିତ୍ତି ବାଣାସୁର ।।୪୭
ଇଲ୍ୱଳ ଅୟୋମୁଖ ହେତି । ଯେ ମେଘଦୁନ୍ଦୁଭି ପ୍ରହେତି ।।୪୮
ଭୂତସନ୍ତାପ କାଳନାଭ । ଶକୁନି ମୟ ହୟଗ୍ରୀବ ।।୪୯
ସେ ବଜ୍ରଦଂଷ୍ଟ୍ର ବିରୋଚନ । କପିଳ ଶଙ୍କୁଶିରା ଆନ ।।୫୦
ଅରିଷ୍ଟନେମି ଯେ ବା ଶୁମ୍ଭ । ଉତ୍କଳ ତାରକ ନିଶୁମ୍ଭ ।।୫୧
ତ୍ରିପୁରାଧିପ ସେ ଅରିଷ୍ଟ । ଯେ ଚକ୍ରଦୃକ ସୁବଳିଷ୍ଟ ।।୫୨
ଆନ ଯେ ପୌଲୋମ କାଳେୟ । ନିବାତକବଚସଂଚୟ ।।୫୩
ଏ ଆଦି ବହୁତ ଅସୁର । ଭାଗ ନ ଲଭିଣ ସୁଧାର ।।୫୪
କେବଳ କ୍ଲେଶଭାଗୀ ହୋଇ । ସେ ସର୍ବେ ରଣମୁଖେ ଯାଇଁ ।।୫୫
ଛାଡ଼ନ୍ତି ଉଚେ ସିଂହରଡ଼ି । ଯେସନେ ମେଘଘଡ଼ଘଡ଼ି ।।୫୬
ମହାନିଃସ୍ୱନ ଶଙ୍ଖମାନ । ଉଚ୍ଚରେ କଲେକ ବାଦନ ।।୫୭
ଯେଉଁ ଅସୁରେ ବହୁବାର । ଜିଣିଲେ ଅମରନିକର ।।୫୮
୨୫ ବଇରିମାନେ ବଳବନ୍ତ । ଏମନ୍ତ ଦେଖି ପୁରୁହୂତ ।।୫୯
ଅତ୍ୟନ୍ତ ହୋଇଲେ କୁପିତ । ଯେ ଦିଗଦନ୍ତୀ ଐରାବତ ।।୬୦
ତାହାକୁ ଆରୋହି ପ୍ରବେଶ । ହୋଇଲେ ସୁରଲୋକ-ଈଶ ।।୬୧
ସ୍ରବଇ ପ୍ରସ୍ରବଣ ଯହିଁ । ଏମନ୍ତ ଉଦୟାଦ୍ରି ଯେହି ।।୬୨
ତାକୁ ଆରୋହି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯେହ୍ନେ । ଏ ଇନ୍ଦ୍ର ଦିଶୁଛନ୍ତି ତେହ୍ନେ ।।୬୩
୨୬ ନାନାପ୍ରକାର ଯାହାଙ୍କର । ବାହନ ଧ୍ୱଜ ଶସ୍ତ୍ର ଆର ।।୬୪
ସେ ଅଗ୍ନି ବରୁଣ ପବନ । ଏ ଆଦି ଲୋକପାଳମାନ ।।୬୫
ସେ ଇନ୍ଦ୍ର ସକଳ ଦିଗରେ । ମିଳିଲେ ଗଣସହିତରେ ।।୬୬
୨୭ ଏକକୁ ଆରକ ଆଗରେ । ମିଳିଣ ନାମେ[୧] ପରସ୍ପରେ ।।୬୭
ଆକ୍ଷେପ କରନ୍ତେ ଡାକନ୍ତେ । ଆଗରେ ପ୍ରବେଶ ହୁଅନ୍ତେ ।।୬୮

---
୧ । ପାଶେ ।

ଜଣକ ସଙ୍ଗେ ଜଣେ ମିଳି	ଆରମ୍ଭ କଲେ ଯୁଦ୍ଧ କଳି	॥ ୬୯
୨୮ ଯୁଝିଲା ଇନ୍ଦ୍ରସଙ୍ଗେ ବଳି	ତାରକାସୁରସଙ୍ଗେ ମିଳି	॥ ୭୦
ଶିଖିବାହନ[୧] ଯୁଦ୍ଧ କଲେ	ବରୁଣ ହେତିଦୈତ୍ୟତୁଲେ	॥ ୭୧
ହେ ନୃପ ! ପ୍ରହେତିସଙ୍ଗତେ	ମିତ୍ର ଯୁଝିଲେ କ୍ରୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେ	॥ ୭୨
୨୯ କାଳନାଭର ସଙ୍ଗେ ଯମ	ଆରମ୍ଭ କଲେକ ସଂଗ୍ରାମ	॥ ୭୩
ସେ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ମୟସଙ୍ଗେ	ଶମ୍ବର ତ୍ୱଷ୍ଟାତୁଲେ ରଙ୍ଗେ	॥ ୭୪
ସବିତାସଙ୍ଗେ ବିରୋଚନ	କଲା ସେ ସମର ବିଧାନ	॥ ୭୫
୩୦ ନମୁଚି ଅପରାଜିତର	ସଂଗେ ଆରମ୍ଭିଲା ସମର	॥ ୭୬
ବୃଷପର୍ବାର ସଙ୍ଗତରେ	ଯୁଝିଲେ ଅଶ୍ୱିନିକୁମାରେ	॥ ୭୭
ଯହିଁରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବାଣାସୁର	ବଳିର ସେ ଶତ କୁମର	॥ ୭୮
ତାହାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏକା ହୋଇ	ଯୁଝିଲେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଯାଇଁ	॥ ୭୯
୩୧ ରାହୁ ସଙ୍ଗତେ ନିଶାକର	ପୁଲୋମାସଙ୍ଗତେ ସମୀର	॥ ୮୦
ନିଶୁମ୍ଭ-ଶୁମ୍ଭଙ୍କର ତୁଲେ	ସେ ଭଦ୍ରକାଳୀ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ	॥ ୮୧
ଯେ ଦେବୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଗରେ	ଗମନ ଆଦି ଯୁଦ୍ଧ କରେ	॥ ୮୨
୩୨ ଯେ ବୃଷାକପି ଜମ୍ଭସଙ୍ଗେ	ସମର ଆରମ୍ଭିଲେ ରଙ୍ଗେ	॥ ୮୩
ମହିଷସଙ୍ଗତେ ସମର	କଲା ସେ ବିଭାବସୁ ସୁର	॥ ୮୪
ଇଲ୍ୱଲ-ବାତାପିତୁଲରେ	ହେ ନୃପ ! ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ କୁମରେ	॥ ୮୫
୩୩ କାମଦେବର ତୁଲେ ପୁଣ	ଦୁର୍ମର୍ଷ ଆରମ୍ଭିଲା ରଣ	॥ ୮୬
ଉତ୍କଳ ମାତୃଗଣତୁଲେ	ଘୋର ସମର ଆରମ୍ଭିଲେ	॥ ୮୭
ଶୁକ୍ରଙ୍କ ସଙ୍ଗତେ ଝଟିତି	ସମର କଲେ ବୃହସ୍ପତି	॥ ୮୮
ନରକ ନାମେ ଯେ ଅସୁର	ତାର ସଙ୍ଗତେ ଶନୈଶ୍ଚର	॥ ୮୯
୩୪ ନିବାତ[୨] କବଚଙ୍କ ତୁଲେ	ମରୁତମାନେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ	॥ ୯୦
କାଳେୟଙ୍କର ସଙ୍ଗେ ପୁଣ	ବସୁଏ ଆରମ୍ଭିଲେ ରଣ	॥ ୯୧
ପୌଲୋମଙ୍କର ସଙ୍ଗେ ତେବେ	ସମର କଲେ ବିଶ୍ୱେ ଦେବେ	॥ ୯୨
କ୍ରୋଧବଶଙ୍କ ତୁଲେ ପୁଣ	ସମର କଲେ ରୁଦ୍ରଗଣ	॥ ୯୩
୩୫ ଏରୂପେ ସେ ସୁରେ ଅସୁରେ	ସଙ୍ଗତ ହୋଇଣ ସମରେ	॥ ୯୪
ଏକକୁ ଆରକ ମିଶିଣ	କରନ୍ତେ ଯୁଗ୍ମ ହୋଇ ରଣ	॥ ୯୫
ତୀକ୍ଷ୍ଣ ତୋମର[୩] ଅସି ଶରେ	ମାଇଲେ ନିଜ ପ୍ରତାପରେ	॥ ୯୬
ଜିଣିମି ବୋଲି ନିଜ ଚିତ୍ତ	କରିଅଛନ୍ତି ସେ ସମସ୍ତ	॥ ୯୭

୧=କାର୍ତ୍ତିକେୟ ।

୨ । ନିର୍ବାତ ।

୩=ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ ।

୩୬ ଭୁଶୁଣ୍ଡି[୧] ଚକ୍ର ଗଦା ପାଶ । ଋଷ୍ଟି[୨] ପରିଘ[୩] ଭଲ୍ଲାଙ୍କୁଶ ॥ ୯୮
ଶକତି ପରଶୁ ମୁଦ୍‌ଗର । ପଟ୍ଟିଶ[୪] ଭିନ୍ଦିପାଳ[୫] ଆର ॥ ୯୯
ଏ ଶସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଶିର । ଛେଦିଲେ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କର ॥ ୧୦୦
୩୭ ଦ୍ୱିରଦ ପଦାତି ତୁରଙ୍ଗ । ଆରୋହ[୬] ବାହନ ଶତାଙ୍ଗ ॥ ୧୦୧
ଏମାନେ ବିବିଧ ପ୍ରକାରେ । ଖଣ୍ଡିତ ହୋଇଲେ ରଣରେ ॥ ୧୦୨
ଛିଡ଼ିଲା ବାହୁ ଶିରୋଧର[୭] । ଊରୁ ଚରଣ ଯାହାଙ୍କର ॥ ୧୦୩
କାର୍ମୁକ[୮] କବଚଭୂଷଣ । ଛିଡ଼ିଲେ ଯାହାଙ୍କର ପୁଣ ॥ ୧୦୪
ଏରୂପେ ନାନା ବୀରମାନେ । ପଡ଼ିଲେ ଧରଣୀଶୟନେ ॥ ୧୦୫
୩୮ ସେମାନଙ୍କର ପାଦଘାତ । ରଥାଙ୍ଗେ ହେଲା ଯେ ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ ॥ ୧୦୬
ସେ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିରୁ ପ୍ରବଳ । ଉଠିଲା ଯେ ଧୂଳିପଟଳ ॥ ୧୦୭
ଆଚ୍ଛାଦନ୍ତେ ସେ ଆକାଶକୁ । ଦିଗମାନଙ୍କୁ ତପନକୁ ॥ ୧୦୮
ସେ ଧୂଳି କ୍ଷଣମାତ୍ରକରେ । ନିବର୍ତ୍ତ ହୋଇଲା ତହିଁରେ ॥ ୧୦୯
ରକତ ସ୍ରବନ୍ତେ ଧରଣୀ । ଆର୍ଦ୍ର ହୋଇଲା ଯେଣୁ ପୁଣି[୯] ॥ ୧୧୦
୩୯ ଯହିଁରୁ କିରୀଟକୁଣ୍ଡଳ । ଛିଡ଼ିଣ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ତଳ ॥ ୧୧୧
କ୍ରୋଧରେ ହୋଇଣ ସଂଯୁତ । ନୟନମାନେ ଯହିଁ ସ୍ଥିତ ॥ ୧୧୨
ଓଷ୍ଠମାନଙ୍କୁ ରୋଷଭରେ । ଦଂଶିଣ ଅଛନ୍ତି ଯହିଁରେ ॥ ୧୧୩
ଏମନ୍ତ ଯେଉଁ ଶିରମାନେ । ଯେ ପୁଣ ମହାଭୁଜ ଆନେ ॥ ୧୧୪
ଆୟୁଧ ଭୂଷଣେ ସହିତ । ଯେ ଊରୁମାନେ ବିରାଜିତ ॥ ୧୧୫
କରଭ[୧୦]ସଦୃଶ ଦିଶନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କରେ ରଣକ୍ଷିତି ॥ ୧୧୬
ବିଶେଷେ ଆବୃତ ହୋଇଲା । ସେ ଘେନି ଶୋଭାକୁ ଲଭିଲା ॥ ୧୧୭
୪୦ ପଡ଼ିଛି ଯେଉଁ ଶିରମାନ । ତହିଁରେ ଯେ ନିଜ ନୟନ ॥ ୧୧୮
ତେଣେ ଯେ ଗ୍ରହୁଁଣ ଅଛନ୍ତି । ଭୁଜରେ ଆୟୁଧ ଟେକନ୍ତି ॥ ୧୧୯
ସମରେ ଧାବନ୍ତି ସତ୍ୱରେ । ଯୋଦ୍ଧାଙ୍କୁ ଯୁଝିବା ବାଞ୍ଛାରେ ॥ ୧୨୦
ଏମନ୍ତ କବନ୍ଧ ସେ ରଣେ । ତେଉଁ ପଡ଼ିଲେ ଜଣେ ଜଣେ ॥ ୧୨୧
୪୧ ଇନ୍ଦ୍ରଦେବଙ୍କୁ ଦଶ ଶରେ । ଐରାବତକୁ ତିନିରେ ॥ ୧୨୨
ଚ୍ଛରି[୧୧] ଘୋଡ଼ାଙ୍କୁ ଚ୍ଛରି ବାଣେ । ଯନ୍ତାକୁ[୧୨] ଏକବାଣେ ରଣେ ॥ ୧୨୩
ବିନ୍ଧିଲା ଏକା ବେଳକରେ । ବଳି ଅସୁର ସେ ସତ୍ୱରେ ॥ ୧୨୪

୧ । ଆଗ୍ନେୟ ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ ।
୨=ଦ୍ୱିଧାର ଖଡ୍‌ଗ (ଋଷ୍ଟିଃ ଖଡ୍‌ଗସ୍ତରବାରୀତି ତ୍ରିକାଣ୍ଡଶେଷଃ ।)
(ଚନ୍ଦ୍ରହାସାସି-ଋଷ୍ଟୟଃ—ଅମରଃ ।)
୩ । ପରିଘ=ଶୂଳ; (ପରିଘଃ ପରିଘାତେଽସ୍ତ୍ରେ—ଅମରଃ) ୪=ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ ।
୫=କ୍ଷେପଣାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ ୬=ଗଜଯନ୍ତା ଅର୍ଥାତ୍ ମାହୁନ୍ତ ୭=ଗ୍ରୀବା ।
୮=ଧନୁ ୯ । ସେହିକ୍ଷଣି ।
୧୦ । ମଣିବନ୍ଧାଦାକନିଷ୍ଠଂ କରସ୍ୟ କରଭୋ ବହିଃ ।
୧୧ । ଚ୍ଛରିଘୋଡ଼ା ଐରାବତର ପାଦରକ୍ଷକ ଥିଲେ ୧୨=ମାହୁନ୍ତକୁ ।

୪୨ ସେ ବାଣମାନେ ଆସିକରି । ପଡୁ ଯେ ଥିଲେ ଅନୁସରି ॥ ୧୨୫
ପାଇ ନ ଥିଲେ ଏ କାଳରେ । ହସିଲା ପ୍ରାୟ ହୋଇ ଖରେ ॥ ୧୨୬
ତେତିକି ବାଣେ ପୁରନ୍ଦର । ଛେଦନ କଲେ ତେତେ ଶର ॥ ୧୨୭
ଯେଣୁ ବିକ୍ରମ ସେ ଇନ୍ଦ୍ରର । ସର୍ବଦା ଅଟେ ଶୀଘ୍ରତର ॥ ୧୨୮
୪୩ ଇନ୍ଦ୍ରର ସେ ଉତ୍ତମ କର୍ମ । ଦେଖିଣ ଦୈତ୍ୟ ବଳି ନାମ ॥ ୧୨୯
ସେ କଥା ସହି ନ ପାରିଲା । ଶକ୍ତିଏ ହସ୍ତରେ ଧଇଲା ॥ ୧୩୦
ମହୋଲ୍‌କାପ୍ରାୟ ଯାର ଦ୍ୟୁତି । ଜଳି ଉଠୁଛି ଯେ ଶକତି ॥ ୧୩୧
ହସ୍ତରେ ଥାନ୍ତେ ସେ ବଳିର । କାଟିଲା ତାହା ପୁରନ୍ଦର ॥ ୧୩୨
୪୪ ତଦନ୍ତେ ଶୂଳ ପ୍ରାସ ଋଷ୍ଟି । ତୋମର ଆଦି ଶସ୍ତ୍ର ମୁଷ୍ଟି ॥ ୧୩୩
ଯେତେ ଯେତେକ ଦୈତ୍ୟ ଧରେ । ଇନ୍ଦ୍ର ତା କାଟିଲେ କୋପରେ ॥ ୧୩୪
୪୫ ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ଅନ୍ତର୍ଧାନେ । ଯାଇ ଅସୁର ସୁରସୈନ୍ୟେ ॥ ୧୩୫
ହେ ପ୍ରଭୁ ଯେ ଅସୁରଙ୍କର । ସେ ମାୟା କଲା ସେ ପ୍ରଗ୍ରର ॥ ୧୩୬
ପ୍ରକାଶ ହେଲା ତଦନ୍ତରେ । ଏକ ପର୍ବତ ସେ ସ୍ଥାନରେ ॥ ୧୩୭
୪୬ ବନ-ଅନଳରେ ଦହନ । ହେଉଛନ୍ତି ଯେ ବୃକ୍ଷମାନ ॥ ୧୩୮
ସେ ବୃକ୍ଷମାନେ ହେଲେ ଚ୍ୟୁତ । ସେ ପର୍ବତରୁ ଅବିରତ ॥ ୧୩୯
କଣ୍ଟକଶିଖରେ ସଂଯୁତ । ଶିଳାଏ ହୋଇଲେ ନିର୍ଗତ ॥ ୧୪୦
ଯେ ଶିଳାମାନେ ଶତ୍ରୁସୈନ୍ୟ । କରନ୍ତି କ୍ଷଣମାତ୍ରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ॥ ୧୪୧
୪୭ ମହା ଉରଗ ଦନ୍ଦଶୂକ[୧] । ଯେ ସିଂହ ବରାହ ବୃଷ୍ଟିକ ॥ ୧୪୨
ଯେ ବ୍ୟାଘ୍ର ମହାଗଜମାନେ । ଧାଇଁଣ ପଡ଼ିଲେ ସେ ସ୍ଥାନେ[୨] ॥ ୧୪୩
୪୮ ବିବସ୍ତ୍ର ଶୂଳହସ୍ତ ହୋଇ । ରାକ୍ଷସୀ ଶତଶତ ଧାଇଁ ॥ ୧୪୪
ଛେଦସି ଛେଦସି ବୋଲିଣ । ହେ ନୃପ ! ପୁଣ ଦୈତ୍ୟଗଣ ॥ ୧୪୫
୪୯ ତଦନନ୍ତରେ ମହାଘନେ । ପ୍ରକାଶ ହୋଇଲେ ଗଗନେ ॥ ୧୪୬
ଗମ୍ଭୀର ନିଷ୍ଠୁର ତାଙ୍କର । ନିଃସ୍ୱନ, ଗର୍ଜନ୍ତି ସେ ଘୋର ॥ ୧୪୭
ବାତେ ଆହତ ସେ ହୋଇଲେ । ଅଙ୍ଗାରମାନ ବରଷିଲେ ॥ ୧୪୮
୫୦ ବହ୍ନିକି ସର୍ଜିଲା ଦଇତ । ସେ ଉଗ୍ର ପବନ ସହିତ ॥ ୧୪୯
ପ୍ରଳୟ କାଳରେ ଯେସନ । ଦଗଧ କଲା ସୁରସୈନ୍ୟ ॥ ୧୫୦
୫୧ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବାତେ ଆନ୍ଦୋଳିତ । ଅଟେ[୩] ଯେ ତରଙ୍ଗ ଆବର୍ତ୍ତ ॥ ୧୫୧
ତେଣେ ଯେ ଦିଶେ ଭୟଙ୍କର । କୂଳକୁ ଲଙ୍ଘିଛି ଆବର ॥ ୧୫୨
ଏମନ୍ତ ସିନ୍ଧୁ ତଦନ୍ତରେ । ଦିଶିଲା ସକଳ ଦିଗରେ ॥ ୧୫୩
୫୨ ଅଲକ୍ଷ୍ୟ ଗତି ଯାହାଙ୍କର । ତାହାଙ୍କ ମାୟା ବଳିୟାର ॥ ୧୫୪
ଏମନ୍ତରୂପେ ସେ ଅସୁରେ । ମାୟାକୁ ସର୍ଜନ୍ତେ[୪] ସେଠାରେ ॥ ୧୫୫
ଦେବତାଙ୍କର ସୈନ୍ୟମାନେ । ବିଷାଦ ଲଭିଲେକ ମନେ ॥ ୧୫୬
୫୩ ଯେବେ ତହିଁକି ପ୍ରତିବିଧି । ଜାଣି ନ ପାରିଲେ ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ॥ ୧୫୭

୧ । ଯେ ବାରମ୍ବାର ଦଂଶନ କରେ ୨ । ସୈନ୍ୟେ ୩ । କରେ ୪ । ସର୍ଜିଲେ ।

	ହେ ନୃପ ! ହୋଇ ସ୍ଥିରମନ	। କରନ୍ତେ ସେ ଅମରେ ଧ୍ୟାନ	।। ୧୫୮
	ଭୂତଭାବନ ଭଗବାନ	। ପ୍ରକାଶ ହୋଇଲେ ସେ ସ୍ଥାନ	।। ୧୫୯
୫୪	ଚରଣପଲ୍ଲବକୁ ଧୀରେ	। ଦେଲେ ଯେ ଗରୁଡ଼ସ୍କନ୍ଧରେ	।। ୧୬୦
	ପିଶଙ୍ଗବର୍ଣ୍ଣ ଯା' ବସନ	। ଯେ ନବପଙ୍କଜନୟନ	।। ୧୬୧
	ଅଷ୍ଟ-ଆୟୁଧମନୋହର	। ଦିଶଇ ଅଷ୍ଟ ବାହୁ ଯାର	।। ୧୬୨
	ଲକ୍ଷ୍ମୀ କୌସ୍ତୁଭ ବକ୍ଷସ୍ଥଳେ	। ଅନର୍ଘ୍ୟ କିରୀଟ କୁଣ୍ଡଳେ	।। ୧୬୩
	ଯା' ଶିରେ କର୍ଣ୍ଣରେ ଉଲ୍ଲାସ	। ତଦନ୍ତେ ହେଲେ ସେ ପ୍ରକାଶ	।। ୧୬୪
୫୫	ଯେ କୂଟ କର୍ମସ୍ତୁ ଉପନ୍ନ	। ଅସୁରଙ୍କର ମାୟାମାନ	।। ୧୬୫
	ସେ କୃଷ୍ଣ ହୁଅନ୍ତେ ପ୍ରବେଶ	। ମହିମାରେ ସେ ହେଲେ ନାଶ	।। ୧୬୬
	ପ୍ରବୋଧ ହୁଅନ୍ତେ ଆଗତ	। ଯେସନେ ସ୍ୱପ୍ନ ହୋଏ ହତ	।। ୧୬୭
	ଯେଣୁ ଶ୍ରୀହରିର ସ୍ମରଣ	। ସର୍ବବିପତ୍ତିବିମୋକ୍ଷଣ	।। ୧୬୮
୫୬	ଯେ ଚଢ଼ିଛନ୍ତି ଗରୁଡ଼କୁ	। ସମରେ ଦେଖି ସେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ	।। ୧୬୯
	ସିଂହ ବାହନ ଅଟେ ଯାର	। ସେ କାଳନେମି ମହାସୁର	।। ୧୭୦
	ଶୂଳକୁ ପ୍ରହାରିଲା ଖରେ	। ପଡ଼ନ୍ତେ ସେ ଗରୁଡ଼ଶିରେ	।। ୧୭୧
	ହେ ନୃପ ! ଏଥୁ ଅନନ୍ତର	। ଯେ ପ୍ରଭୁ ତ୍ରିଲୋକ[୧]-ଈଶ୍ୱର	।। ୧୭୨
	ଲୀଳାମାତ୍ରକେ ତାହା ଧରି	। ସେହି ଶୂଳକୁ ଫିଙ୍ଗି କରି	।। ୧୭୩
	ଅରିକି ବାହନ ସହିତେ	। ବିନାଶ କଲେକ ତୁରିତେ	।। ୧୭୪
୫୭	ମାଳୀ ସୁମାଳୀ ନାମ ହୋଇ	। ଯେ ଅତିବଳୀ ଦୈତ୍ୟ ଦୁଇ	।। ୧୭୫
	ଚକ୍ରେ କାଟିଲେ ତାଙ୍କ ଶିର	। ପଡ଼ିଲେ ଯୁଦ୍ଧେ ସେ ଅସୁର	।। ୧୭୬
	ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ମାଲ୍ୟବନ୍ତ	। ନାମରେ ଯେ ଆନ ଦଇତ	।। ୧୭୭
	ସଂମେଳ[୨] ହୋଇ ସେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ	। ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଗଦାରେ ଗରୁଡ଼କୁ	।। ୧୭୮
	ମାରିବା ନିମିତ୍ତେ ଉଦ୍ୟତ	। ହୁଅନ୍ତେ[୩] ତହାଙ୍କେ ଅଚ୍ୟୁତ	।। ୧୭୯
	ସେ ନାଦ କରନ୍ତେ ତାହାର	। ଛେଦିଲେ ଚକ୍ର ଘେନି ଶିର	।। ୧୮୦
	ସେ କୃଷ୍ଣଚରଣପଙ୍କଜେ	। ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଜେ	।। ୧୮୧
	ସୁଜନେ ନ ଧର ମୋ ଦୋଷ	। ଶୁଣି ଏ ଗୀତ ହୁଅ ତୋଷ	।। ୧୮୨

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ଦେବାସୁରସଂଗ୍ରାମୋ
ନାମ ଦଶମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।।

---

୧ । ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ   ୨ । ସମେଳ   ୩ । କରନ୍ତେ ।

ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଏକାଦଶେ ତୁ ଦେବେଷୁ ଦୈତ୍ୟଘାତିଷୁ ନାରଦଃ ।
ଦେବାନବାରୟଚ୍ଛକ୍ରୋ ମୃତାନ୍ ଦୈତ୍ୟାନଜୀବୟତ୍ ।। ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଇନ୍ଦ୍ର ପବନ ଆଦି ସୁରେ । ବିଷ୍ଣୁର ପରମ ଦୟାରେ ।। ୧
ତଦନ୍ତେ ଚେତନ ଲଭିଣ । ସେ ସେହି ଅସୁରଙ୍କୁ ପୁଣ ।। ୨
ଅତିଶୟରେ ପ୍ରହାରିଲେ । ଯେବଣ ଅସୁରଙ୍କ ତୁଲେ ।। ୩
ପ୍ରଥମେ ସଂହତ[୧] ହୋଇଣ । ରଣରେ ଥିଲେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିଣ ।। ୪
୨ ସେ ଭଗବାନ ପୁରୁହୂତ । ହୋଇ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ରୋଧଚିତ୍ତ ।। ୫
ଯେବେ ବଳିକି ମାରିବାକୁ । ଟେକିଣ ଧଇଲେ ବଜ୍ରକୁ ।। ୬
ସେକାଳେ ପ୍ରଜାଏ ଯେ ଥିଲେ । ସେମାନେ ହାହାକାର କଲେ ।। ୭
୩ ଯେ ମହାଅଭିମାନବନ୍ତ । ଯେ ସୁସଂପନ୍ନ ଅଗ୍ରେ ସ୍ଥିତ ।। ୮
ଯେ ରଣେ କରୁଛି ଭ୍ରମଣ । ତାହାକୁ ଭର୍ତ୍ସନା କରିଣ ।। ୯
କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଣ ବଜ୍ରପାଣି । କହିଲେ ଏ ରୂପରେ ବାଣୀ ।। ୧୦
୪ ଯେ ଆମ୍ଭେ ମାୟାର ଈଶ୍ୱର । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ତୁ ମୂଢ଼ ଅସୁର ।। ୧୧
ମାୟାରେ ବାଞ୍ଛୁ ଜିଣିମାକୁ । ନଟ ଯେସନେ ବାଳକଙ୍କୁ ।। ୧୨
ଚକ୍ଷୁବନ୍ଧନ କରି ଜିଣି । ହରଇ ତାଙ୍କ ଧନ ପୁଣି ।। ୧୩
୫ ଯେ ମାୟାମାନଙ୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗ । ବାଞ୍ଛନ୍ତି ଯେବା ଅପବର୍ଗ ।। ୧୪
ହେ ଅଜ୍ଞ ସେହୁ ଖଣ୍ଡମାନେ । ପୂର୍ବେ ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁସ୍ଥାନେ ।। ୧୫
ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ନିଜବଳେ । ପକାଇବଇଁ ଅଦିତଳେ ।। ୧୬
୬ ହେ ମନ୍ଦଆତ୍ମା ସେ ଯେ ମୁହିଁ । ଦୁଷ୍ଟ ମାୟାବୀ ଅଟୁ ତୁହି ।। ୧୭
ଯେ ଶତପର୍ବ ବଜ୍ର ମୋର । ତେଣେ ହରିବି ତୋର ଶିର ।। ୧୮
ଆପଣା ଜ୍ଞାତିଙ୍କ ସହିତେ । ଚେଷ୍ଟା କର ତୁ ଏକଚିତ୍ତେ ।। ୧୯

ଶ୍ରୀବଳିରୁବାଚ

୭ କାଳ ପ୍ରେରିତ ଯାଙ୍କ କର୍ମେ । ବର୍ତ୍ତିଣ ଥାନ୍ତି ଯେ ସଂଗ୍ରାମେ ।। ୨୦
ସେ ସର୍ବ ଲୋକଙ୍କର ଜୟ । କୀର୍ତ୍ତି ମରଣ ପରାଜୟ ।। ୨୧
ଅନୁକ୍ରମରେ ଏ ସମସ୍ତ । ନିଶ୍ଚେ ହୁଅନ୍ତି ଉପସ୍ଥିତ ।। ୨୨
୮ କାଳଯନ୍ତ୍ରିତ ଏ ଜଗତ । ପଣ୍ଡିତେ ଦେଖନ୍ତି ଏମନ୍ତ ।। ୨୩
ଏଣୁ ସେ ହରଷ ନୁହନ୍ତି । କେବେହେଁ ଶୋକ ନ କରନ୍ତି ।। ୨୪

୧=ଏକାଠି ।

ତୁମ୍ଭେ ଏମନ୍ତ ବିବେକରେ । ଅବୁଧ[1] ଅଟ ଏ ସଂସାରେ ॥ ୨୫
୯ କୀର୍ତ୍ତି ଜୟାଦିରେ ସାଧନ । କରି ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭେ ମାନ ॥ ୨୬
ସାଧୁ ଅଟନ୍ତି ଯେଉଁ ଜନ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କରନ୍ତି ଶୋଚନ ॥ ୨୭
ମର୍ମତାଡ଼ନ ତୁମ୍ଭ ବାଣୀ । ନ ଘେନୁଁ ଆମ୍ଭେ ତାହା ପୁଣି ॥ ୨୮

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୦ ପ୍ରଥମେ ଆକ୍ଷେପରେ ହତ । ହୋଇଥିଲେ ଯେ ପୁରୁହୂତ ॥ ୨୯
ବୀରମାନଦ[2] ବଳି ତାଙ୍କୁ । ଏରୂପେ କରି ଆକ୍ଷେପକୁ ॥ ୩୦
ଆକର୍ଣ୍ଣପୂର୍ଣ୍ଣ[3] ଶରଙ୍କରେ । ଆହତ କଲା ପୁଣ ଖରେ ॥ ୩୧
୧୧ ଆପଣା ବୈର ଯେ ଅଟଇ । ତଥ୍ୟବଚନକୁ କହଇ ॥ ୩୨
ନିରାକରଣ ଏ ପ୍ରକାରେ । କରନ୍ତେ ସେ ରଣଭୂମିରେ ॥ ୩୩
ଅଙ୍କୁଶେ ହୋଇଲେ ଆହତ । ଗଜ ନ ସହଇ ଯେମନ୍ତ ॥ ୩୪
ସେ ଅଧିକ୍ଷେପକୁ ତାହାର । ସହିଲେ ନାହିଁ ପୁରନ୍ଦର ॥ ୩୫
୧୨ ଅମୋଘ ବଇରିମର୍ଦ୍ଦନ । ବଜ୍ର ତାହାକୁ ସଂକ୍ରନ୍ଦନ[4] ॥ ୩୬
ପ୍ରହାର କଲାକ କ୍ରୋଧରେ । ଯାନସହିତେ ସେ ଭୂମିରେ ॥ ୩୭
ପଡ଼ିଲା ଯେସନେ ଅଚଳ । ପକ୍ଷ ଛିଡ଼ନ୍ତେ ପଡ଼େ ତଳ ॥ ୩୮
୧୩ ଦେଖି ମିତ୍ରର ପଡ଼ିବାର । ବଳିମିତ୍ର ଯେ ଜମ୍ଭାସୁର ॥ ୩୯
ମଲା ମିତ୍ରର ପ୍ରୀତିପଣ । କରନ୍ତେ ମିଳିଲା ସେ ରଣ ॥ ୪୦
୧୪ ସେ ଚଢ଼ି ସିଂହର ଉପରେ । ଗଦାକୁ ଘେନିଣ ବେଗରେ ॥ ୪୧
୧୫ ବାହୁସନ୍ଧିରେ ବାସବକୁ । ମାଇଲା ପଛେ କୁଞ୍ଜରକୁ ॥ ୪୨
ଗଦାପ୍ରହାରେ ବ୍ୟଥା ପାଇ । ଅତିବିହ୍ୱଳ ଗଜ ହୋଇ ॥ ୪୩
ଜାନୁରେ ଛୁଇଁ ବସୁଧାକୁ । ପାଇଲା ପରମ ମୋହକୁ ॥ ୪୪
୧୬ ତଦନ୍ତେ ମାତଳି ରଥକୁ । ଆଣିଲା ଇନ୍ଦ୍ରନିକଟକୁ ॥ ୪୫
ଯେଉଁ ରଥରେ ଦଶଶତ । ତୁରଙ୍ଗ ହୋଇଛି ଯୋଚିତ ॥ ୪୬
ମହେନ୍ଦ୍ର ତେଜିଣ ଗଜକୁ । ଆରୋହିଲାକ ସେ ରଥକୁ ॥ ୪୭
୧୭ ସାରଥି-ସେକର୍ମକୁ ପୁଣ । ଅସୁରବର ପ୍ରଶଂସିଣ ॥ ୪୮
ହସନ୍ତେ ତାହାକୁ କର୍ମରେ । ମାଇଲା ଜ୍ୱଳନ୍ତା ଶୂଳରେ ॥ ୪୯
୧୮ ଯେ ଆପଣାର ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ । ତା' ଅବଲମ୍ବ କରି ପୁଣ ॥ ୫୦
ଦୁଃସହ ଶୂଳବ୍ୟଥା ଯେହି । ମାତଳି ପାରିଲା ତା' ସହି ॥ ୫୧
କ୍ରୋଧେ ବଜ୍ରରେ ପୁରନ୍ଦର । ଛେଦିଲେ ଜମ୍ଭାସୁରଶିର ॥ ୫୨
୧୯ ନାରଦଋଷିଠାରୁ ଶୁଣି । ଜମ୍ଭର ମରିବାର ପୁଣି ॥ ୫୩
ନମୁଚି ପାକ ବଳାସୁର । ବେଗେ ଧାଇଁଲେ ଜ୍ଞାତି ତାର ॥ ୫୪
୨୦ ନିଷ୍ଠୁର ବଚନେ ଇନ୍ଦ୍ରକୁ । ମର୍ମରେ କରନ୍ତେ ବାଧାକୁ ॥ ୫୫
ଶରବୃଷ୍ଟିରେ ଆଚ୍ଛାଦନ । କଲେ ସେ ସମରେ ବହନ ॥ ୫୬

୧ । ଅବୁଦ୍ଧ ୨ । ବୀରମର୍ଦ୍ଦନ ୩ । ଆକର୍ଣ୍ଣପୂର ୪—ଇନ୍ଦ୍ର ।

ଯେହ୍ନେ ଧାରାରେ ମେଘଘନ[1] । ଗିରିକି କରନ୍ତି ଆଚ୍ଛନ୍ନ ॥ ୫୭
୨୧ ଇନ୍ଦ୍ରର ରଥେ ଦଶଶତ । ଯେ ଅଶ୍ୱମାନେ ନିଯୋଜିତ ॥ ୫୮
ତାହାଙ୍କୁ ଏକା ବେଳକରେ । ବିନ୍ଧିଲା ତେତିକି ଶରରେ ॥ ୫୯
ପ୍ରହାର କଲା ବଳାସୁର । ସେ ଲଘୁହସ୍ତବନ୍ତ ବୀର ॥ ୬୦
୨୨ ପାକ ଅସୁର ବେନି ଶତ । ଶରେ ମାତଳିକି ତୁରିତ ॥ ୬୧
ରଥକୁ ପ୍ରତି ଅବୟବେ । ବିନ୍ଧିଲା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଠାବେ ॥ ୬୨
ଏକାଥରକେ ଶରଙ୍କର । ସନ୍ଧାନ ମୋକ୍ଷଣ ଆବର ॥ ୬୩
ଏ ବେନି କଥା ଅଦଭୁତ । ରୂପରେ ହୋଇଲା ବିଦିତ ॥ ୬୪
୨୩ ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପୁଙ୍ଖ[2] ଶରେ । ନମୁଚି ବିନ୍ଧିଲା ସମରେ ॥ ୬୫
ପ୍ରହାର କରି କଲା ନାଦ । ଯେସନେ ସଜଳ ଜଳଦ ॥ ୬୬
୨୪ ସମସ୍ତ ଦିଗମାନଙ୍କରେ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବିଶିଖ ସମୂହରେ ॥ ୬୭
ରଥ ସାରଥି ସହିତରେ । ପୁରନ୍ଦରକୁ ସେ ଅସୁରେ ॥ ୬୮
କଲେ ସେ ଶରରେ[3] ଆଚ୍ଛନ୍ନ । ବର୍ଷା-ରବିକି ଯେହ୍ନେ ଘନ ॥ ୬୯
୨୫ ଅନୁଗତୁଲେ ସୁରଗଣେ । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ନ ଦେଖନ୍ତେ ରଣେ ॥ ୭୦
ଅତି ବିହ୍ୱଳ ସେ ହୋଇଲେ । ଅନାଥ ହୋଇଣ କାନ୍ଦିଲେ ॥ ୭୧
ନିର୍ଜିତ ହୋଇ ଶତ୍ରୁବଳେ । ନାବ ଭାଜନ୍ତେ ସିନ୍ଧୁଜଳେ ॥ ୭୨
ଯେସନେ ବଣିଜାରମାନେ । ବ୍ୟାକୁଳ ହୁଅନ୍ତି ସେ ମନେ ॥ ୭୩
୨୬ ସାରଥି ରଥ ଅଶ୍ୱ ଧ୍ୱଜ । ସହିତେ ସ୍ୱୟେଂ ସୁରରାଜ ॥ ୭୪
ଶରନିବଦ୍ଧ ପଞ୍ଜରରୁ । ବାହାର[4] ହୋଇଲେ ଜନ୍ତାରୁ ॥ ୭୫
ଆକାଶ ବସୁମତୀ ଦିଶ । କରନ୍ତେ ସ୍ୱତେଜେ ପ୍ରକାଶ ॥ ୭୬
ଯେସନେ ରଜନୀ-ନାଶରେ । ସବିତା ଶୋହେ ସେ ପ୍ରକାରେ ॥ ୭୭
୨୭ ନିଜ ସୈନ୍ୟକୁ ଶତ୍ରୁଗଣେ । ପୀଡ଼ିତ କରୁଛନ୍ତି ରଣେ ॥ ୭୮
ଦେଖି ଏମନ୍ତ ପୁରୁହୂତ । ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ମାରିବା ନିମିତ୍ତ ॥ ୭୯
ମନରେ ବିଚାର ସେ କଲେ । ରୋଷରେ ବଜ୍ରକୁ ଟେକିଲେ ॥ ୮୦
୨୮ ହେ ନୃପ ! ତାଙ୍କ ଜ୍ଞାତି ଯେତେ । ଗୃହାଁନ୍ତେ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ॥ ୮୧
ଭୟ ଜନ୍ମାନ୍ତେ ତାହାଙ୍କର । ଯେ ବଜ୍ର ଅଟେ ଅଷ୍ଟଧାର ॥ ୮୨
ବଳ ପାକର ଶିର ତେଣେ । ଛେଦନ କଲେ ଇନ୍ଦ୍ର ରଣେ ॥ ୮୩
୨୯ ନମୁଚି ତାଙ୍କ ବଧ ଗୃହିଁ । ଶୋକ-ରୋଷରେ ଯୁତ ହୋଇ ॥ ୮୪
ମାରିବା ଇଚ୍ଛାରେ ଇନ୍ଦ୍ରକୁ । କଲା ପରମ ଉଦ୍ୟମକୁ ॥ ୮୫
୩୦ ଯେ ଲୋହମୟ ଘଣ୍ଟାବନ୍ତ । ସୁବର୍ଣ୍ଣେ ହୋଇଛି ଭୂଷିତ ॥ ୮୬
ସେ ଶୂଳ ଘେନିଣ ହସ୍ତରେ । ନମୁଚି ଧାଇଁଲା କ୍ରୋଧରେ ॥ ୮୭
ତାହାର ବୀର୍ଯ୍ୟ ଅତିଶୟ । ଗର୍ଜନ୍ତେ ମୃଗରାଜପ୍ରାୟ ॥ ୮୮
ମଲୁ ତୁ ବୋଲି ଏ ବଚନ । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ କରନ୍ତେ ଭର୍ତ୍ସନ ॥ ୮୯

୧ । ଘନ ଘନ ୨ । ପୁଙ୍ଖ=ମୂଳଭାଗ ୩ । ସମରେ ୪ । ନିର୍ଗତ ।

ବୁଲାଇ କରି ସେ ଶୂଳକୁ	ଫିଙ୍ଗିଲା ଅମର ରାଜାକୁ ॥ ୯୦
୩୧ ଗଗନତଳେ ମହାବେଗେ	ଶୂଳ ପଡ଼ନ୍ତେ ଇନ୍ଦ୍ର ରାଗେ ॥ ୯୧
ସହସ୍ର ଖଣ୍ଡ କରି ଖରେ	ଛେଦିଲା ଶରମାନଙ୍କରେ ॥ ୯୨
ହେ ପରୀକ୍ଷିତ କୁଳିଶରେ	ଦୈତ୍ୟକୁ ରୋଷରେ କନ୍ଧରେ ॥ ୯୩
ପ୍ରହାର କଲା ପୁରନ୍ଦର	ଛେଦିବା ଅର୍ଥେ ତାର ଶିର ॥ ୯୪
୩୨ ଯେଉଁ ବଜ୍ରକୁ ସୁରନାଥ	ବଳରେ କଲେକ ପ୍ରେରିତ ॥ ୯୫
ସେ ବଜ୍ର ଚର୍ମମାତ୍ରକୁ ହିଁ	ତାର ନ ପାରିଲା ଫୁଟାଇ ॥ ୯୬
ଯେ ଅତିବୀର୍ଯ୍ୟ ବୃତ୍ରାସୁର	ତାକୁ ହିଁ କରିଛି ସଂହାର ॥ ୯୭
ସେ ବଜ୍ର ନମୁଚିକନ୍ଧର-	ଚର୍ମେ ଲଭିଲା ତିରସ୍କାର ॥ ୯୮
ଏକଥା ଅତିଶୟ ହୋଇ	ଅଦ୍ଭୁତ ହୋଇଲା ସେଠାଇଁ ॥ ୯୯
୩୩ ସେ ଶତ୍ରୁଠାରୁ ପୁରନ୍ଦର	ଭୟକୁ ଲଭିଲା ମନର ॥ ୧୦୦
ଯା'ଠାରୁ ବଜ୍ର ପ୍ରତିହତ	କି ଏ ଦଇବଯୋଗୁଁ ଜାତ ॥ ୧୦୧
ଶୁଣିଲା ଲୋକଙ୍କର ମନ	ଏ କଥା କରିବ ମୋହନ ॥ ୧୦୨
୩୪ ଯେ ପକ୍ଷମାନଙ୍କର ଭାରେ	ଉଡ଼ି ପଡ଼ନ୍ତେ ଧରଣୀରେ ॥ ୧୦୩
ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ବିନାଶ	ପୂର୍ବରେ ହୋଇଲା ପ୍ରକାଶ ॥ ୧୦୪
ସେ କାଳେ ଯେଉଁ ବଜ୍ରେ ମୁହିଁ	ଗିରିଙ୍କ ପକ୍ଷ ଛେଦିଲଇଁ ॥ ୧୦୫
୩୫ ଯେ ତ୍ୱଷ୍ଟାବୀର୍ଯ୍ୟାଧିକ ତପ	ପ୍ରକାଶ ବୃତ୍ରାସୁରରୂପ ॥ ୧୦୬
ସେ ବୃତ୍ରାସୁରକୁ ମୁଁ ଯେଣେ	ବିନାଶ କରିଅଛି ରଣେ ॥ ୧୦୭
ସମସ୍ତ ଅସ୍ତ୍ରେ ଯାହାଙ୍କର	କ୍ଷତ ନୁହଇ ଚର୍ମସାର ॥ ୧୦୮
ସେ ଆନ ଅତି ବଳବନ୍ତ	ଦୈତ୍ୟଙ୍କୁ ଯେଣେ କଲି ହତ ॥ ୧୦୯
୩୬ ଏ ଅଳ୍ପ ଅସୁର ଉପରେ	ଯେ ମୁକ୍ତ ହୋଇଲା ମୋହରେ[୧] ॥ ୧୧୦
୩୮ ସେ ବଜ୍ର ହୋଇଲା ବିଅର୍ଥ	ଏହାକୁ ଘେନିମା କି ଅର୍ଥ ॥ ୧୧୧
ବ୍ରହ୍ମତେଜ ହିଁ ଅକାରଣ	ଏ ଦଣ୍ଡପ୍ରାୟ ଅଟେ ପୁଣ ॥ ୧୧୨
କରିବି ନାହିଁ ତା' ଆଦାନ	ଏମନ୍ତ ବୋଲି ସଂକ୍ରନ୍ଦନ[୨] ॥ ୧୧୩
ବିଷାଦ ହୋଇଣ ରହିଲା	ଶୂନ୍ୟରେ ବଚନ ଶୁଭିଲା ॥ ୧୧୪
ଯେ ଦ୍ରବ୍ୟ ଆର୍ଦ୍ର ଶୁଷ୍କ ଯେହି	ତେଣେ ଏ ଦୈତ୍ୟ ନ ମରଇ ॥ ୧୧୫
ଏ ଆର୍ଦ୍ର ଶୁଷ୍କେ ନ ମରିବ	ଏମନ୍ତ ବୋଲିଣ ମୁଁ ପୂର୍ବ ॥ ୧୧୬
ଏହାକୁ ଦେଇଅଛି ବର	ଏଣୁ କରି ହେ ପୁରନ୍ଦର ॥ ୧୧୭
ଆନ ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କର	ଯେମନ୍ତେ ରିପୁର ସଂହାର ॥ ୧୧୮
୩୯ ଶୁଣି ସେ ଦଇବବଚନ	ମଘବା ହୋଇ ସାବଧାନ ॥ ୧୧୯
ଧ୍ୟାନ କରିଣ ଏ ଉତ୍ତାରେ	ଉପାୟ ଜାଣିଲା ମନରେ ॥ ୧୨୦
ଉଭୟରୂପ ଜଳଫେନ	ତାର ମରଣକୁ ନିଦାନ ॥ ୧୨୧

୧ । ମୋହରେ=ମୋ' ଦ୍ୱାରା (ମୟା) ୨=ଇନ୍ଦ୍ର ।

୪୦ ଯେ ଶୁଷ୍କ ନୋହେ ଆର୍ଦ୍ର ନୋହେ । ସେ ଫେନଖଣ୍ଡେ[୧] ଦେବରାଏ ॥ ୧୨୨
ନମୁଚିନାମେ ଯେ ଅସୁର । ଛେଦନ କଲେ ତାହା' ଶିର ॥ ୧୨୩
ସେ ମହେନ୍ଦ୍ରକୁ ମୁନିଗଣେ । ସ୍ତୁତିକି କଲେ ତତକ୍ଷଣେ ॥ ୧୨୪
ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ମାଲ୍ୟମାନଙ୍କରେ । ଆଚ୍ଛନ୍ନ କଲେ ହରଷରେ ॥ ୧୨୫
୪୧ ଗନ୍ଧର୍ବମାନଙ୍କେ ଉତ୍ତମ । ଯେ ଅଟେ ବିଶ୍ୱାବସୁ ନାମ ॥ ୧୨୬
ଯେ ପରାବସୁ ନାମେ ଆନ । ସେ ବେନି କଲେକ ଗାୟନ ॥ ୧୨୭
ଦେବେ ଦୁନ୍ଦୁଭି ବଜାଇଲେ । ନର୍ତ୍ତକୀ ହରଷେ ନାଚିଲେ ॥ ୧୨୮
୪୨ ଯେ ଆନ ପବନ ଦହନ । ବରୁଣ ଆଦି ସୁରମାନ ॥ ୧୨୯
ସେମାନେ ଏହି ପରକାରେ । ଦୈତ୍ୟଙ୍କୁ ମାଇଲେ ଶସ୍ତ୍ରରେ[୨] ॥ ୧୩୦
ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ହୋଇ । ଥିଲେ ଯେ ଦୈତ୍ୟମାନେ ତହିଁ ॥ ୧୩୧
ମୃଗମାନଙ୍କୁ ସିଂହମାନେ । ବିନାଶ କରନ୍ତି ଯେସନେ ॥ ୧୩୨
୪୩ ହେ ନୃପ ! ଦେବତାଙ୍କ ଠାକୁ । ବ୍ରହ୍ମା ପେଷିଲେ ନାରଦଙ୍କୁ ॥ ୧୩୩
ଦାନବମାନଙ୍କ ମରଣ । ଦେଖି ସେ ଦେବରଷି ପୁଣ ॥ ୧୩୪
ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ବାରଣ । କଲେ ତହିଁରୁ ତତକ୍ଷଣ ॥ ୧୩୫

ଶ୍ରୀନାରଦ ଉବାଚ

୪୪ ଯେ ଭୁଜ ନାରାୟଣଙ୍କର । ଆଶ୍ରୟ ଅଟେ ସେ ତୁମ୍ଭର ॥ ୧୩୬
ସେଘେନି ଅମୃତ ଲଭିଲ । ସମ୍ପତ୍ତି ବୃଦ୍ଧିକି ଭଜିଲ ॥ ୧୩୭
ଦୈତ୍ୟଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯେ ବିଗ୍ରହ । ତହୁଁ ନିବର୍ତ୍ତି ଏବେ ରହ ॥ ୧୩୮

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୪୫ ମାନନ୍ତେ ମୁନିଙ୍କର ବାଣୀ । କ୍ରୋଧକୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇ ପୁଣି ॥ ୧୩୯
ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯେ ଯାହା ଇଛାଏ । ଗଲେ ସମସ୍ତ ଦେବତାଏ ॥ ୧୪୦
ତାହାଙ୍କ[୩] ଯଶ ଅନୁଚରେ । ଗାୟନ କରନ୍ତି ନିର୍ଭରେ ॥ ୧୪୧
୪୬ ସେ ରଣେ ଅବଶେଷ ହୋଇ । ଯେ ଦୈତ୍ୟମାନେ ଥିଲେ ଜୀଇ ॥ ୧୪୨
ବଳି ଯେ ଯୁଦ୍ଧେ ମରିଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କୁ ନାରଦଙ୍କ ବୋଲେ ॥ ୧୪୩
ସଙ୍ଗତେ ଘେନିଣ ବେଗରେ । ମିଳିଲେ ଅସ୍ତ ଅଚଳରେ ॥ ୧୪୪
୪୭ ନାଶ ନୋହିଛି ଯାହାଙ୍କର । ନିଜ ଅବୟବନିକର ॥ ୧୪୫
ଯାହାଙ୍କ ଶିରୋଧରମାନ[୪] । ହୋଇଣ ଅଛି ବିଦ୍ୟମାନ ॥ ୧୪୬
ସେ ଦୈତ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଭାର୍ଗବ[୫] । ବିଦ୍ୟାରେ ଜୀଆଇଲେ ସର୍ବ ॥ ୧୪୭
ଯେ ବିଦ୍ୟା ଅଟେ ଆପଣାର । ସଞ୍ଜୀବନୀ ନାମ ଯାହାର ॥ ୧୪୮
୪୮ ଶୁକ୍ର ଛୁଅଁନ୍ତେ ବଳି ପୁଣ । ଲଭିଲା ଇନ୍ଦ୍ରିୟେ ସ୍ମରଣ ॥ ୧୪୯
ଆପଣା ମନରେ କେବେହେଁ । ଖେଦ ନ କଲା ହାରିଲେହେଁ ॥ ୧୫୦
ସେ ଲୋକତତ୍ତ୍ୱ ବିଜ୍ଞରେ । କୁଶଳ ଅଟଇ ସଂସାରେ ॥ ୧୫୧

---

୧ । "ଅପାଂ ଫେନେନ ନମୁଚେଃ ଶିର ଇନ୍ଦ୍ରୋଽଦାରୟତ୍" । (ଶ୍ରୁତିଃ)
୨ । ଅସ୍ତ୍ରରେ ୩ । ଯାହାଙ୍କ ୪ । ଶିରୋଧର=ଗ୍ରୀବା ୫=ଶୁକ୍ର ।

ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ନାମ । ଗୀତରେ ରଚିଲା ଅକ୍ଷମ ।। ୧୫୨
ଏ ରସ କରି ଆସ୍ୱାଦନ । ହରଷ ହୁଅ ସାଧୁଜନ ।।୧୫୩

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ଦେବାସୁରଯୁଦ୍ଧଂ ନାମ
ଏକାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।।

ଦ୍ୱାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଦ୍ୱାଦଶେ ମୋହିନୀରୂପବିଭ୍ରମାଲୋକନୋତ୍ସୁକମ୍
ଭବଂ ସମ୍ମୋହୟାମାସ ହରିଃ ପୁନରସାନ୍ତ୍ୱୟତ୍ ।। ୧
ଅମୁହ୍ୟନ୍ନସୁରା ବିଷ୍ଣୁମାୟୟା ନ ତଦଦ୍ଭୁତମ୍ ।
ଇତି ବକ୍ତୁଂ ମହାଦେବମୋହୋଽୟମୁପବର୍ଣ୍ଣ୍ୟତେ ।। ୨

ଶ୍ରୀବାଦରାୟଣିରୁବାଚ

୧ ନାରୀରୂପରେ ଦାନବଙ୍କୁ । ମୋହିଣ ଅମରଗଣଙ୍କୁ ।। ୧
ହରି ପିଆଇଲେ ଅମୃତ । ଶଙ୍କର ଶୁଣି ଏ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ।। ୨
୨ ସମସ୍ତ ଭୂତଗଣମାନେ । ବେଢ଼ି ଅଛନ୍ତି ସନ୍ନିଧାନେ ।। ୩
ଦେବୀ ହିଁ ଅଛନ୍ତି ସଙ୍ଗର । ବୃଷକୁ ଆରୋହି ଶଙ୍କର ।। ୪
ଗଲେ ସେ ଦେଖିବାର ପାଇଁ । ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଛନ୍ତି ଯହିଁ ।। ୫
୩ ଶିବଙ୍କୁ ଉମାସହିତରେ । ଶ୍ରୀହରି ପୂଜିଲେ ସାଦରେ ।। ୬
ହରିଙ୍କି ସ୍ୱୟେଂ ତ୍ରିପୁରାରି । ସାନନ୍ଦେ ପ୍ରତିପୂଜା କରି ।। ୭
ସୁଖେ ସନ୍ନିଧିରେ ବସିଲେ । ଏମନ୍ତ ବଚନ ବୋଇଲେ ।। ୮

ଶ୍ରୀମହାଦେବ ଉବାଚ[୧]

୪ ତୁମ୍ଭେ ଦେବତାମାନଙ୍କର । ଦେବତା ଜଗତ-ଈଶ୍ୱର ।। ୯
ତୁମ୍ଭେ ଜଗତକୁ ବ୍ୟାପିଛ । ଜଗତସ୍ୱରୂପ ହୋଇଛ ।। ୧୦
ସକଳଭୂତଙ୍କ କାରଣ । ଆତ୍ମା ଈଶ୍ୱର ତୁମ୍ଭେ ପୁଣ ।। ୧୧
୫ ଏ ଜଗତର ଆଦି ଅନ୍ତ । ମଧ୍ୟହିଁ ବ୍ରହ୍ମଠାରୁ ଜାତ ।। ୧୨
ଯେ ବ୍ରହ୍ମ ଅବ୍ୟୟ ଅଟଇ । ଆଦ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ତାର ନାହିଁ ।। ୧୩
ଯେ ଦୃଶ୍ୟ ଅଟେ ଏ ଜଗତ । ଯେ ଦ୍ରଷ୍ଟା ଅହଂକାରଗତ ।। ୧୪
ଯେ ଭୋଗ୍ୟ ବାହ୍ୟ ସୁଖମାନ । ଯେ ଭୋକ୍ତାରୂପ ଜୀବ ଆନ ।। ୧୫
ସେ ବ୍ରହ୍ମ ଜ୍ଞାନରୂପ ସତ୍ୟ । ତୁମ୍ଭେ ସେ ଅଟ, ଏ ନିୟତ ।। ୧୬
୬ ଯେ ନିଜ ମଙ୍ଗଳ ବାଞ୍ଛନ୍ତି । ଇତର ସୁଖକୁ ତେଜନ୍ତି ।। ୧୭

---

୧ । ତ୍ୱୟି କିଂଚିନ୍ନ ଗୃଷ୍ଟର୍ଯ୍ୟଂ ବୟଂ ତ୍ୱାଷ୍ଟର୍ଯ୍ୟମାନସାଃ ।
ଇତି ବକ୍ଷ୍ୟନ୍ ମହାଦେବସ୍ତୁଷ୍ଟାବ ହରିମଷ୍ଟଭିଃ ।। (ସ୍ୱାମୀ)

	ସେ ମୁନିମାନେ ଇହ ପର	ଲୋକେ ସଙ୍ଗକୁ କରି ଦୂର	॥ ୧୮
	ତୁମ୍ଭର ଚରଣନଳିନ	କରନ୍ତି ନିତ୍ୟେ ଉପାସନ	॥ ୧୯
୭	ତୁ ବ୍ରହ୍ମ ଅଟୁ ଜଗତର	ଯେ ଜନ୍ମ ପାଳନ ସଂହାର	॥ ୨୦
	ତାଙ୍କ କାରଣରୂପେ ଖ୍ୟାତ	ଜୀବଙ୍କ ଫଳଦାତା ମତ	॥ ୨୧
	ରାଜାଦି ଯେହ୍ନେ ସେବାପାଇଁ	ନିଜ ସେବକେ ଫଳ ଦେଇ	॥ ୨୨
	ତୁ ନାଥ ନୋହୁ ସେ ପ୍ରକାରେ	ଅପେକ୍ଷା ନାହିଁ ତୋହ ଠାରେ	॥ ୨୩
	ସେ ଜୀବେ ଫଳଦାନଅର୍ଥେ	ଅପେକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତି ତୋତେ	॥ ୨୪
	ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅମୃତ ଅବିକାର	ଆନନ୍ଦମାତ୍ର ତୁ ଈଶ୍ୱର	॥ ୨୫
	ତୁ ଶୋକରହିତ ନିର୍ଗୁଣ	ତୋ ତହୁଁ ଆନ ନାହିଁ ପୁଣ	॥ ୨୬
	ଏ ଜଗତରୁ ଅଟୁ ଆନ	କାରଣରୂପେ ବିଦ୍ୟମାନ	॥ ୨୭
୮	ତୁ ଏକ ହେଲେ ଅଟୁ ଦୁଇ	କାର୍ଯ୍ୟକାରଣରୂପ ହୋଇ	॥ ୨୮
	ଯେଣୁ ତୁ ପରମ କାରଣ	ଏଣୁ ଅଦ୍ୱୟ ଅଟୁ ପୁଣ	॥ ୨୯
	ତୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯେହ୍ନେ କୁଣ୍ଡଳାଦି	ଦ୍ୱୟରୂପରେ ଅଟୁ ସିଦ୍ଧି	॥ ୩୦
	କୁଣ୍ଡଳାଦିରୁ ଯେହ୍ନେ ଆନ	ଅଦ୍ୱୟ ଅକୃତ ସୁବର୍ଣ୍ଣ	॥ ୩୧
	ଯଥାର୍ଥେ[୧] ତୋର ଭେଦ ନାହିଁ	ଅଜ୍ଞାନେ କରି ତୋହ ଠାଇଁ	॥ ୩୨
	ଜନେ ବିକଳ୍ପକୁ ବିଧାନ	କରନ୍ତି, ତୁ ଉପାଧିଶୂନ୍ୟ	॥୩୩
	ଯେଣୁ ତୋ' ଭେଦ ଗୁଣଦ୍ୱାରେ	ବାସ୍ତବ ନାହିଁ ସେ ତୋଠାରେ	॥୩୪
୯	ବେଦାନ୍ତୀମାନେ ବ୍ରହ୍ମ ତୋତେ	ମଣନ୍ତି ମୀମାଂସକ ଯେତେ	॥୩୫
	ଧର୍ମରୂପରେ ସେ ମଣନ୍ତି	ଯେ ସାଂଖ୍ୟବାଦୀଏ ଅଛନ୍ତି	॥୩୬
	ପ୍ରକୃତି-ପୁରୁଷରୁ ଭିନ୍ନ	ପୁରୁଷରୂପେ ତାଙ୍କ ଜ୍ଞାନ	॥୩୭
	ଯେ ପଞ୍ଚରାତ୍ର ଆଗମରେ	ନିପୁଣ ଅଟନ୍ତି ସଂସାରେ	॥୩୮
	ବିମଳା[୨] ଆଦି ନବଶକ୍ତି-	ସଂଯୁତ ପର[୩] ସେ ଜାଣନ୍ତି	॥ ୩୯
	ଯେ ପାତଞ୍ଜଳ ଶାସ୍ତ୍ର ଜାଣେ	ମହାପୁରୁଷ ବୋଲି ଭଣେ	॥ ୪୦
	ଅଧୀନ ଅଟୁ ଆପଣାର	ହେ ପ୍ରଭୁ ନାଶ ନାହିଁ ତୋର	॥ ୪୧
୧୦	ମୁଁ ଶିବ ପିତାମହ ମିଶି	ମରୀଚି ଆଦି ଯେତେ ଋଷି	॥ ୪୨
	ହେଲେହେଁ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣେ ଜାତ	ତୁମ୍ଭର କୃତ ଯେ ଜଗତ	॥୪୩
	ତତ୍ତ୍ୱ[୪] କରି ତା' ନ ଜାଣନ୍ତି	ହେ ପ୍ରଭୁ ଆନ ଯେ ଅଛନ୍ତି	॥ ୪୪
	ଦଇତ୍ୟ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଆଦି ପୁଣ	ଅଭଦ୍ର[୫] ଯାଙ୍କ[୬] ଆଚରଣ	॥ ୪୫
	ସେମାନେ ଜାଣିମେ[୭] କେମନ୍ତେ	ଯେ ତୋ ମାୟାରେ ନଷ୍ଟଚିତ୍ତେ	॥ ୪୬

---

୧ । ବସ୍ତୁତଃ ।

୨ । ବିମଳା, ଉତ୍କର୍ଷିଣୀ, ଜ୍ଞାନା, କ୍ରିୟା, ଯୋଗା, ପ୍ରହ୍ୱୀ, ସତ୍ୟା, ଈଶାନା ଏବଂ ଅନୁଗ୍ରହା—ଏହି ନବଶକ୍ତି ।

୩ । ପର=ପରମାତ୍ମା ('କରି'—ପାଠାନ୍ତର) ୪ । ସତ୍ୟ ।

୫=ରାଜସ ଓ ତାମସ ୬ । ତାଙ୍କ ୭ । ଜାଣିଲେ ।

୧୧ ତୁମ୍ଭେ ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜାଣ । କରିଛ ଯେତେକ¹ ନିର୍ମାଣ ॥ ୪୭
ବିହିତ ଏହୁ ଜଗତର । ଯେ ଜନ୍ମ ପାଳନ ସଂହାର ॥ ୪୮
ପ୍ରାଣିଙ୍କ ଚେଷ୍ଟା ଅଟେ ଯେହି । ଜଗତ ବନ୍ଧ-ମୋକ୍ଷ ଦୁଇ ॥ ୪୯
ସେ ସର୍ବ କଥା ତୁମ୍ଭେ ଜାଣ । ତାହାଙ୍କ ଆତ୍ମଭାବୁଁ ପୁଣ ॥ ୫୦
ଜ୍ଞାନସ୍ୱରୂପ ତୁମ୍ଭେ ଅଟ । ଯେସନେ ପବନ ପ୍ରକଟ ॥ ୫୧
ଚର ଅଚରଙ୍କ ଦେହରେ । ପ୍ରବେଶ ହୋଏ ଆକାଶରେ ॥ ୫୨
୧୨ ଗୁଣରେ କରନ୍ତେ ବିହାର । ତୁମ୍ଭର ଯେତେ ଅବତାର ॥ ୫୩
ସେମାନ ଦେଖିଅଛି ମୁହିଁ । ଦେଖିବାପାଇଁ ତା' ବାଞ୍ଛଇ ॥ ୫୪
ଯେବଣ ନାରୀକଳେବର । ଗ୍ରହଣ କରିଛ ପୂର୍ବର ॥ ୫୫
୧୩ ଯେଣେ ମୋହିଲ ଦଇତ୍ୟଙ୍କୁ । ସୁଧା ପିଆଇଲ ଦେବଙ୍କୁ ॥ ୫୬
ଦେଖିବା ଅର୍ଥେ ସେ ଶରୀର । ପରମ କୌତୁକ ଆମ୍ଭର ॥ ୫୭
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲୁଁ ଏ ସ୍ଥାନେ । ଆସି ତୁମ୍ଭର ସନ୍ନିଧାନେ ॥ ୫୮

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୪ ଏମନ୍ତ ରୂପେ ପଞ୍ଚାନନ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ କରନ୍ତେ ପ୍ରାର୍ଥନ ॥ ୫୯
ଭାବଗମ୍ଭୀରେ ହସି ପୁଣ । ତାଙ୍କୁ କହିଲେ ନାରାୟଣ ॥ ୬୦

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

୧୫ ଅମୃତପାତ୍ରକୁ ଅସୁରେ । ହରିଣ ନିଅନ୍ତେ ବଳରେ ॥ ୬୧
ନାରୀବେଶରେ ଦେବଙ୍କର । କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇବ ତତପର ॥ ୬୨
ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ରହନ୍ତେ ମୁହିଁ । ଦୈତ୍ୟଙ୍କୁ ମୋହିବାର ପାଇଁ ॥ ୬୩
କୌତୁକନିମିତ୍ତେ ତାଙ୍କର । ଧଇଲି ଯୁବତିଶରୀର ॥ ୬୪
୧୬ ହେ ସୁରଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ । ଦେଖାଇବି ସେ ସ୍ୱରୂପକୁ ॥ ୬୫
ଯେଉଁରୂପକୁ କାମୀମାନେ । ମଣନ୍ତି ବଡ଼ କରି ମନେ ॥ ୬୬
ଯେଉଁ ରୂପରୁ ମଦନର । ଉଦୟ ହୁଅଇ ସତ୍ୱର ॥ ୬୭

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୭ ଏତେ କହନ୍ତେ ଭଗବାନ । ସେଠାରେ ହେଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ॥ ୬୮
ସର୍ବଦିଗରେ ଆପଣାର । ଚକ୍ଷୁକୁ କରନ୍ତେ ସଂଚ୍ଚର ॥ ୬୯
ଉମାସହିତେ ତ୍ରିଲୋଚନ । ରହିଅଛନ୍ତି ସେହିସ୍ଥାନ ॥ ୭୦
୧୮ ଯହିଁ ବିଚିତ୍ର ପୁଷ୍ପମାନ । ପଲ୍ଲବମାନେ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ॥ ୭୧
ଏମନ୍ତରୂପେ ବୃକ୍ଷମାନେ । ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁ ଉପବନେ ॥ ୭୨
ସେ ବନେ ଦେଖିଲେ ଶଙ୍କର । ଆସୁଛି ଏକ ନାରୀବର ॥ ୭୩
କନ୍ଦୁକ ଘେନିଣ କରରେ । କ୍ରୀଡ଼ା କରୁଛି ସେ ଲୀଳାରେ ॥ ୭୪
ନିତମ୍ବ ମେଖଳା ଆବର । ଶୋଭନ ବସ୍ତ୍ରେ ବୃତ ଯାର ॥ ୭୫
୧୯ ସେ କନ୍ଦୁକ ହିଁ ଲୀଳାବଶେ । ପଡ଼ନ୍ତେ ଅଧ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଦେଶେ ॥ ୭୬

---
୧ । ଯେ କର୍ମ ।

ତାହା କରନ୍ତେ ପ୍ରକ୍ଷେପଣ । ଭୂମିରୁ କରନ୍ତେ ଗ୍ରହଣ ॥ ୭୭
କଂପନ୍ତି ଯେଉଁ ବେନି ସ୍ତନେ । ତହିଁ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ହାରମାନେ ॥ ୭୮
ଅତିଭରରେ ତାହାଙ୍କର । ପଦେ ପଦେକେ ମଧ୍ୟ ଯାର ॥ ୭୯
ଭାଜି ପଡ଼ିଲା ପ୍ରାୟ ହୋଇ । ଗୁହିଁଲା ଲୋକକୁ ଦିଶଇ ॥ ୮୦
ପଲ୍ଲବପ୍ରାୟ ଯେ କୋମଳ । ଗମନବଶରୁ ଚଞ୍ଚଳ ॥ ୮୧
ଏମନ୍ତ ଅଟେ ଯେ ଚରଣ । ତାହା ନିଅନ୍ତେ ଏଣେ ତେଣ ॥ ୮୨
୨୦ ଦିଗମାନଙ୍କରେ ଭ୍ରମଣ । କରନ୍ତେ ସେ କନ୍ଦୁକ ପୁଣ ॥ ୮୩
ଚଞ୍ଚଳ ଭାବରୁ ତାହାର । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଦବେଗ ଯାର ॥ ୮୪
ଏମନ୍ତ ତାରାଯୁଗ ଯହିଁ । ରହି ଅଛନ୍ତି ଶୋଭା ପାଇ ॥ ୮୫
ଯାହାର ସେ ନେତ୍ରଯୁଗଳ । ଅଟନ୍ତି ବିଶାଳ[୧] ଚଞ୍ଚଳ ॥ ୮୬
ଯେ ନିଜ କର୍ଣ୍ଣୁଁ[୨] ଅବିରତ । କୁଣ୍ଡଳଯୁଗ ବିରାଜିତ ॥ ୮୭
ତାଙ୍କ ସକାଶୁଁ ଶୋଭା ପାଇ । ଅଛନ୍ତି ଯେ କପୋଳ ଦୁଇ ॥ ୮୮
ଯେ ଆନ ନୀଳାଳକମାନ[୩] । ତେଣେ ମଣ୍ଡିତ ଯେ ଆନନ ॥ ୮୯
୨୧ ଶ୍ଳଥ ହୋଇଛି ଯେ ଅମ୍ବର । ଖସିଲା କବରୀ ଆବର ॥ ୯୦
ତା' ମନୋହର ବାମ କରେ । ବନ୍ଧନ କରୁଛି ସଧୀରେ ॥ ୯୧
ଆର ହସ୍ତରେ ଆପଣାର । କନ୍ଦୁକ କରନ୍ତେ ପ୍ରହାର ॥ ୯୨
ଆପଣା ମାୟାରେ ଜଗତ । ମୋହିତ କରନ୍ତେ ସନ୍ତତ ॥ ୯୩
୨୨ ତାହାକୁ ଦେଖିଣ ଶଙ୍କର । ଯେ ଆତ୍ମା ଅଟେ ଆପଣାର ॥ ୯୪
ତାହାକୁ ଜାଣି ନ ପାରିଲେ । ଯେ ଉମା ନିକଟରେ ଥିଲେ ॥ ୯୫
ଯେ ନିଜ ଗଣ ଆପଣାର । ତାଙ୍କୁ ହିଁ ନ କଲେ ଗୋଚର ॥ ୯୬
ଏ ରୂପେ କନ୍ଦୁକଲୀଳାରେ । ଅଳପ ଲଜ୍ଜା ଯେ ତା ଠାରେ ॥ ୯୭
ତେଣେ ଅସ୍ଫୁଟ ଯେଉଁ ସ୍ମିତ । ତା'ସଙ୍ଗେ କଟାକ୍ଷ ପ୍ରେରିତ ॥ ୯୮
ତେଣେ ସେ ହୋଇଲେ ବଞ୍ଚିତ । ତାଠାରେ ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ ॥ ୯୯
ଜାତ ହୋଇଲା ଆପଣାର । ଯେ ପ୍ରତିଦୃଷ୍ଟି ପୁଣ ତାର ॥ ୧୦୦
ସେ ବେନି କଥାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ । ବିହ୍ବଳ ହୋଇଛି ଯା' ଚିତ୍ତ ॥ ୧୦୧
୨୩ ଯେବେ ସେ କରାଗ୍ରରୁ ତାର । କନ୍ଦୁକ ଗଲା ଅତି ଦୂର ॥ ୧୦୨
ତାହାକୁ ଅନୁଲକ୍ଷ୍ୟ କରି । ଗମନ କରନ୍ତେ ସେ ନାରୀ ॥ ୧୦୩
ଆପଣେ ଦେଖନ୍ତେ ଶଙ୍କର । ମେଖଳାସହିତେ ତାହାର ॥ ୧୦୪
ଯେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଟଇ ବସନ । ତାହାକୁ ହରିଲା ପବନ ॥ ୧୦୫
୨୪ ରୁଚିର ଅପାଙ୍ଗ ଯାହାର । ଯେ ଦୃଷ୍ଟିଯୋଗ୍ୟ ମନୋହର ॥ ୧୦୬
ଏରୂପେ ତାହାକୁ ଦେଖିଣ । କୁଞ୍ଚିତ କଟାକ୍ଷେ ସେ ପୁଣ ॥ ୧୦୭
ଶିବଙ୍କୁ ଗୁହାଁନ୍ତେ ତାଠାର । ମନ ନିବେଶିଲେ ଶଙ୍କର ॥ ୧୦୮
୨୫ ତେଣେ ବିଜ୍ଞାନ ତାହାଙ୍କର । ତକ୍ଷଣେ ହୋଇଲା ସଂହାର ॥ ୧୦୯

୧ । ବିସ୍ତାର ୨ । କର୍ଣ୍ଣାଭ୍ୟାମ୍ (ସ୍ୱାମୀ) ୩ । ନୀଳାଳକ (ଅଳକ=କେଶ) ।

ତାର ଯକାଶୁଁ କାମ ଜାତ । ତେଣେ ବିହ୍ୱଳ ତାଙ୍କ ଚିତ୍ତ ॥ ୧୧୦
ଭବାନୀ ଗୃହାନ୍ତେ ଲଜ୍ଜାକୁ । ଛାଡ଼ିଣ ଗଲେ ତା' ପାଶକୁ ॥ ୧୧୧
୨୬ ଆସୁଛନ୍ତି ଯେ ପଶୁପତି । ତାହାଙ୍କୁ ଦେଖି ସେ ଯୁବତି ॥ ୧୧୨
ବସ୍ତ୍ର ନ ଥିଲା ଯେଣୁ କାୟେ । ଲଜ୍ଜିତ ହେଲା ଅତିଶୟେ ॥ ୧୧୩
ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କେ ଲୀନ ହୋଇ । ହସନ୍ତେ ରହିଲା ସେଠାଇଁ ॥ ୧୧୪
୨୭ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ଯାହାଙ୍କର । କ୍ଷୋଭିତ ହୋଇଲେ ସତ୍ୱର ॥ ୧୧୫
ସେ ଶିବ କାମବଶ ହେଲେ । ସେ ଯୁବତିକି ଗୋଡ଼ାଇଲେ ॥ ୧୧୬
ଦେଖି ହସ୍ତିନୀକି ଝଟିତି । ଯେହ୍ନେ ଗୋଡ଼ାଏ ଯୂଥପତି ॥ ୧୧୭
୨୮ ଯେ ନାରୀ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହିଁ । ତାହାକୁ ଅତିବେଗେ ଯାଇଁ ॥ ୧୧୮
ଧରିଣ ସେ କେଶବନ୍ଧରେ । ଭୂମିରୁ ତୋଳିଣ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ॥ ୧୧୯
ବାହୁଯୁଗଳେ ଆଲିଙ୍ଗନ । କଲେକ ଦେବ ତ୍ରିଲୋଚନ ॥ ୧୨୦
୨୮(କ) ଯାହାର ଲୋଚନ ବିସ୍ତୃତ । ଯେ ଦିଶେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୋଭିତ ॥ ୧୨୧
ଯେ ଦିବ୍ୟ ଗନ୍ଧରେ ସଂଯୁତ । ନୀଳ ଅଳକଗଣେ ଯୁତ ॥ ୧୨୨
ଗାଢ଼େ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିଣ । ତାହାକୁ କଲେ ସେ ଆଘ୍ରାଣ ॥ ୧୨୩
୨୯ କରି କରିଣୀକି ଯେସନ । ସେରୂପେ ତାକୁ ଭଗବାନ ॥ ୧୨୪
କରନ୍ତେ ଆଲିଙ୍ଗନ ସେହି । ଏଣିକି ତେଣିକି ଖସଇ ॥ ୧୨୫
ଫିଟନ୍ତେ କବରୀବନ୍ଧନ । ଲୋଟୁଛନ୍ତି ଯା' କେଶମାନ ॥ ୧୨୬
୩୦ ହେ ନୃପ ! ସେ ସୁରଶ୍ରେଷ୍ଠର । ଯେ ମଧ୍ୟ ବେନିଭୁଜଙ୍କର ॥ ୧୨୭
ତହୁଁ ଆପଣାକୁ ଫିଟାଇ । ସେ ପୃଥୁଶ୍ରୋଣୀ ଗଲା ଧାଇଁ ॥ ୧୨୮
ବିଷ୍ଣୁରେ ଅଟଇ ନିର୍ମିତ । ମାୟାସ୍ୱରୂପ ସେ ସାକ୍ଷାତ ॥ ୧୨୯
୩୧ ଯାହାର କୃତ କର୍ମମାନେ । ଅଦ୍ଭୁତ ଅଟନ୍ତି ଭୁବନେ ॥ ୧୩୦
ସେ ବିଷ୍ଣୁମାର୍ଗକୁ ଶଙ୍କର । ପ୍ରପନ୍ନ ହୋଇଲେ ସତ୍ୱର ॥ ୧୩୧
ଯେ ପୂର୍ବ ରିପୁ କାମ ଥିଲା । ସେ ତାଙ୍କୁ କି ଅବା ଜିଣିଲା ॥ ୧୩୨
୩୨ ଅମୋଘ ରେତ ଯାହାଙ୍କର । ବେଗେ ଧାମନ୍ତେ ସେ ଶଙ୍କର ॥ ୧୩୩
ସ୍ଖଳିତ ହେଲା ତାଙ୍କ ରେତ । ସକାମ କୁଞ୍ଜର ଯେମନ୍ତ ॥ ୧୩୪
ସେ ଯେହ୍ନେ ହସ୍ତିନୀକି ଗୃହିଁ । ଧାମନ୍ତେ ତା' ବୀର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଖଳଇ ॥ ୧୩୫
୩୩ ମହତ ଅଟେ ଆତ୍ମା ଯାର । ହେ ମହୀପତି ! ସେ ରୁଦ୍ରର ॥ ୧୩୬
ଯେବଣ ଯେବଣ ସ୍ଥାନରେ । ରେତ ପଡ଼ିଲା ଧରଣୀରେ ॥ ୧୩୭
[୧]ରୌପ୍ୟ-ସୁବର୍ଣ୍ଣକ୍ଷେତ୍ରମାନ । ହେଲେ ଏ ଜଗତେ ସେମାନ ॥ ୧୩୮
୩୪ ସର ସରିତ ମହୀଧର । ବନ ଉପବନ ଆବର ॥ ୧୩୯
ଋଷିଏ ଛନ୍ତି ଯହିଁ କାହିଁ । ଶିବ ମିଳିଲେ ଯାଇଁ ତହିଁ ॥ ୧୪୦

---

୨୮ (କ) ତାଂ ସୁଗାଢଂ ପରିଷ୍ୱଜ୍ୟ ଦୋର୍ଭ୍ୟାମାୟତଲୋଚନାଂ ।
ଆଜିଘ୍ରଦ୍ଦିବ୍ୟଗନ୍ଧାଢ୍ୟାଂ ନୀଳାଳକବରୂଥିନୀମ୍ ॥

୧ । ସୁବର୍ଣ୍ଣଉତପତିସ୍ଥାନ । (ରୂପ୍ୟସ୍ୟ ହେମ୍ନଶ୍ଚ)

୩୫ ହେ ନୃପଶ୍ରେଷ୍ଠ ନିଜ ରେତ । ସ୍ଖଳିତ ହୁଅନ୍ତେ ତୁରିତ ॥ ୧୪୧
ଦେବମାୟାରୁ ଜଡ଼ଭାବ । ଜାଣିଲେ ଆପଣାର ଶିବ ॥ ୧୪୨
ସେଘେନି ଯେ ନିଜ କଶ୍ମଳ । ତହୁଁ ନିବର୍ତ୍ତିଲେ ତତ୍‌କାଳ ॥ ୧୪୩
୩୬ ଯେ ଅଟେ ଆତ୍ମା ଜଗତର । ଅପରିଜ୍ଞେୟ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଯାର ॥ ୧୪୪
ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ସେ ବିଷ୍ଣୁର । ମାୟାକୁ କଲେ ସେ ଗୋଚର ॥ ୧୪୫
ଆପଣା ଜଡ଼ଭାବ ଯେହି । ଅଦ୍ଭୁତ ନ ମଣିଲେ ତାହି ॥ ୧୪୬
୩୭ ବିକ୍ଳବ ଭାବ ଲଜ୍ଜା ଦୁଇ । ସେ ମହେଶର ଠାରେ ନାହିଁ ॥ ୧୪୭
ଏମନ୍ତ କଥା ଲକ୍ଷ୍ୟ¹ କରି । ଅତିସନ୍ତୋଷ ହେଲେ ହରି ॥ ୧୪୮
ନିଜ ପୁରୁଷଶରୀରକୁ । ଧରନ୍ତେ କହିଲେ ତାହାଙ୍କୁ ॥ ୧୪୯

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

୩୮ ଯେ ନିଷ୍ଠା² ଅଟେ ଆପଣାର । ଲଭିଲ ତା' ହେ ସୁରବର ॥ ୧୫୦
ସ୍ତିରୀସମାନରୂପ ହୋଇ । ମୋହର ମାୟା ଯେ ଅଟଇ ॥ ୧୫୧
ତେଣେ ଯେ ଅତିଶୟ ହୋଇ । ମୋହବଶକୁ ଥିଲ ଯାଇଁ ॥ ୧୫୨
୩୯ ଯେ ସେହି ସେହି ଭାବମାନ । ସଂତତେ କରଇ ସର୍ଜନ ॥ ୧୫୩
୪୦ ଅବଶ ଆତ୍ମା ଯାହାଙ୍କର । ତେଣେ ଯେ ଅଟଇ ଦୁସ୍ତର ॥ ୧୫୪
ମୋ ମାୟା ଅଟଇ ଏମନ୍ତ । ତହିଁରେ ହୋଇ ଆସକତ ॥ ୧୫୫
ତାହାକୁ ତୋ ବିନୁ ସଂସାରେ । କେଉଁ ପୁରୁଷ ଅତୀତରେ ॥ ୧୫୬
ମୁଁ ଯାହା କାଳସ୍ୱରୂପରେ । ସୃଷ୍ଟି ଆଦିର ନିମିତ୍ତରେ ॥ ୧୫୭
କରିଛି ରଜଆଦିମାନ । ତା' ଅଂଶେ ଯେ ମୋର ଅଧୀନ ॥ ୧୫୮
ସେ ଗୁଣମୟୀ ମାୟା ତୋତେ । ଲଂଘି³ ନ ପାରିବ ଜଗତେ ॥ ୧୫୯

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୪୧ ହେ ନୃପ ! ଏରୂପେ ଶ୍ରୀଧର । ତାହାଙ୍କୁ କରନ୍ତେ ସତ୍‌କାର ॥ ୧୬୦
ହରିଙ୍କି କରି ଆମନ୍ତ୍ରଣ । ପୁଣି କରିଣ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ॥ ୧୬୧
ଗଣସହିତେ ଶୂଳଧର । ଗଲେ ଆପଣାର ମନ୍ଦିର ॥ ୧୬୨
୪୨ ହେ ନୃପଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୁନିଙ୍କରେ । ଯେ ଉମା ସମ୍ମତ ମାନ୍ୟରେ ॥ ୧୬୩
ତାଙ୍କୁ କହିଲେ ତାହା ଶିବ । ଯେ ମାୟା ବିଷ୍ଣୁଅଂଶଭବ ॥ ୧୬୪
୪୩ ଯେ ଅଜ ପରମ ପୁରୁଷ । ପରମ ଦେବତା ପ୍ରକାଶ ॥ ୧୬୫
ଭୋ ଉମା ମାୟା ତାହାଙ୍କର । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ କଲୁ କି ଗୋଚର ॥ ୧୬୬
ମୁଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଳାମାନଙ୍କରେ । ତଥାପି ଯେବଣ ମାୟାରେ ॥ ୧୬୭
ଅବଶେ ମୋହ ଲଭିଲଇଁ । ଦେହାଦି ପରତନ୍ତ୍ର ଯେହି ॥ ୧୬୮
ତାହାଙ୍କ ମୋହିତ ହେବାର । କିବା କହିବା ସେ ପ୍ରକାର ॥ ୧୬୯
୪୪ ସହସ୍ରବର୍ଷଅନ୍ତେ ମୁହିଁ । ଯୋଗରୁ ନିବର୍ତ୍ତନ୍ତେ ତୁହି ॥ ୧୭୦
ଯାହା ପୁଚ୍ଛିଲୁ ସେ ସାକ୍ଷାତ । ପୁରାଣ ପୁରୁଷ ବିଦିତ ॥ ୧୭୧

---
୧ । ଲକ୍ଷି ୨ । ନିଷ୍ଠା=ପ୍ରକୃତି (ସ୍ୱାମୀ) ୩ । ଲଙ୍ଘି (ଅଭିଭବିଷ୍ୟତି) ।

	ଯହିଁରେ କାହ୍ନ ବେଦ ଦୁଇ	ପ୍ରବେଶ ହୋଇ ନ ପାରଇ	॥ ୧୭୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୪୫	ବିଷ୍ଣୁର ବିକ୍ରମକୁ ତୋତେ	ହେ ନୃପ ! କହିଲୁଁ ଏମନ୍ତେ	॥ ୧୭୩
	ସିନ୍ଧୁମନ୍ଥନେ ମହାଗିରି	ପୃଷ୍ଠେ ଯେ ଧଇଲେ ଶ୍ରୀହରି[୧]	॥ ୧୭୪
୪୬	ଏ ଚରିତକୁ ପୁଣ ପୁଣ	ଯେ ପଢ଼େ ଯେ କରେ ଶ୍ରବଣ	॥ ୧୭୫
	ତାର ଉଦ୍ୟମ ଯେ ସେ କାହିଁ	କେବେହେଁ ବିନାଶ ନୁହଇ	॥ ୧୭୬
	ଯେଣୁ ଉତ୍ତମଶ୍ଳୋକଙ୍କର	ଗୁଣାନୁବର୍ଣ୍ଣନପ୍ରକାର	॥ ୧୭୭
	ସଂସାରଜନିତ ସମସ୍ତ	ପରିଶ୍ରମକୁ କରେ ଅସ୍ତ	॥ ୧୭୮
୪୭	ଅସାଧୁଙ୍କୁ ଯେ ଅବିଦିତ	ଭାବରେ[୨] ହୋଇଛି ପ୍ରାପତ	॥ ୧୭୯
	ଏମନ୍ତ ପାଦକୁ ପ୍ରପନ୍ନ	ହେଲେ ଯେ ଦେବବୃନ୍ଦମାନ	॥ ୧୮୦
	କପଟନାରୀବେଶ ହୋଇ	ଅମରବଇରିଙ୍କି ମୋହି	॥ ୧୮୧
	ତାଙ୍କୁ ପିଆଇଲେ ଅମୃତ	ଯେ ସିନ୍ଧୁମନ୍ଥନରୁ ଜାତ	॥ ୧୮୨
	ଶରଣାଗତ ଜନଙ୍କର	କାମପୂରକ ଯେ ଈଶ୍ୱର	॥ ୧୮୩
	ଏମନ୍ତ ଯେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ	ତାଙ୍କୁ ମୁଁ କରୁଛି ପ୍ରଣାମ	॥ ୧୮୪
	କୃଷ୍ଣଚରଣେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ	ଅଷ୍ଟମ ସ୍କନ୍ଧ ଭାଗବତ	॥ ୧୮୫
	ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଣେ	ହରଷ ସାଧୁଜନେ ତେଣେ	॥ ୧୮୬

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଶଙ୍କରମୋହନଂ ନାମ
ଦ୍ୱାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ତ୍ରୟୋଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ତ୍ରୟୋଦଶେ ତୁ ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟନ୍ତେ ସପ୍ତମାଦୀନ୍ୟନୁକ୍ରମାତ୍ ।
ମନ୍ୱନ୍ତରାଣି ସର୍ବାଣି ଷଡ୍‌ବିଧାନି ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ॥ ୧

୧	ଯେ ମନୁ ବିବସ୍ୱତପୁତ୍ର	ଯେ ଶ୍ରାଦ୍ଧଦେବ ନାମ ଖ୍ୟାତ	॥ ୧
	ଯେହୁ ସପ୍ତମ ବର୍ତ୍ତମାନ	ଶୁଣସି ତା' ଅପତ୍ୟମାନ	॥ ୨
୨	ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁ ସେ ନଭଗ ଧୃଷ୍ଟ	ଶର୍ଯ୍ୟାତି ନରିଷ୍ୟନ୍ତ ଦିଷ୍ଟ	॥ ୩
୩	ନାଭାଗ ପୃଷଧ୍ର କରୁଣ[୩]	ଦଶମ ବସୁମନ୍ତ ପୁଣ	॥ ୪
	ବଇବସ୍ୱତ ମନୁଙ୍କର	ହେ ନୃପ ! ଏ ଦଶ କୁମର	॥ ୫
୪	ଆଦିତ୍ୟ ବସୁ ରୁଦ୍ରେ ପୁଣ	ଯେ ବିଶ୍ୱଦେବେ ମରୁଦ୍‌ଗଣ	॥ ୬
	ଅଶ୍ୱିନିଦେବେ[୪] ତାହାଙ୍କର	ହେ ନୃପ ! ଇନ୍ଦ୍ର ପୁରନ୍ଦର	॥ ୭
୫	କଶ୍ୟପ ଅତ୍ରି ଯେ ବଶିଷ୍ଠ	ଗୌତମ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଶ୍ରେଷ୍ଠ	॥ ୮

୧ । ମୁରାରି　୨ । ଭାବ=ଭଜନ　୩ । କରୂଷ, ତରୂଷ ।
୪ । ମୂଳପାଠସ୍ଥିତ 'ଋଭୁ' ନାମ ଏଠାରେ ରହିବା ଉଚିତ ।

	ଯେ ଜମଦଗ୍ନି ଭରଦ୍ୱାଜ	। ସପତ ଋଷି ଏ ସମାଜ	॥ ୯
୬	କଶ୍ୟପଠାରୁ ଅଦିତିର	। ଗର୍ଭେ ବାମନରୂପଧର	॥ ୧୦
	ସେ ମନ୍ୱନ୍ତରେ ବିଷ୍ଣୁ ଜାତ	। ଆଦିତ୍ୟଙ୍କର ସାନ ଭ୍ରାତ	॥ ୧୧
୭	ସଂକ୍ଷେପେ ସପ୍ତ ମନ୍ୱନ୍ତର	। କହିଲି ତୋହର ଆଗର	॥ ୧୨
	ଭବିଷ୍ୟ ମନ୍ୱନ୍ତର ଯେତେ	। ଏବେ କହିବା ତାହା ତୋତେ	॥ ୧୩
	ସଂଯୁତ ବିଷ୍ଣୁର ଶକ୍ତିଂ[1]ରେ	। ଯେଉଁ ଭବିଷ୍ୟ ମନ୍ୱନ୍ତରେ	॥ ୧୪
୮	ନାମରେ ସଂଜ୍ଞା ଛାୟା ହୋଇ	। ଯେ ବିଶ୍ୱକର୍ମାସୁତା ଦୁଇ	॥ ୧୫
	ହେ ନୃପ ! ଭାର୍ଯ୍ୟା ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟର	। ପୂର୍ବେ କହିଛୁଁ ତୋ' ଆଗର	॥ ୧୬
୯	ତୃତୀୟ ବଡ଼ବା[2] ଅଟଇ	। ଏହା ବୋଲନ୍ତି ପୁଣ କେହି	॥ ୧୭
	ଯମ ଯମୁନା ଶ୍ରାଦ୍ଧଦେବ	। ସଂଜ୍ଞାର ଠାରୁ ଏ ସମ୍ଭବ	॥ ୧୮
	ଛାୟାର ଯେତେ ସୁତ ପୁଣ	। ତାହା କହିବା ଏବେ ଶୁଣ	॥ ୧୯
୧୦	ସାବର୍ଣ୍ଣିନାମେ ଏକ ସୁତ	। ତପତୀ ନାମେ କନ୍ୟା ଜାତ	॥ ୨୦
	ଯେ ସମ୍ବରଣ ମହୀପତି	। ତାହାର ଭାର୍ଯ୍ୟା ସେ ତପତୀ	॥ ୨୧
	ଯେ ବେନି ଅଶ୍ୱିନିକୁମାର	। ସେହୁ ତନୟ ବଡ଼ବାର	॥ ୨୨
	ନାମରେ ଯେହୁ ଶନୈଶ୍ଚର	। ସେ ଅଟେ ତୃତୀୟ କୁମର	॥
୧୧	ଆସନ୍ତେ ଅଷ୍ଟମ ଅନ୍ତର	। ସାବର୍ଣ୍ଣି ମନୁ ହେବ ଆର	॥ ୨୩
	ନିର୍ମୋକ ବିରଜସ ଆଦି	। ନୃପ ! ସାବର୍ଣ୍ଣିସୁତ ସିଦ୍ଧି	॥ ୨୪
୧୨	ଅମୃତପ୍ରଭ ବିରଜସ[3]	। ସୁତପ ତହିଁରେ ତ୍ରିଦଶ	॥ ୨୫
	ବଳି ବିରୋଚନକୁମର	। ଇନ୍ଦ୍ର ହୋଇବ ତାହାଙ୍କର	॥ ୨୬
୧୩	ମାଗନ୍ତେ ତିନିପାଦ ମହୀ	। ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଯେଉଁ ବଳି ଦେଇ	॥ ୨୭
	ଇନ୍ଦ୍ରପଦକୁ ତଦନ୍ତରେ	। ଲଭି ଅଷ୍ଟମ ମନ୍ୱନ୍ତରେ	॥ ୨୮
	ସେ ଇନ୍ଦ୍ରପଦକୁ ତେଜିଣ	। ମୋକ୍ଷକୁ ଲଭିବ ସେ ପୁଣ	॥ ୨୯
୧୪	ଯାକୁ ସନ୍ତୋଷେ ବନ୍ଧ କରି	। ରଖିଲେ ସୁତଳରେ ହରି	॥ ୩୦
	ସ୍ୱର୍ଗୁଁ ଅଧିକ ସ୍ଥାନେ ସ୍ୱୟେଂ	। ଆଜ ଅଛି ସେ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରାଏ	॥ ୩୧
୧୫	ପରଶୁରାମ ଦୀପ୍ତିମନ୍ତ	। କୃପ ଗାଲବ ଦ୍ରୋଣସୁତ	॥ ୩୨
	ବାଦରାୟଣ ଆମ୍ଭ ତାତ	। ଯେ ଋଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗ ମୃଗୀସୁତ	॥ ୩୩
୧୬	ଏ ସପ୍ତ ଋଷି ତହିଁ ହେବେ	। ନିଜ ଯୋଗରୁ ପୁଣ ଏବେ	॥ ୩୪
	ଯେ ଯାହା ଆଶ୍ରମମଣ୍ଡଳେ	। ହେ ନୃପ ! ଅଛନ୍ତି ସକଳେ	॥ ୩୫
୧୭	ଦେବଗୁହ୍ୟର ସକାଶରେ	। ଜନମି ସରସ୍ୱତୀଠାରେ	॥ ୩୬
	ସେ ପ୍ରଭୁ ସାର୍ବଭୌମ ହୋଇ	। ନାମକୁ ପ୍ରକାଶିବେ ତହିଁ	॥ ୩୭
	ଇନ୍ଦ୍ରର ଠାରୁ ହରି[4] ସ୍ଥାନ	। ବଳିକି କରିବେ ପ୍ରଦାନ	॥ ୩୮

---

୧ । ଶକ୍ତି=ଅବତାର (ସ୍ୱାମୀ) ।
୨ । ଏକେ ବଡ଼ବାଂ ତୃତୀୟାମାହୁଃ; ମମ ତୁ ସଂଜ୍ଞା ଏବ ବଡ଼ବା ଇତି ମତମ୍ (ସ୍ୱାମୀ) ।
୩ । ମୂଳଶବ୍ଦ 'ବିରଜାଃ' ୪=ହରଣ କରି ।

୧୮ ନବମ ବରୁଣର ସୂନୁ[୧]	ଦକ୍ଷସାବର୍ଣ୍ଣି ନାମେ ମନୁ	॥ ୩୯
ପ୍ରଥମ ଭୂତକେତୁ ଜାତ	ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୀପ୍ତକେତୁ ଖ୍ୟାତ	॥ ୪୦
ଏ ଆଦି ତାହାର ନନ୍ଦନ	ସମ୍ଭବ ହେବେ ହେ ରାଜନ	॥ ୪୧
୧୯ ପାର, ମରୀଚିଗର୍ଭ ଆଦି	ଦେବେ, ଅଦ୍ଭୁତ[୨] ଇନ୍ଦ୍ର ସିଦ୍ଧି	॥ ୪୨
ଦ୍ୟୁତିମନ୍ତକୁ ଆଦି ହୋଇ	ସପତ ଋଷି ହେବେ ତହିଁ	॥ ୪୩
୨୦ ଯେ ପୁଣ ଆୟୁଷ୍ମନ୍ତଦାରା	ନାମ ତାହାର ଅମ୍ବୁଧାରା	॥ ୪୪
ଋଷଭ ନାମେ ବିଷ୍ଣୁ ଅଂଶ	ତାଠାରେ ହୋଇବ ପ୍ରକାଶ	॥ ୪୫
ଯେଣେ ସଂସିଦ୍ଧ ତ୍ରିଜଗତ	ଭୋଗ କରିବ ସେ ଅଦ୍ଭୁତ[୩]	॥ ୪୬
୨୧ ଯେ ବ୍ରହ୍ମସାବର୍ଣ୍ଣି ମହାନ୍ତ	ଦଶମ ଉପଶ୍ଳୋକସୁତ	॥ ୪୭
ଭୂରିଷେଣାଦି ତାର ସୁତ	ଯେ ହବିଷ୍ମନ୍ତ ଯେ ସୁକୃତ	॥ ୪୮
୨୨ ଯେ ଜୟ, ସତ୍ୟ, ମୂର୍ତ୍ତି ପୁଣ	ସେକାଳେ ହେବେ ଋଷିଗଣ	॥ ୪୯
ଯେ ସୁବାସନ ବିରୁଦ୍ଧାଦି	ଦେବତାରୂପରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି	॥ ୫୦
ଶମ୍ଭୁ ନାମରେ ସୁରେଶ୍ୱର	ସେ କାଳେ ହୋଇବ ପ୍ରଗ୍ଭର	॥ ୫୧
୨୩ ବିଶ୍ୱସୃଜର ସଦନରେ	ତା' ଭାର୍ଯ୍ୟା ବିଷୂଚୀଗର୍ଭରେ	॥ ୫୨
ବିଷ୍ୱକସେନ ନାମେ ହରି	ଜନ୍ମିବେ ଅଂଶାଂଶରେ କରି	॥ ୫୩
ଯେ ଶମ୍ଭୁ ନାମରେ ବାସବ	କରିବେ ତାର ସଖାଭାବ	॥ ୫୪
୨୪ ଧର୍ମସାବର୍ଣ୍ଣି ଏକାଦଶ	ମନୁ ହୋଇବ ସେ ପ୍ରକାଶ	॥ ୫୫
ସତ୍ୟ ଧର୍ମାଦି ଦଶ ସୁତ	ତାହାର ହୋଇବେ ସଂଭୂତ	॥ ୫୬
୨୫ ଦେବଙ୍କ ନାମ ବିହଙ୍ଗମ	ନିର୍ବାଣରୁଚି କାମଗମ	॥ ୫୭
ବୈଧୃତ ନାମେ ସୁରପତି	ଲଭିବ ସେ ମନୁରେ ଖ୍ୟାତି	॥ ୫୮
ଅରୁଣ ଆଦି ଋଷି ସାତ	ସେ ମନ୍ୱନ୍ତରେ ହେବେ ଖ୍ୟାତ	॥ ୫୯
୨୬ ବୈଧୃତା ନାମେ ଆର୍ଯ୍ୟକର	ଯେବଣ ପତ୍ନୀ, ତାହାଠାର	॥ ୬୦
ହରିର ଅଂଶ ହେବ ଜାତ	ସେ ଧର୍ମସେତୁ ନାମେ ଖ୍ୟାତ	॥ ୬୧
ଏ ତିନିଲୋକକୁ ପାଳନ	କରିବେ ସ୍ୱୟେଂ ଭଗବାନ	॥ ୬୨
୨୭ ରୁଦ୍ରସାବର୍ଣ୍ଣି ନାମେ ଖ୍ୟାତ	ଦ୍ୱାଦଶ ମନୁ ହେବ ଜାତ	॥ ୬୩
ଯେ ଉପଦେବ ଦେବବନ୍ତ	ଦେବଶ୍ରେଷ୍ଠାଦି ତାର ସୁତ	॥ ୬୪
୨୮ ତହିଁରେ ଇନ୍ଦ୍ର ଋତଧାମ	ଦେବତା ହରିତାଦି ନାମ	॥ ୬୫
ତପସ୍ୱୀ ତପୋମୂର୍ତ୍ତି ଦୁଇ	ଅଗ୍ନୀଧ୍ର ଆଦି ଋଷି ତହିଁ	॥ ୬୬
୨୯ ସତ୍ୟସହର ଯେ ବନିତା	ନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ ସୂନୃତା	॥ ୬୭
ସ୍ୱଧାମା[୪] ନାମେ ହରିଅଂଶ	ତା' ସୁତରୂପରେ ପ୍ରକାଶ	॥ ୬୮
ସେ ମନ୍ୱନ୍ତରକୁ ପାଳନ	କରିବେ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ	॥ ୬୯
୩୦ ଦେବସାବର୍ଣ୍ଣି ଆତ୍ମବନ୍ତ	ସେ ତ୍ରୟୋଦଶ ମନୁ ଖ୍ୟାତ	॥ ୭୦
ଯେ ଚିତ୍ରସେନ ବିଚିତ୍ରାଦି	ଦେବସାବର୍ଣ୍ଣିସୁତ ସିଦ୍ଧି	॥ ୭୧

୧—ପୁତ୍ର　୨ । ଅଦ୍ଭୁତ　୩ । ଅଦ୍ଭୁତ　୪ । ସୁଧାମା ।

୩୧	ଦେବତା ସୁକର୍ମ ସୁତ୍ରାମ	। ଇନ୍ଦ୍ରର ଦିବସ୍ପତି ନାମ	॥ ୭୨
	ନିର୍ମୋକ ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶୀ[1] ଆଦି	। ସପତ ଋଷି ହେବେ ସିଦ୍ଧି	॥ ୭୩
୩୨	ଦେବହୋତ୍ରର ଯେ ଯୁବତୀ	। ନାମରେ ଅଟଇ ବୃହତୀ	॥ ୭୪
	ହରିର ଅଂଶ ତାହାଠାର	। ହେବ ନାମରେ ଯୋଗେଶ୍ୱର	॥ ୭୫
	ଦିବସ୍ପତିକି ଇନ୍ଦ୍ରଭାବେ	। ସେ ମନ୍ୱନ୍ତରେ ସଂପାଦିବେ	॥ ୭୬
୩୩	ଇନ୍ଦ୍ରସାବର୍ଣ୍ଣି ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ	। ମନୁ ହୋଇବ ପରକାଶ	॥ ୭୭
	ଉରୁ, ଗମ୍ଭୀର, ବୁଧ୍ନ୍ୟ ଆଦି	। ତାହାର ତନୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧି	॥ ୭୮
୩୪	ଯେ ଖ୍ୟାତ ପବିତ୍ର ଚାକ୍ଷୁଷ	। ସେମାନେ ହୋଇବେ ତ୍ରିଦଶ	॥ ୭୯
	ଶୁଚି ନାମରେ ସୁରପତି	। ଲଭିବ ସେ ମନୁରେ ଖ୍ୟାତି	॥ ୮୦
	ଯେ ଅଗ୍ନିବାହୁ ଶୁଚି ଶୁଦ୍ଧ	। ଆବର ନାମରେ ମାଗଧ	॥ ୮୧
	ଏମନ୍ତ ରୂପେ ଋଷି ସାତ	। ସେ ମନ୍ୱନ୍ତରେ ହେବେ ଖ୍ୟାତ	॥ ୮୨
୩୫	ସତ୍ରାୟଣର ଯେ ବନିତା	। ନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ ବିନତା[2]	॥ ୮୩
	ତା' ଠାରେ ହରି ହେବେ ସୁତ	। ଯେ ବୃହଭାନୁ ନାମେ ଖ୍ୟାତ	॥ ୮୪
	କର୍ମସମୂହକୁ ବିସ୍ତାର	। କରିବେ ସେ ହେ ନରେଶ୍ୱର	॥ ୮୫
୩୬	ତିନି କାଳକୁ ଅନୁଗତ	। ଯେ ମନୁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଖ୍ୟାତ	॥ ୮୬
	ହେ ନୃପ କହିଲୁଁ ତା' ତୋତେ	। ସହସ୍ର ଯୁଗ ପରିଯନ୍ତେ	॥ ୮୭
	ଯେ କଳ୍ପ ଲଭେ ପରିବର୍ତ୍ତ[3]	। ଏଣେ ସେ ହୁଅଇ ଗଣିତ	॥ ୮୮
	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚରଣପଙ୍କଜେ	। ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଜେ	॥ ୮୯
	ସୁଜନେ ନ ଧର ମୋ ଦୋଷ	। ଶୁଣି ଏ ଗୀତ ହୁଅ ତୋଷ	॥ ୯୦

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ମନ୍ୱନ୍ତରାନୁବର୍ଣ୍ଣନଂ ନାମ
ତ୍ରୟୋଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶେ ତୁ ସର୍ବେଷାଂ ମନ୍ୱାଦୀନାଂ ଯଥାଯଥମ୍ ।
ପୃଥକ୍ କର୍ମାଣି ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟନ୍ତେ ଭଗବଦ୍‌ବଶବର୍ତ୍ତିନାମ୍ ॥ ୧

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୧	ଯେ ମନ୍ୱନ୍ତର ମାନଙ୍କରେ	। ମନ୍ୱାଦି ହୁଅନ୍ତି ଭୂମିରେ	॥ ୧
	ଯେ ଯେଉଁ କର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତ	। ଯେଣେ ସେ ହୁଅନ୍ତି ପ୍ରେରିତ	॥ ୨

୧ । ବିରଜସ୍ ୨ । ବିତାନା ୩ । ପରିବୃତ୍ତ ।

ମୋହର ଆଗରେ ସେମାନ । କହ ହେ ବ୍ୟାସଙ୍କ ନନ୍ଦନ ॥ ୩

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨ ମୁନିଏ ମନୁ ମନୁସୁତେ । ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ସୁରଗଣ ଯେତେ ॥ ୪
ଏସର୍ବ ଆହେ ମହୀପତି । ବିଷ୍ଣୁରେ ନିଯୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି ॥ ୫
୩ ଯେ ଯଜ୍ଞଆଦି ବିଷ୍ଣୁରୂପ । କହିଲା ଅଛି ଆହେ ନୃପ ॥ ୬
ତେଣେ ହୋଇଣ ନିଯୋଜିତ । ମନ୍ୱାଦିମାନେ ଏ ସମସ୍ତ ॥ ୭
ଜଗତଯାତ୍ରା ଯେ ଅଟଇ । ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି ସେ ତାହି ॥ ୮
୪ ଶ୍ରୁତିଏ ଚ଼ରିଯୁଗଅନ୍ତେ । କାଳରେ ବିନାଶ ହୁଅନ୍ତେ ॥ ୯
ଋଷିଏ ତପସ୍ୟାବଳରେ । ଦେଖନ୍ତି ତାହା ଯଥାର୍ଥରେ ॥ ୧୦
ଯେବଣ ଶ୍ରୁତିଗଣୁଁ ଜାତ । ସେ ସନାତନଧର୍ମପଥ ॥ ୧୧
୫ ମନୁଏ ହରିଆଜ୍ଞା ପାଇ । ଯେ ଧର୍ମ ଚତୁଷ୍ପାଦ ତାହି ॥ ୧୨
ସଂଯୁତ ହୋଇ ଯେଝା କାଳେ । ନୃପ ! ସଞ୍ଚରାନ୍ତି ଭୂତଳେ ॥ ୧୩
୬ ମନୁମାନଙ୍କର କ୍ରମରେ । ପୁତ୍ରପୌତ୍ରାଦିଙ୍କ କ୍ରମରେ ॥ ୧୪
୭ ମନୁ-ଅନ୍ତରପ୍ରାନ୍ତଯାଏ । ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ପାଳନ୍ତି ନିର୍ଭୟେ ॥ ୧୫
ଯହୁଁ ଦେବତା ଯହୁଁ କର୍ମେ । ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି କ୍ରମେ ॥ ୧୬
ତାହାଙ୍କୁ ସଙ୍ଗତ ହୋଇଣ । ଯା' ଦେଇଛନ୍ତି ନାରାୟଣ ॥ ୧୭
ସେ ତିନି ଲୋକର ସଂପତ୍ତି । ଭୋଗ କରନ୍ତେ ସୁରପତି ॥ ୧୮
ତିନି ଜଗତକୁ ପାଳଇ । ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଣ ବରଷଇ ॥ ୧୯
୮ ଜ୍ଞାନକୁ ପ୍ରତିଯୁଗେ ହରି । କହନ୍ତି ସିଦ୍ଧ[୧]ରୂପ ଧରି ॥ ୨୦
ଋଷି[୨]ସ୍ୱରୂପରେ କର୍ମକୁ । ଯୋଗେଶ[୩]ରୂପରେ ଯୋଗକୁ ॥ ୨୧
୯ ପ୍ରଜେଶ[୪]ରୂପେ ଭଗବାନ । ପ୍ରଜାଙ୍କୁ କରନ୍ତି ସର୍ଜନ ॥ ୨୨
ଧରନ୍ତେ ନୃପତିଶରୀର । ଦସ୍ୟୁଙ୍କୁ କରନ୍ତି ସଂହାର ॥ ୨୩
ଶୀତ ଉଷ୍ଣାଦି ଗୁଣ ଯହିଁ । ଅଛନ୍ତି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହୋଇ ॥ ୨୪
ସେ କାଳରୂପେ ସମସ୍ତର । ଅଭାବ କରଇ ଈଶ୍ୱର ॥ ୨୫
୧୦ ନାମରୂପାତ୍ମିକା ମାୟାରେ । ମୋହିତଆତ୍ମା ଯହୁଁ ନରେ ॥ ୨୬
ନାନାଶାସ୍ତ୍ରରେ କଲେ ସ୍ତୁତି । କେବେହେଁ ଦୃଶ୍ୟ ସେ ନୁହନ୍ତି ॥ ୨୭
୧୧ ଯେ ଅବାନ୍ତର କଳ୍ପ ପୁଣ । କହିଲୁଁ ଏ ତାର ପ୍ରମାଣ ॥ ୨୮
ଯହିଁ ଚଉଦ ମନ୍ୱନ୍ତର । କହନ୍ତି ପୁରାବିଦ ନର ॥ ୨୯
ଅଷ୍ଟମସନ୍ଧ ଭାଷାଗୀତେ । ସୁଜନମାନଙ୍କର ହିତେ ॥ ୩୦
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଣେ । ସନ୍ତୋଷ ସାଧୁଜନ ତେଣେ ॥ ୩୧
ମୋହର ତେତେ ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ । ବର୍ଣ୍ଣିଲି ପୁରାଣକୁ ଚ଼ହିଁ ॥ ୩୨

---

୧ । ସିଦ୍ଧ=ସନକାଦି ୨ । ଋଷି=ଯାଜ୍ଞବଲ୍‌କ୍ୟାଦି ।
୩ । ଯୋଗେଶ=ଦତ୍ତାତ୍ରେୟାଦି ୪ । ପ୍ରଜେଶ=ମରୀଚ୍ୟାଦି ।

ସମସ୍ତେ ବୁଝିବା ନିମିତ୍ତ	। ପ୍ରାକୃତବନ୍ଧେ କଲି ଗୀତ	॥୩୩
ସୁଜନମାନଙ୍କର ପାଦେ	। ମତି ମୋ ରହୁ ଅପ୍ରମାଦେ	॥୩୪

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ମନ୍ୱାଦିପ୍ରୟୋଜନାନୁବର୍ଣ୍ଣନଂ
ନାମ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ପଞ୍ଚଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ବଳିଂ ପଞ୍ଚଦଶେ ବିଶ୍ୱଜିତାର୍ଗ୍ୟା ଅଯାଜୟନ୍ ।
ତତୋଽସୌ ସ୍ୱର୍ଗମଜୟଦ୍ ଭୟାଦ୍ଦେବା ନିଲିଲ୍ୟିରେ ॥ ୧
ଅତ୍ରେର୍ଯଂତେ ନବାଧ୍ୟାଯ୍ୟା[୧] ବାମଂ ବାମନଚେଷ୍ଟିତଂ ।
ନିଗ୍ରହଛଳତୋ ଯତ୍ର ବଳେର୍ଭୂୟାନନୁଗ୍ରହଃ ॥ ୨

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୧	ଈଶ୍ୱର ହେଲେହେଁ କୃପଣ-	। ଲୋକର ପ୍ରାୟ ହରି ପୁଣ	॥ ୧
	ବଳିକି କେବଣ ହେତୁରୁ	। ତ୍ରିପାଦ ମାଗିଲେ ଭୂମିରୁ	॥ ୨
	ଅର୍ଥକୁ ଲଭିଲା ଉତ୍ତାରେ	। ତାକୁ ବାନ୍ଧିଲେ କି ହେତୁରେ	॥ ୩
୨	ଏ କଥା ଶୁଣିମାକୁ ମନେ	। ଇଚ୍ଛା କରୁଛୁଁ ଆମ୍ଭେମାନେ	॥ ୪
	ବଡ଼ କଉତୁକ ଆମ୍ଭର	। ଯେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟଇ ଈଶ୍ୱର	॥ ୫
	କୃପଣଲୋକପ୍ରାୟ ହୋଇ	। ତାହାର ପ୍ରାର୍ଥନା କିମ୍ପାଇଁ	॥ ୬
	ଯେ ଅପରାଧୀ ନୋହେ ଜନ	। ତାହାର କିମ୍ପାଇଁ ବନ୍ଧନ	॥ ୭

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୩	ବଳିର ଯେ ଥିଲା ସଂପତ୍ତି	। ତାହା ହରିଲେ ଶଚୀପତି	॥ ୮
	ସମରଭୂମିରେ ତାହାର	। ପ୍ରାଣ ହିଁ ହରିଲେ ଆବର	॥ ୯
	ହେ ନୃପ ! ଭୃଗୁବଂଶେ ଜାତ	। ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଦେଲେ ତା' ଜୀବିତ	॥ ୧୦
	ମହାତ୍ମା ସେ ବଳି ଅସୁର	। ଶିଷ୍ୟ ଅଟଇ ତାହାଙ୍କର	॥ ୧୧
	ଅର୍ଥପ୍ରଦାନେ ସର୍ବାତ୍ମାରେ	। ଭଜିଲା ତାହାଙ୍କୁ କାଳରେ	॥ ୧୨
୪	ଯେ ବଳି ମନରେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ	। ବାଞ୍ଛା କରିଛି ଜିଣିମାକୁ	॥ ୧୩
	ମହାନୁଭାବ ଭୃଗୁମାନେ	। ମହାଅଭିଷେକ ବିଧାନେ	॥ ୧୪
	ସଂତୋଷେ କରି ଅଭିଷେକ	। ଯେ ବିଶ୍ୱଜିତ ନାମେ ମଖ	॥ ୧୫
	ସେ ଯାଗ କରାଇଲେ ତାକୁ	। ସତ୍ୱରେ ସ୍ୱର୍ଗ ଜିଣିମାକୁ	॥ ୧୬
୫	ହବିର୍ଭାଗରେ ହୋମପାଇଁ	। ଯେବଣ ଅଗ୍ନି ଥିଲା ତହିଁ	॥ ୧୭
	ସେ ଅନଳରୁ ତଦନ୍ତରେ	। ଯେ ଯୁତ ସୁବର୍ଣ୍ଣପଟ୍ଟରେ	॥ ୧୮

୧ । ନବାଧ୍ୟାୟୈଃ ।

ସେ ରଥ ହୋଇଲା ଉତ୍ପନ୍ନ । ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରଅଶ୍ୱସମବର୍ଣ୍ଣ ॥ ୧୯
ସେ ଅଶ୍ୱେ, ସିଂହେ ବିରାଜିତ । ଧ୍ୱଜହିଁ ହୋଇଲା ସଂଭୂତ ॥ ୨୦
୬ ସୁବର୍ଣ୍ଣବଦ୍ଧ ଶରାସନ । ଅକ୍ଷୟ ତୂଣ ବେନି ଆନ ॥ ୨୧
ଦିବ୍ୟ କବଚ ଯେ ଅଟଇ । ପୁଣ ସଂଭବ ହେଲା ତହିଁ ॥ ୨୨
ଅମ୍ଳାନ ପଦ୍ମ[୧] ଯହିଁ ଥିଲେ । ସେ ମାଳା ପ୍ରହରାଦ ଦେଲେ ॥ ୨୩
ଯେ ଶୁକ୍ର ତାର ପୁରୋହିତ । ସେ ଏକ ଶଙ୍ଖ କଲେ ଦତ୍ତ ॥ ୨୪
୭ ଏରୂପେ ଯୁଦ୍ଧପରିକର । ବ୍ରାହ୍ମଣେ ସଂପାଦିଲେ ଯାର ॥ ୨୫
ଯାହାର ପୁଣ ସ୍ୱସ୍ତ୍ୟୟନ[୨] । କଲେ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣେ କଳ୍ପନ ॥ ୨୬
ସେ ବଳି ତଦନ୍ତରେ ପୁଣ । ବିପ୍ରଙ୍କୁ କରି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ॥ ୨୭
ପ୍ରଣାମ କଲା ପୁଣ ତାଙ୍କୁ । ସମରକଥା ପ୍ରହ୍ଲାଦଙ୍କୁ ॥ ୨୮
ପଚାରି କରି ମହାବୀର । କଲା ତାହାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର ॥ ୨୯
୮ ଧରିଛି ଖଡ୍‌ଗ, ଶରାସନ । ତୂଣୀର, ପୁଷ୍ପମାଳାମାନ ॥ ୩୦
କବଚ ଖଞ୍ଜିଣ ଶରୀରେ । ସେ ମହାରଥ ତଦନ୍ତରେ ॥ ୩୧
ଦିବ୍ୟ ରଥକୁ ଆରୋହିଲେ । ଯା' ଭୃଗୁମାନେ ଦେଇଥିଲେ ॥ ୩୨
୯ ହେମ-ଅଙ୍ଗଦେ[୩] ମନୋହର । ଦିଶଇ ଭୁଜଯୁଗ ଯାର ॥ ୩୩
ମୁକୁଟ ବିରାଜେ ଯା' ଶିରେ । କୁଣ୍ଡଳ ଶ୍ରବଣଯୁଗରେ ॥ ୩୪
ରଥ କରନ୍ତେ ଆରୋହଣ । ଦିଶିଲା ଦୀପ୍ତିମନ୍ତ ପୁଣ ॥ ୩୫
କୁଣ୍ଡମଧ୍ୟରେ ହୁତାଶନ । ପ୍ରଦୀପ୍ତ ଦିଶଇ ଯେସନ ॥ ୩୬
୧୦ ନେତ୍ରେ ପିଅନ୍ତି କି ଗଗନ । ଦହୁଛନ୍ତି କି ଦିଗମାନ ॥ ୩୭
୧୧ ଯେ ନିଜ ଯୂଥ ହୋଇଛନ୍ତି । ସେ ସର୍ବ ଦୈତ୍ୟଯୂଥପତି ॥ ୩୮
ବେଢ଼ି ଅଛନ୍ତି ଚାରି ପାଶେ । ଅସୁରସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ହରଷେ ॥ ୩୯
ଘେନାଇଁ ସଙ୍ଗତରେ ବୀର । ପ୍ରତାପେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟସ୍ୱର୍ଗପୁର ॥ ୪୦
କମ୍ପାଉଥିଲାପ୍ରାୟ ହୋଇ । ଅତିସମୃଦ୍ଧ ଯେ ଅଟଇ ॥ ୪୧
ସେ ଇନ୍ଦ୍ରପୁରୀକି ସତ୍ୱର । ଗମନ କଲା ସେ ଅସୁର ॥ ୪୨
୧୨ ଭ୍ରମରମାନେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରେ । ଗାୟନ କରନ୍ତି ଯହିଁରେ ॥ ୪୩
୧୪ ଯହିଁରେ ବିହଙ୍ଗଦମ୍ପତୀ । ମଧୁର ଧ୍ୱନିକି କରନ୍ତି ॥ ୪୪
ପ୍ରବାଳପୁଷ୍ପମାନଙ୍କର । ଯହିଁରେ ଅତିଶୟ ଭାର ॥ ୪୫
ଏମନ୍ତ ଶାଖାମାନ ବହି । ଅମରଦ୍ରୁମେ ଛନ୍ତି ଯହିଁ ॥ ୪୬
ନନ୍ଦନ ଆଦି ସେ ଉଦ୍ୟାନ । ଶ୍ରୀମନ୍ତ ଉପବନମାନ ॥ ୪୭
ସେମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ପୁର । ଦିଶଇ ଅତି ମନୋହର ॥ ୪୮
ରଥାଙ୍ଗ, କାରଣ୍ଡବ, ହଂସ । ଆବର ଯେ ମତ୍ତ ସାରସ ॥ ୪୯
ଏମାନଙ୍କର ସମୂହରେ । ଯେ ପୂରିଛନ୍ତି ନିରନ୍ତରେ ॥ ୫୦
ସୁରସେବିତ ନାରୀମାନେ । କ୍ରୀଡ଼ନ୍ତି ଯହିଁ ଅନୁଦିନେ ॥ ୫୧

୧ । ପୁଷ୍ପ । ୨=ସ୍ୱସ୍ତିବାଚନ । ୩ । ଅଙ୍ଗଦ=ବଳୟ ।

	ଏମନ୍ତରୂପ ସରୋବରେ	ଶୋଭା ପାଆନ୍ତି ଯଉଁ ପୁରେ	॥ ୫୨
	ଆକାଶଗଙ୍ଗା ଯାକୁ ଥାଇ	ବେଢ଼ିଛି ଜଳୀପ୍ରାୟ ହୋଇ	॥ ୫୩
୧୫	ଅଟ୍ଟାଳି ସହିତେ ଉନ୍ନତ	ଶୋଣ[୧] ପ୍ରାକାରେ ଯେ ଆବୃତ	॥ ୫୪
	ହେମକବାଟେ ଯୁତ ହୋଇ	ସମାନ ଦ୍ୱାରମାନେ ଯହିଁ	॥ ୫୫
	ଯହିଁରେ ପୁରଦ୍ୱାରେ ପୁଣ	ସ୍ଫଟିକେ ନିର୍ମିତ ଘଟଣ	॥ ୫୬
	ଯହିଁରେ ରାଜମାର୍ଗମାନ	ହୋଇଅଛନ୍ତି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ	॥ ୫୭
	ଯେବଣ ପୁରୀକି ନିର୍ମାଣ	କରିଛି ବିଶ୍ୱକର୍ମା ପୁଣ	॥ ୫୮
୧୬	ସଭା ଚତ୍ୱର[୨] ଅବାନ୍ତର-	ମାର୍ଗରେ ଆଢ୍ୟ ଯଉଁ ପୁର	॥ ୫୯
	ନ୍ୟର୍ବୁଦ[୩]ସଂଖ୍ୟ ଅଗଣିତ	ବିମାନଙ୍କରେ ଯେ ସଂଯୁତ	॥ ୬୦
	ବଜ୍ରବିଦ୍ରୁମମୟ ହୋଇ	ଅଛନ୍ତି ବେଦିମାନେ ଯହିଁ	॥ ୬୧
	ଏମନ୍ତ ଯେ ବା ଚତୁଷ୍ପଥ[୪]	ସେମାନଙ୍କରେ ଯେ ସଂଯୁତ	॥ ୬୨
୧୭	ନିତ୍ୟେ ତରୁଣୀ ସୁକୁମାରୀ	ଶ୍ୟାମା ନିର୍ମଳବସ୍ତ୍ରଧାରୀ	॥ ୬୩
	ଏରୂପେ ଦିବ୍ୟ ରୂପବତୀ	ନାରୀଏ ଯହିଁ ଶୋଭା ପାନ୍ତି	॥ ୬୪
	ଶିଖାମାନଙ୍କରେ ଯେସନ	ଶୋଭା ଦିଶନ୍ତି ହୁତାଶନ	॥ ୬୫
୧୮	ସୁରବନିତାକୁନ୍ତଳରୁ	ବିଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଛନ୍ତି ଦୂରୁ	॥ ୬୬
	ଯେ ନବ ସୌଗନ୍ଧିକ ଦାମ[୫]	ତାଙ୍କ ଆମୋଦ ଯେ ଉତ୍ତମ	॥ ୬୭
	ତାହାକୁ ଘେନି ସମୀରଣ	ଯହିଁ ମାର୍ଗରେ ବହେ ପୁଣ	॥ ୬୮
୧୯	ସୁବର୍ଣ୍ଣଗବାକ୍ଷୁଁ ନିର୍ଗମ	ପାଣ୍ଡର ଯେ ଅଗୁରୁଧୂମ	॥ ୬୯
	ତେଣେ ଆଚ୍ଛନ୍ନ ମାର୍ଗ ଯେହି	ସୁରସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଯାନ୍ତି ତହିଁ	॥ ୭୦
୨୦	ମୁକୁତାମୟ ଯେ ବିତାନ[୬]	ଯେ ମଣି-ହେମ-କେତୁମାନ	॥ ୭୧
	ନାନାପତାକାଯୁତ ହୋଇ	ବିମାନ-ଅଗ୍ରଭାଗ ଯେହି	॥ ୭୨
	ତେଣେ ଅଟଇ ଯେ ଆବୃତ	ଯେ ଶିଖୀ ଭୃଙ୍ଗ ପାରାବତ	॥ ୭୩
	ତାହାଙ୍କ ନାଦରେ ସଂଯୁତ	ହୋଇଛି ଯେହୁ ଅବିରତ	॥ ୭୪
	ବିମାନ ମାନଙ୍କେ ବସିଣ	ଯେ ନିତ୍ୟେ କରନ୍ତି ଭ୍ରମଣ	॥ ୭୫
	କଳଗୀତେ ସେ ନାରୀଙ୍କର	ଯହିଁ ମଙ୍ଗଳ ନିରନ୍ତର	॥ ୭୬
୨୧	ମୃଦଙ୍ଗ ଶଙ୍ଖ ଯେବା ଆନ	ଆନକ-ଦୁନ୍ଦୁଭି-ନିସ୍ୱନ	॥ ୭୭
	ବୀଣା ମୁରଜ ବେଣୁ ତାଳ	ନୃତ୍ୟ ଉତ୍ତମ ବାଦ୍ୟକୁଳ	॥ ୭୮
	ଯେ ଗୀତ [୭]ଉପଦେବଙ୍କର	ତେଣେ ଯେ ଅଟେ ମନୋହର	॥ ୭୯
	ନିଜ ପ୍ରଭାରେ ଯାକୁ ପୁଣି	ଇତରେ ନ ପାରିଲେ ଜିଣି	॥ ୮୦
୨୨	ଅଧର୍ମବନ୍ତ ଅଟେ ଯେହି	ଯେ ଶଠ ଖଳ ଭୂତଦ୍ରୋହୀ	॥ ୮୧

---

୧ । ଶୋଣ=ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ । ୨=ଅଗଣା ।
୩ । ନ୍ୟର୍ବୁଦ=ଦଶ କୋଟି । ୪ । ମୂଳ ଶବ୍ଦ 'ଶୃଙ୍ଗାଟକ' ।
୫ । ସୌଗନ୍ଧିକ ଦାମ=ସୁଗନ୍ଧ ପୁଷ୍ପମାଳା । ୬ । ଚାନ୍ଦୁଆ ।
୭ । ଉପଦେବ=ଗନ୍ଧର୍ବ ପ୍ରଭୃତି ।

କାମୀ ମାନୀ ଲୋଭୀ ଯେ ଜନେ । ନ ଯାନ୍ତି ସେ ଯଉଁ ଭୁବନେ ॥ ୮୨
୨୩ ସେ ଇନ୍ଦ୍ରପୁର ସର୍ବଦିଗେ । ସୈନ୍ୟସହିତେ ବାହ୍ୟଭାଗେ ॥ ୮୩
ସେ ବଳି ଯାଇଁ ନିରୋଧିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଯା' ଶୁକ୍ର ଦେଇଥିଲେ ॥ ୮୪
ସେ ଶଙ୍ଖ ଅଟେ ମହାସ୍ୱନ । ତାହାକୁ କଲେ ସେ ବାଦନ ॥ ୮୫
ଇନ୍ଦ୍ରଯୁବତୀମାନଙ୍କର । ଭୟ ଜନମାନ୍ତେ ମନର ॥ ୮୬
୨୪ ଅତି ଉଦ୍ୟମ ସେ ବଳିର । ଗୋଚର କରି ପୁରନ୍ଦର ॥ ୮୭
ସକଳ ଦେବେ ହୋଇ ଯୁତ । ଗୁରୁଙ୍କୁ କହିଲେ ଏମନ୍ତ ॥ ୮୮
୨୫ ହେ ଗୁରୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କରି । ଯେ ଅଟେ ପୂର୍ବରୁ ବଇରି ॥ ୮୯
ଏବେ ହୋଇଛି ସେ ବଳିର । ଯୁଦ୍ଧ-ଉଦ୍ୟମ ଗୁରୁତର ॥ ୯୦
ଏବେ ଏ ଅସହ୍ୟ ଅଟଇ । ଏମନ୍ତ ମଣୁଅଛି ମୁହିଁ ॥ ୯୧
ଏହାକୁ ତେଜରେ ଊର୍ଜିତ । କରିଛି କେହି ଏ ନିୟତ ॥ ୯୨
୨୬ କେହି ଏହାକୁ ଅପକାର । କରିବାକୁ ନୋହେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୯୩
ଏ ସର୍ବ ଆପଣା ମୁଖରେ । ପିଇ ଦେଉଛି କି କୋପରେ ॥ ୯୪
ଲେହିଲା[୧] ପ୍ରାଏ ଦିଗମାନ । ଦୃଷ୍ଟିରେ କରେ କି ଦହନ ॥ ୯୫
ପ୍ରଳୟକାଳରେ ଯେସନ । ଜଳି ଉଠଇ ହୁତାଶନ ॥ ୯୬
୨୭ ଯେ ମୋ ଶତ୍ରୁର ବଳୀପଣ । କହ ତହିଁର କେ କାରଣ ॥ ୯୭
ଯହିଁରୁ ଓଜ ତେଜ ବଳ । ସହ ହିଁ ହୋଇଛି ପ୍ରବଳ ॥ ୯୮
ସେ ଓଜଆଦିରୁ ଜନମ । ହୋଇଅଛି ଏ ସମୁଦ୍ୟମ ॥ ୯୯

ଶ୍ରୀଗୁରୁରୁବାଚ

୨୮ ଭୋ ଇନ୍ଦ୍ର ଏ ତୋହ ଶତ୍ରୁର । କାରଣ ଯେ ବା ଉନ୍ନତିର ॥ ୧୦୦
ତାହା ମୁଁ ଜାଣିଅଛି ଧ୍ୟାନେ । ଯେ ବ୍ରହ୍ମବାଦୀ ଭୃଗୁମାନେ ॥ ୧୦୧
ସେମାନେ ଏ ତେଜ ସଞ୍ଚିତ । କଲେକ ଶିଷ୍ୟର ନିମିତ୍ତ ॥ ୧୦୨
୨୯ ବ୍ରହ୍ମତେଜରେ ସମନ୍ୱିତ[୨] । ଯେ ବଳି ପୁଣ ଓଜଯୁତ ॥
କାହାର ନାହିଁ ପରାକ୍ରମ । ଯେ ତାକୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ଜିଣିମ ॥
ଜଗତଈଶ୍ୱର ଯେ ହରି । କେବଳ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି କରି ॥ ୧୦୩
ତୁ ଅବା ତୋର ପରା କେହି । ନ ପାରେ ତାର ଆଗେ ରହି ॥ ୧୦୪
କୃତାନ୍ତ ଆଗରେ ଯେସନ । ରହି ନ ପାରେ କେହି ଜନ ॥ ୧୦୫
୩୦ ତେଣୁ ସମସ୍ତେ ତୁମ୍ଭେମାନେ । ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଛାଡ଼ିଣ ବହନେ ॥ ୧୦୬
ଅଦରଶନ ହୋଇ ଯାଅ । କାଳକୁ ବାଟ ଚାହିଁ ଥାଅ ॥ ୧୦୭
ଯେବେଣ କାଳରୁ ହୋଇବ । ଶତ୍ରୁର ପୁଣ ପରାଭବ ॥ ୧୦୮
୩୧ ବିପ୍ରଙ୍କ ବଳୁଁ ବେଳୁଁବେଳ । ଏହାର ବଢୁଅଛି ଫଳ ॥ ୧୦୯
ବର୍ତ୍ତମାନରେ ଅତିଶୟ । ବିକ୍ରମ ହୋଇଛି ଉଦୟ ॥ ୧୧୦
ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର । ଅବମାନନାରେ ଅସୁର ॥ ୧୧୧

୧ । ଲେହିବା=ଚାଟିବା । ୨ । ସମେଧିତ ।

ଭୃତ୍ୟ ଦାରାଦି ସହିତରେ । ବିନାଶ ହୋଇବ କାଳରେ ॥ ୧୧୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୩୨ ଯେ କାର୍ଯ୍ୟ ଜାଣନ୍ତି ତତ୍ତ୍ୱରେ । ସେ ଗୁରୁ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ॥ ୧୧୩
ମନ୍ତ୍ରଣା କରନ୍ତେ କାର୍ଯ୍ୟକୁ । ଛାଡ଼ି ଅମରେ ତ୍ରିଦିବକୁ ॥ ୧୧୪
ଗଲେ ସେ କଥା ଅନୁସରି । ଯେଣୁ ସେ କାମରୂପଧାରୀ ॥ ୧୧୫
୩୩ ଦେବେ ହୁଅନ୍ତେ ଅନ୍ତର୍ଧାନ । ସେ ବିରୋଚନର ନନ୍ଦନ ॥ ୧୧୬
ତଦନନ୍ତରେ ଦେବଙ୍କର । ନିବାସ ଅଟଇ ଯେ ପୁର ॥ ୧୧୭
ତହିଁରେ କରିଣ ନିବାସ । ତିନି ଜଗତ କଲା ବଶ ॥ ୧୧୮
୩୪ ଯେ ଶିଷ୍ୟ ବିଶ୍ୱ ଅଛି ଜିଣି । ହୋଇଛି ଅନୁଗତ ପୁଣି ॥ ୧୧୯
ଶିଷ୍ୟବତ୍ସଳ ଭୃଗୁମାନେ । ତାହାକୁ ଉତ୍ତମ ବିଧାନେ ॥ ୧୨୦
ତୁରଗମେଧଯାଗ ଶତେ । କରାଇଲେ ସେ ତୋଷଚିତ୍ତେ ॥ ୧୨୧
୩୫ ଅନୁଭାବେ ସେ ଯାଗଙ୍କର । ତିନି ଭୁବନେ ଯେ ବିସ୍ତାର ॥ ୧୨୨
ସେ କୀର୍ତ୍ତି ତିନି ଭୁବନରେ । ବିସ୍ତାର କରନ୍ତେ ନିର୍ଭରେ ॥ ୧୨୩
ଶୋଭା ପାଇଲା ସେ ଅସୁର । ଯେସନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଶାକର ॥ ୧୨୪
୩୬ ଆତ୍ମାକୁ କୃତକୃତ୍ୟପ୍ରାଏ । ମଣନ୍ତେ ମହାମନା ସ୍ୱଏଁ ॥ ୧୨୫
ଅତିସମୃଦ୍ଧ ଯେ ସଂପତ୍ତି । ତାହା ଭୁଞ୍ଜିଲା ଦୈତ୍ୟପତି ॥ ୧୨୬
ଯଉଁ ସଂପତ୍ତି କର୍ମଦ୍ୱାରେ । ସଂପାଦିଥିଲେ ଦ୍ୱିଜବରେ ॥ ୧୨୭
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣପାଦପଦ୍ମ ଚିନ୍ତି । ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁମତି ॥ ୧୨୮
ସୁଜନେ ଦୋଷ ମୋ ନ ଧର । ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ଚରଣେ କିଙ୍କର ॥ ୧୨୯

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀବଳିବିଜୟୋ ନାମ
ପଞ୍ଚଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ଷୋଡ଼ଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଷୋଡ଼ଶେ ପୁତ୍ରନାଶେନ ଶୋଚନ୍ତ୍ୟା ଅଦିତେଃ ପତିଃ ।
ପ୍ରାର୍ଥିତଃ କଶ୍ୟପଃ ପ୍ରାହ ପୟୋବ୍ରତମିତୀର୍ଯ୍ୟତେ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ସେ ତେବେ । ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଜିଣନ୍ତେ ଦାନବେ ॥ ୧
ଲୁଚି ପଳାନ୍ତେ ପୁତ୍ରମାନେ । ଅଦିତି ଦେବମାତା ମନେ ॥ ୨
ତାପ ଲଭିଲା ଅତିଶୟେ । ଦୀନ ଅନାଥ ଜନ ପ୍ରାୟେ ॥ ୩
୨ କଶ୍ୟପ ଚିରକାଳେ ପୁଣ । ତପରୁ ନିବୃତ୍ତ[୧] ହୋଇଣ ॥ ୪
ଉତ୍ସବ-ଆନନ୍ଦବିହୀନ । ଯେ ଅଟେ ଅଦିତିସଦନ ॥ ୫

୧ । ନିବର୍ତ୍ତ ।

ତହିଁକି ଏକ ଦିନକରେ । ଗମନ କଲେ ଦେଖିବାରେ ॥ ୬
୩ ଆସନ ପରିଗ୍ରହ କଲେ । ଉଚିତ ପୂଜାକୁ ଲଭିଲେ ॥ ୭
ହେ କୁରୁଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ଲଭି ଦୁଃଖ । ବିରସ ହୋଇଛି ଯା' ମୁଖ ॥ ୮
ସେ ପତ୍ନୀ ଅଟେ ଆପଣାର । ତାଙ୍କୁ କହିଲେ ଏ ଉତ୍ତର ॥ ୯

ଶ୍ରୀକଶ୍ୟପ ଉବାଚ

୪ [1]ମୃତ୍ୟୁଇଚ୍ଛାକୁ ଅନୁବର୍ତ୍ତି । ଯେଉଁଣ ଲୋକ ଅଛି ଏଥି ॥ ୧୦
ତାହାର କି ଅବା ଧର୍ମର । ଅଥବା ବିପ୍ରମାନଙ୍କର ॥ ୧୧
ହେ ଭଦ୍ରେ ! ଅଭଦ୍ର ଆଗତ । ହୋଇ ନାହିଁ ନା କହ ତଥ୍ୟ ॥ ୧୨
୫ ଆଗୋ ଗୃହିଣି ! ଗୃହେ ତୋର । ଧର୍ମର ଅର୍ଥର କାମର ॥ ୧୩
ଅଛିକି କିଛି ହିଁ ମଙ୍ଗଳ । ଯହିଁ ସ୍ୱଧର୍ମାଦିରେ ଫଳ ॥ ୧୪
ଅଯୋଗୀ ଜନମାନଙ୍କର । ସମ୍ଭବ ହୁଅଇ ସତ୍ୱର ॥ ୧୫
୬ କୁଟୁମ୍ବ ମାନଙ୍କରେ ତୁହି । ଥିଲୁ ଯେ ଆସକତ ହୋଇ ॥ ୧୬
ମିଳିଲେ ଯେ ଅତିଥି ଘରେ । ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରତି-ଉତ୍‌ଥାନରେ ॥ ୧୭
ପୂଜା ନ କଲୁ ଅବା କେବେ । ଗଲେ ସେ ଅସନ୍ତୋଷଭାବେ ॥ ୧୮
୭ ଅତିଥିମାନେ ଯଉଁ ଗୃହେ । ପୂଜିତ ନୋହି ସଲିଲେହେଁ ॥ ୧୯
ଯଦ୍ୟପି ଯାଆନ୍ତି ବାହାରି । ଶୃଗାଳରାଜଗର୍ତ୍ତସରି ॥ ୨୦
ଅଟନ୍ତି ସେହି ଗୃହମାନ । ଏକଥା ନିଶ୍ଚିତ ପ୍ରମାଣ ॥ ୨୧
୮ ହେ ସତି ! କାଳରେ ଅଗ୍ନିକି । ହବିରେ ହୋମ ନ କଲୁ କି ॥ ୨୨
ପ୍ରବାସ କରନ୍ତେ ମୁଁ ତୁହି । ଥିଲୁ ଯେ ଉଦବେଗ ହୋଇ ॥ ୨୩
୯ ଯାହା ପୂଜାରେ ଗୃହୀ ଜନ । ଲଭଇ କାମଦୁଘ ସ୍ଥାନ ॥ ୨୪
ଯେ ସର୍ବ ଦେବତାରୂପରେ । ବିଖ୍ୟାତ ସମସ୍ତ ଲୋକରେ ॥ ୨୫
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅନଳ ଆବର । ମୁଖ ଅଟନ୍ତି ସେ ବିଷ୍ଣୁର ॥ ୨୬
୧୦ ହେ ମନସ୍ୱିନି ! ସର୍ବସ୍ଥିତେ । ତୋର ଅଛନ୍ତି କି ସୁଚିତ୍ତେ ॥ ୨୭
ମୁଖଲକ୍ଷଣେ ତୋ' ମନର । ଅସ୍ୱସ୍ଥ[2] କରୁଛି ଗୋଚର ॥ ୨୮

ଶ୍ରୀଅଦିତିରୁବାଚ

୧୧ ହେ ବିପ୍ର ! ଗୋ-ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର । ଭଦ୍ର ଏ ଜନର ଧର୍ମର ॥ ୨୯
ହେ ଗୃହମେଧି ! ତ୍ରିବର୍ଗର । ପରମ କ୍ଷେତ୍ର ଏ ମନ୍ଦିର ॥ ୩୦
୧୨ ଅଗ୍ନି ଅତିଥି ଭୃତ୍ୟମାନ । ଯେ ଭିକ୍ଷୁ ଅନ୍ନ-ଅର୍ଥୀ ଜନ ॥ ୩୧
ହେ ବିପ୍ର ! ତୁମ୍ଭେ ଭଗବାନ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କରୁଛି ଯା ଧ୍ୟାନ ॥ ୩୨
ଏ ଘେନି ଏମାନେ ସମସ୍ତ । ଶୂନ୍ୟ ନୋହିବେ କଦାଚିତ ॥ ୩୩
୧୩ ହେ ଭଗବନ୍ତ ମୋର ମନ । କେ କାମ ନୋହିବ ସଂପନ୍ନ ॥ ୩୪
ଯାହାକୁ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରଜାନାଥ । କହୁଛ ଧର୍ମକୁ ଏମନ୍ତ ॥ ୩୫
୧୪ ଯେ ସତ୍ତ୍ୱ-ରଜ-ତମୋମୟ । ହେ ବିପ୍ର ! ଏ ପ୍ରଜାସଂଚୟ ॥ ୩୬

---
୧ । ଅର୍ଥାତ୍ ମୃତ୍ୟୁବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ । ୨ । ଅସ୍ୱସ୍ଥ=ଅସ୍ୱସ୍ଥତା ।

ତୋ ମନ-ଶରୀରରୁ ଜାତ । ତୁ ତାଙ୍କ ଠାରେ ସମର୍ପିତ ॥ ୩୭
ତଥାପି ଭକ୍ତ ଯଉଁ ନର । ତାହାଙ୍କୁ ଭଜେ ମହେଶ୍ୱର ॥ ୩୮
୧୫ ହେ ପ୍ରଭୁ ହେ ସୁବ୍ରତ ତେଣୁ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଭଜୁଛି ମୁଁ, ଯେଣୁ ॥ ୩୯
ଶତ୍ରୁଏ ନେଲେ ଆମ୍ଭ ସ୍ଥାନ । ହରିଲେ ସବୁ ଶିରିମାନ ॥ ୪୦
ଚିନ୍ତ ମଙ୍ଗଳକୁ ଆମ୍ଭର । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରଭୁ ରକ୍ଷା କର ॥ ୪୧
୧୬ ଶତ୍ରୁଙ୍କ ବ୍ୟବସାୟେ ମୁହିଁ । ଶୋକସାଗରେ ବୁଡ଼ିଲଇଁ ॥ ୪୨
ମୋ ଯଶ, ଶ୍ରୀ, ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ସ୍ଥାନ । ପ୍ରବଳେ ହରିଲେ ଏମାନ ॥ ୪୩
୧୭ କଲ୍ୟାଣ କଲା ଲୋକଙ୍କର । ମଧ୍ୟରେ ଅଟ ତୁମ୍ଭେ ସାର ॥ ୪୪
ହେ ସାଧୁ ସେମାନ ଯେମନ୍ତେ । ପୁଣି ଲଭିବେ ମୋର ସୁତେ ॥ ୪୫
କଲ୍ୟାଣବିଧି ସେ ପ୍ରକାରେ । କର ଆପଣା ମନୀଷାରେ ॥ ୪୬

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୮ ଅଦିତି ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତେ ଦୈନ୍ୟରେ ॥ ୪୭
ଅଳ୍ପ ହସିଲା ପ୍ରାଏ ତାଙ୍କୁ । କଶ୍ୟପ କହିଲେ ବାକ୍ୟକୁ ॥ ୪୮
ଅଦ୍ଭୁତ ବିଷ୍ଣୁମାୟାବଳ । ସ୍ନେହରେ ବଦ୍ଧ ଏ ସକଳ ॥ ୪୯
୧୯ ଅନାତ୍ମା ପଞ୍ଚଭୂତୁଁ ଜାତ । କାହିଁ ଏ ଶରୀର ଅସତ୍ୟ ॥ ୫୦
ଯେ ଆତ୍ମା ପ୍ରକୃତିରୁ ପର । ସେ ଅବା ଅଛି କଉଁଠାର ॥ ୫୧
କେ କାହା ପତି ପୁତ୍ର ଆଦି । ମୋହ କାରଣ ଏଥି ସିଦ୍ଧି ॥ ୫୨
୨୦ ସକଳ ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କର । ଅନ୍ତଃକରଣ ଯା' ମନ୍ଦିର ॥ ୫୩
ଜଗତଗୁରୁ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ । ପୁରୁଷରୂପେ ବିଦ୍ୟମାନ ॥ ୫୪
ଯେ ବାସୁଦେବ ଭଗବାନ । ତାହାଙ୍କୁ କର ତୁ ପୂଜନ ॥ ୫୫
୨୧ ଯେ ଦୀନମାନଙ୍କର ଠାରେ । ଦୟା କରନ୍ତି ନିରନ୍ତରେ ॥ ୫୬
ତୋହର ମନୋରଥମାନ । ସେ ହରି କରିବେ ବିଧାନ ॥ ୫୭
ବିଷ୍ଣୁର ସେବା ଯେ ଅଟଇ । କେବେହେଁ ବ୍ୟର୍ଥ ସେ ନୁହଇ ॥ ୫୮
ସେ ରୂପେ ଆନସେବା ନୋହି । ମୋ ମତି ଏମନ୍ତ ଅଟଇ ॥ ୫୯

ଶ୍ରୀଅଦିତିରୁବାଚ

୨୨ ହେ ବିପ୍ର ! କେବଣ[୧] ବିଧିରେ । ହରିଙ୍କି ପୂଜିବି ନିର୍ଭରେ ॥ ୬୦
୨୩ ସଙ୍କଳ୍ପ ଅଟେ ସତ୍ୟ ଯାର । ସେ ହରି ମନୋରଥ ମୋର ॥ ୬୧
ଯେମନ୍ତେ କରିବେ ବିଧାନ । ମୋଠାରେ ହୋଇ ସାବଧାନ ॥ ୬୨
ଯେ ବିଧି ପୂଜାରେ ତାଙ୍କର । ତା' ଆଜ୍ଞା ଦିଅ ଦ୍ୱିଜବର ॥ ୬୩
ପୁତ୍ରମାନଙ୍କର ସହିତେ । ଦୁଃଖ ପାଉଛି ମୁଁ ସନ୍ତତେ ॥ ୬୪
ସେ ଦେବ ଯେମନ୍ତେ ସତ୍ୱରେ । ତୋଷ ହୋଇବେ ମୋହଠାରେ ॥ ୬୫

ଶ୍ରୀକଶ୍ୟପ ଉବାଚ

୨୪ ମୁଁ ପୂର୍ବେ ପ୍ରଜାକାମ ହୋଇ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ପଚାରିଲି ଯାଇଁ ॥ ୬୬

୧ । ଯେବଣ ।

ସେ ଭଗବାନ ଯାହା ମୋତେ । କହିଅଛନ୍ତି ପଗ୍ୱରନ୍ତେ ॥ ୬୭
କେଶବସନ୍ତୋଷ ସେ ବ୍ରତ । କହିବି ତୋହର ଅଗ୍ରତ ॥ ୬୮
୨୫ ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷରେ ଫାଲ୍‌ଗୁନର । ଆଦ୍ୟରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ବାସର ॥ ୬୯
ଅତିଭକ୍ତିରେ ହୋଇ ଯୁତ । ହୋଇବ ତହିଁ ପୟୋବ୍ରତ ॥ ୭୦
ପୂଜା କରିବ ତୋଷମନେ । ଭଗବାନଙ୍କୁ ଅନୁଦିନେ ॥ ୭୧
୨୬ ବରାହ ଯାହା ଖୋଳିଥିବ । ଯେବେ ସେ ମୃତ୍ତିକା ମିଳିବ ॥ ୭୨
ତା’ ଅଙ୍ଗେ କରିବ ଲେପନ । ପ୍ରଥମ ପ୍ରତିପଦା ଦିନ ॥ ୭୩
ସ୍ନାନ କରିବ ନଦୀସ୍ରୋତେ । ଏମନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରକୁ ପଢ଼ନ୍ତେ ॥ ୭୪
୨୭ ଯେ ଆଦିବରାହ ସେ ସ୍ଥାନ । ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତେ ନିଜ ମନ ॥ ୭୫
ହେ ଦେବି ! ଉଦ୍ଧାରିଲେ ତୋତେ । ମୋର ଦୁରିତ ଅଛି ଯେତେ ॥ ୭୬
ସେମାନ ବିନାଶ ତୁ କର । ତୋତେ ମୋହର ନମସ୍କାର ॥ ୭୭
୨୮ ନିତ୍ୟ ନୈମିତ୍ତିକ ଯେ ଥିବ । ସେ କର୍ମମାନ ଆଚରିବ ॥ ୭୮
ବାଲୁକାବେଦିରେ ସୂର୍ଯ୍ୟରେ । ଜଳରେ ବହ୍ନିରେ ଗୁରୁରେ ॥ ୭୯
ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପୂଜନ । କରିବ ହୋଇ ସାବଧାନ ॥ ୮୦
୨୯ ତୁ ଅଟୁ ମହତ ପୁରୁଷ । ସମସ୍ତ ଭୂତେ ତୋର ବାସ ॥ ୮୧
ତୁ ବାସୁଦେବ ଭଗବାନ । ତୁ ସାକ୍ଷୀ ତୋତେ ମୋ ବନ୍ଦନ ॥ ୮୨
୩୦ ଯେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଯେହୁ ଅବ୍ୟକତ । ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷ ଯେମନ୍ତ ॥ ୮୩
ଯେ ଜାଣେ ଚତୁର୍ବିଂଶ ଗୁଣ । ଯେ ଗୁଣସଂଖ୍ୟାନକାରଣ ॥ ୮୪
ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଏମନ୍ତ ଈଶ୍ୱର । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୋର ନମସ୍କାର ॥ ୮୫
୩୧ [1]ଉଦୟନୀୟ ପ୍ରାୟଣୀୟ । ଏ ବେନି ଯାହା ଶିରଦ୍ୱୟ ॥ ୮୬
ତିନି ସବନ[2] ପାଦ ଯାର । ଗ୍ୱରି ବେଦ ହିଁ ଶୃଙ୍ଗ[3] ଆର ॥ ୮୭

---

୧ । ଉଦୟନୀୟ ଓ ପ୍ରାୟଣୀୟ ଦୁଇ ଇଷ୍ଟିର ନାମ । ଇଷ୍ଟି ଏକପ୍ରକାର ଯଜ୍ଞ ଯହିଁରେ ଦେବତାଙ୍କୁ ଚରୁ ଓ ପୁରୋଡାଶ ଅର୍ପିତ ହୁଏ । ଚରୁ ଅନ୍ନବିଶେଷ ଏବଂ ପୁରୋଡାଶ ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ । ଉଦୟନୀୟ=ଉଦୟକାଳୀନ; ପ୍ରାୟଣୀୟ=ଅସ୍ତକାଳୀନ ।

୨ । ସବନ=ପ୍ରାତଃ, ମାଧ୍ୟନ୍ଦିନ ଓ ସାୟଂକାଳୀନ ଯଜ୍ଞ ।

୩ । ଚତ୍ୱାରି ଶୃଙ୍ଗା ତ୍ରୟୋ ଅସ୍ୟ ପାଦା
ଦ୍ୱେ ଶୀର୍ଷେ ସପ୍ତ ହସ୍ତାସୋ ଅସ୍ୟ ।
ତ୍ରିଧା ବଦ୍ଧୋ ବୃଷଭୋ ରୋରବୀତି
ମହୋ ଦେବୋ ମର୍ତ୍ତ୍ୟାଁ ଆବିବେଶ ॥ (ଶ୍ରୁତିଃ)
ତ୍ରିଧା=ମନ୍ତ୍ର, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ କଳ୍ପ—ଏହି ତିନି ପ୍ରକାରେ । ମହୋ ଦେବୋ=ଯଜ୍ଞ । ବୃଷଭ=କାମମାନଙ୍କର ବର୍ଷୟିତା । ରୋରବଣ=ଋଗଦ୍ୱାରା ଶଂସନ, ଯଜୁଃଦ୍ୱାରା ଯଜନ ଏବଂ ସାମଦ୍ୱାରା ସ୍ତବନ ।

	ସପ୍ତ ଛନ୍ଦେ ଯା ସପ୍ତ କର	। ଯେ ଯଜ୍ଞଫଳବୃଦ୍ଧିକର	॥ ୮୮
	ଯେ ଯଜ୍ଞରୂପୀ, ବେଦମାନ	। ଯା’ ଆତ୍ମା ତାଙ୍କୁ ମୋ ବନ୍ଦନ	॥ ୮୯
୩୨	ଯେ ଶିବ ଶାନ୍ତ[୧] ଶକ୍ତିଧର	। ସମସ୍ତବିଦ୍ୟା-ଅଧୀଶ୍ୱର	॥ ୯୦
	ଯେ ଭୂତମାନଙ୍କର ପତି	। ତାଙ୍କୁ ମୁଁ କରୁଛି ପ୍ରଣତି	॥ ୯୧
୩୩	ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ ଯେହୁ ପୁଣ	। ଜଗତ-ଆତ୍ମା ଯେ ପ୍ରମାଣ	॥ ୯୨
	ଯୋଗ-ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଯା’ ଆକୃତି	। ଯେ ଯୋଗହେତୁ ତାଙ୍କୁ ନତି	॥ ୯୩
୩୪	ତୁ ଦେବମାନଙ୍କର ଆଦି	। ତୁ ବାସୁଦେବରୂପେ ସିଦ୍ଧି	॥ ୯୪
	ତୁ ନାରାୟଣଋଷି ନର	। ତୁ ହରି ତୋତେ ନମସ୍କାର	॥ ୯୫
୩୫	ଯାହାର ମରକତପ୍ରାୟ	। ଶ୍ୟାମଳବର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ କାୟ	॥ ୯୬
	ଯେ ଶୋଭାଧାମ ପୀତାମ୍ବର	। ସେ କେଶବଙ୍କୁ ନମସ୍କାର	॥ ୯୭
୩୬	ସର୍ବବରଦ ପ୍ରାଣିଙ୍କର	। ତୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବରଦ ଈଶ୍ୱର	॥ ୯୮
	ପଣ୍ଡିତେ କ୍ଷେମଅର୍ଥେ ତେଣୁ	। ଭଜନ୍ତି ତୋର ପାଦରେଣୁ	॥ ୯୯
୩୭	ତା’ ପାଦପଦ୍ମଗନ୍ଧ ଯେହି	। ତାକୁ ବାଞ୍ଛିଲା ପ୍ରାୟ ହୋଇ	॥ ୧୦୦
	ଦେବେ କମଳାଳୟା[୨] ତୁଲେ	। ଯାହାର ଅନୁବୃତ୍ତି କଲେ	॥ ୧୦୧
	ସେ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ମୋତେ	। ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଅନ୍ତୁ ସନ୍ତତେ	॥ ୧୦୨
୩୮	ହରିଙ୍କି କରି ଆବାହନ	। ଏ ମନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଜନ	॥ ୧୦୩
	ପାଦ୍ୟ ଆଚମନ ଆଦିରେ	। ଅର୍ଚ୍ଚନ କରିବ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ	॥ ୧୦୪
୩୯	ଗନ୍ଧମାଲ୍ୟାଦିରେ ଭୂଷଣ	। ଦୁଗ୍ଧରେ କରାଇବ ସ୍ନାନ	॥ ୧୦୫
	ବସ୍ତ୍ରୋପବୀତ ଆଭରଣ	। ପାଦ୍ୟ ଆଚମନରେ ପୁଣ	॥ ୧୦୬
	ପୂଜିବ ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପା[୩]ଦିରେ	। ଦ୍ୱାଦଶ-ଅକ୍ଷର ବିଦ୍ୟାରେ	॥ ୧୦୭
୪୦	ବିଭବ ଥିଲେ ନିବେଦନ	। ଦୁଗ୍ଧସୁପକ୍ୱ ଶାଳି-ଅନ୍ନ	॥ ୧୦୮
	ଗୁଡ଼ ଘୃତରେ ମିଶାଇଣ	। ଦେଇ ତାମ୍ବୂଳମନ୍ତେ ପୁଣ	॥ ୧୦୯
	ହୋମକୁ ବିଧାନ କରିବ	। ନୈବେଦ୍ୟ ଭଗତଙ୍କୁ ଦେବ	॥ ୧୧୦
୪୧	ଅଥବା ସେ ନୈବେଦ୍ୟ ଅନ୍ନ	। ଆପଣେ କରିବ ଭୋଜନ	॥ ୧୧୧
	ପୂଜିଣ ଆଚମନ ଦେବ	। ତାମ୍ବୂଳ ଅର୍ପଣ କରିବ	॥ ୧୧୨
୪୨	ଯେ ମୂଳମନ୍ତ୍ର ଅଷ୍ଟୋତ୍ତର	। ଜପିବ ତାହା ଶତେ ବାର	॥ ୧୧୩
୪୩	ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ବିବିଧ ପ୍ରକାରେ	। ସ୍ତୁତି କରିବ ତଦନ୍ତରେ	॥ ୧୧୪
	ତଦନ୍ତେ କରି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ	। ଭୂମିରେ ଦଣ୍ଡପ୍ରାଏ ପୁଣ	॥ ୧୧୫
	ପ୍ରଣାମ କରି ହରଷରେ	। ପ୍ରସାଦ ଘେନିଣ ଶିରରେ	॥ ୧୧୬
	ହରିଙ୍କି ତହିଁର ଅନ୍ତରେ	। କରିବ ବିସର୍ଜନ ଧୀରେ	॥ ୧୧୭
	ବିପ୍ରମାନଙ୍କୁ ଭୁଞ୍ଜାଇବ	। ପାୟସେ ଯାହାର ଯେ ଭାବ	॥ ୧୧୮
	ଅସମ୍ଭବରେ ବେନି ଜଣ	। ନିଶ୍ଚେ ଭୁଞ୍ଜାଇବ ବ୍ରାହ୍ମଣ	॥ ୧୧୯
୪୪	ପୂଜା ଲଭିଥିଲେ ସେମାନେ	। ତାହାଙ୍କ ଅନୁଜ୍ଞାବଚନେ	॥ ୧୨୦

୧ । ରୁଦ୍ର ୨ । କମଳାଳୟା=ଲକ୍ଷ୍ମୀ ୩ । ଧୂପାଦିରେ ।

ହୋମଶେଷକୁ ବନ୍ଧୁଜନ । ସହିତେ କରିବ ଭୋଜନ ॥ ୧୨୧
ସେ ରାତ୍ରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ହୋଇ । ଆର ଦିନରେ ପୁଣ ତହିଁ ॥ ୧୨୨
୪୫ ପ୍ରଥମ ଦିବସରେ ସ୍ନାନ । କରିବ ହୋଇ ସମାଧାନ ॥ ୧୨୩
ଯାବତ କାଳରେ ଏ ବ୍ରତ । ହୋଇବ ପୁଣ ସମାପତ ॥ ୧୨୪
ସ୍ନାନ କରାଇବ ଦୁଗ୍ଧରେ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଯଥୋକ୍ତ ପ୍ରକାରେ ॥ ୧୨୫
୪୬ ଆପଣେ ଦୁଗ୍ଧ ଭକ୍ଷ୍ୟ କରେ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ପୂଜଇ ସାଦରେ ॥ ୧୨୬
ପୂର୍ବପରାୟେ ହୁତାଶନେ । ହୋମ କରିବ ସାବଧାନେ ॥ ୧୨୭
ବ୍ରାହ୍ମଣମାନ ଭୁଞ୍ଜାଇବ । ପ୍ରତିଦିନରେ ଏହି ଭାବ ॥ ୧୨୮
୪୭ ଦ୍ୱାଦଶ ଦିବସ ବିହିତ । ଏହାର ନାମ ପୟୋବ୍ରତ ॥ ୧୨୯
ବିଷ୍ଣୁର ସେବା, ପୂଜା ହୋମ । ବ୍ରାହ୍ମଣତୃପ୍ତି ଉତ୍ତମ ॥ ୧୩୦
୪୮ ପ୍ରତିପ ଦିନରୁ ଏ ହୋଏ । ଶୁକ୍ଳ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଯାଏ ॥ ୧୩୧
ଭୂଶଯ୍ୟା ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପୁଣ । ଆଚରେ ସ୍ନାନ ତ୍ରିଷବଣ[1] ॥ ୧୩୨
୪୯ ଆଳାପ ଦୁଷ୍ଟଜନସଙ୍ଗ । ବର୍ଜିବ ନାନାବିଧ ଭୋଗ ॥ ୧୩୩
ଅହିଂସ୍ର ସର୍ବଭୂତେ ପୁଣ । ହେବ ଶ୍ରୀହରିପରାୟଣ ॥ ୧୩୪
୫୦ ତଦନ୍ତେ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଦିନ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ପଞ୍ଚାମୃତେ ସ୍ନାନ ॥ ୧୩୫
କରାଇ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ବିଧିଜ୍ଞ ଜନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ॥ ୧୩୬
୫୧ ମହା ପୂଜାକୁ ଆଚରିବ । ବିତ୍ତଶାଠ୍ୟକୁ ବିବର୍ଜିବ ॥ ୧୩୭
ଦୁଗ୍ଧରେ ନିରୂପି ଚରୁକୁ । ଯେ ଶିପିବିଷ୍ଟ ବିଷ୍ଣୁ ତାଙ୍କୁ ॥ ୧୩୮
୫୨ ସେ ସୂକ୍ତେ କରିବ ପୂଜନ । ଆପଣେ ହୋଇ ସାବଧାନ ॥ ୧୩୯
ଯହିଁରେ ଅଛି ନାନା ଗୁଣ । ବିଷ୍ଣୁ ସନ୍ତୋଷ ଯେଣେ ପୁଣ ॥ ୧୪୦
ଏମନ୍ତ ନୈବେଦ୍ୟ ଯେ ହେବ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ତାହା ସମର୍ପିବ ॥ ୧୪୧
୫୩ ବସ୍ତ୍ରାଭରଣ ଧେନୁ ଦେଇ । ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଜ୍ଞାନବନ୍ତ ଯେହି ॥ ୧୪୨
ପୂଜା କରିବ ତାହାଙ୍କୁହି । ରତ୍ୱିଜମାନେ ପୁଣ ଯେହି ॥ ୧୪୩
ତାହାଙ୍କୁ କରିବ ପୂଜନ । ସେ ବିଷ୍ଣୁ ମହା ଆରାଧନ ॥ ୧୪୪
୫୪ ହେ ଶୁଚିସ୍ମିତେ ! ଗୁଣବନ୍ତ । ଉତ୍ତମ ଅନ୍ନ ଯେ ବିଦିତ ॥ ୧୪୫
ତେଣେ ଭୁଞ୍ଜାଇବ ତାଙ୍କୁ ହିଁ । ଯେ ପୁଣ ଆସିଥିବେ ତହିଁ ॥ ୧୪୬
ଇତର ଭୋକ୍ତା ବିପ୍ର ଜନ । ତାଙ୍କୁ କରାଇବ ଭୋଜନ ॥ ୧୪୭
୫୫ ଯଥାଯୋଗ୍ୟରେ ଦକ୍ଷିଣାକୁ । ଦେବ ଗୁରୁଙ୍କୁ ରତ୍ୱିଜଙ୍କୁ ॥ ୧୪୮
ଚଣ୍ଡାଳ ଆଦି ଆନ ଯେହି । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଥିବେ ତହିଁ ॥ ୧୪୯
ତାହାଙ୍କୁ ଅନ୍ନ ଆଦି ଦେଇ । ତୋଷିବ ସମାହିତ ହୋଇ ॥ ୧୫୦
୫୬ ଅନ୍ଧ କୃପଣ ଦୀନ ଜନ । ସମସ୍ତେ କରନ୍ତେ ଭୋଜନ ॥ ୧୫୧
୫୭ ସେ ବିଷ୍ଣୁତୁଷ୍ଟିଦ ଜାଣିବ । ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସଙ୍ଗତେ ଭୁଞ୍ଜିବ ॥ ୧୫୨
ନୃତ୍ୟ ବାଦିତ୍ର ଗୀତ ସ୍ତୁତି । ଯେ ସ୍ୱସ୍ତିବାକ୍ୟ ତେଣେ ନିତି ॥ ୧୫୩

୧ । ତ୍ରିଷବଣ=ସକାଳ, ଦ୍ୱିପ୍ରହର ଓ ସଂଧ୍ୟାରେ ।

ତା' କଥାମାନଙ୍କେ ପୂଜନ । କରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ପ୍ରତିଦିନ ॥ ୧୫୪
୫୮ ଏ ପୟୋବ୍ରତ ନାମ ସାର । ପୁରୁଷ-ଆରାଧନ ପର ॥ ୧୫୫
ଏ ପିତାମହରେ କଥିତ । କଲି ମୁଁ ତୋ'ଠାରେ ଉଦିତ ॥ ୧୫୬
୫୯ ଏ ବ୍ରତ ଉତ୍ତମ କରିଣ । ହେ ମହାଭାଗେ ! ଆଚରିଣ ॥ ୧୫୭
ମନରେ ଶୁଦ୍ଧ ଭାବେ କରି । ସଂଯତ ହୋଇ ଭଜ ହରି ॥ ୧୫୮
୬୦ ସମସ୍ତ ଯଜ୍ଞ ସର୍ବବ୍ରତ । ହେ ଭଦ୍ରେ ! ଅଟେ ଏ ନିୟତ ॥ ୧୫୯
ତପସ୍ୟାସାର ଦାନ ଏହି । ଈଶ୍ୱରତୃପ୍ତିଦ ଅଟଇ ॥ ୧୬୦
୬୧ ସେମାନ ନିୟମ ସାକ୍ଷାତ । ଉତ୍ତମ ଯଶ ସେ ବିଦିତ ॥ ୧୬୧
ଯେ ତପ ଯଜ୍ଞ ବ୍ରତ ଦାନ । ଯେଣେ ସଂତୋଷ ଭଗବାନ ॥ ୧୬୨
୬୨ ହେ ଭଦ୍ରେ ହୋଇଣ ପ୍ରୟତ । ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଆଚର ଏ ବ୍ରତ ॥ ୧୬୩
ସଂତୋଷ ହୋଇ ଭଗବାନ । ବିହିବେ ତୋର ବରମାନ ॥ ୧୬୪
ଭବସାଗରୁଁ ହେ ଶ୍ରୀହରି । ଦୀନବନ୍ଧୁକୁ କର ପାରି ॥ ୧୬୫

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀକଶ୍ୟପାଦିତିସଂବାଦେ ପୟୋବ୍ରତ-କଥନଂ ନାମ ଷୋଡ଼ଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ସପ୍ତଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ତତଃ ସପ୍ତଦଶେଽଦିତ୍ୟା କୃତେ ତସ୍ମିନ୍ ବ୍ରତେ ହରିଃ ।
ତତ୍‌କାମପୂରଣାୟାଦୌ ତତ୍‌ପୁତ୍ରୋଽଭୂଦିତୀର୍ଯ୍ୟତେ ॥

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ହେ ନୃପ ! ସ୍ୱପତି କଶ୍ୟପେ । ବଚନ କହିଲେ ଏ ରୂପେ ॥ ୧
ଅଦିତି ଅଳସବିହୀନେ । କଲା ଏ ବ୍ରତ ବାରଦିନେ ॥ ୨
୨ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ-ଦୁଷ୍ଟ ଅଶ୍ୱମାନେ । ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଗ୍ରହ କରି ମନେ ॥ ୩
ବୁଦ୍ଧି ଅଟଇ ଯା' ସାରଥି । ଏମନ୍ତରୂପ ସେ ଅଦିତି ॥ ୪
ମହାପୁରୁଷ ଯେ ଈଶ୍ୱର । ତାଙ୍କୁ ଚିନ୍ତନ୍ତେ ନିରନ୍ତର ॥ ୫
୩ ଅଖିଳ-ଆତ୍ମା ଭଗବାନ । ଯେ ବାସୁଦେବ ତହିଁ ମନ ॥ ୬
ନିବେଶି ଏକାଗ୍ର ବୁଦ୍ଧିରେ । ପୟୋବ୍ରତକୁ କଲା ଧୀରେ ॥ ୭
୪ ଆଦିପୁରୁଷ ଭଗବନ୍ତ । ତାହାକୁ ହୋଇଲେ ସାକ୍ଷାତ ॥ ୮
ଯେ ଚତୁର୍ଭୁଜ ପୀତାମ୍ବର । ଯେ ଶଙ୍ଖ-ଚକ୍ର-ଗଦାଧର ॥ ୯
୫ ତାହାଙ୍କୁ ନୟନଗୋଚରେ । ଦେଖି ସେ ଉଠିଣ ସାଦରେ ॥ ୧୦
ଭୂମିତଳରେ ନିଜ କାୟେ । ପ୍ରଣାମ କଲା ଦଣ୍ଡପ୍ରାୟେ ॥ ୧୧
ବିଷ୍ଣୁର ଠାରେ ଯହୁଁ ପ୍ରୀତି । ତେଣେ ବିହ୍ୱଳ ତାର ମତି ॥ ୧୨

୬	ସେ ଉଠି ଯୋଡ଼ିଣ କରକୁ	ରହିଲା ସ୍ତୁତି କରିବାକୁ	॥ ୧୩
	ଆନନ୍ଦଜଳରେ ଆକୁଳ	ହୋଇଛି ତା ନେତ୍ରଯୁଗଳ	॥ ୧୪
	ପୁଲକେ ଆକୁଳ ଶରୀର	ଦରଶନରୁ ସେ ବିଷ୍ଣୁର	॥ ୧୫
	ଯେ ଅତି ଉତ୍ସବପ୍ରଘର	ତେଣେ କମ୍ପୁଛି କଳେବର	॥ ୧୬
	ସ୍ତୁତିକି ଉତ୍ସାହ ନ କଲା	ମଉନ ହୋଇଣ ରହିଲା	॥ ୧୭
୭	ଯେ ଯଜ୍ଞପତି ରମାବର	ପତି ଅଟନ୍ତି ଜଗତର	॥ ୧୮
	ପିଇବା ପ୍ରାଏକ ତୃଷ୍ଣାରେ	ତାହାଙ୍କୁ ଗୁହାଁନ୍ତେ ଚକ୍ଷୁରେ	॥ ୧୯
	ପ୍ରୀତିରେ ହୋଇ ମନ୍ଦମନ୍ଦ	ଯହୁଁ ବଚନ ଗଦଗଦ	॥ ୨୦
	ତେଣେ ହରିଙ୍କି କଲା ସ୍ତୁତି	ହେ ନୃପ ! ସେ ଦେବୀ ଅଦିତି	॥ ୨୧

ଶ୍ରୀ ଅଦିତିରୁବାଚ[1]

୮	ଅଚ୍ୟୁତ ହେ ଯଜ୍ଞପୁରୁଷ	ହେ ତୀର୍ଥପାଦ ହେ ଯଜ୍ଞେଶ	॥ ୨୨
	ହେ ତୀର୍ଥକୀର୍ତ୍ତି ମହୋଦୟ	ଶ୍ରୁତିମଙ୍ଗଳନାମଧେୟ	॥ ୨୩
	ହେ ଭଗବାନ ଯେ ସଂସାରେ	ବିପତ୍ତି ଲଭିଥାନ୍ତି ନରେ	॥ ୨୪
	ତାହାଙ୍କ କ୍ଳେଶ ଅପଚୟ	କରଇ ତୁମ୍ଭର ଉଦୟ	॥ ୨୫
	ତୁ ନାଥ ଦୀନ ଜନଙ୍କର	ଆମ୍ଭର ମଙ୍ଗଳ ଆଚର	॥ ୨୬
୯	ତୁମ୍ଭର ପରିଚ୍ଛିନ୍ନ ନାହିଁ	ବିଶ୍ୱରୂପରେ ଅଛ ରହି	॥ ୨୭
	ଜନମ ପାଳନ ସଂହାର	ଯେ ତିନି ଗୁଣ ଏ ବିଶ୍ୱର	॥ ୨୮
	ତହିଁ ନିମିତ୍ତେ ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ	ଘେନିଛ ଯେ ଆପଣାଠାରେ	॥ ୨୯
	ନିଜ ମାୟାର ତିନି ଗୁଣ	ତଥାପି ସ୍ୱସ୍ଥ[2] ଅଟ ପୁଣ	॥୩୦
	ନିତ୍ୟରେ ଯେ ଅଟେ ବର୍ଦ୍ଧିତ	ଆପଣା ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଧତତ୍ତ୍ୱ	॥ ୩୧
	ତେଣେ ଯେ କଲ ନିବାରଣ	ଆପଣା ଠାରେ ତମୋଗୁଣ	॥ ୩୨
	ତୁମ୍ଭେ ଏମନ୍ତ ଅଟ ହରି	ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ମୋହରି	॥୩୩
୧୦	ଯେ ବା ଆୟୁଷ ବିଧାତାର	ଅଭୀଷ୍ଟ ଦିବ୍ୟ କଳେବର	॥୩୪
	ଅତୁଲ୍ୟ ଯେ ଅବା ସଂପତ୍ତି	ସ୍ୱର୍ଗ ପାତାଳ ବସୁମତୀ	॥୩୫
	ତ୍ରିବର୍ଗ ସର୍ବଯୋଗଗୁଣ[3]	କେବଳ ଜ୍ଞାନ ଯେବା ପୁଣ	॥୩୬
	ତୁମ୍ଭ ସନ୍ତୋଷେ ହେ ଅନନ୍ତ	ଏମାନେ ହୁଅନ୍ତି ସମସ୍ତ	॥ ୩୭
	ଶତ୍ରୁବିଜୟାଦି ମଙ୍ଗଳ	ହେବାର କେତେ ଅବା ଫଳ	॥ ୩୮

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୧	ହେ ନୃପ ! ଏ ରୂପରେ ସ୍ତୁତି	କରନ୍ତେ ତାହାଙ୍କୁ ଅଦିତି	॥ ୩୯
	ଯେ ପ୍ରଭୁ ପଙ୍କଜଲୋଚନ	ଅନ୍ତରଯାମୀ ଭଗବାନ	॥ ୪୦
	ତାହାକୁ ପୁଣି ସେ ଏମନ୍ତ	ବାକ୍ୟ କହିଲେ ହେ ଭାରତ	॥ ୪୧

୧ । ଅଯତ୍ନତୋ ବିନିର୍ଜିତ୍ୟ ଦୈତ୍ୟାନତ୍ୟୂର୍ଜିତାନପି ।
ଭକ୍ତାନ୍ ରକ୍ଷିତୁମୀଶସ୍ତ୍ୱମିତ୍ୟସ୍ତୌଦଦିତିସ୍ତିଭିଃ ॥ (ସ୍ୱାମୀ)

୨ । ସ୍ୱସ୍ଥ ୩ । ଗୁଣ ।

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

୧୨	ଶତ୍ରୁ ଯା ସଂପଦ ହରିଲେ	। ସ୍ଥାନୁଁ ବାହାର କରି ଦେଲେ	॥ ୪୨
	ସେ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ହେତୁରେ	। ଯେ ଚିରବାଞ୍ଛା ତୋ' ମନରେ	॥ ୪୩
	ହେ ଦେବଜନନି ! ମୁଁ ପୁଣି	। ପୂର୍ବରୁ ଅଛି ତାହା ଜାଣି	॥ ୪୪
୧୩	ଦୁର୍ମଦ ଯେବଣ ଅସୁରେ	। ତାହାଙ୍କୁ ଜିଣିଣ ସମରେ	॥ ୪୫
	ପୁଣି ଲଭିବେ ଜୟଶିରି	। ତନୟମାନେ ଯେ ତୋହରି	॥ ୪୬
	ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗତେ ଏକସ୍ଥାନେ	। ଥିବାକୁ ବାଞ୍ଛୁଅଛୁ ମନେ	॥ ୪୭
୧୪	ଯାହାଙ୍କ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁରନ୍ଦର	। ସେ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କେ ତୋହର	॥ ୪୮
	ଯୁଦ୍ଧେ ଯେ ରିପୁ ନାଶ ଯିବେ	। ତାଙ୍କର ଯେତେ ସ୍ତିରୀ ଥିବେ	॥ ୪୯
	କାନ୍ଦିବେ ସେ ଦୁଃଖିତ ହୋଇ	। ତା' ଦେଖିବାକୁ ବାଞ୍ଛୁ ତୁହି	॥ ୫୦
୧୫	ତନୟେ ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇଣ	। ଲଭିବେ ଯଶ ଶ୍ରୀକି ପୁଣ	॥ ୫୧
	କ୍ରୀଡ଼ା କରନ୍ତେ ସ୍ୱର୍ଗେ ଥାଇ	। ତା' ଦେଖିବାକୁ ବାଞ୍ଛୁ ତୁହି	॥ ୫୨
୧୬	ସେ ଦୈତ୍ୟଯୁଥପତିମାନେ	। ଜିଣା ନ ଯିବେ ବର୍ତ୍ତମାନେ	॥ ୫୩
	ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ମୋ' ମତି	। ହେଉଛି ହେ ଦେବି ଅଦିତି	॥ ୫୪
	ସମର୍ଥ ଅନୁକୂଳ ହୋଇ	। ଅଛନ୍ତି ବିପ୍ରମାନେ ଯହିଁ	॥ ୫୫
	ଯେଣୁ ସେ ତାହାଙ୍କୁ ପାଳନ	। କରି ଅଛନ୍ତି ଅନୁଦିନ	॥ ୫୬
	ବିକ୍ରମ ଆଚରିଲେ ତହିଁ	। ସୁଖଦାୟକ ହେବ ନାହିଁ	॥ ୫୭
୧୭	ଏମନ୍ତ ହେଲେହେଁ ହେ ଦେବି	। ତହିଁକି ଉପାୟ ଚିନ୍ତିବି	॥ ୫୮
	ତୋହର ବ୍ରତଆଚରଣୁଁ	। ସନ୍ତୋଷ ହୋଇଅଛି ଯେଣୁ	॥ ୫୯
	ମୋ ପୂଜା ଅନ୍ୟଥାଭାବକୁ	। ସମର୍ଥ ନୁହଇ ଯିବାକୁ	॥ ୬୦
	ଯେ ଶ୍ରଦ୍ଧାଅନୁରୂପେ ପୁଣ	। ଫଳକୁ ହୁଅଇ କାରଣ	॥ ୬୧
୧୮	ପୁତ୍ରଙ୍କ ରକ୍ଷାର ନିମିତ୍ତେ	। ତୁ ଯେ ଅର୍ଚ୍ଚନ କଲୁ ମୋତେ	॥ ୬୨
	ପୟୋବ୍ରତରେ ଅନୁଗୁଣ	। ସ୍ତୁତିକି ଆଚରିଲୁ ପୁଣ	॥ ୬୩
	କଶ୍ୟପ ଯା ଅଛି ଆଚରି	। ସେ ତପସ୍ୟାକୁ ମୂଳ କରି	॥ ୬୪
	ନିଜ ଅଂଶେ ତୋ ପୁତ୍ର ହୋଇ	। ପାଳିବି ତୋ' ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ମୁହିଁ	॥ ୬୫
୧୯	ଅପାପୀ ଯେଉଁ ପ୍ରଜାପତି	। ହେ ଭଦ୍ରେ ! ଅଟଇ ତୋ ପତି	॥ ୬୬
	ଭଜ ତାହାକୁ ଏ ରୂପରେ	। ମୋତେ ଚିନ୍ତନ୍ତେ ତାହାଠାରେ	॥ ୬୭
୨୦	ହେ ଦେବି ! ଗୁପ୍ତ କଦାଚିତ	। ପରକୁ ନ କରିବୁ ଖ୍ୟାତ	॥ ୬୮
	ହେ ଦେବି ! ଦେବଗୁହ୍ୟ ଯେହି	। ସେ ସର୍ବ ଗୁପ୍ତେ ସିଦ୍ଧ ହୋଇ	॥ ୬୯

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୧	ଏତେକ କହି ଭଗବାନ	। ସେଠାରେ ହେଲେ ଅନ୍ତର୍ଧାନ	॥ ୭୦
	ଅଦିତି ଜାଣି ନିଜ ଠାର	। ଦୁର୍ଲଭ ଜନ୍ମକୁ ହରିର	॥ ୭୧
୨୨	ପତିଙ୍କି ପରମ ଭକ୍ତିରେ	। ଭଜିଲା କୃତକୃତ୍ୟାକାରେ	॥ ୭୨
	କଶ୍ୟପ ସମାଧିଯୋଗରେ	। ସେ କଥା ଜାଣିଲେ ମନରେ	॥୭୩

୨୩ ଆପଣାଠାରେ ହରିଅଂଶ । ହୋଇଲା ଯାହା ପରବେଶ ॥ ୭୪
ଯେଉଁ କଶ୍ୟପର ଈକ୍ଷଣ । ଅଟଇ ଅବିତଥ ପୁଣ ॥ ୭୫
ନିଜ ମନକୁ ସମାଧାନ । କରି କଶ୍ୟପ ହେ ରାଜନ ॥ ୭୬
ତପବଳରେ ଯେ ସଂଚିତ । ଚିର କାଳରୁ ଥିଲା ରେତ ॥ ୭୭
ତାହାକୁ ଅଦିତିର ଠାରେ । ଆଧାନ କଲା ହରଷରେ ॥ ୭୮
ପବନ ଦାରୁରେ ଯେସନ । ଅଗ୍ନିକି କରେ ସମାଧାନ ॥ ୭୯
୨୪ ଯେ ଭଗବାନ ସନାତନ । ଅଦିତିଗର୍ଭେ କଲେ ସ୍ଥାନ ॥ ୮୦
ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ ତାହା ଜାଣି । ଗୁହ୍ୟ ନାମରେ ସ୍ତୁତି ଭଣି ॥ ୮୧

ଶ୍ରୀବ୍ରହ୍ମୋବାଚ

୨୫ ହେ ଭଗବାନ ତୁମ୍ଭେ ଜୟ । ହେ ଉରୁକ୍ରମ ଉରୁଗାୟ ॥ ୮୨
ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟଦେବ ତୁହି ତୋତେ । କରୁଛି ନମସ୍କାର ନିତ୍ୟେ ॥ ୮୩
ତୁ ପ୍ରଭୁ ତ୍ରିଗୁଣବିଖ୍ୟାତ । କରୁଛି ତୋତେ ନମୋ ନିତ୍ୟ ॥ ୮୪
୨୬ ତୁ ପୃଶ୍ନିଗର୍ଭ[୧] ଶିପିବିଷ୍ଟ[୨] । ବିଧାତା ତ୍ରିନାଭ[୩] ତ୍ରିପୃଷ୍ଠ[୪] ॥ ୮୫
ତୁ ବେଦଗର୍ଭ[୫] ବିଷ୍ଣୁ ତୋତେ । ବନ୍ଦନ କରୁଅଛି ନିତ୍ୟେ ॥ ୮୬
୨୭ ତୁ ଆଦି ଅନ୍ତ ଭୁବନର । ତୁ ପୁଣି ମଧ୍ୟ ଅଟୁ ତାର ॥ ୮୭
ପୁରୁଷ ତୁ ଅନନ୍ତଶକ୍ତି । ଏମନ୍ତ ଯାହାକୁ ବୋଲନ୍ତି ॥ ୮୮
ହେ ଈଶ ! କାଳରୂପୀ ତୁହି । ଆକର୍ଷୁ ଅଛୁ ବିଶ୍ୱକୁହିଁ ॥ ୮୯
ମଧ୍ୟେ ପଡ଼ିଲା ଦ୍ରବ୍ୟ ଯେହ୍ନେ । ନିମ୍ନକୁ ସ୍ରୋତ ନିଏ ତେହ୍ନେ ॥ ୯୦
୨୮ ସ୍ଥିର ଜଙ୍ଗମ ପ୍ରଜାମାନ । ଯେ ପ୍ରଜାପତିମାନେ ଆନ ॥ ୯୧
ତାଙ୍କ ଉତ୍ପତ୍ତି କରୁ ତୁହି । ତୋ ବିନୁ ଆନ ନାହିଁ କେହି ॥ ୯୨
ସ୍ୱର୍ଗବିଚ୍ୟୁତ ଦେବଙ୍କର । ତୁ ପରାୟଣ ହେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୯୩
ଜଳରେ ମଗ୍ନ ଯେଉଁ ଜନ । ତାହାକୁ ନଉକା ଯେସନ ॥ ୯୪
କୃଷ୍ଣ ଚରଣେ ଦେଇ ମନ । ବଖାଣଇ[୬] ଦୀନବନ୍ଧୁ ଦୀନ[୭] ॥ ୯୫
ଅଷ୍ଟମ ସ୍କନ୍ଧ ଏ ଚରିତ । ପ୍ରାକୃତ ବନ୍ଧେ କଲି ଗୀତ ॥ ୯୬
ସୁଜନେ ଦୋଷ ମୋ ନ ଧର । ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ଚରଣେ କିଙ୍କର ॥ ୯୭
ନିଜ ଲୋକକୁ ରଖିବାର । ଏ ଅଟେ ସହଜ ବିଗ୍ରହ ॥ ୯୮

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଭଗବଦବତାରୋ ନାମ
ସପ୍ତଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

---

୧ । ପୃଶ୍ନିଗର୍ଭ—ଅଦିତିଙ୍କର ପୂର୍ବ ଜନ୍ମରେ 'ପୃଶ୍ନି' ନାମ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ଗର୍ଭ ଅର୍ଥାତ୍ ଅର୍ଭକ ।
୨ । ଶିପିବିଷ୍ଟ—'ଶିପି' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ପଶୁ ବା ଜୀବ । ସେମାନଙ୍କ ଠାରେ ଯେ ଅନ୍ତର୍ଯାମିରୂପେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ । 'ଯଜ୍ଞୋ ବୈ ବିଷ୍ଣୁଃ, ପଶବଃ ଶିପିର୍ଯଜ୍ଞ ଏବ ପଶୁଷୁ ପ୍ରତିତିଷ୍ଠତି' (ଶ୍ରୁତିଃ) ଅଥବା ଶିପି=ରଶ୍ମି । ତାହାଦ୍ୱାରା ବିଷ୍ଟ ଅର୍ଥାତ୍ ବେଷ୍ଟିତ ।
୩ । ତ୍ରିନାଭ=ତିନି ଲୋକ ନାଭିରେ ଯାହାର ।
୪ । ତ୍ରିପୃଷ୍ଠ=ତିନି ଲୋକର ପୃଷ୍ଠ ଅର୍ଥାତ୍ ଉପରିଭାଗେ ସ୍ଥିତ ।
୫ । ବେଦଗର୍ଭ=ବେଦ ଗର୍ଭରେ ଯାହାର ୬ । କହଇ ୭ । ଦିନ ।

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ତତସ୍ତ୍ୱଷ୍ଟାଦଶେ ଭୂତ୍ୱା ବାମନଃ ସତ୍‌କୃତୋଽଖିଳୈଃ ।
ଯଜ୍ଞଂଗତସ୍ତତସ୍ତେନ ସତ୍‌କୃତ୍ୟୋକ୍ତୋ ବରାନ୍ ବୃଣୁ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଏମନ୍ତ ରୂପେ ପ୍ରଜାପତି । ଯା କର୍ମ ବୀର୍ଯ୍ୟ କଲେ ସ୍ତୁତି ॥ ୧
[1]ଜନ୍ମିଲେ ସେ ଅଦିତିଠାର । ଯେ ଶଙ୍ଖ ଚକ୍ରଗଦାଧର ॥ ୨
ଯେ ଚତୁର୍ଭୁଜ ପଦ୍ମକର । ପିଶଙ୍ଗ ବସନ ଯାହାର ॥ ୩
ନଳିନପ୍ରାୟକ ବିସ୍ତାର । ନୟନଯୁଗଳ ଯାହାର ॥ ୪
୨ ଯେ ଶ୍ୟାମବର୍ଣ୍ଣସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ । ମକରାକୃତି ଯେ କୁଣ୍ଡଳ ॥ ୫
ତାହାର ସହିତେ ଉଲ୍ଲାସ । ଯା' ମୁଖ ପଦ୍ମେ ଯେ ପୁରୁଷ ॥ ୬
ଶ୍ରୀବତ୍ସ ଯା' ବକ୍ଷସ୍ଥଳରେ । ବଳୟ ଅଙ୍ଗଦ ସଙ୍ଗରେ ॥ ୭
କିରୀଟ କାଞ୍ଚୀ ସୁନୂପୁର । ଉଲ୍ଲାସ ହୋଇଛି ଯାହାର ॥ ୮
୩ ଯେ ଅଳିକୁଳନାଦଯୁତ । ସ୍ୱବନମାଳାରେ ରାଜିତ ॥ ୯
ଯାହାର କଣ୍ଠଦେଶେ ପୁଣି । ନିବିଷ୍ଟ କଉସ୍ତୁଭ ମଣି ॥ ୧୦
କଶ୍ୟପଗୃହଅନ୍ଧକାର । ନାଶନ୍ତେ ତେଜେ ଆପଣାର ॥ ୧୧
ସେ ହରି ଅଦିତିର ଠାରେ । ପ୍ରକାଶ ହେଲେ ସୁଲଗ୍ନରେ ॥ ୧୨
୪ ଦିଗ ସଲିଳାଶୟମାନ । ସେକାଳେ ଦିଶିଲେ ପ୍ରସନ୍ନ ॥ ୧୩
ପ୍ରଜାଏ ହେଲେ ହରଷିତ । ଋତୁଏ ଗୁଣରେ ସଂଯୁତ ॥ ୧୪
ଯେ ସ୍ୱର୍ଗ ଅନ୍ତରିକ୍ଷ ମହୀ । ଯେ ବା ତ୍ରିଦଶେ ଦ୍ୱିଜେ ଗାଈ ॥ ୧୫
ପର୍ବତସହିତେ ସେମାନେ । ଆନନ୍ଦ ଲଭିଲେକ ମନେ ॥ ୧୬
୫ ଭାଦ୍ରବ ଶୁକ୍ଳଦ୍ୱାଦଶୀରେ । ଶ୍ରବଣାଚନ୍ଦ୍ରମାଯୋଗରେ ॥ ୧୭
[2]ଯେ ବା ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଅଭିଜିତ । ହରି ହୋଇଲେ ତହିଁ ଜାତ ॥ ୧୮
ନକ୍ଷତ୍ର ଯେବା ଅଶ୍ୱିନ୍ୟାଦି । ଶୁକ୍ରାଦି ତାରାରୂପେ ସିଦ୍ଧି ॥ ୧୯
ତାହାଙ୍କୁ ଆଦି କରି ଆନ । ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟଆଦି ଗ୍ରହଗଣ ॥ ୨୦
ତାହାଙ୍କ ଜନ୍ମକୁ ଶୋଭନ । କଲେକ ତତ୍‌କାଳ ସେମାନ ॥ ୨୧
୬ ଦିନମଧ୍ୟରେ ଦିବାକର । ଅଛନ୍ତି ଦ୍ୱାଦଶୀତିଥିର ॥ ୨୨
ବିଜୟା ନାମରେ ସେ ଖ୍ୟାତ । ଯହିଁରେ ଜନ୍ମିଲେ ଅଚ୍ୟୁତ ॥ ୨୩
୭ ଶଙ୍ଖ ଦୁନ୍ଦୁଭି ଭେରୀରବ । ମୃଦଙ୍ଗ ଆନକ ପଣବ ॥ ୨୪
ଚିତ୍ର ବାଦିତ୍ର ତୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର । ନିର୍ଘୋଷ ଶୁଭିଲାକ ଘୋର ॥ ୨୫
୮ ଅପ୍‌ସରା ସନ୍ତୋଷେ ନାଚିଲେ । ଗନ୍ଧର୍ବପ୍ରବରେ ଗାଇଲେ ॥ ୨୬
ସ୍ତୁତିକି କଲେ ମନୁ ମୁନି । ଦେବତା ପିତୃଗଣ ଅଗ୍ନି ॥ ୨୭
୯ ଯେ ସିଦ୍ଧ ବିଦ୍ୟାଧରଗଣ । ଯକ୍ଷ କିଂପୁରୁଷ ଚାରଣ ॥ ୨୮

୧ । ଜନ୍ମନିଧନ ନାହିଁ ଯାର (ଅମୃତଭୂଃ) ।
୨ । "ଅଭିଜିନ୍ନାମ ନକ୍ଷତ୍ରମୁପରିଷ୍ଟାଦାଷାଢ଼ାନାମଧସ୍ତାତ୍ ଶ୍ରୋଣାୟାଃ" । (ଶ୍ରୁତିଃ)

୧୦ କିନ୍ନର ରାକ୍ଷସ ସୁପର୍ଣ୍ଣ । ଭୁଜଙ୍ଗଶ୍ରେଷ୍ଠମାନେ ଆନ ।। ୨୯
ଗାଆନ୍ତେ ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତେ । ବିବୁଧ-ଅନୁଗେ ନୃତ୍ୟନ୍ତେ ।। ୩୦
ଯେ ଅଟେ ଅଦିତିଆଶ୍ରମ । ତହିଁ ବରଷିଲେ କୁସୁମ ।। ୩୧
୧୧ ପରମ ପୁରୁଷ ଅଚ୍ୟୁତ । ନିଜ ଗର୍ଭରୁ ହେଲେ ଜାତ ।। ୩୨
ଅଦିତି ତାହାଙ୍କୁ ଦେଖିଣ । ହର୍ଷ ବିସ୍ମୟ ହେଲେ ପୁଣ ।।୩୩
ସ୍ୱଯୋଗମାୟାରେ ଶରୀର । ଧରି ଅଛନ୍ତି ଯେ ଈଶ୍ୱର ।। ୩୪
ତାହାଙ୍କୁ ହୋଇଣ ବିସ୍ମୟ । ତାତ ବୋଇଲେ ପ୍ରଭୋ ଜୟ ।।୩୫
୧୨ ଅବ୍ୟକ୍ତଜ୍ଞାନମୟାକାର । ଯେହୁ, ଅଦ୍ଭୁତ ଚେଷ୍ଟା ଯାର ।।୩୬
ସେ ହରି ଆୟୁଧଭୂଷଣ । ଦୀପ୍ତିରେ ପ୍ରକାଶ କରିଣ ।।୩୭
ଧରିଣ ଥିଲେ ଯଉଁ କାୟ । ଗୃହାଁନ୍ତେ ପିତାମାତାଦ୍ୱୟ ।। ୩୮
ସେହି ଦେହରେ ତତକ୍ଷଣ । ବଟୁ ବାମନ ହେଲେ ପୁଣ ।। ୩୯
ଇତର ରୂପକୁ ପ୍ରକଟ । କରେ କ୍ଷଣକେ ଯେସନ୍ତେ ନଟ ।। ୪୦
୧୩ ସେ ବଟୁବାମନଙ୍କୁ ଗୃହି । ହରଷେ ମୁନିମାନେ ତହିଁ ।। ୪୧
ପ୍ରଜାପତିଙ୍କି କରି ଆଗ । ଜାତ କର୍ମାଦି କଲେ ବେଗ ।। ୪୨
୧୪ ବ୍ରତ ହୁଅନ୍ତେ ସେ ବାମନ । ସାବିତ୍ରୀ[୧] କହିଲେ ତପନ ।।୪୩
ଦେଲେ ତାହାଙ୍କୁ ବୃହସ୍ପତି । ସେ ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରକୁ ଝଟତି ।। ୪୪
ଯେ ମୌଞ୍ଜି ମେଖଳା ଶୋଭନ । କଶ୍ୟପ କଲେ ତା' ପ୍ରଦାନ ।। ୪୫
୧୫ କୃଷ୍ଣାଜିନକୁ ଦେଲେ କ୍ଷିତି । ଦଣ୍ଡକୁ ସୋମ ବନସ୍ପତି ।।୪୬
ଯେ କଉପୀନ-ଆଚ୍ଛାଦନ । ଜନନୀ କଲେ ତା' ପ୍ରଦାନ ।। ୪୭
ଜଗତ-ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଆଣି । ଛତ୍ରକୁ ଦେଲା ସ୍ୱର୍ଗ ପୁଣି ।। ୪୮
୧୬ କମଣ୍ଡଳୁକୁ ବ୍ରହ୍ମା ଆସି । କୁଶକୁ ଦେଲେ ସପ୍ତଋଷି ।। ୪୯
ଅବ୍ୟୟ ଅଟେ ଆତ୍ମା ଯାର । ହେ ମହାରାଜ ! ସେ ଈଶ୍ୱର ।। ୫୦
ତାହାଙ୍କୁ ସରସ୍ୱତୀ ଆଣି । ଅକ୍ଷମାଳାକୁ ଦେଲେ ପୁଣି ।। ୫୧
୧୭ ଉପନୟନ ଏ ପ୍ରକାରେ । ବାମନ ହୁଅନ୍ତେ ତହିଁରେ ।। ୫୨
ଭିକ୍ଷାପାତ୍ରକୁ ଧନେଶ୍ୱର[୨] । ଦେଲେ ହୋଇଣ ତତପର ।।୫୩
ଉମା ସାକ୍ଷାତ ଭଗବତୀ । ଭିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କଲେ ସତୀ ।। ୫୪
୧୮ ବରିଷ୍ଠ ବଟୁ ସେ ବାମନ । ଏ ରୂପେ ହୋନ୍ତେ ସମ୍ଭାବନ ।। ୫୫
ଯେ ବ୍ରହ୍ମଋଷିଗଣଯୁତ । ଏମନ୍ତ ସଭାକୁ ତୁରିତ ।। ୫୬
ବ୍ରହ୍ମବର୍ଚ୍ଚସେ ଅତିକ୍ରମ । କରିଣ ଦିଶିଲେ ଉତ୍ତମ ।। ୫୭
୧୯ ପ୍ରଦୀପ୍ତ ଅଟେ ଯେ ଦହନ । କରି ତା' ପରିସମୂହନ[୩] ।। ୫୮
ପରିସ୍ତରଣ[୪] କରି ତାକୁ । କରିଣ ପୁଣ ଅର୍ଚ୍ଚନକୁ ।। ୫୯

---

୧ । ସାବିତ୍ରୀ=ସାବିତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ର ।
୨ । ଯକ୍ଷେଶ୍ୱର ୩ । ପରିସମୂହନ=ଏକାଠି ଗଦା କରିବା ।
୪ । ପରିସ୍ତରଣ=ଏକାଠି ଗଦା କରିବା ।

ସମିଧଙ୍କରେ ହୋମ କଲେ । ଯେଣୁ ତକ୍ଷଣେ ଦ୍ୱିଜ ହେଲେ ।। ୬୦
୨୦ ଭୃଗୁ ଯା' କଲ୍ପିଲେ ମନ୍ତ୍ରରେ । ସେ ଅଶ୍ୱମେଧମାନଙ୍କରେ ।। ୬୧
ଯାଗ କରୁଛି ବଳି ଦୈତ୍ୟ । ସେ ଘେନି ହୋଇଛି ଗର୍ବିତ ।। ୬୨
ଶ୍ରବଣ କରିଣ ଏମନ୍ତ । ଅଖିଳ ବଳେ ଯେ ପୂରିତ ।। ୬୩
କ୍ଷିତିକି ଆପଣାର ଭରେ । କମ୍ପାନ୍ତେ ପଦପଦକରେ ।। ୬୪
ସେ ଯାଗଶାଳାକୁ ଗମନ । କଲେ ସାକ୍ଷାତ ଭଗବାନ ।। ୬୫
୨୧ ଯା' ନାମ ଭୃଗୁକଚ୍ଛ ଅଟେ । ନର୍ମଦା ସେ ଉତ୍ତର ତଟେ ।। ୬୬
ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଆନ୍ତେ କ୍ରତୁବର । ବଳିର ଋତ୍ୱିଜନିକର ।। ୬୭
କଲେ ତାହାଙ୍କୁ ଦରଶନ । ନିକଟେ ଉଦେ କି ତପନ ।। ୬୮
୨୨ ହେ ନୃପ ! ତେଜେ ବାମନର । ବିହତ ତେଜ ଯାହାଙ୍କର ।। ୬୯
ସେହୁ ଋତ୍ୱିଜେ ଯଜମାନ । ସଦସ୍ୟେ ଥିଲେ ଯେ ବା ଆନ ।। ୭୦
ସେମାନେ ତର୍କିଲେ ଏମନ୍ତ । ଯାଗକୁ ଦେଖିବା ନିମିତ୍ତ ।। ୭୧
ଅଗ୍ନି ଆସେ କି ଦିବାକର । ଅଥବା ସନତକୁମାର ।। ୭୨
୨୩ ଏରୂପେ ଅନେକ ପ୍ରକାରେ । ଭୃଗୁଏ ତର୍କନ୍ତେ ସେଠାରେ ।। ୭୩
ସଦଣ୍ଡ ଛତ୍ର ଜଳଯୁତ । କମଣ୍ଡଳୁକୁ ଘେନି ହସ୍ତ ।। ୭୪
ବାମନ ମିଳିଲେ ସତ୍ୱରେ । ତୁରଗମେଧମଣ୍ଡପରେ ।। ୭୫
୨୪ ଯେ ଯଜ୍ଞସୂତ୍ରପ୍ରାୟ କରି । ଧଇଲେ ଅଜିନ ଉତ୍ତରି ।। ୭୬
ମୁଞ୍ଜ ମେଖଳାରେ ସଂଯୁତ । ବାମନ ବିପ୍ର ଜଟାଯୁତ ।। ୭୭
ମାୟାରେ ଶିଶୁରୂପ ହୋଇ । ପ୍ରକାଶ ହୋଇଛନ୍ତି ଯେହି ।। ୭୮
୨୫ ପ୍ରବେଶ ହୁଅନ୍ତେ ସେ ହରି । ତାହାଙ୍କୁ ବିଲୋକନ କରି ।। ୭୯
ଶିଷ୍ୟସହିତେ ଭୃଗୁମାନେ । ଅଗ୍ନିଙ୍କ ସହିତେ ସେ ସ୍ଥାନେ ।। ୮୦
ବାମନତେଜରେ ସେ ସର୍ବ । ହେଲେ ନିସ୍ତେଜ ହତଗର୍ବ ।। ୮୧
ଆସନମାନଙ୍କରୁ ଉଠି । ତାହାଙ୍କୁ ଅଇଲେ ପାଛୋଟି ।। ୮୨
୨୬ ଯେ ଦୃଷ୍ଟିଯୋଗ୍ୟ ମନୋହର । ରୂପକୁ ଅନୁରୂପ ଯାର ।। ୮୩
ସକଳ ଅବୟବମାନ । ତାହାଙ୍କୁ ଦେଖି ଯଜମାନ ।। ୮୪
ମନରେ ହରଷ ହୋଇଲେ । ଆସନ ନିବେଦନ କଲେ ।। ୮୫
୨୭ ସ୍ୱାଗତପ୍ରଶ୍ନେ ବଳି ପୁଣ । ତାହାଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଣ ।। ୮୬
ଭଗବାନଙ୍କ ପାଦ ଦୁଇ । ପୂଜିଲା ସଲିଳରେ ଧୋଇ ।। ୮୭
ବିମୁକ୍ତସଙ୍ଗ ଜନଙ୍କର । ଯେ ପୁଣ ଅଟେ ମନୋହର ।। ୮୮
୨୮ କୁଳକଲୁଷନାଶକାରି । ସୁଭଦ୍ର ତାଙ୍କ ପାଦବାରି ।। ୮୯
ବଳି ଧଇଲେ ତା' ମସ୍ତକେ । ସ୍ୱଧର୍ମ ଜାଣନ୍ତି ସେ ଲୋକେ ।। ୯୦
ଯେହୁ ଦେବତାମାନଙ୍କର । ଦେବତା ଅଟନ୍ତି ଶଙ୍କର ।। ୯୧
ସେହି ଯା' ପରମ ଭକ୍ତିରେ । ବହିଲେ ଆପଣା ଶିରରେ ।। ୯୨

ଶ୍ରୀବଳିରୁବାଚ

୨୯ ହେ ବିପ୍ର ! ତୁମ୍ଭ ଆଗମନ । ଅଟଇ ଟିକି ସୁଶୋଭନ ॥ ୯୩
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ଆମ୍ଭର । କି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବୁଁ ତୁମ୍ଭର ॥ ୯୪
ହେ ଆର୍ଯ୍ୟ ! ବ୍ରହ୍ମଋଷିଙ୍କର । ଯେ ତପ ଧରିଛି ଶରୀର ॥ ୯୫
ସେ ତୁମ୍ଭେ ହୋଇଛ ସାକ୍ଷାତ । ମୁଁ ଏବେ ମଣୁଛି ଏମନ୍ତ ॥ ୯୬
୩୦ ଆଜ ଆମ୍ଭର ପିତୃମାନେ । ତୃପ୍ତିକି ଲଭିଲେକ ମନେ ॥ ୯୭
ଯେ ପୁଣ ଆମ୍ଭ ନିଜ ଗୋତ୍ର । ସେ ଆଜ ହୋଇଲା ପବିତ୍ର ॥ ୯୮
ଏ ଯାଗ ଉତ୍ତମ ବିଧାନେ । ନିର୍ମିତ ହେଲା ଆଜ ଦିନେ ॥ ୯୯
ଯେଣୁ ଆପଣ ମୋ ସଦନେ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ସୁମନେ ॥ ୧୦୦
୩୧ ଯଥାବିଧିରେ ବୈଶ୍ୱାନର । ଲଭିଲେ ଆଜ ହୋମ ମୋର ॥ ୧୦୧
ହେ ଦ୍ୱିଜସୁତ ! ତୋ ଚରଣ । ସଲିଳମାନଙ୍କରେ ପୁଣ ॥ ୧୦୨
ହତ ହୋଇଲା ପାପ ମୋର । ଯେ କ୍ଷୁଦ୍ର ପାଦଚିହ୍ନ ତୋର ॥ ୧୦୩
ସେମାନଙ୍କରେ ଏ ଧରଣି । ପବିତ୍ର ହେଲା ଆଜ ପୁଣି ॥ ୧୦୪
୩୨ ହେ ବଟୁ ! ବାଞ୍ଛୁ ଯାହା ଯାହା । ମୋହର ଠାରୁ ଘେନ ତାହା ॥ ୧୦୫
ହେ ବିପ୍ରସୁତ ! ଅର୍ଥୀ[୧] ତୁହି । ଏମନ୍ତ ତର୍କୁଅଛି ମୁହିଁ ॥ ୧୦୬
ହେ ପୂଜ୍ୟତମ ! ଧେନୁ ହେମ । ଅଥବା ଗୁଣବନ୍ତ ଧାମ ॥ ୧୦୭
କି ଅବା ସୁମୃଷ୍ଟ[୨] ଅନ୍ନକୁ । ଅଥବା ବ୍ରାହ୍ମଣକନ୍ୟାକୁ ॥ ୧୦୮
ସମୃଦ୍ଧ ଯେବା ଗ୍ରାମମାନ । ତୁରଗ କୁଞ୍ଜର ସ୍ୟନ୍ଦନ ॥ ୧୦୯
ଏମାନ ପ୍ରତିଗ୍ରହ କର । ମୋ ଠାରୁ ଯେ ବା ବାଞ୍ଛା ତୋର ॥ ୧୧୦
ହେ କୃଷ୍ଣ କମଳଲୋଚନ । ତୁମ୍ଭେ ଯେ ପତିତପାବନ ॥ ୧୧୧
ମୁଁ ଯେ ପତିତ ଦୀନବନ୍ଧୁ । ମୋତେ ଉଦ୍ଧର ଭବବନ୍ଧୁଁ ॥ ୧୧୨

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀବଳିବାମନସଂବାଦୋ
ନାମ ଅଷ୍ଟାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଊନବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଊନବିଂଶେ ତୁ ହରିଣା ଯାଚିତେ ଚ ପଦତ୍ରୟେ ।
ପ୍ରତିଶ୍ରୁତେ ଚ ବଳିନା ଜାନନ୍ ଭୃଗୁରବାରୟତ୍ ॥ ୧
ଦାତୁଃ ସ୍ତୁତିଃ ସ୍ୱୟଂ ତୁଷ୍ଟିରିତ୍ୟାଦି ପ୍ରସ୍ତୁତୋଚିତମ୍ ।
ବକ୍ତବ୍ୟମିତି ଭିକ୍ଷୂଂସ୍ତୁ ଶିକ୍ଷୟନ୍ନାହ ବାମନଃ ॥ ୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଯେ ଧର୍ମଯୁତ ପ୍ରିୟ ପୁଣି । ଏମନ୍ତେ ବଳିର ସେ ବାଣୀ ॥ ୧
ଶୁଣି ପ୍ରଶଂସା କରି ତାକୁ । ହରି କହିଲେ ଏ ବାକ୍ୟକୁ ॥ ୨

୧=ପ୍ରାର୍ଥୀ　୨=ଉତ୍ତମଭାବେ ପରିଷ୍କୃତ ।

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

୨ ଆପଣା କୁଳକୁ ଉଚିତ । ଯଶକାରକ ଧର୍ମଯୁତ ॥ ୩
ହେ ଜନଦେବ! ଏ ତୋ ବାଣୀ । ଲୋକର ପ୍ରିୟ ଅଟେ ପୁଣି ॥ ୪
ତୋ' ପରଲୋକ ଧର୍ମ ଯେହି । ପ୍ରମାଣ ଭୃଗୁମାନେ ଯହିଁ ॥ ୫
ପ୍ରଶାନ୍ତ କୁଳବୃଦ୍ଧ ହୋଇ । ପ୍ରହ୍ଲାଦ ହିଁ ଅଛି ଯହିଁ ॥ ୬
୩ ଏ କୁଳେ ଜାତ ହୋଇ କେହି । ନିଃସତ୍ତ୍ୱ[1] କୃପଣ[2] ନୁହଇ ॥ ୭
ସେଟି ନିଃସତ୍ତ୍ୱ ଅଟେ ଯେହି । ଅର୍ଥୀକି ନ ଦେବି ବୋଲଇ ॥ ୮
ଯେ ନ ଦିଅଇ ଦେବା କରି । କୃପଣ ନାମଟି ତାହାରି ॥ ୯
୪ ଦାନସମୟେ ଯୁଦ୍ଧକାଳେ । ଅର୍ଥୀ ମାଗନ୍ତେ ତୁମ୍ଭ କୁଳେ ॥ ୧୦
ବିମୁଖ ଅମନସ୍ୱୀ ହୋଇ । ହେ ନୃପ ! ନାହାନ୍ତି ନା କେହି ॥ ୧୧
ଯେ ଯଶ ଅଟଇ ନିର୍ମଳ । ତେଣେ ସଂଯୁତ ତୁମ୍ଭ କୁଳ ॥ ୧୨
ଆକାଶେ ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରାଏ ହୋଇ । ପ୍ରହ୍ଲାଦ ତହିଁ ଶୋଭା ପାଇ ॥ ୧୩
୫ ଯେଉଁ ବଂଶରେ ପୂର୍ବେ ଜାତ । ହୋଇଲା ହିରଣ୍ୟାକ୍ଷ ଦୈତ୍ୟ ॥ ୧୪
ଗଦା ଧରିଣ ଏକା ହୋଇ । ଭ୍ରମଣ କରନ୍ତେ ଏ ମହୀ ॥ ୧୫
ଦିଗବିଜୟେ ପ୍ରତିବୀର । ଲଭିଲା ନାହିଁ ସେ ଅସୁର ॥ ୧୬
୬ ମହୀ ଉଦ୍ଧାର ହୋନ୍ତେ ପୁଣି । କଷ୍ଟେ ଯାହାକୁ ଯୁଦ୍ଧେ ଜିଣି ॥ ୧୭
ମହତ ପରାକ୍ରମ ତାର । ସ୍ମରଣ କରନ୍ତେ ମନର ॥ ୧୮
ଆତ୍ମାକୁ ଜୟଯୁତ କରି । ମଣିଲେ ପୂର୍ବକାଳେ ହରି ॥ ୧୯
୭ ତା' ବଧ ଶୁଣି ଭ୍ରାତା ତାର । ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ଅସୁର ॥ ୨୦
ବିନାଶ କଲା ଯେ ଭ୍ରାତାକୁ । ମାରିବା ଅର୍ଥେ ସେ ବିଷ୍ଣୁକୁ ॥ ୨୧
କ୍ରୋଧ ଲଭିଣ ନିଜ ମନେ । ମିଳିଲା ବିଷ୍ଣୁର ଭୁବନେ ॥ ୨୨
୮ ଯମର ପ୍ରାଏ ସେ ଅସୁର । ଆସୁଛି ଶୂଳ ଧରି କର ॥ ୨୩
ତାକୁ ନିକଟେ ଦେଖି କରି । କାଳଜ୍ଞ ଅଟନ୍ତି ଯେ ହରି ॥ ୨୪
ମାୟାବିମଧ୍ୟରେ ଯେ ବର । ମନରେ କଲେ ସେ ବିଚାର ॥ ୨୫
୯ ମୁଁ ଯହିଁ ଯହିଁ ଏହୁ ତହିଁ । ପ୍ରାଣିଙ୍କି ମୃତ୍ୟୁପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥ ୨୬
ପଶିବି ଏହା ହୃଦେ ତେଣୁ । ଏ ବାହ୍ୟଦୃଷ୍ଟି ଅଟେ ଯେଣୁ ॥ ୨୭
୧୦ ହେ ଅସୁରେନ୍ଦ୍ର ! ଏ ରୂପରେ । ନିଶ୍ଚୟ କରିଣ ମନରେ ॥ ୨୮
ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦେହକୁ ଶ୍ୱାସବାତେ । କରି ଅନ୍ତର୍ଧାନ ତୁରିତେ ॥ ୨୯
ତା' ନାସାରନ୍ଧ୍ରଦ୍ୱାରେ ହରି । କମ୍ପିତଚିତ୍ତ ହୋଇ କରି ॥ ୩୦
ପଶିଲେ ତା' ଶରୀରେ ଯାଇଁ । ଯେ ରିପୁ ଆସୁଥିଲା ଧାଇଁ ॥ ୩୧
୧୧ ସେ ଶୂନ୍ୟ ଗୃହକୁ ବିଷ୍ଣୁର । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଣ ଅସୁର ॥ ୩୨
ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ନ ଦେଖନ୍ତେ ତହିଁ । ଗର୍ଜିଲା କ୍ରୋଧଯୁକ୍ତ ହୋଇ ॥ ୩୩

---

୧ । ନିଃସତ୍ତ୍ୱ—ଯେ ଯାଚକ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରେ ।
୨ । କୃପଣ—ପ୍ରଥମେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇ ଯେ ନ ଦିଏ ।

ସ୍ୱର୍ଗ ଧରଣି ଦିଗମାନ । ସମୁଦ୍ର ବିବର ଗଗନ ॥୩୪
ଏମାନ ଖୋଜନ୍ତେ ସେ ବୀର । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ନ କଲା ଗୋଚର ॥ ୩୫
୧୨ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ କାହିଁ ନ ଦେଖନ୍ତେ । ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ରରିଲା ଚିତ୍ତେ ॥ ୩୬
ମୁଁ ଖୋଜିଲଇଁ ଏ ଜଗତ । ଯେ ମୋ' ଭ୍ରାତାକୁ କଲା ହତ ॥ ୩୭
ତହିଁକି କଲା ସେ ଗମନ । ଯହୁଁ ନ ଲେଉଟଇ ଜନ ॥ ୩୮
୧୩ ବଇର-ଅନୁବନ୍ଧ ଏତେ । ହୁଅଇ ମୃତ୍ୟୁପରିଯନ୍ତେ ॥ ୩୯
ଦେହରେ ଅତିମାନବନ୍ତ । ଯେ ଶୂରଜନମାନେ ସ୍ଥିତ ॥ ୪୦
ତାଙ୍କର ଅଜ୍ଞାନରୁ ଜାତ । କ୍ରୋଧ ହୁଅଇ ଉପଗତ ॥ ୪୧
ସେ କ୍ରୋଧ ଅହଂକାରମାନେ । ବୃଦ୍ଧି ହୁଅଇ ଦିନେ ଦିନେ ॥ ୪୨
୧୪ ଦ୍ୱିଜବତ୍ସଳ ବିରୋଚନ । ତୋ ପିତା ପ୍ରହ୍ଲାଦନନ୍ଦନ ॥ ୪୩
ଦେବେ ଯେ ବିପ୍ରବେଶ ହୋଇ । ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ତାକୁ ଯାଇଁ ॥ ୪୪
ଦେବତା ବୋଲି ଜାଣି ତାଙ୍କୁ । ଦେଲା ସେ ନିଜ ଆୟୁଷକୁ ॥ ୪୫
୧୫ ପୂର୍ବ କାଳରେ ଏ ଭୁବନେ । ଯେ ଜାତ ଗୃହମେଧିମାନେ ॥ ୪୬
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଇତରେ ଯେ ଶୂର । ଉଦ୍ଦାମ କୀର୍ତ୍ତି ଯାହାଙ୍କର ॥ ୪୭
ସେ ଯଉଁ ଧର୍ମକୁ ବିହିଲେ । ତୁ ତାହା ଆସ୍ଥା କଲୁ ଭଲେ ॥ ୪୮
୧୬ ବର କରନ୍ତି ଯେ ପ୍ରଦାନ । ତୁ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ ॥ ୪୯
ତେଣୁ ତୋ' ଠାରୁ ଅଳ୍ପ ମହୀ । ବରୁଛି ହେ ଦୈତ୍ୟେନ୍ଦ୍ର ମୁହିଁ ॥ ୫୦
ମୋର ଚରଣେ ପରିମିତ । ତ୍ରିପାଦ ମହୀ ଯେ ବିଖ୍ୟାତ ॥ ୫୧
୧୭ ହେ ନୃପ ! ତୁ ଜଗଦୀଶ୍ୱର । ଦାତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ବର ॥ ୫୨
ତୋ' ଠାରୁ ନ ମାଗୁଛି ଆନ । ପଣ୍ଡିତ ଅଟେ ଯଉଁ ଜନ ॥ ୫୩
ଯେତେକ ପ୍ରୟୋଜନେ ତାର । ରକ୍ଷାକୁ ଲଭଇ ଶରୀର ॥ ୫୪
ତେତେକ ପରିଗ୍ରହ କରେ । ପାପକୁ ନ ଲଭେ ସଂସାରେ ॥ ୫୫

ଶ୍ରୀବଳିରୁବାଚ

୧୮ ହେ ବିପ୍ରସୁତ ! ତୋ' ବଚନେ । ବୃଦ୍ଧସଂମତ ଏ ଭୁବନେ ॥ ୫୬
ତୁ ବାଳ ବାଳିଶ ଯେ ଜନ । ତାହାଙ୍କ ପ୍ରାୟ ତୋର ମନ ॥ ୫୭
ଆପଣା ପ୍ରୟୋଜନ ଯେହି । ତୁ ଜାଣି ନ ପାରୁଛୁ ତାହି ॥ ୫୮
୧୯ ଈଶ୍ୱର ଯେ ବା ଲୋକଙ୍କର । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଈଶ୍ୱର ॥ ୫୯
ମୋତେ ବଚନେ କରି ସ୍ତୁତି । ଯେ ମାଗେ ତିନିପାଦ କ୍ଷିତି ॥ ୬୦
ସେ ଲୋକ ଅଟେ ବୁଦ୍ଧିହୀନ । ମୁଁ କରି ପାରେ ଦ୍ୱୀପ ଦାନ ॥ ୬୧
୨୦ ମୋ'ଠାକୁ ଆସିକରି ପ୍ରାଣୀ । ଆନକୁ ନ ମାଗଇ ପୁଣି ॥ ୬୨
ହେ ବଟୁ ! ତେଣୁ ଇଚ୍ଛା ଯେତେ । ମୋ' ଠାରୁ ଘେନ ଭୂମି ତେତେ ॥ ୬୩
ଯେବଣ ଭୂମିରେ ବର୍ତ୍ତନ । ହେବ ତୋହର ସଂପାଦନ ॥ ୬୪

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

୨୧ ହେ ନୃପ ! ପ୍ରିୟ ହୋଇ ଯେତେ । ବିଷୟ ଅଛନ୍ତି ଜଗତେ ॥ ୬୫

ଅଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ଯଉଁ ଜନ । ତାହାକୁ କରିବାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ।। ୬୬
ସେ ସର୍ବେ ସମର୍ଥ ନୁହନ୍ତି । ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ଭରଇ ମତି ।। ୬୭
୨୨ ତ୍ରିପାଦ କ୍ରମେ ଯେବେ ମୁହିଁ । ସଂତୋଷଚିତ୍ତ ନୋହିବଇଁ ।। ୬୮
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସପତ ଦ୍ୱୀପଙ୍କର । ଇଚ୍ଛାରେ ହୋଇଣ ଅଧୀର ।। ୬୯
ଯେ ଦ୍ୱୀପ ନବଖଣ୍ଡଯୁତ । ତେଣେ ନ ପୂରିବ ମୋ' ଚିତ୍ତ ।। ୭୦
୨୩ ସପତ ଦ୍ୱୀପେ ଅଧିପତି । ଯେ ପୃଥୁ ଗୟାଦି ନୃପତି ।। ୭୧
ଅର୍ଥରେ କାମରେ ସେମାନେ । ହେତୁକୁ କଲେ ହେଁ ଭୁବନେ ।। ୭୨
ତୃଷ୍ଣାର ନ ଗଲେ ଅନ୍ତକୁ । ଆମ୍ଭେ ଶୁଣିଛୁଁ ଏ ବାର୍ତ୍ତାକୁ ।। ୭୩
୨୪ ଯେ ଅନାୟାସେ ଉପପନ୍ନ । ତେଣେ ସଂତୁଷ୍ଟ ଯେବେ ଜନ ।। ୭୪
ସେ ଲୋକ ସୁଖେ ବର୍ତ୍ତିଥାଇ । ଅଜିତ-ଆତ୍ମା ପୁଣ ଯେହି ।। ୭୫
ଏ ତିନି ଜଗତକୁ ପାଇ । ଯେବେ ସେ ସଂତୋଷ ନୁହଇ ।। ୭୬
ସେ ଲୋକ କେବେହେଁ ସଂସାରେ ବର୍ତ୍ତି ନ ପାରଇ ସୁଖରେ ।। ୭୭
୨୫ ଅତୁଷ୍ଟି ଅର୍ଥେ କାମେ ଯେହି । ଲୋକସଂସାରହେତୁ ସେହି ।। ୭୮
ଅକ୍ଳେଶ-ଉପପନ୍ନ ବିତ୍ତେ[୧] । ସଂତୋଷ ମୁକ୍ତିର ନିମିତ୍ତେ ।। ୭୯
୨୬ ଯେ ଅନାୟାସେ ମିଳେ ବିତ୍ତ । ତେଣେ ସଂତୋଷ ଯାର ଚିତ୍ତ ।। ୮୦
ସେ ବିପ୍ରତେଜ ବୃଦ୍ଧି ହୋଏ । ଅସନ୍ତୋଷେ ସେ ନାଶ ଯାଏ ।। ୮୧
ସଲିଳସଂଯୋଗେ ଯେସନ । ନାଶ ହୁଅଇ ହୁତାଶନ ।। ୮୨
୨୭ ବର ଦିଅନ୍ତି ଯେତେ ଜନ । ତୁ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ ।। ୮୩
ସେ ଘେନି ତିନିପାଦ ମହୀ । ତୋ' ଠାବୁ ବରୁଅଛି ମୁହିଁ ।। ୮୪
ମୁଁ ସିଦ୍ଧ[୨] ହୋଇବି ଏତେକେ । ନିଜ ପ୍ରୟୋଜନ ଯେତେକେ ।। ୮୫
ସେ ବିତ୍ତ ସୁଖକର ହୋଇ । ଅଧିକ[୩] କ୍ଳେଶକୁ ଦିଅଇ ।। ୮୬

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୮ ବାମନ କହନ୍ତେ ଏ ବାଣୀ । ହସି ବୋଇଲା ଦୈତ୍ୟ ପୁଣି ।। ୮୭
ବାଞ୍ଛିତ ଯଉଁ କଥା ତୋର । ଏବେ ତା' ପ୍ରତିଗ୍ରହ କର ।। ୮୮
ମହୀ ଦେବାକୁ ବାମନକୁ । ଧଇଲା ଜଳଭାଜନକୁ ।। ୮୯
୨୯ ଯେ ନିଜ ଶିଷ୍ୟ ଦୈତ୍ୟପତି । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଦ୍ୟନ୍ତେ ବସୁମତୀ ।। ୯୦
ପଣ୍ଡିତବର ଶୁକ୍ର ତାଙ୍କୁ । କହିଲେ ଏମନ୍ତ ବାକ୍ୟକୁ ।। ୯୧
ବିଷ୍ଣୁର ହୃଦୟ-ବିଗ୍ଭର । କରି ଅଛନ୍ତି ସେ ଗୋଚର ।। ୯୨

ଶ୍ରୀଶୁକ୍ର ଉବାଚ

୩୦ ହେ ବଳି ! ଏ ବିଷ୍ଣୁ ସାକ୍ଷାତ । କଶ୍ୟପଠାରୁ ହେଲେ ଜାତ ।। ୯୩
ଗର୍ଭରେ ଅଦିତି ଦେବୀର । କାର୍ଯ୍ୟସାଧକ ଦେବଙ୍କର ।। ୯୪
୩୧ ନ ଜାଣି ତ୍ରିପଦ ଦେବାକୁ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲୁ ତୁ ଏହାକୁ ।। ୯୫
ଉତ୍ତମ କରିଣ ଏ କଥା । ନ ମଣୁଅଛି ମୁଁ ସର୍ବଥା ।। ୯୬

୧ । ଚିତ୍ତେ ୨ । ସିଦ୍ଧ=କୃତାର୍ଥ ୩=ପ୍ରୟୋଜନରୁ ଅଧିକ ବିତ୍ତ ।

	ଦାନବଙ୍କର ଅତିଅନ୍ତ	ଅନ୍ୟାୟ ହେଲା ଉପଗତ	॥ ୯୭
୩୨	ଏ ତୋର ସ୍ଥାନ ଅଇଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ	ଶିରି ବିପୁଳ ଯଶ ତେଜ	॥ ୯୮
	ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ଦେବ ହରି କରି	ଏ ମାୟାମାଣବକ ହରି	॥ ୯୯
୩୩	ଜଗତ ଯାହାର ଦେହରେ	ଏ ବିଷ୍ଣୁ ତିନି ବିକ୍ରମରେ	॥ ୧୦୦
	ତ୍ରିଲୋକ ଆକ୍ରମିବ ପୁଣ	ସର୍ବସ୍ୱ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଦେଇଣ	॥ ୧୦୧
	ହେ ମୂଢ଼ ! କେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ	ବର୍ତ୍ତିବୁ ତୁ ଏ ଜଗତରେ	॥ ୧୦୨
୩୪	ଏକ ପାଦରେ ବସୁଧାକୁ	କ୍ରମନ୍ତେ ଦ୍ୱିତୀୟେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ	॥ ୧୦୩
	ବିଶାଳ ଅଟେ ଯେ ଶରୀର	ତେଣେ ଆକ୍ରମନ୍ତେ ଅମ୍ବର	॥ ୧୦୪
	ତୃତୀୟ ପାଦର ଯେ ଗତି	ସେ କାହିଁ ହେବ ଉତପତି	॥ ୧୦୫
୩୫	ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲୁ ଯା ଦେବାକୁ	ପ୍ରଦାନ ନ କରନ୍ତେ ତାକୁ	॥ ୧୦୬
	ତୋର ନିଷ୍ଠାକୁ ନରକରେ	ନିଶ୍ଚୟେ ମଣୁଛି ମନରେ	॥ ୧୦୭
	ଯେ ତୁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲା ବିତ୍ତ	ପ୍ରତିପୂରଣେ ଅସମର୍ଥ	॥ ୧୦୮
୩୬	ଯହିଁ ଦାନରେ ବୃତ୍ତି ଯାଇ	କେହି ତା' ପ୍ରଶଂସନ୍ତି ନାହିଁ	॥ ୧୦୯
	ଯଜ୍ଞ ତପସ୍ୟା[୧] କର୍ମ[୨] ଦାନ	ଏ ଆଦି ନାନା ପୁଣ୍ୟମାନ	॥ ୧୧୦
	ଯେ ଲୋକେ ବୃତ୍ତିମନ୍ତ ଜନ	ତାର ସମ୍ବନ୍ଧି ସେମାନ	॥ ୧୧୧
୩୭	ଯେ ଧର୍ମ ଯଶ କାମ ଅର୍ଥ	ସ୍ୱଜନମାନଙ୍କ ନିମିତ୍ତ	॥ ୧୧୨
	ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାରେ ବାଣ୍ଟେ ଧନ	ସେ ବେନି ଲୋକେ ସୁଖୀ ଜନ	॥ ୧୧୩
୩୮	ବହ୍ୱୃଚେ[୩] ଏହି ବିଷୟରେ	କହିଲେ ଯା ପୂର୍ବ କାଳରେ	॥ ୧୧୪
	ମୋ ଠାରୁ ହେ ଅସୁରବର	ସେ କଥା ଶ୍ରବଣ ତୁ କର	॥ ୧୧୫
	[୪]ଦେବି ବୋଲି ଯେ ଅଙ୍ଗୀକାର	ସତ୍ୟ ଅଟଇ ନାମ ତାର	॥ ୧୧୬
	ନାହିଁ ବୋଲିଣ ଯେ ଶବଦ	ଅନୃତ ଅଟଇ ସେ ପଦ	॥ ୧୧୭
୩୯	ଯେ ଦେହବୃକ୍ଷ ଜୀଇଥାଇ	ସତ୍ୟ ତା' ଫଳ ପୁଷ୍ପ ଦୁଇ	॥ ୧୧୮
	ସେ ବୃକ୍ଷ ନ ଜୀଅଇ ଯେବେ	ନ ଥାଇ ଫଳ ପୁଷ୍ପ ତେବେ	॥ ୧୧୯
	ଆତ୍ମବୃକ୍ଷ[୫]ର ମୂଳ ହୋଇ	ଅନୃତ ବିଖ୍ୟାତ ଅଟଇ	॥ ୧୨୦

୧=ଚିତ୍ତୈକାଗ୍ରତା　୨=ପୂର୍ତ୍ତ ।

୩ । ବହ୍ୱୃଚେ=ଋଗ୍‌ବେଦୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବା ପୁରୋହିତମାନେ ।

୪ । 'ପ୍ରଥମମୋମିତି ସତ୍ୟଂ ନେତ୍ୟନୃତମ୍'—ଇତ୍ୟାଦି ଶ୍ରୁତିବାକ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ସତ୍ୟ ବିହିତ ଓ ଅନୃତ ନିଷିଦ୍ଧ ଅଟେ । କିନ୍ତୁ 'ପରାଗ୍ୱା ଏତଦ୍ରିକ୍ତମକ୍ଷରଂ ଯଦେତଦୋମ୍'—ଇତ୍ୟାଦି ଶ୍ରୁତିବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ସତ୍ୟରେ ଦୋଷ ଏବଂ ଅନୃତରେ ଗୁଣ କହି "ତସ୍ମାତ୍ କାଳ ଏବ ଦଦ୍ୟାତ୍; କାଳେ ନ ଦଦ୍ୟାତ୍ ତତ୍ ସତ୍ୟାନୃତେ ମିଥୁନୀକରୋତି"—ଏହି ଉପସଂହାର ଦ୍ୱାରା ବୃତ୍ତିସଂକଟାଦିରେ ଅନୃତ ମଧ୍ୟ ଆଦିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି ।

୫ । ଦେହବୃକ୍ଷ ।

୪୦ [1]ଯେସନେ ଉପାଡ଼ିଲେ ମୂଳ । ଶୁଖି ପଡ଼ଇ ବୃକ୍ଷ ତଳ ॥ ୧୨୧

ଆତ୍ମା ହିଁ ସେହି ପରକାରେ । ଅନୃତନାଶ ସମୟରେ ॥ ୧୨୨

ତତକାଳ ହିଁ ଶୁଷ୍କ ହୋଇ । ଏଥି ସଂଶୟ କିଛି ନାହିଁ ॥ ୧୨୩

୪୧ ଦେବି ବୋଲିଣ ଯେ ସ୍ୱୀକାର । ଅର୍ଥ ଘେନି ସେ ଯାଇ ଦୂର ॥ ୧୨୪

ସେ ରିକ୍ତ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟଇ । ଦେବି ବୋଲିଣ ଯାହା କହି ॥ ୧୨୫

ଯେବେ ସ୍ୱୀକାର କରେ ପ୍ରାଣୀ । ରିକ୍ତ ହୁଅଇ ତତକ୍ଷଣି ॥ ୧୨୬

[2]ଦେବି ବୋଲିଣ ସମସ୍ତଙ୍କୁ । ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତେ ଭିକ୍ଷୁକୁ ॥ ୧୨୭

ନିଜ ଆତ୍ମାକୁ ଅତିଶୟେ । କାମରେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ସେ ନୋହେ ॥ ୧୨୮

୪୨ ଯେ ମୋର ନାହିଁ ବୋଲି ବାଣୀ । ଅନୃତ ଅଟଇ ସେ ପୁଣି ॥ ୧୨୯

ଆତ୍ମାକୁ ଅଭିମୁଖ ହୋଇ । ଆନ ବିତ୍ତ ସେ ଆକର୍ଷଇ ॥ ୧୩୦

ଯେ ବୋଲେ କିଛି ନାହିଁ ମୋର । ସେହି ଅନୃତେ ସେ ପରର ॥ ୧୩୧

ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଆକର୍ଷଣ କରେ । ଏ କଥା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସଂସାରେ ॥ ୧୩୨

[3]ସମସ୍ତ କଥାକୁ ଯେ ଜନ । ନାହିଁ ବୋଲଇ ଅନୁଦିନ ॥ ୧୩୩

ଅକୀର୍ତ୍ତିବନ୍ତ ସେହୁ ଜନ । ଜୀଅନ୍ତେ ମଲାର ସମାନ ॥ ୧୩୪

୪୩ ଏଣୁ ବୃତ୍ତିସଂକଟାଦିରେ । ଦୋଷ ନୁହଇ ଅନୃତରେ ॥ ୧୩୫

ସ୍ତ୍ରୀକି କରନ୍ତେ ନିଜ ବଶେ । ସେକାଳେ ପୁଣ ପରିହାସେ ॥ ୧୩୬

ବିବାହେ ବରଆଦିଙ୍କର । ସ୍ତୁତିବିଷୟରେ ଆବର ॥ ୧୩୭

ହିତରେ ଗୋ-ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର । ହିଂସାସମୟରେ ଲୋକର ॥ ୧୩୮

ଅନୃତ ବଚନ ଯା କହି । ସେ କଥା ନିନ୍ଦିତ ନୁହଇ ॥ ୧୩୯

ବଳି ଯାହାକୁ ଦେଲେ ଦାନ । ବଟୁ ବାମନ ଭଗବାନ ॥ ୧୪୦

ତାହାଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମଧ୍ୟାନେ । ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମନେ ॥ ୧୪୧

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀବାମନଚରିତଂ ନାମ
ଏକୋନବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

---

୧ । ଓମିତି ସତ୍ୟଂ ନେତ୍ୟନୃତମ୍; ତଦେତତ୍ ପୁଷ୍ପଫଳଂ ବାଚେ୍ୟ ଯତ୍ ସତ୍ୟମ୍; ସହେଶ୍ୱରୋ ଯଶସ୍ୱୀ କଲ୍ୟାଣକୀର୍ତ୍ତିର୍ଭବିତା; ପୁଷ୍ପଂ ହି ଫଳଂ ବାଚଃ ସତ୍ୟଂ ବଦତି; ଅଥୈତନ୍ମୂଳଂ ବାଚେ୍ୟ ଯଦନୃତମ୍; ତଦ୍‌ଯଥା ବୃକ୍ଷ ଆବିର୍ମୂଳଃ ଶୁଷ୍ୟତି, ସ ଉଦ୍‌ବର୍ତ୍ତତେ, ଏବମେବାନୃତଂ ବଦନ୍ ଆବିର୍ମୂଳମାତ୍ମାନଂ କରୋତି; ସ ଶୁଷ୍ୟତି, ସ ଉଦ୍‌ବର୍ତ୍ତତେ; ତସ୍ମାତ୍ ଅନୃତଂ ନ ବଦେତ୍; ଦୟେତ ତ୍ୱେତେନେତି । (ଶ୍ରୁତିଃ)

୨ । "ଅତ୍ରୈବାସ୍ମୈ ତଦ୍ ରିଚ୍ୟତେ, ସ ଯତ୍, ସ ସର୍ବମୋଙ୍କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍; ରିଚ୍ୟାଦାତ୍ମାନଂ ସ କାମେଭ୍ୟୋ ନାଲଂ ସ୍ୟାତ୍" (ଶ୍ରୁତିଃ)

୩ । "ଅଥୈତତ୍ ପୂର୍ଣ୍ଣମଭ୍ୟାତ୍ମଂ ଯନ୍ନେତି, ସ ଯତ୍ ସର୍ବଂ ନେତି ବ୍ରୂୟାତ୍, ପାତିକାସ୍ୟ କୀର୍ତ୍ତିର୍ଜାୟେତ, ସୈନଂ ତତ୍ରୈବ ହନ୍ୟାତ୍" (ଶ୍ରୁତିଃ)

"ବର୍ଣ୍ଣିନାଂ ହି ବଧୋ ଯତ୍ର ତତ୍ର ସାକ୍ଷ୍ୟନୃତଂ ବଦେତ୍" (ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟଃ)

ବଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ବିଂଶେ ତ୍ୱନୃତଭୀତୋଽସୌ ଜ୍ଞାତ୍ୱାପି କପଟଂ ହରେଃ ।
ଦଦାବେବ ତତୋ ବିଷ୍ଣୁଃ ସହସାବର୍ଦ୍ଧତାଭୁତମ୍ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ କୁଳଆଗ୍ରର୍ଯ୍ୟେ ଏ ପ୍ରକାରେ । କହନ୍ତେ ତହିଁର ଉତ୍ତାରେ ||
ଯେ ଗୃହପତି ଅଟେ ତହିଁ । ସେ ବଳି କ୍ଷଣେ ତୂନୀ ହୋଇ ||
ହେ ନୃପ ! ହୋଇ ସାବଧାନ । ଗୁରୁଙ୍କୁ କହିଲା ବଚନ ||

ଶ୍ରୀବଳିରୁବାଚ

୨ ଯାହା କହିଲ ଭଗବାନ । ସତ୍ୟ ଅଟଇ ଏ ବଚନ ||
ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମୀ ଲୋକଙ୍କର । ଧର୍ମ ହିଁ ଅଟେ ଏ ପ୍ରକାର ||
ଯେ ଧର୍ମ,ଅର୍ଥ, କାମ, ଯଶ । ବୃତ୍ତିକି ନ କରଇ ନାଶ ||
୩ ନିଶ୍ଚୟେ ଦେବି ମୁଁ ବୋଲିଣ । ବିତ୍ତ[1] ଲୋଭରେ ମୁଁ ସେ ପୁଣ ||
ପ୍ରହ୍ଲାଦବଂଶେ ଜାତ ହୋଇ । କିତବଲୋକପ୍ରାୟେ ମୁହିଁ ||
କେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ବିପ୍ରକୁ । କହିବି ନିଷେଧବାକ୍ୟକୁ ||
୪ ଅସତ୍ୟୁ ଅତିଶୟ ହୋଇ । ଅଧର୍ମ ଏ ଜଗତେ ନାହିଁ ||
ଯେ କହେ ଅନୃତ ବଚନ । ତାହା ବିହୁନେ ସର୍ବ ଆନ ||
ସମର୍ଥ ସହିବାକୁ[2] ମୁହିଁ । ଏମନ୍ତ ବୋଲୁଛି ଏ ମହୀ ||
୫ ନରକୁଁ ଦୁଃଖସାଗରରୁ । ନ ଡରଇ ମୁଁ ଦାରିଦ୍ର୍ୟରୁ ||
ଯେ ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତି ଯେ ମରଣ । ତହୁଁ ମୁଁ ନ ଡରଇ ପୁଣ ||
ଲୋଭ କରାଇ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ । ମୁଁ ଯେଡ଼େ ପାଉଛି ଭୟକୁ ||
୬ ପୃଥିବୀ ଆଦି ଯେହି ଯେହି । ମରିବା ଲୋକକୁ ଛାଡ଼ଇ ||
ଜୀଇ ଥାଆନ୍ତେ କିମ୍ବା ତାକୁ । ପ୍ରଦାନ ନ କରେ ବିପ୍ରକୁ ||
ତାହାର ଅର୍ଦ୍ଧ ଦାନେ ଯେବେ । ବିପ୍ର ସଂତୋଷ ନୋହେ ତେବେ ||
ସେ ତ୍ୟାଗେ କି ଅବା କାରଣ । ବିଅର୍ଥ ଅଟଇ ସେ ପୁଣ ||
୭ ଦଧିଚି ଶିବି ଆଦି ଯେତେ । ସାଧୁଏ ବିଖ୍ୟାତ ଜଗତେ ||
ଦୁସ୍ତ୍ୟଜ ପ୍ରାଣେ ଆପଣାର । ଶ୍ରେୟ କରନ୍ତି ପ୍ରାଣିଙ୍କର ||
ପୃଥିବୀ ଆଦି ଯେ ଇତର । ତାହା ବିଷୟେ କି ବିଗ୍ଭର ||
୮ ଯୁଦ୍ଧରୁ ଅନିବର୍ତ୍ତ ହୋଇ । ଯେ ପୂର୍ବେ ଭୁଞ୍ଜିଲେ ଏ ମହୀ ||
ସେ ଦାନବେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କର । ଯେ ଇହ ପରଲୋକ ଆର ||
ତାହାକୁ କାଳ କଲା ଗ୍ରାସ । ସେ ଲଭିଥିଲେ ଯେଉଁ ଯଶ ||
ତାହାକୁ ଗ୍ରାସି ନ ପାରିଲା । ସେ ସର୍ବ କାଳରେ ରହିଲା ||
୯ ହେ ବିପ୍ରରଷି ! ନ ନିବର୍ତ୍ତି । ଯୁଦ୍ଧରେ ତନୁ ଯେ ତେଜନ୍ତି ||

---

୧ । ବୃତ୍ତି ୨ । ବହିବାକୁ ।

ଏମନ୍ତ ଯଉଁ ଲୋକମାନେ । ସେମାନେ ସୁଲଭ ଭୁବନେ ॥ ୨୮
ମିଳନ୍ତେ ଦାନପାତ୍ର ଜନ । ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ତେଜନ୍ତି ଯେ ଧନ ॥ ୨୯
ଏମନ୍ତ ହୋଇ ଯଉଁ ଜନେ । ସୁଲଭ ନୁହନ୍ତି ସେମାନେ ॥ ୩୦
୧୦ ମାଗନ୍ତେ ଯେହି କେହି ଜଣେ । ସେ ଲୋକ କାମନା ପୂରଣେ ॥ ୩୧
ମନସ୍ୱୀ ଦୟାଳୁ ଯେ ଜନ । ଶୋଭନ ଅଟେ ତାର ଦୈନ୍ୟ ॥ ୩୨
ଯେ ବ୍ରହ୍ମବାଦୀ ତୁମ୍ଭ ସମ । ତାଙ୍କର ଯେ ପୂରାଇ କାମ ॥ ୩୩
ସେ ଲୋକର ଯେ ଦୀନ ଭାବ । ସେ କିମ୍ବା ଶୋଭା ନ ପାଇବ ॥ ୩୪
ତେଣୁ ଏ ବଟୁର ବାଞ୍ଛିତ । ଅବଶ୍ୟ କରିବି ପ୍ରଦତ୍ତ ॥ ୩୫
୧୧ ବେଦ ବିଧାନେ ତୁମ୍ଭେମାନେ । ପଣ୍ଡିତ ଅଟ ଏ ଭୁବନେ ॥ ୩୬
ଯାହାକୁ କରିଣ ଆଦର । ଯାଗ ମାନଙ୍କେ ପୂଜା କର ॥ ୩୭
ବରଦ ସେହି ବିଷ୍ଣୁ ଏହି । ଅଥବା ଇତର ଅଟଇ ॥ ୩୮
ହେ ମୁନି ଏହାକୁ ବାଞ୍ଛିତ । ଭୂମିକି ଦେବି ମୁଁ ନିୟତ ॥ ୩୯
୧୨ ମୋହର ଅପରାଧ ନାହିଁ । ମୋତେ ଅଧର୍ମେ ଯେବେ ଏହି ॥ ୪୦
ବାନ୍ଧିବ, ତଥାପି ଏହାକୁ । କରିବି ନାହିଁ ମୁଁ ହିଂସାକୁ ॥ ୪୧
ଏ ରିପୁ ଭୟ ପାଇ କରି । ବ୍ରାହ୍ମଣତନୁ ଅଛି ଧରି ॥ ୪୨
୧୩ ଯେବେ ଉତ୍ତମଶ୍ଲୋକ ଏହି । ଯଶତ୍ୟାଗକୁ ନ ବାଞ୍ଛଇ ॥ ୪୩
ଯୁଦ୍ଧରେ ମୋତେ କରି ନାଶ । କ୍ଷିତିକି ହରିବ ଅବଶ୍ୟ ॥ ୪୪
ମୁଁ ଅବା କରନ୍ତେ ନିଧନ । କ୍ଷିତିରେ କରିବ ଶୟନ ॥ ୪୫

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୪ ଶିଷ୍ୟ ହୋଇଣଏ ପ୍ରକାରେ । ଆଜ୍ଞା ନ କଲା ଅଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ॥ ୪୬
ମନସ୍ୱୀ ସତ୍ୟସନ୍ଧ ହୋଇ । ଜଗତେ ଖ୍ୟାତ ଯେ ଅଟଇ ॥ ୪୭
ଦଇବେ ହୋଇଣ ପ୍ରେରିତ । ତାକୁ ଶପିଲେ[୧] ଭୃଗୁସୁତ ॥ ୪୮
୧୫ ଆତ୍ମାକୁ[୨] ଆମ୍ଭ ଉପେକ୍ଷାରେ । ମଣୁ ତୁ ପଣ୍ଡିତ ରୂପରେ ॥ ୪୯
ହେ ମୂଢ଼ ! ଏଣୁ କରି ତୁହି । ପ୍ରଣତ ନୋହୁ କାହାକୁ ହିଁ ॥ ୫୦
ମୁଁ ଦେଲି ଯେବଣ ଆଜ୍ଞାକୁ । ଅତିକ୍ରମିଲୁ ତୁ ତାହାକୁ ॥ ୫୧
ଏହି ନିକଟେ ଏ ହେତୁରୁ । ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇବୁ ସଂପତ୍ତିରୁ ॥ ୫୨
୧୬ ଏମନ୍ତ ରୂପେ ନିଜ ଗୁରୁ । ଶାପକୁ ଦେଲେହେଁ ସତ୍ୟରୁ ॥ ୫୩
ମହାତ୍ମା ନୋହିଲା ଚଳିତ । ଉଦକ କରିଣ ଅଗ୍ରତ ॥ ୫୪
ଅର୍ଚ୍ଚନ କରି ବାମନଙ୍କୁ । ପ୍ରଦାନ କଲା ବସୁଧାକୁ ॥ ୫୫
୧୭ ଯା'ଠାରେ ଅଛି ମୁକ୍ତାମାଳି । ସେ ବଳିଭାର୍ଯ୍ୟା ବିନ୍ଧ୍ୟାବଳି ॥ ୫୬
ସେ କାଳେ ହୋଇଣ ପ୍ରବେଶ । ସୁବର୍ଣ୍ଣମୟ ଯେ କଳସ ॥ ୫୭
ଶୁଦ୍ଧ ସଲିଳରେ ପୂରିତ । ତାହା ଆଣିଲା ସେ ତୁରିତ ॥ ୫୮
୧୮ ତାଙ୍କ ଶ୍ରୀମନ୍ତ ପାଦ ଦୁଇ । ବଳି ହରଷେ ସ୍ୱୟେଂ ଧୋଇ ॥ ୫୯

୧ । ଶାପ ଦେଲେ ୨ । ନିଜକୁ ।

ସେ ଜଳ ବହିଲା ଶିରରେ	ଜଗତ ପବିତ୍ର ଯେ କରେ	॥ ୬୦
୧୯ ସିଦ୍ଧଚାରଣ ବିଦ୍ୟାଧରେ	ଗନ୍ଧର୍ବେ ଅମରନିକରେ	॥ ୬୧
ସେହି ସମୟେ ଆକାଶରେ	ଥାଇ ସମସ୍ତେ ହରଷରେ	॥ ୬୨
ଯେ ଅକୁଟିଳ କର୍ମ ତାର	ଗୁଣନ୍ତେ ତାହା ପରସ୍ପର	॥୬୩
ଅସୁରେନ୍ଦ୍ରକୁ ପୁଷ୍ପମାନ	ବରଷା କଲେ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ	॥ ୬୪
୨୦ ଦୁନ୍ଦୁଭିମାନେ ନିରନ୍ତରେ	ବାଜିଲେ ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟାରେ	॥୬୫
ଗନ୍ଧର୍ବ କିଂପୁରୁଷମାନ	କିନ୍ନରେ କଲେକ ଗାୟନ	॥ ୬୬
ମନସ୍ୱୀ ଅଟଇ ଏ ଯେଣୁ	ଦୁଷ୍କର କର୍ମ କଲା ତେଣୁ	॥ ୬୭
ଯେଣୁ ଜାଣନ୍ତେ ତ୍ରିଭୁବନ	ଶତ୍ରୁକୁ କଲାକ ପ୍ରଦାନ	॥ ୬୮
୨୧ ତ୍ରିଗୁଣାତ୍ମକ ସେ ହରିର	ଅଦ୍ଭୁତ ବାମନ ଶରୀର	॥ ୬୯
ବୃଦ୍ଧିକି ଲଭିଲା ସତ୍ୱର	ଧରଣୀ ଆକାଶ ବିବର	॥ ୭୦
ଦିଗ ଜଳଧି ସ୍ୱର୍ଗ ମିଶି	ତିର୍ଯ୍ୟକ ନର ଦେବ ଋଷି	॥ ୭୧
ଏମାନେ ଯେବଣ ଶରୀରେ	ରହିଣ ଅଛନ୍ତି ନିର୍ଭରେ	॥ ୭୨
୨୨ ଋତ୍ୱିକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ସଦସ୍ୟେ	ଯେ ଥିଲେ ଆପଣାର ପାଶେ	॥ ୭୩
ବଳି ତାହାଙ୍କ ସଙ୍ଗତରେ	ସେ ବିଷ୍ଣୁ ସଗୁଣ ଶରୀରେ	॥ ୭୪
ତ୍ରିଗୁଣମୟ ଯେ ଜଗତ	ଭୂତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅର୍ଥଯୁତ	॥ ୭୫
ଆଶୟ ଜୀବବିମିଶ୍ରିତ	ଦେଖିଲା ଏ ରୂପେ ଜଗତ	॥ ୭୬
୨୩ ଇନ୍ଦ୍ରର ପ୍ରାଏ ସେନା ଯାର	ସେ ବଳି ନୃପତି ବିଷ୍ଣୁର	॥ ୭୭
ଚରଣତଳେ ପାତାଳକୁ	ପାଦେ ଦେଖିଲା ବସୁଧାକୁ	॥ ୭୮
ପର୍ବତମାନଙ୍କୁ ଜଙ୍ଘରେ	ପତତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଜାନୁରେ	॥ ୭୯
ଊରୁଯୁଗଳରେ ମାରୁତ	ଗଣକୁ ଦେଖିଲା ଦଇତ୍ୟ	॥ ୮୦
୨୪ ସଂଧ୍ୟାକୁ ଦେଖିଲା ବସନେ	ପ୍ରଜାପତିଙ୍କି ଗୁହ୍ୟସ୍ଥାନେ	॥ ୮୧
ଆପଣେ ପ୍ରଧାନ ଯହିଁରେ	ସେ ଅସୁରଙ୍କୁ ଜଘନରେ	॥ ୮୨
ନାଭିଦେଶରେ ଆକାଶକୁ	ଉଦରେ ସପତ ସିନ୍ଧୁଙ୍କୁ	॥ ୮୩
ଯେ ଉରୁକ୍ରମବକ୍ଷସ୍ଥଳ	ତହିଁ ଦେଖିଲା ତାରାମାଳ	॥ ୮୪
୨୫ ହେ ନୃପ ! ମୁରାରିହୃଦୟେ	ଧର୍ମକୁ ପୁଣ ସ୍ତନଦ୍ୱୟେ	॥ ୮୫
ଦେଖିଲା ଋତକୁ ସତ୍ୟକୁ	ମନରେ ରଜନୀକରକୁ	॥ ୮୬
ପଙ୍କଜ ଅଛି ଯା' ହସ୍ତରେ	ସେ ଶ୍ରୀକି ଦେଖିଲା ବକ୍ଷରେ	॥ ୮୭
କଣ୍ଠେ ଦେଖିଲା ସାମମାନ	ସମସ୍ତ ଶବଦ ଯେ ଆନ	॥ ୮୮
୨୬ ବାସବ ଆଦି ଯେ ଅମରେ	ତାହାଙ୍କୁ ଭୁଜମାନଙ୍କରେ	॥ ୮୯
ତାହାଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣରେ ଦିଗକୁ	ମୂର୍ଦ୍ଧାରେ ଦେଖିଲା ସ୍ୱର୍ଗକୁ	॥ ୯୦
କେଶେ ଦେଖିଲା ମେଘମାନ	ନାସିକା ଦେଶରେ ପବନ	॥ ୯୧
ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ନୟନଯୁଗରେ	ବହ୍ନିକି ଦେଖିଲା ମୁଖରେ	॥ ୯୨

୨୭ ଛନ୍ଦମାନଙ୍କ ବଚନରେ । ଜଳେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ରସନାରେ ॥ ୯୩
ଭ୍ରୂଯୁଗେ ବିଧିନିଷେଧକୁ । ପକ୍ଷ୍ମରେ ରାତ୍ରିଦିବସକୁ ॥ ୯୪
ପରମ ପୁରୁଷ-ଭାଲରେ । ମନ୍ୟୁକୁ ଲୋଭକୁ ଅଧରେ ॥ ୯୫
୨୮ ହେ ନୃପ ! ସ୍ମରଣେ କାମକୁ । ଦେଖିଲା ରେତରେ ଜଳକୁ ॥ ୯୬
ପୃଷ୍ଠେ ଦେଖିଲା ଅଧର୍ମକୁ । ପାଦକ୍ଷେପଣରେ ଯଜ୍ଞକୁ ॥ ୯୭
ମୃତ୍ୟୁକୁ ଦେଖିଲା ଛାୟାରେ । ମାୟାକୁ ଦେଖିଲା ହାସରେ ॥ ୯୮
ଔଷଧିଜାତିମାନେ ଯେତେ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲା ରୋମଗତେ ॥ ୯୯
୨୯ ନଦୀଙ୍କି ନାଡ଼ିମାନଙ୍କରେ । ପାଷାଣମାନଙ୍କୁ ନଖରେ ॥ ୧୦୦
ବୁଦ୍ଧିରେ ଦେଖିଲା ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ । ପ୍ରାଣ[1] ରେ ଋଷିଙ୍କି ଦେବଙ୍କୁ ॥ ୧୦୧
ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ରୂପରେ । ଯେ ସର୍ବଭୂତ ଜଗତରେ ॥ ୧୦୨
ବିଷ୍ଣୁର ଗାତ୍ରରେ ସେମାନ । ସେ ବୀର କଲା ଦରଶନ ॥ ୧୦୩
୩୦ ଯେ ସର୍ବଆତ୍ମା ଭଗବାନ । ତା'ଠାରେ ଦେଖି ଏ ଭୁବନ ॥ ୧୦୪
୩୨ ହେ ନୃପ ! ସମସ୍ତ ଅସୁରେ । ମୋହକୁ ଲଭିଲେ ସତ୍ୱରେ ॥ ୧୦୫
ଯାହାର ତେଜ ନୋହେ ସହି । ସେ ସୁଦର୍ଶନ ଚକ୍ର ତହିଁ ॥ ୧୦୬
ମେଘର ପ୍ରାଏ ଯାର ସ୍ୱନ । ସେ ଶାର୍ଙ୍ଗ ନାମ ଶରାସନ ॥ ୧୦୭
ପର୍ଜ୍ଜନ୍ୟପ୍ରାୟ ଧ୍ୱନି ଯାର । ସେ ପାଞ୍ଚଜନ୍ୟ ଶଙ୍ଖବର ॥ ୧୦୮
କଉମୋଦକୀନାମେ ଖ୍ୟାତ । ସେ ବିଷ୍ଣୁଗଦା ବଳବନ୍ତ ॥ ୧୦୯
ଯେ ବିଦ୍ୟାଧରନାମେ ଅସି । ଯହିଁରେ ଶତଚନ୍ଦ୍ର ଦିଶି ॥ ୧୧୦
ଅକ୍ଷୟ ଶରମାନେ ଯହିଁ । ଉତ୍ତମ ସେହୁ ତୂଣ ଦୁଇ ॥ ୧୧୧
ସୁନନ୍ଦ ଆଦି ଯେ ଆବର । ଆପଣା ପାରିଷଦବର ॥ ୧୧୨
ସେ ଲୋକପାଳଙ୍କ ସହିତ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ହେଲେ ଉପଗତ ॥ ୧୧୩
ସ୍ଫୁରୁଛି ମୁକୁଟ କେୟୂର । ମକରକୁଣ୍ଡଳେ ଯାହାର ॥ ୧୧୪
ଶ୍ରୀବତ୍ସରତନ-ଉତ୍ତମ । ମେଖଳାବସ୍ତ୍ର ମନୋରମ ॥ ୧୧୫
୩୩ ଯହିଁରେ ମଧୁବ୍ରତକୁଳ । ଏମନ୍ତ ଯଉଁ ବନମାଳ ॥ ୧୧୬
ହେ ନୃପ ! ତେଣେ ବୃତ ହୋଇ । ଶୋହିଲେ ଉରୁକ୍ରମ ତହିଁ ॥ ୧୧୭
ବଳିକ୍ଷିତିକି କଲେ ପୁଣ । ଏକଚରଣେ ଆକ୍ରମଣ ॥ ୧୧୮
ଆକାଶ କ୍ରମିଲେ ଶରୀରେ । ଦିଗକୁ ବାହୁମାନଙ୍କରେ ॥ ୧୧୯
୩୪ ଦ୍ୱିତୀୟ ପାଦେ ଆକ୍ରମଣ । କରନ୍ତେ ତ୍ରିଦିବକୁ ପୁଣ ॥ ୧୨୦
ତୃତୀୟ ପାଦନିମିତ୍ତର । ଅଣୁ ହିଁ କିଛି ନାହିଁ ତାର ॥ ୧୨୧
ଚରଣ ସେ ଉରୁକ୍ରମର । ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଉପରୁଁ ଉପର ॥ ୧୨୨
କ୍ରମନ୍ତେ ମହର୍ଜ୍ଜନ ଦୁଇ । ତପୋଲୋକକୁ ବଳି ଯାଇ ॥ ୧୨୩

୧=ଇନ୍ଦ୍ରିୟ (ସ୍ୱାମୀ) ।

ଯେ ସତ୍ୟ ନାମେ ଲୋକ ଖ୍ୟାତ । ତହିଁ ହୋଇଲା ଉପଗତ ॥ ୧୨୪
ସେ ବିଷ୍ଣୁପାଦ କରି ଧ୍ୟାନ । ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମନ ॥ ୧୨୫

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀବିଶ୍ୱରୂପଦର୍ଶନଂ ନାମ ବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଏକବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଏକବିଂଶେ ପଦାପୂର୍ତ୍ତିମିଷେଣ ବଲିବନ୍ଧନମ୍ ।
ବିଷ୍ଣୁନା କୃତମୁତ୍କର୍ଷଂ ତସ୍ୟ ଖ୍ୟାପୟିତୁଂ ଜନେ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ହେ ନୃପ ! ସତ୍ୟଲୋକେ ପୁଣ । ମିଳିଲା ଯେ ହରିଚରଣ ॥ ୧
ତାହା ଦେଖିଣ ପ୍ରଜାପତି । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଝଟିତି ॥ ୨
ଚନ୍ଦ୍ରର ପ୍ରାୟ ଶୋଭମାନ । ବିଷ୍ଣୁର ଯେଉଁ ନଖମାନ ॥ ୩
ତେଣେ ଯେବଣ ସ୍ୱୟମ୍ଭୂର । ସ୍ୱପୁରଦ୍ୟୁତି ଗଲା ଦୂର ॥ ୪
ମରୀଚି ଋଷିଙ୍କି ମିଶିଣ । ଯେ ମହାବ୍ରତ ଋଷିଗଣ ॥ ୫
ସନନ୍ଦନକୁ ଆଦି ହୋଇ । ଯେ ଯୋଗୀମାନେ ଥିଲେ ତହିଁ ॥ ୬
ଯେଉଁ ବ୍ରହ୍ମାର ସଙ୍ଗତରେ । ବେଢ଼ି ଅଛନ୍ତି ନିରନ୍ତରେ ॥ ୭
୨ ଯେ ବେଦ ଉପବେଦମାନ । ନିୟମ ନ୍ୟାୟମାନେ ଆନ ॥ ୮
ତହିଁରେ ଅନୁଗତ ହୋଇ । ଯେ ତର୍କ ଇତିହାସ ଦୁଇ ॥ ୯
ଶିକ୍ଷାଦି ବେଦ-ଅଙ୍ଗ ଯେତେ । ପୁରାଣ ସଂହିତାସମେତେ ॥ ୧୦
ଯୋଗପବନରେ ଦୀପିତ । ଜ୍ଞାନ-ଅନଳେ କଲେ ହତ ॥ ୧୧
କର୍ମଫଳକୁ ନିରନ୍ତରେ । ଏ ରୂପେ ଥିଲେ ଯେ ଇତରେ ॥ ୧୨
ସେ ବିଷ୍ଣୁପାଦକୁ ସେମାନେ । ବନ୍ଦନ କଲେ ଶୁଦ୍ଧମନେ ॥ ୧୩
ଯାର ସ୍ମରଣପ୍ରଭାବରେ । ମିଳିଲେ ସେ ବ୍ରହ୍ମଲୋକରେ ॥ ୧୪
ଯେ ବ୍ରହ୍ମଲୋକ କର୍ମଦ୍ୱାରେ । ପ୍ରାପ୍ୟ [୧] ନୁହଇ ଏ ସଂସାରେ ॥ ୧୫
୩ ଆକ୍ରମିଅଛି ଯେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ । ତଦନ୍ତେ ସେ ବିଷ୍ଣୁପଦକୁ ॥ ୧୬
ପୂଜାନିମିତ୍ତେ ଜଳ ଆଣି । ଭକ୍ତିରେ ପୂଜା କରି ପୁଣି ॥ ୧୭
ସ୍ତୁତି ରଚିଲେ ପ୍ରଜାପତି । ଶୁଦ୍ଧ ଅଟଇ ତାଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତି ॥ ୧୮
ନାଭିପଙ୍କଜରୁ ବାହାର । ହୋଇଅଛନ୍ତି ସେ ଯାହାର ॥ ୧୯
୪ ହେ ନରନାଥ ! ବିଧାତାର । ଯେ କମଣ୍ଡଳୁସ୍ଥିତ ନୀର ॥ ୨୦
ସେ ଉରୁକ୍ରମର ପାଦରେ । ସଂସର୍ଗୁଁ ପବିତ୍ର ଭାବରେ ॥ ୨୧

୧ । ପ୍ରାପ୍ତ ।

	ସ୍ୱର୍ଦ୍ଧୁନୀ[୧] ହୋଇଣ ଆକାଶେ	ପଡ଼ନ୍ତେ ଆସି ଭୂମିଦେଶେ	॥ ୨୨
	ପବିତ୍ର କରେ ଲୋକତ୍ରୟ	ବିଷ୍ଣୁ ନିର୍ମଳଯଶପ୍ରାୟ	॥ ୨୩
୫	ଅନୁଗମାନଙ୍କ ସହିତେ	ବ୍ରହ୍ମାଦି ଲୋକପାଳ ଯେତେ	॥ ୨୪
	ଯେ ହରି ଆପଣା ଈଶ୍ୱର	ସଂକ୍ଷେପ କଲେ ସ୍ୱବିସ୍ତାର	॥ ୨୫
	ତାହାଙ୍କୁ ହୋଇଣ ଆଦର	ଅର୍ପଣ କଲେ ଉପହାର	॥ ୨୬
୬	ଉତ୍ତମ ଜଳ ମାଳାମାନେ	ଯେ ଦିବ୍ୟ ଗନ୍ଧାନୁଲେପନେ	॥ ୨୭
୮	ସୁରଭି ଧୂପ ଦୀପ ପୁଣ	ଲାଜ ଅକ୍ଷତ ଫଳଗଣ	॥ ୨୮
	ତା' ବୀର୍ଯ୍ୟମହିମାଅଙ୍କିତ	ଯେ ସ୍ତୁତି ଜୟଶବ୍ଦମତ	॥ ୨୯
	ନୃତ୍ୟ ବାଦିତ୍ର ଗୀତମାନ	ଯେ ଶଙ୍ଖଦୁନ୍ଦୁଭିନିଃସ୍ୱନ	॥ ୩୦
	ଏମାନଙ୍କରେ ପୁଣ ତାଙ୍କୁ	ବିଧାନ କଲେ ଅର୍ଚ୍ଚନକୁ	॥ ୩୧
	ଯେ ଜାମ୍ବବନ୍ତ ଋକ୍ଷେଶ୍ୱର	ମନର ପ୍ରାୟ ବେଗ ଯାର	॥ ୩୨
	ସେ ସର୍ବଦିଗେ ଭେରୀନାଦେ	ହରିବିଜୟକୁ ଆନନ୍ଦେ	॥ ୩୩
	ଘୋଷଣା ଦେଲା, ଯହୁଁ ଜାତ	ହୋଇଲା ଉତ୍ସବ ମହତ	॥ ୩୪
୯	ତ୍ରିପାଦରୂପ ଯେ ପ୍ରାର୍ଥନ	ସେ ବ୍ୟାଜେ ଶ୍ରୀମଧୁସୂଦନ	॥ ୩୫
	ଦୀକ୍ଷିତ ଯେହୁ ନିଜ ପତି	ହରିଲେ ତାର ସର୍ବକ୍ଷିତି	॥ ୩୬
	ଏମନ୍ତ ଦେଖିଣ ଅସୁରେ	ବଚନ ବୋଇଲେ କ୍ରୋଧରେ	॥ ୩୭
୧୦	ଏ ବିଷ୍ଣୁ ମାୟାବିଙ୍କ ବର	ନୁହଇ ଏହୁ ମହୀସୁର[୨]	॥ ୩୮
	ଦ୍ୱିଜରୂପରେ ଛନ୍ନ ହୋଇ	ଦେବତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ଯେହି	॥ ୩୯
	ସେ କଥା କରିବା ନିମିତ୍ତେ	ବିଗ୍ରହ କରିଅଛି ଚିତ୍ତେ	॥ ୪୦
୧୧	ଏ ଶତ୍ରୁ ବଟୁରୂପ ହୋଇ	ମାଗନ୍ତେ ଅଳ୍ପମାତ୍ର ମହୀ	॥ ୪୧
	ଯେ ପ୍ରଭୁ ଅଟଇ ଆମ୍ଭର	ସର୍ବସ୍ୱ ହରିଲା ତାହାର	॥ ୪୨
	ସେ ପୁଣ ଆରମ୍ଭନ୍ତେ ଯାଗ	କରିଛି ଦଣ୍ଡ ପରିତ୍ୟାଗ	॥ ୪୩
୧୨	ଏ ତ ସଂତତେ ସତ୍ୟବ୍ରତ	ବିଶେଷେ ହୋଇଛି ଦୀକ୍ଷିତ	॥ ୪୪
	ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ ଅଟେ ଦୟାବନ୍ତ	କହି ନ ପାରିବ ଅନୃତ	॥ ୪୫
୧୩	ସେ ଘେନି ଏହା' ବଧ ଯେହି	ସେ କଥା ଧର୍ମୁଁ ଆନ ନୋହି	॥ ୪୬
	ବିଶେଷେ ସେ କଥା ଆମ୍ଭର	ସେବା ଅଟଇ ନୃପତିର	॥ ୪୭
	ଏମନ୍ତ ବୋଲିଣ ସତ୍ୱରେ	ବଳିର ସେବକ ଅସୁରେ	॥ ୪୮
	ଆୟୁଧ ଥିଲା ଯେ ଯାହାର	ଘେନିଲେ ସେମାନ ହସ୍ତର	॥ ୪୯
୧୪	ମାରିବା ଅର୍ଥେ ବାମନଙ୍କୁ	ଧରନ୍ତେ ଶୂଳ ପଟ୍ଟିଶ[୩]କୁ	॥ ୫୦
	ଧାଇଁଲେ କ୍ରୋଧଯୁତ ହୋଇ	ବଳିର ମାତ୍ର ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ	॥ ୫୧
୧୫	ଯେ ଥିଲେ ଦୈତ୍ୟସେନାପତି	ସେମାନେ ଧାଇଁ ଆସୁଛନ୍ତି	॥ ୫୨
	ତା' ଦେଖି ବିଷ୍ଣୁ ଅନୁଚରେ	ଆୟୁଧମାନ ଘେନି କରେ	॥ ୫୩
	ହେ ନୃପ ! ହସିଣ ତାହାଙ୍କୁ	ଆରମ୍ଭ କଲେ ନିଷେଧକୁ	॥ ୫୪

୧=ଗଙ୍ଗା ୨=ବ୍ରାହ୍ମଣ ୩ । ପଟ୍ଟିଶ=ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ ।

୧୬ ଯେ ନନ୍ଦ ସୁନନ୍ଦ ବିଜୟ । ବଳ ପ୍ରବଳ ଯେ ବା ଜୟ ॥ ୫୫
୧୭ କୁମୁଦ କୁମୁଦାକ୍ଷ ଆନ । ଗରୁଡ଼ ଯେ ବିଷ୍ୱକସେନ ॥ ୫୬
ଯେ ଶ୍ରୁତଦେବ[୧] ଯେ ଜୟନ୍ତ । ଯେ ପୁଷ୍ପଦନ୍ତ ଯେ ସାତ୍ୱତ ॥ ୫୭
ଜଣ ଜଣକେ ଯେ ସକଳ । ଅୟୁତ ମତଙ୍ଗଜବଳ ॥ ୫୮
ଯେତେ ଅସୁରସୈନ୍ୟ ଥିଲେ । ତାହାଙ୍କୁ ସେମାନେ ମାଇଲେ ॥ ୫୯
୧୮ ଆପଣା ଲୋକଙ୍କୁ ବିଷ୍ଣୁର । ଯେବକେ କରନ୍ତେ ସଂହାର ॥ ୬୦
ସେ ଲୋକେ କ୍ରୋଧ ହୋଇଛନ୍ତି । ଦେଖି ତାହାଙ୍କୁ ଦୈତ୍ୟପତି ॥ ୬୧
ସ୍ମରନ୍ତେ ଶୁକ୍ରଶାପ ପୁଣ । କଲେ ତାହାଙ୍କୁ ନିବାରଣ ॥ ୬୨
୧୯ ହେ ରାହୁ ଆହେ ବିପ୍ରଚିତ୍ତି । ଶୁଣ ମୋ ବଚନ ହେ ହେତି ॥ ୬୩
ଯୁଦ୍ଧ ନ କର ତୁମ୍ଭେମାନେ । ନିବର୍ତ୍ତ ମୋହର ବଚନେ ॥ ୬୪
ଆମ୍ଭର ଅନୁକୂଳ ହୋଇ । ଏ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ ନୋହି ॥ ୬୫
୨୦ ସକଳ ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କର । ଯେ ସୁଖ ଦୁଃଖ ଯେ ଆବର ॥ ୬୬
ତାହାର ଉପପତ୍ତିଅର୍ଥେ । ଯେ ପ୍ରଭୁ ଅଟଇ ଜଗତେ ॥ ୬୭
ନିଜ ପୌରୁଷେ ସେ କାଳକୁ । ପୁରୁଷ ଅତିକ୍ରମିବାକୁ ॥ ୬୮
କେବେହେଁ ସମର୍ଥ ନୁହଇ । ହେ ଦୈତ୍ୟେ ଶୁଣ ମନ ଦେଇ ॥ ୬୯
୨୧ ଯେ ଶୁଭନିମିତ୍ତେ ଆମ୍ଭର । ଅଶୁଭଅର୍ଥେ ଦେବଙ୍କର ॥ ୭୦
ଥିଲେ ପୂର୍ବରେ ଭଗବନ୍ତ । ସେ ଆଜ ହେଲେ ବିପରୀତ ॥ ୭୧
୨୨ ବଳ ସହାୟ ଦୁର୍ଗ ବୁଦ୍ଧି । ଯେ ମନ୍ତ୍ର ଅଉଷଧ ଆଦି ॥ ୭୨
ସାମ ଆଦି ଉପାୟେ କେହି । କାଳକୁ ଅତିକ୍ରମି ନାହିଁ ॥ ୭୩
୨୩ ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇ ଦଇବରେ । ତୁମ୍ଭେ ସମସ୍ତେ ହେଁ ପୂର୍ବରେ ॥ ୭୪
ଏ ବିଷ୍ଣୁସେବକଙ୍କୁ ପୁଣି । ବହୁତ ବାର ଅଛ ଜିଣି ॥ ୭୫
ଆଜ ସେ ଯୁଦ୍ଧରେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ । ଜିଣି କରନ୍ତି ଗର୍ଜନକୁ ॥ ୭୬
୨୪ ଦୈବ ପ୍ରସନ୍ନ ହେବ ଯେବେ । ଏହାଙ୍କୁ ଆମ୍ଭେ ଜିଣି ତେବେ ॥ ୭୭
ତେଣୁ କାଳକୁ ଥାଅ ଗୁହିଁ । ଯେ ଆମ୍ଭ କାର୍ଯ୍ୟଅର୍ଥେ ହୋଇ ॥ ୭୮

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୫ ଦୈତ୍ୟ ଦାନବ ଯୂଥଙ୍କର । ପାଳକ ଥିଲେ ଯେ ଅସୁର ॥ ୭୯
ବିଷ୍ଣୁର ପାରଷଦଙ୍କରେ । ତାଡ଼ିତ ହୋଇଣ ନିର୍ଭରେ ॥ ୮୦
ହେ ନୃପ ! ପ୍ରଭୁବାକ୍ୟ ଶୁଣି । ପାତାଳେ ପଶିଲେ ସେ ପୁଣି ॥ ୮୧
୨୬ ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ଖଗେଶ୍ୱର । ଜାଣନ୍ତେ ପ୍ରଭୁର ବିଗ୍ଭର ॥ ୮୨
ବଳିକି ସୂତ୍ୟା[୨] ଦିବସରେ । ବାନ୍ଧିଲା ବରୁଣ ପାଶରେ ॥ ୮୩
୨୭ ଦୈତ୍ୟପତିକି ଭଗବାନ । ନିଗ୍ରହ କରନ୍ତେ ସେଦିନ ॥ ୮୪
ବସୁନ୍ଧରାରେ ଆକାଶରେ । ସକଳ ଦିଗମାନଙ୍କରେ ॥ ୮୫
ଅତିଶୟରେ ହାହାକାର । ହେଲା ସମସ୍ତ ଲୋକଙ୍କର ॥ ୮୬

୧ । ଶ୍ରୁତସେନ　୨ । ସୂତ୍ୟା—ସୋମାଭିଷବ ।

୨୮ ନଷ୍ଟ ହୋଇଛି ଯା' ସମ୍ପତ୍ତି । ସ୍ଥିର ଅଟଇ ଯାର ମତି ॥ ୮୭
ମହତ ଅଟେ ଯଶ ଯାର । ହେ ନୃପ ! ସେ ଅସୁରେଶ୍ୱର ॥ ୮୮
ବାରୁଣ ପାଶମାନଙ୍କରେ । ନିବଦ୍ଧ ହୋଇଛି ନିର୍ଭରେ ॥ ୮୯
ତାକୁ ବାମନ ଭଗବାନ । କହିଲେ ଏମନ୍ତ ବଚନ ॥ ୯୦
୨୯ ହେ ଦୈତ୍ୟ ! ତିନିପାଦ ମହୀ । ତୁ ମୋତେ ଅଛୁ ଦାନ ଦେଇ ॥ ୯୧
ଦୁଇ ପାଦରେ ସର୍ବ ମହୀ । ତୋହର ଆକ୍ରମିଲି ମୁହିଁ ॥ ୯୨
ତୃତୀୟ ପାଦ ଯେ ଧରଣି । ତାହା କଳ୍ପନା କର ପୁଣି ॥ ୯୩
୩୦ କିରଣମାନଙ୍କେ ଭାସ୍କର । ତପ୍ତି କରଇ ଯେତେ ଦୂର ॥ ୯୪
ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କ ସହିତେ । ପ୍ରକାଶ କରେ ଇନ୍ଦୁ ଯେତେ ॥ ୯୫
ମେଘ ବରଷେ ଯେତେ ଦୂର । ସେ ସର୍ବ ଭୂମି ଏ ତୋହର ॥ ୯୬
୩୧ ତୁ ପୁଣି ଚାହୁଁଥାନ୍ତେ ମୁହିଁ । ପଦେକେ ଆକ୍ରମିଲି ମହୀ ॥ ୯୭
ଆକାଶ ଦିଗ ଯେ ଇତରେ । ତାଙ୍କୁ ଆକ୍ରମିଲି ତନୁରେ ॥ ୯୮
ତହିଁରେ ଦ୍ରବ୍ୟ ତୋର ଯେତେ । ଆକ୍ରମିଲି ମୁଁ ତା' ସହିତେ ॥ ୯୯
୩୨ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଅଛୁ ଯାହା । ପ୍ରଦାନ ନ କରନ୍ତେ ତାହା ॥ ୧୦୦
ବାଞ୍ଛିଲୁ ନରକବାସକୁ । ତେଣୁ ତୁ ଯାଅ ନରକକୁ ॥ ୧୦୧
ଗୁରୁ ଅଟଇ ଶୁକ୍ର ଯେହି । ଅନୁମୋଦିଲା ତୋତେ ସେହି ॥ ୧୦୨
୩୩ ବିଅର୍ଥ ମନୋରଥ ତାର । ସ୍ୱର୍ଗ ହିଁ ତାକୁ ଅଟେ ଦୂର ॥ ୧୦୩
ସେ ଲୋକ ନରକେ ପଡ଼ଇ । ଯାହା ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଥାଇ ॥ ୧୦୪
ଅର୍ଥିକି ତାହା ନ ଦେବାରେ । ବଞ୍ଚନା ଯେଉଁ ଲୋକ କରେ ॥ ୧୦୫
୩୪ ନିଜ ଆତ୍ମାକୁ ଯେ ତୁ ପୁଣି । ଧନୀ ରୂପରେ ଅଛୁ ମଣି ॥ ୧୦୬
ଦେବି ବୋଲିଣ ମୋତେ ଯେଣୁ । ବଞ୍ଚନା କଲୁ ସେ କାରଣୁଁ ॥ ୧୦୭
ସେ ବଞ୍ଚନାର ଫଳ ହୋଇ । ନରକଗତି ଅଛି ଯେହି ॥ ୧୦୮
କିଛି ବରଷ ପରିଯନ୍ତେ । ଭୋଗ କର ତା' ଦେହଅନ୍ତେ ॥ ୧୦୯
କୃଷ୍ଣଚରଣ ହୃଦେ ଚିନ୍ତି । ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମତି ॥ ୧୧୦

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀବଳିନିଗ୍ରହୋ
ନାମ ଏକବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଦ୍ୱାବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଦ୍ୱାବିଂଶେ ତୁ ପ୍ରସନ୍ନଃ ସନ୍ ପ୍ରସ୍ଥାପ୍ୟ ସୁତଳଂ ବଳିମ୍ ।
ଦତ୍ତ୍ୱା ବରାନ୍ ହରିର୍ନୂନଂ[୧] ମତ୍ୱା ତଦ୍ଦ୍ୱାରପୋଽଭବତ୍ ॥ ୧
ସମର୍ପିତତନୂବିତ୍ତନିର୍ମଳାଚଳଭକ୍ତିତଃ ।
ଛଳିତୋ ବଳିନା ନୂନଂ ସ୍ୱମେବାର୍ପୟଦଚ୍ୟୁତଃ ॥ ୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ହେ ନୃପ ! ଏ ରୂପେ ଈଶ୍ୱର । ବଳିକି କଲେ ଅପକାର ॥ ୧
ସତ୍ୟରୁ କରନ୍ତେ ସ୍ଖଳନ । ଭେଦ ନୋହିଲା ତାର ମନ ॥ ୨
ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଅବିକଳ ବାଣୀ । କହିଲା ଦୈତ୍ୟପତି ପୁଣି ॥ ୩

ଶ୍ରୀବଳିରୁବାଚ

୨ ଉତ୍ତମ ଅଟେ ଯଶ ଯାର । ସେ ତୁମ୍ଭେ ହେ ଅମରବର ॥ ୪
ଅସତ୍ୟ କରି ମୋ ବଚନ । ଯଦ୍ୟପି ମଣୁଅଛ ମନ ॥ ୫
ସତ୍ୟ କରିବି ମୁଁ ସେ ବାଣୀ । ବଞ୍ଚନ ନୁହଇ ସେ ପୁଣି ॥ ୬
ତୃତୀୟ ପାଦ ଯେ ତୁମ୍ଭର । ମୋହର ମସ୍ତକେ ତା' କର ॥ ୭
ବିଶ୍ୱକୁ ଦୁଇ ପାଦେ ମୁହିଁ । ହେ ବଳି ଆକ୍ରମି ଅଛଇଁ ॥
ଏଣୁ ମୋ ତୃତୀୟ ପାଦର । ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ନୋହିବ ତୋ ଶିର ॥
ଏ ରୂପେ ନ ଭାବିଣ ମନ । ଶୁଣିମା ହେଉ ମୋ ବଚନ ॥
ବିତ୍ତରେ ଯଦି ପାଦ ଦୁଇ । ତୁମ୍ଭର ବେଷ୍ଟିତ ଅଟଇ ॥
ତେବେ ମୋହର ଶିର ଏହି । ତହୁଁ ଅଧିକ ହୋଇବହିଁ ॥
ବିତ୍ତରୁ ବିତ୍ତବନ୍ତ ଜନ । ଯେଣୁ ଅଧିକ ହେ ବାମନ ॥
୩ ଆପଦ ଅର୍ଥେ ଧନ ରଖି । ଦାରାର୍ଥେ ଧନକୁ ଉପେକ୍ଷି ॥
ଧନ ଦାରାଦି ଦ୍ୱାରେ ପୁଣ । ରଖିବ ଆତ୍ମା ଅନୁକ୍ଷଣ ॥
ଏ ଆଦି ବଚନୁଁ ଆତ୍ମାର । ଭୟ କରନ୍ତେ ପରିହାର ॥
ପଣ୍ଡିତଜନ ଯେ ଅଟଇ । ସର୍ବସ୍ୱ ତ୍ୟାଗ ସେ କରଇ ॥
ତୁ କିଂପା କାହାକୁ ନ ଡରୁ । ଆତ୍ମାକୁ ସମର୍ପଣ କରୁ ॥
ଏ ରୂପେ କହନ୍ତେ ବାମନ । ବୋଇଲେ ସେ ବଳି ରାଜନ ॥
ନିଜ ସ୍ଥାନରୁ ହେଲେ ଚ୍ୟୁତ । ନରକୁଁ ନୋହୁଛି ମୁଁ ଭୀତ ॥ ୮
ପାଶରେ ଯେ ଅଟେ ବନ୍ଧନ । ଅଲଙ୍ଘ୍ୟ ଯେ ଅବା ବ୍ୟସନ ॥ ୯
ଅର୍ଥସକାଶୁଁ କ୍ଲେଶ ଯେହି । ତହିଁରୁ ଭୟ ପାଉନାହିଁ ॥ ୧୦
ନିଗ୍ରହ କଲାରୁଁ ତୁମ୍ଭର । ଭୟ ହିଁ ନୋହୁଛି ମୋହର ॥ ୧୧

---
୧ । ହରିଃ ପୁତ୍ରଂ ।

	ଅସାଧୁ ବଚନ ଯା' ମୋତେ	ସମସ୍ତେ ବୋଲିବେ ଜଗତେ	॥ ୧୨
	ତହିଁ ସକାଶୁଁ ଯେତ୍ତେ ହୋଇ	ଉଦ୍‌ବେଗ ଲଭୁଅଛି ମୁହିଁ	॥ ୧୩
୪	ମୁଁ କଲି ତୋତେ ନିଗୃହୀତ	ଏଣୁ ତୋ ଅପକୀର୍ତ୍ତି ଜାତ	॥
	ଏ ରୂପେ ଯେବେ ମନେ ହୋଇ	ସେ କଥା ବାସ୍ତବ ନୁହଇ	॥
	ଯେବଣ ଦଣ୍ଡକୁ ମହତ	ଲୋକେ କରନ୍ତି ସମର୍ପିତ	॥ ୧୪
	ସେ ଅତିଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରାଣିଙ୍କର	ଏମନ୍ତ ମଣଇଁ ମନର	॥ ୧୫
	ତାତ, ଜନନୀ, ମିତ୍ର, ଭ୍ରାତ	ଯାହା ନ କରନ୍ତି ଅର୍ପିତ	॥ ୧୬
୫	ମୁହିଁ ହିତୈଷୀ ଦେବଙ୍କର	ନୁହଇ କେବେ ଦୈତ୍ୟଙ୍କର	॥
	ଯେବେ ବା କହ ଏହିମତେ	ସେ ନ ଲାଗଇ ମୋର ଚିତ୍ତେ	॥
	ତୁମ୍ଭେ ଅସୁରମାନଙ୍କର	ପରମ ଗୁରୁ ପରୋକ୍ଷର	॥ ୧୭
	ଅନେକ ମଦେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ	ଯେ ଆମ୍ଭେମାନେ ବର୍ତ୍ତୁଁଥାଇ	॥ ୧୮
	ସେ ଗର୍ବବିନାଶ ନୟନ	ଆମ୍ଭଙ୍କୁ କଲୁ ତୁ ପ୍ରଦାନ	॥ ୧୯
୬	ବହୁତ ଅସୁର ଯାଠାରେ	ନିରୂଢ଼ ବୈରାନୁବନ୍ଧରେ	॥ ୨୦
	ସିଦ୍ଧିକି ଲଭିଣ ଅଛନ୍ତି	ଏକାନ୍ତ ଯୋଗୀ ଯା' ଲଭନ୍ତି	॥ ୨୧
୭	ତୋ କର୍ମ ଅଶେଷ ଜଗତେ	ନିଗ୍ରହ କଲୁ ତୁ ଯା' ମୋତେ	॥ ୨୨
	ବାରୁଣ ପାଶମାନଙ୍କରେ	ବନ୍ଧନ କଲୁ ରୋଷଭରେ	॥ ୨୩
	ଏ ବିଷୟରେ ଲଜ୍ଜା ବ୍ୟଥା	ନାହିଁ ନା ମୋହର ସର୍ବଥା	॥ ୨୪
୮	ଦଣ୍ଡସ୍ୱରୂପ ମୋ' ଉପର	ଏ ଯେଉଁ ଅନୁଗ୍ରହ ତୋର	॥
	ତୋ' ଭକ୍ତପୌତ୍ର ଯେଣୁ ମୁହିଁ	ସେ ଘେନି ତାହା କଲୁ ତୁହି	॥
	ପାତ୍ର ମୁଁ ସେ ଅନୁଗ୍ରହର	ନୁହଇ ହାଦେ ହେ ଈଶ୍ୱର	॥
	ପ୍ରହ୍ଲାଦ ପିତାମହ ମୋର	ତୁମ୍ଭେ ଆଶ୍ରୟ ଅଟ ତାର	॥ ୨୫
	ତୁମ୍ଭର ଯେତେ ଛନ୍ତି ଭୃତ୍ୟ	ତାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ସେ ସମ୍ମତ	॥ ୨୬
	ସାଧୁ ଶବଦ ତାହାଠାରେ	ପ୍ରକାଶ ହେଲା ଜଗତରେ	॥ ୨୭
	ବିପକ୍ଷ ହୋଇଣ ତୁମ୍ଭର	ଯେବଣ ପିତା ଥିଲା ତାର	॥ ୨୮
	ନାନାପ୍ରକାର ହିଂସାମାନ	କଲା ତାହାକୁ ସେ ବିଧାନ	॥ ୨୯
୯	ପ୍ରାନ୍ତ କାଳରେ ଯେ ଛାଡ଼ଇ	ସେ ଦେହେ କିବା କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ	॥ ୩୦
	ନିଜ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଯେ ହରନ୍ତି	ସ୍ୱଜନ ନାମ ବହିଥାନ୍ତି	॥ ୩୧
	ସେହୁ ଅଟନ୍ତି ଖଣ୍ଡପ୍ରାୟେ	ତେଣେ କି କାର୍ଯ୍ୟ ଅବା ହୋଏ	॥ ୩୨
	ଯେହୁ ସଂସାରକୁ କାରଣ	କି ଅର୍ଥ ସେ ଭାର୍ଯ୍ୟାରେ ପୁଣ	॥ ୩୩
	ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ଗୃହେ କିବା ହୋଇ	ତେଣେ ଆୟୁଷ ନାଶ ଯାଇ	॥ ୩୪
୧୦	ଅପରିମିତ ଜ୍ଞାନ ଯାର	ସେ ପିତାମହ ଅଟେ ମୋର	॥ ୩୫
	ଆପଣା ମନେ ଏ ବିଗ୍ରର	ନିଶ୍ଚୟ କରି ସେ ଅସୁର	॥ ୩୬
	ଆପଣା ପକ୍ଷ ଦୈତ୍ୟବଂଶ	ଯେ ତୁମ୍ଭେ କରୁଛ ବିନାଶ	॥ ୩୭
	ତୁମ୍ଭର ଯେ ପାଦନଳିନ	ତହିଁକି ହେଲା ସେ ପ୍ରପନ୍ନ	॥ ୩୮

ଯହିଁ କାହିଁରୁ ଭୟ ନାହିଁ　।　ଏମନ୍ତ ଯେ ପାଦ ଅଟଇ　।। ୩୯
୧୧　ଯେ ରିପୁ ତୁମ୍ଭେ ଆପଣାର　।　ମୋତେ ନିକଟକୁ ତୁମ୍ଭର　।। ୪୦
ଦଇବ ବଳେ ଘେନିଗଲା　।　ବଳେ ସଂପତ୍ତି ଛଡ଼ାଇଲା　।। ୪୧
ନିକଟବର୍ତ୍ତି କୃତାନ୍ତର　।　ଜୀବନ ଅଟଇ ଲୋକର　।। ୪୨
ସ୍ତବଧ ଅଟେ ମତି ଯାର　।　ଯଉଁ ସଂପତ୍ତିରେ ସେ ନର　।। ୪୩
ଅଧ୍ରୁବ ରୂପେ ଏ ଜୀବନ　।　ମଣଇଁ ନାହିଁ ନିଜ ମନ　।। ୪୪

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୨　ହେ କୁରୁଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ଏ ପ୍ରକାରେ　।　ବଳି କହନ୍ତେ ସେ କାଳରେ　।। ୪୫
ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରର ପ୍ରାୟ ହୋଇ　।　ମିଳିଲେ ପ୍ରହରାଦ ତହିଁ　।। ୪୬
ଯେ ପ୍ରହରାଦ ଅତିଶୟ　।　ଭଗବାନର ଅଟେ ପ୍ରିୟ　।। ୪୭
୧୩　ଶୋଭାରେ ଯେ ବିରାଜମାନ　।　ପଦ୍ମଆୟତ ଯା' ଲୋଚନ　।। ୪୮
ଯେ ଉଚ୍ଚ, ପୀତ ଯା' ଅମ୍ବର　।　ଅଞ୍ଜନପ୍ରାୟ କାନ୍ତି ଯାର　।। ୪୯
ପ୍ରଲମ୍ବ ଯାର ଭୁଜ ଦୁଇ　।　ସୁନ୍ଦର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯେ ଅଟଇ　।। ୫୦
ସେ ପିତାମହପାଶେ ମିଳି　।　ତାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କଲେ ବଳି　।। ୫୧
୧୪　ବାରୁଣ ପାଶେ ବଦ୍ଧ ହୋଇ　।　ପୂର୍ବସମୟପ୍ରାୟ ତହିଁ　।। ୫୨
ତାହାଙ୍କୁ ପୂଜା ଉପହାର　।　ନ କଲା ବଳି ନୃପବର　।। ୫୩
ନମ୍ର କରିଣ ନିଜ ଶିର　।　କେବଳ କଲା ନମସ୍କାର　।। ୫୪
ଅଶ୍ରୁ ଗଳିବାରେ ଚଞ୍ଚଳ　।　ହୋଇଛି ଯା' ନେତ୍ରଯୁଗଳ　।। ୫୫
ସ୍ୱକୃତ ଅହଂକାର ରୂପ　।　ଅପରାଧୁଁ ସେ ବଳିନୃପ　।।
ସଲଜ୍ଜ ହୋଇ ବଦନକୁ　।　ନମ୍ର କରିଛି ସେ ତଳକୁ　।। ୫୬
୧୫　ସୁନନ୍ଦ ନନ୍ଦ ଆଦି ଦାସେ　।　ବେଢ଼ି ଅଛନ୍ତି ଚଉପାଶେ　।। ୫୭
ଏରୂପେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ସେ ଗୃହିଁ　।　ଭୂମିରେ ଉପଗତ ହୋଇ　।। ୫୮
ସେ ମହାମତି ନିଜ ଶିରେ　।　ପ୍ରଣାମ କଲା ତଦନ୍ତରେ　।। ୫୯
[1] ପୁଲକ ଅଶ୍ରୁଭରେ ତାର　।　ବିହ୍ୱଳ ହୋଇଛି ଶରୀର　।। ୬୦

ଶ୍ରୀପ୍ରହ୍ରାଦ ଉବାଚ

୧୬　ଉର୍ଜିତ ଇନ୍ଦ୍ରପଦ ଯେହି　।　ତୁମ୍ଭେ ଏହାକୁ ଦେଲ ତାହି　।। ୬୧
ଆଜ ହରିଲ ତୁମ୍ଭେ ପୁଣ　।　ଶୋଭନ ଅଟେ ସେ ପ୍ରମାଣ　।। ୬୨
ମୁଁ ମଣୁଅଛି ଅନୁଗ୍ରହ　।　କଲ ଏହାକୁ ଅତିଶୟ　।। ୬୩
ନିଜମୋହନ ସଂପତ୍ତିରୁ　।　ବିଭ୍ରଂଶ କଲ ଯେ ହେତୁରୁ　।। ୬୪
୧୭　ସଂଯତ ପଣ୍ଡିତ ଲୋକହିଁ　।　ଯେବଣ ଶ୍ରୀରେ ମୋହ ହୋଇ　।। ୬୫
ସେ ସଂପତ୍ତିକି କଉଁ ନର　।　ଯଥାର୍ଥ କରି ଆପଣାର　।। ୬୬
ଗତିକି କରେ ବିଲୋକନ　।　ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କରୁଛି ବନ୍ଦନ　।। ୬୭

୧ । ବଳିପ୍ରତି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହ ଦେଖି ପ୍ରହ୍ରାଦ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ ।

ଯେ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରଭୁ ନାରାୟଣ । ଈଶ୍ୱର ଜଗତର ପୁଣ ॥ ୬୮
ସକଳ ଲୋକମାନଙ୍କର । ସାକ୍ଷିରୂପକୁ ତୁମ୍ଭେ ଧର ॥ ୬୯

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୮ ହେ ନୃପ ! କୃତାଞ୍ଜଳି ହୋଇ । ପ୍ରହ୍ଲାଦ ଶୁଣନ୍ତେଣ ତହିଁ ॥ ୭୦
୧୯ ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ କହିବାକୁ[୧] । ଏମନ୍ତେ ମଧୁସୂଦନଙ୍କୁ ॥ ୭୧
କ୍ଷଣେ ରହିଲେ ତୁନ୍ନୀ ହୋଇ । ବିନ୍ଧ୍ୟାବଳୀକୁ ମାନ ଦେଇ ॥
ବନ୍ଧ ହୋଇଛି ଯା'ର ପତି । ତା' ଦେଖି ତାର ପତ୍ନୀ ସତୀ ॥ ୭୨
ଭୟରେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇଣ । କରଯୁଗଳକୁ ଯୋଡ଼ିଣ ॥ ୭୩
ହେ ନୃପ ! ପ୍ରଣତ ହୋଇଲା । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ବଚନ କହିଲା ॥ ୭୪
ଲୋତକଧାରା ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନେ । ସ୍ରବୁଛି ତାହାର ନୟନେ ॥ ୭୫

ଶ୍ରୀବିନ୍ଧ୍ୟାବଳିରୁବାଚ

୨୦ କ୍ରୀଡ଼ାନିମିତ୍ତେ ଏ ଜଗତ । ତୁମ୍ଭର ହୋଇଅଛି କୃତ ॥ ୭୬
ହେ ପ୍ରଭୁ କୁବୁଦ୍ଧି ଇତରେ । ସ୍ୱାର୍ଥକୁ କରନ୍ତି ତହିଁରେ ॥ ୭୭
ଜଗତ ପାଳନ-ସଂହାର । କାରଣ ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୭୮
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଅବା ସେ କେବଣ । ଦ୍ରବ୍ୟ କରନ୍ତି ସମର୍ପଣ ॥ ୭୯
ସେମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତା ହୋଇ । ଯେ ବାଦ, ତୁମ୍ଭେ କର ତାହି ॥ ୮୦
ତ୍ରିଲୋକ କଲି ମୁଁ ଅର୍ପିତ । ତୃତୀୟ ପାଦର ନିମିତ୍ତ ॥ ୮୧
ଦେହକୁ କରି ସମର୍ପଣ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲି ମୁଁ ପୂରଣ ॥ ୮୨
ଏରୂପେ ନିଜ ଦେହାଦିରେ । ନିଜବୁଦ୍ଧିକି ଯେଣୁ କରେ ॥ ୮୩
ଏଣୁ କୁବୁଦ୍ଧି ଅଟେ ଏହି । ଏମନ୍ତ ମନେ ମୁଁ ମଣଇଁ ॥ ୮୪
କୃପାରେ ଏହାକୁ କେବଳ । ମୋଚନ କରି ପରିପାଳ ॥

ଶ୍ରୀବ୍ରହ୍ମୋବାଚ

୨୧ ଭୂତଭାବନ ଭୂତେଶ୍ୱର । ଜଗତ ଅଟେ ଯା' ଆକାର ॥ ୮୫
ହରିଲ ଏହା' ସର୍ବଧନ । ନିବାର ଏହାର ବନ୍ଧନ ॥ ୮୬
ନିଗ୍ରହ କରିବାକୁ ଏହି । ହେ ବାସୁଦେବ ! ଯୋଗ୍ୟ ନୋହି ॥ ୮୭
୨୨ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସକଳ ଭାବରେ । ଭୂର୍ଲୋକମାନଙ୍କୁ ନିର୍ଭରେ ॥ ୮୮
କର୍ମରେ ଯାହା ଅର୍ଜିଥିଲା । ଏଣେ କରି ସେ ଦତ୍ତ ହେଲା ॥ ୮୯
ଏରୂପେ କରି ନିବେଦନ । ନୋହିଣ ପୁଣ ସେ ବିମନ ॥ ୯୦
ସର୍ବସ୍ୱ ଆତ୍ମାସହିତରେ । ଦେଲା ଅବିକ୍ଳବ ବୁଦ୍ଧିରେ ॥ ୯୧
୨୩ ଶଠ ନୁହଇ ମତି ଯାର । ସେ ଲୋକ ପାଦଯୁଗେ ତୋର ॥ ୯୨
ଦୂର୍ବା ଅଙ୍କୁରମାନଙ୍କର । ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଦାନ କରି ନୀର ॥ ୯୩
ପ୍ରଶସ୍ତ ପୂଜାକୁ ଭିଆଇ । ଉତ୍ତମ ଗତିକି ଲଭଇ ॥ ୯୪
ଏ ହୋଇ ଅବିକ୍ଳବମନ । କଲା ତ୍ରିଲୋକକୁ ପ୍ରଦାନ ॥ ୯୫

୧ । "ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋ'ନ୍ତେ" ଯୋଡ଼ିବାକୁ ହେବ ।

ଏମନ୍ତ ଲୋକ କି ହେତୁରେ । ପୀଡ଼ାକୁ ଲଭଇ ସଂସାରେ ॥ ୯୬

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

୨୪ ହେ ବ୍ରହ୍ମା ଯେବଣ ଲୋକକୁ । କରଇ ମୁଁ ଅନୁଗ୍ରହକୁ ॥ ୯୭
ତାହାର ଯେତେ ଧନ ଥାଇ । ତାହାକୁ ବିନାଶ କରଇ ॥ ୯୮
ଯହିଁ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ମତ୍ତ ହୋଇ । ପରକୁ ନମ୍ର ସେ ନୁହଇ ॥ ୯୯
ଲୋକକୁ ମୋତେ ଅବମାନ । ବିଶେଷେ କରଇ ସେ ଜନ ॥ ୧୦୦
୨୫ ଆପଣା କର୍ମମାନଙ୍କରେ । ଭ୍ରମନ୍ତେ ଅଶେଷ ଯୋନିରେ ॥ ୧୦୧
୨୬ ଜୀବାତ୍ମା ହୋଇ ପରାୟତ୍ତ । ଦଇବେ ଯଦି କଦାଚିତ ॥ ୧୦୨
ପୁରୁଷଙ୍କର ଯହିଁ ଗତି । ତାହାକୁ ଲଭଇ ଝଟିତି ॥ ୧୦୩
ଜନମ-କର୍ମ-ବୟସରେ । ରୂପରେ ବିଦ୍ୟା-ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟରେ ॥ ୧୦୪
ଯେବେ ଏହାର ସ୍ତମ୍ଭ ନୋହି । ତହିଁ ମୋ ଅନୁଗ୍ରହ ଏହି ॥ ୧୦୫
୨୭ ମାନକୁ ସ୍ତମ୍ଭକୁ କାରଣ । ଯେ ଜନ୍ମ କର୍ମ ଆଦି ପୁଣ ॥ ୧୦୬
ପ୍ରାଣୀର ଯେତେକ ମଙ୍ଗଳ । ତହିଁକି ସେହୁ ପ୍ରତିକୂଳ ॥ ୧୦୭
ସଂଭବିଥିଲେହେଁ ସେମାନ । ମୋʼ ପରାୟଣ ଯହିଁ ଜନ ॥ ୧୦୮
ସେ ଲୋକ କଦାଚିତ ହୋଇ । ତହିଁରେ ମୋହିତ ନୁହଇ ॥ ୧୦୯
୨୮ ଦୈତ୍ୟଦାନବମାନଙ୍କର । ଅଗ୍ରଗଣନ ଏ ଅସୁର ॥ ୧୧୦
ନିଜ କୀର୍ତ୍ତି କି ବଢ଼ାଇଲା । ଅଜୟ ମାୟାକୁ ଜିଣିଲା ॥ ୧୧୧
ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲଭିଲେହେଁ କ୍ଳେଶ । କେବେହେଁ ନୋହେ ମୋହବଶ ॥ ୧୧୨
୨୯ କ୍ଷୀଣ ହୋଇଲା ଏହାʼ ବିତ୍ତ । ନିଜ ସ୍ଥାନରୁ ହେଲା ଚ୍ୟୁତ ॥ ୧୧୩
ବହୁତ ଆକ୍ଷେପ ଲଭିଲା । ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କେ ବନ୍ଧ ହେଲା ॥ ୧୧୪
ଜ୍ଞାତିରେ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହେଲା । ପୁଣି ଯାତନାକୁ ଲଭିଲା ॥ ୧୧୫
୩୦ ଗୁରୁ ଭର୍ତ୍ସିଲା ଶାପ ଦେଲା । ତଥାପି ସତ୍ୟ ନ ଛାଡ଼ିଲା ॥ ୧୧୬
ଧରମ କହିଲି ମୁଁ ଛଳେ । ସତ୍ୟ ନ ଛାଡ଼ିଲା ଏ କାଳେ ॥ ୧୧୭
ଏ ଘେନି ଅଟେ ଏ ସୁବ୍ରତ । ସତ୍ୟବଚନ ଏ ନିୟତ ॥ ୧୧୮
୩୧ ଅମରମାନେ ହିଁ ଯେବଣ । ସ୍ଥାନ ନ ଲଭିଛନ୍ତି ପୁଣ ॥ ୧୧୯
ସେ ସ୍ଥାନ ଲଭିଲା ଏ ମୋର । ସାବର୍ଣ୍ଣି ନାମେ ଯେ ଅନ୍ତର ॥ ୧୨୦
ତାହାର ଇନ୍ଦ୍ର ହେବ ଏହି । ଏହା ପାଳକ ହେବି[୧] ମୁହିଁ ॥ ୧୨୧
୩୨ ବିଶ୍ୱକର୍ମାରେ ବିନିର୍ମିତ । ସୁତଳ ଲୋକ ଯେ ଅଦ୍ଭୁତ ॥ ୧୨୨
ସେ କାଳପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତହିଁରେ । ରହିଥାଉ ଏ ଆନନ୍ଦରେ ॥ ୧୨୩
ଯହିଁରେ ଥିଲା ଲୋକଙ୍କର । କଟାକ୍ଷପାତରୁ ମୋହର ॥ ୧୨୪
ନୁହଇ ଆଧି ବ୍ୟାଧି ଗ୍ଳାନି । ଆଳସ୍ୟ ପରାଭବ ବେନି ॥ ୧୨୫
ଯେ ଆନ ଉପସର୍ଗମାନ । ସେହି ନୁହନ୍ତି ଉତପନ୍ନ ॥ ୧୨୬
ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଏତେ କହି କରି । ବଳିକି ବୋଇଲେ ଶ୍ରୀହରି ॥ ୧୨୭
୩୩ ହେ ମହାରାଜ ଇନ୍ଦ୍ରସେନ । ସୁତଳ ନାମେ ଯହିଁ ସ୍ଥାନ ॥ ୧୨୮

---
୧ । ଅଟେ ।

ଯାହାକୁ ସ୍ୱର୍ଗବାସିମାନେ । ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତି ନିଜ ମନେ ॥ ୧୨୯
ଜ୍ଞାତିମାନଙ୍କେ ବୃତ ହୋଇ । ତହିଁକି ଏବେ ଯାଅ ତୁହି ॥୧୩୦
ମୋହର କରୁଣାରେ ତୋର । ମଙ୍ଗଳ ହେଉ ନିରନ୍ତର ॥ ୧୩୧
୩୪ ତୋ' ପରାଭବ ଲୋକପାଳେ । କରି ନ ପାରିବେ ସକଳେ ॥ ୧୩୨
ତହିଁରୁ ଇତର ଯେ ଥିବେ । ସେମାନେ କିରୂପେ କରିବେ ॥୧୩୩
ତୋହର ଆଜ୍ଞାକୁ ଲଂଘନ । କରିବେ ଯଉଁ ଦୈତ୍ୟମାନ ॥୧୩୪
ସେ ଦୈତ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ । ମୋ ଚକ୍ର କରିବ ବିନାଶ ॥୧୩୫
୩୫ ତୋହର ଯେତେ ଭୃତ୍ୟଜନ । ଯେ ବା ସାମଗ୍ରୀ ଅଛି ଆନ ॥୧୩୬
ତାହା ସହିତେ ସବୁଠାରେ । ତୋତେ ରଖିବି ସେ ସ୍ଥାନରେ ॥୧୩୭
ହେ ବୀର ! ତୋର ନିକଟରେ । ଥିବି ମୁଁ ସେପୁରେ ନିତ୍ୟରେ ॥୧୩୮
ମୋତେ ତହିଁରେ ଅନୁଦିନ । କରୁଥିବୁ ତୁ ଦରଶନ ॥ ୧୩୯
୩୬ ଦୈତ୍ୟଦାନବମାନଙ୍କର । ତହିଁରେ ସଙ୍ଗରୁ ତୋହର ॥ ୧୪୦
ମୋ ଅନୁଭାବକୁ ହିଁ ଗ୍ରହିଁ । ଆସୁର ଭାବ ଥିବ ଯେହି ॥ ୧୪୧
କୁଣ୍ଠିତ ହୋଇ ତତକ୍ଷଣ । ବିନାଶ ହୋଇବ ସେ ପୁଣ ॥ ୧୪୨
ହେ କୃଷ୍ଣ କୃପାମୟ ସିନ୍ଧୁ । ଏ ଯେ ପତିତ ଦୀନବନ୍ଧୁ ॥୧୪୩
ଏହାକୁ ସଂସାରସାଗରୁ । ଉଦ୍ଧର ନିଜ କରୁଣାରୁ ॥୧୪୪

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀବଳିମୋକ୍ଷଣଂ ନାମ
ଦ୍ୱାବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ତ୍ରୟୋବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ତ୍ରୟୋବିଂଶେ ବଲୌ ଯାତେ ସୁତଲଂ ସପିତାମହେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ରେଣ ଦିବଂ ଗତ୍ୱା ପୂର୍ବବନ୍‌ମୋଦତେ ହରିଃ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଏମନ୍ତରୂପେ ପୁରାତନ । ପୁରୁଷ କହନ୍ତେ ବଚନ ॥ ୧
ଯା' ଅନୁଭାବ ସୁମହତ । ଯେ ସର୍ବ ସାଧୁରେ ସମ୍ମତ ॥ ୨
ବାଷ୍ପସଲିଳରେ[୧] ଆକୁଳ । ହୋଇଛି ଯା' ନେତ୍ରଯୁଗଳ ॥ ୩
ଭକ୍ତିରେ ହୋଇ ଉତ୍‌କଣ୍ଠିତ । ଅଞ୍ଜଳି ରଚି ବେନି ହସ୍ତ ॥
ଗଦ୍‌ଗଦ ବାକ୍ୟେ ଏ ବଚନ । କହିଲେ ସେ ବଳି ରାଜନ ॥ ୪

ଶ୍ରୀବଳିରୁବାଚ

୨ ତୁମ୍ଭର ପ୍ରଣାମନିମିତ୍ତ । ଯଉଁ ଉଦ୍ୟମ ହୋଏ ଜାତ ॥ ୫

୧ । ସହିତରେ ।

ପ୍ରପନ୍ନ ଭଗତଜନର । ଅର୍ଥବିଧାନେ ସେ ଚତୁର ॥ ୬
ଏ ଘେନି ତୁମ୍ଭର ପ୍ରଣାମ । ମହିମା ଅଦ୍ଭୁତ ଉତ୍ତମ ॥ ୭
ଯହିଁ ପ୍ରଣାମଉଦ୍ୟମରେ । ଯେ ଲୋକପାଳ ଅମରରେ ॥ ୮
ତୋ ଅନୁଗ୍ରହ ଅପ୍ରାପତ । ଅଧମ ଅସୁରେ ଅର୍ପିତ ॥ ୯
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ପରମ ଈଶ୍ୱର । ମୁଁ ନୀଚ ବରାକ ଅସୁର ॥
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ତିନି ଲୋକ ଦାନ । କଲି ମୁଁ ତଥାପି ଅଜ୍ଞାନ ॥
ଉଚିତେ ନ କଲି ପ୍ରଣାମ । ତଦର୍ଥେ କେବଳ ଉଦ୍ୟମ ॥
କଲି, ସେଘେନି ହେ ଈଶ୍ୱର । ଲଭିଲି ଅନୁଗ୍ରହ ତୋର ॥
ଯେ କୋଟି କର୍ମ ତପ ଦାନେ । ଅଲଭ୍ୟ ଅଟଇ ଭୁବନେ ॥

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୩ ଏମନ୍ତ ବଚନ କହିଣ । ହରିଙ୍କି ପ୍ରଣାମ କରିଣ ॥ ୧୦
ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଶିବସହିତରେ । ପ୍ରଣାମ କରି ତଦନ୍ତରେ ॥ ୧୧
ବନ୍ଧନୁଁ ହୋଇଲା ମୁକତ । ବଳି ହୋଇଣ ତୋଷଚିତ୍ତ ॥ ୧୨
ଅସୁରମାନଙ୍କର ମେଳେ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା ସୁତଳେ ॥ ୧୩
୪ ଏମନ୍ତ ରୂପେ ଭଗବାନ । ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ଦେଇ ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥାନ ॥ ୧୪
ପୂରାଇ ଅଦିତି-ବାଞ୍ଛିତ । ପାଳିଲେ ସକଳ ଜଗତ ॥ ୧୫
୫ ଯେ ବଳି ନିଜ ବଂଶଧର । ନାତି ଅଟଇ ଆପଣାର ॥ ୧୬
ସେ ବିଷ୍ଣୁପ୍ରସାଦ ଲଭିଲା । ବନ୍ଧନୁଁ ମୁକତ ହୋଇଲା ॥ ୧୭
ଦେଖି ଭକ୍ତିରେ ହୋଇ ନତ । ପ୍ରହ୍ଲାଦ ବୋଇଲେ ଏମନ୍ତ ॥ ୧୮

ଶ୍ରୀପ୍ରହ୍ଲାଦ ଉବାଚ

୬ ବିରଞ୍ଚି ରମା ଉମାପତି । ଏ ଅନୁଗ୍ରହ ନ ଲଭନ୍ତି ॥ ୧୯
ସେଘେନି ଏହାକୁ ଇତରେ । କେ ଅବା ଲଭିବେ ସଂସାରେ ॥ ୨୦
ସକଳ ଲୋକଙ୍କ ବନ୍ଦନ । ଯୋଗ୍ୟ ଯେ ସୁର ମୁନିମାନ ॥ ୨୧
ସେମାନେ ପାଦକୁ ଯାହାର । ଭାବେ କରନ୍ତି ନମସ୍କାର ॥ ୨୨
ସେ ତୁମ୍ଭେ ହେଲ ଗଡ଼ଦ୍ୱାରୀ । ଆମ୍ଭେ ଯେ ଅସୁର ଆମ୍ଭରି ॥ ୨୩
୭ ସକଳ ଲୋକମାନଙ୍କର । ଆଶ୍ରୟପଦ ହେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୨୪
ଯା' ପାଦପଦ୍ମମରନ୍ଦ[୧]ର । ସେବାରେ ବ୍ରହ୍ମାଦି ଅମର ॥ ୨୫
ନାନାପ୍ରକାର ଯେ ସଂପତ୍ତି । ସେମାନ ଲଭିଣ ଅଛନ୍ତି ॥ ୨୬
ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଏମନ୍ତ ଈଶ୍ୱର । ଆମ୍ଭେ ଯେ ଦୁର୍ବୃତ୍ତ ଅସୁର ॥ ୨୭
ବିଶେଷେ ଅଟୁଁ ଖଳଜାତି । ତୁମ୍ଭଠାରେ ଯେ ଅନୁବୃତ୍ତି ॥ ୨୮
ତେଣେ ପ୍ରକାଶ ମାର୍ଗ ଯେହି । ଲଭିଲୁଁ କି ହେତୁରେ ତାହି ॥ ୨୯
୮ ଯେ ମାୟା ଅଟେ ଅପ୍ରମିତ । ତାହା ଲୀଳାରେ ଏ ଜଗତ ॥ ୩୦
ଯେ ତୁମ୍ଭେ କରିଛ ନିର୍ମାଣ । ସର୍ବଜ୍ଞ ସର୍ବଆତ୍ମା ପୂର୍ଣ ॥ ୩୧

୧ । ମରନ୍ଦ=ମକରନ୍ଦ ।

ସକଳଠାରେ ଦୃଷ୍ଟି ସମ । ସ୍ୱଭାବ ନୁହଇ ବିଷମ ॥ ୩୨
ତୁମ୍ଭର ଭକ୍ତଜନେ ପ୍ରିୟ । ସ୍ୱଭାବ କଳ୍ପତରୁ ପ୍ରାୟ ॥ ୩୩
ଆଶ୍ରିତ ଲୋକକାମମାନ । ପୂର୍ଣ୍ଣ କଲେହେଁ ସେ ଯେସନ ॥ ୩୪
ଇତର ଲୋକଙ୍କର ଠାରେ । ବିଷମ ସ୍ୱଭାବ ନ କରେ ॥ ୩୫

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

୯ ହେ ବତ୍ସ ! ପ୍ରହ୍ଲାଦ ତୋର । ମଙ୍ଗଳ ହେଉ ନିରନ୍ତର ॥ ୩୬
ସୁତଳ ନାମେ ଯେ ଭୁବନ[୧] । ତହିଁକି କର ତୁ ଗମନ ॥ ୩୭
ହରଷେ ନାତିସଙ୍ଗତର । ଜ୍ଞାତିଙ୍କ ସୁଖକୁ ଆଚର ॥ ୩୮
୧୦ ନିତ୍ୟେ ଦେଖିବୁ ମୋତେ ତୁହି । ମୁଁ ଥିବି ଗଦାପାଣି ହୋଇ ॥ ୩୯
ମୋ' ଦରଶନସୁଖେ ତୋର । କର୍ମବନ୍ଧନ ହେବ ଦୂର ॥ ୪୦

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୧ ହେ ନୃପ ବଳିସହିତରେ । ବିଷ୍ଣୁଆଜ୍ଞାକୁ ମସ୍ତକରେ ॥ ୪୧
୧୨ ଘେନିଣ କୃତାଞ୍ଜଳି ହୋଇ । କରିବି ବୋଲନ୍ତେଣ ଥାଇ ॥ ୪୨
ସମସ୍ତ ଅସୁରସୈନ୍ୟର । ପତି ଯେ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ବୀର ॥ ୪୩
ଯେ ଆଦିପୁରୁଷ ଶ୍ରୀହରି । ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରି ॥ ୪୪
ନମ୍ର ହୋଇ ସେ ଆଜ୍ଞା ପାଇ । ମିଳିଲା ମହାବିଳେ ଯାଇଁ ॥ ୪୫
୧୩ ହେ ନୃପ ବ୍ରହ୍ମବାଦୀ ହୋଇ । ଯେତେ ଋଷିଏ[୨] ଥିଲେ ତହିଁ ॥ ୪୬
ସଭାରେ ତାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ । ଯେ ଶୁକ୍ର ଥିଲେ ନିକଟରେ ॥ ୪୭
ଏଥି ଉତ୍ତାରେ ଭଗବାନ । ତାହାଙ୍କୁ କହିଲେ ବଚନ ॥ ୪୮
୧୪ ହେ ବିପ୍ର ! କର୍ମକୁ ବିସ୍ତାର । କରୁ ଯେ ଥିଲା ଶିଷ୍ୟ ତୋର ॥ ୪୯
ତାହାର କର୍ମଛିଦ୍ର ଯେହି । ବିସ୍ତାର କର ତୁମ୍ଭେ ତାହି ॥ ୫୦
କର୍ମରେ ବଇଷମ୍ୟ ଯେହି । ବ୍ରହ୍ମଦୃଷ୍ଟିରେ ସମ ସେହି ॥ ୫୧

ଶ୍ରୀଶୁକ୍ର ଉବାଚ

୧୫ ବିଷମ ଭାବ ତା' କର୍ମରେ । କାହୁଁ ଆସିବ ଜଗତରେ ॥ ୫୨
ଯଜ୍ଞପୁରୁଷ ଯଜ୍ଞେଶ୍ୱର । ଯେ ପ୍ରଭୁ କର୍ମମାନଙ୍କର ॥ ୫୩
ତୁମ୍ଭେ ଏମନ୍ତ, ସର୍ବଭାବେ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପୂଜିଲା ସେ ଯେବେ ॥ ୫୪
୧୬ ଯେ ମନ୍ତ୍ର ତନ୍ତ୍ର କାଳ ଦେଶ । ଯେ ପାତ୍ର ଯେ ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ ॥ ୫୫
ତାହା ସକାଶୁଁ ଛିଦ୍ର ଯେହି । କର୍ମ କରନ୍ତେ ସମ୍ଭବଇ ॥ ୫୬
ନିଶ୍ଛିଦ୍ର କରଇ ସେମାନ । ତୁମ୍ଭର ମାତ୍ର[୩] ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ॥ ୫୭
୧୭ ତଥାପି କହନ୍ତେ ତୁମ୍ଭର । ଆଜ୍ଞା କରିବି ହେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୫୮
ଏ କଥା ଅଟେ ଅତିଶୟ । ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଶ୍ରେୟ ॥ ୫୯
ତୁମ୍ଭର ଆଜ୍ଞାକୁ ଯା' ପୁଣି । ଅନୁପାଳନ କରେ ପ୍ରାଣୀ ॥ ୬୦

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୮ ହରିଆଜ୍ଞାକୁ ଏ ପ୍ରକାରେ । ପ୍ରତିନନ୍ଦିତ କରି ଧୀରେ ॥ ୬୧

୧ । ଭବନ । ୨ । ଋତ୍ୱିକେ । ୩ । ମନ୍ତ୍ର ।

ବ୍ରହ୍ମ-ଋଷିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଥାଇ । ସେ ଭଗବନ୍ତ ଶୁକ୍ର ତହିଁ ।। ୬୨
ଯଜ୍ଞରେ ଯେ ବା ଛିଦ୍ର ଥିଲା । ତା' ପୁଣ ସମାଧାନ କଲା ।।୬୩
୧୯ ଏ ରୂପେ ବଳିଠାରୁ କ୍ଷିତି । ମାଗିଣ ବାମନ ଶ୍ରୀପତି ।। ୬୪
ହେ ନୃପ ! ଭ୍ରାତା ମହେନ୍ଦ୍ରକୁ । ପ୍ରଦାନ କଲେ ସେ ସ୍ଥାନକୁ ।। ୬୫
ଯଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଶତ୍ରୁମାନେ । ହରିଣ ଥିଲେ ପୂର୍ବଦିନେ ।। ୬୬
୨୦ ପ୍ରଜାପତିଙ୍କର ଈଶ୍ୱର । ଯେ ବ୍ରହ୍ମା ଥିଲେ ସେ ସ୍ଥାନର ।। ୬୭
୨୧ ଯେ ଦେବ ଋଷି ପିତୃଗଣ । ଯେ ଭୂମିପାଳ ମନୁ ପୁଣ ।।
ଯେ ଦକ୍ଷ ଭୃଗୁ ଯେ ଅଙ୍ଗିର । ଏ ଆଦି ଋଷି ଯେ ଆବର ।। ୬୮
ସେ ଶିବ କୁମାର ସଙ୍ଗରେ । କଶ୍ୟପ ଅଦିତି ପ୍ରୀତିରେ ।। ୬୯
ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କର । ମଙ୍ଗଳନିମିତ୍ତେ ସତ୍ୱର ।। ୭୦
ଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତରେ । ଯେ ଲୋକପାଳ ଜଗତରେ ।। ୭୧
ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଉପର । କଲେ ବାମନଙ୍କୁ ଈଶ୍ୱର ।। ୭୨
୨୨ ସକଳ ଦେବ ବେଦଙ୍କର । ଧର୍ମର ଯଶର ଲକ୍ଷ୍ମୀର ।।୭୩
୨୩ ମଙ୍ଗଳ ବ୍ରତ ଯେ ବା ଆନ । ଯେ ସ୍ୱର୍ଗ ଅପବର୍ଗ ଭିନ୍ନ ।। ୭୪
ସେମାନଙ୍କର ପାଳନରେ । ଦକ୍ଷ ଅଟେ ଯେ ସ୍ୱଭାବରେ ।। ୭୫
ସମସ୍ତ ଲୋକମାନଙ୍କର । ବିଭୂତିନିମିତ୍ତେ ଆବର ।। ୭୬
ଉପେନ୍ଦ୍ର କରିଣ କଳ୍ପନ । କଲେ ତାହାଙ୍କୁ କୁଶାସନ[୧] ।। ୭୭
ସେକାଳେ ସର୍ବଭୂତେ ଅତି । ସଂତୋଷ ହେଲେ ହେ ନୃପତି ।। ୭୮
୨୪ ସେ ବାମନଙ୍କୁ ବିମାନରେ । ବସାଇ ଇନ୍ଦ୍ର ତଦନ୍ତରେ ।। ୭୯
ଲୋକପାଳଙ୍କୁ ସଙ୍ଗେ ଘେନି । ହୃଷ୍ଟ ହୋଇଣ ପଦ୍ମଯୋନି ।। ୮୦
ଆଗରେ କରିଣ ତାହାଙ୍କୁ । ନେଲେ ଅମରଭୁବନକୁ ।। ୮୧
୨୫ ଉପେନ୍ଦ୍ରଭୁଜରେ ପାଳନ । ହୋଇଛି ଯେ ସ୍ୱର୍ଗଭୁବନ ।। ୮୨
ତାହା ପାଇଣ ଶଚୀପତି । ଛାଡ଼ିଲେ ଦାନବଙ୍କ ଭୀତି ।।୮୩
ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରୀରେ ହୋଇ ଯୁତ । ହରଷ ଲଭିଲେ ବହୁତ ।। ୮୪
୨୬ ହେ ନୃପ ! ବ୍ରହ୍ମା ଉମାପତି । କୁମାର ଭୃଗୁଆଦି ଯତି ।। ୮୫
୨୭ ପିତୃଏ ସର୍ବଭୂତମାନେ । ସିଦ୍ଧ ବିମାନସ୍ଥ ଯେ ଆନେ ।। ୮୬
ବିଷ୍ଣୁର ପରମ ଅଦ୍ଭୁତ । ମହତ ଅଟେ ଯେ ଚରିତ ।। ୮୭
ସେମାନ କରନ୍ତେ ଗାୟନ । ଗଲେ ସେ ଯେ ଯାହାର ସ୍ଥାନ ।। ୮୮
ଏ କଥା ଅଦିତିର ଆଗେ । କହିଲେ ଯାଇଣ ସେ ବେଗେ ।। ୮୯
୨୮ ହେ କୁରୁନନ୍ଦନ ସମସ୍ତ । ଏ ଉରୁକ୍ରମର ଚରିତ ।। ୯୦
ଶୁଣିଲାଲୋକପାପହର । କହିଲି ମୁଁ ତୋର ଆଗର ।। ୯୧
୨୯ ବହୁତ ବିକ୍ରମ ଯାହାର । ସେ ବିଷ୍ଣୁମହିମାର ପାର ।। ୯୨
ଗାୟନ କରଇ ଯେ ଜନ । [୨]ସେହୁ ଗଣିଲା ଧୂଳିମାନ ।। ୯୩

୧ । କୁଶାସନ=ବ୍ରହ୍ମା (କୁଶ ଆସନ ଯାହାର)
୨ । 'ବିଷ୍ଣୋର୍ନୁ କଂ ବୀର୍ଯାଣି ପ୍ରବୋଚଂ ଯଃ ପାର୍ଥିବାନି ବିମମେ ରଜାଂସି ।' (ଶ୍ରୁତିଃ)

[1]ଯେ ଜନ୍ମିଅଛି ବର୍ତ୍ତମାନ । ଯେ ପୂର୍ବେ ହୋଇଅଛି ଜନ୍ମ ॥ ୯୪
ଯେ ବିଷ୍ଣୁମହିମାର ପାର । ତହିଁକି ଯାଇ କି ସେ ନର ॥ ୯୫
ଏ ରୂପେ ମନ୍ତ୍ରଦୃଶ[2] ଋଷି । ବଶିଷ୍ଠ ପୂର୍ବେ ଛନ୍ତି ଭାଷି ॥ ୯୬
୩୦ ଦେବତା ଯେ ଦେବତାଙ୍କର । ଅଦ୍ଭୁତ କର୍ମ ଅଟେ ଯାର ॥ ୯୭
ସେ ବିଷ୍ଣୁବାମନାବତାର । ଅନୁଚରିତ ଏହୁ ସାର ॥ ୯୮
ଏହା ଶୁଣିଲା ଯେ ହୁଅଇ । ପରମ ଗତି ସେ ଲଭଇ ॥ ୯୯
୩୧ ଦେବତା ପିତୃ ନରଙ୍କର । କର୍ମକୁ କରନ୍ତେ ଯେ ନର ॥ ୧୦୦
ଯହିଁ ଯହିଁରେ ଏହା ଗାଏ । ତାହାଙ୍କ ସୁକୃତ ସେ ହୋଏ ॥ ୧୦୧
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ଲୋକମାନେ । ଜାଣି ଅଛନ୍ତି ଏ ଭୁବନେ ॥ ୧୦୨
କୃଷ୍ଣଚରଣ କରି ଧ୍ୟାନ । ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମନ ॥୧୦୩
ଏ ଭାବ ନିଜମନେ ଚିନ୍ତି । ହରଷ ସାଧୁଜନମତି ॥ ୧୦୪

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀବଳିବାମନଚରିତଂ
ନାମ ତ୍ରୟୋବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଚତୁର୍ବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଚତୁର୍ବିଂଶେ ପ୍ରସଙ୍ଗେନ ମତ୍ସ୍ୟରୂପସ୍ୟ ଶାର୍ଙ୍ଗିଣଃ ।
ଲୀଳୋଚ୍ୟତେ ଯତଃ ସତ୍ୟବ୍ରତରକ୍ଷା ମହାର୍ଣ୍ଣବେ ॥ ୧
ତନୁଂ ତନୁଂ ନିଦର୍ଶ୍ୟାଦୌ ନିଜୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟନିଦର୍ଶନାତ୍ ।
ମତ୍ସ୍ୟଂ ପୃଚ୍ଛତି ପୃଥ୍ୱୀଶୋ ଲୀଳୟା ବାମନୋପମମ୍ ॥ ୨

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୧ ଅଦ୍ଭୁତ କର୍ମମାନ ଯାର । ହେ ଭଗବନ୍ତ ସେ ବିଷ୍ଣୁର ॥ ୧
ମାୟାରେ ଧରି ମୀନାକାର । ଯେବଣ ଆଦ୍ୟ ଅବତାର ॥ ୨
[3]ସେ କଥା ଶୁଣିମାର ପାଇଁ । ଇଚ୍ଛା କରିଛି ଆଜ ମୁହିଁ ॥ ୩
୨ ଦୁଃସହ, ଲୋକେ ବିନିନ୍ଦିତ । ତମସ୍ୱଭାବ ଯେ ବିଦିତ ॥ ୪

୧ । ''ନ ତେ ବିଷ୍ଣୋର୍ଜ୍ଜାୟମାନୋ ନ ଜାତୋ
ଦେବ ମହିମ୍ନଃ ପାରମନନ୍ତମାପ'' । (ଶ୍ରୁତିଃ)
୨ । ମନ୍ତ୍ରଦୃଶ=ମନ୍ତ୍ରଦ୍ରଷ୍ଟା ।
୩ । ହଠାତ୍ ପରୀକ୍ଷିତଙ୍କର ମତ୍ସ୍ୟାବତାର ଶୁଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା କାହିଁକି ?—ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ ମତ୍ସ୍ୟାବତାର ଓ ବାମନାବତାର ମଧ୍ୟରେ ସାଦୃଶ୍ୟ ବିଦ୍ୟମାନ । ପରୀକ୍ଷିତ କହିଲେ— ''ହେ ପ୍ରଭୋ ! ବଳିଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହ କରିବା ପାଇଁ ଭଗବାନ୍ କୁତ୍ସିତ ଯାଚକରୂପ ଧାରଣ କଲେ ବୋଲି ଆପଣ ମୋତେ କହିଛନ୍ତି । ଏବେ କୁହନ୍ତୁ ସେ କୁତ୍ସିତ ମତ୍ସ୍ୟରୂପ କାହିଁକି ଧରିଲେ ?

୩ ଯଦର୍ଥେ ସେ ମତ୍ସ୍ୟଶରୀର । ଧଇଲେ ପୂର୍ବେ ସେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୫
ଯେସନେ କର୍ମଗ୍ରସ୍ତ ଜନ । ଧରଇ ନୀଚ ତନୁମାନ ॥ ୬
ଯଥାର୍ଥ କରି ଏ ସମସ୍ତ । କହିବାକୁ ହୁଅ ସମର୍ଥ ॥ ୭
ହେ ମୁନି ଚରିତ ବିଷ୍ଣୁର । ସମସ୍ତ ଲୋକସୁଖକର ॥ ୮

ଶ୍ରୀସୂତ ଉବାଚ

୪ ଏମନ୍ତ ରୂପେ ପରୀକ୍ଷିତ । କହନ୍ତେ, ତାଙ୍କୁ ବ୍ୟାସସୁତ ॥ ୯
ବିଷ୍ଣୁଚରିତକୁ କହିଲେ । ମତ୍ସ୍ୟରୂପେ ସେ ଯାହା କଲେ ॥ ୧୦

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୫ ଗୋ, ବିପ୍ର ସୁର ସାଧୁଜନ । ଯେ ବେଦ ଧର୍ମ ଅର୍ଥମାନ ॥ ୧୧
ରକ୍ଷା ବାଞ୍ଛନ୍ତେ ତାହାଙ୍କର । ତନୁକୁ ଧରନ୍ତି ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୨
୬ ବୁଦ୍ଧିର ଗୁଣେ ଉଚ୍ଚ ସାନ । ଧରଇ ଯେଉଁ ତନୁମାନ ॥ ୧୩
ନିୟନ୍ତାଭାବେ ହରି ତହିଁ । ଥିଲେ ହେଁ ବାୟୁପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥ ୧୪
ଉଚ୍ଚ ନୀଚତ୍ୱକୁ ନ ପାଇ । ଯେଣୁ ସେ ନିର୍ଗୁଣ ଅଟଇ ॥ ୧୫
ଯେ ପୁଣ ଶୁଦ୍ଧ-ସତ୍ତ୍ୱମୟ । ମତ୍ସ୍ୟ କୂର୍ମାଦି ନାନା କାୟ ॥ ୧୬
ତହିଁରେ ଉଚ୍ଚ ନୀଚ ହୋଇ । ଏ ଶଙ୍କା ଥିବ ଅବା କାହିଁ ॥ ୧୭
୭ ହେ ନୃପ ! ଯେଉଁ କଳ୍ପ ଗଲା । ଯାହାର ଅନ୍ତେ ଲୟ ହେଲା ॥ ୧୮
ବ୍ରହ୍ମାର ନିଦ୍ରାରୁ ସେ ଜାତ । ସେ ନିଦ୍ରା ଲୟକୁ ନିମିତ୍ତ ॥ ୧୯
ଏଣୁ ନୈମିତ୍ତିକ ବୋଲାଇ । ଭୂମିଲୋକକୁ ଆଦି ହୋଇ ॥ ୨୦
ସମୁଦ୍ରଜଳେ ଲୋକମାନ । ତତ୍‌କ୍ଷଣେ ହୋଇଲେ ନିମଗ୍ନ ॥ ୨୧
୮ କାଳବଶରେ ନିଦ୍ରା ଯାର । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା ସତ୍ୱର ॥ ୨୨
ଶୟନନିମିତ୍ତରେ ମନ । କରନ୍ତେ ସେ ଚତୁରାନନ ॥ ୨୩
ତାହାଙ୍କ ମୁଖରୁ ନିର୍ଗତ । ବେଦଙ୍କୁ ହୟଗ୍ରୀବ ଦୈତ୍ୟ ॥ ୨୪
ହରିଲା ନିକଟରେ ଥାଇ । ଯେଣୁ ସେ ବଳିଷ୍ଠ ଅଟଇ ॥ ୨୫
୯ ଦାନବଙ୍କର ମଧ୍ୟେ ବର । ସେ ହୟଗ୍ରୀବ ନିଶାଚର ॥ ୨୬
ଜାଣିଣ ହରି ତା' ଚେଷ୍ଟାକୁ । ଧଇଲେ ଶଫରୀରୂପକୁ ॥ ୨୭
୧୦ ନାମରେ ସତ୍ୟବ୍ରତ ହୋଇ । ସେକାଳେ ରାଜରଷି କେହି ॥ ୨୮
ବିଷ୍ଣୁରେ ତତ୍‌ପର ହୋଇଲା । ଜଳ ଭକ୍ଷନ୍ତେ ତପ କଲା ॥ ୨୯
୧୧ ଏ ମହାକଳ୍ପେ ପୁଣ ସେହି । ଜନ୍ମିଲା ସୂର୍ଯ୍ୟସୁତ ହୋଇ ॥ ୩୦
ଯେ ଶ୍ରାଦ୍ଧଦେବ ନାମେ ଖ୍ୟାତି । ଲଭିଲା ଜଗତେ ନୃପତି ॥ ୩୧
ମନୁରୂପରେ ତାକୁ ପୁଣ । ଅର୍ପିତ କଲେ ନାରାୟଣ ॥ ୩୨
୧୨ ଯେ କୃତମାଳା ନାମେ ନଈ । ଏକଦିନେ ସେ ନୃପ ତହିଁ ॥ ୩୩
କରନ୍ତେ ସଲିଳତର୍ପଣ । ତାର ଅଞ୍ଜଳିଜଳେ ପୁଣ ॥ ୩୪
ପ୍ରବେଶ ହେଲା ଆସି କେହି । ମତ୍ସ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଏକା ହୋଇ ॥ ୩୫
୧୩ ଯେ ମତ୍ସ୍ୟ ଥିଲା ଅଞ୍ଜଳିରେ । ତାହାକୁ ଜଳସହିତରେ ॥ ୩୬

	ଦ୍ରବିଡ଼େଶ୍ୱର ସତ୍ୟବ୍ରତ ।	ନଦୀସଲିଳରେ ତୁରିତ ॥	୩୭
	ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତେ ତା ଜୀବିତ ।	ପୁଣି ହିଁ କଲା ସମର୍ପିତ ॥	୩୮
୧୪	ଅତିଦୟାଳୁ ନୃପ ସେହି ।	ତାହାକୁ ଅତିଦୈନ୍ୟ ହୋଇ ॥	୩୯
	ସେ ମତ୍ସ୍ୟ କହିଲା ବଚନ ।	ଦୀନବତ୍ସଳ ହେ ରାଜନ ॥	୪୦
	ଜ୍ଞାତିଙ୍କି କରନ୍ତି ନିଧନ ।	ଯେବଣ ଜଳଜନ୍ତୁମାନ ॥	୪୧
	ତାହାଙ୍କ ଠାରୁ ଭୟ ପାଇ ।	ମୁଁ ଅଛି ଏଥି ଦୀନ ହୋଇ ॥	୪୨
	ନଦୀସଲିଳେ ମୋତେ ପୁଣ ।	କିମ୍ପା କରୁଛ ସମର୍ପଣ ॥	୪୩
୧୫	ଆପଣା ଅନୁଗ୍ରହପାଇଁ ।	ପ୍ରୀତିରେ ମତ୍ସ୍ୟବପୁ ହୋଇ ॥	୪୪
	ଅଛନ୍ତି ଯେବଣ ଈଶ୍ୱର ।	ତାଙ୍କୁ ନ କରନ୍ତେ ଗୋଚର ॥	୪୫
	ମତ୍ସ୍ୟରକ୍ଷଣଅର୍ଥେ ଚିତ୍ତ ।	କଲା ସେ ନୃପ ସତ୍ୟବ୍ରତ ॥	୪୬
୧୬	ତାହାର ଅତି ଦୀନ ବାଣୀ ।	ସେ ମହୀପତି କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣି ॥	୪୭
	କଳସଜଳେ ରଖି ତାକୁ ।	ଦୟାଳୁ ନେଲା ଆଶ୍ରମକୁ ॥	୪୮
୧୭	ସେ ମତ୍ସ୍ୟ ଏକ ରଜନୀରେ ।	ବଢ଼ନ୍ତେ ସେ କମଣ୍ଡଳୁରେ ॥	୪୯
	ନ ଲଭି ଅବକାଶ ପୁଣି ।	ରାଜାଙ୍କୁ ବୋଇଲା ଏ ବାଣୀ ॥	୫୦
୧୮	ଏ କମଣ୍ଡଳୁମଧ୍ୟେ ମୁହିଁ ।	ଥାଆନ୍ତେ ଅତିକଷ୍ଟ ପାଇ ॥	୫୧
	ଥିବାକୁ କରୁନାହିଁ ଚିତ୍ତେ ।	ବିପୁଳ ସ୍ଥାନ କର ମୋତେ ॥	୫୨
	ଯେବଣ ସ୍ଥାନେ ସୁଖ ହୋଇ ।	ନିବାସ କରିବଇଁ ମୁହିଁ ॥	୫୩
୧୯	ତଦନନ୍ତରେ ସେ ଭୂପାଳ ।	ମଣିକସ୍ଥିତ ଯେ ସଲିଳ ॥	୫୪
	ତହିଁ ରଖିଲା ତାକୁ ନେଇ ।	ପଡ଼ିଲା ମାତ୍ରକେ ସେ ତହିଁ ॥	୫୫
	ମୁହୂର୍ତ୍ତମାତ୍ରେ ତିନିହାଥ ।	ବୃଦ୍ଧିକି ଲଭିଲା ତୁରିତ ॥	୫୬
୨୦	ପୁଣି କହିଲା ସେ ବଚନ ।	ହେ ନୃପ ଏହୁ ଉଦଞ୍ଚନ୧ ॥	୫୭
	ସମର୍ଥ ନୁହଇ ମୋହର ।	ସୁଖେ କରିବାକୁ ବିହାର ॥	୫୮
	ବିପୁଳ ସ୍ଥାନ ଦିଅ ମୋତେ ।	ଶରଣ ଗଲି ମୁଁ ଯେ ତୋତେ ॥	୫୯
୨୧	ହେ ନୃପ ! ତାକୁ ତଦନ୍ତରେ ।	ସେ ନୃପ ଆଣି ସରୋବରେ ॥	୬୦
	ନିକ୍ଷେପ କରନ୍ତେ ସେ ଦିନ ।	ନିଜ ଦେହରେ ମହାମୀନ ॥	୬୧
	ସେ ସରୋବରକୁ ବେଢ଼ି ଣ ।	ବୃଦ୍ଧିକି ଲଭିଲାକ ପୁଣ ॥	୬୨
୨୨	ହେ ନୃପ ! ସଲିଳେ ଯା' ସ୍ଥାନ ।	ମୁଁ ସେ, ଜାତିରେ ଅଟେ ମୀନ ॥	୬୩
	ମୋହର ମଙ୍ଗଳନିମିତ୍ତ ।	ଏ ଜଳ ନୋହିଲା କଳ୍ପିତ ॥	୬୪
	ଯେମନ୍ତେ ମହାଜଳ ବିନୁ ।	ଶୁଷ୍କ ନୁହଇ ମୋର ତନୁ ॥	୬୫
	ସେହି ପ୍ରକାରେ ମୋତେ ନିଅ ।	ଅକ୍ଷୀଣ ହ୍ରଦେ ଛାଡ଼ିଦିଅ ॥	୬୬
୨୩	ଏମନ୍ତ ରୂପରେ ବଚନ ।	ମତ୍ସ୍ୟ କରନ୍ତେ ସେ ରାଜନ ॥	୬୭
	ଜଳରେ ପୂରିତ ହୋଇଣ ।	ତଡ଼ାଗ ଯେବଣ ଯେବଣ ॥	୬୮
	ତହିଁକି ସେ ମତ୍ସ୍ୟକୁ ନେଲା ।	ସେମାନ ତାକୁ ନ ଅଣ୍ଟିଲା ॥	୬୯

୧ । ଉଦଞ୍ଚନ=ଜଳୋତ୍ତୋଳନ ପାତ୍ର ।

ପୁଣି ସେ ମତ୍ସ୍ୟକୁ ସାଗରେ । ନିକ୍ଷେପ କଲା ତଦନ୍ତରେ ॥ ୭୦
୨୪ ସମୁଦ୍ରେ କ୍ଷିପନ୍ତେ ସେ ମୀନ । ବୋଇଲା ଏମନ୍ତ ବଚନ ॥ ୭୧
ହେ ବୀର ଅତିବଳ ହୋଇ । ମକର ଆଦି ଜନ୍ତୁ ଯେହି ॥ ୭୨
ମୋତେ ଭକ୍ଷିବେ ଏ ସାଗରେ । ତୁ ମୋତେ ନ ଛାଡ଼ ଏଥିରେ ॥ ୭୩
୨୫ ଏରୂପେ ମଞ୍ଜୁଳ ବଚନ । କହନ୍ତେ ନୃପକୁ ସେ ମୀନ ॥ ୭୪
ତେଣେ ମୋହିତମତି ହେଲା । ନୃପତି ତାହାଙ୍କୁ କହିଲା ॥ ୭୫
ମୋହନ୍ତେ ମୀନରୂପେ ମୋତେ । କେ ତୁମ୍ଭେ କହ ମୋ ଅଗ୍ରତେ ॥ ୭୬
୨୬ ଏ ରୂପେ ଅଟେ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଯାର । କେହୁଣି ସ୍ଥାନେ ଜଳଚର ॥ ୭୭
ଶୁଣିଲା ଦେଖିଲା ନ ଥାଇ । ଏକଦିବସକେ ଯେ ତୁହି ॥ ୭୮
ଶତଯୋଜନ ଯେଉଁ ସର । ତାହାକୁ ବ୍ୟାପିଲୁ ସତ୍ୱର ॥ ୭୯
୨୭ ଯେ ଭଗବାନ ନାରାୟଣ । ତୁମ୍ଭେ ସାକ୍ଷାତ ସେହି ପୁଣ ॥ ୮୦
ଅନୁଗ୍ରହାର୍ଥେ ପ୍ରାଣିଙ୍କର । ଧରିଛ ମତ୍ସ୍ୟ କଳେବର ॥ ୮୧
୨୮ ଉତ୍ପତ୍ତି ସ୍ଥିତି ପ୍ରଳୟର । ଈଶ୍ୱର ହେ ପୁରୁଷବର ॥ ୮୨
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କରୁଛି ବନ୍ଦନ । ଯେ ଆମ୍ଭେ ହୋଇଛୁଁ ପ୍ରପନ୍ନ ॥ ୮୩
ସେ ଭକ୍ତଙ୍କର ତୁମ୍ଭେ ଗତି । ମୁଖ୍ୟ ଆତ୍ମା ହିଁ ହେ ଶ୍ରୀପତି ॥ ୮୪
୨୯ ଲୀଳାରେ ହୁଅନ୍ତି ପ୍ରଗ୍ଭର । ତୁମ୍ଭର ଯେତେ ଅବତାର ॥ ୮୫
ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କର ସଂପତ୍ତି । କାରଣ[1] ସେମାନେ ହୁଅନ୍ତି ॥ ୮୬
ଏ ରୂପ ଧୃତ ଯହିଁ ପାଇଁ । ଜାଣିମାକୁ ହି ତା ବାଞ୍ଛଇ ॥ ୮୭
୩୦ ତୁମ୍ଭେ ସକଳ ପ୍ରାଣିଙ୍କର । ସୁହୃଦ ପ୍ରିୟ ଆତ୍ମା ଆର ॥ ୮୮
ହେ ପଦ୍ମନେତ୍ର ତୁମ୍ଭ ପାଦେ । ଯେ ଅନୁବୃତ୍ତି ଅପ୍ରମାଦେ ॥ ୮୯
କେବେହେଁ ମିଥ୍ୟା ସେ ନୁହଇ । ଯେ ଦେହେ ଅଭିମାନୀ ହୋଇ ॥ ୯୦
ବର୍ତ୍ତିଥାଆନ୍ତି ଅନ୍ୟ ଜନ । ତାଙ୍କ ଅନୁବୃତ୍ତି ଯେସନ ॥ ୯୧
ମିଥ୍ୟା ହୁଅଇ ଏ ସଂସାରେ । ତୁମ୍ଭର ନୋହେ ସେ ରୂପରେ ॥ ୯୨
ଏ ରୂପେ ଅଦ୍ଭୁତ ତନୁକୁ । ଯେଣୁ ଦେଖାଇଲ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ॥ ୯୩

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୩୧ ସେ ସତ୍ୟବ୍ରତ ନରନାଥ । କହନ୍ତେ ବଚନ ଏମନ୍ତ ॥ ୯୪
ଏକାନ୍ତ ଭକ୍ତଜନପ୍ରିୟ । ଯେ ବିଶ୍ୱପତି ମତ୍ସ୍ୟକାୟ ॥ ୯୫
ଜଗତକ୍ଷୟ ସମୟରେ । ପ୍ରଳୟଜଳଧିମଧ୍ୟରେ ॥ ୯୬
କରନ୍ତେ ବିହାରକୁ ଚିତ୍ତ । କହିଲେ ଆପଣା ବାଞ୍ଛିତ ॥ ୯୭

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

୩୨ ଆଜଠୁଁ ସପ୍ତମ ଦିନରେ । ହେ ନୃପ ପ୍ରଳୟସିନ୍ଧୁରେ ॥ ୯୮
ଯେ ବା ଭୂର୍ଭୁବ ଆଦି ହୋଇ । ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ମଗ୍ନ ହେବ ସେହି ॥ ୯୯

୧ । କାରଣେ ।

୩୩ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ପ୍ରଳୟଜଳରେ	। ମଗ୍ନ ହୁଅନ୍ତେ ସେ କାଳରେ	॥ ୧୦୦
ମୁଁ ଯା' ପେଷିବି ପୃଥୁ ନାବ	। ସେ ତୋତେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବ	॥ ୧୦୧
୩୪ ସମସ୍ତ ଅଉଷଧିମାନ	। ଯେ ଉଚ୍ଚ ନୀଚ ବୀଜଆନ	॥ ୧୦୨
ସେମାନ ଘେନି କରି ତୁହି	। ସପ୍ତ ଋଷିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଥାଇ	॥ ୧୦୩
ସମସ୍ତ ସତ୍ତ୍ୱମାନଙ୍କରେ	। ବର୍ଦ୍ଧିତ ହୋଇଣ ସତ୍ୱରେ	॥ ୧୦୪
୩୫ ସେ ମହାନାବକୁ ଆରୋହି	। ବିକଳ ନୋହି କରି ତୁହି	॥ ୧୦୫
ଆଲୋକଶୂନ୍ୟ ଯେ ଅଟଇ	। ସେ ଏକାର୍ଣ୍ଣବମଧ୍ୟେ ଥାଇ	॥ ୧୦୬
ଋଷିମାନଙ୍କର ତେଜରେ	। ଭ୍ରମଣ କରିବୁ ନିର୍ଭରେ	॥ ୧୦୭
୩୬ ପ୍ରଳୟପବନେ ସେ ନାବ	। ଅତିଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଥିବ	॥ ୧୦୮
ମୁଁ ପୁଣି ମିଳନ୍ତେ ସେଠାରେ	। ତୁ ସେ ନାବକୁ ମୋ ଶୃଙ୍ଗରେ	॥ ୧୦୯
ମହତ[୧] ଅଟଇ ଯେ ଅହି	। ବାନ୍ଧିବୁ ତେଣେ କରି ତୁହି	॥ ୧୧୦
୩୭ ତୋତେ ଋଷିଙ୍କ ସଙ୍ଗତରେ	। ନାବସହିତେ ସମୁଦ୍ରରେ	॥ ୧୧୧
ଓଟାରି ଥାଆନ୍ତେ ଭ୍ରମଣ	। କରିବି ତେତେକାଳ ପୁଣ	॥ ୧୧୨
ବ୍ରହ୍ମାର ନିଶା ଯେତେ ଦିନ	। ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ଥିବ ହେ ରାଜନ	॥ ୧୧୩
୩୮ ବିଖ୍ୟାତ ପରଂବ୍ରହ୍ମ ହୋଇ	। ମୋର ମହିମା ଅଟେ ଯେହି	॥ ୧୧୪
ଆପଣା ହୃଦୟ ଭିତରେ	। ତୁ ତା' ଜାଣିବୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ	॥ ୧୧୫
ପ୍ରସାଦ କରିବି ତା' ତୋତେ	। କରନ୍ତେ ପ୍ରଶ୍ନମାନ ମୋତେ	॥ ୧୧୬
ମୁଁ ତାହା କରିବି ପ୍ରକାଶ	। ତୁ ତାହା ଜାଣିମୁ ଅବଶ୍ୟ	॥ ୧୧୭
୩୯ ରାଜାକୁ କହି ଏ ବଚନ	। ହରି ହୋଇଲେ ଅନ୍ତର୍ଧାନ	॥ ୧୧୮
ଯେବଣ କାଳକୁ ଆଦେଶ	। ଦେଇ ଅଛନ୍ତି ହୃଷୀକେଶ	॥ ୧୧୯
ସେ ମହୀପତି ହିଁ ସେଠାଇଁ	। ରହିଲେ ସେ କାଳକୁ ଗ୍ରହି	॥ ୧୨୦
୪୦ ପୂର୍ବ ଉତ୍ତର ଦିଗ ଦୁଇ	। ମଧ୍ୟକୁ ଅଭିମୁଖ ହୋଇ	॥ ୧୨୧
ଭୂମିରେ ପୂର୍ବାଗ୍ର କରିଣ	। କୁଶମାନଙ୍କୁ ବିସ୍ତାରିଣ	॥ ୧୨୨
ଚିନ୍ତନ୍ତେ ମତ୍ସ୍ୟପାଦଦୁଇ	। ବସିଲେ ରାଜରଷି ତହିଁ	॥ ୧୨୩
୪୧ ତୀରକୁ କଲା ଯେ ଲଙ୍ଘନ	। ବୁଡ଼ାନ୍ତେ ସର୍ବମହୀମାନ	॥ ୧୨୪
ବର୍ଷନ୍ତେ ମହାମେଘମାନେ	। ଗର୍ଜୁଛି ଯେହ୍ନେ ଅତି ଘନେ	॥ ୧୨୫
ଏମନ୍ତ ଅଟେ ଯେ ସାଗର	। ଦିଶିଲା ସେହୁ ତଦନ୍ତର	॥ ୧୨୬
୪୨ ଯା' ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ଭଗବାନ	। କରନ୍ତେ ନୃପ ତାହା ଧ୍ୟାନ	॥ ୧୨୭
ଯେ ନାବ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା	। ତାହା ସେ ନୃପତି ଦେଖିଲା	॥ ୧୨୮
ଔଷଧି ଲତାମାନ ଯେତେ	। ଘେନି ତା' ବିପ୍ରଙ୍କ ସହିତେ	॥ ୧୨୯
ସେ ନାବମଧ୍ୟେ ଆରୋହଣ	। କଲା ସେ ଯାଇଁ ତତକ୍ଷଣ	॥ ୧୩୦
୪୩ ମୁନିଏ ତୋଷ ହୋଇ ତାକୁ	। ବୋଇଲେ ଏମନ୍ତ ବାକ୍ୟକୁ	॥ ୧୩୧
ହେ ନୃପ ଧ୍ୟାୟ ତୁ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ	। ଏ ସଂକଟରୁ ସେ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ	॥ ୧୩୨

୧ । ମହତ ଅହି=ବାସୁକି ।

	ରକ୍ଷା କରିବେ ଭଗବାନ	। ମଙ୍ଗଳ କରିବେ ବିଧାନ	॥୧୩୩
୪୪	ଧ୍ୟାନ କରନ୍ତେ ସେ ଭୂପାଳ	। ମହାର୍ଣ୍ଣବରେ ତତକାଳ	॥୧୩୪
	ଯେ ଅଟେ ଏକଶୃଙ୍ଗଧର	। ନିୟୁତ ଯୋଜନ ବିସ୍ତାର	॥୧୩୫
	ସୁବର୍ଣ୍ଣମୟ ଏକ ମୀନ	। ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା ସେ ଦିନ	॥୧୩୬
୪୫	ପୂର୍ବେ ଯା କହିଥିଲେ ହରି	। ତା' ଶୃଙ୍ଗେ ସେହିରୂପେ କରି	॥୧୩୭
	ଅହି-ଡୋରରେ ବାନ୍ଧି ନାବ	। ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ କଲା ନୃପ ସ୍ତବ	॥୧୩୮

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ[1]

୪୬	ଅନାଦି ଅବିଦ୍ୟା-ଆବୃତ	। ଯଉଁମାନଙ୍କ ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ୱ	॥ ୧୩୯
	ଅବିଦ୍ୟାମୂଳ ସଂସାରର	। ପରିଶ୍ରମରେ ଯେ ଆତୁର	॥ ୧୪୦
	ସେ ଲୋକମାନେ ଏ ସଂସାରେ	। ଯାହାର ଅନୁଗ୍ରହଦ୍ୱାରେ	॥ ୧୪୧
	ଆଶ୍ରୟ କରନ୍ତେ ସନ୍ତତ	। ଯାହାକୁ ଲଭନ୍ତି ସାକ୍ଷାତ	॥ ୧୪୨
	ସେ ତୁମ୍ଭେ ସାକ୍ଷାତ ଈଶ୍ୱର	। ମୁକତିଦାତା ଗୁରୁବର	॥୧୪୩
୪୭	ଯେ ନିଜ କର୍ମରେ ବନ୍ଧନ	। ଅବୁଧ ଅଟଇ ଯେ ଜନ	॥ ୧୪୪
	ସୁଖଇଚ୍ଛାରେ କରେ କର୍ମ	। ଅସୁଖ ହୋଏ ତହୁଁ ଜନ୍ମ	॥ ୧୪୫
	ହୃଦୟଗ୍ରନ୍ଥିରୂପ ହୋଇ	। ସେ ସୁଖଇଚ୍ଛା ପ୍ରବର୍ତ୍ତଇ	॥ ୧୪୬
	ଯା' ସେବାରେ ସେ ଦୁଷ୍ଟମତି	। ଯେ ନାଶ କରଇ ଝଟିତି	॥ ୧୪୭
	ସେ ପ୍ରଭୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର	। ଗୁରୁ ଅଟନ୍ତି ନିରନ୍ତର	॥ ୧୪୮
୪୮	ଅନଳସକାଶୁଁ ରଜତ[2]	। ଯେସନେ ହୁଅଇ ଦୀପିତ	॥ ୧୪୯
	କ୍ଷାଳନ ଆଦି ଦ୍ୱାରେ ପୁଣ	। ନ ହୋଏ ସେହୁ ଦୀପ୍ତିମାନ	॥
	ସେରୂପେ ସେବାରୁ ଯାହାର	। ତମମଳକୁ ଛାଡ଼େ ନର	॥ ୧୫୦
	ଯଜ୍ଞାଦି ଇତର ସାଧନୁଁ	। ମଳ ନ ଛାଡ଼େ ନର ମନୁଁ	॥
	ନିଜ ବର୍ଣ୍ଣକୁ ପୁଣ ପାଇ	। ଏମନ୍ତ ପ୍ରଭୁ ସେଟି ଏହି	॥ ୧୫୧
	ହୁଅନ୍ତୁ ଗୁରୁ ସେ ଆମ୍ଭର	। ଯେ ଗୁରୁ ଗୁରୁଙ୍କ ଉପର	॥ ୧୫୨
୪୯	ଯାହା ପ୍ରସାଦର ଅୟୁତ	। ଭାଗର ଲେଶକୁ ସାକ୍ଷାତ	॥୧୫୩
	କରିବା ନିମିତ୍ତେ ଭୁବନେ	। ଆନ ଦେବତା ଗୁରୁଜନେ	॥ ୧୫୪
	ତୁମ୍ଭର ନିରପେକ୍ଷ ହୋଇ	। ସମର୍ଥ ନୁହନ୍ତି ସେ କେହି	॥୧୫୫
	ତୁମ୍ଭେ ସେ ଈଶ୍ୱରପ୍ରମାଣ	। ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପଶୁଛି ଶରଣ	॥ ୧୫୬
୫୦	ଯେସନେ ଚକ୍ଷୁହୀନ ନର	। ଅଗ୍ରଣୀ ହୁଅଇ ଅନ୍ଧର	॥ ୧୫୭
	ସେ ରୂପେ ଅଜ୍ଞ ଯଉଁ ନର	। ଗୁରୁ ହୁଅଇ ସେ ଅଜ୍ଞର	॥ ୧୫୮

---

୧ । ସାଗରଂ ତାରୟିଷ୍ୟନ୍ତଂ ତରିଷ୍ୟନ୍ ଭବସାଗରମ୍ ।
ସତ୍ୟବ୍ରତୋ ଗୁରୁତ୍ୱେନ ତୁଷ୍ଟାବ ହରିମଷ୍ଟଭିଃ ॥ (ସ୍ୱାମୀ)

୨ । ମୂଳପାଠସ୍ଥ 'ରୁଦ୍ରରୋଦନ' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ । ତଥା ଚ ଶ୍ରୁତିଃ—"ଯଦ୍ ଅରୋଦୀତ୍ ତଦ୍ ରୁଦ୍ରସ୍ୟ ରୁଦ୍ରତ୍ୱମ୍; ଯଦ୍ ଅଶ୍ରୁ ଅବଶୀର୍ଯ୍ୟତ ତଦ୍ ରଜତଂ ହିରଣ୍ୟମଭବତ୍ ।"

ଅର୍କର ପ୍ରକାଶ ଯେସନ । ଆପଣାଠାରୁ ଉତପନ୍ନ ।। ୧୫୯
ସେ ରୂପେ ପ୍ରକାଶ ହୁଅଇ । ତୁମ୍ଭର ଜ୍ଞାନ ତୁମ୍ଭ ଠାଇଁ ।। ୧୬୦
ସର୍ବ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର । ପ୍ରକାଶକୁ ସେ ତୁମ୍ଭେ କର ।। ୧୬୧
ଜ୍ଞାନକୁ ଲଭିବା ନିମିତ୍ତେ । ଆମ୍ଭେ ବାଞ୍ଛୁଁ ନିଜ ଚିତ୍ତେ ।। ୧୬୨
ଏଣୁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଗୁରୁ କରି । ଆମ୍ଭେ ବରିଲୁଁ ତା' ବିଚାରି ।। ୧୬୩
୫୧ ଅର୍ଥକାମାଦି ଗତି ଯେହି । ଲୋକକୁ ଲୋକ ତା' କହଇ ।। ୧୬୪
ଦୁସ୍ତର ସଂସାରକୁ ପ୍ରାଣୀ । ଯେଣେ ଲଭଇ ପୁଣପୁଣି ।। ୧୬୫
ଯେ ଜ୍ଞାନ ଅମୋଘ ଅବ୍ୟୟ । ତୁମ୍ଭେ ଲୋକଙ୍କୁ ତାହା ଦିଅ ।। ୧୬୬
ତୁମ୍ଭର ଯଉଁ ନିଜ ସ୍ଥାନ । ଯେଣେ ଲଭଇ ତାହା ଜନ ।। ୧୬୭
୫୨ ତୁମ୍ଭେ ସମସ୍ତ ଲୋକଙ୍କର । ସୁହୃଦ ବଲ୍ଲଭ ଈଶ୍ୱର ।। ୧୬୮
ଆବର ଗୁରୁ ଆତ୍ମା ଜ୍ଞାନ । ଅଭୀଷ୍ଟସିଦ୍ଧି ଯେ ବିଧାନ ।। ୧୬୯
ତଥାପି ଯେହୁ ଅନ୍ୟଚିତ୍ତ[1] । କାମରେ ହୋଇ ଆସକତ ।। ୧୭୦
ତୁମ୍ଭେ ଥିଲେହେଁ ତା' ହୃଦର । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ନ କରେ ଗୋଚର ।। ୧୭୧
୫୩ ଦେବତାଙ୍କର ମଧ୍ୟେ ବର । ତୁମ୍ଭେ ସେ ବରେଣ୍ୟ ଈଶ୍ୱର ।। ୧୭୨
ଲଭିବା ନିମିତ୍ତରେ ଜ୍ଞାନ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ହେଉଛି ପ୍ରପନ୍ନ ।। ୧୭୩
ପରମାର୍ଥକୁ ଉଦ୍ଦୀପନ । କରନ୍ତି ଯଉଁ ବାକ୍ୟମାନ ।। ୧୭୪
ତେଣେ ଆମ୍ଭର ହୃଦସ୍ଥିତ । ଅହଂକାରକୁ କର ହତ ।। ୧୭୫
ନିଜ ସ୍ୱରୂପକୁ ତୁମ୍ଭର । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରକାଶ ତା' କର ।। ୧୭୬

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୫୪ ନୃପ କହନ୍ତେ ଏ ବଚନ । ଆଦିପୁରୁଷ ଭଗବାନ ।। ୧୭୭
୫୬ ଧରିଣ ମତ୍ସ୍ୟକଳେବର । ସମୁଦ୍ରେ କରନ୍ତେ ବିହାର ।। ୧୭୮
ଯେ ତତ୍ତ୍ୱ ଅଟଇ ସନ୍ଦେଶ । ରାଜାକୁ କଲେ ତା ପ୍ରକାଶ ।। ୧୭୯
ଯେ ସାଂଖ୍ୟଯୋଗକ୍ରିୟାଯୁତ । ପୁରାଣସଂହିତା[2] ମହତ ।। ୧୮୦
କହିଲେ ତା' ସତ୍ୟବ୍ରତକୁ । ଅଶେଷେ ଆତ୍ମାର ଗୁହ୍ୟକୁ ।। ୧୮୧
ଋଷିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗତରେ । ସେ ନୃପ ବସନ୍ତେ ନାବରେ ।। ୧୮୨
ଯେବଣ ବ୍ରହ୍ମ ସନାତନ । ପ୍ରକାଶ କଲେ ଭଗବାନ ।। ୧୮୩
ସେ ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ୱକୁ ଶ୍ରବଣ । କଲେ ନିଃସଂଶୟ କରିଣ ।। ୧୮୪
୫୭ ପ୍ରଳୟ ହୁଅନ୍ତେ ଅତୀତ । ଯେ ବ୍ରହ୍ମା ଉଠିଲେ ତ୍ୱରିତ ।। ୧୮୫
ହୟଗ୍ରୀବଦୈତ୍ୟକୁ ମାରି । ତାହାଙ୍କୁ ବେଦ ଦେଲେ ହରି ।। ୧୮୬
୫୮ ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନରେ ସଂଯୁତ । ସେ ସତ୍ୟବ୍ରତ ନରନାଥ ।। ୧୮୭
ବିଷ୍ଣୁପ୍ରସାଦୁଁ ଏ କଳ୍ପରେ । ଜନ୍ମିଲା ମନୁ ସ୍ୱରୂପରେ ।। ୧୮୮
ଯାହାର ନାମ ବୈବସ୍ୱତ । ସକଳ ଲୋକେ ହେଲା ଖ୍ୟାତ ।। ୧୮୯

୧ । ଅନ୍ଧଚିତ୍ତ ୨ । ପୁରାଣସଂହିତା=ମତ୍ସ୍ୟପୁରାଣ ।

୫୯ ଯେ ରାଜରଷି ସତ୍ୟବ୍ରତ । ମାୟାରେ ମତ୍ସ୍ୟ ଯେ ଅଚ୍ୟୁତ ।। ୧୯୦
ସଂବାଦ ଯେ ସେ ବେନିଙ୍କର । ଆଖ୍ୟାନ ଅଟଇ ବିସ୍ତାର ।। ୧୯୧
ତାହା ଯେ ଶ୍ରବଣ କରଇ । ପାପରୁ ମୁକ୍ତ ସେ ହୁଅଇ ।। ୧୯୨
୬୦ ଏ ଯଉଁ ମତ୍ସ୍ୟ ଅବତାର । ପ୍ରକାଶ ହୋଇଲା ବିଷ୍ଣୁର ।। ୧୯୩
ଏହା ଭକ୍ତିରେ ଯଉଁ ଜନ । କୀର୍ତ୍ତନ କରେ ପ୍ରତିଦିନ ।। ୧୯୪
ତା' ମନୋରଥ ସିଦ୍ଧ ହୋନ୍ତି । ଲଭଇ ସେ ପରମ ଗତି ।। ୧୯୫
୬୧ ଲୀନ ହୋଇଲା ଶକ୍ତି ଯାର । ପ୍ରଳୟଜଳେ ସେ ଧାତାର ।। ୧୯୬
ମୁଖମାନଙ୍କରୁ ଗଳିଣ । ଥିଲେ ଯେବଣ ବେଦଗଣ ।। ୧୯୭
ହୟଗ୍ରୀବକୁ ବଧ କରି । ତାହାଙ୍କୁ ଆଣିଲେ ଯେ ହରି ।। ୧୯୮
ନାମରେ ସତ୍ୟବ୍ରତ ହୋଇ । ଯେ ନୃପ ବିଦିତ ଅଟଇ ।। ୧୯୯
ଯେ ଋଷିମାନେ ସତ୍ୟବ୍ରତ । ବ୍ରହ୍ମକୁ ତାହାଙ୍କ ଅଗ୍ରତ ।। ୨୦୦
ପ୍ରକାଶ କଲେକ ପ୍ରମାଣ । ଯେ ସର୍ବଜଗତକାରଣ ।। ୨୦୧
ଏମନ୍ତ ଯଉଁ ମାୟାମୀନ । ତାଙ୍କୁ ମୁଁ କରୁଛି ବନ୍ଦନ ।। ୨୦୨
କୃଷ୍ଣଚରଣପଦ୍ମ ଚିନ୍ତି । ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମତି ।। ୨୦୩
ଶୁଣି ଅଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧ ଗୀତ । ସୁଜନେ ହୁଅ ତୋଷଚିତ୍ତ ।। ୨୦୪
ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା ବୋଲି ଚିତ୍ତେ । ଦୋଷ ନ ଧର କଦାଚିତେ ।। ୨୦୫
ଥାଇ ଯେ ଶବରପଲ୍ଲୀରେ । ସେ ଦିବ୍ୟରତ୍ନକୁ ଯୋଗରେ ।। ୨୦୬
ଲଭି କେ କଣ୍ଠେ ନ ଲମ୍ବାଇ । ସେହିରୂପରେ ଏ କଥାହି ।। ୨୦୭

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀମତ୍ସ୍ୟାବତାରଚରିତଂ
ନାମ ଚତୁର୍ବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।।

ସମାପ୍ତଶ୍ଚାୟମଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧଃ

ନବମ ସ୍କନ୍ଧ
ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଗୁଣା ଯଂ ଗୁଣଭାବାପ୍ତ୍ୟୈ ବୃଣତେ କରୁଣାନିଧିମ୍ ।
ତମହଂ ଶରଣଂ ଯାମି ପରମାନନ୍ଦମାଧବମ୍ ।। ୧
ତ୍ରିଗୁଣାଷ୍ଟଭିରଧ୍ୟାୟୈର୍ବୈବସ୍ୱତସୁତାନ୍ୱୟଃ ।
ନବମେ କୃଷ୍ଣସତ୍କୀର୍ତ୍ତିପ୍ରସଙ୍ଗାୟ ବିତନ୍ୟତେ ।। ୨
ଏବମୁକ୍ତୋଽଷ୍ଟମସ୍କନ୍ଧେ ସଦ୍ଧର୍ମଃ ସତ୍ତ୍ୱଶୋଧକଃ ।
କର୍ତ୍ତୃପାଳକସଂଜ୍ଞାଦି ମନ୍ୱାଦୀନାଂ ନିରୂପଣୈଃ ।। ୩
ସଦ୍ଧର୍ମଶୁଦ୍ଧସତ୍ତ୍ୱାନାମନ୍ତରଙ୍ଗେଶସତ୍କଥା ।
ସୂର୍ଯ୍ୟସୋମାନ୍ୱୟାଖ୍ୟାନୈରଧୁନା ସଙ୍ଗତୋଚ୍ୟତେ ।। ୪
ତତ୍ରତ—ତ୍ରୟୋଦଶଭିରଧ୍ୟାୟୈଃ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୋଽନୁବର୍ଣ୍ଣ୍ୟତେ ।
ଏକାଦଶଭିରଧ୍ୟାୟୈଃ ସୋମବଂଶସ୍ତତଃ ପରୈଃ ।। ୫
ତତ୍ର ତୁ ପ୍ରଥମେଽଧ୍ୟାୟେ ବୈବସ୍ୱତସୁତାନ୍ୱୟେ ।
ସୋମବଂଶପ୍ରବେଶୋକ୍ତ୍ୟୈ ସୁଦ୍ୟୁମ୍ନସ୍ତ୍ରୀତ୍ୱମୁଚ୍ୟତେ ।। ୬

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୧ ଯେ ଶୁକମୁନି ବ୍ୟାସସୁତ । ତାଙ୍କୁ ପୁଚ୍ଛିଲେ ପରୀକ୍ଷିତ ।। ୧
ତୁମ୍ଭେ ଯା' କରିଛ କୀର୍ତ୍ତନ । ସେ ସର୍ବ ମନ୍ୱନ୍ତରମାନ ।। ୨
ଶ୍ରବଣ କରିଛି ପୂର୍ବରେ । ଯହିଁ ସକଳ ମନ୍ୱନ୍ତରେ ।। ୩
ଅନନ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟ ଭଗବାନ । କଲେ ଯେବଣ କଥାମାନ ।। ୪
ସେ କଥାମାନଙ୍କୁ ହିଁ ପୁଣ । ପୂର୍ବେ ମୁଁ କରିଛି ଶ୍ରବଣ ।। ୫
୨ ଯେ ରାଜରଷି ସତ୍ୟବ୍ରତ । ଦ୍ରବିଡ଼େଶ୍ୱର ହୋଇ ଖ୍ୟାତ ।। ୬
ଜ୍ଞାନକୁ ଗତ କଳ୍ପାନ୍ତରେ । ଲଭିଲା ଯେ ବିଷ୍ଣୁସେବାରେ ।। ୭
୩ ସେ ହେଲା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ସୁତ । ମନୁରୂପରେ ସେ ବିଖ୍ୟାତ ।। ୮
ତୁମ୍ଭରଠାରୁ ଏକଥା ହିଁ । ପୂର୍ବେ ଶ୍ରବଣ କରିଥାଇଁ ।। ୯
ତୁମ୍ଭେ କହିଛ ତା' କୁମର । ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁ ଆଦି ନରେଶ୍ୱର ।। ୧୦
୪ ହେ ବିପ୍ର ! ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କରି । ବଂଶମାନଙ୍କୁ ତାହାଙ୍କରି ।। ୧୧
ବଂଶାନୁଚରିତକୁ ନିତ୍ୟ । ଶୁଣିମା ଅର୍ଥେ ଆମ୍ଭ ଚିତ୍ତ ।। ୧୨
ସେମାନ ଆହେ ମହାଭାଗ । ପ୍ରକାଶ କର ଆମ୍ଭ ଆଗ ।। ୧୩
୫ ଯେ ରାଜାମାନେ ଥିଲେ ପୂର୍ବେ । ଯେ ହେବେ ଯେ ଅଛନ୍ତି ଏବେ ।। ୧୪
ପୁଣ୍ୟ ଅଟଇ ତାଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତି । ସେ ସର୍ବେ ପୂର୍ବ ନରପତି ।। ୧୫
ତାହାଙ୍କ ବିକ୍ରମମାନଙ୍କୁ । କହ ବିସ୍ତାରିଣ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ।। ୧୬

ଶ୍ରୀସୂତ ଉବାଚ

୬ ଋଷିମାନଙ୍କର ସଭାରେ । ସେ ପରୀକ୍ଷିତ ଏ ପ୍ରକାରେ ॥ ୧୭
ପୁଛନ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଏ ବଚନ । କହିଲେ ବ୍ୟାସଙ୍କ ନନ୍ଦନ ॥ ୧୮
ପରମ ଧର୍ମମାନ ଜାଣି । ଅଛନ୍ତି ଯହିଁ ଶୁକ ପୁଣି ॥ ୧୯

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୭ ମନୁବଂଶକୁ ସଂକ୍ଷେପେଣ । ହେ ନୃପ ! କର ତୁ ଶ୍ରବଣ ॥ ୨୦
ଯାହା କହିବାକୁ ବିସ୍ତାରି । ଶତେ ବରଷେହେଁ ନ ପାରି ॥ ୨୧
୮ ବ୍ରହ୍ମରୁ କୀଟପରିଯନ୍ତେ । ଯେତେକ ପ୍ରାଣୀ ଏ ଜଗତେ ॥ ୨୨
ଯେ ଆତ୍ମା ସେ ସମସ୍ତଙ୍କରି । ପରମ ପୁରୁଷ ଶ୍ରୀହରି ॥ ୨୩
କଳ୍ପାନ୍ତେ ଥିଲେ ଏକା ସେହି । ଏ ବିଶ୍ୱ ଆନ କେହି ନାହିଁ ॥ ୨୪
୯ ତାହାଙ୍କ ନାଭିରୁ ପ୍ରକାଶ । ହେଲା ସୁବର୍ଣ୍ଣପଦ୍ମକୋଷ ॥ ୨୫
ହେ ନୃପ ! ଚତୁର୍ମୁଖ ହୋଇ । ବ୍ରହ୍ମା ଜନମ ହେଲା ତହିଁ ॥ ୨୬
୧୦ ମରୀଚି ତାଙ୍କ ମନୁଁ ଜାତ । କଶ୍ୟପ ମରୀଚିଙ୍କ ସୁତ ॥ ୨୭
ଅଦିତି ଯେ ଦକ୍ଷର ସୁତା । କଶ୍ୟପଙ୍କର ସେ ବନିତା ॥ ୨୮
ତା' ଠାରେ କଶ୍ୟପର ଜାତ । ହୋଇଲା ସ୍ୱୟେଂ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସୁତ ॥ ୨୯
୧୧ ସଂଜ୍ଞା ନାମରେ ତା ଗୃହିଣୀ । ହେ ନୃପ ! ତାହାଠାରେ ପୁଣି ॥ ୩୦
ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟଠାରୁ ମନୁ ଜାତ । ସେ ଶ୍ରାଦ୍ଧଦେବ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୩୧
ସେ ଆତ୍ମବନ୍ତ ଦଶ ସୁତ । ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଠାରେ କଲା ଜାତ ॥ ୩୨
୧୨ ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁ ନୃଗ ଯେହୁ ଦିଷ୍ଟ । ଶର୍ଯ୍ୟାତି କରୂଷକ ଧୃଷ୍ଟ ॥ ୩୩
ପୃଷଧ୍ର ନରିଷ୍ୟନ୍ତ ଦୁଇ । ନାଭାଗ କବି ଦଶ ଏହି ॥ ୩୪
୧୩ ପୂର୍ବ ସମୟରେ ମନୁର । ସମ୍ଭବି ନ ଥିଲା କୁମର ॥ ୩୫
ତା' ପୁତ୍ର ଜନମନିମିତ୍ତେ । ବଶିଷ୍ଠ ଋଷି ତୋଷଚିତ୍ତେ ॥ ୩୬
ଯେ ଇଷ୍ଟି ମିତ୍ରାବରୁଣର । ଆରମ୍ଭ କଲେ ତା' ସତ୍ୱର ॥ ୩୭
୧୪ ଯେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ପତ୍ନୀ ମନୁଙ୍କର । ପୟ କରଇ ସେ ଆହାର ॥ ୩୮
ପ୍ରଣାମ କରିଣ ହୋତାଙ୍କୁ । ମାଗିଲା ଯେ ସୁତା ହେବାକୁ ॥ ୩୯
୧୫ ହେ ହୋତା କରତୁ ଯଜନ । ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ବଚନ ॥ ୪୦
ଅଧ୍ୱର୍ଯ୍ୟୁ କରନ୍ତେ ଉକତ । ସେ ହୋତା ହୋଇ ସମାହିତ ॥ ୪୧
ମାଗିଲା ରାଜପତ୍ନୀ ଯାହା । ଚିନ୍ତା କରନ୍ତେ ମନେ ତାହା ॥ ୪୨
ଘେନନ୍ତେ ହବିର୍ଭାଗ କରେ । ହୋମକୁ କଲା ବଷଟ୍‌କାରେ ॥ ୪୩
୧୬ ଯେ ହୋମକର୍ତ୍ତା ସେ ଯଜ୍ଞରେ । ତାହାର କର୍ମବ୍ୟଭିଚାରେ ॥ ୪୪
କନ୍ୟାଏ ହୋଇଲା ଜନମ । ତାହାର ହେଲା ଇଳା ନାମ ॥ ୪୫
ମନୁ ସେ ଦୁହିତାକୁ ଗ୍ରହି । ଅତିହରଷମନ ନୋହି ॥ ୪୬
ଯେ ଗୁରୁ ସନ୍ନିଧିରେ ଥିଲେ । ତାହାଙ୍କୁ ଏମନ୍ତ କହିଲେ ॥ ୪୭

ଶ୍ରୀମନୁରୁବାଚ

୧୭ ହେ ବିପ୍ର ! ବ୍ରହ୍ମବାଦୀ ହୋଇ । ବିଖ୍ୟାତ ତୁମ୍ଭେ ସବୁଠାଇଁ ॥ ୪୮
ଏ କର୍ମ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର । କିରୂପେ ହୋଇଲା ପ୍ରଗ୍ୱର ॥ ୪୯
କର୍ମ ହୋଇଲା ବିପରୀତ । ଏ କଷ୍ଟ ଅଟେ ଅଦଭୁତ ॥ ୫୦
ମନ୍ତର ନୋହୁ ଏ ରୂପରେ । ଅନ୍ୟଥାଭାବ ଆଉ ଥରେ ॥ ୫୧
୧୮ ତୁମ୍ଭେ ସମସ୍ତେ ଯୋଗ୍ୟ ପୁଣି । ମନ୍ତ୍ରମାନ ହିଁ ଅଛ ଜାଣି ॥ ୫୨
ତପଆଚରଣେ ବିନାଶ । କରିଛ ଅଶେଷ କଲୁଷ ॥ ୫୩
ବିଷମଭାବ କି ପ୍ରକାରେ । ସମ୍ଭବ ହେଲା ସଂକଳ୍ପରେ ॥ ୫୪
ଦେବତାମାନଙ୍କର ଠାଇଁ । ଯେସନେ ମିଥ୍ୟା ଉପୁଜଇ ॥ ୫୫
୧୯ ଏ ରୂପେ ନୃପତିବଚନ । ଶୁଣି ବଶିଷ୍ଠ ଭଗବାନ ॥ ୫୬
ହୋତାର ଅତିକ୍ରମ[୧] ଜାଣି । କହିଲେ ନୃପତିକି ପୁଣି ॥ ୫୭
୨୦ ହୋମକର୍ତ୍ତାର ବ୍ୟଭିଗ୍ୱରେ । ବିଷମ ଭାବ ସଂକଳ୍ପରେ ॥ ୫୮
ସଂଭବ ହୋଇଲା ତୋହର । ତଥାପି ତେଜେ ଆପଣାର ॥ ୫୯
ଯେମନ୍ତେ ତୋର ଦିବ୍ୟ ସୁତ । ହୋଇବ କରିବି ତେମନ୍ତ ॥ ୬୦
୨୧ ହେ ନୃପ ! ଅତି କୀର୍ତ୍ତିମନ୍ତ । ସେହୁ ବଶିଷ୍ଠ ଭଗବନ୍ତ ॥ ୬୧
ଏମନ୍ତ ବ୍ୟବସାୟ କରି । ଇଳା ଯେମନ୍ତେ ନୋହେ ନାରୀ ॥ ୬୨
ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ସେହି କାମନାରେ । ସ୍ତୁତି ଆରମ୍ଭିଲେ ନିର୍ଭରେ ॥ ୬୩
୨୨ ଶ୍ରୀହରି ସଂତୋଷ ହୋଇଲେ । ତାହାଙ୍କୁ କାମବର ଦେଲେ ॥ ୬୪
ତେଣୁ ସେ ଇଳା କନ୍ୟା ପୁଣ । ଉତ୍ତମ ପୁରୁଷ ରୂପେଣ ॥ ୬୫
ଖ୍ୟାତିକି ସୁଦ୍ୟୁମ୍ନ ନାମରେ । ଲଭିଲା ସକଳ ଲୋକରେ ॥ ୬୬
୨୩ ହେ ମହାରାଜ ! ଏକ ଦିନେ । କରନ୍ତେ ମୃଗୟା ସେ ବନେ ॥ ୬୭
୨୪ ଅମାତ୍ୟମାନେ କେତେ କେତେ । ବେଢ଼ିଣ ଥିଲେ ତା' ସଙ୍ଗତେ ॥ ୬୮
ଯେ ସିନ୍ଧୁଦେଶରେ ସମ୍ଭୂତ । ସେ ଅଶ୍ୱ ଆରୋହି ତୁରିତ ॥ ୬୯
ଧରିଣ ରୁଚିର ଗ୍ୱପକୁ । ପରମ ଅଦ୍‌ଭୁତ ଶରକୁ ॥ ୭୦
ଧରିଛି ଦେହେ କବଚକୁ । ଅନୁସରନ୍ତେ ସେ ମୃଗକୁ ॥ ୭୧
ଉତ୍ତର ଦିଗକୁ ଗମନ । କଲା ସେ ସୁଦ୍ୟୁମ୍ନ ରାଜନ ॥ ୭୨
୨୫ ମେରୁର ଅଧୋଭାଗେ ସ୍ଥିତ । କୁମାରବନ[୨] ଯେ ବିଦିତ ॥ ୭୩
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା ସେ ତହିଁ । ଶଙ୍କର ଉମାସଙ୍ଗେ ଯହିଁ ॥ ୭୪
ଏକାନ୍ତେ କରନ୍ତେ ବିହାର । ରହି ଅଛନ୍ତି ନିରନ୍ତର ॥ ୭୫
୨୬ ଯେ ଅରିବୀରଙ୍କ ସଂହାର । କର୍ତ୍ତା ସୁଦ୍ୟୁମ୍ନ ନରେଶ୍ୱର ॥ ୭୬
ମିଳି ସେ ଆପଣାକୁ ତହିଁ । ଦେଖିଲା ସ୍ତିରୀ ଅଛି ହୋଇ ॥ ୭୭
ହେ ନୃପ ! ବଡ଼ବାରୂପରେ । ଅଶ୍ୱକୁ ଦେଖିଲା କ୍ରମରେ ॥ ୭୮
୨୭ ହେ ନୃପ ! ଭୃତ୍ୟମାନେ ତାର । ପୁରୁଷଲିଙ୍ଗ ଆପଣାର ॥ ୭୯

୧ । ବ୍ୟତିକ୍ରମ । ୨ । ସୁକୁମାର ବନ ।

ଦେଖିଣ ଅନ୍ୟଥା ଭାବରେ । ଗୃହଁାନ୍ତେ ଏକ ଆରକରେ ॥ ୮୦
ସମସ୍ତେ ହୋଇଲେ ବିମନ । ଯେଣୁ ସ୍ୱଭାବ ହେଲା ଆନ ॥ ୮୧

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୨୮ ହେ ମୁନି ! ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାର । ଗୁଣ କେମନ୍ତେ ସେ ଦେଶର ॥ ୮୨
କେ ଅବା କଲା ଏ ପ୍ରକାରେ । ଏ ପ୍ରଶ୍ନ କହ ମୋ ଆଗରେ ॥ ୮୩
ଏକଥା ଶ୍ରବଣେ ଆମ୍ଭର । କୌତୁକ ହୋଇଛି ଅପାର ॥ ୮୪

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୯ ଯହିଁ ତିମିର ନାଶ ହେଲା । ଆନର ପ୍ରକାଶ ହିଁ ଗଲା ॥ ୮୫
ଦିଗମାନଙ୍କୁ ଏ ପ୍ରକାରେ । କରନ୍ତେ ଏକଦିନ କରେ ॥ ୮୬
ଋଷିଏ ଗଲେ ସେ ଦେଶକୁ । ଦେଖିବା ନିମିତ୍ତେ ଶିବଙ୍କୁ ॥ ୮୭
୩୦ ଅମ୍ବିକା ଦେବୀ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ । ଲଭିଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲଜ୍ଜାକୁ ॥ ୮୮
ବିବସ୍ତ୍ର ହୋଇଥିଲେ ଯେଣୁ । ଭର୍ତ୍ତାକୋଡ଼ରୁ ଉଠି ତେଣୁ ॥ ୮୯
ଘେନିଣ ଉତ୍ତମ ବସନ । ବେଗେ କଲେ ତା' ପରିଧାନ ॥ ୯୦
୩୧ ରମଣ କରନ୍ତେ ସେ ଦୁଇ । ତାହାଙ୍କ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ[1] ଗୃହିଁ ॥ ୯୧
ସ୍ତିରୀପ୍ରସଙ୍ଗେ ଅକସ୍ମାତ । ମନ ହୁଅନ୍ତେ କଳୁଷିତ ॥
ଋଷିଏ ତହୁଁ ନିବର୍ତ୍ତିଲେ । ବଦରୀ ଆଶ୍ରମକୁ ଗଲେ ॥ ୯୨
୩୨ ଯେ ଉମା ପ୍ରିୟା ଆପଣାର । ପ୍ରିୟକାମନାରେ ତାହାର ॥ ୯୩
ସେ ଘେନି ଏମନ୍ତ ବଚନ । କହିଲେ ଶିବ ଭଗବାନ ॥ ୯୪
ଏ ସ୍ଥାନେ ପ୍ରବେଶ ଯେ ହେବ । ସ୍ତିରୀରୂପକୁ ସେ ଭଜିବ ॥ ୯୫
୩୩ ସେହି ଦିନରୁ ସେ କାନନ । ପୁରୁଷେ କରନ୍ତି ବର୍ଜନ ॥ ୯୬
ଯେ ଥିଲେ ନିଜ ଅନୁଚରେ । ସେମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗତରେ ॥ ୯୭
ଏ ବନୁଁ ସେ ବନକୁ ପୁଣ । ସେ ଇଳା କଲାକ ଭ୍ରମଣ ॥ ୯୮
୩୪ ବେଢ଼ି ଅଛନ୍ତି ସ୍ତିରୀମାନେ । ଭ୍ରମେ ଆଶ୍ରମସନ୍ନିଧାନେ ॥ ୯୯
ପ୍ରମଦାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ । ଉତ୍ତମ ଅଟଇ ରୂପରେ ॥ ୧୦୦
ତଦନ୍ତେ ବୁଧ ଦେଖି ତାକୁ । କାମନା କଲେ ରମିବାକୁ ॥ ୧୦୧
୩୫ ସେ ସୋମତନୁଜ[2]ଙ୍କୁ ପତି । କରିବା ଅର୍ଥେ କଲା ମତି ॥ ୧୦୨
ସେ ବୁଧ ତାହାଠାରେ ସୁତ । ପୁରୁରବାକୁ କଲେ ଜାତ ॥ ୧୦୩
୩୬ ମନୁତନୟ ନଗନାଥ । ସୁଦ୍ୟୁମ୍ନ ନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ ॥ ୧୦୪
ସ୍ତିରୀଭାବକୁ ଏ ପ୍ରକାରେ । ଲଭିଲା କର୍ମର ବଶରେ ॥ ୧୦୫
ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଯେ ନିଜ କୁଳର । ବଶିଷ୍ଠ ନାମେ ମୁନିବର ॥ ୧୦୬
ସ୍ମରଣା କଲା ସେ ତାହାଙ୍କୁ । ଆମ୍ଭେ ଶୁଣିଲୁଁ ଏ କଥାକୁ ॥ ୧୦୭
୩୭ ସେ ତାହା ସେ ଦଶାକୁ ଗୃହିଁ । କୃପାରେ ଅତି ପୀଡ଼ା ପାଇ ॥ ୧୦୮
ବାଞ୍ଛନ୍ତେ ତା' ପୁରୁଷଭାବ । ମହେଶ୍ୱରଙ୍କୁ କଲେ ସ୍ତବ ॥ ୧୦୯

୧ । ପ୍ରସଙ୍ଗ = ରତିରେ ଅଭିନିବେଶ ୨ । ସୋମତନୁଜ = ବୁଧ ।

୩୮	ତାଙ୍କୁ ସଂତୋଷ ହେଲେ ଶିବ	କରନ୍ତେ ଋଷିପ୍ରୀତିଭାବ	॥ ୧୧୦
	ସତ୍ୟ କରନ୍ତେ ସ୍ୱବଚନ	ହେ ନୃପ ! କହିଲେ ବଚନ	॥ ୧୧୧
୩୯	ଏ ତୁମ୍ଭ ଗୋତ୍ରରେ ସଂଭବ	ମାସେ ପୁରୁଷ ଏ ହୋଇବ	॥ ୧୧୨
	ସ୍ତିରୀ ହୋଇବ ମାସକରେ	ସୁଦ୍ୟୁମ୍ନ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ	॥ ୧୧୩
	ଯଥାଇଚ୍ଛାରେ ନୃପ ହୋଇ	ପାଳନା କରୁ ଏହୁ ମହୀ	॥ ୧୧୪
୪୦	ଆଗ୍ନର୍ମଃଅନୁଗ୍ରହୁଁ ପୁଣ	ପୁରୁଷଭାବକୁ ଲଭିଣ	॥ ୧୧୫
	ମାସବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ନୃପତି	ପାଳନା କଲା ବସୁମତୀ	॥ ୧୧୬
	ମାସେକ ସ୍ତିରୀରୂପ ହୋଇ	ଗୃହରେ ଲୁଚି ସେ ବସଇ	॥ ୧୧୭
	ତେଣୁ ତାହାକୁ ପ୍ରଜାମାନେ	ଆନନ୍ଦ ନ ଲଭିଲେ ମନେ	॥ ୧୧୮
୪୧	ହେ ନୃପ ! ଉତ୍କଳ ଗୟ	ବିମଳ ନାମେ ସୁତତ୍ରୟ	॥ ୧୧୯
	ତାହାର ହୋଇଲେ ସମ୍ଭୃତ	ଧର୍ମବତ୍ସଳ ସେ ବିଦିତ	॥ ୧୨୦
	ସମସ୍ତେ ଦକ୍ଷିଣାପଥରେ	ରାଜା ହୋଇଲେ ସେ କ୍ରମରେ	॥ ୧୨୧
୪୨	ଯେ ନୃପ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନପୁରେ	ସେହୁ ସୁଦ୍ୟୁମ୍ନ ତଦନ୍ତରେ	॥ ୧୨୨
	କାଳ ହୁଅନ୍ତେ ପରିଣତ	ଯେ ପୁରୁରବା ନାମେ ସୁତ	॥ ୧୨୩
	ପୃଥିବୀ ଦେଇଣ ତାହାକୁ	ଗମନ କଲା ବିପିନକୁ	॥ ୧୨୪
	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚରଣପଙ୍କଜ	ଚିନ୍ତିଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଦ୍ୱିଜ	॥ ୧୨୫
	ସୁଜନମାନଙ୍କର ହିତେ	ନବମସ୍କନ୍ଧ ଭାଷାଗୀତେ	॥ ୧୨୬
	ବର୍ଣ୍ଣୁଛି ସହରଷ ହୋଇ	ଲୋକେ ତରିବେ ଯାହା ଗାଇ	॥ ୧୨୭

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଇଳୋପାଖ୍ୟାନଂ
ନାମ ପ୍ରଥମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ଦ୍ୱିତୀୟେ ମନୁପୁତ୍ରାଣାଂ ଦ୍ୱାବପୁତ୍ରୌ ବିରାଗତଃ ।
କରୂଷକାଦିପଞ୍ଚାନାଂ ବଂଶାନାହ ଲଘୁକ୍ରମାତ୍ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧	ସୁଦ୍ୟୁମ୍ନ ନାମେ ଯେ ବିଦିତ	ଏ ରୂପେ ଯାଆନ୍ତେ ସେ ସୁତ	॥ ୧
	ଯେ ମନୁ ବୈବସ୍ୱତ ନାମ	ସେ ପୁଣ ହୋଇ ପୁତ୍ରକାମ	॥ ୨
	ଶତ ବରଷ ଯମୁନାରେ	ତପସ୍ୟା କଲେ ମନସ୍ଥିରେ	॥ ୩
୨	ସେ ମନୁ ପୁଣ ତଦନ୍ତରେ	ତନୟ ଜନମ ଅର୍ଥରେ	॥ ୪
	ଜଗତ-ଈଶ୍ୱର ଯେ ହରି	ତାଙ୍କୁ ପୂଜିଲା ଯତ୍ନ କରି	॥ ୫
	ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଯାହାଙ୍କର	ଲଭିଲା ସେ ଦଶ କୁମର	॥ ୬

ଗୁଣରେ ଆପଣା ସମାନ । ଅଟନ୍ତି ସେ ଦଶ ନନ୍ଦନ ॥
୩ ପୃଷଧ୍ର ନାମରେ ମନୁର । ଜନ୍ମିଲା ଯେବଣ କୁମର ॥
ଗୋପାଳ କଲେ ଗୁରୁ ତାକୁ । ଯତ୍ନେ ପାଳିଲେ ସେ ଧେନୁଙ୍କୁ ॥
ଖଡ୍ଗ ଧରି ଯା ଉଜାଗର । ବୀର ଆସନ ନାମ ଯାର[1] ॥
ସେ ବ୍ରତ ଆରମ୍ଭ ସେ କଲା । ସଂଯତ ହୋଇଣ ରହିଲା ॥
୪ ଏକଦିନକେ ରଜନୀରେ । ବରଷା କରନ୍ତେ ଗୋଷ୍ଠରେ ॥
ପ୍ରବେଶ ହେଲା ବ୍ୟାଘ୍ର ଯାଇଁ । ଧେନୁମାନେ ଯେ ଥିଲେ ଶୋଇ ॥
ସଭୟ ହୋଇ ସେ ଉଠିଣ । ଗୋଷ୍ଠରେ କଲେକ ଭ୍ରମଣ ॥
୫ ସେ ବଳବନ୍ତ ବ୍ୟାଘ୍ର ତହିଁ । ଗ୍ରହଣ କଲା ଏକ ଗାଈ[2] ॥
ସେ ଭୟେ ଆତୁର ହୋଇଣ । ଶବଦ କଲା ପୁଣ ପୁଣ ॥
ପୃଷଧ୍ର ତା' ରୋଦନ ଶୁଣି । ଅନୁସରିଲା ତାକୁ ପୁଣି ॥
୬ ରଜନୀକାଳେ ତାରାମାନ । ଗଗନେ ହୋଇଛନ୍ତି ଲୀନ ॥
ପୃଷଧ୍ର ସେହି ସମୟରେ । ଖଡ୍ଗ ଘେନିଣ ବେଗରେ[3] ॥
ନ ଜାଣି ବ୍ୟାଘ୍ରଭ୍ରମେ ଶିର । ଛେଦିଲା କପିଳା ଧେନୁର ॥
୭ ଖଡ୍ଗ-ଅଗ୍ରେ ହେଲା ହତ । ବାଟରେ ମୁଣ୍ଡନ୍ତେ ରକତ ॥
ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟେ ବ୍ୟାଘ୍ର ଗଲା । ଯେଣୁ ତା' ଶ୍ରବଣ ଛିଡ଼ିଲା ॥
୮ ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ହୋଇଅଛି ହତ । ପୃଷଧ୍ର ମଣନ୍ତେ ଏମନ୍ତ ॥
ରଜନୀ ହୁଅନ୍ତେ ପ୍ରଭାତ । ଆପଣେ କରିଛି ଯା' ହତ ॥
ସେ କପିଳାକୁ ବୀର ଦେଖି । ମନରେ ହେଲା ବଡ଼ଦୁଃଖୀ ॥
୯ ଅକାମ ହୋଇ ଯେ ଗୋବଧ । କରି ଅର୍ଜିଲା ଅପରାଧ ॥
ତାହାକୁ ଗୁରୁ ଶାପ ଦେଲେ । [4]ନ ହେବୁ କ୍ଷତ୍ରବନ୍ଧୁ[5] ଭଲେ ॥
ଏହି ଗୋବଧ କର୍ମେ ପୁଣ । ଶୂଦ୍ର ହୋଇବୁ ଏ ପ୍ରମାଣ ॥
୧୦ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ତାହାକୁ । ଗୁରୁଏ ଦିଅନ୍ତେ ଶାପକୁ ॥
ଅଞ୍ଜଳି କରି ବେନି କର । ସେ ଶାପ ଘେନିଲା ସତ୍ୱର ॥
ସେ ବୀର ହୋଇ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେତ । ଧଇଲା ମୁନିପ୍ରିୟ ବ୍ରତ ॥
୧୧ ଯେ ବାସୁଦେବ ଭଗବାନ । ସକଳ ଆତ୍ମା ବିଦ୍ୟମାନ ॥
ପରମ ନିର୍ମଳ ଈଶ୍ୱର । ଭଗତିବଶେ ତାଙ୍କ ଠାର ॥
ଏକାନ୍ତ ଭାବକୁ ଲଭିଲା । ସକଳ ଭୂତେ ମିତ୍ର ହେଲା ॥
୧୨ ସକଳ ସଙ୍ଗ କଲା ଦୂର । ପ୍ରଶାନ୍ତ ଆତ୍ମା ଅଟେ ତାର ॥
ସଂଯତ-ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ହୋଇଲା । ପରିଗ୍ରହକୁ ଦୂର କଲା ॥
ମିଳଇ ଯେ ଅନାୟାସରେ । ନିଜ ବୃତ୍ତିକି ତେଣେ କରେ ॥
୧୩ ମନକୁ ନିବେଶି ଆତ୍ମାରେ । ସଂତୋଷ ହୋଇଲା ଜ୍ଞାନରେ ॥

---

୧ । ତାର   ୨ । ତାହିଁ   ୩ । ବ୍ୟଗ୍ରରେ   ୪ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ହେଲେହେଁ ତୁ ଭଲେ
୫—ଅଧମ କ୍ଷତ୍ରିୟ ।

ଏରୂପେ ସମାହିତ ହୋଇ । ଭ୍ରମିଲା ଏ ସକଳ ମହୀ ॥ ୩୯
ଜଡ଼ ବଧିର ଅନ୍ଧ ପ୍ରାୟ । ପ୍ରକାଶ କଲା ନିଜ କାୟ ॥ ୪୦
୧୪ ଧରିଛି ଏମନ୍ତ ବୃତ୍ତକୁ[1] । ଦିନେ ସେ ଯାଇ ବିପିନକୁ ॥ ୪୧
ଉଠିଛି ବିପିନଦହନ । ତାହା କରିଣ ବିଲୋକନ ॥ ୪୨
ସେ ମୁନି ତେଣେ ଦଗ୍‌ଧ ହେଲା । ପରମ ବ୍ରହ୍ମକୁ ଲଭିଲା ॥ ୪୩
୧୫ କବି ତାହାର ସାନ ଭାଇ । ବିଷୟେ ନିସ୍ପୃହ ସେ ହୋଇ ॥ ୪୪
ରାଜ୍ୟ ସକଳ ବନ୍ଧୁ ଜନ । ଛାଡ଼ି ପ୍ରବେଶ ହେଲା ବନ ॥ ୪୫
ଆପଣା ତେଜରେ ପ୍ରକାଶ । ଅଟନ୍ତି ଯେବଣ ପୁରୁଷ ॥ ୪୬
ତାହାଙ୍କୁ ଆପଣା ଚିତ୍ତରେ । ନିବେଶି କରିଣ ଭାଗ୍ୟରେ ॥ ୪୭
ଲଭନ୍ତେ କିଶୋର ବୟସ । ବ୍ରହ୍ମକୁ ହୋଇଲା ପ୍ରବେଶ ॥ ୪୮
୧୬ କରୂଷ ଯେ ମନୁର ସୁତ । କାରୂଷ ନାମେ ତହୁଁ ଜାତ ॥ ୪୯
କ୍ଷତ୍ରିୟଜାତି ଏ ହୋଇଲେ । ଉତ୍ତରାପଥକୁ ପାଳିଲେ ॥ ୫୦
ଧାର୍ମିକ ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ ସେମାନେ । ଧର୍ମବତ୍ସଳ ଏ ଭୁବନେ ॥ ୫୧
୧୭ ଯେ ଧୃଷ୍ଟ ନାମେ ମନୁସୁତ । କ୍ଷତ୍ରଜାତିଏ ହେଲା ଜାତ ॥ ୫୨
ଧାର୍ଷ୍ଟ ନାମକୁ ସେ ବହିଲେ । କ୍ଷିତିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୋଇଲେ ॥ ୫୩
ନୃଗର ସୁତ ଯେ ସୁମତି । ତା'ଠାରୁ ଜାତ ଭୂତଜ୍ୟୋତି ॥ ୫୪
ଭୂତଜ୍ୟୋତିର ଯେ ବା ସୁତ । ବସୁ ନାମରେ ସେ ବିଦିତ ॥ ୫୫
୧୮ ପ୍ରତୀକନାମେ ବସୁସୁତ । ତାର ତନୟ ଓଘବନ୍ତ ॥ ୫୬
ଓଘବନ୍ତର ସୁତ ଯେହି । ନାମରେ ଓଘବାନ ସେହି ॥ ୫୭
କନ୍ୟାଏ ନାମ ଓଘବତୀ । ସୁଦରଶନ ତାର ପତି ॥ ୫୮
୧୯ ନରିଷ୍ୟନ୍ତର ଯେ ନନ୍ଦନ । ତାହାର ନାମ ଚିତ୍ରସେନ ॥ ୫୯
ଋକ୍ଷ[2] ନାମରେ ତାହା ସୁତ । ମୀଢ୍‌ୱାଂସ ତାହା ତହୁଁ ଜାତ ॥ ୬୦
ତାହାର କୂର୍ଚ୍ଚ[3] ନାମେ ସୁତ । ତା' ଠାରୁ ଇନ୍ଦ୍ରସେନ ଜାତ ॥ ୬୧
୨୦ ଇନ୍ଦ୍ରସେନର ଯେ ବା ପୁତ୍ର । ତାହାର ନାମ ବୀତିହୋତ୍ର ॥ ୬୨
ତା'ଠାରୁ ଯେ ସୁତ ସମ୍ଭବ । ତାହାର ନାମ ସତ୍ୟଶ୍ରବ ॥ ୬୩
ସତ୍ୟଶ୍ରବାର ଠାରୁ ଜାତ । ହୋଇଲା ଉରୁଶ୍ରବା ସୁତ ॥ ୬୪
ଉରୁଶ୍ରବାର ସୁତ ଯେହି । ନାମରେ ଦେବଦତ୍ତ ସେହି ॥ ୬୫
୨୧ ତା' ସୁତ ଅଗ୍ନିବେଶ୍ୟ ନାମ । ସ୍ୱୟେଂ ଅନଳ ହେଲେ ଜନ୍ମ ॥ ୬୬
ସେ ଅଗ୍ନିବେଶ୍ୟ ଭଗବନ୍ତ । କାନୀନ ନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ ॥ ୬୭
ଜାତୂକର୍ଣ୍ଣ ନାମକୁ ବହି । ବିଖ୍ୟାତ ମହାମୁନି ସେହି ॥ ୬୮
୨୨ ହେ ନୃପ ! ଅଗ୍ନିବେଶ୍ୟାୟନ । ନାମରେ ସେଠାରୁ ଉପନ୍ନ ॥ ୬୯
ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ବଂଶ । କହିଲୁଁ ନରିଷ୍ୟନ୍ତ ଅଂଶ ॥ ୭୦
ଯେ ଦିଷ୍ଟ ମନୁର କୁମର । ଏବେ ହେ ଶୁଣ ବଂଶ ତାର ॥ ୭୧

୧। ବୃତ୍ତିକୁ ୨। ଦକ୍ଷ ୩। ପୂର୍ଣ୍ଣ, କୂର୍ଚ୍ଚ ।

୨୩ ନାଭାଗ ନାମେ ସୁତ ଆନ । ଦିଷ୍ଟର ହେଲା ଉତପନ୍ନ ।। ୭୨
ବୈଶ୍ୟଭାବକୁ ଏ ସଂସାରେ । ଲଭିଲା ସେ ନିଜ କର୍ମରେ ।। ୭୩
ତାହାର ଭଲନ୍ଦନ ସୁତ । ତାଠାରୁ ବତ୍ସପ୍ରୀତି ଜାତ ।। ୭୪
୨୪ ବତ୍ସପ୍ରୀତିର ପ୍ରାଂଶୁ ସୁତ । ପ୍ରମତି ତାଠାରୁ ସମ୍ଭୂତ ।। ୭୫
ଏହା ବୋଲନ୍ତି ସର୍ବ ଜନ । ଖନିତ୍ର ପ୍ରମତିନନ୍ଦନ ।। ୭୬
ଚକ୍ଷୁଷ ତା'ଠାରୁ ଉତ୍ପତ୍ତି । ତାହାର ସୁତ ବିବିଂଶତି ।। ୭୭
୨୫ ବିବିଂଶତିର ରମ୍ଭ ପୁତ୍ର । ତା'ର ଧାର୍ମିକ ଖନୀନେତ୍ର ।। ୭୮
ହେ ମହାରାଜ ! କରନ୍ଧମ । ସେ ଖନୀନେତ୍ରଠାରୁ ଜନ୍ମ ।। ୭୯
୨୬ ତା' ସୁତ ଅବିକ୍ଷିତ ନାମ । ମରୁତ୍ତ ତାଠାରୁ ଜନମ ।। ୮୦
ସେ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଖ୍ୟାତ । ଯାହାଙ୍କୁ ଅଙ୍ଗିରାଙ୍କ ସୁତ ।। ୮୧
ସଂବର୍ତ୍ତ କରାଇଲେ ଯାଗ । ସେ ମହାଯୋଗୀ ମହାଭାଗ ।। ୮୨
୨୭ ମରୁତ୍ତ-ଯଜ୍ଞପ୍ରାୟେ ହୋଇ । ଇତର ଯଜ୍ଞ କେହି ନୋହି ।। ୮୩
ଯେ କେହି ପାତ୍ର ଆଦିମାନ । ସୁବର୍ଣ୍ଣମୟ ସେ ଶୋଭନ ।। ୮୪
୨୮ ସୋମପାନରେ ପୁରନ୍ଦର । ମତ୍ତ ହୋଇଲେ ନିରନ୍ତର ।। ୮୫
ଋତ୍ୱିଜମାନେ ଯେ ବା ଥିଲେ । ଦକ୍ଷିଣାରେ ସେ ତୋଷ ହେଲେ ।। ୮୬
ବେଢ଼ି ରହିଲେ ମରୁଦ୍‌ଗଣ । ଦେବେ ମଣ୍ଡିଲେ ସଭା ପୁଣ ।।
୨୯ ମରୁତ୍ତଠାରୁ ଦମ ଜାତ । ରାଜବର୍ଧନ[୧] ତାର ସୁତ ।। ୮୭
ସୁଧୃତି ତାହାର କୁମର । ସୁଧୃତି ପୁତ୍ର ଅଟେ ନର ।। ୮୮
୩୦ କେରଳ[୨] ନାମେ ନରସୁତ । ତାହାର ସୁତ ଧୁନ୍ଧୁମନ୍ତ[୩] ।। ୮୯
ଧୁନ୍ଧୁମନ୍ତର ଯୋଗବନ୍ତ[୪] । ଯୋଗବନ୍ତର ବୁଧ[୫] ସୁତ ।। ୯୦
ଯେ ତୃଣବିନ୍ଦୁ ମହୀପତି । ବୁଧଠାରୁ ସେ ଉତପତ୍ତି ।। ୯୧
୩୧ ଭଜନଯୋଗ୍ୟ ଯେତେ ଗୁଣ । ତାହାର ସ୍ଥାନ ସେହୁ ପୁଣ ।। ୯୨
ଅପ୍‌ସରାମାନଙ୍କେ ଉତ୍ତମ । ଯାହାର ଅଳମ୍ବୁଷା ନାମ ।। ୯୩
ତୃଣବିନ୍ଦୁକୁ ସେ ଭଜିଲା । ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଜାତ କଲା ।। ୯୪
କନ୍ୟାଏ କଲା ସେ ଜନମ । ତାହାର ଇଳବିଳା[୬] ନାମ ।। ୯୫
୩୨ ତାଠାରେ[୭] ବିଶ୍ରବାଏ ଜାତ । କଲେ ଧନଦ ନାମେ ସୁତ ।। ୯୬
ସେ ଯୋଗେଶ୍ୱର ତା' ପିତାକୁ । ଦେଇଣ ପରମ ବିଦ୍ୟାକୁ ।। ୯୭
୩୩ ବିଶାଳ ପୂଣ୍ୟବନ୍ଧୁ[୮] ବେନି । ଧୂମ୍ରକେତୁକୁ ମିଶି ତିନି ।। ୯୮
ତୃଣବିନ୍ଦୁର ଏ କୁମର । ବିଶାଳ ରାଜା ବଂଶକର ।। ୯୯
ସେ ବଇଶାଳୀ ନାମେ ପୁର । ନିର୍ମାଣ କଲା ନରେଶ୍ୱର ।। ୧୦୦
୩୪ ତା' ସୁତ ହେମଚନ୍ଦ୍ର ନାମ । ଧୂମ୍ରାକ୍ଷ[୯] ତା'ଠାରୁ ଜନମ ।। ୧୦୧
ଯେ ଅଟେ ଧୂମ୍ରାକ୍ଷର ସୁତ । ସଂଯମ ନାମେ ସେ ବିଦିତ ।। ୧୦୨

---

୧ । ରାଜ୍ୟବର୍ଧନ ୨ । କେବଳ ୩ । ବନ୍ଧୁମନ୍ତ ୪ । ବେଗବନ୍ତ ୫ । ବନ୍ଧୁ ।
୬ । ଇଡ଼ବିଡ଼ା ୭ । ଯାଠାରେ ୮ । ଶୂନ୍ୟବନ୍ଧୁ ୯ । ଧୂମ୍ରାକ୍ଷ ।

କୃଶାଶ୍ୱ ଦେବଜ[1] ସହିତେ । ସଂଯମର ଏ ବେନି ସୁତେ ॥ ୧୦୩
୩୫ କୃଶାଶ୍ୱଠାରୁ ଯେ ସଂଭୂତ । ତାହାର ନାମ ସୋମଦତ୍ତ ॥ ୧୦୪
ଯେ ଅଶ୍ୱମେଧମାନଙ୍କରେ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ପୂଜିଣ ନିର୍ଭରେ ॥ ୧୦୫
ଉତ୍ତମ ଗତିକି ଲଭିଲା । ଯୋଗେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଆଶ୍ରେ କଲା ॥ ୧୦୬
୩୬ ସୁମତି ସୋମଦତ୍ତସୁତ । ଜନମେଜୟ ତହୁଁ ଜାତ ॥ ୧୦୭
ବିଶାଳନୃପତିବଂଶରେ । ଜନମ ଏତେ ନୃପବରେ ॥ ୧୦୮
ଯେ ତୃଣବିନ୍ଦୁ ନରପତି । ତା' ଯଶକୁ ଏ ଧରିଛନ୍ତି ॥ ୧୦୯
କୃଷ୍ଣଚରଣପଦ୍ମ ଚିନ୍ତି । ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମତି ॥ ୧୧୦

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ନାମ ଦ୍ୱିତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ତୃତୀୟେ ମନୁପୁତ୍ରସ୍ୟ ଶର୍ଯ୍ୟାତେଃ କୀର୍ତ୍ତ୍ୟତେଽନ୍ୱୟଃ ।
ଯତ୍ର ସୌକନ୍ୟମାଖ୍ୟାନଂ ରେବତଂ ଚ ମହାଭୁତମ୍ ॥ ୧ ॥

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଯେ ମନୁତନୟ ଶର୍ଯ୍ୟାତି । ବେଦାର୍ଥଜ୍ଞାତା ସେ ନୃପତି ॥ ୧
ଯା କରି ଦ୍ୱିତୀୟ ଦିନରେ । ସେ କର୍ମମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ବରେ ॥ ୨
ସତ୍ରେ ଅଙ୍ଗିରାମାନଙ୍କର । କହିଲା ଯଉଁ ନୃପବର ॥ ୩
୨ ସୁକନ୍ୟା ନାମେ କନ୍ୟା ତାର । କମଳପ୍ରାୟେ ନେତ୍ର ଯାର ॥ ୪
ତାହା ସଙ୍ଗତେ ସେ ବନକୁ । ଗଲା ଚ୍ୟବନ ଆଶ୍ରମକୁ ॥ ୫
୩ ସେ ସଖୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ । ବୃକ୍ଷଙ୍କୁ ଖୋଜନ୍ତେ ବନରେ ॥ ୬
ବଲ୍ମୀକ[2] ରନ୍ଧ୍ରେ ଜ୍ୟୋତିବେନି । ବୁଲନ୍ତେ ଦେଖିଲା କାମିନୀ ॥ ୭
ସେ ବେନି ଜ୍ୟୋତି ମନୋରମ । ଦିଶନ୍ତି ଖଦ୍ୟୋତ[3]ର ସମ ॥ ୮
୪ ଦଇବେ ନିଯୋଜିତ ହୋଇ । କଣ୍ଟକରେ ସେ ଜ୍ୟୋତି ଦୁଇ ॥ ୯
ମୂଢ଼ ଭାବରେ ସେ ଭେଦିଲା । ବହୁତ ରକ୍ତ ତହୁଁ ଗଲା ॥ ୧୦
୫ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ତତ୍‌କାଳ । ନିରୋଧ ହେଲା ମୂତ୍ରମଳ ॥ ୧୧
ସେ ରାଜରଷି ତାହା ଜାଣି । ମନେ ବିସ୍ମୟ ହୋଇ ପୁଣି ॥ ୧୨
ଆପଣା ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ । ପୁଚ୍ଛିଲେ ଏମନ୍ତ ବାକ୍ୟକୁ ॥ ୧୩
୬ ତୁମ୍ଭେ ଭାର୍ଗବ[4] ଋଷିଙ୍କର । କଲ ନା ଅଭଦ୍ର[5] ଆଚର ॥ ୧୪
କିମ୍ବେ ତା' ଆଶ୍ରମ ଦୂଷଣ । ଆମ୍ଭର କେହି କଲା ପୁଣ ॥ ୧୫

୧। ଦେବଜ ୨। ବଲ୍ମୀକ=ଉଇହୁଙ୍କା ୩। ଖଦ୍ୟୋତ=ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ
୪। ଭାର୍ଗବ=ଚ୍ୟବନ ୫। ଅଭଦ୍ର=ଅପରାଧ ।

୭ ସୁକନ୍ୟା ଭୟ ପାଇ ମନ । ପିତାଙ୍କୁ କହିଲା ବଚନ ॥ ୧୬
ନ ଜାଣନ୍ତେ ମୁଁ ଜ୍ୟୋତି ଦୁଇ । କଣ୍ଟା ଘେନିଣ ଭେଦିଲଇଁ ॥ ୧୭
୮ ସୁତାବଚନ ଶୁଣି ଭୀତି । ଲଭିଲା ଶର୍ଯ୍ୟାତି ନୃପତି ॥ ୧୮
ବଲ୍ମୀକମଧ୍ୟେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ । ହୋଇଣ ଥିଲେ ଯେ ଚ୍ୟବନ ॥ ୧୯
ଅଳପ କରିଣ ପ୍ରସନ୍ନ । ତାଙ୍କୁ କରାଇଲା ରାଜନ ॥ ୨୦
୯ ଭୋ ମୁନି ! ଏକନ୍ୟା ମୋହର । ସହିବ ଦୋଷକୁ ଏହାର ॥ ୨୧
ନୃପତି ଏମନ୍ତ ବୋଲନ୍ତେ । ମୁନି ପଚ୍ଚାରିଲେ ତଦନ୍ତେ ॥ ୨୨
ହେ ନରପତି ! ଏ କନ୍ୟାର । ବିବାହ କେତେ ସଂବତ୍ସର ॥ ୨୩
କି ଅବା ଏହାକୁ ବିବାହ । ଆଜପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ କରି ନାହଁ ॥ ୨୪
ଏମନ୍ତ ରୂପେ ମୁନିଙ୍କର । ଇଙ୍ଗିତ କରିଣ ଗୋଚର ॥ ୨୫
ତାହାଙ୍କ ଦୁହିତାକୁ ଦେଲା । କଷ୍ଟରୁ ମୁକତ ହୋଇଲା ॥ ୨୬
ଋଷିଙ୍କି କରି ଆମନ୍ତ୍ରଣ । ନିଜ ପୁରକୁ ଗଲା ପୁଣ ॥ ୨୭
୧୦ ପରମ କ୍ରୋଧୀ ମୁନି ସେହି । ତାହାଙ୍କୁ ପତି କରି ପାଇ ॥ ୨୮
ସୁକନ୍ୟା ଜାଣି ତାଙ୍କ ମନ । ସନ୍ତତେ ହୋଇ ସାବଧାନ ॥ ୨୯
ଅନୁବୃତ୍ତିରେ ବାରମ୍ବାର । ତୋଷିଲା ମନ ତାହାଙ୍କର ॥ ୩୦
୧୧ କେତେହେଁ କାଳ ଅନନ୍ତର । ଆଶ୍ରମକୁ ସେ ଚ୍ୟବନର ॥ ୩୧
ଆଇଲେ ଅଶ୍ୱିନିକୁମାରେ । ତାହାଙ୍କୁ ପୂଜି ବିନୟରେ ॥ ୩୨
ଋଷି ବୋଇଲେ ଏ ବଚନ । ତୁମ୍ଭେ ସ୍ୱର୍ବୈଦ୍ୟ[୧] ବେନି ଜନ ॥ ୩୩
ତରୁଣ ବୟସକୁ ମୋତେ । ପ୍ରଦାନ କର ତୋଷଚିତ୍ତେ ॥ ୩୪
୧୨ ତୁମ୍ଭର ସୋମପାତ୍ର ନାହିଁ । ଯେ ସୋମପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ର ତାହି ॥ ୩୫
ଯାଗରେ ଦେବି ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ । ଦିଅ ମୋ ବୟସ ରୂପକୁ ॥ ୩୬
ଯଉଁ ରୂପକୁ ନାରୀମାନେ । ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତି ନିଜ ମନେ ॥ ୩୭
୧୩ ବିପ୍ରକୁ ବୈଦ୍ୟବର ଦୁଇ । ମନରେ ଆନନ୍ଦ କରାଇ ॥ ୩୮
୧୪ ଏକଥା ଆମ୍ଭର ସ୍ୱୀକାର । ବୋଇଲେ ଏମନ୍ତ ଉତ୍ତର ॥ ୩୯
ସିଦ୍ଧନିର୍ମିତ ହ୍ରଦ ଏହି । ଏଥି ନିମଗ୍ନ ହୁଅ ଯାଇଁ[୨] ॥ ୪୦
ସେ ବୈଦ୍ୟେ ଏମନ୍ତ ବଚନ । କହନ୍ତେ ସେ ଋଷି ଚ୍ୟବନ ॥ ୪୧
ଜରାରେ ଗ୍ରସ୍ତ ତାଙ୍କ କାୟ । ପୂରି ଅଛନ୍ତି ଶିରାଚୟ ॥ ୪୨
ବଳୀପଳିତେ[୩] ହୋଇ ଯୁତ । ଶରୀର ଦିଶୁଛି ବିକୃତ ॥ ୪୩
ଧରି ତାହାଙ୍କୁ ବୈଦ୍ୟଦ୍ୱୟ । ହ୍ରଦରେ ବୁଡ଼ାଇଲେ ନେଇ ॥ ୪୪
୧୫ ଯେ ନାରୀମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟ । ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ ଯାଙ୍କ କାୟ ॥ ୪୫
ବକ୍ଷସ୍ଥଳରେ ପଦ୍ମମାଳ । କର୍ଣ୍ଣରେ ଶୋଭିତ କୁଣ୍ଡଳ ॥ ୪୬
ସ୍ୱରୂପ ତାଙ୍କର ସମାନ । ପିନ୍ଧିଅଛନ୍ତି ସୁବସନ ॥ ୪୭

---

୧ । ସ୍ୱର୍ବୈଦ୍ୟ ୨ । ତହିଁ ।
୩ । ବଳୀ=ଜରାବିଶ୍ଳଥ ଚର୍ମ; ପଳିତ=ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥାରେ କେଶର ଶୁକ୍ଳତା ।

ଏମନ୍ତ ରୂପେ ତିନି ଜଣ । ଉଠିଲେ ସେ ହ୍ରଦରୁ ପୁଣ ॥ ୪୮
୧୬ ସମାନ ରୂପ ଯାହାଙ୍କର । ତେଜରେ ଯେହ୍ନେ ଦିବାକର ॥ ୪୯
ସେ ପତିବ୍ରତା ଦେଖି ତାଙ୍କୁ । ଚିହ୍ନି ନ ପାରନ୍ତେ ଭର୍ତ୍ତାକୁ ॥ ୫୦
ତୁମ୍ଭେ ଅଲଗା ହୋଇ ରହି । ଦିଅ ମୋ ପତିକି ଦେଖାଇ ॥ ୫୧
ଏମନ୍ତ ବୋଲିଣ ଶରଣ । ଗଲା ସେ ଅଶ୍ୱିନିଙ୍କି ପୁଣ ॥ ୫୨
୧୭ ତା' ପତିବ୍ରତାଭାବୁଁ ଦୁଇ । ବୈଦ୍ୟେ ସନ୍ତୋଷଚିତ୍ତ ହୋଇ ॥ ୫୩
ପତିକି ଦେଖାଇ ତାହାକୁ । ପୁଛି କରି ସେ ଚ୍ୟବନଙ୍କୁ ॥ ୫୪
ବିମାନ କରି ଆରୋହଣ । ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଚଳିଲେ ତତ୍‌କ୍ଷଣ ॥ ୫୫
୧୮ ଶର୍ଯ୍ୟାତି ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ । ଯାଗ କରିବା ନିମିତ୍ତରେ ॥ ୫୬
ଗଲେ ଚ୍ୟବନ-ଆଶ୍ରମକୁ । କହିବା ନିମିତ୍ତେ ତାହାଙ୍କୁ ॥ ୫୭
ଦେଖିଲା ଦୁହିତାପାଶରେ । ସୂର୍ଯ୍ୟସମାନ ଏକ ନରେ ॥ ୫୮
୧୯ ଚରଣଯୁଗକୁ ପିତାର । ଦେଖି ଯେ କଲା ନମସ୍କାର ॥ ୫୯
ସେ ନିଜ ତନୁଜାକୁ ପୁଣ । ପ୍ରଦାନ ନ କରି କଲ୍ୟାଣ ॥ ୬୦
ହୋଇଣ ଅସଂତୋଷମତି । ଏମନ୍ତ ବୋଇଲା ନୃପତି ॥ ୬୧
୨୦ ଯାହା ବାଞ୍ଛିଲୁ ନିଜ ମନ । ଏ ତୋର କେବଣ ବିଧାନ ॥ ୬୨
ଯାକୁ ସକଳ ଲୋକମାନେ । ପ୍ରଣାମ କରନ୍ତି ଭୁବନେ ॥ ୬୩
ସେ ମୁନି ନିଜ ପତି ତୋର । ତାହାଙ୍କୁ କଲୁ ତୁ ଅନ୍ତର ॥ ୬୪
ସେ ବୃଦ୍ଧ ଅଟେ ଛାଡ଼ି ତାଙ୍କୁ । ଭଜୁଛୁ ଅସତି ! ଏହାକୁ ॥ ୬୫
ଏ ଜାର ଅଟେ ଅସମ୍ମତ[୧] । ପଥିକରୂପରେ ବିଦିତ ॥ ୬୬
୨୧ ଉତ୍ତମ ଲୋକମାନଙ୍କର । କୁଳରେ ଜନମ ତୋହର ॥ ୬୭
ତୋହର ମତି ବିପରୀତ । କେମନ୍ତେ ହୋଇଲା ବିଦିତ ॥ ୬୮
କୁଳଦୂଷଣ ଏ ବେଭାର । ଯେଣୁ ତୁ ଲଜ୍ଜା କଲୁ ଦୂର ॥ ୬୯
ଜାର ଅଟଇ ଯେଉଁ ଜନ । ତାହାକୁ କରୁଛୁ ପାଳନ ॥ ୭୦
ପିତା ଭର୍ତ୍ତାର କୁଳ ଦୁଇ । ନରକେ ପକାଉଛୁ ନେଇ ॥ ୭୧
୨୨ ପିତା ବୋଲନ୍ତେ ଏହୁ ବାଣୀ । ଅଳପ ହସନ୍ତେ ତରୁଣୀ ॥ ୭୨
ବୋଇଲା ତାତ ! ତୋ ଜୁଆଇଁ । ଭୃଗୁନନ୍ଦନ ଅଟେ ଏହି ॥ ୭୩
୨୩ ଯୁବା ବୟସ ରୂପ ବେନି । ଲଭିଲେ ଯେଉଁରୂପେ ମୁନି ॥ ୭୪
ତାତକୁ ସେ ସର୍ବ କହିଲା । ଶୁଣି ସେ ବିସ୍ମୟ ହୋଇଲା ॥ ୭୫
ପରମ ସଂତୋଷେ ରାଜନ । ସୁତାକୁ କଲେ ଆଲିଙ୍ଗନ ॥ ୭୬
୨୪ ବେନି ଅଶ୍ୱିନିଙ୍କର ଯାଗେ । ପୂର୍ବେ ନ ଥିଲା ସୋମ ଭାଗେ ॥ ୭୭
ରାଜାକୁ କରାନ୍ତେ ଯଜନ । ଆପଣା ତେଜରେ ଚ୍ୟବନ ॥ ୭୮
ଘେନିଲେ ସୋମର ଗ୍ରହକୁ । ସେ ବେନି ବୈଦ୍ୟଙ୍କୁ ଦେବାକୁ ॥ ୭୯
୨୫ ତତ୍‌କ୍ଷଣେ କ୍ରୋଧ ହେଲା ଯାର । ସେ ଅସହିଷ୍ଣୁ ପୁରନ୍ଦର ॥ ୮୦

୧ । ଅସମ୍ମତ=ଅନଭୀଷ୍ଟ ।

ମାରିବା ଅର୍ଥେ ଚ୍ୟବନଙ୍କୁ । କରରେ ଧରି କୁଳିଶକୁ ॥ ୮୧
ଇନ୍ଦ୍ରର କୁଳିଶ ସହିତ । ଭୁଜ ସ୍ତମ୍ଭିଲେ ଭୃଗୁସୁତ ॥ ୮୨
୨୬ ସୋମଗ୍ରହକୁ ଅଶ୍ୱିଙ୍କର । ସର୍ବେ ମଗିଲେ ତଦନ୍ତର ॥ ୮୩
ବୈଦ୍ୟ ବୋଲିଣ ତାଙ୍କୁ ପୂର୍ବେ । ସୋମ-ଆହ୍ୱାନୁଁ ସର୍ବଦେବେ ॥ ୮୪
ଅଲଗା କରିଥିଲେ ଯେଣୁ । ଚ୍ୟବନ ଦେଲେ ଭାଗ ତେଣୁ ॥ ୮୫
୨୭ ଉତ୍ତାନବରହି ଆନର୍ତ୍ତ । ଭୂରିଷେଣ ଏ ତିନି ସୁତ ॥ ୮୬
ହେଲେ ସେ ଶର୍ଯ୍ୟାତି ନୃପର । ରେବତ ସୁତ ଆନର୍ତ୍ତର ॥ ୮୭
୨୮ ସେ କୁଶସ୍ଥଳୀ ନାମେ ପୁର । ଭିଆଇ ସମୁଦ୍ରମଧ୍ୟର ॥ ୮୮
ସେ ନୃପ ସେ ନଗରେ ଥାଇ । ଯେ ବା ଆନର୍ତ୍ତ ଆଦି ହୋଇ ॥ ୮୯
ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନାନା ଦେଶମାନ । କଲା ସେ ସମସ୍ତ ପାଳନ ॥ ୯୦
ଜନ୍ମିଲେ ପୁତ୍ରଶତ ତାର । କକୁଦ୍ମୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠ[1] ତାହାଙ୍କର ॥ ୯୧
୨୯ ସେ କକୁଦ୍ମୀର କନ୍ୟା ଜାତ । ରେବତୀ ନାମେ ସେ ବିଦିତ ॥ ୯୨
ତାହାକୁ ଘେନି ସଙ୍ଗତର । ଦୁହିତା-ଅନୁରୂପେ ବର ॥ ୯୩
ପୁଛିବାନିମିତ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ । ଗଲାକ ସେ ବ୍ରହ୍ମଲୋକକୁ ॥ ୯୪
ଯେବଣ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ପୁଣ । କିଛି ହିଁ ନାହିଁ ଆବରଣ ॥ ୯୫
୩୦ ହୁଅନ୍ତେ ନୃତ୍ୟ ଗୀତ ତହିଁ । କ୍ଷଣେମାତ୍ରକ ଥିଲା ରହି ॥ ୯୬
ତଦନ୍ତେ ଲଭି ଅବସର । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ କରି ନମସ୍କାର ॥ ୯୭
ଯେ ନିଜ ଅଭିପ୍ରାୟ ଥିଲା । ସେ କଥା ନିବେଦନ କଲା ॥ ୯୮
୩୧ ତାହା କଥାକୁ ବ୍ରହ୍ମା ଶୁଣି । ହସି କହିଲେ ତାକୁ ବାଣୀ ॥ ୯୯
ହେ ନୃପ ! ଯାଙ୍କୁ ହୃଦୟରେ । କରିଛୁ ବିଭାନିମିତ୍ତରେ ॥ ୧୦୦
କାଳବଶରେ ସେ ସକଳେ । ସଂହାର ହେଲେଣି ଭୂତଳେ ॥ ୧୦୧
୩୨ ତାହାଙ୍କ ପୁତ୍ରନାତିଙ୍କର । ଯେ ନାତି ଜନ୍ମିଲେ ଆବର ॥ ୧୦୨
ତାଙ୍କର ଯେ ବା ଗୋତ୍ରମାନେ । ତା' ଶୁଣିନାହୁଁ ଆମ୍ଭେ କର୍ଣ୍ଣେ ॥ ୧୦୩
ସପ୍ତବିଂଶ ଚତୁର୍ଯୁଗ । କାଳ ହେଲାଣି ଏତେ ଭୋଗ ॥ ୧୦୪
୩୩ ଏବେ ଗମନ କର ତୁହି । ବିଷ୍ଣୁର ଅଂଶ ଅଟେ ଯେହି ॥ ୧୦୫
ସେ ବଳଦେବ ମହାବଳ । ଜନମି ଅଛନ୍ତି ଭୂତଳ ॥ ୧୦୬
ଏ କନ୍ୟାରତ୍ନକୁ ପ୍ରଦାନ । କର ତାଙ୍କୁ ସେ ନରରତ୍ନ ॥ ୧୦୭
୩୪ ଯେ ପୁଣ୍ୟଶ୍ରବଣକୀର୍ତ୍ତନ । ଦେବଙ୍କ ଦେବ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ॥ ୧୦୮
ଭୂମିର ଭାରାନାଶପାଇଁ । ଅବତରିଲେ ଅଂଶେ ସେହି ॥ ୧୦୯
୩୫ ବିଧାତା କହନ୍ତେ ଏ ବାଣୀ । ଆବନ୍ଦ୍ୟ[2] କରି ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ॥ ୧୧୦
ନିଜ ପୁରକୁ ମହୀପାଳ । ଗମନ କଲେ ତତକାଳ ॥ ୧୧୧
ତାହାର ଥିଲେ ଯେତେ ଭାଇ । ଯକ୍ଷମାନଙ୍କ ଭୟେ ସେହି ॥ ୧୧୨
ସେ ପୁର ଛାଡ଼ି ପଳାଇଲେ । ନାନା ଦିଗରେ ସ୍ଥିତି କଲେ ॥ ୧୧୩

୧ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୨ । ଆବେଦ୍ୟ ।

୩୬ ଯା' ଅଙ୍ଗ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଅଟଇ । ଏମନ୍ତ ସୁତାକୁ ସେ ନେଇ ॥ ୧୧୪
ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଳବନ୍ତ ବଳ- । ଦେବଙ୍କୁ ଦେଇଣ କେବଳ ॥ ୧୧୫
ତପକରଣେ ରାଜା ଗମେ । ବଦରୀନାରାୟଣାଶ୍ରମେ ॥ ୧୧୬
କୃଷ୍ଣଚରଣପଦ୍ମ ଚିନ୍ତି । ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମତି ॥ ୧୧୭
ନବମସ୍କନ୍ଧଗୀତରସେ । ଗାୟନେ ସର୍ବମନ ତୋଷେ ॥ ୧୧୮

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ନାମୋ
ତୃତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ

ଚତୁର୍ଥେ ମନୁପୁତ୍ରସ୍ୟ ନଭଗସ୍ୟ କଥୋଚ୍ୟତେ ।
ତତ୍‌ସୂନୋଶ୍ଚାମ୍ବରୀଷସ୍ୟ କୃତ୍ୟା ପ୍ରତିହତା ଯତଃ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ନାଭାଗ ନାମେ ନଭଗର । ଜନମ ହୋଇଲା କୁମର ॥ ୧
ଯେ କବି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ହୋଇ । ଗୁରୁକୁଳରେ ଥିଲା ରହି ॥ ୨
ନୈଷ୍ଠିକ ବୋଲି ଜାଣି ତାକୁ । ନ ରଖି ତାହାର ଭାଗକୁ ॥ ୩
ଭାଇଏ ବାଣ୍ଟି ଦ୍ରବ୍ୟମାନ । ଘେନନ୍ତେ ଅଇଲା ସେ ସାନ ॥ ୪
ସେ ଭାଗ ମାଗନ୍ତେ ବିଚାରି । ପିତାକୁ ଦେଲେ ଭାଗ କରି ॥ ୫
୨ ଭାଇଙ୍କି ପୁଚ୍ଛିଲା ସେ ଯାଇଁ । କି ଭାଗ ବାଣ୍ଟିଲ ମୋ ପାଇଁ ॥ ୬
ଭାଇଏ ବୋଇଲେ ତାହାକୁ । ପିତାକୁ ଦେଲୁଁ ତୋ' ଭାଗକୁ ॥ ୭
ପିତାକୁ ବୋଇଲା ତା' ଶୁଣି । ଭୋ ତାତ ! ଭାଇମାନେ ପୁଣି ॥ ୮
ମୋହର ଭାଗ କରି ତୋତେ । ବାଣ୍ଟିଣ ଦେଲେ ଯେଝା ମତେ ॥ ୯
ପିତା ବୋଇଲା ସେ ବଚନ । ଆଦର ନ କର ନନ୍ଦନ ॥ ୧୦
୩ ହେ କବି ଅଙ୍ଗିରସପୁତ୍ରେ । କରିଅଛନ୍ତି ଆଜ ସତ୍ରେ ॥ ୧୧
ଯେ କର୍ମ ଷଷ୍ଠ ଷଷ୍ଠ[୧] ଦିନେ । ପ୍ରାପତି ହୁଅଇ ବିଧାନେ ॥ ୧୨
ସୁବୁଦ୍ଧିମାନେ ହେଁ ସେ କର୍ମ । ନ ଜାଣି ହେଉଛନ୍ତି ଭ୍ରମ ॥ ୧୩
୪ [୨]ଯେ ବୈଶ୍ୱଦେବ ସୂକ୍ତ ଦୁଇ । କହ ସେ ମହାତ୍ମାଙ୍କୁ ଯାଇଁ ॥ ୧୪
୫ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ସେମାନେ ଯାଆନ୍ତେ । ଯେ ଧନ ଥିବ ସତ୍ରଅନ୍ତେ ॥ ୧୫
ସେ ତୋତେ ଦେବେ ସେ ଧନକୁ । ଏବେ ତୁ ଯାଅ ତାଙ୍କ ଠାକୁ ॥ ୧୬
ଶୁଣିଣ ପିତାର ବଚନ । ତନୁଜ କଲା ସେ ବିଧାନ ॥ ୧୭
ସତ୍ରରୁ ଅବଶେଷ ହୋଇ । ଯେତେକ ଧନ ଥିଲା ତହିଁ ॥ ୧୮

୧ । "ଅଭିପ୍ଳବଃ ଷଡ଼ହୋ ଭବତି" "ପୃଷ୍ଠ୍ୟଃ ଷଡ଼ହୋ ଭବତି" (ଶ୍ରୁତିଃ)
୨ । "ଇଦମିତ୍ଥଂ ରୌଦ୍ରମ୍" "ଯେ ଯଜ୍ଞେ ଦକ୍ଷିଣାୟ" ।

ତାହାଙ୍କୁ କଲେ ତା' ପ୍ରଦାନ । ସ୍ୱର୍ଗକୁ କଲେ ସେ ଗମନ ॥ ୧୯
୬ ନାଭାଗ ଘେନନ୍ତେ ସେ ଧନ । ଏକ ପୁରୁଷ[1] କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ॥ ୨୦
ଉତ୍ତର ଦିଗୁଁ ଆଗମନ । କରି ବୋଇଲା ଏ ବଚନ ॥ ୨୧
ଏ ଯଜ୍ଞଭୂମିଗତ ବିତ୍ତ । ମୋହର ଅଟଇ ନିୟତ ॥ ୨୨
୭ ନାଭାଗ ବୋଇଲା ଏ ବିତ୍ତ । ଋଷିଏ ମୋତେ କଲେ ଦତ୍ତ ॥ ୨୩
ଶୁଣି ବୋଇଲେ ତା' ଶଙ୍କର । ବିବାଦେ ଆମ୍ଭ ଦୁହିଁଙ୍କର ॥ ୨୪
ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉ ତୋ' ପିତାଠାଇଁ । ପୁଚ୍ଛିଲା ପିତାକୁ ସେ ଯାଇଁ ॥ ୨୫
୮ ପିତା କହିଲା ଏ ବଚନ । ଯେ ଯଜ୍ଞବାସ୍ତୁଗତ ଧନ ॥ ୨୬
ଶେଷ ହୋଇଣ ରହିଥାଇ । [2]ରୁଦ୍ରଙ୍କ ଭାଗ ଅଟେ ସେହି ॥ ୨୭
କେହୁଣି ସମୟେ ଏ ବିଧି । ଋଷିଏ କରିଛନ୍ତି ସିଦ୍ଧି ॥ ୨୮
ସମସ୍ତ କଥାକୁ ସେ ଦେବ । ଯୋଗ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ସଦାଶିବ ॥ ୨୯
୯ ଶିବଙ୍କୁ କରିଣ ବନ୍ଦନ । ନାଭାଗ ବୋଇଲା ବଚନ ॥ ୩୦
ହେ ଦେବ ଏ ବାସ୍ତୁକ[3] ବିତ୍ତ । ତୁମ୍ଭର ଅଟଇ ନିୟତ ॥ ୩୧
ମୋ ପିତା ଏମନ୍ତ ରୂପରେ । କହିଲା ମୋହର ଆଗରେ ॥ ୩୨
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଶିରକୁ ଲୁଆଁଇ । ପ୍ରସନ୍ନ କରାଉଛି ମୁହିଁ ॥ ୩୩
୧୦ ନାଭାଗଠାରୁ ଏହା ଶୁଣି । ରୁଦ୍ର କହିଲେ ତାକୁ ପୁଣି ॥ ୩୪
ଧର୍ମ କହିଲା ତୋର ତାତ । ତୁ ଯେଣୁ କହୁଅଛୁ ସତ୍ୟ ॥ ୩୫
ତୋତେ ମୁଁ ମନ୍ତ୍ରଦୃଶ ଜ୍ଞାନ । ଦେଉଛି ବ୍ରହ୍ମ ସନାତନ ॥ ୩୬
୧୧ [4]ମୋ ସତ୍ରଶେଷ ଯେଉଁ ଧନ । ଦେଲି ମୁଁ ଘେନ ତୁ ଏମାନ ॥ ୩୭
କହିଣ ଏମନ୍ତ ବଚନ । ସତ୍ୟବତ୍ସଳ ଭଗବାନ ॥ ୩୮
ଶଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ଧାନ ହୋଇ । ଗମନ କଲେକ ସେଠାଇଁ ॥ ୩୯
୧୨ ଯେ ଏହା ସମାହିତ ହୋଇ । ପ୍ରଭାତେ ସଂଧ୍ୟାରେ ସ୍ମରଇ ॥ ୪୦
କବି ମନ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ସେ ହୁଅଇ । ଆପଣା ଗତିକି ଲଭଇ ॥ ୪୧
୧୩ ନାଭାଗଙ୍କର ହେଲା ସୁତ । ପଣ୍ଡିତ ମହାଭାଗବତ ॥ ୪୨
ଯେ କାହିଁ ପ୍ରତିହତ ନୋହି । ସେ ବ୍ରହ୍ମଶାପ ଯାହାକୁ ହିଁ ॥ ୪୩
କେବେହେଁ ନ କଲା ସ୍ପରଶ । ଏମନ୍ତ ସେହୁ ଅମ୍ବରୀଷ ॥ ୪୪

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୧୪ ଲଙ୍ଘନ ନୋହେ ଯେ ଦୁଃଖରେ । ସେ ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡ ଯାହାଠାରେ ॥ ୫୪
ସମର୍ଥ ହୋଇ ନ ପାରିଲା । ତହୁଁ ଯେ ମୁକତ ହୋଇଲା ॥ ୪୬

---

୧ । ପୁରୁଷ=ଶ୍ରୀରୁଦ୍ର ୨ । "ଉଚ୍ଛେଷଣଭାଗୋ ବୈ ରୁଦ୍ରଃ" (ଶ୍ରୁତିଃ)
୩ । ବାସ୍ତୁକ=ଯଜ୍ଞଭୂମିଗତ ।
୪ । "ନଭାଗେନ ଦିଷ୍ଟଂ ଶଂସତି, ନାଭାଗେନ ଦିଷ୍ଟଂ ବୈ ମାନବଂ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟଂ ବସନ୍ତଂ ଭ୍ରାତରୋ ନିରଭଜନ୍, ସୋଽବ୍ରବୀତ୍" ଇତ୍ୟାଦି ।
(ବହ୍‌ବୃଚବ୍ରାହ୍ମଣମ୍)

ସେ ରାଜରଷି ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ । ହେ ବିପ୍ର ! ତାହାର ଚରିତ ॥ ୪୭
ଶ୍ରବଣ କରିବା ନିମିତ୍ତ । ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ନିଜ ଚିତ୍ତ ॥ ୪୮

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୫ ସେ ଅମ୍ବରୀଷ ନରନାଥ । ଅଟଇ ମହାଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ॥ ୪୯
୧୬ ସପତ ଦ୍ୱୀପବନ୍ତ କ୍ଷିତି । ଅବ୍ୟୟ ଯେ ଅବା ସମ୍ପତ୍ତି ॥ ୫୦
ଧରଣୀ ମଧ୍ୟରେ ଅସମ । ବିଭବ ଯେ ଅତି ଉତ୍ତମ ॥ ୫୧
ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ସର୍ବ । ସେମାନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ଲଭ ॥ ୫୨
ସ୍ୱପ୍ନର[୧] ନିରୂପଣପ୍ରାୟେ । ମଣିଲା ତା' ନିଜ ହୃଦୟେ ॥ ୫୩
ଯେଣୁ ବିଭବମାନଙ୍କର । ନାଶକୁ କରିଛି ଗୋଚର[୨] ॥ ୫୪
ଯହିଁ ବିଭବ ହେଲେ ନାଶ । ମୋହରେ ମଜ୍ଜଇ ପୁରୁଷ ॥ ୫୫
୧୭ ଯେ ବାସୁଦେବ ଭଗବାନ । ଯେ ବା ତାହାଙ୍କ ଭକ୍ତଜନ ॥ ୫୬
ତାହାଙ୍କ ଠାରେ ଅତିଶୟେ । ଭାବକୁ ଲଭିଲା ହୃଦୟେ ॥ ୫୭
ଯହିଁ ଭାବରେ ଲୋଷ୍ଟମତ । ତୁଚ୍ଛ ମଣିଲା ଏ ଜଗତ ॥ ୫୮
୧୮ କୃଷ୍ଣର ପାଦପଦ୍ମଯୁଗେ । ମନକୁ କଲା ସେ ସରାଗେ ॥ ୫୯
ଯେ ବିଷ୍ଣୁଗୁଣାନୁବର୍ଣ୍ଣନ । ତହିଁରେ କଲା ବାଣୀମାନ ॥ ୬୦
ଗୃହମାର୍ଜ୍ଜନ ଆଦି ହୋଇ । ହରିର ସେବାମାନ ଯେହି ॥ ୬୧
କରଯୁଗଳକୁ ତହିଁରେ । ଅର୍ପିତ କଲା ନିରନ୍ତରେ ॥ ୬୨
ଯେ ହରିଦିବ୍ୟକଥାମାନ । ଅର୍ପିତ କଲା ତହିଁ କର୍ଣ୍ଣ ॥ ୬୩
୧୯ ମୁକୁନ୍ଦମୂର୍ତ୍ତିସ୍ଥାନ ଯେହି । ତାର ଦର୍ଶନେ ନେତ୍ର ଦୁଇ ॥ ୬୪
ବିଷ୍ଣୁଭଗତ ଯେତେ ନର । ଗାତ୍ରସ୍ପରଶେ ତାହାଙ୍କର ॥ ୬୫
ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗକୁ କଲା ସେହି । ଯେ ବିଷ୍ଣୁ ପାଦପଦ୍ମେ ଥାଇ ॥ ୬୬
ସୌରଭ ଲଭିଅଛି ପୁଣ । ସେ ତୁଳସୀରେ କଲା ଘ୍ରାଣ ॥ ୬୭
ବିଷ୍ଣୁର ନଇବେଦ୍ୟ ଯେହି । କଲା ସେ ରସନାକୁ ତହିଁ ॥ ୬୮
୨୦ ହରିର କ୍ଷେତ୍ରସ୍ଥାନ ଯେହି । ତାର ଗମନେ ପାଦ ଦୁଇ ॥ ୬୯
ଚରଣପ୍ରଣାମେ ବିଷ୍ଣୁର । ଅର୍ପିତ କଲା ନିଜ ଶିର ॥ ୭୦
ମାଳା ଚନ୍ଦନ ଆଦି ହୋଇ । ଯେ କାମ ବିଖ୍ୟାତ ଅଟଇ ॥ ୭୧
ଘେନିଲା ତା' ଦାସ୍ୟଭାବରେ । ପ୍ରସାଦସ୍ୱୀକାର ଅର୍ଥରେ ॥ ୭୨
ବିଷୟସୁଖକାମନାରେ । ଘେନିଲା ନାହିଁ ତା' ମନରେ ॥ ୭୩
ବିଷ୍ଣୁଭଗତ[୩] ଜନଠାରେ । ରତି ବଢ଼ଇ ଯେ ପ୍ରକାରେ ॥ ୭୪
୨୧ ଏମନ୍ତରୂପେ ବିଷ୍ଣୁଠାର । କର୍ମକୁଳକୁ ଆପଣାର ॥ ୭୫
ଅର୍ପିଲା ସମସ୍ତ କାଳରେ । ସର୍ବାତ୍ମଭାବନା ଯହିଁରେ ॥ ୭୬
ବୈଷ୍ଣବ ବିପ୍ରମାନେ ଯେହି । ତାହାଙ୍କ ଠାରୁ ଶିକ୍ଷା ପାଇ ॥ ୭୭
ଏମନ୍ତ ବ୍ରତକୁ ପାଳନ । କଲା ଅମ୍ବରୀଷ ରାଜନ ॥ ୭୮

---
୧ । ସ୍ୱପନ ୨ । ବିସ୍ତର ୩ । ବିଷ୍ଣୁର ଭକ୍ତ ।

୨୨ ଯେବଣ ଦିଗରୁ ନିର୍ଗତ । ହୋଇଛି ସରସ୍ୱତୀସ୍ରୋତ ॥ ୭୯
ତାହାକୁ ଅଭିମୁଖ ହୋଇ । ଯେ ଜଳଶୂନ୍ୟ ଦେଶ ତହିଁ ॥ ୮୦
ବଶିଷ୍ଠ ଗଉତମ ଆଦି । କରିଅଛନ୍ତି ଯାହା ସିଦ୍ଧି ॥ ୮୧
ଯଜ୍ଞାଙ୍ଗଦକ୍ଷିଣା ଯହିଁରେ । ବଢ଼ଇ ମହାବିଭୂତିରେ ॥ ୮୨
ସେ ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞଙ୍କରେ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ପୂଜିଲା ନିର୍ଭରେ ॥ ୮୩
୨୩ ସଦସ୍ୟ ଋତ୍ୱିକ ଯେ ଜନେ । ଯାହାର ଯଜ୍ଞରେ ଏମାନେ ॥ ୮୪
ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା ଦେଖିବାରେ । ନିମେଷ ନ ଥାନ୍ତେ ନେତ୍ରରେ ॥ ୮୫
ଦିଶିଲେ ଦେବତାସମାନ । ପିନ୍ଧିଅଛନ୍ତି ସୁବସନ ॥ ୮୬
୨୪ ଉତ୍ତମଶ୍ଳୋକର ଚରିତ । ଶୁଣନ୍ତେ ଗାଆନ୍ତେ ସତତ ॥ ୮୭
ଯେବଣ ସ୍ୱର୍ଗ ଅତିଶୟ । ଅମରମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟ ॥ ୮୮
ତାକୁ ହିଁ ନ କଲେ ପ୍ରାର୍ଥନ । ଯାହାର ନିଜ ଜନମାନ ॥ ୮୯
୨୫ ନିଜ ହୃଦୟେ ଯଉଁ ଜନ । ବିଷ୍ଣୁ କରଇ ଦରଶନ ॥ ୯୦
ଦୁର୍ଲଭ ଯେ ସିଦ୍ଧମାନଙ୍କୁ । ସେ କାମମାନେହେଁ ତାହାଙ୍କୁ ॥ ୯୧
ହର୍ଷ କରାଇ ନ ପାରନ୍ତି । ସ୍ୱରୂପସୁଖେ ଯେ ବଢ଼ନ୍ତି ॥ ୯୨
୨୬ ସେ ନୃପ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ତପସ୍ୟାସଂଯୁକ୍ତ ଭକ୍ତିରେ ॥ ୯୩
ସ୍ୱଧର୍ମେ ତୋଷନ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ । ଛାଡ଼ିଲା ସମସ୍ତ କାମଙ୍କୁ ॥ ୯୪
୨୭ ଯେ ଗୃହ ଭାର୍ଯ୍ୟା ବନ୍ଧୁ ସୁତ । ତୁରଗ କୁଞ୍ଜର ଯେ ରଥ ॥ ୯୫
ଯେ ଅବା ଆନ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ । ଅକ୍ଷୟ ଆଭରଣ ରତ୍ନ ॥ ୯୬
ଆୟୁଧ ଆଦି ଯେ ଇତର । କେବେହେଁ ଅନ୍ତ ନାହିଁ ଯାର ॥ ୯୭
ଏମନ୍ତ ଯଉଁ କୋଷମାନ । ତହିଁରେ କଲା ତୁଚ୍ଛ ମନ ॥ ୯୮
୨୮ ଏକାନ୍ତ ଭକ୍ତିଯୋଗେ ତାର । ସନ୍ତୋଷ ହୋଇ ଚକ୍ରଧର ॥ ୯୯
ଭୃତ୍ୟଙ୍କୁ[୧] ରକ୍ଷା ଯେ କରଇ । ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ଭୟ ଦେଇ ॥ ୧୦୦
ଏମନ୍ତ ଯଉଁ ଚକ୍ର ପୁଣ । ତାହାଙ୍କୁ କଲେ ତା' ଅର୍ପଣ ॥ ୧୦୧
୨୯ ସମାନ ଅଟେ ଯା' ଚରିତ । ସେ ଭାର୍ଯ୍ୟାସଙ୍ଗେ ହୋଇ ଯୁତ ॥ ୧୦୨
କୃଷ୍ଣର ଯେ ବା ଆରାଧନ । ତହିଁ ନିବେଶି ନିଜ ମନ ॥ ୧୦୩
ସଂଯତେ ଏକ ସଂବତ୍ସର । ଦ୍ୱାଦଶୀବ୍ରତ କଲା ବୀର ॥ ୧୦୪
୩୦ କାର୍ତ୍ତିକେ ବ୍ରତ ହୋନ୍ତେ ଶେଷ । ତ୍ରିରାତ୍ର କଲା ଉପବାସ ॥ ୧୦୫
କାଳିନ୍ଦୀଜଳେ ଏକଦିନେ । ସ୍ନାନ କରିଣ ମଧୁବନେ ॥ ୧୦୬
ହରିଙ୍କି ପୂଜିଲା ନୃପତି । ଯେ ସାଧୁଜନଙ୍କର ରୀତି ॥ ୧୦୭
୩୧ ମହାଅଭିଷେକବିଧିରେ । ସର୍ବସାମଗ୍ରୀସଂପତ୍ତିରେ ॥ ୧୦୮
୩୨ ଆଚରି ଅଭିଷେକ ଜଳେ । ବସ୍ତ୍ରଭୂଷଣ ଗନ୍ଧମାଳେ ॥ ୧୦୯
ଏ ଆଦି ପୂଜାସାମଗ୍ରୀରେ । ତଦ୍‌ଗତ ଅନ୍ତର ଭାବରେ ॥ ୧୧୦
ହରିଙ୍କି କଲା ସେ ପୂଜନ । ଯେ ମହାଭାଗ ବିପ୍ରେ ଆନ ॥ ୧୧୧

---
୧ । ଭକ୍ତଙ୍କୁ ।

ବାଞ୍ଛା ନ କରନ୍ତି ଅର୍ଥକୁ । ଭକ୍ତିରେ ପୂଜିଲା ତାହାଙ୍କୁ ॥ ୧୧୨
୩୩ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଶୃଙ୍ଗ ଯାହାଙ୍କର । ରଜତ-ମୟ ଅଟେ ଖୁର ॥ ୧୧୩
୩୪ ଉତ୍ତମ ବସ୍ତ୍ରେ ଯେ ଆବୃତ । ଯେ ଦୁଗ୍ଧ ରୂପ ସୁଚରିତ ॥ ୧୧୪
ବୟସ ବତ୍ସ ଆଦି ହୋଇ । ସମୃଦ୍ଧି ଅଛି ଯାଙ୍କ ତହିଁ ॥ ୧୧୫
ଏମନ୍ତ ଧେନୁମାନେ ଯେତି । ସଂଖ୍ୟାରେ ଯେ ଷାଠିଏ କୋଟି ॥ ୧୧୬
ଉତ୍ତମ ବିପ୍ରଙ୍କ ମନ୍ଦିରେ । ଅର୍ପିଲା ନେଇ ହରଷରେ ॥ ୧୧୭
ଯେ ସ୍ୱାଦୁ ଅତି ଗୁଣବନ୍ତ । ସେ ଅନ୍ନମାନଙ୍କୁ ତୁରିତ ॥ ୧୧୮
ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଭୁଞ୍ଜାଇ । ସେମାନେ କାମନାକୁ ପାଇ ॥ ୧୧୯
ଆଜ୍ଞା ଦିଅନ୍ତେ ତୋଷ ହେଲା । ପାରଣା ଅର୍ଥେ ମନ କଲା ॥ ୧୨୦
୩୫ ତହିଁ ତା' ଅତିଥି ସାକ୍ଷାତ । ହେଲେ ଦୁର୍ବାସା ଭଗବନ୍ତ ॥ ୧୨୧
୩୬ ତାହାଙ୍କୁ ପାଛୋଟି ଯାଇଣ । ଆସନ ଆଦି ଦେଇ ପୁଣ ॥ ୧୨୨
ସେ ମହୀପତି ପୂଜା କଲା । ଚରଣତଳରେ ପଡ଼ିଲା ॥ ୧୨୩
ଭୋଜନ କରିବା ନିମିତ୍ତେ । ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା ଶୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେ ॥ ୧୨୪
୩୭ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା ଯା' ନୃପତି । ସ୍ୱୀକାର କରି ତାହା ଯତି ॥ ୧୨୫
ଯେ ଆବଶ୍ୟକ କର୍ମ ଥିଲେ । ତାହା କରିବା ଅର୍ଥେ ଗଲେ ॥ ୧୨୬
ମନେ କରନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମ ଧ୍ୟାନ । କାଳିନ୍ଦୀଜଳେ ହେଲେ ମଗ୍ନ ॥ ୧୨୭
୩୮ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଅର୍ଦ୍ଧ ଅବଶେଷ । ଦ୍ୱାଦଶୀ ଥାନ୍ତେ ସେ ଦିବସ ॥ ୧୨୮
ପାରଣା କରିବା ଅର୍ଥରେ । ଧର୍ମସଂକଟବିଷୟରେ ॥ ୧୨୯
ଚିନ୍ତିଲା ବିପ୍ରଙ୍କ ସଙ୍ଗତ । ଧର୍ମକୁ ଜାଣେ ସେ ବହୁତ ॥ ୧୩୦
୩୯ ବିପ୍ରଙ୍କୁ କଲେ ଅତିକ୍ରମ । ତେବେ ତ ଦୋଷ ହେବ ଜନ୍ମ ॥ ୧୩୧
୪୦ ନ କଲେ ଦ୍ୱାଦଶୀ ପାରଣ । ଯେଣୁ ସଂଭବେ ଦୋଷ ପୁଣ ॥ ୧୩୨
ଯାହା କରନ୍ତେ ଭଲ ହୋଇ । ଅଧର୍ମ ମୋତେ ନ ଛୁଅଇଁ ॥ ୧୩୩
କେବଳ ଜଳରେ ମୁଁ ପୁଣ । କରିବି ବ୍ରତର ପାରଣ ॥ ୧୩୪
ଜଳପାରଣ କରି ଯେବେ । ବ୍ରତସମାପ୍ତି ହୋଏ ତେବେ ॥ ୧୩୫
ଏ ଘେନି ଭକ୍ଷ୍ୟ ସେ ଅଟଇ । ଅନ୍ନାଦିପ୍ରାୟେ ଭକ୍ଷ୍ୟ ନୋହି ॥ ୧୩୬
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । [୧]କହିଅଛନ୍ତି ବିଷୟରେ ॥ ୧୩୭
୪୧ ଏମନ୍ତ ରୂପେ ହେ ରାଜନ । ସଲିଳ କରିଣ ପ୍ରାଶନ ॥ ୧୩୮
ମନରେ ଚିନ୍ତନ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ । ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ଆସିବାକୁ ॥ ୧୩୯
ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରିଥିଲେ ବସି । ସେ ଅମ୍ବରୀଷ ରାଜରର୍ଷି ॥ ୧୪୦
୪୨ ଦୁର୍ବାସା ନିଜ କର୍ମ କଲେ । ଯମୁନା କୂଳରୁ ଆଇଲେ ॥ ୧୪୧
ତାହାଙ୍କୁ ଦେଖିଣ ନୃପତି । ହୋଇଲା ସହରଷମତି ॥ ୧୪୨
ଚେଷ୍ଟାକୁ ସେ ନରପତିର । ବୁଦ୍ଧିରେ କଲା ସେ ଗୋଚର ॥ ୧୪୩
୪୩ କ୍ରୋଧେ ଯା' ଶରୀର ପ୍ରଚଳ । ମୁଖ ଭ୍ରୁକୁଟୀରେ କୁଟିଳ ॥ ୧୪୪

---

୧ । "ଅପୋଽଶ୍ନାତି ଯତ୍ ତନ୍ନୈବାଶିତଂ ଭବତି ନୈବାନଶିତମ୍" (ଶ୍ରୁତିଃ)

ସହଜେ ଭୋଜନନିମିତ୍ତ । କରି ଅଛନ୍ତି ନିଜ ଚିତ୍ତ ॥ ୧୪୫
ସେ ଋଷି କହିଲେ ରାଜାକୁ । ଯେ ରାଜା ଯୋଡ଼ିଛି କରକୁ ॥ ୧୪୬
୪୪ ସମ୍ପଦେ ମତ୍ତ ଏହୁ କ୍ରୂର । ଅଭକ୍ତ ଅଟଇ ବିଷ୍ଣୁର ॥ ୧୪୭
ଈଶ୍ୱର ମୁଁ ବୋଲି ସତତେ । ମଣିଛି ଆପଣାକୁ ଚିତ୍ତେ ॥ ୧୪୮
ଦେଖ ଧର୍ମରେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ । ଏହାର ହୋଇଲା ଜନମ ॥ ୧୪୯
୪୫ ଅତିଥି ହୋଇ ମୁଁ ଆସନ୍ତେ । ଅତିଥିଭାବେ ତୁ ଯେ ମୋତେ ॥ ୧୫୦
ପ୍ରଥମେ କରି ନିମନ୍ତ୍ରଣ । ଅନ୍ନ ଭୁଞ୍ଜିଲୁ ଯେଣୁ ପୁଣ ॥ ୧୫୧
ସେ ଅନ୍ନଭୋଜନର ଫଳ । ତୋତେ ଦେଖାଇବି ତତ୍‌କାଳ ॥ ୧୫୨
୪୬ ରୋଷରେ ହୋଇ ପ୍ରଦୀପିତ । କହନ୍ତେ ବଚନ ଏମନ୍ତ ॥ ୧୫୩
ଜଟା ଉପାଡ଼ି ରାଜାପାଇଁ । କୃତ୍ୟା ନିର୍ମାଣ କଲେ ତହିଁ ॥ ୧୫୪
କାଳଅନଳର ସମାନ । ଯେବଣ କୃତ୍ୟା ଉଦ୍ଦୀପନ ॥ ୧୫୫
୪୭ ସେ କୃତ୍ୟା ଜଳି ଆସୁଅଛି । ହସ୍ତେ ଖଡ଼ଗକୁ ଧରିଛି ॥ ୧୫୬
ପାଦେ କମ୍ପାଉଅଛି ମହୀ । ତାହାକୁ ନରପତି ଚାହିଁ ॥ ୧୫୭
ଯଉଁ ସ୍ଥାନରେ ରହିଥିଲା । ତହୁଁ ପହଣ୍ଡେ[1] ନ ଚଳିଲା ॥ ୧୫୮
୪୮ ମହାତ୍ମା ପୁରୁଷ ପୂର୍ବରେ । ଭଗତରକ୍ଷାନିମିତ୍ତରେ ॥ ୧୫୯
ଚକ୍ରକୁ ଥିଲେ ଆଜ୍ଞା ଦେଇ । କୃତ୍ୟାକୁ ଦଗ୍ଧ କଲା ସେହି ॥ ୧୬୦
କ୍ରୋଧୀ ଭୁଜଙ୍ଗକୁ ଯେସନ । ଦହଇ ବିପିନଦହନ ॥ ୧୬୧
୪୯ ସେ ଚକ୍ର ଆସୁଅଛି ଧାଇଁ । ନିଷ୍ଫଳ ହେଲା ପ୍ରୟାସ ହିଁ ॥ ୧୬୨
ଦୁର୍ବାସା ଦେଖିଣ ଏମନ୍ତ । ଭୟକୁ ଲଭିଲେ ତୁରିତ ॥ ୧୬୩
ପ୍ରାଣ ପାଇବା ପ୍ରତ୍ୟାଶାରେ । ଧାଇଁଲେ ଦିଗମାନଙ୍କରେ ॥ ୧୬୪
୫୦ ତାହାଙ୍କୁ ଅନୁଗତ ହୋଇ । ବିଷ୍ଣୁର ଚକ୍ର ଗଲା ଧାଇଁ ॥ ୧୬୫
ଅହିକି ଉଚ୍ଚଶିଖାବନ୍ତ । ବନାଗ୍ନି ଧାମଇଁ ଯେମନ୍ତ ॥ ୧୬୬
ଯେବଣ ଚକ୍ର ସେ ପ୍ରକାରେ । ଲାଗୁଛି ଆପଣା ପିଠିରେ ॥ ୧୬୭
ଚାହାଁନ୍ତେ ସେ ଚକ୍ରକୁ ଋଷି । ମେରୁର କନ୍ଦରାରେ ଆସି ॥ ୧୬୮
ପ୍ରବେଶ ହୋଇବାକୁ ଚିତ୍ତ । କରନ୍ତେ ଧାଇଁଲେ ତୁରିତ ॥ ୧୬୯
୫୧ ଦିଗମାନଙ୍କୁ ଆକାଶକୁ । ଭୂମିକି ବିବରମାନଙ୍କୁ ॥ ୧୭୦
ଯେ ଅବା ସମୁଦ୍ର ସକଳ । ଯେ ଲୋକମାନେ ଲୋକପାଳ ॥ ୧୭୧
ଯେ ସୁରମାନଙ୍କ ନଗର । ତହିଁକି ଗଲେ ମୁନିବର ॥ ୧୭୨
ଯେବଣ ଯେବଣ ସ୍ଥାନକୁ । ଧାବନ୍ତି ପ୍ରାଣ ପାଇବାକୁ ॥ ୧୭୩
ଦୁଃସହ ଚକ୍ର ଅଟେ ଯେହି । ତାକୁ ଦେଖନ୍ତି ତହିଁ ତହିଁ ॥ ୧୭୪
୫୨ ସେ ତ୍ରସ୍ତଚିତ୍ତ ହୋଇ ପୁଣ । ଖୋଜନ୍ତେ ଆପଣା ଶରଣ ॥ ୧୭୫
ପ୍ରଭୁ କରିଣ କାହାକୁ ହିଁ । ଯେବେ ସେ ନ ଲଭିଲେ କାହିଁ ॥ ୧୭୬
ବିଷ୍ଣୁର ଚକ୍ରରୁ ସତ୍ୱର । ହେ ଧାତା ! ମୋତେ ରକ୍ଷା କର ॥ ୧୭୭

୧ । ପହଣ୍ଡ =ପାହୁଣ୍ଡ । (ସେ—ପାଦହୁଣ୍ଡନ)

	ବୋଲନ୍ତେ ଏମନ୍ତ ବଚନ	। ଗଲେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ସନ୍ନିଧାନ	॥ ୧୭୮

ଶ୍ରୀବ୍ରହ୍ମୋବାଚ

୫୩	ଦୁଇ ପରାର୍ଦ୍ଧ ନାମ ହୋଇ	। ଯେ କ୍ରୀଡ଼ା ନାଶ ଯାନ୍ତେ ସେହି	॥ ୧୭୯
	କାଳସ୍ୱରୂପୀ ଯେ ଈଶ୍ୱର	। ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗମାତ୍ରରେ ଯାହାର	॥ ୧୮୦
	ଦଗଧ କରିବାକୁ ଚିତ୍ତ	। କରନ୍ତେ ଏ ବିଶ୍ୱ ସହିତ	॥ ୧୮୧
	ଏ ଯେଉଁ ମୋର ନିଜ ସ୍ଥାନ	। ଏହି ହୋଇବ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ	॥ ୧୮୨
୫୪	ମୁଁ ମହେଶ୍ୱର ଭୃଗୁ ଦକ୍ଷ	। ଏହୁ ଅଟନ୍ତି ଯହିଁ ମୁଖ୍ୟ	॥ ୧୮୩
	ଯେ ପ୍ରଜାପତି ଭୂତପତି	। ଅମରନାୟକ ପ୍ରଭୃତି	॥ ୧୮୪
	ଆମ୍ଭେ ସମସ୍ତେ ଏକ ହୋଇ	। ଯାହା ଆଜ୍ଞାକୁ ପାଇ ଥାଇ	॥ ୧୮୫
	ସକଳ ଲୋକଙ୍କର ହିତ	। ଯହିଁରେ ହୁଅଇ ଉଦିତ	॥ ୧୮୬
	ସେ ରୂପେ ସେ ଆଜ୍ଞାକୁ ଶିରେ	। ଅର୍ପି ଘେନିଛୁଁ ନିରନ୍ତରେ	॥ ୧୮୭
	ଏଣୁ ତା' ଭକ୍ତଦ୍ରୋହୀ ଜନ	। ରକ୍ଷାରେ ମୁଁ ନୋହି ଭାଜନ	॥ ୧୮୮
୫୫	ନିରାଶ ବାଣୀ ଏ ରୂପରେ	। ବ୍ରହ୍ମା କହନ୍ତେ ତଦନ୍ତରେ	॥ ୧୮୯
	କଇଳାସରେ ନିଜ ବାସ	। କରିଅଛନ୍ତି ଯେ ମହେଶ	॥ ୧୯୦
	ତାହାଙ୍କୁ ପଶିଲେ ଶରଣ	। ଦୁର୍ବାସା ମହାମୁନି ପୁଣ	॥ ୧୯୧

ଶ୍ରୀଶଙ୍କର ଉବାଚ

୫୬	ଭୋ ତାତ ! ଅପ୍ରମିତ ଯେହି	। ତା' ଠାରେ ଆମ୍ଭେ ପ୍ରଭୁ ନୋହି	॥ ୧୯୨
	ଏହି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ସମାନେ	। ଆନବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ କୋଷମାନେ	॥ ୧୯୩
	ସହସ୍ର ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟାରେ	। ଜନମ ହୁଅନ୍ତି ଯା' ଠାରେ	॥ ୧୯୪
	କାଳେ ବିନାଶ ହୋନ୍ତି ସେହି	। ଭ୍ରମୁଛୁଁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଯହିଁ	॥ ୧୯୫
୫୭	ମୁଁ ଶିବ ସନତକୁମାର	। ନାରଦ ବିଧାତା ଆବର	॥ ୧୯୬
୫୯	କପିଳ ଅପାନ୍ତରତମ	। ଦେବଳ ଆସୁରି ଯେ ଧର୍ମ	॥ ୧୯୭
	ମରୀଚିପ୍ରମୁଖ ଇତରେ	। ଯେ ବା ସର୍ବଜ୍ଞ ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରେ	॥ ୧୯୮
	ସମସ୍ତେ ମାୟାବୃତ ହୋଇ	। ନ ଜାଣୁଁ ଯା' ମାୟାକୁ କେହି	॥ ୧୯୯
	ଏ ଅସ୍ତ୍ର ସେ ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱରର	। ଅସହ୍ୟ ଅଟଇ ଆମ୍ଭର	॥ ୨୦୦
	ହରି କରିବେ ତୋ' କଲ୍ୟାଣ	। ତାହାଙ୍କୁ ପଶ ତୁ ଶରଣ	॥ ୨୦୧
୬୦	ଦୁର୍ବାସା ନିରାଶ ହୋଇଣ	। ତହିଁରୁ ନିବର୍ତ୍ତିଲେ ପୁଣ	॥ ୨୦୨
	ବୈକୁଣ୍ଠ ନାମେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ	। ତହିଁକି କଲେ ସେ ଗମନ	॥ ୨୦୩
	ଲକ୍ଷ୍ମୀସହିତେ ଶ୍ରୀନିବାସ	। ଯହିଁରେ କରିଛନ୍ତି ବାସ	॥ ୨୦୪
୬୧	ସେ ଅସ୍ତ୍ରତେଜରେ ବିଷ୍ଣୁର	। ଦଗ୍‌ଧ ହୁଅନ୍ତେ ମୁନିବର	॥ ୨୦୫
	ଚରଣତଳେ ଶ୍ରୀପତିର	। ପଡ଼ିଲା, କମ୍ପୁଛି ଶରୀର	॥ ୨୦୬
	ବୋଇଲା ଏମନ୍ତ ବଚନ	। ଅଚ୍ୟୁତ ହେ ବିଶ୍ୱଭାବନ	॥ ୨୦୭
	ଯେ ସାଧୁ ଜନ ଏ ଜଗତେ	। ହେ ପ୍ରଭୁ ସେ ବାଞ୍ଛନ୍ତି ତୋତେ	॥ ୨୦୮
	କରିଛି ଅପରାଧ ମୁହିଁ	। ମୋତେ ପାଳନ କର ତୁହି	॥ ୨୦୯

୬୨ ପରମ ଅନୁଭାବ ତୋର । ତା' ମୁଁ ନ କରନ୍ତେ ଗୋଚର ॥ ୨୧୦
ଯେ ପ୍ରିୟ ଜନମାନେ ତୋର । କଲି ଅପରାଧ ତାଙ୍କର ॥ ୨୧୧
ଆହେ ବିଧାତା ଯେ ତହିଁର । ନିଷ୍କୃତି ତା' ବିଧାନ କର ॥ ୨୧୨
ମୋର ଭଗତଜନଠାଇଁ । ଯେ ଲୋକ ଦ୍ରୋହ ଆଚରଇ ॥
ନିଷ୍କୃତି ନ ଦେଖଇଁ ତାର । ଯେବେ ଏ ଭାବନା ତୁମ୍ଭର ॥
ଯଥାର୍ଥ ନ ଅଟଇ ତାହି । ଏରୂପେ ଶାସ୍ତ୍ର ଅଛି କହି ॥
ଯେଣୁ ତୁମ୍ଭର ନାମ ଗାଇ । ମୁକ୍ତ ହୁଅଇ ନାରକୀ ହିଁ ॥ ୨୧୩

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

୬୩ ହେ ବିପ୍ର ! ଆପଣାର କାୟେ । ଆୟତ୍ତ ନ ଥିଲା ପରାଏ ॥ ୨୧୪
ଯେ ବା ମୋହର ଭକ୍ତ ଜନ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଅଧୀନ ॥ ୨୧୫
ସାଧୁ ଭଗତ ଯେଉଁ ନର । ଗ୍ରସ୍ତିଲେ ହୃଦୟକୁ ମୋର ॥ ୨୧୬
ଭଗତ ଜନେ ପ୍ରିୟ ମୋର । ମୁଁ ପୁଣ ପ୍ରିୟ ତାହାଙ୍କର ॥ ୨୧୭
୬୪ ଯେ ମୋ' ଭଗତ ସାଧୁଜନେ । ତାହାଙ୍କ ବିନୁ ଏ ଭୁବନେ ॥ ୨୧୮
ଆପଣା ଆତ୍ମା ଅଟେ ଯେହି । ତାକୁ ଆଶଂସା[୧] ନ କରଇ ॥ ୨୧୯
ଯେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମୋର ଅତିଶୟେ । ତାକୁ ହିଁ ନ ବାଞ୍ଛେ ହୃଦୟେ ॥ ୨୨୦
ହେ ବିପ୍ର ! ଯେଉଁ ଭକ୍ତଙ୍କର । ପରମ ଗତି ମୁଁ ଈଶ୍ୱର ॥ ୨୨୧
୬୫ ଦାରା ସଦନ ଆଉ ସୁତ । ଯେ ପ୍ରାଣ ଲୋକଦ୍ୱୟ[୨] ବିତ୍ତ ॥ ୨୨୨
ଛାଡ଼ି ଶରଣ ଗଲେ ମୋତେ । ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଛାଡ଼ିବି କେମନ୍ତେ ॥ ୨୨୩
୬୬ ମୋଠାରେ ବଦ୍ଧ ଯାଙ୍କ ମନ । ଯେ ସାଧୁ ଯେ ସମଦର୍ଶନ ॥ ୨୨୪
ସେମାନେ ମୋତେ ଭଗତିରେ । ବଶ କରନ୍ତି ଜଗତରେ ॥ ୨୨୫
ଉତ୍ତମ ପତିଙ୍କି ଯେସନେ । ଭାବେ ଉତ୍ତମ ସ୍ତିରୀମାନେ ॥ ୨୨୬
୬୭ ମିଳେ ମୋ ସେବାରୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ । ଯେ ସାଲୋକ୍ୟାଦି ଚାରି ମୋକ୍ଷ ॥ ୨୨୭
ସେମାନେ ତାହା ନ ବାଞ୍ଛନ୍ତି । ସେବାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସେ ଅଟନ୍ତି ॥ ୨୨୮
ଯେ ଆନ କାଳେ ନାଶ ଯାଇ । ତାହା ବାଞ୍ଛିବେ କାହୁଁ ସେହି ॥ ୨୨୯
୬୮ ସାଧୁଏ ହୃଦୟ ମୋହର । ମୁଁ ହୃଦ ସାଧୁଜନଙ୍କର ॥ ୨୩୦
ମୋହର ବିହୁନେ ସେମାନେ । ଆନକୁ ନ ଜାଣନ୍ତି ମନେ ॥ ୨୩୧
ତାହାଙ୍କ ବିନୁ ଅଳପ ହିଁ । ଆନକୁ ନ ଜାଣଇଁ ମୁହିଁ ॥ ୨୩୨
୬୯ ହେ ବିପ୍ର ! ଉପାୟ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ । କହିବି ଶୁଣ ତୁମ୍ଭେ ତାକୁ ॥ ୨୩୩
ଏ ନିଜ ଆତ୍ମା-ଅଭିଚାର[୩] । ଯାଠାରୁ ହୋଇଲା ତୁମ୍ଭର ॥ ୨୩୪
ଗମନ କର ତାହା ଠାକୁ । ଆଉ ନ କର ବିଳମ୍ବକୁ ॥ ୨୩୫
ଯେ ସାଧୁଜନଙ୍କର ଠାର । କରଇ ତେଜକୁ ପ୍ରଚାର ॥ ୨୩୬
ତାହାରି ଅମଙ୍ଗଳକୁ ହିଁ । ସେ ତେଜ ଅବଶ୍ୟ କରଇ ॥ ୨୩୭
୭୦ ମୁଁ ତପ ବିଦ୍ୟାରେ ସଂଯୁକ୍ତ । କିରୂପେ ଅନର୍ଥ ସଞ୍ଜାତ ॥

୧ । ଆଶଂସା=ସ୍ପୃହା ୨ । ଲୋକଦ୍ୱୟ=ଇହ ପର ଲୋକ ୩ । ଅଭିଚାର=ହିଂସା ।

ହୋଇଲା ମୋହର ଏମନ୍ତେ । ବିସ୍ମୟ ତୁମ୍ଭେ ନୋହ ଚିତ୍ତେ ॥
ତପସ୍ୟା ବିଦ୍ୟା ଯେବା ଦୁଇ । ବିପ୍ରଙ୍କ ମୁକ୍ତିକର ସେହି ॥ ୨୩୮
ଯେବଣ କର୍ତ୍ତା ଅବିନୟ । ତାହାର ପୁଣ ସେହି ଦ୍ୱୟ ॥ ୨୩୯
ଅନ୍ୟଥା ରୂପରେ କଳ୍ପିତ । ହୁଅଇ ଏକଥା ନିୟତ ॥ ୨୪୦
୭୧ ହେ ବିପ୍ର ! ଭଦ୍ର ହେଉ ତୋର । ଯେ ସୁତ ଅଟେ ନାଭାଗର ॥ ୨୪୧
ସେ ନରପତି ମହାଭାଗ । ତାହାର ଠାକୁ ଯାଅ ବେଗ ॥ ୨୪୨
କ୍ଷମା କରାଅ ତାକୁ ଏବେ । ଶାନ୍ତି ହୋଇବ ତୋର ତେବେ ॥ ୨୪୩
କୃଷ୍ଣଚରଣେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ । ଭଣିଲା ଦୀନବନ୍ଧୁ ଗୀତ ॥ ୨୪୪
ନବମସ୍କନ୍ଧଅନୁସାରେ । ସଜ୍ଜନମାନଙ୍କ ଅର୍ଥରେ ॥ ୨୪୫
ସେ ଗୀତ କରିଣ ଗାୟନ । ହରଷ ହୋନ୍ତୁ ସର୍ବଜନ ॥ ୨୪୬

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀମଦମ୍ବରୀଷଚରିତଂ
ନାମ ଚତୁର୍ଥୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ

ପଞ୍ଚମେ ବିଷ୍ଣୁଚକ୍ରଂ ତୁ ପ୍ରସାଦ୍ୟ ପ୍ରାଣସଙ୍କଟାତ୍
ଦୁର୍ବାସା ରକ୍ଷିତସ୍ତେନ ଯଥା ତଦ୍‌ବୃତ୍ତମୀର୍ଯ୍ୟତେ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ବଚନ । ଆଜ୍ଞା ଦିଅନ୍ତେ ଭଗବାନ ॥ ୧
ଦୁର୍ବାସା ଚକ୍ରେ ତାପି ହୋଇ । ଅମ୍ବରୀଷର ଠାକୁ ଯାଇ ॥ ୨
ଧଇଲେ ତାର ପାଦ ଦୁଇ । ଯେଣୁ ଅଛନ୍ତି ଦୁଃଖୀ ହୋଇ ॥ ୩
୨ ମୁନିଙ୍କ ସେ ଉଦ୍ୟମ ଗ୍ରହି । ପାଦସ୍ପର୍ଶେ ଲଜ୍ଜା ପାଇ ॥ ୪
ଅତ୍ୟନ୍ତ ପୀଡ଼ାକୁ କୃପାରେ । ଲଭିଲେ ଆପଣା ମନରେ ॥ ୫
ସେ ବିଷ୍ଣୁଚକ୍ରକୁ ନୃପତି । କଲେ ଏମନ୍ତରୂପେ ସ୍ତୁତି ॥ ୬

ଶ୍ରୀଅମ୍ବରୀଷ ଉବାଚ

୩ ତୁମ୍ଭେ ଅନଳ ଦିବାକର । ଚନ୍ଦ୍ରମା ତାରାଙ୍କ ଈଶ୍ୱର ॥ ୭
ତୁମ୍ଭେ ସଲିଳ ତୁମ୍ଭେ ମହୀ । [1]ତୁମ୍ଭେ ଆକାଶ ପବନ ହି ॥ ୮
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ରୂପ ରସ ଆଦି । ବିଷୟରୂପେ ତୁମ୍ଭେ ସିଦ୍ଧି ॥ ୯
ତୁମ୍ଭ ଶକ୍ତିରେ ଅଗ୍ନି ଆଦି । କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପାରନ୍ତି ସପାଦି ॥ ୧୦
୪ ସହସ୍ରସଂଖ୍ୟ ତୁମ୍ଭ ଅର । ତୁ ଅଟୁ ପ୍ରିୟ ଅଚ୍ୟୁତର ॥ ୧୧
ସକଳ ଅସ୍ତ୍ରଙ୍କ ସଂହାର । ତୁ କରୁ ତୋତେ ନମସ୍କାର ॥ ୧୨
ତୁ ସେ ଧରଣୀପତି ପୁଣ । ବିପ୍ରର ହୁଅ ତୁ ଶରଣ ॥ ୧୩

୧ । ଆକାଶ ବାୟୁ ସର୍ବାତ୍ମା ହି ।

୫ ତୁ ଧର୍ମ[୧] ସତ୍ୟ[୨] ତୁହି ଋତ[୩] । ଯଜ୍ଞ ଯଜ୍ଞଙ୍କ ଭୋକ୍ତା ମତ ॥ ୧୪
ତୁ ସର୍ବଆତ୍ମା ଲୋକପାଳ । ବିଷ୍ଣୁର ତେଜ ତୁ କେବଳ ॥ ୧୫
୬ ସୁନ୍ଦର ଅଟେ ନାଭି ତୋର । ତୁ ସେତୁ ସର୍ବ ଧର୍ମଙ୍କର ॥ ୧୬
ଅଧର୍ମଶୀଳ ଦୈତ୍ୟ ଯେହି । ତାହାଙ୍କୁ ଧୂମକେତୁ ତୁହି ॥ ୧୭
ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ପାଳନ ତୁ କରୁ । ଅତି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ତେଜ ଧରୁ ॥ ୧୮
ମନରୁ ବେଗ ତୋ' ପ୍ରସ୍ତର । ଅଦ୍ଭୁତ କର୍ମମାନେ ତୋର ॥ ୧୯
ସ୍ତୁତିକି ନୋହେ ମୁଁ ଭାଜନ । କେବଳ କରୁଛି ବନ୍ଦନ ॥ ୨୦
୭ ତୋହର ତେଜ ଧର୍ମମୟ । ତେଣେ ତମକୁ କରୁ କ୍ଷୟ ॥ ୨୧
ମହାତ୍ମାମାନଙ୍କ ଲୋଚନ । ପ୍ରକାଶ ହୁଅଇ ବିଲୀନ ॥ ୨୨
ତୋର ମହିମା ଅଗୋଚର । ତୁ ସେ ବଚନଙ୍କ ଈଶ୍ୱର ॥ ୨୩
ସନ୍ତ ଅସନ୍ତ ପରାବର । ଜଗତ ଅଟେ ରୂପ ତୋର ॥ ୨୪
୮ ତୋତେ ଯୁଦ୍ଧରେ ବିସର୍ଜନ । କରନ୍ତି ଯେବେ ଭଗବାନ ॥ ୨୫
ଦୈତ୍ୟ ଦାନବଙ୍କର ବଳେ । ପ୍ରବେଶ ହେଉ ତୁ ସେ କାଳେ ॥ ୨୬
ବାହୁ ଉଦର ଊରୁ ଶିର । ଚରଣ ଗ୍ରୀବା ତାହାଙ୍କର ॥ ୨୭
ଛେଦନ କରନ୍ତେ ସତତ । ଶୋଭନ ଦିଶୁ ତୁ ଅଜିତ ॥ ୨୮
୯ ତୁ ଅଟୁ ଜଗତରକ୍ଷଣ । ସକଳ ସହି ପାରୁ ପୁଣ ॥ ୨୯
ଯେ ଖଳମାନେ ଜଗତରେ । ତାହାଙ୍କୁ ମାରିବା ଅର୍ଥରେ ॥ ୩୦
ତୋତେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ନାରାୟଣ । କରିଅଛନ୍ତି ନିରୂପଣ ॥ ୩୧
ଆମ୍ଭ କୁଳର ଭାଗ୍ୟପାଇଁ । ବିପ୍ରମଙ୍ଗଳ କର ତୁହି ॥ ୩୨
ସେ କଥା କଲେ ନିଃସନ୍ଦେହ । ହେବ ଆମ୍ଭର ଅନୁଗ୍ରହ ॥ ୩୩
୧୦ ଯେବେ ମୁଁ ଦେଇଅଛି ଦାନ । ଯାଗକୁ କରିଛି ବିଧାନ ॥ ୩୪
ଉତ୍ତମ କରି ଆଚରଣ । କରିଛି ନିଜ ଧର୍ମ ପୁଣ ॥ ୩୫
ଆମ୍ଭ କୁଳର ବିପ୍ରମାନେ । ଦେବତା ଯେବା ଏ ଭୁବନେ ॥ ୩୬
ଯେବେ ଏମାନ ସତ୍ୟ ପୁଣ । ବିଜ୍ୱର ହେଉ ଏ ବ୍ରାହ୍ମଣ ॥ ୩୭
୧୧ ସମସ୍ତ ଗୁଣମାନଙ୍କର । ଆଶ୍ରୟ ଯେ ଏକ ଈଶ୍ୱର ॥ ୩୮
ସମସ୍ତ ଭୂତେ ଆତ୍ମଭାବେ । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ସନ୍ତୋଷ ସେ ଯେବେ ॥ ୩୯
ସନ୍ତାପରହିତ ଏ ଦ୍ୱିଜ । ହେଉ ନିଶ୍ଚୟ କରି ଆଜ ॥ ୪୦

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୨ ସେ ଅମ୍ବରୀଷ ମହୀପତି । କରନ୍ତେ ଏ ରୂପରେ ସ୍ତୁତି ॥ ୪୧
ବିପ୍ରକୁ ସକଳ ଦିଗରେ । ଯେ ଦହୁଥିଲା କୋପଭରେ ॥ ୪୨
ରାଜାର ଯାଚଞ୍ଜାରେ ଝଟିତି । ବିଷ୍ଣୁର ଚକ୍ର ହେଲା ଶାନ୍ତି ॥ ୪୩

---

୧ । ଯଜ୍ଞ　୨ । ସତ୍ୟ=ସମଦର୍ଶନ ।
୩ । ଋତ=ସୁନୃତା ବାଣୀ "ଋତଂ ଚ ସୁନୃତାବାଣୀ ସତ୍ୟଂ ଚ ସମଦର୍ଶନମ୍"
(ବିଶ୍ୱନାଥ)

୧୩ ଯେ ଅସ୍ତ୍ର-ଅନଳଙ୍କୁ ସନ୍ତପ୍ତ । ସେ ତାପୁଁ ହୋଇଣ ମୁକତ ॥ ୪୪
ସେହୁ ଦୁର୍ବାସା ମୁନିବର । ସ୍ୱସ୍ତିକି ଲଭି ତଦନ୍ତର ॥ ୪୫
ବାଞ୍ଛନ୍ତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆଶିଷକୁ । ପ୍ରଶଂସା କଲେ ସେ ରାଜାକୁ ॥ ୪୬

ଶ୍ରୀଦୁର୍ବାସା ଉବାଚ

୧୪ ବିଷ୍ଣୁର ଦାସ ଯହିଁ ନର । ଅଦ୍ଭୁତ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ତାଙ୍କର ॥ ୪୭
ଆଜ ମୁଁ କଲି ବିଲୋକନ । ଯେଣୁ କରି ମୁଁ ହେ ରାଜନ ॥ ୪୮
କରିଛି ଅପରାଧ ତୋର । ମଙ୍ଗଳ ବାଞ୍ଛୁଛୁ ତୁ ମୋର ॥ ୪୯
୧୫ ମହାତ୍ମା ସାଧୁମାନଙ୍କର । ଦୁସ୍ତ୍ୟଜ କେ କେ ବା ଦୁଷ୍କର ॥ ୫୦
ଯେହୁ ସାତ୍ୱତବର ହରି । ତାଙ୍କୁ ଯେ ଭାବେ ଛନ୍ତି ଧରି ॥ ୫୧
୧୬ ପୁରୁଷ ଯା' ନାମଶ୍ରବଣେ । ନିର୍ମଳ ହୋଏ ତତକ୍ଷଣେ ॥ ୫୨
ସେ ଭଗବାନର ଯେ ଦାସ । ତାଙ୍କର କିବା ଅବଶେଷ ॥ ୫୩
୧୭ ହେ ନୃପ ! କରୁଣାସଂଯୁତ । ଅଟଇ ତୋର ନିଜ ଚିତ୍ତ ॥ ୫୪
ମୋତେ ତୁ କଲୁ ଅନୁଗ୍ରହ । ନାହିଁ ଏ କଥାରେ ସନ୍ଦେହ ॥ ୫୫
ମୋ ଦୋଷ ପିଠିକି କରିଣ । ଯେଣୁ ରଖିଲୁ ମୋର ପ୍ରାଣ ॥ ୫୬

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧୮ କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କର ସୁତ । ଶୁଣ ହେ ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତ ॥ ୫୭
ଲେଉଟି ଆସିବେ ସେ ଯତି । ଏମନ୍ତ ବାଞ୍ଛାରେ ନୃପତି ॥ ୫୮
ଉପବାସରେ ଥିଲେ ରହି । ଧରି ତାହାଙ୍କ ପାଦ ଦୁଇ ॥ ୫୯
ତାହାଙ୍କୁ କରାଇ ପ୍ରସନ୍ନ । ପୁଣ କରାଇଲେ ଭୋଜନ ॥ ୬୦
୧୯ ସମସ୍ତ କାମରେ ସଂଯୁତ । ଅତିଥିଅନ୍ନ ଯେ ବିଦିତ ॥ ୬୧
ବେଗେ ତା' ଆଣି ସମର୍ପିଲେ । ସେ ତାହା ଭୁଞ୍ଜି ତୋଷ ହେଲେ ॥ ୬୨
ସାଦରେ ବୋଇଲେ ରାଜାକୁ । ତୁ ଏବେ କର ଭୋଜନକୁ ॥ ୬୩

ଶ୍ରୀଦୁର୍ବାସା ଉବାଚ

୨୦ ତୁ ଅଟୁ ଭାଗବତ ଜନ । ତୋହର ଯେ ବା ଦରଶନ ॥ ୬୪
ଯେ ପୁଣ ତୋର ସ୍ପରଶନ । ତୋ' ସଙ୍ଗେ ସମ୍ଭାଷଣମାନ ॥ ୬୫
ଯେଣେ ଆତ୍ମାରେ ମେଧା ଜାତ । ଆତିଥ୍ୟଅନ୍ନ ଯେ ବିଦିତ ॥ ୬୬
ତେଣେ ମୁଁ ପ୍ରୀତ ହେଲି ତୋତେ । ତୁ ଅନୁଗ୍ରହ କଲୁ ମୋତେ ॥ ୬୭
୨୧ ଏ ତୋ' ବିଶୁଦ୍ଧ କର୍ମଗୁଣ । ଦେବସ୍ତ୍ରୀମାନେ ପୁଣ ପୁଣ ॥ ୬୮
ସ୍ୱର୍ଗରେ କରିବେ ଗାୟନ । ଯେ ତୋର ଯଶ ମହାପୁଣ୍ୟ ॥ ୬୯
କୀର୍ତ୍ତନ କରିବ ଏ ମହୀ । ଯାବତ କାଳ ଥିବ ରହି ॥ ୭୦

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୨ ଦୁର୍ବାସା ପରିତୋଷ ହୋଇ । ରାଜାକୁ ଏ ବଚନ କହି ॥ ୭୧
ତାହାଙ୍କୁ କରି ଆମନ୍ତ୍ରଣ । ହେ ନୃପ ! ଆକାଶମାର୍ଗେଣ ॥ ୭୨
ନିଷ୍କାମ କର୍ମେ ଲଭି ଯାକୁ । ଗମିଲେ ସେ ବ୍ରହ୍ମଲୋକକୁ ॥ ୭୩

୨୩ ସେ ଗଲା[୧] ମୁନି ଯେତେ ଦିନେ । ପ୍ରବେଶ ନୋହିଲେ ସେ ସ୍ଥାନେ ॥ ୭୪
ଏ ରୂପେ ଗଲା ସମ୍ବତ୍ସରେ । ରାଜା ତା' ଦର୍ଶନ ଇଚ୍ଛାରେ ॥ ୭୫
ବରଷେ ଯାଏ ଜଳପାନ । କରନ୍ତେ ତ୍ୟାଗ କଲେ ଅନ୍ନ ॥ ୭୬
୨୪ ଦୁର୍ବାସା ଯାନ୍ତେ ତଦନ୍ତର । ସେ ଅମ୍ବରୀଷ ନରେଶ୍ୱର ॥ ୭୭
ବ୍ରାହ୍ମଣଉପଯୋଗେ[୨] ଅତି । ପବିତ୍ର ଅଟେ ଯେ ସଂପତ୍ତି ॥ ୭୮
ସେ ତାହା ଉପଯୋଗ କଲେ । ଯଉଁ ବ୍ୟସନକୁ ଲଭିଲେ ॥ ୭୯
ଋଷିଙ୍କ ବିମୋକ୍ଷଣ ପୁଣ । ସ୍ୱବୀର୍ଯ୍ୟ ଯେ ଧୈର୍ଯ୍ୟଲକ୍ଷଣ ॥ ୮୦
ପ୍ରଭାବ ଅଟେ ସେ ବିଷ୍ଣୁର । ଏମନ୍ତ ମଣିଲେ ମନର ॥ ୮୧
୨୫ ଅନେକ ଗୁଣ ଏ ପ୍ରକାରେ । ଅଛି ଯେବଣ ନୃପଠାରେ ॥ ୮୨
କ୍ରିୟାସମୂହେ ବିଷ୍ଣୁଠାରେ । ଭକ୍ତିକି କଲା ସେ ନିର୍ଭରେ ॥ ୮୩
ଯେବଣେ ବ୍ରହ୍ମାଦି ଭୋଗମାନ । ଦେଖିଲା ନିରୟସମାନ ॥ ୮୪

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୬ ଯାହାଙ୍କ ସୁଚରିତମାନ । ଅଟେ ଆପଣାର ସମାନ ॥ ୮୫
ସେ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କର ଠାରେ । ରାଜ୍ୟ ନିବେଶି ତଦନ୍ତରେ ॥ ୮୬
ସେ ଧୀର ନୃପ ଅମ୍ବରୀଷ । ବନରେ ହୋଇଲା ପ୍ରବେଶ ॥ ୮୭
ଯେ ବାସୁଦେବ ଭଗବାନ । ଦେଇଛି ତାଙ୍କ ଠାରେ ମନ ॥ ୮୮
ଗୁଣପ୍ରବାହ ଏ ସଂସାର । ବିନାଶ ହୋଇଲା ତାହାର ॥ ୮୯
୨୭ ଏ [୩]ଅମ୍ବରୀଷ ନୃପତିର । ପୁଣ୍ୟ ଆଖ୍ୟାନକୁ ଯେ ନର ॥ ୯୦
କରନ୍ତେ ଧ୍ୟାନ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ । ସେ ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ ହୋଏ ଜନ ॥ ୯୧
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚରଣକୁ ଚିନ୍ତି । ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମତି ॥ ୯୨

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀମଦମ୍ବରୀଷୋପାଖ୍ୟାନଂ
ନାମ ପଞ୍ଚମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

---

୧ । ମୂଳ 'ଗତ' ଶବ୍ଦର ରୂପାନ୍ତର । (ତୁ:—"ଗଲା ପୁତ୍ର ବାହୁଡ଼ି ନଇଲା")

୨ । ଉପଯୋଗ=ଭୋଜନ; ଭୋଗ ।

୩ । "ଅମ୍ବରୀଷସ୍ୟ ଚରିତଂ ଯେ ଶୃଣ୍ୱନ୍ତି ମହାତ୍ମନଃ ।
ମୁକ୍ତିଂ ପ୍ରୟାନ୍ତି ତେ ସର୍ବେ ଭକ୍ତ୍ୟା ବିଷ୍ଣୋଃ ପ୍ରସାଦତଃ ॥"
ଇତି ଅଧିକଃ ପାଠଃ କ୍ୱଚିଦ୍ ଦୃଶ୍ୟତେ ।

ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ

ଷଷ୍ଠାରମ୍ଭେଽମ୍ବରୀଷସ୍ୟ ବଂଶମୁକ୍ତ୍ୱା ତତଃ ପରମ୍ ।
ଷଷ୍ଠାଦ୍ୟଷ୍ଟଭିରଧ୍ୟାୟୈରିକ୍ଷ୍ୱାକୋର୍ବଂଶ ଉଚ୍ୟତେ ॥ ୧
ତତ୍ର ଷଷ୍ଠେ ଶଶାଦାଦିର୍ମାନ୍ଧାତ୍ରନ୍ତୋ ନିରୂପ୍ୟତେ ।
ପ୍ରସଙ୍ଗାତ୍ ସୌଭରେରାଖ୍ୟା ମାନ୍ଧାତୃତନୟାପତେଃ ॥ ୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ବିରୂପ ଶମ୍ଭୁ କେତୁମନ୍ତ । ଏ ଅମ୍ବରୀଷତିନିସୁତ ॥ ୧
ବିରୂପଠାରୁ ଯେ ସମ୍ଭୂତ । ସେ ପୃଷଦଶ୍ୱ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୨
ତାହାର ସମ୍ଭବିଲା ସୁତ । ସେ ରଥୀତର ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୩
୨ ସେ ରଥୀତରର ସନ୍ତତି । ନୋହିଲା ଯେଣୁ ଉତପତି ॥ ୪
ସନ୍ତାନନିମିତ୍ତେ ପ୍ରାର୍ଥନ । କରନ୍ତେ ପୁଣ ସେ ରାଜନ ॥ ୫
ଅଙ୍ଗିରା ଋଷି କଲେ ଜାତ । ତା’ ଭାର୍ଯ୍ୟାଠାରେ ଯେତେ ସୁତ ॥ ୬
ବ୍ରହ୍ମବର୍ଚ୍ଚସରେ ସଂଯୁତ । ହୋଇଲେ ସେ ସମସ୍ତ ସୁତ ॥ ୭
୩ ଏ ରଥୀତରକ୍ଷେତ୍ରେ ଜାତ । ଅଙ୍ଗିରାବୀର୍ଯ୍ୟରୁ ସମ୍ଭୂତ ॥ ୮
ଏଣୁ ବୋଲାନ୍ତି ଆଙ୍ଗିରସେ । ଯେତେ ସମ୍ଭବିଲେ ଏ ବଂଶେ ॥ ୯
ତାହାଙ୍କ ପ୍ରବର ଏ ପୁଣ । କ୍ଷତ୍ରମିଶ୍ରିତ ଏ ବ୍ରାହ୍ମଣ ॥ ୧୦
୪ ମନୁ ଛିଙ୍କନ୍ତେ ହେଲା ଜାତ । ଘ୍ରାଣୁଁ ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁ ନାମେ ସୁତ ॥ ୧୧
ସେ ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁର ସୁତ ଶତେ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଅଟନ୍ତି ତିନି ସୁତେ ॥ ୧୨
ବିକୁକ୍ଷି ନିମି ନାମେ ବେନି । ଦଣ୍ଡକ ମିଶିଣ ସେ ତିନି ॥ ୧୩
୫ ଯେ ବିନ୍ଧ୍ୟ ହିମଗିରି ଦୁଇ । ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଯେ ପୁଣ୍ୟ ମହୀ ॥ ୧୪
ସେ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତ[୧] ନାମେ ଖ୍ୟାତ । ତହିଁରୁ ସମୁଦ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ॥ ୧୫
ମଣ୍ଡଳକ୍ରମେ ଯେତେ ମହୀ । ପଞ୍ଚିଶ ନୃପ ହେଲେ ତହିଁ ॥ ୧୬
ତହିଁ ପଛରେ ଯେତେ କ୍ଷିତି । ତହିଁରେ ପଞ୍ଚିଶ ନୃପତି ॥ ୧୭
ମଧ୍ୟରେ ଥିଲା ଯେତେ ମହୀ । ତହିଁରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ତିନି ଭାଇ ॥ ୧୮
ଦକ୍ଷିଣ ଉତ୍ତର ଭୂମିରେ । ନୃପତି ହୋଇଲେ ଇତରେ ॥ ୧୯
୬ ସେ ମନୁ ଏକ ଦିନକରେ । ଅଷ୍ଟକାଶ୍ରାଦ୍ଧବିଷୟରେ ॥ ୨୦
ସୁତକୁ ବୋଇଲା ବଚନ । ବିକୁକ୍ଷି ଯାଅ ତୁ ବହନ ॥ ୨୧
ପବିତ୍ର ଅଟଇ ଯେ ମାଂସ । ତାହା ଏଠାକୁ ଘେନି ଆସ ॥ ୨୨
୭ ସେକଥା କରିଣ ସ୍ୱୀକାର । ବନକୁ ଯାଇ ସେ ସତ୍ୱର ॥ ୨୩
ଶ୍ରାଦ୍ଧକୁ ଯୋଗ୍ୟ ଯେହୁ ପୁଣ । ସେ ମୃଗମାନଙ୍କୁ ମାରିଣ ॥ ୨୪
ବନଭ୍ରମଣେ ହେଲା ଶ୍ରାନ୍ତ । କ୍ଷୁଧାରେ ହୋଇଲା ପୀଡ଼ିତ ॥ ୨୫
ଶ୍ରାଦ୍ଧବିଷୟ ପାସୋରିଲା । ଶଶାଗୋଟିଏ ଭକ୍ଷ କଲା ॥ ୨୬

---

୧ । “ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତଃ ପୁଣ୍ୟଭୂମିର୍ମଧ୍ୟଂ ବିନ୍ଧ୍ୟହିମାଗୟୋଃ ।”

୮ ଯେ ଅବଶେଷ ମାଂସ ଥିଲା । ପିତାକୁ ତାହା ନିବେଦିଲା ॥ ୨୭
ସେ ପିତା ଶ୍ରାଦ୍ଧକୁ ଉଚିତ । ସଂସ୍କାର କରିବା ନିମିତ୍ତ ॥ ୨୮
ଗୁରୁଙ୍କୁ କହିଲେ ବଚନ । ବଶିଷ୍ଠ ବୋଇଲେ ଏସନ ॥ ୨୯
ଏ ମାଂସ ଅଟଇ ଦୂଷିତ । କର୍ମକୁ ନୁହଇ ଉଚିତ ॥ ୩୦
ଏଥୁଁ ପ୍ରଥମୁଁ ଏକ ଶଶ । ତୋ ସୁତ କଲା ଯେଣୁ ଗ୍ରାସ ॥ ୩୧
୯ ଗୁରୁ କହିଲେ ଯେଉଁ ବାଣୀ । ପୁତ୍ରର ସେ କର୍ମକୁ ଶୁଣି ॥ ୩୨
ପୁତ୍ରକୁ ମହୀପତି ରୋଷେ । ରଖିଲେ ନାହିଁ ନିଜ ଦେଶେ ॥ ୩୩
ଯେ ବିଧି କର୍ମରେ ବିହିତ । ଯେଣୁ ଛାଡ଼ିଲା ତାହା ସୁତ ॥ ୩୪
୧୦ ସେ ମନୁ ବଶିଷ୍ଠସଙ୍ଗରେ । ସଂବାଦ କରନ୍ତେ ଜ୍ଞାନରେ ॥ ୩୫
ରାଜ୍ୟକୁ ଛାଡ଼ି ବଇରାଗେ । ଯୋଗୀ ହୋଇଣ ସେହି ଯୋଗେ ॥ ୩୬
ଛାଡ଼ିଣ ନିଜ କଳେବର । ବ୍ରହ୍ମକୁ ଲଭିଲେ ସତ୍ୱର ॥ ୩୭
୧୧ ପିତାଏ ଲଭିଲେ ମରଣ । ବିକୁକ୍ଷି ରାଜ୍ୟକୁ ଆସିଣ ॥ ୩୮
ପୃଥିବୀ କରନ୍ତେ ପାଳନ । ଯେ ନାନାବିଧ ଯଜ୍ଞମାନ ॥ ୩୯
ତେଣେ ହରିଙ୍କି ପୂଜା କଲେ । ଶଶାଦ[1] ନାମେ ଖ୍ୟାତ ହେଲେ ॥ ୪୦
୧୨ ଶଶାଦପୁତ୍ର ପୁରଞ୍ଜୟ । ତାକୁ ବୋଲନ୍ତି ଇନ୍ଦ୍ରବାହ ॥ ୪୧
କକୁତ୍‌ସ୍ଥ ହୋଇ ଜଗତରେ । ଖ୍ୟାତ ହୋଇଲା ସେ କାଳରେ ॥ ୪୨
ଯେ ନାମ ଯେଉଁ କର୍ମେ ପୁଣ । ସେ କଥା କର ତୁ ଶ୍ରବଣ ॥ ୪୩
୧୩ ନିଜ ବାନ୍ଧବ ଯେ ଅସୁରେ । ସେମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗତରେ ॥ ୪୪
ଦେବତାଙ୍କର ହେଲା ରଣ । ଯେ ବିଶ୍ୱକ୍ଷୟକୁ କାରଣ ॥ ୪୫
ଦୈତ୍ୟଙ୍କ ଠାରୁ ସେ କାଳରେ । ପରାଜୟକୁ ଲଭି ସୁରେ ॥ ୪୬
ଶଶାଦସୁତକୁ ତତ୍‌କ୍ଷଣେ । ବରିଲେ ସହାୟ କରିଣ ॥ ୪୭
୧୪ ଇନ୍ଦ୍ର ବାହନ ହେବ ଯେବେ । ଦୈତ୍ୟଙ୍କୁ ମାରିବି ମୁଁ ତେବେ ॥ ୪୮
ସେ ନୃପ ବୋଲନ୍ତେ ଏ ବାଣୀ । ଲଜ୍ଜାରେ ପୁରନ୍ଦର ଶୁଣି ॥ ୪୯
ତାହା ନ କରନ୍ତେ ସ୍ୱୀକାର । ସେ ପୁଣି ବଚନେ ବିଷ୍ଣୁର ॥ ୫୦
ମହାବୃଷଭରୂପ ହୋଇ । ମିଳିଲା ନୃପଆଗେ ଯାଇଁ ॥ ୫୧
୧୫ ସେ ନୃପ କବଚକୁ ଭରି । ତୀକ୍ଷ୍ଣ ସାୟକମାନ ଧରି ॥ ୫୨
ଘେନିଣ ଦିବ୍ୟ ଶରାସନେ । ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ଦେବମାନେ ॥ ୫୩
ସେ ବୃଷ ଆରୋହଣ କରି । ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ବିଚାରି ॥ ୫୪
ବୃଷର କକୁଦ[2] ଉପରେ । ରହିଲା ନିଶ୍ଚଳ ଭାବରେ ॥ ୫୫
୧୬ ପରମ ଆତ୍ମା ଯେ ଅଚ୍ୟୁତ । ତା' ତେଜେ ହୋଇ ଆପ୍ୟାୟିତ ॥ ୫୬
ପଶ୍ଚିମ ଦିଗେ ଦୈତ୍ୟଙ୍କର । ବିଖ୍ୟାତ ଅଟଇ ଯେ ପୁର ॥ ୫୭
ରୁନ୍ଧିଲା ସେ ପୁରକୁ ବେଗେ । ଦେବେ ଅଛନ୍ତି ତାର ସଙ୍ଗେ ॥ ୫୮

---

୧ । ଶଶାଦ=ଯେ ଶଶ ଭକ୍ଷଣ କରେ ।
୨ । କକୁଦ=ଚୂଳ ।

୧୭ ସେ ଦୈତ୍ୟଙ୍କର ସଙ୍ଗେ ତାର । ହୋଇଲା ତୁମୁଳ ସମର ॥ ୫୯
ଯେବଣ ସମରଶ୍ରବଣେ । ଉଲ୍ଲାସ ହୋନ୍ତି ରୋମଗଣେ ॥ ୬୦
ଯେବଣ ଦୈତ୍ୟମାନେ ତାର । ସଂମୁଖେ ଲଭିଲେ ପ୍ରସ୍ତର ॥ ୬୧
ଭାଲିରେ ନେଲା ତାଙ୍କୁ ସେହି । ଯମକୁ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ॥ ୬୨
୧୮ ତା' ଶରପାତ ଅଭିମୁଖ । ଯୁଗାନ୍ତ ଅଗ୍ନିପ୍ରାୟ ତୀଖ ॥ ୬୩
ତେଣେ ଇଭନ୍ତେ ବିନାଶକୁ । ଥୋକାଏ ଦୈତ୍ୟ ଛାଡ଼ି ତାକୁ ॥ ୬୪
ଯେ ନିଜ ସଦନ ପାତାଳ । ଚହିଁକି ଗଲେ ତତକାଳ ॥ ୬୫
୧୯ ପୁରକୁ ଜିଣି ସର୍ବ ଧନ । ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ଦେଲା ସେ ରାଜନ ॥ ୬୬
ସେ ଧନ ପ୍ରତି ସମର୍ପଣ । ଇନ୍ଦ୍ର ତାହାକୁ କଲେ ପୁଣ ॥ ୬୭
ଯେଣୁ ପୁରକୁ କଲା ଜୟ । ତେଣୁ ତା' ନାମ ପୁରଞ୍ଜୟ ॥ ୬୮
ଇନ୍ଦ୍ର ବାହନ ତାର ଯେଣୁ । ତା' ନାମ ଇନ୍ଦ୍ରବାହ ତେଣୁ ॥ ୬୯
ବୃଷକକୁଦେ ଯେଣୁ ସ୍ଥିତ । ତେଣୁ କକୁତ୍‌ସ୍ଥ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୭୦
୨୦ ପୁରଞ୍ଜୟର ଯେହୁ ସୁତ । ଅନେନା[୧] ନାମେ ସେ ବିଦିତ ॥ ୭୧
ତା' ଠାରୁ ପୃଥୁ ହେଲା ଜାତ । ବିଶ୍ୱଗନ୍ଧି[୨] ତାହାର ସୁତ ॥ ୭୨
ବିଶ୍ୱଗନ୍ଧିର ଯେ କୁମର । ଚନ୍ଦ୍ର ଅଟଇ ନାମ ତାର ॥ ୭୩
ଚନ୍ଦ୍ରର ଯୁବନାଶ୍ୱ ନାମ । ତନୁଜ ହୋଇଲା ଜନମ ॥ ୭୪
୨୧ ଯେ ଯୁବନାଶ୍ୱସୁତ ହେଲା । ଶ୍ରାବସ୍ତ[୩] ନାମ ସେ ବହିଲା ॥ ୭୫
ଶ୍ରାବସ୍ତୀ ନାମରେ ନିର୍ମାଣ । କଲା ସେ ନୃପ ପୁରୀ ପୁଣ ॥ ୭୬
ଯେ ହେଲା ଶ୍ରାବସ୍ତର ସୁତ । ସେ ବୃହଦଶ୍ୱ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୭୭
ଯେ ବୃହଦଶ୍ୱର କୁମର । କୁବଳୟାଶ୍ୱ ନାମ ତାର ॥ ୭୮
୨୨ ଉତଙ୍କ ନାମେ ଋଷିଙ୍କର । ପ୍ରୀତିଅର୍ଥେ ଯେ ନୃପବର ॥ ୭୯
ବେଢ଼ି ଅଛନ୍ତି ଏକୋଇଶ । ସହସ୍ର ସୁତ ଚାରିପାଶ ॥ ୮୦
ଯେ ଧୁନ୍ଧୁ ନାମରେ ଅସୁର । ତାହାକୁ କଲା ସେ ସଂହାର ॥ ୮୧
୨୩ ସେହି କାରଣେଁ ଧୁନ୍ଧୁମାର । ନାମ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହେଲା ତାର ॥ ୮୨
ସେ ଧୁନ୍ଧୁଦୈତ୍ୟମୁଖାଗ୍ନିରେ । ସେ ରାଜା ସମସ୍ତ କୁମରେ ॥ ୮୩
ତତ୍‌କ୍ଷଣ ହେଲେ ଭସ୍ମୀଭୂତ । ରହିଲେ ଶେଷ ତିନି ସୁତ ॥ ୮୪
୨୪ ଦୃଢ଼ାଶ୍ୱ କପିଳାଶ୍ୱ ବେନି । ଭଦ୍ରାଶ୍ୱ ମିଶିଣ ଏ ତିନି ॥ ୮୫
ହେ ନୃପ ! ଦୃଢ଼ାଶ୍ୱର ସୁତ । ହର୍ଯ୍ୟଶ୍ୱ ନାମେ ସେ ବିଦିତ ॥ ୮୬
ଯେ ପୁଣ ହର୍ଯ୍ୟଶ୍ୱକୁମାର । ନିକୁମ୍ଭ ନାମ ଅଟେ ତାର ॥ ୮୭
୨୫ ନିକୁମ୍ଭଠାରୁ ଯେ ଜନମ । ତାହାର ବର୍ହିଣାଶ୍ୱ[୪] ନାମ ॥ ୮୮
କୃଶାଶ୍ୱ ନାମେ ଆର ସୁତ । ତାର ତନୁଜ ସେନଜିତ ॥ ୮୯
ଯେ ସେନଜିତଠାରୁ ଜାତ । ସେ ଯୁବନାଶ୍ୱ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୯୦

୧ । ଅନେନାଃ=ନାସ୍ତି ଏନଃ ଯସ୍ୟ ସ (ନିଷ୍ପାପ) ।
୨ । ବିଶ୍ୱଗତି ୩ । ସାବତ ୪ । ବହୁଳାଶ୍ୱ ।

ସେ ରାଜା ଅଟେ ପୁତ୍ରହୀନ । ବନକୁ କଲାକ ଗମନ ॥ ୯୧
୨୬ ନିର୍ବେଦ ହୋଇ ନରନାଥ । ସଙ୍ଗରେ ଘେନି ଭାର୍ଯ୍ୟାଶତ ॥ ୯୨
ପ୍ରବେଶ ହୁଅନ୍ତେ କାନନେ । କୃପାଳୁ ମହଋଷିମାନେ ॥ ୯୩
ସମସ୍ତେ ସମାହିତ ହୋଇ । ଐନ୍ଦ୍ରୀ ଇଷ୍ଟିକି କଲେ ତହିଁ ॥ ୯୪
୨୭ ନୃପତି ସେ ଯଜ୍ଞଶାଳାରେ । ତୃଷାର୍ତ୍ତେ ମିଳିଲା ନିଶିରେ ॥ ୯୫
ଯେତେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲେ ତହିଁ । ଦେଖିଲା ଅଛନ୍ତି ସେ ଶୋଇ ॥ ୯୬
ଯେ ମନ୍ତ୍ରଜଳ କୁମ୍ଭେ ଥିଲା । ଆପଣେ ତାହା ପାନ କଲା ॥ ୯୭
୨୮ ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ଋଷିମାନେ । ଉଠିଲେ ନିଦ୍ରା ଅବସାନେ ॥ ୯୮
କୁମ୍ଭ ହୋଇଛି ଜଳଶୂନ୍ୟ । ଏମନ୍ତ ଦେଖି ହେ ରାଜନ ॥ ୯୯
ଏ କର୍ମ ଅଟଇ କାହାର । ପିଇଲା ପୁଂସବନ ନୀର ॥ ୧୦୦
ଯେତେ ସେଠାରେ ଲୋକ ଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଏ ରୂପରେ ପୁଚ୍ଛିଲେ ॥ ୧୦୧
୨୯ ଈଶ୍ୱରପ୍ରେରିତ ହୋଇଣ । ନୃପତି ପିଇଲା ତା' ପୁଣ ॥ ୧୦୨
ଏମନ୍ତ ଜାଣି ସେ ସକଳ । ଅହୋ ଦଇବବଳ ବଳ ॥ ୧୦୩
ବୋଲନ୍ତେ ଏମନ୍ତ ବାକ୍ୟକୁ । ପ୍ରଣାମ କଲେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ॥ ୧୦୪
୩୦ କାଳ ଯାଆନ୍ତେ ତଦନ୍ତର । ସେ ଯୁବନାଶ୍ୱ ନୃପତିର ॥ ୧୦୫
କୁକ୍ଷିର ଯେ ଭାଗ ଦକ୍ଷିଣ । ତାହାକୁ ଭେଦି ତତକ୍ଷଣ ॥ ୧୦୬
ତନୟ ହେଲା ଉତପତି । ଯେ ସପ୍ତ¹ଦ୍ୱୀପେ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ॥ ୧୦୭
୩୧ ଏ ବାଳ ଅତିଶୟ ହୋଇ । କାନ୍ଦୁଛି ସ୍ତନ ପାନ ପାଇଁ ॥ ୧୦୮
କି ଅବା କରିବ ଏ ପାନ । ଏହା ବୋଇଲନ୍ତେ ବିପ୍ରଜନ ॥ ୧୦୯
ହେ ବତ୍ସ ମୁଞ୍ଚ ତୁ ରୋଦନ । ମୋତେ ତୁ କର ବେଗେ ପାନ ॥ ୧୧୦
ଏମନ୍ତ ବାକ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ର କହି । ତର୍ଜନୀ ଅଙ୍ଗୁଳିକି ନେଇ ॥ ୧୧୧
ବାଳକମୁଖେ ନିବେଶିଲେ । ମାନ୍ଧାତା ନାମ ସେ ହୋଇଲେ ॥ ୧୧୨
୩୨ ପ୍ରସାଦେ ବିପ୍ର-ଦେବଙ୍କର । ନ ମଲା ପିତା ସେ ଶିଶୁର ॥ ୧୧୩
ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ କେତେଦିନେ । ସେ ଯୁବନାଶ୍ୱ ସେହି ବନେ ॥ ୧୧୪
ତପସ୍ୟା କରି ଆଚରଣ । ତେଣେ ଲଭିଲା ସିଦ୍ଧି ପୁଣ ॥ ୧୧୫
୩୩ ତ୍ରସଦସ୍ୟୁ ନାମ ତାହାର । ହେ ନୃପ କଲେ ପୁରନ୍ଦର ॥ ୧୧୬
ରାବଣ ଆଦି ଦସ୍ୟୁମାନେ । ଯାହା ସକାଶୁଁ ଏ ଭୁବନେ ॥ ୧୧୭
ହୁଅନ୍ତି ଉଦବେଗଚିତ୍ତ । ତ୍ରାସକୁ ଲଭନ୍ତି ସତତ ॥ ୧୧୮
୩୪ ଯେ ଯୁବନାଶ୍ୱନୃପସୁତ । ମାନ୍ଧାତା ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଖ୍ୟାତ ॥ ୧୧୯
ଅଚ୍ୟୁତତେଜରେ ସଂଯୁତ । ହୋଇ କରିଣ ଅବିରତ ॥ ୧୨୦
ସପତଦ୍ୱୀପବତୀ ମହୀ । ପାଳନା କଲା ଏକା ହୋଇ ॥ ୧୨୧
୩୫ ଯେ ଦେବ ସର୍ବଦେବ²ମୟ । ଯେ ସର୍ବ-ଆତ୍ମା ଅତୀନ୍ଦ୍ରିୟ ॥ ୧୨୨
ଯାଗମାନଙ୍କରେ ପୂଜନ । କଲା ସେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ରାଜନ ॥ ୧୨୩

୧ । ସାତ ୨ । ବେଦ ।

ଯେବଣ ଯାଗମାନଙ୍କର । ଦକ୍ଷିଣା ଅଟଇ ଅପାର ॥ ୧୨୪
ଜାଣିଲେହେଁ ସେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ । କଲା ଏ ରୂପେ ଯାଗମାନ ॥ ୧୨୫
୩୬ ଯେ ଦ୍ରବ୍ୟ ଯେ ମନ୍ତ୍ର ବିଧାନ । ଯଜ୍ଞ ଋତ୍ୱିଜେ ଯଜମାନ ॥ ୧୨୬
ଯେ ପୁଣ ଧର୍ମ କାଳ ଦେଶ । ଏ ଯାହା ଆତ୍ମାପରକାଶ ॥ ୧୨୭
୩୭ [୧]ସବିତା ଯେତେ ଦୂର ଯାଏ । ଉଦୟ ହୋଇ ଅସ୍ତ ହୋଏ ॥ ୧୨୮
ସେ ସର୍ବ ଯୁବନାଶ୍ୱପୁତ୍ର । ମାନ୍ଧାତା ନୃପତିର କ୍ଷେତ୍ର ॥ ୧୨୯
୩୮ ଶଶବିନ୍ଦୁର ଠାରୁ ଜାତ । ଯେ ବିନ୍ଦୁମତୀ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥୧୩୦
ପୁରୁକୁତ୍ସକୁ ତାହାଠାରେ । ଅମ୍ବରୀଷକୁ ତଦନ୍ତରେ ॥ ୧୩୧
ଯେ ଯୋଗୀ ମୁଚୁକୁନ୍ଦ ନାମ । ତାହାକୁ କଲା ସେ ଜନମ ॥ ୧୩୨
ଯେ ମାନ୍ଧାତାର ପୁତ୍ର ତିନି । ତାଙ୍କର ପଞ୍ଚାଶ ଭଗିନୀ ॥୧୩୩
ଯେ ଋଷି ଥିଲେ ସଉଭରି । ତାଙ୍କୁ ବରିଲେ ପତି କରି ॥୧୩୪
୩୯ ସଲିଳମଧ୍ୟେ ଯମୁନାର । ବୁଡ଼ି କରନ୍ତେ ତପ ଘୋର ॥୧୩୫
୪୦ ମିଥୁନଧର୍ମବନ୍ତ ହୋଇ । ଯେ ଥିଲା ମୀନରାଜା ତହିଁ ॥୧୩୬
ତାହାର ସୁଖ ଦେଖି କରି । ସ୍ପୃହାକୁ ଲଭିଣ ସୌଭରି ॥୧୩୭
ମାନ୍ଧାତାନୃପଠାକୁ ଗଲେ । କନ୍ୟାଗୋଟିଏ ସେ ମାଗିଲେ ॥୧୩୮
ହେ ବିପ୍ର ଆପଣା ଇଚ୍ଛାରେ । କନ୍ୟାଏ ଘେନ ସ୍ୱୟମ୍ବରେ ॥ ୧୩୯
ଏମନ୍ତ ରୂପେ ବଚନକୁ । କହିଲେ ମାନ୍ଧାତା ତାହାଙ୍କୁ ॥ ୧୪୦
୪୧ ମୁଁ ବୃଦ୍ଧ, ବଳୀମାନେ ମୋର । ପୂରି ଅଛନ୍ତି କଳେବର ॥ ୧୪୧
୪୨ ଦିଶନ୍ତି କେଶ ଆଦି ଶ୍ୱେତ । ମସ୍ତକ କମ୍ପୁଛି ସନ୍ତତ ॥ ୧୪୨
ମୋତେ ତାପସଭାବୁଁ କରି । ସଂମତ ନ କରନ୍ତି ନାରୀ ॥୧୪୩
ଅପ୍ରିୟ ନାରୀଙ୍କର ପୁଣି । ମୋତେ ଏମନ୍ତ କରି ମଣି ॥ ୧୪୪
ଏମନ୍ତ ରୂପରେ ବଚନ । କହିଲା ମୋତେ ଏ ରାଜନ ॥ ୧୪୫
ଆତ୍ମାକୁ ତେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ସାଧିବି ତପସ୍ୟାବଳରେ ॥ ୧୪୬
ସୁରଯୁବତିଙ୍କର ଚିତ୍ତ । ଯାହା ବାଞ୍ଛିବ ଅବିରତ ॥ ୧୪୭
ରାଜଯୁବତିଙ୍କର ଚିତ୍ତ । ବଳିବା କି ଅବା ଅଦ୍ଭୁତ ॥ ୧୪୮
ବ୍ୟବସାୟକୁ ଏ ପ୍ରକାରେ । ଚିନ୍ତିଲା ସୌଭରି ସେଠାରେ ॥ ୧୪୯
୪୩ ସମ୍ପତ୍ତିଯୁତ ଯେ ଅଟଇ । ସେ କନ୍ୟା-ଅନ୍ତଃପୁରେ ନେଇ[୨] ॥ ୧୫୦
ପ୍ରବେଶ କରାଇଲା ଦ୍ୱାରୀ । ମୁନିଙ୍କି ରାଜାବାକ୍ୟେ କରି ॥ ୧୫୧
ପଞ୍ଚାଶ ରାଜକନ୍ୟା ଥିଲେ । ଏକ ବରକୁ ସେ ବରିଲେ ॥ ୧୫୨

---

୧ । "ଯାବତ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦେତି ସ୍ମ ଯାବଚ୍ଚ ପ୍ରତିତିଷ୍ଠତି"—ଏହି ପାଠ ଅନୁସାରେ ୧୨୮ତମ ପଦ ରଚିତ ହୋଇଅଛି । କିନ୍ତୁ "ଯାବଚ୍ଚ ପ୍ରତିତିଷ୍ଠତି" ଅଂଶରେ "ଯାବଚ୍ଚନ୍ଦ୍ରଃ ପ୍ରତିଷ୍ଠତି" ପାଠ ଗ୍ରହଣ କରି ଖାଡ଼ଙ୍ଗା ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅଧିକ ପଦଟି ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି । ଯଥା :— ଉଦୟ ହୋଇ ନିଶାକର । ପ୍ରସ୍ଥାନ କରେ ଯେତେ ଦୂର ॥

୨ । ଯାଇ ।

୪୪ ସୁହୃଦଭାବ କରି ଦୂର । ଋଷିଙ୍କ ନିମିତ୍ତେ ତାଙ୍କର ॥ ୧୫୩
ମୋହର ଅନୁରୂପ ଏହି । ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ନୁହଇ ॥ ୧୫୪
ଏ ରୂପେ ମହା କଳି ହେଲା । ଚିତ୍ତ ତହିଁରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିଲା ॥ ୧୫୫
୪୫ ଯେହୁ ବହୁତ ଋଚମାନ । କରିଅଛନ୍ତି ଅଧ୍ୟୟନ ॥ ୧୫୬
୪୬ ସେ ସଉଭରି ମୁନିଙ୍କର । ତପସମୃଦ୍ଧି ଯେ ଅପାର ॥ ୧୫୭
ତେଣୁ ଅଛନ୍ତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ । ନାନା ସାମଗ୍ରୀମାନେ ଯହିଁ ॥ ୧୫୮
ନାନାରୂପରେ ଉପବନ । ଯହିଁରେ ଦିଶନ୍ତି ଶୋଭନ ॥ ୧୫୯
ଯହିଁ ନିର୍ମଳ ଜଳମାନ । ଅଛନ୍ତି କହ୍ଲାର କାନନ ॥ ୧୬୦
ଏମନ୍ତ ସରୋବରମାନେ । ଅଛନ୍ତି ଯହିଁ ଉପବନେ ॥ ୧୬୧
ସ୍ତିରୀପୁରୁଷମାନେ ଯହିଁ । ଅଛନ୍ତି ବିଭୂଷିତ ହୋଇ ॥ ୧୬୨
ବିହଙ୍ଗେ ଭୃଙ୍ଗେ ବନ୍ଦିଜନେ । ଗାଆନ୍ତି ଯହିଁ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ॥ ୧୬୩
ଏମନ୍ତ ଅଟେ ଯେ ସଦନ । ଯେ ନାନାବିଧ ଉପବନ ॥ ୧୬୪
ତହିଁ ସେ କନ୍ୟାଙ୍କ ସଙ୍ଗତେ । ମୁନି ରମିଲେ ତୋଷଚିତ୍ତେ ॥ ୧୬୫
ବହୁତ ମୂଲ୍ୟ ଯାହାଙ୍କର । ସେ ଶଯ୍ୟା ବସ୍ତ୍ର ଅଳଂକାର ॥ ୧୬୬
ଆସନ ସ୍ନାନ ମାଲ୍ୟମାନ । ବିବିଧ ଭକ୍ଷ୍ୟ ବିଲେପନ ॥ ୧୬୭
ସେମାନଙ୍କରେ ନିରନ୍ତର । ଲକ୍ଷିତ ଯହୁଁ ମୁନିବର ॥ ୧୬୮
୪୭ ଦେଖି ଯା' ଗୃହସ୍ଥସମ୍ପତ୍ତି । ଯେ ସପ୍ତଦ୍ୱୀପମହୀପତି ॥ ୧୬୯
ଯେ ସାର୍ବଭୌମ ଶ୍ରୀରେ ଯୁତ । ହୋଇ ସେ ମାନ୍ଧାତା ବିସ୍ମିତ ॥ ୧୭୦
ଯେ ଗର୍ବ ଥିଲା ଆପଣାର । ତାହା ଛାଡ଼ିଲା ନୃପବର ॥ ୧୭୧
୪୮ ଏରୂପେ ରମନ୍ତେ ଗୃହରେ । ବିବିଧ ସୁଖମାନଙ୍କରେ ॥ ୧୭୨
ସେବନ୍ତେ ବିଷୟମାନଙ୍କୁ । ମନେ ନ ଲଭିଲା ତୋଷକୁ ॥ ୧୭୩
ଘୃତବିନ୍ଦୁରେ ହୁତାଶନ । ତୋଷକୁ ନ ଲଭେ ଯେସନ ॥ ୧୭୪
୪୯ ସେ ମୁନି କେହୁଣି ଦିନରେ । ବସନ୍ତେ ନିଜ ଆଶ୍ରମରେ ॥ ୧୭୫
ମନସକାଶୁଁ ଆପଣାର । ଯେ ହାନି ହେଲା ତପସ୍ୟାର ॥ ୧୭୬
ମୀନସଙ୍ଗରୁ ଯେ ଜନ୍ମିଲା । ସେ କଥା ମନକୁ ଆଣିଲା ॥ ୧୭୭
୫୦ ମୁଁ ସାଧୁ କରିଥିଲି ବ୍ରତ । ତପସ୍ୱୀ ଅଟଇ ନିୟତ ॥ ୧୭୮
ଦେଖ ବିନାଶକୁ ମୋହର । ସଲିଳମଧ୍ୟରେ ମତ୍ସର ॥ ୧୭୯
ସଙ୍ଗରୁ ଚିରକାଳକୃତ । ତପକୁ କରାଇଲି ଚ୍ୟୁତ ॥ ୧୮୦
୫୧ ସଂସାରୁ ହେବାକୁ ମୁକତ । ଯେ ବାଞ୍ଛୁଥିବ ନିଜ ଚିତ୍ତ ॥ ୧୮୧
ମିଥୁନବ୍ରତିମାନଙ୍କର । ସଙ୍ଗକୁ କରିବ ସେ ଦୂର ॥ ୧୮୨
ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ବାହାରେ । ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ ସର୍ବାତ୍ମାରେ ॥ ୧୮୩
ଏକାନ୍ତ ସ୍ଥାନେ ଏକା ହୋଇ । ଭ୍ରମନ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁଠାରେ ନେଇ ॥ ୧୮୪
ଯୁକ୍ତ କରିବ ନିଜ ମନ । ବିଷ୍ଣୁଭଗତ ଯେତେ ଜନ ॥ ୧୮୫
ତାହାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗ ହେବ । ଯେବେ ସଙ୍ଗକୁ ବାଞ୍ଛା ଥିବ ॥ ୧୮୬

୫୨ ଜଳମଧ୍ୟରେ ଏକା ହୋଇ । ତପସ୍ୟା କରୁଥିଲି ମୁହିଁ ।। ୧୮୭
ମତ୍ସ୍ୟସଙ୍ଗରୁ ତଦନ୍ତର । ହୋଇଲି ପଞ୍ଚାଶ ପ୍ରକାର ।। ୧୮୮
ଭାର୍ଯ୍ୟାଜଣକେ ଶତ ଶତ । ତନୟ କରନ୍ତେଣ ଜାତ ।। ୧୮୯
ପାଞ୍ଚ ସହସ୍ରରୂପ ହୋଇ । ପୁତ୍ରରୂପରେ ଜନ୍ମିଲଇଁ ।। ୧୯୦
ଯେ ଇହ ପର ଦୁଇ ଲୋକେ । ଜାତ ହୁଅନ୍ତି କର୍ମ ଥୋକେ ।। ୧୯୧
ସେହି ବିଷୟେ ନିଜ ଚିତ୍ତେ । ଜନ୍ମନ୍ତି ମନୋରଥ ଯେତେ ।। ୧୯୨
ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ତକୁ ହିଁ । ଆଜଯାଏ ମୁଁ ଜାଣି[1] ନାହିଁ ।। ୧୯୩
ଗୁଣମାନଙ୍କରେ ମାୟାର । ହତ ହୋଇଲା ମତି ମୋର ।। ୧୯୪
ବିଷୟେ ପୁରୁଷାର୍ଥ କରି । ବୁଦ୍ଧିକି ଅଛଇ ମୁଁ ଧରି ।। ୧୯୫
୫୩ ଗୃହେ ବସନ୍ତେ ଏ ପ୍ରକାରେ । ବିରକ୍ତ ହୋଇ ବିଷୟରେ ।। ୧୯୬
କାଳରେ ସଙ୍ଗତ୍ୟାଗ କଲା । ବନରେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା ।। ୧୯୭
ଯେତେ ତାହାର ପତ୍ନୀ ଥିଲେ । ତାହାକୁ ଅନୁଗତ ହେଲେ ।। ୧୯୮
ସମସ୍ତେ ପତିବ୍ରତା ହୋଇ । ଖ୍ୟାତିକି ଥିଲେ ଯେଣୁ ବହି ।। ୧୯୯
୫୪ ସେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନୀ ସଉଭରି । ତହିଁରେ ଘୋର ତପ କରି ।। ୨୦୦
ଅଗ୍ନିମାନଙ୍କ ସହିତରେ । ଆତ୍ମାକୁ ପରମାତ୍ମାଠାରେ ।। ୨୦୧
ନିଯୁକ୍ତ କଲା ତପବଳେ । ଆତ୍ମଦର୍ଶନ ଯହିଁ କାଳେ ।। ୨୦୨
୫୫ ନିଜ ପତିର ବ୍ରହ୍ମଠାରେ । ଲୟକୁ ଦେଖି ସେ କାଳରେ ।। ୨୦୩
ତାହାର ଭାର୍ଯ୍ୟା ଥିଲେ ଯେତେ । ସେ ମୁନିପ୍ରଭାବେ ସମସ୍ତେ ।। ୨୦୪
ଋଷିଙ୍କ ହେଲେ ଅନୁଗତ । ଅନଳ ଲିଭିଲେ ଯେମନ୍ତ ।। ୨୦୫
ହେ ମହାରାଜ ! ଶିଖାମାନେ । ତହିଁରେ ପଶନ୍ତି ଯେସନ ।। ୨୦୬
କୃଷ୍ଣଚରଣେ କରି ଧ୍ୟାନ । ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମନ ।। ୨୦୭

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀସୌଭର୍ଯ୍ୟୁପାଖ୍ୟାନଂ
ନାମ ଷଷ୍ଠୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।।

---

୧ । ଯାଇ ।

ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟ

ମାନ୍ଧାତୁରନ୍ୱୟଃ ପ୍ରୋକ୍ତଃ ସପ୍ତମେ ଯତ୍ର ଗୀୟତେ ।
ପୁରୁକୁତ୍ସସ୍ୟ ଚ୍ଛ୍ୟାନଂ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ଚେତ୍ତମମ୍ ।। ୧ ।।

୧ ମାନ୍ଧାତାଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସୁତ । ଯେ ଅମ୍ବରୀଷ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ।। ୧
ତାହାକୁ ପିତାମହ[୧] ପୁଣ । ବରିଲା ତନୁଜ କରିଣ ।। ୨
ତା' ସୁତ ଯୌବନାଶ୍ୱ ନାମ । ହାରୀତ ତାଠାରୁ ଜନମ ।। ୩
ଏ ମହୀପତିମାନଙ୍କର । [୨]ମାନ୍ଧାତା ଅଟଇ ପ୍ରବର ।। ୪
୨ ଯେ ନିଜ ଭ୍ରାତା ସର୍ପମାନେ । ସେ ନର୍ମଦାକୁ ପୂର୍ବଦିନେ ।। ୫
ପୁରୁକୁତ୍ସକୁ ସମର୍ପିଲେ । ସେ ପୁଣି ଭୁଜଗେନ୍ଦ୍ରବୋଲେ ।। ୬
ସେ ପୁରୁକୁତ୍ସକୁ ତତ୍‌କାଳ । ଘେନି ଚଳିଲା ରସାତଳ ।। ୭
୩ ଯେ ବିଷ୍ଣୁଶକ୍ତି ଅଛି ଧରି । ସେ ପୁରୁକୁତ୍ସ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ।। ୮
ତହିଁ ମାଇଲା ଗନ୍ଧର୍ବଙ୍କୁ । ଯୋଗ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ସେ ବଧକୁ ।। ୯
ଏହା ଯେ ସ୍ମରଣ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କର ନାହିଁ ସର୍ପଭୀତି ।। ୧୦
ନାଗଙ୍କ ଠାରୁ ନୃପବର । ଲଭିଲା ଏରୂପରେ ବର ।। ୧୧
୪ ପୁରୁକୁତ୍ସର ଠାରୁ ଜନ୍ମ । ତନୟ ତ୍ରସଦସ୍ୟୁ ନାମ ।। ୧୨
ସେ ଅଟେ ଅନରଣ୍ୟତାତ । ହର୍ଯ୍ୟଶ୍ୱ ଅନରଣ୍ୟସୁତ ।। ୧୩
ହର୍ଯ୍ୟଶ୍ୱତନୟ ଅରୁଣ । ତା' ସୁତ ତ୍ରିବନ୍ଧନ ପୁଣ ।। ୧୪
୫ ତାହାର ସୁତ ସତ୍ୟବ୍ରତ । ତ୍ରିଶଙ୍କୁ[୩] ନାମେ ସେ ବିଖ୍ୟାତ ।। ୧୫
୬ ଗୁରୁଶାପୁଁ ସେ ମହୀପାଳ । ତକ୍ଷଣେ ହୋଇଲା ଚଣ୍ଡାଳ ।। ୧୬
କୌଶିକ ତେଜେ ଦେହ ଧରି । ଗଲା ସେ ନୃପ ସ୍ୱର୍ଗପୁରୀ ।। ୧୭
ଅଦ୍ୟାପି ରଜନୀକାଳରେ । ଦିଶଇ ଆକାଶମାର୍ଗରେ ।। ୧୮
ଦେବତାଙ୍କର ବାକ୍ୟେ ସେହି । ପଡ଼ିଲା ଅଧୋମୁଖ ହୋଇ ।। ୧୯
ସେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ମୁନି ବଳେ । ତାହାକୁ ସ୍ତମ୍ଭିଲେ ସେ କାଳେ ।। ୨୦
୭ ତ୍ରିଶଙ୍କୁ ନୃପତିର ସୁତ । ଯେ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ନାମେ ଖ୍ୟାତ ।। ୨୧
କୌଶିକ ମାଗିଲେ ତାହାକୁ । ରାଜସୂୟର ଦକ୍ଷିଣାକୁ ।। ୨୨

---

୧ । ଯୁବନାଶ୍ୱ ।

୨ । "ହରିତ-କୁତ୍ସ-ପିଙ୍ଗ ଦର୍ଭ-ଭୈମଗବାନାମାଙ୍ଗିରସାମ୍ବରୀଷଯୌବନାଶ୍ୱାଶ୍ଚେତି ମାନ୍ଧାତାରଂ ହ୍ୟେକେ ବ୍ରୁବତେ, ଅବନ୍ତୀଚ୍ୟାଙ୍ଗିରସଂ ମାନ୍ଧାତ୍ରମ୍ବରୀଷ-ଯୌବନାଶ୍ୱାଶ୍ଚ" (ଆଶ୍ୱଳାୟନଃ) ।

୩ । ଶଙ୍କୁପରି ତିନି ଦୋଷ ଯାହାର । ତଦୁକ୍ତଂ ହରିବଂଶେ—
ପିତୁଶ୍ଚାପରିତୋଷେଣ ଗୁରୋର୍ଦୋଗ୍‌ଧ୍ରୀବଧେନ ଚ ।
ଅପ୍ରୋକ୍ଷିତୋପଯୋଗାଚ୍ଚ ତ୍ରିବିଧସ୍ତେ ବ୍ୟତିକ୍ରମଃ ।।

	ଦକ୍ଷିଣାବ୍ୟାଜେ ନୃପତିର	କରି ସର୍ବସ୍ୱ ଅପହାର	॥ ୨୩
	ବହୁତ ଦୁଃଖ ତାଙ୍କୁ ଦେଲେ	ସେ କଥା ବଶିଷ୍ଠ ଶୁଣିଲେ	॥ ୨୪
	ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କୁ କ୍ରୋଧ ବହି	ବୋଇଲେ ଆଡ଼ୀ[1] ହୁଅ ତୁହି	॥ ୨୫
	ଶୁଣି ତା' ବୋଇଲେ କୌଶିକ	ତୁ ହୋ ବଶିଷ୍ଠ ! ହୁଅ ବକ	॥ ୨୬
	ଏମନ୍ତ ରୂପେ ପକ୍ଷୀ ହୋଇ	ବଶିଷ୍ଠ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଦୁଇ	॥ ୨୭
	ବହୁତ ବରଷ ସମର	କଲେ ଯା' ଅର୍ଥେ ମୁନିବର	॥ ୨୮
୮	[2]ସେ ରାଜା ଅପୁତ୍ରିକ ହେଲା	ମନେ ବିଷାଦକୁ ଲଭିଲା	॥ ୨୯
୯	ନାରଦ ଉପଦେଶେ ପୁଣ	ଗଲା ବରୁଣଙ୍କୁ ଶରଣ	॥ ୩୦
	ହେ ପ୍ରଭୁ ଯେବେ ମହାବୀର	ତନୟ ଜନମିବ ମୋର	॥ ୩୧
	ପୁରୁଷପଶୁ କରି ତାକୁ	ହେ ମହାରାଜ ! ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ	॥ ୩୨
	ଯାଗ କରିବି ଏ ଭାଷାରେ	ନିର୍ବନ୍ଧ କଲା ତାଙ୍କ ଠାରେ	॥ ୩୩
	ସେ କଥା ସେହିରୂପେ ପୁଣ	ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତେ ବରୁଣ	॥ ୩୪
	ରୋହିତ ନାମେ ନୃପତିର	ଜନମ ହୋଇଲା କୁମର	॥ ୩୫
୧୦	ହେ ନୃପ ଜନ୍ମିଲା କୁମର	ଏଣେ ତୁ ମୋତେ ଯାଗ କର	॥ ୩୬
	ବରୁଣ କହନ୍ତେ ଏ ବାଣୀ	ତାଙ୍କୁ କହିଲା ନୃପମଣି	॥ ୩୭
	ପଶୁର ଦଶଦିନ ଯେବେ	ଯାଇ ସେ ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇ ତେବେ	॥ ୩୮
୧୧	ଏମନ୍ତ କହନ୍ତେ ରାଜନ	ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଅନ୍ତେ ଦଶ ଦିନ	॥ ୩୯
	ବରୁଣ ଆସିଣ ସତ୍ୱର	ବୋଇଲେ ଏବେ ଯାଗ କର	॥ ୪୦
	ତାଙ୍କ ବଚନ ନୃପ ଶୁଣି	କହିଲେ ଏ ପ୍ରକାରେ ପୁଣି	॥ ୪୧
	ପଶୁର ଦନ୍ତମାନେ ଯେବେ	ଜନ୍ମନ୍ତି, ଶୁଦ୍ଧ ହୋଏ ତେବେ	॥ ୪୨
୧୨	ଦନ୍ତେ ଜନ୍ମିଲେ ଯେ ଏହାର	ଏବେ ତୁ ବେଗେ ଯାଗ କର	॥ ୪୩
	ଏ ରୂପେ କହନ୍ତେ ବରୁଣ	ତାଙ୍କୁ ବୋଇଲା ନୃପ ପୁଣ	॥ ୪୪
	ଏହାର ଦନ୍ତମାନ ଯେବେ	ପଡ଼ିବ, ଶୁଦ୍ଧ ହେବ ତେବେ	॥ ୪୫
୧୩	ଦନ୍ତେ ତ ପଡ଼ିଲେ ପଶୁର	ଏବେ ତୁ ମୋତେ ଯାଗ କର	॥ ୪୬
	ଏ ରୂପେ ବରୁଣ କହିଲେ	ନୃପତି ତାହାଙ୍କୁ ବୋଇଲେ	॥ ୪୭
	ପଶୁଦଶନ ପୁଣି ଯେବେ	ଜନ୍ମନ୍ତି, ଶୁଦ୍ଧ ହୋଏ ତେବେ	॥ ୪୮
୧୪	ପୁଣି ତ ଜନମିଲେ ଦନ୍ତେ	ଏବେ ତୁ ଯାଗ କର ମୋତେ	॥ ୪୯
	ବରୁଣ କହନ୍ତେ ଏ ରୀତି	ତାଙ୍କୁ କହିଲେ ସେ ନୃପତି	॥ ୫୦
	କବଚ ବହିବାକୁ ଯେବେ	ସମର୍ଥ, ରାଜପଶୁ ତେବେ	॥ ୫୧
	ହେ ରାଜା[3] ! ଯାଗବିଷୟରେ	ଶୁଦ୍ଧ ହୁଅଇ ଜଗତରେ	॥ ୫୨
୧୫	ଏ ରୂପେ ପୁତ୍ରାନୁରାଗରେ	ସ୍ନେହଯନ୍ତ୍ରିତ ମାନସରେ	॥ ୫୩

୧ । ଆଟୀ, ଶରାଳିପକ୍ଷୀ (ଶରାରିରାଟିରାଡ଼ିଶ୍ଚ—ଅମର) ।
୨ । "ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରୋ ହ ବୈଧସ ଐକ୍ଷ୍ୱାକବୋ ରାଜା ଅପୁତ୍ର ଆସେ" (ଶ୍ରୁତିଃ) ।
୩ । ରାଜା=ବରୁଣ ।

	ବଞ୍ଚାନ୍ତେ ସେହି ସେହି କାଳ	ସେ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ମହୀପାଳ	॥ ୫୪
	ବିଗ୍ରହି ରାଜାବଚନକୁ	ପ୍ରତୀକ୍ଷା କଲେ ସେ କାଳକୁ	॥ ୫୫
୧୬	ଯା' ବାଞ୍ଛା କରିଅଛି ତାତ	ସେ କଥା ଜାଣିଣ ରୋହିତ	॥ ୫୬
	ପ୍ରାଣ ରଖିବା ମନ କରି	ବନକୁ ଗଲା ଧନୁ ଧରି	॥ ୫୭
୧୭	ପିତାକୁ ବରୁଣ ଗ୍ରସ୍ତିଲା	ତାହାର ମହୋଦର[୧] ହେଲା	॥ ୫୮
	ଏମନ୍ତ ଶୁଣିଣ ରୋହିତ	ଗ୍ରାମକୁ ଚଳିଲା ତୁରିତ	॥ ୫୯
	ସେ କଥା ପୁରନ୍ଦର ଜାଣି	ତାହାକୁ ନିଷେଧିଲା ପୁଣି	॥ ୬୦
୧୮	ସେବାରୁ ତୀର୍ଥ-କ୍ଷେତ୍ରଙ୍କର	ଭୂମିଭ୍ରମଣ ପୁଣ୍ୟତର	॥ ୬୧
	ଏମନ୍ତ କଥା ରୋହିତର	ଆଗେ କହିଲା ପୁରନ୍ଦର	॥ ୬୨
	ସେ କଥା ଶୁଣି ବନଦେଶେ	ରୋହିତ ରହିଲା ବରଷେ	॥ ୬୩
୧୯	ଦ୍ୱିତୀୟେ ତୃତୀୟ ବରଷେ	ଚତୁର୍ଥେ ପଞ୍ଚମ ପ୍ରବେଶେ	॥ ୬୪
	ଏହି ରୂପରେ ଶଚୀସାଇଁ	କହିଲା ବୃଦ୍ଧ ବିପ୍ର ହୋଇ	॥ ୬୫
୨୦	ଷଷ୍ଠ ବରଷ ଲଭି କରି	ରୋହିତ ଯାନ୍ତେ ନିଜ ପୁରୀ	॥ ୬୬
	ମାର୍ଗରେ ଅଜୀଗର୍ତ୍ତ ନାମ	ବିଖ୍ୟାତ ଅଟେ ଯେଉଁ ଗ୍ରାମ	॥ ୬୭
	ତହିଁରୁ କିଣିଲା ବିପ୍ରର	ମଧ୍ୟମ ସୁତକୁ ସତ୍ୱର	॥ ୬୮
	କିଣିଲା ଯେଉଁ ବିପ୍ରସୁତ	ସେ ଶୁନଃଶେଫ ନାମେ ଖ୍ୟାତ	॥ ୬୯
	ପଶୁନିମିତ୍ତେ ଦେଇ ତାକୁ	ପ୍ରଣାମ କଲା ସେ ପିତାକୁ	॥ ୭୦
୨୧	ନିତ୍ୟେ ମହତ ଜନଙ୍କର	ସଭାରେ ପଢ଼େ କଥା ଯାର	॥ ୭୧
	ମହତ ଅଟେ ଯାର କୀର୍ତ୍ତି	ସେ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ମହୀପତି	॥ ୭୨
	ତଦନ୍ତେ ପୁରୁଷମେଧରେ	ବରୁଣ ଆଦି ଯେ ଅମରେ	॥ ୭୩
	ତାହାଙ୍କୁ ଯାଗ ଆରମ୍ଭିଲା	ଉଦରରୋଗୁଁ ମୁକ୍ତ ହେଲା	॥ ୭୪
୨୨	ସେ ଯାଗେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ମୁନି	ହୋତା, ଅଧ୍ୱର୍ଯ୍ୟୁ ଜମଦଗ୍ନି	॥ ୭୫
	ବଶିଷ୍ଠ ବ୍ରହ୍ମାପଣ କଲେ	ଅୟାସ୍ୟ ଉଦ୍‌ଗାତା ହୋଇଲେ	॥ ୭୬
୨୩	ଇନ୍ଦ୍ର ତାହାଙ୍କୁ ତୋଷ ହେଲେ	ସୁବର୍ଣ୍ଣମୟ ରଥ ଦେଲେ	॥ ୭୭
	ଶୁନଃଶେଫର ଯେ ଚରିତ	ଆଗେ[୨] କରିବା ତା' ବ୍ୟକତ	॥ ୭୮
୨୪	ଭାର୍ଯ୍ୟାସହିତେ ଏ ରାଜାର	ଯେବଣ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ସତ୍ୟ ସାର	॥ ୭୯
	ତା' ଦେଖି ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଯତି	ଲଭିଲେ ଅତିଶୟ ପ୍ରୀତି	॥ ୮୦
	ଉତ୍ତମ ଅଟଇ ଯେ ଜ୍ଞାନ	ରାଜାକୁ କଲେ ତା' ପ୍ରଦାନ	॥ ୮୧
୨୫	[୩]ଯେ ଅନ୍ନମୟ ଅଟେ ମନ	ପୃଥିବୀ ଅଟଇ ତେସନ	॥ ୮୨
୨୬	ମନକୁ ନେଇ ପୃଥିବୀରେ	ଏକ କରନ୍ତେ ତଦନ୍ତରେ	॥ ୮୩
	ପୃଥିବୀ[୪] ଜଳସହିତରେ	ଜଳକୁ ନେଇଣ ତେଜରେ	॥ ୮୪

୧ । ମହୋଦର=ଜଳୋଦର ।
୨ । ଆଗେ=ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରସୁତାଖ୍ୟାନପ୍ରସଙ୍ଗେ ।
୩ । ଅନ୍ନମୟଂ ହି ସୌମ୍ୟ ମନଃ (ଶ୍ରୁତିଃ) ୪ । ପୃଥ୍ୱୀକି ।

ତେଜକୁ ଅନିଳରେ ପୁଣ । ଏକ କରନ୍ତେ ତତକ୍ଷଣ ॥ ୮୫
ସେ ପବନକୁ ଆକାଶରେ । ଏକ କରନ୍ତେ ସେ କ୍ରମରେ ॥ ୮୬
ସେ ଆକାଶକୁ ଅହଂକାରେ । ଅହଂକାରକୁ ତଦନ୍ତରେ ॥ ୮୭
ମହତ୍ତ୍ୱରେ ଏକ କରି । ସେ ମହତ୍ତ୍ୱେ ଅନୁସରି ॥ ୮୮
ଜ୍ଞାନକଳାକୁ ତହିଁ ଧ୍ୟାନ । କରିଣ ଯେ ପୁଣ ଅଜ୍ଞାନ ॥ ୮୯
ଦହନ୍ତେ ସେ ଜ୍ଞାନକଳାରେ । ନିର୍ବାଣସୁଖସଂବିଦରେ ॥ ୯୦
ସେ ଜ୍ଞାନକଳାକୁ ଛାଡ଼ିଣ । ବିମୁକ୍ତବନ୍ଧନ ହୋଇଣ ॥ ୯୧
ଯାହା ନିର୍ଦ୍ଦେଶି କରି ନୋହି । ଯେ ବା ତର୍କକୁ ନ ଆସଇ ॥ ୯୨
ସେ ସ୍ୱରୂପରେ ଅବସ୍ଥିତି । ଲଭିଲେ ପୁଣ ସେ ନୃପତି ॥ ୯୩
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚରଣପଙ୍କଜ । ଶରଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଦ୍ୱିଜ ॥ ୯୪

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରୋପାଖ୍ୟାନଂ
ନାମ ସପ୍ତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଅଷ୍ଟମେ ରୋହିତସ୍ୟୋକ୍ତୋ ବଂଶୋ ଯତ୍ରାଭବନ୍ନୃପଃ ।
ସଗରଃ କପିଳାକ୍ଷେପାନ୍ନିର୍ଦ୍ଦଗ୍ଧା ଯସ୍ୟ ସୂନବଃ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ହରିତ ରୋହିତର ସୁତ । ଚମ୍ପ ତାଠାରୁ ହେଲା ଜାତ ॥ ୧
[1] ତାଠାରୁ ହେଲା ଚମ୍ପାପୁରୀ । ସୁଦେବ ତନୁଜ ତାହାରି ॥ ୨
ଯେଉଁ ସୁଦେବର ତନୟ । ବିଖ୍ୟାତ ଅଟଇ ବିଜୟ ॥ ୩
୨ ଭରୁକ[2] ଅଟେ ତାର ସୁତ । ତା'ଠାରୁ ବୃକ ହେଲା ଜାତ ॥ ୪
ବୃକର ଜନ୍ମିଲା ଯେ ସୁତ । ବାହୁକ ନାମେ ସେ ବିଦିତ ॥ ୫
ତାହାର ଥିଲା ଯେଉଁ କ୍ଷିତି । ହରିଲେ ତା' ଶତ୍ରୁନୃପତି ॥ ୬
ଭାର୍ଯ୍ୟାସହିତେ ସେ ରାଜନ । ପ୍ରବେଶ ହେଲା ଯାଇଁ ବନ ॥ ୭
୩ ମରନ୍ତେ ସେ ବୃଦ୍ଧ ନୃପତି । ତାହାର ଯେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଯୁବତୀ ॥ ୮
କରନ୍ତେ ଅନୁମରଣକୁ । ସଗର୍ଭ ବୋଲି ଜାଣି ତାକୁ ॥ ୯
ଯେ ଔର୍ବଋଷି ବନେ ଥିଲେ । ତକ୍ଷଣେ ସେ ନିବର୍ତ୍ତାଇଲେ ॥ ୧୦
୪ ସପତ୍ନୀମାନେ ଜାଣି ତାକୁ । ଅନ୍ନର ସଙ୍ଗତେ ଗରକୁ ॥ ୧୧

---

୧ । ଚମ୍ପସ୍ତସ୍ମାଦଭୂଦ୍ ଯେନ ଚମ୍ପାପୁରୀ ବିନିର୍ମିତା (ସ୍ୱାମୀ) ।
୨ । ରଭୁକ ।

ଦିଅନ୍ତେ ସେ ଗର ସହିତ । ସଗର ନାମେ ନୃପ ଜାତ ॥ ୧୨
ସେ ରାଜା ଅତି କୀର୍ତ୍ତିବନ୍ତ । ସକଳ ଲୋକେ ହେଲା ଖ୍ୟାତ ॥ ୧୩
ସଗର ନାମ ମହୀପତି । ହେଲା ଜଗତେ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ॥ ୧୪
ସାଗର ହୋଇ ଯେ ବିଖ୍ୟାତ । ତାହାକୁ କଲେ ଯାହା ସୁତ ॥ ୧୫
୫ ଯବନ, ତାଳଜଙ୍ଘ, ଶକ । ହୈହୟ ବର୍ବର ଅନେକ ॥ ୧୬
ଏହାଙ୍କୁ ଯେ ଗୁରୁବାକ୍ୟରେ । ବିନାଶ ନ କଲା ପ୍ରାଣରେ ॥ ୧୭
ବିକୃତ ବେଶ[୧] ବନ୍ତ କରି । କଲା କେବଳ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ॥ ୧୮
୬ ଦାଢିମାତ୍ରକ ରଖି ବାଳ । କାହାରି ମୁଣ୍ଡିଲା ସକଳ ॥ ୧୯
କାହାଙ୍କୁ କଲା ମୁକ୍ତକେଶ । ଅର୍ଦ୍ଧମୁଣ୍ଡିତ ହୀନବେଷ ॥ ୨୦
ହରିଲା ଅନ୍ତର୍ବାସ କା'ର । ବହିର୍ବାସକୁ ଅପରର ॥
୭ ଯେ ସର୍ବଦେବ[୨] ରୂପଧାରୀ । ଆତ୍ମା ଈଶ୍ୱର ପ୍ରଭୁ ହରି ॥ ୨୧
ଯା' ଔର୍ବ ଦେଲେ ଉପଦେଶ । ସେ ଯୋଗମାର୍ଗେ ସେ ନରେଶ ॥ ୨୨
ତାହାଙ୍କୁ ପୂଜିଲେ ନିର୍ଭରେ । ତୁରଗମେଧମାନଙ୍କରେ ॥ ୨୩
ଯେ ଯଜ୍ଞେ ପଶୁ ଅଶ୍ୱ ତାର । ତାକୁ ହରିଲା ପୁରନ୍ଦର ॥ ୨୪
୮ [୩]ତାହାର ସୁମତିନାମରେ । ଯେବଣ ଭାର୍ଯ୍ୟା ତା' କୁମରେ ॥ ୨୫
ପିତାର ଆଜ୍ଞାକାରୀ ହୋଇ । ଖୋଜନ୍ତେ ତୁରଗକୁ ସେହି ॥ ୨୬
ପୃଥ୍ୱୀକି ସକଳ ଦିଗରେ । ଖୋଳିଲେ ଗର୍ତ୍ତସ୍ଥଭାବରେ ॥ ୨୭
୯ ହୟକୁ କପିଳଙ୍କ ପାଶେ । ଦେଖିଲେ ପୂର୍ବୋତ୍ତର ଦିଶେ ॥ ୨୮
୧୦ ତୁରଗହର ଚୋର ଏହି । ନୟନ ବୁଜି ଅଛି ରହି ॥ ୨୯
ଏ ପାପୀ ଅଟେ ଦୁରାଚର । ଏହାକୁ ବେଗ ମାର ମାର ॥ ୩୦
ଏମନ୍ତ ବଚନ ବୋଲିଣ । ଷାଠିଏ ସହସ୍ର ସେ ପୁଣ ॥ ୩୧
ଟେକନ୍ତେ ଆୟୁଧମାନଙ୍କୁ । ଧାଇଁଲେ ଋଷିଙ୍କ ପାଶକୁ ॥ ୩୨
ସେହି ସମୟେ ନେତ୍ର ଫେଇ । ମୁନି ତାହାଙ୍କୁ ଦେଲେ ଚାହିଁ ॥ ୩୩
୧୧ ହେ ନୃପ ! ତାହାଙ୍କର ମତି । ହରିଣ ଥିଲେ ଶଚୀପତି ॥ ୩୪
ମହତଜନଠାରେ ଜନ୍ମ । କଲେ ଯେବଣ ଅତିକ୍ରମ ॥ ୩୫
ତେଣୁ ସ୍ୱଶରୀର-ଅଗ୍ନିରେ । ଭସ୍ମ ହୋଇଲେ କ୍ଷଣକରେ ॥ ୩୬
୧୨ ମୁନିଙ୍କ କୋପରେ ସକଳେ । ଦଗ୍‌ଧ ହୋଇଲେ ନୃପବାଳେ ॥ ୩୭
ଏମନ୍ତ ହୋଇ ଯଉଁ ବାଣୀ । ଉତ୍ତମ ନୁହଇ ସେ ପୁଣି ॥ ୩୮
ଯା' ଆତ୍ମା ସର୍ବଶୁଦ୍ଧିକର । ଯେ ଅଟେ ସତ୍ତ୍ୱକଳେବର ॥ ୩୯
ତାଙ୍କଠାରେ ସେ କାହୁଁ ପୁଣ । ଯେ ରୋଷମୟ ତମୋଗୁଣ ॥ ୪୦
ଯେହ୍ନେ ଭୂମିର ରଜମାନ । ଆକାଶେ ନୋହେ ସଂଭାବନ ॥ ୪୧

---

୧ । କେଶ ୨ । ବେଦ ।
୩ । ସୁମତି ଓ କେଶିନୀ ନାମରେ ସଗରଙ୍କର ଦୁଇ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଥିଲେ । (ଦ୍ୱେ ଭାର୍ଯ୍ୟେ ତସ୍ୟ ସୁମତିଃ କେଶିନୀ କେଶବାଶ୍ରିତା)

୧୩ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଲେ ଯେଉଁ ଦେବ । ସୁଦୃଢ଼ ସାଂଖ୍ୟମୟ ନାବ ॥ ୪୨
ଯେଉଁ ନାବରେ ସୁଦୁସ୍ତର । ଭବସିନ୍ଧୁକୁ ତରେ ନର ॥ ୪୩
ଯେ ଭବସିନ୍ଧୁ ମୃତ୍ୟୁପଥ । ଜଗତେ ହୋଇଚି ବିଖ୍ୟାତ ॥ ୪୪
ଯେହୁ ସର୍ବଜ୍ଞ ମୁନିବର । ପରମ ଆତ୍ମା ଯେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୪୫
ଯେ ଭେଦ ଅରିମିତ୍ରଭାବ । ତାଙ୍କର କାହୁଁ ସେ ହୋଇବ ॥ ୪୬
୧୪ ସଗର ନୃପର କେଶିନୀ । ନାମରେ ଯେବଣ କାମିନୀ ॥ ୪୭
ତା' ଠାରେ ଜନ୍ମିଲା ଯେ ସୁତ । ଅସମଞ୍ଜସ ସେ ବିଖ୍ୟାତ ॥ ୪୮
ତାହାର ପୁତ୍ର ଅଂଶୁମନ୍ତ । ସେ ପିତାମହହିତେ ରତ ॥ ୪୯
୧୫ ଅସମଞ୍ଜସ ନାମ ହୋଇ । ସଗରନୃପସୁତ ଯେହି ॥ ୫୦
୧୬ ସେ ଅସମଞ୍ଜସ ଭାବରେ । ଆତ୍ମାକୁ ଦେଖାନ୍ତେ ଲୋକରେ ॥ ୫୧
ଜନ୍ମିଛି ଜାତିସ୍ମର[୧] ହୋଇ । ପୂର୍ବରେ ଯୋଗୀ ସେ ଅଟଇ ॥ ୫୨
ସେ କାଳେ ସଙ୍ଗସକାଶରୁ । ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଲା ସେ ଯୋଗରୁ ॥ ୫୩
ଜ୍ଞାତିମାନଙ୍କୁ ନ ଯୋଗାଇ । ଲୋକେ ଯେ ନିନ୍ଦିତ ଅଟଇ ॥ ୫୪
ଏମନ୍ତ କର୍ମ ଆଚରଣ । କରନ୍ତେ ନୃପସୁତ ପୁଣ ॥ ୫୫
ଉଦ୍‌ବେଗ କରାନ୍ତେ ଲୋକଙ୍କୁ । ଦାଣ୍ଡେ ଖେଳିଲା ବାଳକଙ୍କୁ ॥ ୫୬
ଆପଣେ ଧରି ଘେନି ଯାଇ । ସରଯୂ ନଦୀରେ ପକାଇ ॥ ୫୭
୧୭ ଏମନ୍ତ ରୂପେ କର୍ମମାନ । ସେ ଆଚରନ୍ତେ ଦିନୁଁଦିନ ॥ ୫୮
ପୁତ୍ରସ୍ନେହକୁ କରି ଦୂର । ତାହାକୁ ଛାଡ଼ିଲେ ସଗର ॥ ୫୯
ଯୋଗ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟେ ଶିଶୁମାନ । ଦେଖାଇ କଲା ସେ ଗମନ ॥ ୬୦
୧୮ ପୁଣି ଅଇଲେ ଶିଶୁମାନେ । ଦେଖି ଅଯୋଧ୍ୟାବାସିଜନେ ॥ ୬୧
ସମସ୍ତେ ବିସ୍ମୟ ହୋଇଲେ । ରାଜାହିଁ ତାପକୁ ଲଭିଲେ ॥ ୬୨
୧୯ ହେ ନୃପ ! ହୟ ଖୋଜିବାକୁ । ସଗର ଦିଅନ୍ତେ ଆଜ୍ଞାକୁ ॥ ୬୩
ଗମନ କଲା ଅଂଶୁମନ୍ତ । ଯେ ଖୁଡୁତାଙ୍କ ଖୋଳା ଖାତ ॥ ୬୪
ସେ ଅନୁପଥେ ଭସ୍ମପାଶେ । ହୟକୁ ଦେଖିଲା ପ୍ରବେଶେ ॥ ୬୫
୨୦ କପିଳ ନାମେ ବିଷ୍ଣୁ ତହିଁ । ଯେ ଥିଲେ ତାହାଙ୍କୁ ସେ ଗ୍ରହିଁ ॥ ୬୬
ପ୍ରାଞ୍ଜଳି ହୋଇ ପ୍ରଣମିଲା । [୨] ନିଷ୍କଳ ମନେ ସ୍ତୁତି କଲା ॥ ୬୭

ଶ୍ରୀଅଂଶୁମାନୁବାଚ

୨୧ ବ୍ରହ୍ମା ଆଜହିଁ ସମାଧିରେ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ନ କରେ ॥ ୬୮
ସଂପନ୍ନ କରି ଯୁଗୁତିରେ । ନ ଜାଣେ ସେହୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ॥ ୬୯
ତା'ଠାରୁ ତୁମ୍ଭେ ଅତିଶୟ । ଈଶ୍ୱର ଜଗତେ ବୋଲାଅ ॥ ୭୦
ସେ ବ୍ରହ୍ମା ମନ-ଦେହ-ମତି[୩] । ଏ ତିନିଠାରୁ ଯେ ଉତ୍ପତ୍ତି ॥ ୭୧

୧ । ଜାତିସ୍ମର=ପୂର୍ବ ଜନ୍ମର କଥା ଯାହାର ମନେ ଥାଏ ।
୨ । ଅଜାନନ୍ତୋଽବଜାନନ୍ତୋଽପ୍ୟନୁକମ୍ପ୍ୟା ବୟନ୍ତିତି ।
ତୁଷ୍ଟାବ ଷଡ୍‌ଭିରୀଶାନମଂଶୁମାନେବମାଶୟଃ ॥ (ସ୍ୱାମୀ)
୩ । ମତି=ବୁଦ୍ଧି ।

	ଦେବ-ତିର୍ଯ୍ୟକ-ନରଙ୍କର	। ସର୍ଜନା ବିବିଧ ପ୍ରକାର	॥	୭୨
	ତହିଁରେ ଯେ ଆମ୍ଭେ ସଂଭବ	। ସ୍ୱଭାବେ ଅଟୁଁ ଅଜ୍ଞ ଜୀବ	॥	୭୩
	ସେମାନେ ଅବା କି ପ୍ରକାରେ	। ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଜାଣିମୁଁ ସଂସାରେ	॥	୭୪
୨୨	ବୁଦ୍ଧିପ୍ରଧାନ ହୋଇ ଯେତେ	। ଶରୀରଧାରୀ ଏ ଜଗତେ	॥	୭୫
	ଥିଲେହେଁ ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କ ଠାଇଁ	। ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସେ ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ	॥	୭୬
	ଦେଖନ୍ତି ସେ ଗୁଣମାନଙ୍କୁ	। ଅଥବା କେବଳ ତମକୁ	॥	୭୭
	ଏ ଘେନି କରି ତାଙ୍କ ଜ୍ଞାନ	। ବାହ୍ୟରେ ଅଟେ ବିଦ୍ୟମାନ	॥	୭୮
	ଜାଗ୍ରତ ସ୍ୱପ୍ନକାଳେ ଯେତେ	। ବିଷୟ ସଂଭବନ୍ତି ଚିତ୍ତେ	॥	୭୯
	ସୁଷୁପ୍ତିସମୟେ କେବଳ	। ଯେ ତମ ସଂଭବେ ପ୍ରବଳ	॥	୮୦
	କେବଳ ଦେଖନ୍ତି ସେମାନ	। ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ଗୁଣହୀନ	॥	୮୧
	ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେଖି ନ ପାରନ୍ତି	। ସେମାନଙ୍କର ଯଉଁ ମତି	॥	୮୨
	ଯେଣୁ ସେ ତୁମ୍ଭର ମାୟାରେ	। ମୋହିତ ଅଟେ ନିରନ୍ତରେ	॥	୮୩
୨୩	ମାୟାର ଅଛନ୍ତି ଯେ ଗୁଣ	। ସେମାନେ ଯହିଁକି କାରଣ	॥	୮୪
	ଏମନ୍ତ ଭେଦମୋହ ଦୁଇ	। ସ୍ୱଭାବେ ଅଛନ୍ତି ଯେ ଦହି	॥	୮୫
	ସେ ସନନ୍ଦନ ଆଦି ହୋଇ	। ମୁନି ଅଛନ୍ତି ଯାକୁ ଧ୍ୟାଇ	॥	୮୬
	ସେ ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ଜ୍ଞାନମୂର୍ତ୍ତି	। ମୁଁ ତ ସ୍ୱଭାବେ ମୂଢ଼ମତି	॥	୮୭
	ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ	। ବିଗ୍ରର କରିବି ମନରେ	॥	୮୮
୨୪	ମାୟାର ଯେତେ ଗୁଣମାନ	। ଯେ କର୍ମସୃଷ୍ଟି ଆଦି ଆନ	॥	୮୯
	ବ୍ରହ୍ମାଦି ନାମରେ[୧] ବିଖ୍ୟାତ	। ଯେ ଲିଙ୍ଗମାନେ ନାନାମତ	॥	୯୦
	ସେମାନେ ଶାନ୍ତ ହେଲେ ଯହିଁ	। ଯାହାର ନାମରୂପ ନାହିଁ	॥	୯୧
	ଯେ ପାପପୁଣ୍ୟରେ ରହିତ	। ଯେ ଜ୍ଞାନ-ଉପଦେଶଅର୍ଥେ	॥	୯୨
	ଶରୀର ଧରି ଅଛ ପୁଣ	। ଯେ ତୁମ୍ଭେ ପୁରୁଷ ପୁରାଣ	॥	୯୩
	ଏମନ୍ତ ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଈଶ୍ୱର	। ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୋର ନମସ୍କାର	॥	୯୪
୨୫	ତୁମ୍ଭର ମାୟାରେ ରଚିତ	। ହୋଇଛି ଏ ଯଉଁ ଜଗତ	॥	୯୫
	ଏଥିରେ ଭ୍ରମୁଛନ୍ତି ନରେ	। ବସ୍ତୁବୁଦ୍ଧିରେ ଗୃହାଦିରେ	॥	୯୬
	ଯେ ଲୋଭ ଈର୍ଷ୍ୟା[୨] ମୋହ କାମ	। ତେଣେ ତାଙ୍କର ଚିତ୍ତଭ୍ରମ	॥	୯୭
୨୬	ସକଳ ଭୂତମାନଙ୍କର	। ଆତ୍ମାସ୍ୱରୂପ ହେ ଈଶ୍ୱର	॥	୯୮
	ଆଜ ଆମ୍ଭର ମୋହପାଶ	। ତୁମ୍ଭ ଦର୍ଶନ୍ନୁଁ ହେଲା ନାଶ	॥	୯୯
	ଯେ ଦୃଢ଼ କାମକର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ	। ଏ ତିନିଙ୍କର ଯେ ଆଶ୍ରୟ	॥	୧୦୦

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୭	ଯାହାର ଅନୁଭାବମାନ	। ଏ ରୂପେ କଲେ ସେ ଗାୟନ	॥	୧୦୧
	ସେ ମୁନି କପିଳ ବୁଦ୍ଧିରେ	। କରିଣ ଅନୁଗ୍ରହ ଧୀରେ	॥	୧୦୨
	ଅଂଶୁମନ୍ତକୁ ଏ ବଚନ	। ପ୍ରକାଶ କଲେ ହେ ରାଜନ	॥	୧୦୩

୧ । ରୂପରେ ୨ । କ୍ରୋଧ ।

[1]ଶ୍ରୀକପିଳ ଉବାଚ

୨୮ ହେ ବତ୍ସ ! ତୋର ପିତାମହ । ତାଙ୍କ[2] ପଶୁ ଏ ଅଶ୍ୱ ନିଅ ।। ୧୦୪
ଅଶ୍ୱ ଲଭିଲା ଅଂଶୁମନ୍ତ । କପିଳ ବୋଇଲେ ଏମନ୍ତ ।। ୧୦୫
ଏ ଯେ ତୋହର ପିତୃମାନେ । ଦଗଧ ହୋଇଲେ ଏ ସ୍ଥାନେ ।। ୧୦୬
ଏ ଯୋଗ୍ୟ ଗଙ୍ଗାସଲିଳକୁ । ଯୋଗ୍ୟ ନୁହନ୍ତି ଏ ଆନକୁ ।। ୧୦୭
୨୯ [3]ତାହାଙ୍କୁ କରି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ । ଶିରେ ପ୍ରସନ୍ନ କରାଇଣ ।। ୧୦୮
ହୟକୁ ଆଣିଲା ସତ୍ୱର । ସେହି ପଶୁରେ ସେ ସଗର ।। ୧୦୯
ଯାଗର ଶେଷ ଯେତେ ଥିଲା । ତାହା ସମାପ୍ତ କରାଇଲା ।। ୧୧୦
୩୦ ଅଂଶୁମନ୍ତକୁ ରାଜ୍ୟ ଦେଇ । ନିସ୍ପୃହ ମୁକ୍ତବନ୍ଧ ହୋଇ ।। ୧୧୧
ଔର୍ବରଷିଙ୍କ ଉପଦେଶ । ମାର୍ଗେ ସେ ସଗରନରେଶ ।। ୧୧୨
ଉତ୍ତମ ଅଟଇ ଯେ ଗତି । ତାହାକୁ ଲଭିଲେ ଝଟିତି ।। ୧୧୩
କୃଷ୍ଣଚରଣପଦ୍ମଧ୍ୟାନେ । ହରଷ ଦୀନବଂଧୁ ମନେ ।। ୧୧୪
ଶୁଣି ଏ ବଂଶର ଚରିତ । ସୁଜନେ ହୁଅ ତୋଷଚିତ୍ତ ।। ୧୧୫

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀସଗରୋପାଖ୍ୟାନଂ
ନାମ ଅଷ୍ଟମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।।

ନବମ ଅଧ୍ୟାୟ

ନବମେଽଂଶୁମତୋ ବଂଶଃ ଖଟ୍ୱାଙ୍ଗାବଧି ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟତେ ।
ଗଙ୍ଗାଂ ଭୂତଳମାନିନ୍ୟେ ଯସ୍ୟ ପୌତ୍ରୋ ଭଗୀରଥଃ ।। ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ଆଣିମା ଇଚ୍ଛାରେ । ଅଂଶୁମାନ ହିଁ ସେ କାଳରେ ।। ୧
ବହୁତ କାଳ ତପ କଲା । ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ଆଣି ନ ପାରିଲା ।। ୨
ତଦନ୍ତେ କେତେ କାଳେ ପୁଣ । ନୃପତି ଲଭିଲା ମରଣ ।। ୩
୨ ସେ ରୂପେ ଦିଲୀପ ତା' ସୁତ । କରିଣ ତପସ୍ୟା ବହୁତ ।। ୪
ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ଆଣି ନ ପାରିଲା । କାଳରେ ମରଣ ଲଭିଲା ।। ୫
ତାହାର ସୁତ ଭଗୀରଥ । କଲା ସେ ତପସ୍ୟା ବହୁତ ।। ୬
୩ ମୁଁ ତୋତେ ହୋଇଲି ପ୍ରସନ୍ନ । ବରହିଁ କରିବି ପ୍ରଦାନ ।। ୭
ଏରୂପେ ଗଙ୍ଗା ଦେବୀ ତାକୁ । ଦେଖାଇଲେ ସେ ଆପଣାକୁ ।। ୮
ଗଙ୍ଗା କହନ୍ତେ ଏ ବଚନ । ନମ୍ର ହୋଇଣ ସେ ରାଜନ ।। ୯
ଯେ ନିଜ ଅଭିପ୍ରାୟ ଥିଲା । ସେ କଥା ତାହାଙ୍କୁ କହିଲା ।। ୧୦

---
୧ । ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ ୨ । ଯଜ୍ଞ ୩ । ଏହା ଶୁକଙ୍କର ଉକ୍ତି ।

୪ ଗଙ୍ଗା ବୋଇଲେ ଯେବେ ମୁହିଁ । ଧରଣିତଳେ ପଡ଼ିବଇଁ ॥
ପଡ଼ନ୍ତେ ମୋହର ଯେ ବେଗ । କେ ତାହା ସଂଭାଳିବ ଆଗ ॥
ହେ ନୃପ ! ଅନ୍ୟଥା ଭୂତଳ । ଭେଦି ମୁଁ ଯିବି ରସାତଳ ॥
୫ ଭୂମିକି ନ ଯିବି କି ମୁହିଁ । ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଯେ ମୋ ଠାଇଁ ॥
ପାପକୁ କରିବେ କ୍ଷାଳନ । ମୁଁ ସେ ପାପକୁ ହେ ରାଜନ ॥
କ୍ଷାଳନ କରିବି କାହିଁରେ । ଚିନ୍ତ ତୁ ଉପାୟ ତହିଁରେ ॥

ଶ୍ରୀଭଗୀରଥ ଉବାଚ

୬ ଯେ ସାଧୁ ନ୍ୟାସୀ ଶାନ୍ତ ଜନେ । ବ୍ରହ୍ମିଷ୍ଠ ଯେ ଲୋକପାବନେ ॥
ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗରୁ ସେ ତୋହର । ପାପକୁ କରିବେ ସଂହାର ॥
ପାପକୁ ବିଦାରଇ ଯେହି । ସେ ହରି ଅଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ଠାଇଁ ॥
୭ ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କ ଆତ୍ମା ହର । ଧରିବେ ବେଗକୁ ତୋହର ॥
ଯାଠାରେ ଓତପ୍ରୋତ[୧] ହୋଇ । ଏ ବିଶ୍ୱଯାକ ଅଛି ରହି ॥
ତନ୍ତୁମାନଙ୍କରେ ଯେସନ । ଗ୍ରଥିତ ହୋଇଛି ବସନ ॥
୮ ଏମନ୍ତ ବୋଲି ସେ ନୃପତି । ତପେ ତୋଷିଲେ ଉମାପତି ॥
ଅଳ୍ପ କାଳରେ ତାଙ୍କୁ ତୋଷ । ହୋଇଲେ ସେ ଦେବ ମହେଶ ॥
୯ ରାଜା କହିଲା ଯେଉଁ ବାଣୀ । ସ୍ୱୀକାର କରି ତାହା ପୁଣି ॥
ସକଳ ଲୋକମାନଙ୍କର । ହିତ ଅଟନ୍ତି ଯେ ଶଙ୍କର ॥
ବିଷ୍ଣୁର ପାଦସଙ୍ଗୁଁ ଯାର । ପବିତ୍ର ହୋଇଛନ୍ତି ନୀର ॥
ଆପଣେ ସାବଧାନ ହୋଇ । ବହିଲେ ସେ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ଯାଇ ॥
୧୦ ଭୁବନ କରଇ ଯେ ପୂତ । ସେ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ସେ ଭଗୀରଥ ॥
ନେଲେ ସେ ସ୍ଥାନକୁ ହରଷେ । ଭସ୍ମ ହୋଇଣ ଯେଉଁ ଦେଶେ ॥
ଆପଣା ପିତୃମାନଙ୍କର । ରହିଅଛନ୍ତି କଳେବର ॥
୧୧ ପବନପ୍ରାୟବେଗ ରଥେ । ଗମନ କରୁଛି ଯେ ପଥେ ॥
ସେ ନୃପତିକି ଅନୁଗତ । ହୋଇଣ ଧାବନ୍ତେ ସତତ ॥
ମାର୍ଗରେ ଯେତେ ଦେଶମାନ । ତାହାଙ୍କୁ କରନ୍ତେ ପାବନ ॥
ସଗରସୁତଙ୍କୁ ସିଞ୍ଚିଲେ । ଯେ ପୂର୍ବେ ଦଗ୍‌ଧ ହୋଇଥିଲେ ॥
୧୨ ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡରେ ହୋଇ ହତ । ଥିଲେହେଁ ସଗରଙ୍କ ସୁତ ॥
କେବଳ ଶରୀରଭସ୍ମରେ । ଯା' ଜଳସ୍ପର୍ଶମାତ୍ରରେ ॥
ସେ ପାପୁଁ ମୁକ୍ତିକି ଲଭିଲେ । ସମସ୍ତେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ସେ ଗଲେ ॥
୧୩ ଭସ୍ମ ହୋଇଲେ ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗ । ସେମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ସଙ୍ଗ ॥
ତେଣେ ସଗରପୁତ୍ରମାନେ । ମିଳିଲେ ଅମରଭୁବନେ ॥
ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଧୃତବ୍ରତ ହୋଇ । ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ସେବିଛନ୍ତି ଯେହି ॥

---

୧ । ଓତ=ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱତନ୍ତୁରେ ଗ୍ରଥିତ ।
ପ୍ରୋତ=ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ତନ୍ତୁରେ ଗ୍ରଥିତ ।

ସେମାନେ କି ହୋଇବେ ପୁଣ । କେ ତାହା କରିବ ବଖାଣ ॥ ୪୨
୧୪ ଚରଣପଦ୍ମରୁ ବିଷ୍ଣୁର । ଜନମ ହୋଇଛି ଯାହାର ॥ ୪୩
ପାରେ ଯେ ସଂସାରକୁ ଛେଦି । ଏମନ୍ତ ଯେଉଁ ସୁରନଦୀ ॥ ୪୪
ଯାହା କହିଲୁଁ ତା' ଚରିତ । ଏ ନୋହେ ଅତି ଅଦଭୁତ ॥ ୪୫
୧୫ ଯେଉଁ ବିଷ୍ଣୁରଠାରେ ମନ । ଦେଇ ଅମଳ ମୁନିଜନ ॥ ୪୬
ଲଭିଲେ ତପଆଦି କ୍ଳେଶ । କେବେହେଁ ନୁହଇ ଯେ ନାଶ ॥ ୪୭
ଛାଡ଼ି ସେ ଦେହସମ୍ବନ୍ଧକୁ । ଲଭିଲେ ଯାହା ସ୍ୱରୂପକୁ ॥ ୪୮
ସେ ବିଷ୍ଣୁଚରଣୁଁ ଯେ ଜାତ । କେ ଜାଣିପାରେ ତା' ଚରିତ ॥ ୪୯
୧୬ ଭଗୀରଥର ସୁତ ଶ୍ରୁତ । ନାଭ ତାଠାରୁ ହେଲା ଜାତ ॥ ୫୦
ତାହାର ସିନ୍ଧୁଦ୍ୱୀପ ସୁତ । ତାଠାରୁ ଅୟୁତାୟୁ ଜାତ ॥ ୫୧
୧୭ ସେ ଅୟୁତାୟୁର ନନ୍ଦନ । ନଳର ସଖା ଋତୁପର୍ଣ୍ଣ ॥ ୫୨
ଅକ୍ଷବିଦ୍ୟାର ହୃଦୟକୁ । ପ୍ରଦାନ କରିଣ ନଳକୁ ॥ ୫୩
ଯେ ନଳଠାରୁ ତତକ୍ଷଣ । ଶିଖିଲା ଅଶ୍ୱବିଦ୍ୟା ପୁଣ ॥ ୫୪
ତା'ଠାରୁ ହେଲା ଯେ ଜନମ । ତାହାର ନାମ ସର୍ବକାମ ॥ ୫୫
୧୮ ସେ ସର୍ବକାମଠାରୁ ଜାତ । ସୁଦାସ ନାମ ଏକସୁତ ॥ ୫୬
ହେ ନୃପ ! ତା'ଠାରୁ ଉତ୍‌ପତ୍ତି । ହୋଇଲା ମଦୟନ୍ତୀପତି ॥ ୫୭
ବୋଲନ୍ତି ମିତ୍ରସହ[୧] ଯାକୁ । କେହୁଣି କାଳେ ପୁଣ ତାକୁ ॥ ୫୮
କଳ୍ମାଷପାଦ ନାମେ ଜନେ । ବିଖ୍ୟାତ କଲେ ଏ ଭୁବନେ ॥ ୫୯
ବଶିଷ୍ଠଶାପୁଁ ସେ ନୃପତି । ରାକ୍ଷସ ହୋଇଲା ଝଟିତି ॥ ୬୦
ନିଜ କର୍ମରେ ପୁତ୍ରହୀନ । ହୋଇଲା ପୁଣ ସେ ରାଜନ ॥ ୬୧

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୧୯ ମହାତ୍ମା ସୌଦାସର ଜାତ । ଗୁରୁର ଶାପ କି ନିମିତ୍ତ ॥ ୬୨
ଏ କଥା ଜାଣିମାକୁ ମନେ । ଇଚ୍ଛା କରୁଛୁଁ ଆମ୍ଭେମାନେ ॥ ୬୩
ଯେବେ ଏ ନୁହଇ ଗୁପତ । କହ ତା' ଆମ୍ଭର ଅଗ୍ରତ ॥ ୬୪

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୦ ମୃଗୟା ଭ୍ରମନ୍ତେ ସୌଦାସ । ମାଇଲା କେହୁଣି ରାକ୍ଷସ ॥ ୬୫
ଛାଡ଼ିଲା ଭାଇକି ତାହାର । ଏ କଥାକୁ ଯେ ପ୍ରତୀକାର ॥ ୬୬
ସେ କଥା ବିଗ୍ଭରି ମାନସ । ତଦନ୍ତେ ଗଲା ସେ ରାକ୍ଷସ ॥ ୬୭
୨୧ ଅନିଷ୍ଟ କଥାକୁ ରାଜାର । ବିଗ୍ଭର କରନ୍ତେ ଅସୁର ॥ ୬୮
ରାଜାର ଗୃହରେ ମିଳିଲା । ସୁଆର-ବେଷକୁ ଧଇଲା ॥ ୬୯
ବଶିଷ୍ଠଋଷି ଯେ ଭୋଜନ । ନିମିତ୍ତେ କରିଥିଲେ ମନ ॥ ୭୦
ପାକ କରିଣ ନରମାଂସ । ଦେଲା ତାହାଙ୍କୁ ସେ ରାକ୍ଷସ ॥ ୭୧
୨୨ ସେ ମାଂସ ପରଷନ୍ତେ ନେଇ । ଅଭକ୍ଷ୍ୟ ବୋଲି ତାହା ଗୃହି ॥ ୭୨

---
୧ । ମିତ୍ରସହ=ମିତ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ କଳତ୍ରର କଥା ଯେ ସହେ ।

	ସେ ଭଗବାନ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେଲେ	। ତତ୍‌କାଳ ତାକୁ ଶାପ ଦେଲେ	॥ ୭୩
	ତୁ ଏହି ପ୍ରକାରେ ମାଉଁସ	। ଭକ୍ଷନ୍ତେ ହୋଇବୁ ରାକ୍ଷସ	॥ ୭୪
୨୩	ସେ କଥା କରିଛି ଅସୁର	। ଏମନ୍ତ କରିଣ ଗୋଚର	॥ ୭୫
୨୪	ଅବଧି କଲେ ସେ ଶାପକୁ	। ମୁନି ଦ୍ୱାଦଶବରଷକୁ	॥ ୭୬
	ସଲିଳ ଅଞ୍ଜଳି ଧରିଣ	। ଗୁରୁଙ୍କୁ ଶପିବାକୁ ପୁଣ	॥ ୭୭
	ସେ ନୃପ କରନ୍ତେ ଉଦ୍ୟମ	। ତା' ଭାର୍ଯ୍ୟା ମଦୟନ୍ତୀ ନାମ	॥ ୭୮
	ନିବର୍ତ୍ତାନ୍ତେ ସେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଜଳ	। ପାଦେ ଇଡ଼ିଲା ତତକାଳ	॥ ୭୯
	ଦିଗ ଆକାଶ ଭୂବଳୟ	। ଦେଖନ୍ତେ ସର୍ବ ଜୀବମୟ	॥ ୮୦
	ଶାପଜଳକୁ ଧରଣୀରେ	। ନ ପକାଇଲା ଏ ହେତୁରେ	॥ ୮୧
	ମିତ୍ରସ୍ୱରୂପୀ ଯେ ଗୃହିଣୀ	। ତା' ବାକ୍ୟ ସହିବାରୁ ପୁଣି	॥ ୮୨
	ତାହାର ମିତ୍ରସହ ନାମ	। ଜଗତେ ହୋଇଲା ଜନମ	॥ ୮୩
୨୫	ରାକ୍ଷସଭାବକୁ ପାଇଲା	। ପାଦେ କଲ୍ମାଷବର୍ଣ୍ଣ ହେଲା	॥ ୮୪
	ଯେ ଏକ ବିପ୍ର ବିପ୍ରନାରୀ	। ବନରେ ଥିଲେ ଗୃହ କରି	॥ ୮୫
	ତାହାଙ୍କୁ ସୁରତକାଳରେ	। ସୌଦାସ ଦେଖିଲା ବନରେ	॥ ୮୬
୨୬	କ୍ଷୁଧାରେ ହୋଇଥିଲା ଆର୍ତ୍ତ	। ବିପ୍ରକୁ ଧଇଲା ତୁରିତ	॥ ୮୭
	ତା' ଭାର୍ଯ୍ୟା ଦୀନପ୍ରାୟ ହେଲା	। ରାଜାକୁ ବଚନ ବୋଇଲା	॥ ୮୮
	ତୁ ନୋହୁ ରାକ୍ଷସ ସାକ୍ଷାତ	। ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁବଂଶେ ମହାରଥ	॥ ୮୯
୨୭	ମଦୟନ୍ତୀର ପତି ବୀର	। ଅଧର୍ମକଥା ନ ଆଚର	॥ ୯୦
	ମୁଁ ଅଛି ପୁତ୍ରକାମ ହୋଇ	। ମୋହର ପତି ବିପ୍ର ଏହି	॥ ୯୧
	ସୁରତ ନ କରିଛି ପୂର୍ଣ୍ଣ	। କର ଏହାକୁ ମତେ ଦାନ	॥ ୯୨
୨୮	ହେ ନୃପ ! ଏ ନରଶରୀର	। ଲୋକର ସର୍ବଅର୍ଥକର	॥ ୯୩
	ସେହି କାରଣରୁ ହେ ବୀର	। ଯେ ବଧ ଏ ନରଦେହର	॥ ୯୪
	ସମସ୍ତ ପୁରୁଷାର୍ଥ ଯେହି	। ତାହାଙ୍କ ବଧ ତାକୁ କହି	॥ ୯୫
୨୯	ଏ ବିପ୍ର ଅଟଇ ପଣ୍ଡିତ	। ତପସ୍ୟା-ଶୀଳ-ଗୁଣଯୁତ	॥ ୯୬
	ସମସ୍ତ ଭୂତମାନଙ୍କର	। ଆତ୍ମାଭାବରେ ଯେ ଈଶ୍ୱର	॥ ୯୭
	ଥିଲେ ହେଁ ଗୁଣମାନଙ୍କରେ	। ପ୍ରକାଶ ନୁହନ୍ତି ତହିଁରେ	॥ ୯୮
	ମହାପୁରୁଷ ନାମେ ଖ୍ୟାତ	। ଯେ ବ୍ରହ୍ମ ଅଟନ୍ତି ସାକ୍ଷାତ	॥ ୯୯
	ତାଙ୍କର ଯଉଁ ଆରାଧନ	। ତହିଁକି କରିଛି ଏ ମନ	॥ ୧୦୦
୩୦	ଏ ବିପ୍ରଋଷିମଧ୍ୟେ ସାର	। ତୁ ରାଜଋଷିରେ ପ୍ରବର	॥ ୧୦୧
	ଧର୍ମଜ୍ଞ ତୁ, ତୋ'ଠାରୁ ଏହି	। କେମନ୍ତେ ବଧଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ	॥ ୧୦୨
	ପିତାର ଠାରୁ ଯେହ୍ନେ ସୁତ	। ନୁହଇ ବଧକୁ ଉଚିତ	॥ ୧୦୩
୩୧	କର୍ମରେ ମନ-ବଚନରେ	। ଯେ ପ୍ରୀତି ସମସ୍ତ ଭୂତରେ	॥ ୧୦୪
	ଶୀଳ ବୋଲନ୍ତି ତାକୁ ଜନ	। ଯେ ବିଦ୍ୟାବିବେକସଂପନ୍ନ	॥ ୧୦୫
୩୨	ସାଧୁ ଅପାପୀ ବ୍ରହ୍ମବାଦୀ	। ଶ୍ରୋତ୍ରିୟ ଗର୍ଭରୂପେ ସିଦ୍ଧି	॥ ୧୦୬

	ତାହା ବଧକୁ ନିଜ ଚିତ୍ତେ	ସ୍ୱୀକାର କରୁଛୁ କେମନ୍ତେ	॥ ୧୦୭
	କପିଳାଧେନୁବଧ ଜନ	ସ୍ୱୀକାର କରଇ ଯେସନ	॥ ୧୦୮
	ତୁ ପୁଣି ସାଧୁମାନଙ୍କରେ	ସଂମତ ଅଟୁ ଜଗତରେ	॥ ୧୦୯
୩୩	ଯେବେ ଏ ଭକ୍ଷ୍ୟ ହେବ ତୋର	ପ୍ରଥମେ ମୋତେ ଭକ୍ଷ୍ୟ କର	॥ ୧୧୦
	ଶବସମାନ ଅଟେ ମୁହିଁ	ଏ ବିନୁ କ୍ଷଣେ ନ ଜୀବଇଁ	॥ ୧୧୧
୩୪	ଏମନ୍ତ ରୂପରେ କରୁଣ	ବଚନ କହନ୍ତେ ସେ ପୁଣ	॥ ୧୧୨
	ଅନାଥ ଲୋକ ପ୍ରାୟ ହୋଇ	ବିଳାପ କରୁଥାନ୍ତେ ତହିଁ	॥ ୧୧୩
	ବିପ୍ରକୁ ଭକ୍ଷିଲା ସୌଦାସ	ଶାପେ ମୋହିତ ତା' ମାନସ	॥ ୧୧୪
	ଯେସନ ପଶୁକୁ ବନରେ	ବ୍ୟାଘ୍ର ଭକ୍ଷଇ ବଳାତ୍କାରେ	॥ ୧୧୫
୩୫	ରାକ୍ଷସ ଭକ୍ଷିଲା ଭର୍ତ୍ତାକୁ	ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଦେଖି ଏ କଥାକୁ	॥ ୧୧୬
	ଶୋଚନା କରନ୍ତେ ଆତ୍ମାକୁ	କ୍ରୋଧରେ ଶପିଲା ରାଜାକୁ	॥ ୧୧୭
୩୬	ମୋ' ନିଜ ପତିକି ତୁ ଯେଣୁ	କାମେ ଭକ୍ଷଣେ କଲୁ ତେଣୁ	॥ ୧୧୮
	ମୈଥୁନସକାଶୁଁ ମରଣ	ହେ ପାପ ମୂର୍ଖ ! ତୋର ପୁଣ	॥ ୧୧୯
	ବିଖ୍ୟାତ କରାଇଲି ମୁହିଁ	ଏକଥା ଅନ୍ୟଥା ନୁହଇ	॥ ୧୨୦
୩୭	ସଉଦାସକୁ ଏ ପ୍ରକାରେ	ଶାପ ଦେଇଣ ତଦନ୍ତରେ	॥ ୧୨୧
	ପତିର ଅସ୍ଥିମାନ ନେଇ	ପ୍ରଦୀପ୍ତ ଅଗ୍ନିରେ ପକାଇ	॥ ୧୨୨
	ଭର୍ତ୍ତାର ଯଉଁ ଗତି ପୁଣି	ତାହା ଲଭିଲା ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ	॥ ୧୨୩
	ପତିର ଲୋକ ପରାୟଣ	ତାହାର ଅଟଇ ପ୍ରମାଣ	॥ ୧୨୪
୩୮	ଯାଆନ୍ତେ ଦ୍ୱାଦଶ ବରଷ	ଶାପ ହୁଅନ୍ତେ ତାର ଶେଷ	॥ ୧୨୫
	ମୈଥୁନ ନିମିତ୍ତେ ନୃପତି	ଉଦ୍ୟମ କରନ୍ତେ ଝଟିତି	॥ ୧୨୬
	ଜାଣନ୍ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀଶାପକୁ	ଭାର୍ଯ୍ୟା ନିବର୍ତ୍ତାଇଲା ତାକୁ	॥ ୧୨୭
୩୯	ରାଜା ସେଦିନୁଁ ଉପରକୁ	ଛାଡ଼ିଲା ଯୁବତିସୁଖକୁ	॥ ୧୨୮
	ଅପୁତ୍ର ହେଲା ସେ କର୍ମରେ	ବଶିଷ୍ଠ ତାହା' ଅନୁଜ୍ଞାରେ	॥ ୧୨୯
	ତାର ଭାର୍ଯ୍ୟା ଯେ ମଦୟନ୍ତୀ	ତା'ଠାରେ ବିହିଲେ ସଂତତି	॥ ୧୩୦
୪୦	ସାତ ବରଷଯାଏ ରାଣୀ	ଧଇଲା ସେ ଗର୍ଭକୁ ପୁଣି	॥ ୧୩୧
	ବଶିଷ୍ଠ ଗର୍ଭକୁ ତାହାର	ପାଷାଣେ କରନ୍ତେ ପ୍ରହାର	॥ ୧୩୨
	ଜନ୍ମ ହୋଇଲା ଯେ ବାଳକ	ତାହାକୁ ବୋଲନ୍ତି ଅଶ୍ମକ	॥ ୧୩୩
୪୧	ଅଶ୍ମକଠାରୁ ଯେ ବାଳକ	ଜନ୍ମିଲା ତା ନାମ ମୂଳକ	॥ ୧୩୪
	କ୍ରୋଧରେ ଜମଦଗ୍ନିସୁତ	ନିଃକ୍ଷତ୍ର କରନ୍ତେ ଜଗତ	॥ ୧୩୫
	ତାହାକୁ ନାରୀମାନେ ଯେଣୁ	ବେଢି ରଖିଲେ ସେ କାରଣୁଁ	॥ ୧୩୬
	ନାରୀକବଚ ନାମେ ଖ୍ୟାତ	ହୋଇଲା ସେ ଅଶ୍ମକସୁତ	॥ ୧୩୭
	କ୍ଷତ୍ରବଂଶର ମୂଳ ଯେଣୁ	ମୂଳକ ନାମ ତାର ତେଣୁ	॥ ୧୩୮
୪୨	ମୂଳକଠାରୁ ଯେ ସଂଭୂତ	ସେ ଦଶରଥ ନାମେ ଖ୍ୟାତ	॥ ୧୩୯
	ତା'ଠାରୁ ହେଲା ଯେ ଜନମ	ତାହାର ଐଡ଼ବିଡ଼ ନାମ	॥ ୧୪୦

ତା'ଠାରୁ ଯେ ହେଲା ଉତ୍ପତି । ସେ ବିଶ୍ୱସହ ନରପତି ॥ ୧୪୧
ଖଟ୍ୱାଙ୍ଗ ନାମେ ନରପତି । ତା' ସୁତ ହେଲା ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ॥ ୧୪୨
୪୩। ଦୁର୍ଜ୍ଜୟ ଅଟେ ଯେ ଯୁଦ୍ଧରେ । ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତେ ଅମରେ ॥୧୪୩
ଦୈତ୍ୟଙ୍କୁ କଲା ସେ ନିଧନ । ଦେବେ ହୋଇଣ ସୁପ୍ରସନ୍ନ ॥୧୪୪
ବୋଇଲେ ମାଗ କାମବର । ନୃପତି ବୋଇଲା ଉତ୍ତର ॥୧୪୫
ମୋର ଆୟୁଷ ଅଛି କେତେ । ଅମରେ ବୋଇଲେ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ॥୧୪୬
ତା' ଜାଣି ବିମାନରେ ବସି । ନିଜ ପୁରକୁ ବେଗେ ଆସି ॥ ୧୪୭
ପରମେଶ୍ୱରଠାରେ ମନ । ସଂଧାନ କଲା ସେ ରାଜନ ॥୧୪୮
୪୪ ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଳ ମୋର । ଦେବତା ଅଟଇ କୁଳର ॥ ୧୪୯
ତହିଁରୁ ଅତିପ୍ରିୟ ହୋଇ । ପ୍ରାଣ ହିଁ ମୋହର ନୁହଇ ॥ ୧୫୦
ରାଜ୍ୟ, ସଂପତ୍ତି, ମହୀ, ସୁତ । ଭାର୍ଯ୍ୟା ହିଁ ନୁହଇ ତେମନ୍ତ ॥ ୧୫୧
୪୫ ଅଙ୍ଗ[୧] ଅଧର୍ମେହେଁ ମୋ ଚିତ୍ତ । ରମଇଁ ନାହିଁ କଦାଚିତ ॥ ୧୫୨
ବିଷ୍ଣୁର ଠାରୁ ଆନ କିଛି । ସତ୍ୟ କରି ମୁଁ ନ ଦେଖୁଛି ॥୧୫୩
୪୬ ଯେ ଦେବେ ତ୍ରିଭୁବନେଶ୍ୱର । ସେ ମୋତେ ଦେଲେ କାମବର ॥୧୫୪
ଭାବନା କରନ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ । ମୁଁ ନ ବରିଲି ସେ କାମକୁ ॥୧୫୫
୪୭ ଯେଉଁ ଦେବତାଙ୍କ ମାନସ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ନୋହେ ନିଜ ବଶ ॥ ୧୫୬
ଯେଉଁ ଆତ୍ମାର ହୃଦେ ସ୍ଥିତି । ତାକୁ ସେମାନେ ନ ଜାଣନ୍ତି ॥ ୧୫୭
ସେ ପ୍ରିୟ ଆତ୍ମାକୁ କେ ଆନେ । ଜାଣିପାରିବେ ଏ ଭୁବନେ ॥ ୧୫୮
୪୮ ଗନ୍ଧର୍ବପୁରପ୍ରାୟ ହୋଇ । ଅସତ୍ୟ ମାୟାକୃତ ଯେହି ॥ ୧୫୯
ସ୍ୱଭାବେ ସେ ଗୁଣେ ନିରୂଢ଼ । ଆତ୍ମାରେ ଯେଉଁ ସଙ୍ଗ ଦୃଢ଼ ॥ ୧୬୦
ଜଗତକର୍ତ୍ତା ଯେଉଁ ହରି । ଅଭାବେ ତାହା ପରିହରି ॥ ୧୬୧
ଏମନ୍ତ ଯେଉଁ ଭଗବାନ । ନିଶ୍ଚୟ ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ପ୍ରପନ୍ନ ॥ ୧୬୨
୪୯ ଯେବଣ ବୁଦ୍ଧିକି ଗ୍ରହଣ । କରିଅଛନ୍ତି ନାରାୟଣ ॥୧୬୩
ତେଣେ ଏ ବ୍ୟବସାୟ କଲା । ନିଜ ଅଜ୍ଞାନ ଯେ ବା ଥିଲା ॥ ୧୬୪
ତାହାକୁ ଛାଡ଼ିଣ ପାର୍ଥିବ । ଭଜିଲା ଆପଣାର ଭାବ ॥ ୧୬୫
୫୦ ଯେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ପରଂବ୍ରହ୍ମ ଯେହି । ଅଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥୧୬୬
ଯାକୁ ବୋଲନ୍ତି ଭଗବାନ । ବାସୁଦେବ ବୋଲିଣ ଜନ ॥ ୧୬୭
କୃଷ୍ଣଚରଣପଦ୍ମଧ୍ୟାନେ । ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମନେ ॥ ୧୬୮
ସେ ରସ ଆସ୍ୱାଦି ସନ୍ତତ । ହରଷ ସାଧୁଜନଚିତ୍ତ ॥ ୧୬୯

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଖଟ୍ୱାଙ୍ଗଚରିତଂ
ନାମ ନବମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

---

୧ । ବାଲ୍ୟେ (ଖ) ।

ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଦଶମେ ପ୍ରାହ ଖଟ୍ୱାଙ୍ଗବଂଶେ ଶ୍ରୀରାମସମ୍ଭବମ୍ ।
ତଚ୍ଚରିତ୍ରଂ ଚ ଲଙ୍କେଶଂ ହତ୍ୱାଯୋଧ୍ୟାଗମାବଧି ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଖଟ୍ୱାଙ୍ଗଠାରୁ ଜାତ ଯେହୁ । ତାହାର ନାମ ଦୀର୍ଘବାହୁ ॥ ୧
ରଘୁ ନାମରେ ପୃଥୁକୀର୍ତ୍ତି । ନୃପତି ତା'ଠାରୁ ଉତ୍ପତ୍ତି ॥ ୨
ଯେ ରଘୁଠାରୁ ମହାରାଜ । ଜନ୍ମିଲା ତାହା ନାମ ଅଜ ॥ ୩
ସେ ଅଜଠାରୁ ଦଶରଥ । ନାମେ ନୃପତି ହେଲା ଜାତ ॥ ୪
୨ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତେ ଅମରେ । ଚାରି ରୂପରେ ଅଂଶାଂଶରେ ॥ ୫
୩ ଯେହୁ ସାକ୍ଷାତ ବ୍ରହ୍ମମୟ । ସେ ହରି ହେଲେ ତା' ତନୟ ॥ ୬
ଯେ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଭରତ । ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ନାମରେ ବିଦିତ ॥ ୭
ହେ ନୃପ ! ଅଛନ୍ତି ଭୁବନେ । ଯେ ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶୀ ଋଷିମାନେ ॥ ୮
ସେ ସୀତାପତିର ଚରିତ । ବର୍ଣ୍ଣିଣ ଅଛନ୍ତି ବହୁତ ॥ ୯
ତୁମ୍ଭେହେଁ ସେ କଥା ଶ୍ରବଣ । କରିତ ଅଛ ପୁଣ ପୁଣ ॥ ୧୦
୪ [1]ସତ୍ୟପାଳନକୁ ପିତାର । ଯେ ରାଜ୍ୟ ଛାଡ଼ିଲେ ସତ୍ୱର ॥ ୧୧
ପଦ୍ମର ପ୍ରାୟ ଅତିଶୟ । ଯେ ସୁକୁମାର ପଦଦ୍ୱୟ ॥ ୧୨
ପ୍ରିୟାର କରଯୁଗେ ପୁଣ । ହୁଅଇ ଯହିଁ ଘରଷଣ ॥ ୧୩
ତହିଁକି କ୍ଷମ ଯେ ନୁହଇ । କୋମଳ ଭାବୁଁ ପାଦଦୁଇ ॥ ୧୪
ସେ ପାଦଯୁଗଳେ ଭ୍ରମଣ । କଲେ ଯେ ନାନା ବନ ପୁଣ ॥ ୧୫
ମାରୁତି[2], ଲକ୍ଷଣ ଯାହାର । ପଥଶ୍ରମକୁ କଲେ ଦୂର ॥ ୧୬
ସୂର୍ପଣଖାର ନାସା କର୍ଣ୍ଣ । ଯେ ବେନି ହୋଇଲା ଛେଦନ ॥ ୧୭
ସେ ରାବଣକୁ କହି କରି । ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ନିଅନ୍ତେଣ ହରି ॥ ୧୮
ସେ ପ୍ରିୟାବିରହୁଁ ଯେ ରୋଷ । ହୃଦୟେ ହୋଇଲା ପ୍ରକାଶ ॥ ୧୯
ତେଣୁ ଭ୍ରୂଲତାଯୁଗଳରେ । ବିଜୃମ୍ଭ ହେଲା ଯେ ନିର୍ଭରେ ॥ ୨୦
ତେଣେ ସମୁଦ୍ର ଲଭି ତ୍ରାସ । ଦେଲା ଯେବଣ ଉପଦେଶ ॥ ୨୧
ତେଣୁ ଯେ ସାଗରମଧ୍ୟରେ । ବନ୍ଧ ବାନ୍ଧିଲେ ପର୍ବତରେ ॥ ୨୨
ରାବଣ ଆଦି ଖଳବନ । ହେଳାରେ ଯେ କଲେ ଦହନ ॥ ୨୩
ସେ କୋଶଳେନ୍ଦ୍ର ରଘୁନାଥ । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ପାଳନ୍ତୁ ସତତ ॥ ୨୪

---

୧ । ଗ୍ରନ୍ଥକୋଟିଭିରାକୀର୍ଣ୍ଣମଦ୍ଭୁତଂ ରାମବିକ୍ରମମ୍ ।
ଅଧ୍ୟାୟଦ୍ୱୟତୋ ବକ୍ଷ୍ୟନ୍ନେକଶ୍ଳୋକେ ସମସ୍ୟତି ॥ (ସ୍ୱାମୀ)
୨ । ସୁଗ୍ରୀବ ।

୫	ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରର ଯାଗଠାରେ	। ମିଳିଲେ ଆସି ଯେ କୋପରେ	॥	୨୫
	ମାରୀଚ ଆଦି ନିଶାଚରେ	। ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯେ ଦୈତ୍ୟମାନଙ୍କରେ	॥	୨୬
	ବିନାଶ କଲେ ଯେ ତାହାଙ୍କୁ	। ଆଶା ନ କରି ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ	॥	୨୭
୬	ଯେ ଲୋକବୀରଙ୍କ ସଭାରେ	। ସୀତାର ସ୍ୱୟମ୍ବରଘରେ	॥	୨୮
	ଯାହାକୁ ତିନିଶତ ଜନ	। ବହନ୍ତି, ଯେ ଅତି କଠିନ	॥	୨୯
	ସେ ଶିବକୋଦଣ୍ଡକୁ ଧରି	। ଗୁଣରେ ଆରୋପିତ କରି	॥	୩୦
	ମଧ୍ୟରେ କଲା ବେନିଖଣ୍ଡ	। ହେଳାରେ ଯେସନେ ଇକ୍ଷୁଦଣ୍ଡ	॥	୩୧
	ହେ ନୃପ ! ବାଳଗଜପ୍ରାୟ	। ଲୀଳା ଯାହାର ଅତିଶୟ	॥	୩୨
୭	ଯା' ଶୀଳ, ଗୁଣ ଅଙ୍ଗ ରୂପ	। ବୟସ ନିଜ ଅନୁରୂପ	॥	୩୩
	ସମାନନାକୁ ବକ୍ଷସ୍ଥଳେ	। ଯେ ଲଭିଥିଲା ପୂର୍ବକାଳେ	॥	୩୪
	ସେ ସୀତାନାମ ଅଛି ଧରି	। ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ଜଳଧିକୁମାରୀ[୧]	॥	୩୫
	ତାହାକୁ ଧନୁଭଙ୍ଗେ ଜିଣି	। ମାର୍ଗରେ ଗମନ୍ତେ ଯେ ପୁଣି	॥	୩୬
	ଦୃଢ଼ ଗର୍ବକୁ ଭାର୍ଗବର	। ବିନାଶ କଲେକ ସତ୍ୱର	॥	୩୭
	ଏକବିଂଶତି ବାର କରି	। ପୂର୍ବ କାଳରେ ବସୁନ୍ଧରୀ	॥	୩୮
	ରାଜବୀଜରେ କଲା ଶୂନ୍ୟ	। ଯେ ଜମଦଗ୍ନିର ନନ୍ଦନ	॥	୩୯
୮	କେହୁଣି ସମୟେ ନୃପତି	। କୈକେୟୀଠାରେ ଲଭି ପ୍ରୀତି	॥	୪୦
	ତାହାକୁ ଥିଲେ ବର ଯାଚି	। ସମୟେ ମାଗିଲା ସେ ପାଞ୍ଚି	॥	୪୧
	ଭରତ ରାଜ୍ୟେ ରାଜା ହେବ	। ଶ୍ରୀରାମ ବିପିନକୁ ଯିବ	॥	୪୨
	ପାଶପ୍ରାୟ ସେ ସତ୍ୟବାଣୀ	। ତହିଁରେ ନିବଦ୍ଧ ଯେ ପୁଣି	॥	୪୩
	ଆପଣା ତାତ ସ୍ତ୍ରୀବଶ	। ଶିରରେ ଘେନି ତା' ନିଦେଶ	॥	୪୪
	ରାଜ୍ୟ ସଂପତ୍ତି ପ୍ରିୟଜନ	। ଯେ ଅବା ସୁହୃଦ ସଦନ	॥	୪୫
	ତା' ଛାଡ଼ି ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ସଙ୍ଗରେ	। ଘେନି ମିଳିଲେ ଯେ ବନରେ	॥	୪୬
	ପ୍ରାଣକୁ ଛାଡ଼ଇ ଯେସନ	। ବିମୁକ୍ତସଙ୍ଗ ଯୋଗୀ ଜନ	॥	୪୭
୯	ଯଉଁ ରାବଣଭଗିନୀର	। ମତି ଅଶୁଦ୍ଧ କାମାତୁର	॥	୪୮
	ଛେଦିଣ ନାସା ଶ୍ରବଣକୁ	। ବିରୂପ କଲେ ତା' ରୂପକୁ	॥	୪୯
	ଯେ ଖର ଦୂଷଣ ତ୍ରିଶିର	। ଏ ଆଦି ବନ୍ଧୁମାନେ ତାର	॥	୫୦
	ଚଉଦ ସହସ୍ର ଅସୁର	। ତାଙ୍କୁ ପେଷିଲେ ଯମପୁର	॥	୫୧
	ଅସହ୍ୟ କୋଦଣ୍ଡହସ୍ତରେ	। ଭ୍ରମନ୍ତେ ରହିଲେ କଷ୍ଟରେ	॥	୫୨
୧୦	ସୀତାର କଥାଶ୍ରବଣରେ	। ପ୍ରଦୀପ୍ତ କାମ ଯା' ହୃଦରେ	॥	୫୩
	ସେ ଦଶମୁଖ ବିପିନକୁ	। ପେଷିଲା ଯଉଁ ମାରୀଚକୁ	॥	୫୪
	ସୁବର୍ଣ୍ଣମୟ ଅଦଭୁତ	। ମୃଗଶରୀରେ ସେ ଲକ୍ଷିତ	॥	୫୫
	ତାହାକୁ ବେଗ ସାୟକରେ	। ମାଇଲେ ଆଶ୍ରମରୁ ଦୂରେ	॥	୫୬
	ହେ ନୃପ ! ଦକ୍ଷକୁ ଯେସନ	। ପୂର୍ବେ ନାଶିଲେ ପଞ୍ଚାନନ	॥	୫୭

୧=ଲକ୍ଷ୍ମୀ ।

୧୧ ଅଧମ ଦୈତ୍ୟ ବିଜନରେ । ବୃକର ପ୍ରାୟ ପରୋକ୍ଷରେ ॥
ସୀତାକୁ ନିଅନ୍ତେ ବନରେ । ତା' ବିନୁ ଭାଇ ସଙ୍ଗତରେ ॥
ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗୀ ଜନଙ୍କର ଗତି । ଦୁଃଖେ କରଇ ଉତପତି ॥
ବିଖ୍ୟାତ କରନ୍ତେ ଏସନ । ଭ୍ରମିଲେ ଯେହ୍ନେ ଦୀନଜନ ॥
୧୨ କାର୍ଯ୍ୟନିମିତ୍ତେ ଆପଣାର । ରାବଣ ହତ କଲା ଯାର ॥
ଶାସ୍ତ୍ରଉକ୍ତ ଦାହ ଆଦି । ଯେ କର୍ମ ଜଗତେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥
ସେ ଜଟାୟୁଷକୁ ଦହିଣ[୧] । ମାଇଲେ କବନ୍ଧକୁ[୨] ପୁଣ ॥
ମିତ୍ରଭାବକୁ କପିଙ୍କର । ସଙ୍ଗତେ କରି ତଦନ୍ତର ॥
ବାଳୀ ମରନ୍ତେ ତଦନ୍ତରେ । କପୀନ୍ଦ୍ର ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କରେ ॥
ଜାଣିଣ ନିଜ ଭାର୍ଯ୍ୟାଗତି । ଭାଇ ସହିତେ ରଘୁପତି ॥
ଗଲେ ସେ ସାଗର କୂଳକୁ । ଯାହାର ଚରଣଯୁଗକୁ ॥
ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କର ବେନି ଦେବେ । ପୂଜା କରନ୍ତି ଭକ୍ତିଭାବେ ॥
୧୩ ସିନ୍ଧୁତଟରେ ଉପବାସେ । ରହନ୍ତେ ତିନିରାତ୍ରଶେଷେ ॥
ଯେବେ ନ ମିଳିଲା ସାଗର । ସେହି ସମୟରେ ଯାହାର ॥
ଚଳିତ ଯେ କ୍ରୋଧଲୀଳାରେ । ସେ କଟାକ୍ଷର ପତନରେ ॥
ମକର ନକ୍ରମାନେ ଯହିଁ । ରହିଲେ ସଂଭ୍ରମକୁ ପାଇ ॥
ଯହିଁ ଭୟରେ ଘୋଷମାନ । ହୋଇଲା ତତକାଳ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ॥
ସେ ସିନ୍ଧୁ ରୂପବନ୍ତ ହୋଇ । ପୂଜାସାମଗ୍ରୀ ଶିରେ ବହି ॥
ପାଦପଦ୍ମକୁ ଉପଗତ । ହୋଇଣ ବୋଇଲା ଏମନ୍ତ ॥
୧୪ ହେ ପ୍ରଭୁ ତୁମ୍ଭେ କୂଟସ୍ଥିତ । ଆଦିପୁରୁଷ ଅପ୍ରମିତ ॥
ଆମ୍ଭର ମତି ଜଡ଼ ଯେଣୁ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ନ ଜାଣିଲୁଁ ତେଣୁ ॥
ସତ୍ତ୍ୱାଦି ଗୁଣତ୍ରୟ ଯାହାର । ସ୍ଥିର ପରେଶ[୩] ଭୂତେଶ୍ୱର ॥
ସମ୍ଭବ ହେଲେ ଏ ଅଶେଷ । ସେ ତୁମ୍ଭେ ଗୁଣଙ୍କର ଈଶ ॥
୧୫ ହେ ବୀର ଯଥେଚ୍ଛାରେ ଯାଅ । ଯେ ବିଶ୍ରବାର ବିଷ୍ଟାପ୍ରାୟ ॥
କନ୍ଦାଏ ଯେ ତିନି ଲୋକକୁ । ନାଶ କର ସେ ରାବଣକୁ ॥
ଯେ ପତ୍ନୀ ଅଟେ ଆପଣାର । ତାହାକୁ ଲଭ ତଦନ୍ତର ॥
ତୋ' ଯଶବିସ୍ତାରଅର୍ଥରେ । ବନ୍ଧ ବାନ୍ଧ ଏ ଜଳଧିରେ ॥
ଦିଗବିଜୟୀ ନୃପଗଣ । ଯେବଣ ବନ୍ଧକୁ ଆସିଣ ॥
ଦେଖିଣ ଦୁଷ୍କର କର୍ମକୁ । ଗାୟନ କରିବେ ଯଶକୁ ॥
୧୬ କପୀନ୍ଦ୍ରଙ୍କର କରେ ଥାଇ । ବୃକ୍ଷଙ୍କ ଶାଖା ଆଦି ଯହିଁ ॥
କମ୍ପନ୍ତି ନେମା-ଆଣିମାରେ । ସେ ନାନା ଅଚଳଶୃଙ୍ଗରେ ॥

---

୧ । ପୁତ୍ର ପିତାର ଦାହକର୍ମ କରିବା ରୀତିରେ ।
୨ । ନିଜକୁ ଧରିବା ପାଇଁ ଯେ ବାହୁ ପ୍ରସାରଣ କରିଥିଲା ।
୩ । ପ୍ରଜେଶ ।

	ସମୁଦ୍ରମଧ୍ୟେ ରଘୁପତି	ବନ୍ଧକୁ ବାନ୍ଧିଲେ ଝଟତି	॥ ୮୯
	ଖୋଜନ୍ତେ ଜନକସୁତାକୁ	ଦହିଛି ହନୁମନ୍ତ ଯାକୁ	॥ ୯୦
	ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ସେ ଲଙ୍କାରେ	ବିଭୀଷଣର ବିଗ୍ରରରେ	॥ ୯୧
	ସୁଗ୍ରୀବ ହନୁମନ୍ତ ନୀଳ	ଏ ଆଦି ଘେନି ସଙ୍ଗେ ବଳ	॥ ୯୨
୧୭	ବାନରଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବଳରେ	ନିରୋଧ ହୋଇଲେ ଯହିଁରେ	॥ ୯୩
	ବିହାରସ୍ଥାନ ଧାନ୍ୟଘର	ଶ୍ରୀଗୃହ ଗୃହପୁରଦ୍ୱାର	॥ ୯୪
	ଯେ ବା ଜଗତୀ ଆଦିମାନ	ତା' ଅଗ୍ରଭାଗ ସଭାସ୍ଥାନ	॥ ୯୫
	କପୋତପାଳିକା[୧] ଯେ ଆନ	ରୁନ୍ଧିଲେ ସକଳେ ସେମାନ	॥ ୯୬
	ଯହିଁ ଭାଜିଲେ ନାନାସ୍ଥାନ	ଧ୍ୱଜ ସୁବର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭମାନ	॥ ୯୭
	ଯହିଁରେ ଚତୁଷ୍ପଥମାନେ	ଭଗ୍ନ ହୋଇଲେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ	॥ ୯୮
	ସେ ଲଙ୍କା ହୋଇଲା ପ୍ରଚଳ	ମିଳନ୍ତେ ଆସି ଗଜକୁଳ	॥ ୯୯
	ନଦୀ ଯେସନେ ବ୍ୟଥା ପାଇ	ଆକୁଳ ଭାବକୁ ଲଭଇ	॥ ୧୦୦
୧୮	ଭଗ୍ନ ହୋଇଲା ନିଜ ପୁର	ତା' ଦେଖି ଅସୁର ଈଶ୍ୱର	॥ ୧୦୧
	ଧୂମ୍ରାକ୍ଷ ଦୁର୍ମୁଖ ନିକୁମ୍ଭ	ସୁରାନ୍ତ ନରାନ୍ତକ କୁମ୍ଭ	॥ ୧୦୨
	ଏ ଆଦି ଥିଲେ ଯେ ବହୁତ	ଯେ ବା ତନୟ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ	॥ ୧୦୩
	ଯେ ବା ପ୍ରହସ୍ତ ବିକମ୍ପନ	ଯେ ଅତିକାୟ ଆଦିଆନ	॥ ୧୦୪
	ସେ ସର୍ବ ଅନୁଗତ ଜନ	ତାହାଙ୍କୁ ପେଷିଲା ବହନ	॥ ୧୦୫
	ଯେ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ଭ୍ରାତା ତାର	ତାକୁ ପେଷିଲା ତଦନ୍ତର	॥ ୧୦୬
୧୯	ଯେ ଶୂଳ, ପ୍ରାସ ଧନୁ ଶର	ଖଡ୍‌ଗ ଶକତି ଯେ ତୋମର	॥ ୧୦୭
	ଏମାନଙ୍କରେ ଦୁର୍ଗ[୨] ହୋଇ	ଅସୁରଙ୍କର ସୈନ୍ୟ ଯେହି	॥ ୧୦୮
	ତହିଁକି ଗଲେ ରଘୁପତି	ସୁଗ୍ରୀବ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମାରୁତି	॥ ୧୦୯
	ନୀଳ ଅଙ୍ଗଦ ଜାମ୍ବବାନ	ପନସ ଯେ ଗନ୍ଧମାଦନ	॥ ୧୧୦
	ଏ ଆଦି ଯେତେ କପିବଳ	ସଙ୍ଗତେ ଅଛନ୍ତି ସକଳ	॥ ୧୧୧
୨୦	ହସ୍ତୀ ପଦାତି ଅଶ୍ୱ ରଥ	ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କେ ଯେ ସଯୁତ	॥ ୧୧୨
	ସୀତାହରଣୁଁ ତତକାଳ	ହତ ହୋଇଲା ଯାଁ' ମଙ୍ଗଳ	॥ ୧୧୩
	ସେ ଦଶଗ୍ରୀବ ଯହିଁ ପତି	ସେ ସୈନ୍ୟେ ପଶିଣ ଝଟତି	॥ ୧୧୪
	ସେ ରଘୁପତିଙ୍କର ସୈନ୍ୟେ	ଅଙ୍ଗଦ ଆଦି ବୀରମାନେ	॥ ୧୧୫
	ଦ୍ରୁମରେ, ଗିରି, ଗଦା, ଶରେ	ମାଇଲେ ସେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଯୁଦ୍ଧରେ	॥ ୧୧୬
୨୧	ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ନିଜସୈନ୍ୟ	ନାଶ ଦେଖିଣ ଦଶାନନ	॥ ୧୧୭
	ଯାନ ଆରୋହି ରୁଷ୍ଟ ହୋଇ	ମିଳିଲା ରାମଆଗେ ଯାଇ	॥ ୧୧୮
	ଯେ କାନ୍ତିମନ୍ତ ଦେବରଥ	ମାତଳି ଆଣିଲା ତୁରିତ	॥ ୧୧୯
	ତହିଁ ବସି ଯେ ରଘୁପତି	ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୋଭା ପାଉଛନ୍ତି	॥ ୧୨୦
	ନିଶିତ କ୍ଷୁରପ୍ର ଶରରେ	ତାହାଙ୍କୁ ବିନ୍ଧିଲା ନିର୍ଭରେ	॥ ୧୨୧

୧ । କପୋତପାଳିକା=ପାରାଭାଡ଼ି, ଚିଡ଼ିଆଖାନା ୨ । ଦୁର୍ଗ=ଦୁର୍ଗମ ।

୨୨ ତାହାଙ୍କୁ ଏ ରୂପରେ ବାଣୀ । କହିଲେ ରଘୁକୁଳମଣି ॥ ୧୨୨
ରାକ୍ଷସମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ । ତୁ ବିଷ୍ଠାପ୍ରାୟ ଜଗତରେ ॥ ୧୨୩
ଯେବଣ ଗୃହ ହୋଏ ଶୂନ୍ୟ । ତହିଁରେ କୁକ୍‌କୁର ଯେସନ ॥ ୧୨୪
ପଶିଣ କିଛି ଦ୍ରବ୍ୟ ଖାଇ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ ସେ ରୂପରେ ତୁହି ॥ ୧୨୫
ଆମ୍ଭ ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ଯା' ଆଣିଲୁ । ନିନ୍ଦିତ କର୍ମ ଆଚରିଲୁ ॥ ୧୨୬
ଯେ ଫଳ ଯୋଗ୍ୟ ସେ କର୍ମକୁ । ଆଜ ମୁଁ ତୋତେ ଦେବି ତାକୁ ॥ ୧୨୭
ଅଲଙ୍ଘ୍ୟ ଅଟେ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଯାର । ସେ କାଳ ଅଧର୍ମୀ ଲୋକର ॥ ୧୨୮
ଫଳକୁ ଯେସନ ଜଗତେ । ପ୍ରଦାନ କରଇ ତୁରିତେ ॥ ୧୨୯
୨୩ ଆକ୍ଷେପ କରନ୍ତେ ଏ ରୂପେ । ଯଉଁ ବାଣକୁ ନିଜ ଚାପେ ॥ ୧୩୦
ସନ୍ଧାନ କରି ରଖିଥିଲେ । ସେହି ବାଣକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ॥ ୧୩୧
ସେ ବାଣ ବଜ୍ରପ୍ରାୟ ହୋଇ । ଭେଦିଲା ତା' ହୃଦକୁ ଯାଇ ॥ ୧୩୨
ଦଶ ମୁଖରେ ରକ୍ତ ପୁଣ । ବାନ୍ତି କରନ୍ତେ ସେ ରାବଣ ॥ ୧୩୩
ଲୋକେ କରନ୍ତେ ହାହାକାର । ବିମାନୁଁ ପଡ଼ିଲା ସତ୍ୱର ॥ ୧୩୪
ଯେହ୍ନେ ସୁକୃତୀ ପୁଣ୍ୟଶେଷେ । ବିମାନୁଁ ପଡ଼ଇ ଅବଶେ ॥ ୧୩୫
୨୪ ଲଙ୍କାପୁରସ୍ଥ ତଦନ୍ତରେ । ସହସ୍ର ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟାରେ ॥ ୧୩୬
ସଙ୍ଗତେ ମନ୍ଦୋଦରୀଙ୍କର । ଅସୁରୀ ହୋଇଣ ବାହାର ॥ ୧୩୭
ସମସ୍ତେ କରନ୍ତେ ରୋଦନ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ସେ ସ୍ଥାନ ॥ ୧୩୮
୨୫ ଲକ୍ଷ୍ମଣକାଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ । ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ସେ ସ୍ଥାନରେ ॥ ୧୩୯
ଯେ ଥିଲେ ନିଜ ବନ୍ଧୁମାନ । ତାହାଙ୍କୁ କରି ଆଲିଙ୍ଗନ ॥ ୧୪୦
ସ୍ୱସ୍ୱର କରିଣ ରୋଦନ । କଲେ ସମସ୍ତେ ହୋଇ ଦୀନ ॥ ୧୪୧
ଆପଣା ଦେହକୁ ଆପଣେ । ପ୍ରହାରୁଛନ୍ତି ଜଣେ ଜଣେ ॥ ୧୪୨
୨୬ ହେ ଲୋକରାବଣ[୧] ରାବଣ । ହତ ହୋଇଲୁଁ ଆମ୍ଭେ ପୁଣ ॥ ୧୪୩
ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ସକାଶରେ । ପୀଡ଼ାକୁ ପାଇ ନିରନ୍ତରେ ॥ ୧୪୪
ତୋର ବିହୁନେ ଲଙ୍କା ପୁଣ । କାହାକୁ ଯିବ ଏ ଶରଣ ॥ ୧୪୫
୨୭ ହେ ମହାଭାଗ ! ତୁ ଅବଶ୍ୟ । ହୋଇଲୁ ମଦନର ବଶ ॥ ୧୪୬
ତେଜପ୍ରଭାବକୁ ସୀତାର । କରି ନ ପାରିଲୁ ଗୋଚର ॥ ୧୪୭
ଯଉଁ ସକାଶରୁ ଏମନ୍ତ । ଦଶାକୁ ହେଲୁ ଉପଗତ ॥ ୧୪୮
୨୮ ହେ କୁଳନନ୍ଦନ ! ଆମ୍ଭଙ୍କୁ । ବିଧବା କଲୁ ଏ ଲଙ୍କାକୁ ॥ ୧୪୯
ଏ ଦେହ ଗୃଧ୍ରଭକ୍ଷ୍ୟ କଲୁ । ଆତ୍ମାକୁ ନରକକୁ ନେଲୁ ॥ ୧୫୦

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୨୯ ଶ୍ରୀରାମ ସନ୍ତୋଷ ହୋଇଣ । ଆଜ୍ଞା ଦିଅନ୍ତେ ବିଭୀଷଣ ॥ ୧୫୧
ଯେ ପରଲୋକକୁ ଉଚିତ । ନିଜ ବାନ୍ଧବଙ୍କର କୃତ୍ୟ ॥ ୧୫୨
ତା' ପିତୃମେଧ[୨] ବିଧାନରେ । କଲା ସକଳ ସେ କାଳରେ ॥ ୧୫୩

୧ । ଲୋକରାବଣ=ଯେ ଲୋକଙ୍କୁ କନ୍ଦାଏ   ୨ । ପିତୃମେଧ=ପ୍ରେତକର୍ମ ।

୩୦ ରାଘବ ତହୁଁ ଅନନ୍ତରେ । ଅଶୋକବନ-ଆଶ୍ରମରେ ॥ ୧୫୪
୩୧ ଶିଂଶପାମୂଳେ ଯେ ଅଛନ୍ତି । ଦେଖିଲେ ତାହାଙ୍କୁ ଝଟତି ॥ ୧୫୫
ଆପଣା ବିରହ ଯାହାର । ବ୍ୟାଧି, ଯେ ତେଣୁ କୃଶତର ॥ ୧୫୬
ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରିୟ ପତ୍ନୀ ଯେହି । ବିଶେଷେ ଛନ୍ତି ଦୀନ ହୋଇ ॥ ୧୫୭
ଆପଣା ଦରଶନୁଁ ଜାତ । ଯେ ସୁଖ ହୋଇଲା ତୁରିତ ॥ ୧୫୮
ସେ ଘେନି ଦିଶୁଛି ପ୍ରସନ୍ନ । ଯାହାର ବଦନନଳିନ ॥ ୧୫୯
ତାହାଙ୍କୁ ଦେଖି ରଘୁସୁତ । ଦୟାରେ କଲେ ତୋଷ ଚିତ୍ତ ॥ ୧୬୦
୩୨ ପୁଷ୍ପକ ବିମାନେ ତାହାଙ୍କୁ । ବସାଇ ଚଢିଲେ ଯାନକୁ ॥ ୧୬୧
ସୁଗ୍ରୀବ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସହିତ । ସଙ୍ଗେ ଅଛନ୍ତି ହନୂମନ୍ତ ॥ ୧୬୨
ରାକ୍ଷସଗଣେ ପ୍ରଭୁତ୍ୱକୁ । କଳ୍ପାନ୍ତଯାଏ ଆୟୁଷକୁ ॥ ୧୬୩
ଲଙ୍କାକୁ କରିଣ ପ୍ରଦାନ । ବିଭୀଷଣକୁ ଭଗବାନ ॥ ୧୬୪
ବ୍ରତ କରିଣ ସମାପତ । ପୁରକୁ ହେଲେ ଉପଗତ ॥ ୧୬୫
୩୩ ଆକାଶେ ଲୋକପାଳେ ଥିଲେ । ଯେବଣ ପୁଷ୍ପ ବରଷିଲେ ॥ ୧୬୬
ପଥରେ କରନ୍ତେ ଗମନ । ପଡୁଛନ୍ତି ସେ ପୁଷ୍ପମାନ ॥ ୧୬୭
ହରଷେ ବ୍ରହ୍ମା ଆଦି ସୁରେ । ଚରିତ ଗାଆନ୍ତି ନିର୍ଭରେ ॥ ୧୬୮
ବିଭୀଷଣକୁ ସଙ୍ଗତର । ଘେନି ଗମିଲେ ନିଜ ପୁର ॥ ୧୬୯
୩୪ ଗୋମୂତ୍ରପକ୍ୱ ଯବ ଅନ୍ନ । ଯେ ନିତ୍ୟେ କରଇ ଭୋଜନ ॥ ୧୭୦
ଶରୀରେ ବଲ୍‌କଳ ଅମ୍ବର । ପିନ୍ଧଇ ଯେହୁ ନିରନ୍ତର ॥
ଭୂମିରେ ଶୟନ କରଇ । ଶିରରେ ଜଟା ଅଛି ବହି ॥ ୧୭୧
ଏମନ୍ତ ରୂପରେ ଶ୍ରବଣ । କରିଣ ଭରତକୁ ପୁଣ ॥ ୧୭୨
ତାପ ଲଭିଲେ ରଘୁପତି । ପରମ ଦୟାଳୁ ଅଟନ୍ତି ॥ ୧୭୩
୩୫ ରାମ ହୋଇଲେ ଉପଗତ । ଏମନ୍ତ ଶୁଣିଣ ଭରତ ॥ ୧୭୪
ନିଜ ଅମାତ୍ୟ ପୁରୋହିତ । ପୁରଜନଙ୍କର ସଙ୍ଗତ ॥ ୧୭୫
ପାଦୁକାବେନି ନିଜଶିରେ । ନିବେଶି ଅତି ସଂଭ୍ରମରେ ॥ ୧୭୬
ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭାଇଙ୍କି ଭେଟିବାକୁ । ପାଛୋଟି ଅଇଲେ ବାଟକୁ ॥ ୧୭୭
୩୬ ଶ୍ରୀରାମ-ଅଭାବରେ ମୁହିଁ । ଅଯୋଧ୍ୟାପୁରକୁ ନ ଯାଇ ॥ ୧୭୮
ଏତେ ବିଚାରି ନିଜ ମନ । ଯହିଁରେ କରିଥିଲା ସ୍ଥାନ ॥ ୧୭୯
ସେ ନନ୍ଦିଗ୍ରାମସ୍ଥ ଭରତ । ବାହାର ହୋଇଣ ତୁରିତ ॥ ୧୮୦
ଯେ ନାନା ଗୀତ ବାଦ୍ୟମାନ । ସଙ୍ଗତେ ଶୁଭୁଛି ସେ ସ୍ୱନ ॥ ୧୮୧
ବ୍ରହ୍ମବାଦୀଏ ପୁଣପୁଣି । ପଢ଼ନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମଘୋଷେ ଜାଣି ॥ ୧୮୨
୩୭ ସୁବର୍ଣ୍ଣରସେ ଯୁତ ହୋଇ । ଦିଶନ୍ତି ପ୍ରାନ୍ତଭାଗ ଯହିଁ ॥ ୧୮୩
ପତାକାମାନେ ଏ ପ୍ରକାରେ । ଅଛନ୍ତି ଯେବଣ ସୈନ୍ୟରେ ॥ ୧୮୪
ସୁବର୍ଣ୍ଣମୟ ଯେ ଅଟନ୍ତି । ବିଚିତ୍ର ଧ୍ୱଜେ ଯହିଁ ଛନ୍ତି ॥ ୧୮୫
ସୁବର୍ଣ୍ଣକବଚେ ମଣ୍ଡିତ । ଉତ୍ତମ ଅଶ୍ୱ ଯହିଁ ସ୍ଥିତ ॥ ୧୮୬

ଏ ରୂପେ ଯେଉଁ ରଥମାନ । ତେଣେ ଲକ୍ଷିତ ଯେଉଁ ସୈନ୍ୟ ।। ୧୮୭
ସୁବର୍ଣ୍ଣକବଚେ ମଣ୍ଡିତ । ଯେ ଯୋଦ୍ଧାମାନେ ଅପ୍ରମିତ ।। ୧୮୮
୩୮ ଯେ ନାନାବିଧ ପ୍ରଜାମାନେ । ଶ୍ରେଣୀ ହୋଇଣ ଥିଲେ ସ୍ଥାନେ ।। ୧୮୯
ଉତ୍ତମ ବାରବଧୂ[1]ମାନେ । ଯେ ପାଦଗତି ଭୃତ୍ୟଜନେ ।। ୧୯୦
ସେମାନଙ୍କରେ ହୋଇ ଯୁତ । ପାଛୋଟି ଅଇଲେ ଭରତ ।। ୧୯୧
ଛତ୍ର ଚାମର ଆଦି ହୋଇ । ରାଜଉଚିତ ଯେ ଅଟଇ ।। ୧୯୨
ସେ ନାନାବିଧ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ । କେ ବା ଉତ୍ତମ କେ ବା ନ୍ୟୂନ ।। ୧୯୩
ସେମାନ ଘେନାଇଁ ସଙ୍ଗରେ । ପଡ଼ିଲା ଚରଣଯୁଗରେ ।। ୧୯୪
ଭରତ ମନ ନେତ୍ର ଦୁଇ । ସ୍ନେହରେ ଅଛି ଆର୍ଦ୍ର ହୋଇ ।। ୧୯୫
୩୯ ପାଦୁକାଦୁଇ ଆଗେ ଥୋଇ । ରହିଲା ଯୋଡ଼ି କର ଦୁଇ ।। ୧୯୬
୪୦ ଲୋଚନଯୁଗୁଁ ଅଶ୍ରୁଧାର । ଗଳଇ ସ୍ନେହଭରୁଁ ତାର ।। ୧୯୭
ବହୁତ ବେଳ ଅନୁରାଗେ । ଆଶ୍ଳେଷ କରି ଭୁଜଯୁଗେ ।। ୧୯୮
ସେ ଭରତଙ୍କୁ ନେତ୍ରଜଳେ । ସ୍ନାନ କରାଇଣ ସେ କାଳେ ।। ୧୯୯
ଯେ ଥିଲେ ତହିଁ ବିପ୍ରଜନେ । ଯେ ଅବା କୁଳବୃଦ୍ଧମାନେ ।। ୨୦୦
ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୀତାସଙ୍ଗେ ରାମ । ତାହାଙ୍କୁ ରଚିଲେ ପ୍ରଣାମ ।। ୨୦୧
ଯେ ଆନ ପ୍ରଜାମାନେ ଥିଲେ । ରାମଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ସେ କଲେ ।। ୨୦୨
୪୧ ଚିରକାଳରେ ନିଜ ନାଥ । ବନରୁ ହୋଇଲେ ଆଗତ ।। ୨୦୩
ଏମନ୍ତ ଦେଖିଣ ନୟନେ । ଅଯୋଧ୍ୟାବାସୀ ପ୍ରଜାମାନେ ।। ୨୦୪
କମ୍ପାନ୍ତେ ଉତ୍ତରୀ ବସ୍ତ୍ରକୁ । ଆନନ୍ଦେ ରଚିଲେ ନୃତ୍ୟକୁ ।। ୨୦୫
ବୃଷ୍ଟି କରନ୍ତେ ପୁଷ୍ପମାଳେ । ଆନନ୍ଦେ ନାଚିଲେ ସକଳେ ।। ୨୦୬
୪୨ ପାଦୁକାଯୁଗକୁ ରାମର । ଭରତ ଘେନିଲେ ସତ୍ୱର ।। ୨୦୭
୪୩ ସୁଗ୍ରୀବସଙ୍ଗେ ବିଭୀଷଣ । ଚାମର ବ୍ୟଜନକୁ ପୁଣ ।। ୨୦୮
ଶ୍ୱେତଛତ୍ରକୁ ହନୁମାନ । ଧନୁଭାରତିକି[2] ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ।। ୨୦୯
ଜାନକୀ ତୀର୍ଥକଳସକୁ । ଅଙ୍ଗଦ ଧଇଲେ ଖଡ୍‌ଗକୁ ।। ୨୧୦
ହେ ନୃପ ! ଜାମ୍ବବ ଯେ ଥିଲେ । [3]ହେମକବଚକୁ ଘେନିଲେ ।। ୨୧୧
୪୪ ସ୍ତୁତିକରନ୍ତି ନାରୀମାନେ । ହେ ନୃପ ! ପୁଣି ବନ୍ଦୀ ଜନେ ।। ୨୧୨
୪୫ ପୁଷ୍ପକେ ଥାଇ ଭଗବାନ । ଦିଶିଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୋଭନ ।। ୨୧୩
ଗ୍ରହଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଉଦେ ହୋଇ । ଚନ୍ଦ୍ରମା ଯେସନ୍ତେ ଶୋଭା ପାଇ ।। ୨୧୪
ଭ୍ରାତାସକାଶୁଁ ତୋଷ ହୋଇ । ମିଳିଲେ ନିଜ ପୁରେ ଯାଇଁ ।। ୨୧୫
ଉତ୍ସବମାନ ଯେଉଁ ପୁରେ । ହୋଇଛି ରାମପ୍ରବେଶରେ ।। ୨୧୬
୪୬ ମିଳିଣ ନୃପତି ଭବନେ[4] । ଯେ ଥିଲେ ଗୁରୁ[5]ପତ୍ନୀମାନେ ।। ୨୧୭

---

୧ । ବାରବଧୂ=ବେଶ୍ୟା ୨ । ଭାରତି=ଶରତୂଣା ।
୩ । ହେମଚର୍ମକୁ ସେ ଘେନିଲେ । ('ବର୍ମ' ସ୍ଥାନରେ 'ଚର୍ମ' ପାଠ ଧରାଗଲେ) ।
୪ । ଭୁବନେ ୫ । ଗୁରୁ=ପିତା ।

ନିଜ ଜନ୍ମନୀ ଗୁରୁ ଜନ । ଯେ ମିତ୍ର ଭ୍ରାତାମାନେ ସାନ ॥ ୨୧୮
ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରତିପୂଜା କଲେ । ତେଣେ ସେ ପୂଜିତ ହୋଇଲେ ॥ ୨୧୯
ସୀତା ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଦୁହେଁ ଯାଇଁ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ସେଠାଇଁ ॥ ୨୨୦
୪୭ ପ୍ରାଣକୁ ପାଇ ତନୁମାନେ । ସଚେତ ହୁଅନ୍ତି ଯେସନେ ॥ ୨୨୧
ସେରୂପେ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ କୋଡରେ । ନିବେଶି ମାତାଏ ସ୍ନେହରେ ॥ ୨୨୨
ସିଞ୍ଚନ୍ତେ ନୟନସଲିଳେ । ଶୋକକୁ ଛାଡ଼ିଲେ ସକଳେ[୧] ॥ ୨୨୩
୪୮ ଯେ ଥିଲେ କୁଳବୃଦ୍ଧ ନରେ । ଗୁରୁ ତାହାଙ୍କ ସଙ୍ଗତରେ ॥ ୨୨୪
ଜଟାମାନଙ୍କୁ ବିଧିମତେ । ଫିଟାଇ କରିଣ ତୁରିତେ ॥ ୨୨୫
ଯେ ଗିରିସିନ୍ଧୁଜଳମାନ । ତହିଁକି ଆଦି ଯେବା ଆନ ॥ ୨୨୬
ତେଣେ ରଚିଲେ ଅଭିଷେକ । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଯେହ୍ନେ ସ୍ବରଲୋକ ॥ ୨୨୭
୪୯ ଏ ରୂପେ କଲେ ଶିରସ୍ନାନ । ପିନ୍ଧିଲେ ଉତ୍ତମ ବସନ ॥ ୨୨୮
ଘେନିଲେ ପୁଷ୍ପମାଳାମାନ । ଭୂଷଣେ ହୋଇଲେ ମଣ୍ଡନ ॥ ୨୨୯
ଦିବ୍ୟ ବସନ ଦିବ୍ୟ ବାସ । ଯାହାଙ୍କ ଶରୀରେ ପ୍ରକାଶ ॥ ୨୩୦
ସେ ଭ୍ରାତାମାନଙ୍କେ ଭାର୍ଯାରେ । ଶୋଭା ପାଇଲେ ସେ କାଳରେ ॥ ୨୩୧
୫୦ ପ୍ରଣାମ କରିଣ ଭରତ । ପ୍ରସନ୍ନ କରାନ୍ତେ ତୁରିତ ॥ ୨୩୨
ରାଜ-ଆସନକୁ ଘେନିଲେ । ସ୍ବଧର୍ମେ ନିରତ ଯେ ଥିଲେ ॥ ୨୩୩
ଯେ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମଗୁଣେ ଯୁତ । ସେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ସତତ ॥ ୨୩୪
ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପିତା ଯେହ୍ନେ । ପାଳନା କଲେ ରାମ ତେହ୍ନେ ॥ ୨୩୫
ପ୍ରଜାଏ ସେ ରଘୁନାଥଙ୍କୁ । ମଣିଲେ ଯେସନେ ପିତାକୁ ॥ ୨୩୬
୫୧ ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କର । ସୁଖଦାୟକ ଯେ ଈଶ୍ବର ॥ ୨୩୭
ଜାଣନ୍ତି ସର୍ବ ଧର୍ମମାନ । ସେ ରାମ ହୁଅନ୍ତେ ରାଜନ ॥ ୨୩୮
ତ୍ରେତାରେ ଯେ କାଳ ବର୍ତ୍ତିଲା । ସେ ସତ୍ୟଯୁଗସମ ହେଲା ॥ ୨୩୯
୫୨ ବନ ପର୍ବତ ଦ୍ବୀପ ନଦୀ । ବରଷ ସିନ୍ଧୁ ଯେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥ ୨୪୦
ହେ ନୃପ ! ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର । ହେଲେ ସେ କାମଦୁଘ[୨] ସାର ॥ ୨୪୧
୫୩ ଯେ ଆଧି ବ୍ୟାଧି ଜରା ଶୋକ । ଯେ ଭୟ କ୍ଲମ[୩] ଗ୍ଲାନି ଦୁଃଖ ॥ ୨୪୨
ଇଚ୍ଛା ନ କଲା ଲୋକଙ୍କର । ମୃତ୍ୟୁହିଁ ନୋହିଲା ଆବର ॥ ୨୪୩
ଯେ ସ୍ବୟଂ ବିଷ୍ଣୁ ଭଗବାନ[୪] । ସେ ପୁଣ ହୁଅନ୍ତେ ରାଜନ ॥ ୨୪୪
୫୪ ଧଇଲେ ଏକପତ୍ନୀବ୍ରତ । ରାଜରଷିଙ୍କର ଚରିତ ॥ ୨୪୫
ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ପ୍ରଗ୍ଭର । ଯେ ଧର୍ମ ଅଟେ ଆପଣାର ॥ ୨୪୬
ତାହା ଶିଖାନ୍ତେ ଶୁଚି ହୋଇ । ଆପଣେ ଆଚରିଲେ ତାହି ॥ ୨୪୭
୫୫ ଯେ ପ୍ରେମ, ଶୀଳ, ଅନୁବୃତ୍ତି । ବିନୟ ହେଲା ଉତପତି ॥ ୨୪୮
ତେଣେ ହୋଇଣ ଅବନତ । ବୁଦ୍ଧିରେ[୫] ଲଜ୍ଜାରେ ସଂତତ ॥ ୨୪୯

---

୧ । ସେକାଳେ ୨ । କାମଦୁଘ=କାମପ୍ରଦ ୩ । କ୍ଲମ=କ୍ଲାନ୍ତି ।
୪ । ରଘୁନାନ ୫ । ଭୟରେ (ତୁଂ ଭିୟା) ।

ଭର୍ତ୍ତାର ଜାଣନ୍ତେ ଭାବକୁ । ଜାନକୀ ହରିଲେ ମନକୁ ॥ ୨୫୦
କୃଷ୍ଣଚରଣପଦ୍ମଧ୍ୟାନେ । ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମନେ ॥ ୨୫୧
ଶ୍ରୀରାମଚରିତ ସୁରସ । ଶୁଣି ସୁଜନେ ହୁଅ ତୋଷ ॥ ୨୫୨

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀରାମଚରିତଂ ନାମ ଦଶମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ତତସ୍ତ୍ୱେକାଦଶେଽଯୋଧ୍ୟାମାବସନ୍ନନୁଜୈଃ ସହ ।
ଯଜ୍ଞାଦି ଯଚ୍ଚକାରେଶୋ ରାମସ୍ତଦନୁବର୍ଣ୍ଣ୍ୟତେ ॥ ୧ ॥

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଅଯୋଧ୍ୟାପୁରେ ଏଥୁଁ ଅନ୍ତ । ଆଗ୍ରର୍ଯ୍ୟେ ହୋଇଣ ସଂଯୁତ ॥ ୧
ଯହିଁ ଉତ୍ତମ କଳ୍ପମାନ । ପୂର୍ବହୁଁ ହୋଇଛି ବିଧାନ ॥ ୨
ଆତ୍ମାକୁ ରାମ ଭଗବାନ । କଲେ ସେ ଯଜ୍ଞରେ ଯଜନ ॥ ୩
ସମସ୍ତ ଦେବମୟ ହୋଇ । ଯେ ଆତ୍ମା ବିଦିତ ଅଟଇ ॥ ୪
୨ ହୋତାଙ୍କୁ ଦେଲେ ପୂର୍ବଦିଗ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣ ବିଭାଗ ॥ ୫
ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ ଅଧ୍ୱର୍ଯ୍ୟୁଙ୍କୁ । ଉତ୍ତର ଦିଗ ସାମଗଙ୍କୁ[୧] ॥ ୬
୩ ଯେ ମଧ୍ୟେ ଥିଲା ଶେଷ ହୋଇ । ଦେଲେ ଆଗ୍ରର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ସେ ଭୂଇଁ ॥ ୭
୪ ଏ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ । ବ୍ରାହ୍ମଣ କେବଳ ଅଟଇ ॥ ୮
ନିସ୍ପୃହ ହୋଇଣ ଏମନ୍ତ । ମଣନ୍ତେ ଆପଣାର ଚିତ୍ତ ॥ ୯
ସେକାଳେ ଅଳଙ୍କାର ବାସ । ଏ ବେନି ଯାର ଅବଶେଷ ॥ ୧୦
ଏ ରାମ ହେଲେ ଏ ପ୍ରକାରେ । ବୈଦେହୀ ରାଣୀ ସେ ରୂପରେ ॥ ୧୧
ଯେ ନିଜ ଆଭରଣ ଥିଲା । ତେତେକ ଅବଶେଷ ହେଲା ॥ ୧୨
୫ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଦେବତା ଯାହାର । ବତ୍ସଳ ଭାବ ସେ ରାମର ॥ ୧୩
ଦେଖି ସେ ବିପ୍ରମାନେ ତହିଁ । ପ୍ରୀତିରେ ଆର୍ଦ୍ରମତି ହୋଇ ॥ ୧୪
ସଂତୋଷ ହୋଇଣ ତାହାଙ୍କୁ । ବୋଇଲେ ଏମନ୍ତ ବାକ୍ୟକୁ ॥ ୧୫
୬ ହେ ଭୁବନେଶ ଭଗବାନ । ତୁମ୍ଭେ କି ନ କଲ ପ୍ରଦାନ ॥ ୧୬
ଯେ ଅଟେ ଆମ୍ଭର ମାନସ । ତା' ମଧ୍ୟେ ହୋଇଣ ପ୍ରବେଶ ॥ ୧୭
ନିଜ ତେଜରେ ତମୋଗୁଣ । ନାଶ କରୁଛ ପୁଣ ପୁଣ ॥ ୧୮

୧। ସାମଗ=ଉଦ୍‌ଗାତା (ହୋତା, ଉଦ୍‌ଗାତା, ଅଧ୍ୱର୍ଯ୍ୟୁ ଓ ବ୍ରହ୍ମା—ଏ ଗ୍ରରିହେଁ ପୁରୋହିତ ।)

୭ ଅକୁଣ୍ଠ ଅଟେ ବୁଦ୍ଧି ଯାର । ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟଦେବ ଯେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୧୯
ଉତ୍ତମଶ୍ଳୋକମାନଙ୍କରେ । ମୁଖ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ଯେ ସଂସାରେ ॥ ୨୦
ମୁନୀନ୍ଦ୍ରମାନେ ନିଜ ଚିତ୍ତେ । ଯାହାର ପାଦକୁ ସଂତତେ ॥ ୨୧
କରିଅଛନ୍ତି ନିବେଶନ[୧] । ତାହାଙ୍କୁ ଆମ୍ଭର ବନ୍ଦନ ॥ ୨୨
୮ କେହୁଣି ଦିନେ ରଘୁପତି । ଜାଣିମା ଅର୍ଥେ ଲୋକରୀତି ॥ ୨୩
ରାତ୍ରରେ ହୋଇ ଅଲକ୍ଷିତ । ଭ୍ରମନ୍ତେ ଶୁଣିଲେ ଏମନ୍ତ ॥ ୨୪
ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ଉଦ୍ଦେଶିଣ କେହି । ଯାହା ବୋଇଲା କ୍ରୋଧ ହୋଇ ॥ ୨୫
୯ ତୁ ଦୁଷ୍ଟା ଅଟୁ ତୁ ଅସତୀ । ପରଗୃହରେ ତୋର ସ୍ଥିତି ॥ ୨୬
ମୁଁ ତୋତେ ନ ପୋଷିବି ଆଉ । ସ୍ତିରୀଲମ୍ପଟ ରାମ ଯେହୁ ॥ ୨୭
ସୀତାକୁ କଲେ ସେ ପୋଷଣ । ମୁଁ ତୋତେ ନ ପୋଷିବି ପୁଣ ॥ ୨୮
୧୦ ଯାହାଙ୍କୁ କଲେ ଆରାଧନ । ବଶ ନୁହନ୍ତି, ଯେ ଅଜ୍ଞାନ ॥ ୨୯
୧୧ ଏମନ୍ତେ ସେ ବହୁତ ଜନ- । ମୁଖରୁ ଶୁଣି ଏ ବଚନ ॥ ୩୦
ଭୟେ ଛାଡ଼ିଲେ ରାମ ତାଙ୍କୁ । ବାଲ୍ମୀକିଋଷିଆଶ୍ରମକୁ ॥ ୩୧
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ସେ ଯାଇଁ । ଥିଲେ ପୂର୍ବରୁ ଗର୍ଭ ହୋଇ ॥ ୩୨
କାଳରେ ପ୍ରସବିଲେ ତହିଁ । ଯାମଳ ରୂପେ ପୁତ୍ର ଦୁଇ ॥ ୩୩
ସେ ଖ୍ୟାତ କୁଶ ଲବ ଦୁଇ । ଜାତ କର୍ମକୁ ଆଦି ହୋଇ ॥ ୩୪
ତାଙ୍କର ଯେଉଁ କର୍ମମାନ । ବାଲ୍ମୀକି କଲେ ତା’ ବିଧାନ ॥ ୩୫
୧୨ ଅଙ୍ଗଦ ଚିତ୍ରକେତୁ ହୋଇ । ଜାତ ଲକ୍ଷ୍ମଣପୁତ୍ର ଦୁଇ ॥ ୩୬
୧୩ ହେ ନୃପ ! ଭରତର ଜାତ । ତକ୍ଷ ପୁଷ୍କଳ ବେନି ସୁତ ॥ ୩୭
ସୁବାହୁ ଶ୍ରୁତସେନ ହୋଇ । ଜନ୍ମିଲେ ଶତ୍ରୁଘ୍ନର ଦୁଇ ॥ ୩୮
ଭରତ ଦିଗବିଜୟରେ । ଗନ୍ଧର୍ବମାନଙ୍କୁ ସମରେ ॥ ୩୯
କୋଟିସଂଖ୍ୟାରେ ବଧ କଲା । ତାଙ୍କର ଯେତେ ଧନ ଥିଲା ॥ ୪୦
ଆଣିଣ ସେ ସକଳ ପୁଣ । ରାମଙ୍କୁ କଲା ସମର୍ପଣ ॥ ୪୧
୧୪ ମଧୁରାକ୍ଷସର ଯେ ସୁତ । ଲବଣ ନାମରେ ବିଦିତ ॥ ୪୨
ତାହାଙ୍କୁ ମଧୁବନେ ମାରି । କଲା ମଥୁରା ନାମେ ପୁରୀ ॥ ୪୩
୧୫ ଜନ-ଅପବାଦେ ସୀତାଙ୍କୁ । ରାମ ପେଷନ୍ତେ ବିପିନକୁ ॥ ୪୪
ମୁନିଙ୍କ ଠାରେ ସୁତ ବେନି । ସମର୍ପି ଜନକନନ୍ଦିନୀ ॥ ୪୫
ସ୍ମରନ୍ତେ ରାମପାଦବେନି । ବିବରେ ପଶିଲେ କାମିନୀ ॥ ୪୬
୧୬ ଶ୍ରୀରାମ ଶୁଣିଣ ତାହାଙ୍କୁ । ରୁନ୍ଧନ୍ତେ ବୁଦ୍ଧିରେ ଶୋକକୁ ॥ ୪୭
ସେ ସେହି ଗୁଣମାନ ତାର । ସ୍ମରଣ କରନ୍ତେ ମନର ॥ ୪୮
ଈଶ୍ୱର ହେଲେହେଁ ଶୋକକୁ । ଶକ୍ତ ନୋହିଲେ ରୁନ୍ଧିବାକୁ ॥ ୪୯
୧୭ ପ୍ରସଙ୍ଗ ସ୍ତିରୀଙ୍କର ଠାରେ । ସକଳଠାରେ ଏ ପ୍ରକାରେ ॥ ୫୦
ଈଶ୍ୱରମାନଙ୍କର ତ୍ରାସ । ଜନମ କରାଏ ଅବଶ୍ୟ ॥ ୫୧

୧ । ନିବେଦନ (‘ଖ’ ‘ଗ’) ।

	ଗ୍ରାମରେ ସ୍ଥିତ ଯେଉଁ ଜନ ।	ଗୃହେ ସଂରତ ଯାର ମନ	॥ ୫୨
	ସେ ଲୋକ ଯାହା ତ୍ରାସ ପାଇ ।	ଏ କଥା କି ଚିତ୍ର ଅଟଇ	॥ ୫୩
୧୮	ଶ୍ରୀରାମ ତହୁଁ ଉତ୍ତାରେଣ ।	ଧରନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପୁଣ	॥ ୫୪
	ତେର ସହସ୍ର ସମ୍ବତ୍ସର ।	ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ହୋଇଣ ତତ୍‌ପର	॥ ୫୫
	ଯେ ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର ଅଖଣ୍ଡିତ ।	ସେ ହୋମ କଲେକ ବିଦିତ	॥ ୫୬
୧୯	ଦଣ୍ଡକବିପିନରେ ଯହିଁ ।	କଣ୍ଟକମାନ ଛନ୍ତି ବହି	॥ ୫୭
	ସ୍ମରଣା କଲା ଲୋକଙ୍କର ।	ହୃଦୟରେ ସେ ଆପଣାର	॥ ୫୮
	ପାଦପଲ୍ଲବ ନିବେଶିଣ ।	ଶ୍ରୀରାମ ତହୁଁ ଉତ୍ତାରେଣ	॥ ୫୯
	ଯେ ଅଟେ ଆପଣାର ସ୍ଥାନ ।	ତହିଁକି କଲେକ ଗମନ	॥ ୬୦
୨୦	ଯେ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଦେବଙ୍କର ।	ଧଇଲେ ଲୀଳାକଳେବର	॥ ୬୧
	ଯା' ପ୍ରଭାବକୁ ସମ ନାହିଁ ।	ଅଧିକ ଅବା ଥିବ କାହିଁ	॥ ୬୨
	ଏମନ୍ତ ଯେଉଁ ରଘୁପତି ।	ତାଙ୍କର ଏହୁ ନୋହେ କୀର୍ତ୍ତି	॥ ୬୩
	ଜଳଧି କଲେ ଯା ବନ୍ଧନ ।	ଅସ୍ତ୍ରେ ମାଇଲେ ଦୈତ୍ୟମାନ	॥ ୬୪
	ତାଙ୍କର ବଇରିନିଧନେ ।	ସହାୟ ନିକି କପିମାନେ	॥ ୬୫
	କେବଳ ଲୀଳାମାତ୍ର ହୋଇ ।	ଏକଥା ବିଚିତ୍ର ଅଟଇ	॥ ୬୬
୨୧	ଯେ ଦିଗଦନ୍ତୀଙ୍କର ଠାଇଁ ।	ଭୂଷଣ ପାଟ ପ୍ରାୟ ହୋଇ	॥ ୬୭
	ବ୍ୟାପିଛି ସର୍ବ ଦିଗନ୍ତର ।	ଏମନ୍ତ ଯଶକୁ ଯାହାର	॥ ୬୮
	ଆଜ ହିଁ କରନ୍ତି ଗାୟନ ।	ରାଜସଭାରେ ମୁନିଜନ	॥ ୬୯
	ଅମଳ ଅଟେ ଯେଉଁ ଯଶ ।	କରଇ କଲୁଷ ବିନାଶ	॥ ୭୦
	ଦେବତାଙ୍କର ନୃପଙ୍କର ।	କିରୀଟେ ସେବିତ ଯାହାର	॥ ୭୧
	ଚରଣପଙ୍କଜ ଅଟଇ ।	ସେ ରଘୁନାୟକଙ୍କୁ ମୁହିଁ	॥ ୭୨
	ପ୍ରପନ୍ନ ହୋଇଅଛି ପୁଣ ।	ସେ ମୋର ଅଟନ୍ତି ଶରଣ	॥ ୭୩
୨୨	ସେ ରାମଙ୍କୁ ଯେ ଥିଲେ ଛୁଇଁ ।	ଯେ ଅବା ଥିଲେ ତାଙ୍କୁ ଗୁହିଁ	॥ ୭୪
	ଆସନେ ବସାଇ ଯେ ଥିଲେ ।	ଯେ ତାଙ୍କୁ ଅନୁଗତ ହେଲେ	॥ ୭୫
	ଅଯୋଧ୍ୟାନିବାସୀ ସେ ନରେ ।	ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ସେ ସ୍ଥାନରେ	॥ ୭୬
	ଦେହ-ଅନ୍ତରେ ଯୋଗୀଜନ ।	ଯହିଁ କି କରନ୍ତି ଗମନ	॥ ୭୭
୨୩	ପୁରୁଷ ଶାନ୍ତଚିତ୍ତ ହୋଇ ।	ରାମଚରିତ ଯେ ଶୁଣଇ	॥ ୭୮
	ହେ ନୃପ ! କର୍ମବନ୍ଧନରେ ।	ମୁକତ ହୁଅଇ ସତ୍ୱରେ	॥ ୭୯

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୨୪	ଆପଣା ଅଂଶଭୂତ ହୋଇ ।	ଥିଲେ ରାମର ଯେତେ ଭାଇ	॥ ୮୦
	ତାହାଙ୍କ ଠାରେ କି ପ୍ରକାରେ ।	ରାମ ବର୍ତ୍ତିଲେ ଅଯୋଧ୍ୟାରେ	॥ ୮୧
	ଯେ ରାମ ଅଟନ୍ତି ଈଶ୍ୱର ।	ତାହାଙ୍କ ଠାରେ କି ପ୍ରକାର	॥ ୮୨
	ବର୍ତ୍ତିଲେ ନିଜ ଭାଇମାନେ ।	ଯେ ପୁରଲୋକେ ପ୍ରଜାଜନେ	॥ ୮୩

ଶ୍ରୀବାଦରାୟଣିରୁବାଚ

୨୫ ଯେ ତିନିଭୁବନେ ଈଶ୍ୱର । ସେ ରାମ ଏଥୁଁ ଅନନ୍ତର ।। ୮୪
ଦିଗବିଜୟ କରିବାକୁ । ପେଷିଲେ ସେ ଭାଇମାନଙ୍କୁ ।। ୮୫
ଯେ ନିଜ ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କୁ । ଦେଖାନ୍ତେ ନିଜ ଶରୀରକୁ ।। ୮୬
ସଙ୍ଗେ ଅଛନ୍ତି ନିଜ ଜନ । ପୁରୀକି କଲେ ବିଲୋକନ ।। ୮୭
୨୬ ଯେ ଗନ୍ଧସଲିଳ ଆବର । ସେ ମଦବିନ୍ଦୁ ହସ୍ତିଙ୍କର ।। ୮୮
ତେଣେ ଯହିଁରେ ମାର୍ଗମାନ । ହୋଇଣ ଅଛନ୍ତି ସେଚନ ।। ୮୯
ସ୍ୱାମୀ ମିଳନ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଗୃହିଁ । କି ଅବା ଅଛି ମତ୍ତ[1] ହୋଇ ।। ୯୦
୨୭ ସଭା ଜଗତୀ ପୁର ଦ୍ୱାର । ଯେ ଚୈତ୍ୟ ଦେବତାମନ୍ଦିର ।। ୯୧
ଏ ଆଦି ମାନଙ୍କେ ବିନ୍ୟାସ । ବହୁତ ଯେ ହେମକଳସ ।। ୯୨
ଯେ ବା ପତାକାମାନେ ଆନ । ତେଣେ ଯେ ହୋଇଛି ମଣ୍ଡନ ।। ୯୩
୨୮ [2] ଫଳମାନଙ୍କରେ ସହିତ । କ୍ରମୁକବୃକ୍ଷ-ରମ୍ଭାଯୁତ ।। ୯୪
ପଟ୍ଟିକାଦର୍ପଣ-ବସନ । ଯେ ପୁଷ୍ପମାଳାମାନେ ଆନ ।। ୯୫
ତେଣେ ତୋରଣମାନେ ଯହିଁ । କୌତୁକେ ଅଛି କୃତ ହୋଇ ।। ୯୬
୨୯ ଭେଟସାମଗ୍ରୀ ଅଛି କରେ । ପୁରର ଲୋକେ ତଦନ୍ତରେ ।। ୯୭
ତାହାଙ୍କୁ ହେଲେ ଉପଗତ । ଆଶିଷ କଲେ ନିଯୋଜିତ ।। ୯୮
ପୂର୍ବେ ବରାହରୂପ ହୋଇ । ତୁମ୍ଭେ ଉଦ୍ଧରି ଅଛ ମହୀ ।। ୯୯
ଏହାକୁ କରସି ପାଳନ । ବୋଇଲେ ଏମନ୍ତ ବଚନ ।। ୧୦୦
୩୦ ଚିର କାଳରେ ଉପଗତ । ହୋଇଲେ ଯଉଁ ନିଜନାଥ ।। ୧୦୧
ତାହାଙ୍କୁ ଦେଖିବା ଇଚ୍ଛାରେ । ଗୃହ ଛାଡ଼ିଲେ ନାରୀନରେ ।। ୧୦୨
ଅଯୋଧ୍ୟାପୁରବାସୀଗଣ । ହର୍ମ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଆରୋହିଣ ।।
ସେମାନଙ୍କର ନେତ୍ରଦୁଇ । ଦେଖନ୍ତେ ନାହିଁ ତୋଷ ହୋଇ ।।୧୦୩
ପଦ୍ମନେତ୍ରଙ୍କୁ ପୁଷ୍ପମାନ । ବିଞ୍ଚିଲେ ହୋଇ ତୋଷମନ ।। ୧୦୪
୩୧ ପୂର୍ବନୃପତିମାନେ ଯହିଁ । ଆଶ୍ରମ କରିଥିଲେ ରହି ।। ୧୦୫
ଅନନ୍ତ ଅଖିଳ ଭଣ୍ଡାରେ । ଯୁକ୍ତ ଅଟେ ଯେ ନିରନ୍ତରେ ।। ୧୦୬
ଅମୂଲ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ବହୁତ । ଯହିଁ ହୋଇଛି ଉପଗତ ।। ୧୦୭
ଏମନ୍ତ ଅଟେ ଗୃହ ଯେହି । ମିଳିଲେ ଏଥୁଁ ଅନ୍ତେ ତହିଁ ।। ୧୦୮
୩୨ ବିଦ୍ରୁମମୟ ଏରୁଣ୍ଡି[3]ରେ । ସଂଯୁତ ଯଉଁ ପୁରଦ୍ୱାରେ ।। ୧୦୯
ଯେ ବଇଦୂର୍ଯ୍ୟସ୍ତମ୍ଭକୁଳେ । ଯେ ସ୍ୱଚ୍ଛ ମରକତସ୍ଥଳେ ।। ୧୧୦

---

୧ । "ମତ୍ତାଂ ବା ସ୍ମୃତରାମିବ" ପାଠ ଅନୁସାରେ ଅନୁବାଦ ହୋଇଅଛି । "ମତ୍ତାଂ ବାସିତଗାମିବ"—ଏହି ପାଠ ଅନୁସାରେ "କାମୋନ୍ମତ୍ତା ଗାଈ ପରି ମତ୍ତ" ଏମନ୍ତ ଅର୍ଥ ହେବ ।

୨ । ଫଳମାନଙ୍କରେ ସେ ତହିଁ । କ୍ରମୁକ ରମ୍ଭାବୃକ୍ଷ ଯହିଁ ।। (କ)

୩ । ଏରୁଣ୍ଡି=ଦ୍ୱାରବନ୍ଧ (ମୂଂ ଉଡୁମ୍ବର ଦେହଳୀ)

	ଅତିଶୟରେ ପ୍ରଦୀପିତ	ସ୍ଫଟିକକାଚ୍ଛ ଯେ ବହୁତ	॥ ୧୧୧
୩୩	ଯେ ବା ବିଚିତ୍ର ମାଳାମାନ	ପର୍ଙ୍କିକାମାନେ ଯେ ବା ଆନ[୧]	॥ ୧୧୨
	ବସନ ମଣିଗଣଙ୍କର	କିରଣମାନେ ଯେ ଅବର	॥ ୧୧୩
	ଚୈତନ୍ୟପ୍ରାୟେ ପ୍ରଦୀପିତ	ମୁକୁତାଫଳ ଯେ ବହୁତ	॥ ୧୧୪
	ଯେ ମନୋରମ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ	କାମୋପଭୋଗକୁ ସାଧନ	॥ ୧୧୫
୩୪	ସୁଗନ୍ଧଯୁତ ଶୋଭମାନ	ଯେ ଅବା ଧୂପଦୀପ ଆନ	॥ ୧୧୬
	ପୁଷ୍ପେ ମଣ୍ଡିତ ହୋଇଛନ୍ତି	ଦେବତାପ୍ରାଏକ ଦିଶନ୍ତି	॥ ୧୧୭
	ଭୂଷଣମାନଙ୍କେ ଭୂଷଣ	ନାରୀପୁରୁଷେ ଯେବା ପୁଣ	॥ ୧୧୮
	ଏ ସମସ୍ତରେ ସୁସଂଯୁତ	ଯେବଣ ସଦନ ସତତ	॥ ୧୧୯
୩୫	ଯେ ଆତ୍ମାରାମମାନେ ଧୀର	ତାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେ ବର	॥ ୧୨୦
୩୬	ସେ ଭଗବାନ ରଘୁପତି	ସେ ଗୃହମଧ୍ୟେ କରି ସ୍ଥିତି	॥ ୧୨୧
	ଯେ ପ୍ରିୟ ଇଷ୍ଟ ଆପଣାର	ରମିଲେ ସେ ସୀତାସଙ୍ଗର	॥ ୧୨୨
	ଯେ ଅବା ଜନମାନେ ଆନ	ତାଙ୍କୁ ନ କରନ୍ତେ ପୀଡ଼ନ	॥ ୧୨୩
	ବହୁତ ବରଷ ଭୂତଳେ	ଭୋଗକୁ କଲେ ଯଥାକାଳେ	॥ ୧୨୪
	ଯାଂ' ପାଦପଲ୍ଲବକୁ ମନେ	ଧ୍ୟାନ କରନ୍ତି ନରମାନେ	॥ ୧୨୫
	ସେ ରାମଚରଣପଙ୍କଜ	ଚିନ୍ତିଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଦ୍ୱିଜ	॥ ୧୨୬
	ଭବସାଗରୁ ହେବ ପାର	ଏମନ୍ତ କରଇ ବିଗ୍ଭର	॥ ୧୨୭
	ଗାଇଣ ଶ୍ରୀରାମଚରିତ	ସନ୍ତୋଷ ସାଧୁଜନ[୨] ଚିତ୍ତ	॥ ୧୨୮

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀରାମଚରିତଂ ନାମ
ଏକାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଦ୍ୱାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଦ୍ୱାଦଶେ ରାମପୁତ୍ରସ୍ୟ କୁଶସ୍ୟାନ୍ୱୟ ଉଚ୍ୟତେ ।
ଏବମିକ୍ଷ୍ୱାକୁପୁତ୍ରସ୍ୟ ଶଶାଦସ୍ୟେରିତୋଽନ୍ୱୟଃ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧	ଅତିଥିନାମେ କୁଶସୁତ	ନିଷଧ ତା'ଠାରୁ ସମ୍ଭୂତ	॥ ୧
	ନିଷଧପୁତ୍ର ନଭ ନାମ	ତହୁଁ ପୁଣ୍ଡରୀକ ଜନମ	॥ ୨
	ପୁଣ୍ଡରୀକର ପୁତ୍ର ଯେହି	ସେ କ୍ଷେମଧନ୍ୱା ନାମ ବହି	॥ ୩
୨	ଯେ କ୍ଷେମଧନ୍ୱାଠାରୁ ଜାତ	ସେ ଦେବାନୀକ ନାମେ ଖ୍ୟାତ	॥ ୪

୧ । ସ୍ଥାନ (କ) ୨ । ଜୟରାମ (କ) ।

ଅହୀନ[1] ନାମେ ତାର ପୁତ୍ର । ତାର ତନୟ ପାରିଯାତ୍ର[2] ॥ ୫
ତାହାର ପୁତ୍ର ଅଟେ ବଳ । ବଳତନୟନାମ ସ୍ଥଳ ॥ ୬
ତା'ଠାରୁ ବଜ୍ରନାଭ ଜାତ । ସେ ଅର୍କଅଂଶରୁ ସଂଭୂତ ॥ ୭
୩ ସୁଗଣ[3] ତାହାଠାରୁ ଜାତ । ବିଧୃତି[4] ନାମେ ତାର ସୁତ ॥ ୮
୪ ସେ ବିଧୃତିର ଠାରୁ ଜାତ । ହିରଣ୍ୟନାଭ ନାମେ ସୁତ ॥ ୯
ସେ ଶିଷ୍ୟ ଜଇମିନିଙ୍କର । ଯୋଗ-ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ସେ ଆବର ॥ ୧୦
କୌଶଲ୍ୟ ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ଋଷି । ଯଉଁ ରାଜାର ଠାକୁ ଆସି ॥ ୧୧
ତାହାର ଠାରୁ ଅଧ୍ୟୟନ । କଲେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଯୋଗଜ୍ଞାନ ॥ ୧୨
ଯେ ଯୋଗ ମହୋଦୟ ଅଟେ । ହୃଦୟଗ୍ରନ୍ଥି ଯେଣେ ଫିଟେ ॥ ୧୩
୫ ହିରଣ୍ୟନାଭର ଯେ ସୁତ । ସେ ପୁଷ୍ପନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ ॥ ୧୪
ଧ୍ରୁବସନ୍ଧି ତାର ନନ୍ଦନ । ତାହାର ସୁତ ସୁଦର୍ଶନ ॥ ୧୫
ସୁଦରଶନଠାରୁ ଜାତ । ସେ ଅଗ୍ନିବର୍ଣ୍ଣ ନାମେ ସୁତ ॥ ୧୬
ଶୀଘ୍ର ଜନମ ତାହାଠାରୁ । ତାହାର ସୁତ ଅଟେ ମରୁ ॥ ୧୭
୬ ଯେବଣ ମରୁ ଦଣ୍ଡଧାରୀ । କଳାପ ଗ୍ରାମ ଆଶ୍ରେ କରି ॥ ୧୮
ସିଦ୍ଧ ହୋଇଣ ଅଛି ରହି । କଳିଯୁଗର ଅନ୍ତେ ସେହି ॥ ୧୯
ନାଶ ହୋଇଲା ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶ । ପୁଣି କରିବ ସେ ପ୍ରକାଶ ॥ ୨୦
୭ ମରୁର ସୁତ ପ୍ରସୁଶ୍ରୁତ । ସନ୍ଧିନାମରେ ତାର ସୁତ ॥ ୨୧
ସନ୍ଧିତନୟ ଅମର୍ଷଣ । ମହସ୍ୱାନ ତା' ସୁତ ପୁଣ ॥ ୨୨
ତାହାର ଠାରୁ ଯେ ସଂଭୂତ । ସେ ବିଶ୍ୱବାହୁ[5] ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୨୩
୮ ତାଠାରୁ ହୋଇଲା ସଂଭୂତ । ପ୍ରସେନଜିତ ନାମେ ସୁତ ॥ ୧
ତା'ଠାରୁ ପୁଣ ହେଲା ଜାତ । ତକ୍ଷକ ନାମେ ଯେହୁ ଖ୍ୟାତ ॥ ୨
ତା' ଠାରୁ ହେଲା ଉତପତି । ଯେ ବୃହଦ୍‌ବଳ ନରପତି ॥ ୨୪
ସମରସମୟରେ ହତ । କଲା ଯାହାକୁ ତୋର ତାତ[6] ॥ ୨୫
୯ ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁବଂଶରାଜା ଏତେ । ଅତୀତ ହେଲେ ଏ ଜଗତେ ॥ ୨୬
ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ଯଉଁମାନେ । ତାହାଙ୍କୁ ଶୁଣ ଏକମନେ ॥ ୨୭
ବୃହଦ୍‌ବଳର ସୁତ ପୁଣ । ତା' ନାମ ହେବ ବୃହଦ୍ରଣ ॥ ୨୮
୧୦ ତା' ଠାରୁ ହେଲା ଉରୁକ୍ରିୟ । ବତ୍ସବୃଦ୍ଧ ତାହା ତନୟ ॥ ୨୯
ତାହାର ସୁତ ପ୍ରତିବ୍ୟୋମ । ତାହାର ସୁତ ଭାନୁ ନାମ ॥ ୩୦
ଦିବାକ ନୃପ ତହୁଁ ହେବ । ତାହାର ସୁତ ସହଦେବ ॥ ୩୧
୧୧ ତାହାର ବୃହଦଶ୍ୱ ସୁତ । ତାର ତନୟ ଭାନୁମନ୍ତ ॥ ୩୨
ଯେ ଭାନୁମନ୍ତ ନରନାଥ । ତାଠାରୁ[7] ପ୍ରତୀକାଶ୍ୱ ଜାତ ॥ ୩୩
ତା'ଠାରୁ ହେବ ଯେ ଜନମ । ତାହାର ସୁପ୍ରତୀକ ନାମ ॥ ୩୪

୧ । ଅନୀହ ୨ । ପାରିପାତ୍ର ୩ । ଖଗଣ ୪ । ବିଧୃତ ।
୫ । ବିଶ୍ୱସାହ୍ୱ ୬ । ତୋର ତାତ=ଅଭିମନ୍ୟୁ ୭ । ତାହାର ।

୧୨ ତାହାର ଠାରୁ ମରୁଦେବ	। ନାମରେ ତନୟ ହୋଇବ	॥	୩୫
ତାହାର ସୁତ ସୁନକ୍ଷତ୍ର	। ପୁଷ୍କର ହେବ ତାର ପୁତ୍ର	॥	୩୬
ତାହାର ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ସୁତ	। ସୁତପା ତା' ସୁତ ବିଦିତ	॥	୩୭
ଅମିତ୍ରଜିତ ଜାତ ତହୁଁ	। ତା' ସୁତ ବୃହଦ୍‌ଭାଜ[୧] ଯେହୁ	॥	୩୮
୧୩ ବରହି ତାହାର ତନୟ	। ତାର ତନୟ କୃତଞ୍ଜୟ	॥	୩୯
ତାହାର ସୁତ ରଣଞ୍ଜୟ	। ତା' ଠାରୁ ହୋଇବ ସଂଜୟ	॥	୪୦
୧୪ ତା' ଠାରୁ ଶାକ୍ୟ ହେବ ଜାତ	। ଶୁଦ୍ଧୋଦ ଶାକ୍ୟନୃପସୁତ	॥	୪୧
ତା'ଠାରୁ ଜାତ ମହୀପାଳ	। ତା' ନାମ ଅଟଇ ଲାଙ୍ଗଳ	॥	୪୨
ପ୍ରସେନଜିତ ନାମ ଯାର	। ସେ ଅଟେ ଲାଙ୍ଗଳକୁମର	॥	୪୩
କ୍ଷୁଦ୍ରକ ତା'ଠାରୁ ଜନ୍ମିବ	। ରଣକ ତାର ପୁତ୍ର ହେବ	॥	୪୪
୧୫ ସୁରଥ ତା'ଠାରୁ ଜନ୍ମିବ	। ସୁମିତ୍ର ତାର ପୁତ୍ର ହେବ	॥	୧
ବଂଶର ସ୍ଥିତି ଯେ ବିଦିତ	। ସୁମିତ୍ରଠାରୁ ହେବ ହତ	॥	୪୫
ଏ ଯେତେ ନୃପତି ବିଖ୍ୟାତ	। ବୃହଦ୍‌ବଳର ବଂଶେ ଜାତ	॥	୪୬
୧୬ ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁମାନଙ୍କ ଏ ବଂଶ	। ସୁମିତ୍ରଠାରୁ ହେବ ନାଶ	॥	୪୭
ଯେଣୁ ସେ ରାଜାକୁ ପାଇଣ	। ମରିବ[୨] କଳିଯୁଗେ ପୁଣ	॥	୪୮
କୃଷ୍ଣଚରଣପଦ୍ମ ଚିନ୍ତି	। ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମତି	॥	୪୯
ଆସ୍ୱାଦି ଭାଗବତରସ	। ସନ୍ତୋଷ ସୁଜନମାନସ	॥	୫୦

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀରାମବଂଶାନୁକୀର୍ତ୍ତନଂ ନାମ
ଦ୍ୱାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ତ୍ରୟୋଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଇକ୍ଷ୍ୱାକୋରେବ ପୁତ୍ରସ୍ୟ ନିମେର୍ବଂଶସ୍ତ୍ରୟୋଦଶେ ।
ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟତେ ଜଜ୍ଞିରେ ଯତ୍ର ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞା ଜନକାଦୟଃ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁସୁତ ନିମି ପୁଣ	। ଯାଗକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଣ	॥	୧
ଋତ୍ୱିଜ କରି ବଶିଷ୍ଠଙ୍କୁ	। ବରିଲା, ବୋଇଲେ ସେ ତାଙ୍କୁ	॥	୨
ହେ ନୃପ ! ପୂର୍ବକାଳୁଁ ମୁହିଁ	। ଶକ୍ରରେ ଅଛି ବୃତ ହୋଇ	॥	୩
୨ ମୁଁ ସେ ଯାଗକୁ କରାଇଣ	। ଆସିବି ଯେତେଦିନେ ପୁଣ	॥	୪
ତୁ ତେତେକାଳପରିଯନ୍ତେ	। ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରି ଥାଅ ମୋତେ	॥	୫

୧ । ବୃହଦ୍‌ରାଜ ୨ । ମରିବ=ଧ୍ୱଂସ ପାଇବ ।

	ନୃପତି ଶୁଣି ତୂନୀ ହେଲେ	। ବଶିଷ୍ଠ ଇନ୍ଦ୍ରଯାଗ କଲେ	॥	୬
୩	ସ୍ଥିର ନୁହଇ ଏ ଜୀବନ	। ଏମନ୍ତ ସେ ନିମି ରାଜନ	॥	୭
	ଜାଣିଣ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନୀ ଯେଣୁ	। ଆନ ଋତ୍ୱିଜଙ୍କରେ ତେଣୁ	॥	୮
	ଯାଗକୁ କଲା ଯେତେଦିନେ	। ଗୁରୁ ନଇଲେ ତା' ଭୁବନେ	॥	୯
୪	ଇନ୍ଦ୍ରର ଯାଗ ବଢ଼ାଇଣ	। ଗୁରୁ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ପୁଣ	॥	୧୦
	ଶିଷ୍ୟର ଦେଖି ଅନ୍ୟାୟକୁ	। କ୍ରୋଧରେ ଶାପ ଦେଲେ ତାକୁ	॥	୧୧
	ଆତ୍ମାକୁ ପଣ୍ଡିତରୂପରେ	। ମଣିଅଛି ଯେ ଅହଂକାରେ	॥	୧୨
	ସେ ନିମିନୃପତିର କାୟ	। ପତନ ହୋଉ ଏ ନିଶ୍ଚୟ	॥	୧୩
୫	ଯେ ନିଜ ଗୁରୁ ଧର୍ମବର୍ତ୍ତୀ[୧]	। ତାହାଙ୍କୁ ନିମି ନରପତି	॥	୧୪
	କ୍ରୋଧରେ ପ୍ରତିଶାପ ଦେଲେ	। ଏମନ୍ତ ବଚନ ବୋଇଲେ	॥	୧୫
	ଲୋଭରେ ଧର୍ମକୁ ନ ଜାଣ	। ତୁମ୍ଭ ଶରୀର ପଡୁ ପୁଣ	॥	୧୬
୬	ଅଧ୍ୟାତ୍ମଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ	। ପଣ୍ଡିତ ଅଟନ୍ତି ସଂସାରେ	॥	୧୭
	ଏମନ୍ତ ନିମି ନୃପବର	। ଛାଡ଼ିଲେ ନିଜ କଳେବର	॥	୧୮
	ମିତ୍ରାବରୁଣ ନାମ ଦୁଇ	। ପଥେ ଗମନ୍ତେ ସଙ୍ଗ ହୋଇ	॥	୧୯
	ଉର୍ବଶୀଦରଶନ୍ତୁ ରେତ	। ହୋଇଲା ତାଙ୍କର ସ୍ଖଳିତ	॥	୨୦
	[୨]କୁମ୍ଭରେ ସିଞ୍ଚନ୍ତେ ତା' ନେଇ	। ବଶିଷ୍ଠ ଜାତ ହେଲେ ତହିଁ	॥	୨୧
୭	ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟରେ କରି ଯୁତ	। ରାଜାର ଦେହକୁ ତୁରିତ	॥	୨୨
	ରକ୍ଷା କରିଣ ମୁନିବରେ	। ଯାଗର ପୂର୍ଣ୍ଣେ ତଦନ୍ତରେ	॥	୨୩
	ଯେ ଦେବମାନେ ଆସିଥିଲେ	। ତାହାଙ୍କୁ ଏମନ୍ତ ବୋଇଲେ	॥	୨୪
୮	ଦେବତାମାନେ ପ୍ରଭୁ ଯେବେ	। ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଛନ୍ତି ତେବେ	॥	୨୫
	ଜୀଉ ଏ ରାଜାକଳେବର	। ଏମନ୍ତ ବୋଲନ୍ତେ ସତ୍ୱର	॥	୨୬
	ଦେହବନ୍ଧନ ନୋହୁ ମୋର	। ନିମି ବୋଇଲେ ଏ ଉତ୍ତର	॥	୨୭
୯	ମୁନିଏ ବିୟୋଗଭୟରେ	। କାତର ହୋଇଣ ନିର୍ଭରେ	॥	୨୮
	ଯହିଁ ଶରୀରଯୋଗ ଚିତ୍ତେ	। ବାଞ୍ଛନ୍ତି ନାହିଁ କଦାଚିତେ	॥	୨୯
	ହରିର ଚରଣକମଳ	। ନିର୍ଭୟେ[୩] ବାଞ୍ଛନ୍ତି କେବଳ	॥	୩୦
୧୦	ଯେ ବହେ ଦୁଃଖଶୋକଭୟ	। ବାଞ୍ଛଇ ନାହିଁ ମୁଁ ସେ କାୟ	॥	୩୧
	ସକଳଠାରେ ଏ ଦେହର	। ଯେଣୁ ମରଣ ଦୁର୍ନିବାର	॥	୩୨
	ମତ୍ସ୍ୟମାନଙ୍କର ଯେସନ	। ଉଦକେ ହୁଅଇ ନିଧନ	॥	୩୩

ଶ୍ରୀଦେବା ଊଚୁଃ

୧୧	ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କ ଲୋଚନରେ	। ବିଦେହ ହୋଇ ଯଥେଷ୍ଟରେ	॥	୩୪
	ନିମି ନୃପତି ଥାଉ ରହି	। ଉନ୍ମେଷ ନିମେଷ ଯେ ଦୁଇ	॥	୩୫
	ତେଣେ ଏ ହୋଇବ ଲକ୍ଷିତ	। ଅଟଇ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନବନ୍ତ	॥	୩୬

୧ । ଅଧର୍ମବର୍ତ୍ତୀ (‘ଗୁରବେଽଧର୍ମବର୍ତ୍ତିନେ’ ଇତି ପାଠେ) ।
୨ । “କୁମ୍ଭେ ରେତଃ ସିଷିଚତୁଃ ସମାନମ୍” (ଶ୍ରୁତିଃ) । ୩ । ନିର୍ଭରେ ।

୧୨ ରାଜାଅଭାବେ ଅତିଶୟ । ଯେ ହୋଏ ପ୍ରାଣିଙ୍କର ଭୟ ।। ୩୭
ମହରଷିଏ ତାହା ଜାଣି । ମଥିଲେ ନିମିଦେହ ପୁଣି ।। ୩୮
ଦେହମନ୍ଥନରୁ ତାହାର । ଜନମ ହୋଇଲା କୁମାର ।। ୩୯
୧୩ ଜନନ୍ତୁଁ ଜନକ ସେ ହେଲା । ବିଦେହଠାରୁ ସମ୍ଭବିଲା ।। ୪୦
ଏଣୁ ବିଦେହ[1] ନାମ ସେହି । ମଥନୁଁ ମିଥିଳ ବୋଲାଇ ।। ୪୧
ମିଥିଳାପୁରକୁ ନିର୍ମାଣ । କଲା ଯେ ନୃପତି ପୂର୍ବେଣ ।। ୪୨
୧୪ ତା'ଠାରୁ ଉଦାବସୁ ଜାତ । ନନ୍ଦିବର୍ଦ୍ଧନ ତାହା ସୁତ ।। ୪୩
ସୁକେତୁ ତାହାଠାରୁ ଜାତ । ହେ ନୃପ ! ତାର ଦେବରାତ ।। ୪୪
୧୫ ଦେବରାତର ଯେହୁ ସୁତ । ସେ ବୃହଦ୍ରଥନାମେ ଖ୍ୟାତ ।। ୪୫
ତା'ଠାରୁ ମହାବୀର୍ଯ୍ୟ ଜାତ । ସେ ଅଟେ ସୁଧୃତିର ତାତ ।। ୪୬
ସୁଧୃତିଠାରୁ ଯେ ଜନମ । ତାହାର ଧୃଷ୍ଟକେତୁ ନାମ ।। ୪୭
ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ[2] ଜାତ ତାହାଠାରୁ । ତାହା ତନୟ ନାମ ମରୁ ।। ୪୮
୧୬ ମରୁର ପ୍ରତୀପକ ସୁତ । ତା'ଠାରୁ କୃତରଥ ଜାତ ।। ୪୯
ତାହାର ଦେବମୀଢ଼ ସୁତ । ବିଶ୍ରୁତ ତାହାଠାରୁ ଜାତ ।। ୫୦
ବିଶ୍ରୁତଠାରୁ ଉତପତି । ଯେ ହେଲା ସେହୁ ମହାଧୃତି ।। ୫୧
୧୭ ତାହାର ସୁତ କୃତିରାତ । ତାହାର ମହାରୋମା ସୁତ ।। ୫୨
ତା' ସୁତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରୋମା ନାମ । ତାହାର ସୁତ ହ୍ରସ୍ୱ ରୋମ ।। ୫୩
୧୮ ତା'ଠାରୁ ଶୀରଧ୍ୱଜ ଜାତ । ସେ ରାଜା ଯଜ୍ଞର ନିମିତ୍ତ ।। ୫୪
ଭୂମି କରନ୍ତେ କରଷଣ । ଲାଙ୍ଗଳଅଗ୍ରୁଁ ତତକ୍ଷଣ ।। ୫୫
ସୀତା ଜନମ ହେଲେ ଯହୁଁ । ସେ ଶୀରଧ୍ୱଜ ନାମ ତହୁଁ ।। ୫୬
୧୯ ହେ ନୃପ ! କୁଶଧ୍ୱଜ ନାମ । ତା' ପୁତ୍ର ହୋଇଲା ଜନମ ।। ୫୭
ତା'ଠାରୁ ଧର୍ମଧ୍ୱଜ ଜାତ । ତାହାର ହେଲା ବେନି ସୁତ ।। ୫୮
ଯେ କୃତଧ୍ୱଜ ସେ ପ୍ରଥମ । ଆରକ ମିତଧ୍ୱଜ[3] ନାମ ।। ୫୯
୨୦ କୃତଧ୍ୱଜର ଠାରୁ ଜାତ । ସେ କେଶିଧ୍ୱଜ ନାମେ ସୁତ ।। ୬୦
ଯେ ମିତଧ୍ୱଜ ନରପତି । ଖାଣ୍ଡିକ୍ୟ ତା'ଠାରୁ ଉତ୍ପତ୍ତି ।। ୬୧
ହେ ନୃପ ! କୃତଧ୍ୱଜସୁତ । ଆତ୍ମବିଦ୍ୟାରେ ସେ ପଣ୍ଡିତ ।। ୬୨
୨୧ କର୍ମର ତତ୍ତ୍ୱ ଯେ ଅଟଇ । ଖାଣ୍ଡିକ୍ୟ ସେ କଥା ଜାଣଇଁ ।। ୬୩
ସେ କେଶିଧ୍ୱଜଠାରୁ ଭୟେ । ପଳାଇ ଗଲା ଆନ ଠାଏ ।। ୬୪
କେଶିଧ୍ୱଜର ଭାନୁମନ୍ତ । ତାହାର ଶତଦ୍ୟୁମ୍ନ ସୁତ ।। ୬୫
୨୨ ଶୁଚି ନାମରେ ତା' ଆତ୍ମଜ । ତାର ତନୟ ସନଦ୍ୱାଜ ।। ୬୬
ସନଦ୍ୱାଜରଠାରୁ ଜାତ । ହୋଇଲା ଉର୍ଜକେତୁ ସୁତ ।। ୬୭
ଅଜନାମରେ ତାର ସୁତ । ତାହାର ସୁତ ପୁରୁଜିତ ।। ୬୮
୨୩ ଅରିଷ୍ଟନେମି ସୁତ ତାର । ଶ୍ରୁତାୟୁ ତାହାର କୁମର ।। ୬୯

୧। ବୈଦେହ ୨। ହର୍ଯ୍ୟଶ୍ୱ ୩। ମିତ୍ରଧ୍ୱଜ।

ତାର ତନୟ ସୁପାର୍ଶ୍ୱକ । ତା' ସୁତ ଚିତ୍ରରଥ ଏକ ॥ ୭୦
କ୍ଷେମାଧି ନାମେ ଉତପତି । ତା'ଠାରୁ ମିଥିଳାନୃପତି ॥ ୭୧
୨୪ ତାଠାରୁ ସମରଥ ଜାତ । ତାହାର ସତ୍ୟରଥ ସୁତ ॥ ୭୨
ତାଠାରୁ ଉପଗୁରୁ ନାମ । ତନୟ ହୋଇଲା ଜନମ ॥ ୭୩
ତାଠାରୁ ଉପଗୁପ୍ତ ଜାତ । ସେ ଅଗ୍ନିଅଂଶରୁ ସମ୍ଭୂତ ॥ ୭୪
୨୫ ତାର ତନୟ ବସ୍ୱନନ୍ତ । ତାହାର ସୁତ ଯୁଯୁବନ୍ତ[୧] ॥ ୭୫
ତାହାର ଠାରୁ ସୁଭାଷଣ । ନାମେ ତନୁଜ ହେଲା ପୁଣ ॥ ୭୬
ତା' ସୁତ ଶ୍ରୁତ ତହୁଁ ଜୟ । ତାଠାରୁ ଜନ୍ମିଲା ବିଜୟ ॥ ୭୭
ଋତ ନାମରେ ବିଜୟର । ଜନମ ହୋଇଲା କୁମର ॥ ୭୮
୨୬ ତା'ଠାରୁ ଜନ୍ମିଲା ଶୁନକ । ତା' ସୁତ ବୀତହବ୍ୟ[୨] ଏକ ॥ ୭୯
୨୭ ତାହାର ଠାରୁ ଉତପତି । ଧୃତି ନାମରେ ନରପତି ॥ ୮୦
ଧୃତିର ବହୁଳାଶ୍ୱ ସୁତ । ତା' ସୁତ କୃତିନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୮୧
ସେ କୃତି ନୃପ ଅତିଶୟ । ବିଖ୍ୟାତ ଅଟେ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ॥ ୮୨
ହେ ନୃପ ! କହିଲାଇଁ ଯେତେ । ମିଥିଳାନୃପ ଏ ସମସ୍ତେ ॥ ୮୩
ଆତ୍ମବିଦ୍ୟାରେ ଏ ସକଳେ । ପଣ୍ଡିତ ଅବନିମଣ୍ଡଳେ ॥ ୮୪
ଯାଜ୍ଞବଲ୍‌କ୍ୟଙ୍କୁ ଆଦି ହୋଇ । ଯେ ଯୋଗେଶ୍ୱରେ ଥିଲେ ମହୀ ॥ ୮୫
ତାହାଙ୍କ ପ୍ରସାଦେ ସେମାନେ । ବର୍ତ୍ତିଣ ଥିଲେହେଁ ସଦନେ ॥ ୮୬
ଯେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସୁଖ ଦୁଃଖ ଆଦି । ତେଣେ ବିମୁକ୍ତ ସେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥ ୮୭
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚରଣ ପ୍ରସାଦେ । ନବମ ସ୍କନ୍ଧ[୩] ଅପ୍ରମାଦେ ॥ ୮୮
ଗୀତରେ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଣେ । ସୁଜନେ ତୋଷ ହୁଅ ତେଣେ ॥ ୮୯

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶକୀର୍ତ୍ତନଂ ନାମ
ତ୍ରୟୋଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶାଦିଭିଃ ସୋମବଂଶମାହାସମାପ୍ତିତଃ ।
ଯସ୍ମିନ୍ନୈଳାଦୟୋ ଭୂପାଃ କୀର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତେ ପୁଣ୍ୟକୀର୍ତ୍ତୟଃ ॥ ୧
ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶେ ଗୁରୋଃ ପତ୍ନ୍ୟାଂ ତାରାୟାଂ ସୋମଜାଦ୍ ବୁଧାତ୍ ।
ଜାତସ୍ୱୈଳଃ ଷଡୁର୍ବଶ୍ୟାମାୟୁର୍ମୁଖ୍ୟାନଜୀଜନତ୍ ॥ ୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ହେ ରାଜନ । ସୋମବଂଶର ଯେ ପାବନ ॥ ୧
ତାହା ଶ୍ରବଣ କର ତୁହି । ପୁରୂରବାକୁ ଆଦି ହୋଇ ॥ ୨

୧ । ଯୁଯୁଧ ୨ । ବୀତିହବ୍ୟ ୩ । ସ୍କନ୍ଧେ ।

	କୀର୍ତ୍ତିତ ଯହିଁ ରାଜାମାନେ	। ଯେ ପୁଣ୍ୟକୀର୍ତ୍ତି ଏ ଭୁବନେ	‖	୩
୨	ସହସ୍ରଶିରା ପୁରୁଷର	। ନାଭିହ୍ରଦରୁ ଯେ ବାହାର	‖	୪
	ସେ ପଙ୍କଜରୁ ଧାତା ଜାତ	। ଅତ୍ରି ଅଟନ୍ତି ତାର ସୁତ	‖	୫
	ସେ ଅତ୍ରି ଗୁଣମାନଙ୍କରେ	। ପିତାର ସମ ଜଗତରେ	‖	୬
୩	ସେ ଅତ୍ରିନେତ୍ରୁ ଉତପନ୍ନ	। ଯଉଁ ଆନନ୍ଦ-ଅଶ୍ରୁମାନ	‖	୭
	ତହିଁରୁ ସୋମ ହେଲେ ଜାତ	। ଅମୃତମୟ ଯେ ବିଦିତ	‖	୮
	ବିପ୍ର, ଓଷଧି, ଲତାମାନ	। ଯେ ପୁଣ ତାରାଗଣ ଆନ	‖	୯
	ସେମାନଙ୍କର ପତିଭାବେ	। ବ୍ରହ୍ମା କଲ୍ପିଲେ ତାଙ୍କୁ ପୂର୍ବେ	‖	୧୦
୪	ତିନି ଭୁବନକୁ ସେ ଜିଣି	। ରାଜସୂୟକୁ କଲା ପୁଣି	‖	୧୧
	ଯେ ଭାର୍ଯ୍ୟା ବୃହସ୍ପତିଙ୍କର	। ତାରା ଅଟଇ ନାମ ଯାର	‖	୧୨
	ସେ ସୋମ ତାହାକୁ ବଳରେ	। ହରିଲା ମଦନବିକାରେ	‖	୧୩
୫	[1]ସେ ଦେବଗୁରୁ ଅନୁକ୍ଷଣ	। ମାଗନ୍ତେ ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ଆପଣ	‖	୧୪
	ଯେବେ ସେ ନ ଦେଲା ଗର୍ବରେ	। ସେ ଗୁରୁପତ୍ନୀନିମିତ୍ତରେ	‖	୧୫
	ଦେବ-ଦାନବମାନଙ୍କର	। ହେଲା ବିଗ୍ରହ ବଳିୟାର	‖	୧୬
୬	ଶୁକ୍ର ବୃହସ୍ପତିଠାରେ	। ଯେ ଦ୍ୱେଷ ଜନ୍ମିଲା ପୂର୍ବରେ	‖	୧୭
୭	ସେ ଘେନି ଅସୁରଙ୍କ ତୁଲେ[2]	। ନିଶାକରଙ୍କୁ ସେ ଘେନିଲେ	‖	୧୮
	ମହେଶ ଅଙ୍ଗିରାଙ୍କଠାରୁ	। ପଢିଲେ, ସେ ତାହାଙ୍କ ଗୁରୁ	‖	୧୯
	ଗୁରୁର ସୁତ ବୃହସ୍ପତି	। ତାଙ୍କ ସ୍ନେହରେ ପଶୁପତି	‖	୨୦
	ସକଳ ଭୂତଗଣଙ୍କରେ	। ଆବୃତ ହୋଇ ସେ କାଳରେ	‖	୨୧
	ବୃହସ୍ପତିଙ୍କି ଅନୁଗତ	। ହୋଇଲେ ବିଗ୍ରହନିମିତ୍ତ	‖	୨୨
	ସମସ୍ତ ଦେବଗଣେ ଯୁତ	। ଇନ୍ଦ୍ର ହିଁ ହେଲେ ଉପଗତ	‖	୨୩
	ସୁର ଅସୁରମାନଙ୍କର	। ବିନାଶ ଯହିଁରେ ଅପାର	‖	୨୪
	ତାରକାମୟ ନାମ ହୋଇ	। ସମର ଉପୁଜିଲା ତହିଁ	‖	୨୫
୮	ଅଙ୍ଗିରାମୁନି ଏ ପ୍ରକାର	। ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ କରାନ୍ତେ ଗୋଚର	‖	୨୬
	ଭର୍ତ୍ସନା କରିଣ ସୋମଙ୍କୁ	। ସେ ବ୍ରହ୍ମା ତକ୍ଷଣେ ତାରାକୁ	‖	୨୭
	ଭର୍ତ୍ତାକୁ ସମର୍ପଣ କଲେ	। ଗର୍ଭିଣୀ ବୋଲି ସେ[3] ଜାଣିଲେ	‖	୨୮
୯	ହେ ଦୁଷ୍ଟମତି ହେ ଅସତି	। ପରସକାଶୁଁ ଉତପତି	‖	୨୯
	ଯେ ଗର୍ଭ ହେଲା ମୋ କ୍ଷେତ୍ରରେ	। ଛାଡ଼ ଛାଡ଼ ତୁ ତା' ବେଗରେ	‖	୩୦
	ସନ୍ତାନକାମୀ ମୁଁ, ତୁ ନାରୀ	। ତୋତେ ମୁଁ ଏହି ହେତୁ କରି	‖	୩୧
	ଭସ୍ମ ନ କରିବି ନିୟତ	। ସେ ଗୁରୁ ବୋଲନ୍ତେ ଏମନ୍ତ	‖	୩୨
୧୦	ସେ ତାରା ଲଭିଣ ଲଜ୍ଜାକୁ	। ଗର୍ଭୁଁ ଛାଡ଼ିଲା କୁମାରକୁ	‖	୩୩
	କନକପ୍ରାୟେକ ତନୁର	। କାନ୍ତି ଯେବଣ କୁମାରର	‖	୩୪

୧ । ବୃହସ୍ପତି ହିଁ ତାକୁ ପୁଣ ୨ । ତୁଲେ=ସହ ।
୩ । ସେ=ଭର୍ତ୍ତା ଅର୍ଥାତ୍ ବୃହସ୍ପତି ।

	ସେ ବେନି ସୋମ ବୃହସ୍ପତି	। କୁମାରଠାରେ କଲେ ମତି	॥	୩୫
୧୧	ଏ ପୁତ୍ର ମୋର, ତୋର ନୋହି	। ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ସେ ଦୁଇ	॥	୩୬
	ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିବାଦ କରନ୍ତେ	। ଋଷିଦେବତାଏ ତଦନ୍ତେ	॥	୩୭
	ପୁଛନ୍ତେ ଲଜ୍ଜାକୁ ଲଭିଲା	। ସେ ତାରା କିଛି ନ କହିଲା	॥	୩୮
୧୨	ମିଥ୍ୟାରେ ଲଜ୍ଜାରେ କୁପିତ	। ହୋଇଣ କୁମାର ତଦନ୍ତ	॥	୩୯
	ମାତାକୁ ବୋଇଲା ଏମନ୍ତ	। ଅସନ୍ତ[1] ଅଟେ ତୋର ବୃତ୍ତ	॥	୪୦
	ମୋହର ଆତ୍ମାଶୁଦ୍ଧି ଯେହି	। କିଂପାଇଁ ନ କହୁଛୁ ତୁହି	॥	୪୧
	ଏବେ ସେ କଥା ବେଗେ କହ	। ଫିଟୁ ଆତ୍ମାର ଯେ ସଂଦେହ	॥	୪୨
୧୩	ବ୍ରହ୍ମା ଡାକିଣ ଏକାନ୍ତକୁ	। ସାନ୍ତ୍ୱନା କରନ୍ତେ ତାହାକୁ	॥	୪୩
	ଏ ସୁତ କାହାର ବୋଲିଣ	। ପୁଛନ୍ତେ ସ୍ଥିର କରି ପୁଣ	॥	୪୪
	ସୋମର ବୋଲି ସେ କହିଲା	। ତତ୍‌କାଳ ଚନ୍ଦ୍ର ତାକୁ ନେଲା	॥	୪୫
୧୪	ହେ ନୃପ ! ତା' ବୁଦ୍ଧି ଗମ୍ଭୀର	। ସେଘେନି ବୁଧ ବୋଲି ତାର	॥	୪୬
	ନାମକୁ ବ୍ରହ୍ମା ଭିଆଇଲେ	। ଯେଣେ ଚନ୍ଦ୍ରମା ତୋଷ ହେଲେ	॥	୪୭
୧୫	ଯେ ପୁରୂରବାନାମେ ଖ୍ୟାତ	। ସେ ହେଲା ତାହାଠାରୁ ଜାତ	॥	୪୮
	ଇଳାକନ୍ୟାରେ ସେ ସମ୍ଭବ	। ଏ କଥା କହିଥାଇଁ ପୂର୍ବ	॥	୪୯
	ସେ ପୁରୂରବାରୂପ-ଗୁଣ	। ଉଦାରଭାବ ଯେ ଦ୍ରବିଣ	॥	୫୦
	ଯେ ଶୀଳ ବିକ୍ରମ ଯେ ଆନ	। ଇନ୍ଦ୍ରର ଭୁବନେ ସେମାନ	॥	୫୧
୧୬	ନାରଦ କହନ୍ତେ ବିଶେଷି	। ଶ୍ରବଣ କରି ତା' ଉର୍ବଶୀ	॥	୫୨
	ମଦନଶରେ ପୀଡ଼ା ପାଇ	। ମିଳିଲା ତା' ନିକଟେ ଯାଇ	॥	୫୩
୧୭	ମିତ୍ରାବରୁଣଶାପୁଁ ସେହି[2]	। ମନୁଷ୍ୟଭାବ ଥିଲା ପାଇ	॥	୫୪
	ପୁରୁଷଙ୍କର ମଧ୍ୟେ ସାର	। କନ୍ଦର୍ପପ୍ରାୟକ ସୁନ୍ଦର	॥	୫୫
୧୮	ଏମନ୍ତ ଶୁଣି[3] କରି ନାରୀ	। ଧୈର୍ଯ୍ୟକୁ ଅବଲମ୍ବ କରି	॥	୫୬
	ସେ ପୁରୂରବା ନୃପତିର	। ନିକଟେ ମିଳିଲା ସତ୍ୱର	॥	୫୭
	ହରଷେ ବିକସିତ ହୋଇ	। ଅଛନ୍ତି ଯାର ନେତ୍ର ଦୁଇ	॥	୫୮
	ଅଙ୍କୁରି ଛନ୍ତି ଲୋମମାନ	। ଏମନ୍ତ ରୂପେ ସେ ରାଜନ	॥	୫୯
	ଦେବୀକି କୋମଳ ବାକ୍ୟରେ	। କହିଲେ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ	॥	୬୦

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୧୯	ହେ ନିତମ୍ବିନି ! ସୁଶୋଭନ	। ଅଟେ ତୋହର ଆଗମନ	॥	୬୧
	ଏ ଆମ୍ଭ ସନ୍ନିଧରେ ରହ	। ଆମ୍ଭେ କି କରିବୁଁ ତା' କହ	॥	୬୨
	ରମଣ କର ମୋ' ସଙ୍ଗରେ	। ତୋର ମୋହର ସଙ୍ଗତରେ	॥	୬୩
	ବ୍ୟାପିଣ ଅନେକ ବରଷ	। ସମ୍ଭବ ହୋଉ ରତିରସ	॥	୬୪

ଶ୍ରୀଉର୍ବଶୀ ଉବାଚ

୨୦	କହୁଁ ସ୍ତିରୀର ହେ ସୁନ୍ଦର	। ମନ ନୟନ ତୋହଠାର	॥	୬୫

୧ । ଅସନ୍ତ=ଅସାଧୁ ୨ । ସେହି=ଉର୍ବଶୀ ୩ । ଦେଖି ।

	ନୋହିବ ଆସକତ ପୁଣ	। ଯେଣୁ ତୋ ବକ୍ଷକୁ ଲଭିଣ	॥	୬୬
	ରମଣବାଞ୍ଛା କଦାଚିତ	। ହୁଅଇ ନାହିଁ ଅପଗତ	॥	୬୭
୨୧	ଆହେ ମାନଦ ନୃପବର	। ଏ ମେଷ ଦୁଇଗୋଟି ମୋର	॥	୬୮
	ତୋ'ଠାରେ ସମର୍ପିଲି ମୁହିଁ	। ଏହାଙ୍କୁ ରକ୍ଷାକର ତୁହି	॥	୬୯
	ତୋ' ସଙ୍ଗେ କରିବି ବିହାର	। ଯେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସେ ନାରୀଙ୍କ ବର	॥	୭୦
	ଏ ଘେନି ବିଜାତୀୟ ଭାବ	। ଥିଲେହେଁ ଦୋଷ ନ ଘଟିବ	॥	
୨୨	ହେ ବୀର ମନ୍ଦିରେ ତୋହର	। [1]ଘୃତ ହୋଇବ ଭକ୍ଷ୍ୟ ମୋର	॥	୭୧
	ମୈଥୁନସମୟବାହାରେ	। ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଇତର କାଳରେ	॥	୭୨
	ବିବସ୍ତ୍ରରୂପେ କଦାଚିତ	। ଦେଖିବି ନାହିଁ ଏ ନିୟତ	॥	୭୩
	ତାର ସେ ବାକ୍ୟ ମହାମତି	। ସ୍ୱୀକାର କଲେ ନରପତି	॥	୭୪
୨୩	ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ରୂପ ଭାବ ଦୁଇ	। ନରଲୋକକୁ ବିମୋହଇ	॥	୭୫
	ସେ ଦେବୀ ତାହାରି ଇଚ୍ଛାରେ	। ପ୍ରବେଶ ହୁଅନ୍ତେ ଆଗରେ	॥	୭୬
	ମନୁଷ୍ୟ ହୋଇକରି ଅବା	। ନ କରିବ କେ ତାକୁ[2] ସେବା	॥	୭୭
୨୪	ଯେ-ଯଥା ଅନୁରୂପେ ରତି	। ବିଧାନ କରଇ ଯୁବତି	॥	୭୮
	ସେ ଉର୍ବଶୀର ସଙ୍ଗେ ନିତି	। ପୁରୁଷଶ୍ରେଷ୍ଠ ସେ ନୃପତି	॥	୭୯
	ଚୈତ୍ରରଥକୁ ଆଦି ଯେତେ	। ସୁରବିହାର ସ୍ୱର୍ଗଗତେ	॥	୮୦
	ବିହରିଲା ସେମାନଙ୍କରେ	। ସନ୍ତତେ ଆପଣା ଇଚ୍ଛାରେ	॥	୮୧
୨୫	ପଦ୍ମକେଶରଗନ୍ଧପ୍ରାଏ	। ଯାହାର ଶରୀର ଗନ୍ଧାଏ	॥	୮୨
	ସେ ଦେବୀସଙ୍ଗତେ ରମଣ	। କରନ୍ତେ ସେ ନୃପତି ପୁଣ	॥	୮୩
	ତାର ବଦନ-ଆମୋଦରେ	। ଲୋଭିତ ହୋଇ ନିରନ୍ତରେ	॥	୮୪
	ବହୁତକାଳପରିଯନ୍ତେ	। ହରଷ ଲଭିଲାକ ଚିତ୍ତେ	॥	୮୫
୨୬	କେତେ ଦିନରେ ଇନ୍ଦ୍ର ପୁଣ	। ଉର୍ବଶୀକି ନ ଦେଖନ୍ତେଣ	॥	୮୬
	ଉର୍ବଶୀବିନୁ ମୋ ଆସ୍ଥାନ	। ନ ଦିଶେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୋଭନ	॥	୮୭
	କହି ଏମନ୍ତ ବଚନକୁ	। ପେଷିଲେ ଗନ୍ଧର୍ବମାନଙ୍କୁ	॥	୮୮
୨୭	ଜାତ ହୁଅନ୍ତେ ଅନ୍ଧକାର	। ମହାନିଶାରେ[3] ରଜନୀର	॥	୮୯
	ସେମାନେ ହୋଇଣ ପ୍ରବେଶ	। ଉର୍ବଶୀର ଯେ ବେନି ମେଷ	॥	୯୦
	ତାଙ୍କୁ ହରିଲେ ଯାହା ନେଇ	। ରଖିଥିଲା ସେ ରାଜାଠାଇଁ	॥	୯୧
୨୮	ପୁତ୍ର ବେନି-ରୋଦନଧ୍ୱନି	। ଶୁଣି ବୋଲଇ ସେ ରମଣୀ	॥	୯୨
୨୯	ଯେ ନପୁଂସକ ତୁଚ୍ଛ ପତି	। ଆତ୍ମାରେ କରେ ବୀରମତି	॥	୯୩
	ତେଣେ କରି ମୁଁ ହତ ହେଲି	। ଯାହା ବିଶ୍ୱାସୁଁ ନାଶ ଗଲି	॥	୯୪
	ଗ୍ରେରେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇ କରି	। ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ମୋର ନେଲେ ହରି	॥	୯୫
	ନାରୀ ଯେସନେ ତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ	। ନିଶାସମୟେ ଶୋଇ ଥାଇ	॥	୯୬

---

୧ । "ଅମୃତଂ ବା ଆଜ୍ୟମ୍" (ଶ୍ରୁତିଃ) ୨ । ତୋତେ (ତ୍ୱାମିତି ପାଠେ) ।
୩ । ମହାନିଶା—"ମହାନିଶା ଦ୍ୱେ ଘଟିକେ ରାତ୍ରେର୍ମଧ୍ୟମଯାମୟୋଃ" (ସ୍ମୃତିଃ)

ପୁରୁଷ ହୋଇ ସେ ପ୍ରକାରେ । ଶୋଇଛି ଯେହ୍ନେ ରଜନୀରେ ॥ ୯୭
୩୦ ଏମନ୍ତ ରୂପେ ଉର୍ବଶୀର । ଅଟଇ ଯେ ବଚନଶର ॥ ୯୮
ଅଙ୍କୁଶେ କୁଞ୍ଜରପରାଏ । ତେଣେ ଆଘାତ ଲଭି ରାଏ ॥ ୯୯
ବସନ ନାହିଁ କଳେବରେ । ଖଡ୍‌ଗ ଧରି ନିଜ କରେ ॥ ୧୦୦
ରୋଷେ ରଜନିସମୟରେ । ଆପଣେ ଧାଇଁଲେ ସତ୍ୱରେ ॥ ୧୦୧
୩୧ ସେ ମେଷଦୁହିଁଙ୍କି ସେମାନେ । ଛାଡ଼ି କରିଣ ସେହିସ୍ଥାନେ ॥ ୧୦୨
ହେଲେ ବିଶିଷ୍ଟ ଦ୍ୟୁତିମନ୍ତ । କଲେ ପ୍ରକାଶକୁ ତଦନ୍ତ ॥ ୧୦୩
ମେଷଦୁହିଁଙ୍କି ଘେନି ପତି । ଆସନ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ସେ ଯୁବତି ॥ ୧୦୪
ଯେଣୁ ଦେଖିଲା ଦିଗମ୍ବର । ତତ୍‌କ୍ଷଣେ ହୋଇଲା ଅନ୍ତର ॥ ୧୦୫
୩୨ ପୁରୂରବା ହିଁ ତଦନ୍ତରେ । ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ନ ଦେଖି ଶଯ୍ୟାରେ ॥ ୧୦୬
ତାହାଠାବରେ ଚିତ୍ତ ଦେଲା । ବିମନାପ୍ରାଏକ ହୋଇଲା ॥ ୧୦୭
ତାହାକୁ କରନ୍ତେ ଶୋଚନ । ବିକଳ ହେଲା ଦିନୁଁଦିନ ॥ ୧୦୮
ଉନ୍ମତ୍ତଲୋକପ୍ରାୟ ହୋଇ । ଭ୍ରମଣ କଲା ପୁଣ ମହୀ ॥ ୧୦୯
୩୩ ସେ ରାଜା କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରେ ପୁଣ । ସରସ୍ୱତୀର ସନ୍ନିଧେଣ ॥ ୧୧୦
ସେ ଉର୍ବଶୀକି ଦେଖି କରି । ତାର ସଖୀ ଯେ ପଞ୍ଚ ନାରୀ ॥ ୧୧୧
ହରଷବଦନ ଅଟନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଣ ସେ ନୃପତି ॥ ୧୧୨
ଉତ୍ତମ ଅଟେ ଯେ ବଚନ । ତାହାକୁ କଲେକ ରଚନ ॥ ୧୧୩
୩୪ ଆଗୋ ଜାୟା ତୁ ଅଟୁ ଘୋର । ରହ ଗୋ ରହ ଗୋ ଏଠାର ॥ ୧୧୪
ମୋତେ ତୁ ସୁଖୀ ନ କରିଣ । ଗମନ କରିବାକୁ ପୁଣ ॥ ୧୧୫
ଯୋଗ୍ୟ ନୁହଁ ଗୋ, ଏହିଠାରେ । ଗୋଷ୍ଠୀ କରିବା ହରଷରେ ॥ ୧୧୬
୩୫ ହେ ଦେବି ! ମୋ' ଏ ସୁଶରୀର । ପତନ ହୋଉ ଏହିଠାର ॥ ୧୧୭
ତୁ ଏହା ହରିଲୁ ଦୂରରେ । ଯେ ବୃକ ଗୃଧ୍ରମାନେ ଆରେ ॥ ୧୧୮
କରନ୍ତୁ ଏହାକୁ ଭକ୍ଷଣ । ତୋ ଅନୁଗ୍ରହର ଏ ପୁଣ ॥ ୧୧୯
ଯେଣୁ ଆସ୍ପଦ ହୋଇ ନାହିଁ । ଏ ଘେନି ନିନ୍ଦିତ ଅଟଇ ॥ ୧୨୦

ଶ୍ରୀଉର୍ବଶୀ ଉବାଚ

୩୬ ତୁମ୍ଭେ ପୁରୁଷ, ମରଣକୁ । ନ ଲଭ, ଏ ବୃକେ[୧] ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ॥ ୧୨୧
ଭକ୍ଷଣ ନ କରନ୍ତୁ ପୁଣ । ଯେ ସ୍ତିରୀମାନେ ଜଗତେଣ ॥ ୧୨୨
ତାହାଙ୍କ ମିତ୍ରଭାବ ହୋଇ । କେହୁଣିଠାରେ ଜାତ ନୋହି ॥ ୧୨୩
ବୃକମାନଙ୍କର ହୃଦୟ । ପ୍ରାଏ ସେ ଅଟନ୍ତି ନିର୍ଦ୍ଦୟ ॥ ୧୨୪
୩୭ ସ୍ତିରୀଏ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ନିଷ୍ଠୁର । ସାହସ ପ୍ରିୟ ତାହାଙ୍କର ॥ ୧୨୫
କରି ନିଷ୍ଠୁର ବିଗ୍ରହକୁ । ବିଶ୍ୱାସୀ ପତିକି ଭ୍ରାତାକୁ ॥ ୧୨୬
ଅଳପ କାର୍ଯ୍ୟନିମିତ୍ତରେ । ବିନାଶ କରନ୍ତି ସତ୍ୱରେ ॥ ୧୨୭
୩୮ ଅଜ୍ଞ ଅଟନ୍ତି ଯେଉଁ ନର । ସେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଠାର ॥ ୧୨୮

୧ । ବୃକ=ଇନ୍ଦ୍ରିୟ (ସ୍ୱାମୀ), (ବୃକ=ଗଧିଆ) ।

ମିଥ୍ୟାରେ ଅଟେ ଯେ ବିଶ୍ୱାସ । ସେ କଥା କରିଣ ବିନ୍ୟାସ[1] ॥ ୧୨୯
ସୁହୃଦ-ଭାବକୁ ଛାଡ଼ନ୍ତି । ନବୀନ ନବୀନ ଲୋଡ଼ନ୍ତି ॥ ୧୩୦
ଅସତୀ ଅଟନ୍ତି ଯେ ନାରୀ । ସ୍ୱଇଚ୍ଛାବୃତ୍ତି ତାହାଙ୍କରି ॥ ୧୩୧
୩୯ ହେ ପ୍ରଭୁ ! ବର୍ଷକ ଅନ୍ତରେ । ଏକ ରଜନୀ ମୋ' ସଙ୍ଗରେ ॥ ୧୩୨
ରହିବ, ତେଣୁ ହେବେ ଜାତ । ତୁମ୍ଭର ତନୟ ବହୁତ ॥ ୧୩୩
୪୦ ସେ ଦେବୀ ହୋଇଛି ଗର୍ଭିଣୀ । ଏମନ୍ତ ସେ ନୃପତି ଜାଣି ॥ ୧୩୪
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା ପୁରରେ । ପୁଣି ବରଷକ ଅନ୍ତରେ ॥ ୧୩୫
ଗଲା ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଉଦ୍ଦେଶି । ବୀରଜନନୀ ଯେ ଉର୍ବଶୀ ॥ ୧୩୬
ତାହାକୁ ଲଭି ହୃଷ୍ଟ ହେଲା । ତା' ସଙ୍ଗେ ରାତିଏ ରହିଲା ॥ ୧୩୭
୪୧ ବିରହଆତୁର କୃପଣ । ହୁଅନ୍ତେ ସେ ନୃପତି ପୁଣ ॥ ୧୩୮
ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ତାକୁ ବାଣୀ । ଉର୍ବଶୀ କହିଲାକ ପୁଣି ॥ ୧୩୯
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତେ ଗନ୍ଧର୍ବଙ୍କୁ । ମୋତେ ଦେବେଟି ସେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ॥ ୧୪୦
୪୨ ସ୍ତୁତି କରନ୍ତେ ସେ ରାଜନ । ଗନ୍ଧର୍ବେ ହେଲେ ତୋଷମନ ॥ ୧୪୧
କର୍ମ କରିଣ ଏ ଅଗ୍ନିରେ । ସେ କର୍ମବଶୁଁ ତଦନ୍ତରେ ॥ ୧୪୨
ଉର୍ବଶୀକି ଏ ନରପତି । ଲଭିବ, ଏହି କଥା ଚିନ୍ତି ॥ ୧୪୩
ହେ ନୃପ ! ଅଗ୍ନିସ୍ଥାଳୀ ଆଣି । ଦେଲେ ସେ ନୃପତିକି ପୁଣି ॥ ୧୪୪
ସେ ନୃପ ଚରନ୍ତେ ବିପିନେ । ଅଗ୍ନିସ୍ଥାଳୀକି ନିଜ ମନେ ॥ ୧୪୫
ଉର୍ବଶୀପ୍ରାୟ ମଣିଥିଲା । [2]ଏ ନୋହେ ବୋଲିଣ ଜାଣିଲା ॥ ୧୪୬
୪୩ ସ୍ଥାଳୀକି ରଖିଣ ବନରେ । ଗୃହକୁ ଯାଇଣ ନିଶାରେ ॥ ୧୪୭
କରନ୍ତେ ଉର୍ବଶୀକି ଧ୍ୟାନ । ତ୍ରେତା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ୍ତେ ସେ ଦିନ ॥ ୧୪୮
ନୃପମନରେ ଅକସ୍ମାତ । ହୋଇଲା ବେଦତ୍ରୟୀ ଜାତ ॥ ୧୪୯
୪୪ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥାଳୀ ଥିଲା । ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ପୁଣ ଗଲା ॥ ୧୫୦
[3]ଶମୀର ଗର୍ଭରେ ସମ୍ଭୂତ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଜାଣିଣ ଏମନ୍ତ ॥ ୧୫୧
ଏଥିରେ ଅଛି ଅଗ୍ନି ପୁଣି । ଏମନ୍ତ କଥାକୁ ସେ ଜାଣି ॥ ୧୫୨
ସେହି ଅଶ୍ୱତ୍ଥରେ ନିର୍ମାଣ । କରି ଅରଣିଦ୍ୱୟ ପୁଣ ॥ ୧୫୩
ଉର୍ବଶୀଲୋକକାମନାରେ । ଅଗ୍ନି ମନ୍ଥିଲା ତଦନ୍ତରେ ॥ ୧୫୪
୪୫ ତଳରେ ଥିଲା ଯେ ଅରଣି । ଉର୍ବଶୀମନ୍ତ୍ରେ ତାକୁ ପୁଣି ॥ ୧୫୫
ଉର୍ବଶୀରୂପେ କରି ଧ୍ୟାନ । [4]ଉପରେ ଯେ ଅରଣି ଆନ ॥ ୧୫୬
ତାହାକୁ ଆପଣା ରୂପରେ । ଧ୍ୟାନ କରନ୍ତେ ତା ମଧ୍ୟରେ ॥ ୧୫୭
ତାର ମଧ୍ୟରେ କାଷ୍ଠ ଯେହି । ତାହାକୁ ପୁତ୍ର ରୂପେ ଧ୍ୟାୟି ॥ ୧୫୮

---

୧ । ପ୍ରକାଶ ୨ । "ଏ ଉର୍ବଶୀ ନୁହେ, କିନ୍ତୁ ଅଗ୍ନିସ୍ଥାଳୀ" ବୋଲି ଜାଣିଲା ।
୩ । "ଶମୀଗର୍ଭାଦଗ୍ନିଂ ମନ୍ଥ" ଇତି ଶ୍ରୁତିଃ ।
୪ । "ଉର୍ବଶ୍ୟା ଉରସି ପୁରୂରବାଃ" (ଶ୍ରୁତିଃ)

୪୬ ଯହିଁରୁ ଜାତ ଭୋଗ୍ୟଧନ । ଏମନ୍ତ ଅଟେ ଯେ ଦହନ ॥ ୧୫୯
ସେ ହେଲା ମନ୍ଥନରୁ ତାର । ତ୍ରୟୀବିଦ୍ୟାରେ ତ୍ରିପ୍ରକାର ॥ ୧୬୦
ସେ ଅଗ୍ନି ହୋଇଲା ସଂଭୂତ । ରାଜା ତାହାକୁ କଲା ସୁତ ॥ ୧୬୧
୪୭ ସମସ୍ତ ଯଜ୍ଞମାନଙ୍କର । ଯେ ଭଗବାନ ଅଧିଶ୍ୱର ॥ ୧୬୨
ଯେ ସର୍ବଦେବମୟ ହରି । ଉର୍ବଶୀଲୋକ ଇଚ୍ଛା କରି ॥ ୧୬୩
ତାହାଙ୍କୁ ସେହି ଅନଳରେ । ଯାଗ କଲା ସେ ତଦନ୍ତରେ ॥ ୧୬୪
୪୮ ଯେତେ ବଚନ ଏ ଜଗତ । ସେମାନଙ୍କର ବୀଜଭୂତ ॥ ୧୬୫
ପ୍ରଣବ ଏକ ବେଦ ହୋଇ । ସତ୍ୟଯୁଗରେ ଥିଲା ରହି ॥ ୧୬୬
ଦେବତାରୂପେ ତହିଁ ପୁଣ । କେବଳ ଏକ ନାରାୟଣ ॥ ୧୬୭
ଲୌକିକ ଅଟେ ଯେ ଅନଳ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତିଥିଲା ସେ କେବଳ ॥ ୧୬୮
ଯେ ଏକ ବର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା ସେହି । ହଂସନାମକୁ ଥିଲା ବହି ॥ ୧୬୯
୪୯ ଜାତ ହୁଅନ୍ତେ ତ୍ରେତାଯୁଗ । ତାହାର ଯେଉଁ ଆଦ୍ୟଭାଗ ॥ ୧୭୦
ପୁରୂରବାର ଠାରୁ ତହିଁ । ତ୍ରିବେଦ ସମ୍ଭବିଲା ମହୀ ॥ ୧୭୧
ଅଗ୍ନି ହୋଇଲା ପୁତ୍ରରୂପ । ତେଣେ ସେ ପୁରୂରବା ନୃପ ॥ ୧୭୨
କରିଣ ଯାଗକୁ ବିଧାନ । ଲଭିଲା ଗନ୍ଧର୍ବଭୁବନ ॥ ୧୭୩
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣପାଦପଦ୍ମଧ୍ୟାନେ । ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମନେ ॥ ୧୭୪
ନବମସ୍କନ୍ଧଗୀତ ଭଣେ । ସୁଜନେ ତୋଷ ହୁଅ ତେଣେ ॥ ୧୭୫

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀମଦୈଳୋପାଖ୍ୟାନଂ
ନାମ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ପଞ୍ଚଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ତତଃ ପଞ୍ଚଦଶେ ଗାଧେରୈଲପୁତ୍ରାନ୍ୱୟେଽଜନି ।
ଯଦ୍‌ଦୌହିତ୍ରସୁତୋ ରାମଃ କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟମହନ୍ ରୁଷା ॥ ୧ ॥

ଶ୍ରୀବାଦରାୟଣିରୁବାଚ

୧ ହେ ନୃପ ! ପୁରୂରବାଙ୍କର । ଉର୍ବଶୀଗର୍ଭୁଁ ତଦନ୍ତର ॥ ୧
ଷଡ଼ କୁମର ହେଲେ ଜାତ । ଆୟୁ ନାମରେ ଆଦ୍ୟ ସୁତ ॥ ୨
ସତ୍ୟାୟୁ ଶ୍ରୁତାୟୁ ଯେ ବେନି । ରୟ ବିଜୟ ଜୟ ତିନି ॥ ୩
୨ ଯେ ଅଟେ ଶ୍ରୁତାୟୁର ସୁତ । ତାହାର ନାମ ବସୁମନ୍ତ ॥ ୪
ଯେ ପୁଣ ସତ୍ୟାୟୁତନୟ । ତାହାର ନାମ ଶ୍ରୁତଞ୍ଜୟ ॥ ୫
ଏକ ନାମରେ ରୟସୁତ । ଜୟର ତନୟ ଅମିତ ॥ ୬
୩ ବିଜୟସୁତ ନାମ ଭୀମ । କାଞ୍ଚନ ତା'ଠାରୁ ଜନମ ॥ ୭

ହୋତ୍ରକ ତାହାଠାରୁ ହେଲା । ଜହ୍ନୁ ତା' ଠାରୁ ସମ୍ଭବିଲା ॥ ୮
ଗଣ୍ଡୂଷ କରି ସେ ରାଜନ । ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ କଲା ପୂର୍ବେ ପାନ ॥ ୯
ଜହ୍ନୁର ପୁରୁନାମେ ସୁତ । ବଳାକ ତାହାଠାରୁ ଜାତ ॥ ୧୦
୪ ଅଜକ ବଳାକର ସୁତ । କୁଶ ତା'ଠାରୁ ହେଲା ଜାତ ॥ ୧୧
କୁଶର କୁଶାମ୍ବୁ ସୁଞ୍ଜୟ । ବସୁ କୁଶନାଭ ଦ୍ୱିତୀୟ ॥ ୧୨
ଏ ଚାରି ତନୁଜ ପ୍ରସିଦ୍ଧି । କୁଶାମ୍ବୁସୁତ ହେଲା ଗାଧି ॥ ୧୩
୫ ଗାଧିର ସତ୍ୟବତୀନାମ । କନ୍ୟାଏ ହୋଇଲା ଜନମ ॥ ୧୪
ରଚୀକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତାହାକୁ । ମାଗିଲେ ବିବାହ ହେବାକୁ ॥ ୧୫
କନ୍ୟାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ନୋହେ ବର । ଏମନ୍ତ ଜାଣିଣ ମନର ॥ ୧୬
ସେହୁ ଭାର୍ଗବ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ । ଗାଧି କହିଲେ ଏ ବାକ୍ୟକୁ ॥ ୧୭
୬ ଯା'ଙ୍କର ଶ୍ୟାମ ଏକ କର୍ଣ୍ଣ । ଚନ୍ଦ୍ରର ପ୍ରାୟ ଦେହବର୍ଣ୍ଣ ॥ ୧୮
ଏ ରୂପେ ସହସ୍ର ତୁରଗ । କନ୍ୟାର ମୂଲ୍ୟ ଦିଅ ବେଗ ॥ ୧୯
ଆମ୍ଭ କନ୍ୟାକୁ ଏତେକ ହିଁ । ମୂଲ୍ୟପଣକୁ ନ ଯୋଗାଇ ॥ ୨୦
କୁଶବଂଶରେ ଯେଣୁ ଜାତ । ଆମ୍ଭେ କୌଶିକ ସୁବିଦିତ ॥ ୨୧
୭ ଏ ରୂପେ ମତ ତାହାଙ୍କର । ଜାଣି କରି ସେ ମୁନିବର ॥ ୨୨
ଗଲେ ବରୁଣନିକଟକୁ । ଆଣିଣ ସେ ଅଶ୍ୱମାନଙ୍କୁ ॥ ୨୩
ରାଜାଙ୍କୁ ନିବେଦନ କଲେ । କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ ହୋଇଲେ ॥ ୨୪
୮ ପୁତ୍ରକୁ କାମନା କରିଣ । ସ୍ୱପତ୍ନୀ ଶାଶୁ ଦୁହେଁ ପୁଣ ॥ ୨୫
ରଷିଙ୍କି ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତେ । ବ୍ରାହ୍ମ କ୍ଷତ୍ରିୟ ବେନି ମନ୍ତ୍ରେ ॥ ୨୬
ସେ ମୁନି କରିଣ ଚରୁକୁ । ଗଲେକ ସ୍ନାନ କରିବାକୁ ॥ ୨୭
୯ ଭର୍ତ୍ତାର ଭାର୍ଯ୍ୟାଠାରେ ଯେଣୁ । ସ୍ନେହ ଅଧିକ ସେ କାରଣୁଁ ॥ ୨୮
ସତ୍ୟବତୀର ଚରୁ ଯେହି । ସେ ନିଶ୍ଚେ ଥିବ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇ ॥ ୨୯
ଏମନ୍ତ ମଣି ମାତା ତାକୁ । ମାଗିଲା ତାହାର ଚରୁକୁ ॥ ୩୦
ବ୍ରାହ୍ମଣ ମନ୍ତ୍ରରେ ଯେବଣ । ଚରୁ ମନ୍ତ୍ରିତ ତାହା ପୁଣ ॥ ୩୧
ମାତାକୁ ସତ୍ୟବତୀ ଦେଲା । ଯେ କ୍ଷତ୍ରମନ୍ତ୍ର ଚରୁ ଥିଲା[୧] ॥ ୩୨
ଆପଣେ ତାହା ସତ୍ୟବତୀ । ଭକ୍ଷଣ କଲା ଲଭି ପ୍ରୀତି ॥ ୩୩
୧୦ ମୁନି ଜାଣିଣ ସେ ଚରିତ । ପତ୍ନୀକି ବୋଇଲେ ଏମନ୍ତ ॥ ୩୪
ତୁ କଲୁ କଷ୍ଟ ଆଚରଣ । ଯେ ଘୋର ଦଣ୍ଡଧର ପୁଣ ॥ ୩୫
ଏ ରୂପେ ତୋହର ତନୟ । ଜନମ ହୋଇବ ନିଶ୍ଚୟ ॥ ୩୬
ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ସାର । ଜନମ ହେବ ଭ୍ରାତା ତୋର ॥ ୩୭
୧୧ ଏ ନୋହୁ ବୋଲି ସତ୍ୟବତୀ । ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତେ ଝଟତି ॥ ୩୮
ଭାର୍ଗବ କହିଲେ ଉତ୍ତର । ତୋହର ନାତି ହେବ ଘୋର ॥ ୩୯
ତଦନନ୍ତରେ ତାର ଜାତ । [୨]ଜମଦଗ୍ନି ନାମରେ ସୁତ ॥ ୪୦

୧ । ହେଲା   ୨ । ହୋଇଲେ ଜମଦଗ୍ନି ସୁତ (ଖ) ।

୧୨ ଯେ ଅଙ୍ଗେ ଅତିଶୟ ପୁଣ୍ୟ । ଲୋକଙ୍କୁ କରଇ ପାବନ ॥ ୪୧
ସେ ସତ୍ୟବତୀ ହେଲେ ନଦୀ । କୌଶିକୀ ନାମେ ଯେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥ ୪୨
ରେଣୁର ଯେ ଦୁହିତା ଜାତ । ରେଣୁକା ନାମରେ ବିଦିତ ॥ ୪୩
ତାକୁ ବିବାହ ହେଲେ ମୁନି । ଯାହାଙ୍କ ନାମ ଜମଦଗ୍ନି ॥ ୪୪
୧୩ ସେ ଜମଦଗ୍ନି ଋଷିଙ୍କର । ତା'ଠାରେ ଜନ୍ମିଲେ କୁମର ॥ ୪୫
ସେ ପୁତ୍ରେ ବସୁ ମଦ[୧] ଆଦି । ଜଗତେ ଅଟନ୍ତି ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥ ୪୬
ତହିଁରେ କନିଷ୍ଠ ଯେ ସୁତ । ରାମ ନାମରେ ସେ ବିଦିତ ॥ ୪୭
୧୪ ଯାହାକୁ ବାସୁଦେବଙ୍କର । ଅଂଶ ବୋଲନ୍ତି ସର୍ବ ନର ॥ ୪୮
ହୈହୟମାନଙ୍କର ବଂଶ । ଯେ କରିଅଛନ୍ତି ବିନାଶ ॥ ୪୯
ତିନି ସପତ ବାର ଯେହି । କଲେ ନିଃକ୍ଷତ୍ରିୟ ଏ ମହୀ ॥ ୫୦
୧୫ ଯେ ଅବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ ଭୂମିଭାର । ସଗର୍ବ କ୍ଷତ୍ରିୟନିକର ॥ ୫୧
ଯେ ବେନି ରଜତମ ଗୁଣ । ତେଣେ ଆବୃତ ଯେହୁ ପୁଣ ॥ ୫୨
କରନ୍ତେ ଅଳ୍ପ ଅପରାଧ । ସେମାନଙ୍କୁ ଯେ କଲେ ବଧ ॥ ୫୩

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୧୬ ଅଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ରାଜାମାନେ । ସେ ରାମଙ୍କର ଏ ଭୁବନେ ॥ ୫୪
କି ଦୋଷ କଲେ ଆଚରଣ । ଯେବଣ କାରଣରୁ ପୁଣ ॥ ୫୫
କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କର ବଂଶ । ଅନବରତେ ହେଲା ନାଶ ॥ ୫୬

ଶ୍ରୀବାଦରାୟଣିରୁବାଚ[୨]

୧୭ ହୈହୟଙ୍କର ଅଧୀଶ୍ୱର । ଅର୍ଜୁନ କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ବର ॥ ୫୭
ଯେ ନାରାୟଣଙ୍କର ଅଂଶ । ଦତ୍ତ ନାମରେ ଯେ ପ୍ରକାଶ ॥ ୫୮
ପରିଚର୍ଯ୍ୟାରେ ଅନୁଦିନ । ତାହାଙ୍କୁ କରି ଆରାଧନ ॥ ୫୯
୧୮ ଲଭିଲେ ଦଶ ଶତ ବାହୁ । ଶତ୍ରୁ ତାଙ୍କର ଥିଲେ ଯେହୁ ॥ ୬୦
ଭରସି ନ ପାରନ୍ତେ ସେହି । ଲଭିଲା ଏମନ୍ତ ଭାବ ହିଁ ॥ ୬୧
ଯେ ବା ଇନ୍ଦ୍ରିୟବୀର୍ଯ୍ୟ ତେଜ । ସମ୍ପତ୍ତି ବଳ ଯଶ ଓଜ ॥ ୬୨
ଏମାନେ ନୋହିବେ ନିଧନ । ଏ ରୂପେ ଲଭିଲା ରାଜନ ॥ ୬୩
୧୯ ଯୋଗ-ଇଶ୍ୱରଭାବ ଯେହି । ଲଭିଲା ଅଇଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟକୁ ହିଁ ॥ ୬୪
ଯହିଁ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟେ ଅଣିମାଦି । ଗୁଣମାନଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥ ୬୫
ହୋଇଣ ଅବିହତଗତି । ସକଳ ଭୁବନେ ନୃପତି ॥ ୬୬
ଭ୍ରମଣ କରଇ ଇଚ୍ଛାରେ । ତପନ[୩] ଯେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ॥ ୬୭
୨୦ ମଦରେ ଉନମତ୍ତ ହୋଇ । ରେବାଜଳରେ ପୁଣ ସେହି ॥ ୬୮
ଯୁବତିରତ୍ନଙ୍କର ସଙ୍ଗେ । କ୍ରୀଡ଼ା କରନ୍ତେ ନାନାରଙ୍ଗେ ॥ ୬୯
ବଇଜୟନ୍ତୀ ନାମେ ମାଳ । ବହନ୍ତେ ଆପଣାର ଗଳ ॥ ୭୦
ଆପଣା ଭୁଜମାନଙ୍କରେ । ରୁନ୍ଧିଲା ନଦୀକି ବଳରେ ॥ ୭୧

୧ । ମନ ୨ । ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ ୩ । ପବନ ।

୨୧ ରୁନ୍ଧନ୍ତେ ନଦୀପ୍ରବାହକୁ । ଜଳ ଲେଉଟିଲା ପଛକୁ ॥ ୭୨
ସେ ସ୍ଥାନେ ବସିଣ ରାବଣ । ପୂଜନ୍ତେ ଦେବତାଙ୍କୁ ପୁଣ ॥ ୭୩
ଭାସିଲା ଆପଣାର ସୈନ୍ୟ । ତା' ନ ସହିଲା ଦଶାନନ ॥ ୭୪
୨୨ କ୍ରୀଡ଼ା କରନ୍ତେ ସେ ଭୂପତି । ତା' ପରାଭବେ କରି ମତି ॥ ୭୫
ରାବଣ ମିଳନ୍ତେ ସେଠାରେ । ଯୁବତିମାନଙ୍କ ଆଗରେ ॥ ୭୬
ହେଳାରେ ତାହାକୁ ଧଇଲା । ମାହିଷ୍ମତୀରେ ବନ୍ଦୀ କଲା ॥ ୭୭
ଛାଡ଼ିଲା ପୁଣ ଅବଜ୍ଞାରେ । କପିକି ଯେସନ ପ୍ରକାରେ ॥ ୭୮
୨୩ ସେ ନୃପ ଏକ ହିଁ ଦିନରେ । ନିର୍ଜନ ବିପିନ ମଧ୍ୟରେ ॥ ୭୯
ମୃଗୟା ନିମିତ୍ତେ ଭ୍ରମଣ । କରନ୍ତେ ଅକସ୍ମାତେ ପୁଣ ॥ ୮୦
ଆଶ୍ରମେ ଜମଦଗ୍ନିଙ୍କର । ପ୍ରବେଶ ହେଲା ତଦନ୍ତର ॥ ୮୧
୨୪ ଯେତେକ ସୈନ୍ୟ ଥିଲେ ତାର । ଅମାତ୍ୟ ବାହନ ଆବର ॥ ୮୨
ସେମାନଙ୍କର ସହିତରେ । ସେ ଅର୍ଜୁନକୁ ତଦନ୍ତରେ ॥ ୮୩
କାମଧେନୁରେ ତପୋଧନ । କଲେ ସେ ଅତିଥିପୂଜନ ॥ ୮୪
୨୫ ହୈହୟମାନଙ୍କ ସହିତେ । ସେ ବୀର ଅର୍ଜୁନ ତଦନ୍ତେ ॥ ୮୫
ଯେ ଅଇଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଆପଣାର । ତହିଁରୁ ଅଟଇ ଯେ ବର ॥ ୮୬
ଜମଦଗ୍ନିଙ୍କ ସତକାର । ତହିଁକି ନ କଲା ଆଦର ॥ ୮୭
ହୋମଧେନୁକୁ ନେମାଅର୍ଥେ । କରିଛି ଅଭିଳାଷ ଚିତ୍ତେ ॥ ୮୮
୨୬ ଗର୍ବରେ ଋଷିଙ୍କ ଧେନୁକୁ । ହରିବା ନିମିତ୍ତେ ଲୋକଙ୍କୁ ॥ ୮୯
ନୃପତି ଆଜ୍ଞା ଦେଲା ଯେଣୁ । ବସ୍ସାସହିତେ ତାକୁ ତେଣୁ ॥ ୯୦
ମାହିଷ୍ମତୀକି ନେଲେ ବଳେ । ସେ ଧେନୁ କାନ୍ଦନ୍ତେ ବିକଳେ ॥ ୯୧
୨୭ ଧେନୁକୁ ଘେନାଇଁ ରାଜନ । ଘରକୁ କରନ୍ତେ ଗମନ ॥ ୯୨
ରାମ ଅଇଲେ ଆଶ୍ରମକୁ । ଶୁଣିଣ ତା' ଦୁଷ୍ଟ ଭାବକୁ ॥ ୯୩
ଲଭିଲେ କ୍ରୋଧ ନିଜ ମନେ । ଉରଗ ଆଘାତେ ଯେସନେ ॥ ୯୪
୨୮ କବଚ ପରଶୁ ଯେ ଘୋର । ତୂଣୀରଯୁତ ଧନୁ ଆର ॥ ୯୫
ଧାଇଁଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଘେନି । ଦୁଃସହ ଅଟନ୍ତି ସେ ମୁନି ॥ ୯୬
ଯୂଥପତିକି ଅନୁସରି । ଯେସନେ ଧାମଇଁ କେଶରୀ ॥ ୯୭
୨୯ ତେଜେ ଯୁତ ସେ ଭୃଗୁବର । ବାଣ-ପରଶୁ-ଧନୁର୍ଦ୍ଧର ॥ ୯୮
ଯେ କୃଷ୍ଣସାରର ଅଜିନ । କରି ଅଛନ୍ତି ତା' ବସନ ॥ ୯୯
ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣସମ କାନ୍ତି । ଯହିଁ ପ୍ରକାଶ ହୋଇଛନ୍ତି ॥ ୧୦୦
ସେ ଜଟାମାନଙ୍କରେ ଯୁତ । ଧାଇଁ ଆସୁଛନ୍ତି ତୁରିତ ॥ ୧୦୧
ପ୍ରବେଶ ହୁଅନ୍ତେ ପୁରକୁ । ଏ ରୂପେ ଦେଖିଲା ତାହାଙ୍କୁ ॥ ୧୦୨
୩୦ ପଦାତି ତୁରଗ କୁଞ୍ଜର । ଯେ ପୁଣ ରଥମାନେ ଆର ॥ ୧୦୩
ଗଦା ଖଡ଼ଗ ଋଷ୍ଟି ବାଣ । ଶକତିମାନେ ଯେବା ପୁଣ ॥ ୧୦୪
ଏଣେ ଯେ ଅତିଭୟଙ୍କର । ସପତ ଦଶ ସଙ୍ଖ୍ୟା ଯାର ॥ ୧୦୫

ତେତେକ ଅକ୍ଷୋହିଣୀ ବଳ । ପେଷିଲା ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଭୂପାଳ ॥ ୧୦୬
ରାମ ତାହାଙ୍କୁ ଏକା ହୋଇ । ବିନାଶ କଲେ କ୍ରୋଧ ବହି ॥ ୧୦୭
୩୧ ମନ ଅନିଳପ୍ରାୟ ହୋଇ । ଯାହାର ବୀର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶଇ ॥ ୧୦୮
ଯେ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କର ସୈନ୍ୟ । ସଂଗ୍ରାମେ କରଇ ନିଧନ ॥ ୧୦୯
ପରଶୁପ୍ରହାର ଯେ କରେ । ସେ ରାମ ଯେ ଯଉଁ ଦିଗରେ ॥ ୧୧୦
ସମସ୍ତେ ସେହି ସେହି ଦିଗେ । ମରି ପଡ଼ିଲେ ଭୂମିଭାଗେ ॥ ୧୧୧
ଭୁଜ କନ୍ଧର ଊରୁମାନ । ତାଙ୍କର ହୋଇଅଛି ଛିନ୍ନ ॥ ୧୧୨
ହତ ହୋଇଲେ ତାହାଙ୍କର । ସାରଥି ବାହନ ଆବର ॥ ୧୧୩
୩୨ ରୁଧିରସମୂହ ଯହିଁରେ । ରହିଛି କର୍ଦ୍ଦମରୂପରେ ॥ ୧୧୪
ରାମକୁଠାର ସାୟକରେ । ସସୈନ୍ୟ ସେ ରଣଭୂମିରେ ॥ ୧୧୫
ସମସ୍ତେ ହୋଇଲେ ନିଧନ । ତାଙ୍କ କବଚ ଧ୍ୱଜମାନ ॥ ୧୧୬
ଧନୁ ଶରର ମଧ୍ୟ ହୋଇ । ଛିଡ଼ିଣ ପଡ଼ିଅଛି ମହୀ ॥ ୧୧୭
ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଏମନ୍ତ ଦେଖିଣ । ରୋଷେ ଅଇଲା ବେଗେ ପୁଣ ॥ ୧୧୮
୩୩ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ । ଆପଣା ଭୁଜମାନଙ୍କରେ ॥ ୧୧୯
ବାଣକୁ ପାଞ୍ଚଶ' ଧନୁରେ । ଯୋଚିଲା ଏକାବେଳକରେ ॥ ୧୨୦
ରାମକୁ ମାରିବା ନିମିତ୍ତେ । ଜଗତେ ଶସ୍ତ୍ରଧାରୀ ଯେତେ ॥ ୧୨୧
ତାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଗ୍ରଣୀ । ଅଟନ୍ତି ଯଉଁ ରାମ ପୁଣି ॥ ୧୨୨
ଏକ ଧନୁ ଯେ ଧରିଥିଲେ । ତକ୍ଷଣେ ତା' ସବୁ କାଟିଲେ ॥ ୧୨୩
୩୪ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅଟନ୍ତି ସାଧନ । ଯେ ବା ଅଚଳ ବୃକ୍ଷମାନ ॥ ୧୨୪
ତାହାଙ୍କୁ ଆପଣା ହସ୍ତରେ । ଫିଙ୍ଗିଣ ପୁଣି ସମରରେ ॥ ୧୨୫
ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଆସନ୍ତେ ଧାଇଁଣ । ଭୁଜମାନଙ୍କୁ ତାର ପୁଣ ॥ ୧୨୬
କଠୋର ଅଟେ ଦାଢ଼ ଯାର । ସେ ପରଶୁରେ ରାମ ବୀର ॥ ୧୨୭
ବଳରେ କଲେକ ଛେଦନ । ସର୍ପର ଫଣାକୁ ଯେସନ ॥ ୧୨୮
୩୫ ଖଣ୍ଡିତ ହେଲା ଭୁଜ ଯାର । ସେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନର ପୁଣି ଶିର ॥ ୧୨୯
ଛେଦିଲେ ଜମଦଗ୍ନି ସୁତ । ଗିରିରୁ ଶୃଙ୍ଗକୁ ଯେମନ୍ତ ॥ ୧୩୦
ପିତାର ମରନ୍ତେ ଅଯୁତେ । ଭୟେ ପଳାଇଲେ ତା' ସୁତେ ॥ ୧୩୧
୩୬ ସେ ଶତ୍ରୁବୀରନିବାରଣ । ଧେନୁକୁ ବତ୍ସା ସହିତେଣ ॥ ୧୩୨
ତକ୍ଷଣେ ଲେଉଟାଇ ଆଣି । ନିଜ ଆଶ୍ରମେ ମିଳି ପୁଣି ॥ ୧୩୩
ପିତାଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ କଲା । ଯେ ଧେନୁ କ୍ଲେଶ ଲଭିଥିଲା ॥ ୧୩୪
୩୭ ଆପଣା କଲା ଯେଉଁ କର୍ମ । ପିତାଙ୍କୁ ଭ୍ରାତାଙ୍କୁ ତା' ରାମ ॥ ୧୩୫
ବର୍ଣ୍ଣିଲେ, ସେ କଥାକୁ ଶୁଣି । କହିଲେ ଜମଦଗ୍ନି ପୁଣି ॥ ୧୩୬
୩୮ ହେ ରାମ ରାମ ! ମହାଭୁଜ । କଲୁ ତୁ କଲୁଷକୁ ଆଜ ॥ ୧୩୭
ଯେ ନୃପ ସର୍ବଦେବମୟ । ବ୍ୟର୍ଥ[୧] କଲୁ ଯା' ତାର କ୍ଷୟ ॥ ୧୩୮

୧ । ବୃଥା ।

୩୯ ଆମ୍ଭେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆହେ ତାତ । କ୍ଷମାରେ ହୋଇଲୁଁ ପୂଜିତ ॥ ୧୩୯
ବ୍ରାହ୍ମ[1] ପଦକୁ ଯେହ୍ନେ ପୂର୍ବ । ଲଭିଲେ ଦେବଗୁରୁ ଦେବ ॥ ୧୪୦
୪୦ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଯେହି । ସୂର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଭାପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥ ୧୪୧
କ୍ଷମାରେ ଦିଶେ ସେ ଶୋଭନ । ଯେ ପୁଣି କ୍ଷମାବନ୍ତ ଜନ ॥ ୧୪୨
ତାହାଙ୍କୁ ତୁଅନ୍ତି ସଂତୋଷ । ଯେ ହରି ଜଗତର ଈଶ ॥ ୧୪୩
୪୧ ମୂର୍ଧାଭିଷେକୀ ଯେ ରାଜନ । ବ୍ରହ୍ମବଧରୁ ତା' ନିଧନ ॥ ୧୪୪
ଗୁରୁ ଅଟଇ ଜଗତରେ । ତୁ ପୁଣି ତୀର୍ଥଙ୍କ ସେବାରେ ॥ ୧୪୫
ଯମନିୟମେ ପାପ ହର । ଚିତ୍ତକୁ ଦେଇ କୃଷ୍ଣଠାର ॥ ୧୪୬
କୃଷ୍ଣ ଚରଣ ପଦ୍ମ[2] ଧ୍ୟାନେ । ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମନେ ॥ ୧୪୭

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀପରଶୁରାମଚରିତଂ
ନାମ ପଞ୍ଚଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଷୋଡ଼ଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଷୋଡ଼ଶେଽଥାର୍ଜୁନସୁତୈର୍ଜମଦଗ୍ନୌ ହତେ ମୁହୁଃ ।
ରାମାତ୍ କ୍ଷତ୍ରବଧଃ ପ୍ରୋକ୍ତୋ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରସ୍ୟ ଗନ୍ୱୟଃ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ହେ କୁରୁନନ୍ଦନ ପିତାର । ଆଜ୍ଞାକୁ ଲଭି ତଦନ୍ତର ॥ ୧
ତୀର୍ଥଭ୍ରମଣ ସେ ପ୍ରକାରେ । କରି ବରଷକ ଅନ୍ତରେ ॥ ୨
ଯେ ଅଟେ ଆପଣା ଆଶ୍ରମ । ତହିଁ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ରାମ ॥ ୩
୨ ରେଣୁକା କେହୁଣି ଦିନରେ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା ଗଙ୍ଗାରେ ॥ ୪
ତହିଁ ଅପସରାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ । କ୍ରୀଡ଼ା କରୁଛି ନାନାରଙ୍ଗେ ॥ ୫
ଦେଖିଲା ଗନ୍ଧର୍ବରାଜାକୁ । ବହିଛି ଯେ ହେମ[2] ମାଳାକୁ ॥ ୬
୩ ସଲିଳ ଆଣିମାର ପାଇଁ । ନଦୀକି ଥିଲା ସେହୁ ଯାଇ ॥ ୭
କ୍ରୀଡ଼ା କରନ୍ତେ ସେହୁ ଜଳେ । ତାହାକୁ ଦେଖନ୍ତେ ସେ କାଳେ ॥ ୮
ଋଷିଙ୍କ ହୋମ ବେଳ ପୁଣ । ମନରେ ନ କଲା ସ୍ମରଣ ॥ ୯
ଚିତ୍ରରଥର ଠାରେ କିଛି । ବାଞ୍ଛାକୁ ଯେଣୁ କରିଅଛି[3] ॥ ୧୦
୪ ଦେଖିଣ କାଳବିଳମ୍ବକୁ । ଶଙ୍କିଲା ମୁନିଙ୍କ ଶାପକୁ ॥ ୧୧
ଆସି କଳସ ଆଗେ ଥୋଇ । ରହିଲା କୃତାଞ୍ଜଳି ହୋଇ ॥ ୧୨
୫ ଭାର୍ଯ୍ୟାର ବ୍ୟଭିଚାର ଜାଣି । କୋପେ ବୋଇଲେ ମୁନି ପୁଣି ॥ ୧୩
ହେ ପୁତ୍ରେ ! ଏ ପାପୀକି ମାର । ତାହା ସେ ନ କଲେ ସ୍ୱୀକାର ॥ ୧୪

---
୧ । ବ୍ରହ୍ମ ୨ । ପଦ୍ମ ୩ । ଘେନିଅଛି ।

୬ ପିତାବଚନେ ରାମ ପୁଣ । ଭାଇଙ୍କି ମାତାର ସଙ୍ଗେଣ ॥ ୨୫
[1] ବିନାଶ କଲା ତତକାଳ । ତପ ସମାଧିର ଯେ ବଳ ॥ ୨୬
ପ୍ରକାଶ ଅଟେ ମୁନିଙ୍କର । ଯେଣୁ ତା' କରିଛି ଗୋଚର ॥ ୨୭
୭ ସନ୍ତୋଷ ହୋଇ ମୁନି ତାଙ୍କୁ । ବୋଇଲେ ମାଗ ତୁ ବରକୁ ॥ ୨୮
ଯେ ହୋଇଅଛନ୍ତି ନିଧନ । ସେମାନେ ଲଭନ୍ତୁ[2] ଜୀବନ ॥ ୨୯
ଜାଣିମେ ନାହିଁ ମରିବାର । ରାମ ବରିଲେ ଏହି ବର ॥ ୩୦
୮ ନିଦ୍ରା ବିନାଶେ ଯେହ୍ନେ ଜନ । ଉଠଇ ତେଜିଣ ଶୟନ ॥ ୩୧
କୁଶଳ ଲଭି ସେ ପ୍ରକାରେ । ସେମାନେ ଉଠିଲେ ସତ୍ୱରେ ॥ ୩୨
ପିତାର ତପ ପରାକ୍ରମ । ଗୋଚର କରନ୍ତେ ସେ ରାମ ॥ ୩୩
ଯେ ଅଟେ ନିଜ ମିତ୍ର ଜନ । କଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଧନ ॥ ୩୪
୯ ଯେ ଥିଲେ ଅର୍ଜୁନନନ୍ଦନେ । ନିଜ ପିତାର ବଧ ମନେ ॥ ୩୫
ସ୍ମରଣା କରନ୍ତେ ସେମାନେ । ହେ ନୃପ ! କହୁଣିସି ସ୍ଥାନେ ॥ ୩୬
ସୁଖ ନ ଲଭିଲେ ସେ କେହି । ରାମ ବୀର୍ଯ୍ୟରେ ତାପି ହୋଇ ॥ ୩୭
୧୦ ଆଶ୍ରମୁଁ ଏକଦିନକରେ । ଭାଇମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗତରେ ॥ ୩୮
ରାମ ଯାଆନ୍ତେ ବିପିନକୁ । ସେମାନେ ଲଭିଲେ ଛିଦ୍ରକୁ ॥ ୩୯
ବୈର ସାଧିବାର ନିମିତ୍ତ । ଆସି ହୋଇଲେ ଉପଗତ ॥ ୪୦
୧୧ ଅଛନ୍ତି ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର ଘରେ । ମନକୁ ଭଗବାନଠାରେ ॥ ୪୧
କରିଅଛନ୍ତି ନିବେଶିତ । ସେମାନେ ଦେଖିଣ ଏମନ୍ତ ॥ ୪୨
ମୁନିଙ୍କି କଲେ ସେ ନିଧନ । ପାପେ ନିଶ୍ଚୟ ତାଙ୍କ ମନ ॥ ୪୩
୧୨ ରାମଜନନୀ ହୋଇ ଦୀନ । କରନ୍ତେ ବହୁତ ପ୍ରାର୍ଥନ ॥ ୪୪
କ୍ଷତ୍ରିୟ ଅଧମ ସେମାନେ । ଅତିଦାରୁଣ ଏ ଭୁବନେ ॥ ୪୫
ବଳେ ଛେଦିଣ ମୁନି ଶିର । ଘେନିଣ ଗଲେ ନିଜ ପୁର ॥ ୪୬
୧୩ ଯେ ଅଟେ ଦୁଃଖ ଶୋକ ଦୁଇ । ତେଣେ ରେଣୁକା ଆର୍ତ୍ତ ହୋଇ ॥ ୪୭
ଆପଣା ଇଚ୍ଛାରେ ଆପଣ । ଶରୀରେ ପ୍ରହାରନ୍ତେ ପୁଣ ॥ ୪୮
ହେ ରାମ ରାମ ଆହେ ତାତ । ଉଚ୍ଚରେ ଡାକିଲା ଏମନ୍ତ ॥ ୪୯
୧୪ ହା ରାମ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ । ଯେ ଆର୍ତ୍ତଧ୍ୱନି ତା' ଦୂରରେ ॥ ୫୦
ଥାଇ ଶ୍ରବଣ କରି ରାମ । ତ୍ୱରାଏ ମିଳିଣ ଆଶ୍ରମ ॥ ୫୧
ପିତାଙ୍କୁ କଲେ ଦରଶନ । ଲଭିଅଛନ୍ତି ଯେ ନିଧନ ॥ ୫୨
୧୫ ତେଣୁ ଯେ ଜାତ ଦୁଃଖ ରୋଷ । ଯେ ଶୋକ ଆର୍ତ୍ତି ଅମରଷ ॥ ୫୩
୧୬ ସେ ବେଗେ ହୋଇଲେ ମୋହିତ । ହେ ସାଧୁ ଧର୍ମିଷ୍ଠ ହେ ତାତ ॥ ୫୪

---

୧ । "ଯଦି ମୁଁ ହତ ନ କରେ ତେବେ ମୋତେ ମଧ୍ୟ ପିତା ଅଭିଶାପ ଦେବାକୁ ସମର୍ଥ ଏବଂ ଯଦି ହତ କରେ ତେବେ ମୋ'ଠାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବଞ୍ଚାଇ ଦେବାକୁ ସମର୍ଥ ।" ଏହା ଜାଣି (ସ୍ୱାମୀ) ।

୨ । ଲଭିବେ ।

ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିକରି । ତୁମ୍ଭେ ଗମିଲ ସ୍ୱର୍ଗପୁରୀ ॥ ୪୫
ଏ ରୂପେ ରୋଦନ କରିଣ । ପିତାର ଶରୀରକୁ ପୁଣ ॥ ୪୬
ନିବେଶି ଭାଇଙ୍କର ଠାରେ । ସ୍ୱୟେଂ ପରଶୁ ଧରି କରେ ॥ ୪୭
କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ ନିଧନ । ନିମିତ୍ତେ ରାମ କଲେ ମନ ॥ ୪୮
୧୭ ଯେ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ଛନ୍ତି କରି । ତାଙ୍କ ସକାଶୁଁ ହତଶିରୀ ॥ ୪୯
ଯେ ମାହିଷ୍ମତୀ ପୁର ପୁଣ । ରାମ ସେ ପୁରକୁ ଯାଇଣ ॥ ୫୦
ସେ ଯେତେ ଅର୍ଜୁନ କୁମରେ । ସେମାନଙ୍କର ମସ୍ତକରେ ॥ ୫୧
ହେ ନୃପ ! ନଗର ମଧ୍ୟର । ନିର୍ମାଣ କଲେ ଗିରିବର ॥ ୫୨
୧୮ ରକତରେ ସେମାନଙ୍କର । ନିର୍ମାଣ ହେଲେ ନଦୀ ଘୋର ॥ ୫୩
୧୯ ବ୍ରାହ୍ମଣଠାରେ ଭକ୍ତ ନୋହି । ଅଛନ୍ତି ଯେତେ ଜନ ମହୀ ॥ ୫୪
ସେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଭୀତି । ଯେ ନଦୀ କରେ ଉତପତି ॥ ୫୫
ଏ ରୂପେ ଯେ ଆନ କ୍ଷତ୍ରିୟ । ସେମାନେ କରନ୍ତେ ଅନ୍ୟାୟ ॥ ୫୬
ଯେ ଅଟେ ପିତାର ମରଣ । ସେ କଥା ନିମିତ୍ତ କରିଣ ॥ ୫୭
[1]ଏକବିଂଶତି ବାର ମହୀ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ଶୂନ୍ୟ କରି ତହିଁ ॥ ୫୮
ସ୍ୟମନ୍ତପଞ୍ଚକ ନାମରେ । ଯେ ତୀର୍ଥ ବିଦିତ ଭୂମିରେ ॥ ୫୯
ନବ ସଂଖ୍ୟାରେ ହ୍ରଦ ତହିଁ । କଲେ ରକତଜଳ ମହୀ ॥ ୬୦
୨୦ ପିତାର କଳେବରେ ଶିର । ସନ୍ଧାନ କରି ତଦନ୍ତର ॥ ୬୧
ଆଧାନ କରିଣ ବହ୍ନିରେ । ହରିଙ୍କି ଯାଗମାନଙ୍କରେ ॥ ୬୨
ପୂଜିଲେ ସର୍ବଦେବମୟ । ଯେ ଆତ୍ମା ଅଟନ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ ॥ ୬୩
୨୧ ହୋତାଙ୍କୁ ଦେଲେ ପୂର୍ବଦିଗ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣ ବିଭାଗ ॥ ୬୪
ପ୍ରତୀଚୀ ଦିଗ ଅଧ୍ୱର୍ଯ୍ୟୁଙ୍କୁ । ଉତ୍ତର ଦିଗ ଉଦ୍‌ଗାତାଙ୍କୁ ॥ ୬୫
୨୨ ଯେ ଅବାନ୍ତର ଦିଗମାନ । ଆନଙ୍କୁ କଲେ ତା' ପ୍ରଦାନ ॥ ୬୬
ମଧ୍ୟରେ ଯେ ବା ଭୂମି ଆନ । [2]କଲେ ତା' କଶ୍ୟପଙ୍କୁ ଦାନ ॥ ୬୭
ଯେ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତ ନାମେ ମହୀ । ଉପଦ୍ରଷ୍ଟାଙ୍କୁ ଦେଲେ ତାହି ॥ ୬୮
ତହିଁରୁ ଭିନ୍ନ ଯେ ଧରଣୀ । ସଦସ୍ୟଙ୍କୁ ତା' ଦେଲେ ପୁଣି ॥ ୬୯
୨୩ ଯେ ବ୍ରହ୍ମନଦୀ[3] ସରସ୍ୱତୀ । ନାମରେ ଲଭିଅଛି ଖ୍ୟାତି ॥ ୭୦
ତହିଁରେ ଅବଭୃଥ[4] ସ୍ନାନ । କରି ଖଣ୍ଡିଲେ ପାପମାନ ॥ ୭୧
ମେଘ ଅଭାବେ ରବିପ୍ରାୟ । ଦୀପ୍ତ ଦିଶିଲେ ଅତିଶୟ ॥ ୭୨
୨୪ ସ୍ମୃତି ଲକ୍ଷଣ ଅଟେ ଯାର । ଲଭି ସେ ଆପଣା ଶରୀର ॥ ୭୩
ରାଜପୂଜିତ[5] ଯେ ଅଟନ୍ତି । ସେ ଜମଦଗ୍ନି ମହାଯତି ॥ ୭୪

---

୧ । ଅର୍ଜୁନର ପୁତ୍ରମାନେ ଜମଦଗ୍ନିଙ୍କ ଶିରଚ୍ଛେଦନ କଲାବେଳେ ରେଣୁକା ଏକୋଇଶ ଥର ନିଜ ଛାତିକୁ ତାଡ଼ନ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ରାମ ସେତିକି ଥର ପୃଥିବୀକୁ କ୍ଷତ୍ରିୟଶୂନ୍ୟ କଲେ । (ସ୍ୱାମୀ)

୨ । କଲେ କଶ୍ୟପଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ ୩ । ମହାନଦୀ ୪ । ଅବଭୃଥ=ଯଜ୍ଞାବଶେଷ ସ୍ନାନ ।
୫ । ରାମପୂଜିତ ।

	ଋଷିମାନଙ୍କର ମଣ୍ଡଳେ	ସପ୍ତମ ହୋଇଲେ ସେ କାଳେ	॥ ୭୫
୨୫	ଜମଦଗ୍ନିଙ୍କର ନନ୍ଦନ	ଯେ ରାମ କମଳଲୋଚନ	॥ ୭୬
	ହେ ନୃପ ! ଯଉଁ ମନ୍ୱନ୍ତର	ଆଗରେ ହୋଇବ ପ୍ରଗ୍ଭର	॥ ୭୭
	ବେଦମାନଙ୍କୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ	ଯେ ଋଷିମାନେ ହେବେ ତହିଁ	॥ ୭୮
	ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଜଣ	ବିଖ୍ୟାତ ହୋଇବେ ସେ ପୁଣ	॥ ୭୯
୨୬	ପ୍ରଶାନ୍ତମତି ଯେ ଅଟନ୍ତି	ଯେ ଦଣ୍ଡ-ନ୍ୟାସ କରିଛନ୍ତି	॥ ୮୦
	ମହେନ୍ଦ୍ର ପର୍ବତେ ଆଜହିଁ	ନିବାସ କରିଛନ୍ତି ସେହି	॥ ୮୧
	ଯାହା ଚରିତ ସିଦ୍ଧଗଣେ	ଗାଆନ୍ତି ଗନ୍ଧର୍ବ ଗ୍ଭରଣେ	॥ ୮୨
୨୭	ଆତ୍ମା ସକଳ ପ୍ରାଣିଙ୍କର	ଯେ ସ୍ୱୟଂ ଅଟନ୍ତି ଈଶ୍ୱର	॥ ୮୩
	ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ସେ ହରି	ଭୃଗୁବଂଶରେ ଅବତରି	॥ ୮୪
	ବହୁତ ନୃପଙ୍କୁ ମାଇଲେ	ଯେ ଭୂମିଭାର ହୋଇଥିଲେ	॥ ୮୫
୨୮	ଗାଧିର ହୋଇଲା ତନୟ	ତେଜସ୍ୱୀ ଦୀପ୍ତ ଅଗ୍ନିପ୍ରାୟ	॥ ୮୬
	ତପସ୍ୟା ପ୍ରଭାବେ ଯେ ପୁଣ	କ୍ଷତ୍ରିୟଭାବକୁ ଛାଡ଼ିଣ	॥ ୮୭
	ଯେ ଅଛି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କଠାରେ	ସେ ତେଜ ଲଭିଲା ନିର୍ଭରେ	॥ ୮୮
୨୯	ହେ ନୃପ ! ଶଏ ଏକ ସୁତ	ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ଠାରୁ ଜାତ	॥ ୮୯
	ଯେ ଜାତ ତନୁଜ ମଧ୍ୟମ	ତାହାର ମଧୁଚ୍ଛନ୍ଦା ନାମ	॥ ୯୦
	ତେଣୁ ସମସ୍ତେ ଯଥାକ୍ରମେ	[1] ବିଖ୍ୟାତ ମଧୁଚ୍ଛନ୍ଦାନାମେ	॥ ୯୧
୩୦	ଯାହାର ଶୁନଃଶେଫ ନାମ	ଯେ ଭୃଗୁବଂଶରେ ଜନମ	॥ ୯୨
	[2] ଯେ ଅଟେ ଅଜୀଗର୍ତ୍ତସୁତ	ପଛେ ହୋଇଲା ଦେବରାତ	॥ ୯୩
	ତାହାକୁ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ମୁନି	ନିଜ ତନୟ କରି ମାନି	॥ ୯୪
	ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ବଚନ	ଏହାକୁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କରି ମାନ	॥ ୯୫

୧। "ଛିଙ୍ଗସମବାୟନ୍ୟାୟେନ ପ୍ରାଣଭୃତ ଉପଧାବତୀତିବତ୍" (ସ୍ୱାମୀ)। ତଥାଚ ଶ୍ରୁତିଃ—"ତସ୍ୟ ହ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରସ୍ୟ ଏକଶତଂ ପୁତ୍ରା ଆସୁଃ। ପଞ୍ଚାଶଦେବ ଜ୍ୟାୟାଂସୋ ମଧୁଚ୍ଛନ୍ଦସଃ ପଞ୍ଚାଶତ୍ କନୀୟାଂସଃ"—ଅର୍ଥାତ୍ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କର ଶହେ ଏକ ପୁଅ ଥିଲେ। ସେଥିଭିତରୁ ପଗ୍ଭଶ ଜଣ ମଧୁଚ୍ଛନ୍ଦାଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼ ଥିଲେ ଏବଂ ପଗ୍ଭଶ ଜଣ ସାନ ଥିଲେ।

ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଥିଲେ ଦେବରାତ ଯେ କି ଭୃଗୁବଂଶଜାତ ଏବଂ ଅଜୀଗର୍ତ୍ତଙ୍କ ପୁତ୍ର। ସେଥିପାଇଁ ଆଶ୍ୱଳାୟନ ଏବଂ ବୌଧାୟନ ପ୍ରଭୃତି ସୂତ୍ରକାରଗଣ କୌଶିକଗୋତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଦେବରାତପ୍ରବର ବୋଲି କହିଅଛନ୍ତି। ଯେ କୌଣସି ପ୍ରବର ସେହି ବଂଶରେ ଅବାନ୍ତର ଭେଦମାତ୍ର କିନ୍ତୁ ବଂଶାନ୍ତର ନୁହେଁ।

ତଥା ଚ ସ୍ମୃତିଃ—ଏକ ଏବ ଋଷିର୍ଯାବତ୍ ପ୍ରବରେଷ୍ୱନୁବର୍ତ୍ତତେ।
ତାବତ୍ ସମାନଗୋତ୍ରତ୍ୱଂ ବିନା ଭୃଗ୍ୱଙ୍ଗିରୋଗଣାତ୍ ॥

ଅର୍ଥାତ୍ ଭୃଗୁ ଏବଂ ଅଙ୍ଗିରାଗଣକୁ ଛାଡ଼ି ଜଣେ ଋଷି ପ୍ରବରମାନଙ୍କରେ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋତ୍ର ସମାନ ହୋଇଥାଏ।

୨। ଯେ ଅଜୀଗର୍ତ୍ତ ଦେଲେ ଘିତ।

୩୧ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରର ଯାଗେ ଯାକୁ । ପୁରୁଷ ପଶୁ ହୋଇବାକୁ ॥
ତାତ ବିକିଲା ପୂର୍ବକାଳେ । ସେ ପୁଣି ପଶୁବନ୍ଧବେଳେ ॥
ଯେ ପ୍ରଜାପତି ଆଦି ହୋଇ । ଦେବତାମାନେ ପୂଜ୍ୟ ତହିଁ ॥
କରିଣ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ତୁତି । ଲଭିଲା ପଶୁବନ୍ଧୁଁ ମୁକ୍ତି ॥
୩୨ ଯାହାକୁ ଯାଗସମୟରେ । ସଂତୋଷ ହୋଇଣ ଅମରେ ॥
ରଖିଲେ ତେଣୁ ଦେବରାତ । ନାମେ ସେ ଶୁନଃଶେଫ ଖ୍ୟାତ ॥
ଭୃଗୁବଂଶରେ ଜନ୍ମିଥିଲା । ଗାଧିବଂଶରେ ଯେ ମିଶିଲା ॥
୩୩ ଯେ ମଧୁଛନ୍ଦା ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାନେ । ତା' ଭଲ ନ ମଣିଲେ ମନେ ॥
ମୁନି[1] ତାହାଙ୍କୁ କ୍ରୋଧ କଲେ । ଏମନ୍ତ ରୂପେ ଶାପ ଦେଲେ ॥
ଦୁର୍ଜନ ଅଟ ତୁମ୍ଭେମାନେ । ମ୍ଳେଚ୍ଛ ହୁଅସି ଏ ଭୁବନେ ॥
୩୪ କନିଷ୍ଠ ଯେ ପଞ୍ଚାଶ ଭାଇ । ସେମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗେ ଥାଇ ॥
ବୋଇଲେ ମଧୁଛନ୍ଦା ପୁଣି । ତୁମ୍ଭେ ଯା' ଆଜ୍ଞା ଦେବ ଜାଣି ॥
ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କନିଷ୍ଠ ଭାବ ଦୁଇ । ଯହିଁ ରଖିବ ଥିବୁଁ ତହିଁ ॥
ପିତାଙ୍କୁ ତୋଷି ଏ ବଚନେ । କନିଷ୍ଠ ମଧୁଛନ୍ଦାମାନେ ॥
୩୫ ଶୁନଃଶେଫଙ୍କୁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କଲେ । ଯେ ମନ୍ତ୍ରମାନ[2] ଜାଣେ ଭଲେ ॥
ଆମ୍ଭେ କନିଷ୍ଠ ହେବୁଁ ତୋର । ବୋଇଲେ ଏମନ୍ତ ଉତ୍ତର ॥
କନିଷ୍ଠ ଯେ ପଞ୍ଚାଶ ପୁତ୍ର । ତାଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ॥
ସମସ୍ତେ ହୁଅ ପୁତ୍ରବନ୍ତ । ରଖନ୍ତେ ମୋହର ମହତ ॥
ଜଗତେ ପୁତ୍ରବନ୍ତ ଭାବେ । ମୋତେ ନିର୍ବାହ କଲ ଏବେ ॥
୩୬ ଆହେ କୁଶିକମାନେ ଶୁଣ । ଏ ଦେବରାତ ବୀର ପୁଣ ॥
କୌଶିକ ହୋଇଲା ବିଦିତ । ଏହାକୁ ହୁଅ ଅନୁଗତ ॥
ଯେ ଆନେ ଅଷ୍ଟକ ହାରୀତ । ଜୟ ଆବର କ୍ରତୁମନ୍ତ ॥
ଏ ଆଦି ଯେତେ ହେଲେ ଜାତ । ସମସ୍ତେ ଦେବରାତ ସୁତ ॥
୩୭ ଶାପକୁ ଲଭିଲେ ଥୋକାଏ । ଅନୁଗ୍ରହକୁ କେହି ପୋଏ ॥
ଆନକୁ ପୁଣ ପୁତ୍ରଭାବେ । ସ୍ୱୀକାର କଲେ ମୁନି ତେବେ ॥
କୌଶିକ ଗୋତ୍ର ଏ ରୂପରେ[3] । ନାନାପ୍ରକାର ଏ ସଂସାରେ ॥
ପ୍ରବରଭେଦକୁ ଲଭିଲା । [4]ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କନିଷ୍ଠ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ହେଲା ॥
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚରଣନଳିନ । ଚିନ୍ତା କରିଣ ଅନୁଦିନ ॥
ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମତି । ଯେଣେ ନାଶିବ ଭବଭୀତି ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀପରଶୁରାମଚରିତଂ ନାମ
ଷୋଡ଼ଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

---

୧ । ମୁନି=ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ୨ । "କସ୍ୟ ନୂନଂ କତମସ୍ୟାମୃତାନାମ୍" ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ର ।
୩ । ପ୍ରକାରେ ୪ । ଦେବରାତଜ୍ୟେଷ୍ଠତ୍ୱେନ ତତ୍ ପ୍ରକଳ୍ପିତମ୍ । (ସ୍ୱାମୀ)

ସପ୍ତଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଆୟୋଃ ସପ୍ତଦଶେ ତ୍ୱୈଳ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ରସ୍ୟ ପଞ୍ଚସୁ ।
ସୁତେଷୁ କ୍ଷତ୍ରବୃଦ୍ଧାଦିଚତୁର୍ଣ୍ଣାଂ ବଂଶବର୍ଣ୍ଣନମ୍ ।। ୧

ଶ୍ରୀବାଦରାୟଣିରୁବାଚ

୧ [1]ଯେ ଆୟୁ ପୁରୁରବା ସୁତ । ତା' ଠାରୁ ପଞ୍ଚପୁତ୍ର ଜାତ ।।
ନହୁଷ କ୍ଷତ୍ରବୃଦ୍ଧ ଦୁଇ[2] । ରଜି ରାଭ[3] ଯେ ବେନି ଭାଇ ।।
୨ ହେ ନୃପବର ! ଆନ ସୁତ । ଅନେନା ନାମରେ ବିଦିତ ।।
୩ ଯେ କ୍ଷତ୍ରବୃଦ୍ଧ ନାମେ ପୁଣ । କହିବା ତାର ବଂଶ ଶୁଣ ।।
କ୍ଷତ୍ରବୃଦ୍ଧର ଯହିଁ ସୁତ । ସୁହୋତ୍ର ନାମରେ ବିଦିତ ।।
ତାହାର ହେଲେ ସୁତ ତିନି । କାଶ୍ୟ କୁଶ ନାମରେ ବେନି ।।
ତୃତୀୟ ଗୃତ୍ସମଦ ନାମ । ତା' ଠାରୁ ଶୁନକ ଜନମ ।।
ଶୌନକ ଶୁନକର ସୁତ । ଋଷିପ୍ରବର ସେ ବିଦିତ ।।
ସେହୁ ବହୁତ ଋଚମାନ । କରି ଅଛନ୍ତି ଅଧ୍ୟୟନ ।।
୪ କାଶ୍ୟର କାଶି ନାମେ ସୁତ । ତା' ପୁତ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ର ନାମେ ଖ୍ୟାତ ।।
ତା'ଠାରୁ ଦୀର୍ଘତମଃ ନାମ । ତନୟ ହୋଇଲା ଜନମ ।।
ଦୀର୍ଘତମର ଯେ ତନୟ । ସେ ଧନ୍ୱନ୍ତରି ମହାଶୟ ।।
ବୈଦ୍ୟବିଷୟ ଶାସ୍ତ୍ର ଯେହି । ତା' ସେ ଅଛନ୍ତି ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ ।।
ଯଜ୍ଞଭୋଗତା[4] ସେ ପ୍ରକାଶ । ବାସୁଦେବଙ୍କର ସେ ଅଂଶ ।।
ସ୍ମରଣମାତ୍ର କଲେ ଲୋକ । ନାଶ କରନ୍ତି ରୋଗଦୁଃଖ ।।
୫ ତାହାଙ୍କ ପୁତ୍ର କେତୁମନ୍ତ । ତାଠାରୁ ଭୀମରଜ[5] ଜାତ ।।
୬ ଭୀମରଜର ଦିବୋଦାସ । ତାଠାରୁ ଦ୍ୟୁମନ୍ତ ପ୍ରକାଶ ।।
ସେ ଦ୍ୟୁମନ୍ତକୁ ପ୍ରତର୍ଦ୍ଦନ । ନାମେ ସ୍ମରନ୍ତି ସର୍ବଜନ ।।
ସେ ଶତ୍ରୁଜିତ ନାମେ ଖ୍ୟାତ । ଋତଧ୍ୱଜ ହିଁ ସେ ବିଦିତ ।।
ସେ କୁବଳୟାଶ୍ୱ ନାମରେ । ବିଖ୍ୟାତ ପୁଣ ଜଗତରେ ।।
ଅଲର୍କ ଆଦି ନାମ[6] ସୁତ । ତା' ଠାରୁ ହୋଇଲେ ବିଦିତ ।।

---

୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାବତାରପ୍ରସ୍ତାବନିମିତ୍ତ ଏଠାରେ ପୁରୁରବାଦିକ୍ରମେ ବଂଶାନୁବର୍ଣ୍ଣନ ପ୍ରକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଯାହାଙ୍କ ବଂଶରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅବତରି ଥିଲେ ତାଙ୍କ ବଂଶ ଅତି ବିସ୍ତୃତ ହୋଇଥିବାରୁ ଅନ୍ତେ ନିରୂପିତ ହୋଇଅଛି । ଏଣୁ ପୁରୁରବାର ପଞ୍ଚ କନିଷ୍ଠ ପୁତ୍ରଙ୍କର ବଂଶମାନ କହି ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ରର ବଂଶ କହୁଅଛନ୍ତି ।

୨ । ହୋଇ ୩ । ରମ୍ଭ ୪ । ଭୋଗତା ='ଭୋକ୍ତା' ଶବ୍ଦଜ ୫ । ଭୀମରଥ

୬ । ନାନା ।

୭ ଅଳର୍କନୃପତିରୁ ଆନ । ଯୁବା ହୋଇଣ ହେ ରାଜନ ॥ ୨୨
ଷାଠିଏ ସହସ୍ର ବତ୍ସର । ଷାଠିଏ ଶତ ହିଁ ଆବର ॥ ୨୩
ଏତେ ସମୟଯାଏ ମହୀ । କେହୁଣି ନୃପ ଭୁଞ୍ଜି ନାହିଁ ॥ ୨୪
୮ ଅଳର୍କଠାରୁ ହେଲା ଜାତ । ସନ୍ତତି ନାମେ ଏକ ସୁତ ॥ ୨୫
୯ ସୁନୀତ[1] ତାହାର ନନ୍ଦନ । ସୁନୀତସୁତ ନିକେତନ[2] ॥ ୨୬
ତାହାର ଧର୍ମକେତୁ ସୁତ । ତା'ଠାରୁ ସତ୍ୟକେତୁ ଜାତ ॥ ୨୭
ସେ ସତ୍ୟକେତୁ ନରନାଥ । ଧୃଷ୍ଟକେତୁର ଅଟେ ତାତ ॥ ୨୮
ଧୃଷ୍ଟକେତୁର ସୁକୁମାର । ବୀତିହୋତ୍ର ତାର କୁମର ॥ ୨୯
ତା' ସୁତ ଭର୍ଗ ହେ ରାଜନ । ଭାର୍ଗଭୂମି ତାର ନନ୍ଦନ ॥ ୩୦
୧୦ ଏ କାଶିବଂଶରେ ସକଳେ । ଜନମ ହେଲେ ମହୀପାଳେ ॥ ୩୧
୧୧ କାଶିନୃପର ପଣ ଅଜା । ଯେ କ୍ଷତ୍ରବୃଦ୍ଧ ନାମେ ରାଜା ॥ ୩୨
ତାକୁ ଏମାନେ ଅନୁଗତ । ଯେ ରାଭ ଆୟୁନୃପସୁତ ॥ ୩୩
ରଭସ ତନୟ ତାହାର । ଗମ୍ଭୀର ତାହାର କୁମର ॥ ୩୪
ଅକ୍ରିୟ ଗମ୍ଭୀରର ସୁତ । [3]ତା କ୍ଷେତ୍ରେ ବିପ୍ରେ ହେଲେ ଜାତ ॥ ୩୫
ଅନେନା ଯେ ଆୟୁକୁମର । ଶୁଣ କହିବା ବଂଶ ତାର ॥ ୩୬
ଅନେନାଠାରୁ ଉତପତି । ଶୁଦ୍ଧ ନାମରେ ମହୀପତି ॥ ୩୭
ତା' ଠାରୁ ଶୁଚି ହେଲା ଜାତ । ଧର୍ମସାରଥି ତାର ସୁତ ॥ ୩୮
୧୨ ତା'ଠାରୁ ଶାନ୍ତରଜା ଜାତ । ସେ କୃତକୃତ୍ୟ ଆତ୍ମବନ୍ତ ॥ ୩୯
ଏ ଘେନି ତାହାର ସନ୍ତତି । ପୂର୍ବେ ନୋହିଲା ଉତପତି ॥ ୪୦
ଆୟୁନୃପତିର କୁମର । ଯେ ରଜିନାମେ ନୃପବର ॥ ୪୧
ଅତି ତେଜସ୍ୱୀ ପଞ୍ଚ ଶତ । ପୁତ୍ର ହୋଇଲେ ତାର ଜାତ ॥ ୪୨
୧୩ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତେ ଅମରେ । ଦୈତ୍ୟଙ୍କୁ ମାରିଣ ସମରେ ॥ ୪୩
ସେ ରଜି ନୃପତି ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ । ପ୍ରଦାନ କଲା ତ୍ରିଦିବକୁ ॥ ୪୪
ପ୍ରହ୍ଲାଦଠାରୁ ଶଙ୍କା କରି । ରଜିଚରଣ ଦୁଇ ଧରି ॥ ୪୫
ଇନ୍ଦ୍ର ତାହାକୁ ସ୍ୱର୍ଗ ଦେଇ । ଆତ୍ମାକୁ ସମର୍ପିଲେ ତହିଁ ॥ ୪୬
୧୪ ପିତା ମରନ୍ତେ ତଦନ୍ତର । ଇନ୍ଦ୍ର ମାଗିଲେ ସ୍ୱର୍ଗପୁର ॥ ୪୭
ରଜିର ପୁତ୍ରେ ତା' ନ ଦେଲେ । ଯାଗର ଭାଗମାନ ନେଲେ ॥ ୪୮
୧୫ ରଜିତନୟଙ୍କର ମତି । ନାଶନିମିତ୍ତେ ବୃହସ୍ପତି ॥ ୪୯
ହୋମ କରନ୍ତେ ଅନଳରେ । ରଜିର ପୁତ୍ରେ ତଦନ୍ତରେ ॥ ୫୦

---

୧ । ସୁନୀଥ   ୨ । ସୁକେତନ ।

୩ । 'ତସ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରେ ବ୍ରହ୍ମ ଜଜ୍ଞେ.........' ପାଠର ଅନୁବାଦ । ଏଠାରେ 'ତଦ୍‌ଗୋତ୍ରଂ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ ଜଜ୍ଞେ'—ପାଠାନ୍ତର ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ । ତଦନୁସାରେ "ତା ପୁତ୍ର ବ୍ରହ୍ମବିଦ ଜାତ" ଏପରି ଅନୁବାଦ କରାଯାଇ ପାରେ ଯେହେତୁ ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ 'ଗୋତ୍ର' ଶବ୍ଦ ପୁତ୍ରକୁ ବୁଝାଏ ।

ନିଜ ମାର୍ଗରୁ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହେଲେ । ଇନ୍ଦ୍ର ତାହାଙ୍କୁ ବଧ କଲେ ॥ ୫୧
ତା'ଠାରୁ ଅବଶେଷ ହୋଇ । ରହିଲେ ନାହିଁ ଆଉ କେହି ॥ ୫୨
୧୬ କ୍ଷତ୍ରବୃଦ୍ଧର ଯେହୁ ନାତି । କୁଶନାମରେ ମହୀପତି ॥ ୫୩
ତା' ସୁତ ପ୍ରତି ତା' ତନୟ । ସଞ୍ଜୟ, ସଞ୍ଜୟର ଜୟ ॥ ୫୪
ଜୟତନୟ ଅଟେ କୃତ । କୃତର ହର୍ଯ୍ୟବଳ[1] ସୁତ ॥ ୫୫
୧୭ ତା' ସୁତ ସହଦେବ ନାମ । ଅହୀନ[2] ତାଠାରୁ ଜନମ ॥ ୫୬
ଅହୀନସୁତ ଜୟସେନ । ସଂକୃତି ତାହାର ନନ୍ଦନ ॥ ୫୭
ତାହାର ଜୟ ନାମେ ସୁତ । ତା' ଠାରୁ କ୍ଷତ୍ରଧର୍ମା ଜାତ ॥ ୫୮
ସେ ମହାରଥ ନରେଶ୍ୱର । ଯେତେ କହିଲୁଁ ତୋ' ଆଗର ॥ ୫୯
କ୍ଷତ୍ରବୃଦ୍ଧର ବଂଶ ଏହି । ନହୁଷପୁତ୍ରମାନେ ଯେହି ॥ ୬୦
ତୋର ଅଗ୍ରତେ ଏବେ ପୁଣ । କହିବା ସେମାନଙ୍କୁ ଶୁଣ ॥ ୬୧
ସୁଜନମାନଙ୍କର ହିତେ । ନବମସ୍କନ୍ଧ ଭାଷାଗୀତେ ॥ ୬୨
ଭଣିଲା ଦ୍ୱିଜ ଦୀନବନ୍ଧୁ । ଯେଣେ ତରିବ ଭବସିନ୍ଧୁ ॥ ୬୩

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଆୟୁବଂଶବର୍ଣ୍ଣନଂ
ନାମ ସପ୍ତଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଅଷ୍ଟାଦଶେ ଯଯାତେସ୍ତୁ ନାହୁଷସ୍ୟ କଥୋଚ୍ୟତେ
ଯସ୍ୟ ପଞ୍ଚସୁ ପୁତ୍ରେଷୁ କନୀୟାନଗ୍ରହୀଦ୍ଧରାମ୍ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ କହନ୍ତି ଶୁକ ମହାଯତି । ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ମହୀପତି ॥ ୧
ଯେ ଆୟୁନୃପତିର ସୁତ । ନହୁଷ ନାମରେ ବିଦିତ ॥ ୨
ତାହାର ହେଲେ ଛ' ନନ୍ଦନ । ପ୍ରାଣିର ଇନ୍ଦ୍ରିୟେ ଯେସନ ॥ ୩
ଯତି ଯଯାତି ନାମେ ବେନି । ସର୍ଯ୍ୟାତି[3] ମିଶିଣ ଏ ତିନି ॥ ୪
ଆୟତି ବିୟତି ଆବର । ଯେ ଷଷ୍ଠ ନାମ କୃତି ତାର ॥ ୫
୨ ପିତା ଦିଅନ୍ତେ ନିଜ ରାଜ୍ୟ । ଯତି ନ କଲା ତାହା ଗ୍ରାହ୍ୟ ॥ ୬
ରାଜ୍ୟରୁ ଯେ ଅନର୍ଥ ହୋଇ । ସେ କଥା ଯେ ପୁଣି ଜାଣଇଁ ॥ ୭
ଯହିଁ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ନର । ଆତ୍ମାକୁ ନ କରେ ଗୋଚର ॥ ୮
୩ ଶଚୀର ସଙ୍ଗେ ଯେ ବିହାର । ସେ କଥା ବାଞ୍ଛନ୍ତେ ମନର ॥ ୯
ପିତାକୁ ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥାନୁଁ ତଳେ । ଦ୍ୱିଜେ[4] ପକାନ୍ତେ ଶାପବଳେ ॥ ୧୦

---
୧ । ହର୍ଯ୍ୟବନ　୨ । ହୀନ　୩ । ସଂଯାତି　୪ । ଦ୍ୱିଜେ=ଅଗସ୍ତ୍ୟାଦି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ।

କରନ୍ତେ ତାକୁ ଅଜଗର । ଯଯାତି ହେଲା ନରେଶ୍ୱର ।। ୧୧
୪ କନିଷ୍ଠ ଚାରି ଭାଇ ଥିଲେ । ତାହାଙ୍କୁ ଚାରି ଦିଗ ଦେଲେ ।। ୧୨
ଯେ ଶୁକ୍ର ବୃଷପର୍ବା ବେନି । ତାଙ୍କର ଯେ ଦୁଇ ନନ୍ଦିନୀ ।। ୧୩
ବିବାହ ହୋଇଲେ ତାହାଙ୍କୁ । ଧର୍ମେ ପାଳିଲେ ବସୁଧାକୁ ।। ୧୪

ଶ୍ରୀରାଜୋବାଚ

୫ ସେ ମହରଷି ଭୃଗୁସୁତ । ଯଯାତି କ୍ଷତ୍ରିୟ ବିଦିତ ।। ୧୫
ଯେ ବିପ୍ର କ୍ଷତ୍ରିୟ ଆବର । କଉଁ ହେତୁରୁ ବେନିଙ୍କର ।। ୧୬
ବିବାହ ହୋଇଲା ପ୍ରଥମ । ଯେ ପୁଣ ଅଟେ ପ୍ରତିଲୋମ ।। ୧୭

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୬ ପୁଷ୍ପିତ ତରୁମାନଙ୍କରେ । ଯେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି ନିର୍ଭରେ ।। ୧୮
୭ ଯହିଁ ସନ୍ତତ ଭୃଙ୍ଗମାନ । କରନ୍ତି ମଧୁର ଗାୟନ ।। ୧୯
ଏ ରୂପେ ପୁଷ୍କରିଣୀଙ୍କର । ପୁଲିନ ଅଛନ୍ତି ଯହିଁର ।। ୨୦
ଏମନ୍ତ ଯେ ପୁରକାନନ । ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଏକଦିନ ।। ୨୧
ଦାନବ-ଇନ୍ଦ୍ରର ନନ୍ଦିନୀ । ଶର୍ମିଷ୍ଠା ନାମେ ଯେ କାମିନୀ ।। ୨୨
ଯେ ଶୁକ୍ରସୁତା ଦେବଯାନୀ । ତାହାକୁ ସଙ୍ଗତରେ ଘେନି ।। ୨୩
ସଖୀସହସ୍ରଙ୍କର ସଙ୍ଗେ । ଭ୍ରମଣ କଲା ନାନାରଙ୍ଗେ ।। ୨୪
୮ କମଳପ୍ରାୟ ମନୋହର । ଲୋଚନମାନ ଯାହାଙ୍କର ।। ୨୫
ସେ କନ୍ୟାମାନେ ସରୋବର । ପାଶେ ମିଳିଣ ତାହା ତୀର ।। ୨୬
ନିଜ ବସନମାନ ଥୋଇ । ଜଳରେ ବିହରିଲେ ଯାଇଁ ।। ୨୭
ଏକର ଉପରେ ଆରେକ । ହରଷେ ସିଞ୍ଚନ୍ତି ଉଦକ ।। ୨୮
୯ ଦେବୀସହିତେ ପଶୁପତି । ବୃଷ ଆରୋହି ଯାଉଛନ୍ତି ।। ୨୯
ଏମନ୍ତ ଦେଖିଣ ବେଗରେ । ଜଳରୁ ଉତୁରି କୂଳରେ ।। ୩୦
ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ବସ୍ତ୍ରମାନ । ପିନ୍ଧିଲେ ସର୍ବ ସ୍ତିରୀଜନ ।। ୩୧
୧୦ ଶର୍ମିଷ୍ଠା ଅସୁରକୁଳଣୀ । ଆପଣା ବସ୍ତ୍ର ବୋଲି ମଣି ।। ୩୨
ନ ଜାଣି ଗୁରୁଦୁହିତାର । ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିଲା ତଦନ୍ତର ।। ୩୩
ଦେବଯାନୀ ତା' ନ ସହିଲା । କୋପରେ ଏମନ୍ତ ବୋଇଲା ।। ୩୪
୧୧ ଅନ୍ୟାୟ କର୍ମ ଏ ଦାସୀର । ଦେଖ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଏ ପ୍ରକାର ।। ୩୫
ଆମ୍ଭର ଯେବଣ ବସନ । ଯେ ପୁଣ କଲା ପରିଧାନ ।। ୩୬
ଯାଗର ହବିର୍ଭାଗ ଯେହି । କୁକ୍କୁରୀ ଯେହ୍ନେ ତାହା ଖାଇ ।। ୩୭
୧୨ ତପସ୍ୟାବଳେ ଏ ଜଗତ । କରିଅଛନ୍ତି ଯେ ନିର୍ମିତ ।। ୩୮
ବିଷ୍ଣୁର ମୁଖ ଯେ ଅଟନ୍ତି । ବ୍ରହ୍ମକୁ ଧରି ଯେ ଅଛନ୍ତି ।। ୩୯
ବେଦମାର୍ଗକୁ ଏ ଜଗତେ । ଦେଖାଇ ଅଛନ୍ତି ଯେ ନିତ୍ୟେ ।। ୪୦
୧୩ ପ୍ରଭୁ ସକଳ ଲୋକଙ୍କର । ଯେ ଦେବତାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ସାର ।। ୪୧
ଯଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ସେ ନିତି । ପ୍ରଣାମ କରନ୍ତି ପୂଜନ୍ତି ।। ୪୨

	ସକଳ ଆତ୍ମା ଭଗବାନ	। ଜଗତ କରେ ଯେ ପାବନ	॥	୪୩
	ସେ ଶ୍ରୀନିକେତନ ଶ୍ରୀହରି	। ଯାହାଙ୍କୁ ବନ୍ଦନ୍ତି ଆଦରି	॥	୪୪
୧୪	[1] ତହିଁରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ପୁଣ	। ଭୃଗୁଙ୍କ ବଂଶରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ	॥	୪୫
	ଏହାର ପିତା ଯେ ଅସୁର	। ଶିଷ୍ୟ ଅଟଇ ସେ ଆମ୍ଭର	॥	୪୬
	ଆମ୍ଭ ଧଇଲାର ବସନ	। ଏ ଦୁଷ୍ଟା କଲା ପରିଧାନ	॥	୪୭
	ଯେସନେ ଶୂଦ୍ରଜାତି ହୋଇ	। ବେଦ ଅଧ୍ୟୟନ କରଇ	॥	୪୮
୧୫	ଗୁରୁତନୁଜା ଏ ପ୍ରକାରେ	। କହନ୍ତେ, ଶର୍ମିଷ୍ଠା କୋପରେ	॥	୪୯
	ଭୁଜଙ୍ଗୀପ୍ରାୟକ ପ୍ରକାଶ	। କରନ୍ତେ ଆପଣା ନିଃଶ୍ୱାସ	॥	୫୦
	ଦନ୍ତରେ ଚାପିଲା ଓଷ୍ଠକୁ	। ବୋଇଲା ଏମନ୍ତ ବାକ୍ୟକୁ	॥	୫୧
୧୬	ଆପଣା ବୃତ୍ତକୁ ନ ଜାଣି	। ବହୁତ ରୂପେ ଭିକ୍ଷାରୁଣି	॥	୫୨
	କହୁଛୁ ପ୍ରଗଲ୍‌ଭ ହୋଇଣ	। ଆମ୍ଭ ଘରକୁ ପ୍ରତୀକ୍ଷଣ	॥	୫୩
	କାକମାନଙ୍କ ପ୍ରାୟ ହୋଇ	। ନ ଥାଉ ଆଶାରେ କି ତୁହି	॥	୫୪
୧୭	ଶର୍ମିଷ୍ଠା ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ	। ବହୁତ ନିଷ୍ଠୁର ବାକ୍ୟରେ	॥	୫୫
	ଗୁରୁଦୁହିତାକୁ ବହୁତ	। ଆକ୍ଷେପ କରିଣ ତଦନ୍ତ	॥	୫୬
	କ୍ରୋଧରେ ତାହା ବସ୍ତ୍ର ଘେନି	। କୂପେ ପକାଇଲା କାମିନୀ	॥	୫୭
୧୮	ଶର୍ମିଷ୍ଠା ଗୃହକୁ ଗମନ	। କରନ୍ତେ ଯଯାତି ରାଜନ	॥	୫୮
	ଭ୍ରମନ୍ତେ ମୃଗୟାବିହାରେ	। ଯୋଗରେ ମିଳିଲା ସେଠାରେ	॥	୫୯
	କୂପକୁ ଜଳଅର୍ଥୀ ହୋଇ	। ଯାନ୍ତେ ଦେଖିଲା ତାକୁ ତହିଁ	॥	୬୦
୧୯	ବିବସ୍ତ୍ର ହୋଇଥିଲା ସେହି	। ଉତ୍ତରୀ ବସ୍ତ୍ର ତାକୁ ଦେଇ	॥	୬୧
	ହସ୍ତରେ ହସ୍ତକୁ ତାହାର	। ଧରି ନୃପତି ଦୟାପର	॥	୬୨
	କୂପର ମଧ୍ୟରୁ ତାହାକୁ	। ଘେନି ଅଇଲା ବାହାରକୁ	॥	୬୩
୨୦	ପ୍ରେମନିର୍ଭର ଯଉଁ ବାଣୀ	। ଶୁକ୍ରଦୁହିତା ତେଣେ ପୁଣି	॥	୬୪
୨୧	ରାଜାକୁ କହିଲା ଏମନ୍ତ	। ହେ ନୃପ ! ପରପୁରଜିତ	॥	୬୫
	ତୁମ୍ଭେ ଗ୍ରହଣ କଲ ମୋତେ	। ମୋ' ହସ୍ତ ଧଇଲ ଏକାନ୍ତେ	॥	୬୬
	ଏ ଘେନି ଯେ ଲୋକ ଇତର	। ନ ଧରୁ ସେ ହସ୍ତ ମୋହର	॥	୬୭
	ହେ ବୀର ! ଆମ୍ଭ ଦୁହିଁଙ୍କର	। ଏ ଯଉଁ ସମ୍ବନ୍ଧ ଏଠାର	॥	୬୮
	ପୁରୁଷକୃତ ଏ ନୁହଇ	। ଈଶ୍ୱରକୃତ ଏ ଅଟଇ	॥	୬୯
୨୨	ମୁଁ ମଗ୍ନ ହୋଇଥିଲି କୂପେ	। ତୁମ୍ଭେ ମିଳିଲ ମୋ' ସମୀପେ	॥	୭୦
	ମୋର ଏ ତୁମ୍ଭ ଦରଶନ	। ଯେଣୁ ହୋଇଲା ଉତପନ୍ନ	॥	୭୧
	ହେ ମହାଭୁଜ ! ବିପ୍ର ମୋର	। ଗ୍ରହଣ ନ କରିବ କର	॥	୭୨

---

୧ । "ବ୍ରାହ୍ମଣୈର୍ଭଗବାନ୍ ବିଷ୍ଣୁରିଷ୍ଟଃ ପୁଷ୍ଟଶ୍ଚ ଯୈର୍ବିଭୁଃ"— ଏହି ଶ୍ଳୋକାର୍ଦ୍ଧ ଏବଂ ଏହାର ଅନୁବାଦ ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ତ ବୋଧ ହୁଏ ।
ଯେ ବିପ୍ରେ ବିଷ୍ଣୁର ଯଜନ ।
ପ୍ରଭୁର କରନ୍ତି ପୋଷଣ ॥

ତନୂଜ ଯେ ବୃହସ୍ପତିର । କଚ ଅଟଇ ନାମ ଯାର ।। ୭୩
ମୁଁ ତାକୁ ବିବାହନିମିତ୍ତେ । ବାଞ୍ଛନ୍ତେ ପୁଣ ସେହୁ ମୋତେ ।। ୭୪
ଗୁରୁତନୁଜା ପୂଜ୍ୟ ମୋର । ଏ ଘେନି ନ କଲା ସ୍ୱୀକାର ।। ୭୫
ବିଦ୍ୟା ନିଷ୍ଫଳ ହେଉ ବୋଲି । ମୁଁ ଯେ ତାହାକୁ ଶାପ ଦେଲି ।। ୭୬
ବ୍ରାହ୍ମଣ ନୋହୁ ତୋର କାନ୍ତ । ସେ ମୋତେ ବୋଇଲା ଏମନ୍ତ ।। ୭୭
୨୩ ଯେଣୁ ନୁହଇ ଶାସ୍ତ୍ରମତ । ଏଣୁ ନୁହଇ ଅଭିପ୍ରେତ ।। ୭୮
ଦଇବେ ହୋଇଲା ପ୍ରାପତ । ମନ ହୋଇଲା ତଦଗତ ।। ୭୯
ଅଧର୍ମକଥାରେ ପ୍ରବେଶ । ନୁହଇ ମୋହର ମାନସ ।। ୮୦
ଏ ଘେନି ଯଯାତି ରାଜନ । ସ୍ୱୀକାର କଲା ସେ ବଚନ ।। ୮୧
୨୪ ରାଜାର ଗମନ ଅନ୍ତରେ । ସେ ଦେବଯାନୀ ସେହିଠାରେ ।। ୮୨
ରୋଦନ କରନ୍ତେ ପିତାକୁ । କହିଲା ସକଳ କଥାକୁ ।। ୮୩
ଶର୍ମିଷ୍ଠା ଯେତେକ[1] ବୋଇଲା । କୂପରେ ଯାହା ପକାଇଲା ।। ୮୪
୨୫ ଶୁକ୍ର ସେ କଥାକୁ ଶୁଣିଣ । ନିନ୍ଦିଲେ ପୁରୋହିତପଣ ।। ୮୫
ଯେ ପୁଣ ଅଟେ ଉଞ୍ଛବୃତ୍ତି[2] । କରନ୍ତେ ସେ କଥାକୁ ସ୍ତୁତି ।। ୮୬
ଦୁହିତାସହିତେ ବହନ । ପୁରରୁ କଲେ ସେ ଗମନ ।। ୮୭
୨୬ ଯେ ନିଜ ଶତ୍ରୁ ଦେବଗଣ । ତାଙ୍କର ବାଞ୍ଛିତ ଯେ ପୁଣ ।। ୮୮
ସେ କଥା ହେବ ସିଦ୍ଧ ଏବେ । ଶୁକ୍ର ଏଠାରୁ ଯେବେ ଯିବେ ।। ୮୯
ଜାଣି ଏମନ୍ତ ବିଘ୍ନରକୁ । ପ୍ରସନ୍ନ କରାନ୍ତେ ଗୁରୁଙ୍କୁ ।। ୯୦
ପାଦଯୁଗରେ ଦେଇ ଶିର । ବାଟରେ ପଡ଼ିଲା ଅସୁର ।। ୯୧
୨୭ ଯା’ କ୍ରୋଧ ଅର୍ଦ୍ଧକ୍ଷଣମାତ୍ର । ସମ୍ଭବଇ ସେ ଭୃଗୁପୁତ୍ର ।। ୯୨
ଶିଷ୍ୟକୁ କହିଲେ ଉତ୍ତର । ହେ ନୃପ ! ଏ ମୋ’ ଦୁହିତାର ।। ୯୩
ଯେ ବାଞ୍ଛା ଅଟଇ ମନର । ତୁମ୍ଭେ ସେ କଥା ସିଦ୍ଧ କର ।। ୯୪
ଏହାକୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ମୁହିଁ । ଉତ୍ସାହ କରି ନ ପାରଇ ।। ୯୫
୨୮ ସେହି ପ୍ରକାରେ ସେ ବିଷୟ । ସେଠାରେ ହୁଅନ୍ତେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ।। ୯୬
ମନରେ ଯଉଁ କଥା ଥିଲା । ତା’ ଦେବଯାନୀ ପ୍ରକାଶିଲା ।। ୯୭
ପିତାର ପ୍ରଦାନରେ ମୁହିଁ । ଯେବଣ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବଇଁ ।। ୯୮
ଶର୍ମିଷ୍ଠା ସଖୀସହିତରେ । ଯିବ ଏ ମୋହର ସଙ୍ଗରେ ।। ୯୯
୨୯ [3]ସଖୀସହିତେ ଶର୍ମିଷ୍ଠାକୁ । ପିତା[4] ଦେଲା ଦେବଯାନୀକୁ ।। ୧
ଏ ପୁରୁଁ ଯେବେ ଭୃଗୁସୁତ । କ୍ରୋଧରେ ହୋଇବେ ନିର୍ଗତ ।। ୧୦୦

---

୧ । ଯେତେକ=ଭିକ୍ଷୁକି ! ଇତ୍ୟାଦି ।
୨ । ଉଞ୍ଛ=ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଧାନ୍ୟାଦି ଖୁଣ୍ଟି ନେବା ।
୩ । “ପିତ୍ରା ଦତ୍ତା ଦେବଯାନ୍ୟୈ ଶର୍ମିଷ୍ଠା ସାନୁଗା ତଦା” ଇତି କ୍ୱଚିତ୍ ଅଧିକଃ ପାଠଃ ଦୃଶ୍ୟତେ ।
୪ । ପିତା=ଶର୍ମିଷ୍ଠାର ପିତା ବୃଷପର୍ବା ।

ଆପଣା ଲୋକମାନଙ୍କର । ଫକଟ ହୋଇବ ତତ୍ପର ॥ ୧୦୧
ଏ ଥିଲେ ଆମ୍ଭର ଭବନ । ଅଛି ବହୁତ ପ୍ରୟୋଜନ ॥ ୧୦୨
ଏମନ୍ତ ଦେଖି ତା' ନନ୍ଦିନୀ । ସ୍ତିରୀସହସ୍ର ସଙ୍ଗେ ଘେନି ॥ ୧୦୩
ଦାସୀର ପ୍ରାୟ ଦିବାନିଶେ । ସେବିଲା ଦେବଯାନିକି ସେ ॥ ୧୦୪
୩୦ ଶର୍ମିଷ୍ଠାସଙ୍ଗେ ନନ୍ଦିନୀକି । ପ୍ରଦାନ କରି ଯଯାତିଙ୍କି ॥ ୧୦୫
ଭାର୍ଗବ ବୋଇଲେ ରାଜାକୁ । ହେ ନୃପ ! ତୁମ୍ଭେ ଶର୍ମିଷ୍ଠାକୁ ॥ ୧୦୬
ନିଜ ଶଯ୍ୟାରେ କଦାଚିତ । କରିବ ନାହିଁ ଆରୋପିତ ॥ ୧୦୭
୩୧ ଦେବଯାନୀର ହେଲା ସୁତ । ଶର୍ମିଷ୍ଠା ଦେଖିଣ ଏମନ୍ତ ॥ ୧୦୮
ଏକାନ୍ତେ କଉଣସି ଦିନ । ସଖୀର ପତି ଯେ ରାଜନ ॥ ୧୦୯
ତାହାଙ୍କୁ ଋତୁସମୟରେ । ବରିଲା ନାୟକଭାବରେ ॥ ୧୧୦
୩୨ '[1]ରାଜାର ଦୁହିତା ନନ୍ଦନ- । ନିମିତ୍ତେ କରନ୍ତେ ପ୍ରାର୍ଥନ ॥ ୧୧୧
ଧର୍ମଜ୍ଞ ଅଟନ୍ତି ଆପଣ । ବିଶେଷେ ଧର୍ମକୁ ଗ୍ରହିଣ ॥ ୧୧୨
ଶୁକ୍ରଙ୍କ ବଚନ ଯେ ପୁଣ । କାଳେ ତା' କରନ୍ତେ ସ୍ମରଣ ॥ ୧୧୩
ଏଥି ଯେ ହୋଇବ ଅନିଷ୍ଟ । ମଣିଲେ ତା' ନିଜ ଅଦୃଷ୍ଟ ॥ ୧୧୪
୩୩ ଯଦୁ ତୁର୍ବସୁ ବେନି ସୁତ । ଶୁକ୍ରଦୁହିତା କଲା ଜାତ ॥ ୧୧୫
ବୃଷପର୍ବାର ଯେ ନନ୍ଦିନୀ । ସେ ଜାତକଲା ସୁତ ତିନି ॥ ୧୧୬
ଦ୍ରୁହ୍ୟୁ ନାମରେ ଏକ ତହିଁ । ଆବର ଅନୁ ପୁରୁ ଦୁଇ ॥ ୧୧୭
୩୪ ଯେ ଅଟେ ଭର୍ତ୍ତା ଆପଣାର । ତା' ହେତୁ ଅସୁରସୁତାର ॥ ୧୧୮
ଗର୍ଭସମ୍ଭବ ହେଲା ଜାଣି । ମାନିନୀ ଦେବଯାନୀ ପୁଣି ॥ ୧୧୯
କ୍ରୋଧରେ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହୋଇଲା । ପିତାର ମନ୍ଦିରକୁ ଗଲା ॥ ୧୨୦
୩୫ କାମୀ ଯଯାତି ନରନାଥ । ପ୍ରିୟାକୁ ହେଲେ ଅନୁଗତ ॥ ୧୨୧
ଚାଟୁବଚନ ମାନଙ୍କରେ । ପାଦସମ୍ବାହନ ଆଦିରେ ॥ ୧୨୨
ପ୍ରସନ୍ନ କରାନ୍ତେ ପ୍ରସନ୍ନ । ନିମିତ୍ତେ ନୋହିଲେ ଭାଜନ ॥ ୧୨୩
୩୬ କୁପିତ ହୋଇ ଶୁକ୍ର ତାକୁ । ବୋଇଲେ ଏମନ୍ତ ବାକ୍ୟକୁ ॥ ୧୨୪
ହେ ମନ୍ଦ ! ତୁ ମିଥ୍ୟାପୁରୁଷ । ସ୍ତିରୀଠାରେ ତୋ' ଅଭିଳାଷ ॥ ୧୨୫
ରୂପକୁ ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କର । ଯେ କରେ ବିକୃତ ପ୍ରକାର ॥ ୧୨୬
ସେ ବୃଦ୍ଧଦଶା ଆଜ ଯାଇଁ । ପ୍ରବେଶ ହୋଉ ତୋହ ତହିଁ ॥ ୧୨୭

ଶ୍ରୀଯଯାତିରୁବାଚ

୩୭ ହେ ବିପ୍ର ! କାମମାନଙ୍କରେ । ଆଜ ହିଁ ତୁମ୍ଭ ସୁତାଠାରେ ॥ ୧୨୮
ତୋଷ ମୁଁ ଲଭିନାହିଁ ପୁଣି । ଶୁକ୍ର ବୋଇଲେ ତାହା ଶୁଣି ॥ ୧୨୯
ଜରାକୁ ସକଳ ଭାବରେ । ଧରି ପାରିବ ଯେ ଦେହରେ ॥ ୧୩୦

---

୧ । ଅପତ୍ୟନିମିତ୍ତ ଋତୁକାଳରେ ମୈଥୁନପ୍ରାର୍ଥିନୀ ସ୍ତ୍ରୀର କାମ-ବାସନା ପୂରଣ କରିବା ପୁରୁଷର ଧର୍ମ ଅଟେ । ଏଣୁ ଯଯାତି ଶର୍ମିଷ୍ଠାର ପ୍ରାର୍ଥନା ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କାମବଶ ହୋଇ ତାହା କରି ନ ଥିଲେ ।

ଯଥାକାମରେ ସେ ଲୋକର । ବୟସେ ଯେ ଜରା ତୋହର ॥ ୧୩୧
ତାହାକୁ ପୁଣ ଲେଉଟାଅ । ବିଷୟଭୋଗେ ମନ ଦିଅ ॥ ୧୩୨
୩୮ ଏ ରୂପେ ଲଭି ବ୍ୟବସ୍ଥିତି । ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ରକୁ ନରପତି ॥ ୧୩୩
୩୯ ବୋଇଲା ଆରେ ଯଦୁ ତାତ । ତୋ' ମାତାମହରେ ନିର୍ମିତ ॥ ୧୩୪
ଏ ଜରା ଅବସ୍ଥା ମୋହର । ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣ ତୁ କର ॥ ୧୩୫
ନିଜ ବୟସ ଯେ ତୋହର । ମୋତେ ପ୍ରଦାନ ତାହା କର ॥ ୧୩୬
ବିଷୟମାନଙ୍କରେ ମୁହିଁ । ମନରେ ତୋଷ ଲଭିନାହିଁ ॥ ୧୩୭
କେତେ ବରଷ ତୋ' ବୟସେ । ବିହାର କରିବି ହରଷେ ॥ ୧୩୮

ଶ୍ରୀଯଦୁରୁବାଚ

୪୦ ପ୍ରବେଶ ହେବ ଯେ ମଧ୍ୟରେ । ତୋର ସେ ଜରାଅବସ୍ଥାରେ ॥ ୧୩୯
ରହିବା ନିମିତ୍ତରେ ମୁହିଁ । ମନେ ଉତ୍ସାହ କରୁନାହିଁ ॥ ୧୪୦
ଯେ ସୁଖ ଗ୍ରାମରେ ପ୍ରକାଶ । ତାହାକୁ ନ ଜାଣି ପୁରୁଷ ॥ ୧୪୧
ଯେ ଭାବ ଅଟେ ତୃଷ୍ଣାହୀନ । ତହିଁକି ନ କରେ ଗମନ ॥ ୧୪୨
୪୧ ତୁର୍ବସୁ ଦ୍ରୁହ୍ୟୁ ଅନୁ ହୋଇ । ହେ ନୃପ ! ଯଉଁ ତିନିଭାଇ ॥ ୧୪୩
ପିତା ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା ତାଙ୍କୁ । ନିରାଶ କଲେ ସେ ପିତାକୁ ॥ ୧୪୪
ଧର୍ମ ନ ଜାଣନ୍ତି ସେମାନେ । ଯେଣୁ ଅନିତ୍ୟ ଯଉବନେ ॥ ୧୪୫
ସର୍ବଦା ଥିବ ଏହୁ ବର୍ତ୍ତି । ଏରୂପେ କରିଛନ୍ତି ମତି ॥ ୧୪୬
୪୨ ଊଣା ଅଟଇ ବୟସରେ । ଅଧିକ ପୁଣ ଯେ ଗୁଣରେ ॥ ୧୪୭
ପୁରୁନାମରେ ଯାର ଖ୍ୟାତି । ତାକୁ ପଚାରିଲେ ନୃପତି ॥ ୧୪୮
ମୋହର ଜରାଦଶା ଯେହି । ତାହାକୁ ଘେନିମୁ କି ତୁହି ॥ ୧୪୯
ହେ ବତ୍ସ ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତାଙ୍କର । ପ୍ରାୟେ ତୁ ବଚନକୁ ମୋର ॥ ୧୫୦
ନିରାଶ କରିବା ନିମିତ୍ତେ । ଶକ୍ୟ ନ ହୁଅ କଦାଚିତେ ॥ ୧୫୧

ଶ୍ରୀପୁରୁରୁବାଚ

୪୩ ଯେ ପିତା ସର୍ଜଇ ଶରୀର । ହେ ନୃପ ! ପ୍ରତିଉପକାର ॥ ୧୫୨
କରିବା ନିମିତ୍ତେ ତାହାର । ସଂସାରେ କ୍ଷମ କଉଁ ନର ॥ ୧୫୩
ଯାହା ପ୍ରସାଦେ ଦିବ୍ୟଗତି । ମନୁଷ୍ୟ ଲଭଇ ଝଟତି ॥ ୧୫୪
୪୪ ଚିନ୍ତିଲା କଥାକୁ ପିତାର । କରେ ଉତ୍ତମ ସେ କୁମର ॥ ୧୫୫
କହିଲା କଥାକୁ ଯେ କରେ । ମଧ୍ୟମ ଅଟେ ସେ ସଂସାରେ ॥ ୧୫୬
ଯେ କରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାହୀନ ହୋଇ । ଅଧମ ପୁତ୍ର ସେ ବୋଲାଇ ॥ ୧୫୭
ବଚନ ନ କରଇ ଯେହି । ପିତାର ମଳ ଅଟେ ସେହି ॥ ୧୫୮
୪୫ ପ୍ରତିବଚନ ଏ ପ୍ରକାରେ । କହିଣ ପୁରୁ ତଦନ୍ତରେ ॥ ୧୫୯
ଘେନିଲା ଜରାକୁ ପିତାର । ସେ ନୃପ ବୟସେ ତାହାର ॥ ୧୬୦
ବିଷୟମାନଙ୍କୁ ସଂସାରେ । ସେବିଲା ଯଥାର୍ଥପ୍ରକାରେ ॥ ୧୬୧
୪୬ ସପତଦ୍ୱୀପ-ଅଧିପତି । ଅଟେ ସେ ଯଯାତି ନୃପତି ॥ ୧୬୨

	ପିତାର ପ୍ରାୟକ ପାଳନ	। କଲା ସକଳ ପ୍ରକାମାନ	॥୧୬୩
	ଯଥାପ୍ରୀତିରେ ମହାଭାଗ	। ବିଷୟମାନ କଲା ଭୋଗ	॥ ୧୬୪
	ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ କଦାଚିତ	। ନୋହିଲେ ତାହାର ବ୍ୟାହତ	॥ ୧୬୫
୪୭	ଦେବଯାନୀ ହିଁ ଅନୁଦିନେ	। ବଚନ ଦେହ ବିତ୍ତ ମନେ	॥ ୧୬୬
	ପରମ ପ୍ରୀତିକି କାତର	। ଏକାନ୍ତେ କଲାକ ବିସ୍ତାର	॥ ୧୬୭
୪୮	ବହୁତ ଦକ୍ଷିଣା ଯହିଁରେ	। ଏମନ୍ତ ଯାଗମାନଙ୍କରେ	॥ ୧୬୮
	ଯେ ସର୍ବଦେବରୂପ ଧାରୀ	। ଯେ ସର୍ବବେଦମୟ ହରି	॥ ୧୬୯
	ତାହାଙ୍କୁ ପୂଜିଲା ନୃପତି	। ଯେ ଯଜ୍ଞପୁରୁଷ ଅଟନ୍ତି	॥ ୧୭୦
୪୯	ଯାହାର ଠାରେ ଏ ଜଗତ	। ସକଳ ହୋଇଛି ଯେମନ୍ତ	॥ ୧୭୧
	ଜଳଦସମୂହ ଯେସନେ	। ପ୍ରକାଶ ହୁଅଇ ଗଗନେ	॥ ୧୭୨
	ଇନ୍ଦ୍ରିୟବୃତ୍ତି ଥିବାଯାଏ	। ଏହୁ ସମସ୍ତ ଶୋଭା ପାଏ	॥ ୧୭୩
	ଇନ୍ଦ୍ରିୟବୃତ୍ତିର ବିନାଶେ	। ଏ ପୁଣ ଆଉ ନ ପ୍ରକାଶେ	॥ ୧୭୪
	ଯେସନେ ସ୍ୱପ୍ନମାୟାଯୁତ	। ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କ ମନୋରଥ	॥ ୧୭୫
୫୦	ପ୍ରାଣିଙ୍କ ହୃଦୟେ ଯା' ସ୍ଥିତି	। ଅଣୁରୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଯେ ଅଟନ୍ତି	॥ ୧୭୬
	ସେ ନାରାୟଣଙ୍କୁ ହୃଦରେ	। ନିବେଶି ପୂଜିଲା ନିର୍ଭରେ	॥ ୧୭୭
	ଯେତେ ବିଷୟକାମମାନ	। ତହିଁରେ ନାହିଁ ତାର ମନ	॥ ୧୭୮
୫୧	ଯେ ସର୍ବଭୂମିଅଧିପତି	। ଏହି ପ୍ରକାରେ ସେ ଯଯାତି	॥ ୧୭୯
	[1]ଯେ ଷଟସଂଖ୍ୟ ମିଶି ମନେ	। କୁତ୍ସିତ ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ	॥ ୧୮୦
	ମନର ସୁଖକୁ ସେ ଦ୍ୱାରେ	। ସହସ୍ର ସହସ୍ର ବର୍ଷରେ	॥ ୧୮୧
	ବିଧାନ କଲେ ହେଁ, ସନ୍ତୋଷ	। ମନରେ ନ ଲଭିଲା ଲେଶ	॥ ୧୮୨
	ପତିତପାବନ ଯେ ହରି	। ତାଙ୍କ ଚରଣ ଚିତ୍ତେ ଧରି	॥ ୧୮୩
	ଭଣି ନବମସ୍କନ୍ଧଗୀତ	। ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଚିତ୍ତ	॥ ୧୮୪

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଯଯାତିଚରିତଂ
ନାମ ଅଷ୍ଟାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

---

୧ । ମନକୁ ମିଶାଇ ଯେଉଁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ଷଟ୍ ସଂଖ୍ୟକ (ମନଃ ଷଷ୍ଠଂ ଯେଷାଂ ତାନି, ତୈଃ ମନଃ ଷଷ୍ଠୈଃ) ।

ଏକୋନବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଊନବିଂଶେ ଯଯାତିଃ ସ୍ୱଂ ଚେଷ୍ଟିତଂ ନନ୍ଦ୍ୱଜୋପମମ୍ ।
ଦେବଯାନୀଂ ସମାଶ୍ରାବ୍ୟ ବିରକ୍ତୋ ମୁକ୍ତିମାପ୍ତବାନ୍ ।। ୧
ଭୁକ୍ତଭୋଗାମଜ୍ଞାଂ ହାସ୍ୟନ୍ନଜବଦ୍‌ବୃତ୍ତମାତ୍ମନଃ ।
ବିଡ଼ମ୍ବୟନ୍ ପ୍ରିୟାମାହ ନିର୍ବେଦୟିତୁମାତ୍ମବାନ୍ ।। ୨

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ସ୍ତିରୀଲମ୍ପଟ ସେ ରାଜନ । ଏମନ୍ତରୂପେ କାମମାନ ।।
ଭୋଗ କରନ୍ତେ ଆପଣାର । ନାଶକୁ ମଣିଣ ମନର ।।
ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଏ ଗାଥାକୁ । କହିଲା ଆପଣା ପ୍ରିୟାକୁ ।।
୨ ଭାର୍ଗବି ! ଏ କଥାକୁ ଶୁଣ । ମୋହର ପ୍ରାୟେ ଜନ ପୁଣ ।।
ଯଉଁ କଥାକୁ ଆଚରିଛି । ତା’ ଯଉଁ କଥାରେ ବର୍ଣ୍ଣିଛି ।।
ଗ୍ରାମନିବାସୀ ଯଉଁ ନର । ମୋହର ପ୍ରାୟ ଯା’ ଆଚ୍ଚର ।।
ଯାହାକୁ କରନ୍ତି ଶୋଚନ । ବନନିବାସୀ ଧୀର ଜନ ।।
ସେ ଲୋକଗାଥାକୁ ତୁ ଶୁଣ । ତୋ’ ଆଗେ କରିବି ବଖାଣ ।।
୩ ବୋଦା ଗୋଟିଏ ବନେ କେହି । ଖୋଜନ୍ତେ ନିଜ ପ୍ରିୟ ତହିଁ ।।
ଯେ ନିଜ କର୍ମ ପୂର୍ବକୃତ । ତହିଁକି ହୋଇ ଉପଗତ ।।
ଛେଳି ଗୋଟିଏ ଯେ କୂପରେ । ପଡ଼ିଛି ଦେଖିଲା ତହିଁରେ ।।
୪ ତାହାକୁ ଉଦ୍ଧରିବା ଅର୍ଥେ । ଉପାୟ ବିଚ୍ଚରନ୍ତେ ଚିତ୍ତେ ।।
ସେ କାମୀ ଶୃଙ୍ଗଅଗ୍ରେ ପୁଣ । ମୃତ୍ତିକା କିଛି ଉଦ୍ଧାରିଣ ।।
ତାହା’ ବାହାର ହେବାପାଇଁ । ମାର୍ଗ ନିର୍ମାଣ କଲା ତହିଁ ।।
୫ ସୁନ୍ଦର ଶ୍ରୋଣୀ ଅଟେ ଯାର । କୂପରୁ ହୋଇ ସେ ବାହାର ।।
ସେହି ବୋଦାକୁ ପତିଭାବେ । ସେ ଅଭିଳାଷ କଲା ତେବେ ।।
ସେ ବୋଦା ସ୍ୱଭାବେ ପୃଥୁଳ । ଦାଢ଼ି ତା’ ବଦନେ ବହୁଳ ।।
ସୁରତବିଷୟେ ପଣ୍ଡିତ । ବହୁତ ରେତ କରେ ଜାତ ।।
ଏ ଘେନି କରି ଅତିଶୟ । ଯୁବତିମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟ ।।
କୂପମଧ୍ୟେ ଯେ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେ ଛେଳି ବୋଦାକୁ ବରିଲା ।।
ଏମନ୍ତ ଦେଖିଣ ଯେ ଆନେ । ଥିଲେ ସେ ସ୍ଥାନେ ଛେଳିମାନେ ।।
ଆପଣା କାନ୍ତ କରିବାକୁ । କାମନା କଲେ ସେ ବୋଦାକୁ ।।
୬ ଏକ ହୋଇ ସେ ବୋଦା ବର । ବହୁତ ଛେଳିମାନଙ୍କର ।।
ରତିକି ବଢ଼ାନ୍ତେ ପ୍ରତ୍ୟହେ । ଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଲା କାମଗ୍ରହେ ।।
ରମଣ କରନ୍ତେ ତାହାଙ୍କୁ । ଜାଣି ନ ପାରିଲା ଆତ୍ମାକୁ ।।

୭	ଇତର ପ୍ରିୟତମା ଛେଳି	ସଙ୍ଗରେ କରନ୍ତେ ସେ କେଳି	୨୬
	ଯେ ପୂର୍ବେ କୂପେ-ପଡ଼ିଥିଲା	ଦେଖିଣ ସେ ତା' ନ ସହିଲା	୨୭
୮	ମିତ୍ରରୂପକୁ ଅଛି ଧରି	[୧]ବାସ୍ତବ ଅଟଇ ବଇରି	୨୮
	କ୍ଷଣିକ ଅଟେ ପ୍ରୀତି ତାର	କାମୁକ ଇନ୍ଦ୍ରିୟବିହାର	୨୯
	ଏମନ୍ତ ବୋଦାକୁ ଛାଡ଼ିଣ	ସେ ଛେଳି ଦୁଃଖିତ ହୋଇଣ	୩୦
	ଯେ ପୂର୍ବେ ସ୍ୱାମୀ[୨] ହୋଇଥିଲା	ତାହା ନିକଟକୁ ସେ ଗଲା	୩୧
୯	ସ୍ତିରୀରେ ହୋଇଣ କୃପଣ	ସେ ଅଜ ମିଳିଲା ଆସିଣ	୩୨
	ପ୍ରସନ୍ନ କରାଇବା ପାଇଁ	ଇଡ଼ବିଡ଼ା[୩] ଶବ୍ଦ କରଇ	୩୩
	ମାର୍ଗରେ ପ୍ରୀତି କରିବାକୁ	ସମର୍ଥ ନୋହିଲା ତାହାକୁ	୩୪
୧୦	ଯେ କେହି ତା' ସ୍ୱାମୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ	ସେ ବୋଦାଇଗଲା ବୃଷଣ	୩୫
	କ୍ରୋଧେ ଛିନାଇ ପକାଇଲା	ସେ ବୋଦା ଯେଣୁ ଦୈନ୍ୟ ହେଲା	୩୬
	ଉପାୟ ଜାଣେ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ	କାର୍ଯ୍ୟସଂଭବଅର୍ଥେ ପୁଣ	୩୭
	ଯଉଁ ବୃଷଣ କାଟିଥିଲା	ତାହା ପୁଣି ସେ ଯୋଡ଼ିଦେଲା	୩୮
୧୧	ହେ ଭଦ୍ରେ ! ପୂର୍ବପ୍ରାୟ ପୁଣ	ଲାଗିଲା ତାହାର ବୃଷଣ	୩୯
	କୂପୁଁ ଲଭିଲା ଛେଳିସଙ୍ଗେ	ବହୁତ କାଳ ନାନାରଙ୍ଗେ	୪୦
	କାମରେ କରନ୍ତେ ବିହାର	ଆଜ ହିଁ ତୋଷ ନାହିଁ ତାର	୪୧
୧୨	ମୁଁ ସେହି ରୂପରେ କୃପଣ	ହେ ସୁଭ୍ରୁ ! ତୋର ସଙ୍ଗେ ପୁଣ	୪୨
	କାମରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ	ଆତ୍ମାକୁ ଜାଣି ପାରୁନାହିଁ	୪୩
	ତୋହ ମାୟାରେ ଅବିରତ	ଯେଣୁ ମୁଁ ହୋଇଛି ମୋହିତ	୪୪
୧୩	ପୃଥ୍ୱୀରେ ଯେତେ ବ୍ରୀହିଯବ	ହିରଣ୍ୟ ପଶୁ ସ୍ତିରୀସର୍ବ	୪୫
	ସେ ମନୁଷ୍ୟର ମନଃପ୍ରୀତି	ସେମାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ କରନ୍ତି	୪୬
	ଯେବଣ ମନୁଷ୍ୟ କାମରେ	ହତ ହୁଅଇ ଏ ସଂସାରେ	୪୭
୧୪	ବିଷୟ-ଉପଭୋଗେ ହତ	କାମ ନୁହଇ କଦାଚିତ	୪୮
	ଘୃତରେ ଯେସନେ ଅନଳ	ପୁଣି ବଢ଼ଇ ବେଳୁଁ ବେଳ	୪୯
୧୫	ଯେ ରାଗଦ୍ୱେଷ ଆଦି ସର୍ବ	ଅଟଇ ଅମଙ୍ଗଳ ଭାବ	୫୦
	ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣିଙ୍କର ଠାରେ	ତା' ଯଉଁ ଲୋକ ନ ଆଚରେ	୫୧
	ସେ ସମଦୃଷ୍ଟି ଅଟେ ଜନ	ଯହିଁକି କରେ ସେ ଗମନ	୫୨
	ସକଳ ଦିଗ ଅତିଶୟ	ତାକୁ ହୁଅନ୍ତି ସୁଖମୟ	୫୩
୧୬	ଯାକୁ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି ଜନମାନେ	ଛାଡ଼ି ନ ପାରନ୍ତି ଭୁବନେ	୫୪
	ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଅନ୍ତେ କଳେବର	ଯେ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ନୁହଇ ଲୋକର	୫୫
	ଯେ ଦୁଃଖମାନ ବହିଥାଇ	ଏମନ୍ତ ଯେ ତୃଷ୍ଣା ଅଟଇ	୫୬

୧ । ବାସ୍ତବ ଅଟଇ ସେ ଅରି ।
୨ । 'ସ୍ୱାମୀ' ଶବ୍ଦ ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଅଭିପ୍ରାୟରେ କୁହାଯାଇଛି ।
୩ । ଇଡ଼ବିଡ଼ା=ଏକ ଜାତିର ଛେଳି ।

ତାକୁ ଛାଡ଼େ ସେ ବେଗେ ଜନ । ସୁଖକୁ ବାଞ୍ଛେ ଯାର ମନ ॥ ୫୭
୧୭ ମାତା ଭଗିନୀ ସୁତାଙ୍କର । ସଙ୍ଗେ ଏକାନ୍ତ ହୋଇ ନର ॥ ୫୮
ବସିବ ନାହିଁ ଏକ କ୍ଷଣ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟସମୂହ ଯେ ପୁଣ ॥ ୫୯
ବଳବତ୍ତର ସେ ଅଟଇ । ପଣ୍ଡିତକୁ ହିଁ ଓଟାରଇ ॥ ୬୦
୧୮ ବିଷୟମାନ ଅନୁକ୍ଷଣ । ସେବା କରନ୍ତେ ମୋର ପୁଣ ॥ ୬୧
ପୂରିଲା ସହସ୍ରେ ବତ୍ସର । ତଥାପି ସେମାନଙ୍କେ ମୋର ॥ ୬୨
ତୃଷ୍ଣା ଜନମୁ ଅଛି ନିତି । ଉପୁଜୁନାହିଁ ବିରକତି ॥ ୬୩
୧୯ ତେଣୁ ସେ ତୃଷ୍ଣାକୁ ମୁଁ ଛାଡ଼ି । ମନକୁ ବ୍ରହ୍ମରେ ନିବାଡ଼ି[1] ॥ ୬୪
ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଅହଂକାର ରହିତ । ଚରିବି ମୃଗଙ୍କ ସହିତ ॥ ୬୫
୨୦ ଲୋଚନ-ଶ୍ରବଣ-ଗୋଚରେ । ଯେତେ ବିଷୟ ଜଗତରେ ॥ ୬୬
ଅନିତ୍ୟବୁଦ୍ଧିରେ ସେମାନ । ମନରେ ନ କରିବ ଧ୍ୟାନ ॥ ୬୭
ସେ ନୋହେ ଉପଯୋଗକ୍ଷମ । ଏ କଥା ମନରେ ଘେନିମ ॥ ୬୮
ସଂସାର ଆପଣାର ନାଶ । ଯେ ଜାଣେ ସେ ଜ୍ଞାନୀ ପୁରୁଷ ॥ ୬୯
୨୧ ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ କହି ଏ ବଚନ । ନହୁଷ-ନୃପତି ନନ୍ଦନ ॥ ୭୦
ପୁରୁକୁ ବୟସ ଦେଇଣ । ଜରାକୁ ଘେନିଲେ ଆପଣ ॥ ୭୧
ଜଗତେ ଯେ ବିଷୟରସ । ତହିଁ ଛାଡ଼ିଲେ ଅଭିଳାଷ ॥ ୭୨
୨୨ ଦକ୍ଷିଣ ପୂର୍ବ ଦୁଇ ଦିଗ । ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଦିଗଭାଗ ॥ ୭୩
ଦ୍ରୁହ୍ୟୁକୁ ତହିଁ ରାଜା କଲେ । ଦକ୍ଷିଣେ ଯଦୁକୁ ସ୍ଥାପିଲେ ॥ ୭୪
ପଶ୍ଚିମ ଦିଗେ ତୁର୍ବସୁକୁ । ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ଅନୁକୁ ॥ ୭୫
୨୩ ସକଳ ଦିଗ ସର୍ବ ମହୀ । ପ୍ରଭୁ ପଣକୁ ଯୋଗ୍ୟ ଯେହି ॥ ୭୬
ଯେ ପୁରୁନାମରେ ନନ୍ଦନ । ତାହାକୁ କରିଣ ରାଜନ ॥ ୭୭
ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭାଇଙ୍କ ତାର ବଶେ । ସ୍ଥାପିଣ ଗଲେ ବନଦେଶେ ॥ ୭୮
୨୪ ବିଷୟମାନଙ୍କେ ବହୁତ । ବରଷ ଅଟେ ସେ ବିଦିତ ॥ ୭୯
ଯେ ଷଡ଼ଇନ୍ଦ୍ରିୟରୁ ଜାତ । ସେ ସୁଖ ଛାଡ଼ିଲେ ତୁରିତ ॥ ୮୦
ପକ୍ଷି କଅଁଳନ୍ତେ ଯେସନ । ବସାକୁ ଛାଡ଼ଇ ଶକୁନ ॥ ୮୧
୨୫ ସେ ସର୍ବସଙ୍ଗ କଲେ ଦୂର । ଅନୁଭବରେ ଯେ ଆତ୍ମାର ॥ ୮୨
ତ୍ରିଗୁଣମୟ ଲିଙ୍ଗଦେହ । ଛାଡ଼ିଲେ ହୋଇ ଅସନ୍ଦେହ ॥ ୮୩
ସେ ନରପତି ସେ ବନରେ । ପରମ ଅମଳ ବ୍ରହ୍ମରେ ॥ ୮୪
ଲଭିଲା ବଇଷ୍ଣବୀ ଗତି । ଖ୍ୟାତ ଅଟଇ ସେ ନୃପତି ॥ ୮୫
୨୬ ଯେସନ ପରିହାସ ବାଣୀ । ଗାଥାକୁ ଦେବଯାନୀ ଶୁଣି ॥ ୮୬
ସ୍ତିରୀପୁରୁଷ ବେନିଜନ । ସ୍ନେହୁଁ ଯେ ଅଟେ ଉତପନ୍ନ ॥ ୮୭
ବିକଳଭାବ ହୃଦୟରେ । ତାହାକୁ ନିବୃତ୍ତିମାର୍ଗରେ ॥ ୮୮
ଉତ୍ସାହ କରାଇଲା ପ୍ରାୟ । ସେ କଥା ମଣିଲା ନିଶ୍ଚୟ ॥ ୮୯

୧ । ନିବାଡ଼ି (ଦେଶଜ) — ଦୃଢ଼ କରି ।

୨୭ ଯେସନେ ପାଣିଛତ୍ର ସ୍ଥାନେ । ମିଳନ୍ତି ବାଟେ ଯିବା ଜନେ ॥ ୯୦
୨୯ ତାହାଙ୍କ ରହିବାର ତହିଁ । କ୍ଷଣମାତ୍ରକ ସମ୍ଭବଇ ॥ ୯୧
ଈଶ୍ୱରବଶ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଯେ ନିଜ ବନ୍ଧୁ ମିତ୍ର ଜ୍ଞାତି ॥ ୯୨
ତାହାଙ୍କ ସ୍ଥିତି ହିଁ ତେମନ୍ତ । ବିଷ୍ଣୁର ମାୟାରେ ନିର୍ମିତ ॥ ୯୩
ଏମନ୍ତ ଦେବଯାନୀ ଜାଣି । ସ୍ୱପ୍ନସମାନେ ସର୍ବ ମଣି ॥ ୯୪
ସକଳ ସଙ୍ଗ କରି ଦୂର । ମନ ନିବେଶି କୃଷ୍ଣଠାର ॥ ୯୫
ଯେ ସିଦ୍ଧ ଅଟେ ଆପଣାର । ନାଶିଲା ସେ ଲିଙ୍ଗଶରୀର ॥ ୯୬
ଯେ ବାସୁଦେବ ଭଗବାନ । ସମସ୍ତ ଭୂତଙ୍କର ସ୍ଥାନ ॥ ୯୭
ଯେ ସର୍ବକର୍ତ୍ତା ଅତି ଶାନ୍ତ । ଅଟନ୍ତି ଯେହୁ ଅପ୍ରମିତ ॥ ୯୮
ତାହାଙ୍କୁ ମୋହର ବନ୍ଦନ । ଏ ରୂପେ ନିବେଶିଲା ମନ ॥ ୯୯
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚରଣପଙ୍କଜ । ଚିନ୍ତିଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଦ୍ୱିଜ ॥ ୧୦୦
ନବମସ୍କନ୍ଧ ଗୀତ ଭଣେ । ସୁଜନେ ତୋଷ ହୁଅ ତେଣେ ॥ ୧୦୧

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଯାଯାତଂ ନାମ
ଏକୋନବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ବିଂଶେ ପିତୃପ୍ରସାଦାତ୍ତରାଜାସନମହୋନ୍ନତେଃ ।
ପୁରୋର୍ବଂଶେ ତୁ ଦୌଷ୍ମନ୍ତେର୍ଭରତସ୍ୟୋର୍ଯ୍ୟତେ ଯଶଃ ॥

ଶ୍ରୀବାଦରାୟଣିରୁବାଚ

୧ କହିବି ପୁରୁବଂଶ ମୁହିଁ । ହେ ନୃପ ! ଯହିଁ ଜାତ ତୁହି ॥ ୧
ଯହିଁରେ ହେଲେ ଉତପନ୍ନ । ବହୁତ ରାଜରଷିମାନ ॥ ୨
ଯେବଣ ବଂଶରେ ବହୁତ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଂଶ ହେଲେ ଜାତ ॥ ୩
୨ ଯେ ପୁରୁ ନୃପତି କୁମର । ଜନମେଜୟ ନାମ ତାର ॥ ୪
ତାହାର ସୁତ ପ୍ରଚିନ୍ୱାନ[1] । ପ୍ରବୀର ତାହାର ନନ୍ଦନ ॥ ୫
ମନସ୍ୟୁ ପ୍ରବୀରର ସୁତ । ତା'ଠାରୁ ଗ୍ଲୁପଦ ଜାତ ॥ ୬
୩ ସୁଦ୍ୟୁ ନାମରେ ତାର ସୁତ । ତା'ଠାରୁ ବହୁଶିର[2] ଜାତ ॥ ୭
ତା' ସୁତ ଅଟଇ ସଂଯାତି । ସଂଯାତିପୁତ୍ର ଅହଂଯାତି ॥ ୮
ଅହଂଯାତିର ଠାରୁ ଜାତ । ରୌଦ୍ରାଶ୍ୱ ନାମେ ଏକ ସୁତ ॥ ୯
୪ ରତେୟୁ ପ୍ରଥମ କୁମର । କକ୍ଷେୟୁ ସ୍ଥଣ୍ଡିଳେୟୁ ଆର ॥ ୧୦
୫ ଯେ ପୁଣ କୃତେୟୁ ଜଳେୟୁ । ଆରକ ନାମ ସନ୍ତତେୟୁ[3] ॥ ୧୧
ଧର୍ମେୟୁ ସତ୍ୟେୟୁ ବ୍ରତେୟୁ । କନିଷ୍ଠ ତନୟ ବନେୟୁ ॥ ୧୨
ଏ ଦଶ ରୌଦ୍ରାଶ୍ୱକୁମରେ । ଘୃତାଚୀ ଅପସରାଠାରେ ॥ ୧୩

---

୧ । ପ୍ରଚିଦ୍ୟାନ ୨ । ବହୁଗବ ୩ । ସନ୍ନତେୟୁ ।

	ଯେ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରାଣ ଜଗତର	ଦଶ ଇନ୍ଦ୍ରିୟେ ଯେହ୍ନେ ତାର	॥ ୧୪
୬	ରତେୟୁପୁତ୍ର ଅନ୍ତିନାର[୧]	ତିନି ତନୟ ହେଲେ ତାର	॥ ୧୫
	ସୁମତି ଧ୍ରୁବ ସୁତ ବେନି	ଅପ୍ରତିରଥ ମିଶି ତିନି	॥ ୧୬
	ଅପ୍ରତିରଥର ଯେ ସୁତ	କଣ୍ୱନାମରେ ସେ ବିଖ୍ୟାତ	॥ ୧୭
୭	କଣ୍ୱର ମେଧାତିଥି ସୁତ	ପ୍ରସ୍କନ୍ନ[୨] ଆଦି ତହୁଁ ଜାତ	॥ ୧୮
	ସେମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣରୂପରେ	ବିଖ୍ୟାତ ହେଲେ ଜଗତରେ	॥ ୧୯
	ସୁମତିଠାରୁ ରୈଭ[୩] ଜାତ	ଦୁଷ୍ମନ୍ତ[୪] ସୁତ ତାର ଖ୍ୟାତ	॥ ୨୦
୮	ଦୁଷ୍ମନ୍ତ ମୃଗୟାକୁ ଗଲେ	କଣ୍ୱଙ୍କ ଆଶ୍ରମେ ମିଳିଲେ	॥ ୨୧
୯	ଆପଣା ପ୍ରଭାରେ ମଣ୍ଡନ	କରନ୍ତେ ସେ ଆଶ୍ରମସ୍ଥାନ	॥ ୨୨
	ଏକ ଯୁବତି ଅଛି ତହିଁ	ଲକ୍ଷ୍ମୀର ପ୍ରାୟ ସେ ଦିଶଇ	॥ ୨୩
	ତାହାକୁ ଦେଖି ମହୀପାଳ	ମୋହିତ ହେଲେ ତତକାଳ	॥ ୨୪
	ଦେବମାୟାକୁ ଦେଖି ଜନ	ମୋହକୁ ଲଭଇ ଯେସନ	॥ ୨୫
	ସଙ୍ଗେ ଅଛନ୍ତି କିଛି ଗଣ	କଲା ତାହାକୁ ସମ୍ଭାଷଣ	॥ ୨୬
୧୦	ତା' ଦରଶନେ ସୁଖୀ ହେଲା	ପରିଶ୍ରମ ହିଁ ଦୂର ଗଲା	॥ ୨୭
	ମଦନସକାଶୁଁ ସନ୍ତାପ	ଲଭିଛି ନିଜମନେ ନୃପ	॥ ୨୮
	ହସନ୍ତେ କୋମଳ ବାଣୀରେ	ତାକୁ ପୁଛିଲା ଏ ପ୍ରକାରେ	॥ ୨୯
୧୧	ହେ ପଦ୍ମପଲାଶଲୋଚନି	ପ୍ରାଣିଙ୍କ ମାନସମୋହିନି	॥ ୩୦
	କି ନାମ ଅଟଇ ତୋହର	କହ ତୁ ଦୁହିତା କାହାର	॥ ୩୧
	ଏ ବନ ନିର୍ଜନ, ଏଥିରେ	ଅଛୁ କି କରିବା ଅର୍ଥରେ	॥ ୩୨
୧୨	ପୁରୁବଂଶରେ ଯେହୁ ଜାତ	ତାହାଙ୍କ ଚିତ୍ତ କଦାଚିତ	॥ ୩୩
	ଅଧର୍ମ କଥାରେ ନ ରମେ	ଏଣୁ କରି ଗୋ ସୁମଧ୍ୟମେ	॥ ୩୪
	ନିଶ୍ଚୟେ ରାଜପୁତ୍ରୀ ତୁହି	ଏମନ୍ତ ଜାଣୁଅଛି ମୁହିଁ	॥ ୩୫
	ତୋଠାରେ ଯେଣୁ ମୋ ମାନସ	ମଦନେ ହୋଇଛି ଅବଶ	॥ ୩୬

ଶ୍ରୀଶକୁନ୍ତଳା ଉବାଚ

୧୩	ମୁଁ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କର ସୁତା	ମେନକା ଅଟଇ ମୋ ମାତା	॥ ୩୭
	ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବା ସମୟରେ	ଛାଡ଼ି ଗଲା ସେ ବିପିନରେ	॥ ୩୮
	କଣ୍ୱ ଜାଣନ୍ତି ଏ ପ୍ରକାର	ହେ ବୀର କି କରିବି ତୋର	॥ ୩୯
୧୪	ବସ ହେ ପଙ୍କଜଲୋଚନ	ଆମ୍ଭ ଅତିଥିପୂଜା ଘେନ	॥ ୪୦
	ନୀବାର[୫] ତଣ୍ଡୁଳର ଅନ୍ନ	ଅଛଇ, କର ତା' ଭୋଜନ	॥ ୪୧
	ଯେବେ ରୋଚଇ ତୁମ୍ଭ ମନ	ଏଠାରେ ରହ ଆଜ ଦିନ	॥ ୪୨

ଶ୍ରୀଦୁଷ୍ମନ୍ତ ଉବାଚ

୧୫	କୁଶିକବଂଶରେ ତୁ ଜାତ	ଏକଥା ତୋହର ଉଚିତ	॥ ୪୩

୧ । ଅନ୍ତିଭାର ୨ । ପ୍ରସ୍କଣ୍ୱ ୩ । ରୈଭି, ରେଭି,, ରୈଭ୍ୟ ୪ । ଦୁଷ୍ୟନ୍ତ ।
୫ । ନୀବାର=ବାଲୁଙ୍ଗା ଧାନ ।

ହେ ସୁଭ୍ରୁ ! ରାଜାମାନଙ୍କର । କନ୍ୟାଏ ସଦୃଶ ଯେ ବର ॥ ୪୪
ତାହାକୁ ବରନ୍ତି ଇଚ୍ଛାରେ । ଏ କଥା ଖ୍ୟାତ ଜଗତରେ ॥ ୪୫
୧୬ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତେ ଯୁବତୀ । ଗାନ୍ଧର୍ବ ବିଧିରେ ନୃପତି ॥ ୪୬
ଶକୁନ୍ତଳାକୁ ଯଥାଧର୍ମେ । ବିବାହ ହେଲେ ବିଧିକ୍ରମେ ॥ ୪୭
ଯେ ଦେଶ-କାଳର ବିଧାନ । ସେ କଥା ଜାଣନ୍ତି ରାଜନ ॥ ୪୮
୧୭ ଅମୋଘ ଅଟେ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଯାର । ସେ ରାଜରଷି ପତ୍ନୀଠାର ॥ ୪୯
ବୀର୍ଯ୍ୟକୁ କଲେକ ଆଧାନ । ପୁରକୁ ଗଲେ ଆରଦିନ ॥ ୫୦
ସେ ଶକୁନ୍ତଳା କାଳଅନ୍ତେ । ଜନମ କଲା ଏକସୁତେ ॥ ୫୧
୧୮ କୁମାରଜନମେ ଉଚିତ । ଯେ କର୍ମମାନ ବେଦଗତ ॥ ୫୨
କଣ୍ୱରଷି ତା' ବିପିନରେ । ରଚିଲେ ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରକାରେ ॥ ୫୩
ସେ ବାଳ ସିଂହକୁ ବେଗରେ । ବାନ୍ଧିଣ ଖେଳିଲା ବନରେ ॥ ୫୪
୧୯ ଅଲଙ୍ଘ୍ୟ ପରାକ୍ରମ ଯାର । ଯେ ଅଂଶ-ଅଂଶରୁ ବିଷ୍ଣୁର ॥ ୫୫
ଜନମ ହୋଇଛି କୁମାର । ତାହାକୁ ଘେନିଣ ସଙ୍ଗର ॥ ୫୬
ଉତ୍ତମ ସ୍ତିରୀ ଶକୁନ୍ତଳା । ଭର୍ତ୍ତାର ନିକଟକୁ ଗଲା ॥ ୫୭
୨୦ ଜଗତେ ନୁହନ୍ତି ନିନ୍ଦିତ । ଯେ ଆପଣାର ଭାର୍ଯ୍ୟାସୁତ ॥ ୫୮
ତାହାଙ୍କୁ ନରପତି ଯେବେ । ନ କଲେ ପରିଗ୍ରହ ତେବେ ॥ ୫୯
ସେଠାରେ ଥିଲେ ଯେତେ ଜଣ । ସେମାନେ କରନ୍ତେ ଶ୍ରବଣ ॥ ୬୦
ଆକାଶେ ଅଶରୀର ବାଣୀ । ବୋଇଲା ଏ ବଚନ ପୁଣି ॥ ୬୧
୨୧ ଜନନୀ ଚର୍ମପୁଡ଼ା ପ୍ରାଏ । ତନୁଜ ପିତାର ନିଶ୍ଚୟେ ॥ ୬୨
[୧]ଯେଣେ ସେ ହୋଇଅଛି ଜାତ । ସେହି ସେ ଅଟଇ ନିୟତ ॥ ୬୩
ପୁତ୍ରକୁ ପୋଷ ହେ ଦୁଷ୍ମନ୍ତ । ମନରେ ଆଶଙ୍କା ନ ଚିନ୍ତ ॥ ୬୪
ଏ ଶକୁନ୍ତଳା ଭାର୍ଯ୍ୟା ତୋର । ଏହାକୁ ଅବଜ୍ଞା ନ କର ॥ ୬୫
୨୨ ଯେ ପୁତ୍ର କରଇ ବଂଶକୁ । ଯମଗୃହରୁ ସେ ପିତାକୁ ॥ ୬୬
ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଲୋକକୁ ଘେନି ଯାଇ । ଏ ଗର୍ଭକର୍ତ୍ତା ଅଟୁ ତୁହି ॥ ୬୭
ଯା' ଶକୁନ୍ତଳା ଅଛି ଭଣି । ସତ୍ୟ ଅଟଇ ସେହୁ ବାଣୀ ॥ ୬୮
୨୨(କ) ତହିଁ ଉତ୍ତାରୁ ସେ ଦୁଷ୍ମନ୍ତ । ଆପଣା ପୁତ୍ର ଯେ ଭରତ ॥ ୬୯

---

୧ । 'ଆତ୍ମା ବୈ ପୁତ୍ରନାମାସି' (ଶ୍ରୁତିଃ) ।

୨୨(କ) "ତତଃ ସ୍ୱପୁତ୍ରଂ ଭରତଂ ବାସୁଦେବାଂଶସମ୍ଭବମ୍ ।
ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟଂ ସତ୍ୟସନ୍ଧଂ ଚ ଗୁଣକୀର୍ତ୍ତିବିବର୍ଧନମ୍ ॥ ୧
ମହୋତ୍ସାହଂ ବଦାନ୍ୟଂ ଚ କୃତଜ୍ଞଂ ବୃଦ୍ଧସେବିତମ୍ ।
ଅଶରୀରବଚଃ ଶ୍ରୁତ୍ୱା ସ୍ୱୀଚକାର ତଦାତ୍ମଜମ୍
ଦୁଷ୍ମନ୍ତଃ ପୁତ୍ରମାସିଚ୍ୟ ବନମେବ ଜଗାମ ହ ॥"
କେତେକ ପୋଥିରେ ୨୨(କ) ଶ୍ଳୋକ ଓ ତାର ଅନୁବାଦ (୬୯ରୁ ୭୪ ପୟାର) ଦେଖାଯାଏ ।

	ବାସୁଦେବର ଅଂଶେ ଜାତ	ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ ଗୁଣକୀର୍ତ୍ତିମନ୍ତ	॥ ୭୦
	ବୃଦ୍ଧସେବକ ମହୋତ୍ସାହୀ	ବଦାନ୍ୟ ସତ୍ୟସନ୍ଧ ଯେହି	॥ ୭୧
	କୃତଜ୍ଞ ଅଟଇ ସେ ପୁଣି	ଆକାଶବାଣୀ ରାଜା ଶୁଣି	॥ ୭୨
	ଆପଣା ପୁତ୍ର ବୋଲି ମଣି	ରାଜ୍ୟରେ ରାଜା କଲେ ଆଣି	॥ ୭୩
	ତପରେ ନିବେଶିଣ ମନ	ବନକୁ କଲେକ ଗମନ	॥ ୭୪
୨୩	ପିତାର ଅନ୍ତେ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ	ସେ ମହାଯଶସ୍ୱୀ ନୃପତି	॥ ୭୫
୨୪	ଯାହାର ମହିମା ସୁଜନ	ଭୂମିରେ କରନ୍ତି ଗାୟନ	॥ ୭୬
	ଯେ ଜାତ ବିଷ୍ଣୁର ଅଂଶରେ	ଚକ୍ର ଯା ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ	॥ ୭୭
	ପାଦଯୁଗଳେ ପଦ୍ମକୋଷ	ଯାହାର ହୋଇଛି ପ୍ରକାଶ	॥ ୭୮
	ସେ ମହାଅଭିଷେକେ ସ୍ନାନ	ବିଧିକି ଲଭିଲା ରାଜନ	॥ ୭୯
୨୫	ପବିତ୍ର ଯଉଁ ହୟମାନ	ସଂଖ୍ୟାରେ ଅଟନ୍ତି ପଞ୍ଚାନ	॥ ୮୦
	ତେଣେ ସେ ଗଙ୍ଗାତଟେ ଯାଗ	ଆରମ୍ଭ କଲା ମହାଭାଗ	॥ ୮୧
	ଯେ ଅଟେ ମମତାର ସୁତ[୧]	ତାହାଙ୍କୁ କରି ପୁରୋହିତ	॥ ୮୨
	ଯମୁନାକୂଳେ ମହାଶୟ	ଅଷ୍ଟସପ୍ତତି[୨] ମେଧ୍ୟ ହୟ	॥ ୮୩
	ବନ୍ଧନ କଲା ନରପତି	ବିପ୍ରେ ଦିଅନ୍ତେ ଧନ ଅତି	॥ ୮୪
୨୬	ଦୁଷ୍ମନ୍ତତନୟ ଭରତ	ଯେ ଦେଶ ଅତି ଗୁଣେ ଯୁତ	॥ ୮୫
	ତହିଁରେ ହୋଇଲା ତାହାର	ଅଗ୍ନିଚୟନ ବାରମ୍ବାର	॥ ୮୬
	ସହସ୍ରସଂଖ୍ୟ ବିପ୍ରଜନ	ବଦ୍ଧସଂଖ୍ୟାରେ ଧେନୁମାନ	॥ ୮୭
	ଲଭିଲେ ଯହିଁ ଏକୁଁଏକ	ତେର ସହସ୍ରୁ ଅଧିକ	॥ ୮୮
	ଯହିଁରେ ଚଉରାଶୀ ଗାଈ	ବଦ୍ଧସଂଖ୍ୟାକୁ[୩] ସେ ଲଭଇ	॥ ୮୯
୨୭	ତେତିଶ ଶତ ଅଶ୍ୱମାନ	ବାନ୍ଧିଣ ଭରତ ରାଜନ	॥ ୯୦
	ବିସ୍ମୟ କରନ୍ତେ ରାଜାଙ୍କୁ	ଜିଣିଲା ଦେବଙ୍କ ମାୟାକୁ	॥ ୯୧
	ବିଷ୍ଣୁର ଅଂଶରୁ ସାକ୍ଷାତ	ଯେଣୁ ସେ ହୋଇଛି ସଂଭୂତ	॥ ୯୨
୨୮	[୪]ଶୁକ୍ଳ ଯାହାଙ୍କ ଦନ୍ତମାନ	ଶରୀରଯାକ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ	॥ ୯୩
	ଯେ ଅତିଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗଜଜାତି	[୫]ଲଭିଲେ ମୃଗନାମେ ଖ୍ୟାତି	॥ ୯୪
	ସେ ମୃଗ ଚଉଦ ନିୟୁତ	ସୁବର୍ଣ୍ଣ କରି ପରିବୃତ	॥ ୯୫
	କେହୁଣି କର୍ମେ ଦେଲା ଦାନ	ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ରାଜନ	॥ ୯୬

---

୧ । ମମତାର ସୁତ=ଭରଦ୍ୱାଜ   ୨ । ଅଷ୍ଟସପ୍ତତି=୭୮ ।

୩ । ବଦ୍ଧସଂଖ୍ୟା—ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶାନାଂ ଲକ୍ଷାଣାଂ ସପ୍ତାଧିକଶତାଂଶକଃ ।
ବଦ୍ଧଂ ଚତୁରଶୀତ୍ୟଗ୍ର ସହସ୍ରାଣି ତ୍ରୟୋଦଶ ॥ (ସ୍ୱାମୀ)

୪ । ହିରଣ୍ମୟେନ ପରିବୃତାନ୍ କୃଷ୍ଣାନ୍ ଶୁକ୍ଳଦତୋ ମୃଗାନ୍ ।
ମଷ୍ଣାରେ ଭରତୋଽଦଦାଚ୍ଛତଂ ବଦ୍ଧାନି ସପ୍ତ ଚ ॥ (ଶ୍ରୁତିଃ)
ମଷ୍ଣାରେ=ତୀର୍ଥେ ; କସ୍ମିଂଶ୍ଚିତ୍ କର୍ମଣି ।

୫ । "ଭଦ୍ର-ମନ୍ଦ୍ର-ମୃଗାଦୟୋ ଗଜଜାତିଭେଦାଃ" (ସ୍ୱାମୀ) ।

୨୯	ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ	। ତ୍ରିକାଳେ ଯେତେକ ରାଜନ	॥ ୯୭
	ଭରତ ଯା' କରିଛି ପୂର୍ବେ	। ସେ କର୍ମ କେହି ନ ପାଇବେ	॥ ୯୮
	ଭୁଜଯୁଗରେ ଯେହ୍ନେ ଜନ	। ଯାଇ ନ ଲଭେ ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥାନ	॥ ୯୯
୩୦	କିରାତ, ହୂଣ, ପୌଣ୍ଡ୍ର, କଙ୍କ	। ଯବନ, ଖଶ, ଯେବା ଶକ	॥ ୧୦୦
	ଯେ ଅବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ ମ୍ଳେଛମାନେ	। ଥିଲେ ଅଶେଷ ଏ ଭୁବନେ	॥ ୧୦୧
	ଦିଗବିଜୟ ସମୟରେ	। ତାହାଙ୍କୁ ମାଇଲେ ପୂର୍ବରେ	॥ ୧୦୨
୩୧	ଅମରମାନଙ୍କୁ ଜିଣିଣ	। ଯେ ଦୈତ୍ୟମାନେ ପୂର୍ବେପୁଣ	॥ ୧୦୩
	ପାତାଳ ଆଦି ସ୍ଥାନମାନ	। କଲେ ଆପଣାର ଭୁବନ	॥ ୧୦୪
	ଇତର ପ୍ରାଣିଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ	। ଦେବତାସ୍ତିରୀଙ୍କି ତହିଁରେ	॥ ୧୦୫
	ନିରୋଧ କରି ରଖିଥିଲେ	। ଭରତନୃପ ତା' ଆଣିଲେ	॥ ୧୦୬
୩୨	ତାହାର ପ୍ରଜା ଯେତେ ଜନ	। ତାଙ୍କର ସର୍ବ କାମମାନ	॥ ୧୦୭
	ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀ ଏହୁ ଦୁଇ	। ଦୋହନ କଲେ ଯେହ୍ନେ ଗାଇ	॥ ୧୦୮
	ସପତ ଅଧିକ ବିଂଶତି	। ସହସ୍ର ବରଷ ନୃପତି	॥ ୧୦୯
	ଆଜ୍ଞାକୁ ସକଳ ଦିଗରେ	। ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଲେ ପ୍ରତାପରେ	॥ ୧୧୦
୩୩	ଯେ ଲୋକପାଳ ନାମେ ଖ୍ୟାତି	। ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଅଚିନ୍ତ୍ୟ[୧] ସମ୍ପତ୍ତି	॥ ୧୧୧
	ଯେ ଆଜ୍ଞା ସ୍ଖଳିତ ନୁହଇ	। ଆପଣା ପ୍ରାଣମାନେ ଯେହି	॥ ୧୧୨
	ଏମାନ ମିଥ୍ୟାରୂପେ ମଣି	। ନିବର୍ତ୍ତିଲେ ସେ ନୃପମଣି	॥ ୧୧୩
୩୪	ବିଦର୍ଭ ଦେଶରେ ସମ୍ଭୂତ	। ହେ ନୃପ ! ଲୋକେ ସୁସମ୍ମତ	॥ ୧୧୪
	ତାହାର ତିନି ଭାର୍ଯ୍ୟା ହେଲେ	। ଯଉଁ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଜାତ କଲେ	॥ ୧୧୫
	ଆମ୍ଭ ସଦୃଶ ଏ ନୁହନ୍ତି	। ଏମନ୍ତ ବୋଲନ୍ତେ ନୃପତି	॥ ୧୧୬
	କରିଣ ବ୍ୟଭିଚାରୀ ମତି	। ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିବେ ଅବା ପତି	॥ ୧୧୭
	ଏହି ଭୟରୁ ଯେତେ ସୁତ	। କଲେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହତ	॥ ୧୧୮
୩୫	ଏମନ୍ତ ରୂପେ ବଂଶ ତାର	। ବ୍ୟର୍ଥ ହୁଅନ୍ତେ ତଦନ୍ତର	॥ ୧୧୯
	ପୁତ୍ର ହୋଇବ ଉତପତି	। ଏମନ୍ତ ବାଞ୍ଛାରେ ନୃପତି	॥ ୧୨୦
	ମରୁତସୋମ ନାମ ଯାର	। କରନ୍ତେ ସେ ଯାଗ ଆଦର	॥ ୧୨୧
	ମରୁତ ଦେଲେ ତାକୁ ସୁତ	। ଯେ ଭରଦ୍ୱାଜ ନାମେ ଖ୍ୟାତ	॥ ୧୨୨
୩୬	ଉତଥ୍ୟ ନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ	। ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତ	॥ ୧୨୩
	ମମତା ତାହାଙ୍କ ଯୁବତି	। ସେ ହୋଇଥିଲା ଗର୍ଭବତୀ	॥ ୧୨୪
	ତାଠାରେ ମୈଥୁନର ପାଇଁ	। ମିଳିଲେ ବୃହସ୍ପତି ଯାଇଁ	॥ ୧୨୫
	ଗର୍ଭରେ ଥିଲା ଯେ ନନ୍ଦନ	। ଏଥିରେ ନାହିଁ ଆଉ ସ୍ଥାନ	॥ ୧୨୬
	ଏ ରୂପେ ଆକ୍ରୋଶ କରିଣ	। କରନ୍ତେ ତାହା ନିବାରଣ	॥ ୧୨୭
	'ଅନ୍ଧ ହୁଅ ତୁ' ବୋଲି ତାକୁ	। ବଳରେ ସିଞ୍ଚିଲେ ବୀର୍ଯ୍ୟକୁ	॥ ୧୨୮
	ଶାପରୁ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କର	। ଗର୍ଭସ୍ଥ ଦୀର୍ଘତମାଙ୍କର[୨]	॥

୧ । ଅଚ୍ୟନ୍ତ ୨ । ଦୀର୍ଘତମା=ଜଣେ ଋଷିଙ୍କର ନାମ ।

ନଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତେ ଚକ୍ଷୁବେନି । ଗୋଇଠିପ୍ରହାରେ ସେ ମୁନି ॥
ବୃହସ୍ପତିଙ୍କର ବୀର୍ଯ୍ୟକୁ । ଠେଲିଲେ ଯୋନିବାହାରକୁ ॥
ସେ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଲା । ସଦ୍ୟ କୁମାରରୂପ ହେଲା ॥
୩୬ ଭର୍ତ୍ତା ନ ପୁଣ ଛାଡ଼ିଯାଇ । ମନରେ ଏ ଆଶଙ୍କା ପାଇ ॥ ୧୨୯
ସେ ପୁତ୍ର ଛାଡ଼ିବାକୁ ଚିତ୍ତେ । ମମତା ବିଗ୍ରହ କରନ୍ତେ ॥ ୧୩୦
ବୃହସ୍ପତିର ମମତାର । ବିବାଦେ ଯେ ହେଲା ପ୍ରଗ୍ରହ ॥ ୧୩୧
ସେ ଶ୍ଳୋକ ନାମନିର୍ବଚନେ । ଗାଇଲେ ତାର ସୁରମାନେ ॥ ୧୩୨
ପୁତ୍ରକୁ ଛାଡ଼ି ସେହିଠାର । ମମତା ହୁଅନ୍ତେ ବାହାର ॥
୩୮ ସେ ବୃହସ୍ପତି ମମତାକୁ । ବୋଇଲେ ହେ ମୂଢ଼େ ଏହାକୁ ॥ ୧୩୩
ଭର ତୁ ପାଳନାକୁ କର । ପତିସକାଶୁଁ ଭୟ ମୋର ॥
ଯଦି ବା ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ରହୁ । ଶୁଣ ବଚନ ତେବେ ଭୀରୁ ॥
ଏକର କ୍ଷେତ୍ରେ ଅପରର । ବୀଜରୁ ଜାତ ଯେ କୁମର ॥
ତାହାକୁ ଦ୍ୱାଜ ବୋଲି କହି । ଏଣୁ ଏ ତାଙ୍କ ତନୟ ହିଁ ॥
ଏ ଘେନି ତାଙ୍କ ତହୁଁ ତୋର । ଭୟଶଙ୍କାକୁ ଦୂର କର ॥
ଦେଖ ତୁ ଏ ଯେଉଁ କୁମର । ଏକା ତ ନୁହଇ ମୋହର ॥ ୧୩୪
ଏ ଦୁହିଁଙ୍କରି ଠାରୁ ଆଜ । ଜନ୍ମିଲା ଏଣୁ ଅଟେ ଦ୍ୱାଜ ॥ ୧୩୫
ମମତା ବୋଇଲା ତଦନ୍ତେ । ଭର ଏହାକୁ ବୃହସ୍ପତେ ॥ ୧୩୬
ଏ ଆମ୍ଭ ଦୁହିଁଙ୍କରି ଠାରୁ । ଜନମ ହେଲା ଅନ୍ୟାୟରୁ ॥ ୧୩୭
ଏଣୁ ମୁଁ ଏକାକୀ ହୋଇଣ । ଯାକୁ ନ କରିବି ପୋଷଣ ॥ ୧୩୮
ଏମନ୍ତ ବଚନକୁ କହି । ଗଲେ ସେ ପିତାମାତା ଦୁଇ ॥ ୧୩୯
ତେଣୁ ଏହାର ଭରଦ୍ୱାଜ । ନାମ ହୋଇଲା ସିଦ୍ଧ ଆଜ ॥ ୧୪୦
୩୯ ଦେବେ ବୋଲନ୍ତେ ଏ ବଚନ । ବ୍ୟଭିଚରୁଁ ଯେ ହେଲା ଜନ୍ମ ॥ ୧୪୧
ତାହାକୁ ବ୍ୟର୍ଥ କରି ମଣି । ଛାଡ଼ିଲା ଉତଥ୍ୟତରୁଣୀ ॥ ୧୪୨
ମରୁତମାନେ ତାକୁ ନେଲେ । ଅତିଯତ୍ନରେ ପୋଷିଥିଲେ ॥ ୧୪୩
ଭରତବଂଶ ନାଶ ଯାନ୍ତେ । ତାହାକୁ ଦେଲେ ଯାଗଅନ୍ତେ ॥ ୧୪୪
ସାଧୁଜନଙ୍କ ପାଦଧୂଳି । ହରଷେ ନିଜ ଅଙ୍ଗେ ବୋଳି ॥ ୧୪୫
ଭଣି ନବମସ୍କନ୍ଧ ଗୀତ । ଆନନ୍ଦ ଦୀନବନ୍ଧୁଚିତ୍ତ ॥ ୧୪୬

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀପୁରୁବଂଶକୀର୍ତ୍ତନଂ
ନାମ ବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଏକବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଏକବିଂଶେ ତୁ ଦୌଷ୍ମନ୍ତେଃ ସୁତସ୍ୟାନ୍ୱୟ ଉଚ୍ୟତେ
ରନ୍ତିଦେବାଜମୀଢ଼ାଦେର୍ଯତ୍ର କୀର୍ତ୍ତିଃ ପ୍ରତନ୍ୟତେ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ମରୁତ ଯାହା କଲେ ଦତ୍ତ । ଭରତ ନୃପର ସେ ସୁତ ॥ ୧
ବିତଥ ଅଟେ ନାମ ତାର । ମନ୍ୟୁ ନାମରେ ତା' କୁମର ॥ ୨
ମନ୍ୟୁର ହେଲେ ପଞ୍ଚ ପୁତ୍ର । ପ୍ରଥମ ନାମ ବୃହତ୍କ୍ଷତ୍ର ॥ ୩
ଯେ ଜୟ ମହାବୀର୍ଯ୍ୟ ନର । ଗର୍ଗ ଯେ ଏ ଚାରି ଆବର ॥ ୪
ନରର ଠାରୁ ଉତପତି । ଯେ ପୁତ୍ର ତା' ନାମ ସଂକୃତି ॥ ୫
୨ ହେ ନୃପ ! ରନ୍ତିଦେବ ଗୁରୁ[1] । ଜନ୍ମିଲେ ସଂକୃତିର ଠାରୁ ॥ ୬
ରନ୍ତିଦେବର ଯଉଁ କୀର୍ତ୍ତି । ସ୍ୱର୍ଗେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ତା ଗାଆନ୍ତି ॥ ୭
୩ ଉଦ୍ୟମ ନ ଥିଲେହେଁ ବିତ୍ତ । ତାହାକୁ ହୋଇ ଉପସ୍ଥିତ ॥ ୮
ଯେ ଦ୍ରବ୍ୟ ଦଇବେ ମିଳଇ । କ୍ଷୁଧା କଲେହେଁ ତା ଦିଅଇ ॥ ୯
ସେ ଅଟେ ଅକିଂଚନ ଦୀନ । ହୁଅନ୍ତେ ସକୁଟୁମ୍ବ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ॥ ୧୦
୪ ଜଳ ହିଁ ନ କରନ୍ତେ ପାନ । ଗଲା ଅଠଚାଳିଶ ଦିନ ॥ ୧୧
୬ ଯେତେକ କୁଟୁମ୍ବ ତାହାର । କଷ୍ଟକୁ ଲଭିଲେ ଅପାର ॥ ୧୨
କ୍ଷୁଧାରେ ତୃଷାରେ ଶରୀର । କମ୍ପୁଛି ସେ ରନ୍ତିଦେବର ॥ ୧୩
ପକ୍ୱ ଗୋଧୂମ ଖିରଘୃତ । ପ୍ରଭାତେ ହେଲା ଉପସ୍ଥିତ ॥ ୧୪
କାଳରେ ଭୁଞ୍ଜିବାକୁ ମନ । ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତେ ସେ ରାଜନ ॥ ୧୫
ଅଇଲା ଅତିଥି ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଆଦର କରିଣ ॥ ୧୬
ହରିଙ୍କି ସକଳ ଭୂତରେ । ଦେଖନ୍ତେ ଆତ୍ମସ୍ୱରୂପରେ ॥ ୧୭
ଯେ ଅନ୍ନ ଆପଣାର ଥିଲା । ତହିଁରୁ ଭାଗେ ତାକୁ ଦେଲା ॥ ୧୮
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୁଞ୍ଜି କରି ଅନ୍ନ । ଗୃହକୁ କଲା ସେ ଗମନ ॥ ୧୯
୭ ଭୁଞ୍ଜିବା ନିମିତ୍ତେ ଆପଣ । ବାଣ୍ଟିଥିଲା[2] ସେ ରାଜା ପୁଣ ॥ ୨୦
ଅନ୍ନ ଭୁଂଜିବାର ନିମିତ୍ତ । ଶୂଦ୍ରେ ହୋଇଲା ଉପସ୍ଥିତ ॥ ୨୧
ସ୍ମରଣା କରନ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ । ବାଣ୍ଟିଲା ଭାଗ ଦେଲା ତାକୁ ॥ ୨୨
୮ ସେ ଶୂଦ୍ର ଯାଆନ୍ତେ ତଦନ୍ତ । କୁକ୍କୁରମାନଙ୍କେ ବେଷ୍ଟିତ ॥ ୨୩
ଅତିଥି ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା । ଏମନ୍ତ ବଚନ ବୋଇଲା ॥ ୨୪
ଗଣସହିତେ ହେ ରାଜନ । କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ମୁଁ ଦିଅ ତୁ ଅନ୍ନ ॥ ୨୫
୯ ସେ ରାଜା କରିଣ ଆଦର । ବହୁତ ମାନ୍ୟ ପୁରସ୍କାର ॥ ୨୬

---

୧ । ପୁତ୍ର   ୨ । ବାଣ୍ଟୁଥିଲା ।

ଯେ ଅବଶେଷ ଥିଲା ଅନ୍ନ । ତାହା କରିଣ ନିବେଦନ ॥
ପ୍ରଣାମ କଲା କୁକ୍କୁରଙ୍କୁ । କୁକ୍କୁରମାନଙ୍କ ନାଥକୁ ॥
୧୦ ଜଳମାତ୍ରକ ଥିଲା ଶେଷ । ଜଣେ ହୋଇବ ତେଣେ ତୋଷ ॥
ସେ ଜଳ ପିଇବ ଭୂପାଳ । ଏହି ସମୟରେ ଚଣ୍ଡାଳ ॥
ନୃପତିଆଗରେ ମିଳିଲା । ଏମନ୍ତ ବଚନ ବୋଇଲା ॥
ଅଶୁଭ ଜାତି ମୁଁ ଚଣ୍ଡାଳ । ପ୍ରଦାନ କର ମୋତେ ଜଳ ॥
୧୧ ତାର ଦୁଃଖିତ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି । ବିପୁଳ ଶ୍ରମକୁ ହିଁ ଜାଣି ॥
କୃପାରେ ଅତିତପ୍ତ ହେଲା । ଏମନ୍ତ ବଚନ ବୋଇଲା ॥
ସରସ ଅମୃତସମାନ । ଅଟଇ ଯେବଣ ବଚନ ॥
୧୨ ଅଷ୍ଟ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତ ହୋଇ । ପରମ ଗତି ଯେ ଅଟଇ ॥
ଈଶ୍ୱରଠାରୁ ତାହା ମୁହିଁ । ଲଭିବି ବୋଲି ନ ବାଞ୍ଛଇଁ ॥
ମୋକ୍ଷ ହିଁ ନ ବାଞ୍ଛଇ ମନେ । ସଂସାରେ ଯେତେ ପ୍ରାଣିମାନେ ॥
ତାହାଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଗତେ ମୁହିଁ । ଭୋକ୍ତାରୂପରେ ରହିଥାଇ ॥
ଭୁଞ୍ଜିବି ତାହାଙ୍କ ଦୁଃଖକୁ । ବାଞ୍ଛା କରୁଛି ଏ କଥାକୁ ॥
ମୁଁ ଦୁଃଖ ଭୁଞ୍ଜିଲେ ସେମାନେ । ଅଦୁଃଖୀ ହୋଇବେ ଭୁବନେ ॥
୧୩ ଜୀଇବା ନିମିତ୍ତରେ ମନ । ଯେ କରୁଅଛି ଦୁଃଖୀ ଜନ ॥
ତାର ଜୀବନହେତୁ ନୀର । ଅର୍ପଣସକାଶୁଁ ସତ୍ୱର ॥
ଯେ କ୍ଷୁଧା ତୃଷା ଗାତ୍ରଭ୍ରମ । ଶୋକ ବିଷାଦ ମୋହ କ୍ଲମ ॥
ଯେ ଦୈନ୍ୟ ଯେ ଶ୍ରମ ଆବର । ସେ ସର୍ବ ନିବର୍ତ୍ତିଲେ ମୋର ॥
୧୪ ତୃଷାରେ ଯାଉଅଛି ପ୍ରାଣ । ତଥାପି ସ୍ୱଭାବକରୁଣ ॥
୧୫ ଏମନ୍ତ କହି ନୃପବର । ଦେଲା ସେ ଚଣ୍ଡାଳକୁ ନୀର ॥
ଯେ ତିନିଭୁବନଈଶ୍ୱର । ଫଳ ବାଞ୍ଛିଲା ଲୋକଙ୍କର ॥
ଫଳକୁ କରନ୍ତି ପ୍ରଦାନ । ବୁଝିବା ଅର୍ଥେ ନୃପମନ ॥
ବିଷ୍ଣୁନିର୍ମିତ ମାୟାରୂପେ । ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ତା'ସମୀପେ ॥
ସେ ପୁଣ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଲେ । ନିଜ ଶରୀର ଦେଖାଇଲେ ॥
୧୬ ସେ ନୃପ ନିଃସଙ୍ଗ ନିଷ୍କାମ । କରି ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ॥
କେବଳ ବାସୁଦେବଠାରେ । ମନକୁ କଲା ଭକ୍ତିଦ୍ୱାରେ ॥
ସେମାନେ ହେଲେହେଁ ପ୍ରସନ୍ନ । କିଛି ହିଁ ନ କଲା ପ୍ରାର୍ଥନ ॥
୧୭ ଈଶ୍ୱରଠାରେ ଆଲମ୍ବନ । କରନ୍ତେ ଆପଣାର ମନ ॥
ଈଶ୍ୱରବ୍ୟତିରେକେ ଯାର । ଅପେକ୍ଷା ନାହିଁ ଆନଠାର ॥
ଯେ ଗୁଣମୟୀ ମାୟା ଥିଲା । ସେ ରନ୍ତିଦେବର ତୁଟିଲା ॥
ହେ ନୃପ ସ୍ୱପନ ଯେସନ । ହୁଅଇ ପ୍ରାଣିଙ୍କର ଲୀନ ॥
୧୮ ସେ ରନ୍ତିଦେବପ୍ରସଙ୍ଗର[୧] । ଅନୁଭାବରୁ ସର୍ବନର ॥

୧ । ସଙ୍ଗମର ।

ନାରାୟଣରେ ପରାୟଣ । ହୋଇଲେ ଯୋଗେ ଦେଇ ମନ ॥ ୬୦
୧୯ ମନ୍ୟୁନୃପର ଗର୍ଗ ସୁତ । ତା'ଠାରୁ ଶନି ହେଲା ଜାତ ॥ ୬୧
୨୦ ଶନିର ସୁତ ଗାର୍ଗ୍ୟ ପୁଣ । ତା'ଠାରୁ ହୋଇଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ॥ ୬୨
ମନ୍ୟୁନୃପର ଆର ସୁତ । ଯେ ମହାବୀର୍ଯ୍ୟ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୬୩
ତାହାର ଯେ ହେଲା କୁମର । ଦୁରିତକ୍ଷୟ ନାମ ତାର ॥ ୬୪
ତାହାର କବି, ତ୍ରୟ୍ୟାରୁଣି । ପୁଷ୍କରାରୁଣି ନାମେ ପୁଣି ॥ ୬୫
ଏରୂପେ ତିନି ପୁତ୍ର ହେଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣଗତିକି ସେ ଗଲେ ॥ ୬୬
୨୧ ମନ୍ୟୁର ଯେହୁ ପଞ୍ଚପୁତ୍ର । ତହିଁରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବୃହତ୍‌କ୍ଷତ୍ର ॥ ୬୭
ହସ୍ତୀ ନାମରେ ତାର ସୁତ । ହସ୍ତିନା[୧] ଯେ କଲା ନିର୍ମିତ ॥ ୬୮
ହସ୍ତୀନୃପର ତିନି ସୁତ । ପ୍ରଥମ ଅଜମୀଢ଼ ଖ୍ୟାତ ॥ ୬୯
ଦ୍ୱିମୀଢ଼ ପୁରୁମୀଢ଼ ହୋଇ । ପୁଣି ଜନ୍ମିଲେ ପୁତ୍ର ଦୁଇ ॥ ୭୦
ପ୍ରିୟମେଧକୁ ଆଦି ହୋଇ । ଯେ ବିପ୍ରମାନେ ଥିଲେ ମହୀ ॥ ୭୧
ସେ ଅଜମୀଢ଼ ନୃପତିର । ବଂଶରୁ ହୋଇଲେ ପ୍ରସ୍ୱର ॥ ୭୨
୨୨ ଅଜମୀଢ଼ର ଆର ସୁତ । ସେ ବୃହଦିଷୁ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୭୩
ତା' ସୁତ ବୃହଦ୍ଧନୁ ନାମ । ତା'ଠାରୁ ବୃହତ୍‌କାୟ ଜନ୍ମ ॥ ୭୪
ଯେ ବୃହତ୍‌କାୟଠାରୁ ଜାତ । ତାହାର ନାମ ଜୟଦ୍ରଥ ॥ ୭୫
୨୩ ବିଦଧ[୨] ନାମେ ତାର ସୁତ । ତାର ତନୟ ସେନଜିତ ॥ ୭୬
ସେନଜିତର ରୁଚିରାଶ୍ୱ । ଯେ ବଷ ଦୃଢ଼ହନୁ[୩] କାଶ୍ୟ ॥ ୭୭
୨୪ ରୁଚିରାଶ୍ୱର ସୁତ ପାର । ପୃଥୁସେନ[୪] ତାର କୁମର ॥ ୭୮
ପାରର ନୀପ ଆର ସୁତ । ତାହାର ହେଲେ ପୁତ୍ର ଶତ ॥ ୭୯
୨୫ ଶୁକଙ୍କ ସୁତା କୃତ୍ୱୀ ନାମ । ତାଠାରେ ନୀପ କଲା ଜନ୍ମ ॥ ୮୦
ସେ ପୁତ୍ରନାମ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତ । ଜଗତେ ଅଟଇ ବିଦିତ ॥ ୮୧
ଯଦ୍ୟପି ଶୁକ ମହାଯତି । ନାହିଁ ତାଙ୍କର ସ୍ତିରୀରତି ॥ ୮୨
ତଥାପି ବ୍ୟାସଙ୍କର ତୋଷ । ନିମିତ୍ତେ ଯା' କଲେ ପ୍ରକାଶ ॥ ୮୩
[୫]ତାଙ୍କର ଛାୟାଶୁକ ନାମ । ତାଠାରୁ କୃତ୍ୱୀର ଜନମ ॥ ୮୪

୨୨ (କ)
ଅଜମୀଢ଼ର ସୁତ ଯେହି । ତା ନାମ ବୃହଦିଷୁ ହୋଇ ॥ ୧
ବୃହଦିଷୁର ଯେ କୁମର । ବୃହତଧନୁ ନାମ ତାର ॥ ୨
ତାର କୁମର ବୃହତ୍‌କାୟ । ଜୟଦ୍ରଥ ତାର ତନୟ ॥ ୩

୧ । ହସ୍ତିନା=ହସ୍ତିନାପୁର । ୨ । ବିଶଦ ୩ । ବୃ୍ୟଢ଼ହନୁ ୪ । ପୃଥୁସେଧ ।

୫ । ପରାଶରକୁଳୋତ୍‌ପନ୍ନଃ ଶୁକୋ ନାମ ମହାଯଶାଃ ।
ବ୍ୟାସାଦରଣ୍ୟାଂ ସମ୍ଭୂତୋ ବିଧୂମୋଽଗ୍ନିରିବ ଜ୍ୱଳନ୍ ॥ ୧
ସ ତସ୍ୟାଂ ପିତୃକନ୍ୟାୟାଂ ବୀରିଣ୍ୟାଂ ଜନୟିଷ୍ୟତି ।
କୃଷ୍ଣଂ ଗୌରଂ ପ୍ରଭୁଂ ଶମ୍ଭୁଂ ତଥା ଭୂରିଶ୍ରୁତଂ ଜୟମ୍ ॥ ୨
କନ୍ୟାଂ କୀର୍ତ୍ତିମତୀଂ ଷଷ୍ଠିଂ ଯୋଗିନୀଂ ଯୋଗମାତରଂ ।
ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତସ୍ୟ ଜନନୀଂ ମହିଷୀମନୁହସ୍ୟ ଚ ॥ ୩
(ହରିବଂଶାଦି)

୨୬ ସେ ଯୋଗୀ ଅଟେ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତ । ସରସ୍ୱତୀର ଠାରେ ସୁତ ॥ ୮୫
ଜନମ କଲା ସେ ଉତ୍ତମ । ବିଷ୍ୱକସେନ ତାର ନାମ ॥ ୮୬
ଜୈଗୀଷବ୍ୟର ଉପଦେଶେ । ଯୋଗତନ୍ତ୍ରକୁ ହିଁ କଲା ସେ ॥ ୮୭
ଉଦକସେନ ତାର ସୁତ । ଭଲ୍ଲାଟ ତାର ଠାରୁ ଜାତ ॥ ୮୮
ଏ ବୃହଦିଷୁ ନରପତି । ବଂଶେ ସମସ୍ତେ ଉତପତି ॥ ୮୯
୨୭ ହସ୍ତୀ ନୃପତି ଆର ସୁତ । ଦ୍ୱିମୀଢ଼ ନାମରେ ଯେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୯୦
ତାର ତନୟ ଯବୀନର । କୃତିମନ୍ତ ତାର କୁମର ॥ ୯୧
ତାହାର ସତ୍ୟଧୃତି ସୁତ । ତା'ଠାରୁ ଧୃଢ଼ନେମି ଜାତ ॥ ୯୨
ସେ ଧୃଢ଼ନେମି ନୃପତିର । ସୁପାର୍ଶ୍ୱ ନାମରେ କୁମର ॥ ୯୩
୨୮ ସୁମତି ସୁପାର୍ଶ୍ୱକୁମର । ସନ୍ନତିମନ୍ତ ସୁତ ତାର ॥ ୯୪
୨୯ ତାଠାରୁ ଯେ ସୁତ ଜନମ । ତାହାର ଅଟେ କୃତୀ ନାମ ॥ ୯୫
ହିରଣ୍ୟନାଭଠାରୁ ପୁଣ । ସେ କୃତୀ ଯୋଗକୁ ଲଭିଣ ॥ ୯୬
ଯେ ପ୍ରାଚ୍ୟ ସାମମାନଙ୍କର । ଷଟ ସହିତାକୁ ବିସ୍ତାର ॥ ୯୭
ତାହାକୁ କଲା ସେ ଗାୟନ । ନୀପ ତାଠାରୁ ଉତପନ୍ନ ॥ ୯୮
ନୀପର ଠାରୁ ଯେ ଜନମ । ତାହାର ଅଗ୍ରାୟୁଧ ନାମ ॥ ୯୯
ଅଗ୍ରାୟୁଧର ସୁତ କ୍ଷେମ୍ୟ । ସୁବୀର ତାଠାରୁ ଜନମ ॥ ୧୦୦
ସୁବୀରସୁତ ରିପୁଞ୍ଜୟ । ବହୁରଥ ତାର ତନୟ ॥ ୧୦୧
୩୦ ଦ୍ୱିମୀଢ଼ବଂଶ ଏ ବିଖ୍ୟାତ । ପୁରୁମୀଢ଼ର ନାହିଁ ସୁତ ॥ ୧୦୨
ଅଜମୀଢ଼ର ଭାର୍ଯ୍ୟା ଆନ । ନଳିନୀ ନାମେ ବିଦ୍ୟମାନ ॥ ୧୦୩
ତାଠାରୁ ନୀଳ ହେଲା ଜାତ । ଶାନ୍ତିନାମରେ ନୀଳସୁତ ॥ ୧୦୪
୩୧ ସୁଶାନ୍ତି ଶାନ୍ତିଠାରୁ ଜାତ । ପୁରୁଜ ନାମେ ତାର ସୁତ ॥ ୧୦୫
୩୨ ପୁରୁଜନୃପତିକୁମର । ଅର୍କ ଅଟଇ ନାମ ତାର ॥ ୧୦୬
ଭର୍ମ୍ୟାଶ୍ୱ ଅର୍କର କୁମର । ମୁଦ୍‌ଗଲ ଆଦି ହୋଇ ତାର ॥ ୧୦୭
ଜନମ ହେଲେ ପାଞ୍ଚ ସୁତ । ଯେ ଯବୀନର ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୧୦୮
କାମ୍ପିଲ୍ଲ ବୃହଦ୍‌ବିଶ୍ୱ ଦୁଇ । ସୃଞ୍ଜୟ[୧] ମିଶି ପାଞ୍ଚ ଏହି ॥ ୧୦୯
୩୩ ଭର୍ମ୍ୟାଶ୍ୱ ବୋଇଲା ହେ ସୁତେ । ମୋହର ରକ୍ଷଣନିମିତ୍ତେ ॥ ୧୧୦
ଏ ପଞ୍ଚ ରାଜ୍ୟ ଅଳ ଖ୍ୟାତ । ଏଣୁ ସେ ପଞ୍ଚାଳ ବିଦିତ ॥ ୧୧୧
ମୁଦ୍‌ଗଲଠାରୁ ଯେତେ ପୁଣ । ଜନ୍ମିଲେ ସେ ସର୍ବେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ॥ ୧୧୨

ଯଦ୍ୟପି ଶୁକ ଉତ୍‌ପତ୍ତି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବିମୁକ୍ତସଙ୍ଗ ହୋଇ ନିର୍ଗତ ହେଲେ, ତଥାପି ବିରହାତୁର ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଅନୁଗମନ କରୁଥିବାର ଦେଖି ଛାୟାଶୁକ ନିର୍ମାଣ କରି ଯାଇଥିଲେ । ସେହି ଅଭିପ୍ରାୟରେ ହିଁ ଏହି ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟାଦି ବ୍ୟବହାର ଉକ୍ତ ହୋଇଛି ।
(ସ୍ୱାମୀ)

୧ । ସଞ୍ଜୟ ।

	ମୁଦ୍‌ଗଲ 'ନାମେ ଗୋତ୍ର ଯେହି	ଜଗତେ ବିଦିତ ଅଟଇ	॥ ୧୧୩
୩୪	ଭର୍ମ୍ୟାଶ୍ୱତନୟ ମୁଦ୍‌ଗଲ	ତାହାର ଜନ୍ମିଲେ ଯୁଗଳ	॥ ୧୧୪
	ତହିଁରେ ଯେ ଅଟେ ପୁରୁଷ	ତାହାର ନାମ ଦିବୋଦାସ	॥ ୧୧୫
	ଯେ କନ୍ୟା ସେ ଅହଲ୍ୟା ନାମ	ଯାହାର ଠାରେ ସେ ଗୌତମ	॥ ୧୧୬
	ଜନମ କଲେ ଏକ ସୁତ	ଯେ ଶତାନନ୍ଦ ନାମେ ଖ୍ୟାତ	॥ ୧୧୭
୩୫	ଯେ ଶତାନନ୍ଦଠାରୁ ଜାତ	ସେ ସତ୍ୟଧୃତି ନାମେ ଖ୍ୟାତ	॥ ୧୧୮
	ଧନୁର୍ବେଦରେ ସେ ପଣ୍ଡିତ	ତାହାର ଶରଦ୍‌ବାନ ସୁତ	॥ ୧୧୯
	ଉର୍ବଶୀଦରଶନୁଁ ଯାର	ତତ୍‌କ୍ଷଣେ ମଦନବିକାର	॥ ୧୨୦
	ଶରୀରେ ହୋଇଲା ସମ୍ଭୂତ	ପଡ଼ିଲା ଶରସ୍ତମ୍ଭେ ରେତ	॥ ୧୨୧
	ତହିଁରୁ ହୋଇଲେ ଉତ୍ତମ	କନ୍ୟାଏ ବାଳକେ ଜନମ	॥ ୧୨୨
୩୬	ଶାନ୍ତନୁ ନୃପ ମୃଗୟାକୁ	ଚରନ୍ତେ ଦେଖିଣ ତାହାକୁ	॥ ୧୨୩
	ଘେନିଣ ଗଲେ କରୁଣାରେ	ଯେ ପୁତ୍ର କୃପ ସେ ତହିଁରେ	॥ ୧୨୪
	ଯେ କନ୍ୟା କୃପୀ ନାମ ତାର	ପତ୍ନୀ ଅଟଇ ସେ ଦ୍ରୋଣର	॥ ୧୨୫
	କୃଷ୍ଣଚରଣପଦ୍ମ ଚିନ୍ତି	ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମତି	॥ ୧୨୬

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଭରତବଂଶାନୁବର୍ଣ୍ଣନଂ
ନାମ ଏକବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଦ୍ୱାବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଦ୍ୱାବିଂଶେ ତୁ ଦିବୋଦାସବଂଶମୁଖ୍ୟାଥ ବର୍ଣ୍ଣିତାଃ ।
ଋକ୍ଷବଂଶେ ଜରାସନ୍ଧପାର୍ଥଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନାଦୟଃ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧	ଦିବୋଦାସର ଠାରୁ ଜାତ	ମିତ୍ରାୟୁ ଚ୍ୟବନ ତା' ସୁତ	॥ ୧
	ହେ ନୃପ ! ସୁଦାସ ତା' ସୁତ	ତାଠାରୁ ସହଦେବ ଜାତ	॥ ୨
	ସୋମକ ତନୟ ତାହାର	ଜନ୍ତୁ ନାମରେ ତା' କୁମର	॥ ୩
୨	ତାହାର ହେଲେ ପୁତ୍ର ଶତ	ତହିଁରେ କନିଷ୍ଠ ପୃଷତ	॥ ୪
୩	ଦ୍ରୁପଦ ପୃଷତକୁମାର	ଦ୍ରୌପଦୀ ତନୟା ତାହାର	॥ ୫
	ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନକୁ ଆଦି ଯେତେ	ଦ୍ରୁପଦରାଜାର ଏ ସୁତେ	॥ ୬
	ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନର ଠାରୁ ଜନ୍ମ	ତନୁଜ ଧୃଷ୍ଟକେତୁ ନାମ	॥ ୭
	ଭର୍ମ୍ୟାଶ୍ୱବଂଶରେ ସମ୍ଭୂତ	ଏ ସର୍ବେ ପାଞ୍ଚାଳ ବିଦିତ	॥ ୮
୪	ଅଜମୀଢ଼ର ଆନ ସୁତ	ଋକ୍ଷନାମରେ ସେ ବିଦିତ	॥ ୯
	ତାଠାରୁ ସମ୍ବରଣ ନାମ	ତନୟ ହୋଇଲା ଜନମ	॥ ୧୦

ତପତି ନାମେ ସୂର୍ଯ୍ୟସୁତା । ସେ ସମ୍ବରଣର ବନିତା ॥ ୧୧
ତାଠାରୁ ହେଲା କୁରୁ ଜାତ । ସେ ଅଟେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରନାଥ ॥ ୧୨
୫ କୁରୁନୃପର ଚାରି ସୁତ । ପରୀକ୍ଷି[1] ସୁଧନୁ ସହିତ ॥ ୧୩
ନିଷଧ ଜହ୍ନୁ ବେନି ପୁତ୍ର । ସୁଧନୁତନୁଜ ସୁହୋତ୍ର ॥ ୧୪
ସୁହୋତ୍ରତନୟ ଚ୍ୟବନ । ତାଠାରୁ କୃତୀ ହେଲା ଜନ୍ମ ॥ ୧୫
୬ କୃତୀର ଠାରୁ ହେଲା ଜାତ । ଉପରିଚର ବସୁସୁତ ॥ ୧୬
ବୃହଦ୍ରଥକୁ ଆଦି ଯେତେ । ଜାତ ହୋଇଲେ ତାର ସୁତେ ॥ ୧୭
କୁଶାମ୍ବ ପ୍ରତ୍ୟଗ୍ର ଯେ ମତ୍ସ୍ୟ । ଚେଦିପ ଚେଦି ଆଦି ବତ୍ସ ॥ ୧୮
୭ ବୃହଦ୍ରଥର ଯେ କୁମର । କୁଶାଗ୍ର ନାମ ଅଟେ ତାର ॥ ୧୯
ଋଷଭ ନାମେ ତାର ସୁତ । ତାର ତନୟ ପୁଷ୍ପବନ୍ତ ॥ ୨୦
ପୁଷ୍ପବନ୍ତର ସତ୍ୟହିତ । ଜହ୍ନୁ ନାମରେ ତାର ସୁତ ॥ ୨୧
୮ ସେ ବୃହଦ୍ରଥଠାରୁ ଆନ । ଭାର୍ଯ୍ୟାରେ ଜନ୍ମିଲା ନନ୍ଦନ ॥ ୨୨
ପାଦରୁ ଶିରଯାଏ ସେହି । ଜନ୍ମିଲା ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ॥ ୨୩
ମାତା ତାହାର ଯେ ଅଟଇ । ବାହାରେ ପକାଇଲା ନେଇ ॥ ୨୪
ରାକ୍ଷସୀ ଜରା ନାମେ ଥିଲା । ସେ ଦୁଇଖଣ୍ଡକୁ ଯୋଡ଼ିଲା ॥ ୨୫
ଜୀଅ ତୁ ଜୀଅ ବୋଲି କରି । କ୍ରୀଡ଼ା କରନ୍ତେ ସେ ଅସୁରୀ ॥ ୨୬
ବାଳକ ହୋଇଲା ସମ୍ଭୂତ । ସେ ଜରାସନ୍ଧ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୨୭
୯ ତାହାର ସୁତ ସହଦେବ । ସୋମାପି ତା'ଠାରୁ ସମ୍ଭବ ॥ ୨୮
ସେ ସୋମାପିର ଯେହୁ ସୁତ । ସେ ଶ୍ରୁତଶ୍ରବା ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୨୯
କୁରୁରାଜାର ଯେହୁ ସୁତ । ପରୀକ୍ଷି ହେଲା ଅନପତ୍ୟ ॥ ୩୦
ଜହ୍ନୁର ଯେ ତନୟ ଜାତ । ସୁରଥ ନାମରେ ସେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୩୧
୧୦ ତାଠାରୁ ବିଦୂରଥ ଜାତ । ତାହାର ସାର୍ବଭୌମ ସୁତ ॥ ୩୨
୧୧ ସାର୍ବଭୌମର ଜୟସେନ । ରାଧିକ ତାହାର ନନ୍ଦନ ॥ ୩୩
ଅୟୁ[2] ତାହାର ହେଲା ସୁତ । ତାଠାରୁ ଅକ୍ରୋଧନ ଜାତ ॥ ୩୪
ଅକ୍ରୋଧନର ଯେହୁ ସୁତ । ସେ ଦେବାତିଥି ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୩୫
ଋକ୍ଷ ସେ ଦେବାତିଥିସୁତ । ଦିଲୀପ ତାହାଠାରୁ ଜାତ ॥ ୩୬
ଦିଲୀପ ନୃପତିର ସୁତ । ପ୍ରତୀପ ନାମରେ ବିଦିତ ॥ ୩୭
୧୨ ପ୍ରତୀପନୃପତିର ଜାତ । ହୋଇଲେ କାଳେ ତିନି ସୁତ ॥ ୩୮
ଦେବାପି ଶାନ୍ତନୁ ଆବର । ବାହ୍ଲୀକ ନାମ ତୃତୀୟର ॥ ୩୯
ଛାଡ଼ିଣ ପିତାର ରାଜ୍ୟକୁ । ଦେବାପି ଗଲା ବିପିନକୁ ॥ ୪୦
୧୩ ପୂର୍ବଜନ୍ମରେ ମହାଭିଷ[3] । ନାମ ଶାନ୍ତନୁର ପ୍ରକାଶ ॥ ୪୧
କରଯୁଗଳେ ସେ ନୃପତି । ଯାହାକୁ ଯାହାକୁ ଛୁଅଁନ୍ତି ॥ ୪୨

୧ । ପରୀକ୍ଷିତ୍ ।
୨ । ଅୟୁତ, ଅୟୁତାୟୁ ୩ । ମହାଭିଷ=ଉତ୍ତମ ବୈଦ୍ୟ ।

	ଯେ ଯେବେ ବୃଦ୍ଧ ହୋଇଥାଇ ।	ତତ୍‌କ୍ଷଣେ ଯୌବନ ଲଭଇ	॥ ୪୩
୧୪	ଶାନ୍ତିକି ଲଭଇ କ୍ରମରେ ।	ଶାନ୍ତନୁ ନାମ ସେ କର୍ମରେ	॥ ୪୪
	ବାର ବରଷ ରାଜ୍ୟେ ତାର ।	ନ ବରଷିଲା ପୁରନ୍ଦର	॥ ୪୫
୧୫	ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଶାନ୍ତନୁକୁ ।	କହିଲେ ଏମନ୍ତ ବାକ୍ୟକୁ	॥ ୪୬
	ଯେ ସାନ ହୋଇ ଆଗ ମହୀ ।	ଭୁଞ୍ଜଇ ପରିବେତ୍ତା[୧] ଏହି	॥ ୪୭
	ଏ ଘେନି ନିଜ ରାଷ୍ଟ୍ରପୁର ।	ବୃଦ୍ଧିନିମିତ୍ତେ ଆପଣାର	॥ ୪୮
	ଯେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଇ ତାକୁ ଆଜ ।	ସତ୍ୱରେ ଦିଅ ନିଜ ରାଜ୍ୟ	॥ ୪୯
୧୬	ବିପ୍ରେ ବୋଲନ୍ତେ ଏ ବଚନ ।	ଶାନ୍ତନୁ ରାଜା ଗଲେ ବନ	॥ ୫୦
	ଜ୍ୟେଷ୍ଠକୁ ବୋଇଲେ ବଚନ ।	ପାଳନା କର ପ୍ରଜାମାନ	॥ ୫୧
	ଶାନ୍ତନୁ ନୃପତି ଏ ବାଣୀ ।	ନ କହୁଁ ତହୁଁ ପୂର୍ବେ ପୁଣି	॥ ୫୨
	ତା’ ମନ୍ତ୍ରୀ ଦେବାପିଙ୍କ ଠାକୁ ।	ପେଷିଲା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ	॥ ୫୩
	ସେ ବିପ୍ରେ ପାଷଣ୍ଡଙ୍କ ମତ ।	ବିଖ୍ୟାତ କରି ତା’ ଅଗ୍ରତ	॥ ୫୪
	ବେଦରୁ ଭ୍ରଷ୍ଟ କଲେ ତାକୁ ।	ବେଦବିରୁଦ୍ଧ ବଚନକୁ	॥ ୫୫
	ଯେଣୁ ସେ ଦେବାପି କହିଲା ।	ସେ ଘେନି ପତିତ ହୋଇଲା	॥ ୫୬
୧୭	ଅଯୋଗ୍ୟ ହୁଅନ୍ତେ ରାଜାକୁ ।	ଦୋଷ ଛାଡ଼ିଲା ଶାନ୍ତନୁକୁ	॥ ୫୭
	ଶାନ୍ତନୁ ହୋଇଲା ନୃପତି ।	ବରଷା କଲା ଶଚୀପତି	॥ ୫୮
	ଦେବାପି କଳାପଗ୍ରାମରେ ।	ରହିଲା ଯୋଗସିଦ୍ଧିଦ୍ୱାରେ	॥ ୫୯
୧୮	କଳିଯୁଗରେ ସୋମବଂଶ ।	କାଳରେ ହୁଅନ୍ତେ ବିନାଶ	॥ ୬୦
	ସତ୍ୟଯୁଗରେ ତା’ ସ୍ଥାପନ ।	କରିବ ପୁଣ ସେ ରାଜନ	॥ ୬୧
	ବାହ୍ଲୀକଠାରୁ ସୋମଦତ୍ତ ।	ତା’ଠାରୁ ତିନି ପୁତ୍ର ଜାତ	॥ ୬୨
	ସେ ଭୂରି ଭୂରିଶ୍ରବା ବେନି ।	ଶଳକୁ ମିଶିଣ ଏ ତିନି	॥ ୬୩
୧୯	ଗଙ୍ଗାଉଠାରେ ଜ୍ଞାନବନ୍ତ ।	ଭୀଷ୍ମ ଶାନ୍ତନୁନୃପସୁତ	॥ ୬୪
	ସମସ୍ତ ଧର୍ମ ଯେ ଜାଣନ୍ତି ।	ତହିଁରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସେ ଅଟନ୍ତି	॥ ୬୫
	ସେ କବି ମହାଭାଗବତ ।	ବୀରଯୂଥରେ ଅଗ୍ରଗତ	॥ ୬୬
	ପରଶୁରାମଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ।	ସନ୍ତୋଷ କଲେ ଯେ ପୂର୍ବରେ	॥ ୬୭
୨୦	ଉପରିଚର ବସୁଙ୍କର ।	ବୀର୍ଯ୍ୟରେ ମତ୍ସ୍ୟର ଉଦର	॥ ୬୮
୨୧	ଜନମିଥିଲା କନ୍ୟା ଯେହି ।	କୈବର୍ତ୍ତେ ପାଳିଲେ ତା’ ନେଇ	॥ ୬୯
	ସେ କନ୍ୟାନାମ ସତ୍ୟବତୀ ।	ତାଠାରେ ଶାନ୍ତନୁ ନୃପତି	॥ ୭୦
	ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦକୁ କଲେ ଜନ୍ମ ।	ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ତାର ସାନ	॥ ୭୧
	ଯେ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ନାମେ ସୁତ ।	ତାକୁ ଗନ୍ଧର୍ବେ କଲେ ହତ	॥ ୭୨
	ଶାନ୍ତନୁବିବାହୁଁ ପୂର୍ବରେ ।	ଯେବଣ ସତ୍ୟବତୀଠାରେ	॥ ୭୩
	ବିଷ୍ଣୁର କଳା ଯେ ସାକ୍ଷାତ ।	ବେଦକୁ କଲେ ଯେ ପାଳିତ	॥ ୭୪

୧ । ଦାରାଗ୍ନିହୋତ୍ରସଂଯୋଗଂ କୁରୁତେ ଯୋଽଗ୍ରଜେ ସ୍ଥିତେ ।
ପରିବେତ୍ତା ସ ବିଜ୍ଞେୟଃ ପରିବିତ୍ତିସ୍ତୁ ପୂର୍ବଜଃ ॥ (ସ୍ମୃତିଃ)

ସେ କୃଷ୍ଣ ମୁନି ବେଦବ୍ୟାସ । ହୋଇଣ ଅଛନ୍ତି ପ୍ରକାଶ ॥ ୭୫
ଯାହାଙ୍କଠାରୁ ଏ ଆଖ୍ୟାନ । କରିଅଛି ମୁଁ ଅଧ୍ୟୟନ ॥ ୭୬
୨୨ ଯେ ପୈଲ ଆଦି ନିଜ ଶିଷ୍ୟ । ତାହାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ବେଦବ୍ୟାସ ॥ ୭୭
ମୁଁ ଯେ ତାହାଙ୍କ ଶାନ୍ତ ସୁତ । ମୋତେ ଦେଲେ ଏ ଭାଗବତ ॥ ୭୮
୨୩ ଯେ ଅମ୍ବା ଅମ୍ବାଳିକା ହୋଇ । କାଶିରାଜାର ସୁତା ଦୁଇ ॥ ୭୯
୨୪ ତାହାଙ୍କୁ ସ୍ୱୟମ୍ବରୁଁ ବଳେ । ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ବକାଳେ ॥ ୮୦
ବିବାହ ହେଲା ହରି ଆଣି । ସେ ଦୁହିଁଙ୍କର ଠାରେ ପୁଣି ॥ ୮୧
ଆସକ୍ତହୃଦୟ ହୋଇଲା । ଯକ୍ଷ୍ମାରୋଗରେ ନାଶ ଗଲା ॥ ୮୨
୨୫ ଅପୁତ୍ର ଅଟଇ ଯେ ଭାଇ । ତାହାର ଭାର୍ଯ୍ୟା ଦାସୀଠାଇଁ ॥ ୮୩
[1] ମାତାବଚନେ ବ୍ୟାସମୁନି । ଜନମ କଲେ ସୁତ ତିନି ॥ ୮୪
ତହିଁରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ । ପାଣ୍ଡୁ ବିଦୁର ଯେ କନିଷ୍ଠ ॥ ୮୫
୨୬ ଗାନ୍ଧାରୀଠାରେ ପୁତ୍ର ଶତ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରର ହେଲା ଜାତ ॥ ୮୬
ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଅଟଇ ହେ ରାଜନ ॥ ୮୭
ଦୁଃଶଳା[2] ଅଟେ ନାମ ଯାର । ସେ କନ୍ୟା ହେଲା ତଦନ୍ତର ॥ ୮୮
୨୭ ଅରଣ୍ୟେ ମୃଗଶାପୁଁ ହତ । ହୁଅନ୍ତେ ପାଣ୍ଡୁର ସୁରତ ॥ ୮୯
ଧର୍ମ ଅନିଳ ପୁରନ୍ଦର । ଏ ତିନି ହେତୁ କୁନ୍ତୀଠାର ॥ ୯୦
ଯୁଧିଷ୍ଠିରାଦି ତିନି ସୁତ । ଜାତ ହେଲେ ସେ ମହାରଥ ॥ ୯୧
୨୮ ଯେ ବେନି ଅଶ୍ୱିନିକୁମାର । ତାଙ୍କ ସକାଶୁଁ ମାଦ୍ରୀଠାର ॥ ୯୨
ନକୁଳ ସହଦେବ ହୋଇ । ଜାତ ହୋଇଲେ ବେନି ଭାଇ ॥ ୯୩
ଦ୍ରୌପଦୀଠାରେ ପାଞ୍ଚସୁତ । ଯେ ପାଞ୍ଚଙ୍କର ହେଲେ ଜାତ ॥ ୯୪
ସେ ସର୍ବେ ପଞ୍ଚ ସହୋଦର । ଅଟନ୍ତି ପିତୃବର୍ଗ ତୋର ॥ ୯୫
୨୯ ଯେ ପ୍ରତିବିନ୍ଧ୍ୟ ନାମେ ସୁତ । ସେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଠାରୁ ଜାତ ॥ ୯୬
ଯେ ବୃକୋଦରଠାରୁ ଜନ୍ମ । ତାହାର ଶ୍ରୁତସେନ ନାମ ॥ ୯୭
ଅର୍ଜ୍ଜୁନଠାରୁ ଶ୍ରୁତକୀର୍ତ୍ତି । ତନୁଜ ହେଲା ଉତପତି ॥ ୯୮
ନକୁଳଠାରୁ ଯେ ସମ୍ଭୂତ । ସେ ଶତାନୀକ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୯୯
ସହଦେବର ଠାରୁ ଜାତ । ହୋଇଲା ଶ୍ରୁତକର୍ମା ସୁତ ॥ ୧୦୦
ଇତର ଭାର୍ଯ୍ୟାଙ୍କର ଠାରେ । ଜନ୍ମିଲେ ଇତର କ୍ରମରେ ॥ ୧୦୧
୩୦ ପୌରବୀଠାରେ ଧର୍ମସୁତ । ହେତୁ ଦେବକ ହେଲା ଜାତ ॥ ୧୦୨
ହିଡ଼ିମ୍ବାଠାରେ ଭୀମସେନ । ସକାଶୁଁ ଘଟୋତ୍କଚ ଜନ୍ମ ॥ ୧୦୩
କାଳୀର ଠାରେ ସର୍ବଗତ । ନାମେ ଭୀମର ହେଲା ସୁତ ॥ ୧୦୪
୩୧ ପର୍ବତଦେଶ ନୃପସୁତା । ବିଜୟା ନାମରେ ବିଦିତା ॥ ୧୦୫

୧ । "ଅପତିରପତ୍ୟଲିପ୍ସୁର୍ଦ୍ଦେବରାତ୍ ଗୁରୁପ୍ରଯୁକ୍ତାତ୍, ନ ତୁ ଋତୁମତୀ" ଇତ୍ୟାଦିବଚନାତ୍ (ସ୍ୱାମିଧୃତ) ।

୨ । ଦୁଃଶୀଳା ।

୩୨ ସେ ସହଦେବଠାରୁ ଜାତ । କଲା ସୁହୋତ୍ର ନାମେ ସୁତ ॥ ୧୦୬
କରେଣୁମତୀଠାରେ ଜାତ । କଲା ନକୁଳ ଯେଉଁ ସୁତ ॥ ୧୦୭
ନରମିତ୍ର[1] ନାମ ତାହାର । ଉଲୂପୀ ନାଗକନ୍ୟାଠାର ॥ ୧୦୮
ହୋଇଲା ଅର୍ଜ୍ଜୁନର ସୁତ । ତାହାର ନାମ ଇରାବନ୍ତ ॥ ୧୦୯
ଯେ ମଣିପୁର-ଅଧୀଶ୍ୱର । ତା' ସୁତାଠାରେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନର ॥ ୧୧୦
ବଭ୍ରୁବାହନ ନାମେ ଖ୍ୟାତ । ତନୂଜ ହୋଇଲା ସଂଭୂତ ॥ ୧୧୧
ସୁତାପୁତ୍ରକୁ ସେ ନୃପତି । ନିଜ ରାଜ୍ୟରେ କଲା ପତି ॥ ୧୧୨
୩୩ ସୁଭଦ୍ରାଠାରେ ତୋର ତାତ । ହୋଇଲା ଅଭିମନ୍ୟୁ ଜାତ ॥ ୧୧୩
ସେ ବୀର ସମରେ ବହୁତ । ଜିଣିଲା ପୂର୍ବେ ଅତିରଥ ॥ ୧୧୪
ଉତ୍ତରାଠାରେ ପୁଣ ତୁହି । ତାର ସକାଶୁଁ ଅଛୁ ହୋଇ ॥ ୧୧୫
୩୪ ଯେ ଅଟେ ଦ୍ରୋଣର କୁମର । ବ୍ରହ୍ମାସ୍ତ୍ର ତେଜରେ ତାହାର ॥ ୧୧୬
ହୁଅନ୍ତେ କୁରୁମାନେ କ୍ଷୀଣ । ତୁ କୃଷ୍ଣଅନୁଭାବେ ପୁଣ ॥ ୧୧୭
ଯମର ନିକଟୁଁ ଜୀବିତ । ସହିତେ ହୋଇଲୁ ମୁକତ ॥ ୧୧୮
୩୫ ହେ ନୃପ ! ଏ ତୋ ଚ୍ଚରି ସୁତ । ଜନମେଜୟ ପୂର୍ବେ ଜାତ ॥ ୧୧୯
ଯେ ଶ୍ରୁତସେନ ଭୀମସେନ । ଆରକ ଅଟେ ଉଗ୍ରସେନ ॥ ୧୨୦
୩୬ ତକ୍ଷକଠାରୁ ତୁ ମରଣ । ଲଭିଲୁ ଏ କଥା ଶୁଣିଣ ॥ ୧୨୧
୩୭ ଜନମେଜୟ ତୋର ସୁତ । ସର୍ପଯଜ୍ଞରେ ଯେ ସଂଭୂତ ॥ ୧୨୨
ସର୍ପମାନଙ୍କୁ ସେ ଅଗ୍ନିରେ । ହୋମକୁ କରିବ କ୍ରୋଧରେ ॥ ୧୨୩
ତୁର[2] ଅଟଇ ଯାର ନାମ । କରୁଷ[3]-କୁଳରେ ଜନମ ॥ ୧୨୪
ତାକୁ ପୁରୋହିତ କରିଣ । କରିବ ଅଶ୍ୱମେଧ ପୁଣ ॥ ୧୨୫
ସକଳ ଭୂମିମାନ ଜିଣି । ଯାଗ କରିବ ପୁଣପୁଣି ॥ ୧୨୬
୩୮ ତାହାର ଶତାନୀକ ନାମ । ଯେ ପୁତ୍ର ହୋଇବ ଜନମ ॥ ୧୨୭
ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟର ଠାରୁ ଶ୍ରୁତି । ପଢ଼ନ୍ତେ ସେହୁ ମହୀପତି ॥ ୧୨୮
ଯେ ଅସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନ କ୍ରିୟାଜ୍ଞାନ । ଯେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ପୁଣ ଭିନ୍ନ ॥ ୧୨୯
[4]ଯେ କୃପ ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ବେନି । ଶୌନକ ମିଶିଣ ଏ ତିନି ॥ ୧୩୦
ଯଥାକ୍ରମରେ ତାହାଙ୍କର । ସକାଶୁଁ କରିବ ଗୋଚର ॥ ୧୩୧
୩୯ ସହସ୍ରାନୀକ ତା' କୁମର । ଅଶ୍ୱମେଧଜ ସୁତ ତାର ॥ ୧୩୨
୪୦ ଅସୀମକୃଷ୍ଣ[5] ନାମେ ଖ୍ୟାତ । ନେମିରଥାଙ୍ଗ[6] ତାର ସୁତ ॥ ୧୩୩
ଗଙ୍ଗାରେ ହସ୍ତିନାନଗର । ହୃତ ହୁଅନ୍ତେ ତଦନ୍ତର ॥ ୧୩୪
କୁଶାମ୍ବୁ ନାମେ ଯେଉଁ ପୁର । ତହିଁରେ କରିବ ସେ ଘର ॥ ୧୩୫
ଉପ୍ତ[7] ନାମରେ ତାର ସୁତ । ତାଠାରୁ ଜାତ ଚିତ୍ରରଥ ॥ ୧୩୬
ଚିତ୍ରରଥରୁ ଶୁଚିରଥ । ଧୃତିମାନ[8] ଯେ ତାର ସୁତ ॥ ୧୩୭

୧ । ନିରମିତ୍ର । ୨ । ତୂରୁ । ୩ । କବଷ ।
୪ । "ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟାତ୍ ତ୍ରୟୀମଧୀତ୍ୟ କୃପାଦସ୍ତ୍ରାଣ୍ୟବାପ୍ୟ" (ବିଷ୍ଣୁ. ପୁ.)
୫ । ଆସୀମକୃଷ୍ଣ । ୬=ନେମିଚକ୍ର । ୭ । ଉକ୍ତ ୮ । ବୃଷ୍ଟିମାନ ।

	ସୁକ୍ଷେଣ ନାମେ ମହୀପତି	ଧୃତିମାନଙ୍କୁ ସେ ଉତ୍‌ପତ୍ତି	।।୧୩୮
୪୧	ସୁନୀଥ ତାହାଠାରୁ ଜାତ	ନୃଚକ୍ଷୁ ସୁନୀଥର ସୁତ	।। ୧୩୯
୪୨	ତା' ସୁତ ସୁଖୀନଳ[୧] ହେବ	ତାହାର ସୁତ ପରିପ୍ଳବ	।। ୧୪୦
	ତାହାର ତନୟ ସୁନୟ	ମେଧାବୀ ସୁନୟତନୟ	।। ୧୪୧
	ତାଠାରୁ ନୃପଞ୍ଜୟ ଜାତ	ଦୂର୍ବ ନାମରେ ତାର ସୁତ	।। ୧୪୨
	ଦୂର୍ବରଠାରୁ ତିମି ଜାତ	ତାହାର ବୃହଦ୍ରଥ ସୁତ	।।୧୪୩
	ସୁଦାସ ତାହାଠାରୁ ଜାତ	ତାହାର ଶତାନୀକ ସୁତ	।।୧୪୪
୪୩	ଶତାନୀକର ଦୁର୍ଦମନ	ତାଠାରୁ ମହୀନର ଜନ୍ମ	।।୧୪୫
	ତାହାର ସୁତ ଦଣ୍ଡପାଣି	ନିମି ତାଠାରୁ ହେବ ପୁଣି	।।୧୪୬
	ନିମିରଠାରୁ ହେବ ଜାତ	କ୍ଷେମକ ନାମେ ଯହିଁ ସୁତ	।।୧୪୭
୪୪	ଯେ ଦେବଋଷିମାନଙ୍କରେ	ସହାର ଲଭିଛି ପୂର୍ବରେ	।। ୧୪୮
	ସେ ବ୍ରହ୍ମ କ୍ଷତ୍ର ବଂଶ ପୁଣ	କ୍ଷେମକ ରାଜାକୁ ପାଇଣ	।। ୧୪୯
	କଳିଯୁଗରେ ହେବ ନାଶ	ରାଜା ହୋଇବେ ଆନ ବଂଶ	।। ୧୫୦
୪୫	ଏବେ ମାଗଧ ରାଜା ଯେତେ	ହେବେ କହିବା ତାହା ତୋତେ	।। ୧୫୧
	ଯେ ସହଦେବ ନାମେ ସୁତ	ଜରାସନ୍ଧର ଠାରୁ ଜାତ	।। ୧୫୨
	ମାର୍ଜାରି ନାମେ ତାର ସୁତ	ତାଠାରୁ ଶ୍ରୁତଶ୍ରବା ଜାତ	।।୧୫୩
୪୬	ଅୟୁତାୟୁ[୨] ତାହାର ସୁତ	ତାଠାରୁ ଜାତ ନିରମିତ୍ର	।।୧୫୪
	ସେ ନିରମିତ୍ରଠାରୁ ଜନ୍ମ	ତନୟ ସୁନକ୍ଷତ୍ର ନାମ	।।୧୫୫
	ତାଠାରୁ ବୃହତ୍‌ସେନ ଜାତ	ତାର ତନୟ କର୍ମଜିତ	।।୧୫୬
୪୭	[୩]ତା'ଠାରୁ ହୋଇବ ସୁଞ୍ଜୟ	ବିପ୍ର ନାମରେ ତା' ତନୟ	।। ୧୫୭
	ତା' ସୁତ ଶୁଚି ତାର କ୍ଷେମ	ତା'ଠାରୁ ସୁବ୍ରତ ଜନମ	।। ୧୫୮
	[୪]ତା' ସୁତ ଧର୍ମ ନାମେ ଜାତ	ତାହାର ପୁତ୍ର ସମନ୍ତତ[୫]	।। ୧୫୯
୪୮	ତାର ତନୟ ଦୃଢ଼ସେନ[୬]	ସୁମତି ତାହାର ନନ୍ଦନ	।। ୧୬୦
୪୯	ସୁବଳ ସୁମତିର ସୁତ	ସୁନୀଥ ତାଠାରୁ ସମ୍ଭୂତ	।। ୧୬୧
	ତାର ତନୟ ସତ୍ୟଜିତ	ତାହାର ପୁତ୍ର ବିଶ୍ୱଜିତ	।। ୧୬୨
	ଯେ ବିଶ୍ୱଜିତର ତନୟ	ତାହାର ନାମ ରିପୁଞ୍ଜୟ	।।୧୬୩
	ବୃହଦ୍ରଥର ବଂଶେ ଯେତେ	ଜନମ ହେଲେ ଏ ଜଗତେ	।।୧୬୪
	ସହସ୍ର ବରଷ ଏ ମହୀ	ଭୁଞ୍ଜିବେ କଳିଯୁଗେ ରହି	।।୧୬୫
	ହେ କୃଷ୍ଣ କମଳଲୋଚନ	ଜଗତଦୁଃଖବିମୋଚନ	।।୧୬୬
	ଦୀନବନ୍ଧୁକୁ ରଖ ବାରେ	ବୁଡ଼ିଛି ଯେ ଭବସାଗରେ	।। ୧୬୭

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଶାନ୍ତନୁବଂଶକୀର୍ତ୍ତନଂ
ନାମ ଦ୍ୱାବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।।

---

୧ । ସୁଖାନଳ ୨ । ଯୁତାୟୁ ୩ । ତାଠାରୁ ହେବ ସୁତଞ୍ଜୟ ।
୪ । ତା' ସୁତ ଧର୍ମସୂତ୍ର ଜାତ ୫ । ସ (ଶ) ମ ଖ୍ୟାତ ୬ । ଦ୍ୟୁମତ୍‌ସେନ ।

ତ୍ରୟୋବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ତ୍ରୟୋବିଂଶେ ତ୍ୱନୋଦ୍ରୁହ୍ୟୋସ୍ତୁର୍ବସୋଶ୍ଚାନ୍ୱୟଃ କ୍ରମାତ୍ ।
ଯଦୋଶ୍ଚ ବଂଶୋଽନୁକ୍ରାନ୍ତୋ ଯାବଜ୍ଜ୍ୟାମଘସମ୍ଭବଃ ॥ ୧

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ଯଯାତିନୃପତିର ସୁତ । ଅନୁ ନାମରେ ଯେ ବିଖ୍ୟାତ ॥ ୧
ତାଠାରୁ ଜାତ ସଭାନର । ଚକ୍ଷୁ ପରେକ୍ଷୁ ତ୍ରିକୁମାର ॥ ୨
ସଭାନରର କାଳନର । ସୃଞ୍ଜୟ ତନୟ ତାହାର ॥ ୩
୨ ଜନମେଜୟ ତାର ବାଳ । ତାହାର ସୁତ ମହାଶୀଳ ॥ ୪
ମହାଶୀଳର ମହାମନ । ନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ ନନ୍ଦନ ॥ ୫
ମହାମନାର ଉଶୀନର । ତିତିକ୍ଷୁ ନାମେ ଦ୍ୱିକୁମାର ॥ ୬
୩ ଯେ ଶିବି ଦକ୍ଷ କୃମି ନର[୧] । ଉଶୀନରର ଏ କୁମର ॥ ୭
ଯେ ଶିବି ଉଶୀନରସୁତ । ତାହାର ଚ଼ରିପୁତ୍ର ଖ୍ୟାତ ॥ ୮
ସେ ବୃଷାଦର୍ଭ ମଦ୍ର ବୀର[୨] । ନାମ କେକୟ କନିଷ୍ଠର ॥ ୯
୪ ତିତିକ୍ଷୁ ରାଜାର ଯେ ସୁତ । ସେ ରଷଦ୍ରଥ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୧୦
୫ ତା' ସୁତ ହୋମ ହୋମସୁତ । ସୁତପା ନାମେ ହେଲା ଜାତ ॥ ୧୧
ସୁତପା ନୃପତିର ସୁତ । ବଳି ନାମରେ ହେଲା ଜାତ ॥ ୧୨
ବଳିର କ୍ଷେତ୍ରେ ଦୀର୍ଘତମ । ମୁନିସ୍ୱକାଶୁଁ ହେଲେ ଜନ୍ମ ॥ ୧୩
ଯେ ଅଙ୍ଗ ବଙ୍ଗ କଳିଙ୍ଗାଦି । ଯେ ଶୁହ୍ମ ପୌଣ୍ଡ୍ର[୩] ଆନ୍ଧ୍ର[୪] ସିଦ୍ଧି ॥ ୧୪
ନିଜ ନାମରେ ରାଜ୍ୟମାନ । ବସାଇଲେ ଏ ଛ' ରାଜନ ॥ ୧୫
୬ ଯେ ଖନପାଳ[୫] ନାମେ ସୁତ । ସେ ଅଙ୍ଗନୃପଠାରୁ ଜାତ ॥ ୧୬
ଖନପାଳର ଯେହୁ ସୁତ । ତା' ନାମ ଅଟେ ଦିବିରଥ ॥ ୧୭
ତାହାର ଧର୍ମରଥ ସୁତ । ତାଠାରୁ ଚିତ୍ରରଥ ଜାତ ॥ ୧୮
ଦଇବଯୋଗରେ ସନ୍ତତି । ତାର ନୋହିଲା ଉତପତି ॥ ୧୯
୭ ସେ ଲୋମପାଦ ନାମେ ଖ୍ୟାତ । ତାହାର ସଖା ଦଶରଥ ॥ ୨୦
ଶାନ୍ତା ନାମେ ଯେ ସୁତା ଥିଲା । ଲୋମପାଦକୁ ତାହା ଦେଲା ॥ ୨୧
ତାହାକୁ ଋଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗ ଋଷି । ବିଭା ହୋଇଲେ ବନୁଁ ଆସି ॥ ୨୨
୮ ରାଜ୍ୟରେ ସେ ଲୋମପାଦର । ନ ବରଷନ୍ତେ ପୁରନ୍ଦର ॥ ୨୩
ଗୀତ ସଙ୍ଗୀତ ବାଦ୍ୟସ୍ୱନେ । ବିଭ୍ରମାଲିଙ୍ଗନପୂଜନେ ॥ ୨୪
ଯାକୁ ଆଣିଲେ ନାରୀମାନେ । ହରିଣୀସୁତ ଯେ ଭୁବନେ ॥ ୨୫
୯ ଇନ୍ଦ୍ରନିମିତ୍ତେ ଇଷ୍ଟି ପୁଣ । ସେ ଋଷି କରି ନିରୂପଣ ॥ ୨୬

୧ । ବର ୨ । ସୁବୀର ୩ । ପୁଣ୍ଡ୍ର ୪ । ଔଡ୍ର ୫ । ଖଳପାନ, ଖନପାନ ।

ଅପୁତ୍ର ଅଟେ ସେ ରାଜନ । ତାହାକୁ ଦେଲେ ପୁତ୍ର ଦାନ ॥ ୨୭
ଯେଣେ ଅପୁତ୍ର ଦଶରଥ । ଲଭିଲେ ତନୟ ବହୁତ ॥ ୨୮
୧୦ ଲୋମପାଦର ଠାରୁ ଜନ୍ମ । ନୃପତି ଚତୁରଙ୍ଗ ନାମ ॥ ୨୯
ତାହାର ପୃଥୁଲାକ୍ଷ ସୁତ । ତାହାର ତିନି ପୁତ୍ର ଜାତ ॥ ୩୦
ଯେ ବୃହଦ୍ରଥ ବୃହତ୍କର୍ମ । ତୃତୀୟ ବୃହଭାନୁ[1] ନାମ ॥ ୩୧
୧୧ ଯେ ଆଦ୍ୟସୁତ ବୃହଦ୍ରଥ । ତାଠାରୁ ବୃହନ୍ମନା ଜାତ ॥ ୩୨
ତାହାର ଠାରୁ ଜୟଦ୍ରଥ । ବିଜୟ ଜୟଦ୍ରଥସୁତ ॥ ୩୩
ସମ୍ଭୂତି ଭାର୍ଯ୍ୟାଠାରେ ଧୃତି । ତା'ଠାରୁ ହେଲା ଉତପତି ॥ ୩୪
୧୨ ତାର ତନୟ ଧୃତବ୍ରତ । ସତ୍କର୍ମା ନାମେ ତାର ସୁତ ॥ ୩୫
୧୩ ତାହାର ଠାରୁ ଅଧିରଥ । ନାମେ ତନୟ ହେଲା ଜାତ ॥ ୩୬
କନ୍ୟାସମୟେ ପୂର୍ବେ ଜାତ । ହୋଇଲା କୁନ୍ତୀର ଯେ ସୁତ ॥ ୩୭
ତାହାକୁ ଭରି ମଞ୍ଜୁଷରେ । ଛାଡ଼ିଦେଲା ସେ ଜାହ୍ନବୀରେ ॥ ୩୮
ଯେ ଅଧିରଥ ସେ ଦିନର । କ୍ରୀଡ଼ା କରନ୍ତେ ଗଙ୍ଗାତୀର ॥ ୩୯
ମଞ୍ଜୁଷମଧ୍ୟରେ ଯେ ସ୍ଥିତ । ସେ ବାଳକକୁ କଲା ସୁତ ॥ ୪୦
ସେ କାଳପରିଯନ୍ତେ ତାର । ଜନମି ନ ଥିଲା କୁମର ॥ ୪୧
ହେ ନୃପ ! ଯେ କର୍ଣ୍ଣନନ୍ଦନ । ନାମ ତାହାର ବୃଷସେନ ॥ ୪୨
୧୪ ଦ୍ରୁହ୍ୟୁ ନାମରେ ଯଯାତିର । ଜନମିଥିଲା ଯେ କୁମର ॥ ୪୩
ତା' ସୁତ ବଭ୍ରୁ ସେତୁ ତାର । ଆରବ୍ଧ ତାହାର କୁମର ॥ ୪୪
ଆରବ୍ଧର ଯେ ଅଟେ ସୁତ । ତାର ଗାନ୍ଧାର ନାମ ଖ୍ୟାତ ॥ ୪୫
ତାହାର ଧର୍ମ ତାର ଧୃତ । ତନୟ ହୋଇଲା ସମ୍ଭୂତ ॥ ୪୬
୧୫ ଦୁର୍ମଦ ନାମେ ଧୃତସୁତ । ପ୍ରଚେତା ତାର ଠାରୁ ଜାତ ॥ ୪୭
ପ୍ରଚେତା ନୃପତିର ଶତ । ତନୟ ହୋଇଲେ ସମ୍ଭୂତ ॥ ୪୮
ସେ ମ୍ଳେଚ୍ଛଅଧିପତି ହେଲେ । ଉତ୍ତରଦେଶରେ ରହିଲେ ॥ ୪୯
୧୬ ତୁର୍ବସୁ ଯଯାତିର ସୁତ । ବହ୍ନି ତାଠାରୁ ହେଲା ଜାତ ॥ ୫୦
ବହ୍ନିର ଯେ ଭର୍ଗ ନନ୍ଦନ । ତାଠାରୁ ଭାନୁମନ୍ତ ଜନ୍ମ ॥ ୫୧
ତ୍ରିଭାନୁ ନାମେ ତାର ସୁତ । ତାଠାରୁ କରନ୍ଧମ ଜାତ ॥ ୫୨
୧୭ ମରୁତ ତାହାର କୁମର । ଜାତ ନୋହିଲା ପୁତ୍ର ତାର ॥ ୫୩
ଯେ ପୁରୁବଂଶରେ ସମ୍ଭୂତ । ସେ ଦୁଷ୍ମନ୍ତକୁ କଲା ସୁତ ॥ ୫୪
ରାଜ୍ୟକାମୁକ ସେ ହୋଇଲା । ଆପଣା ବଂଶରେ ମିଳିଲା ॥ ୫୫
୧୮ ଯଯାତିରାଜାଜ୍ୟେଷ୍ଠସୁତ । ଯେ ଯଦୁନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ ॥ ୫୬
ଏବେ କରିବା ତା' ବର୍ଣ୍ଣନ । ସେ ବଂଶ ଅଟେ ମହାପୁଣ୍ୟ ॥ ୫୭
ହେ ନୃପ ! ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କର । ସେ ବଂଶ ସର୍ବପାପହର ॥ ୫୮
୧୯ ଯଦୁନୃପତିବଂଶ ଶୁଣି । [2]ସକଳ ପାପ ମୁଞ୍ଚେ ପ୍ରାଣୀ ॥ ୫୯

୧ । ଭାନୁସୁତ ୨ । ସକଳ ପାପୁଁ ତରେ ପ୍ରାଣୀ ।

ପରମ ଆତ୍ମା ଭଗବାନ । ନରଶରୀରେ ଯହିଁ ଜନ୍ମ ॥ ୬୦
୨୦ ସହସ୍ରଜିତ କ୍ରୋଷ୍ଟା ନଳ । ରିପୁ ନାମରେ ଚାରି ବାଳ ॥ ୬୧
ଜନ୍ମିଲେ ଯଦୁନୃପତିର । ସହସ୍ରଜିତ ଯେ କୁମର ॥ ୬୨
ତାହାର ଅଟେ ଆଦ୍ୟ ସୁତ । ତାହାର ନାମ ଶତଜିତ ॥ ୬୩
୨୧ ତାର ଜନ୍ମିଲେ ତିନି ସୁତ । ପ୍ରଥମ ମହାହୟ ଖ୍ୟାତ ॥ ୬୪
ଦ୍ୱିତୀୟ ନାମ ରେଣୁହୟ । ହୈହୟ ତୃତୀୟ ତନୟ ॥ ୬୫
ହୈହୟସୁତ ଧର୍ମନାମ । ତାହାର ଠାରୁ ନେତ୍ର ଜନ୍ମ ॥ ୬୬
ଯେ ନେତ୍ର ନାମେ ନରନାଥ । କୁନ୍ତି[୧] ନୃପତିର ସେ ତାତ ॥ ୬୭
୨୨ ସୋହଞ୍ଜି କୁନ୍ତିଠାରୁ ଜାତ । ତାର ତନୟ ମହିଷ୍ମନ୍ତ ॥ ୬୮
୨୩ ମହିଷ୍ମନ୍ତର ଭଦ୍ରସେନ । ତାହାର ଯେ ବେନି ନନ୍ଦନ ॥ ୬୯
ଦୁର୍ମଦ[୨] ନାମେ ପୁତ୍ର ଏକ । ଯେ ଆର ପୁତ୍ର ସେ ଧନକ ॥ ୭୦
ସେ ଧନକର ଚାରି ସୁତ । ପ୍ରଥମ କୃତବୀର୍ଯ୍ୟ ଜାତ ॥ ୭୧
କୃତାଗ୍ନି କୃତବର୍ମା ଦୁଇ । କୃତୌଜା ନାମେ ଆର ଭାଇ ॥ ୭୨
୨୪ ଅର୍ଜୁନ କୃତବୀର୍ଯ୍ୟସୁତ । ସେ ହେଲା ସପ୍ତଦ୍ୱୀପେ ନାଥ ॥ ୭୩
ଯେ ଦତ୍ତାତ୍ରେୟ ବିଷ୍ଣୁଅଂଶ । ତାହାଙ୍କ ଠାରୁ ସେ ନରେଶ ॥ ୭୪
ଯେ ଯୋଗମାର୍ଗ ମହାଗୁଣ । ତାହାକୁ ଲଭିଲା ସେ ପୁଣ ॥ ୭୫
୨୫ ଯେ ଯଜ୍ଞ ତପ ଯୋଗ ଦାନ । ଯେ ଶାସ୍ତ୍ର ବୀର୍ଯ୍ୟ ଜୟ[୩] ଆନ ॥ ୭୬
ଏ ଆଦି କର୍ମମାନଙ୍କରେ । ନୃପତିମାନେ ଏ ସଂସାରେ ॥ ୭୭
କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟର ଗତି ଯେହି । ତହିଁକି ନ ପାରିବେ ଯାଇ ॥ ୭୮
୨୬ ଯାର ସ୍ମରଣେ ନଷ୍ଟବିତ୍ତ । ଲୋକକୁ ହୁଅଇ ପ୍ରାପତ ॥ ୭୯
ପଞ୍ଚାଶୀ ସହସ୍ର ବରଷ । ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ବଳ ନାହିଁ ନାଶ ॥ ୮୦
ଷଡ଼ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଙ୍କ ବିଷୟ । ଭୁଞ୍ଜିଲା ଯେ ଅଟେ ଅକ୍ଷୟ ॥ ୮୧
୨୭ ବହୁତ ସହସ୍ର କୁମର । ଜନମିଥିଲେ ଯେ ତାହାର ॥ ୮୨
ଯୁଦ୍ଧେ ତା' ରାମ କଲେ ହତ । ତହୁଁ ବଳିଲେ ପାଞ୍ଚ ସୁତ ॥ ୮୩
ଯେ ଜୟଧ୍ୱଜ ଶୂରସେନ । [୪]ଉର୍ଜିତ ମଧୁ ଯେ ବୃଷଣ[୫] ॥ ୮୪
୨୮ ଜୟଧ୍ୱଜର ଠାରୁ ଜାତ । ହୋଇଲା ତାଳଜଙ୍ଘ ସୁତ ॥ ୮୫
ତାହାର ହେଲେ ଶତେ ସୁତ । ସେ ତାଳଜଙ୍ଘ[୬] ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୮୬
ଔର୍ବଙ୍କ ତେଜରେ ସଗର । କଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ସଂହାର ॥ ୮୭
୨୯ ସେ ତାଳଜଙ୍ଘର ଯେ ପୁତ୍ର । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ତା' ନାମ ବୀତିହୋତ୍ର ॥ ୮୮
ଯେ ମଧୁ ଅର୍ଜୁନର ସୁତ । ତାହାର ହେଲେ ପୁତ୍ର ଶତ ॥ ୮୯
ବୃଷ୍ଣିନାମରେ ପୁତ୍ର ଯେହି । ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ସେହି ॥ ୯୦
ଯହୁଁ ସକାଶରୁ ସେ ବଂଶ । ମାଧବ ନାମରେ ପ୍ରକାଶ ॥ ୯୧

---

୧ । କୁନ୍ତି=ଭୋଜ ୨ । ଦୁର୍ଦ୍ଦମ । ୩ । ଦୟା ।
୪ । (ବୃଷଣ ମଧୁ ନାମେ ଆନ) ୫ । ବୃଷଭ ୬ । କାଳଜଙ୍ଘ ।

ବୃଷ୍ଣି ଯାଦବ ନାମେ ଖ୍ୟାତି । ହେ ନୃପ ! ହେଲା ଉତପତି ॥ ୯୨
୩୦ ଯଦୁର କ୍ରୋଷ୍ଟୁ[୧] ନାମେ ସୁତ । ବୃଜିନବନ୍ତ ତହୁଁ ଜାତ ॥ ୯୩
୩୧ ସ୍ୱାହିତ ତାହାର କୁମର । ଅରିଷଡ଼ଗୁ[୨] ପୁତ୍ର ତାର ॥ ୯୪
ତାହାର ଚିତ୍ରରଥ ସୁତ । ତାହାର ତହୁଁ ଯେ ସମ୍ଭୂତ ॥ ୯୫
ସେ ଶଶବିନ୍ଦୁ[୩] ମହୀପତି । ଅପରାଜିତ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ॥ ୯୬
ମହତ ମହାଯୋଗୀ ହୋଇ । ଜଗତେ ବିଖ୍ୟାତ ଅଟଇ ॥ ୯୭
ଯେ ମହାରତ୍ନ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ । ସେ ତାହା ମନ୍ଦିରେ ପ୍ରକାଶ ॥ ୯୮
୩୨ ଦଶ ସହସ୍ର ଭାର୍ଯ୍ୟା ତାର । ସେ ଭାର୍ଯ୍ୟାମାନଙ୍କଠାର ॥ ୯୯
ଦଶଲକ୍ଷ ସହସ୍ର ସୁତ । ସେ ମହାଯଶା କଲା ଜାତ ॥ ୧୦୦
୩୩ ସେ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କେ ପ୍ରଧାନ । ଅଟନ୍ତି ଯେ ଷଟ ନନ୍ଦନ ॥ ୧୦୧
ତହିଁ ଯେ ପୃଥୁଶ୍ରବା ନାମ । ତାର ତନୟନାମ ଧର୍ମ ॥ ୧୦୨
ଉଶନା ନାମେ ତାର ସୁତ । ସେ କଲା ଅଶ୍ୱମେଧ ଶତ ॥ ୧୦୩
୩୪ ତାଠାରୁ ରୁଚକ ସମ୍ଭୂତ । ଶୁଣ ତାହାର ପଞ୍ଚ ସୁତ ॥ ୧୦୪
ରୁକ୍ମ ରୁକ୍ମେଷୁ ପୁରୁଜିତ । ପୃଥୁ ଜ୍ୟାମଘ ବେନି ସୁତ ॥ ୧୦୫
୩୫ ଜ୍ୟାମଘ ନୃପ ଶୈବ୍ୟାପତି । ତାହାର ନ ଥିଲା ସଂତତି ॥ ୧୦୬
ସେ ନୃପ ଭାର୍ଯ୍ୟାଭୟୁଁ କରି । ବିଭା ନୋହିଲା ଆନ ନାରୀ ॥ ୧୦୭
ଭୋଜ୍ୟା ନାମେ ଯେ କନ୍ୟା ଥିଲା । ଶତ୍ରୁଭବନୁଁ ତା' ହରିଲା ॥ ୧୦୮
୩୬ ସେ କନ୍ୟା ରଥମଧ୍ୟେ ଥିଲା । ଶୈବ୍ୟା ତା' ଦେଖି କୋପ କଲା ॥ ୧୦୯
ପତିକି ବୋଇଲା ଏ ବାଣୀ । ଆହେ କପଟୀ ଏ କେ ପୁଣି ॥ ୧୧୦
ରଥରେ ବସାଇ ଯାହାକୁ । ଆଣିଛୁ ମୋହର ସ୍ଥାନକୁ ॥ ୧୧୧
୩୭ ବହୂ ତୋହର ଏ ଯୁବତୀ । ଏମନ୍ତ କହନ୍ତେ ନୃପତି ॥ ୧୧୨
ହସନ୍ତେ ଏ ପ୍ରକାରେ ପୁଣି । ପତିକି କହିଲା ତରୁଣୀ ॥ ୧୧୩
ସ୍ୱଭାବେ ବନ୍ଧ୍ୟା ମୁଁ ଅଟଇ । ମୋର ସପତ୍ନୀ କେହି ନାହିଁ ॥ ୧୧୪
କେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ମୋହର । ବହୂ ସମ୍ଭବିବ ବିଗ୍ରହ ॥ ୧୧୫
୩୮ ତାଠାରୁ ଭୟ ପାଇ ପୁଣି । ନୃପତି ବୋଇଲା ଏ ବାଣୀ ॥ ୧୧୬
ହେ ରାଜପତ୍ନି ! ଯଉଁ ସୁତ । କାଳରେ କରିବୁ ତୁ ଜାତ ॥ ୧୧୭
ବଧୂରୂପରେ ଉପଯୋଗ । ତାହାର ହୋଇବ ଏ ଭୋଗ ॥ ୧୧୮
ଏମନ୍ତ କହନ୍ତେ ବଚନ । ଭୟେ ହୋଇଛି କମ୍ପମାନ ॥ ୧୧୯
ପଳାଇ ଯିବାକୁ ନୃପତି । ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତେ ନିଜ ମତି ॥ ୧୨୦
ଅନେକ କାଳ ଭକ୍ତିଭାବେ । ଆରାଧିଥିଲା ଯାଙ୍କୁ ପୂର୍ବେ ॥ ୧୨୧
ସେ ବିଶ୍ୱେଦେବା ପିତୃଗଣ । ତା' ପ୍ରାଣସଙ୍କଟ ଦେଖିଣ ॥ ୧୨୨

---

୧ । କ୍ରୋଷ୍ଟା, କ୍ରୋଷ୍ଟୁ ।
୨ । ବିଶଦ୍‌ଗୁ ।
୩ । ଶତବିନ୍ଦୁ ।

ପୁତ୍ରଜନମ ଅର୍ଥେ ତାର । ବଚନ କଲେକ ସ୍ୱୀକାର ॥ ୧୨୩
୩୯ [1]ଶୈବ୍ୟା କାଳରେ ଗର୍ଭ ହେଲା । ଉତ୍ତମ ପୁତ୍ର ଜାତ କଲା ॥ ୧୨୪
ବିଦର୍ଭ ନାମ ସେ କୁମାର । ବଧୂକୁ ବିଭା ହେଲା ତାର ॥ ୧୨୫
ଭକ୍ତବତ୍ସଳ ଯେ ମୁରାରୀ । ତାଙ୍କ ଚରଣ ଚିନ୍ତା କରି ॥ ୧୨୬
ନବମ ସ୍କନ୍ଧ ଭଣି ଗୀତେ । ହରଷ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଚିତ୍ତେ ॥ ୧୨୭

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଯଦୁବଂଶକଥନଂ
ନାମ ତ୍ରୟୋବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଚତୁର୍ବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଚତୁର୍ବିଂଶେ ବିଦର୍ଭସ୍ୟ ପୁତ୍ରତ୍ରୟସମୁଦ୍ଭବାଃ ।
ବଂଶା ନାନାମୁଖାଃ ପ୍ରୋକ୍ତା ରାମକୃଷ୍ଣୋଦ୍ଭବାବଧି ॥୧॥

ଶ୍ରୀଶୁକ ଉବାଚ

୧ ବିଦର୍ଭ ନୃପ ତିନି ସୁତ । ସେ କନ୍ୟାଠାରେ କଲା ଜାତ ॥ ୧
ସେ କୁଶ କ୍ରଥ ନାମେ ଖ୍ୟାତ । ତୃତୀୟ ଲୋମପାଦ ଜାତ ॥ ୨
ବିଦର୍ଭନୃପତିକୁଳର । ଆନନ୍ଦଦାତା ସେ କୁମର ॥ ୩
୨ ଲୋମପାଦର ବଭ୍ରୁ ସୁତ । ବଭ୍ରୁର ଠାରୁ କୃତି ଜାତ ॥ ୪
ଉଶିକ ନାମେ ତାର ସୁତ । ତାହାର ଠାରୁ ଚେଦି ଜାତ ॥ ୫
ଯେ ଚୈଦ୍ୟ[2] ଆଦି ନରପତି । ସେମାନେ ଚେଦିର ସନ୍ତତି ॥ ୬
୩ ଯେ କ୍ରଥ ବିଦର୍ଭର ସୁତ । ତାହାର ଠାରୁ କୁନ୍ତି ଜାତ ॥ ୭
କୁନ୍ତିର ବୃଷ୍ଣି ନାମେ ସୁତ । ନିର୍ବୃତି ତାହାଠାରୁ ଜାତ ॥ ୮
ଦଶାର୍ହ ତାଠାରୁ ଜନମ । ତାହାର ପୁତ୍ର ବ୍ୟୋମ ନାମ ॥ ୯
୪ ଜୀମୂତ ତନୟ ତାହାର । ବିକୃତି ଜୀମୂତ କୁମର ॥ ୧୦
ତାହାର ଭୀମରଥ ସୁତ । ତାଠାରୁ ନବରଥ ଜାତ ॥ ୧୧
ତାଠାରୁ ଦଶରଥ ନାମ । ତନୁଜ ହୋଇଲା ଜନମ ॥ ୧୨
୫ ଶକୁନି ଦଶରଥସୁତ । କରମ୍ଭି ତାହାଠାରୁ ଜାତ ॥ ୧୩
ତାହାର ସୁତ ଦେବରାତ । ଦେବରାତର ଦେବକ୍ଷତ୍ର ॥ ୧୪
ଦେବକ୍ଷତ୍ରର ମଧୁ ନାମ । ତାଠାରୁ କୁରୁବଶ ଜନ୍ମ ॥ ୧୫

୧ । ଭାର୍ଯ୍ୟାବଶ୍ୟାଶ୍ଚ ଯେ କେଚିଦ୍ ଭବିଷ୍ୟନ୍ତ୍ୟଥବା ମୃତାଃ ।
ତେଷାଂ ତୁ ଜ୍ୟାମଘଃ ଶ୍ରେଷ୍ଠଃ ଶୈବ୍ୟାପତିରଭୂନ୍ନୃପ ॥
(ସ୍ୱାମିଧୃତପରାଶରାଦିବାକ୍ୟମ୍)
୨ । ଚୈଦ୍ୟ=ଦମଘୋଷ ।

୬ କୁରୁବଂଶର ଅନୁ ସୁତ । ତାଠାରୁ ପୁରୁହୋତ୍ର ଜାତ ॥ ୧୬
ତାହାର ସୁତ ଆୟୁ ନାମ । ତାଠାରୁ ସାତ୍ୱତ ଜନମ ॥ ୧୭
ହେ ନୃପ ! ଭଜି ଭଜମାନ । ଅନ୍ଧକ ଦେବାବୃଧ ନାମ ॥ ୧୮
ଯେ ଦିବ୍ୟ ବୃଷ୍ଣି ମହାଭୋଜ । ଏ ସପ୍ତ ସାତ୍ୱତତନୁଜ ॥ ୧୯
୭ ଭଜମାନର ତିନି ସୁତ । ଏକ ଭାର୍ଯ୍ୟାରେ ହେଲେ ଜାତ ॥ ୨୦
୮ ଯେ ଧୃଷ୍ଟି ନିମ୍ଲୋଚି କିଙ୍କଣ । ଆନ ଭାର୍ଯ୍ୟାରେ ତିନି ପୁଣ ॥ ୨୧
[୧] ସହସ୍ରାଜିତ ଶତାଜିତ । ଏରୂପେ ଖ୍ୟାତ ଦୁଇ ସୁତ ॥ ୨୨
ହେ ନୃପ ! ଯେ ଆର କୁମର । ଅୟୁତାଜିତ ନାମ ତାର ॥ ୨୩
ଦେବାବୃଧର ବଭ୍ରୁ ସୁତ । ସେ ଦୁଇ ବିଷୟେ ଏମନ୍ତ ॥ ୨୪
ଶ୍ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସାଧୁ ଜନେ । ଗାୟନ କରନ୍ତି ଭୁବନେ ॥ ୨୫
୯ ଯେମନ୍ତ ଶୁଣୁଥିଲୁଁ ଦୂରେ । ପାଖେ ଦେଖିଲୁଁ ସେ ପ୍ରକାରେ ॥ ୨୬
୧୦ ଜଗତେ ଯେତେ ଛନ୍ତି ନର । ବଭ୍ରୁ ତାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ବର ॥ ୨୭
ଯେ ଦେବାବୃଧ ନାମେ ଆନ । ସେ ଦେବମାନଙ୍କେ ସମାନ ॥ ୨୮
ଷଟସହସ୍ର ଅଷ୍ଟଶତ । ଆବର ପଞ୍ଚଷଷ୍ଟି ଯୁତ ॥ ୨୯
ବଭ୍ରୁ-ଦେବାବୃଧ ହେତୁରେ । ମୋକ୍ଷକୁ ଲଭିଲେ ସଂସାରେ ॥ ୩୦
୧୧ ଅତିଧର୍ମାତ୍ମା ମହାଭୋଜ । ତା' ବଂଶ ବୋଲାଇଲେ ଭୋଜ ॥ ୩୧
ସୁମିତ୍ର ଯୁଧାଜିତ ହୋଇ । ହେ ନୃପ ! ବୃଷ୍ଣିପୁତ୍ର ଦୁଇ ॥ ୩୨
୧୨ ଯେ ପୁଣ ଶିନି ଅନମିତ୍ର । ସେ ବେନି ଯୁଧାଜିତ ପୁତ୍ର ॥ ୩୩
ଅନମିତ୍ରର ନିଘ୍ନ ସୁତ । ତାର ପ୍ରସେନ ସତ୍ରାଜିତ ॥ ୩୪
୧୩ ଅନମିତ୍ରର ଅନ୍ୟ ସୁତ । ଶିନି[୨] ନାମରେ ସେ ବିଖ୍ୟାତ ॥ ୩୫
୧୪ ସତ୍ୟକ ନାମରେ ତାହାର । ଜନମ ହୋଇଲା କୁମର ॥ ୩୬
ସତ୍ୟକପୁତ୍ର ଯୁଯୁଧାନ । ଜୟ ନାମରେ ତା' ନନ୍ଦନ ॥ ୩୭
କୁଣି ତା' ସୁତ ସେ କୁଣିର । ତନୟ ନାମ ଯୁଗନ୍ଧର ॥ ୩୮
ଅନମିତ୍ରର ଆନ ସୁତ । ବୃଷ୍ଣି ନାମରେ ସେ ବିଦିତ ॥ ୩୯
୧୫ ଶ୍ୱଫଳ୍କ ଚିତ୍ରରଥ ହୋଇ । ବୃଷ୍ଣିର ଜାତ ପୁତ୍ର ଦୁଇ ॥ ୪୦
ଗାନ୍ଦିନୀଠାରେ ଶ୍ୱଫଳ୍କର । ଜନ୍ମିଲେ ଦ୍ୱାଦଶ କୁମର ॥ ୪୧
ଅକ୍ରୂର ତହିଁରେ ପ୍ରଧାନ । ଦ୍ୱାଦଶ ଅକ୍ରୂରରୁ ଭିନ୍ନ ॥ ୪୨
୧୬ ଆସଙ୍ଗ[୩] ସାରମେୟ ଗିରି । ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ମୃଦୁର ମୃଦୁରି[୪] ॥ ୪୩
୧୭ ଯେ ପ୍ରତିବାହୁ ଗନ୍ଧମାଦ । ସୁକର୍ମା ଆର ଧର୍ମବୃଦ୍ଧ ॥ ୪୪
ଅରିମର୍ଦନ କ୍ଷତ୍ରୋପେୟ[୫] । ଏରୂପେ ଦ୍ୱାଦଶ ତନୟ ॥ ୪୫
ସୁସାରା[୬] ତାହାଙ୍କ ଭଗିନୀ । ଅକ୍ରୂରସୁତ ହେଲେ ବେନି ॥ ୪୬
୧୮ ସେ ଉପଦେବ ଦେବବନ୍ତ । ଚିତ୍ରରଥର ପୃଥୁ ସୁତ ॥ ୪୭

୧ । ସହସ୍ରଜିତ ଶତଜିତ ୨ । ଶନି ୩ । ଅସଙ୍ଗ ୪ । ମୃଦୁବିତ୍ ।
୫ । କ୍ଷତ୍ରୋପେକ୍ଷ ୬ । ସୁଗ୍ଧରା, ସୁଚୀରା, ସୁରସା ।

	ବିଦୂରଥାଦି[୧] ହେଲେ ଜାତ । ବୃଷ୍ଣିର ନନ୍ଦନ ବହୁତ	॥ ୪୮
୧୯	[୨]କୁକୁର ଶୁଚି ଭଜମାନ । କମ୍ବଳବରହିଁଷ ଆନ	॥ ୪୯
	ଅନ୍ଧକସୁତ ଏ ବିଦିତ । ବୃଷ୍ଣି[୩] କୁକୁରଠାରୁ ଜାତ	॥ ୫୦
	ବିଲୋମା ତନୟ ତାହାର । କପୋତରୋମା ତା' କୁମର	॥ ୫୧
୨୦	ଅନୁ ନାମରେ ସୁତ ତାର । ତୁମ୍ବୁରୁ ସଖା ଅଟେ ଯାର	॥ ୫୨
୨୧	ଅନ୍ଧକ ଅନୁଠାରୁ ଜାତ । ଦୁନ୍ଦୁଭି ନାମେ ତାର ସୁତ	॥ ୫୩
	ତାର ତନୟ ଦିବିଦ୍ୟୋତ[୪] । ତାଠାରୁ ପୁନର୍ବସୁ ଜାତ	॥ ୫୪
	ଆହୁକ ତନୟ ତାହାର । ଆହୁକୀ ନାମେ କନ୍ୟା ଆର	॥ ୫୫
	ଦେବକ ଉଗ୍ରସେନ ହୋଇ । ସେ ଆହୁକର ପୁତ୍ର ଦୁଇ	॥ ୫୬
	ଦେବକ ନାମେ ଯେ ବିଦିତ । ତା'ଠାରୁ ଗ୍ରିପୁତ୍ର ଜାତ	॥ ୫୭
୨୨	ସେ ଦେବବନ୍ତ ଉପଦେବ । ଯେ ଦେବବର୍ଦ୍ଧନ ସୁଦେବ	॥ ୫୮
୨୩	ହେ ନୃପ ! ତାହାଙ୍କର ଜାତ । ହୋଇଲେ ଯେ ଭଗିନୀ ସାତ	॥ ୫୯
	ତହିଁରେ ଆଦ୍ୟ ଧୃତଦେବା[୫] । ଆଉ ତନୁଜା ଶାନ୍ତିଦେବା	॥ ୬୦
	ଶ୍ରୀଦେବା ଉପଦେବା ଆର । ଦେବରକ୍ଷିତା ତଦନ୍ତର	॥ ୬୧
	ଦେବକୀ ସହଦେବା ହୋଇ । ଆବର ସେ ଭଗିନୀ ଦୁଇ	॥ ୬୨
	ସେ ସାତ ଭଗିନୀଙ୍କି ପୂର୍ବେ । ବିବାହ ହେଲେ ବସୁଦେବେ	॥ ୬୩
୨୪	କଂସ ସୁନାମା ସଙ୍କୁ କଙ୍କ । ନ୍ୟଗ୍ରୋଧ ସୁହୂ ଯେ ଆଉକ	॥ ୬୪
	ଯେ ରାଷ୍ଟ୍ରପାଳ ତୁଷ୍ଟିମନ୍ତ । ଧୃଷ୍ଟି[୬] ଏ ଉଗ୍ରସେନସୁତ	॥ ୬୫
୨୫	ଯେ କଂସା କଙ୍କା କଂସବତୀ । ଶୂରଭୂ ନାମେ ଯେହୁ ଖ୍ୟାତି	॥ ୬୬
	ରାଷ୍ଟ୍ରପାଳିକା ନାମ ଆର । ତନୁଜା ଏ ଉଗ୍ରସେନର	॥ ୬୭
	ଯେ ବସୁଦେବ ସାନଭାଇ[୭] । ସେମାନଙ୍କର ଭାର୍ଯ୍ୟା ଏହି	॥ ୬୮
୨୬	[୮]ଶ୍ୱଫଲ୍‌କଭ୍ରାତା ଚିତ୍ରରଥ । ତାର ତନୟ ବିଦୂରଥ	॥ ୬୯
	ତା' ପୁତ୍ର ଶୂର ଭଜମାନ । ତା' ସୁତ ଶିନି ତା' ନନ୍ଦନ	॥ ୭୦
	ତାଠାରୁ ଭୋଜ ହେଲା ଜାତ । ହୃଦୀକ ତା' ସୁତ ସମ୍ମତ	॥ ୭୧
୨୭	ହୃଦୀକଠାରୁ ଯେ ଜନମ । ସେ ଦେବବାହୁ[୯] କୃତବର୍ମ	॥ ୭୨
	[୧୦]ତୃତୀୟ ଅଟଇ ଯେ ସୁତ । ସେ ଶତଧନୁ ନାମେ ଖ୍ୟାତ	॥ ୭୩

---

୧ । ବିଦୂର ଆଦି ।

୨ । "କୁକୁର-ଭଜମାନ-ଶୁଚି-କମ୍ବଳବର୍ହିଷାଖ୍ୟାସ୍ତଥାନ୍ଧକସ୍ୟ ପୁତ୍ରାଃ" (ପରାଶର)

୩ । ବହ୍ନି । ୪ । ଅବିଦ୍ୟୋତ, ଅରିଦ୍ୟୋତ ୫ । କୃତଦେବା ୬ । ସୃଷ୍ଟି ।

୭ । ଦେବଭାଗ ପ୍ରଭୃତି ବସୁଦେବଙ୍କ ସାନଭାଇ ଅଟନ୍ତି ।

୮ । "ଭଜମାନାଚ୍ଚ ବିଦୂରଥଃ ପୁତ୍ରୋଽଭବତ୍, ବିଦୂରଥାଚ୍ଚ ଶୂରଃ" (ପରାଶର)

୯ । ଦେବମୀଢ଼ ।

୧୦ । "ତସ୍ୟାପି କୃତବର୍ମ-ଶତଧନୁ-ର୍ଦେବମୀଢୁଷାଦ୍ୟାଃ ପୁତ୍ରା ବଭୂବୁଃ, ଦେବମୀଢୁଷସ୍ୟ ଶୂରଃ, ଶୂରସ୍ୟାପି ମାରିଷା ନାମ ପତ୍ନ୍ୟଭୂତ୍, ତସ୍ୟାଂ ଗ୍ଚସୌ ଦଶ ପୁତ୍ରାନଜନୟଦ୍ ବସୁଦେବପୂର୍ବାନିତି ।" (ପରାଶର)

ଯେ ଦେବମୀଢ଼ସୁତ ଶୂର । ମାରିଷା ନାମ ପତ୍ନୀ ତାର ।। ୭୪
୨୮ ତାଠାରେ ଜାତ କଲା ଦଶ । ତନୁଜ ସର୍ବେ ଅକଳ୍ମଷ ।। ୭୫
୨୯ ଜନ୍ମିଲା ବସୁଦେବ ଆଗ । ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁତ୍ର ଦେବଭାଗ ।। ୭୬
ଯେ ଦେବଶ୍ରବସ ଆନକ । ସୃଞ୍ଜୟ ବତ୍ସକ ଶାମକ ।। ୭୭
କଙ୍କ ଶମୀକ ବୃକ ଆର । ଏ ରୂପେ ଦଶ ତା' କୁମର ।। ୭୮
ଜନମସମୟେ ଯାହାର । ଆନକଦୁନ୍ଦୁଭି ଆବର ।। ୭୯
ବାଜିଲେ ଦେବବାଦ୍ୟମାନ । ଯେ ଅଟେ ହରିଜନ୍ମସ୍ଥାନ ।। ୮୦
ଆନକଦୁନ୍ଦୁଭିନାମେଣ । ବୋଲନ୍ତି ତାକୁ ଏଣୁ ପୁଣ ।। ୮୧
୩୦ ପୃଥା ଆବର ଶ୍ରୁତଦେବା । ଯେ ଶ୍ରୁତକୀର୍ତ୍ତି ଶ୍ରୁତଶ୍ରବା ।। ୮୨
୩୧ ରାଜାଧିଦେବୀ ନାମେ ଆର । ପଞ୍ଚ କନ୍ୟକା ଏହାଙ୍କର ।। ୮୩
ଭଗିନୀ ଅଟନ୍ତି ବିଦିତ । ଏ ରୂପେ ପଞ୍ଚଦଶ ମତ ।। ୮୪
ପୃଥାର ପିତା ଅଟେ ଶୂର । କୁନ୍ତି ନୃପତି ସଖା ତାର ।। ୮୫
ସେ ପୁତ୍ରହୀନ ହୋଇଥିଲା । ଶୂର ପୃଥାକୁ ତାକୁ ଦେଲା ।। ୮୬
୩୨ ସେ ପୃଥା କନ୍ୟାସମୟରେ । ସେ କୁନ୍ତିନୃପତିମନ୍ଦିରେ ।। ୮୭
ଥାଆନ୍ତେ ଏକଦିନେ ତହିଁ । ଦୁର୍ବାସା ମିଳିଲେକ ଯାଇଁ ।। ୮୮
ତାହାଙ୍କୁ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରି । ସନ୍ତୋଷ କରାଇଲା ନାରୀ ।। ୮୯
ଦେବତାମାନେ ଯାର ଜପେ । ମିଳନ୍ତି ଆସି ତା' ସମୀପେ ।। ୯୦
ସେ ବିଦ୍ୟା ଲଭିଲା ସେ ପୁଣ । ଦୁର୍ବାସାଠାରୁ ତତକ୍ଷଣ ।। ୯୧
ଯେ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ ସେ ବିଦ୍ୟାର । ପରୀକ୍ଷାନିମିତ୍ତେ ତାହାର ।। ୯୨
ଶୁଚି ହୋଇଣ ସେ ଅବଳା । ରବିଙ୍କି ଆବାହନ କଲା ।। ୯୩
୩୩ ତପନ ସେହି ସମୟରେ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଆଗରେ ।। ୯୪
ତାହାଙ୍କୁ ଦରଶନ କରି । ବିସ୍ମୟମନା ହେଲା ନାରୀ ।। ୯୫
ବୋଇଲା ହେ ଦେବ ! ପ୍ରତ୍ୟୟ । ନିମିତ୍ତେ କଲି ଏ ବିଷୟ ।। ୯୬
ଯାଅ ଆପଣା ଭବନକୁ । କ୍ଷମାକର ମୋ' ଏ ଦୋଷକୁ ।। ୯୭
୩୪ ରବି ବୋଇଲେ ଏ ବଚନ । ଅମୋଘ ଦେବଦରଶନ ।। ୯୮
ତୋହର ଗର୍ଭରେ ଆଧାନ । କରିବି ମୁଁ ଏକ ନନ୍ଦନ ।। ୯୯
ହେ ସୁମଧ୍ୟମେ ଯୋନି ପୁଣ । ଯେମନ୍ତେ ନୋହିବ ଦୂଷଣ ।। ୧୦୦
ସେ କଥା କରିବଇଁ ମୁହିଁ । ରବି ଏମନ୍ତ କଥା କହି ।। ୧୦୧
୩୫ ତାଠାରେ ଗର୍ଭକୁ ଆଧାନ । କରିଣ ଗଲେ ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥାନ ।। ୧୦୨
୩୬ ତତ୍କାଳ ଜନ୍ମିଲା କୁମର । ଅଟେ କି ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାସ୍କର ।। ୧୦୩
ଲୋକସକାଶୁଁ ଭୟ ପାଇ । କଷ୍ଟରେ ତାହାକୁ ସେ ନେଇ ।। ୧୦୪
ଛାଡ଼ିଲା ମଧ୍ୟରେ ନଦୀର । ପ୍ରପିତାମହ ଯେ ତୋହର ।। ୧୦୫
ଯାହାର ସତ୍ୟ ପରାକ୍ରମ । ସେ ପାଣ୍ଡୁ ନୃପତି ଉତ୍ତମ ।। ୧୦୬
ସେ ପୃଥା କନ୍ୟାକୁ ପୂର୍ବରେ । ବିବାହ ହେଲା ସମୟରେ ।। ୧୦୭

୩୭ କରୂଷଦେଶ-ନରନାଥ । ଯେ ବୃଦ୍ଧଶର୍ମା ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥ ୧୦୮
ଶ୍ରୁତଦେବାକୁ ସେ ଗ୍ରହଣ । କଲା, ଯାହାର ଠାରୁ ପୁଣ ॥ ୧୦୯
ହୋଇଲା ଦନ୍ତବକ୍ର ଜାତ । ଯେ ପୂର୍ବଦିନେ ଦିତିସୁତ ॥ ୧୧୦
ସନକ ଆଦିଙ୍କ ଶାପରେ । ଜନମି ଥିଲା ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁରେ ॥ ୧୧୧
୩୮ ଯେ ଧୃଷ୍ଟକେତୁ ନାମେ ଖ୍ୟାତ । କେକୟଦେଶନରନାଥ ॥ ୧୧୨
ଶ୍ରୁତକୀର୍ତ୍ତିକି ଯେ ଲଭିଲେ । ତାଠାରେ ପଞ୍ଚସୁତ ହେଲେ ॥ ୧୧୩
ସନ୍ତର୍ଦ୍ଦନକୁ ଆଦି ହୋଇ । କୈକୟ ସେହୁ ପଞ୍ଚ ଭାଇ ॥ ୧୧୪
୩୯ ଅବନ୍ତିଦେଶର ରାଜନ । ନାମ ଯାହାର ଜୟସେନ ॥ ୧୧୫
୪୦ ରାଜାଧିଦେବୀଠାରେ ସେହି । ଜନମ କଲା ସୁତ ଦୁଇ ॥ ୧୧୬
ସେ ବିନ୍ଦ ଅନୁବିନ୍ଦ ହୋଇ । ଅବନ୍ତିଦେଶଭବ ଦୁଇ ॥ ୧୧୭
ଚେଦିମାନଙ୍କର ରାଜନ । ଯେ ଦମଘୋଷ ବିଦ୍ୟମାନ ॥ ୧୧୮
ସେ ଶ୍ରୁତଶ୍ରବାକୁ ଘେନିଲା । ତା' ସୁତ ଶିଶୁପାଳ ହେଲା ॥ ୧୧୯
ତାର ଜନମ ତୋ' ଆଗରେ । କହିଛୁଁ ପୂର୍ବେ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ॥ ୧୨୦
ଯେ ଦେବଭାଗ ନାମେ ଖ୍ୟାତ । ବସୁଦେବର ଅଟେ ଭ୍ରାତ ॥ ୧୨୧
କଂସା ନାମରେ ତା' କାମିନୀ । ସେ ଅଟେ କଂସର ଭଗିନୀ ॥ ୧୨୨
ତାଠାରେ ଚିତ୍ରକେତୁ ଜାତ । ଯେ ବୃହଦ୍ବଳ ଆର ସୁତ ॥ ୧୨୩
୪୧ ଦେବଶ୍ରବର ଯେ ଯୁବତୀ । କଂସଭଗିନୀ କଂସବତୀ ॥ ୧୨୪
ସୁବୀର ଇଷୁମନ୍ତ ହୋଇ । ତାଠାରେ ହେଲେ ପୁତ୍ର ଦୁଇ ॥ ୧୨୫
ଯେ ବୃକ[1] ବସୁଦେବଭାଇ । କଙ୍କାର ଠାରେ ପୁତ୍ର ଦୁଇ ॥ ୧୨୬
ତାହାର ହୋଇଲେ ସମ୍ଭୂତ । ସେ ସତ୍ୟଜିତ ପୁରୁଜିତ ॥ ୧୨୭
୪୨ ସୃଞ୍ଜୟ ନାମେ ଯେ ଆବର । ସେ ପୁଣ ରାଷ୍ଟ୍ରପାଳୀଠାର ॥ ୧୨୮
ଜନମ କଲା ନାନା ସୁତ । ବୃଷ ଦୁର୍ମର୍ଷ ଆଦି ଖ୍ୟାତ ॥ ୧୨୯
ଶ୍ୟାମକ ଶୂରଭୂମିଠାର । ଜନମ କଲା ଦ୍ୱି କୁମାର ॥ ୧୩୦
ସେ ହିରଣ୍ୟାକ୍ଷ ହରିକେଶ । ଏ ବେନି ନାମରେ ପ୍ରକାଶ ॥ ୧୩୧
୪୩ ଯେ ଅପସରା ମିଶ୍ରକେଶୀ । ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକରେ ଥିଲା ଆସି ॥ ୧୩୨
ତାଠାରେ ବୃକ ଆଦି ସୁତ । ବତ୍ସବାଳକ କଲା ଜାତ ॥ ୧୩୩
ଯେ ତକ୍ଷ ଯେ ପୁଷ୍କରମାଳ[2] । ତାହାଙ୍କୁ ଆଦି ଯେତେ ବାଳ ॥ ୧୩୪
ବୃକ ତାହାଙ୍କୁ ଦୂର୍ବା[3] ଠାରେ । ଆଧାନ କଲା ସମୟରେ ॥ ୧୩୫
୪୪ ସୁମିତ୍ରା ନାମେ ଯେ କାମିନୀ । ସୁନ୍ଦର ମାଳାରେ ମୋହିନୀ ॥ ୧୩୬
ଅର୍ଜ୍ଜୁନପାଳ ଆଦି ସୁତ । ସମୀକ[4]ଠାରୁ କଲା ଜାତ ॥ ୧୩୭
କର୍ଣ୍ଣିକାଠାରେ କଙ୍କ[5] ଜାତ । କଲା ଯେବଣ ବେନି ସୁତ ॥ ୧୩୮
ଏକର ନାମ ଋତଧାମ । ଆର ତନୟ ଜୟ ନାମ ॥ ୧୩୯

---

୧ । ବକ ୨ । ପୁଷ୍କରଶାଳ ୩ । ଦୂର୍ବାକ୍ଷୀ ୪ । ଶମୀକ ୫ । ଆନକ ।

୪୫ ପୌରବୀ ମଦିରା ରୋହିଣୀ । ରୋଚନା[1] ଇଳା ଭଦ୍ରା ପୁଣି ॥ ୧୪୦
ଦେବକୀ ପ୍ରଭୃତି ଯେ ଆନ । ବସୁଦେବର ଭାର୍ଯ୍ୟାମାନ ॥ ୧୪୧
୪୬ ଯେ ବଳ ଗଦ ଧ୍ରୁବ ପୁଣ । ଦୁର୍ମଦ ବିପୁଳ ସାରଣ ॥ ୧୪୨
କୃତକୁ ଆଦି ହୋଇ ଆନ । ଯେତେ ତନୁଜ ବିଦ୍ୟମାନ ॥ ୧୪୩
ରୋହିଣୀଠାରେ ବସୁଦେବ । କଲା ସେମାନଙ୍କୁ ସମ୍ଭବ ॥ ୧୪୪
୪୭ ସୁଭଦ୍ର ଭଦ୍ରବାହୁ ଧର୍ମ । ଦୁର୍ମଦ ଏକପୁତ୍ରନାମ ॥ ୧୪୫
ଭୂତକୁ ଆଦି ଯେ ଦ୍ୱାଦଶ । ପୌରବୀସୁତ ଏ ପ୍ରକାଶ ॥ ୧୪୬
୪୮ ଯେ ନନ୍ଦ ଉପନନ୍ଦ ଶୂର । କୃତକ ଆଦି ଯେ ଇତର ॥ ୧୪୭
ମଦିରା ନାମ ଯଉଁ ନାରୀ । ଏମାନେ ତନୟ ତାହାରି ॥ ୧୪୮
କୁଳନନ୍ଦନ କେଶୀ ନାମ । କୌଶଲ୍ୟା[2] କଲା ଏକ ଜନ୍ମ ॥ ୧୪୯
୪୯ ହସ୍ତ ହେମାଙ୍ଗଦାଦି ସୁତ । ରୋଚନାଠାରେ ହେଲେ ଜାତ ॥ ୧୫୦
ତନୟ ଯଦୁମୁଖ୍ୟ ହୋଇ । ଉରୁବଲ୍‌କଲ ଆଦି ଯେହି ॥ ୧୫୧
ଇଳାର ଗର୍ଭରେ ସେମାନ । କଲେ ସେ ବସୁଦେବ ଜନ୍ମ ॥ ୧୫୨
୫୦ ବସୁଦେବର ଏକ ସୁତ । ଧୃତଦେବା[3]ର ଠାରେ ଜାତ ॥ ୧୫୩
ବିସୃଷ୍ଟ[4] ଅଟେ ନାମ ତାର । ଯେ ଶାନ୍ତିଦେବା ନାମେ ଆର ॥ ୧୫୪
ହେ ନୃପ ! ପ୍ରଶମ ପ୍ରଥିତ[5] । ଏ ଆଦି ତାହାଠାରେ ଜାତ ॥ ୧୫୫
୫୧ ରାଜନ୍ୟ କଳ୍ପବର୍ଷ ଆଦି । ଯେ ଦଶ ତନୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥ ୧୫୬
ସେମାନେ ଉପଦେବାସୁତ । ଶ୍ରୀଦେବା ନାମେ ଯେ ବିଦିତ ॥ ୧୫୭
ବସୁହଂସ ସୁବଂଶ ଆଦି । ଷଟ ତନୟ ତାର ସିଦ୍ଧି ॥ ୧୫୮
୫୨ ହେ ନୃପ ! ତାର ଗଦ ଆଦି । ଯେ ନବ କୁମାର ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥ ୧୫୯
୫୩ ଦେବରକ୍ଷିତା ତା' ଲଭିଲା । ଯେ ସହଦେବା ନାମେ ଥିଲା ॥ ୧୬୦
ପ୍ରବର ଶ୍ରୁତ ଆଦି ସୁତ । ଅଷ୍ଟ ତାଠାରେ କଲା ଜାତ ॥ ୧୬୧
ଯେ ବସୁମାନଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ । ଧର୍ମ କରଇ ଯେହ୍ନେ ଜାତ ॥ ୧୬୨
୫୪ ଦେବକୀଠାରେ ଅଷ୍ଟ ସୁତ । ସେ ବସୁଦେବ କଲା ଜାତ ॥ ୧୬୩
୫୫ ସେ କୀର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ଭଦ୍ରସେନ । ସୁଷେଣ ଋଜୁ ସମ୍ମର୍ଦ୍ଦନ ॥ ୧୬୪
ଭଦ୍ର ନାମରେ ପୁଣ ଆର । ସଂକରଷଣ ଅହୀଶ୍ୱର ॥ ୧୬୫
ସେ ବେନିଠାରେ ସ୍ୱୟେଂ ହରି । ଅଷ୍ଟମ ଗର୍ଭେ ଅବତରି ॥ ୧୬୬
ସୁଭଦ୍ରା ମହାଭାଗା ଯେହି । ହେ ନୃପ ! ତୁମ୍ଭ ପିତାମହୀ ॥ ୧୬୭
୫୬ ଯେବଣ ଯେବଣ ସମୟ । ପାପ ବଢ଼ଇ ପୁଣ୍ୟ କ୍ଷୟ ॥ ୧୬୮
ସେହି କାଳରେ ଭଗବାନ । ଆତ୍ମାକୁ କରନ୍ତି ସର୍ଜନ ॥ ୧୬୯
୫୭ ହେ ନୃପ ! ଯେ ସଙ୍ଗବିହୀନ । ସକଳ ଆତ୍ମା ଭଗବାନ ॥ ୧୭୦
ସାକ୍ଷୀ ସକଳ ବିଷୟର । ଆପଣା ମାୟା ବିନୁ ତାର ॥ ୧୭୧

---

୧ । ଲୋଚନା ୨ । କୌଶଲ୍ୟା=ଭଦ୍ରା ୩ । ଧୃତଦେବା ।
୪ । ବିପକ୍ଷ ୫ । ପ୍ରସିତ ।

ଜନ୍ମକୁ କର୍ମକୁ କାରଣ । ସେ କଥା ନ ସମ୍ଭବେ ପୁଣ ॥ ୧୭୨
୫୮ ଯା' ମାୟାଚେଷ୍ଟା ଯେ ଅଟଇ । ଜୀବର ଅନୁଗ୍ରହ ସେହି ॥ ୧୭୩
କର୍ମାଦିପରତନ୍ତ୍ର ଭାବ । ତାହାର କାହୁଁ ସମ୍ଭବିବ ॥ ୧୭୪
ଯେଣୁ ଜନମ ସ୍ଥିତି ନାଶ । ନିମିତ୍ତେ ସେ ଚେଷ୍ଟା ପ୍ରକାଶ ॥ ୧୭୫
ସେ ଚେଷ୍ଟାଶ୍ରବଣେ ସଂସାର । ନିବର୍ତ୍ତେ, ମୋକ୍ଷ ହୋଏ ଆର ॥ ୧୭୬
୫୯ ଯେ ଅକ୍ଷୌହିଣୀଙ୍କର ପତି । ନୃପତିଚିହ୍ନ ଧରିଥାନ୍ତି ॥ ୧୭୭
ତେଣେ[1] ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେଲା ମହୀ । ତା' ଭାର ନାଶ ହେବାପାଇଁ ॥ ୧୭୮
ଉଦ୍ୟମ କଲେ ଯେ ଈଶ୍ୱର । ତେଣୁ ସମ୍ଭବ ତାହାଙ୍କର ॥ ୧୭୯
୬୦ ଦେବଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯେହି । ସେମାନେ ମନରେ ହେଁ ଯାହି ॥ ୧୮୦
କରିବାକୁ ହିଁ ଅଭାଜନ । ରାମସହିତେ ଭଗବାନ ॥ ୧୮୧
ଯେଉଁ କର୍ମମାନଙ୍କୁ ଜଗତେ । କଲେ ଜଗତଜନ ହିତେ ॥ ୧୮୨
୬୧ ଯଉଁ ଭଗତେ କଳିଯୁଗେ । ଜାତ ହୋଇବେ ଭୂମିଭାଗେ ॥ ୧୮୩
ଅନୁଗ୍ରହାର୍ଥେ ତାହାଙ୍କର । ଯଶକୁ କଲେ ଯେ ବିସ୍ତାର ॥ ୧୮୪
ଯେ ଦୁଃଖ ଶୋକତମ ନାଶ । କରେ ସୁପୁଣ୍ୟ ଯଉଁ ଯଶ ॥ ୧୮୫
୬୨ ଯେ ସାଧୁଜନମାନଙ୍କର । କର୍ଣ୍ଣକୁ ପୀୟୂଷ ଆକାର ॥ ୧୮୬
ଯେ ଯଶ ଅଟେ ତୀର୍ଥବର । ତହିଁ ଥରେହେଁ ଯଉଁ ନର ॥ ୧୮୭
ଅଞ୍ଜଳି କରି ନିଜ କର୍ଣ୍ଣ । କରଇ ମାତ୍ର ଆଚମନ ॥ ୧୮୮
କର୍ମବାସନା ଯେତେ ଥାଇ । ତା' ସର୍ବ ବିନାଶ କରଇ ॥ ୧୮୯
୬୩ ଯେ ଭୋଜ ବୃଷ୍ଣି ଶୂରସେନ । ମଧୁ ଦଶାର୍ହ ଯେ ବା ଆନ ॥ ୧୯୦
କୁରୁ ସୃଞ୍ଜୟ ଯେ ଅନ୍ଧକ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ସହିତେ ଯେତେକ ॥ ୧୯୧
ତାର ଚରିତକୁ ସେମାନେ । ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ଅନୁଦିନେ ॥ ୧୯୨
୬୪ ଯେ ସ୍ନିଗ୍ଧ ସ୍ମିତ ବିଲୋକନ । ରୁଚିର ନିଜ ବାକ୍ୟମାନ ॥ ୧୯୩
ବିଭ୍ରମଲୀଳା ଯେ ଆବର । ଯେ ମୂର୍ତ୍ତି ସର୍ବାଙ୍ଗସୁନ୍ଦର ॥ ୧୯୪
ନରଲୋକକୁ ତେଣେ କରି । ଆନନ୍ଦ କରାଇଲେ ହରି ॥ ୧୯୫
୬୫ ମକରକୁଣ୍ଡଳେ ଶୋଭନ । ଦିଶଇ ଯହିଁ ବେନି କର୍ଣ୍ଣ ॥ ୧୯୬
ସୁନ୍ଦର କପୋଳ ଶୋଭିତ । ବିଳାସହାସେ ଯେ ସହିତ ॥ ୧୯୭
ଯହିଁ ଉତ୍ସବ ଅନୁଦିନ । ଏମନ୍ତ ଯାହାର ଆନନ ॥ ୧୯୮
ପିବନ୍ତେ ନିଜ ନୟନରେ । ହରଷ ହୋଇ ନାରୀ ନରେ ॥ ୧୯୯
ନିମିଷେ ନ ପାରନ୍ତେ ସହି । ନିମେଷ ନେତ୍ରେ କଲା ଯେହି ॥ ୨୦୦
ସେ ନିମିନୃପତିକି ମନେ । କୋପ କରନ୍ତି ଅନୁଦିନେ ॥ ୨୦୧
୬୬ ମଧୁପୁରରେ ଜାତ ହେଲେ । ବ୍ରଜକୁ ପିତାଗୃହୁଁ ଗଲେ ॥ ୨୦୨
ଯେ ବ୍ରଜବାସିମାନେ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଅର୍ଥକୁ ବଢ଼ାଇଲେ ॥ ୨୦୩
ଯେତେକ ଥିଲେ ରିପୁମାନ । ତାହାଙ୍କୁ କରିଣ ନିଧନ ॥ ୨୦୪

୧ । ତେଣେ=ଅସୁରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ।

ବହୁତ ଭାର୍ଯ୍ୟା ବିଭା ହେଲେ[୧] । ଅନେକ ପୁତ୍ର ଜାତ କଲେ ॥ ୨୦୫
ଉତ୍ପନ୍ନ[୨] କରିଣ ଲୋକରେ । ବେଦମାର୍ଗକୁ ତଦନ୍ତରେ ॥ ୨୦୬
ଯାଗମାନଙ୍କେ ଆପଣାର । ଆତ୍ମାକୁ ପୂଜିଲେ ଈଶ୍ୱର ॥ ୨୦୭
୬୭ କୁରୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଜାତ । କଳିକି କରିଣ ନିମିତ୍ତ ॥ ୨୦୮
ତେଣେ ଯେ ରାଜସେନାମାନେ । ମିଳିଲେ ଆସି ରଣସ୍ଥାନେ ॥ ୨୦୯
ଦୃଷ୍ଟିରେ ସଂହାରି ତାହାଙ୍କୁ । ପ୍ରବଳ ଧରଣୀଭାରକୁ ॥ ୨୧୦
ନାଶ କରନ୍ତେ ଜୟ ଯେହି । ଅର୍ଜୁନନାମେ ତାହା କହି ॥ ୨୧୧
ଯେ ତତ୍ତ୍ୱ ଅଟେ ଆପଣାର । କହି ତା' ଉଦ୍ଧବ ଆଗର ॥ ୨୧୨
ନିଜ ସ୍ଥାନକୁ ସେ ରୂପରେ । ବିଜୟ କଲେ ତଦନ୍ତରେ ॥ ୨୧୩
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚରଣପଙ୍କଜ । ଚିନ୍ତିଣ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଦ୍ୱିଜ ॥ ୨୧୪
ନବମସ୍କନ୍ଧ ଭାଷାଗୀତେ । ବର୍ଣ୍ଣିଲା ସାଧୁଜନହିତେ ॥ ୨୧୫
ଶ୍ରବଣ ପଠନେ ଯାହାର । ତରିବେ ଭବସିନ୍ଧୁ ନର ॥ ୨୧୬
ଯେ ପୂର୍ବେ ରାଜରଷିମାନେ । ପବିତ୍ର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଭଜନେ ॥ ୨୧୭
ତାହାଙ୍କ ବଂଶାନୁଚରିତ । ଏଥିରେ ହୋଇଛି କଥିତ ॥ ୨୧୮
ଯହିଁରେ ରାମକୃଷ୍ଣ ଦୁଇ । ଜନ୍ମିଲେ ନରରୂପ ହୋଇ ॥ ୨୧୯
ସେ ରବିଶଶୀବେନିବଂଶ । ଏଥିରେ ହୋଇଛି ପ୍ରକାଶ ॥ ୨୨୦
ପ୍ରତି ଆଖ୍ୟାନେ କୃଷ୍ଣଗୁଣ । ଖ୍ୟାତ ହୋଇଛି ପୁଣ ପୁଣ ॥ ୨୨୧
ଏ ଘେନି ଏ ଗ୍ରନ୍ଥପଠନେ । ଶ୍ରବଣେ ତର ପ୍ରାଣିମାନେ ॥ ୨୨୨
[୩]ପଣ୍ଡିତଲୋକ ହେଲେ ଥୋକେ । ଶୁଣି ସନ୍ତୋଷ ନୋହିବ କେ ॥ ୨୨୩
ନିଜ ଗୁଣରୁ ସାଧୁମାନେ । ଶୁଣିବେ ହୋଇ ସାବଧାନେ ॥ ୨୨୪
ସୁଜନେ ନ ଧର ମୋ ଦୋଷ । ଶୁଣି ଏ ଗୀତ ଲଭ ତୋଷ ॥ ୨୨୫

ଇତି ଶ୍ରୀମଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଯଦୁବଂଶାନୁକୀର୍ତ୍ତନଂ
ନାମ ଚତୁର୍ବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ସମାପ୍ତୋଽୟଂ ନବମସ୍କନ୍ଧଃ

---

୧ । ହୋଇ ।
୨ । ବିସ୍ତାର ୩ । କେତେକ ପୋଥିରେ ଏହି ଅନ୍ତିମ ପଦଦ୍ୱୟ ଦେଖାଯାଏ ।